

GÖTEBORGS·UNIVERSITETS·BIBLIOTEK·

Olaus Rudbeck

ATLANTICA

II

Bibliofilupplaga
om ett hundra numrerade exemplar
tryckt i Uppsala år 1939
av Almqvist & Wiksells Boktryckeri-A.-B.
på papper från Grycksbo Bruk

Exemplar nummer

91

IN MINOIS REGIS HYPERBOREORUM FONTEM
DIVÆ SAPIENTIÆ SACRUM

Hos latices puro quisquis modo ventre bibebat
Lætior hinc multo multo meliorq. redibat:
Quisquis at impuro vel. viscere sumserat ægro
Huic fuerant virus nulla non parte vomendum

IN MINOIS REGIS HYPERBOREORUM FONTEN
DIVÆ SAPIENTIÆ SACRUM

Hos latices puro quisquis [illegible] ventre bibebat
Lætior hinc multo multo meliorq. redibat.
Quisquis at impuro vel viscere sumserat ægro
Huic fuerant virus nulla non parte vomendum

OLF RUDBECKS

ATLANDS

Eller

MANHEIMS

Andra Deel

Uti hwilken innehålles Solens, Månans och Jordennes Dyrkan, Sampt huruledes den aldraförst är begynt längst uppe uthi Swerige hoos Kimmi-boerne, och sedan uthspridd worden till störste delen af heela Werlden; Hwilket alt så wäl af the Fremmandes, som Wåre egnes Historier, i synnerheet af de Gamble och Underliga Gåtor, de der här till dagz aldrig warit af någon rätt förklarade, bewijsadt warder. Och dessutan att effter Solennes och Månans lopp, Åretz rätteste omgång här aldraförst achtad och uthräknad är, tillijka med monge andre märkelige ting, som alt här till legat fördolde.

OLAUS RUDBECKS

ATLANTICA

SVENSKA ORIGINALTEXTEN

På uppdrag av Lärdomshistoriska Samfundet utgiven

av

AXEL NELSON

Andra delen

UPPSALA OCH STOCKHOLM
ALMQVIST & WIKSELLS BOKTRYCKERI-A.-B.

Den Stormechtigste Furste
Och
HERRE
Herr CARL,

Med Gudz Nåde, Sweriges, Giöthes och Wendes
Konung, Storfurste till Finland, Hertig uti Skåne,
Estland, Lifland, Carelen, Brehmen, Werden,
Stettin-Pommern, Cassuben och Wänden,
Furste till Rügen, Herre öfwer Ingermanne-
land och Wissmar, så och Pfaltz-Grefwe
wid Rhein i Beyeren, till Gülich,
Clewe, och Bergen Hertig &c.

Stormechtigste Konung

Allernådigste

HERRE

För Eders Kongl. Maytz: Fötter, nederlegger iag Eders Kongl. Maytz. Underdånigste Tienare mitt ringa, doch wälmenta arbete aldraskyldigast och aldraödmiukast, af orsak, att icke allenast E. K. Mt. hafwer ett så högt omdöme om dhetta mitt ringa Wärckz förra Deel, fält, som dhes Allranådigste Bref mig gifwit den 6 Octob. 1685. för allahanda mina, som S. Prof. Werelii nyttiga arbeten, att låta i Trycket uthgå, såsom orden i Bookstafwen lyda: I synnerheet af det som ännu af des Atlantica återstår, hwilken effter många Lärda Mäns berömliga omdöme, med mycket goda och fasta skäl, fulltygar och wijsar Swea Rijketz Antiquitet, och des förutan gifwer lius i många här tills förborgade wettenskaper til Fädernes Landetz Heder och Förmån; Uthan och att E. K. Mtz. med en så anseenlig gåfwa hafwer hulpit denna andra delen komma i Liuset. Den förra deelen hafwer iag allenast en min Lijke williat tilskrifwa, på det iag icke skulle synnas wänta ynnest, gåfwor och skäncker, eller sökia den som mitt ringa Wärk motte förswara, och kan skee feel öfwerskyla; uthan |5| williat lemna allom sanningen Älskandom sitt frija Omdöme der om att giöra, som mina ord i den delen det widare förmäla.

Hwilket och så lyckeligen är min första deel genom Gudz den Högstas nåd händt, att af alla Europæ Rijkens delar, stoora och märckeliga omdömen af de Lärdesta Män nu uthi 10 samfälte åhr inkomna äro, och med en stoor längtan, att dhe andra deelar och i liuset utkomma motte, hwilka Lärdas omdömen iag på mongas begiär hafwer låtit i Liuset uthgå, intet till mitt Beröm, utan till sanningens styrckia, E. K. Mtt. och dhes Rijke til Ähra och Nytta, och dhem till en Ewig åminnelse, som Sanningen och Lius uthi dhe Gambla handlingar älska. Och hafwer iag tryggare skattat, at sökia kunskap och ehrfarenheet om dhe förra Tijders handlingar och wäsende, än om dhe warande Tijder, eller om dem som här effter komma skole; Emedan det intet trygt är att willia inbilla sig, för ut see de Ting som komma och skee skola, icke heller gierna de Ting som nu äro för handen, ty man kan snart stöta sig på sanningen som på osanningen. Men dhe Ting som reda äro förbij, de gifwa ett Lius och Lychta, huru man lefwa och sig ställa skal, och äro tryggare att spegla sig uthi.

Eders Kongl. Mtt. Önskar iag altså underdånigast mycken Rijk Gudz den Högstes wälsignelse Andelig och Wärldzlig, och att Gudh den Alldrahögste täckes E. K. Mtt. wijd Hälsa och Sundheet, med des heela Högborne Kungliga Huus, des Trogna Undersåtare till många Dagar och Åhr förunna till en Allranådigst Konung och Rijkes förswar, Gudz Alzmächtige Nampn till Ewinnerlig ähra, E. K. Mtz. till Ewigt Beröm, och oss allom till Nytta och Fromma. Förblifwandes städse till min dödh

E. K. Maytz.

Underdånigste och Trogneste

Tienare

OLAUS RUDBECK. |9|

Höglärde Män

Och

Förnäme Ledemöter uti Åtskilliga

Europæ Rijkens deelar.

Eder sampteligen som nu i många åhr hafwa behedrat mig med edra stora och förnäma omdömen om mina åtskilliga ringa arbeten, särdeles Atlantica, så uthi Edra Lärde och Kloka i Liuset uthgågne Skriffter, som uthi åtskilliga Edra Bref, så till mig, som till andra edra Wänner afgångne, eller hafde med dem samtaal, hafwer iag mycken stoor orsaak at skylldigast tacka; Iag hafwer och mig påbördat en stoor skulld, den iag tienstflijtigast bör ursechta, att iag intett altijd som mig lijkwähl bort, hafwer Edra Bref beswarat, som hafwa warit fulle aff Grundrijka Lärdomar och Frågor uthi de Ting, som i hafwa skattat mig hafft någon kunskap om, särdeles på denna orten. Men såsom iag hafwer skattat ingen ringa olycka wara, för en som stadigt söker Wijssdom och Förstånd om åthskilliga naturliga Ting i hela Werlden, att iag icke hafwer kunnat wara Eder alla närmare, på det iag strax kunnat swara på edra Kiärkomna Frågor, och åter i uppå mina, så att man på allt som då i ens friska minne warit hafwer, kunnat få en nöijachtig kunskap och underwijsning, uthan för Orternas wijda af wägen liggiande, och Breefförandes owissheet, Tijdernas förlopp, most mången gång aflåta att swara, emedan iag hafwer warit försäkrad, att så I, Höglärde Män, som iag, intet hafwer kunnat bekommit ett fullkomligit nöije, när alt genom så många förhinder, ingen längtande nöijachtigheet gifwa kunde. Hwarföre hafwer iag spart att wijd denna fallande lägenheet, det alt hoos Eder mina Höglärde Män och Gynnare uhrsäkta, så och fullgiöra den längtan som i hafwa haft att see den andra delen af min Atlantica, hwar uthinnan iag och bättre kunnat förnöija de Frågor, hwilcka somliga af Eder hafwa till mig stält, om några Twijkachtiga rum, som i de Gamblas skriffter finnas kunde. Iag hafwer och skylldigast Eder sampteligen till en Ewig Åminnelse, och de Gamlas Skriffters sanning till styrckio, infört Edra

stora och Förnämma omdömen om min Atlantica, ja och andra mina ringa Arbeten, så många som för händer funnitz, bidiandes om uhrsächt att iag intet låtit dem utgå uthi den ordning, som hwars och ens Förnäma Tienst, Ålder, Lärdom och andra wilkor det förtient, uthan alt såsom de äro till Tijderna skrefne eller under den Mans händer utkomne, som för deras i Liuset utgång, försorg dragit, wäl wettandes att hoos rätta Höglärde Män ingen Ambition eller Åhregirigheet hafwer något rum, uthan allenast att sökia Wijsdom. Jag hafwer och wäntat att man Sanningen till uplysning, nu under dessa 10. |10| eller 12 åhr, skulle finna någon, som både wijdare woro i werlden bewandrat än iag, genom den som offta sökt både den östre, som wästre Indien, så och Africam, eller andra längst bort belägne orter, eller uthi de Älstas eller Yngres Skriffter och Böcker mehra beläsen, att de något Landskap skulle kunna igenfinna, som till sin belägenheet, orters widd och längd, strömars, siöars, Folckz seder, och Regementz tillstånd kunde swara mot alla de teckn som Atlantica af Homero, Platone, Maximo Tyrio, Plutarcho, och andra gambla wijsa Män beskrifwes, och att de intet allenast komme egenteligen Swearijket till, hwilcka teckn iag här i kortheet å nyo will upräkna, som är först. 1. Att det beskrifwes liggia under Norstiernan, den des Inbyggiare kalla Carlwagnen, hwilken der sig öfwer deras hufwud wänder. 2. Sedan är en omfluten Öö. 3. Der Hafzens Nafle, Mahlströmen eller Afgrunden är. 4. Den som är en Skogrijk Öö. 5. Hwilcken ligger 5. dagzresor från Engeland. 6. Wijd en Haffz inwijk, som intet mindre är än Mæotis. 7. Hwarest Solen på 30. dygn om Sommaren allenast på 1. tijma är under Jorden. 8. Hwars inwijk egenteligen kallas Bonde eller Botn. 9. Inwed ett trångt sund der Herculs Stabbar finnas. 10. Hwilken är 5000. Stadier til sin längd 11. Är större än Lybia eller Asia så egenteligen fordom kallade. 12. Hwars Konung hettat Attle. 13. Och af honom hafwet wordet nämt Atles haaf. 14. Landet Atland. 15. Des afkomne Atlantiode. 16. Och Berget i lande Atle-fiell. 17. Hwars skägg är fult med Iis. 18. Hwars landz heela belägenheet och des största macht och wälde låg i wästernor från Gräkland. 19. Hela landet höglänt. 20. Och med Bärg som ett Theater omkring wälfft. 21. Hufwudstaden och Hiertat af landet låg på en slätt plaan. 22. Ifrån hwilken upåt till Landetz ända war 3000. Stadier, men nederåth till Hafwet eller Sundet des andra ända 2000 Stadier. 23. Hwar in wed finnes en dräffelig hoop med Holmar. 24. Och landetz Berg mechta nampkunnige. 25. Hwars belägenheet med landet sträcker sig från Söder till Norr. 26. Hela landetz skapnat nästan fyrkantig. 27. Begiordat med oändeliga många Skärar. 28. Och des diupheet till 30 fampnar. 29. Hufwudstaden legat mitt i Landet på en sköön och fruchtbaar Ort. 30. och 50

Stadier ifrån Siön. 31. Kungzsäte på en Backa, 5 Stadier lång. 32. Med åthskilliga Backar och Högar omgiordat. 33. En Rännarbaan af 1. Stadie bred. 34. Twå strömar som hafwa flutit till staden. 35. Hwilcka hafwa intet bredare warit än 100 fötter eller 50 wåra alnar, i hwilka Twå trettigsessor, (*Triremes*) eller 2 Jachter hafwa kunnat möta hwar andra. 36. Hwilcka strömar hafwa fördt wed till Staden. 37. Och hafwa warit 100 Stadier från hwar andra. 38. Giörandes sedan såsom en sned ring eller omkretz kring Staden. 39. Hwilka sedan flutit in |*11*| i Siön. 40. Hafwandes tre Kungzlige hampner. 41. Sedan en muur som war 50 Stadier från Stadzens större omkretz. 42. Landet warit rijkt af allahanda Metall. 43. Särdeles Koppar. 44. Warit begåfwat mäd allahanda Diur. 45. Des landz Konungars nampn äre först på det Ægyptiska Språket uttolckade, och sedan in på Gräkeskan. 46. Hela Öen eller landet skifftat i 10. delar eller Rijken. 47. Den tijonde delen eller sitt Moders arff hafwer Atle motagit. 48. Hwilken giort det till Arffrijke. 49. Och att uthi hans Säte skulle hans Barn wara Öfwerkungar för dhe andra 9 Rijken i Landet. 50. Hwars Broder Gaute feck det Rijket som låg in till Sunde, och kallades Gautrijke. 51. Den tredie Brodren heet Baldur med Skeppet Ringhorne (*Ampheres*). 52. Den 4. Niorder (*Eudemon*). 53. Den 5. Brodren Gauder (*Mneseus*). 54. Den 6 Broderen Vale (*Authochton*). 55. Den 7. Broderen Vidar (*Elasippus*). 56. Den 8 Broderen Uller (*Mnestora*). 57. Den 9. Brodren Heimdalur eller Hwite As (*Azaes*). 58. Den 10. Brodren Bragur (*Diaprepes*). 59. Dessa Syskons Broder Atle, som war deras Öffwerkung hade nu sitt säte på den lilla Backen af 5 Stadier, hwars Tempel war en yppcn Saal. 60. Och war intet mehra på denna Backen Än denna Upsal och hans Kungzgård. 61. Uthi hwilcket Tempel de Kungeliga Barnen höllo sin Förloffning och Brudsäng. 61. Templet war med Gyllende Kediowerk omgiordat. 62. Men elliest plumpt giort. 63. Doch med Gull Silfwer och Koppar uthstofferat. 64. Hwart åhr moste de en gång komma til ett Allhärias ting eller Herredag. 65. Men elliest hwart femte eller siette åhr. 66. Neptuns heliga Lund war in wed Templet, wed des Blotabrund. 67 Elliest war hoos dem warma Badstugur i bruuk. 68. Hela landet war uthdeelt i Hundari. 69. Hwilka woro 1060. Stycken, förutan dem som up i Bergen och Grufwor bodde. 70. 1200. Skepp war Kungens flotta. 72. Hwart landskap hade sin egen Lag. 73. Och des utan en allmen Lag. 74. Särdeles huru de sin Konung wällia och Kröna moste. 75. Då de först giorde sina Offer. 76. Stänckte Bloden på Templetz Altare och Pelare. 77. Motte swärija sinom Konung Trooheetz och enigheetz Eed. 78. Dricka deras Gudars skålar. 79. Hålla deras Lagar som i Koppar wore rijtade. 80. Sedan höllo sin Afftonmåltijd eller Juleaffton. 81. Der effter

ikläddde sig sina Blå Kungzliga kläder att hålla |12| Tingzrätten. 82. Sedan rådslogo de om Krijgzuthrustningar. 83. Och huru de sina Domar anställa skulle när någon aff Konungarna eller dess Blodz Fränder något bröte. 83. Wijdare förmäler Plato huru detta Landet förde Krijg med de Athenienser och Græker, så och giorde utthog till hela Europam och Asiam, så och in i Ægypten och Hetrurien. Förutan många andra teckn han upräknar som tillkänna gifwa detta Atlandz Rijketz lägenheeter och omständigheeter, dem man spar för wijdlyfftigheet indraga, effter de finnas uthi min första deel. Alla dessa teckn och andra flera, som iag sade, hafwer än ingen funnitz williat kullkasta och dem från Swea Rijket ryckia, och dem något annat Land i heela werlden tillägna, uthan snarare hafwa i Höglärde Män icke allenast mina skiäl bekräfftat, utan några aff Eder gifwit mig wijd handen flera, dem förra att styrckia. Särdeles Cl. Sanson Kungens i Frankrike Förnemme Geographus, hwilken någre rum af Platone och Æliano indragit, de här i denna deelen, från p. 119 §. IX. til p. 135 [= s. 131—148] äro förklarade. Hwilka, med alla de förra Skiäl och teckn, när de jämnföras med de Skäl och tekn, som uthi denna Atlanticæ andra deel indragne äro, särdeles det att Solen först och Månen sedan årligen störta sig i Oredan eller Östersiön där Glyss finnes, och att Modren Jorden dem begråter, och åter öfwer deras igenkomst sig frögdar, så fölier ett oryggeligit slut, att ingen Ort i hela Werlden är Atlantica mera än Swerige. Ty denna Solens och Månans störtning i Östersiön kan til intet mera rum i Werlden lämpas än Kimmiboarna, öfwerst up i Swerige. Hwarföre, om nu någon skulle finnas som Swearijket, dessa tecknen fråntaga will, så moste han Swearijketz Land och dess gambla Hufwudstad Upsala sielff besökia, dess Lagar, Seder, Rätter, Ordningar och Regementz stånd och skapnat sielff utforska, och om han kan finna att iag intet alla tecken rätt framdragit i liuset, skall iag gierna wara skylldig honom resan frij hålla. Sedan moste han upsökia ett annat Land i werlden, som och alla dess Teckn tillsammans kunna tillägnas, och intet ett eller någre flere allenast; Sij då will iag gierna underkasta hela de Lärdas skara och omdöme, hwem rättare råkat. Omöijeligen är att Homerus med Solone, Platone, och alla andra Gambla Skribenter kunnat i sin Hierna updichta ett land, med så många Teckn, hwilcket sedan skulle igenfinnas nu i Werlden, dher det icke då för, och wijd deras tijd hade warit till. Ty om nu alla Lärda wille träda tillsamman och updichta sig ett Rijke, och det med 100 eller flera omständigheeter beskrifwa såsom de willa hafwat, och en wille sedan fahra kring werlden att det igensökia, så tror iag den för blefwe yr i hufwud, än han skulle ett sådant träffa, som dess beskrifning till alla Teckn swara skulle. Det |13| kan stå den till proffz som lust har försökat. Att någon skulle och

willia döma Swerige intet wara Atland, fast 100 och flera teckn som dhe gamla Lärde det beskrifwa med, här finnes, emedan 2 eller 3 af the många som Plato upräknar här intet skulle finnas, när de enfaldeligen till ordet uptagas, såsom Wijn, och Elephanter. Så måste han först bewijsa, att de gambla Scribenter hafwa aldrig brukat att gifwa de Diur, Örter, Foglar och andra ting, som för dem Fremmande warit och intet wäl bekante, nampn af andra lijkmätiga ting som dem och deras Fädernesland wäl bekante och kunnige woro. Sedan och att de aldrig brukat inmängia Poëtiska lijknelsser och afmålningar, Hwilka lijkwäl Plato uthryckeliga uti Atlanticas beskrifning tillstår, i det Solon hafwer infattat Atlantz beskrifwelsse af the Ægyptier bekommin, uti Poëtiska wärser eller Scalder, och säger derföre uthtryckeligen Neptun Atlandz Konungen kunde omöijeligen hafwa grafwit så stora Grafwar som äro kring Atland, emedan the lijkare äro Siöar och Haaf än grafwar, alt på samma sätt som wår Edda det i Skaldisk sätt giör om wår Mälare och Skiärar; ty om en dätta intet wille tilstå, så måste och Israëls Barns rijke Canaan intet warit till, emedan man ther intet finner Strömmar flöda af Miölk och Honung. Ingen Arabia wara till emedan ther ingen Fogel Phænix finnes; ingen Lusitania wara till, emedan der inga Märrar finnas som blifwa hafwande af Sunnanwäder. Ingen Lybia i Africa wara till, emedan der finnes inga Biörnar. Ingen Skotland wara till, medan där inge Gäss wäxa af trän. Ingen Island wara till, emedan där intet dryper Smör af hwar qwist. Intet Lappland wara till, emedan de intet åka med Hundar; ja och flere sådana Land. Ja ingen Historia eller Geographisk Landzbeskrifning skulle ehrkiännas god, och de Land och Rijken troos at wara till, emedan alle de som i denna dag beskrifwes, hafwa hwar sine feel, och tillägnas Rijken de ting, som intet altijd der finnas eller och dem neekas, det som Naturen dem gifwit. Såsom iag i min Atlantica förmält hafwer om Wackra Höglärde män, hwilcka neeka Swärige hafwa höga Bärg; och derföre des Floder betygade komma uthur |*14*| Kiärr och Moraas, och att Swärige hafwer Vellimum och Stametsia till Biskopz Dömen, bedragne af andras orätta berättelser, der lijkwäl Wärlden nu så uplyst är af mångas Skriffter. Må icke detta hafwa kunnat hänt och Platoni, i det han hafwer oss tillägnat Vijn och Elephanter. Men den som något läst wåra Skalder så och de Græcers, så seer han af Athenæo 10. p. 447. Herodot. 2. c. 77. Plin. l. 14. c. 16. & 22. Paul. Venet. p. 49. Barbaro p. 456. Scheff. Lapp. c. 27. p. 317. att Wijn hafwer icke allenast warit den safft som prässas af Wijndrufwor, uthan och Wijn kallas alt dricka och must som giörs af Korn eller Malt, så och af allehanda Frucht som Äplen och Päron, så och distilerat af allehanda Säd, det wij än i dag kalla Wijn och Bränwijn, så och safften af Wijnbär den de Latiner kalla *Ribes*, och med alla dessa

slagz Wijn är Swea Rijke rijkeligen begåfwat. Sedan hafwa de och kallat obekante Diur med sina bekante Diurs nampn, när de någon lijkheet funnit uti deras nampn eller skapnat och giärningar. Såsom Olfwar och Elephanter effter de hafwa en lijkheet i nampnet, ty hafwa the meent wara samma Diur, och såsom Plato säger wåras Elephanter warit det glupiske diuret, så synes lijkmätigast att de der igenom förstått wåra Ulfwar, ehuru iag är worden påmint igenom H: Excell. Kongl. R. Gref. Gustav De La Gardies till mig berömliga skrifwelsse, om icke desse Elephanter skulle wara Elgar emedan nampnet och så en lijkheet hafwa. Så finner iag det ey olijkt, emedan Elephanterna uti Africa och Indien, så och wåra Elgar uthi Swerige af de gambla Scribenter beskrifne, stämma öfwerens uthi begges beskrifningar att the äro stoore Diur och intet hafwa leder uthi sina Been, och dhe fångas på det sättet att Jägarena hugga de Trään något så när af mot hwilke de äro wane att luta sig när de såfwa, så att när de åter komma till samma träå at luta sig till sömns brister träet af, och såsom de inga leder hafwa, så kunna the ey upstiga, uthan the fångas såsom sees af Plin. lib. 8. cap. 5. Atl. Tom. 1. c. 18. pag. 499 [= s. 313]. Solin. cap. 33. och Diodoro Siculo. l. 3. p. 161. Hwilkens beskrifning om dessa Diuren intet fins sant wara. Men man får lijkwäl intet der af döma att hwarken Swerige eller Africa äro till. Om alt detta är widare i min Atlantica cap. 7. |*15*| Från pag. 287. til 297. [= s. 181—187] talat. Hwarest och wijses Poeternas och wåras Scalders stora frijheet att nämna hwart Diur man will med en annars Diurs nampn, allenast man lägger någåt serdeles kienneteckn till af dess giärning, Boo, Färg, art eller wistande i wäggiar, Bärg, Watn eller Kläder etc. Äffwen så fara de will som enfalldeligen uptaga de Platonis ord, att denna Atlantiska Öö genom en Flod är förgången, äfwen såsom dhe Cimbrers, hwilcka samma Atlantiska Öö wijd Julii och Augusti Keysarens tijd beboendes, berättade för de Romarer, när de frågades om deras uthtåg de giorde in på Franckrijke, Thyssland och Italien, att de nödgades det giöra för dhet att hela deras Öö war förgången af en Watnflod, som läses i Strabone lib. 7. p. 293. Men huru sådant öfwerflödande är hoos oss, wåra och de Grækers Skalder på åthskilliga rum förståendes, är wijst i min förra deel c. 7. p. 293 [= s. 184]. Ty huru kunde Atlantica eller denna de Cimbers Öö wara af en rätt Watnflod förgången, 1000. Solens Åhrs eller 10000. Månans åhr för Platonis tijd, effter Ullysses och andra Græker foro till henne wijd de Trojaners tijd som sees af Homero och andra Grækeska Scribenter. Sedan huru kunde en lång tijd der effter de Græker så och Chartaginenser förbiuda sina Inbyggiare som så öfwerflödigt reste dijt, att de intet skulle sättia sig der neder att boo. Än ytterligare huru kunde Atlenningarna in emot Christi tijd, då

Diodorus Siculus lefde, berömma sig af det att alla Gudarna woro hoos dem utsprungna, och de förnemsta Grækers Herrars härkomst af Atlenningarna komne, hwilcket de af sina egna Sagor, så och af Homeri bewitnande då wijsa wille. Och ifrån Diodori Siculi tijd, sedan Werlden war upfylt med Lärda Män och Scribenter, hafwer ingen någonsin rört om någon Atlandz Öö eller annans sådans stoor Wärldenes deels undergång. Består altså Atlantica Sweriges Öö in till dhenna dag, som hon til sin längd, bredd, belägenheet under Norstiernan och alla andra många teckn hon af Platone, Homero, Plutarcho och hela de Lärdas Skara beskrefwen är, så länge Gudh den Högsta behagar en ombytning giöra. |*16*|

Will iag således hafwa alla de Höglärde Herrar och Män betackade som med flijt hafwa läst Atlanticam igenom och williat gifwa ett så Berömligit omdöme om de Gambla Skriffters uttålkande; tackar och den som hafwa mig några andra twijkachtiga rum af de Lärdas Skriffter wijd handen gifwit, att dem uthtålka. Men om någon förhastigt hafwer läst Atlanticam, som af ett Rum eller tu irratt sig, dem finner iag intet nödigt att förklara, ty när han dem bättre läser igenom, finner han der öfwerflödiga underrättelsser; skulle elliest någen Yngling irra sig, som ännu behöfwer Miölkmat att äta, till dess tändren blifwa fasta, så lärer han wara såsom Barnen, hwilcka när the see Meloner eller Pumpor, mena de dem wara hwetsimlor eller Gååssägg, hwilken iag finner heelt onödigt at swara, der En sådan något twifwelssmål uthi gambla handlingar hade, emedan han först måste lära tugga stadigan Maat. Till slut kan iag de Höglärde Män yttermera wara nöyachtig med mina ringa arbeten, som nu skola föllia om alla Gudars och Konungar Slächt register och uttog skall iag dem effter all möijeligheet så länge Gudh mig Lifwet sparer betiäna, önskandes intet häller än att de willia hielpa mig uthi så Gambla handlingars Liuus gifwande, i ty såsom de heel mörka äro, så behöfwa de och mångens Liuus och uplysande, och är en Människios ålder och wetenskap alt för ringa der till. Jag förblifwer så länge iag lefwer alles.

Tienstskylldige

Olf Rudbeck. |1|

ATLANTICÆ

TOMUS II.

Cap. I.

Atlandz Öen är intet aff Platone updichtat, ey heller är hon America, icke heller Africa, icke heller Canariæ Öarna, icke heller försuncken, uthan hon är den samma som nu kallas Swerige.

I.

tt skrifwa ännu en ny Book eller Dehl, som skulle wijdare wijsa wåre gamble Förfäders Lefwerne, Regemente, Uttog och Seder, hade iag intet tänckt, när iagh dhen förste begynte, hwilken iagh *Atlanticam* eller Manheim hafwer kallat. Men såsom iagh under sielfwe skrifwandet, fann omöyeligit uthi dhen dhelen infatta, alt som tiente til Sweriges eller Attlandz Fordom Inbyggiares manlige Bedriffters Uplysningh, rann migh då i Sinnet, att hwadh som tarfwas kunde, wille iagh genom en lijten tillökning, som iagh och i dhen delen lofwade, fullborda. Men, finner ändå, så månge wåre Förfäders gamble Handlingar, uti dhe gamble Græcers, Latiners, Chaldeers, Ægyptiers, och wåras Skriffter antecknade, at dhet intet låter sig giöra medh så fåå Bladh, utan iagh nödgas effter min senare Lofwen gripa migh mehr ann, och författa sådant uthi eet heelt Wärck, som iagh nu kallar then Andre Delen, och kan skee tridie och flere Delar. Jag hafwer Förnembligast uthi dhen Förre Dhelen wijst, at dhen Öen som wåre Förfäder kallat Atland, och dhe Græcer effter sin Arth det at uttala *Atlantidem*, och dhe Latiner *Atlanticam*, ingen annan är, än Swerige, ty både dhes Lägenheet emoth Norrstiernan, den wij som Homerus witnar, kalla Carlwagn, liggiandes i Wester-Norr från Grekelandh, 5 Dagzleder från Engeland in wedh dhen stoora Haffzwijken Östersiön, hafwandes Malströmmen i Wester wid sin siido, och des strand, wa-

randes 5000 stadier i sin Längd, 3000 stadier ofwan för des Hufwudstadh, och 2000 nedan, som Plato förmäler, hafwandes twära strander och med stora Berg omgifwin, inbegrijpandes eet Haff fult medh Wijkar och fördubllade Skårar, rijkt aff Metall, serdeles Koppar: Landet skifftat i tijo Landskap, och i tijonde dhelen war dhetz Hufwudstadh, |2| hwilkens Konungzgårdh och öpne AffgudaTempel låg allena för sig på en backa aff 5 stadier, och med strömar och beckar Staden omfluten, som i en Circkel, liggiandes 50 stadier ifrån Siön in moth Hafwet medh 3 Hambnar effter hwar annan, til hwilken stad twenne strömar flöto 100 Fötter breda, som föra Timber och Wed til Staden; deras Konungar och Barn waldes til Konungar effter hwar andra, hwars klädedräct så wäl som wapn, fanor och skepzflaggor woro blå, och årligen hades ett stort samquäm aff alle underkungar och hela Landet, så och hwart 5 eller 9 åhr wart en Rikzdagh hållen för deras skull som längre der ifrån bodde, hwart Hundari måste hålla 4 skepp til Konungens Flotta, som bestod aff 1200 skep: och flere sådanne teckn i alle Capitlen antecknade, som än wijdh sielfwe Orthen, nembl. Sweriges Landskap finnes behålldne, så och hwad Lag och Ordningar anlangar, äre dhe i deras gamble Lager och Sagor eller Historier uptecknade, hwilket alt nogsamt wijsar, at intet Land i werlden hafwer warit, icke heller ännu är, som detta kommer til, mehr än allena Swerige, och kan någon indraga aff dhe Äldstes Skriffter, at andre Land i Werlden hafwa hafft dhesse Omstendigheter, til Landsens lägenheet, dhes Lager och Seder, eller ännu i dag bewijsa, at de intet i Swerige finnas, utan at ett annat Land hafwer desse någre och 100 Känneteckn som i det 7 Capitlet förmäles och dhe nästfölljande, så skal iag gierna gifwa min saak förlorat, ty intet är mig kiärare än sanningen.

II. Nu fast detta så wist är, at man tryggeligen kan säya, intet Land i werlden uti dhe gambleste tijder så nätt, och genom så månge Kienneteckn beskrifwit är såsom wårt Swea Rijke, så at ingen swårheet synes skulle hafwa warit för dhe Lärde, at igenfinna Atlandh i Swerige, så undrar iag doch intet på, at någre lärde Män (förr än min Atlantica war i Dagzliuset genom Trycket utkommen) effter dhe sielfwe intet hafwa warit i Swerige, och dhess lengd, bredd, och alt dhet som nu uptecknat är, besichtigat; ey heller våre Lager och Historier, gamble och nye genomläst, at dhe hafwa farit will, och en deel tänckt, at Plato hade williat genom Atland beskrifwa och updichta et wäl anstellt Rijke och Regimentz-ordning, och til dhess mechtigheet, gifwa dhet ett stoort Land både til lengd och bredd, Inbyggiares myckenheet, Metallers rijkheet och mera sådant. Någre åther hafwa aff samma Fåkunnigheet tänckt at dhet skulle warit dhen ny upfundne Werlden America. En eller annan

åter ment det warit Africa. Somblige dhet i Sinnet runnit, at denne Öön eller Atland skulle sedan förgåtz och senckt sigh i Haffzens Diuup. Töra och ännu sedermehra någre finnas, sedan Atlantica uthkommen är, som twiikzmåhl kunna draga aff någre teckn som icke så klare äro, och dhe skulle önska än wijdare Förklaringh åthniuta, ty hafwer iagh dherföre williat än yttermehra dhe Förrigas irrige Tanckar förläggia och dhe senares Twikmåhl förklara.

III. Hwad nu Först dem angår, som tänckt Atlandh wara updichtat aff Platone til at wijsa ett rätt Regementz Skickelse och stoorleek, dhe irra sigh mycket.

1. Ty hwadh giör dhet til ett stoort Regemente eller wähl grundat Lagh, at Landet skulle wara 5000 sta-|3|dier långt som förmäles Atlant. 1. C. 7. f. 155 [= s. 99] 3000 ofwan Hufwudhstaden och 2000 nedan. Hade Plato williat wijsa ett stoort Regemente, hade han kunnat tagit grofware til och sagdt ett mechtigt Rijke böra wara 35000 eller 40000 stadier såsom Alexandri Magni, som streckte sigh ifrån Græcelandh in til Indien. Eller som the Romares, hwilket nådde ytterst från Spanien in emoth Indien, intet mindre aff samma längdh och stoorheet än Alexandri. Ehuruwähl intet altijd machten står uthi ett stoort Land. Ty, hwadh är Hollandh, som til sit Landz storheet kommer intet til 1000 stadier, lijkwähl är mechtigt som een annan Potentat i Werlden, och regerar öfwer stoore Rijken i West- och OstIndien, som äre någre 1000 Mijl ifrån sigh belägne. Hwad är Venedig mehr än en Stad allenast aff någre 1000 stegh, och lijkwähl dhess mechtige Regemente stådt oomkullkastat i månge Åhr, och fördt Krijgh emooth dhen mechtigaste Potentaten Turcken. Är så ingen Lycksaligheet i dhe 5000 Stadier, mycket mindre dher uthinnan at Landet skulle i sin Längdh wara 3000 stadier, ofwan för Hufwudstaden, och 2000 nedan, och å sijdan ifrå Siön 50 stadier. Jagh hade sannerlig Lust see een sådan spitzfundig Philosophum, som kunde utgrunda skiäl och orsaker dher til. Dhet hafwer iag hördt och förstådt, at til ett wählbeställt Rijke, måste Hufwudet eller Konungen sittia mitt i Landet, så at han medh dhes Rådh och Hielp kan alle sine Undersåtare uthi Twisters affdömande, Förswar emoth Fienden, Orders uthgifwande, och mehra sådant, wara dhem lijka när på alle sijdor om sigh, så och til sin Tryggheet, icke medh sitt Säte liggia Fienden mitt i Gaapet, utan innerst i Hiertat aff Rijket, at så mycket bättre kunna aff sine Hielp hafwa, eller och Undanflycht, dher Fienden skulle förmechtig wara. Hwilket stämmer in medh dhe Platonis Ord som han talar i sin 5 Book de Legibus Tom 2. f. 725. dher han uthtryckeligen dichtar och föreskrifwer, huru ett Regemente skal rätt inrättas, Landetz storheet infattas, affmätas och affdelas, Hufwudstaden anläggias, deras Gudztienst inrättas, Lag och

rätt skeppas säyandes: 'Sedan skal Hufwudstaden byggias mitt i Landet, uti ett utwaldt rum, som inbegrijper dhe Lägenheter, som en sådan ort fordrar, hwilket intet är swårt at förstå. Sedan skal den i 12 delar utskifftas, och första delen tillägnas Gudarna Vestæ, Jovi och Minervæ, och den delen skal kallas Stadzens Slott, som bör wähl instängjas och fast göras. Dherifrån skal både Staden och Landet delas i 12 dehlar. Alla delar böra wara lijka, doch så at de feta åkrarna böra wara mindre, dhe magrare större och widare. Alla delarna böra tilsamman wara 5040. Desse 12 delarna skola utdelas til dhe 12 Gudarna at hwar bekommer sin deel, och kallas effter hans nampn som den delen får.'

Uthi dhesse Böckren som Plato kallar Lagsens Böcker, dher dichtar och affmåhlar han ett Regementz inrättande, och icke dher han Atlanticam beskrifwer, ty som nu wijst är, så sätter han här Hufwudstaden böra wara mitt uti, men i Atlantica sätter han dhen wara 3000 stadier ifrån den ene ändan, och 2000 från dhen andra, och sedan til endera sijdan wid Siön, som är långt från at wara mitt uti Rijket.

2. Icke kunde det giöra til ett Rijkes wälde eller stora anseende, at Konungens gård med des Affguda-|4|tempel skulle liggia på en lijten backa af 5 stadier som sees aff Atl. T. 1. C. 7 F. 167 [= s. 107]. Der Fordom dhe Romares skådePlatzers bygnadh war allena större, än här heela denne Backen, och som läses uthi dhe Romerske handlingar. Ja St. Lars Klöster i Spanien är 1630 stegh som synes aff Boclers Architectura Curiosa 4 deel F. 25. hwilke giöra mera än 13 stadier, dher dhenne Backen är allenast 660 stegh, som giöra 5 stadier.

3. Intet länder det til nogon stoor prydnat eller at wijsa en Konungs stora rijkedom, at Templet war plumpt och grofft bygdt och allenast en stadie långt, dhet är 120 stegh, eller 300 alnar, medh dhes heela Gårdh, och nästan lijka bredt, som sees Atl. 1. C. 7: f: 257 [= s. 163] ty hade Plato welat beskrifwa, huru ett rijkt och wählbehållen och Majestetelig KonungsRijke skulle wara instichtat, hade han kunnat affmåla de Amazoners stora Dianæ Tempel i Epheso, ock flere sådanne prächtige Byggningar.

4. Hwar uti skulle den lycksaligheten bestå för ett Rijke, at Hafwet der in wid skulle enteligen kallas Boten eller Bånde, som sees aff Atlan. C. 7. f. 154 [= s. 98] dhet kan iagh intet see, uthan den som hafwer 100 Ögon medh Argo.

5. At til hufwudstaden gingo allenast 2 strömar eller grafwer som synes af Atl. 1. c. 7. f. 172 [= s. 110] hwilka woro 100 stadier ifrån hwar andra och ey mehra än 100 fötter breda så at 2 tretiogsesser (dhet äre sådanne Farkostar

som nu kallas laglige Jagter) kunde föllias åt i bredden, genom hwilka flottades Timber och Wed til staden. Desse få och smala strömar kunna ju intet giöra til ett Rijkes mechtigheet och upkomst. Utan skulle Plato willia updichtat ett Rijkes upkomst genom strömars läglighet, skulle han sagdt at til Hufwudstaden flöto månge strömar, och aff den storhet som Nilus, Donau, Volga, Ganges, Obius, Qvian, hwilke äre från 30. 40. 60 til 100 och flere stadier, det är 2 eller 3 ja 10 mijl breda, som läses hoos Diodorum Sic. f. 57. Paulum Iovium f. 124 Gvangninum f. 168. Paul. Venet. f. 116. Olearium f. 374. så at 100 skepp tillijka kunde aff och an segla, och ändå intet i handelen hindras, hwilke förde Kistor fulle med Gull och Sölfwer och allehanda kostelige ting ifrån Ophir, såsom det förmäles om K. Salomons skepp. |5|

6. Ingen Rijketz härligheet eller oöfwerwinnelighet seer iag heller bestå der uti, at des grafwar skulle wara enteligen aff 100 Fötters diupheet som sees Atl. c. 7. f. 179 [= s. 114] eller Hafwetz diuphet aff 200 Fötter. f. 162. etc. [= s. 104]. Ty intet skepp giörs denne tijden aff den storleek, at dhet skulle gå 50 eller mehra Fötter djupt under Watnet, mycket mindre fordom, när dhe mäst brukade årårna, och woro så små som nu wåre Jagter och Båtar: utan snarare wore det för ett Rijke nyttigt at Hafwet wore intet öfwer 20 eller 30 Fötter diupt, at om ett Skepp wille siuncka, måtte det förr stanna på Botn, at man det åter lättare uptaga kunde, och Folket blifwa frellst upp i Masten och på Cajutan.

7. Jag undrar storligen hwar uthi den Rijketz Lycksaligheet skulle bestå at Rennebanen skulle intet ware bredare än 1. stadie, dhet är 300 alnar widh pass, som sees aff Atl. c. 7. f: 180 [= s. 115].

8. Icke heller seer iag hwad förmån det måtte wara til ett Rijkes wälstånd at det intet skulle hafwa mer än 3 hambnar, som förmälts f. 181 [= s. 115].

9. Hwad lycksalighet skulle det wara för ett Rijke at det skulle allenast wara delt i 10 delar, efter 10 Konungens Barn, som sees f. 201 [= s. 128]. Mon icke Ahasveros Rijke war lycksaligare och mechtigare som hade 127 Rijken under sig, som läses i Esthers book 1. C. v. 4. Plato sielff i nästföregående indragne ord aff hans 5 book de leg. säger (der han talar om et wälbestält Regemente) det böra delas i 12 delar.

10. Hwad skal det giöra til ett Rijkes wälmacht at inkom aff hwart Hundari skulle utgiöras 4 Skep til at underhålla Konungens flotta aff 1200 skepp som sees Atl. c. 7. f. 272. 273 [= s. 171 f.]. Större skepsflotta läses Xerxem hafwa hafft hoos Herodot l. 7. C. 184. f. 445. Mera hade det warit, om hwart Hundari giort 10 skep. Icke heller seer iag wara lycksalighet i dhet dhe just skulle wara til talet 1200.

11. Icke heller seer iag hwad för en serdeles pracht skulle bestå i de blå kläden som Konungen och hans Hoff drogo, som sees f. 280 [= s. 176]. Dher man läser i alle andres Histerier, at röde och Purpur Kläder medh Gull bemengdt hade warit i högste Prijs och Prål, som läses hoos Horat. 1. Carm. Ode 35. Claudian. l. 2. de raptu Proserpin. Cicer. l. 1. Tusc. quest.

12. Hwem skulle räkna dhet för en serdeles lycksalighet uti et rijke, at det enteligen skulle föra Krig med de Græcer, såsom Plato om Atl. skrifwer, hwilket sees aff Atl. 1. c. 7, f. 146 [= s. 93]. Alt för få rijken i werlden hafwa warit, eller och här effter warda blifwandes, om enteligen och oryggeligen til des lycksalighet och bijbehållande fordras skulle, at det måtte föra Krig emot Græcerna. Man må intet flere skiäl indraga, at wijsa det en få|6|fäng tancka wara, at Plato skulle genom Atland williat affmåla ett rätt Regementz lycksalighet, emedan han som sagt är, dhet giör i sina böcker de leg. och annorstädes, hwilket huru långt det skils ifrån Atlandz Regemente, är nu wijst til större delen, och kan af hwar och en sielff wijdare läsas i hans skriffter.

13. Utan twert om, på det alle effterkommande skulle intet falla på någon sådan tancka säger han i Timæo f. 20 dher han begynner tahla om Atlantica och dhes Krigh som dhe förde medh dhe Græcer: 'Hör Socrates hwadh iagh tala wil, fast det synes något sellsamt och otroligt, så är det dock fulla och rena sanningen, såsom Solon en aff de 7 aldrawijseste männerne fordom talat.'

Hwadan Solon detta bekommit hafwer, så wijsar Plato widlyfftel. neml. aff de Ægyptier der Solon sielff warit, säjandes än widare: 'At det som hos dem (Græcerna) omföres om Phaetonte som war Solens son, hwilken när han skulle styra Solens wagn i sin faders ställe, och råkade intet på rätta wägen såsom fadren, hafwer han upbränt jorden och bleff derföre aff tördön ihielslagen. Detta (säger han) fast det är under en otrolig gåta affmålat, så är det lijkwäl en full Sanning.'

Aff hwilke ord nogsampt märkes, at wij intet skole uptaga de gamblas förblomerade skriffter för lösa dichter, uthan under hwilke sielfwe sanningen ligger fördold, allenast wij äre karlar och män at råka på det som under deras förblomerade taal är förborgat. Plato säger fuller at Solon detta alt hafwer bekommit aff de Egyptiske Prester och wijse, hwilke det utan twifwel hade aff det Swenske Atlantiske Folket som då hade giort ett stort uthtog til Egypten som wjst är aff Plat. i Atl. c. 7. f. 146 [= s. 93] och effter den tijden städze hade sin handel in på Egypten, der til med hölle sitt Siöröfwerij i medelhafwet som framdeles wijsas skal. Men så tror iag och at Solon mycken kunskap om Atlantica fick aff den store och wijse Skytiske Konungen Anachar, den Diogenes Laertius berömmer i sin 1 book de vit: philos: § 71. 'Anachar (Sky-

ternas Konung) Knurres son, och Gautviks Skyternas Konungz broder, aff en Grekisk qwinna hans moder född, war derföre kunnig i begge språken, han hafwer skrifwit om Skyternas lager etc. Denne hade Solon altid i sitt omgänge och hölt med honom en öfwermottan förtrolig wenskap.' Ælian. l. 5. c. 7. f. 119. 'Anachar kom in i Græcien, och höll Solon honom i störste wyrdnat och förundrade storligen öfwer hans Klookheet.'

Chalcidius som för 1000 Åhr sedan wid Constantini Magni tijd lefwat, han bekräfftar och det samma aff Platonis Skriffter, 'At den Atlantiske historian är ingen gåta, utan rena sanningen.'

Dhen lärde Seranus uthi Förtahlet på Platonis Critiam eller Atlanticam. f. 105. säger öfwermåtton wäl at 'Dhetta Platonis Samtahl är en klar Historia, hwilkens Ändemåhl och Ämne är allenast at tahla om the äldste tijders händelser.'

Straxt dher under kommer han medh månge flere, wichtigare och betänckeligare ordh säyandes, 'At Plato uthtryckeligen nekar dhetta wara någon Gåta eller Dicht. Fast hon haar en smaak |7| aff de gamblas sägner. Hwar aff någre willia denne Platonis book om Atlantica binda til andre sådane skrifter som handla om gåtor och förblommade lönlige dichter: men de giöra det owijsligen och barnsligen.'

Clemens Alexandrinus som leffde 200 Åhr effter Christum wår Frelsare, säger Strom. l. 5. f. 575. 'Dhe wijse och kloke hafwa fordom sin kunskap och lärdom förblomerat med gåtor och lijknelser, på det deras klokheet och wetenskap intet skulle blifwa hoos allom gemen.' Straxt dher effter tahlar han wijdare. 'Icke heller bör man de Barbarers Wijshet, icke heller Pytagoras dichter, icke heller det Plato talar om Regemente, eller i sin Gorgia aff Æaco och Radamanden, eller i Phædone om affgrunden, eller i sin Protagora om Prometheo och Epimetheo, eller i sin sagu om dhet Krijget Atlenningarne hade med de Athenienser, uttyda alt, såsom de wore dichtade lijknelser; utan alt dhetta är en wiss och allom Menniskiom kunnog saak.'

Synes derföre de som nu lefwa intet wijst och förståndigt giöra, som säya at man må skona de gambla lärdas swaghet, och tijden, at dhe hafwa farit will, hwilke lijkwäl under gåtor hafwa beskrifwit sielfwe sanningen. läs man Lactant. de Fals: Relig: l. 1. c. 11 och flere. Man må nu snarare bidia at man må skona somblige, som denne tijden för Gunst och Penningar, utan Gåtor med uttryckelige ord skrifwa rena Osanningen.

Är således bewijst at Atland är ingen updichtat Regementz Form, eller Landskap.

IV. Någre lärde som nu wäl hafwa set at Plato ingalunda hafwer welat

genom Atland updichta något Landh och Rijke, effter han serdeles det sielff föruth gifwer tilkienna, och alldeles nekar någon Dicht wara, hafwa alt för hastigt utaff 1 eller 2 teckn, hwar med han Atland beskrifwer, meent sig den igenfinna i America. och oansedt han henne affmålar med mehr än 102 teckn (dhe iag i min Atlantica C. 7. indragit) hwilke dhe intet i America funnit hafwa, eller dher effter ransakat, doch lijkwähl aff de 2 eller 3 teckn dömt Platonis Atland wara heelt och hållet Americam. Men man måste intet i sådhant måhl, när man wil jemföra twenne tingh som beskrifwas eller kunna beskrifwas aff månge teckn, straxt aff 2 eller 3 döma dhem wara alt ett, utan man måste dher med omgå som Medici och Physici gå til wärcka med dhe Siuke och alle naturlige ting: En Medicus när han hör en klaga sig ondt, säger han intet straxt det är en Wardagz Skiälfwa eller Fallande Siuka; uthan frågar effter när han är siuknatd, huru Siukdomen begyntes, uti hwadh Lemm, medh Frossa eller Hetta, om han törster, hafwer Naturligh Sömpn, appetiten behållen, Urin går fort, hafwer öppet Lijff, huru Pulsen sig hafwer, och månge flere sådanne teckn effterfrågar han, och jemförer dhem noga medh hwars och ens Siukdoms rätte Kienneteckn; sedan sluter han om dhet är dhen eller dhen Siukdomen. En Physicus när han hörer en berätta för sigh om ett Fremmande Diur, och dhen som berättar honom, säger dhet hafwa Ögon, så swarar han intet straxt, dhet wara en Giedda, icke heller om dhen andra, säger dhet hafwa Fötter, swarar icke straxt Physicus dhet är een Biörn, icke heller effter dhen andra säger dhet hafwa och så Wingar, swarar strax dhet waara een |8| Örn, utan han frågar granneligen effter dess stoorleek, och hurudana Fötterne äre, stackotta eller långa, Wingarna aff Fiädrar, eller tunne som Dwergznäät och mehra sådant. Ty elliest skulle Physicus snart nogh wara bedragen och för androm affmåhlat ett serdeles underligit stoort och nytt Diuur, hwilket på sistonne funnes wara en Mygga. Således tycker mig dhem giöra, som antingen aff 2 eller 3 Teckn döma Platonis Atland wara Americam eller Africam, eller Canariæ Öarna, eller och henne wara förgången. Icke heller måste man, när dhe mäste, förnämste och wissaste teckn, genom hwilke både Poeter, Scalderna och andre, så wäl Geographi som Historici beskrifwa ett Landz Lägenheet, finnes uti samma Land tilstädes, då utaff 1 eller 2 teckn som intet finnes, genom hwilke dhet Landskapet affmåhlas, som kan skee utaff ett Falskt Rychte äre dhet Landet tillägnade, eller och dhe samme borde annorledes uttydas, straxt kullkasta och neka det Landskapet intet wara dhet samma. Såsom til effterdöme. Swerige beskrifwes aff månge til sin längd och bredd liggia Norr uth, emellan Westerhafwet och Östersiön, under den store Carlwagnen, hafwandes Tyskland i Söder, Finlandh, Lijflandh och Rysslandh i

Öster, Norje i Wäster, Norr ut Ijshafwet, och längst up i landet Solen 40 dagar mer och mindre wara om Sommaren stadigt uppe, wara rijkt aff allehanda Metall, serdeles Jern och Koppar etc. Nu säger dhen lärde Hoffmannus i sitt Lexicon at i heela Swerige bruka de ingen Plog at kiöra i Åkeren. Om nu en Fremmande kommo i Swerige resandes och fingo see heela Landet upp igenom upkiöras medh Plogh, skulle han töra säya at landet intet wore Swerige, derföre at Hoffmannus nekat dem bruka Plog, och lijkwähl finnes alle de andre förnämbde faste, oryggelige och såsom oombytelige teckn wid handen i Swerige behåldne. Jag håller intet före någon wara så dårachtig, ty huru snart kan en Fremmande fara will i något teckn som beskrifwer en annars Land, ja, kan och hända sitt egit, när han sielff icke alle orther besedt. Ja, om man så fortfara wille med alle Land j Werlden, så wore intet rijke eller land i hela Werlden behållit; ty wijs migh någon som så fullkomligen hafwer beskrifwit något Land med alle des känneteckn, som icke hafwer råkat i någre des teckn fara will, eller dem uthlåtit eller och med förblommerade ordh des Folcks, Diurs, Fiskars, Foglars egenskaper och annat sådant, som brukeligit är, affmålat. Hwilket här lätteligen bewijsas skal.

1. Öen som aff Ptolomeo och andra kallas Taprobana hon beskrifwes aff Diod: Siculo l. 2. F. 139. 'at hon är 5000 stadier i sin widd, de der boo hafwa en dubbel tunga alt in til roten i tu klufwen, derföre kunna de böja språket så wäl effter åtskillige menniskiors art at tala, som effter allehanda Foglars qwittrande och siungande. Ja, det som mehr under är, tala och swara twå menniskior tillika på deras spörmål och frågor, så at de med den ena tungan swara den ene på sit språk, och medh den |9| andra tungan dhen andra. Fruchten hänger hela Året på träna mogen, så at när det ena päronet, fijkonet, eller wijndrufwan nederfaller mogen, är den andre halffmogen, den ene qwisten bär bloman, den andre karten, den tridie mogen frucht. Dag och natt är der stedze lijka långa, och Solen giör dher ingen skugga om Middagen.'

När man nu går til desse dagz Geographer, såsom Sansonius i sin Asia f. 74. så affmålar han henne i des Tafla som ett Päron, så at hon ifrån Ponte Peteres i Norr, til Tanadora i Söder, är 5 grader, och sedan i Wester tilbaka åth Ponte Peteres är åter 5 grader; hwilket giör 10 grader, dhet är 5000 stadier som Diodorus förmäler.

Sedan seer man aff samma Tafla, at hon ligger under æquator linien emellan 6 och 10 elev:grad. dher Solen om Sommaren går mitt öfwer dhes Hufwud och giör ingen skugga. Til det tridie, säger han om dhes Landz godheet, at dhet så fruchtbart är, och så skiön wählsmakande och wählluchtande Frucht bär, at somblige meena dhenne Öen wara det Jordiske Paradijset.

Men dhet fierde tecknet at Menniskiorne skole hafwa 2 Tungor, dhet berättar han intet, ey heller troo andre det, lijkwähl säger han med dhe senare Geographis, at fast hon nu heter Ceilon, är hon lijkwäl den de gamble kallat Tabrobanam, och således kullslår intet denne de nyares tanka, fast det ena tecknet intet der finnes, utan dhe 3 förre faste och oryggelige tecknen. Men må då dhet 4 tecknet ingen grund hafwa? jo wisserligen, när man wil betänckia dhe orden som Sanson talar om des Inwånare, at dhe äre träffelige springare, och kunna heela Indien upfylla med Comœdianter och Gycklare, så seer man at rychtet hafwer fordom bracht uth dhem tahlat medh 2 Tungor åtskillige språk. Ty den som kiänner Gycklare än i dag, så skal man höra en deel aff dem, så snälla i Tungan och strupen at dhe intet allenast kunna härma allehanda slagz Diurs låter, så naturligen, at man knapt skal kunna deras låter åtskillia, uthan och in i strupen, i näsan och i gomen, så ombyta och skapa sitt språåk, såsom dhet taldes aff 2 eller 3 Personer.

Om man intet således wil noga nagelfara de gamble lärde mäns landzbeskriffningar och jemföra dem med de nyas, och see hwad som är förblomerat tahlt, eller och dhet som intet så just är treffat, så blifwer intet landh behållit i hela werlden. Hwar skulle nu Æthiopien eller Africa wara som är tridie dehlen aff werlden, och mycket nätt beskrifwen til sin längd och bredd, och under hwad elevation det är under hvad stiernor, och Solenes up- och nedergång etc. Förmäles och at des land hafwer Elephanter, hwilke skole fångas på detta sättet, 'effter som dhe inge knäweck hafwa, så at de kunna böja sig neder til jorden; så luta de sig til ett trä och ståendes sofwa, hwilket trä aff det Elephanten offta sig der emot lutar, så affnötes barcken och blifwer smudrigt, dher til |10| med äre månge spor effter honom dher omkring, hwar igenom Jägarena kunna finna honom, och när de nu råka på ett sådant trä, så såga de det så när aff in wed roten, at allenast lijtet aff stammen hänger tilsamman. Sedan gå de sin koos förr än Elephanten kommer igen, och laga så att han intet märcker något footspor effter dem. När Elephanten är mätter emot affton, kommer han til sit wanlige sofwerum, och när han nu lutar sig med sin hela kropp in på träet, så faller det tillika med honom omkull, och ligger så wijdyppen om natten: ty hans natur är heel obeqwemlig at stiga up. när Jägarena om dagen komma igen, dräpa de honom, och byggia sig der Kojor til dhes dhe hafwa honom all upätit.' såsom läses hoos Diodorum Siculum l. 3. fol. 161. Nu är ingen nästan som icke weet at Elephanterne brukas såsom Hästar på åtskillige sätt i Krig, hafwa weck och leeder i sine been, och böja sig på knään, när dhen som dem styra skal, wil på dem up eller affstiga. Icke heller fångas dhe på det sättet som Diodorus skrifwer, utan med gårdar och

lukor nästan såsom wåre gamblas warggårdar, såsom läsas kan hoos Ionstonum de quadrup: c. 5. Aldrovandum, oc de Indianiske oc Africaniske böckren. Dhe finnas och i hela Indien, som är wäl 5te delen aff werlden, och mycket wäl til sine wisse och oryggelige kenneteckn beskrifwen. men skulle nu heela Africa och India dömas intet wara samma land som de aff de lärde fordomdagz beskrifwas, emedan Elephanterne finnes hafwa leder i Fötterne och intet fångas på det sättet.

2. Judarnas land som uti Mose book och synnerlig uti Iosuæ bok, så nätt beskrifwes, serdeles dher uthdelningen skedde emillan Israels barn c. 12. 13. 14 etc. och förmäles Deut. 11. v. 10. at det skulle flyta aff miölck och hannog. må nu någon dhesse förblomerade orden så enfaldigt uptaga, at effter der inge strömar finnas som flyta aff miölck och hannog, så är intet Juda och Canaans land dher på orten til finnandes.

3. Arabien är nogsampt wäl beskrifwin aff dhe gamble, men säges der hoos föda Foglen Phanin som Plin. l. 10. c. 2. Solin. c. 36. den beskrifwer, hwilken sig sielff upbränner, aff hwars aska en annan skal upwäxa igen. Nu mon Arabia intet mera finnas til, effter der ingen sådan Fogel finnes?

4. Hispanien och dhes deel Lusitania är nogsampt wähl genom dhe ofehlbarlige kienneteckn affmålat aff dhe gamble, men der hoos förmäles hafwa så fruchtsamme märar at dhe aff Sunnanwäder blifwa hafwande som sees hoos Warron. l. 2. de R. R. c. 5. Plin. l. 8. c. 42. och Solin. c. 26. Må nu ingen Hispania mer wara til, eller Portugal, emedan inge sådane Fruchtsamme Märar der finnas.

5. Skottland är intet mindre til sine wisse kienneteckn aff månge beskrifwen, och dess uthan är aff Munstero i sin Scotia Fol. 29 berättat, at dher i Landet skulle wäxa Giäss uppå Trään. Mon nu intet Skotlandh wara til, effter dher intet sådanne Giäss finnas, som och Munsterus bewitnar, dhen serdeles dher effter sökt hade.

6. Islandh är aff Ptolemeo och andre nog klar til sin lägenheet under Norden, så och i sin längd och bredd beskrifwin, så och aff Pett Classon F. 155. berättas at der skal drypa smör aff hwar qwist. Men såsom ingen i denne dag der finner |11| sådant, mon då Island intet mehr wara til?

7. Lapland som längst under Norr aff andre land är wäl til månge kienneteckn affmålat, förmäles aff Gvagnino f. 167. som och aff andre, at Lapparne åka med hundar och hiortar, och dädan menar han wara kommit, det dhe gamle sagt at Skyterna rijda på hiortar, som Monst. talar f. 849. Men såsom der nu inge hundar der til brukas, icke heller hiortar der finnas, mon då Lapland intet mera är til?

Således kunde man gå alle delar i werlden igenom, och låta see at ingen deel är, som icke är beskrifwin med något teckn, som antingen intet i det landet finnes, eller och bör annorlunda förstås, såsom alle de nu här indragne äre wäl i hwar sit landskap til finnande, när de rätteligen blifwa uttydde, men ingalunda om man dem enfaldigt efter orden wil förstå, hwilket alt skal på sin ort frambättre wijsas.

Såsom man då nu framstält hafwer huru en rätteligen skal til wäga gå med ett Lands beskriffning at det på sielfwe jorden igenfinna i det man först effterseer de wisse och ofelbarlige kienneteckn, om de på den orten finnas, som man söker eller ey, nembl. under den och den Solenes och månans gång, under Nordan, Öster, Wester eller Söder delen aff werlden, hwilke stiernor dem gå mitt öfwer ens hufwud, huru stoor bredden och längden är på landet, hwar de förnembste städers lägenheet i landet från dhes ändar finnas, siöars, strömars, bergz beskaffenhet, och mera sådant: sedan öfwerlägger man de ombytelige teckn, som äro lag, seder, klädedreckter och annat sådant, til det tridie seer man til diurs, foglars, fiskars, träns och örters beskaffenhet, som månge gånger nämnas med andre diurs och örters namn som bekantare äro, effter de hafwa en liknelse med dem, hwilke måtte wijsas om de rätteljgen äre de samme eller ey. Så och til det fierde hwad som med förblomerade liknelser och gåtor är affmålat (hwilket serdeles i de älste tijder är skedt) måtte igensökias med störste flijt at kunna klart giöras. Och om man intet altid råkade liknelsernas och gåtornas rätta förstånd, måtte man intet aff 1 eller 2 sådanne teckn moot 10. 20. 30. eller 100 andre klare teckn, orten angående, som igenfundne äro, kullkasta det landetz beskaffenheet, och straxt sluta det antingen intet wara detsamma, eller och heelt förgångit.

Wij willia således komma at ransaka om Platonis Atland är America, och aff hwad orsak somblige äre komne i den tanckan. De som tänckt henne wara Americam hafwa wäl gåt rätte wägen, och först sedt effter de oryggelige teckn, som är ortens storleek, och funnit hoos Platonem at han säger Öön Atland wara större än Asia och Lybia (Atl. f. 146 [= s. 93]). Men de hafwa alt för hastigt läst Platonem, och intet tänckt på dhe orden, dher han egenteligen beskrifwer des längd, indragne f. 150 [= s. 95] och 161. 'At des näs lengd så wida det strecker sig til den ena delen (eller endan) war det 3000 stadier, men ifrån dhes medla deel til hafwet war det 2000 stadier,' hwilket giör 5000 stadier tilhopa. Och när man jemförer dhetta medh fol. 161 [= s. 103] dher hafwetz widd runt om beskrifwes wara 10000 stadier, som är dubbelt, så är lätteligen at döma at rätte längden är 5000 stadier. Ty |12| hafwa och andre lärde Män aff detta skiälet kullkastat nyligen America. emedan hon är til

65000 stadier, om icke mera, emedan ingen än hafwer funnit des nordiske enda. Och om än Plato intet nembt des rätte lengd genom de 5000 stadier; så hafwa de lärde ändå kunnat tänkt at han intet welat förstå denne öön som han Atland kallar skulle warit större än Asia och Lybia, der han skulle tagit Asiam och Lybiam för de 2 störste werldenes delar så wida de bekante wore, och hölles för fasta landet, ty det woro til at säya, en deel i en kropp wore större än hela kroppen. Och så mycket mera som ännu ingendera delen war för dhes storheet skull ännu funnin til sin lengdz enda. Ty Lybia elliest Africa kallat, war ännu intet bekant längre i Ptolemei tijd än til 20 grader söder om medel-linien, som leffde några 100 åhr effter Platonem. Asia war i Ptolemei tijd i Öster intet längre bekant än til 180 middagzlinien, och i Norr intet längre än til 65. elevation. Och togz lijkwäl för ett oendeligit stort fast land. Huru skulle nu Plato lijknat en öö eller näs med haaff til största delen ombeskrifwit, (som han säger) emot så store och faste land som Asia och Lybia war, hwars endar ändå obekante woro. Ty är klarligen at see som wijst är i min Atl. c. 7. f. 146 [= s. 93] at Plato intet annorledes hafwer jemfört denne öön Atland med sine 6000 stadier, än emoth den mindre Lijbien och mindre Asien, som just treffar, och kallades ännu wid Christi tijd denne mindre Asia icke egentel. Asia, utan allenast den tijonde delen aff den lilla Asia, war egenteligen kallat Asia som synes aff Apostlagierningarna c. XVI. v. 6. der Paulus wandrade genom Phrigiam och Galatiam, wart honom förment aff den H. Ande at tala ordet i Asia: derföre for han med sine in i Mysiam, och böd til at fara in i Bithinien, etc.

Alle dhesse upräknade lanskap lågo i dhen mindre Asia och insluto den minste och egenteligen så kallat Asiam, som kunde wara til storleken såsom Upland i Swerjge. Ty uti wester låg Lydia, ifrån Asia westnord Phrigia, nordan Bithynien, östnordan Galatia, östan Lycaonia, sunnan Caria, som sees aff allas Landztaflor.

Är således det fastesta tecknet fåfengt at igensökia i America, antingen man wil igensökia de 5000 stadier, eller man wil jemföra dem med Lybia och Asia. Jagh behöfwer icke upräkna alle de andre faste tecknen, ey heller de ombyteligе, ty de finnas der ey, utan lemnar hwar och en än widare dem til at upsökia om dhe gitta. Och wil allenast indraga dhe störste och förnemste Geographorum Blaui och Iansonii omdöme, som högste flijt giort at sökia om Atlandh skulle wara America, dher dhe tahla i sin America f. 1. således. 'Den andre Neptuni Son bleff ytterste delen aff öön tilegnat in moot Hercols stabbar och bleff kallat Gadarike (Gautarike) effter sonen som på deras språk kallades Gadir (Gautir). här förstår han en öö, men huru den skal wara en deel aff America kan iag intet see. Widare säger han at Atlantiode fört krig med de

Athenienser, förstört Europam och Lybiam, och kommit til det Tyrrenske Hafwet, för |13| 9000 Åhr sedan; men det är helt löyeligit wilia troo, Americanerne fört Krig i gamle werlden med de Athenienser, warit aff dem öfwerwundne, och måste gåt tilbaka, så och det för 9000 Åhr, som öfwergår werldenes Ålder. Han säger at de hafwa bot wid Herculis stabbar, ifrån hwilke huru oendeligit långt ligger America. Men at han säger Atlantiske öön wara försunken, det är större fåfengia än all fåfengelighet. Såsom och det är falskt at hafwet utom Herculis stabbarna kan ey beseglas för dijn som i hafwet flyter aff det öön sanck. Han säger at på öön fans Elephanter, hwilke lijkwäl America aldrjg sett, så och at de hafwa hafft hästar och riddarban, der America aldrig såg nogon häst för än Spaniorerne dem dijt förde. Han säger och at den tijden hade de inge skep, eller förstogo seglation? Huru hafwer då Atlantz Folket kommit aff Öön in på den andre gamble werlden at föra så store krigzhärar, må de hafwa summit? men nogot der effter, lijkasom han hade glömt sig, säger han dem hafft skep och 3tiog sesser. Förmäles at på öön war koppar det ädlaste metallet nest gullet. Men man wet at sölfret i America är der mest gångbart. Oendelige andre kienneteckn framdrager Plato i sin Critia, aff hwilke ögonskenligen klart är, at antingen är det dickt som om denne öön skrifwes eller och moste det wara ett annat land eller annan öö.' Straxt dher effter säger Blaus och Iansonius. 'Marcilius Ficinus håller det för en sann historia: Icke heller är iag der emoth. Men at det skulle wara America, är ingen ting lijkt, så för de skiäl wij redo aff Platone disputerat och wijst hafwe, så och för det at seglarkonsten war wid Platonis tijd okunnig, serdeles at segla öfwer det willande och stora Haaff, och besynnerligen emedan historierne beretta at menniskiorna intet torde betro sig det stora hafwet som löper ifrån öster genom söder til wester. Der til kommer och at de förnembste Geographi, Ptolemæus och Strabo uttryckeligen skrifwa at utom Hispanien och Africa war då intet fast land funnit.'

Är så intet Atland America, som och medh andre skiäl är bewijst Atl. c. 7. f. 146. 147 [= s. 93].

V. Mon hon då wara Lybia, effter der finnes Gull, Elephanter och Hästar? mycket mindre. Ty Plato jemförer Atlandz öö emot henne eller til det ringaste emot en hennes deel, altså kan hon intet wara dhen samma, ty såsom man i Scolarna talar, det är dårligit bewijsa det samma genom det samma. Hwadh Gull, Hestar och Elephanterne anlangar, så |14| finnas de på Ceilon, uti Sumatra och andre store öjar i öster, så och i Indien, men det komma inge teckn aff de faste och oryggelige öfwerens med dem. Des utan är Libia eller Africa bekant i gamble tijder warit 55 grader lång, som sees aff Ptolemeo, hwilket är emot 28000 stadier, som är emot 6 gånger större än Atland. Och om nogon

nu wil jemföra henne som hon nu bekant är, så är hon 70 grader, det är 7 gånger större än Atland.

VI. Mon då Canarie eller Azores öjarne wara en del aff de samme Atlantiske öjar, som liggia uth om Herculis stabbar, ehuru wäl långt nog ifrån dem? der til swara Blau och Ians. 'At alle de mänge teckn Plato om Atlandz ön förmäler kunna intet lempas til desse öar': mycket mindre til någre andre, såsom iag Atl. c. 7. f. [152—285 = s. 97—180] upräknat hafwer, och står ännu hwar och en fritt at sökia och jemföra, emot alle des kienneteckn.

VII. Mon Atland då wara förgången? Om hon wore förgången, så wore fåfängdt henne sökia, men såsom de Lärde dher om twijka, så är ju lofligit ransaka Skriffterna.

VIII. Nu är hon wähl aff migh igensökt i min Förre Dehl aff Atlantica, och är funnen igen i Swerige medh mehra än 102 Kiänneteckn, hafwer och ingen tagit dhesse 102 teckn, och lämpat dhem til nogon annan Orth ännu i Werlden, så at dhet syntes intet gjöras mehr behoff widare henne upsökia. Men såsom andre aff dhe Äldste Skriffter, och så härlige Kienneteckn om dhes lägenheet tilkienna gifwa hwilke då ey alle kunde införas, särdeles hwadh som genom härlige, sinnrijke och diuupgrundige Gåtor om henne är förhandladt aff dhe Gamble; Ty hafwer iag spardt dhet til dhenne dehlen, och wil först korteligen handla om, huru Man skal sökia rätta wägen at igenfinna de Gamblas Wijsas Gåtors rätta Förstånd.

CAP. II.

Huru de gamble Scribenter fordom de sanferdige och wisse Gudarnas och Konungarnas bedriffter hafwa genom förblomerade gåtor och dichter beskrifwit, och huru de swårligen eller intet råkat uppå deras uttydningar, och huru man skal dem rätt igenfinna.

I.

Thet är dem lärdom nogsamt bekant at i förste werldenes tijder, hwad som sket och hänt är, antingen wid jordenes skapelse, syndefloden oc andre naturlige tingz ombytelser, eller hwad krig och örlig, store gifftermål och andre hendelser |15| äre mästedelen genom gåtor, och hellst uti Scaldewijsor (poëtiske verser) och dichter författade och på det menniskiorne större lust skulle

fatta til de fordom förlupne bedriffter och hendelser och dem i minnet behålla, hafwa de dem med sådane förblomerade liknelser och gåtor welat affmåla, såsom en aff de äldste Grekiske historiescribenterne Tuchidides belli Pelop. l. 1. f. 7. witnar om Poëterna, 'at hwad de skrifwa, uphöja de med sine dichter, och de som gåtor förtellja giöra det at alt må med större liuflighet dhem hörandom i öronen falla än det synes sant wara.' Detta wijsar och Plato, som wid dhe tijderne leffde, mera än 2000 åhr sedan för wår tid, aff nest förr indragne rum at hwad som genom gåta berättes om Phaetonte Solennes son, huru han illa styrde Solens wagn, dhet är een wiss och sann hendelse under förblomerat taal förborgat. Diod. Sicul. l. 5. c. 2. f. 99. de Hercul. 'Mänge hafwa så rörtz aff de store manlige gierningar som Hercules skulle hafwa bedrifwit, at de intet welat derutinnan tro historiescribenterne. Men uti alle gamle saker och slike dickter moste man intet alt wäga med lod och qwintin. Man weet at uti comœdier på theatren tror ingen at Mannatyr eller den trehöffdade Gerion så hafwa sedt ut, som de der skapa dem, likwäl tro wij fulkomligt, at under de dicktade skapnader äre sanferdige ting affmålade.'

Strabo l. x. de Curretib. f. 474. 'Alt hwad om Gudarna skrifwes, det gifwer tilkienna de gamblas meningar och dickter, som hafwa under ett förblomerat teckn framfört deras meningar om dhe naturlige tingen, och altid wid dem hengt nogon fördold gåta. men til at uplösa oc förklara alle desse gamble gåtor, är intet så lätt: doch när man alle som äre til talet månge, wil jemföra, och tilsee hwar utinnan de komma öfwerens och hwar utinnan de skilias, så kan man nogon sanning genom gissande utdraga.'

Macr. Som. Scip. l. 1. c. 2. f. 7. 'Somblige dickter äre sådane, der sielfwe ämnet är updicktat, och alt hwad som derom sedan i ordning förtälljes wara skedt är idelig dickt. Såsom Æsopi mycket härlige och nyttige dickter eller fabler. Men uti andre tingh är ämnet tagit utaff det som grundar sig på rena sanningen: men hon är utförder och tilhopa satt med förblomerade dickter, och detta plägar man en förblomerat sagu kalla. Såsom de äre som handla om Gudarnas offer; Hesiodi och Orphei skriffter om Gudarnas hela upkomst och slächt.'

Detta bekiänner och en stoor Grækisk gammal Poët om sigh och sine Medhbröder sielff. Non. Dion. Bibl. Mz. v. 255. 'Dhetta hafwer dhen wanlige Græceska liufligheten decktat, blandandes sanningen med dickter.'

Dhe högt vplyste Christnas lärde Fäder som leffde intet långt effter Christi tijdh, bewitna dhet samma, såsom aff |16| Clem. Alex. nest tilförende indragne rum Strom. l. 5. f. 575. wijst är, hwilken och gifwer tilkienna orsaken, hwarföre dhe gamble genom gåtor och liknelser skrifwit, på det deras klokhet och

wijshet ey allom skulle gemeen blifwa. Lact. de fals. Rel. l. 1. f. 40. der han talar om Hedningarnas affgudar, at effter som deras wäsende uttydes aff en och annan på åtskilligt sätt, för det dhe aff Poeterne med gåtor beskrifwes, så hafwa Poeterne fått den tankan om sig, at dhe skulle hafwa sådant updichtat. Då swarar Lactantius 'De fara will som det mena. Ty Poeterne hafwa talat om menniskior; men på det de skulle bepryda deras åminnelser, hwars store gierningar de berömde, kallade de dem gudar. Ty är det snarare dichtat, som är lijka som om gudar sagt, men intet det, som är såsom om menniskior sagt: til exempel wiliom wij ett införa. Jofur när han wille belägra Danaem, kastade han gullpenningar i hennes skiöte. Detta skulle wara henne en lön för natskiemtan. Poeterne talandes om honom såsom en gud, på det de icke skulle hantz Kongl. myndighet skiemma, dicktade de honom nederfallet i Danai skjöte med gullregn, efwen på samma sätt som de beskrifwa uti ett krig månge pilars oc skottz flygande genom ett jernregn.' Wijdare f. 41. 'Ty hafwa intet Poeterne dicktat sielfwe sakerne, eller menniskians bedriffter: ty om de det giort, så wore de helt fåfengia, utan de hafwa gifwit deras bedriffter en förblomering eller fagert skeen. Ty dhet giorde dhe intet at förderfwa en saak, utan at henne bepryda. Dädan äre menniskiorne bedragne: serdeles der utinnan at de mena alt wara aff Poeterne updiktat, och de dyrka det de ingen kunskap hafwa om. Ty de förstå intet det hwad för et sielffzwåld Poeterne hafwa, oc huru långt och witt de sine förblomeringar få utstreckia: ty Poeternas ämbete består der uti, at det som wisserligen och sanferdeligen är skedt, det få de med andre förblomerade liknelser och gåtor ombyta oc affmåla.' f. 44. 'Mycket är det Poeterne på det sättet affmåla, intet at de skole något liuga på gudarna, dem de sielff dyrka, utan at dhe med skiöne förblomeringar må dem des liufligare i folkens öron, införa i sine scalder och wijsor. Och dhe som det intet förstå, på hwad sätt och hwarföre hwart och ett ting så affmålas så skylla de dem för liugare och Gudars förachtare. Ja de höglärde och wijsaste män äre och der utinnan bedragne i det de ment det som om Jofur (Thor) skrifwes kan intet komma en gud til, och der före giordt twenne Jophur, den ene war naturligen til, men den andre updiktat etc.'

Ty bleff och den äldste tiden derföre kallat Gåtetiden (*tempus Mytologicum*) och när den återwändt, at man begynte på annat sätt utföra och beskrifwa menniskiornas bedriffter och andre naturlige tingz hendelser, så war effterkommandom swårt at råka uppå dhe gamblas Gåtor och Wijsor, som Plutarchus härligen de Pijth. Oracul. f. 406. talar lijknandes Tijdernas arth at sigh ombyta i skrifwandet och språket widh ett Mynt, säyandes: |17| 'Et språkz bruk, synes lijka wara med ett myntz ombytelse: hwilke begge annor-

ledes giella den ene tijden än den andre. Ty sannerligen hafwer den tijden (fordom) warit när menniskian såsom myntet, hafwer brukat alt at berätta och förtellia genom scalder och wijsor, alle historier, alle naturlige tingz kunskap och wisdom, alle bedriffter och hendelser som fordrade lijkwäl en alfwarsam och genom tydelige ord ren och klar beskriffning, hafwa de alt genom scalder oc förblomerade wisor förtält. Ty nu äre icke allenast neppeligen få, som desse deras gåtor förstå, det då alle förstodo ok glädde sig när fäherdarne, bönderne wid plogen och fogelfengiarena gingo och sönge sådane wisor, som Pindarus säger, utan och för den flor som scaldekonsten stod uti den tiden, så slogo de på citra och söngo wisor, hwar med de höfligen straffade andras oseder, talade och fritt ut hvad dem i sinnet låg, framstälte förmaningar, brukandes förblomerade dicter och ordspråk, ja, gudarnas beröm oc lyfften til dem, söngo de med sine scalder och wisor, somlige effter de woro sinrike at dickta, somblige genom stadig öfning och wana.'

Detta kunna och denne tidsens lärde män ey neka som sees aff Kircheri Oedipo T. 1. f. 125 och flerestädes, samt Natali Comit. Mytol. l. 6. c. 1. säjandes. 'Alle dickter och gåtor hafwa til sin grund nogon deel af en wiss och sann hendelse.'

II. Hwarföre de gamble och älste i werlden brukat naturlige tings skapnat, rörelse och werckande, och de förste menniskiors, Konungars, Fäders och Regenters bedriffter, dem de Gudar kallat, genom gåtor och förblomerat tahl at affmåla, är wijst aff Thucydide: 'at det skulle falla Åhörarne liufligare i öronen.' 2. aff Clem. Alexandrino 'at deras klokhet och wisdom ey skulle allom gemen blifwa.' Det och Eusebius Kyrckiones förnäme lärare i sin PP. Evang. l. 1. c. 9. f. 32. klarligen wijser aff Philone och Sanconiate, som mehra än för 3000 Åhr lefwat; 'De wijsas lärdom och hemligheter hafwa de i sådane mörke gåtor inwicklat på det deras sanferdige bedriffter icke skulle så lätt kunna skådas och igenfinnas.' 3. aff Lactantio; 'at Konungarnas odygder icke skulle med för hårde ord blifwa straffade och uppenbarade.' utan genom förblomerade ord röra deras samweten, såsom och Natan rörde David, när han som egde så många Får, tog det endaste som Uria egde. 4. Såsom och sådanne lijknelser och gåtor hengia mehra och längre enom qware i minnet, ty wordo dhe och derföre brukade. Huru hafwer den, som den wijsaste och lärdeste tungan egt hafwer, mästedelen sine predikningar genom lijknelser och gåtor förestält menniskiorna.

III. Alle slags Folck hafwa än jntet brukat sådanne Dickter och Gåtor, uthan några, och icke heller alle dhe lijka warit begirige på sådant, icke heller alle dem på ett sätt skrifwit, såsom Clemens Alex. ad gentes f. 10 talar |18| 'Om

någre gåtor efterfölias, så brukas de mycket som äre rätt grofwe aff Traserne upfundne; aff Phrygerne heel galne dicktade: aff Græcerne mycket widskeppeligen uptänckte. Jag önskar han wore förgången som första ursprunget är til dem, antingen Tardon, som gudarnas moders hemligheter först wjste: eller Audin, hwilken de Samothracers offer och affguderj wjst hafwer, eller Midas Frygge, som det lärde aff Oder, och sådane bedrägelige konststycken lärde sine underhafwande.'

Aff detta härlige rum seer man nu intet de Celter, Romare, Lybier, Africaner, Indier, Perser, Chaldeer, Ægyptier upräknas som ey heller det dem mycket tillegnas aff andre gamlas skriffter, utan om någre der finnas, äre dhe fåå, oc större delen komma ifrån Tracerne det är Schyterne, hwilke sina hafft aff den norrske Atlantiske öön Swerige som widare in i wärket wijsas skal. Ty säger Macrob. rättel. at 'Ægyptierne förachtade Poeternas gåtor'. Det giorde och de Latiner, som sees aff Eusebio.

Doch äre någre sammansatte aff dem, och andre, som Cornutus talar de nat. Deor. f. 31. 'Hoos de gamble Fäder äre månge aff allehanda gåtor om gudarna sammanfogade, somlige aff de wijse, andre aff Ægyptierne, andre aff Celterne och Africanerne, andre aff Græcerne.'

IV. At nu det ena slagz Folket hafwer tagit dem utaff de andre, wijsar Epiphanius Biskopen uti Constantinopel i sin book emot Hedningarnas wilfarelse, l. 1. Tom. 1. f. 5. der han talar om den tijden som Mose och Innachus lefde: 'at då begynte gå i swang förblomerade dickter och Gåtor om Gudarna hoos de Græcer, men förr hoos dhe Ægyptier, Phryger, Phænicer och Babylonier updicktade, och sedan til de Græcer förde ifrån Ægypten igenom Cadmum och Innachum, som förr kallades Apis och bygde Mennebij, men samme gåtor hafwa aff Orpheo och andre sin begynnelse tagit.' Här wijsar Epiphanius det samma som Clemens talade, at Thraces oc SamoTraces, dädan Phrygerne kommo, hwars förste fader och Regent war Tordon, som alle lärde öfwerens stämma, och frambättre wijsas skal, hade utsprit desse gåtor, hwilke Orpheus til de Ægyptier, Græcer och andre förde, hwilken sielff war en Thrase eller Scythe. Hwadan nu Orpheus detta tagit, som är den älste aff Scalderne, hwars skriffter uthgångne äre, bekienner han sielff i sin Argon. 39 vers. 'Jag hafwer mycket sagt och skrifwit aff det myckna iag hört och sedt hafwer, när iag drog til werldenes ytterste mörke endar och länder', neml. under norrstiernan, som och Virgilius bewitnar. l. 4. Geor. v: 517.

'Orpheus war nästan den endaste som torde reesa til dhe ijfwerborne norrskas ijshaff, den frusna Tanarån, och de Riphelske bergen, som aldrig äre utan snö.' det witna och alle de månge hieltar som wore |19| til 70 eller 80. (see Atl. Horn.

antiq:) som wille hafwa honom til en wägledare at reesa hijt Norr: säyandes Argon. 90. vers. 'Utan tig töras wij intet segla til Barbarers rijken, ty tu är den endaste aff så månge menniskior, som hafwer tilförende en gångh tort resa til werldenes ytterste endar, der jorden sig såsom i mörkret giömer, och du är dädan ifrån tilbaka kommen.'

Eusebius nemner fuller, l. 1. c. 6. f. 17. at Orpheus skulle de Egyptiers fördolde wijsdom fört ifrån Egypten til de Græcer, och Cadmus ifrån Phænicien til dem. Säger l. 3. c. 10. f. 107. 'at de Phæniciske prester sade Thor eller Jofur wara Saturs son en dödelig menniskia och aff Phæniciske slechte. Ægyptierne såsom the wille tilegna honom sig höllo och med Phænicerne, at han war dödelig. Cretenserne sade Jofurs graff wara hoos dem. Atlandz folcket åter tilegnade icke allenast Jofur wara hoos sig föddan utan och alle de andre Gudarne som för honom woro, och bekiände honom wara en menniskia.'

Detta indragne Eusebii rum l. 1. stödier sig på några ord som Orph. Argon. v. 43. siunger, nest efter de förr indragne, der han talar om hwad han wid jordenes enda hafwer set, säyandes: 'Iag hafwer och siungit om de Egyptiers härlige Gudztienst.'

Men Orphæus wijser uti sin Wijsa, den han alle Gudarna i gemeen til ähra skrifwer, hwilke kallas Tiodana, dhet är Konungar, komma aff Satur, som war himmelens och jordenes förste son, at deras hemman war lengst bort wid werldenes enda och mörker, säyandes 'I Tiodaner, jordens och himmelens barn wåre förfäders fäder, som boo i jordenes slutne mörke rum, utaff eder är all Kongelig slächt utkommen til hela werlden.'

Phærechydes som är en aff dhe äldste, wijsaste och mycket i historien wäl betrodd Græc, nämner uttryckel. dem här lengst utur nordan komne och de nordiske wara deras afföde, dädan alle de gamble lärde hafwa trodt at Saturnus med Tiodana eller Konungarna bleff uthdrifwen, neml. när hans son Iofur tog an Regementet, see Lex. Carol. Stephan. in voce Hyperborea. Nonnus Poeten beskrifwer och Gudarnas berg Pargasium (Parrhasias) der de först begynte sit Krig under norske Carlwagnen, som läses i hans Bibl. A. v. 165. dherföre flydde sedan Gudarna in i Egypten, Phænicien, Cretam, som läses hoos de lärde. Och således stemma skriffterne öfwerens i Eusebio, at både de Phænicer, Egyptier och Creter tilegna sig desse Gudar eller Konungar, så wijda de kommo ut til dem lijkasåsom Chaldeen, Persen, Meden och en deel aff Indien erkiände Alexand. Magnum för sin Konungh, ehuruwähl han egenteligen war Græcernes, och kom ifrån dem. Äfwen som nu store land i Ost- och West-Indien som fast längre borta äre belägne ifrån Spanien, Franckrijke, Engeland, Portugal och Holland, än Egypten, Phænicien och Græce-

land äre ifrån Swerige, lijkwäl erkienna de Kongen i Spanien, Franckrijke, Engelan etc. för |20| sin Öfwerhet. Och någre 100 åhr här effter läre de uti Indien säya sig hafft Henricos, Ludovicos etc. til Konungar, som dock aldrig i person sedt Indien. Hafwa derföre Creta, Phænicia, och Egypten större skiäl at nemna Iofur, Herculem oc andre warit deras Konungar, än Indien Henricos och Ludovicos, ty dhe hafwa dhem personligen besökt, och wunnit deras land.

Jemför nu detta med det som i min förre Atlantices deel c. 27. 28. etc. och hwad som nu här effter föllier, så skal man finna at såsom de förste Gudars, det är, Konungars Krijg och uttog är här ifrån Nordan skedt, så är och gåtorna som deras bedriffter beskrifwa, här ifrån komne til de andre länder i werlden.

V. Uti de senares tijder äre desse de gamlas gåtor bleffne så mörke (nembl. effter dhet Trojaniske Kriget) för de lärde, som Plutarchus aff indragne rum de Pyth. Orac. f. 406. och Strabo l. x. f: 474. at de til at dem uttyda hafwa gått åtskillige wägar. Palephatus som en hoop hafwer tagit sig före at uthtyda, och förmäler i sit förste Capitel, at han hafwer utfrågat aff gammalt Folck på de rum, som sådane hendelser äre förtalde wara skedde huru gåtorna woro til förståendes, Menar derföre sig råkat på dem, som sees i hans cap. 1. de Incredibilibus. Hafwer och råkat på någras uttydning, men c. 34. der han talar om Orphei konst at spela så at Diuren och Trään dansade, utlägger han wähl här och förmenar den gåtan så böra förstås. Men törs dher intet säya des egentelige rätta Förståndh så wara. Andra hafwa tagit sig före at uttyda dem in på Solen, Månan, Stiernorna, Wädret, Jorden, Watnet, och andre naturlige ting, somblige in på menniskliga seder, dygder och odygder, såsom kan sees aff Heraclide Pontico, Cornuto, Natali Comite, och andra.

Den lärde Hvetius hafwer åter mycket vttydt dem in på Judarnas handlingar, på Mosen och dhe gamble Patriarcher och Propheter. Iacobus Hugo hafwer uttydt dem in på Christum och Apostlarna, så at Hercules, Mercurius, Apollo och Iason blifwer Christus, Maja, Alcmena, Venus, blifwer Maria; Aneas, Petrus; Pollux, Paulus; Iohannes, Annius; Iacobus Petrus etc. Summa. står werlden längre, så fructar iag någon lärer uttyda dem in på dhe osynlige Englar och Öfwerenglar uti Himmelen.

Det kan ingen neka at icke någre Judeske handlingar äre dragne til dhe Grekers skriffter och gåtor, som Huetius mycket wackert wijst, de wij och på sine rum skole indraga, men mästedelen äre sådane, som aldrigh wåre eller Grekerne, eller Phrygerne någonsin tänckt om Judarna, eller aff dem tagit. Man kan fuller, såsom iag wijst i min förra deel, kalla Abraham Satur, Mosen eller snarare Aron Mercurium; ty Moses war intet wältalig, utan Aron; Exod. c: 4. v: 10. 14. Jo-|21|suam och Simon Herculem, äfwen som Grekerne i Apostla

Gierningarna wille kalla Paulum Mercurium, och Barnabam Iovem. Såsom och Ulphila Giöternas Biskop bleff kallat Moses för det han skreff Bibelen för dem förstpå det Giöteska språket. Theseus bleff och kallat Hercules; men här är intet frågan, om man icke får nempna den ena personen med en annars Manlig Persons namn, när han är i lijka dygder upstijgen; utan här är Frågan, hwar dhe förste Konungars och Gudars Nampn äro uthkomne, och huru man skal dem igenfinna. Til Exempel dhet frågas hwars Landzman den förste Hercules war, intet kan man säya aff then H. Skrifft at Josua någorstädes så kallat warder, icke heller aff någre dhe Grekers, Egyptiers och andras skriffter blifwer Josua så kallat Såsom Theseus, hwilken fast han hade sitt egentelige Nampn, bleff doch behedrat medh Herculis Titul. Icke heller komma Herculis Bedriffter öfwereens medh Iosuæ, ty Josua förde allenast Krijgh i Judea, men Hercules i heela Europa, en deel i Asia och Africa. Icke heller är hans Nampn Egyptiskt, Latiniskt, Hebreiskt, Grekiskt, eller annat Språk, betydandes en KrigzAnförare, uthan Giötiskt, som klarligen är wijst Atlant: c: 33: f: 750 [= s. 471]. Hafwer och här i Swerige dyrckatz och giordt uthtogh som sagdt är i samma Capitel f: 743. 744. etc. [=s. 466 f.].

Kan och wijdare wijsas aff dhet Fahrtygetz Nampn han uthfoor medh. Macrob: och andra, skrifwer uti sine Satur. L. 5. c. 21. f. 522. at 'de aldraäldste historier förmäla at Hercules for öfwer de store hafwen seglandes uti sit drickzkieril, som kallades Scipho.' Men såsom Macrobius håller det för otroligt, så säger han straxt dher hoos. 'Jag menar at Hercules intet hafwer uti ett Drickzkieril utseglat, utan med en fahrkost som hafwer hafft dhet namnet Sciph.' Macrobius som war en Latiner född, och snäll i dhet Grekiske Språket, som hans skriffter uthwijsa, han kiändes intet widh dhet ordet *Scipho*, uthan mehnar at Fahrkosten så hetat, intet wetandes hwad *Scipho* betydde; men om han hade kunnat dhet Swenske Språket, så hade han intet behöfft at gissa Fahrkosten så wordet kallat, ty alle farkostar små och store heta på Swenska Sciph: 3. Reg. 9. 27. 'Och Hiram sände sina Tienare til Sciphs som förstodo sigh på Scip och til Siös förfarne woro, med Salomonis Tienare.' Marci 4. 'Och Jesus stegh i Skippet.' Ulfila Marc. 1. v. 19. ja, så hafwer oc han funnit ordetz Skips ursprung, som är en gierning nembl: Skipa det är mäta, förordna, inlasta, tilföra, skaffa, Oloffz Sag: c: 15. f: 137. 140.& 64. Spec: Reg: c: 56. Skippa Lagh och Rätt, skippa Rågh och Korn; dädan kallas en skippa, en Drickskanna. Skieppa Korn. Bärskieppa etc. |22|

Aff Lexicon Verelii

Skippud holl, Gaut. S. c. 20 en Saal fullsatt eller skippad medh goda Gäster.

Skipulega Island. Lag. wäl och täckt tilsammansatt.

Skipadur Herv. S. wäl skipat eller förordnat.

Sciphræ Is. Farm. c. 11. Scippetz Skråff eller Kropp.

Scipa-her Olof. S. c. 23. 151 Scips Krjgzfolcket eller Hären.

Scipelag Upl. L. Manh. 18. Floc. Ting. 13. 14..fl. kallas de Land och Härader som skola utrusta Skeppen. Rodeslagen.

SkippaKostur Ol. c. 155. 169. Skips Maat och Proviant.

Skipnoti Hels. L. Kong. 8. fl. Manhel. fl. Skiplagen eller Rodeslagen.

Skiprodi Olaf. 141. Skip som uthrustas til Krig.

Skipreka Isl. p. 66. Skipswraak.

Skip-reida-Ting. Frost. Landvard c. 4. der dhe kallas tilsamman at uthrusta Skieppet.

Skippare stefna, Ol. 135. der Skipparena stemmas tilsamman om Råd.

Skips-saumer Kong. p. 219. Skipznaglar.

Skippsmidi Skips byggerij.

Skipsokn Epit. Ol. 71. Kong. p. 202 alt hwad som hörer til Skiepzflottan.

Skipstiorn. Herv. c. 9. Olof. 189. Skipzstyrelse.

Skipa-stol Trojom. S. p. 46. Isl. p. 3. Skipzflotta. Dädan hafwa Italianerne fådt in i sit språk, sedan Giöterne der warit; *stuolo*. vid. Ferrar. Lex. Ital.

Skiptaka Olof c. 201. Skipperooff.

Skipe-vist, Upl. L. Kong. 10. fl. Skipz-Kost.

See här äro intet mindre ursprungne ord aff Herculis Skip, än aff hans egit namn Heracles eller Hercul, som aldrig något språk någonsin lärer kunna wijsa. Hade Macrobius alle desse Swenske Ordh wist, så hade han kunnat strax dömt hwadan ifrån Hercules kom seglandes, nembl. uthur Swerige, der hwart Barn det ordet brukar. Ty hade han kommet utur Grekeland, hade Hercules wisserligen kallat sit Skipp Νάυν; hade han warit en Hebreer, hwist hade han dhet nämt *Enyïah*, eller *Sephinah*; hade han warit en Roman eller Latiner, då kallat det *Navem*; en Pollack, eller Rytz utnembt det *Lods* eller *Lodia*; en Ungerer, kallat det *Hajo*. En Araber nemt det *Saffiniers* eller *Suffune*. En Turck sagt det heta *Gemia*.

Men Hercules hafwer intet förachtat sitt Modersmåhl, uthan som en redelig Swensk nemt det med sit egentelige nampn Sciph, och intet giort som månge nu giöra, hwilke |23| mena sig få Hiertwärck om dhe icke emellan hwart annat ord få slängia in aff Frantzyska, Latin eller Grekiska.

Detta är nu allenast til Exempel indragit at wijsa huru aff ett Swenskt ord

är hoos de Greker och Latiner en liknelse eller gåta inkommen, effter de det intet förstådt, och flere skole här effter föllia heela Wärcket igenom, hwilke nogsamt lius skole gifwa hwarföre så månge dhe gambles Gåtor äre förwände och orätt uttydde.

Derföre wele wij korteligen uprepa alle orsaker som kunde wid handen gifwa, hwarföre (såsom Plutarchus aff indragne rum bekienner) at mechta få finnas reda för och uthi hans tijd, som de äldstes gåtor kunde förstå, och ännu månge intet kunna råka uppå; nembl.

1. Derföre at Gudarne eller Konungarne som hädan utur wår Atlantiske Swenske öö woro uthkomne til Egypten, Grekelandh, Cretam, och andre orter, som är wijst Atl: c. 27. 28. 29. etc. och de med deras effterkommande småningen dödde undan, så förswann och småningen deras språk, och de dicktade gåtor som deras bedriffter prisade, och de wijsor som fordom woro wane om dem siungas, så at dhe infödde i landet lijtet eller intet meer bekymbrade sig, om det som war såsom fremmande hos dem inkommit. Derföre och deras effterkommande så mycket mindre wiste hwad de Fremmande orden hade at betyda, såsom här Macrobius måste bekienna om ordet Sciph.

2. Händer det at när de intet förstå gåtorna, icke heller see uppå ändemålet, eller hwadh ännu de gamle Scalder hafwa tagit sig före at skrifwa om, så gå de wille wägar, och måste iag förtälia här en roligh händelse. En gång woro en hoop wackre lärde män tilsamman, och aff hendelse kom ett tryckt pappeer fram utan begynnelse och ända, det de doc för roo skull togo sig före, at läsa igenom, effter det wähl och lärdt war skrifwit. Summan aff alt det som fans, war det, at Mars hafwer bundit sig med Venere och hade blifwit kallat Vulcanus.

1. Nu såsom der ibland war en Historicus frågade de andre honom hwad denne gåta betyda skulle. Han sade: såsom Thracerne säyes aff alle Scribenter at de dyrckade Martem, så måtte de hafwa giort ett uthtog til öön Cyprum, der Venus höltz i största wärde, och den intagit, och måtte de der hafwa lijdit stoor skada förr än de henne inbekommo, hwar aff säges Mars halta, och kallades sedan Vulcanus, hwilcken affmålas haltande.

2. Men der satt en Chymist hoos, han sade: det motte under denne gåta förstås en blandat metall, at jern som kallas Mars, hafwer råkat smellta ihoop med koppar som kallas Venus och der igenom är jernet förskemt och wordet halt.

3. En Astronomus som och hörde på detta samtal, mente at denne gåta borde förstås om Planeterne, och effter Venus går nedan för Martem, så måtte hon hafwa så när bundit sigh medh honom, at han är worden förmörckat, och der aff kallatz halter.

4. En Physicus som handlar om naturlige ting, förstod detta alt annorledes, menandes at när jern och koppar komma uti eet Berg at finnas, och man wil deras band genom elden |24| skilia, så brännes och utgnister jernet, och der aff kallas det halta.

5. Men en Astrologus uttydde således, at när en Konungh förer stoort Krigh och blifwer en stadig segerwinnare, så händer ofta att andra Potentater till att stilla hans stora lycka sökia genom Venerem, det är en wacker Fröken gifwa honom till en Drottningh och således stilla Krjget, hwar igenom hans hielte-modh då säges halta.

6. Åter kommer en Antiquarius fram och förmenar att när en Krjgsman gifter sig så moste han sedan tänckia på Huushålds saker, och medh Vulcano byggia sigh huus och hem.

7. Omsider kom werden fram med begynnelsen och ändan af samma skrift, och befans wara en Brudeskrift, skrifwen en käcker såldat till ära, hwilken han ljknar wed Martem och aff det han hade blifwit skuten i Krjg och der af haltade, så kallar han honom Vulcanum som afmålas haltande, och hure han nu fick en skiön ungh Jungfru den han Venerem kallar. Och woro så alla dessa lärde män bedragne i sina tanckar, aff dhet de intet sedt begynnelsen eller ändan, hwar aff de hade kunna förståt hans tanka och mening, som Brudhskrifften skrifwit, och så råkat uppå gåtans rätta uthtydning. Hwarföre måste alla som willia råka på dhe gamlas gåtor wäl betänckia den gamla lärde Strabonis ord, näst för indragne, at man läss wäl allas skriffter, ingen förbjgåendes och sedan giör något lijkligit omdöme, ty dhet lärer ändå swårt nogh wara att råka rätt på gåtan. hwad skall man då säja om dhem som hafwa ännu knapt kommit utu Skolstugu dåffte, hwilka straxt dhe koxat på ett bladh aff en gammal Autore, måste de straxt fram i en Tractat eller Disputation och låta höra sigh, giörandes en wiss uthtydningh, såsom dhe skulle hafwa lefwat i den tjden när hon skrefz: och wetta doch intet hundrade delen hwad andra skrifua, mycket mindre det förstå. Mycket wackert är när unga Karlar, Ja och gambla, fast de intet hafwa särdeles lagt sig på sådant, komma fram att låta höra sig, heller höra effter det de intet förr wettat, allenast de intet willia wara för lätta att döma andra, serdeles när dhe bruka owettiga och skamlösa ord, uti dhet dhe minst förstå, och äro sådane saker som i sig sielff mörcka nogh äro. Ty synnes nöd wändigt wara att den gambla gåtor will uthtyda, han först söker dhet språketz Kunskap, och giör dhet sig wäl bekant, dedan Gudarna eller Konungarna eller dhe Folcken äro komne, som hafwa fördt medh sig gåtorna och Konungarnas äretitlars nampn uth till andra länder, ty elljest blifwa orden missbrukade, såsom till exempel: effter Jofurs nampn war et Giötisk, och

största delen aff Grekerne och Latinerna det intet förstodo, hafwa dhe uthtydt att dhet betydde siälen, andra wädret, andra en Gud, andra Himmelen, andra Solen; men sij Tzetzes hafwer rätt råkat, der han säger Chil. 9. v. 490. 'genom Jofur förstås hwarken Siälen, eller wädret, eller Gud, eller Solen, uthan en Konungh, så hafwa fordom Konungar kallats.' nu, gå till det Hebreiska språket i Biblien, intet kallas der så en Konung, uthan *Melech*, i Greceska icke heller, uthan *Basileos*, |25| i Latinen icke heller, utan *Rex*. Chaldeerna och Syrerna kallat *Malcha*, och Araberna *Melech*. Men hoos oss ifrån förste begynnelsen Swerige bygdes, in till Anno Christi 800. får man på många Runstenar, så och hoos alla Scalder at en Konung kallas Jofur, dhet är Landzens Fader eller Konungh. Jo, det är land; Fur och Fudur, det är Fader eller Förste eller Konung. Se Atl. T. 1. c. 29.

2. Skal man läsa, som Strabo sade, alla skriffter man kan öfwerkomma, wäl igenom, och dhem grundeligen iemföra, förän man något sluter.

3. Tillser änteligen ämnet, hwilken saak det drifwer, och tilseer alle Poeters liknelser, huru dhe under samma ord, man i hwarjehanda ämne, förstå en annan och annan tingh. såsom till Exempel: see till om dessa orden infalla uthi någon skrifft som talar om siöKrjg, och han säger iagh förtärde Neptunum, då bör du förstå att han slogh en siökiämpe i en slachtning. men talas om gieste bodzsaker, så bör du förstå att han drack och förtärde godt ööl oc wijn, som sees aff wår Edda och derföre säger Lil. Gyrald. Synt: XII, f. 337. Aff Festo, at een Kock rätteligen sade 'Jag hafwer förtärt siöguden Neptunum, korngudinnan Cererem och trägårdzgudinnan Venerem': förståendes genom Neptunum Wijnet eller Watnet, effter han råder öfwer Hafwet, och Wijnet och Watnet drickes genom en strupe. Genom korngudinnan förstod han Brödet, och genom Venerem Sallat, ty såsom den upspringer, och först såås om Wåren i Trägårdarna, så sades Venus sigh först giömma eller låta sig see om Wåren under *Lactuca* eller Salat. Äfwen så en Konungz och Drotningz namn förstås wäl egenteligen om Jordiske Herrar och Fruer, men om det talas om Himmelen, så förstås genom Kungen Solen, och Drotningen Jorden, och Kungens Frilla Månan. Talas om Chymiske saaker och Metallerne, så är Gullet Solen, och Sölfwret Drotningen. Talas om Diuren, så är Leyonet och Biörnen Konungen. Talas om Foglarna, är Örnen och Höken. Om Fiskarna, är Hwalfisken, eller och andre glupeske Fiskar, som Geddan. Talar du om Fiskiare, så är den som är deras Förståndare och Anförare Kungen. Derföre fara de will, som uttyda Homeri Trojaniske krig in på Propheterna och Apostlarna eller andre Jordiske ting, intet betraktandes ämnet hwar om han skrifwer. Men den lärde Greken Ælianus säger rätt om Homero, L. XIII. c. 19. 'Cleo-

menes sade at Homerus war Lacedemoniorum skald, och Hesiodus Helotarum: ty Homerus lärde dem kriga, men Hesiodus huru man skulle bruka åkeren.'

Kan man intet få igen Begynnelsen och Endan på ett Wärck, uthan man kommer allenast til at see någre Ordh, så måste man grant achta hwart ord: som til Exempel. Konungen sitter å handa Fiällum o Fiäll, dhet är Bergh, och hwadh handh är, är noghsampt allom bekant. Nu kan ingen Konungh sittia på eens handh, icke heller kan en handh wara berg. Men tänk nu effter hwad för Diuur är, som wistas på bergen, och bäras på ens Handh och kallas Kung; intet Leyonet och Biörnen, ty dhe äro för stoora at sittia på Handen, icke heller Hwaalfisken, ty han fins ey på Bergen, icke heller Solen, uthan Hööken, den sitter på handa Fiollum. Dherföre är såsom Edda tahlar om wåre gamble Scalder, at en får gifwa alle Gudar, Konungar, Förstar, Diuur, Foglar, Fiskar, Örter och Trään etc. andras Nampn, allenast han något tillägger, genom hwilket han kiennes igen, antingen aff dhess serdeles gierningh, eller Slächt, eller Fäderneslandh, eller något annat: såsom om man säger dhen Eenögde Nicudur, då förstås Oden, ty han war eenögd, nem-|26|ner man om Siökrijg och kallar en Siöwarg, då förstås om Siöröfware, talar man om Fiskar, så är det Geddan.

See så måste man sökia skriffterna igen och intet löpa owålat fram. Här uthaff seer man, huru en skal både lära förstå de gamblas gåtor, så och huru när man will sielff något sinnrijkt skrifwa, får bruka lijknelser och gåtor. Ty säger den gamle Proclus Lycius rätteligen i sine lucubrationer f. 35. 'Wj hafwe intet orsak at straffa de gamblas gåtor, utan dem som intet förstå dem.' Ty wijsar och Plutarchus oss rättel. wägen de Fac. Lunæ f. 920. 'Dhet är aff nöden (säger han) i swåra gåtors uttydande, när de gemene och allmenne meningar, eller uthtydningar synas ey wara troliga och giöra en tilfyllest, at man då försöker på andra, och intet dem förachtar, uthan man måste då draga fram redeligen alla äldstas Scribenters gåtor, och så aff alla uthsökia sanningen.'

Cap. III.

Hwilka Mythologier finnas hoos wåra Scribenter, som hafwa följt wåra första Konungar eller Gudar til Grekelandh, Egypten, Lybien och Asiam.

I.

Uti min Atlantices första deel cap: 27. oc de nestföljande, är nogsamt wijst hwilke Gudar äre här ifrån komne, nu wele wij allenast i detta Capitel införa uti en summa störste delen aff alle gåtor, som äre ännu uthi wåra skriffter

til finnandes, och hafwa då med dem utfölgt, men deras uttydningar skole sedan uti detta wärket uti sine rum allestädes instellas, då man och här aff kan döma dhet sant wara, som Orpheus bekänner och i nest föregående Capitel är indragit, hwad han här i Norden hafwer hört och sedt. Så och dhet som är infört i Atlant. T. 1. c. 34. f. 758 [= s. 476] aff Servio in l. 3. Virgil: Æneid. at hwad Orpheus hade aff den ijfwerborne Norrske Baldur, det hade Homerus åter bekommit aff Orpheo. så lär man och see ey osant wara det den store |27| Läraren Hieronymus säger indragit Atl: T. 1. c. 22. f. 559 [= s. 350], 'at Pytagoras hade dragit hjjt til werldenes enda, och sedt Hesiodi siäl bunden wid en Kopparstabbe, och Homeri siäl aff ett trä uphängt full med ormar om sig, för det de förmycket hawa talat om Konungarnas eller Gudarnas hembligheeter.' Hwadh straff dhetta war, skal på sitt rum förmählas, allenast seer man, at dhet intet war lofligit uthsprijda alla deras Gåtor och Hembligheter, som här Hieronymus wijsar. Der aff förstås hwad Svidas förmäler om Pytagora. T. 2. f. 655 'at han war död oc kom åter til lijff igen.' Ty så sades om alle som fordom reeste hijt så långan wägh Norr, och kommo åter tilbaka igen, som widare wijsas skal (Lycofron. not. f: 244.) i ett serdeles Capitel om alle som i förste tijder här warit. Ty sades dherföre at Pythagoras war dhe Gallers Lärjunge, som sees aff Clem: Alexandrino f. 303; så och aff Iamblico de vit: Pyth: f. 138. 'at Pytagoras sin lärdomb om Gudarna och werldslig wijsheet, hade fådt en deel aff Orphei wijsor, en deel uthur Egypten, en deel aff SamoThracerne oc Kallerne.' Hwar Kallerna bodde och deras äldste Fädernesland war, är utsagt Atl: T: 1. c. 18. Och såsom han mycken stoor wenskap hade medh wår Habar som war een Scyte reesandes här ifrån wåre ijfwerborne som längst Nordan til äre, ut til Pytagoram, gifwandes honom en förtrollat Runnstaaff, medh hwilken han kunde fälas (såsom Lapparnas Trollkieringar, hwilke än rijda på sådanne kieppar) öfwer alle dhe Orter, som ingen kunde fara öfwer eller dijt komma, så och fördrifwa dher medh Pestilentiske Siukdomar, och andre månge underlige wärck göra. See Iamblic: f: 92, 93: Så hafwer Pytagoras utan twifwel, ibland andre lönlige konster som han hafwer lärdt aff wår Habari, och så bekommit dhet han skrifwit om dhe Scyters Affgudadyrckan, och dheras Offer, så och Gudarnas begynnelse och heela Slächtregistret. (Svidas l. 1. f. 5.) Om Homero och Hesiodo witnar och Pausanias at dhe hijt til ytterste Werldennes endar reest, ty altijd, som hoos de gamble lärde läses, så tages Nordan dher Mörckret och Ijshafwet war och dherföre ingen längre reesa kunde, för werldenes ytterste enda, det bättre fram widlyffteligen wijsas skall.

Wij willie nu komma at upräkna alle dhe Gåtor som man finner wara utkomne, korteligen.

1. Wåras: Mundilfare hade tu barn, Solen och Månan Edd. m. 9.
Grekernas: Yfverions twenne barn woro Solen och Månan Diod. Sic. l. 4.

2. W. Solen och Månan störtade sigh i Glisis Siö Sem: Scald: 3.
Gr. Solen och Månan störtade sig i Öredannan. Diod. Sic. l. 4. |29|

3. W. Solen är ell å Himin, Semund: Scald: 4. v. Edd. i Solens kienn.
Gr. Solen är Himilens helgeste ell, Diod. Sic. l. 4.

4. W. Freja gratfägra god, Edda i Frei: Ken. f: 325.
G. Gudarnas Moder Drotningen gråter, Diod. Sic. l. 4.

5. W. Thoor Pappe for med Sifhella i nordin halfwa heimsins. Semund. Sc. och Edd: f. 115.
Gr. Attin Pappe älskade Sybillam Diod. Sic: l. 4.

6. W. Eida Thoors Hustru a Eida vallur. Volusp. f. 398. Ed. 369.
Gr. Aff Thoors Hustru Eida är öön Eida kallader, Diod. S. l. 4.

7. W. Siöarnas och Böllyornas Hest är Skeppe Edd: 379.
Gr. Hafwetz Häst är Skeppe. Macrobius Satur. l: 6: c: 3.

8. W. Blå Engiar är hafwet, Nicurs scald: v. 10.
Gr. Blå Felden är Hafwet Macrob: l. 6. c. 3.

9. W. Atins book är talande, Atins scald.
Gr. Tordons böök är talande. Apoll: Athen: f. 52.

10. W. Nicudur son Scutan och dåtrarna årarna, Nic: sc. v. 7.
Gr. Neptun födde Aoran effter Sciuthe, Not. in Stat: 1 T. f. 899.

11. W. Drakarna sputa Eld Torst: sag: f. 17.
Gr. Eldsputande Skep, Flor: l. 4. c. 11.

12. W. Odin eller Frode kunde wända sig i allehanda Diurs, Fiskars och ormars lijknelse, Snor: f. 5 & 6.
Gr. Frode bytte sig i allehanda skapnad, Hygin: fab: 118.

13. W. Siörånen oc Landrånen äre Ægyls döttrar, Edd: f. 375.
Gr. Sirenern äre hafwetz oc landetz Röfware och Achilois döttrar Lact: Placid: l. 5. F. 9f: 295.

14. W. Ogöten gör wäder utur en säck, Torst: S. f. 52.
Gr. Aolle binder i en 9 åhrs gammal Oxehudssäck wädret, Homer: Odys. k. v. 20.

15. W. Atin besoff en Margyger, ofwan war hon Qwinfolckz lijk och nedan en Fisk, Wilcinna sag. och P. Clas. 179.
Gr. Hercul besoff en Jungfru, som ofwan war en Qwinna, nedan en orm, Herod: l: 4. c. 8.

16. W. I Glisisiön döpas de 9 gånger Pet. Clas. p. 102.

Gr. I Tritons Siö sänckias dhe 9 gånger Lact: Pl: f. 206.

17. W. Under Ascur ygdrasyl döma Gudarna Edd: m. 14.

Gr. Baldus Lundh är aff Ascar Paus: Achaic: f. 406. |30|

18. W. Minnurs eller Thyrspacurs Brun som alt förstånd gifwer Semund. scald: och Edd. Myth. 14.

Gr. Den som stiger ned i Baldurs Thyrsus källa så får han alt weta, Paus: Achaj: f. 440.

19. W. Odins sutunge miod der aff de 12 Gudarna och alle Scalder dricka, Atins sc. och Edd. Myth. 60.

Gr. Baldur med de 12 Gudar de dantza kring Scaldernas Källa, Tzet: Chil: 8: v: 260.

20. W. Gudarna skola föra ett långsampt krig och derpå skal fölia en ny Himmel och Jordh Edd: m: 48 & 49. Volusp: v. 47 & f: 7.

Gr. Gudarna skola i 6000 år strida, sedan skal blifwa Frid, och ett nytt Regemente, Plut: T. 1. de Isid: f: 370.

21. W. Friggas Froken Knä red kring hela werlden med en Runstaff, Frig. sc. och Ed. m. 30.

Gr. Den norske Habar flög genom werlden med en staaff, Herod: Melp. c. 36. Non. Ia. v. 132.

22. W. Disa kläder sig i näät, Dis: scald: Mess: & Ol: Mag:

Gr. Diana inwicklar sig i ett näät, Diod: S: l. 6. c. 15.

23. W. Thors bockar blefwo slachtade och kokade och om morgonen giorde han åter lijff i dem, Ed: M: 38.

Gr. Bocken bleff aff Tiodana sönderrifwen och kokader, men bleff aff modren ihoopsatt och fick åter lijff, Lil: Gyr: S. 8. f. 235.

24. W. Thor eger 3 kost gripe eller förnäme ägodelar, Edd: m: 29.

Gr. Jofurs handgreep eller bästa clenodier äre 3, ex Fest: Not: in Lycoph. f. 193.

25. W. Hrugner kastade slipsteen til Thoor, men Thor dreff dem tilbaka med sin hammar Edd: M: 258.

Gr. Jofur kastar Steenen tilbaka som Typhen slängde effter honom, Non: A. v. 410.

26. W. Thor eller Minnur wadar til tingz öfwer 3 åhr hwar dag, Ed: Myth: 14.

Gr. Minur domaren går om Cretas öö 3 gånger hwar dag, Phot. Bibliot. 459.

27. W. Fiolner den kloka drunknar i miökare, Snorr: f. 11.

Gr. Minnurs son druncknar i Miokare Hygin. F. 136. |30 bis|

28. W. Minnurs Hufwud affhuggit war talande, f. 3.

Gr. Minnurs bälete war tahlande, Paus. Attic. f. 71.

29\. W. Bifrosta Regnbogen Gudarnas bro och senningebod, Edd: m: 11.
Gr. Regnbogen Gudarnas senningebod, Homer. Iliad: Nat: Com. f. 597.

30\. W. Odens Kempar slå hwar dag hwar annan ihiel och åter stijga de up, Edd: m: 35.
Gr. Athalid Mercurs Son döör hwar dag och åter stijger upp, Tzetz: Chil. 2, v. 718.

31\. W. Heimdalur eller Mercur 9 Majars son, Merc: sc: och Edd: m: 25.
Gr. Mercur Majas son, Hesiod. Theog.

32\. W. Heimdalur är den hwijta aas, Edd: ibid:
Gr. Mercur är den hwijta Guden, Voss: idol: 9. f. 300. ex Eustat: in Hom:

33\. W. Heimdalurs ögon så skarpa at han seer om natten, Edd: ibid.
Gr. Mercur hafwer de skarpaste ögonen, ex Galeno Lil: Gyr: l. 9. f. 255.

34\. W. Heimdalur Gudarnas wachtare, Edd: ibid:
Gr. Mercur är Gudarnas wachtare, ex Phurnuto Lil. Gyr. l. 9. f. 263.

35\. W. Heimdalur Hest är Gultoppen, Ed: ibid:
Gr. Mercur är en tupp helig, Voss: Idol: l. 9. c. 20. f. 255.

36\. W. Tyr aff Otin bundin, Edd: Myth: 23. Sem: scald.
Gr. Mars aff Oten bunden, Clem: Alex: ad Gent. f. 18.

37\. W. Tyr medh Ledinge bunden, Edda myth. 29.
Gr. Vulcanus binder Martem med nät, Ovid. l. 2. de art. amand: v. 580.

38\. W. Thor dricker Sutunga Miod och föder Atin eller Kvaser, Thors. Sc: och Ed: Myth: 60.
Gr. Jofur swälger up Miödin och föder Minur eller Atin, Hesiod. Theog: v. 815.

39\. W. Wili Hels grindar Edd: Myt. 4.
Gr. Bluters Brunn med grindar, Strab. l. 13. f. 629.

40\. W. Odins Kempar äta aff hans skinka, som aldrig förtäres, Ed. Myt: 33.
Gr. Ach huru god war Pluters skinca, Ath: l. 9. f. 368.

41\. W. Thoor råder intet medh vtgårdes Lokes, Horn, Katt och Ella, Ed. Myt. 41.
Gr. Bluters Rapparer äro 3. Celon, Ocypete ok Ella, Albric. 314. |31|

42\. W. Locke ligger i band til Ragnarekur Edd. m. 41. & f. 323.
Gr. Satur är bunden wid den hwijta klippan; Plutar. de fac. orb. lunæ f. 941.

43\. W. Bores söner Oden, Wili och We skiffta rijken sin emellan, Edd: M. 5. Snor: f: 3.
Gr. Saturs sönner de 3 skiffta rijket sin emellan, Plutarc: de consolat: ad Apollon: p: 120.

44. W. Uti Frodes tijd stal ingen menniskia, Ed. m. 65.
Gr. Uti Saturs tijd war ingen stold; ex Gellio: Lil: Gyr: Synt: 1. f. 121:

45. W. Frode lärde mala Gull til bröd, Frod: sc: & Ed: m: 95.
Gr. Salangi mala gull uti matens ställe, Non: K. S. v. 62.

46. W. Boors söner skapade aff yme jotum, som flyttades i Ginungagap Mannen; Ed. m. 6 & 7.
Gr. Menniskiorna under Nordan äro först skapade, Non. M. A. v. 10. 35. 50:

47. W. Lockes huus med 4 portar; Ed: m: 46.
Gr. Bores huus med 4 portar, Non. M. A. v. 270.

48. W. Niord bodde wid Hafwet och Scade uthi Tryſnheims snöuga bergh, Niord. sc. & Ed. m: 21:
Gr. Norder råder öfwer Hafwet, och Juno regerar på de sniöuta bergen, Non. M. B. 470. M. 105, 115.

49. W. Atin är Åldrens Fader, Edd: 315.
Gr. Ålderen är Saturs Dotter, Eurip: Herc. v. 898.

50. W. Satur bleff giälder; Atin: scald: & Ed. f. 114:
Gr. Satur aff Thoor giälder; en saga allom bekant hoos Poeterna.

51. W. Solen smälter Natten och Ijsen, Sol: scald: & Ed: m. 3.
Gr. Solen försmälter Natten och Ijsen, Cup: Harp: 114.

52. W. Otin har twå Korpar genom hwilka han alt dömer, Ed: m. 34.
Gr. På en öö äre Korpar som döma aff alla trätor, Strabo: l. 4. f. 198.

53. W. Walhal hafwer 540 dörar der 800 Hieltar gå igenom hwar dör, Ed: m. 35.
Gr. Theby hafwer hundrade portar, der 200 män gå igenom hwar port, Strab: 9. Virg: l. 5. Æn: Homer. Il: |32|

54. W. Thoor och utgarda Locke kämpas at äta och dricka, Ed: m. 39. 41.
Gr. Hercul och Lepræa kämpas i ätande och drickande, Æl: l. 1. c. 24.

55. W. Thiassos ögon blefwo kastade up i Himmelen, Edd: m. 6.
Gr. Ors ögon blefwo kastade upp i Himmelen, Pign: 51.

56. W. Aff Tyrs munn rinner blodugh Frogga, Ed: m. 29.
Gr. Kring Orustus Munn sitter lefrat Frogga, Lil: Gyr: f. 129.

57. W. Draken förwarar Gullet, Ed: m: 71.
Gr. Drakarna förwara gullet och skatten, ex Festo Comment: Meurs. in Lycoph: f. 323.

58. W. Ingen må äta aff Glisis Waldz maat, den dädan wil komma, Glis: scald: och Saxo l. 8. c. 51.

Gr. Den som kommer til de nederste jordenes Wåningar, han måtte intet smaka aff dheras maat, Virg: Georg: & Serv: N.

59. W. Ginungagaap wetter til nordan, Ed. m. 4.

Gr. Det stora toma gapet och nordans affgrund, Val: Flac: l. 1. v. 830. Plin. l. 1. c. 2.

60. W. Bores 3 Sönner skapade Mannen, dhen förste gaff siäl och lijff, dhen andre förnufft och dhen tridie sinnen, Ed. m. 7.

Gr. Vulcanus skapade menniskiorna aff jordh, och Mjnnur gaff honom siälen, och dhe andra Gudarna det andra, Hygin: f. 142.

61. W. Auni Tiodan wardt så gammal, at de motte gifwa honom dij genom spennehorn, såsom ett spät Barn i waggan, Snor. f. 19. Auni scald.

Gr. Tiodan Priami broder bleff så gammal at han sofwades i waggan, Nat: Com: l. 6. c. 4. f. 371.

62. W. Mannen bleff skapader aff Askträ, Ed. m. 7.

Gr. Menniskiorna blefwo giorde aff Askträ, Hesiodi opera & Dies: v. 144.

63. W. 9 äro Majorna som föddes i Biergiæ, Maj. sc. och Ed. m. 7.

Gr. 9 Major upstode i Pieriæ berge, Hesiod: Theog: v. 60.

64. W. Aff Ymo Iotuns Blodh bleff en nyy werld skapat, Edd. m. 6.

Gr. Aff Jättarnas blod bleff een ny werld skapat, Lact: Plac: l. 1. F. v. f. 192.

65. W. K. Daog förstod hwad Sparwarna talte, Snorr. f. 11.

Gr. Apollonius förstod Sparwarnas språk, Eus: 518. |33|

66. W. Olwaldz Sönner äta Gull, Ed. m. 54.

Gr. Midas maat bleff wändt i gull, Con: Nar: 1. f. 243.

67. W. Mannen hade 3 Farar, Atin, Vili och Ve, Ed. m. 7.

Gr. Orion hade 3 Farar, Jofur, Nicudur och Blute, Lyc: 175.

68. W. Gull är Rænas och Æges Dotter, Ed. f. 340.

Gr. Siöröfwarenas Krijg kallas gyllende för rofwet skull, Flor: l. 3. c. 6. f. 779.

69. W. Fyr är wänd uthi Furu, Atin. scald. & Edd.

Gr. Atin är wändh i Furu, L. Plac. l. x. F. 2. f. 259.

70. W. Freja byter 3 gånger kläder, nu grön, nu swart, nu hwijt, Frej. scald.

Gr. Isis är nu grön, nu swart, nu hwijt, Tert. de Pall.

71. W. Asier eller Solen begråtes i 40 dygn, Proc. Goth. l. 2. p. 260, Ol. Magn.

Gr. Osir s. Apis begråtes i 40 dygn i mörkret med rakat hufwud, Ælian. f. 55. Pli. L. 8. c. 46.

72. W. Odin betar sina Hestar i belgbunden, Sol: scald.

Gr. Solen under norrstiernan giömer sig och betar sina Hästar, Ovid. m. l. 4. v. 214. Curt. f. 489.

73. W. Nio äro heim, Ed. m. 3.

Gr. Nijo äre werldennes affdeelningar, Macrob. Som. Sc. 2. c. 3.

74. W. Odin drack Sutunga Meod och det han kastade up, åto dhe bästa Scalder och Poeter up igen, men det han gaff neder ut, togo alle Bonosar emot, Ed. m. 62.

Gr. Hwad Homerus kastade upp, det åto de andre Poeter up, Ælian. l. 13. c. 22.

75. W. Took gråter torra tårar, Ed. m. 45.

Gr. Freja gråter snio, Epigr. vet.

Här äre nu upräknade een stoor hoop med Gåtor och Lijknelser, och kunde ännu många fleere upräknas, men wij hafwe intet annat dhenne gången williat giordt, än som til ett Exempel wijsa, huru Grekernas lärdaste Mäns bekiännelse här stadfestas, och är intet aff wägen dhet som en höglärdh man Ioachimus Hopperus Konungens i Spaniens Rådgifware och Iuris Doctor hafwer sagdt för een långh tijdh sedan, uthi sin Themide Hyperborea, 'at all fördold wijsdom och kunskap som de lärde nogonsin uti heela Europa, eller Asia, eller Egypten hafwa låtit i liuset utgå dem hafwa de altsamman fordom bekommit aff de ijfwerborne Norrske.' Dhetta hafwer och een förnämb lärd Man benembd Gvilhelmus Stiehl bekänt säyandes: 'Jag fruchtar intet at bekenna det, at alle Gudars och Gudinnors namn och all deras affgudadyrkan och |34| wäsende, är kommen nordan ifrån til de Græcer och Romare.' Hwadh skulle dhe här lärde Männer hafwa talat om dhe hade hafft wår Edda, Voluspa, Semunder, Hervara, och månge wåras Skriffter, Skalder och Runstenar, och således satt wåra Gåtor emoth Grekernes Gåtor, som nu allenast i kortheet här är giordt, der de allenast hafwa hafft dhe Grekers och Latiners Skriffter, och aff dheras flijtiga läsande uthgrundadt dhetta dheras stoora och högtwijsa omdöme om wåre Nordske Fäders bedriffter.

Wij willie dherföre begynna aff Öster och gå genom Söder til Wester och biuda fram alle Nationer som äre först Ryssar, Tattarer, Chinenser, Indianer, Polackar, Turckar, Perser, Chaldeer, Araber, Egyptier och Africaner, Spaniorer, Italianer, Frantzoser, Tyskar, Hollendare och Engellendare, och lyckta så på dhe Americaner, at dher dhe willia någon öö Atlandh tillegna sigh, dhe då först willia framtee alla dheras Gåtor som kunna swara emooth dhe Grekers, såsom iagh nu här i kortheet gjordt.

2. At dhe wijsa Grekerna någor städes i sine skriffter bekänt sigh bekommit dhem ifrån deras Landskap och ey här Norr ifrån.

Men iag fruchtar at dhet lärer intet kunna skee, ja och så mycket mindre, som Naturen som är dhen störste och förnembste och aldrawijsaste och wissaste booken, är dhem alla emoth, särdeles uthi dhe störste och förnemsta Gåtorna, så at om än Grekerne eller Chaldeerne och Egyptierne, eller andre Söderlenningar intet willia tillstå Gåtorna, och dhe gamblas wijsas Lijknelser här ifrån komne, så skall Naturen sielff drifwa dhem dher til.

1. Ty huru kan Osyris eller Apis, den både Egyptierne, Grekerne och Latinerne bekiände wara Solen, så wijda dher talas om Himmelen, begråtes i 40 Dygn som aldrig är för dhem borta, dherföre säger den gamble lärde Theophilus ad Autolicum, l. 1. f. 75. om Egyptierne, at dhe sielff intet wiste hwad deras Osyriske Affgudadyrckan betydde. Til hwilkens ähra åhrligen stoora Offer skedde, såsom den som förgicks en tijd, och åter kom igen, när han medh Lust och Glädie söktes. Men det förstås aff ingen om eller huru han förgås eller huru han igenkommer.

2. Huru kan Isis säyas gråta torra tårar, det är Sniön, i några Månader öfwer Osiris affgångh uthi Egypten, eller dhe längre bort belägne Söderland, som aldrigh wetta hwad Sniö är, eller om någon Sniö een gång falla torde, hålla dhe dhet för ett stoort Mirakel och Under.

3. Huru kan Isis säyas rifwa sin Håår bort, der Trään och Blomster grönskas hela åhret.

4. Huru kan Isis säyas byta om 3 gånger kläder om åhret, nembligen swarta, gröna och hwijta, och hwardera Klädningen draga 4 Månader hoos dem som aldrig Sniö faller, eller en gång på 2 dagar ligger, utan jorden är altijd grön.

5. Huru kan Iupiter eller Solen wistas med Venere i 6 Månader och 6 med Proserpina i mörckret der hon hwar dag går up på Himmelen. |35|

6. Huru kan Solen säyas wändas uthi Furu för dhem som aldrigh wetta hwadh Furu är, och dher aldrigh Furu Brasa lyser i Solennes stelle i Mörckret.

7. Huru kunnen j säya at Saturnus eller Solen är bunden, och hennes Bandh löses til den 16 Decemb: när hon förste gången åter synes på Himmelen effter 40 Dagars eller mehra borta warande, som henne aldrig Åhrligen mista.

8. Huru kunnen j säya at Solen är gielder, der hennes Wärma altijdh giör Jorden grön.

9. Huru kunnen j säya Solen smelta natten och ijsen, som aldrigh hafwa 40 Dygns Natt, och aldrig wetta hwad Ijs är.

See alle dhesse Gåtor om dhe aldrigh woro skreffne, så kunna dhe hwarcken dichtas eller skrifwas uthan på dhesse Orther som Naturen genom Solen, Månan och Jorden sådana gångh och wärckningar hafwa, nembligh här i Norden. Här måste man dhetta bejaka.

Men torde nogon säya; dhet går efwen så til i dhe andre Nordske ytterste Orter som är lengst i America, Islandh och Nordske Tartarijet, så och lengst under Söderstiernan. Ja dhet är sant. Men om dhe Orther under Söderstiernan hafwa dhe Gambla aldrig förstådt, ty än i dhenne dagh weet ingen huru dher står til. Ty hafwa och dhe Gamble trodt Werlden intet rundh wara eller hafwa Folck som wända sina Fötter emooth wåra, uthan hållit dhet för een Gudz Försmädelse om någon sådant trodde, som sees aff någre dhe gamble Kyrckiones Lärare. Och om dher än woro Folck, så biuder iag dhem fram med alle andre, at dhe sättia sina Gåtor emot dhe Grekiske, och wijsa at de Greker bekänna dem fådt ifrån sigh.

Så talar iag och til dhem som boo ytterst i America och Tartarijet.

Men som Diodorus Siculus uthi dhes härlige indragne rum bekienner medh andre Greker at dheras Förstars och Herrars Slechter och Fäder äre ifrån denne Atlandz öö komne och medh dhem dheras Gåtor och Wijsdomb om Gudarnas uprinnelse, så måste wij här draga fram den Gåtan som både wijsar hwar wår Atlandz Öö ligger, och skilier allas trätor åth i heela Werlden, dher han säger att Mundilfares Sönner Solen och Månan störta sigh neder aff Himmelen, först Solen och sedan Månan, uthi Glisis Siön, och begråtes aff Freja. See härtills hafwe wij wijst huru långt man skal gå effter jordennes bredd up under Norrstiernan medh alle dhesse Gåtor, nembligh öfwer dhen 67 elev. grad. dher Solen är borta i 20. 30. 40. och mehra Dagar om Winteren, och begråtes för sitt störtande.

Nu willie wij taga Jordenes lengd igen och dhes Middagslinia, nembligen Glisis Siön, som ingen annan är än Östersiön, dher alle Lärde måste tilstå allena Gliss gif-|36|wa, och således är ingen Orth i heela werlden, ja icke heller mehra på dhen heela Atlantiske Öön, än dhen Norre dehlen aff henne, öfwer Torne i Kimi och Kimi Lappmarck, dher dhe hwar gångh om Hösten i Novembri see Solen först störta sigh i Östersiön, och sedan Månan, ty på andre Orther i heela Werlden, icke heller i Swerige kan det mehr synas än der, som alt skal klarare i nesta Capittel wijsas, hwilka och så länge att Solen och Månan sigh dher störta, så blifwer Atlandz Öö behållen in til Werldennes ända, och är intet förgången, och hielper intet fast sanningen gifwer sombligom lärdom bukref, ty sanningen är en sådan Örth, som mångom fins på Apotheken, som dubbel krafft hafwa, i dhet dhe styrckia dem helsosamma, men dem Siukom som äre fulle medh elaka Wätskor, dem purgerar hon ofwan och nedan, och rifwer dem innan.

CAP. IV.

Atlandz Öö wijsas nu aff de gåtor och förblomerade lijknelser, som Gudarna eller Konungarna hafwa uthfört med sig til de Græcer, Phænicier och Ægyptier, så och flere Græciske och Latiniske Scribenters Witnesbörd, ingen annan wara än Swerige, hwilka äro i den förra delen förbijgångne.

I.

Såsom nu är wijst, Atlands Öön intet wara hwarken America, Africa, Canariæ Öjarne eller någon annan än Swerige, så och huru, och hwarföre dhe Gamble brukadt skrifwa dhe Gamblas Handlingar, mycket genom Gåtor och förblommerade Lijknelser, och huru man skal komma til deras rätta Förstånd: så är och upräknat een stoor hoop Gåtor som Grekerne uthbekommit til sigh, medh wåre Atlantiske Konungar, aff hwilka dhe sine förnembste Furstars och Herrars affkompst erkienna; så wilie wij nu komma, til att wijdare alt sådant stadfesta, medh dhe Grekers och Latiners Witnesbördh och Gåtor, som i min förre deel intet äre indragne, aff orsak at både tijden och medlen fattades. Och wilie wij föllia samma ordningh, som wij brukat i dhen förre Dehlen, och tilläggia så til hwart stycke hwadh som hwartdera tilfogas böör.

1. Plato kallar Atlandz Öö på Grekiska *Näson* (Atl. c. 7. f: 150 [= s. 95]) hwilket är så wähl i wårt Språåk brukeligit som i Grekiskan, men såsom wij hafwe wijst några regler uthi Atl. c. 2. f. 27 [= s. 23]. huru man skal igenfinna ett ordh, uthi hwilket Språk, dhet hafwer sitt rätta Ursprung, nembl: 1. dher dhet gemenligen aff alla brukas; 2. hafwer gemeenligen ett ursprungh aff een gierningh; 3. aff hwilken sedan månge andre ord härflyta etc. dhet måtte wara dhes Landz Språks rätta infödda ord. Men finnes annorlunda synes dhet wara Fremmande. Aldeles så-|37|som när en Person i een Stadh inkommen aff ingen kjännes, hafwer dher inga Föräldrar eller Barn, ingen Slecht, så hålles han straxt för Fremmande.

Dhetta Ordet Nääs, wijsas än intet hoos dhe Greker uthspringa aff någon Gierningh, som stemmer in medh ordetz rätta betydning, nembl: at wara en Udd, som nestas, eller hänger ihoop medh Jorden, warandes antingen ofwan heel omfluten, eller til en dehl, ty meena några aff Grekerne, at Nääs skal komma aff ett ordh Νῶ som skal betyda så mycket som flyta, men hwarken träffar dhet in med Näsetz rätta betydningh, ey heller är dhet brukeligit

Ordh hoos dhe Greker. Men hoos oss, betyder Nästa, dhet som binder sig tilhopa med ett annat ting, dädan är Nästa Kläden, Nesta in Pappeer; dädan eens Nästa Grannar, som boo en närmest, Du skal älska din Nesta som digh sielff; Näste kallas ett Boo, som Foglar byggia, och binda tilsammans under Taken, eller uti Träen. Foglarna under Himmelen hafwa Näste, men Menniskiones Son intet. Näs kallas Holmar i Siön effter dhe hengia fast widh Jorden i Botnen. Men gemenligare kallas Näs dhe Uddar som streckia sig aff fasta landet in uti Hafwet, och äre mestedeels omflutne. Dädan hafwa dhe Konungar fådt nampn som hafwa bodt uthe på sådana Näs til at bruuka Siöröfwerij, ty fordom när än intet i bruuk war at segla i yppna Siön, effter dhe ingen Compos hade, så seglade eller rodde dhe mäst effter yttersta Näsen, som dhe kunde see i Hafwet, elliest om dhe skulle följgt alle Wijkar åth, så hade wägen warit alt för lång och krokot. Aff den orsaken woro och alle Siöröfware säkre, at de altijd skulle råka någon förbijfarande wid näsen. Och derföre bodde ytterst uth på dem, til at dem antasta och röfwa, ty kallades de derföre Nasomänner, NäsKonungar, Näswijsar, Näserenar, som sees allestädes i skalderne och Pett: Class: descript. Norveg. f. 11. Hade ty de Lärde förstått wårt Swenska språk så hade de och kunnat råka på hwad *Nasamones* betydde, som röfwade uti Grekeland och Africa uti Medelhafwet, och i stora Siön, alt utmed Näsen. Curtius l. 4. c. 7. f: 183 säger 'Nasamones äre Folck som lefwa aff siöröfwerj.' Hade han förstått ordetz ursprung, hade han intet behoff tillagt des uttolkning. Luc: säger l. 9. v. 440. 'Nasamonerna lefwa af siöröfwerij och skepswrakz inkomst, och hafwa handel medh heela Werlden.' Silius Ital. l. 3. f. 124. 'Den dristige Näseman uptager skepzwrak och rofet i siön.' Och såsom dhe woro komne här från Atlandz Öö, så säger Ortelius aff Herodoto, at dhe och kallades Atlenningar. Hade Ortelius läst wår Edda, så hade han straxt wettat at alle Konungebarn, som woro aff Atlas slechte, och intet finge något Rijke til at erfwa, utan måste föda sig med Siöröfwerij och göra sig der igenom skickelige til Krigz och Siömän, finge lijkwähl behålla Konungsligh Tittel och kallas Attler, see i Edda f. 374. SiöKungars Titlar. Dädan kallas Näsnampn sielfwa Rofwet, Ol: S: f: 102: Nästangur ytterste udden på näset, |38| Epit: Ol: S: c. 15. Kierrnäs, en Öö eller Udd i Hafwet Lex: m: antiq: ihoopsatt aff Kiär, dhet är Myrar, Haaff och Insiöar, see K. Sag. f. 135. Och Näs een uthliggiande Udd. See dhetta ordet bruka och dhe Greker, men wetta intet hwadh Cherre har at betyda. Aff dhet at Atlenningarne kallades och Näsomän, wises nogsampt hwar dhen rätte Atlandz Öön är, nembligen Swerige. Måste så wähl dhe Lärde bekienna medh Platone och andre, att månge Grekiske ordh woro komne ifrån dhe Barbarer eller Scyther. Aff

dhetta ordhet Näs, fast dhet Svenskt är, och i största bruuk, så at man til mehra än 1000 Orther kunde upräkna som der aff kallas, som Nässockn, Näsby, Näshem, Ornäs, Nässkog, Nästa, Näsbyle, Krokenäs etc. Och är och så til ursprung Swenskt som wijst är, så wil man doch intet dher igenom serdeles bewijsa Atlandz Öö wara Swerige, emedan och Grekerne kalla sina Öyar Näs, men ljkwähl är achtandes att i Grekelandh skal man knapt finna 3 eller 4 orter som aff Näs kallade äro.

2. Men man wil nu komma til ett annat Namn, som allena är Swenskt, och kan fullkommeligen räknas ibland dhe månge skiähl som wijsa at Atlandh är Swerige. Tertulianus som leffde 200 åhr effter Christum, han säger i sin book de Pall. f. 7: 'Det frågas effter den Atlantiske äön som skal wara ljka stoor med Lybia eller Asia.' See här stöter sig straxt dhen lärde Salmasius i sine anteckningar öfwer Tertulianum, och wijsar sigh intet förstådt dhetta ordet, ty menar han at i dhet ordetz stelle skulle stå *Cum* eller *Eum*, dhet är på Swenska När eller Honom. Seer man nu hwadh dhet fattas Höglärde Män när dhe intet kunna Swenska, som icke allenast aff dhetta, utan månge andre ordh, som nest tilförende i denne delen, såsom i heela min Atlantices förre deel wist är. Men man behöfwer intet förderfwa dhe Gamblas skriffter; ty här talar Tertulianus äfwen som en Swensk, och iagh här alldeles effter dheras sätt måtte tala, och säger Atlandz *Oeon* eller *Oeon* i Atlantiske siön. Således kallas och Öarna i Swerige aff andre. Plinius l. 4: c. 13. när han här lengst up i Norden wijd Ijshafwet hafwer upräknat *Balthiam* och *Basiliam* som dhe Lärde tilstå wara Swerige wjd Bälte och Baltiske Siön belägen, tahlar han således: 'Der säges och wara önar eller öjar, der inwånarne lefwa af hafra och fogelägg.' Begge dhetta är sant som sees aff Pet: Class: N.D: f. 125: at man på en Tijmas tjd kan samla en Tunna eller mehra Egg på en lijten Holma. Pomponius Mela l: 3. c: 6. kallar dhem och *Oeonar*. Så och Solinus cap: 19. Den gamble Poeten Lycophron i sin Alexand: f: 79. kallar henne *Aonum* uti en sådan casu eller hendelse som wij bruka på gambla Swenska sielff at skrifwa. Meursius i sine lärde anteckningar til Lycoph: f: 248. skrifwer at en gammal Auctor säger Ulyssem när han reeste ifrån jordennes ytterste endar, har han kommit ifrån *Aôan*, der som dhe hafwa dicktat Solen och Dagen sin första upgång (genom sin Port) och intet ifrån Si-|39|cilien. Lääs nu Licophron f: 79. dher han kallar samma Öö *Manna*heimur (*Manium Insulam*) och Folcket *Ogygios*, jemför medh Atl: c. 8. så finner man ingen annan Öö wara än Swerige aff alle dhe teckn som dher beskrifwes; Ty Rysslandh är ingen öö icke heller Tartariet, icke heller brukeligit ordh i dheras Språk, hwilken skal hafwa 23 Tijmar Solen uppe om Sommaren som aff Plutarcho i samma Capittel f. 304

är indragit, och länger upp på samma Öö går Solen intet på 40 och mehra Dygn någonsin neder, dherföre dhe Gamble kallat dhen Nordiske Wendepuncten och ytterste Udden aff Landet under Nordan Solennes Port som sees aff Strabon. Libro 1. Fol. 28. Macrob: Somn: Scip: f. 60. dher han kallar och tecknet Kräfftan hennes porth, som längst åth Norden är, då Solen här på 40 Dagar är stadigt uppe. Men ännu klarare. Ovid: Metam. l. 4. v. 214. 'at Solen betar sina hestar under den norrske wendepuncten', dhet som stemmer in medh våre Scalder, Atin betar sina Hestar i Belgbunden. Aff Oen kallas nu Oeningar, som boo uppå Oearna, Köpl: Land: l. c: 6. Aeona-boar *idem*. Troj. Sag. Dherföre och Vossius i sine anteckningar öfwer Melam l. 3. c. 6. giör wäl at han införer Sweriges Nampn, såsom det på åthskilligt sätt hoos dhe Gamble skrifwes och i Mela åthskillige M. S. nembligen *Scandinovia*, *Candanovia*, & *Codanovia* och sielfwe Östersiön *Codanus sinus*, meenandes at *Scandinovia* skrifwes rättast, men dhe äre alle rätt skreffne, när man seer til ordens uhrsprungh. *Cana*, *Scana*, *Scanda*, *Sceida* är Skep, och ordet *Cana* bruka både Hollendare och wij än i Dagh, och är uhrsprunget aff *Scana* som betyder en gierningh, Scäna, dhet är fara mycket fort, dädan Hestarna skena, när dhe rusa i fullt gallop, *Scana* oc *Scanda* är alt ett, fast *d* kommer emillan, som man seer aff åthskillige ombytningar i wårt Språk Danska och Norska, såsom Mannen, Manden, Pannan, Pandan, Læne, Lande, Länsmän, Landzmän, Lanskap, Landskap, banna, banda, Månne, Månde, Lannar Drottin, Landz Drottin etc. Efwen så *C.* och *Sc.* och *S.* skrifwes i hwars annars ställe som här i Mela wijses *Candanovia*, *Scandanovia*. I Gruteri inscript: *Sarapis Carapis*, *Mochso Moses*, Iamblic: f. 32. *Nijcyron*, *Nijsyron*. Boscad. Phal. 2: 402. *Caresedon*, *Saresedon* etc. Aff *Scana* kallas nu dhe långe och smale Fahrkostar som treffeligen fort kunna segla eller roo, Caner, Scaner och Scander och Sceider. Sceid, Långskip. Hervar. S. c. 13. Ol. S. 32. 33. 147. 173. Skeidar Kylb. Ol. S. c. 44. Hufwudet på wrangnarna i Skeppet. Skede ett stycke wägz som man i hastigheet kan gå. Och skrifwes så rätteligen aff wåre Gamble Scandi-oya det är Skeppzöö, såsom det kommer öfwerens medh Platonis och Taciti rätta Ähretittel som Swerige gifwes, at det war Neptuni Öyar som altijdh woro mechtige til |40| Siös. Ty skrifwer och Ptolomeus rätteligen och nämmast in til wårt Språk när han kallar Swerige σκανδέιαν ihoopsatt aff scanda Skep, och Eja en Holma, ty Eja är och på wårt Språk, Holma. sammastädes läses. Lexic. Verel. Ejarskeggiar Ölenningar. Hervar. c. 7. skandeja Skephamn Nicud. scald. Hade Pausanias l. 3. f. 207. wettat at Göterne hade altijd hafft då dhe reste öfwer til Egypten, och Stormen lågh dhem emoth på Medelhafwet sina Skepshamnar

antingen på Creta eller Scytar-ön som liggia ytterst i Grekelandh dher Hafwet är bredast och wijdast, och hade förstådt detta Giöthiske ordet, så hade han intet behöfft läggia dhet ordet Skepshamn (*navale*) till scandoja. Ty dhet är säya Skepshamn är Skepshamn. See Tab: 2. fig. 2 under 32 och 33 elev. grad. och 48 och 53 middagzlin. Öön Creta hafwer och ännu i Dagh dhen bäste Hamnen i *Candia*, dhen wij i wåre gamblas handlingar kalla scandeja. Homerus nemner och i sin Il. K. v. 269 på scytharöön medh samma Bookstäfwer. Nu Mela och dhe andre som skrifwa *scandin-avea* skrifwa och rätt, men i een annan händelse och uthtaal. *Codan-onia* är och rätt, men är ihoopsatt aff Götanöna dhet är Götarnas Öö, ty dhen södre dhelen aff Swerige är Göthelandh och kallas och dherföre rätt aff de gamble sielfwe Östersjön *Codanus sinus*, som wij kalla Giötaskiären, ty *sinus* hoos oss är skiär. *C*. och *G*. och *K*. bytes och skrifwes mycket om hwar annan som wijst är Atl. c. 2. f. 19 [= s. 17] och är nogsampt kunnigt. Således är nu wijst at Atlandz nampn oeon är Swenskt och är i Dagh i alla gemenas taahl och skriffter brukeligit men intet i andre språk, ty på Ebreiska kallas hon *I*, på Grekiska νῆσος, Frantzyska *Isle*, Italianska *Isola*, Tyska och Hollendska *Insel* eller *Eiland*, Spanska *Isla*, Polniska *Insula*, Ungerska *Sziget*, Engelska *Iile*, Arabiska *Desera*, Africaniska *Gesirt*, Ryska eller Slaviska *otok*, Turkiska *Ada* etc. som sees aff Megiseri Thesaur. Polygl. Ordet Atlandh är och brukeligit, men icke så gement, och finnes det i Skalderna alt in til K. Oloff SkottKon. tijd som sees aff S. Ol. Histor. Lodbrogk oc fleres scalder.

II. Hwart uth ifrån dhe Greker, denne Atlandz Öö, lågh, är noghsampt wijst aff Diodoro siculo, indragen Atl. c. 7. f. 152 [= s. 96] nembligen i Westernorr, såsom Swerige än i Dagh ligger: sedan är dhet än wijdlyfftigare bewijst aff Plutarcho och Homero uti c. 8. nembligen 5 Daghzleder ofwan Engelandh. 2. Wijdh een stoor Haaffswijk intet mindre än Mœotiske Träsket, nembligen Östersiön: 3. Dher Solen är på 30 dygn allenast en Tijma under Jorden. 4. Dher Carlwagnen aldrig går nedan om Horizonten. 5. Dher Mahlströmmen är. Och hwadh mehra som wijses i samma Capittel, nu wil iagh tilläggia hwadh andre gamble Skribenter dher om förmähla. Ammianus Marcellinus styrcker dhetta medh ett härligit rum, dhet iagh i min förre dehl förgiätit, men undrar mycket mehra på dhe stoore Geographos, Ortelium, Cluverium, Blau, Iansonium som inkom sådanne Jordennes beskriffningar handtera at dhe dhet rummet hafwa gådt förbij. Dhenne Ammianus säger i sin |41| 18 Book f. 117. der han talar om åtskillige orter i werlden som antingen förr ey warit och aff jordbeffningar sig ophäfwit, eller de förr warit och sedan förgåtz, så räknar han ibland desse denne Öön, den förnemste uti Europiske delen och des At-

landz Haaff. Hwar igenom klart är at hon fåfengt hafwer söktz i Africa och America eller der om kring.

Wij wilie komma och tilsee hwadh Atlandz Folcket bekienner sielff om sin öö hwar hon legat, och sedan det bekräffta med flere gamblas skriffter. Dhet är nogsampt bekant huru alle orter i werldeen wissast beskrifwes aff Solens, Månans och Stiernornas upgångh och nedergångh moot alle werldzens wäder, och hwilka gå öfwer deras Hufwuden, såsom uti Cap. 2 taltes om Taprobana att Sohlen om Middagen ingen skugga giör. Efwen så om en wille wetta just den ort hwar Josua uti Canaans land slog de månge Konungar, och en weet hwad tijd dhet war om åhret, så är den orten lätt til finnandes, när man läser Iosuæ 10. cap. 15. wersen, att Solen stod stilla i Gibeons Daal och Månan i Ajalons. Efwen såsom een wille beskrifwa hwar det nya Upsala ligger, nembligen när Solen Midsommars tijd går neder i Erentuna och upp i Rassbo, och om med-winteren upp i Nontuna, och neder öfwer Malma. Så nätt beskrifwes och aff Diodoro Siculo l. 3. f. 189. Atlandz öö aff Solens och Månans serdeles gång som intet fins på andre orther i werlden, doch genom en Gåta. Men wij wilie först öfwerwäga dhe orden som Diod: Sic: införer om Atlandz Öö och dhes Gudar, och sedan komma til dhen Gåtan om Solens och Månans gång. Så talar Diod. 'Sedan wj hafwe talt om Atlandzfolket (nemligen det Krjg de hade med Amaisona) synes intet oljkt at man här tillägger det dhe om Gudarnas förste upkomst genom gåtor förmäla, emedan de intet stort skillia ifrån Grekernas gåtor. Desse Atlenningar boo uti stora Hafwet, och innehafwa dhe lycksaligas boningar, och de öfwergå alle sine nestomliggiande Folk i det de äre gode gestgifware. Och desse berömma sig der aff att Gudarne äre hoos dhem uprundne. Och til at stadfesta detta deras taal säya de at Grekernas förnemste Poet bewitnar med dem detta indragandes Junan der hon således talar. Jag wil resa til werldennes ytterste endar til Oggean min Fader och Dytes min Moder.' Detta rum är och indragit i min Atl: c: 27. f. 685 [= s. 430]. Och säger Diodorus den förnemste Grekernas Poet detta bewitna, men intet utnemner hans Namn. Hwarföre aff förseende, är der intet Poetens Hesiodi namn såsom den serdeles om Gudarnas upkomst skrifwit, men det bör stå Homeri, ty han talar uti sin Iliad. först huru Iuno hon wille hielpa de Greker, och war onder öfwer det at hennes man Iofur hölt med Trojanerne, |42| ty införer Homerus först huru ringa Jofur achtar at hans Hustru gick och morrade, och wille reesa heem till Werldennes ytterste endar säyandes ϑ. v: 477. 'Dig achtar iag intet at tu är onder, och fast tu än wil resa til werldenes och hafwetz ytterste endar, der Satur och Japhet sittia och få intet niuta Solenes upgång, eller nogot wäder, dher och sielfwe affgrunden är.'

Sedan införer Homerus längre fram ξ. v. 200. Huru Iuno står forth i sitt föreh[a]fwande, säyandes til Wenen eller Venerem (hwilken vers aff Diod. indrages) 'Jag reser bort til ytterste werldenes endar, som mången hafwer födt, til Oggeam Gudarnas Fader och Thetyn deras moder. Hwilka mig anammandes ifrån min moder Freja, wäl och hederligen uppfödt hafwa uthi sine huus och boningar.'

Wijdare wijsar Poeten och så wägen alt ifrån Söder Norr som hon foor. v. 225. 'Juno skyndandes sig ifrån berget Olympo, fort til Biergam, och sedan til den liuflige Emathiam, farandes fort til de Tracers sniöuta Bergh så hastigt at hon icke rörde jorden med sina Fötter. Sedan for hon aff Atins Berg til swarta hafwet, och kom til staden Lemnum, dher hon råkade dödzens broder sömnen etc.' bediandes honom at han wille söfwa sin man Jofur, och hon wil gifwa honom een aff de ynnest Gudinnorna benemd Pasithea för sit omak; Somnen lofwar dhet, men på det han må wara wiss der om beder han (i den 270 versen) 'at Juno wil med den ena handen taga på jorden, och med den andra marmor eller ijshafwet och wed det stygga watnet som ingen torde röra, swärja at alle Gudarna som woro kring Satur, wid ytterste jordenes enda boendes, skulle wara witne der öfwer at hon wille gifwa honnom Pasitheam.'

Uti den 275 versen. 'Swär nu Juno wid alle Tiodana eller TiodKonungarna som bodde wijdh affgrunden eller malströmen,' och drog så med Somnen tilbaka ifrån Lemno och Imbro til Idam, nemligen den Idam som låg wid Troja dher nu Iupiter satt. Der Iofur henne mycket wähl såsom sin kiäraste Hustru fägnade som der läsas kan, frågandes henne, hwarföre hon så hastigt kom ifrån Olympo (nembligen den O-|43|lympo som i Græcia war, ty det woro månge berg nembde med det nampnet). Då swarar hon med samma vers som tilförende aff Diod: är indragen som war den 200 vers: aff Homeri Iliad. 'At hon wil draga til werldennes ytterste endar som mången födt hafwa, til Oggian Gudarnas Fader och Thetyn deras moder, som henne hederligen och wähl hafwa upfostrat. Dijt wille hon, och laga at Gudarnas trätor kunde slijtas och de förlijkas, ty de hafwa på en långh tijd warit så wreda at de hafwa hwarken willia ätjt eller legat tilhopa. Mina hästar stå här nedan för berget som skola föra mig til landz oc watn. Och derföre kommer iag först hjt ifrån Olympo för tin skul, min gode gubbe, at tu skal intet wredgas om iag i tystheet drager bort til hafwetz yttersta mörka rum.' Jofur swarar henne liufligen i den 312 vers. säyandes. 'Min gode gumma Juno, dijt skal tu och få reesa, allenast wij willie först kiärligen än en gång sofwa tillhopa.' Summan, huru dhe taltes wijd sedan dhe kommo i Sängewarman, bedrogo dhe doch något hwar andra, så at resan stadnade.

Nu äre de förnembste orden aff Homero indragne, och wilie wij nu tilsee huru Atlenningarne aff dem kunna bewijsa sigh boo här Norr, och at Juno wille resa hjt, och at Gudarnas upkomst war Nordan ifrån.

1. Wijsar Jofur sielff i sitt taal, hwart Juno wille resa, nembligen til ytterste werldennes endar, hwilke altijd toges för den Norre delen, ty ingen menniskia kunde komma längre för Ijsen skull, ehuru och Engellendare och Hollendare, Frantzoser, wij och andre hafwa försöökt alt in til denne dag at komma länger norr och uth sin koos genom Wester eller öster, så har det doch intet tagit lag.

2. Beskrifwer han och orten aff Iaphet och Saturno at dhe så wäl som dheras affkompne hafwa bodt dher Solen intet går dhem up. Man weet wähl nu, och är i min Atl. c. 22. f. 533 [=s. 333] och fleerestädes wijst at den Norrske wendepuncten under Norrstiernan beskreffs aff dhe gamble aff twenne tingh, nembligen Solens stadiga uppewarande på een godh tijdh och några Månader om Åhret, så och twert om aff des några Månaders bortawarande. Nu såsom dhe i hela werlden altijd få see Solen gå upp och neder, så wille dhe gamble Skribenter heller beskrifwa dhenne ytterste Nordens deel aff stadiga Solenes borttawarande än aff des uppewarande, ty det föll allom underligare at folk skulle kunna boo och wara der ingen Sool är. Ty indrog iag der aff Plin. l. 2. c. 68. som säger 'at der är ett ewigtwarande mörcker'. Men i sin 4. book c. 12. säger han 'der är halfwa året ljust och halwa året mörker'. Jag drog och der in aff Orpheo och Pedo |44| Albinovano och Virgilio at wåre ijfwerborne norske beskrifwas aff werldennes ytterste enda och outsäyeliga mörcker. Uti det 8 Cap. äfwen så Cap. 26. f. 678 [= s. 426] dher Orpheus säger at Riphels bergen giömma bort Solenes uppgångh, och Alfæ bergen des nedergång, så at menniskiorne der liggia i ett stadigt mörker.

Satur och Japhet säges här hafwa bodt i detta mörkret, och deras efFterkommande såsom sättet är til at tala, så i den H. Skrifft som hoos dhe werldslige, at när man will beskrifwa ett Folcks land och säte, så nemner man des förste förälldrar, såsom Israel bebor Canan, fast han länge sedan war död. Så säges och här, Japhet och Satur bebo den dehlen som mörckret stadigdt hafwer, och förstås om dem och deras effterkommande. Dhetta bekräfftar och dhen gamblaste Poeten Hesiodus indragen i min Atl. c. 8. f. 357 [= s. 225] 'Der äro dhe mörcke werldennes endar, och det diupa haffzswalget, det döda ofruchtsamma ijshafwet, Himmelens och alle strömars haffz och kiellors begynnelse och ende. swåre och grufwelige watnwirflar, som och Gudarne ey äro mycket behagelige, ett treffeligit gaap. och den som kommer neder til det gaapet, han lärer nappast see Solen, eller komma der ifrån det året, utan Hafwet häfwer sig medh een förskreckelig Fors hijt och dijt. Ja detta ohörliga haaffz-

swalgh är Gudomen förskreckeligit, och äre der in wed mörckretz wåningar, der inwed står Atle Japhetz son, som utan återwendo intet trötnas wid medh sitt hufwudh och axlar stödia himmelen.'

Dhetta Japhetz och hans sons Atles rijke och ställe, bekräfftas och aff Euripide och Ovidio som läses i samma Capitel från begynnelsen til endan. Om Saturni bonnigh här norr som Homerus talar, bekräfftar och Plutarchus så klart at han nemner och dagzens lengd wid 23 tijmor om Sommaren, som är indragen aff hans book de facie lunæ p. 941. och i Atl. c: 8. f. 303. 304 [= s. 191 f.] som jemföres med c. 28, serdeles dess fol. 701. 702 [= s. 439 f.].

3. Beskrifwer Jofur genom Homerum Satur och Japhetz rum aff dhet tecknet at der är intet wäder: det är Hafwet är der så stilla aff dhet at intet wäder dher stort blåser. Ty hafwa och andre således kallat det Hafwet egenteligen aff Saturs namn det Saturniske Hafwet eller Cranwijken. Såsom först den aldraäldste Poeten Orpheus v. 1074. 'När nu på den tijonde dagen oss den liuflige morgonrodnan upprann, kommo wij til de Riphelske bergen genom en trång flod och derifrån i den botn som de ijfwerborne norske kalla Cranwijken.' Satur kallas på Swenska Groo och Gråå och Grode, på Grekiska *Crones* som wijst är c. de Satur. Ty kallas och dhen wijken eller ijshafwet ofwan Swerige under |45| norrstiernan *Cronium* och *Saturnium mare*. Ortelius wijsar at udden eller näset ofwan Sarmaterna som äre i dag Polackar och Ryssar kallas *Cronea* så och *Craneo* aff Plin. 6. c. 5. Wj kalla näset Cranoe och hafwetz wjk Granwjken, den Plinius l. 6. c. 13: f. 324. kallar '*Carambucan* som är under de ijfwerborne Norske, dher dhe Riphelske Bergen lyckta och Stiernorna föga röra sigh.' Ty man weet at Norrstiernan med den lilla Carlwagnen synas moot alle andre stiernor såsom stå stilla. Stephanus kallar henne närmare in til wårt uttal *Caranbycan*, ty deras *b* och wårt *u* bytas altijd som och Latinernas. Såsom *Bendis* Venadis. Ελβηζειοι, *Helvetii*. Cæs: l. 13. Helvetar *sunt montium custodes*; διβιθζιακος *divitiacus*, c. s. 30. Αριοβίστος *Ariovistus*, Ariobistur id est *bello ferox*. Cæs. f. 31; Βελλεδα *Velleda*, Welledog, id est *potens* Dio: l. 12. p. m. 261. *Baldemar*, Waldemar etc. *potens Rex*. *Bycus* s. wic är på Latin *sinus*. Saxo i sin præfation kallar henne Grandwijken, sättiandes *d* emellan som och wist brukeligit är i wårt språk. Parag. 1.

Faber i de Ryske handlingar kallar det *Grenovium* f. 144. Näset som wij kalla Crenoe kommer nermast til Plinii edition som har *Granoe*, see Tab. 11. emellan 65. och 70. elev. grad. eller högden och emellan 60. och 70. middagzlinien. Ehuruwäl wij kalla stoora ijshafwet Gronhafwet och landet i westernorr Grönland. Massæ Tafla hafwer *Caranæ*, men Lons SiöAtlas *Caranö*. Ammianus Marcell. kallar floden *Coracen* som flyter in uti detta yttersta werldenes

Haaff, och Vallerius Flac. l. 8. v. 214. kallar de ijfwerborne norskes wijken *Carambym* som är altijd mörck, dijt Argonautæ seglade.

Huru Hafwet, Wädret och Stiernorna under norden, alla beskrifwas stillastående, der Satur bodde, wijsa månge gamble Scribenter. Poeten Sil. Ital. l. 8. f. 347. 'der Saturs mörke Haaff står stilla' (det är frussit). Tacit. de morib: Germ. f. 689. 'Uthom Swerige är ett annat haaff, stillastående, och nestan helt orörligit, wid hwilket man tror at werldenes enda ombindes och slutes.' Tacit: vit. Jul. Agric. f. 728. 'Thylèon är och nu bekant, den tilförende wintern och snön hafwer bortgiömt, men de säya at hafwet är der swårt och orörligit, ty der är intet wäder som uplyffter bölljorna.' Isidorus f. 141. 142. 'Tylo är den ytterste Öön, hwarest om sommaren är een stadighwarande dagh och om Winteren een stadighwarande Natt. Och när man dher uthan om seglar en dagzled längre norr, är hafwet aff js hopfrusit.' Ammian. Marcell: l. 31. f. 473. 'Hunnarna, hwars namn hoos de gamble Scribenter är lijtet bekant, boo långt utom mæotiske tresket in wed ijshafwet, warandes grymmare än all annor Folck.' Nonn. Dion. 5. v. 221. 'De norske ijshafwetz ryggiar bröto sigh sönder.' Plutarc. in fac. orbis lunæ l. 2. f. |46| 941. indrager in Homeri vers: 'Ogys-eja ligger långdt härifrån (nembligen Grekelandh) i willande stora Hafwet', hwilken han wijdare beskrifwer utaff andras skriffter, at hon ligger 5 dagar ifrån Engeland uti wester. Och fram för henne i sundet liggia 3 andre öjar lijka långt från hwar andra (Seland, Langeland och Fyn) som alt är wijst Atl. 8. mot Solenes nedergång om Sommaren (hwilket just är Wester-Norr ifrån Grekelandh). 'Uppå en aff desse öjarne säya de Saturnum liggia bunden aff sin son Jofur. Denne hans son säya de regera alla desse öarna, och det hafwet som kallas Granwijken eller Saturs-hafwet, och ljtet nedan för det, hafwa sin boning. Hafwet är dher mycket segt at öfwerfara, för den myckna gyttian som strömarna föra med sig, hwilke flyta lengst genom landet, och föra jorden tilsamman som holmar, och göra hafwet tiockt och gyttiugt. Dädan är den tanckan och rychte kommit, at de säya hafwet wara ihopfrusit.' Plin. l. 4. c. 13. och Solin. Polyhist. c. 22. 'Det norska hafwet hafwer Hecatejus kallat *Amalchium* (*Hamalasiun*) hwilket på dheras språk som der boo betyder ijshafwet.' Philemon säger at ifrån Cimbernæs och Riphelnes (begge i Kimi Lapland) kallas *Morimarusa* (*Morimanscoi more* nu i dagh aff oss och Ryssarne, see Tab. 6.) det är det döda hafwet. 'Hwad uthom Riphelnäs är, kallas der Granhafwet.' Dionysius v. 314. 'Aldejo siön (Ladoga) är wid Riphels bergen, in widh dhesse strömar är ijshafwet, der som och det sköna Gljss (Bernsten) finnes.' Vers. 718. Det caspiske hafwet hafwer en gång eller ström ifrån Nordiske Satur-hafwet, dhen man knapt på 3 månar kan fara fram och tilbaka

igenom, der som Christaller och Jaspis finnes, på des wenstra sijda til |47| norr och Saturshafwet wid ypningen aff denne gång boo och Scytharna och sedan Hunnarna.' Martialis f. 10. säger 'de ijfwerborne Norskas och Giöternas norstierna wända sig långsamt och lateligen omkring.' Pedo Albinovanus der han talar om K. Drusi seglande hijt norr åt, säger han. 'Tu hafwer nu lemnat Solen och dagen baak om tin rygg, och täncker at gå så dristigt til nordans endar, och dhet stoora mörckret som ey lofligit är; och til werldenes ytterste endar oc til det haaff der stora willdiur flyta och simma (såsom hwalfiskar, hwjta biörnar, siöhestar etc.) under de lata och sömniga wågar' (som intet högt lyffta sig effter der sellan stormar), sedan införer han lijkasom Drusus sielff således skulle tala. 'Hwart fälas wij, Dagen siuncker oss unnan, och här sluter naturen heela jordenes kretz medh ett ewigt Mörcker; må wij wilia resa och upsökia Folck som skola boo på andra sijdan om werlden, dhem som ingen än beskrifwit hafwer? Ney, Gudarna kalla oss tilbaka, och förbiuda at wij intet må med menniskioögon see werldennes endar, hwad wilje wij med våra skep bry andra haaff, och giöra wåld på dhe heliga Gudars säten, land och watn som här boo?'

Ibland de gamble är ingen nermare Hesiodum som så wäl beskrifwer wår Saturs eller Groos Ishaff, som Festus Avienus p. m. 390. aff alle Kiänneteckn, säyandes 'under Norrstiernans wändepunct, der den hårda jorden föder dhe wäldige Arimanner eller Krigzmänner, der Saturs haaff sig uthbreder, och Watnet står frusit som Marmor och Naturen synes genom haffwetz stillastående der lycktas, och aldrig watnet synes flyta dijt. Ty hafwa de Greker kallat dherföre här mörckretz affgrundh. Och efftersom der alt synes wara såsom döfft och dumbt och för Solenes bortawarande alt stelt och frusit, och stundom knapt at Solen kommer til at wärcka nogon warm Blåst, ja knapt at der kommer nogon lijten Dag at lysa, ty är Himmelen der mehrendehls täckt medh tiockt Mörcker.' Än wijsar Festus Avienus p. m. 432 i sine Haffzstranders beskriffningar, dher han talar om dhe Cartaginenser at dhe altijdh handlade på desse norske öjar Swerige, Engeland och Hibernien 'at Himilco Pænus hafwer förtält dem at man knapt i 4 Månader kan komma ifrån Carthago hijt längst Norr som han sielff försöökt; ty lengst norr är stilla i hafwet så at de föga få segla, och haffwet aff des gyttiuga watn är segt och trögt at fara igenom. Se-|48|dan at emillan holmarna och skiärarna är så mycken Säff oc siögräs at Årarna oc roren hållas tilbaka, och at der äre så månge grundar, Klippor och sandrefflor at Watnet knapt täcker Haffzbotn. Och at dher simma och fälas så månge slagz willdiur hijt och dijt, så at man icke weet hwart man skal wenda sig; Och om een wil fara utur Östersiöns skiärar och holmar in under

sielfwe Norrstiernan, dher alt är steelt och frusit, så råkar man ihoop medh Ligurerne' (det är Siöröfware). När man dhetta wil jemföra medh dhe Hollendskas, Hamburgers, Danskas, Wåras, Engelendares och andras som nu åhrligen innom Östersiön eller uthom i Westerhafwet fara på Siälfänge eller Hwalfiskfänge upp under Ijshaffwet, så skal en hwart ordh finna igen wara sandt. Tzetzes Chil. 8 v. 630. säger. 'I Norr är Saturhaffwet heelt igenfrusit och mörckt.'

Wij wilie nu komma til dem som något i senare tjder hafwa beskrifwit dhet norske ijshaffwet. Jornandes f. 611. 'Scaneja eller Swerige slutes i Norden aff Ijshaffwet som intet kan beseglas.'

Adam Brem. Hist: Eccl. c. 217. f. 135. 'Ofwan Danmarck och Normännen äre Öjarne Island och Grönland, der hafwet hafwer sin enda, och kallas det mörcka haaff.' c. 246. f. 151. 'Utom Finland är ingen ort som Folck boor uppå uti haffwet, utan alt är fullt med ijs och outseyeligit mörcker. Såsom och Marcianus säger, at utom Thylo, när man en dag seglat hafwer så är hafwet berghfrusit och fullt medh Ijs. Der försökte nyligen den widtberömbde Normannernas Förste Harold, hwilken med Skep wille utgrunda Hafwetz natur, omsider kom in til dhe hiskelige mörcke werldennes endar, och det botnlösa grymma Haffzswalge och affgrunden, at han knapt medh lijfwet kom tilbaka.' c. 247. 'Pontifex Adalbert hafwer mig förtält at i hans Antecessoris tijd hafwa någre Frisiske Adelsmän rest i norr, farandes förbij Danmark Engelandh, Orce Öjarna, och sedan Nordman på högre sijdan, inhemptade de effter en lång wäg Island: Derifrån de seglade in under yttre Norske wändepuncten, sedan de alle Öjar lemnat bak om sig, befallandes sigh och sin dristige resa i Gudz hand och Sanct Villehado, kommo de oförmodandes uti ett sådant haffzens mörcker at de knapt kunde seet igenom. Och sij, rätt som dhe mindst tänckte, kom Ebba flod och förde dhesse |49| nu förtwiflade siömän, som intet annat tänckte än på döden, in uthi Ginungagaap och den store affgrunden. Denne kallade affgrundens haffzswalg, hwilken rychtet kring heela werlden hafwer bracht, skal insupa alle Haffzens watns strömar, och åter häfwa och kasta dem up ifrån sig.' Uti dhe gamble Scolijs til pag. 149. står så. 'Om det norske haaff säges stora mirakel aff Skepparena at öfwer Orceöyarna är hafwet ihopfrusit och så tiockt aff Salt, at Skeppen intet kunne röras utan des större Storm, ty kallas dhet aff gemene man Lefwersiön.' See här äre 2 förblomerane ordh införde at wijsa hafwetz tiockheet aff Ijsen.

1. At han är hwijt och hårdh som Salt, och 2. när han lossnar om wåhren och är pijpogh, seer han uth som en Lunga eller Leffwer.

Rodericus Toletanus l. 1. c. 8. dher han talar om Götherne i Swerige säger

han: 'at Nordan är Skåne eller Swerige omgiordat med ett haaff som intet kan beseglas.' Johan Thuron. f. 7. 'De gamble hafwa trot at Norske Hafwet kan intet beseglas för ijsen skul.' Paulus Ven. l. 1. f. 52 & 165. Fast han war ytterst i Indien, China och Öster stoora Tartariet, hade dhe lijkwähl dher kundskap om Sweriges Öö och mörcker, fast han intet wiste dhes Nampn, men aff des beskrifwelse, är det klart säyandes: 'Uti de norske länder äro de Christnas öyar, hwilke så långt liggia i norr at norstiernan synes likasom luta åth Söder, der finnas GripFalckar, hwilcke dher fångas och föras lång wäg bort til Tartarijt i Armenien och Cumania.' f. 165. 'Det är ett Landskap under norden, dijt man swårt kan komma för Haaffzens gyttia och ijs, dher fångas Harmelin, Mårdar, swarta Räfwar etc. De hafwa der hundar (det är Renar) som Åsnor stora, de draga flata slädor aff lätta och smidige bräder utan hjwl.' f. 166. 'Der är och ett landh som kallas mörckzens land der Solen på en lång tijd intet synes.' f. 167. 'In wed dhem boo och Ryssarne som äre Christne och bruka den Greceske Religion. Deras landh |50| strecker sig in til ijshafwet. I hwilcket haaff äre öjar, dher man fångar GrijpFalckar.'

Paulus Iovius i sine Ryske handlingar p. m. 131. säger 'Ijshafwet kallas Gronehafwet eller Granwijken.' Gvagninus f. 170. 'Der Solen i Laplandh är 40 dagar om Sommaren stadigt uppe, är Ijshafwet som ingen kan besegla.' P. Clason i Norjes beskrifwelse p. m. 172. 'Man kan sällan komma fram för Ijsen utan stoor ljffzFara til Grönland'. f. 183. 'Dhet är ringa part aff Grönland bebygdt allenast längst wid Haffzstranden. Alt dhet andra är betäckt och öfwerlagt med tiock Ijs och Jo-gel, så at ingen menniskia kan wetta huru stoort Landet är: ja, dhe hafwa tagit 8 dagars kost medh sigh och williat draga upp i Landet at besee dhess widd omkringh, men dhe hafwa intet kunna kommit upp i Landet för höge Klippor, Snö och Jokul eller Ijs på Klipporne och i alle Dalar'. Dhen store Keyserlige Legaten Hebersteen som war i Rysslandh åhr 1555. och sielff de Norske Orther besedt, säger. 'Ofwan Swerige är Ijshafwet'. Iag weet nu intet, antingen iagh förtrötnar til at indraga så månge rum som bewijsa Satur alla Konungars Faders första rum, säte och haaff här nordan at wara, dher Ijshafwet, mörckret, wädretz stillaståënde och Jordennes endar äre, dijt Juno åter ärnade reesa; eller den gunstige Läsaren trotnar wid at alla med flijt igenomläsa. Iagh wil doch til ett sluuth ännu framtee ett nampn, som våra dhetta Ijs- eller Gronhafwet behedra medh, som i sigh innehåller nästan alle dhesse upräknade tecken, nembligen Dumbos haaff som sees aff Verelii Hervar. Saga p. m. 12. 17. & 27. dher som fuller dhe Norske meent at dhet Hafwet skulle hafwa så hetat aff een Konungz nampn lefwat widh Haral Harfagers tijdh, men när man seer til wåra äldres Scalder och Historier så och

Plinium så är nampnet mycket äldre. Werelius p. m. 27. drager in dhetta aff Bardar Saga. 'Dumbur Kongur rådde för Haaffzbotn som gånger i landh söder aff Riselande och för Sunnan går Wijken in som nu kallas Dumbs haaff och nu erkiennes til Kong Dumb.' Aff detta rum synes at Granwijken som löper från Nordan til Söder som här skrifwes, kallas Domshaaff, och finnes der til store skiäl aff alle Hollendske Siökort och Lons Atl. at under 70. elev. grad. är ett Nääs som kallas Dummes Nääs, och Öön Dumneia, see Tab. 2. Atl. N. under 50 middagslinien. Sedan kallas och sielfwa Grohafwet Dumshaaff norr om Kimmernäs som sees aff Werelii andra indragne rum. 'Giestur Bardur son siglade nordanmed landi och alt fram om Halogaland och Finmarck och så til Haaffzbotn, och när de kommo nordan öfwer Dumbehaaff etc.' Plin. l: 4. c: 16, p: m: 234. dher han upräknar Skåne, Bergen, Thule och Norrige, sätter han der och *Dumna*. Dum och Dumbe är på wårt språk den som intet orkar någonting, hwarcken see, höra eller röra sig, serdeles om han intet orckar tala. Christus |51| botade en Dumbe. Ordetz uhrsprungh är Dumna, Lederne Dumna, när man intet kan mehr röra dhem, dumbt liuudh, kallas dhet som är ey starckt nogh. Dumbelweckan kallas och der aff, at fordom finge inga klockor ringas, nest för Påskedagarna, see Locc: Antiq: c. 5. f. 36. Dädan är Dumshaaff nämbt, ty at stiernorna der öfwer stå nestan stilla, föga wäder dher blåser, Hafwet mehrendels frusit eller stilla, ingen stor handel med Fremmande Folck, inge Örligh och Krigh. Är nu således aff alle indragne rum wijst, huru Jofur beskrifwer dhesse Saturs och Japhetz Landh och Säte, dijt Iuno wille reesa aff dhet at dher blåste intet wäder.

4. Tecknet som Jofur tillägger dhenne orten war affgrunden, den är och här nogsamt beskrifwen. Och kan mera läsas i Atl. T. 1. c. 22.

5. Tecknet är dhet Juno wijd handen gifwer at han heet Oggean som Atlandz Öö bebodde, och war Gudarnas Fader och Thytis dheras Moder. Ogger är nu Nicudurs eller Neptuni egentelige nampn som wijst är Atl. c. 8: och c. 30. dädan kallas alle SiöKonungar effter honom Oggier eller Ægier, och dhe förtrollade hielmar som dhe brukade at wara skottfrj för Olycka, kallades Ægyrshielm, och Sioröfwerij kallades Ægyrs hustru, och de njo wågar som föllias åth i hafwet kallades æggis nijo döttrar, see Edd: f. 375. och *Aegga-thyrsi* kallades Siöröfwarer, och aff hans nampn är hela Swerige fordom kallat Ogyseja, så wäl som månge holmar ännu i Swerige det nampnet behålla (see cap. 8. f. 315 [= s. 199]) och i Norje Æggis fiord (*Ogygis seu Oceani portus*) K. Sag. f. 359. Æogeans är Haffzens Kung, Troj. Sc. Ogge annes, på Grekiska skrifwes οκεανος, på Latjn *Oceanus*. Men de wijsa intet ordetz ursprung at det betyder en Konungh som råder öfwer

Öjar eller Hafwet. Latinerne tilstå det fådt aff Grekerne, men at dhet måtte wara Fremmande hoos Grekerne, synes wäl der aff at dhe både twijka om des ursprung, så och at dhet intet betyder egenteligen på deras språk Haaff eller Wattnen, fast dhet är kommit i bruuk hoos dhem, ty dhe hafwa andre brukelige ordh dher til som är αλς och θαλασσα etc.

Sedan om dhet än betydde Watn eller Haff, så kan det intet upfylla en Siökonungz nampn, utan dhet moste wara ihopsatt aff 2 Nampn, såsom dhen som regerar Siöö och Strander. At dhe Greker twijka om dhess uhrsprung, kan man see aff dhet at somblige mena, som Solinus c. 36 *oceanum* säyas aff οκετῆτες aff Hastigheet, οκες är på Swenska hastig, aff ωκύνω iag hastar. Men på dhet sättet kunne wij än aff ett enfaldigare ordh wijsa ursprunget, nemligen åka, det är resa och fara fort. Men hwad hafwer τῆτες då, eller ανος uti ordet at betyda. Svidas menar det komma aff κέω dhet är skilia eller sönderskiära, men hwad giör α framföre eller ανος effteråth, förutan dhet at detta mycket mindre kommer öfwerens medh en Konungz nampn. Sedan twijkar han om detta skall komma aff οκα-ναῖν, dhet är hastigt flyta. Men han seer at ναιν och ανος intet komma ihoop för consonanterne skull. Men see til wårt Språk, förutan at dhet hafwer månge |52| uhrsprungne ord, så behöfwer man och icke wränga dess första uhrsprungz ordh; dher til medh affmåhlar dhet rätteligen Nicudurs, Neptunens eller en Siökonungz embetes nampn. Wij måste så först wijsa alle dhe enfaldige ordens uhrsprung, och hwadh dhe betyda, och sedan dhe som ihopsatte äre.

Aa är alt Watn, antingen Haaff, Siö eller ström, An och Ana brukas uti andre hendelser, såsom han gick til An, han drunknade i Ana eller Anan; Aar och Arar betyda åter månge floder eller Siöar. Ga, Gå det är fara forth, Ol: S: 125. 186. Gautr: S: 8, 36. det ordet är aff Göterne utomLandz brukat. Ga leidans gå leden eller wägen, i Ulfila & Werel. Lex. Aff desse 2 orden är Å-ga, Watnen som gå eller flyta tilsammans i ett haaff eller een siö. Agi, Watnflod. Werel: Lex: Agos kvemum, Watnfloderne kommo Ulfil. Mat: 7. 23. & 27. Ioh: 7. 38. Agai Marc: 1. 5. Dädan Aoge och Aeger haaff Edda, Lodbrog: och Semund: Scald. Ansa är styra, regera, hafwa omsorg om. Götriks S. c. 20. dedan Ans, Gudh eller Konung, och Anses Gudar. Iornand: de Gotis, c. 14. Thiod är Folck, Havam. 54. Herv: S: c. 1. & 7. Ulfil: Ioh: 18. 35. Matt. 6, 7. Ioh. 12, 20 etc. dedan är ihoopsatt þiod-ans Folcketz Konung. Matt. 27. 11. Marc. 6. 14. & 15. v. 2. Thiod-angardi, Folcketz Kongz Rijke. Matt: 6, 13, Thiod-ans barn, Kungens barn. Havam. Nu aff Age och Ans är Oegeans ihopsatt, det är Hafwetz Konung, Gundar Scald. 4. v. dädan är Grekernas och Latinernas οκέανος och *oceanus* uthkom-

mit. Och förutan hwad iag för har sagt, kan man och see aff fölliande skiähl, at dhetta ordet intet hoos Grekerne hafwer betydt watn och haaff, ty hwarcken det Caspiske, Euxiniske, Persiske, röda Hafwet eller Medelhafwet hafwer aff deras Skribenter kallatz *Oceanus*, uthan allenast dhet Norske, derföre war det så mycket sagt hoos dem, när Ulysses, eller Perseus eller Hercules foro til *Oceanum*, såsom man wille säya, dhe foro til Konungen som rådde öfwer Norske Hafwet. Och at Scalderne togo offta den norske Konungens nampn för sielfwe Hafwet, dhet war deras Frijheet och bruk, såsom man säger, iag läser Aristotelem, Ciceronem etc. Förståendes deras stoore böcker, och intet dem, ty de äre länge döde, och om de än leffde, läste man ändå intet in uti sielfwe personerne. Såsom nu Ogyrs eller Neptuni nampn skriwes på åtskillige sätt och ihopbindes, så wil iagh och dhe andre framdraga.

Kiära och Kiera, dhet är drifwa och åka, Dädan kiära in för rätten sin saak. Kärande Åklagaren. Käromål en Träta. Kierra en wagn der i man åker, vid. Lexic. Werel. Keiri en Piska som man kiör på medh, Island S. p. 685. L: Wer: Og-Kiers. Oggier den som drifwer och regerar Hafwet, Neptunus.

Åka, är och så kiöra; Dedan Åke-Thor, när Thor åker och dundrar i lufften, Ed: c. 49. f. 244. Atl: c: 22. Åke-ana när Nicudur åker och dundrar på hafwet. Lodb: Scald. Dedan Ök, Hest, Oxe, det man faar med. Ook sielfwe tyget på |53| Oxarne, Ökja och Okje-stock dhet man faar med i Hafwet. derföre bruka wåre Scalder alle tingz nampn som man farer til Landz med, äfwen så och til Siös, som Hest, Skiut, Öök, Scida, Wagn etc. Aga är regera och styra, nepsa. Ver: Lex. Agas vider är krijga och slås, ibid. Aga-ana är styra Hafwet. Aga-an, Agar, Oeggar Kung i Hafwet. Flere Ogyrs eller Neptuni nampn och dhess uhrsprung see Atl. cap: 8. & 30. Här aff seer man huru fåfengt dhe giöra, ja och aff dhe gamble som uttyda denne Homeri vers: in på Naturlige ting, säyandes *Oceanum* wara Watnet alle Menniskiors och Tings första Ämne, och *Iunonem* Wädret. Mon Juno intet skulle kunnat få nermare Watn, at doppa sigh uthi Grecien och Medelhafwet, eller uppwäckia Wågar och Storm dher, uthan hon skulle enteligen reesa hijt Norr uth, hade hon så starckt Wäder warit at hon kunnat fördt Ijshafwet här Nordan ifrån in til Trojæ Murar och den dhermed kullkastat, så hade dhe lyckligare uttydt Homeri Trojaniske Krijg och des Gudar och Kiempar, än dem uttyda genom Elementerne och dhess ombytningar uti alle Kroppars uppkombst och tilwäxande. Men hwadan komma sådanne olijkelige uthtydelser? Aff intet annat än som förr wijst är, at dhe icke förstå Gåtorna, Personernas nampn äre Fremmande i deras Språk, Gåtorna för dem Fremmande och intet tilsee hans Tancka som skrifwit hafwer.

Är således nogsampt wijst at Ogean eller *Oceanus* är rätteligen här förstådt en Konungz Åhretittels nampn dhen som rådde öfwer Atlanndz Öö eller Swerige, dijt Juno wille reesa, och hwadh hon nu wille här åter giöra, skal tilkienna gifwas, när man kommer at tala om dhet Trojaniske Krijget och dess rätte orsaak, och hwarföre Gudarne eller Konungarne woro oenige, så at somblige höllo medh Grekerne, och somblige medh Trojanerne. |54|

6. Tecknet som Juno gifwer Atland, är, at Tethis Gudarnas Moder war dher född. Dhetta witnar ännu heela Hafwetz nampn Tithis Fiorden, som ligger Wester-Norr om Swerige, och Norje Strander, som wijst är aff Orpheo och wåras skriffter uthi Atl: 1. cap. 27. f. 686 [= s. 430], och skal hennes uhrsprungs nampn, och hwad mera som här til hörer omröras, när man kommer om Gudinnorne at tala.

7. Tecknet säger Juno at hennes Moder Freja der och så bodde. Såsom wijst är Atl: c. 27. 28. etc. Och nu här, at Saturnus i Swerige hafwer bodt med sine Söner, så är snart slutit, at och hans Hustru sitt tilhåld här måst hafft hafwa. Doch skal dher om henne ett heelt Capittel tildelas, så och om hennes nampns ursprung, allenast med några ordh wil man wijsa at hon här under Norrstiernan sitt tilwist hade, aff ett mycket ädelt rum, uti Poetens Nicandri Alexiph. v. 5. der så står: 'Mitt under Norrstiernan der Frejas helga boning är, och den olycksamme Attin han motte genom Jofurs wrede blifwa dräpin.' Och Apol: Rhod. Arg. A. v. 1155. dher han talar om Orpheo med sine Argonautis at när dhe kommo hijt Norr, giorde de giestebod på de Nordiske Bergen för Gudinnan Freja.

8. Tecknet til Atlandz Öö dher Gudarne woro födde, wijsar nu heelt wackert Junonis reesa. Nembligen Norr åth, ty hon for från Grekernas Olympo dhen som ligger (see 2 Tafl: 2 Fig:) under 48 Middagzlinien och 40 högdzgrad. och kom til Biergiam som stijger ända Norr dher ifrån under 41 högdzgrad. Dedan for hon Norr til Emathiam under 42 högdz gr. sedan tog åt Öster-Norr effter hon wille fara Siöwägen öfwer Pontum Euxinum. Kom så til Atins bergh i Thracia som lågh wijd Siökanten, dedan hon for til Öön Lemnum. Dher hon då fick ett annat råd, at hon wille see om hon kunde söfwa och döfwa Jofurs sins mans rådh och grymheet, at intet hielpa Trojanerne mera. Hade nu Gudarne hafft sitt Fäderneslandh i Öster uthi Asien, Syrien, Chaldeen eller Persien, hade hon nemt och styrt sin resa djt. Hade hon hafft sitt ursprung och Fäderneslandh i Söder i Egypten eller Africa, hade hon wisserligen ropat på Egypten eller Africam och reest dijt. Eller hade Gudarnas upkomst warit uti Wester i Rom, Italien, Spanien, Franckrijke och Tyskland, hade hon nembt

dem och stält sin reesa den wägen, men hon nemner ytterste werldzens enda dher affgrunden war.

9. Tecknet wijses och hwar Gudarne bodde aff dhen Eeden som Juno swärja skulle, nembligen wijd Jorden och Ijshafwet, hwilket kallas Marmorhafwet aff det at Ijsen när han frys tilsammans aff Sniö och Watn, är hård och brokot som marmorsteen. Huru wåre gamble Fäder hafwa wid dhem swurit, skal wijsas längre fram. Allenast är här til achtandes at hade Juno medh Gudarne warit födder någorstädes i Söderlenderne, hade wisserligen Juno fattat med sin hand et liufligit Wijnfaat, eller och warmt Haffzwatn och swurit widh, än at fatta en skarpan och kallan Ijs. |55|

10. Tecknet är, at hon skulle swärja såsom hon och swor wid alle Tiodana som wore kring Satur. Alle desse Tiodana eller Tiodkungar woro Nordiske Underkungar som wijses här aff dhes boning, Affgrunden eller Malströmen, så och här uti c. 3. aff Pherecyde, och i min förre deel Cap. 27. 28. 29 etc. och skal wijdare wijsas här effter. Är så noghsampt förklarat at Atlenningarne rätteligen hafwa indragit Grekernas bäste Poet Homerum, til at wijsa at sielfwe Grekerne måste tilstå at Atlandz Öö war i Norden, dädan Gudarne äre först utkomne.

III. Wijdare säger Diodorus 'at Atlenningarne säya Bure eller Ure warit deras första Konung, som hafwer kallat tilsammans Folcket som bodde här och der wilt omkring i landet, at de satte sig neder i byar och städer, och leffde under lag, såsom Folck och icke Willdiur, och at de wiste bruka jordenes Säd och Träns Frucht och andre nyttige huusgeråd, och at han rådde öfwer en stoor deel i werlden, men serdeles hade sit säte och macht uti Wester-norr. Och såsom han war begifwen på Solenes och Stiernornas lopp, så sade han föruth månge ting som skee skulle, och skifftade Åhrsens tijder effter Solennes lopp: han gorde och Månat-taal effter Månans lopp och alt till wissa tijder. derföre när folcket som ännu inte förstod sigh på Stiernornas lopp, undrade öfwer dhet att han så kunde för åt uth säija om dheras wissa gångh och lopp. Kommo dhe i den tanckan att dhenna spåman motte hafwa en Guddomelig natur. och sedan han doog, så giorde de honom Guddomeligh ähra för sina wählgiärningar och stora wijsheet. och sit namn gaf han Himmelen (Ure), på dhet dhe altijdh skulle tänckia att han war den som först hade funnit på stiernornas up och nedergångh och mehra sådant dheras lop, så och att efftерkommande skulle (kallandes honom hela werldenes Konung) wärdera hans förtienst större än den äran honom skee kunde. denna Bure eller Uran hade många hustrur, och med dhem 45 barn, aff hwilka han hade 17. afflat medh Tusa. hafwandes hwar och en sit namn, men i gemen Kallades alla Tiodana

aff modern. Tijdeja modren effter hon uthi försi[c]htigheet och förtienst öfwergeck (neml. de andra Ures hustrur) fick hon reknas ibland Gudinnorna och fick Jordens namn till Äretittel. dhe fingo och 2. döttrar dhen äldre Basileia (heller Drottningen Frigga), den yngre Freja, som och kallades Fanthora. Frigga hon för sin dygd och Kyskheet, upfödde alla bröderna, och dherföre bleff kallat allas Moder. Dhenna, sedan Fadren bleff dödh och kom till Gudarna, fick Regementet genom folcketz waal, emedan hon war en mächta Kysk Jungfru, och wille ingen giffta sig. Men såsom hon wille lijkwäl lemna effter sig arfwingar, tog hon sin broder Ijfverjon eller Mundilfare |56| till sin man aff hwilken hon aflade 2. barn, Elden (Solen) och tungle (Månan) hwilka för sin skönheet, och ansictes lysande aff allom förundrades. Hennes bröder endels afwundades till barnens lycka, endels fructandes att Mundilfari skulle draga Riiket till sigh, giorde en skamlöös gierningh. Ty dhe swäriia sigh tillsamman och dräpa Mundelfare, och Ellen som ännu war en pojke stöta de i Oridoun eller Glisis siön. När denna ynkeliga gierning wart kunbaar. Tunglet älskandes sin broder mycket, störte sig och utföre tacket. Modren ståendes wijdh siöstranden sörjandes att upsökia sin son, dånar sin koos, seer i sömnen Ellen eller Solen stå hoos sig tröstandes henne at hon icke förmycket sörya skulle, säyandes at Tiod-Kungarna skulle wäl en gång få löhn. Men sigh och sin Syster skola blifwa odödelige giorde, och den som war förr kallat Himmelens Ell, skulle nu kallas Solen, och hon som förr war kallat Måna skulle nu kallas Tungel (eller Selene).'

1. Här see wij nu hwadh Atlenningarne om sigh sielff bekienna, huru dheras första Konungar hafwa hetat och at hwar och een hafwer gifwit Himmelen, Solen, Månan och Jorden aff sig, sine nampn, effter såsom hwar och een för sigh hade funnit på dheras gång, lopp och wärckan, hwilket stemmer öfwerens med det iag i Atl. 1. T. c. 28. f. 688 [= s. 432] hafwer talat, at samma nampn som Konungarna hafwa hafft, dem hafwa dhe och gifwit dhe Himmelske Kroppar. Och såsom Diodorus säger at Grekerne och andre Barbarer räkna sine störste Konungars och Furstars Slächter här aff Atlenningarne. Och deras skrifften om Gudarne stemma mästedels öfwerens medh Atlenningarnas, så wilje wij allenast här indraga ordens uhrsprungh til Himmelen, Solen, Månan och Jorden, men dhe skole elliest få sine wisse Capittel, när man kommer om dhes affgudadyrckan.

Himmelen kallas här *Uranus* på Grekiska ουρανος, som skrifwes med ο och υ i begynnelsen. Ordetz ursprung twijka Grekerne om, fast dhe wetta dher under förstås Himmelen, den dhe beskrifwa sielff aff det dhe för ögonen see; nembligen at han går omkringh med sine Kroppar, som sees aff Aristotele

de Cælo & Mundo. Men när dhe komma at igensökia ordetz uhrsprung, råka dhe intet på samma bemärckning. Aristoteles menar aff ὅρον ända och ἄνω öfwerst, dhet är öfwersta ändan. Andra aff Ουρος effter υ är fremst i ordet, och betyder Wäder. Andre aff Ορος Berg effter han högst är. Andra aff ὁράν det som en kan see igenom, är igenom lysligit. men see, intet dhera betyder det dhe sielff definiera och beskrifwa Himmelen uthaff, nembligen aff sitt omlopp Dag och Natt. Altså såsom ordet är kommit ifrån oss, så måste |57| wij see at få des ursprung här igen, som kan först betyda en gierning. Yra är allom bekant, det som löper omkring. Dädan Yrsel är Swindel, Ur-wäder der Snön farer rundt omkring. Ur och Urwärk det som wijsar Solennes stunder, och alle andre wärck som gå med Jul omkring. Our är Himmelen. See Volusp. Scald. Eg nam jotna aur um borna, det är, iag mintz när Jättarne aff Himmelen föddes. Dädan när Solen och Månan hafwa gådt een gång om kring och kommit på sitt första ställe kallas det Aur, nu åhr. Dedan kallas ett slags Foglar Ourre och Ourhane aff det dhe låta yra neder sig. Dedan äre mânge ädelige och andre gamble slächter, som hafwa sitt nampn Ure och Ur. Ränna är löpa. Dädan är Ur-ränna löpa fort allestädes omkring, som och Göterne brukat utom land. Såsom der en Åkerman såår moste löpa kringh fram och tilbaka på Åkern när han såår, såsom står i Ulphila Marc. 4. v. 3. Urrans sa sainds au saian, det är, han lopp omkring såendes sin Säd, Luc. 4. v. 14. Merida urran, Nymere eller Rychte lop omkring; Och bekänner Iunius at det och tages hoos Göterne om Solens gång, som i hans notis läses öfwer Ulphilam. Urd, Hattebandh som är kring om Hatten. Urd de nordske Fiellar som gå omkring Swerige. Ur en rund Cirkel. Urra en snorra som stadigt löper omkringh. Ana och Ans är Konung hoos oss som wijst är. Nu är lijka godt antingen man säger at Himmelen är ihoopsatt aff twenne ordh som betyda bägge löpa omkring, nembligen Ur-rana, eller Ur Anes dhet är Himmelens Kungh. Men såsom Diod: säger uttryckeligen at han war en Konung, som fan på Himmelens lop så är det lijkast at det är ihopsatt aff Ur och Ana, såsom Oggeans Hafwetz Konung, Thiodans, Folcketz eller Landetz Konung.

2. Sedan märckes här hwad Atlenningarne säya at dheras Konungars förnembste säte war i West-nordan. Westnordan från Grekeland är ingen annan än Swerige, och at de hade Regemente aff största delen aff werlden, hwilket bekräfftar Platonis rum som säger at de togo in större delen aff Asia, Africa och Europa in til Etruriam. Och dhet är det första Krigh som Iustinus och alle gamble skrifwa om, när Tanaus tog aff Vexosi in Egypten, och Neptunus lät byggia Trojam, etc. som alt skal wijsas uti den förste migrationen.

3. Kungen hade många hustrur, såsom här altiijd fordom war sedh, och kan bewijsas aff månge wåra egnas sampt fremmandes skriffter, men här wil man allenast 2 indraga, at i äldste tijder såsom 12 war en helig nummer, så war och den i Echtenskapet at de hade 12 hustrur såsom Strabo, lefwandes wid Christi tijdh indrager aff en långt för sin tijd Poet eller Scald som erkiände sin slächt aff Göterne l. 7. f. 297. benembd Menander säyandes: 'Alla Tracer och besynnerlljg wij Göterne, dädan iag berömmer mig affkommen wara, kunna intet hålla oss från at icke hafwa många hustrur, ty ingen aff oss är nögd med 10, uthan wij |58| hafwa 11 och mestedels 12. den som allenast tager 4 han är en elendig och fattig man.' Detta ey allenast Strabo uthan och andre bekräffta. Samma seed hade dhe ännu i dhe 800 åhren effter Christi tijdh som synes aff de store uttog dhe då giorde, när dhe röfwade in på Tysklandh, Engelandh, Franckrijke, Spanien, Africam, Italien, Juda land etc. som läses aff dhesse landz egne Scribenter, der dhe tala om Normännerne och Göterne, såsom Aimoinius Florincensis, Dudo de s. Quintin. l. 1. c. 1. Men ingen klarare än Gvilhelmus Pictaviensis en Fransoos f. 40. som dhen tijden leffde: 'Normänner som boo uthi Skåne, beboo ett långt och stort rijke, och är mera än otroligt rijkt aff Krigzmän; Ty ingen Soldat är der som icke hafwer 50 barn hafwandes hwar och en effter deras sed 10 eller flere hustrur. Der aff är landet så folckrijkt til foot och hest, och winläggia sig lijtet på åkerbruk, ätandes mäst miölck och lijtet bröd. Dher är feet boskapsbeet, och lijtet utsäde. Om de hafwa intet Krig, bruka de siöröfwerj eller öfwa sig hemma at slås. När de krijga fälas dhe rasande fram, och äro wane andra basa up, men sällan få dhe hugg at de måtte ryggia. Troskap som de kalla trogen, hålla dhe aldra fastast och heligast, det som hoos annat folck och landskap dårligen offta brytes.'

4. Kung Urrans hustru säger han warit Tidejan, dhen Latinerne skrifwa *Titæa*, hoos Grekerne så wähl som hoos oss är Titte Pappen eller Bröste, såsom och sielfwa Amman, men deras ursprungz ordh är intte så enfaldigt som wårt, ty τιτθεύω är hoos dem ett hopsatt ord aff twenne, såsom den der drager eller älskar pappen och der aff födes. Men på wårt måhl är dij, den som föder sig antingen aff pappen, eller aff annan maat, såsom han dijar wäl, det är han födes wäl. Dädan dyngia som föder åkeren. Dijpappen hafwer man Luc: Cap: 11. v. 14. Salige äro de Spenar som tu diat hafwer. Der som för 1687 åhr sedan, Grekerne brukade sitt gemenligare ord θηλαζω, och Latinerne *lacto*, Tyskarne *Seugen*, Hebr: *Hal*, *henich*, dedan kallas nu Jorden dij, ty hon föder alla. Dawid Psalm 69. al. 68. v. 3. Iagh siuncker ned i diupan dyy. Och således witnar Diod. här at Jorden fick aff denne Drotningen sitt nampn, så och alla Konungabarnen kallades Tiodanna. Ty såsom hoos La-

tinerne aff *Humo* dhet är Jordh fingo alle menniskior kallas *homines*, det är Jordiske, så fingo och hoos oss alle Konungar och menniskior, som diuren hwilkens moder dijn, det är Jorden, sina nampn, nembligen Diar Snorr. f. 1. äro Konungar och Gudar och Thors egentelige nampn. Tiod och Dij, Folcket, Herv. c. 1. & 7. Tyssar, Jettar, Ol. S. 52. 83. L. Verel. Herv. c. 1. Dionar, Deior, Gudinnor. Tysson Thor Jordenes son etc. se mera Cap. 29. Atl. T. 1. Dyssur Gudinnor. Torst: Sag: C: 27. |59| Dys, Diur, alle skapade ting i Hafwet, i Wädret och på Jorden, dherföre är och här achtandes dhet Grekerne intet hafwa merckt at Jorden eller en Drotning skrifwes Tidæia och Tid-ana, hwilket är hoos oss Jordenes Gudinna eller Drotning. Ty Deja är Gudinna och Ana är Drotningh; See, hade Hesiodus then stoore Greken kiänt wähl wårt språk, hade han straxt råkat på af hwad grund han fåt hafwer at *Titana* är en Drotning. Ty Ana, An, eller Ans är hoos oss en Konung, och Anna en Drotning som wijst är. Dedan och Disa, Dis-an och Di-ana, Jordenes Drotning.

At alle Urrans och Ditzas Kunglige barn som nu kallas Tiodana woro Norske, är wjst Cap: 3 nest framföre.

5. Säges Ditsa hafft twenne Döttrar, Frigga (*Basileja*) och Freja (*Rhæa*). Detta ordet *Basileja* är både hoos oss och Grekerna brukeligit, hoos dem kallas en Konungh *Basilejôs*, och hoos oss Basse, men thet synes wara hoos dem fremmande inkommit, ty ordet Βασιλεῦς synes wara ihopsatt aff 2 Ordh, *Basse* en Konung och *Laos* Folck, såsom hos oss Basselijdz är een Konungh öfwer Folcket, och effter de i alle sine Ord som dragas deraff, giöra och så ett gierningz Ord, *Basileo* som skal betyda regera, synnes klart at dhe intet hafwa wäl fattat grunden aff ett fremmande Ord, uthan binda altijd tilsamman, dhen som skal regeras och den som skal regera. Men hoos oss är Bassa, regera, styra, aga etc. see Atl. T. 1. c. 11, f. 447. 448 [= s. 280]. Basse Konung, och Bassar kallas alle store Diur som Biörn, Fargaltar, Wargar, Räfwar hwilke willia härska öfwer andra. Och hoos Lapparne deras Gudar Passe & Basse, Scheff: Lap: f. 96, 101, 109. Hollendare kalla een Herre *Nobel Basse*, Worm: mon: l. 2. f. 133. Basilinna är en Drotning Ed: Mund: scald, såsom och dhen Götiske Poeten Menander rätteligen behåller thet Ordet lycktande effter wårt Götiske sätt som wij än bruka: Gud Gudinna, Drotte Drotninna och Drotningen, Furste Furstinna, Grefwe Grefwinna, Frijherre Frijherrinna etc. Här sätter Diodor: at hon kallades *Basileja*, men rätteligen skulle stå *Basilinna*, ty *Basileja* kallas sielfwe Sweriges öö aff Diod: l. 4. f. 302 så och Plin. l. 4. c. 13: see Atl: T. 1. c. 11, dess Folck och Ptolomeus kallar *Basilici*, wij Basili-Köne, dem han gifwer sit land och säte under den 60 graden i

norr, fast han sätter dem på andre sijdan i Östersiön aff wilfarelse som wijst är i min Atl. T. 1. Så är dhen doch just under Upsala och Uplandz högden. *Basileja* skrifwes oc aldeles rätt, ingen bookstaff til at ändra, effter wårt sätt, Basil-eja dhet är Gudarnas eller Konungz öö, såsom Scan-eja, Scanö, Skepzön; Ogs-eja, Siökungzöön; Balth-eja, Baldurs eller Kungzöö. Elix-eja heliga ön etc. Dädan kallade Ryssarne Swerige och alle som lågo in til Östersiön under |60| Swerige Bassa-ön, se Hebersten f. 85. Och Lapparne än i dag alle Fiellarne der de mena sine Gudar boo, Bassa-vari, det är Gudarnas Berg.

6. Den andre Titzas Dotter kallar Diodorus *Rhea*, dhen wij kalle Frea eller Freja. Här äro Grekerne mycket tyste, så at de hwarken bruka det ordet i sitt språk, ey heller hafwa dher aff någre afffödde ordh. Dhen lärde Vossius i sitt härlige wärck om Affguderij lib. 3. 52. erkienner med Grekerne (som wij fulkommeligare i sitt Capitel om henne tala skole) at hon war een fremmande Gudinna, hoos dhem. Men han nekar at hennes uhrsprungz nampn som Phurnutus hafwer gissat skulle wara aff ett Grekiskt ordh *Reo*, det är flyta som Regn, det wij på Swenska kalla regna och Regn. Men dhet skulle icke wackert wara för en Drotning at hafwa sit uhrsprung der aff, ty sådant tiente bättre bachi bröder. Icke heller wil han gilla Epiphanii meningh at hon skulle betyda alle Diuurs och Gräs Frö, utan menar at dhet skulle betyda Jorden som kallas *era*, menandes at bookstäfwerne skulle wara förwände. Ney, här är ingen förwändning, utan här är en bokstaaff utslutin, som iag i Atlantica och Vossius annorstädes wijsar, at när Grekerne fingo wåra dubbla consonanter fatt, så utläte the endera, eller satte en vocalem emillan. Sedan skal man tilsee hwad hela Gåtan om desse Konungar och Drotningar gick uth på, nembligen här talas först om Himmelen som war Mannen och sedan om Jorden som war Hustrun, sedan hennes Dotter en stoor Konglig öö, och nu kommer Fröet som giör öön rijk och fruchtsam: ty är wårt Ordz ursprung Frea och Fröa, det är såå, dedan är Frea och Frö, Säd. Saturs nampn Fro Fadren til all Sädh, och Hustruns nampn Frea, Modren til all Frö. Adam Frea min. Stiern: Not: in Ulphil. dhet är Adam som är allas lefwandes och Sädens Fader. See och Iunii Ulphil: Dädan kallas än i dag alle Mödrar Frejor, Fruar, och unge Döttrar Jungfrur och Frö-kin. Huus-Frea LL. Westgoth. een Hustru. Derföre hafwer Epiphanius som war Biskop i Constantinopel, den tijd Göterne dher in wed suto utan twifwel fåt någon kundskap aff dem eller Tracerne om ordetz rätta betydningh, ehuru Vossius den förkastar, dhet han ingalunda giort, der han hade hafft wårt språåk och Historier sigh kunnigt. Kallas dherföre och Freja Kärleksens Gudinna, dhet är Venadis och Astargod. Ed.

f. 325. Och för det at Jorden gaff från sigh alt Frö, och det åter anammar och upfostrar, fick hon och heta Frea, som i sitt Capittel wijsas skall.

7. Diodorus Siculus säger att dhenne Frea heet och *Pandora*, dhen wij kalle Fan-thora. Här har iag swårare at igenfinna hoos Grekerne detta ordetz betydelse än det förra, ty de tijga här til. Skal iag taga dhet Grekiska ordet πανδουρα som Hesychius kallar ett Instrument at spela på, dhet wij nu kalle Pandor eller det Svidas hafwer, så betyder det en Kökeknijff at skära Kött med, som långt går ifrån en Konungsligh Dotters nampn, som lyser aff stoor Slächt och Härkomst. Men hoos oss är Fan en Herre aff god Härkombst och Dygd och Gierningar som lyser för alla. |61| Fanna är förnäm Qwinna. Fante är en Adelsman Herv. S. f. 27. Fanter de bäste och ypperste Kungens lijffknechter, Vesi bard. 5. V: S: R: M: 7: c. Inde Trav-fanter, de som skole trafwa eller resa forth medh Konungen hwart det och bär uppå. Fænta en förnähm Pijga, Fantinna ett Kungzbarn. Och betyda desse orden moot det Latinerne säya *Illustres* och Tyskarne *Durchleuchtige*, det är de som lysa för andra. Ordetz ursprung är Fa och Fonna, Funna, lysa och brinna. Edmund: Scald. och Edda M. 14: in Fon, in i elden. Ulfil: Marc: 9. v. 22. & v. 44 & 45. Funin Ellen, Luc. 3. v. 16. Funcke Gnister. Fonske Fnöske som gierna tager Elden. Fane och Mane Solen och Månan. Feniu och Meniu Gull och Sölfwer, för dhes skeen, således blefwo och dhe kallade som skulle mala Guld och Sölfwer. Ed. m. 65. Funæ och Eldur Solens brinnande Hestar. Edda uti Hästens kienningar f. 334. Fana, Baneret som lyser öfwer heele hären, hwar effter Soldaterne sigh rätta. Fanon, ett hwitt Lijnkläde eller Linne som liust och reent är. Leg: Alman: T: 84. Keysarenas och Presternas Gulkåpor, Fanon. Speelman f. 250. aff Fånna, lysa kallade wåre Fäder Hedningar Solen Fan-as, det är den lysande guden, hållandes henne för dhen högste guden effter de foro will om den rätte Guden. Och en Konung som war som ett lius för Folcket kallade de Gun-Fani. Gun är Folck och Fani Konung. Herv: c. 19. f. 174. Verel. de Fan. f: 32. Äfwen så kallade Myserna, som woro wåre Scythers affkomne Solen i Tracia som Ausonius Poeten i sin 30 Epigr. siunger. Så bleff och Liungelden kallat Fan Thor och Thor-Fan som sees aff Thors Scald. Och Theivon eller Þoifon. Uti Ulfil. Ioh: c: 2. v. 29. Marc: 3, 17. dhet är Thors-elden, Þoif-eld, Liungeld. Således buro och alle Gudarne eller Konungarne och dheras förnembste affkomne dhen Hederstittel uthi Swerige som sees Atl: c. 9. f. 363, 364 [= s. 229]. der de aff Solino kallas *Phanesii*, aff Plinio *Fanesii*, dhet är durchleutige Gudar. Aff Isodoro *Panoti*, aff oss Fanotin, hwilket är ock så både Solens och een Konungz ähretittel. Aff Ptolemeo *Phan-oner*. Aff oss Fan-anes

dhet är durchleutige Kungar eller, Herrar, Konungar. Denne Tittel hafwa och Herularna, hwilke Procopius uttryckelegen säger kommit utur Swerige, reest och en deel tilbaka och tagit sigh nye Konungar utur Swerige, gifwit dem sådane nampn som sees Goth: Hist. l. 2. f. 256. at en deras Förste är kallat *Phan-ethen*; den fol: 271. skrifwes *Phan-othen*. Dhenne ähretittel gofwo Götherne som uthom landz woro til den rätte ewige Guden som han wisserlig är werldenes rätta liuus, och kalla honom allestädes i Ulfila Fan, som sees aff Iunii Ulfila och serdeles Verelio de Fanin. Men wåra som hemma woro, behöllo den Tittelen sedan wij blefwo Christne åt Satan, effter han under dhen tittel fordom i Hedendomen nembd war.

Grekerne hafwa och så ett ursprungz ordh som betyder en gierning at lysa, som är *Phao* och *Phaino*, och är nestan lijka med wårt Få och Fånna, Funna, och der aff månge andre flytande ord, så at man intet här kan säya nogondera hafwa det aff hwar annan, allenast |62| är dhetta til merckiandes at dhet intet hafwer så i bruk warit til at gifwa sine Gudar, Konungar, Herrar, Fruer, och andre förnemblige Personer deras Ähretitlar deraff, hoos dem, såsom hoos oss.

Dhen andre dehlen Þora aff Panthora, är Thors hustrus nampn, som än i dagh hoos oss brukeligit är. Och såsom Jon och Jofur war Thors nampn, så heet och hans hustru Juna hoos Latinerne *Iuno*. Och när Iofur kallades Thor, så kallades hustrun Thora, och när han nemdes Frej, nemdes hon Freja; och talades det om Solen, så fick hon heta både Thor, Jofur, Frej, och då heet Jorden Thora, Juna och Freja. Och bägge nöto ähretitteln Fan, såsom Fan-Thor, Fan-thora, Fan-as, Fan-asynia, Fan-gud, Fan-gydia etc.

8. Solens och Månans Fader kallar Diod. *Hyperionem*, på Swenska är Yfwer, det som Grekerne kalla *Hyper*, men iagh finner intet något rätt ursprung til detta ordet hoos Grekerne. Stephanus i sit Lex. menar fuller at det skal betyda så mycket som dhen som faar öfwer jorden, och det är rätt, men han wijsar intet hwart ordz ursprung för sig, ey heller hwadh Ion betyder; Yfra hoos oss är fara fort, drifwa en tingh högt, såsom Yfra saken, dhet är spenna högt. Dedan Yfer, den som högre är, Yfwerste och ypperste, den förnemste, såsom, hwilket är det Ypperste bodet i lagen. Dedan äre Konungars, Förstars och Öfwerstars tittlar Yfwerborne, yfwerste och ypperste. see flere der aff ursprungne ord Atl. T. 1. c. 9. f. 367 [= s. 230]. Ifir-komma, öfwerwinna. Ifir-mader, öfwerman Verel. Lex: Ion är hwar och een menniskia såsom födes aff Io, det är Jorden: se Atl: T: 1. c. 29. f: 709 [= s. 445]. Dedan Yfver eller Yper-Ion dhen som är öfwer Jorden eller Jordenes Konung.

9. Ijfwerjons son war Ellen eller Solen, säger Diodorus. Aff Grekerne kallas Solen ἥλιος och aff oss Ell. Grekernas ordh mena några lärde wara kommit aff ἅλος Hafwet, effter han lijka som upstijger aff Hafwet. Men mycket kortwilligt ursprung är detta, kommer en lijka så före, såsom man wille kalla menniskian Sömn, förty hon stijger up aff Sömnen. Andre willia hafwat aff ἕλλ som skall wara Solens wärma, men det är lijkare at wärman är aff Solen än Solen aff wärman. Andre aff δῆλος dhet är, dhen som är allena klar. Andre erkienna det wara fremmande och inkommit aff Phænicerne som kalla Solen *Ell*, *Bell*, *bolathen*, som Vossius i sin idol. l. 2. c. 4. indrager aff Damascio och Servio. Men dhe komma intet at få ursprungz ordet igen som betyder en gierningh. Ella är på wårt språk brinna, och tända up Weden i Ugnen eller Spijsen. Ell-före, det man slår Ellen up uhr flintan. Och dedan Ell, alt det som liuust är och brinner, Genes: 19. v. 24. Herren lät regna Ell ifrån Himmelen. Daniel 3. v. 25. Hafwe wij icke låtit kasta 3 män i Ellen. Thor-ell, som lyser när dhet dundrar. Dedan Him-ell. Fader wår som äst i Himellen, det är i de ewige boningars lius. Hemin, heman, haimen, Hamala är en boningh. As-heim Gudarnas boningh. Man-heim Swenskas boning eller Swerige. |63| Nifulsheim, Niendeheim, dhe Ogudachtigas boningh. El å himin och El himins, Solen på Himmelen. Edda i Solens kiänningar och Sem: Scald. Nordiske Ellar dhe blossen som synas om winteren. At Phænicerne hafwa bekommit det aff oss, skal wijsas när wij komme at wijsa hwadh Folck Phænicerne äro, och hwar ifrån dhe kommo, imedlertijdh är betänckeligit at dhe just gifwa Solen alla 3 nampnen *Ell*, *Bell* och *Bolathen*; äfwen som wij El, Bål och Bol-athin som wijdare skal wijsas när wij egenteligen komma om Solen at tala.

10. Solen säger Diod: är kallat tilförende *For*. Så kallas hon och aff oss och Edda i Solens kienningar. Och at Grekerne hafwa sitt ordh aff wårt Fyr, är redo förr wijst, genom Platonis egen bekiennelse See Atl. T. 1. c. 36. f. 805 [= s. 506]. at det war hoos dem fremmande.

11. Månan kallar Diodorus *Selene* som synes komma aff Grekernas ord *Selao*, dhet är lysa, hwilket kommer öfwereens medh wårt Swenska ordh Sola och Skina, det är lysa och skålla eller brenna. Dedan är den Wargen som jagar Solen at hon går så forth och skal på sidstonne taga henne fatt och upbränna henne, kallader Skål, Ed: Myth. x. Och med dhetta ordet Sol, behedrades i förstonne både Solen och Månan effter de både lysa. Men sedan är den ene Kroppen kallader allena Sool, som mehra lyser, och dhen andre som ombyter sit skeen Måne, aff serdeles orsak som här strax förmälas skal.

12. Diodorus förmähler wähl, at sedan Solen och Månan hafwa stört sig i Glissiön eller Östersiön, äre de effter en stoor och långsam deras moders sorg åter upsatte up i Himmelen, och då äre dheras nampn ombytte så at Solen skulle der hon förr war kallat Fyr, nu heta Ell, och Månan här effter kallas Sole. Edda förmäler detta än korteligare at Mundilfares dotter war Solen, och Månan war hans son, och för ett sådant högmod togo Gudarne dem och upsatte dem i Himmelen, giörandes således Solen til en Qwinna och Månan til en Man. Således hafwa begge utlåtit orsakerne til dheras nampns och Naturs ombytelse, dhen wij willie här aff Scalderne och Sagurne korteligen indraga. Sohlen och Månan sedan dhe woro födde aff Mundilfare och ännu ingen hade achtat eller utmerckt deras gång, utan sågo dem allenast begge lysa, kallades dhe begge Solar, när nu Solen först störte sig i Glissiön, och Månan sörjandes forr effter at hielpa Solen up, och Månan kom och förr up än Solen, sades han hafwa uthulpit Solen och således kommit henne til sit skeen igen, och för denne sin manlige gierning blifwit kallat mannen och Solen der emot Qwinna, och således Solen se-|64|dermera räknat för Mundilfaris dotter, och Månan för dhes son, Dherföre wij och än i dhenne dagh alle i gemeen kalla Solen hon och Månan han, och Grekerne kallat Solen han och Månan hon, intet wetandes rätte orsaken til nampnens eller dhes Köns omskifftning. Derföre och Diodorus far will at han säger Månan burit tilförenne dhet nampnet och sedan blifwit kallat *Selen*, dhet är lysande, der han twert om bleff sedan kallat Måne, och Solen fick egenteligen dhet nampnet Sole aff lysandet. Ordet Manes ursprung sees i Atlantic. C. 22: f. 539 [= s. 338]. Är således här til wijst Himmelens, Jordens, Solens och Månans namns ursprungh och bruk i wårt språk, som Diodorus säger Atlenningarne brukat, hwar aff nogsampt skönies dhem inge andre warit än wåre Fäder här i Swerige. Nu wele wij komma til det förnemsta som wij sade, hwilket egenteligen wijsar aff Solens och Månans gångh emot Jorden, Atlandz Öö ingen annan warit, ey heller ännu wara än som Swerige allena.

13. Diodorus säger at Solen bleff först störtat i Glissiön och Månan aff sorgh störte sig effter uthaff taaket. Här måste wij först wijsa at dhenne gåta, som genom dhe förste Kunge-barnen affmålar Solens oc Månans första gång, är och intet annorledes uptagen hoos de Cretenser, Greker och andre, än hoos oss som Diodorus l. 5. f. 335. witnar. 'De Cretenser berätta at Ijfwerion (Mundilfare) hafwer först funnit på Solens och Månans och andre Stiernors lop och tijder, genom sin stora flijt och dhet andra lärt. Och aff dhenne orsaken är han blefwen kallader deras fader, såsom den der först hafwer lijkasom aflat dheras Natur, upgångh och nedergång.' Ty bär han och rätteligen på wårt måhl

dhet namnet at han kallas Mund-ell-fare, ihoopsatt aff 3 ordh Månd, Månens; Ell, Solens; och Fare, Fadrens namn, det är Månans och Solens Far, och är märkeligit at Månan i detta 3 dubbla namnet, effter han bleff kallat Man eller Han för sin gierning, i dhet han uphielpte Solen uthur Siön, står fremst i dhetta ordet. Huru Mundilfare nu wijsar dheras gång skal förklaras, sedan man först hafwer upsökt Glisissiön den de störte sig uti.

Det är allom bekant, at någre aff de gamble hafwa kallat den floden *Eridanum* som löper i Adriatiske wijken, under 33 mid: lin. oc 44 elev: grad. Tab. 2, f. 2. Och heter elliest *Padus* nu gemenligen *Po*, och derföre sagt, at uti henne skulle finnas Glijs eller Bernsteen, emedan alle komma öfwerens at uti Eridano skulle enteligen Glijs finnas, derföre och den lärde gamble Scribenten Lucianus hafwer enkom reest dijt at försökia om det sant war, såsom han uthi sin skrifft om Glijs och Swanorna skrifwer Tom. 2. f. 523. säyandes: 'En dicht hafwer eder inbillat om Glijs, at wid floden Eridanum skole wara aspträn som sådane tårar gifwa ifrån sigh, begråtandes Phaetontem som regerade Solen, och at desse Aspträn woro hans systrar i Trän förwände, som nu dry-|65|pa Glijs för Tårar. När iagh hörde Poeterna sådant siunga, hoppades iag när iagh skulle komma til floden Eridanum, och gå under ett aspträ, at der iag utstreckte mitt Förkläde, skulle iag til det ringesta inhemta nogre Tårar, och således få Glijs. Sannerlig iag kom til de rummen nest tilförende, för ett annat ärende skull, och måste segla up emot floden. Men när iag alle orther hade wähl besedt, såg iag hwarken Aspträn, ey heller Glijs, ey heller wiste inwånarne en gång aff Phaetontis namn. Ty när iag frågade Båtzmännerna, när skole wij komma til Aspträn som gråta Glijs, så skrattade de åt mig och budo at iag skulle klarare utsäya hwad iag wille. Då förtalde iag den sagan om Phaetonte Solens son, at när han bleff nogot åldrigh, begiärte han aff Fadren at han skulle få styra Solens wagn på en dag, men när han fick loff, skenade Hästarna och han störtes aff wagnen: men hans systrar säyes hoos eder wara wände uti Aspeträn, och gråta Gljjs. Dher på swara Botzmännen, hwadh för en liugare och bedragare hafwer dig dhetta sagt? wij kienna hwarken Kutsken oc hans namn, icke heller finnas här någre Aspträ.' Äfwen så skrifwer han om Swanorna at först finnas dher mechta få. Sedan hafwa dhe som der boo och altijd segla eller roo i Floden, aldrig någonsin hört dem siunga någon liuflig affskedzsång, utan at de skrijka stundom jemmerlig illa, så at Korpars och Kråkors sång må kallas de liuflige Sireners wjsor mot deras låt.

Må i denne dagh intet Båtzmännerne lee åt en deel lärde, när dhe sökia Atlanticam, Glijs siön, gyllende äplerna etc. på andre orter än der Naturen och de äldste Skribenter gifwa rätteligen tilkienna hwar dhe skole finnas.

Äfwen som de här logo åt Lucianum, ja aff samma orsaak kommer Strabo i sin 5:te book f. 215 at tala dher han beskrifwer Italiens och Venedigz belägenheet, 'dhet man må gå förbij de updichtade Segner om Phaetonte, och hans Systrar som skola wara wände uti aalträn in widh Eridanum, som ingestädes i werlden finnas, ehuru Padus säges liggia när in til honom, såsom och dhe holmar som gifwa Glijs och Meleagriske Foglar, hwilcke icke heller finnas på dhen orten.' Här kommer Strabo och äfwen så sluter om Eridano, som andre giöra om Atlantiske, Riphelske och de Yfwerborneske Bergen, att strax de hafwa intet funnit dem på de orter, der någon aff wilfarelse hafwer dem satt i Öster eller Söder, så hafwa de strax slutit at de woro intet til i werlden, och således hwarken sökt dhe älstas och andras skriffter, icke heller sielfwa Natursens book, som är noga wid at sökia uti. Wij wilie nu komma til |66| de äldste och wijsa at de alle wettat Glijs ingen annorstädes finnas än här norr i östersiön som kallas Glisissiön, Bade och botn, Oretun oc Rhodanan, och är der rätta *Eridanus* eller Oeridånan.

Herodot. l. 3. c. 105. 'Om Europæ ytterste endar, hafwer iag intet rätt säkert at skrifwa. Icke heller bejakar iagh nogon flod wara dhen aff dhe Barbarer kallas Eridanus, hwilcken skal löpa in i det hafwet som ligger under norr, dedan de bekomma gliis. Icke heller äre de öjar mig bekante dedan bly och ten kommer. Ty det namnet Eridanus wijsar at det är Grekisk, updichtat aff nogon Poët och icke Barbariskt. Och ehuru iag granneligen hafwer effterfrågat huru Hafwet är beskaffat wid den Europæ dehlen, så hafwer iag intet kunna fått nogon rätt kunskap. Men det är wist at ifrån de ytterste Europæ endar föres til oss ten, bly, glijs.'

Här är nu til merkiandes, först det Herodotus tilstår at honom de ytterste endar aff Europa woro obekante. Men lijkwähl (til dhet andra) at för hans tijd war doch kunbart, at i norden skulle wara ett haaff, hwarifrån dhe fingo Glijs, ehuruwäl han intet wille bejaka at någon flod skulle wara, som i det norrske Hafwet inflöto, och skulle heeta *Eridanus*, emedan han meente det wara ett Grekiskt ord. Detta skiälet är mechta swagt, lijkasom een ström, flod, berg, haaff eller något diur, skulle intet kunna få ett Grekiskt nampn, fast det intet låge i Grekeland. Wij kalla Gulle, gull som i Indien finnes och föres igenom 1000 mijl eller mera förr än det til oss kommer, fast de hafwa heelt och hållit annat namn dher på Gullet, altså kunde hafwet eller floden här kallas *Eridanus* aff Grekerne, som närmare ligger in til oss än Indien. Men wij wilie wijsa, at ordet *Eridanus*, mycket lijkare är Giötiskt än Grekiskt. Ty om man tilseer huru Herodotus skrifwer detta ordet *Eridanus*, så är det med η, dhet som swarar emot wårt *Ö* eller *Oe*, och när man lägger den Grekiske

slutningen ος til wårt Æridan, såsom wanan är hoos dem på alle fremmande ord, som förr aff Iosepho Flavio wijst är Atl: T: 1. c. [2. f. 31 = s. 25] så heter han *Æridanos*, och således kallas hoos oss alle stenuge och klippotte siöar och strömar. Ty Oer hoos oss är steen, och dånaa är ström eller haaff, som brusar och strömar. Dedan kallas *Dånaa* dhen store floden i Tysklandh, *Dånna* den store floden i Ryssland, som i Snorra f: 1 kallas Tana-qwisl. Dånaa i Lappland etc. Men på Grekiska är *Danos* en gåfwa eller skiänck, och *Eri* finner iagh intet igen hwad det skal wara. Hade Herodotus skrifwit *Eri-tinos*, så hade det någon lijkheet hafft til en stenug flod, eller watn. Ty *Eri-tinos* är hoos Grekerne en stoor Watn wärfwel eller diup. Men wij behöfwe intet sökia i Grekiske språket, det som hoos oss är infödt och brukeligit, såsom ære åån, stenug åå, Oereby, Aeresta, Örebroo. Dedan Oer-ånån, Östersiön, och Öresund ingången på Östersiön som allom Fransmän, Engeländare, Hollendare |67| och Danskom är bekant, som der igenom segla. Men ännu kommer intet aldeles ordet öfwerens med sielfwe floden Eridans beskriffning, nembligen at det skal wara ett Haaff, eller Watn som gifwer Glijs. Dherföre wilie wij tilsee widare hwad Oere bemärker. Dhet wij nu skrifwa Oe, det hafwa wåre Fäder skrifwit Au, såsom sees i Herwara S. Austan, Öestan, Auden, Oeden; Bauga, Böja; Gaute, Göte etc. Och äfwen så hoos wåre Göter som intogo Spanien och Italien, som sees aff Ulfila. Gaua, Gäja, Hauhian, Häja, Kaurno, Korn, Haura, Höra etc. Faur, För, Baur, Bordh etc. Aur eller Oer är på wårt språk Gull, som sees aff Edda och kanskee dedan Oere, en 8tonde deel aff en marck Gull. Sedan är Aur dhen som lyser för andra uthi dygder och giffmildhet, Hervara S. C. 20 Aurdiger, hwijt skinande som en Swan C. 25. Aur är och en Pijl, see Ed: och Verel: Lex. Så är och Aur Glijs för dess färg lijka med Gull. Och dedan är lijkast at Hafwet heeter Auridåna, som Grekerne skrifwa med η eller α. Och då bemärker dhet rätt som Poeterne tala, nembl. en flodh eller haaff som hafwer Glijs, och kallas så Glijshaaff. Ty dhetta stemmer in med det andra des namn Gylle-Fenu. Ty Gylle, är Gull och Glijs, och Fene är Siö och Moras, see Verelii Lexicon. Dädan hafwer och Plinius l. 4. c: 13. see Atl: T. 1. c. 16. f. 489. 490 [= s. 306 f.] kallat Giötaskiären eller Östersiön *Cyle-penum* (*Gylefenum*) der han beskrifwer Weiselströmen, Skåne och Lätre i Sunde. Der aff hafwer och den gamble Grekiske Poeten Aeschillus rätteligen gefwit Östersiön samma namn der han talar om Ios reesor, 'at hon skulle achta sigh för Thors snåla hundar och Grijpar, och Arimasternas enögde Krigzmän, som boo wid dhen gyllende Blut maders flodh eller haaff.' Det är nu ingen som någon aff de gamble och senare Geographis, Historicis och Poeters skriffter läst, som icke

är bekant at *Arimaspi* och Grijparna bodde längst norr, see Atl. C. [9]. Wijdare wilie wij se at andre gamble Skribenter samma bewitna Dionysius Per: v. 315. 'Wid Aldejosiön som kommer aff Riphella bergen, och in wed Ijshafwet wäxer det skiöna lysande Glijs som en ny tänd Måna.' Äfwen så förmäler Priscianus Gramaticus at der |68| Riphelzbergen stiga neder emoth Ijshafwet, så finner man Glijs. Martian: Capel: Germ. l. 6. Ofwan Engeland äro 40 Orceejar, och de öjar som bära Glijs. Paus. Attic. f. 6. 'De Kaller om hwilcka iag nu kommer at skrifwa de boo wid Europæ ytterste endar, wid ett stort Haaff, til hwilket det förmäles ingen kunna med Skep komma, ty dher är ett stort Haaffzswalgh, skräckelige Klippor och fahrlige månge Willdiur. Och för desse orsaker är det Hafwet swårare at besegla än alle andre. Deras Landh omflyter Oeredon (Östersiön) wijdh hwilckas Strander Solens systrar begråta Phaetontis fall.' Alle desse Kallernas Landz Kienneteckn komma ingen annan til än Swerige allena, som wijst är Atl: T. 1. c. 27. f. 815 [= s. 513]. Plin: l. 4. c. 13. f. 231. när han hafwer upräknat Seva och Riphella Fiellar, Giöteskiären, Hillesingarna, Finnarnas, Weiselen, Wenderna, *Glijse-fenum* eller *Gylle-penum*, Gyllifes skiär, Lätre, Langland, Cimbernääs, som alle äre Atl. C. 16. f. 481 etc. [= s. 301 f.] förklarade, så upräknar han Glijsöyar, nämbde aff Glijs som der finnes, hwilka de Barbarer kalla *Austrania.* Andre Plinii uthgånge böcker nempna *Austravia*, bägge äro rätt; och märckes här först, at Plinius behåller wår gamble arth at skrifwa *au*, som nu uttalas *oe*, såsom *Avster* Öster. Sedan *ania* eller *ana* är siö och watn. Dedan Österana, Östersiön. Men *avia*, äfwen med *au* skrifwit betyder œja, en Holma, eller Landh. Dedan Austerlan, Oestland, wid hwilkens sijda Glijs mest tages, in wid en lijten œja eller nääs emillan 43 och 44 Midd: 55 och 56 el. gr. T. 6, nest förr i samma Cap. indrager han aff en annan gammal Scribent Timæo, som förmähler 'at fram för Scythien är Öen som kallas Manheim (Swerige) är en dagzled, djt som Hafwet kastar in til Stranden Glijs. Och det Norska hafwet hwilcket innesluter Scythien, kallas Ijshafwet, och det döda hafwet.'

Uthi sin 37 Books 3 Capittel upräknar Plinius mångas meningar, hwar Glijs skulle hafwa funnitz, och wissar hwilka aff dem hafwa farit will; derföre sluter han således i det 2 Cap. 'Det är nu wist at uti det norske Hafwetz öjar finnes Bernsteen och kallas aff Germanen Glijs, och dedan är en holma kallat Glessöja, när den Romerske Keysaren kom med sin flotta up til dhe orter.'

Ibland de Personer som Plinius förmenar farit will, och sagt Glijs skulle finnas på andre orther än Swerige, så böra intet alla bland dem räknas: Ty Plinius hafwer wisserligen sielff icke alla wäl läst igenom, så oc bedragen aff orternas namn, som flerestädes i werlden nämnas med samma namn. Först

säger han at Poeten Aeschyllus säger Eridanum wara uti Iberia, den Plinius menar wara Hispanien, men här är wijst aff Aeschyllo näst förr, at Glijsissiön war här nor hoos Arimastas, hwar aff man kan see hwad |69| för Iberia här förstås: ty de yfwerborne norske äro kallade *Yberi*, see Photii Bibliot: 135. 136. 137. sedan Irland, så och de som lågo emillan Caspiske Hafwet och Pontum Euxinum. Se Ptolom. och Ortelium. Sedan säger han at 'Ctesias beskrifwer uthi Indien een Flod som skal heta Hypobarum, flytandes ifrån norr in i ett österhaff wid ett skogachtigt berg som gifwer ifrån sig Glijs.' När man nu seer huru långt Indien är tagen hoos de äldste, nembligen alt in til Swerige som längre fram wijsas skal, och jemförer desse Ctesias ord med alle de andre, serdeles Tacito, så finner man Ctesiam intet annat förstådt än denne Norske Siön, och för *Hyperboreum* i hastigheet skrifwit *Hypobarum*. Elliest upräknar Plinius för alle andre, månge gamble Scribenter, som alle endrächteligen wijsa Glijset allenast här i Norske Östersiön finnas, såsom Philemon hwilcken säger 'at i Scythia äre 2 slagz Bernsteen eller Glijs, hwjt och guhlt. Pytheas at uti Giöternas Östersiö finnes dhet, och säljes til Tyskarna deras grannar. Timæus witnar och det samma. Niceas will at dhet skal wara en safft aff Solenes strimor, som lemnas i siön och kastas in på Tysklandz strander. Mithridates säger dhet wara en Kåda flytandes aff Kåduga Trän som wäxa på öjarna widh Tysklandz strander.'

Diodor: Siculus l. 4. p. 302. säger klarligen 'at emot Scythia, (Finland och Estland) öfwer Celtiam (Tyskland) ligger Kungzön (Basilia) til hwilckens strander drifwas stoor myckenhet aff Berensteen eller Glijs, som intet på andre orter finnes.'

Tacitus uti sin German. c. 45. Atl. c. 14. 'på högra sijdan (nembl. i anseende til Tacitum som war uti Italien) det är Östersijdan widh dhet Swenske Hafwetz strand boo Æstarna hwilckas seder och klädedrächter äro som de Swenskas, men des språk kommer närmare in til det Engelska. De ransaka Hafwet, och utaff alla äro de de endeste som uti stranderne uphemta Rav eller Berensteen, som dhe kalla Glijs etc.'

Solin. c. 23. 'Aff alle öjar uti Germania är ingen större än Scanöö, och är intet stort uti henne at merckia mera än hennes storleek. Der finnes Chrystaller, så och Bernsteen, dhen dhe sielfwe kalla Glijs. När Keysaren Germannus beseglade des strander förnams der en art utaff Furuträ, som gråter mitt i hösten sådane tårar: at det är en art kåda, wijsar sig aff lufften, när man det brenner. Och är det nu wärt at man detta weet, at man icke må längre troo at Padåns skogar (nembl. widh Venedig) gråta sådane steentårar. Detta slaget hafwa de |70| Barbarer fört in i Illyrien i hwilcken handel när han är

förder från Pannonien til dem som boo wjd Padån och wåre Italianer fingo Glijset der först see och kiöpa, mente de ok hon der wäxte eller först fans. Uti Keyser Neronis tijdh war all prydnad (i Rom) skedt medh Glijs, och det uthan stoor swårhet, ty en Konung i Germania sände honom til skiänks tretton tusend Skålpund.'

Plin: c. 3. l. 37. införer huru månge stadier det war ifrån Östersiöns strand in til staden Carnuntum i Pannonia, dijt de förde Glijs, nembl. wid pass 600000 steg, hwilcket giör 150 Tyska mijhl eller 10 grader, och träffar just in, såsom sees aff Tab. 2, Atl. T. 1. fig. 2. der Östersiöns strand wid Aestland och öön Austravia der Glijset tages, liggia under 55. elev. graden 40 midd. lin. och fördes til staden Carnuntum, som aff andre kallas Carnicum, der Venetianerne, som Plinius säger, togo det aff dem, som förde det dijt til Adriatiske Siöstranden, som ligger under 45 elev. grad. och 35 midd. lin. Hwilket Plinii rum mycket tänckwärdigt bekräfftar Keysarens Iulii ord, som i min Atl. T. 1. äre indragne c. 24. f. 593 [= s. 371] hwilke witna at Swerige icke led att dhe i Tyskland fingo på 600000 stegh bruka någon Åker, det är och 10 grader; see, äfwen så långt är ifrån Sweriges strander Skåne in til Rhein floden, dher Keysaren då stod, och räknades wara hela Tysklandz bred. Utaff samma Plinii Capittel läses at somlige denne *Eridanum* som låg wid Venedig, kallat och *Padum*, andre *Rhodanum*, wijsandes medh Solino at de alle farit will, någon Glijs i Rhodano eller Pado finnas. Men om Plinius hade wettat at Östersiön bär begge namnen, så hade han kunnat än klarare sedt at dhe gamble intet farit will som hafwa sagt at i Padån och Rhodån fans Glijs, fast de senare som blefwo bedragne aff åtskillige orters lijka namn, tilskrefwo det Floderne i Franckrijke. Ty wilie wij wijsa hwadan dhe äldste hafwa fådt denne kunskap. Wår Semmonder Scald som nämner Solens och Månans störtande, säger så

'I Glisis Badi
Bada Sol auk Mani
Glijs är Freias gråt.'

Bada är på wårt måhl twetta sig i watn, dedan Bade-watn, Badon, Watnflod. Detta ordet Bedu brukade och Göterne som bygde Troja, see Atl. C. 36. f. 807 [= s. 507]. Uthi döpelsePsalmen, det saliga bad. Östersiön både wijkar kallas Öster och WesterBotn, se Atl: C. 7. f. 154 [= s. 98]. Engelendarna kalla än alle Haffzwijkar *Baj.* Här i Scaldewijsan är både ursprungz ordet Bada så och Östersiöns namn Glisis Badi. Detta ordet hafwer dhe senare bedragit, som hafwa lempat det til sin *Padum* emillan Franckrijke och Italien. Äfwen så *Rhodan.* Ro är pa wårt språk, den som med årar roor sig fram i

Siön, dedan Rodre Styre på Båten, Rodarmannen, Båtzmannen som ror; Rodarbååt en som rodes och intet seglas med. Rodarskiären kallas heela Östersiöns holmuga strander, så och Rodeslagen, som sees i wåre Lagar, och Rodarätten Siölagen eller Siö-|71|rätten Uplandzlagen. Och Rhodaån hela östersiön som uti Biörckmala och andre Scalder finnes. Radån kallas och de strömar som kunna roos upföre. Se således äre de yngre lärde fixerade aff det dhe intet förståt wårt språk, eller rät kient wåre orter. Sluter derföre Ortelius rätteligen i sit lärde Lexicon der han talar om Glijsön, at hon ligger i Östersiön in moot Prüssen och Kenningzbergh; 'at dädan ifrån föres all Bernsteen til alle orter i hela werlden, det de gamble kallat Glijs.'

Mera behöfwes intet wijsa aff dhe gamble lärde, hwarest Glisissiön och Gliset finnes, och om än ingen hade aff dem der om skrifwit så är doch natursens stora book behållen, som än åhrligen gifwer Glijs, hwilket til alle andre orter genom handelen uthur Östersiön föres, och skal Solen rätt nu wijsa at ingen annan siö finnes som hon störter sig uti på någre wickor, än Östersiön, hwars Systrar gråta Glijs.

14. Dhet är allom bekant at Solen mästedels öfwer hela werlden går hwar dag up och neder, och hafwer gemene man hafft den tankan at dher dhe sågo henne gå neder i Wester mot landet, hafwa dhe meent henne hwijla i skogen och sedan reest til Öster dher hon åter kom up om morgonen; men der hon gick neder moot någon siö eller haaff, sade de henne twetta sig och någre stunder hwijla, och sedan simma eller i ett Skepp segla öfwer hafwet in til andra morgon. Det och Poeterne med förblomerade lijknelser affmålade såsom Strab: l. 1. f. 33. aff Æschylo. 'Solen twettar sin odödelige kropp i hafwet, och genom dhe miuka Wågar upfriskar sine swettuga hästar.' f. 2. aff Homer: Iliad. 'Nyligen steg Solen up förder aff hafwetz stilla wågar. Sedan åter den skinande Solen gick til haffz, dragandes effter sig den mörcka natten.' Homer: Odys: γ v. 1. 'Solen steg up öfwergifwandes dhet sköna hafwet.' Virgil. Georg. 3. v. 34. 'När Solen gifwer sig neder i hafwet, twettandes sin wagn.' Nat. Comes f. 353. l. 5. Stesichorus och Antimachus och andre gamble trodde henne i ett drickskieril segla. Andre, at Vulcanus giort åth henne ett säte aff gull, at hon der uti trötter aff dagzresan, kunde sofwandes segla om natten til Öster igen, då hon åter steg up i sin wagn och foor öfwer Himmelen. Men här nämpna Poeterna intet om någon Sorg, icke heller andre Historiescribenter, ty det war want kring hela werlden at mista Solen om natten, menandes och henne behöfwa swalka sina hästar i siön och sielff någon hwijla tarfwa, som alle andre Diuur och Menniskior, hwilka der öfwer intet sörja, uthan snarare glädia sig när de få någon roo. Elliest skulle hela werlden sörja hwar dagh, för hennes

bortgång. Men Atlenningarne som Diodorus och andre förmäla de sörgde en tijd om året, när Solen störte sig i Oeredonum, eller Östersiön, effter hon war många weckor borta, som icke skeer på någon orth i heela werlden mehr än öfwerst i Atland eller Swerige, emedan de mista Solen om dagarna, då de behöfwa henne för sitt arbete och födan skull, |72| och jorden för hennes bortawarande war frusin och steel, så at hon ingen Frucht bära kunde. Se dhetta war en stoor Sorg. Det är wist at för dem som boo öfwer dhen 66 elev. grad. uti Norr såsom kan sees aff 1. Taflan, ock äfwen som i Söder, så är Solen borta några weckor och Månar. Men längst i Söder in til denne dag är obekant om utom den 66 elev. grad. aff södre Wändepuncten, något landh finnes, eller om der är bara Hafwet, mycket mindre är det bekant, om något Folk der boor. I Norr seer man uti 1 Taflan, hwadh för ett lijtet land der är, emot hela werldennes Kretz, som är ofwan 66 elev. graden och dhes Cirkel, nembligen en deel aff Swerige och Lapland, liggiandes emillan Agronden som är under 30 Midd: lin. och Granwijken som är under 70 Midd: lin. sedan en lijten deel aff Rysslandh, dher Samoegetterne boo emillan 70 Middagzlinien in til floden Obium som är wid 98 Midd: lin. Och sedan en lijten deel aff Tartariet Bargu, emillan Obium och den 130 Middagzlinien. See på desse orter är Solen borta några Weckor om Winteren, men går för dhem alla neder i Skogen. Störter sig intet för dhem neder uthi något Haaff som bär Glijs, icke heller beskrifwas dhe aff dhe Greker, Latiner, Egyptier, eller andre, at dhe sörja någon Sools borttawarande och störtning i Öredon eller Glisissiön. Altså kan ingen heller dem det tilegna, mera än dem allena som boo uti Swerige ofwan 66 elev. graden och uti en Middagzlinia medh Oeredon, eller Östersiön, nemligen 42 och 44 Middagzlinia som sees aff den 6 Taflan, hwilcka boo wid Kallis, Torne, Kimmi och Jo och der ofwanföre. Hwilke när Solen om Sommaren begynner gå tilbaka åth Söder, kommandes närmare och närmare neder til Horizonten så at hon in moot December Månadh synes allenast 1 Tijma uppe, och som Östersiön ligger i rada Söder för dhem, då synes hon på sidstonne störta sig dher neder, blifwandes på 2, 3, 4, in til 90 dygn borta för dem alt som de boo längre och längre bort til åth Norden. Deras Sorg beskrifwer nu Diodorus genom Jordens eller Frejas Solens och Månans moders gråt. Derföre säger Procopius i sin Giötiske Historias andra book f. 261, at dhe om Juletijden begingo dhen största glädies Fest Solen til ähra, på dhet hon intet skulle förgiäta at komma til dem för dhen räddhoga och sorg dhe drogo för hennes länge bortawarande, fast det åhrligen skedde. detta rum är indragit Atl. part. 1. c. 5. p. 96 [= s. 64]. Iornandes om Giötiske handlingar och Sweriges öö C. 3 säger 'at i dhen norre delen aff Swerige äro Atla giettar (det är

Atlenningar) der Solen om Midsommaren är 40 dagar uppe heela natten, och twert om i winteren 40 dagar aldeles borta. Hafwandes derföre ymse stoor sorgh den dhem åter förwäxlas i glädie.' 13. Ol. Magn. Denne Solens störtning uti Östersiön skeer |73| intet för dem i Kallis, Kimi och Jo lijka på en dagh, icke heller blifwer hon för dem lijka länge borta, utan dhe som boo under den 66 graden, mista henne på en dag, och de som lijtet längre bort åth boo, mista henne på 2. 3. 4. och flere dagar alt in til man kommer til dem som boo under dhen 67 graden widh pass, de mista henne 40 dagar, sedan de som än längre bort åt norr boo, mista henne 50, 60, 70 dygn in til dhe som boo ytterst wijdh Kimmernäs eller Nort Kap under dhen 71 graden de mista Solen på 80 dygn 3 månar wid pass, sedan är Hafwet, ofwan hwilketz enda i norr mooth Swerige ligger en öö benembd Spitzbergen, dher wåre fordom stundom om Sommaren hafwa fiskiat, dijt nu både Hollendare, Engelendare, Danske, och andre segla, til at om Sommaren fånga Hwalfiskar, hwars längste Udd i Norr är under 80 elev. graden, der Solen är 4 månar stadigt borta. Men dher boor ingen Menniskia stadigt, för olijdelig Kiöld om Winteren. Grekerne och Latinerne som hafwa fådt kundskap om dhenne Solens hoos oss bortawarande, hafwa och wäl märckt at det intet är hoos oss på alle rum och tijder lijka såsom Ovidius Metam. l. 2. v. [330] säger 'at på ett heelt Dygn är Solen borta för dhem' widh Oredån eller Östersiön. Men huru man skal förstå det Dygnet är wijst aff Solino och Plinio uthi Atl. 1 C. 9. f. 411 [= s. 257]. nembligen at ifrån det Solen går neder in til dess hon kommer up igen, antingen dhet skeer genom 1. 2. 3. 10. 20 eller flere Nätter, ja Wickor och Månar, så kallas det lijkwäl ey mehra än ett Dygn. äfwen så och om Sommaren när hon är stadigt uppe, kallas dhet ey mehr än en dag in til dhess hon åter går neder, fast den består aff 1. 2. 3. 10. 20 eller flere Dagar eller Wickor. Se dhetta kan man straxt see aff Ovidio sielff i den 344 versen, dher han säger om Solens Systrar 'at emedan Månan hafwer 4 gånger wexlat sin skapnadh, så sörja dhe Sohlen, såsom altijdh dheras wahna är.' Altså är den Dagen 4 månar lång. Han nemner och Östersiön der i Solen sig störter i den 365 v. på samma sätt som wij nemna, neml. Glisissiön, aff Glijs Lius. Fast han dhet giör med Latinske ord, *Lucidus amnis*: Ovidius pekar dher på dhen ytterste Orthen aff Spitzbergen, der Solen i 4 Månar är borta, icke kommandes längre medh sin Förfarenhet i sin tijd, än wåre Fäder, och nu alle som dijt segla at fånga Hwalfiskar kunna komma, ty ofwan om dhen Udden är mäst Ijshaaff. Det och Grekerne wiste, Pytheas och andre. Men dhenne Orten war intet |74| nampkunnig som Kimmi och Tornes Landskap, som hafwer sit nampn aff Jofur eller Thore och särdeles der Aunis-vari bergh är, som leffde 300 Åhr, der dhe dichtade Mundilfare

hafwa bodt, och Solen är 40 Dygn borta, om hwilcka 40 Dygns bortawarelse skrifwa nu åthskillige, såsom Procop. l. 2. Got. p. 260. 'Om Sommaren som hoos oss Stadbragde är, så går Solen dem på 40 dygn aldrig neder under jorden, utan skijner dem stadeligen heel och klar. I 6 Månar der effter, dher wij hafwa wintern, så är hon dem på äfwen så många Dagar osynligh.' See Atl. 1. c. 5. f. 96 [= s. 64]. Äfwen så Iornandes om Giöternas säte i Swerige C. 3. at dhe i 40 Dagar och Nätter intet weta aff något Solskijn. Hebersteen f. 88 i Rysslandz beskriffningh talar om Östersiön eller Bältiske Siön, 'at han hört den på månge ställen frysa igen. Och uti ett landskap som aff Lapparna beboos, Solen om Sommaren på 40 Dagar stadigt uppe.' Aff Grekerne skrifwer ingen klarare än Tzetzes Chil. 12. v. 843. som medh sit ädla rum sluter allas trätor, som hafwa warit, huru Homeri verser skole förstås (ehuruwäl de nog klare äre i dhes Odyssea) om Kimmeriis antingen de skole wara wid Pontum Euxinum eller uthi Italien, eller wid Jutlandh effter Ptolemei willfarelse, eller här längst Norr, der de än i dag kallas Kimerne och orten Kimi, säjandes: 'Månge tala om de Cimmeriske Folcken som äre ofwan Scythernas Bergh Taurum och Mæotiske Träsket, hwilcke äre utan dag, ey heller få de see Solen, utan lefwa i mörckret och een långsam Natt. 40 dagar är dem stadigt Mörcker, när Solen är i Steenbocken; Män när hon är i Kräfwetan, så hafwa de stadigt lius i 40 dagar.' Orsaken hwarföre dhetta rummet uti Kimi och Torne der Solen är 40 dagar borta, är så mechta kring hela werlden bekant wordet, är det at aff Mundilfare, det är den som först warit som en Fader at achta uppå Solens och Månans första gång, är der på Bergen aff honom deras lopp utmärckt. Dherföre äro alle wåre gamble Runstafwar skurne effter Solens 40 dagars bortawarande, så at begynnelsen på Runstafwen är rätt then dagen som Solen stijger i Steenbocken, men dhen 20 dagen der effter när hon war upkommen, då höltz den store Julfästen och Offret henne för hennes igenkommelse, til ära. Sedan |75| hon 40 Dagar hade warit borta, 20 Dagar för än hon steg i Stenbocken och 20 der effter. Och såsom intet månge Runstafwar finnas aff dhe aldraäldste som märckias kan aff thes Gyllentaal så och aff Åhretz begynnelse, ty är här den i Fig. 150. T. 44. affmålat, om hwilken skal i sit serdeles Capitel wijdare handlas.

15. Sedan nu Solen hade stört sigh, så säger Diodorus at Atlenningarne förmäla at Månan störste sig der effter utaff Taket. Taket hoos oss är Himmelen, som sees aff Sem: Scald: hwar aff och the Fremmande tagit sitt, som sees aff Ovidio och Plinio.

Dhet är nu allom bekandt at såsom Solen hon går på 365 dygn Jorden omkring innan hon kommer tilbaka i sit förra rum, så går Månan på 29 dygn

wid pass Jorden omkring från Söder til Norr och från Nordan tilbaka til Söder. Nu när Solen går åth Söder och störter sig för dem i Kimi i Östersiön, som ligger i Söder för dem, så är hon 9 delen wid pass borta aff sin hela gång, hwilket giör 40 dagar. Månan såsom han mindre dagar hafwer at löpa sin omgång, så är han wijdh pass allenast 3 dagar borta när han störter sig i Östersiön effter Solens störtning. Nu åter såsom Månan löper 12 gånger om året sin gång om Jorden så störter sigh wäl Månan 12 gånger om Åhret, men ey mehra än på 5 dygn hwar gång Men de hafwa icke achtat de 10 eller 11 störtningar som Månan giorde så länge de hade Solen hwar dag uppe, men när Solen hade sig störtat och war borta uti Söder i Östersiön, och Månan war i fylle i Norden såsom han altijdh giör då sitt fylle i Twillingarna och Kräfftan och sedan gick i sitt nedan åth Söder, mistandes mehr och mehr sit skeen, til des han störtade sig och så i Öredanån eller Östersiön, och war borta allenast i 3 Dygn, och han kom förr up än Solen, ty sades han warit neder at uphielpa Solen och bleff dherföre kallader Man och Mundilfares Son, och Solen sedan dhes Dotter som förr är sagt. See det war orsaken at de achtade allenast dhen ena störtningen som Månan hade, sedan Solen hade stört sig, och dhen bleff allenast räknat och i acht tagen. Det händer wäl at Månan stundom innom de 40 dygn störter sigh 2 gånger, nembl. så offta hon tänder sit Ny emillan den 22 Nov. in til dhen 3 Dec. som skeer 6 eller 7 gånger på 19 Åhr, då kommer han at störta sig andra gången på någon dag emellan den 21 Dec. in til den 31. Och tå säya wåre Scalder och Sagur, Månen hafwer tungt arbete innan han kan få hielpa sin Syster Solen up utur Östersiön, i det han måste 2 gånger fara neder i Oridåns Haffzbotn. Såsom nu och wijst är at såsom Månan är 3 Dagar borta i sin störtning i Oerdonon eller Östersiön |76| (Glisissiön) så är han och 3 Dagar stadigt uppe i sit fylle emedan Solen är i sin störtning på 40 Dagar i Oeredånan. Dädan och hafwa de Greker och Egyptier sagt 'Osirim som är Solen at hon på 17 dagar uthi Månan när han är i sit största fylle förgås eller störtar sig', som Plutarch. i sin Isid. f. 367. skrifwer. Nu hafwer ingen större Månans fylle än de som ofwan för Oeridanan boo nembligen Torne-folcket och Cimmerne som see fyllet i 2 eller 3 dagar ja 4 alt stadigt Natt och Dag effter Solen är borta. Dher dhe i Egypten och Söderlanden ey mehra än ett halfft Dygn hafwa fylle och aldrigh Solen eller Månan för dhem borta. Wåre hafwa och achtat tijden effter Himmelstecknen när hon störtade sigh, nembl. när hon gick uthföre til Söder och fick see Scorpion war hon rädder för honom, wiljandes honom undfly, men råkade wärre uth för Skytten som skiöt henne aff Wagnen at hon föll i Siön. Dädan hafwa både Grekernas och Latinernas Poeter fåt det de skrifwa 'at först bleff norstiernan warm aff Solens gång',

Ovid. M. l. 2. v. 171. der hon intet fick swalka sina hästar i hafwet, ty hon får intet på 40 Dagar gå neder, och sedan kom hon til Scorpion (195 v.) der begynte Hästarna skena som sees aff Nat. Com: l. 6. c. 1. f. 366. Dhe Grekiske och Latinske Poeterne blanda under denne Gåta, så Solens och Månans gångh, medh andre händelser, skedde aff Solen, Månan och Jorden, såsom och någre Konungars bedriffter, aff dhet dhe intet wähl förstådt wåras Gåtor, hwilcka wij til en deel längre fram förklara willie. Ty wij wilie intet så blanda alt tilsamman, på dhet icke må blifwa en röra aff alt, emedan wij allenast här hafwe williat wijst det härliga Diodori rum om Atlandz öö, hwar hon rätt ligger, nembligen wid Oridan eller Östersiön under Norrstiernan, och at Atlenningarne som han tahlar hafwa rätteligen tagit Homerum til witne at han dädan bekommit den kundskapen han hade om Gudarnas första upkomst til Namnen och Slächten, och at dhe genom Solens och Månans gångh som Mundilfare först hafwer uthmärckt, dhet dhe mitt i Wintern störta sigh, först Solen och sedan Månan, neder i Östersiön, Hafwa wijst at dheras störtning uthwijsar rätteligen Öredons eller Östersiöns rätta belägningh på Jorden, och twert om Östersiön wijsar åter Solens och Månans rätta lopps begynnelse och enda igen, och begge Atlandz rätta belägenheet så til Norr och Söder effter elevation som Öster och Wester til meridian, och så länge Solen och Månan störta sigh hwart Åhr på samma Dygn neder som nu sagdt är, så länge blifwer och Atland behållen.

Jag slutar så denne Puncten om Atlandz öö, alldeles såsom Solinus, som leffde emoth |77| Christi tijdh, at ehuruwähl han war een Latiner, och hade uthaff någre äldre Poeter för sig, at Solen skulle hafwa stört sigh wid den Eridanum som dhe dichtade liggia widh Venedig in til dhe Latiner. Och der begråtitz aff dhes Systrar, hwars Tåhrar skulle wara Glijs. Och han hade på dheras berättelse kunnat sit Fäderneslandh til ähra aff Owettenheet och Afwundh til andre Orters Beröm stådt dher uppå, at dhet måtte dher skedt, men såsom han aff än äldre och wissare Poeter och Historie Scribenter och sielfwe Natursens Böcker, Solen, Månan och Jorden, fan dhet icke sandt wara, uthan at sådant hände här i Skånes eller Sweriges Östersiö eller Eridan ofwan Tysklandh, ty sluter han rätteligen, seendes på dhe lärdas rätta Fäderneslandh som är at upsökia sanningen: 'At detta är wärdt til at weta på det man intet längre må tro skogarna in wid dheras flodh Padum eller Eridanum gråta glijs, sådana hårda Steentårar'. Efwenså wil jag och sluta, icke missunnandes dem som boo 100 mijl här ifrån Upsala nembl. upp i Torne och Kimi Lapmarck, at det är wärdt til at weta at Atlenningar rätteligen säya Solen dher störta sigh först, och Månan sedan i Oeridan, på det de lärde intet må längre sökia Atland i

America, Africa eller Canariæ öyarne, utan resa dijt, så få de see henne här under Norrstiernan, ännu intet wara förgången.

Hwad dhet öfriga angår såsom om Freias sorg och hennes åtskillige tårar, om Solens systrar äre wände i Aspträn, Aalträn eller Furuträn, hwad tijd de begynna gråta, om Swanesången som då skeer, huru desse Gåtor äre komne til de Phenicer, Greker, Egyptier, Chaldeer, Cretenser och andre Folck, och huru dhe hafwa effterfölgt wåra Fäders seder uti Solens, Månans och Jordens dyrckande, ehuru de intet sielff färstådt hwad genom deras affgudadyrckans Ceremonier rätteligen betyddes: det skal alt införas när wij egenteligen komma til at handla om Solen, Månan och Jorden i sine wisse Capittel, emedan man här allenast sökt at wijsa aff Solens och Månans gång och dhes störtande om Winteren i Öredanum eller Östersiön, som Atlenningarne sielfwe hafwa i acht tagit, hwar dheras Fädernesland war rätt til finnandes, nembl. här under Norrstiernan och allenast i Swerige, och ingen annorstädes i hela Werlden.

IV. Man wil komma til de andre gamble Skribenter och wijsa at Atlandz öö hon lågh här i Norden up under Norrstiernan, dhet dhe med et förblomerat taal affmålade, säjandes, at Atle baar Himmelens Wändepunct nemligen Norrstiernan som intet synes wenda sig, på sine Axlar, hwars Skiägg war altijd fult med Ijs. Clemens Alexandrinus indrager dhetta aff en gammal Grekisk Poet Strom. l. 5. f. 563. 'Dhe twenne Carlwagnar bära och skiöta Atlandz wändepunct.' Plutarchus de fac. Lunæ 923 införer aff Æschylo såsom Atlas skulle bära sielfwa Jordens Wändepunct, säyandes: 'Han står såsom en stolpa, bärandes dhen swåra jorden och hennes Wändepunct på sina |78| axlar.' Apoll: Atheniens: l. 1. f. 6. 'Atlas bär på sina axlar Himmelen.' Pausan. Eliac. l. 5. beskrifwandes de gamble Grekers målningar hoos Eliacos, säger at ofwan för Atles och Herculs måhlningar, der Atlas bärandes Himmelen och Jorden på sine axlar, hafwandes dhe gyllende äplen uthi sine Händer, stodh således skrifwit: 'Atle bär Jordenes Wändepunct och lemnar (nembl. Herculi) dhe gyllende Äplen.' Detta härliga rum bekräfftar Apollod. Athen. l. 2. f. 126. och 130. ord, dher han kullslår någras meningar som meent at dhe Gyllende Äplerna skulle wara medh Atlante i Africæ Lybia, säyandes: 'Dhe gyllende Äplen som Hercules skulle taga woro intet som somblige mena i Lybia (nembl. Africas) uthan uthi dhe Yfwerborne Norskas Atlante' (nemligen de norskas Lybia) hwilket rum är widlyffteligen förklarat Atl. T. 1. c. 8, f. 146 [= s. 93] och Cap. 39. lijka så wijsar Pausan. l. 6 f. 379 om Atles Beläter i Græcia giorde. 'Atle står der bärandes Himmelen, och Hercul kommer til Aspelundarna, der Draken medh sina slängiar innehåller de gyllende Äplen, hwilcket alt är uthuggit aff Cederträ genom dhen Konstige Theocle Etyli Son.' Poeten Euri-

pid. i sin Hippolito införer Phædram så tala v. 739 'Jag önskar mig wara i dhe ytterste fördolde rummen, och Gudh wille wända mig uti en flygande Fogel, at iag kunde färdas öfwer Adriatiske watnetz wågar, och Oerdans Siön, der Jofurs 3 döttrar gråta det wackra Glijset uti des siöar, och dher Aspelundarna äre fulle med gyllende Äplen, och Neptunen som råder öfwer det blå hafwet intet tillåter nogon längre bort i werlden segla, der Atle uppehåller Himmelens ytterste enda eller wändepunct.' Æschylus Poeten i sin Prometheo införer Prometheum så tala v. 344. 'Iag wil icke at andre skola lijda ondt, fast iag dhet lijder; ingalunda heller fast min broder Atle icke alt så wäl går i hand, hwilcken uti de orter til westernorr belägen står och uppehåller den stolpen eller wändepuncten som uppehåller Himmelen och Jorden.' Än uthi den 420 v. inför han gemene man (*Chorum*) tala således. 'Jag såg Tiodan Atle som med sine axlar bär den starcke Himmelens wändepunct: Dher Maalströmen brusar tilsamman, och affgrunden suckar, och Blutemaders mörcka säte gnislar under Jorden.' Tzetzes i sin Chil. v. 286. 'Homerus som hade kunskap om all ting, skrifwandes om Himmelens lopp, kallar Atle bägge Jordenes wändepuncter.' Om Tzetzes menar här Homerum förstå genom Atle begge wände-puncterne dhen |79| norre och södre så far han will, men tager han den för begge Carlwagnarne den mindre och större, såsom Clem. Alexand. Strom. l. 5. f. 569 uthi nest tilförende indragne rum aff en gammal Poet talar, så är thet rätt, ty och Homerus i sin Odyssea A: v. 48, dher han talar om Ulysse och Atlante nämner intet mehra än en Atlantem dhen som är på en omfluten Öö, som är Skogzrijk, och in wed Haffzswalget Malströmen som är ett oryggeligit Kiänneteckn. Och uthi Odys: E. v. 272. lägger han ett äfwen så fast Kiännemärcke, nembligen dher Biörnen sigh wänder, som dher på orten kallas Carlwagnen. Hwilket rum widlyffteligare är utlagt Atl. 1. C. 8. f. 303 [= s. 191]. Dhes föruthan hafwer ingen Poet eller Historiescribent någonsin kallat Södre Wändepuncten Atle, ty the hafwa ingen kundskap hafft, om ther war Sjö eller Land, Berg eller Strandh, mycket mindre något Folck dher bodt eller warit, och än mindre någon Konung Atle, hwilckens Rijke dhe på dhetta förblomerade talet kunde affmåla. Der til med om denne Norske Atle, hwars Regemente och Landz lägenheet dhe beskrifwa genom denne gåta at han bär Norrstiernans Wändepunct på sit Hufwud och Axlar, så måste den södre stå under hans Fötter, med mindre man icke wil måla honom med annat Hufwud under Fötterne, som orimmeligit faller. Ovid. l. 2. Metam: der han beskrifwer huru Phaeton illa styrde Solen oc hennes Hästar, begynte ränna ifrån Norden, uthi dhen 170 Versen så säger han, 'at den kalla Carlwagnen begynte blifwa warm', men när hon kom Söder ut, gick hon jorden så när at folket blefwo

swarte aff dhes Hetta, som sees i den 235 vers. sedan uti den 295 v. 'at begge wändepuncterne begynte at rökia: och om Elden hade skiämt dem så hade hela Jorden och dheras boningar förgåtz. Och då begynte Atle få ondt så at han knapt kunde uppehålla wändepuncten.'

Här seer man at han nämner Atle bära en wändepunct och icke bägge. Huru Ovid: l. 4 affmålar honom, är utlagt Atl. C. 8. f. 359 [= s. 226] så och aff Virgilio etc. Silio Italico, at hans Skogh dhet är Träna äre fulla med ijs som ingalunda kommer öfwerens medh Atles Berg i Africa, hwarest Trän Winter och Sommar stå fulla med Pomerantzer, Citroner och Wijndrufwor.

Så talar och Claud. in Pr. Cons. Stilic. l. 1. v. 142. Giganth. v. 22, f. 799. härligen: 'Hoos Scytherna (det är intet Africanerna) sitter den stackaren Fromather fången i bergen, dher Atles stolpe bärer dhe liusande stiernors tunga kroppar, och är altjd snöhwit aff den jemmerlige hårde Ijsen.' Såsom Diodorus Siculus han beskref aff indragne rum Atland under Wester-norr från Grekeland, så beskrifwer och Lucanus westnordan wädret derifrån komma l. 5. v. 598. 'Du stränga westnordan som sticker ditt stormande Hufwud ifrån Atlas haaff uprörandes hiskelige stormwågar.' Ovid. i sin Metam. 4 book wijsar aff Persei reesa hwar Atles Landh war, när |80| han kom ifrån Söder och foor Norr åt, willfarandes aff och an i Öster och Wester, för än han hinte fram til Kung Atle Japhetz affkommen, säyandes i dhen 620 Versen. 'Han fördes wijda omkring aff åtskilljge slagz wind och wäder, då hijt, då djt, som ett Moln, och såg aff högden widtbortliggiande Landskap, fälandes kring hela werlden. 3 gånger såg han den ijsuga Carlwagnen. 3 gånger Kräfftans armar, stundom förder i wester, stundom i öster, och när dagen begynte minskas, fruchtade han för natten, och stadnade så uthi Atles Hiespers westernorr Rijke, begiärandes at få nogon hwijla, til thes morgonrodnan åter upkomme. Denne Kung Atle Japhetz affkomne öfwergick alla menniskior i sin stoorleek; Under honom lågo ytterste werldzens endar och haaffsens Bonde, som bäddar sitt Haaff åt Solens swettiga Hästar, och emottager dhes trötta wagns axlar etc.' v. 636. 'Aff de gröne gulblinkande trän hängde der de gyllende Äpplen.' Sedan när Perseus wiste Kung Atle Medusæ hufwud, bleff han så förskräckt v. 656. 'At denne store Kung Atle bleff wänd i ett stort berg, håret och skägget i stoore skogar: aff hans axlar och armar blefwo store berg och åsar, och aff sielfwa hufwudet wart högsta bergzklinten och aff hans been blefwo alle stenar. När han nu så skräckeligen wäxte, lade Gudarna honom uppå at Himmelen med stiernorna skulle hwijla på honom.' Desse Ovidii Verser såsom dhe aff en eller annan äre uttydde in på ett Berg i Africa, bedragne aff någre som aff willfarelse i senare tijder kallat detta och så Atle Berg, som widlyffteligen är

wijst Atl. 1. C. 8 f. 340. & seq. [= s. 214 f.] så wil man här aff Ovidii egne ordh, och åthskillige Kiänneteckn wijsa at han förstår det rätta Atle Berget under Norrstiernan som alle äldste Poeter för honom skrifwit.

Första tecknet gifwer han om at Perseus såg 3 gånger Norrstiernan. Ingen lärdh man är så enfaldig, dhen icke weet at Carlwagnen synes först allom som beboo halfwa delen aff Jordenes Kretz, som är emillan medellinien, och Norske Wändepuncten. Och dhesförutan, emedan såsom bägge Carlwagnerne äre emillan den 60 och 90 elev. graden, så kunna dhe på 30 grader Söder om Medellinien see honom, när han är öfwer Horizonten. Ty kunde icke heller Ovidius så enfaldig wara, at han wille tilkienna gifwa hwart Perseus for, eller och dijt han kom, genom dhet at han såg Carlwagnen, ty dhen kunde både i heela Europa, Asia, så och större delen aff Africa sees, utan så förstår Ovidius såsom alle rätte Astronomi widh handen gifwa, att då säger man rätt, see dhen och den stiernan, eller och komma til henne, när en kommer på den orten, dher hon går öfwer eens Hufwudh, och således såsom dhen lille |81| Carlwagnen han stryker medh sit Hufwudh ytterst öfwer Sweriges eller Atlandz Öö näs, dher som des öfwerste bergz udd lychtar, och den större Carlwagnens 7 stora stiernor som giöra wagnens skapnad, gå mitt öfwer Swerige emillan 52 elev. grad. der Östersiön wid Lübeck begynnes och under den 63 el. gr. wagnens norra Juhl stryker igenom, så sades Perseus kommit hjt under norden at see Kung Atle och dhes Landskap som låg under Carlwagnen. Jemför detta rummet med Poeten Pindaro som leffde några hundrade Åhr för Ovidium så får man klarligen see Perseum här längst norr warit. Så talar han i sin Pyt. 'De som wilia blifwa ibland menniskiorna namnkunnige, dhe hafwa beseglat de ytterste werldenes endar: Ty til skeps men ingalunda til landz finner man den underliga (krokuga ok farljga) wägen til dhe yfwerborne norska, att see dheras manlige Krigzöffningar, hoos hwilcka fordom Perseus hafwer ätit och giäst i deras wåningar'. etc. Tzetzes Chil. 7. v. 696. 'Perseus han kom til dhe widt nampnkunnige Yfwerborne Norske, dher han bleff wähl fägnadt.' Här är märckiandes, at dhe som hafwa wändt Pindari Grekiske ord på Latin, hafwa insatt ett ordh *Neqve* fram för orden til skjeps, såsom han wille säya, intet til skepz och intet til Landz finnes någon wäg til de Norske. Men det är orätt, förty Poeten wijsar näst för at den som wille wara aff någonting berömbd, han skulle wara en beseglat man, och serdeles til ytterste werldenes endar.

2. Sedan läs alle andre Poeter som Historicos och wåras skriffter, så hafwa wåre Fäder fordom intet wiliat lemna någon wäg hwarken genom Ryssland eller Tysklandh til landz, på dhet at ingen Fiende skulle inkomma, dherföre seer

man aff Iul. Cæsars book, huru långt dhen store Skogen Hircinia sigh sträckte, nembl. til 60 dagzresor ifrån Renströmen alt up igenom Tysklandh, Polen Ryssland och alt in til hafwet i Nordan. Och at de Swenske icke wille på 600000 steg tillåta någon åker brukas. See Atl. C. 24. f. 593 [= s. 371] hwilket inbegrijper heela Tyskland från Östersiön in til Floden Rhen och Donau. Och när man läser dhe andre Keysarenas lefwerne igenom, finner man huru dhe hafwa begynt at låta uthugga sig wägar genom denne skogen i Tysklandh, alt såsom de mehr och mehr inkrächtade sig Tyska botn. ty säger Tacitus i sin German. om oss och Tyskarna f. 587. 'At fordom så foro de til siös, som sökte at byta sina ställen eller Huus och Heem.' Derföre och uti wårt egit landh inge landzwägar giorde woro eller igenom brutne, för än i Omund Ingwar-|82| sons tijd wid pass Anno Christi 460. hwilken (se Snor. f. 24.) 'lät affhugga skogarna och upleeta platzer at byggia på, och giöra wägar öfwer Klippor, Berg och dalar och blöta myror och moratzer, och andre sådane owägade och ofarande rum öfwer hela Swerige. Bleff och der före af Inwånarne kallader Braut Omund effter han bröt wägar genom hela Swerige.' Således böra nu intet Pindari Grekiske ordh som rätte äre, i Latinen förwärras. 2. Och såsom han säger at wägen war underlig (det är krokug och irrog) så säger och Ovidius at Perseus for stundom til Öster, stundom til Wester. Utaff Argonautarum resa i Atl. 1. C. 26. och wåras Historier, som wijdare skal wijsas när iag kommer til at tala om wåre Förfäders många uttogh, så seer man på den 2 Tafl. 2. Fig. huru krokug wägen war til Atland, nembl. från Grekeland til Byzantien i norr, der ifrån til Colcos genom Meotiske Träsket i norr, sedan genom Tanaim in emot Volga eller Scythernas graaf i rada öster. Sedan genom halfwa Tanaim i wäster eller och up genom Volga först i norr och sedan ända i wester, och åter genom Volgova floden i norr och så genom Österbotnen ända i wester. For man och stora Haaffzwägen så skulle man först ifrån Grekeland söder til Cretam, sedan ända wester til Spanska Sunde, dher ifrån ända norr til Jutland näset, sedan söder in til Sundet och åter öster in i Östersiön och sedan östernorr upföre i Norbotn. Men ifrån Grekeland til Africa, hwarest Atle och skal hafwa bodt, behöffde man ey mera än en rätt wäg enda fram, neml. i sudwest från Grekeland.

3. Säger Ovidius at han såg Kräfftans armar. Ingom är obekant at hon är det längsta aff de 12 Himmelstecknen i norr, hwar igenom han och wille uthwijsa hans reesa at hon gick til Norden.

4. Förmäler Ovidius at när dagen begynte förswinna och Perseus frucktade för natten, så kom han til Atles wåningar. Ingen är så enfaldig som menar Ovidium här förstå den dagen som hwar dag förswinner, och at han fruchtade

för den ordentelige natten som dageligen der på följde. Ty wid dhen war så wäl Perseus waan, som alle andre menniskior i de södre delar aff werlden; uthan här förstås den dagen som mehr och mehr förswan för dhem som sökte hijt Norr at besee Solens och Månans underliga gångh, dher dhe om Winteren några Wickor och Månader hafwa mörcker, som Orpheus talar Arg. v. 1119. 'desse äre som intet see Solen hela Året.' Än artigare talar Homerus om Ulyssis resa Λ. v. 12. 'Solen gick oss undan, alle stran-|83|der täcktes medh mörcker, och skeppet kom til hafwetz ytterste endar, der Kimmerne boo och hafwa sine Byar, som med moln och mörcker äre täckte, hwilka Solen aldrig gifwer sit lius antingen hon går upp åth Himmelen eller neder.' Äfwen så talar Pedo Albinovanus om Germanici resa. 'Wij lemna Dagen oc Solen på ryggen, och komma in uti mörckret, hwart föras wij? Dagen förswinner och kommer dijt Naturen hafwer inslutit Jorden in uthi tiocka Mörckret.' Aff Adam Brem. historia Eccl. c. 217. är wijst huru de Frisiske Adelsmän när de wille segla längst norr, miste på sidstonne dagen och kommo oförmodandes uti ett sådant Haffsens mörcker, at de knapt kunde seet igenom. Jag undrar storligen at dhe som skrifwa anteckningar på dhe gamble Poeters skriffter at dhe icke hafwa wyrdat Saxonem den Danska som mycket artigt hafwer kunnat gifwit dem lius, at förstå de gamble Poeter om Atlands längsta uddz mörcker, hwilken i sin ottonde deel talar om K. Gorm Hin gamble, som leffde wid pass Åhr Christi 800; hwilken hade lust at giöra sig nampnkunnig genom widlyfftiga resor at få kunskap om de längst bort belägne Landzorter, såsom andre Konungar sökte at giöra sig nampnkunnige genom Krig och Örlig. Hwilken tog til sig 3 Skep och 300 gode och dristige Män och en som heet Torkild Atlefarer, hwilken hade namnet der aff at han offta hade seglat til Atlandz ytterste endar, in til man miste Solens och Stiernornas skeen.

Men iag undrar än mera at de som låtit utgå Saxonis Latinska skrifft, hafwa utslutit Thorkildz wedernampn, emedan der lijkwäl uti Saxon. M. S. så och uthi den Danske edition uthgången aff Anders Söffrilson Vedel An. 1575 nämpnes 2 gånger Atlefarer. Så är han och nämbder stadigt uti Torkild Athilfares Saga. Uti den Danske Saxone gissas, om han skulle icke warit en Isländare, men det är lijkare at han warit en Finne som bodde i Biarmia eller Kimi som Sagan medgifwer, hwilket är Atlandz ytterste udd. Dhenne reesa som han anstälte ifrån Danmarck, wijsar strax hwar Atland låg. Ty först foro de norr åt til Haloga land som ligger 65 el. gr. och 39 Middagzlin. See Tafl. 6. sedan kommo dhe at höra Maalströmens susande under 68 elev. grad. sedan kommo de längst norr til Biarmeland som är utan Kornsädh, och ligger altijd fult medh sniö och ijs, hwilket i dag kallas Kimi Lapmarck, alt in til Gran-

wijken, der Atles ytterste udd mister Solen i 3 Månar. Alle märkelige ting som Saxo i den resan hafwer, skal längre fram wijsas intet annat wara, än dhet samma som Grekiske och Latiniske Poeterne skrifwa om wår ytterste werldenes ända. Och räknar iag detta rummet för ett ibland de bäste och ädlaste som i Saxone äro. Saxo förmäler än wijdare sedan K. Gorm kom heem med Torkil Attilfare til Danmarck, at Torkil Athilfare foor ännu en reesa norr åt, der hwarken Solen eller Stiernorna skijnte, utan hade ett stadigt mörcker. Således är |84| nu Ovidii ord förklarade huru dagen minskades och Perseus fruchtade för natten.

5. Kallar han Atles rijke Hesperön, antingen aff des broder Hiesper, som förr rådde öfwer Atland, men bleff aff Atle utdrifwen, som läses uthi wåras Sagor och Grekernas Historier. Eller och för det at dhen Norske Wändepuncten bleff aff somblige och kallat Hesper, och denne Atlandz Öön der aff, den store Hiesperöön som sees aff Ortelio och Plutarcho de fac. Lun. hwilken han beskrifwer liggia in wid Saturs Ijshaff, der Solen är 23 tijmar uppe i 30 Dygn om Sommaren etc. Atl. C. 8. Således kallas och aff Tzetze H. Chil. 8. v. 725. de 30 små Orcheneiar ofwan Engeland, Hesperöjar, emedan de liggia wester norr om Europa. Och är det ordet Hiesper eller Hesper än ett mycket brukeligit nampn uti Swerige. Hiesse är dhet öfwersta på Hufwudet, och Hiesper är then som mycken tyngd kan bära på sitt Hufwudh, så och then som stoort Förståndh bär, tages och för then som inbillar sig mycken klokhet hafwa men är doch fåkunnig. Ock blandas dhetta ordet aff the lärde med Æspar som betyder affgudarnas Asparlundar som omtalas Atl. 1. C. 23.

6. Beskrifwer Ovidius Atles härkombst aff Japhet. Det är nogsampt här nest tilförenne så och i min förre deel C. 34. p. 765 [= s. 481] wijst at alle Poeter och Historier erkienna Japhetz affkomne wara Europam och thes första Säte längst under Norden, hwarest Solen länge om Året war borta och ett stadigt Mörker. Är fördhenskul fåfengt sökia Atle i Africa, hwilken alle lärde erkiänna warit Chams afföde säte.

7. Införer Ovidius Solen här hwjla sina Hästar, ty när hon längst Norr kommer om Midsommars tijden, så synes hon föga längre stijga norr åt på 14 eller mera dagar, och sedan om Winteren säges hon sofwa på 10, 20, eller 30 och mera dygn och swalka sina Hästar med then kalla Ijsen och Snön medan hon sofwer. Uti Africa skeer intetdera, uthan Solen går dher dageligen nästan lijka vp och neder och synes ingen hwjla hafwa.

8. Sedan talar Ovidius om dhe gyllende äplen, hwilke nogsampt äre wijste Atl. 1. C. 8. p. 346 [= s. 218] och C. 39. p. 858 [= s. 542] allena här i Sweriges öö updichtade och fundne.

9. Beskrifwer han Atle aff den gåta som wåre Fäder dichtade om Yme Iotun, som och kallas Atle, at hans Hår war Trän och Gräsen, Benen Berg och Stenar, Bloden Watnet. Hans Hufwud Himmelen, Ögon Solen och Månan, Kiöttet Jorden etc. som sees aff Eddas Förtaal och 6 Myth. som och uthi åthskillige des nampns Känningar. Men Ovidius hafwer intet råkat på halffparten dhet wåre Scalder hafwa. Är således wijst aff Ovidii 9 teckn, Atles Öö och Berg här i Swerige wara. Fleras bewijs dher om aff Homero, Plutarcho, Platone, Maximo Tyrio, Virgilio, Euripide, Hesiodo, Silio Italico, finnas i Atl. 1. c. 8. Horatius Carm. l. 1. Od. 34. bekräfftar Atles säte aff dhen stygga Siön, (nembl. Mörckret) och dhen skräckelige Tænaråån. Festus Avienus f. 447. f. 448. aff Solens gång 'norr åth, när hon med sit lius uplyser |85| Atles Wändepunct, at hon må upwärma de Yfwerborne Norske.' Hwadh wil man nu klarare ord någonsin begiära än wetta, och må man nu wända igen at fara will om Atles Berg i Africa. Orsaken til willfarelsen är händt aff thet, at Atles Rijke och Bergh sades liggia i Lybia, dhen som låg i Africa, then och hade sit nampn aff wåre Fäder som uttog giorde, som wijst är Atl. 1. C. 26 & 34 f. 785 [= s. 493]. Och betrachtade intet at Lybia är et Swenskt ord och har många Härader och Byar i Swerige så nämbde. Och wil iagh allenast thetta här tilläggia at ljkwäl någre aff Grekerne wiste aff denne wår Lybia. Svidas indrager aff Palephato 7. de Troj. Reb. 'at Lybea är ofwan Colcos, der de hafwa större Hufwuden än andra', neml. Jättehufwuden eller stora Mössor som giorde hufwuden stora, så affmålas dhe och hoos oss uti Skalderne. Colchos war Scythernas säte emillan Pontum Euxinum och Caspiske Hafwet, och ofwan för den finner man ingen annan Lybia än denne uti Swerige. Jag undrar derföre storligen at någre få lärde hafwa så obetäncksamt dichtat Atles berg wara i Africa der på Himmelen skulle sig stödia och wända sigh, emedan iagh weet ingen lärdh så stadigt hafwa sutit widh booken i sin Cammar, at han icke en gång warit uthe och sedt huru ett Kärrhiul, ett Qwarnhiul, eller en Sliipsteen, eller Krukomakareskifwa etc. hon går omkring, och der märckt at dhen puncten som aldraminst röres på hiulet, stödies på en stolpe eller steen, men aldrig ytterste widden, så länge man wil Julet skal gå omkringh. Men dher man wil at thet skal stanna så sätter man mot ytterste Cirkelen eller widden en stöd. Altså kan ey Himmelen med en sådan lijknelse säyas stödia sigh på ett Berg i Africa dher Himmelens största Cirklar hastigast måste wälfwa sig omkring som är æqvator och zodiacus medh alle Himmelstecknen och Stiernor, utan man wille dichta der til med at Stiernorna stodo der stilla, stödiandes sigh på dhes Atlantem i Africa. Men här i Norden är lijknelsen mechta klokt dichtat, ty allom är bekant at ytterste Stiernan i Carlwagnen synes intet aff gemene man

det ringaste sig utur sit ställe röra och mechta lijtet begge Carlwagnerne som nemmast äre in til Wändepuncten. Dherföre hafwa wåre Fäder dichtat Sweriges ytterste Atles Bergs Udd stödia Norrstiernan, emedan de icke haafwa funnit något Nääs längre streckia sig i Norden som sees aff 1 Tafl. Ty America och Nova Zembla woro då obekante. Ty hafwa de icke allenast kallat Swerige, såsom dhet yttersta Landskap i Werlden Norr åt, som wijst är Atl. C. 19 utan och des bergz |86| udd, Tyle, och Tolle, så och sielfwa Wändepuncten (*Polum*) som Vollusp. Strop. 20. talar. 'Tädan kommo Mejare margwitande triar ur them så är um Thyle stendur.' *Inde emergerunt musæ multisciæ tres ex isto mari quod polo subest.* Gudmund Andreæ Islandus verterar således *Inde emanant matronæ polypracticæ tres ab oceano axi subjecto.* Ty talar och Latinske Poeten Festus Avienus mycket wackert iblandh Epigr. veterum. 'Under dhen Nordske Carlwagnen skall een finna aff een hiskeligh stoor Bergzklintz kulle Tylen upstijga (dhet är ytterste endan) hwarest när Sohlens Strålar uplyser dhes Wändepunct, så lyser heela Natten aff Solennes gång, som dher går som ett Hiuhl omkring, och Natten är som en Dag.'

Dhet synes nu fåfängt att fleere Witnesbyrdh indraga att ingen annan Atles Öö är än Sweriges, serdeles emedan Solennes och Månans störtningh i Östersiön är starckare än Atle sielff som dichtas bära Himmelen på sina Axlar, at förswara Sweriges belägenheet moot alle Afwundzmän. Men wij williom lijkwähl til alle Skriffters upplysningh som dhet ringaste tala om Atland wijdare indraga, hwadh wij här tils igenfunnit, som alt styrckia kan Atlandz Ööns beskaffenheet.

Plato kallar Hafwet in wedh Öön belägit Atlandz Haaff (Atlant. T. 1. c. 7. f. 225 [= s. 144]) hwilket Nampn några aff dhe senare Lärde hafwa uthsträckt så wijda at Hafwet kring heela Werlden är blifwit nämbt Atlandz Haaff, som sees i Somnio Scipionis. Men såsom wijst är aff Ortelio, Zozimo och Plutarcho de vita Cæs: p. 719. så hafwer största dehlen aff dhe Lärde kallat Atlandz Hafwet det som låg wester om Europa. Men när man går til dhe äldste och wil wähl betänckia Platonis ordh, så kallas intet mehra än dhet Hafwet som gick rundt om Öön, Atles Haaff. Så äre Platonis ordh i Critia f. 114. 'Neptuni äldsta Son kallades Atle, som war Konung öfwer heela Öön, aff hwilcken heela Landet och Hafwet som flyter runt om landet fick sit namn.' Elliest skulle heela Werlden wara Atlandz Öön, om heela stoora Hafwet i Öster och Wäster, Norr och Söder, skulle kallas Atles Haaff, och hwar skulle då Asia, Europa och Africa blifwa. Men Platonis ordh styrckes först uthaff wåras Skriffter som allena kalla Östersiön Atles Hafwet, och dhet som löper Wester-norr om Norrige, hwilkens deel utom Maalströmen och en Wijk dher

aff löpandes emillan 69 och 70 elev. grad. 36. Middagzlinien Tafl. 6. som och kallas Atle-Fiord som och sees i Burei Tafla och uthi Iah: Piscat: under 68 elev. grad. och 35 Middagzlinien som ligger straxt in wedh dhen widtberömbde Tetis Fiord som Poeterna wetta tala om, see Atlant. 1. cap. 27. f. 686 [= s. 430] dher och Atle Fiell stöter medh een stoor Udd uthi |87| Hafwet. Sedan bekräfftes och dhetta uthaff Orphei dhen äldste Poetens Argonautica v. 1167. som införer sitt Skep, när det war kommit längst Norr, utom Kimmernäs i Swerige och utståt så mycken fara, således sig beswärandes tala til dem som dhet rodde: 'I föra mig uthom det stoora Hafwet, så och Atlandz Haaff dher dhe många Willdiuren finnas.' Sådanna äro och i dhetta Atlandz Haaff, nembligen Biörnar, Siöhästar, Hwalfiskar och andre faslige diur, som nu skillia Atlandz haaff från andre haaff, hwilka äro beskreffne Atl. 1. C. 37. f. 815:817 [= s. 513 f.]. Ty skillier och Plutarchus rätteligen detta hafwet ifrån andre haaff och det stora haaff som löper om heela Werlden, der han talar om de Romares Lycka (lib. de Fortuna Romanorum) f. 324 huru långt dhe intogo Rijken uti Werlden säyandes: 'Een Man genom ett uttog lade under det Romerska Folcket, Armenien, Landet som låg wid Euxiniske hafwet, Syriam, Arabiam, Albanos, Iberos och Hyrcanos, som lågo emoth berget Caucasum och det stora Hafwet som ligger kring hela Werlden, såg honom 3 gånger en Segerwinnare. Ty han slogh och dhe Numider i Africa alt in til Söderhafwet: så och Hispanien som hölt medh Sertorio, alt in til det Atlantiske Hafwet: Så och Albanorum Kungar slogh han alt in til dhet Caspiske Hafwet.' Här upräknas nu månge Haaff, och är bekant huru långt dhe Romare ginge up i Europa medh sine wapn, nembligen genom Spanien, Frankrijke, Tyskland, Engeland och i Siön alt up til Orceöyarna, der som Atlandz rätta Haaff begynnes. Timæus uthi Plutarcho T. 2. de placitis Philosoph. f. 897. 'meenar dhet Atlantiske Hafwet hafwa sin utflod aff de strömar som falla aff de Gallers Berg, när dhe hastigt falla uth och öka Hafwet, och åter när dhe minskas låta Hafwet falla tilbaka.'

Hwar det gambla Galland är nembligen Swerige är wijst Atl: T. 1. c. 37. p. 809 [= s. 509]. och stämmer denne Timæi mening in med wåre Floders Natur och Folcketz Segner, ehuru at Hafwetz upflod och utflod hafwer andra orsaaker så aff Jorden och Sohlen, som särdeles Månan. Doch må man höra Gemene Mans tancka, nembligen emedan wåre Floder i Swerige och Norye falla mycket starckt och alle aff höga Bergen, derföre de och intet kunna beseglas månge 100 mijl up i Landet som andre Floder i Werlden det tillåta, som wijst är Atl: 1. C. 7. p. 156 [= s. 100]. Hwilka när Solen igenkommer effter Wårtijden och smelter den skräckeliga myckna Snön i Bergen, ökas dhe aff Sniöwatnet hastigt, och åter om Nätterne taga de aff när det fryser på en halff aln

och mera, och åter när Solen kommer up och smelter å nyo Ijsen och Snön ökas der åter; Äfwen så emot Winter och Sommar taga de aff, och om Höst och wår ökas. Och kommer |88| denne deras tanka in med det som är wjst om Malströmens grufweliga brusandes orsaak som läses i Atl. 1. C. 8. p. 306, 307, 308 etc. [= s. 193 ff.].

Festus Avienus skifftar för andra mycket wäl detta Hafwet i sine wisse nampn f. 440 och när han först hafwer upräknat dhet stora Hafwetz delar, som är det Caspiske, Persiske, Indiske och Arabiske Hafwet, så kommer han til wårt, säyandes: 'Det andra hafwet som kallas Atles haaff, det löper i een stoor krook omkringh hijt och dijt, och mästedeles genom många skärar, så at det mångestädes knapt täcker stenarna och klipporna; offta häfwa sig wågarna öfwer Diupen, och offta hindras wågen aff Gyttia, Säff och Siögrääs, och flyter aff och an på åtskillige wijkar och skärar, och är man der icke trygger för dhe månge Willdiuren som äro wid stranderne. Detta hafwer den widtberömbde Karthaginiensiske Mannen Himilco, när han reste öfwer samma stora haaff, sielff försökt, och oss berättat. Och detta hafwe wij aff dhe gamblaste Phæniciske böckren, som i en lång tijd äro bekante, uthtagit och låtit utkomma til andras nyttiga wettenskap.' Hwem hafwer kunnat bättre beskrifwa wår Östersiös och Norske Atlantiske Haaffs skärar än denne Festus, hwilket stemmer in med dhe månge Skiärar och gyttiuge Watn som Plato det gifwer, och Pomponius Mela l. 3. c. 3. som säger derföre det lijkare wara en hoop medh krokuga Floder och Åår än ett Haaff, see Atl. Cap. 7. f. 161 [= s. 103]. Och dhet Pausanias Attic. p. 6. med Hollendarena och Engelendarena witna wara fullt med Willdiur, see Atl. 1. Cap. 37. f. 815 [= s. 513]. Theslijkest och utaff Herodoto och Homero fullt med Siögräs och Säff, Atl. 1. C. 36. f. 804 [= s. 505]. Ty för dhe månge och oendelige Holmar som affwär'ja Haffzens brusande wågar, så wäxer uthi Lugnet så öfwermottan mycken Säff, så at alle Bönderne in wedh Hafwet täckia sina huus der med. Men uti andre Haaff, skeer det ey som icke hafwa sådane oendelige Holmar, Klippor och Skiärer. Aff Solens upgång som hoos oss skeer om Sommaren utur östersiön, när hon giör dhe längste dagar, så at heela Nättren hoos oss här i Uplandh under 60 grad. äre 2 a 3 Månar, så liuse at inge stiernor synas, och än längre Norr, än i flera Månar, hafwer en aff dhe gamble Poeter (Epigr. vet: p. 139.) så härligen skrifwit: 'Den gyllende Solen upstigandes af Atlands Haaff hon förtar dhe glittrande stiernors lius.' Ingom går Solen up utur Atles Haaff (Östersiön) mera än oss som boo i Swerige, ty det ligger öster för oss. Är så nogsampt Atlandz Öön beskrifwen aff des Haaff.

VI. Uti Atl. T. 1. c. 7. f. 229 [= s. 146] äro förklarade Platonis ord i sin

Critia p. 114. 'At Neptuni andra Son Gautir bekom den ytterste delen aff Atlandz Öö som war wid Herculis Stabbar, hwilken kalla-|89|des på deras Modersmåhl Gautir (på Grekiska betyder Eumelus) aff hwilcken landet fick heeta Gauta-rijke.' Så och Platonis ord i Timæo p. 24. 'At Atlandz Oen låg in til de trånga Haffzsunden som dhe Athenienser kalla Herculs stabbarna.' Aff Strabone, Tacito, Cluvero, Pet. Class. och andre är klarligen bewijst at dhesse Platonis Herculs stabbarne äre inge andre än de som hafwa stådt på Seland och Skåne in wed Sundet. Och at Sweriges södre deel eller yttersta udd som Plato kallar Gautarike, hafwer alt sedan in til denne dag i några 1000 åhr kallatz Gautarit eller Gautarijke effter Neptuni eller Atins Son Gautir. Hoos wåre gamble skrifwes hans nampn och alle som dhet nampnet bära mästedels Gautir och Gaute, men sellan Gatir, se Atl: 1. C. 7. p. 226 [= s. 144] men Landskapet skrifwes Gautarijke, dhet Plato f. 114 skrifwer *Gadeirices* eller *Gadeiricos*, lychtandes på *æs* eller *os* effter dheras art, ihopsatt aff Neptuni Sons namn Gaute och Rijke, det är Landskap. I Platonis Latinska version skrifwes *Gadaritica*, hwadan de det bekommit aff de gamble kan iag intet see, men hoos oss skrifwes och Gautarid, som wijst är Atl. 1 C. 7. p. 235 [= s. 150].

Elliest kallas och Landet Gauter-öön, hwilket kommer öfwerens medh Pindari *Gadeirron* Γαδειρων. Gautarnäs kallas sielfwa Udden in til Sundet, och stämmer in med Plinii *Cotinusa* l. 4. c. 22. och Tzetz. Chil. 8. v. 683. Ehuru dhe blanda detta nampnet med *Gades* en lijten Öö in wed Hispanien belägen. Och är här märckiandes at ordet skrifwes hoos oss medh *au*, det wij uttala som *o*, hwilket tilförende wijst är uthi detta Capittlet p. 67 [= s. 80] men Latinerne och Grekerne göra der aff 2 åtskilde liud, eller utsluta de gemenligen *u*, som synes i detta Gautur, *Gatir*, och månge andre ord som finnas i deras Lexicis; såsom

Goth. vet.	Goth. rec.	Lat. vel Græc.
Taure.	Thor. (Jupiter.)	*Taranis.*
Maure.	Moor. (Haaff.)	*Mare.*
Aur.	Oor. (Mars)	Ἄρης.
Tauna.	Dåna. (Donau)	*Tanais.*
Gaurdir.	Gordin.	*Cardiæi montes.*
Sauromader.	Sörmader.	*Sarmata.*

Äfwen så i månge andre ord som sees i Ortel. Lexic. Geogr.

Bacauda,	*Bågauda.*
Baubota,	*Båbota.*

Cauca,	*Coca.* |90|
Caulonia,	*Calonia*
Gaubrita,	*Gabrita.*
Gaulates,	*Galates.*
Gaulos,	*Galata.*
Gauzaca,	*Gazaca.*
Naubarum,	*Nabarum.*
Naunes,	*Naines.*
Taulantii,	*Talantii.*
Tauras,	*Taras.* Etc:

Wijdare förutan det, som klarligen aff Tacito, Strabone, Cluverio, Pet. Class: och andre är wijst at Platonis Hercols Stabbar de äre i Sundet emillan Swerige och Danmarck, och icke i Sundet emillan Spanien oc Africam, Men Pindari i nordest i Swerige widh Nort Kimm; så wilie wij ett mechta härligit rum indraga aff Festo Avieno som hafwer månge härlige teckn, at de äldste och nampnkunnigaste Herculis Stabbar äro dhe som i wårt Öre-Sundh hafwa warit, och samma hans antecknade Känneteckn bewijsa aff flere äldste lärdas skriffter, ehuru han aff samma Fåkunnigheet blandar wår Lybiam ihoop medh Africæ Lybia, och dhesse Hercols Stabbar med dhe som dhe senare Lärde meent wara wid Africæ Lybia och Spanien. Således talar han i sin ora Maritima f. 438. 'Dionysius är intet förachtandes som säger Tartessium wara Lybiæ endar och Europæ Landz uthliggiande Udd kallas Heliga Näs. Och emillan dhesse begge ett smaalt Sund, det de kalla Hermans eller Herculs Sund. En inwånare aff staden Amphipoli säger det intet längre wara än 108000 stegh och i bredden 3000. Här stå Herculs stabbarne på bägge sijdor såsom förmähles, hwilcka äro aff små steenar eller klippor Abila och Calpe. Calpe på Spanska sijdan oc Abila på de Maurers land. Ty Abyle kalla de Phænicer det som de Latiner kalla ett högt bergh, såsom Plautus säger, men dhe Greker kalla Calpe ett runt och iholigt berg. Men Euctemon ifrån Athen säger at dher äro inge berg och höge kullar som på nogondera sijdan upstiga, uthan at mitt i sundet liggia 2 holmar, hwilcke liggia ifrån landet 30 stadier som äre mechta skogfulle, men der är dem seglandom intet mycket tryggt. Ty på dem äro Herculs Tempel och Altare; och få de fremmande roo dijt med en lijten bååt, och offra deras affgudh, men straxt reesa tädan. Ty det är intet lofligit at länge wistas på desse öar. Der omkring och der in wed, säger han at ett smalt och långt haaff sig utsträcker, men inge mycket lastade stoore skepp kunna der fälas för wågarnas kortheet och det gyttiuga Watnet. Men om nogons willia

twingar en at resa til deras Tempel, så får han segla til Manön, och der |91| lasta uth Skieppet at dhet blifwer lättare eller medh een lätt Farkost fara öfwer dhes Haaff. Sundet sielfwa säger Damastus at dhet knapt är 7 stadier öfwer, men Caryandæus Scylax förmäler at mjtt uppå, emillan Hercolstabbarna är dhet så bredt som Bosphorus. Utom dhesse Hercols stabbar på Europiske sijdan, så hafwa en deel aff dhe Karthaginensers Borgare bebodt; hwilcka hafwa bygdt sigh flaata Farkostar, på dhet dhe dhet klippuga och grunda hafwet som der är, bättre besegla kunde. Wijdare, uthi wester ifrån desse Herculs Stabbar är ett Haaffzswalgh uthan botn, och sedan ett träffeligit stort och widt Haaff, som Himilco förmäler. Hwilcketz Strander ingen beseglat eller wågat medh sine Kiölar dhet öfwerfara. Ty der fattas winden, som skal föra Skieppet, och intet Wäder kommer dher uthur Högden som drifwer uppå Skeppet. Sedan att Mörckret såsom ett tiockt Töckn dher täcker både Himmelen och Haaffzswalget, och Dagen är som ett swart Moln, mörck. Dher är Hafwet Oggeana, och dhes yttersta Haaffzbonde som sträcker sigh öfwer Jorden, som är ursprunget och begynnelsen til wåra haaff etc.'

1. Först indrager här Festus för sig Dionysium såsom Tartessus skulle liggia på Lybiæ sijda, andra åter mena den warit på Spanska sijdan, som sees aff Ortelio och andras skriffter. Men såsom de, hwarken finna der någon ort, den de gamble hafwa öfwereens kommit om, in wed Spanien eller Africam icke heller än i dag som bär på dhe orther dhet nampnet, eller som betyder dhet som de gamble meent, nembl. en Åås eller Bergh, så wetta de intet hwar dhe willia wist sättia honom, ty sluter dhen lärde Gvilielmus Hille rätteligen uti sine wackre anteckningar öfwer Dionysium uti des 336 vers, der Tartessus nemnes, sedan han åtskilligas meningar upräknat, således: 'Sannerligh iagh råder intet medh at så stoora trätor bijläggia emillan dhe Lärde, när hwarken Plinius eller Strabo hafwa dristat sigh dem at förlijka.'

Ja, dädan kommer dhetta, aff intet annat, än at man alt för hastigt igenomläser dhe Gamblas Skriffter och än mindre jemförer dhem med sielfwa Natursens Book, det är Jorden och Himmelen, som är dhen stora och fasta Boken, hwars Bladh Åldren och Malen intet så snart förtärer, hwilket här i dhetta Exemplet mechta klart wijsas skall. Man finner fuller intet dhetta rummet igen på Landttaflorna som nu äre uthgångne, med detta nampnet Tartessus uthan allenast P. Clas. M. S. at Åäsen som Helsinsborg lig-|92|ger på kallas Tårdeåsen, och wijsa Skalderne och wårt Språk ordet och dhes uhrsprungh igen. Taure eller Thoor är Jofurs eller alle Swenske fordom Konungars nampn och ähretittel. Thården och Thorden kallas then som dundrar och hårdt regerar. Dädan äre nu månge ihoopsatte ordh, såsom Tordzbergh

(*Iovis mons*) Torssaa, (*Iovis fluvius*), Torsioo (*Iovis lacus*), Tordstuna (*Iovis civitas*), Tordstena (*Iovis montes*), Tordskiär (*Iovis fretum*), Thorby (*Iovis pagus*), Torsåker (*Iovis ager*), Tordzåås (*Iovis collis*), Tordnäs (*Iovis promontorium*). Man wil än intet upräkna månge fleere ihopsatte ordh medh Thor eller Thaur. Uthan här är nogh til at wijsa at såsom Ortelius aff Festo säger dhet wara ett Berg och Backe, så är här *Tartessus* aff ordet Tårdaesum, det är Jofurs Kulle, som fordom Heligsundzbergh nu Helsingborgh är kallat, ty dhet ligger som dhe alle som dher igenom Sundet reesa bekienna, på een högh Åås. Dhetta bewittna Skalderne och P: Clas: Siökort.

2. Dhet andra Näset som skal i Sundet swara emot Tartessum säger Festus kallas *sacrum* dhet är heligt. Dhetta finnes aff ingen, hwarcken dhe äldste, medelste eller yngste Skribenter, ey heller nu i dag dher på Orten, wid Spanien eller Africa. Men hoos oss hafwa bägge ändarna så af Danmarck, som i Swerige der Sundet är smalast och rätte öfwerfahrten är, nampnen behållit, nembl. på Danmarcks sijdan Heligsundzöör, ihoopsatt aff 3 ord Helig (*sacer*), Sund (*fretum* s. *trajectus*), Öör (*lapis* s. *columna*), på Sweriges sijda Heligsundz-bergh, *sacri Freti mons* s. *coll'is.* I dag är ordet något förbrutit aff det dhe fremmande förbryta thet på åtskilligt sätt som sees i deras Landz och Siökort.

Loon SiöAtlas	tab.	5.	Elseneur, Elsenburg.
	Tab.	8.	Elseneur.
	&	9.	Elsenborg.
Piscatoris Svecia.			Helsingöör, Helsingborg.
Vagners Siökort.			Elsenöer, Elsenborg.
Stenii.			Helgsundzör, Helgsundzborg.
Burei Gothia.			Helsungzborg, Helsunnoer.
Burei Svecia.			Elsenborg, Elsenejer.
Hondii.			Helsinor, Helsingborg.
P. Clas.			Heligsundzborgh, Heligsundzöör. |93|

Ordetz uhrsprung är rätteligare Helga *sanctificare* och *sacrificare* än som Hela *sanare* som är indragit Atl. 1. C. 15. p. 468 [= s. 293]. Exod: 13 v. 2 Helga mig, och i månge andre rum. Helgedag, *sacer dies*. Och kallades icke allenast detta Näset som Festus bekiänner heligt, utan heela Sweriges Öö Helig oja aff Stephano, see Atl. 1. C. 15. och aff Festo Avieno f. 432 Heliga ön *sacra insula*. Des haaff Heliga hafwet *sacra aqva* som indragit är aff Pedo Albinovano. Och Pindarus kallar dhes Inbyggiare Heliga

f. 469. ther til med then lilla Holmen som ligger fram i sundet kallas Weön, thet är heliga öön, *sacra insula*, som skrifwes på åtskilligt sätt, Veen, Hveen, Vejön, som sees aff här ofwanföre indragne Landz och Siökort. Hwilket och är på wårt språk helig, We, *sacer*. Wargur i weum *Latro in sacris*, Ol. Trygg. Weiha *sanctus*, Vlfila Marc. 1, 24. Ioh. 17, 18 etc. Wie watn, *sacra aqva*. Wejofur, *sanctus Iupiter*. Ordetz uhrsprungh är Weja, och wia *sacrum reddere vel sanctissimum*, wja Kyrkian, wija Präster etc. ther aff kallas och then ene Hercules stabben som står på Sweriges sijda Viestabben och Veistabben som sees i Loonii Siö Atlas fig. 8. Anton: Iacobs: p. 23. P: Clas: och Stenii Siökort. Det är then helige Pelaren, *sacra columna*. See så mange teckn äre här aff Herculs sundz helga nampn här i Swerige, dher man icke til ett finner uti Spanska Sundet.

3. Säger Festus detta Sund kallas *Hermans* eller *Herculs* Sundh. Dhet namnet Hermans Sundh finnes ey hoos andra, uthan allena hoos Festum. Hoos oss är Herculs nampn och så Herman, Hertug, Hereker, Heracled, som är wijst i Atl. 1. cap. 33, f. 753, 755 [= s. 473 f.]. Och är mechta tänckwärdigt at dher Gautirs Rijke, wijdh Gauta-Elfwen begynner som Plato säger liggia in emoot Herculs Sund och Stabbar, dher begynner och sielfwa Sundet mitt moot Jutlands Udden Skagen, och kallas än i dagh Hermans-Sundet, och sielfwa Holmen som Skiepparena skola rätta sigh effter, dhen högst är Hermanhofft eller Herman-coll. Hufwud och Kulle är på wårt måhl alt dhet som högdt är. Vaghenar f. 116, hafwer både Hermansont och Hermans hofft, men Lon i sin Siö Atlas allenast Hermansont. P. Clas: har Hermans colle. Burei Tafla Hermanhofft. Säger dherföre aff Adamo Bremensi, f. 136 rätteligen begynnelsen, ypningen eller Ose på Bälthiske Sundet wara dher Norye lycktar. Och synnes orsaken wara, hwarföre dhe dher begynna Sundet emedan första trängslen och infahrten dher är emillan Europæ Näs och Sweriges eller Lybiæ Landh. Sedan så är allom bekandt som segla eller fara til Swerige at dhe måste hafwa Sunnan windh eller Westsunnan och Westan, och effter som Sundet löper i een mechta krook om dhe willia komma in i Sundet, så få dhe intet löpa för högt under Norye, uthan straxt om Skagen löpa åth Öster så att dhe straxt inhempta i sichtet Hermans hofft, så är både wägen nämmare och mindre att lovera om Winden går mycket på Söder. Och så mycket mehra hafwa de |94| i förtijden dhetta mäst i acht tagit, emedan dhe rodde mäst medh sine Fahrkoster, och fast dhe än seglade, måst altijdh föllia Stranderne åt, emedan då intet än kunnigt war at segla effter Composen såsom en gammal Grek Agathemeris i sin Geogra. lib. 1. talar om Damaste Citicense en mycket äldre Grek, at han hafwer tilsamman

skrifwit en Book om Strandernas beseglande. Dhet tilstår och Nubiensis i sin Clim. 4. Part. 1. f. 147. 'Att ingen hafwer tordz gifwit sigh uth på stoora Wester och Norska Hafwet, uthan om nogon hafwer williat dijt segla til någre des Länder, hafwa de aldrig tordz gifwit sig ifrån Stranderne.' Hwarföre dhe som då kommo från Sunnan måtte wähl föllia Jutlandh, Wester Stranden åth (see Tab. 6 under 55 elev. grad. emillan 29 och 30 midd: lin.) alt in til Scagen moot 57 elev. grad. moth 32 Midd: lin: och då gå dhe enda moth Öster och få see Hermanshofft och komma så in i Hermansundh. Och dher först sees Platonis Gautarijke.

4. Längden på Sundet beskrifwer Festus wara 108000 stegh hwilket giör 900 stadier dhet är 27 wid pass Tyska Mijhl, som giör så när 2 grader. Tag 6 Tafl. så finner man en otroligheet at dhe gamble så nätt skulle hafwa mätt Sundet ifrån Hermans hofft in til Helgsundzborg ty emillan 66 och in til 68 elev. grad. är just 2 grader.

5. Bredden säger han wara 3000 stegh dhet är 25 stadier som giör trefierdedels Tyska Mijl, nemligen dher Sundet är aldrasmalast och dher i alla tijder sielfwa öfwerfarten är, så at man seer begge Landen at tryggt kunna roo eller segla öfwer, uthan Compos. Dhetta bewijsar Festus straxt nedan för utaff andra Greker, nembligen Euctemo Atheniensi som säger dhet wara 30 stadier dhet är $\frac{10}{11}$ delar aff 1 Tysk Mijhl, hafwer något wijdare än dhen mätningen Borgaren aff Amphipoli hafwer achtat. Dhetta bewitnar och Marcianus Heracleota som nemner 30 stadier. Än wijdare indrager Festus aff Scylace Caryandeo at Sundet är så bret som Bosphorus wid Byzantium eller Constantinopel. Geograph. Nubiensis som är på Arabiska skrifwen, håller Bosphorum 4000 stegh dhet är och 33 stadier, hwilcken effter Lons SiöAtlas och alle Landz och Siökort är och så 30 eller högst 33 stadier, 1 Tysk Mjl. Är icke här otrolige tänckwärdige och curieuse mätningar, som wijsa samma bredd aff Sundet och ingen förandring skedd i 3 eller 4000 åhr. See Lons SiöAtlas fig. 8 så är Sundet dher 33 stadier eller 1 Tysk Mijhl. Vagenars Siökort 30 stadier, lijtet mindre än 1 Tysk Mijl. Sedan hålla alla wåra och de Danskas Landkort det samma. Komma wij til Spanske och Africaniske Sundet, så frucktar iagh at wij alle drunkna, om wij dhenne korte mätningen williom tilbiuda. Dhen Arabiske Nubiensis som aff alla mycket berömmes och födder hoos dhe swarte Mori-|95|anerna i dhet Landet, beskrifwer dhet aff 18000 stegh bredt (f. 148, 149, 150, 152) som giör 4 och en halff deel aff en Tysk Mijhl eller 150 stadier, dher som Sundet är bredare, och således är halfffemte gång bredare än wårt Sund. Agathemeris säger C. 5 dhet wara 80 stadier dher som dhet är smalast, hwilket gör halffannan Tysk Mijhl. Procop. f. 4 hafwer lijtet mer

nembl. 84 stadier. Lon. Tab. 22. 130 stadier, hwilket giör 4 widh pass Tyska Mijlar. Men dher som dhet bredast är så har han 190 stadier, som gör 7 Tyska Mijlar. Vagenar. har hwar det är smalast 5 Tysk Mijl. Blau som nättast mätningen giordt, har 110 stad. dhet är 3 och en tridiedels Tysk Mijl.

Scylax som här indrages aff Festo han hafwer skrifwit för Herodoti tijd som synes aff Vossii edition och dhet som i liuset är kommit bekänner han och wara et uthdrag aff honom, och at han i sitt rätta wärck hafwer affmätt både dhet Spanska Herculs Sundh som och dhetta Norska synes här aff; ty aff Festo seer man at han just talar om wårt, effter han gifwer dhet Bosphori breddh som är widh pass 30 stadier, men i sin Periplo gifwer Scylax Spanska Herculs Sundet bred en Dagsreesa, den han gifwer sielff f. 29 wara 500 stadier, dhet är 15 Tyska Mijlar, men då förstås Dagh och Natt som han dher sielff widh handen gifwer, och måste så allenast här förstås ett halfft Dygn, eller allenast om Dagen så blifwer dhet 7 och en halff mjl, och så bredt är dhet hwarest det wijdast är öfwer, som wijst är aff Loon, Vagenar och Thunis Iacobson. Och således hafwer Agathemeris och Procopius nestan för lijtet i sin mätning; ty emillan Scylacis tjd som är den äldsta och in til dhenne tijden som Loon, Vagener, och alle andre lefwa som dhet dageligen besegla, så hafwer intet Spanska Sundet kunnat krymt ihop, och åter widgat sig.

Är således fåfengt at man söker dhet widtberömda Norska Herculs Sundet igen, med dhe månge Kiänneteckn och öfwermåttan nätte och klare mätningar, som Poeterne och Geographi widh handen gifwa annorstädes än här i Swerige. Och såsom här talas om Herculs Sundh så gifwes här wijdh handen, huru dhe gamble Hieltars handlingar offta dragas någre 100, ja 1000 åhr effter åt, til andre store mechtige Konungars bedriffter, som ses här aff Nubiensi Geographia part. 1. Clim. 4. i dhet han säger om dhet Spanska förmente Herculs Sund, at dhet fordom intet warit yppe, utan Medelhafwet warit een Insiö som intet uthlop hafft, förr än Alexander Magnus dhet igenom gräfwit in i stoora Hafwet, hwilket lijkwähl dhe gamble Poeter tillägna Herculi. Ja dhet samma är och i wåra Sagor och Skalder tillegnat Berg-Herman, S. Oloff och andra, men bör ingen annan än den 1 Herculi dhen Heder, som först seglade genom dhetta wårt rätta Herculs Sund, Helsundzör, och sedan genom dhet andra, in uti Medelhafwet, hwilket genom en gåta honom tilegnades i Scalderna, at hafwa |96| seglat genom Bergen; aff andre at han groff wägen fram emillan Hafwen, aff andre at han seglade genom skogarna.

6. Wijdare säger Festus at på begge sidor om Sundet stå Herculs Stabbarna som äre små Stenar eller Klippor *Abila* på de Morers land. Detta ordet är til märckiandes, *Abyle* skrifwes hoos de gamble åtskilligt som synes aff Ortelii

Lex. Geograph. i ordet Alybe nembligen *Abyla*, *Alyba*, *Abenna*, *Abyna*, *Abilix*, *Abylla*; Men i denne dag finnas der inge sådanne Stenar icke heller sådanne nampn, uthan Bergen och de höge Sandåsar som liggia långt in på Landet dhe hafwa heelt andre nampn. Såsom *Ceuta*, *Sierra Dalmarsa*, *Almina*, *Sierra Ximiera*, *Alcudia*, *Tarif*. etc. Icke heller finnes nu i dag hos wårt Herculs Sund wid Helsundzör desse stenar igen eller desse nampnen. Men dhet finnes at Abyle är ett Giötiskt ord som betyder höga Kummel aff Steen eller Trä giorde. Bylia är byggia, see Werel. Lex. Byle är huus, steenbruten, och alt hwad som uphöges eller är högt, hwast och spitzsigt. Såsom Bijl, Bol, höga stammen på Trän, Bill det hwassa Jernet på Plogen. Bila en skarp Yxe. Bijl och pijl en spitzigh Kolff. Byle wettar aff stenar giorde och Furuträn, der altijd Hercularna eller KrigzÖfwerstarna och Konungarna satte wacht at achta om någon Fiende kom då at tända elden på dhem til at gifwa teckn kring hela landet, at tilsamman kalla bewäpnade Krigzmän. Dherföre dhe giordes på dhe högste Kullar och Bergh, och der til med så höga som dhe någonsin kunde at stå för stormwäder, derföre blefwo dhe kallade Habyle eller Abyle. *A* eller *Ha* det är högst som wijst är Atlant. T. 1. c. 34. f. 763 [= s. 480]. Och Byle är sten eller Träkummel. Således båro alle sådane Vetar detta namnet Habyle, dher som achtandes är Fiendens ankomst. Ty kallar Florus rätteligen l. 4. c. 2. f. 392. *Herculis columnas* des *speculas*, det är dädan Hercules lät wachta och sce långt ut om någon Fiende kom. Der aff kallades och alle Öyarne i Danmarck fordom både Fyn, Zeland, Laland etc. Wetala Heedh aff det at uppå dem alle woro sådane weetar och Habylar giorde at gifwa tilkienna om någon Fiende til Siös eller Landz wille gifwa sigh in i Östersiön eller öfwer Holmarna in på Swerige. Och komer detta öfwerens med de Phænicers språk som woro Giöter, det längre fram wijsas skal, som här Festus betygar at Habyla är på de Phænicers språk ett högt Berg.

7. På Norre sijdan om Sundet eller den Spanska sijdan, säger Festus den andre Herculs Stabben eller stenarna skulle stå och kallas *Calpen*, som på Grekiska skal betyda ett iholt Bergh. Här finnes först til achtandes at Festus säger först Herculs stabbarna bestå aff små stenar, lijkwähl uthtyder han *Calpe* wara på Grekiska ett iholigt Bergh. Iagh finner intet hoos Grekerne detta, uthan at *Calpe* är en Kruka eller Gryta. Sedan finnes intet i Spanska Sundet några Bergh eller Steenhögar som kallas *Calpe*, utan stora |97| långa och höga Bergh in på landet, som aff allas Siökort kallas Gibraltar och Tariffa, hwilke äre mycket wähl i Vaghenars SiöAtlas affrijtade, finnes och uti Blaus, Lons och fleres Siökort. Men på norre sijdan om wårt Sund som är ytterste udden aff Norye, dhen alle Skeppare först blifwa warse, när de komma at gå på

wenstra sijdan in i wårt Sundh, och swarar mitt emot yttersta udden på Jutland under 57 el: grad: och 38 Midd: lin. see 6 Tafl. der får man det höga berget *Calben*, som andre skrifwa Kalfwen, see Lons, Blå, Wageners och Tunis Jacobs Siökort, så och des beskriffningar, så finner man det, och straxt dher innan före, som och Wagener hafwer pag. 110 finnes Heligasund, hwilket kommer öfwerens med de gamblas beskriffningar, at dhe kalla både Sweriges Öö heliga Öön, och Sundet heliga Sundet, och Näset, heliga Näset som wijst är. Och således låg Habyle på södre sijdan om sunde in på Jutland, som det aff alle Greker beskrifwes, fast somlige fara will, och det i Africa beskrifwa som förbemält är. Orpheus v. 1119 nämner och *Calpe* i Swerige, men så långt norr in mot Kimi, der han beskrifwer Solens bortawarande i en lång tijd på Året, hwilket kommer den store westre Fiälens enda til, och sträcker sig in mot norden under 70 el. gr. och 39 midd: lin. dher Calfö ligger och Calbudd, see Atl. T. 1. C. 26. p. 680 [= s. 427]. Men iag hafwer dher förgiätit indraga dhenne Bergzudden under 70 el: gr. utan den förriga som nemnes vid Herculs Sundh, han finnes på Taflan. Des förutan nemnes och aff Wagheners och Lons SiöAtl. T. 8. på Kungzhällen mitt emoth Gautelfwen Calffsont, der Gothrijke begynnes, som och Skepparena taga i acht när de komma in i Hermans sund. Til öfwerflöd är och til merckiandes at föruthan Plato och andre kalla wår Atlandz Öös yttersta Näs och Rijke aff Gautir Neptuni son Gautarid, och Gautarijke, så kallas och aff alle gamble Siökort (see P. Clas: och Mart. St.) Gauti-gat, sielfwa Sundet, och aff Hollendarena och andre än i dag Gate-gat eller Katjgat, dhet är Gautirs-Gata eller Sund. Ty gata är på Swenska en wäg eller led så til Lands som til Watn. See alt detta finnes icke in wid det Spanska Sundet.

8. Festus indrager aff Euctemone en gammal Greek ifrån Athen, at in wid trängsta Sundet så äre inge höge Berg på någondera sijdan. Denne Euctemon wijsar nu klarligen at dhe gamble intet förstådt dhet Spanska Sundet, utan dhetta wårt Swenska Sundh. Ty här äre inge sådane höge Bergh, hwarföre iagh och här wil införa en Figur aff Wolmars bergh widh Spanska Sundet huru dhe see uth, hwilke swara emot de ord Festus indrager pag. 392. (see Figur f. 105 [= s. 117])

Sic deserta freto procera cacumina celsis
Emicuere jugis —

och sedan huru låga Stranderne här widh wårt Herculs Sundh liggia, som Festus aff Euctemone wijst hafwer. Men Eucte-|98|mon säger at dher äre 2 Holmar som liggia mitt i Sundet 30 stadier hållandes sig ifrån landet. Hwem

hafwer bättre kunnat beskrifwa wårt Sund, ty i första gapet liggia 2 Öjar allenast, Zeland oc Fyn, Zeland är nu just 30 stadier ifrån landet som widlyfftetligen wijst är, och Fyn mindre nembl. 7 eller 8 stadjer. At dhenne mätningen är förståendes emillan Holmarne och landet och intet emillan begge Holmarne, wijses straxt aff en annan Grekisk Poet som för alle andre är klarast, nembligen Marciano Heracleota ehuru han och så blandar både wårt och det Spanska Sundet tilsamman. Så talar han om Europa f. 6. 'Det Atlantiske Hafwetz oos eller ypning säya de wara 120 stadier, och wara belägit emillan Lybiæ och Europæ näs eller uddar och dhe holmar som liggia på hwardera sijdan äre 30 stadier från landetz näsen.'

Märck nu först at uthi dhet Spanska Sundet äre inge Holmar som sees aff allas Siökort, uthan 8 eller 9 små Klippor liggia in wid landet och i Wijkarne som intet äre en halfffierdedels Tysk Mijl från landet, men sielfwa Sundet är heel reent, som aff allas näst förbenembde Siökort finnes. Derföre och uti alle Landkort såsom först Ptolemei som leffde straxt effter Christi tijd, både uthi hans universali Tafla, så och i hans 1 Africæ Tafla, inge Holmar finnas icke heller i Ortelii, Piscatoris, Hondii, Blaus och Iansonii Landtaflor. Men i wårt Sund liggia 2 store Öjar allena fremst, Zeland och Fyn, som äre skoguge effter de gamblas beskriffning, målas och med Skogh än i dag, som sees aff Volmars Siökort, och är Zelandh wid 600 stadier stoort och Fyn wed 200 stad. Til det andra så är och til märckiandes at när 2 Holmar liggia i ett stort Sund, så måste der aff blifwa 3 små Sund, ty ett sund måste blifwa emillan både Holmarna och sedan ett Sund emillan hwardera Holmen och landet. See nu huru märckeligen denne Marcianus hafwer allas mätningar, ty först säger han at Atlandz Hafwetz oos hafwer 120 stadier. At Östersiön rätteligen kallas Atlandz Haaff är wijst här i detta Capitlet, aff det at Solen synes om morgonen dem som på Atlandz Öö boo, upstiga aff Atlandz Hafwet i öster, och kan så intet wara westerhafwet. Ty der går hon allom i Asia, Europa och Africa neder. Och altså är rätteligen oset eller ypningen kallat Atlandz Haff eller Östersiöns Oos, der han utflyter, nembligen genom Sundet. Ingen hwarken gammal eller ny Skribent hafwer nontzen kallat Medelhafwet AtlandzHaaff. Sedan säger han dhet wara 120 stadier. Oset sielff är det stora Belt, som är emillan Fyn och Zeland, dher Österhafwet eller Atlandzhafwet mäst sit watn utgiuter, och är sielfwa Oset, hwilket emillan Casver (Cassvari) och Knutzbost, är 120 stadier, som synes aff allas Siökort, serdeles Blaus 16. Tafl. så at iag intet annat än med förundran läser de gamblas nätta mätningar. Til det tridie hafwer han samma mätningh emil-|99|lan Holmarna, Fyn och Zeland och landet, såsom Euctemon, nemb-

ligen 30 stadier, som kommer öfwerens med dhe andre, allenast är achtandes at dhet lilla Belt hafwer Damastes alldrabäst råkat, at det är allenast 7 stadier, som Blau i samma 16 Tafla wijsar. Här är och til achtandes at somblige såsom Hesychius och Palephatus som sees aff Isac. Voss. not. in Scylacem f. 1. hafwa fått 3 eller flere Holmar såsom Hesychius talar mechta artigt emedan han märckte at dhe gamble hafft åthskilligt taal om Herculs Stabbar, aff ingen annan orsaak som iagh wijst, än at dhe blandat wårt Herculs äldsta sund med det sedermera så kallat Spanska Herculs sund, säyandes: 'Det skrifwes åtskilligt om Herculs Stabbarna, somblige mena wara Pelare, andre säya det wara Holmar, andre Jordkullar uppkastade, andre landetz näs eller uddar, andre wara städer. Och somblige säya det wara 2. andre 3. somblige 1. somlige mena wara 4.' Dhe som meent een Holma allenast wara, hafwa räknat dhet stora Belt för sielfwe oset eller ypningen, och tagit allenast Langeland som ligger in åt Östersiön nestan mitt i munnen för denne ene Holmen. Dhe som satt 2 Holmar hafwa räknat Sundet uthan ifrån Westersiön, dher som dhem i Sundet möter först i sichte Zeland och Fyn. Dhe som räknat 3 holmar såsom Plutarch. in fac. orb. Lun. indragen Atl. T. 1. C. 8 p. 321 [= s. 202] hafwa räknat Zeland och Fyn wester i oset, och Langelandh öster i oset eller ingången, såsom och Ptolomeus hafwer Tab. Europ. 8. Men dhe som räknat 4 hafwa lagt Laland dher til som ligger norr om Langeland och öster ut, men mera ur wägen, och ey så mycket mitt i oset. Och således äre alle de gamblas skriffter förklarade om desse holmar i wårt sund som intet finnes i det Spanska.

9. Ytterligare säger Festus, at der är intet mycket tryggt för dem Fremmandom, ty Herculs Tempel är dher på Holmarna, och få de Fremmande ros med en lijten Bååt allenast dijt, och offra honom, men få intet länge wistas der. Och der in wed utsträcker sig ett smalt och långt Haff. See huru märkeligen han beskrifwer wårt Atlandz Haaff äfwen som wij uti Atl. T. 1. C. 7. f. 161 [= s. 103] aff Platone, Pomponio Mela och Aristotele hafwa wijst at för de månge skärar och inwijkar igenom hwilke dhe gamble mäst seglade och rodde, fölliandes Stranderna, intet wiste om dhe skulle räkna wårt Haaff för strömar och floder eller och någon rätt Siö. Sedan aff de andre Festi ord wijses nogsamt hwarföre som förr är sagt at dhe in wed alle Sunder hölle Herculs Weetar eller Habylar, at altijd achta, at dhe intet hwarken til landz eller watn wille släppa mycket fremmande Folk in på Sweriges Atlandz Öö, och der länge wistas, nembligen på dhet dhe intet måtte dem någon förfångh giöra, eller få fullkomlig kunskap om deras Rijkes tilstånd oc wilkor. Icke heller fingo de komma in i Atlands Hafwet med några Skep, utan den enteligen wille offra Herculi, han måste medh Färjekarlens (*Carontis*) lilla Bååt låta sättia |100|

sig öfwer Sundet. Hwar om mera talas skal när wj tänckiom föröka Capitlet i T. 1. de inferis. Jemför detta medh dhe härlige Plutarchi ordh Atl. T. 1. c. 8. p. 333 [= s. 210]. 'De Greker eller Fremmande som dijt reesa få loff at resa dädan, när dhe hafwa sin Gudzdyrckan til 13 dygn eller åhr fullgiordt.' Här aff synes och at Herculs Templet war intet annat än dhet ena i Upsala som war kring heela wärldenne nampnkunnigt, ty dhe moste låta roo sigh medh en Båt öfwer från Holmarna i sundet, in till den oen Templet lågh uppå, som än klarare aff nestfölliande ord wijsas skall. Derföre säger och Plutarchus i samma rum p. 941. at dhe bewiisa Herculi största dyrckan näst Saturno.

10. Festus säger inga stora eller mycket lastade Skep kunna der färdas för Vågarnas kortheet och det gyttiuga watnet, at inga stora eller mycket lastade Skep kunde dhen tijden gå i Östersiön, är klart aff det at de alt följgde stranderna, och såsom oendelige klippor, grundh, sandreflor och sääf är uthi wåra Skiärar, som intet i något haaf i hela wärlden finnes till sådan myckenheet, ty måste dhe medh flata Farkostar dhet besegla. Hwilcke förorsakade tuäre och korte wågar, genom des brytande och tillbaka kastande från Klipporna.

11. Dhet gyttiuga wattnet kommer och Festus fram medh, som Plato Atl. T. 1 c. 7. f. 296 [= s. 186] beskrifwer wårt Atlands haaf utaff, och at dhet är swårt at segla igenom, dhet och wijst är aff Tacit. vit. Agric. p. 728. Plutarch. de fac. Lun. Fest. Avien. descr. oris Marit. p. 432. och flere som alle här pag. 45 til 50 [= s. 59--64] äre indragne. Och således dhetta wårt Atland genom dheras beskriffningh skillies ifrån andre Haaff i werlden, serdeles ifrån dhet stora Westerhafwet wedh Spanien och Medelhafwet.

12. Än kommer Festus säyandes at om någon will reesa enteligen til Herculis Tempel dher han tungt lastadt Skiepp hafwer, får han dhet uthlasta widh Manön. Hwilcken han kallar effter Latiniska Språket *Insulam Lunæ*, ty *Luna* är på Swenska Måna. Det är allom bekandt och synnes aff dhen 6 Tafl. at om en reeser in i Östersiön, och han antingen kommer genom Öresundh eller stoora Bälte eller lilla Bälte och will åth Swerige, och föllier Stranderna, så är Manö dhen ytterste Holmen som witer åt Swerige, då man skal rätt löpa in i Östersiön eller Atlandz Haaff åth Sweriges sijda. Hwar hafwe j någon Manö uthi Spanska Sunde? Ingen war dher någonsin, och knapt troor iagh någon dijt kommer. Dhenne Öens nampn skrifwes åthskilligt. Piscator har Möen. Loon T. 3 Meun. Pet. Classen. Månö. Iansonii Dan. Möne. Waghen. p. 116 Möen. Sten. Månej. Här ifrån säger nu Festus fingo dhe sedan Skieppet war uthlastadt färdas öfwer Atlandz Haaff, til Herculs Templet, hwar uthaff noghsampt är klart at Herculs Templet dhet låg i Swerige.

13. Här tils hafwer nu Festus wijst Östersiön eller Atlandz Haaffz beskaf-

fenheet, Sundh, Holmar och Leder til Swerige, |101| nu kommer han i Wester, som är wähl til märckiandes at beskrifwa wijdh hwadh orther Herculs Sundet skulle igenfinnas. Säyandes uthi Wester ifrån Herculs Stabbarna är ett Haaffzswalgh uthan Botn. Är icke här öfwermottan nätt beskrifwit Mahlströmmen eller Affgrunden uthan botn, som både Orpheus och Homerus och så månge hafwa wettat tahla om, som ligger i Wester från Sundet in wedh Norje. vid. Atl. T. 1. c. 8. p. 306 [= s. 193] och dhe fölliande.

14. Sedan beskrifwer han Westerhafwet aff dhes stoore och oendelige widd, som han sätter emoth Atlandz Hafwet Östersiön dhet han beskreeff aff dhes smalhet och grundheet.

15. Beskrifwer han Westerhafwetz norre deel ofwan Mahlströmmen, aff dhet at ingen hafwer dhet beseglat, såsom wahnan är at tahla, dher som swårt är at fara, och sällan någon reeser, för dhes Fahrligheet. Men lijkwähl hafwer Orpheus medh Argonautis, Ulysses och några flere som längre fram wijsas skal, det försökt.

16. Gifwer Festus och een annan orsaak dher til, nembligen, at dher blås intet wäder som kan hielpa Skeppetz Segel forth. Dhetta är ett mechta härligit teckn, genom hwilcka dhe gamble hafwa beskrifwit wårt Norska Haaff, som sees aff Homero här p. 44 [= s. 59] indragen. Sedan Tacit. vit. Agricol. p. 45. säyandes 'Hafwet wara så stilla oc tungt. Ty dher är intet Wäder som uplyffter några Wågar: troendes orsaken wara, at dher äre intet månge bergh eller Länder, som pläga förorsaaka Storm, och Hafwetz stoora diuupheet förorsaka en stoor tyngd at dhet intet gierna röres.' Och såsom Festus säger at Himilco Karthaginensis han bewitnar dheta, altså förer han och så Himilconem in i sin orb. Terr. descript. (see här f. 49 [= s. 62]) til wittne, nestan medh samma ordh som han här hafwer och dhe andre Lärde hafwa, i dhet han kallar *Mare pigrum* dhet lata Hafwet. Til hwilket han säger behöfwes 4 Månar at reesa fram och tilbaka. Så månge Månar behöfwes intet ifrån Carthago til det Spanska Sundet, om *Herculis columnæ* skulle liggia dher och dhes Atlandz Öö til dhes Oos eller Sundh, ty på 3 Wickor eller något mehra skulle man dhen reesan kunna fram och tilbaka giöra, som sees aff Siökorten och Reseböckren. Huru månge kalla wårt Norske Haaff *Mare pigrum*, see här aff indragne rum ifrån pag. 44 in til 50 [= s. 58—63]. Och skulle dher uthi Norden så offta Storm wara, som här i södre dehlen aff Werlden, så skulle intet tryggt wara at dher fånga dhe månge Walfiskar, ty Ijsbergen som dher gå, skulle så tilpynta Skeppen och klemma dhem |102| sönder, at dhe aldrigh skulle mehra töras dijt, ehuru dhet stundom skeer som sees aff dhen nyligen för 10 Åhr sedan dijt reeste Martiniers Resebook. Hwilcken elliest stemmer

träffeligen öfwereens medh dhe Gamble om Wädretz stillheet i sin Spitzbergiske norske reesa C. 4 f. 36. säyandes: 'Iblandh Ijsbergen funno wij inge store Wågar uthur Siön, uthan tämmelig stilla Watn, fast dhet blåste och stormade.' f. 36. talandes om Wädretz stillheet, säger han 'sådant stilla Wäder hade wij uti Iunio, Iul. och Augusto.'

17. Ytterst beskrifwer han Norske Hafwet aff dhes Mörcker, stemmandes alldeles in medh Orpheo, Homero, Hesiodo, och alle dhe andre indragne här, ifrån pag. 44. til 50 [= s. 58—63] som fåfängt är at uprepa, allenast wj willie detta stadfesta med Martins resebook 4. c. p. 37. 'Een sådan klar Himmel, som hoos oss är, (nembligen i Tysklandh dher han war född) om Sommardagarna med krusuga moln bemängdt, hafwer iagh aldrigh sedt wjdh Spitzbergen, uthan twert om altijd mörck Lufft, och dimbuga moln.' Ty hafwer och rätteligen Ortelius til ordet *mortuum Mare* indragit aff en gammal Commentatore til Iuvenalem, at dhet Döda Ijshafwet kallas dhet, som är uthom Herculs Stabbarna, ty alle de äldste hafwa trodt at dhet intet kan beseglas.

18. Sluter Festus medh dhet at Haffzbandet har dher sin ända om Jorden och dher är uhrsprunget til alle wåre Haaff. See dhetta bekräfftar Plato som wijst är Atl. T. 1. C. 8. p. 306 [= s. 193] Om wår Malström, och Adam. Bremens. cap. 246. p. 151. medh härlige ordh beskrifwer säyandes: 'Dhetta kalla de Affgrundens Haaffzswalgh, hwilcket rychte kringh heela Werlden hafwer bracht, skal insupa alle Haffzens watnens strömar, och åther häfwa och kasta dhem up ifrån sigh.'

See alle desse 18 teckn komma nu helt och hållit intet öfwerens medh Spanska Sundet, uthan alle finnas än i dagh behåldne i wårt Sundh, och alt under Ijshafwet, så at fåfengt är at sökia dhe rätte Herculs Stabbarna och dhess Sundh än här emillan Swerige och Danmarck. Och kan man snart see orsaken hwarföre at någre aff willfarelse hafwa kallat det Spanska Sundet Herculis Sundh, både först at ett stoort Haaff lågh i Wester, och ett mindre Haaff lågh i öster, der emillan ett Sundh war; hwilcket kommer bägge både wårt och dhet Spanska Sundet til. 2. At mätningen som är emillan Fyn och Zelandh, dher dhet större oset eller ingången är, hafwer 120 stadier, som och kommer öfwereens medh Spanska Sundet dher dhet bredare är. 3. Aff ordet *Gadeira* äro dhe och bedragne, ty sielfwa wårt Sundh kallas än i dagh Eiri sundh och Landetz Nääs Gaut-eira, aff Gautir (som Plato nämpner *Gatir* Neptuni Son) |103| så kallat Atl. T. 1. C. 7. p. 227 [= s. 145]. Och som dhet kommer något så när öfwereens med en Holme som ligger in emoth Spaniens udd, benembd Gades, ty hafwa dhe giordt Gades och Gadeira til ett. Fara så både Svidas och Stephanus de urbibus wille som i senare tijder leffde än Plato. både emoth

hans, och allas wåras skriffter, i det de willia Gadeira skal wara ett ihopsatt Grekiskt ordh aff τῆς γῆς δείρα, dhet är ett långt landz näs, ehuruwähl dhet kommer mechta wäl öfwerens med Sweriges Atlandz Öös beskriffningh, skapnat och lägenhet. Men derutinnan säger Svidas mycket rätt, ehuru han wähl blandar wårt och Medelhafwet tilsamman, 'at Gadeira är endan, och såsom utloppet aff wårt Haff in i dhet Atlantiske och stora haff, hwilket Haaff är swårt och med mörcker betäckt, så at ingen kan der segla öfwer. Och alt dijt hafwer Hercules kommit, och när han såg sigh intet längre kunna segla eller reesa, upsatte han dher med Inwånarenas tilhielp stabbar, genom hwilcka betydas skulle, at dijt in til kunde man til watn och landz komma, men intet längre.' See desse Herculs Stabbar äre intet hwarken dhe som förmeentes wara widh Spanska Sundet. Icke heller wåre som äre i Helsundzör, ty både til landz och watn reeste dhe gamble både Africam och Europam igenom innom och utom Sunden, så och Swerige. Utan äre de samme som Pindarus beskrifwer, hwilcke äre nämbde Atl. T. 1. C. 7. p. 232 [= s. 148], utom hwilke ingen fan någon Land, och ingen torde wåga för Ijsen och Haaffzwilldiurens skull wijdare segla, som stå wid Nort-Cap eller Nort-Kim.

Ett härligit kiänneteckn lägger och Marcianus Heracleota til i sin Europa v: 162. 'At in wedh Gadeira effter allmennt rychte, skola finnas månge oc store hwalfiskar.' Det är både fordom och nu allom bekant, at Hwalfiskfänge begynnes widh Swerige och Norye, så at alle som tänckia Hwalfiskar fånga, så Engelendare, Hollendare, Tyskar och Danske, dhe reesa hwar Sommar, intet til dhe Spanske Herculs Stabbarne, utan til Sweriges ytterste Näs Stabbar, och som i dhesse åhrs Aviser uthur Ivlio förmäla, så hafwa de då reda 100 store walar fångat.

Och såsom sades at Skribenterne hafwa blandat Gades och Gadeira tilsammans, så wijses det klarligen aff ett Svidæ rum i ordet *Charybdi* T. 2. P. 1116. der han så tahlar, 'Hafweswalget är ett Haaff som widh Gades far med stort buller under jorden och åter med största fors kommer i sitt förra ståndh. Således kallat, effter det drager alt i affgrunden medh sigh, så wäl de seglande som annat.'

Sedan gifwer han tilkienna at somlige ment det wara wid Sicilien. Andre uti Westerhafwet der de seglande förgås. Der och Ulysses skall hafwa mist sine Skepp och hela sitt medföllie, och han allena sluppit undan på |104| ett wrak. Hwem hafwer nontzsin i de gamblas eller nyares skriffter funnit ett Haffzwalgh wid Gades i Spanien: icke heller hafwer det förmenta Swalg wiid Sjcilien någon fara medh sigh, ty alla som resa till Italien, förutan dhe som beskrifwa dhen trångsel som är emillan Italien och Sicilien, dhet man kan see

af Kirchero, motte tillstå dher intet sådant Haffzswalg wara; ty huru skulle man elliest hafwa en så stoor handel på dhen stoora staden Massana som der in wed ligger med en skiön hamn. Hwadan nu de senare äre komne i den willfarelsen, at de den orten wid Sicilien ett så stort haaffzswalg tilskrifwit som doc icke är, det skole wj wjsa när wij komma at beskrifwa Ulyssis resa, hwilken resas fara Suidas noghsamt och gifwer tilkienna intet skedd widh Sicilien utan i westerhafwet. Ware så nogsamt förklarat hwar de rätte *Herculis columnæ* eller stabbar stå nembligen widh wårt Gauteira Sund.

Och på det hwar och en må ögonskeenligen see åtskildnat på wårt rätte Herculs Sundh widh Öresundh, emillan Swerige och Danmarck, och det förmente Herculs Sundh emellan Spanien och Africam, ty hafwer iagh dem här låtit införa affrijtade effter dhe förnembste Siökorten, som är Blaus och Lons SiöAtlas, och effter de Grekiske stadier och Tyske Mijlar utmätt, så och landetz höge Berg och skapnat wid det Spanska, så och dhes nidrigheet widh wårt Sund, effter Wolchmars SiöAtlas, medh alle namnen som äre än behåldne i denne dagh widh wårt Sund. p. 106 [= s. 118].

Såsom wij uthi 4 § beskrifwa Atlandz ööns berg Atlas at det är aff de gamble Scribenter och Poeterne enständigt beskrifwit till des belägenheet under norden genom ett förblomerat taal, såsom det skulle uppehålla den Norske Wändepuncten, på dhet Himmelen skulle der på stödia sig och så sig wända. Ty hafwa och de gamble rätteligen råkat på andre detta bergz känneteckn, ehuru de blanda dem med det förmenta Atlas Berg i Africa, och dhes märcken, dem wij wilie här åthskillia. Solinus c. 27. p. 60. 61. säger 'Kullen på berget är stadigt med sniö betäckt. I Skogen äre allehanda Willdiur, grymme Ormar och Elephanter. Om dagen är der heel tyst, så at man wähl skulle der wid fasna. Om natten lyser allestädes ellar och höres dantz oc språng aff Skogzrånen: Dhet höres blåsas i Horn och Pijpor, så och aff Långspeel och Nyckelgiga wid hela haffzstranden.' Desse teckn, at dher finnes grymme Ormar och Elephanter, komma det förmeente Atle berg i Africa til. Men at Snön der ligger stadigt, är helt och hållit aff intet wärde. Ty som wijst är aff Leone Africano, och Solinus sielff witnar i sine nest föregående ordh, så wäxer der uppå högste bergen hela året den ädlaste Frucht aff Citroner, Pomerantzer, Fikon, och Wijndrufwor, hwilke intet tåla någon stadig Köld och Snö, uthan dher är wärma medelmåttig, men nedre emillan bergen i dalarne är en outsäyelig bränna aff Solennes hetta, som allom nogsamt bekandt är och läses i dhe Africaniske Orters beskriffningar aff dem resandom. Men wårt Atle Berg det ligger medh Sniö betäckt öfwerst, Winter och Sommar. Sedan finner iagh hoos ingen aff dhem som Africam beskrifwa at dher på Bergen om Natten giöres Ellar, och at dher

Ex Olao Magno. [105]

Ex Wolcmaro.

Facies Freti Hispanici.

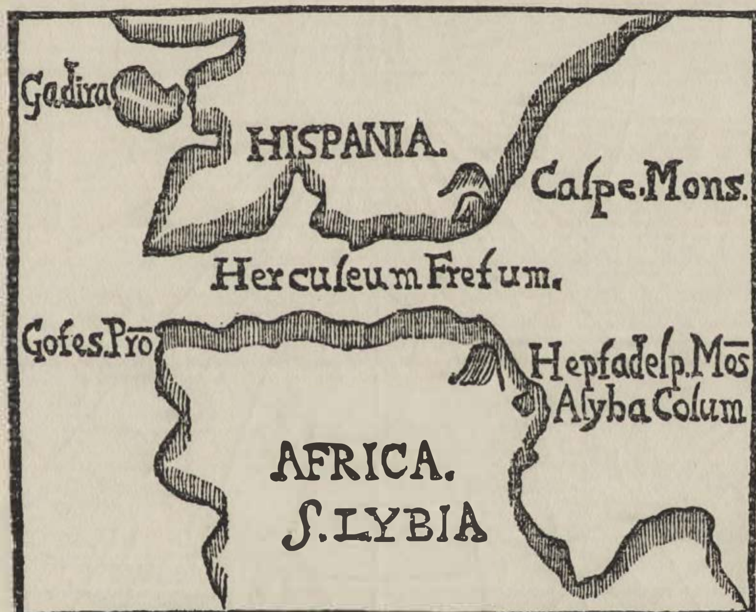
Facies Freti Sveonici.

|106|

Ex Blavio.

Ex Blavio. |107|

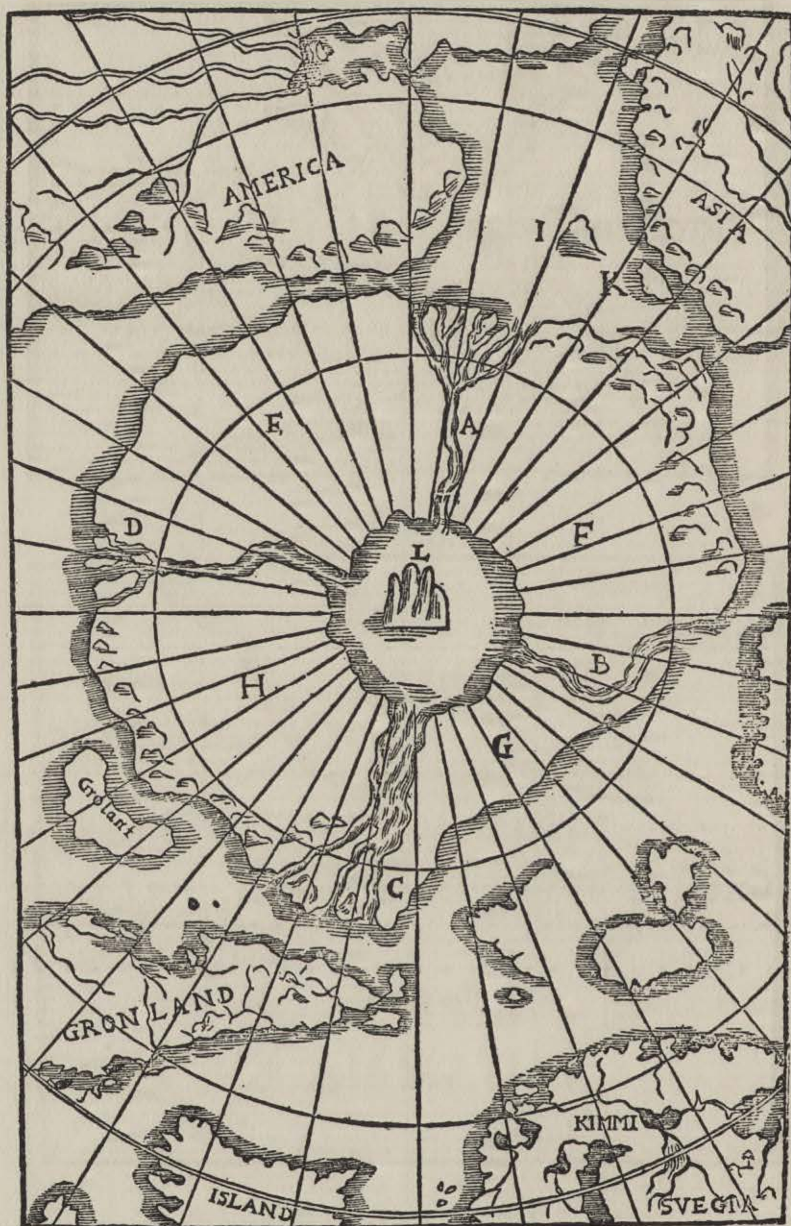

Ex Ptolomeo.

|108|

Ex Mercatore.

dantzas och spelas. Men hoos oss reeser ingen hwarcken Siöwägen eller Landwägen, särdeles i den Norre delen som är i Dalarna, Helsingland, Malpa och Angermanland, som om Sommarnättren icke seer i Skogar eller aff Swedielandh, och dher dhe hafwa sin Boskap at dher ellas för Myggor och att Wallbaggarna eller Wallkullorna dhe blåsa i sine Horn och Piipor både för lust skull och at skrämma |109| Wargarna och Biörnarna från Boskapen, och huru Drängiarne och Pijgorne som gå wall de dantza och springa tilsammans, serdeles när det lijder åth Midsommaren. Så at ingen har kunnat bättre beskrifwa wårt Folcks och Inbyggiares Seder än Solinus här giör, och rätte Atles Bergs beskaffenheet.

VII. Uthi Atl. T. 1. C. 15. p. 478 [= s. 299] är wiist aff Plutarch. Sertorio, huru Sertorius hafwer reest genom dhet Spanska Sundet uth i Westerhafwet och tagit sin reesa på högre sijdan til Bætin Floden som ligger i Wester 15 Tyske miil från Spanska Sundet, hwarest honom mötte några Skeppare, som nyligen hade kommit från de Atlantiske Öjar och sagt Sertorio at dhesse Öyar woro twenne och åthskilde med ett mycket trångt Sund, liggiandes 1200000 steg ifrån Africa.

Utaff Platone och andre är nu wijst at öön Atland och serdeles dhes yttersta Nääs som fick nampnet aff Nicudurs eller Neptuni Son Gautir, och kallades der aff Gautarit eller Gautarijke, låg in til sielfwa Herculsunde, så at des strand giorde den ena sijdan aff Sundet och kallades derföre Gauteira det är Gautirs Nääs eller Udd aff landet (*Gadeira*). Skulle nu Atland liggia inn wid det Spanska Herculs Sundet, så skulle det antingen warit Spanien eller Africa, ty begge dhesse strander giöra ett Sundh, och sedan skulle både Africa och Spanien warit Holmar. Och då skulle Sertorius effter han sielff seglade genom dhet Spanske Herculs Sundet, skrattat och lett åth desse Skeppare som kommo och berättade honom at Atlantiske Öyarne lågo wid et Sund, som war 1200000 steg ifrån Africa eller Spanske Sundet och wijst dem at de foro will, och at han hade rest genom det rätta Herculs Sund, der Atlantiske Öön låg in wed, eller och swarat dhem at de Atlantiske Öyar woro långesedan förgångne. Men Plutarchus talar annorledes om Sertorio, nembligen at han (sedan dhesse öyars fruchtsamheet warit honom rijkeligen beskrifwen) skräckeligen längtade at resa djt, serdeles emedan som Plutarchus förmähler 'at dhet troddes hoos allom, ja och dhe Barbarer at på dem war Glisis wall, de lycksaligas boningar, om hwilka Homerus hafwer dichtat sina wijsor.'

Desse 1200000 steg som iag hade uträknat til 10000 stadier, hwilket giör 20 grader, och är just som ett håår, som man plägar säya, ifrån Africa eller det Spanska Sundet och in til wårt Sund, finner iag igen i Photii Bibliotheca

pag. 419. så at man dher aff kan see at dhetta ädle Plutarchi rum är intet fördärfwat aff någon. Hwilken och kallar desse öyar de lycksaligas boningar och Glisis wall (*Elyseos campos*) dijt Sertorius hade största lust at reesa och lefwa in til sine dödedagar. Men de Cilicers ankomst och dhe nye Krigzbullren förstörde hans tancka. Uthi min Atl. T. 1. C. 23: p. 561. [= s. 351] hafwer iag wijst aff dhe Grekers och wåras Skalder och Historier at wår Atlandz Öö är Glijsis wald, men serdeles den delen som är emillan den 61 och 65 elev. grad. som sees aff T. 6. och klarare Tab. 43. F. 149. der Solen om Midsommaren är 19 in til 22 Timar uppe, som synes aff Olai Magni uträkning, lib. 1: pag. 7. och Cluv. introd. ad Geograph. p. 7. och således 2. 3 eller 4 Tijmar under Jorden. Denne Glijsiswaldz rätte lägenheet på Atlandz Öö hafwer äfwen så just wa-|110| rit de gamble Grekerne bekant, så at iag kan intet annat än med stoor förundran dem läsa såsom synes aff Agatarchide c. 51. p. 163. och Diod. Siculo l. 3. p. 181. ehuru han antingen sielff hafwer irrat och blandat något dhe södre orterne med de norre, såsom nu wijst är, huru wårt Atle Berg är blandat med Africa, wåre Herculis Stabbar med de Spanske etc. eller är han illa förstånden aff dem som honom aff Grekiska in på Latin verterat, som straxt synes der aff, at Månan *Memacterion* giöres til *September*, och *Posideon* som straxt föllier in på til *December*. Der andre giöra dhem til *Iunium* och *Iulium*. Andre åter til *November* och *December*, som synes aff Scaligero och Kirchero. Andre til *Decemb.* och *Ianuarium* som synes aff Diodoro Sic. Dhenne Agatharchides tahlar således när han hade lychtat sin Arabiam: 'Förutan detta landskap, så finnes et sniöhwijt Haaff såsom en Fragga på een fors, så at ingen annat kan än med förundran tänckia på des orsak. Der in wed liggia de lycksaligas öyar och boningar, på hwilka all Boskapen är wijt, och inga horn wäxa på dheras Fää som honar äre. Här skal tu see åthskillige Köpmansskep som handla, och månge rest ifrån den floden Indium der Alexander giorde en skepshamn: ja månge ifrån Perside och Carmania, ja heela jordens strander som nemmast dhem äro. Der är och underligit med Himmelens och stiernornas lopp. Ibland hwilket är det som händer Carlwagnen. Ty ifrån Månan Memacterione som de Athenienser kalla, synes ingen aff des stiernor, in til första nattwächten: uti Månan Possideone in til andre natwächten, och så widare i de andra månarne. Aff de andre stiernorne synes icke heller något, utan dhe som äre större til skapnan. Somlige äre, som icke en så wiss upgång och nedergång hafwa. Ja bort utom Ptolomaidem säya dhe och Solen hafwa en serdeles gång. Först see dhe (intet såsom hoos oss) morgonrodnan någon lijten stund för än hon upgår, utan medan heela natten går förbij med sitt mörcker, så lyser lijkwäl der stadigt aff Solens skeen, men blifwer ingen rätt dag för än Solen heel upkom-

mer. Sedan synes Solen stijga up mitt uhr Hafwet. Til det tridie synes hon såsom ett brinnande eldkål, som skulle kasta gnistor kortare och längre ifrån sigh. Til det fierde synes Solen intet som en rund boll, utan i förstone såsom en aflång Pelare, som hade uppå sigh ett hufwud. Til dhet 5:e så går der intet skeen eller strimor aff henne hwarken inpå landet eller hafwet för än första tij-|111|mans omlopp är förbij, utan seer uth som en mörck ell, den i töcken är inwecklat. Men klockan 2. stiger Solen heel och hollen upp, warandes rund som en skiöldh, och sciner så på jorden och hafwet, så att hon medh dhes lius synnes grufwelig stoor. till dhet 6. så synnes solen när hon nedergår twert om annorledes fatt. Ty när hon hafwer gådt under jorden, är hon intet mehra än 3 timar borta, och sänder likwäl sitt lius tillbaka öfwer jorden; hwilken tijdh de räkna för dhen liufligaste affton.'

Hwem någonsin är funnen infödd Swensk eller Utlenning i dhesse tijder, som klarare hafwer beskrifwit Solennes artige gångh och Stiernornas, det hwijta Hafwetz och Diurens hwijta färgh, så at iagh lijtet eller intet nästan weet at här tilläggia, doch för dhem Fremmandom måste iag något giörat.

1. Först är märckiandes under hwadh Himmelsteckn han klarligast sluter desse lycksaligas boningar liggia, nembl. uthom staden Ptolemaiden. Detta nampnet boro åtskillige Städer så i Egypten, Phænicien och Cilicia, hwilkendera han nu menar är lijka, ty ordet *ultra* gifwer nogsampt tilkienna, at den legat långt bort.

2. Sedan at han säger Solen intet wara borta mehr än 3 Tijmor om Natten öfwer desse dhe Lycksaligas boningar och öyar, det träffar nu just in med Glijsiswall som ligger emillan 61. och 65. elev. grad. som rätt nu wijstes. Hwarest Hafwet, Siöar och floder wijd åthskillige orter synes hwijta som en Miölck, aff dhen hwijta Kalckbotn som är under Fäldtet, så at när dhet och regnar så blifwer watnet som flyter, äfwen så hwitt. Hwilket och wår Allernådigste Konung som der Anno 1686 war at besee landetz lägenheet, allernådigst mig berättade. Och nu i dag emedan iag detta skrifwer aff trowärdige Män dher ifrån stranden på stunden komne, bekräfftat, så och at all dheras Boskap är hwijt, hwilket och finnes i dhe orther längre norr bort, der icke allenast Boskapen, uthan Sniöripor, Steglisor, Eckornar, Biörnar, Räfwar, Renar etc. finnas gråhwijta och heel hwijta. Förutan Harar de öfwer heela Swerige om Winteren äre hwjte, dhet alle Fremmande medh förundran see.

3. Han säger dem hafwa handel med dhe Indianer, Perser och Carmaner och andre som wijdh Siöstranden boo, dhet skole wij widhlyffteligare på annat rum omtahla allenast korteligen, man läser hwadh Plutarchus i sin fac. orbis

Lunæ och Festus Avienus aff de Phæniciske Böcker och Himilcone förmäler, så finner man det samma.

4. Det han säger at Carlwagnen intet synes i Månan Memacterione in til första Nattwächten, utwijsar nogsamt, at dhe som insatt Memacterion wara September hafwa orätt räknat de Atheniensers Månar moth wåre Månader och Solens gångh, men dhe som satt Iunium komma nämmare til sanningen, ehuru dhetta skeer redan i Aprili eller |112| Majo då solen intet diupare reda under Jorden är, än att alla stiernor mot norre delen på himmelen intet mehra synnes för dhet lius som honom nattetidh skiuter up mot himmelen, Ja söder åt synes hos oss ingen af de små Stiernor som och Agatarchides här bewitnar uthan allenast dhe som rätt stoora äro och större lius gifwa, men i Iunio och Iulio synnes dher inge Stiernor, icke heller här hoos oss som boo under den 60 elev. graden.

5. At Solen medan hon är under Jorden lyser för dem hela natten behöfwes ey uttydas ty barnen är detta bekant:

6. At Solen stiger mitt up uhr Hafwet är dem mechta wijst, ty Glijsiswall som sees aff T. 6. och 43. ligger i wester för Östersiön eller Glisissiön, så at hon måste synas för dem stiga up utur hafwet, derföre och de rätteligen sagt henne stiga up aff Atlandz haaff som nest tilförenne omtalt är.

7. Om Solens artiga uthseende när hon först upgår i den töckn som här om Sommaren upstijger widh Horizonten aff hettan och damb, och de gnistor och strålar hon ifrån sig gifwer, är alt för wäl aff Agatarchide beskrifwit och kommer öfwereens med det som Mela skrifwer om hennes uthseende aff wårt Ida berg, som är indragit i Atl. T. 1. c. 36. p. 795 [= s. 500].

8. At Inbyggiarena räckna denne tijden för den liufligaste affton, är nogsampt klart der aff, at icke allenast alle Inbyggiare som resa eller hafwa något at föra, eller at slå sine engiar, eller at skiöta sin boskap, eller at leeka och giöra sigh lustiga äre, hela Natten uppe för des liuflighet, och heller om Dagen hwjla sig en stund, när hettan är starckast; utan och alle diuren, serdeles Foglarna, så at man hörer hela natten Nächtergaler, Talltraster, Bofinkar, Röstierten, Stensqwettan, Lärckian och månge andre Foglar, siunga. Ty hafwer en lärdh Fransoos beskrifwit sin resa här i Swerige, til en god wän i Hollandh intet med mindre förblomerade ord än de gamble affmålat Sweriges belägenhet, säyandes: 'Jag hafwer rest genom dhet landet, hwarest Menniskiorna och Diuren hwarken natt eller dag sofwa.' Hafwer derföre intet oäfwen den mycket bewandrade och widtförfarne man Hubertus Langetus i sin 6 Epist. til Sid. skrifwit, indragen aff den lärde Boeclero uti sin Libel. de Histor. p. 103. 'Jag hafwer wandrat genom störste delen aff dhe Christnas landskap, men

ingen reesa faller mig så kiär och liuflig at ihugkomma, som den iag hade til de ytterste Nordske Länder: der såg iag månge ting, hwilcka ingen hafwer kunnat mig lära här uthi wårt landskap, iag hade icke heller trodt det, om andre sådant migh williat berätta.' Utaff detta öfwermottan klara Agatarchidis rum, som för alle andre gamble Skribenter uthwijsar på Atlandz Öö, under hwilkens Solens gångh och dagsens högsta längd om Midsommars tijd Glijsiswald (*Elysii campi*) ligger, och så öfwermottan nätt i alle känneteckn träffar in med wåre Herwara och Bose Saga och andras skriffter, såsom och sielfwe Orten, så är intet ondt at förstå Tacitum j sin German. l. 43. p. 686 och indragen i Atlant. c. 24. p. 627. [= s. 393] hwilken just i samma ordningen sätter *Elyseos* ofwan Manheim (*Manimos*) egente-|113|ligen så kallade (nemligen Westmanlandh och Södermaneland) i Swerige nedan *Naharvalos* (*Narvalos*) som de än i dag finnas.

Såsom och mechta betänckeligit rum i Procop. l. 4. Goth. p. 418. hwilken när han beskrifwit hafwer de folk som boo ofwan berget Caucasum, Hafwet Pontum Euxinum och Mæotiske Träsket, säger han: 'Utom detta folket äro månge slagz folck aff Hunnerna. Sedan långt dher ifrån är ett Landh benämbdt Eulysia.' Hwilket rum är och nestan lijka uti den utgångne Latiniske Westgötelagens Förtaal. 'Ofwan dhe Hunniske Folcken är dhet Landskapet som heter Glisis wall (Eulysia).' Ortelius hafwer utmärckt utaff Svida at Glisiswall skulle liggia effter någras meningar wid *Leseum*. Lessön heter den Holmen, som alle måtte fara förbij, när de resa siöwägen til wår Atlandz Öö, och för än dhe komma in i wårt Herculs Sund, der seglation är mechta farlig, som sees aff Blaus, Lons, och Wollmars SiöAtlas, och är allom Skepparom bekant. Nämnes och i wåre gamble Historier och gamble Skalder. Ed. Myt. 50. och K. Saga p. 88. Ortelius hafwer och derföre utmärckt ett härligit rum aff en gammal Horatii uttolkare at desse de Lycksaligas boningar eller Glijsiswall skole liggia ofwan Orceöyarne (*Orchades*) som hwar och en är bekant liggia emillan Swerige och Skotland.

När man nu jemförer alle dhesse rummen tilsamman med dem iag indragit i min Atl. T. 1. c. 23. och medh dem iag längre fram än wijdare lärer införa om Glisiswall (*Elysiis campis*) serdeles desse twenne indragne aff Agatharcide och Diodoro Siculo, hwilkens denne senare emedan han intet stort skilier ifrån Agatharcidis ord, har iag spardt dhem ord ifrån ord at införa; så seer man uttryckeligen huru somblige blanda i sine skriffter tilsammans dhe längst bort belägne orter i norr med dem som äre i söder, äfwen så andre, orterne i wester med dem som äre i öster, aff ingen annan orsaak, än at dhe hafwa sine anteckningar giort effter resande Personers berättelser. Såsom här uttrycke-

ligen synes at der Agatharchides tahlar om Arabia och dhes Lands Fruchtsamheet, Rijkedom och Gull och sölfwer, hwar aff det och kallades den lycksalige Arabia (*Arabia felix*) och dhe Kiöpmän, hwilke med de Persiske, Indianjske och Carmeniske foro til de lycksaligas öyar, at handla, så synes han (serdeles Diodorus) så binda sine ord tilsamman såsom dhe lycksaligas öyar (*fortunatæ insulæ*) lågo in wedh Arabien i söder. Men den ringaste Båtzman som något har rest til siös i werlden, och den som allenast hafwer stigit öfwer Tröskelen i de Mathematiske studier, han kienner straxt rummen igen, hwar de äre belägne, när han hörer om Solenes och Stiernornas gångh. Ty at för Solenes lius, som hon hela natten gifwer dem som boo under 60 graden och der öfwer alt in til 90 graden om Sommaren, antingen wid norre wändepuncten eller dhen södre, när hon der wistas inge Stiernor synes, så skilier desse orden åt, (at de lycksaligas öyar intet äre wid den södre wändepuncten etc. söder om Arabien,) nembl. i det begge bekänna Carlwagnen tillijka medh dhe andre |114| stiernorna intet synes den tjden och de månader, när Solen således uplyser Himmelen och des under belägne landskap fast hon är under jorden. Ty de som i söder boo reda wid den 30 graden om medellinien, få aldrig see Carlwagnen, hwarken Winter eller Sommar, mycket mindre om någon skulle boo utom den 60 graden i söder, den doch in til denne dag är heel obekandt. Ty såsom wij som boo utom 60 graden norr ut om medellinien, aldrig få see dhe stiernor som äre i söder utom den 30 graden, altså händer och dem twert mot. Hwaraff är klarare än Solen at dhe lycksaligas öyar beskrifwes här nordan aff Carlwagnens lius mistande om sommarnatten. Sedan är här och märkeligit at achta, huru man skal rätt få igen jemförelsen emillan de Atheniensers månader och wåras effter Solens lopp, så och huru de Greker, Egyptier och andre illa hafwa utmärkt Solens och månans gång, och inge wisse Almanackor hafft (om hwilket en annan gång wijdare handlas skal) emedan dhe lärde intet komma öfwerens, mot månan *Mæmacterion*, någon wiss aff dhe Latiners måna at sättia, utan som aff Agatharcidis version synes, så sättes *September*, uthi Diodori version sättes *Decemb.* I Ioseph. Scal. Emendat. Temp. l. 4. p. 349. 351. sättes *November.* Men aff Kirch. Oedip. p. 2. pag. 262 sättes *Iunius.* Men om det skal rätt uträknas (som iag lemnar Mathematicis) effter den elevation som Solen är allenast effter Diodori ord 2 tjmar borta, hwilket är högre up under Glisis wall, så lärer Månan *Mæmacterion* komma närmare til *Martium*, och effter Agatharcidis elevation der Solen är 3 tijmar bortta oc sker södre delen aff Glisiswall, komma närmare *April*, ty reda hoos oss, hwilkom Solen är mot 5 tijmar borta, synes reda ytterst i Aprili ingen Carlwagn, som doch går öfwer wårt hufwudh. Här är och

merkiandes at ehuru Diodorus mestedeles föllier Agatharcidis beskriffningh, så måste han och aff andre hafft desse dhe lycksaligas Öjars affmätning, ty han synes tala aff andra at Solen är på 2 timar borta, och nemner sedan Agatharchidem sättia 3 tiimar. Är så noghsampt wijst hwar Atlandz Öö här norr är belägen aff Glisiswaldz (*Elysii Campi*) egenskaper, som är ett stoort stycke land aff Atlandz Öö.

Kung Atle med hela sin slächt skal och uthwijsa hwar Atlandz Öö hon lågh, så at både America, Africa och Canariæ Öjarne skole utslutas. Diodor. l. 3. p. 193 talar wijdare: 'at när Mundilfare (Hyperion) dog, så skifftade de andre Urrans eller Bures sönner riket sin emillan. Ibland hwilke Atle och Satur woro de förnembste. Atle fick dhe landskap som lågo nämmast in til westerhafwet. Hwilken kallade alla Inbyggiarena sedan effter sitt nampn Atlenningar, och des stora bergh Atle berg. Dhe förmäla honom hafft stoor kundskap om Himmelens och stiernornas lop, den och funnit först på Himmelens gång. Der aff säya de genom en liknelse honom bära Himmelen på sina axlar. En jbland hans söner som mech-|115|ta rättrådig och from war, heet Hiesper hwilken när han skulle stijga uppå ett högt berg at achta på stiernornas lopp, bleff han aff en skyy borttagen. Folcket sörjandes mycket hans affgång gofwo en skön stierna på Himmelen hans nampn til åminnelse. K. Atle hade och 7 döttrar Mær, Glettra, Dæigieta, Astræsia, Mæræsia, Helgyn och Sælene. Desse som woro aff hög Slächt och dygdigt sinne fingo Gudarna til män, aff hwilka sedan aflades söner, stora och förnäma slächter äro utkomne i werlden. Hwilka och för sina dygder blefwo kallade hieltar oc gudar. Mär (Maja) med Thor eller Jofur aflade Mercur som war många konsters upfinnare. På samma sätt aflade de andre Atlenningarne förnäma slächter. Aff hwilka många Rijken och städer äro bebygde och besåtne. Ty icke allenast ibland de Barbarer, utan och de Græker, föra många sina herrars och hieltars ursprung, aff desse Atlenningar.' Denne K. Atles slächt stämmer mehrendels in med wåras Sagor och Skalder, så och Hesiodo, Homero, Apollodoro och andre aff Poeterne, och hwad som hoos dem finnes åtskilligt, och hwilka synas der utinnan närmare träffa sanningen, skal i sit rum längre fram wijsas, allenast wij willie aff den gamble lärde Dionysio Halicarnasseo wijsa hwar han säger Atle hafwa bodt med sine Atlenningar l. 1. p. 36. 'Atle han blifwer den första Kung i Arcadia, men han bodde ofwan berget Caucasum. Han hade 7 döttrar aff hwilka siu stiernorna (*Plejades*) i Himmelen hafwa fått sit nampn. Den ena dottren Glettra fick Jofur til Hustru och aflade 2 sönner Iasse och Tordon. Iasse bleff ogifft men Tordon togh tjl hustru Chryse Baldaas dotter, aff hwilken föddes Ide och Dioman, hwilka emottogo Atles regemente, och en

tijd regerade i Arcadia.' Sedan uptecknar Dionysius hurusom Dardanus eller Tordön han bodde i Tracien en tijdh och sedan for öfwer Hellespontum in i lilla Asien och bygde dhet Trojaniska och Phrygiska rijket, och huru Æneas och de Romares Konungar och Herrar äro aff Atle och Tordons slächte.

Ach; huru långt är nu America, Africa och Canarie Öjarne ifrån wår Atlandz Öö som är ofwan Caucasum, den dhe Grekiske och Latinske Skribenter, wijsa sträckia sig in til wåre Riphelske berg längst i norden der denne K. Atle bodde. See här får man åther uplysning om det Kriget som Atlenningarne förde med de Greker som Plato talar om (vid. Atl. T. 1. c. 7. p. 146 [= s. 93]) i det de togo in Arcadiam och i min förre Atl. 1. deel c. 40. f. 871 [= s. 550] är wijst aff Apoll. l. 3. p: 216. at Neptunus Atles Fader tog in Atticam som war det förnämsta de Grekers landskap och staden A-|116|then med des Slott. Ty är intet undrandes at wåre Atlenningar som först satte sig i Thracien som wises aff Iornande och andre och widlyffteligen skal bekräfftas längre fram, när wåre fäders uttog warda beskreffne och aff dem de Thracer utkomne och födde, som de lärde erkiänna wara Göters och Scyters slächt, hwilket och widare skal i sitt rum märckeligen bewijsas, och at de gofwo orterne uthi Grekeland dem dhe intogo nampn på det Götiske språket, det och den mycket berömde Greken Strabo bewitnar i åtskillige rum, såsom först l. 10. p. 471. 'Pieria, Olympus, Pimpla, Libethrum hafwa warit fordom de Tracers berg och säten: Men nu innehafwa det de Macedoner eller Græker. Helicons berg hafwa och de Tracer nämpt och inwigt, så och dhe Libetriders Gudinnors säte.' Alle desse orden äre Götiske allenast på Grekiska något effter deras sätt förwände såsom *Pieria*, aff Biergia (Berg), *Olympus* aff Olimbo (holigt Berg), *Pimpla* aff Pinpla (högt Bergh), *Libethrum* aff Libestrum (lifliga Gudinnors rum), *Helicon* aff Helicön (Heligh Köns berg). Äfwen så talar Strabo fol: 445. 'Homerus när han nämpner holmen Eubæam så kallar han intet des inbyggiare Euboenses, utan Abantes, och bewitnar Aristoteles at de Tracer ifrån staden Aby i Phocidis stad hafwa indragit öen och kallat inwånarena Abantes.'

Här får man idelige Götiska ord igen. Oe är förr wijst wara en holme, och Oe-boar kallas bebygde holmar och dhe som der på boo kallas Aebå, Åbo, och i plurali Abåndar, och nu Ae-bonder. Ae-by är en stad på någon Öe bygd. Och är aff Homero dhet mycket artigt til at märckia at han på samma sätt skrifwer *A* för *Ao*, såsom wij finna på wåra Runstenar och gamble Skriffter. Ty dher fordom 2 *A* sättes eller dubbelt Runsk ᚯ så uthtalas dhet nu som *O* eller *Ao*, *Å*. Än märckeligare skrifwer Strabo l. 7. p. 321 'Hecatæus Milesius (en mycket gammal Scribent) skrifwer at Peloponesus fordom för än de

Greker der inkommo beboddes aff de Barbarer, ja nestan hela Grekeland hafwer fordom warit de Barbarers säten, hwilket man kan bewijsa aff dhe gamblas segner och skriffter. Ty Pelops kom med en hoop folck utaff Phrygien och kallade hela det näset sedan aff Pelopsnäs. Danaus kom ifrån Egypten. — Atticam tog Eumolpus med de Tracer in. — Deras namn äro och Barbariske såsom Cecrops, Codrus, Æclus, Cothus, Drymas, Crinanus.' Serdeles räknar han Caucones och Cares för fremmande i Grecien inkomne. See och hans l. 8. p. 370. Åter säger Strabo l. 9. p. 401. 'Landet Bæotien hade de Barbarer |117| i begynnelsen inne. — De som Thebas bebodde blefwo aff de Tracer utdreffne. — Traces bebodde och Parnassum.' p. 410. 'På Helicons bergh är Maisornas Tempel och Källan Hypocrene aff en häst giord, så och Libetriders Gudinnors säte. Hwar aff man dömer at dhe Thracer hafwa inwigt och nämpt det berget, desse Maisor til ära. Hwilka och hafwa berget Bierga, Libethrum och Pimplejam samma Gudinnor til ähra inwigt. Desse kallas Biergar hwilka när de affdrogo, togo de Macedoner in samma deras rum och ställen.' Sedan l. 9. p. 396. der han talar om den förnämsta staden i Grekland Athen, säger han. 'Iag täncker på Athens Slott: der seer iag Neptuns trytand eller liuster.' p. 397. 'Det synes at och Felasköne (Pelasgorum gentem) hafwa kommit in j Græcien hwilka Grekerne säya at de aff deras fälande hijt och dijt kallas Fäleskiön.' Pausanias som mycket nätt hafwer éfterfrågat de Grekers land och gamble handlingar säger i sin Attic. l. 1. p. 77. 'Tore som de Megarenser tilstå regerade in wid de källor som kallas Megaridis. — Aff den delen i Greklandh som Hellan kallades hade de Barbarer månge landskap inne.' Uti sin andre Book Corinthia, p. 152. 'Wägen Halice han löper emillan åsen Prone och den åsen som fordom kallades Thoråås. Ty sedan Jofur eller Thor blef der wänd uti en Göök så säya de at åsen är kallat Gökeåsen.' Pausan. i sin Arcad. l. 8. der han upräknar alle fremmande Gudar eller Herrar som kommo i Grekeland, säger han 'at Elatus som fick besittia berget som nu kallas Kiylen (Cylen) dhet hade intet fordom sådant nampn.'

Aff desse indragne rum bekräfftas än wijdare Platonis ordh; 1. At Atlenningarne under sin Neptuno eller Siökonungh intogo Grekeland och at han satte sitt wapn Tritanden på de Atheniensers Slott, ehuru de småningom sedan aff Grekeland endels uthdrefwes som Plato bewitnar och andre Greker, endels och fälades dädan til andre orter at röfwa och plundra, som då räknades för en dygd som sees aff Tuchydide.

2. Upräknas här åtskillige slagz folk som dhe Greker erkiänna wara fremmande och Barbarer aff dhe Tracer komne, hwilke äre och Giötiske namn, såsom *Caucones.* hwilket slags folck aff Tacito i sin German. indragen i Atl.

1. c. 24. f. 585 [= s. 366] är wjst boo både i Swerige, Danmarck och Tyskland, de han kallar *Caucos*. Dhes nampns bemärckelse wijsar Strabo l. 8. p. 342. aff dhen gamble Poeten Hesiodo at det war stort och manhafftigt folck säyandes 'i morgon bittida skal iag gå tjl de manhafftige Gaukar'.

Gaukur som wij nu uttala Gogur eller Gog, |118| Goköne, Mangogur, äre Jättar, see Edda i Kämpar kienning, p. 359. Här behåller Hesiodus som märkiandes är *Au*, som wij altijd bruka och nu uthtala *O*. Gauckône är ihopsatt aff 2 ord Gauc (*magnus* s. *magnanimus*) stor och manhafftig och Cöne är folck. Såsom sees i orden Manköne, Qwinköne, Fälköne, Bergzköne etc. Der aff synes det kommit at somblige aff wåras Skribenter wilia wåre förste fäders ursprung warit Gog och Magog, hwilke ord komma til alle Kiempar och Jättar. *Cares* kalla wij Karar, starka män. *Parnassum* kallades dhet berget som Gudarna kommo tilsamman uppå, men ingen Grek eller annan kan gifwa dhes uhrsprung. Hoos oss hafwer ordet uti sig heela des betydning, nembligen Bærg-assum dhet är Gudarnas berg äfwen såsom *Parr-hasia* Bærg-asia. Hade Grekerne känt ordet *Parnassum* hade dhe intet behöfft tillägia dhes uttydning. *Pelas-gos* säger Strabo betyda dem som wandra. Fälas är på wårt språk dhen som reser aff och an. Fälemat, den kost man förer med sig. Feleswäg, almenwäg.

Thorenaas säger Pausanias warit kallat Jofurs kulle eller hög. Detta är ett mechta ädelt rum som wijsar först det iag Atl: 1. C. 29. p. 715 [= s. 448] hafwer bewijst at Thore, Jofur och Jupiter är alt en persons och Konungz äretittel och nampn; sedan Åås är et Sandberg eller Kulle. Hwar Pausanius hade warit en Swensk, hade han intet behöfft uttyda ordet Tornäs, at dhet är *Iovis collis*. Hwad det hade at betyda at han war wänd uthi en Gök, skal fram bättre uttydas, allenast är här achtande Thors backe är och sedan med et Giötiskt nampn nämt, nembilg Gökhöjen, aff Gökyn (*cuculo*).

Det nampnkunnige berget i Arcadia säger han och intet hetat *Cyllen* för än Thracerne dijtkommo. Kylen kallas alle långe berg och högar hoos oss, men serdeles dhen stora Fiälen som skillier Swerige från Norye, derföre beskrifwes Swerige i dhe norske Kungsagorna, Snorro och andre aff des berg Cylen och kallas öster om Kiölen, der Norrige kallas aff oss wester om Kiölen see Atl. T. 1. C. 15. p. 471 [= s. 295].

3. Upräknar både Diodorus, Dionysius och Strabo dem som woro aff K. Atle Slächt eller i Swågerskap förbundne, hwilka Strabo dömer warit fremmande i Grekland, effter de och burit Thraciske nampn. Satur, Iofur, Mercur, Neptunen, Bluto, Baldur och Hercul. De äre alle förklarade uti Atl. T. 1: från C. 27. til C. 34. at de woro här nordan ifrån komne utur Swerige och

såsom alle Poeterne erkienna dhem aff K. Urrans och Saturs affkompne, hwilka woro hufwuden för den Atlantiske Öön och des Folk, så hafwer Dionysius mycket rätt råkat, som sagdt K. Atle bodt ofwan Caucasum. Huru när dhe andre som Strabo upräknar woro i slächt med Atlenningarne kan sees aff min Chronologiske tafla och skal wijdare wijsas när man kommer til wåre fäders uthtogh, Chronologien, och |119| hwadan dhe Grekers, Latiners och många andra stoora Rijkens Konungar äre frånkomne. Skal och då wijsas hwilkas namn Giötiske äre eller Grekiske, eller aff annat språk. Hafwer derföre och den mycket gamble Agatarchides rätteligen aff dhe gamble Skriffter uthdragit att 'Kungh Atle hafwer wäl aflat det Atlantiske folcket', men at han målas uppehålla medh sine axlar Himmelens Wändepunct, dher Gudarna uthi bodde, dhet tror han ingalunda kunna skedt. See så mörcke begynte reda Gåtorna wara för honom och de andre Grekerne uti 300 och 400 Åhr för Christi tijd, som intet förstodo det at genom Himmelens Wändepuncts stående på Atles Axlar, förstodz intet annat än at han bodde under den norske Carlwagnen som tilförende wijst är.

IX. Om Atlandz Öens längdh effter norrstiernans högd i norr och söder afftagen til 5000 stadier aff Platone, och aff Pythea effter des krokuga strand ifrån Sundet til Torne 6000 stadier, hwilken sielff dhesse nordske orter besökt och til Siös beseglat, indragen Atl. T. 1. C. 12. p. 452 [= s. 283] finner iagh ingen mera, den afftagit, om icke Laonicus Chalcochondyla de Reb. Turcicis l. 2. p. 316. som war en Athenienser och för 200 Åhr sedan wid pass skrifwit, hafwer behållit dhet aff dhe Grekers segner och skriffter och tillegnat en öö här i norden 5000 stadier, der han skrifwer om Engeland och andre 3 store Öyar som skole liggia in wedh Haffzswalget dher Watnet när det är upswulget åter utkastas. Hwilkas 5000 stadier han wil skola wara öns wid, men iagh seer ingen Öö dhenne mätningen i widden tilkomma, ey heller hafwa de gamble så just achtat at igenfinna en ortz widd, som des rätta längd eller bredd som de lärde kalla, Ifrån söder i norr, ty dhen kunde dhe säkert hafwa aff norrstiernans högd, så och Solens längste dag om Sommaren och kortaste om Winteren, men aldrig fingo dhe någon wiss kundskap aff dhes längdh från öster i wäster. Derföre seer man än i dag at de aldralärdaste Jordenes och dhes Rijkens Skribenter, intet komma rätt öfwerens om Jordens längd från öster til wester. Ty seer man huru kloka alle Siömän, som åhrligen sielff besegla alla Rijken, och de förfarnaste män som Siökorten hafwa låtit giöra, såsom Blå, Tunis Jacobson, Lon, Wolcmar och andre de intet sättia någon wiss längd på orterne från öster til wester genom graderna, utan allenast från söder til norr. Ty tror iag Laonicum hafwa förstådt genom dhesse 5000 stadier samma wår nordska Öö som

Plato til des längd från söder til nor gifwer. Platonis mycket tänckwärdige ord gifwa nogsampt tilkienna at han såsom en rätt Mathematicus eller landskaps beskrifware, antecknar först aff någon bekant ort, hwar Atland Öö skulle liggia, och at man intet skulle hålla henne för ett stort och fast land, utan en öö. Ty kallar han henne en öö både uti sin Timæo p. 24. |120| 2 gånger, och p. 25. 2 gånger, i sin Critia p. 108. 1 gång, p. 113. 5 gånger, p. 114. 6 gånger och än flerestädes i Critia. 2. Sedan beskrifwer han p. 25 det fasta landet aff det stora Hafwet som kallas på Grekiska *Pelagos*. Hwar utaff man uttryckeligen seer at när Plato i sin Timæo p. 24. och i Critia p. 108 säger henne warit större än Asia och Lybia, så hafwer intet Plato antagit Asiam och Lybiam för de 2 store delar som de senare lärde antogo innehålla halfwa Jordenes Kretz. Ty hade Atlantiske öön warit större än de begge, så hade Plato intet kunnat kalla henne en öö, och Asiam och Lybiam fasta landet, som stora Hafwet omflyter; utan twert om kallat henne fasta landet, och Lybiam och Asiam i anseende til henne, öyar; Men man seer af Strabonis l. 1. serdeles p. 34. der han aff en gammal Grek Ephoro som leffde wid Platonis tijd eller näst för, wijsar at fordom har dhen bekante werlden warit skifftat i 4 delar. Och dhen södre dehlen kallatz Ethiopia, dhen östre India, den westre Celtia och dhen norre Scythia. Och altså hwarken Asia eller Lybia warit i stort rychte för än wid pass Herodoti tijd, hwilken först menar Asiam l. 4. Melp. c. 45. p. 239. warit kallader aff Fromaders (*Promethei*) hustru Asia eller aff Manni Soneson Asio, hwilken leffde wid pass A. M. 2200 wid Patriarchernas tijd, hwjlken war aff wår Saturs och Atles affkomme som sees hoos alle Poeterne och min Chronol. Tab. 1. då wåre Fäders första uttog skedde som satte sig i Phrygia och Lydia. Och såsom dhe intet intogo straxt hela den mindre delen aff Indien som nu kallas den mindre Asia eller Natolia som ligger emillan 50 och 60 Middagzlin. see T. 2. mycket mindre den större delen och än mindre hela Indien, altså kunde intet hela den 4 delen aff werlden, som då kallades India, strax kallas Asia, för än man wiste huru långt Asirs och hans effterkommanders Regemente sig sträckte, eller huru denne lilla Asia hängde sigh ihop med andre länder, at dhe kunde komma under ett nampn. Ty månge gånger sker och det, at aff den förste delen på ett land, dijt man först anlender eller bekommer kundskap om, eller är den nampnkunnigste orten uti ett Rijke, får hela Landet sitt nampn. Såsom aff Skåne, som ligger fremst i Herculs Sundh aff Swerige och Norye, är heela dhenne Öö Swerige och Norrige tilsamman kallader aff de fremmande, Skåne eller *Scandeja*. Äfwen så kallas nu aff oss Engeland hela dhen stora Öön som fordom *Britannia* heet och hwars halfwa deel den norre kallas Skotland. Ehuru intet mera än ett landskap i söder

först egenteligen kallades Engeland, aff Engelendarna som här norr ifrån kommo och dher sigh först nedsatte. I lijka måtto kallas aff oss alle dhe 7 föreente Lanskapen i Nederlanden, Holland, fast intet mera än ett aff de 7 kallas egenteligen Holland, som är dhen rijkaste och på hwilken wåre mäst sin handel hafwa. Se så kallades och serdeles den delen in wed Troja, der wåre Fäder sig först nedsatte Asia aff Aser Gautirs son, som endels wijst är Atl. C. 35. p. 785 [= s. 493] och wijdare wijsas skal. Sedan utsträckte sig namnet widare alt såsom de intogo de Landskap mehra och mehra som lågo emillan Pontum Euxinum och dhet. |121| Medelländska Hafwet, så at in emot Herodoti tijd, så inkrächtade wåre Fäder Scyterne som äre alt ett med Atlenningarne, sigh Parthiam och Persien, och ty kallades de Parter Scyternas affkomne, som läses hos Iustinum, Iornandem och andre, om hwilket frambättre mera talas skal, och således bleff wijd Herodoti tijd Asia kallat dhen delen som sträcker sig alt in mot floden Indum och in til den delen som sedan egenteligen bleff kallat India, som sees aff Herod. l. 4. c. 37 alt til 41. p. 236. Men sedermera bleff Asia kallat hela den omtalte delen med Indien och China och Tartarijt, och ehuru wähl man än intet weet huru långt den sigh i österrnorr sträcker, och om än funnes några wijdhängiande land och Uddar, lära de lijkwäl blifwa kallade Asia, til en åtskilnad mot andre store delar i werlden; men den del som först bleff således kallat, som ligger wid Troja i Phrygia, han blijfwer egenteligen så kallat och ändå rätt serdeles dhen minste delen som låg in mot Grekiska hafwet och Trojam, som wijst är här C. 1. p. 12 [=s. 27] aff Apostla Gierningarna C. 16. Äfwen så den delen som nu kallas Africa, han är fordom som wijst är aff Ephoro, kallat Æthiopia och sedan som en deel aff Poeterne och Historierne förmäla bleff den delen som låg in wijd Siökanten in mot Egypten, kallat Lybia aff Neptuns hustru Lyfe, som är och Giötisk och bemärker en Kiäresta, som Tyskarna uthtala Liebe och Liebeste. Dädan är ordet liuflig, det är kiärlig, behagelig (*carus*). Hwilken deel Neptun först intog, som wijdare wijsas skal när wij komma om wåre Fäders uttog, som och Plato bewittnar uti Timæo p. 25. at de intogo Lybiam in til Egypten, djt och wåre Fäder sedermera altijd seglat, handlat eller brukat Siöröfwerij i senare tijder. Sedermera är den andre indre delen kallat oc *Lybia interior*, in mot Medellinien, som sees aff Ptolemæo, der den sedan egenteligen så kallat Ethiopia tager emot. Och är sedan wähl i Herodoti tijd hela Africa worden aff sombligom kallat Lybia, som sees aff hans l. 4. c. 41. 42. etc. Ehuruwäl de intet wiste alldeles huru långt hon i söder sig sträckte. Derföre och Ptolomeus inga affritningar hafwer aff henne wijdare än til den 20 graden i söder om medellinien. Och fast effter hans tijd de lärde fingo större kundskap om andre länder som hängde ihopa

medh den första Lybia och hade sine serdeles wisse nampn, så at des inwånare icke en gång kunde drömma om Africæ och Lybiæ nampn, lijkwähl gofwos hela dheras landskap, för det de sammanhängde med Lybia eller Africa, som först så egenteligen äre kallade, aff de lärde, samma namn, neml. Lybia eller Africa.

Huru stoor nu denne egenteligen så kallat Lybia och Asia war, som Plato jemförer med Öön Atlantica är klarligen wijst cap. 7. p. 146 [= s. 93] och behöfwes intet här uprepas. Och synes at Plato som denne kunskap aff Solone och Solon aff dhe Egyptiske Präster hade, måste warit til dem uthfördt medh wåre Atlantiske Fäder som intogo desse närmaste in til sig belägne delar, som lågo in wed det Medelländska Hafwetz strander. Ty hwem skulle bättre kunna affmåla det Atlantiske Rijketz stoorleek än dhe sielfwe som der ifrån kommo, och medh hwad orther skulle dhe bättre kunna dem |122| jemföra, än moth dem dhe sielff inkrächtade; ty den som det ena Rijket emot det andra jemföra wil, han måste mycket wäl i begge wara bewandrat. At nu i senare tijder är aff de lärde bättre utmärkt de egenteligen så kallade delar Asia och Lybia, är i sig mächta wäl giort, sedan de sågo at det tog öfwerhanden hoos en och annan, at man kallade i gemeen hela landet så långt det sig sträckte, med samma nampn, som des förste och egentelige deel hade, såsom dhen widtberömbde Konglige Geographus Sanson i Franckrijke uti sine lärde observationer til mig 1687 achtat hafwer, at aff Ptolcmæo, Livio och andre, är en deel aff dhet Cyrenaiske Rijket kallat egenteligen Lybia, som aff Ptomolæo Apione lemnades Romarom til arff, och aff Strabone Asia egenteligen så kallat, den Attalus Philometor dhem Testementerade. Ty hade de senare intet det giort och antecknat, så skulle man hållit Ptolomeum för en stoor Keysare och Monarch, som rådde öfwer hela Lybiam, det är tridie eller fierde delen aff werlden. Äfwen så Attalum för den större Monarch som warit hade i werlden, om han hade hafft hela Asiam til sitt wälde som hon nu tages, alt in til Chinæ och Tartarietz endar, och då hade det warit alt för en feet steek för de Romare, at på 2 Afftonar sådane store Rijken bekomma. Äfwen så om någon wille nempna den och den Personen wara Gouverneur eller Ståthålla[re] i Skåne, och man intet wil tilläggia at dhet är den egentelige delen så kallat, så skulle man straxt effter Ptolomei och Plinii meningh som taga det för hela Öön eller Sweriges Rijke, mena honom wara Konungh öfwer hela landet. Är så nogsampt wijst både här, så och i det 1 Cap. p. 12. [= s.27] och i Atl. T. 1. C. 7. p. 146 [= s. 93] at Lybia och Asia som Plato jemförer moot wår Atlandz Öö, woro de som i första tijderna egenteligen så kallades, och sedermera när nampnet missbrukades, och tillades de nästbelägne och ihopahängde landskap, så hafwa dhe

senare lärde dem åter utmärckt til deras egentelige Herrar och Arfwingar, på det man skulle behålla hoos effterkommandom rätte kunskapen om landens rätta och egentelige nampn.

3. Kommer Plato som en klook Mathematicus och nemner ett ändemåhl uti söder, hwar ifrån man skulle mäta denne öö i Timæo p. 24 nembligen 'at Öön lågh i Ose på Hafwet oc in til des ingång och trånga sund som de Athenienser kallade Herculs stabbarna'. Hoos oss som hoos Latinerne kallas Oose eller munnen (*ostium*) på et haaff, siö eller ström, der ypningen, genom hwilket hafwet, siön eller strömmen utflyter. Såsom Ostra-ar-os, Westre-ar-os, Nidar-ar-os etc. *Düne-mynde* wid Rjga floden, *Travemynde* wid Lübeck. *Ostium Tiberis* dher floden Tiber från Rom utflyter. Altså kallar Plato Hafwetz mun der det utflyter Oos: Hwilket Haaff han förstår, nemner han 2 gånger i nestföregående ord, nemligen Atlantiske Hafwet, hwar aff klarligen gifwes tilkienna at wår Östersiö är först egenteligen kallat Atlandz haff, som tilförende wijst är, ty ypningen, munnen och oset är Herculs Sund der det utflyter. Och Plato i sin Critia p. 114 bewitnar, at effter Neptuni äldste |123| och förstfödde sons namn Atle, som wart Ofwerkungh på heela öön, fick heela landet sitt nampn och hafwet som flöt runt om kring öen. Sedan säger han, ön liggia in til des trånga sund som dhe Athenienser kalla *Herculis columnas*. See detta kommer mechta öfwerens medh Euctemone som war een Athenienser indragen här genom Festum Avienum p. 94. 98 [= s. 106, 109]. som säger at dhe rätte *Herculis columnæ* eller stabbar woro inge höge bergh eller store steenklippor, utan 2 öyar som äre 30. stadier från landet och äre skogfulle på alla sijdor. Detta kommer öfwerens medh Homero som kallar och Atlandzön eller Ogysön, en skogzrijk öö. See Atl. 1. C. 8. och är wijst at i Spanska Sunde, som andre senare lärde kalla Herculis Sund, inge öyar finnes, eller skogrijka strander, utan höge berg. Derföre säger Plato med märkelige ord, at dhe Athenienser kalla Herculs Sund, wetandes då Plato reda at i hans tijd, kallades och dhet Spanska Sundet wid samma namn.

Til det 4. kommer Plato och gifwer ännu ett ändemål i noor hwar in wed Atlandz Öö låg, nembligen der man for ifrån des Öyar som lågo in wed henne til fasta landet, hwars haaff egenteligen kallas Bonde eller Botn, nembl. up widh Torne som wijst är widlyffteligen Atl. 1. C. 7. p. 154 [= s. 98]. Således beskrifwer han henne och i Critia, p. 118 säyandes: at Öön hon wände sigh i söder och dhen högre dehlen til nor. Hwilket och är mechta wäl i acht tagit, ty at icke allenast allas Siö- och Landkort det medgifwa, utan och Plato wiste säya den högre delen wända sig i norr, hwilket alle strömar medgifwa, som sees aff 6 Taflan at i Östgiötland, Skåne, Westgötland, Södermanland,

så wända sig alle strömar twert i söder, up i Helsingland och Dalarna, fast de gå åt öster, wända de lijkwäl sig åt söder sijdan, och än längre norr wid Callis, Kimi, Torne, etc. falla de alle i söder. Detta medgifwa och wåre Fiällar som inmot Giötelfwen, Westgötland och Wermeland så småningom upstiga oc höya sig högre och högre emot nor, såsom de wille uppehålla norstiernans wändepunct. Iag kan aldrig nogsamt undra öfwer Platonis nätthet och stora minne, at han hafwer alt sådant kunnat aff Barndomen behålla, som han talar i Critia p. 112. Hafwer altså Plato achtat det alle Mathematici än i dag mäst i acht taga, at dhe märkia ortens belägenheet effter norr och söder at winna landetz rätta stoorlek eller längd. Sedan kommer Plato i sin Critia, p. 113 och beskrifwer hwar Neptunus sielff bodde, nembl. mitt på Ön doch in mot Atlandz Haffz sijdan. Hwilken deel han allestädes, som är grant achtandes, altijd kallar det medlesta aff Öen på en lijten backe som war 50 stadier från hafwet: och på det icke någon skulle tänckia at hans söner bodde på andre öyar, eller fasta landet, at der sit regemente hafwa, ty säger han at Atlandz ön i 10 delar delat, åt de 10 hans sönner, som träffar just in med wåras historier (se Atl. 1. C. 7. p. 201 [= s. 128]) doch så |124| at hans äldste son Atle skulle wara Öfwerkungh. Aff samma tilfälle p. 114 gifwer Plato ännu ett teckn hwar Atlandz ööns yttersta näs låg, det som Neptuns son Gautir fick, och bleff aff honom nembdt Gautarijke, som dhet än i dagh kallas, nembligen in til Herculs Sund, Öresund. Sedan när han alla Neptuns sönner upräknadt, beskrifwer han landetz fruchtsamheet aff Diur, Örter, Metaller, och sedan dhen gamble Hufwudstadens lägenhet at den låg på det medlesta aff Ön. Skiärarnas bredd och diupheet. Och at backen som Kungsäte war uppå, war allenast 5 stadier. Neptuns Tempel, Lund, Kellor, Rennarban, 3 hamnar; och när han alt detta beskrifwit, säger han p. 117. 'Dhetta är dhet wij minnas at förtällia om dhen dher gamble Hufwudstadens belägenheet och wäsende. Nu willie wij komma til at tala om det öfriga aff heela Riketz natur och lägenhet', hwjlket han och giör och jemförer först hela landet moth des medlesta deel, säyandes p. 118. 'Först är märkiandes at heela landet är högdt och brandt widh Hafwet, men dhet landet som ligger kringh Hufwudstaden, är wackert slätt och flatt.' Åter kommer han at wjsa hela landetz höghet och ojemnhet, säyandes: 'Men landet war med ijdelige tilsammanhängiande berg omgiordat som begynna neder wid Hafwet och innehålla landet uthi ett wackert och jemt utseende.' Til at nu wijsa hela landetz längd kommer han straxt och tager igen Medelpuncten eller det han altijd kallar det medlesta på Öen, såsom en klook Geographus han giör, at när han wil beskrifwa jordenes längd eller bredd, sätter han ifrån medellinien, jorden wara til 70 grader i norr bekant och 60

eller mera som då det wara kan i söder. Efwen så när man tahlar om dhes längd i öster och wester, säger han, ifrån des medellinia så är landet i öster så månge grader bekant och i wester så månge. Äfwen så giör här Plato säyandes: 'At des längdz andra deel som sig utsträchte (nembligen ofwan det medlesta på Ön, som han sedan strax nemner) war 3000 stadier, men ifrån det medlesta in til Hafwet, war dhet 2000 stadier.' På dhet nu ingen skulle uptaga detta för den ena 10 delen (såsom en lärd man menar) aff ön som Atle egenteligen rådde öfwer, så säger han (förutan det han nest för sade sig wilia nu tala om hela öns och rijketz beskaffenhet, effter han här tils taalt om des Hufwudstad) 'Heela Ööns belägenheet hon wände sig i söder, och dhes högre Landmunn eller deel wände sig i nordan.'

Straxt der in på upräknar han åter de namnkunnige bergen som hela öön kringhwälffde, hwilke han och nest tilförende nembde. Altså är här jntet til at twijka at icke han här talar om hela ööns lengdh, hwilket och Swerige än i dag wijsar, och är intet, som klarligen aff Platone til mätningen på alle så små som |125| större delar til Landh, Backar, Strömar, Haffz diupheet etc. är bebeskrifwit, som icke just som ett hår träffar in med des lägenheter än i dag uti Swerige; ja om halffparten wore af Platonis kienneteckn borta, så wore nog, alt det andra, krafftigt at wijsa Atlandz öö wara Swerige. Iagh önskar at någon kunde taga halffparten aff dhe tecknen och wijsa dem annorstädes wara, det skulle mig kiärt wara. Iag hafwer sannerlig ingen stund eller Book spardt at dem igensökia, ty dhen som täncker at iag detta giör för mitt Fäderneslandz heder, sannerlig, om han aldrig förr, ifrån sin Barndom hafwer farit will, så försäkrar iag honom på min ära och redligheet, at han då först farer will. Ty iagh skattar den intet wärdh wara, at nemnas ibland menniskior, mycket mindre ibland dhem som sökia Wijsdom och Förstånd, som bär större Kiärlek til sitt Fäderneslnd, än til sanningen. Iagh will komma til mitt förra (nembligen om de 5000 stadier som giöra Atland Ööns lengd) at Plato straxt nedan för p. 118. säger widden på Skären eller Grafwen som löper om landet wara 10000 stadier, hwilket är wäl dubbelt så mycket som landetz lengdh, men dhenne mätningen skulle wara större, elliest kunde landet intet wara bredare än ett Halmstrå. Men såsom Plato som iag förr hafwer wijst giör som alle kloke Mathematici giöra i det de taga mest i acht landetz storleek från nor til söder; så wil här Plato wijsa landet intet mera wara uti dess storleek tilbaka från norr i söder, än det war från söder i norr effter des Skärar, som det omwerffde och giorde til en Öö, nembligen 5000 stadier, hwilket gör fram och tilbaka 10000 stadier. Alle dhesse tecknen som nu äre indragne om Atlandz öns lägenhet är widlyffteligen i min Atl. 1. C. 7. förklarade, men här allenast i korthet indragen

til at wijsa Platonis mätningh intet wara allenast om den 10 delen på Öön som Atle egenteligen egde, utan heela Öen den han som en ÖfwerKung rådde öfwer, och sielfwa landet än i dag uthwijsar enhälleligen til alle dhesse Mathematiske känneteckn, intet annat land wara än det nu kallas Swearijke.

X. Iblandh sine lärde observationer som Cl. Sanson mig tilskickat, begär han och wetta min tancka om det landskapet som Ælianus Var: Hist. l. 3. c. 18. p. 73. beskrifwer aff Theopompo, hwilken förtällier ett samtaal som Silenus skulle en gångh hafwa fört med Mida om dhetta Landskapet. Dhetta rum hafwer iagh wäl en gång eller twå tilförende sedt och läst, men såsom dher intet förmähles någre wisse Mathematiske kienneteckn, til hela landetz lengd och bredd, mycket mindre til någre dhes egentelige orthers storleek, eller under hwad Solenes gångh eller under hwad stiernor det ligger, eller med hwilke andre landskap dhet grentzar tilsamman. Ty hafwer iag det intet kunnat införa i min förre Atlantices deel. Men såsom nu gifwes mig lägenheet genom dhen widtberömbde Sansons frågan, så wil iag min ringa tancka om detta landskapet uthlåta, aff dhes andre slags kienneteckn, fast dhe icke äre Mathematiske, hwilka ihopstemmandes med slijke kiennetekn som beskrifwa AtlandÖö eller Swerige, synes wijsa intet annat lanskap wara än Swerige, ehuru Ælianus det intet något serdeles |126| nampn gifwer, men kienneteckne äre sådane som han aff Sileno förtällier, som föllia.

1. Hafwer Silenus sagt: 'Europam, Asiam och Lybiam wara öyar, hwilka stoora Hafwet omflyter. Men ett fast land wara utom werlden hwars stoorleek är oendelig och omäteligh.' Om en jemförer desse orden med Platonis, så äro de twert emot hwar andra, och kan intet det fasta landhet wara Atlandh. Ty Plato kallar henne allestädes en Öö, och dhet wara fasta landet som stora Hafwet omflyter, nemligen Asia, Europa och Lybia. Men wil man samma ord jemföra med Plutarcho och Plinio, skal man finna den ingen annan wara än Atlandz Öö Swerige. Uti Atl. Tom. 1. c. 8. p. 303 [= s. 191] är wijst aff Plutarcho som indrager Homerum at Atlandz öö dessutan kallat Ogsei, är ingen annan än Swerige aff de otrolige klare teckn nembligen at hon ligger 5 dagar från Engeland, 2. widh en Insiö eller Haffzwijk, (östersiön) som ey mindre är än Mæotis. 3. at Solen der synes om åhret 30 dygn, allenast på 1 tijma gå under Jorden. 4. at hon låg under Carlwagnen. 5. in wedh Malströmen. Förutan flere som der läsas kunna widlyffteligen.

'Desse Atlandz Öns Inbyggiare (säger Plutarch. indragen i Atl. T. 1. c. 8. p. 332 [= s. 209]) de äre i den tanckan at de boo på fasta landet, men desse länder som wij boo uppå (nembligen Plutarchus medh sine landzmän som bodde i Europa) wara en Öö som runt omkring infattas aff Hafwet.' Äfwen så Plinius

l. 4. c. 13. 'Aff de Öyar som liggia uti Göthan Skären är Skåne (Swerige) dhen nampnkunnigste, hwars stoorleek ingen ännu fådt kundskap om, uthan een deel allenast som Hellesungarna beboo til 500 Byar eller Hundari, hwilka kalla henne den andra werlden.'

Här seer man klarligen, at en deel aff inbyggiarena sielff til sitt landz beröm och andras föracht hafwa utspridt at deras land är omäteligit stoort; man kan intet komma i en rätt kunskap om des storleek, det är den andre werlden, det är det fasta landet, och alle andre landskap äre öyar. Men Plutarchus införer aff Homero (se Atl. 1. p. 302 [= s. 191]) at hon sc. Atland 'är een Öö i Haaffz-Bonde liggiandes långt bort.' Hwilket kommer öfwerens medh Platonis ord och sielfwe orthen, så wijda dhen mäst är omflutin: Derföre och Plinius, Solinus och alle andre kalla henne en öö, och derföre Ptolemæus henne i sine Taflor affrijtat heelt för en öö som intet skulle hängia ihop med fasta landet; men det är nu heela werlden kunnigt, at hon hänger ihop med Finland och Ryssland som är ett landh medh den största delen i werlden, som fordom kallades India och nu Asia. Och der man wil lijtet tänckia effter, och gå alle wåre Historier Grekers och Latiners igenom, skal man snart see orsaken hwarföre Atlands öns inbyggiare så stoort hafwa tahlt om sitt land, och förachteligen om andra. Först när |127| man mäter Swerige ifrån Herculs sundh eller Helsundborgh in til Nort Kimi eller Pindari Herculs Stabbar (see Tafl. 1.) så giör det wid pass 20 grader. Om man mäter hela Spanien, Franckrijke och Tyskland, det är hela Europam, ifrån Spanske Sundet til Lübeck eller Östersiön, så är dhet intet fyllest 20 grader. Asia och Lybia äre fordom tagne för 2 små dehlar som wijst är. Sedan wil man fara Siöwägen öfwer från Torne i Swerige, uth genom Sunde, och sedan norr om til Nort Kim och så til Floden Obium, dher man intet kan komma längre, och der Ryssland hänger tilhopa med det stora Tartarijet, så är det så widt at reesa som der iag farer ifrån Scagen i Jutland, och igenom Spanske Sundet up til Constantjnopel runt om Europam. Och såsom Swerige hänger ihopa medh Ryssland, hwilket fordom altijdh regerades aff Swenske Konungar, som endeels wijst är, och wijdare wijsas skal, så och en deel aff Tartariet, som äro de störste Rijken i werlden. Och at dhe sedan underkufwade sig som offtast andre store Rijken i werlden, så gaff dhet dem anledning at så stort tala om sitt Landh och Folck, at deras Rijke war den andre och faste werlden; men alle andre woro intet annat än små landskap och öyar, som Aelianus talar.

2. 'På detta landskapet säger Silenus finnas åthskjllige store Diur, och menniskiorna som der boo är dubbelt så store.' Om dhe fahrlige store Haffz-diur som här finnas och förskräckte dhe Fremmande, at offta segla hijt nor,

är nogsampt wijst aff Pausania, Festo Avieno, Pedo Albinovano, och andre här c. 4. p. [47 = s. 61]. och Atl. T. 1. c. 37. p. 817 [= s. 514]. Om wårt landz Rijkedom aff store Biörnar och Elgar är noghsampt werlden bekant; Om Elgarnas stoorleek och art läses i Plin. l. 8. c. 15. p. 501. Och at de i andre orter aff werlden äre obekante. Se Atl. 1. C. 18. p. 499 [= s. 312]. Om Menniskiornas storleek i Swerige at dhe dubbelt så stora hafwa warit, än dhe i Söderlanden, är wijst Atl. 1. C. 24. p. 638 [= s. 400] aff dhes Been som mångestädes finnas uti des Ättebackar at de warit 10 a 12 fötter långe, der de i Söderlanden ey kommo högre än mot 5 a 6 Fötter, så och aff Cæsar. l. de bell. Gall. 2. c. 1 och l. 1. c. 39. så och Atl. eod. cap. p. 610 [= s. 383] der Tyskarna bekiänna sig ingen achta at slås medh ehoo den wore, utan allenast dhe Swenske, med hwilka icke dhe odödelige Gudarne kunde jemföras. Derföre och fordom Sweriges större deel i norden är aff alle Danske, Norske, Islendskas och wåras, sampt en deehl Fremmandes skriffter kallat Giettunheim, (*Terra Gigantum*) för folcketz storleek och starckheet skull.

3. 'Des Inwånare (säger Silenus wijdare) de belåta sig intet med så kort tijd at lefwa som wårt Folck (nemligen i Grekeland och Asia) utan dubbelt så länge.'

At wår Atlandz Ööns Swenske Inbyggiare lefwa mycket länge, ja dubbelt så länge som Söderlenningarne, är wijst i Atl. T. 1. c. 9. p. 420 [= s. 262] aff Plin. Mart. Capcll. Pomp. Mel. Festo Avieno och Orpheo och aff |128| månge Personer denne tijden upräknade som doch icke komma til den högsta ålderen som fordom skedt är. Aff dhesse twenne teckn, fast dhe icke äre Mathematiske, så wijsa dhe nogsampt hwar detta landskapet ligger som Silenus nämpner, nembligen här norr, ty alle gamble Skribenter som der om tala, beprjsa det aff Folcketz storleek, starckheet och styrkia, och des långa lijff, och kan intet sträcka sig i söder, der sielfwa Solen och Jorden icke medhgifwa menniskiomen dhesse egenskaper, utan aff hendelse eller och en hoop hafwa här ifrån dragit och der sig nedsatt, hwilkas doch affkomne med tjden äre bleffne mjndre oc mindre til wäxten.

4. 'Der äre många städer och serdeles art at lefwa, och hafwa sine serdeles lagar ifrån wåre skillde;' See desse orden komma och öfwerens med Platonis ord indragne i min Atl. T. 1. c. 7 p. 201 [= s. 128]. at landet war skifftat i 10 delar och månge städer som hade hwar sinc åthskilde lagar, som sees pag. 274 [= s. 172].

5. 'Twenne Städer (eller snarare Lanskap och Rijken) äro der de störste, som ingen lijkheet hafwa med hwar andra, dhen ena kallas den strijdsamma, och den andra dhcn fromma och frijdsamma.'

Här affmålar Aelianus aff Sileni taal rätt artigt hela Sweriges tilstånd och wäsende såsom det fordom och än i dag i 4000 år stådt hafwer, säyandes heela Rijket eller Landet wara lijka som deelt i 2 Städer eller Folcks art, nembligen den ena dehlen som söder åth är, som består aff idelige Swear och Götar dhe äre stridsamme, hwilket hela werlden nogsampt kunbart är, den andre delen som rätt under norden är består til störste dehlen aff ijdelige Lappar som äre dhe fridsamme, ty dhe hafwa aldrigh wetat aff Krigh, ey heller någonsin brukatz i Krig, icke heller än i dag willia sig låta dher til bruka. Ja man kan icke en gång dem öfwertala at blifwa på andre fremmande orter, ehuru man och dem på det bästa sättet tracterar, som noghsampt kunnigt är aff dem wåre Konungar som offtast med stoor möda öfwertalt at utföra någre Renar til fremmande Potentater, såsom och nyligen i K. Gustavi Adolphi och Drotning Christinæ tijd sket är, hwilke intet hafwa trifwitz dher uthe, uthan kommit igen, såsom iagh sielff för någre dagar sedan, talte med en Lap benembd Marcus Dask, hwilken i förra åhret Anno 1686 hafwer warit skickad aff wår allernådigste Konung til H. Durchl. Printzen aff Oranien med ett partij Renar, hwilken iag frågade, hwarföre han icke war qwar i Holland, swarade han, Printzen tracterade migh mycket wäl, och dhe i Amsterdam altijd medh friske Penninger och fersk Maat, men än smaka Lapska Skärgieddor och wåre Urhanar bättre, och är Lapland migh dhen sköneste Trägård hwar dag. Se, denne delen af Swerige är som både aff wåras, Grekers och Latiners Historier, som wijst är, kallas dhe Lycksaligas boningar och Glysiswall, intet at man der hafwer hafft det sköna *vin de verden*, Näcker och Muscateller Wijn, Po-|129|merantz, Chineske Äplen, Maspaner, och annat mehr som Silfwer, Gull och Perlor som menniskiones Krop uppwäcker til kättia, Högmod, Slagzmål, Krig och Örlig, Äregirighet, Wällust och annat. Utan dher Jorden, Solen och Lufften så tilpynta och möka ens Kropp och Sinne, at en aldrigh weet aff öfwerflödigh Wällust, Högferdh, Trätor, Örlig och Krig, uthan lefwa fridsamt i wänskap och Kiärleek, dher alle fremmande som dijt kommo fägnades som Englar: See så beskrifwes deras lefwerne aff de gamble som wijst är Atl. T. 1. C. 9. p. 422 [= s. 264] aff Plinio, Mart. Capella och Platone at dhe äre Gudfruchtige och komma hopetals tilsammans i sin Gudztienst, p. 423 [= s. 264] aff Martiano, Pomp. Mela och Orpheo at dhe äro dhe som all rätträdigheet och försichtigheet sökia. Aff Plinio och Mela at dhe weta aff inge Krig eller Trätor. Ty säger Cl. Alex. Strom. l. 4. f. 543. rätteligen. 'Dhe yfwerborne norskas och Arimans Byar, och Glysiswall äro de rätferdigas Regemente och gemena bästa (*Respublicæ*).' Man kan och här rätteligen tilläggia hela Sweriges Öö desse begge egenskaper, så wijda for-

dom och i aldraäldste tijder som aff Platone wijst är, aldrigh något Krig fördes innom lands eller någon twedrächt fans utan alle leffde i fridhsamhet, men när dhet bar uth til at giöra uttog, drogo allenast de åstad som woro wuxne och hogse til at strijda uti Fremmande land.

6. 'De fridsamme och Gudfruchtige (säger han) lefwa i frid, och äre rijke, taga sin frucht och rijkedom aff jorden, utan Oxar och Plog, och behöfwa intet Åkerbruk eller beså jorden. Äre frij från siukdomar, och gå sitt lefwerne igenom med löye och glädie. De dyrka rätträdighet utan trätor, så at och de odödelige Gudarne intet skämmas wed at med dem hafwa sitt omgänge.'

Dhesse Fridsammas flere här upräknade egenskaper, hafwer och til en deel Homerus, indragen i Atl. T. 1. c. 8. p. 319 [= s. 201] beskrifwit i Ulyssis resa hijt norr, at desse wiste intet aff Skep, det är at bruka Siöröfwerij som fordom war dheras största Örligh, icke heller at salta deras maat, det är lefwa kräseligit. utan som Atl. T. 1. c. 10. p. 424 [= s. 265] aff Orpheo v. 110. wijst är och Taciti Germ. c. 46 at dhe taga sin föda aff Örter och Trän; som och Solinus der wisar. Derföre och aldrigh, som här Aelianus talar ofwan Torne och 65 elevation: grad: ingen Åker brukas eller såås utan de bruka der Fisk för Bröd, och sedan allehanda wälsmakande maat aff Fogel, Fisk (serdeles Lax, Gieddor och Foreller) och allehanda Diur til öfwerflöd. Aelianus säger dem och wara frij från Siukdom. Lijkaså beskrifwer dem i Atl. T. 1. c. 9. p. 423 [= s. 264] Plin: Solin: Plutarchus, Werelii Hervara. Rätträdigheten som Aelianus dem berömmer aff, äre i nestföregående punct aff de andre nogsampt förklarat.

7. 'Wijdare säger Ælianus at dhe som beboo den delen aff landet eller staden, som kallas den stridsamme, dhe |130| äro altjd bewäpnade och föra städze krig och underkufwa altijd sine grannar. Inwånarena dhe äro intet mindre til talet än 200 gånger 10000. Dhe döö der fuller aff Siukdom, men mechta sällan. Ty dhe låta sigh heller fälla uthi Krig genom Steen och Rönpåkar, ty jern eller stålwapn bijta intet på dhem. Gull och Sölfwer är der i stoor myckenheet, så at dhet ringare wärderas än jern hoos oss.'

Det Aelianus förmäler at de stridsamme äre altijd bewäpnade och stedze föra Krig, det bekräfftar I: Cæsar märkelige om de Swenske indragen Atl. T. 1. c. 24. p. 589 [= s. 369] säjandes 'Dhe Swenske sända åhrligen uth aff hwart sitt hundari 1000 bewäpnade til at föra Krig.' Inwånarnes myckenhet som Aelianus säger wara 200 gånger 10000. kan snart uträknas, när man det som här C. 4. är indragit aff Menandro och Gvilhelmo Pictaviensi at Göterne gemenligen hafwa 12 Hustrur, och hwar Soldat en 50 Barn, jemförer med det

som Plato säger (see Atl. c. 7. p. 271 [= s. 171]) at landet war skifftat uti 1060 Hundari, och hwart Hundari hade 100 byar, och hwart Hundari giorde 1000 män, som aff Cæsare är bewijst, hwilket hoos oss altijd beräknades til det stora 1000 som är 1200. det i samma Capitel p. 273 [= s. 172] är förmält, så stiger det til 1272000 menniskior, som brukade Åker och Äng, förutan säger Plato, de som bodde i skogar och berg, hwilka, der de wordo räknade til de andre, skulle snart talet fylla Aeliani nummer som är 2000000. At dhe sällan döö utaff Siukdom, är här nest tilförende i 3 puncten aff andre bewijst, och läses wijdare uti wåras, som dhe Norskas och Islendares Historier, serdeles K. Sagorna och Snorrone, at de höllo för en skam at döö på Sänghalmen. Ty säger Aelianus rätteligen, at dhe läto heller fälla sig i Krig genom Steen eller Rönnpåkar än Wärjor, emedan de intet beto på dem. Om detta äre alle wåre Historier fulle. Saxo l. 7. c. 32. skrifwer at Kempen Håkon han kunde döva ägg och odde på alle skarpa werjor, ty lät K. Halfdan giöra sig en stor Klubba, der medh han öfwerwan Kiempen Håkon och hans Trullkonster. Herv. Saga C. 5. p. 69. talar om Oddur som dristade mehr på sin Silkes skiorta den ingen wapn beet uppå, än Aggan-Thyr på sin Wärya. p. 76 indrager Ol: Werelius aff Ol. Saga C. 187. at Thore Hund han war hoos Finnarna i 2 Wintrar, och lät der giöra sig 12 Renepelsar, de så förtrollades at intet jern eller ståål beet uppå dem. H. Rhenhielm uti Torstens Sag. C. 6. p. 29. talar om Dyss at de måste binda en säck om hennes Hufwudh när hon dödas skulle, och sedan med Steen henne dräpa, emedan ingen Wärya beet uppå henne. Otalige Exempel kunde indragas, men iag skattar det fåfengt. Doch måste man intet tänckia at alle sådant brukade, ty aff K. Sagorna, Snorrone, Ol. Saga och andre wijsas klarligen, at ehuru i äldste tijder dhet mycket brukades, så afflade alle rättskaffens manhafftigare Kiempar och Hieltar sådant i |131| senare tijder mehr och mehr, och på sidstonne straffades sådant och höltz för en stoor last. Gull och Sölfwer som förmäles warit i een stoor myckenheet, dhet är nogh klart aff alle gamble Grekiske och Latinske Poeter som genom de norske Grijpar affmålat, det skräckeliga Siöröfwerij wåre Fäder kringh heela werlden brukat at röfwa Gull och Sölfwer. som wijdare kan aff Platone sees, indragen Atl. T. 1. c. 7. p. 239 [= s. 152]. aff Plutarch. c. 8. p. 339. Adamo Bremensi p. 335 och 338. Af Herodoto, Mela och Claudiano p. 407. 409. der Herodotus som den äldste är säger at lengst under norden och Europæ ytterste endar, finnes Ten och Bernsten eller Glijs, och en stor myckenhet aff Gull, men huru de det bekomma säger Herodotus sigh intet fullwist wetta, fast det säyes at Arimennen dhe taga dhet aff Grijparna. Men Adamus Bremensis gifwer dhet rätteligen medh klare ordh tilkienna i sin Hist. Eccles. c. 212. p. 132.

talandes om Londen i Skåne 'at der finnes mycket Gull, som alt genom Siöröfwerij grijpes och församlas'.

8. Wijdare förmäler Ælianus: 'at en tijd hade warit då de hafwa tagit sig före at wilia giöra en resa eller uttog in på deras öyar (nemligen de Grækers Europiske och Asiatiske öyar och länder) och när de dragit öfwer hafwet, hafwer 100 gånger 10000 menniskior kommit längst bort til de yfwerborne norske: och när de hörde at desse Norlenningar woro dhe aldralycksaligaste, så hafwa dhe förachtat alla andras lefwerne och wäsende; och altså intet williat längre resa, utan der stannat.'

Här beskrifwer Ælianus rätt wäl det första och aldra största uthtog som uthi wåras Historier, Skalder som Segner, omtalas, som wåre fäder giorde widh Disas tijd, när landet så öfwerflödade medh myckenheet aff Folck och en misswäxt wart, så at det omöyeligit war en sådan myckenheet längre at bära eller föda. Utan genom hennes råd deltes Folcket i 2 delar, den ena skulle sökia Helsingeland och alle norske orter som ännu intet woro så bebygde, at dhe måtte affröyas och med mera folck besättias, och genom Åkerbruk, jägerij och fiskerij bebyggas. Men de andre skulle giöra uttog och genom wäryan sig föda och inkrächta sig andras fremmandes länder, som endels Ol. Magnus och Messenius i sine skriffter förmäla, men längre fram widlyfftigare omröras skal, när alle wåre fäders uttog affmålas skal. Här seer man och AElianum deelt dhe 200 gånger 10000 inwånare just i 2 delar. Och den ena delen säger han gådt längst norr til dhe yfwerborne Norske, dem han här skilier ifrån dhe södre, och kallar dess jnbyggiare de lycksaliga. Äfwen som här nest tilförende och aff Agatharcide c. 4. p. 109 [= s. 122] wijst är. Och Atl. 1. C. 23. at de lycksaligas boningar togs egentel. för den norre dehlen i Swerige och dhe yfwerborne norske aff en deel de gamble Skribenter äfwen så för den ytterste delen under norrstiernan, ofwan Riphelske bergen, wid 69 högdz graden (se Tafl. 6.) |132| såsom Mart. Capella i Atl. T. 1. c. 9. p. 373 [= s. 235] talar. Men Plinius samma rum p. 372 [= s. 234] begynner deras landskap dher Solen om Sommaren är 17. tijmar uppe, in til dhes hon begynner wara 2 dagar tillijka uppe, som är emillan Sweriges ytterste udd wid Öresund och des Östersiös enda wid Lübeck under dhen 54 högdz graden, alt in til dhes norre ända wid Torne. Til denne delen som Agatharchides, Mart. Capella och wåre Historier förmäla liggia ofwan 61 högdz graden, giorde halfwa delen aff folcket sin wandring och der sig nedersatte som Aelianus förmäler, och instämmer med Iornandes Hist. Goth. 4. cap. der som förmäles at halfwa Krigzhären drog norr ut til *Ovim* eller *Obium* (Ofheim, *ultima terra* sive *superior Regio* Cl. Verelio.) och satte sig der, för landetz ymnighet på allehanda spijs. Och den andre delen drog

söder vt neder til Hafwet Pontum Euxinum, och dhes länder sigh inkrächtade. Detta kommer och öfwerens med det Plutarchus uti Camillo indragen i Atl. T. 1. C. 37. p. 809 [= s. 509] säger at *Kalli* dhe drogo halffparten medh Hustru och Barn öfwer norske Hafwet och Riphelske bergen, och satte sig ytterst i Europa under norden. Men den andre delen satte sig emillan Alpes i Tyskland och alt in til Pyreneiske bergen i Hispanien. Detta uttog är det samma som Dion. Halicarnas. beskrifwer, och är förmält i Atl. T. 1. C. 35. p. 785 [= s. 493]. Allenast måtte man achta, at de gamble hafwa något blandat de äldste uttogen med dhe senare, och skillias allenast der uti at det första uttoget igenkännes der aff at halffparten aff Folcket drogo norr ut at der boo och bebyggia landet, och den andre halffparten drog i söder. Men at folcket deltes i twenne dehlar dhet är skedt i flere uttog, så at Lotten hafwer allenast uthwijst hwilka skulle wara hemma, och hwilka skulle gå uth i Krijg. Ăr och icke heller altijd uttogen skedde genom halfwa delen utan stundom den 12. 9. 6. och 3. delen, dädan äro de namnen utsprungne at de som utgingo, äre kallade Tolffmenningar, Nijomenningar, sexmenningar, Tremenningar Trilyde, Sexlyde etc. Hwilket och än i dag brukeligit är, som faran är större på färde til.

9. 'Wid detta landetz ytterste enda skal wara ett rum eller Landskap som skal kallas Anostum (dhet är dädan man aldrigh mehr komma kan) hwilket är såsom ett stoort Gaap och Haaffzswalgh, dher som hwarcken rätt liust är, ey heller rätt mörckt, uthan lufften wara blandat medh en mörkachtig rönna.'

Här äro nu fuller tämmeligen klare ordh oc teckn som gifwa tilkienna hwar detta land ligger som Aelianus aff Theopompo eller Sileno beskrifwer, nembligen först wid Haaffzswalget, hwars lägenheet är nogsampt i Atl. 1. C. 8. p. 306 [= s. 193] och C. 22. och här C. 4. p. 48 [= s. 62] bewijst. Til dhet andra, dher Mörkret är såsom medh en rönna beblandat, hwilket alle Mathematici tilstå och dhe som til Spitzbergens Hwalfiskfänge fara. Ty i dhet Solen om Winteren är i någro Månader under Jorden, men går inte mycket långt under dheras Horizont, ut|133|tan lijkasom swäfwar alt in under Skogen och Hafwet, så är hela Dagen halfflius som en Affton eller Morgonstundh nest för Solens upgång eller effter des undergång; och åther om Sommaren när Solen begynner komma up öfwer Horizonten, stiger hon intet ända up, såsom för dem som boo uthi Africa under Medellinien, utan hon swäfwar alt in wed Skogen och går uthi en Dimba och Töckn som på dhe orther altijd sig upgifwer, och gifwer således allenast en rönna genom den mörcka och tiocka Töcknen. Ty hafwa dhe gamble på åthskilligt sätt sökt genom beqwämme

och tienlige ord kunna affmåla detta mörcka Dagzskenet i den ytterste norske delen, som wijdare kan sees aff p. 50 [= s. 63] uthi detta Capitlet.

10. 'Ytterst säger Ælianus at på dhen Orthen äro och twenne Floder, dhen ena Lusts och Glädies Flod, och den andre Bedröfwelsens Flod. Wid begge desse stå stoore Trän som Lönar. Dhe som äro in wedh Bedröfwelsens Flod, dhe hafwa den Naturens och egenskapens frucht, at om någon äter aff dhem, så gråter han så mycket, at han heela sin lijffztijd försmälter i Tårar och således lychtar sitt lijff. Men dhe Trän som wäxa widh Wällustens Flod, hafwa en heel annan egenskap twert moot dhen förra: Ty dhen som här uthaff äter, han öfwergifwer alla kiötzliga Wällustar, och hafwer han någon älskat, dhen förgiäter han, och blifwer så alt yngre, och wäxer til sina ungdoms Åhr tilbaka, aflägger nu all ålder, och kommer til den rätte manlige ålderens styrckia, sedan ikläder han sig Ungdomen, och på sistonne Barndomen, och sedan dör han. Den som tycker at Chius i detta är troendes, han kan detta troo. Den migh synes som han wore en artig Fabeldichtare.'

Här wore en alt för stoor tijdspillan om man skulle här beskrifwa alle dhe sätt genom hwilcka wåre Fäder hafwa affmåhlat dhe twenne belöningar, dhen ena som dhem Dygdigom och Frommom uthi Glijsiswall och Gladzheim skulle lönas medh, och dhem Ondom uthi Nifulheim. Utan iagh will allennast påminna här, at man jemförer detta med det iag uti Atl. 1. C. 22 och 23. och serdeles p. 554 [= s. 346] aff Edd. Myth. 3. indragit hafwer, om Glysiswall (*Elysiis Campis*) och Nifulheim (*inferis*) och sedan det iagh i dhenne dehlen warder wijdlyfftigare om begge dhesse rummens egenskaper indragandes. Här wil iag nu allenast ett som är rätt märckeligit gifwa tilkienna, som och noghsampt bewijsa skall, at dhenne heela Aeliani Landz beskriffningh kommer allena Swerige til. Aelianus säger at wijdh dhe 2 Wällusts och Bedröfwelsens Floder wäxa tu slags Trän, som äro lijka Lönen. Hwilka Trän gifwa hwariom och enom sin frucht til at äta, som han hafwer sinne och Hiertat |134| til. På wårt språk heter detta trädet Lön. som han kallar på Grekiska πλά·τανος och dhe Latiner *Platanus*, Italianerne och Spaniorerne *Platano*, Fransoserne *Pleins* och *Plans*, Tyskarne *Massholderbaum*, Hollenderne *Mashoutenboom*, Ungrarne och Polackarne *Iawor*, och Behmerne *Gawor*, och är detta ordz ursprung Lön, aff löna, det är wedergälla, såsom des ordz betydning finnes allestädes i den H. Skrifft, såsom det: Gud skal löna hwariom och enom som han dhet förtient. Orsaken hwarföre wåre gamble fäder hafwa williat gifwa detta trädet sådant nampn, är denne, emedan dhet är dhet sköneste utaff alle trän här i Norden, til sina stoora och härliga Lööff, så at alle hafwa lust at under dhet om Sommaren spassera eller sig hwijla, när hettan som starckast är och

således intet funnit något trä, genom hwilket de kunde bättre afmåla en rätt wällust, hwilken allom dygdigom och rättsinnadom wid en wijsdoms källa eller flod planterat, lönar hwariom och enom med en sådan frucht, som består i en medelmåttighet och rättskaffens bruk aff alle ting i werlden. Men den andre lönen wid bedröfwelsens källa, gifwer den lönen med sin fruct som dem anstår, hwilka med tårar och bedröfwelse, in til sin död wijsa sigh aldrigh nögda med någon ting i werlden, uthan äre i sitt samwete och sinne altijd orolige, och som trädet blifwer watnat aff ett sådant bedröfwelsens watn, så blifwer och fruchten och ändalychten på sidstonne idel bedröfwelse och jemmer. Och hafwa derföre wåre fäder widh begge floderne så wällustens, som bedröfwelsens, wiliat affmåla menniskiones lefwerne under en lön, emedan alla des gierningar, så onda, som goda, i ungdomen, och hennes första uprinnelse, gifwa henne i förstonne widh handen utan åtskilnat, såsom alt woro lustigt och gott. Men när löningz trädet skal bära sin frucht, så får man först kiänna medh hwad watn det är watnat, antingen med rätta wijsdoms wällustens watn, eller odygdens bedröfwelsens watn. Detta alt är widlyfftigt i wår Lönelundz Saga affmålat, hwilken mycket artigt kan gifwa oss en uttydning på de förblomerade Aeliani ord som förmäla 1. at den som dricker aff wällustens brunn, han förgiäter sina förre kiötzlige wälluster. See, det giör wijsdomens wällustkälla, at när en menniskia söker wijsdom och Gudfruchtighet, så förgiäter hon och aldeles utur sinne slår, det som uti den kiettiuge ungdomen syntes wara mycket liufligit och gott etc. och nu skämmes före. 2. om hon någon tilförenne olofligen, som intet warit ens rätt lageligen förbundne wän älskat, så förgiäter hon och den. 3. när hon nu är kommen til ålderen och seer alla sina ungdoms feel, så kommer hon först til den rätte manlige ålderen. 4. och ju mehr hon stiger up i dygden, ju yngre blifwer hon, så at då först komma hennes rätte friske och qwicke ungdoms åhr fram, som frögda hennes hierta at hon får smaken aff den rätte wällusten. 5. omsider stiger hon upp til barndomen när han alla odygdiga sinnens rörelse aflagt, elliest kunde hon intet winna det wår rätte aldrawijsaste Lärfader hafwer oss lärt, at om wij icke warde såsom barn kunna wij icke ingå vti Gudz Rijke. 6. Til slut säger Aelianus dem då i barndomen döö, |135| neml. taga affskied ifrån denne werlden när dhe rätt hafwa genom wijsdomkällans frucht blifwit mättade, och sedt denne werldsens fåfengelighet.

Hade Aelianus förstådt wårt språk, wettat ordetz Löns betydning på samma träd, wettat wår gåtas rätta betydelse, så hade han aldrig giort et sådant fåkunnigt slut, säjandes: Den som tycker at Chius i dhetta är til troendes, han kan det tro; men mig synes honom wara en artig Fabeldictare. See här wisar Aelia-

nus, som andre huru redan den tijden de foro will om gåtornas rätta förståndh, som wåre fäder så fulla aff wijsdom och sanning updictat hafwa. Är således wijst aff alle teckn som Aelianus sit land aff Theopompo eller Sileno beskrifwer, doch utan ett serdeles namn, intet annat wara än Sweriges AtlandzÖö, men kan någon bewijsa desse 10 upräknade teckn närmare komma til något annat land, skal mig det kiärt wara. Såsom iag då hafwer aff alle Mathematiske teckn nogsamt wijst, hwar Sweriges Atlandz öö är belägen, serdeles aff Solens och Månans störtande i Östersiön eller Oeredån, der Glijs eller Bernsten finnes, der Carlwagnen går öfwer des hufwud, der Malströmen är, etc. Så wil iagh nu komma til at tala om des inbyggiares stygga affguderij, som dyrkade Solen, Månan och jorden, som härflöt aff des störtande i Östersiön, och jordens stora sorg och bedröfwelse öfwer sine käre barn Solen och Månan, och huru samma affguderij är til andra i werlden utspridt.

Cap. V.

Om Solenes dyrkan och huru dhen in til andre länder Europam, Asiam och Africam är utförd.

Man kan wäl kunna tänkia at effter Noach med sin hustru oc barn sågo med hwadh för stoort straff Gud belönte menniskiones synder i det han hela werden dränkte, och allenast Noach sielff 8tonde i en Arck så underligen förwarade, at dheras effterkommande skulle genom hans och hans barns predikande, som nogsamt wiste om detta underwärk och stora straff at tala, aldrig falla ifrån Gud och honom förgiäta at dyrka, och til andre tings wördande och tilbidiande. Men Gud bättre man seer at intet månge 100 åhr effter denne store floden är äfwen så tilgångit, såsom man seer dageligen uti ett Rijke hända, at gemene man som aldrig eller sällan får see sin Keysare, Konung eller Furste, de hafwa dem och intet så stort i sitt minne såsom de hafwa des Fogde, Länsman eller Upbördzman, hwilken de på allahanda sätt ära och fijra, med gåfwor, och ödmiukt buckande, emedan de dem äro altijd wid handen, kunna der de arge äro snart stielpa dem, och der dhe gode ä-|136|ro snart hielpa. Altsåledes synes mig Noacs affkomne omsider största delen giort, hwilka när de fingo intet ansichte mot ansichte se Gud deras skapare, och altijd tala med honom, begynte de dyrka des store skapade ting, såsom Solen, Jorden och Månan, ge-

nom hwilka de märkte at de hade sin wärma och lius, dhe och alle diur sin föda. Och förgåto så den som war högste Herren, hwilken desse store kroppar hade skapat, dageligen genom sin almacht styrde, och kunde des egenskaper förwexla så menniskian til godo som til straff.

At menniskian är nu fallen til desse och andre kroppars dyrkande är både nogsamt bekant af den H. Skrifft som aff wåras och de Chaldeers, Grekers, Egyptiers och Latiners historier. Men hwem aff Noachs affkompne först föll til desse kroppars dyrkan, antingen genom Satans ingifwande, eller menniskians egen onda och swaga natur, det wilie wij här tilse.

1. Om wij gå til sielfwe naturen, och tilsee wiliom, hwar menniskian snarast skulle lockas til at göra Solen eller jorden någon ähra och wyrdningh, så är ingen så oklok, som icke straxt skulle döma, at der som Solen sig giömer en tijd om året undan, mörker och kiöldh komma i des ställe, ijsen med snön täcker watnet och jorden, at man intet kan föda sig eller diuren med örter, frucht och rötter, utan en stoor deel aff diuren, serdeles Foglarna flyga sin koos til andre länder; der skulle wäl menniskian snart sökia at wörda både Solen oc jorden, Solen at hon åter wille tilbaka komma, med sit lius och wärma, och jorden at hon wille sin frucht ifrån sig gifwa. Twert om, der Solen och jorden alt stadigt bära dem hela året igenom, den ena mogna fruchten effter den andra, der skulle menniskian genom stadigwarande wällust intet en gång tänckia hwarken på Sool, Måna eller jord, icke heller någon Gud som dem skapat, såsom man weet gemenligen hoos dem skeer, som aldrigh aff någon motgång, sorg eller bedröfwelse weta, som kan dem beweeka at tänkia på någon Gud och ett annat lijff.

Nu är nogsamt wid denne tijden bekant at den ytterste jordenes deel i nor, så oc i söder, måste Solenes bortgång och jordenes stelnad undergå, ehuru i dhe äldste tijder, menniskian hölt före at uti norden war all köld, och i sunnan stadig hetta, för än som hon begynte få nogare kunskap om Solenes gång, och at jorden hade en rund skapnad. Men om något folk under södre stiernan boor, så långt i söder från medellinien, som folck finnas boo i norr från samma medellinie, är än i dag obekant.

At nu wåre fäder i äldste tijder, som här längst i norden bodt hafwa (utan twifwel af förbenemde orsaker) råkat i denne stygga wilfarelsen, är nogsamt bewijst aff dhet öfwermottan nätta kännetecknet, med hwilket Diodor. Sicul. här c. 4. p. 55 [= s. 68] wår Atlands ööns rätta ställe til sin bredd och högd i norden och längst i öster och wester ifrån alla andra land i hela werlden belägit beskrifwer aff Solens och Månans störtning i Östersiön eller Glisissiön, och jordenes deras moders sorgh öfwer deras störtande och bortawarande

til en tijd, hwilket affmålar så wäl wårt norske land, som des inbyggiares sorg öfwer Solens bortmistande, hwilket och aff Procopio och Iornande här p. 73 [= s. 86] är förkla-|137|rat. och Ol. Magn. l. 3. c. 2. p. 94. betygar, säyandes: 'Solen så tilbidia de norske, som lyser dem hela sommaren, wördandes henne och tackandes, at hon tilförer dem lius emot det tiocka mörkret de hafwa hafft, och wärman mot den starcka kiölden.'

Uti sin 15 boks 8 Cap. p. 570 talar han widare: 'Dhe hafwa åtskillige seder, desse norske widt bort belägne folken, at med serdeles dansande och springande glädia sig öfwer Solens lius igenkomst, serdeles de som längst nordan i Swerige boo. Ty de som boo up utj höga bergen, dhe biuda hwarannan (i Jule gästebod) och glädias högeligen, at genom Solens tilbakakomst, så gifwer dheras jagande och fiskande dem rijkeljgare ymnoghet på willbråd och fisk. Men uti de södre Sweriges delar, och hoos Göterne, som längre äro ifrån Norstiernan, hålles en annan sed, i det de på den första Maij, när Solen är i Oxen, så sättes aff Stadsens förmän Borgmästaren och Rådh, en hoop medh starcka Swenner til Häst, såsom en hoop Ryttare, de der skulle hårdt träffa tilsamman, och delas i 2 dehlar, hwilkom genom lottkastning gifwes en Anförare. Den ena som skal förträda Winterens skapnad, blifwer klädd med skinpelsar, Eldgafflar, Sniöbollar, och Ijsklimpar, hwarmed han skal synas ännu wilia förfächta winteren, och honom förlängia. Den andra som skal wara Sommarens Anförare, är med gröne Blomster och Lööff utstofferat (fast de då ey i myckenheet finnas) på sine Sommarkläden, och föras så begge hoparna hwar sin gata igenom staden.' Huru nu desse 2 hopar komma tilsamman och den som Solens med Sommarens tilbakakomst skal affmåla, dhe strijda tilsamman, Och Sommarens Anförare på sidstone winner, fördrifwandes Winterens Anförare med dess partij, kan läsas widlyfftigare uthi des 9 Capitlet. Dhenne seden hålles ännu wid macht åhrligen uthi en Stad i Östergötland benembd Oeggesio eller Oekesio (*Neptuni portus*) hwar ifrån mig en heel skrifftelig berättelse är giifwen aff en des Stadz inwånare som aldeles stämmer in med denne Ol. M. berättelse. Ehuru nu ingen Affgudadyrckan der med öfwas, utan allenast at wjsa den gamble seden, äfwen som de Christne spela mången gång Hedniske Comedier medh des affgudadyrkan blandat, fast deras tancka är med sådant obesmittat, oc inrättat allenast at wijsa deras förfäders wilfarelse. Således hafwa nu wåre norske fäder aff förbemelte orsaker dyrkat Solen och det åhrligen som Procopius talar, fruchtandes at hon intet skulle komma igen, när hon så månge dagar war bor-|138|ta i Glisissiön. Twert om de som längre söder bodt hafwa, antingen intet wördat Solen eller någon Gud, emedan de sågo henne dageligen upgå, och aldrig någon tijd warit borta, och jorden bära

dem hela åhret igenom allehanda frucht, som Athenagoras talar om Aristotele och andre uti sin legatione pro Christianis, at dhe intet trodt någon Gud wara, utan desse jordiske kroppar som under Himmelen äro, regeras utan någon försyn; han indrager och aff en Poetz dicht, som tyckte at jorden intet behöff'de dyrkas, säyandes: 'Jorden hon är twungen til at bära gräs och örter och föda min boskap, antingen hon wil eller ey.'

Andre åter som längre bort i söder hafwa bott der Solen månge gånger affbrenner gräset på marken, så at hon seer ut grå som en aska, de hafwa icke allenast intet williat dyrka Solen utan henne förbannat, som Herod. l. 4. Melp. c. 185. p. 283. 'Desse Ethioper (som kallas Atlenningar) de förbanna Solen när hon går dem up, och hafwa allehanda fula ord på henne, emedan hon med sin starka hetta förbrenner både dem och deras land.' Här blandar Herodotus Atlenningarne som kommo in i Ethiopien med dem som dher bodde och kallades rätt Ethiopier, som straxt synes aff Atles bergs beskriff-ning, säyandes: 'Der in wed är berget Atle, högt och rundt: Och så högdt at man jntet kan see des spetz, hwilken med moln (sniö) är både Sommar och Winter täckt. Hwilken inwånarena kalla Himmelens Stolpe eller wändepunct.'

Hwar Himmelens wändepunct är, och des underliggiande bergh, som altijd med moln och sniö är betäckt, är mera än widlyfftigt aff alle äldste Skribenter bewijst: men Herodotus hafwer intet bättre råkat på, at tilegna Ethioperne Atle berg, aff det Atlenningarne som dijt reste wiste der om tala, än som Plinius och Solinus måste bekänna at dem in wedh Venedig och Adriatiske botn tilegnades aff andre Glijs finnas, för det de norske det dijt förde, och wiste tala om des skapnat och ferg. Äfwen såsom och Arabien tilegnas de lycksaligas Öyar, aff det at de som kommo ifrån dem til Arabien wiste berätta om des rätta ställe och belägenhet, fast det låg här i norden der Solen är 2 eller 3 timar borta om natten om Sommartijden.

Än widare wijses at Herodotus blandar Atlenningarna med Ethioperne aff samma hans Capittel, i det han säger at folket der kallas i gemen Atlingar. See detta hafwe wij wijst i Atl. 1. C. 7. p. 219 [= s. 140] at alle Kunglige barn i Sweriges Atlandz öö och de som aff Kungelige slächt woro, så och alle som foro til Lybien, Asien, Grecien, eller annorstädes i sioröfwerij, dhe fingo heta Atle eller Adlingar, och at det namnet nu gifwes alle som icke allenast äre aff gamble Kunglige slächter, utan Grefwar, Frijherrar och alle andre som adlade blifwa. Och således äro de som kommo til Ethiopien at der röfwa i siön, eller föra heem salt, som han der om talar, kallades Atlingar i gemen och intet deras egentelige nampn altid nembdes, såsom man i Franckrijke brukar |139| at kalla alla *Monsieur*, och i Tyskland *mein Herr*, och i Holland *U-Lyde* etc.

Äfwen så blandar Herodotus såsom andre wåra norska Lybier med dem som gingo här ifrån och satte sig i Africa eller Ethiopia som synes der aff at Herodotus i samma sin 8 book säger först at Lybierne dhe skilias från dhe Egyptier både i språket och Gudztiensten. Sedan at somblige Lybier äro de som bruka boskap och begrafwa sina döda som de Greker. Andre Lybier som åter ingen boskap lijda, och hwarken Swijn eller Koor äta. Andra säger han (som nu förmält) äro de som förbanna Solen, andre som och Natalis Comes aff Herodoto förmäler l. 5. c. 17. p. 354, som dyrka Solen och Månan för de högste och endaste Gudar, emedan de uttryckeligen finna deras många wälgierningar och gagn som dhe bewijsa menniskioslächte. Pausanias han förmäler och i sin 8 book p. 483. at han förnummit 'uthi Thracia wara hwijta Biörnar och i Lybia hwjta Harar'.

Inge sådane finnas utan längst här norr. Oc således wijses nogsamt at de Lybier som lefwa såsom Scytherne som Diod. Sic. talar, hafwa hwijta Harar, som uttryckeligen genom Solens bortgång see hwad stoor skada de med sit land lijda genom den hårde winteren, och åter igenom dhes igenkomst, hwad hugna och glädie hon dem gifwer. Bruka Swijn och Boskap; de äro de samma som dijt utkompne äre och hafwa giort berättelse om dhen norske Lybien, som skilies ifrån dhen Africaniske Lybia, hwars inbyggiare förbrännas af Solen, och henne intet dyrka uthan förbanna. Dhetta bewitnar och Strabo, om dhem som långt bort i söder boo, säyandes l. 17. p. 822. 'Aff dem som boo uti de hetzige ländren, äro somblige som troo inga Gudar wara, hatandes Solen och swäriandes när de see henne stiga up, emedan hon dem bränner och sticker.' Pompon. Mela l. 1. c. 8. p. 10. 'Atlenningarna (nemligen de som äre Ethioper) dhe swäria öfwer Solen när hon upgår och nedergår, emedan hon dem och deras land är som en förgifft.' Plin. l. 5. c. 8. p. 263. 'Atlenningarna dhe see på Solen med sneda och bittra ögon, både i des upgång och nedergång, såsom hon wore dem och deras land skadelig.' Lijka så och Solinus c. 34. p. 73. 'Dhe möta Solens upgång med swåra eder, och fullfölia hennes nedergång med samma slikt: och som de allestädes brännas, så hata dhe liusetz Gud.'

Aff alle desse rum synes klart at de norske Atlenningar som beboo Atlandz öön, och begråta Solens bortgång och störtning i Östersiön och öfwer hennes återkomst sig hugna, skilias ifrån de Ethioper som genom Skribenternas wilfarelse äre kallade Atlenningar eller Atlingar.

Såsom nu då wijst är, Solen här i norden warit dyrkat och hwad orsak det är skedt, så willie wij först berätta huru månge namn hon hafft hafwer. 2. Sedan hwad tijd om |140| åhret hon dyrkades, 3. när hennes bortgång begretz, 4. när

hennes igenkomst fägnades, 5. med hwad gåtor och förblomerade lijknelser denne hennes bortgång beskreffs, 6. hwad offer henne förebrachtes, 7. til hwilka folck i werlden samma skickelser och seder äre kompne som haffdes här i norden widh hennes bortgång och återkomst.

Det är nogsamt tilförenne wijst at alle de namn som en Konung och Förste hade, de samma gofwes åt dhe Himmelske Kropparna aff Skalderne och HistorieSkribenterne, allenast man tillade något serdeles känneteckn, hwarigenom de skilias kunde, som aff åtskillige wåras skriffter, och så Edda är bewijst, det och Macr. Satur. l. 1. c. 18. p. 270. & 272. witnar, säyandes: 'ty at nestan alla Gudars nampn som under Himmelen äro de tilegnas Solen; det är ingen fåfeng widskepelse, utan en gudeligh tanka gifwer det wid handen.'

1. Solen hon kallades hoos oss Baal, Baldur, Bel (*potens*), Balfegur, Belfegur (*potentia illustris*), Abaldur, Habaldur, *excelsus potensque* (*Apollo*). Hwilka ord äre alle en mächtig, härlig, skön och hög Konungz äretittel, och såsom hon är den mächtigaste, skönaste och härligaste ibland alla Stiernor, ty bar hon och samma ärenamn. Hwar om widare läses i Atl. 1. C. 34. p. 762 [= s. 479]. Nonnus Bibl. M. v. 305. säger: 'Solen hon kallas hoos dem wid floden Euphraten Belg och hoos de Lyber Ammun.'

De Phænicer kallade och henne Bel som här C. 4 wijst är och widare kan läsas uti Wossio de idolat. l. 2. c. 4. p. 164. at hon och kallades hoos de Greker och Latiner Habaldur eller Apollo läses hoos Macrobium Satur. l. 1. c. 17. 'Habaldur Läkiare, Habaldur Faan. Emedan Solen hon hade twenne förnemsta kraffter och wärkande; den ena at hon med en lagom wärma uppehölt menniskians och alla diurs lijff; den andra at hon war en Fanen eller brännande ell som medh sina strålar inskiöt förgifft i alla skapade diur.' Cicero l. 3. de Nat. Deorum. 'Grekerne troo Solen och Månan wara Gudar och kalla Solen Abaldur och Månan Deyan.'

2. Solen bär och det namnet hoos oss Sadur, effter henne tilegnades at giöra jorden fruchtsam och rijk aff allehanda frucht, gräs och örter, och hon henne skulle beså; såsom en Konung eller Fader, han är ursprunget till alla des effterkommande som läses wijdare i Atl. 1. C. 28. p. 701 [= s. 440]. Således är hon och hoos de Latiner kallat som är i samma rum til at see aff Macrob. Satur. l. 1. c. 9. hwilken i sitt 22 Cap. säger: 'Sielfwa Satur som är uphofwet tjl alla tijder, och kallas på Grekiska Κρονος (Gro) hwad är han annat än sielfwa Solen. etc.'

3. Tiodan är hoos oss en Konungs namn som wijst är här C. 4. p. 53 [= s. 66]. Dhetta gaffs och Solen til ära som hoos Skalderna wåra finnes såsom Tiodan Himmins, det är |141| Solen på Himmelen hoos Latinerne

brukas det och, som sees aff Ovidii Met. 1. 'Tiodan hade ännu intet wijst hela werlden sitt lius.' Orpheus i Solens wijsa v. 1. p. 503. 'Hör du lycksalige, som är den ewige synen, all ting seendes, den med gull skinande Tiodan, Yfverions son, det Himmelska liuset.' Proculus Lycius uti Elia Scedio p. 55. 'Hör du förståndzens ell, gullblinkande Konung Tiodan.'

4. Solen hon kallades hoos wåre Skalder Sun och Syn, se Edda i Solens kienning p. 373. effter hon är såsom werldennes öga, och när hon uppe är, synes såsom hon genom sit lius skulle åskoda all ting på jorden, och gifwer då alle diur lägenhet at bruka sin syn och ögon. Wåre Göter utom lands hafwa äfwen så nemt henne Ulphila Luc. 4. 40. Marc. 4. v. 6. Sunnin than Urrinandin, Solen uprende. Efwen så kallar och Orpheus henne uthi indragne rum, och Æschylus i Prometheo indragin i Scedio pag. 55. 'Iagh kallar Solens Circkel som all tingh seer.' Cuperus i sin Harpocrat: p. 96. aff Æliano. 'Dädan måla dhe Solen uthi en Höksskapnad, såsom synens Herre.'

5. En Konungh eller Herre han kallades hoos oss Sijr, aff ursprungz ordet Sij, i ty han bör med flijt sij på alle sine undersåtares och rijkes bästa; Således kallades och Gudinnorna som tiente Atin i Walhall, Ed: Myth. 30. brukandes och detta ordet til Herrans egentelige namn, som finnes på Runstenarna 286. 402. 478. Norriges Konung Sigurd kallades til wedernamn Sigurd Sir, Snor. f. 153. Och brukade och wåre Fäder Scytherne det utom landz när någon aff dem bleff så aff Fienderne kringwärfder, at dhe wille honom hugga neder, då ropade han Sir, det är Herre, såsom man nu ropar, Herre, qwarter qwarter. Såsom Lucianus i sin Toxari p. 87. talar om en Schyte Dandami som wille hielpa en sin medbroder. 'Då föllo alla Sarmaderna med sine gewär til honom och hade ärnat dräpa honom, der han jcke hade ropat Zir, ty om någon således ropar, så dräpa de honom intet, utan de taga honom til fånga, såsom den som wil lösa sig.'

Detta ordet Sir, bindes och i wårt språk med andra tilsamman, såsom Atta-sir eller Otto-sir, det är en fader som har upsicht medh andra, som en Herre. Kongesir, en Konungh som är en snäll upsyns man, se Drotte-Skalden. Fyri-sier, det är de förnemste upsyns män eller förnemste Herrar. Herv: Sag. C. 13. p. 132. Dedan hafwer Ptolomeus ett slagz folck giort i Swerige som han kallar *Phire-sei*. As sir dhet är en Gud som alt sijr, æ-sir eller a-sir, den som ewinnerligen seer; See och Atl. T. 1. C. 14. f. 464 [= s. 291]. Crite-sir de Bojers Konung, Strab: l. 7. p: 304 ihopsatt aff Crita, det är den som för noga ransakar och wäger orden eller gierningarna. Dedan Critog och Critig. Sijare kallas och Propheterne i wårt språk i Bibelen för det dhe kunde sij för uth, hwad hända skulle. Såsom 1. Sam. 9, kom,

låt oss gå til Siaren. Dädan kallas alle glimmande och skinande ting med gull och silfwer prydde, sirat: och sira en ting, är så uthpryda och utstoffera at det säyes hafwa ögon. Således är och Solen kallat Sijr, och Konge-sir, så och dhes Galt Gullinbuste, hwars hår eller borst lyste såsom gull, och måste draga Solens wagn, kallades Sijr, se Frejs Skald oc Edda 377. Ed: M. S. Hoos Scytherne utom landz kallades och Solen eller Baldur (*Apollo*) Konge-sir som sees aff Lil: Gyrald: Synt. 4. p. 134. och Octo-sir som läses hoos Herod. l. 4. c. 59. Grekerne och Latinerne hafwa och stundom |142| brukat det ordet *Sir* at således kalla Solen, men finnes intet des ursprungs ordh hoos dem, ey heller ihopsatte ord, som gifwer tilkienna Solens syns upsichtz och Herredömes betydning. Se Svidam på ordet σείριος Hesiodi oper: v. 415.

6. Osir war och brukeliget at kalla så Konungar, som Drotningar och andre store män til wedernamn. Se wåra Runstenar 308. 447. 452. Osir heet Haloga Kung i Norrige. Snor: f. 56, Osur, KungSag. f. 442. Werel. Runogra. En Kungz Dotter Osyre i Saxon: l. 5. p. 107 och således kallades oc Solen hoos oss i Solens Skald. Ordetz ursprung är reda wijst, och är dhet intet illa tilegnat Solen, såsom den altid utan återwendo sijr, och hafwer effter dheras mening upsicht, på jorden och alle Himmelske som Jordiske kroppar. Ty hafwer Plutarchus i sin Iside p. 355 när träffat samma betydningh, säyandes: 'En Konung och en Herre kallas Osir, den dhe affmåhla genom ett öga och en spijra, och uthtyda den som den många ögon hafwer. Os skal betyda på det Egyptiska språket mycket och Iri öga.' Men iag fruchtar at denne uthtydning är intet effter Egyptiske språket, ty Osir war både fremmande hoos dhe Egyptier, så wäl som hans dyrkan, som straxt wijsas skal. Och detta bekräfftes med de ord Plutarchus p. 372 talar. 'Finnas och dhe som med klara ord säya Osirin wara Solen, och aff dhe Greker kallat Sirin, och bookstafwen *o* wara aff de Egyptier framföre satt, som hafwer gifwit ordet något mörker och twjkande.' Och således än widare p. 376 säger Plutarc: 'Det är intet wärt at man träter om orden. Men lijkwäl menar iag at Sarapis (Solens nampn) det är fremmande hoos de Egyptier och Osir dhet är Grekiskt.'

Men Plutarchus wijsar dem intet til sin fullkomlige ursprung, hwarken om det är Grekiskt eller Egyptiskt, hwar om doch här wijdare förmälas skal, när man kommer til slut, at wijsa huru Solens dyrckan är kommen til de Greker, Egyptier, Chaldeer och andre.

7. Thamur kallas och Konungar, Förstar, och andre höge personer, som hafwa folck at tämia och styra. Des ursprung är Tämia, styra och regera. Dedan Tömar der med man styrer så wäl en häst, så och seglet på en skuta, som hoos Skalderne finnes. Dhetta ordet hafwa och wåre Göter uthom landz

brukat. Ulfil: Marc: 5. 4. Thamor Cryna, KungzCrona. Se Toril. Skald. hoos Finnarna, *Walli Thamus Crunu*, det är en wäldigh Konungs Crona, och således kalla de den örten som Latinerne nempna *Coronam imperialem*. Se D: Eliæ Tilland. Catal. Plant. detta ordet bindes och med andra tilsammans, såsom Thamur skalle, det är Konungz hufwud, således het en Norsk Skalde KungSagorna p. 300. Bassa-thamur, det är Kungars Kung, en Erckie-Biskop i Upsala Chron: Episc. p. 16. Tamur-gardin det är en Kungs stad, så kalla de wåre Wändel-|143|boar sitt Konungzsäte uti Africa den Procop: l. 2. Vandal: p. 97 kallar Tamur-gadin. *Thamus de Hunstorp*, en man i Tyskland, nemner Adam. Brem. i Hist. Archip. p. 70. *Tamyris* heet och Mesa giöthernas Drotningh, som slogz med Cyro, som sees aff Iustino l. 1. c. 8. p. 27. och tilstå des Commentatores at *Tamyr* war gement alla Konungars ähretittel hoos Schyterne. Uti Tacit: Hist: l. 4. p. 543. är rätt märkeligit rum, der han talar om huru Solens bild uti Ptolemei Lagi tijd, Ann. M: wid pass 3540. är förd ifrån Synobæ (*Sinope*) Scythernas stad, der *Scydro-thamis* Schyternas Konung in wed Pontum regerade, in til Egypten effter Ptolemei begäran: Ehuruwähl Solen reda för dhen tijden war dyrkat aff Egyptierne, doch här norr ifrån tagen, som sedan wijsas skal. Men så är här märkeligit först, at Scytherne hafwa bundit sitt folks nampn medh dhes Konungs namn aldeles såsom wij än i dag bruka at tala, och serdeles effter Östgiötarnas art. Ty der wij här up i Swerige säya Trapporna, kasta dhe ut *o* framför *r*, och säya Trappra, för lemmarna, lemra, för luckorna, luckra, för Schyterna, Schytra: Och der wij säya Scythernas Kung, så nemnna de Scytra Kung eller Tamus. Och äfwen är det i acht tagit för 2000 åhr sedan, i det Tacitus säger *Scydri-thamis*. Sedan är och hoos oss wanligit at wij sättie landskapet eller folcketz namn fram för Kunge nampnet twert emoth Latinernas art. Såsom i de förre orden är wijst aff Tio-dan Tioderek, *populi Rex*, Fylke-Kung, Ogge-an, *maris Rex*, Siö-Kung, Ure-an, Himmelsk Kung, *cæli Rex*. Och än i dag Swea eller Swerige Kungh, Spanska Kungen, men Latinerne säya *Rex Sveciæ*, *Rex Hispaniæ* det är Kungen i Swerige, Kungen i Spanien. Och är nog betänkeligit at i 2000 åhr intet den förwexlingen skedt i språket. Och hade Grekerne eller de andre förståt Skyternas språk, hwad *Scydrothamis* betydt, hade de wäl intet uthfört hans namn på detta sättet, utan nempt antingen hans egentelige namn, eller och på Grekiska. Men utan twifwel, såsom dhe hafwa hördt Schyterna sielfwa kallat sin Kung Scythra Thamis, så hafwa Grekerne, Egyptierne och Latinerne det behållit, som de hörde det af dem nämpnas. Det andra är och märkeligit, at såsom Solen hoos oss kallas Syn, och Syne, som wijst är, så är och staden hoos Schyterna kallat Synobæ,

det är Solens stad, effter hon der aff Scytherna dyrkades. Detta ordet Syn eller Sune, hafwa de andra folcken intet tagit at bruka effter wårt språk, det iag finna kan: utan i dhes ställe satt på sit språk: och således är här til märkiandes at de samme Schyter som här ifrån gingo til Pontum, |144| hafwa brukat samma språk och ordsätt, som här hoos wåre fäder gängse warit, och ännu är. Hwilket mera bewijsas skal, när wj widlyfftigare komma at tala om Scyternas uthgång och des språk i de första tijder.

Thamur eller Thamus är och Solen gifwit til Hederstittel, effter hon som en Konung är bland alla Himmelens kroppar, som sees i Solens Skald. Och såsom tämier alle andre kroppar på jorden med sin krafft. Detta ordsätt hafwer och wåre Schyters Konung Anachar brukat, se Plutar. 7. Sapient. Convivium p. 155. der han Grekerne swarat, när dhe frågade honom, hwarföre han brukade icke huus? derföre at han for omkring alle länder med sin wagn, såsom Solen hon åker med sin. 'Och den är aff alla frijast, och alla regerar, och ingen är underdånigh, som (lijka som Solen) styrer alla och håller i Tömarna.'

Clemens Alexandrinus Strom. l. 5. p. 568. kommer tämmelig när in på samma Solens nampn, der han talar om Grekerne, at dhe wid sådanne ting bruka gierna fördolde ordsätt och mörcke ord, säyandes: 'δαμιναμενεὺς kallas Solen som alt tämier.' Ehuru detta Solens nampn, iag intet kan påminna mig, hoos andre Greker finnas, icke heller at dhe kalla henne någonstädes Tamur. Ehuru deras uhrsprungs ord är *Damao*, hoos Latinerne *Domo*, som intet långt är från wårt tämia. Men Tämiare eller Tamur kalla Grekerne δμήτηρ. Phænicerne hafwa och kallat Solen Thamus och Oden, såsom sees aff Vossii idol: l. 2. c. 4. p. 166 som han wijsar aff Hieronymo öfwer Ezechiels 8 Capittel, och Procopio öfwer Esaiä 18 Capittel, der Procopius samma Ezechiels Capittel indrager.

8. Atin, (Othin) war och Konungarnas äretittels nampn, och boro månge wåre Konungar dhet til sitt egentelige nampn som sees i Chronol: Taflorna, och wåras Historier, der om frambättre mera lärer förmälas. Kallades och aff wåre Göter Gud den högste Atta och Attin, så och en Fader i sitt huus, som är wijst aff Ulfil: uti Atl. 1. C. 7. p. 211 [=s. 135], finnes och på wåre Runstenar R. 467. Atin-munter R. 26: sedan uti Snor: p. 12. KungzSagorna f. 5. och 88. Detta nampnet gaffs och Solen, såsom den war en Fader til alle kroppar, som sin föda hafwa, det dhe uttryckeligen sågo aff dhes wärma, när hon nämre och nämre kom til oss i norden; hwilket sees i Edda i Thors Kenninga. p. 319. at Thor är Othins och Jordens Son, dhet är Liungelden han har sitt ursprung aff Solen och Jorden. Efwen så i Jordens kienningar p. 351. Jorden

kallas Ymers kiött, Thors moder, Jonakers (*Ios* s. *Isidis*) dotter, Atins hustru, Friggas bolskap (eller Atins Frilla). Och på Runstafwarna fins Atin betar sina Hästar i Belgbunden; Det är, Solen hon hwijlar sina Hästar wid winterStabragde uti Hafwet Östersiön eller Ööridoan. Mera här om, kan läsas Ol. Werelii anteckningar til Götriks Saga p. 42. Således kallades Solen och hoos Phrygerne eller Trojanerne som woro Göternas affkompne, som sees hoos Macrob. l. 1. Sat. c. 21. |145|

9. Oden och Ædon war rijka Konungars nampn, och Odain och Adoin war odödelige Konungars och tings äretittel, som Skalderne wijsa och endels Atl. 1. C. 31. p. 727 [= s. 456] är förmält. Paul. Varnefridus om Longobard. wåras affkomne, hafwer en deras Konung l. 1. c. 22. *Audoin* (Adon. s. Odon) benembd. Audan, Adön på Runstenarna 405. 581. Auda 47. Audin 640. begge desse nampnen gaffs och aff Skalderne Solen, emedan hon aldrig än syntz någon ombytelse i sin warelse undergådt, så och at hon gifwer genom sin wärma en rijk åhrswext. Således hafwa Phænicerne, som äro och Göternas affkompne, kallat Solen, som sees aff Macrob. i samma rum pag. 300. 'Ingen twijkar Adoin wara Solen, när man seer på de Assyrers affgudadyrkan hoos hwilka fordom Venadis och Adonis dyrkan högst höltz i wärde, dhen ännu dhe Phænicer behålla.'

10. Logie eller Loje, som wij nu uthtala Logan, hafwer samma betydning som Ellen, Fan, Lampa och Lius, Och hafwa store Konungar och slagskiempar burit detta nampn til ähretittel, för dheras märkelige gierningar, hwilke lijka som en loga lysa för alla menniskior til Exempel och effterdöme; och betyder äfwen som Latinernas ord *Illustris* eller *Clarus*, och Tyskarnas *Durchleuchtige*. Således kallas Kungh Logie Kares son, see Cronol: 2 Taflan, hwilken leffde Anno Mundi 3420. Så och Wormius i sine Danske Runestenar L. 5. p. 297. Ta stein euftr fadur sinir Loja. War och så en Konung i Norrige som nempnes i Torstens Saga c. 1. p. 1, hwars hustru heet Glöd, hwilket hafwer nestan samma bemärkelse. En aff wåre Longobarders Konung het Logiä, som Paul. Warnefrid. l. 1. c. 18 kallar *Lechu*. Samma namn bär och Solen, så och Satur den förste Konungen, derföre och än i dag kallas dagen för Söndagen Logie-dag, så och Lockedag, hwilket doch hafwer annat at betyda som straxt skal wijsas. Logie finnes och ibland alla eldens kienningar i Edda p. 337. Och är det achtandes at alle Solens nampn gifwes Ellen, allenast man tillägger huus, trä, eller något som Ellen bränner. Såsom i Edda kallas Ellen Husenes Sool, emedan när ingen Sool är uppe, som gifwer dag eller lius, så är Ellen i Solens ställe, Solen i huset: twert om

kallas Ellen Solen, allenast Himmin eller Himmelen tillägias, såsom Ell å Himin eller Ell Himins der Solen plägar wistas, see Edd: p. 374.

11. Locke dhet är en Spinnel, hwilcket nampn gaffs alle, så Konungar som andre, de som intet gingo redeligen och ährligen rätta wägen fram, i hwad dhe och togo sig före, utan såsom en Spinnel, den icke allenast går snett med sin wäf, som en Snäcka, när han den spinner, uthan och fångar Flugor och Myggor der med. Så kallas i KungSag. p. 509 en Kämpe, Thord Locke. Och ibland Gudarna Locke-as, den som stal de gyllende Äplen, och den som rådde til Baldurs dödh, och mera sådant. Se Edda p. 323. Så kallades och Solen Locki-as, dhet är Spinnel Gud, emedan hon såsom en Spinnel i sitt |146| wäfwande går sin gång från söder til norr och åter tilbaka. Hwilket kommer öfwer eens med det Macrobius Sat. l. 1. c. 17. p. 277 talar aff Oenopide, at Solen kallas 'Loxias effter hon går snett ifrån wester til öster (om natten) eller aff det hon skiner snet in på oss ifrån söder mot norden.' Här twijkar Oenopides om ordetz ursprung, hwilket och icke så wäl uttrycker Solenes artiga gångh som wårt Locke, aff Loca och Locka, den som går långsamt snett aff och an, eller aff Locka den som på allehanda sätt med räfweränker lockar en til at giöra något.

12. Fan, Fanin, Fante, war så wäl Konungars som Solens nampn som wijst är här C. 4. p. 60. 61 [= s. 73 f.].

13. Bagge, Bucke, Bocker och Bacge kallas den som gierna stötes, aff ordet Bocka, det är stöta, bryta och bocka en ner til jorden. Dädan äre alle Gumsar, Tiurar, och Getter kallade Bockar och Baggar men serdeles Manköne aff Getterne, emedan intet något diur är så benäget til at stötas som Baggen eller Bocken, hwilcken är som en anförare för alle Gettren. Dädan kallas och dhe som gå wall medh Getterna och Boskapen och dem förswara skola mot Wargar och Biörnar, Wall-Baggar. Bockar kallas och dhe store Stockar, stödde i den ene endan medh Jern och hängia medh Linor under en annan Stock som hafwer 4 Fötter, som aff en hoop folck drages aff och an, at stöta neder Murarna med, hwilcka Latinerne kalla *Arietes* (det är Gumsar). Dädan äre dhe Konungar och Hertiger, eller Herkullar, som förde stora Krig, kallade Bockar. Såsom Bocke Swea Kung, den Grotius i sitt förtahl til Procop. p. 145 aff Erick Danske Kungens Historia indrager, som slogh Hother Dana Kungen. Hela Adelige slächter äre och kallade Baggar, see Messen: Skådethorn C. 27. p. 77. På wåre Runstenar fins Bogki R. 314. Bagi eller Baki R. 49. 522. 528. 560. 561. Buggi Saxo l. 5. c. 23. Detta bruka och Lapparna at kalla sina wid nampn, men skrifwa med *P.* effter deras wana, Pagge för Bagge, som sees uti Cl: Schefferi Lappon: c. 26. p. 301. Pack, Paictar,

Packöne etc. som kommer öfwerens med Orphei Argon: hwilken dem här längst i norr nemner *Pajetones*, se Atl: 1. C. 26. p: 673 [= s. 424]. Detta gaffs och alle i gemeen som strijdsamme woro och bodde up i Bergen. Såsom Nor baggar, Bergz-baggar, Giettar. Dädan är Giettarnas nampn, emedan dhe och gierna stötas, så wäl som deras anförare Bocken, aff ordet Gietta eller Gitta, det är förmå, wara wäldig. Såsom i en Ps: öfwer Matth: 22: giord: Han sade ney, iag gitter det ey, det är, iag förmår det intet. Dädan Gieting och Bolgieting aff Bälla, Baldur och Boldur och Gieting, det är en mechtig och wäldig stickare eller stötare. Bör ty intet Bagge så illa uptagas, ey heller Giet, som det nu hoos de Norske och andre skeer. Gieter hafwer och warit en stoor Adelig slächt fordom, som och synes aff Mes-|147| sen. Skådethorn p. 78. Dädan Giette och Giötte (*Gigas*). Gietabocken kallas och dhen som förer hela Gietahären. Och så kallas Locke, TrollKiemparnas Anförare Gietabucker, Edda i Lockes kienningar p. [313]. Således kallas och Alexander Magnus effter dhe Lärdes uttolkning i Daniels Prophetia 8 Cap: 5 vers: Getabock, emedan han snart stötte medh sine horn många Rijken öfwer enda. I Tyska Bibelen står *Ziegenbock*, i Latiniske *Hircus Caprarum*, i dhen Grekiske τράγος ἀιγον. Hebreiske, *Zephir Haissim.* Syriska *Zephreja deel.* Arabiska *Taisun.* Spanska *Cabron.* Italianska *Becco*, hwilket dhe bekommit aff Göterne, sedan dhe intoge Rom och Italien. På Slawiska och Polska *Kosel*, hwar aff man seer at de Latiner, Hebreer, Araber, Syrer, Slaver och Greker hafwa intet wettat rätt, hwad dhet ordet *Bacchus* betydde, hafwa och derföre intet brukat det, at så kalla, hwarken sina Bockar eller Wallbaggar, ey heller Konungar och Krijgz-Anförare, uthan dhet wetta dhe at tala om, at i äldste tijder hafwer en kommit norr ifrån wår Thracia eller Schytia som hafwer anfört en stoor häär och intagit större delen aff werlden, som dhe Thracer kallat Bagge. Hwem dhet aff wåre Fäder warit, skal uthi wåras uthtog beskrifwas. Hwar utaff är händt at någre Lärde hafwa ment at Bagge skulle hafwa sitt ursprung af Grekiska ordet Βωαω det wij kalla Böla och skrijka: men det stämmer hwarken in medh en Öfwerste och Herculs Embete, icke heller med dhe Grekers och Latiners eget ordspråk.

Plures Thyrsigeros, paucos est cernere Bacchos.

Det är, Fyllhundar får man nog, men få manhafftige Baggar. Och är dherföre genom Grekernas och Latinernas oförstånd på wårt Språk, kommit så wijda at dhe kallat *Bacchum* en Fyllhund, och Drinckars Affgud. Doch icke utan någon orsak (den widare skal förklaras, när wij komma om wår Bagges uttog) aff dhet at när han medh sitt Folck kom in til Indien och dhe andre södre

länder, dher Wijn wankade, så lade dhe sig på Fyllerij; derföre och sades at Bacchi årar och wärjor dhe woro wände i Wijnrankar. Och dher aff kom dhet oförstånd at dhe sedan kallades Fyllhundar, Bacchi Bröder och sälskap. Doch lijkwäl hafwer Ovidius som war landzflychtigh aff dhe Romare och förder til Giöternas Stad Tomta wid Pontum, och berömmer sig der aff at han och böcker på Giötiska skrifwit i sin Sapho v. 24 wjst at han förstådt hwadh Gietarnas Book har betyda, der han säger: 'Laga så at du får horn på hufwud, så är tu en Bocker.' Men hwar ärlig Karl beware sig från dhem. Ovidius wijsar och hwad genom Hornen förstås, nembligen, alle Hercullars och Hertugars manhafftigheet: ty säger han i sin book de arte amandi l. 1. v. 232. 'Den rödfergade kiärleken han tryckte Bacchi horn.' det är, när en manlig Krigzman lägger sig på Kiärlekz saker, så förgår honom hans manligheet i Krig och Örlig. Hade dhe gamble Lärde förstådt wåras gåtor, och wähl läst den gamble Apollodor: Ath: Bibl: l. 3. p. 170, huru Thoor födde med Semele Dionysun, lef-|148|wererandes honom Mercur i händer, och wände honom i en Bock, så hade dhe rätteligen förstådt, hwarföre Dionys-sun kallades Bagge, och hwadh dhet hade at betyda, nembligen en stoor Krigs Anförare. Ty uti Atl. 1. C. 31. p. 729 [= s. 457] hafwe wij wijst at Mercur war den högste Konungs eller Thoors Tienare, som bar hans märcke för hela Hären, war dhes högsta Anförare, Kungens Cantzler som wij nu kalla, så och Skattmestare, ty wille Thor här låta sin Son hoos honom upfostras, på dhet han i alle sådanne stycken skulle blifwa lärder, at han sedan genom sin Faders Thors myndigheet, kunde blifwa en Bagge, dhet är, högste Krijgz Anförare eller Hercul; Som och skedde, och dhet war at förstå huru Thor wände sin Son Dionis-sun i en bock. Och effter man här talar om honom, så wil iagh och wijsa huru dhe lärde fahra will om Dionis-suns nampns uhrsprungh, som sees aff Lill: Gyrald. Synt: 8. p. 233. *Dionysius* är så kallader effter sin Faders nampn *Dios*, och Staden *Nysa* i Arabien, som han tagit aff Diodoro. Effter Pausaniæ meningh at han effter sin Faders nampn *Dios* och Ammans nampn *Nijsa* skulle således heeta. Men det hafwer då warit lijkare han hade hetat *Diosemele* effter Fadren och Modren, än effter Amman, med mindre Jofvr eller Thor hade kanske mehra hållit aff Amman än Modren. Andre som uthtolcka Hesiodum, meena honom kallas aff *Dedoinijsan*, dhet är den som Wijn gifwer. Men då hade intet Thor behöfft at lefwerera honom Mercur til en Lärfader i händer, uthan giordt honom til en Kiällarswän på någon Krogh. Andre aff διος νους, dhet är, Jofurs Sinne. Somblige willia hafwat aff διανύσαι, dhen som kan giöra något ferdigt. Detta kommer lijkare en Byggmästare til, än som en Krijgsman, hwilken måste mehra rijfwa och stöta neder, om han wil en Stadh och Fäst-

ningh winna, än byggia up. Flere uhrsprungh kan i samma rum läsas. Wore Dionysuns nampn Grekiskt eller Latiniskt, så behöffdes intet at så fälas omkring effter uhrsprungs ordet. Men såsom Fadrens namn war Swenskt, så är och Sonens. Och är wijst både i Atl. 1. C. 29. p. 708 [= s. 444] och här C. 4. p. 58 [= s. 71] at Thor han het Dia, Dis och Dion aff sin Moder Jorden, och war icke allenast alle Gudars och Gudinnors ärenamn såsom Deja, Diana, Disa, Ditäja, Diar aff samma ursprung, effter dhe woro som Ammor för dheras Undersåtare och Folck, såsom dhen Helga Skrifft dhem med dhen äretitteln behedrar, uthan war dhet serdeles dhen högste Konungens eller Thors wedernampn at han heet Dian. Och är på wårt språk Dyan Jordenes Konung, eller en Rjkes eller Lands Konung. Betyder och så ett Folcks Konung, ty Dij och Thij, Tui, bemärker Folck. Är således Dyan, så mycket som en Konung den mycket Folck föder, (*Nutrix Deus*). Alle desse uttydningar och ordetz egenskaper komma en Konungh eller Thore |149| rätteligen til. Dyonis eller Dianis är nu Genitivus casus som i Skolarna talas, och när man lägger Sun eller Son til, såsom det hos oss på Runstenarna skrifwes med *V*, *A* och *O*, så kommer ordet aldeles öfwerens med hans nampns beskriffningh at han war Dionis sun, dhet är, Thors Son, såsom alle gamble Skribenter honom kalla. See dhetta stämmer inn med dhet Tacitus skrifwer i sin Germ: c. 1. p. 589. om wåra förste Fäders nampn Tuis-sonen, dhen han säger wara född aff Jorden och således dhes Son. Ty Tys är Genitivus casus aff Ty, Jorden, och Sonen är ens Barn eller Foster. Wij willie nu komma til wårt förra, at såsom alle store Krigshärars Anförare kallades Baggar, så bleff och Solen kallat heims-Bagge, Himins Bocke och Bogi, som sees i Solens Skald och Edda i Solens kienningar p. 374. och M.S. Såsom hon är alle Stiernors Anförare och Herre. Och således säger Macrobius Sat: l. 1. c. 21. p. 305. 'At de Egyptier uti stadens Hermunti Baldurs Tempel, som är Solen til ähra bygdt, dyrkade de en Oxe, kallandes honom Pacin (Baggin).' Här skrifwes det med *P* som Lapparne bruka. Men ordet är här fremmande för Macrobio. Orpheus (indragen aff Lill. Gyraldo, p. 241) som han war en Scythe eller Thrace, til sitt affkomme, och kunde så wäl Grekiska, som sitt Moders måhl Scythiska, så kommer han nämmast til sitt uthtaal medh wårt språk; skrifwandes *Bouckeros*, dher wij skrifwa Boucker: Ty wåre Nominativi lycktas mycket uppå *R*, såsom Thor, Mader, Gautir, Fader, Moder, Broder etc. Men Orpheus tillägger effter han och kunde Grekiska, dheras Termination *os*, at effter deras sätt uthtala, *Bouckeros*. Ausonius Epigr: 30. p. 25. säger om oss uthtryckeligen: 'Ogeja kallar mig (Solen) Båcken, Egypten Osirim.'

14. Jon, Jan, Jun, Jo, Gio, war Thors eller Jofurs nampn, men gemeenligen hans Hustrus, gaffs och androm, så at hwar menniskia kallades Jon, som sees i Atl: 1. C. 29. p. 709 [= s. 445]. Wal-jon kallas ännu i dag en Fäherde, Fäkulla och Wallbagge. Finnas och månge ihopbundne ord med Jon på Runstenarne. Jo R: 217. Jov-il 412, 423. Jon-ta 543. Jo-frid 603. Ju-biarn 222, 546, 252. Ju-tiuder 196. Jun-Ulfr 242. Jurun 546, 584. Dhetta nampn gaffs och Solen som sees i Furs Skald, effter hon är såsom en Herde och Fader för Himmelens och Jordens Kroppar, och begynnelsen til åhret. Således hafwa och Trojanerne kallat henne, som synes aff ett monument i Rom funnit, som sees i Grutero p. 1024 indragen ibland min Atl. 1. Tafl: 15, Fig: 61. hwarest på den ena sijdan står en Kar, och namnet hans IONA, och på dhen andre sijdan en Kar, som wänder sigh emot dhen andre, hållandes Solen i handen, och ofwan står TROADAS. Och ehuruwähl dhetta nampn intet är Latiniskt, hafwer icke heller på Latin sådan bety-|150|delse, at det är en Fader, lijkwäl måtte Macrobius bekommit någon kundskap dher om, i dhet han Lib: 1. cap: 17. p. 280. säger: 'Wij kalla Jon (*Janum*) Fadren Solen.' Och straxt der effter *omnium pecorum Pastor*, det är, all Boskaps Wal-jon.

15. Dage, Dake, och Däka, är en Tienare och Tienarinna i wårt Språk, som wijst är Atl: 1. C. 24. p. 614 [= s. 385], uthsprungit aff ordet Dåga, dhet är, förmå något at göra eller arbeta. Dädan säyes han dåger och dåger intet. Hwar aff äre så wähl Konungar kallade Dager och Dag, i Swerige, som sees aff Snor: p. 12. KungSag: p. 5. På 165. Runsten finnes Dauh. På dhen 459 och 627 Dage eller Dake. Fast nu dhetta ordet intet heller warit hoos Latinerne i bruk, hafwa dhe lijkwähl fådt kundskap at dhet betydt en Tienare, och hafwa lijtet lenare uttalt des nampn, som sees hoos Horat: de art: Poet. v. 113. säyandes: 'Dhet är stoor åtskilnat om *Davus* (det är Daken eller Tienare) talar, eller *Herus* (Herren).' Solennes Son heet och Dagur, effter som Dagen dåger när Solen förskygges aff Molnen, at tiena Menniskian och Diuren til godo, som sees aff Edda Myth: 8. 'Dagur war lius och fegur effter Fädernas sinu.' Dager heet och sielfwe Solen, som sees i Solens Skald, effter hon giör Dagen.

16. Helaigabal, Heligabaldur och Helgabalin kallades fordom dhe Konungar som rättrådige woro och mycket nitiske uthi deras Gudz dyrckan, fast den war otilbörlig (til deras affgudar) hwilket nampn är aff twenne ord ihopsatt, nembligen aff Helig, dhet är klar som Solen och lycksalig, (*sanctus* och *sacer*) och Bal, Baldur, är mächtig Konung, hwars utsprungz ord är Bella, wara mächtigh. See Atl: 1. C. 34. p. 762 [= s. 479], dher åthskillige

uhrsprungne ordh aff Bella finnas. Således äre och andre kallade Helige, som hafwa warit högt uplyste och lärde Män; Såsom i Trojomans Saga kallas Homerus den Helige. Dhe 9 Majors Mercurs Mödrars berg heet Heligköns Berg, (*sacrarum Musarum mons*). Heela Sweriges Öö Heligz-oeja, see Atl: 1. C. 15. p. 480 [= s. 301] och andre rum och öyar i Swerige. Heligesund, Öresund, see här Cap: 4. p. 92 [= s. 104] och aff oss än i dag Helige Apostlar och Propheter Gudz Tienare. Esai: 6. v. 3. 'Helig, Helig, Helig är Herren Zebaoth'. Helig dagen, *sacer dies*. Dhetta nampn gaffs och Solen, som en Konungh dhen mycket klar och lius är för alle andre tingh i werlden. Och är dhet namnet utkommit til alle andre Folck i werlden med wåre Giöter som satte sig i Asia och Phænicia, aff hwilka dhe Trojaner och Phenicer hade sitt ursprung. Ty wetta och dhe Lärde intet, hwar dhe skole igentaga dhet *Heligabals* ordetz uhrsprung, fast dhe finna aff dhe Phrygers eller Trojaners Skriffter at Solen är kallat *Bal*, *Bel*, *Bolathen* och *Heligabal*. Som den mycket lärde Seldenus om dhe Syrers affgudar Synt. 2. p. 219 til 223 tilstår; Bekiänner och der hoos at der aff är kommit at detta nampnet är genom deras förseende åthskilligt skrifwit p. 21. *Heliogabalus*. pag. 220. *Alægabalus*, *E*-|151| *lagabalus*, *Helæogabalus*. Der hafwer han inscriptionen: SOLI | ALAGABALO | JVLIVS BALBILLVS. Aff flere inscriptioner wijsar han at Iulius Balbillus war Solens Prest. Men ordetz uhrsprungh wijsar han icke: hwilket på wårt språk är ihopsatt aff Bal det är Solen, och Bille eller Bild, det är den som affmålar en annan ting, och den beskrifwer såsom hon är, hwilket denne Solens Prest giorde. Dädan Bilette, *imago*; Och således kallade och wåre Giöter utom landz sine AffgudaPrester *Pileater* (Billetter) som sees aff Iornande c. 11. p. 627. Ordetz uhrsprungh är Billa, och inbilla sig en saak, det är så skapa henne i sitt sinne, såsom hon uthwärtes och i sig sielff är fatt. Gud skapade Menniskian effter sitt Billätte, läses i 1 Mosis Book. Och såsom wij begynt desse fremmande orden at uttolka, och wijsa dem alla wara Giötiska, och de andre lärde ey dem rört, så willie wij den gunstige läsaren til nöye, fara fort medh dhe andre. Uti Atl: 1. C. 34. p. 763 [= s. 480] förmäler iag at somblige mena, at effter i Hebreiske Bibelen nemnes och *Bal* offta för een affgud, Konungh och Herre, och således wara Hebreiskt ord. Men såsom Hebreerne kalla en Konung mästedels *Malak*. Så synnes *Bal* warit fremmande hoos dem, hwilket bekräfftes aff ett mechta härligit rum uti Prophetens Hoseæ Capittel 16 och 17 vers: 'Och på then tijden säger Herren skal tu kalla mig, min Man, och icke meer kalla migh, min Baal. Ty iag skall låta Balims nampn bortkomma utur hennes mun, så at man theras namn icke mehr ihogkomma skal.'

Aff hwilket rum klarligen synes, at Gud den högste intet wille wara kallat med en fremmande Konungs och Affgudz nampn, utan genom Judarnas egit språk: Och hafwer så detta ordet Baal warit Göternas egentelige namn, såsom der aff synes at Moses Exod: 14. v. 2 kallar honom *Baal Zephon*, det är den norske Baal, såsom williandes gifwa tilkienna hwar ifrån han war kommen, se Atl: 1. C. 34. p. 761 [= s. 478]. är och der aff hela Sweriges Ö kallat aff de gamble *Balth-eia*. See C. 12. p. 449 [= s. 281]. och Westgiötharnas hela Kungliga slächt är Bals eller Baldurs affkomme, som sees aff Iornande c. 29. p. 651. Seldenus tilstår p. 217 at både de Kaller och Britanner hafwa kallat Solen *Abellio*, *Belen* och *Belin*, indrager och en Inscription: DEO | SANCTO BELA | TV CADRO. Här äre 2 Latinske ordh som betyda Gud den Helige och dhe andre äre Giöthiske som han ey uttyder. *Bela* är mechtig Kung; *Tu*, som hoos oss, Engeländare och Tyskar, läses som *Ty*, är Folcketz nampn och jordens Gud, Gut, *Cader* ell. *Gauter* är en Gud; |152| Och således är dhenne inscription på Swenska: Gud, den Helige, Konungen Folketz Gud. Aff dhenne inscription kan man nu klarligen see, hwad Helige Baal hade at betyda, ty aff Esaia är wijst at wårt Helig är Latinernas *sanctus*; Och är då lijka *sancto Bela* medh Helige Baal. Än flere skiähl wijsa Baal warit Giötiskt nampn, ty Bel war Neptuns Son, och drog med Folck in i Chaldeen som wiist är aff Diod: Sic: vid: Atl: 1. C. 34. p. 761 [= s. 478] och C. 35, p. 787 [= s. 495]. Babylon bygde han up, som sees aff Eusebii præp: Evang: 420. Och är i dhetta ordet allenast *L* utslutit, til at wigare uttala Stadsens nampn som skeer offta i alle sammanbundne ord; Elliest skulle stå *Bal-byle*, Byle är hoos oss en Stad, Säte, By. Och är så Balbyle Kungstadh, allenast man intet blandar *Babel* med *Babylon* som war ett Torn, och så heet aff den språketz förbistring, som Gud den Högste menniskian straffade med, som läses Genes: 11. v. 9. Baals Hustru Saturs Dotter heet *Balatis*, Euseb: præp: Evang: l. 1. p. 38. Dis, Disur, Disa är Gudinnornas namn, såsom Drotning Disa i Swerige. Och finnas Qwinnor som här hoos oss än i dagh bära sådant nampn. Bals Dotter heet *Thronie* Strab: l. 1. p: 42. Droning är hoos oss så wäl en Konungs hustrus namn, som des Dötrar. *Asbolus* war och Solens nampn som hängde sig up i Furuträ. Tzetz: Chil: 4. c. 22. As är hoos oss alle Gudars ähretittel. Asbold är Gud, en mechtigh Konung; eller Gudarnas Kung. Ehuru Tzetzes dher förer in på Kiemparnas Konung som slogs medh Hercule, så är och Solens bortgångh hoos oss på samma sätt affmålader som wjdare strax wijsas skall.

At Solen heet *Bel-Athen* är wijst Cap. 4 p. 63 [= s. 76] som är ihopsatt aff *Bel* mächtig, och *Athen*, en Fader. Hwilket nampn Athia, Othin, och Atta gaffs och så Solen som reda wijst är i den 8 puncten. Belfegur är tilförenne

wijst at wara ihopsatt aff Bel och Fegur, dhet är lius, klar och wacker. Som och Dagen kallas, dhet rätt nu af Edda wijstes. At Bal och Baldur betyder rätteligen mächtig, och dher aff dhet gifwitz en Konung til ähretittel, kan man see aff wåra gamblas nampn, som och dhe Phænicer wåras affkomne brukat, såsom Ha-bal, det är hög och mechtig. Annibal en Konungh mechtig. Astroubal den Phenicerne uttala *Asdru-bal*, i Kiärleek mechtigh. Men Asdruin-bal dhet är en Gud trogen och mechtigh. Adder-bal eller Odder-bal med wäryan mechtigh. Många Krijgzmäns och Hieltars nampn, får man hoos oss ihoopsatt aff Odder: Äeg och Odde, är Wärjornas tilnamn och kallas Aeggen den hwasse sijdan på Wärjan, men Odder den ytterste spetzen. Dädan Starck-Odder den store Hieltens namn aff dhet han war starck i wäryande och fächtande, om hwilken läses i Saxone, Olao och Ioh. Magno. Od-nyter, Runsteen 128. Oder, R. 344. Odde, Snor: f. 171. Aatter, R. 537. Dhetta nampn boro och wåre Giöter uthomlandz, som sees aff Romerske Rådherrens Cassiodori Epistlar l. 5. E. 36. dher Kung Thioderich gifwer en sin |153| manhafftige Krigsman Starcædder affskied, som länge hade manhafftigt tient, men för många hugg och såår skull på sin ålder, måste begära affskiedh. Mahar-bal och Maar-bal, är en til Häst mächtig. Det och Phænicerne brukat. Balshemain, Balsheimin, Balshimin är hoos oss Kungen i Himmelen eller Solen på Himmelen. Heman, Haim, Himen är säte, By, Stad, så up i lufften som på jorden, så kalla och Phænicerne Himmelen, see Selden: S. 2. p. 215. Plutarchus der han talar om floden Sagaran p. 155. i Phrygia, säger han, at der in wed ligger ett Berg som heter *Balinajos*, och betyder så mycket som Kungligit Berg. Hade Plutarchus förstådt wårt språk, hade han straxt kunnat sedt ordet wara ihoopsatt aff twenne, som upfylt hela des beskriffning. Balin är Kung och Åås är et Berg. Äfwen så heeter wijd Wästeråås här i Swerige Balinsåås, *Regius mons* & *Solis mons*. Balinsta, *Balis* s. *Regis civitas*. Bal-lunda *Solis lucus*. Bal-by, *Solis pagus*. Flere läses i Atl: 1. C. 12. p. 455 [= s. 285]. Seldenus p. 219 säger at en förnäm Konungz Mynt i Engeland är funnen som står *Cunnobelin* uppå. Dher Seldenus hade wårt språk warit bekant, hade han wist råkat uppå dhes uthtydningh, nembligen Cunno, Gunno, Kunno är Folck, Belin är Konung. Såsom och sees aff andre Kungelige ähretittlar, som i wårt språk bindas med Gunno. Såsom Fan, Rek, Man, Mar, Mir, Munder, Walder, etc. Gun-fanni, Gun-reck, Gune-mon, Gunne-mar, Gunne-mir, Gunne-munder, Gunne-valder, Gunne-balde. Altsammans på Latin *Populi Rex*. Gia-bal jordenes Konung. 'Se så wille Gabalus som war Romerska Keysaren låta kalla sig Solen, ty bleff han och kallat Heliogabalus.'

Som sees aff Servio ad. 7. Æneid. Här är rätt märkeligit at dhet nampnet han förr baar, war och Giötiskt, då han war Giabalur, Jordens Konung, och sedan at han wille kallas Heligabal, skinande som Solen Himmelsk Konung.

17. Än äro flere nampn giffne Konungarna, så wäl som Solen, nemligen Ammon, Asmun, Hereker, Herculer, Saräfia, Tys, Dis, Thor, Jofur, Tyr, Frei, Necin, Nicudur, Ketur, Mader, Man, Gaut, Gat, Gadir, Hagad som finnes hoos Skalderne, dhe iag sparer för widhlyfftigheten skull, så och emedan de ey så offta äre brukade hoos dhe gamble Skribenter, at der med behedra Solen, såsom dhe andre tilförende indragne nampn, wedh hwilka dhe förnembste Gåtor dichtade äre, angående Solennes borttawarelse hoos oss längst up i Swerige om Wintertijden, doch skal iagh der lägenheet gifwes dem ihogkomma på sine rum.

III. Det är nu wijst i första puncten at wåre Fäder hafwa dyrkat Solen, och hwad orsaak, Uti andre puncten äre och alle hennes åtskillige nampn framdragne. Nu wilie wij komma til at berätta hwad tijd hon om åhret dyrckades.

Det är så i min Atl. 1. C. 6 widlyffteliigen |154| som fremst i detta här Capitlet wijst, at dhet skedde om winteren, då Solens galt och hästar henne til ära offrades Jultijden, sedan sorgetijden war förbij, som högst räknades wara de 40 dagar, emedan Solen war borta. Men en kan här med skiäl fråga, hwarföre denne dyrkan skulle giöras til Solen uthi Hufwudstaden Upsala, genom alle underKonungars tilsammankomst, der lijkwäl Solen aldrigh är borta, och altså intet behöffde henne fägna som aldrig warit från dem, eller om de äntelig skulle henne någon ära giöra, effter andras willfarelse, hwarföre de icke höllo Solens fäst, på den dagen som hon syntes förlängia sin gång näst effter den kortaste, när hon stiger in i Steenbocken. Hwarföre måste wij här först wijsa hwarest denne Solens fäst är begynt, och hwarest wåre Fäder först suttit i Swerige. Uti min Atl. 1. C. 4. är wijst hwad som hafwer lockat menniskian til at reesa hijt norr, förutan Gudz serdeles skickelse, som säger at de woro effter Babyloniske förbistringen spridde i all landh. Nu willie wij än flere orsaker tilläggia at menniskian sökte de högste bergen at beboo, som Swerige för andre land är nogh begåfwat med, aff orsak at de woro swage i troon til Gudz ord, som lofwade dem at floden skulle intet mehra förderfwa jorden, lijkwäl fruchtade större delen derföre och bodde up i bergen. såsom sees först aff Ioseph Flavian i de Judiske handlingarna l. 1. c. 5. 'De 3 Noe sönner Sem, Iaphet och Cham som woro födde 100 åhr för än floden kom, woro de förste som öfwergofwo at boo up i bergen, och begynte flyttia neder på slätterna, woro

och uphooff at inråda andra at dhe dhet samma giöra skulle, hwilka ännu intet tordes gifwa sig ifrån bergen, emedan den store floden som händt hade låg dem i dageligit minne.' Straxt dher effter säger han om dem, när dhe då omsider flyttiade neder til slätten, effter landet war der tienligare til åkerbruk, och rijkare aff fiskerijt, aff hwad orsak de bygde ett så högt torn, säyandes: 'Nabrod (Nimrod) Chams Soneson bleff småningom en Tyran, sökiandes at draga menniskiorna från Gud til sig, och lofwandes sig wilia wara deras anförare, tilböd dhem sin tienst och konst om någon ny flod skulle komma öfwer dem. Ty sade han sig willia byggia et så högt torn at intet watn skulle kunna så högt stiga at det skulle råka dem.' Huru nu Gud förbistrade deras tungomål så at de wände igen at byggia widare, kan läsas i den H. Skrifft, och utan twifwel hafwa wäl menniskiorna åter tagit rädhoga til sig och flyt up i bergen, emedan denne konsten ey gick an för dem, såsom synes aff andre Hedniske Skribenter; såsom Plato de legib. l. 3. p. 678. 'Ty (effter Deucalions stora flod) tordes menniskiorna intet begifwa sig neder aff bergen in på slätmarken, för stoor förskräckelse och räddhoga skull, menandes at neder på Slätterna bodde elakt Folck som med Trullkonster omgicks.' Widare beskrifwer han huru dhe leffde tilsammans, och hwadh dhe sigh födde medh: 'Der war ingen träta eller Örligit dem emillan. Miölck och Kiött hade de intet i förstonne at äta (nembligen aff heem-|155|tambd Boskap) utan de lade sig på jägerij, som gaff dem både ymnog oc god kost.'

Det bekräfftes och aff Strabon: Geogra: l. 13. p. 592. 'Plato han slutar at menniskian hafft 3 slagz lefwerne effter floden: Aldraförst at hon hafwer bott up i de högste bergen, uthi slätt och rätt tilståndh, fructandes för watn och siöar som hafwa syntz neder uppå slätterna. Sedan hafwer hon bodt neder bättre på bergen, när hon tog mehr mod til sig och såg slätten och siöarna torcka mehr ut. 3.die resan begynte de boo på släta marken, när det alt mehr och mehr torckades ut.'

Diodorus Siculus der han talar om Siciliæ äldste tilstånd, säger lijka så p. 133. 'Fordom hade de sina städer och byar up i bergen aff räddhoga för röfwerij. Inga Konungar hade de, utan hwar by sin egen Förste eller Föreståndare.'

See här äre klare skiäl nog, hwarföre wåre fäder äre effter Floden och Babylons Torns förbistring, flydde hijt norr, både för Bergens högheet och myckenheet, så och det härljga jägerij, fiskerij och skiuterij, det öfwergår månge andre land i hela werlden, och at denne tankan intet fåfengh är, så wilie wij indraga de skiäl som wåre äldste Fäder Skyterne hafwa brukat mot dem som i söder bodde. Serdeles Egyptierne, när dhe trätte om hwilket folck och land skulle

wara älst. Egyptierne tala således hoos Iustinum l. 2. c. 1. f. 46. 'I begynnelsen, när en deel aff jorden bran så heet aff torcka, en deel åter war heel steel aff ohörlig kiöld, så at inga mennjskior der först födas kunde, ja icke at några andra kunde sig der nedsättia, för än menniskian fan råd at genom kläder förswara sig, eller och annan konst förwara sig mot kiöld och hetta, och således ändrat orternas swårheter. Men Egypten hafwer altijd warit så medelmåttig til lufften, at hwarken winterens kiöld eller Solennes bränna hafwer kunnat tryckia och beswära des inwånare; jorden war dher så fruchtsam at intet landskap kunde wara ymnigare at föda menniskian, än det. Scytherna de swarade at lufftens mildhet och fructsamheet war intet något skiähl til någon folcks och landz ålder. Ty naturen när han åtskilde orterna med kiöld och hetta, så hafwer han och på hwar orth födt sådanne diur som sådan hetta eller kiöldh fördraga kunde: så wäl som allehanda Örter och Trän som woro tienlige til hwars och ens orts natur. Och såsom Scythernas Himmel och Lufft är skarp och kall fram för de Egyptiers, så äro och deras kroppar och sinnen starckare |156| och manhafftigare: Sedan om landskapen hade fordom warit alt ett, som nu synes sönderdelade, såsom Holmar, antingen då i förstonne watnet hafwer öfwergådt hela jorden, eller elden och hettan hafwer öfwer hela jorden regerat, så är ändå Scythien aldra först bebodd. Ty om elden eller hettan rådde först öfwer jorden, hwilken när han småningom släctes, så hafwer ingen deel för begynt blifwa kall, än den nordiske, så at ännu ingen deel i werlden är kallare. Men Egypten och hela österlanden är mycket sent blifwen swalkat, hwilken ännu brännes aff Solenes hetta. Hafwer och jorden fordom warit öfwertäckt med watn, sannerligen så äro de högste länder först sedde, när watnen hafwa begynt siuncka, men på de lägsta hafwer watnet längre stådt; och äro de landen först med Diur besatte och förkofrade som först äro uthtorkade. Nu at Scythien är högre än andre land, wjses der aff, at des floder som der sitt ursprung hafwa, löpa först in i Mæotiske träsket, och så in i Pontum Euxinum, och der utur in i dhet Egyptiske hafwet: Men Egypten som genom så månge Konungars, i så månge 100 Åhr stora omkostnad är förwarat mot watnens öfwerflödande med så månge wallar och grafwar, kan ändå aldrig så til Åker brukas som sig bör, dher icke heela floden Nilus utstängdes, och altså när man detta alt åskådar, så och den gyttian som åhrligen sig sätter och förökar landet, så är Egypten det yngsta aff alle länder.' Egyptierne hafwa intet kunnat neka til detta Scythernas taal, icke heller än i denne dag, at deras land är sennare bebodt, ty först aff förra indragne rum är klart at menniskiorna först bebodt bergen, och at i Egypten äre inga berg, utan floden Nilus, alle åhr skölier öfwer hela landet, så at de städer som der bygde äro, de äro med flijt

på uphögd jord upbygde, och när man wil läsa allas historier ifrån Homeri tijd in til denne dagen, skal man finna huru Egyptiens land hafwer tiltagit, på så och så månge mijl, genom den gyttian som årligen sig sätter effter hwar flod. Aff detta härliga rum är och märkiandes, hwilka Skyther detta talat, nembl. wåre fäder som längst norr bodde, Ty elliest, huru skulle dhe andre som bodde in wedh Danubium i dhen mindre Thracia, eller kring Pontum kunna säya at intet land war kallare i werlden än det norska, och at det war högst, emedan Ryssland, Påland, Tartarijt, äre alle flata land, äre och något warmare än wår skogrijka och bergutta Atlandz öö. Sedan at alle strömar som flöto i Mæotim, föllo med sina Kiällor ifrån högre rummen til de lägre, med mindre de det icke ögonskeenligen sedt. Och när man detta wäl öfwerlägger, at de store strömar, såsom Borystenes, den stora och mindre Donau (eller Tanais) flyta ifrån norden i Mæotim, och Volga som nestan hela Ryssland intager, flyter äfwen så ifrån nordan in i Mare Caspium, emillan hwilket Haaff och Pontum berget Caucasus och Armenien liggia, der Noæ Arck först |157| stannade effter floden, så lärer man wäl kunna sluta, at menniskiorna när dhe gofwo sig utföre från Armenien til Senahar, och sågo dhen store floden Euphraten flyta ifrån dhesse bergen, der de först bodde, neder åt inuthi Söderhafwet, in emot hwilket dhe upbygde Babylons torn, och när de blefwo der straffade med förbistringen, at icke större dehlen gofwo sig för tryggheten skull åter up til samma bergen igen, wid Euphratis källor; och såsom dhe sågo, at ofwan dem låg både dhet Euxinske hafwet och det Caspiske, til hwilka åter alle de andre floder högre up ifrån norden flöto, och ey twert emot, ty kunde de ingen annan tancka fatta, än at wijdare föllia åt desse floder Volga, Danaa etc. upföre, at bekomma högre länder, der de än säkrare kunde wara för någon flod. Och således är det sant, det Skytherne här bekiänna, at de äro dhe äldste, hwaraff och är kommit at dhe gamble hafwa kallat den första ålderen effter floden Scythismum, som sees aff Cron: Alexand. så och trodt at Deucalion under hwilken floden skedde, war en Scytte, som Lucianus talar, indragen i min Atl: 1. C. 1. p. 6. [= s. 10] och at wåre Fäder hafwa följdt desse 2 floder Danaa och Volga åth, at sökia sigh högsta länder igen, wijses nogsampt aff alle senare tijder, at de igenom dem hafwa farit fram och tilbaka utur Swerige och in i Grekeland, Armenien, Persien och Indien, som längre fram i uttogen wijsas skall, så och aff alla wåras Historier, at de gått utom Finska skiären, der Volga och Danaa begynnes, och satt sig på de högste bergen i Finland, som nogsamt wijses aff Ioh: Magn. i sin Swenske Hist. l. 1. c. 4. der han talar om 'Magog, den han wil skola wara Scythernas Fader, at han hafwer aldraförst regerat uti den delen af Skythia

som ligger i Europa, hwilken nu kallas Finland emoot Solenes upgång eller emot floden Tanaim, och lyder i denne dagh under Kungen i Swerige.' D. Loccenius i sine SweaGöters antiquiteter c. 1. f. 2. 'Scytherna och dheras afföde som äro de Swenska, Giettar och Giötar, äro först aff Asien in i Europam komne och först i Finland, och ifrån Finland i Swerige.'

Förutan nu hwad som Scytherne hoos Iustinum sielff bekänt, och wåras Historier witna, så gifwa och alla wåra Fäders Gåtor nogsamt tilkienna, som dhe om dheras första affgudar, så Solen som Månan och Jorden så wähl som om deras första Konungar Satur, Thor, Mercur etc. hafwa dichtat, så och deras höga Berg och Klippor, som effter dem hafwa sine namn, at de först hafwa bodt uppå de höge bergen ofwan Torne, derföre, när man läser om Gylfe, som war Kung i Upsala (uti Edda och Gylfes Sagor) och tilseer hwart han tog wägen, när han wille hafwa kunskap om alle gamle handlingar och förste Gudar, så drog han norr ut öfwer Riphelstigen. När K. Gorm wille hafwa äfwen sliik kunskap om de gamble Gudars uprinnelse, for han med Atlefarer up i Biarmia eller Finlandh alt utom kringh Norye. |158| Förutan detta så är nu aldrakrafftigast dhet alle Grekiske och Latiniske Poeter och Skribenter tilstå at Mundilfares Sönner Solen och Månan störte sig i Oeridon, och der woro en tijd borta, hwilken gåta om Gudarna med andre slijke, som här effter skola inkomma, äre alle ofwan Torne i högsta bergen updichtade, och kunde intet annorstädes updichtas, som wijst är. Så och, at wåre Runstafwar äre först skurne effter Solens bortawarande och igenkomst på 40 dagar, dher uppe, emedan som intet något sådant skeer här neder wid Upsala, och neder i landet. Och alt således är dher uppe, ofwan Torne, först Solenes och Månans gångh achtader, hwilket otroligen bekräfftar alla Grekers bewitnande, om K. Atle och Mundilfare, som hafwa först uthmärkt Solens och Stiernornas gångh, och at wåre Fäder först sätt sigh der vppe, aff den orsaak, som sagdt är, at dhe woro rädde för någon flodh skulle åter komma. Wij wilie så tilsee hwilka berg der uppe äro, som bära nampnen effter de förste Gudar eller Konungar, och på hwadh bergh Solenes bortawarande är i 40 dagar, och störtande med Månan i Oeridån eller Östersiön; Och ehuru i min förre Atl. deel, så och dhes Taflor, nämpnas Bergen widh sine nampn, effter den anledning iagh hafft aff Burei description. Svet. Blaus och Iansonii Atlante, Schefferi Lapponia och andre, lijkwäl kunde iag intet gifwa migh til fredz, för än iag underdånigast hoos min Allernådigaste Konung, K. Carl dhen Elloffte, som mycket wärderar dhe gamblas handlingar, så och wår Acad: Cancell: Gr. Bengt Oxensterna, som mycken försorg drager om de gamblas handlingars i liuset framkommande, at Mons: Pering som är en lem uti Collegio antiquitatis måtte

få resa dijt up, emedan ännu Solen wore stadigt uppe, och så wäl det i acht taga, som effterfråga alle dhe dher nampnkunnige Bergens nampn, och mera sådant. Hwilket och så skedde, tagandes med sig Assessorens och Secreterarens i Coll: Antiqvitatis Hadorphii Son, och förrättade så lyckeligen resan. Hwilken mig berättade, at den 3 Iulii kommo de til Kängis Bruk som ligger ofwan 67 elevation graden 43 Middagszlinien (Tafl. 6.) emellan Torne Flod (*Iovis fluvius*) och Gallis Flod (*Gallum fluvius*) wid Kangis vara (*Regius mons*) dher Solen hafwer klockan halffgången 12 gådt neder under Horizonten, för dem som woro neder under Bergen, men skijnt stedze uppå Bergzklintorna der hon syntz som en Mask krypa emillan träna, och Klockan halffgången 1 war hon heel uppe. Den 3 Iulii är nu 22 dagar effter Stadbragde, och borde och då Solen wara der under Horizonten, som hon in til den 20 dagen hafwer der warit stadigt uppe, som och 20 dagar för än hon kom i Stadbragde. Och stämmer dhetta in medh Cluverii, Ol: |159| Magni och andras uthräkningar öfwer samma Orth. Rundt om detta Känges vara, (Kenges Tresk Piscatoris Tafla) emillan 65 elev. grad och 70 äro dhe förnemste Orter oc Bergen effter dhe äldste Gudar och Konungar kallade, och wil iag i Wester begynna ifrån den nampnkunnige Agrunden (*Acheron*) liggiandes emillan 67 och 68 elev. grad. 31 midd: lin: dem at upräkna. Hwarest först är Tetis Fiord, *Tetis Lacus* s. *sinus* (Sanson Titis Fiora och Piscator Titis Fiord och Titis Näs, Titus Fiord Scheffer. Lapp. c. 35. p. 377) emillan 67 och 69 el: grad: 34 mid: lin: Titis näs wid 68 el: grad: Atle Fiord (*Atlantis sinus*) 68 elev: grad: 35: mid: lin: Atle botn (*Atlantis mare* s. *pontus*), Adle-fiord Piscator och Blau wid 69. elev. grad. 36 middagslin. Herculs åås (*Herculis mons*) Herculzberg P. Clas. Herchul åås Scheff: Lappon: c. 10. p. 102. 67 elev. grad: 36 Midd: lin: Juppis träsk (*Iovis Lacus* Piscator och Blau) wid 68 el. gr. 37 Middagzlin. Borisiö (*Boreæ* seu *Saturni Lacus*) Burei antiquit. Tab. Porkij & Ioh. Magn. Porkiaur. Scheff: Lappon: c. 10. p. 102. Wijd 67 elev: grad: 38 middagslin: Bals Fiord (*Bali* s. *Solis sinus*) Burei och Blau under 69 elev. grad. 38 Middagzlin. Atle Fiäll (*Atlas mons*) Burei antiquit. Tab. & P. Clas: 69 och 70. elev. grad. 40 Middagzlin. Jettaborg (*Gigantium Arx*) Burei antiq. tab: och Ianssonii 68. elev. grad. 42 middagzlin. Siggevara (*Minervæ* s. *Atinis mons*) Sansonius Seg vuro, Seg varo Blau. 68 elev. grad. 40 midd. lin. Måniä Tresk (*Lunæ Lacus*). Moniä Tresk. Piscator och Bureus 68 elev. grad. 42 middagslin. Auni-vara (*Auni mons*) Aunis-jocki s. *Auni fluv.* Blau 69 elev. grad: 43 middagzlin. Jovis vara (*Iovis mons*) P. Clas. 66 elev. grad. 43 middagslin. Junos-vando (*Iunonis Lacus*) Scheff. Lappon: c. 33. p. 368. der som är den stoore floden Tornaa

(*Iovis fluvius*) Burei & Blau: Tornåås (*Iovis collis*), Torne-stad (*Iovis civitas*). Jovara (*Isidis* s. *Ios mons*), Jo-wara Blau & Sansonio 66 elev: grad: 46 middagzlin. Der och Io-tala (*Ios regio*) och Jo flod (*Io fluvius*). Bagger Träsk (*Bacchi Lacus*), Bager Träsk Piscator och Blau. 70 elev: grad: 48 middagz lin. Bagge-bolet (*Bacchi Territorium*) Schefferi Lappon: c. 8. p. 78. Gäcka man vara (*Gigantium mons*) 66 elev: grad. 45 middagz lin. Gylfes tunder (*Gylfonis Regis mons*) 68 elev: grad. 44 middagzlin. Syrö (*Solis insula*), Suy veer & Suroij Sanson och Blau. Ogge-fiord (*Neptuni sinus*), Voggefiord Blau och Burei Tafla. 69 elev. grad. 36 middagz lin. Veggos vari (*Neptuni mons*) Scheff: Lappon. c. 35. När man nu tilseer alle desse Konungars säten så finnas oc inga hafwa warit på aldrahögsta Klinten |160| och Kiölen aff wåre Fiellar, mehra än Atle Fiell, som ligger emoth Atle Botn, som är märckeligit, uthan alle på dhe lägre Bergen moth söder; så at Solen hafwer sitt wärkande hafft moot dhe högste Fiellar, och sielfwa Kiölen som affwärjer dhet stränga Nordanwädret, dhet och dhe bruka som än i dag dher uppe lefwa, at ingen boor på högste Fiellen, ty der är en skräckelig Kiöld. Uthan mitt i Sommaren, när Solen är 2 eller 3 månar stadigt uppe, då hafwa dhe allenast sina Renar dher uppe, som äta den hwijta Mossan, der aff de blifwa så feeta. Men om Winteren boo de altijd nedre emillan bergen. Ty troor iag icke heller, at K. Atle hafwer bodt på den högste klinten aff berget, utan allenast då och då der achtat uppå Solens och Månans gång och dädan berget fått namnet. Och såsom de hafft sine säten up wid bergen oc des insiöar, så är hela fjällen kallat Sæva fiell, och aff Lapparne Saiva-vari, det är heligt berg, för Konungarnas skull, och Saiva-jocki, helige floder och siöar, som wijst är Atl. 1. C. 16. p. 489 [=s. 306].

De gamble berätta nu, at K. Atle war en stoor stiernkijkare och fan först uppå Solens och Månans rätta gång, och åhretz omlopp, aff det at det berget och orten han wistades uppå, gaff en mächta godh lägenheet dher til, hwarföre såsom tilförenne aff alle gamble Skribenter wijst är, intet annat Atle berg wara, som de beskrifwa, än dhet som här under norrstiernan i Sweriges Atlandz öö ligger, så will iag och wijsa, at ingen ort är beqwämligare än bergen som liggia antingen längst i nordan eller sunnan, at utmärkia Solens och Månans gång, och finna rätta dagtalet i året effter Solens gång och see henne stanna just på en punct, effter sin hela åhrs omgång. Det är nogsamt bekant at i första tijderna hafwa de beräknat sin lijffzlängd effter dagarna, hwilka dhe kallat åhr, som wijst är Atl. 1. C. 35. p. 768 [= s. 483] och wijdare skal wijsas när wij komma til Chronologien, och det aff ingen annan orsaak, än at de klarligen sågo dagen och natten, skillias genom lius och mörcker, deras Barn, Diuren på

markenne och serdeles örterne, hwars Blomster allenast på någre dagar blommas, och straxt affalla och döö sin koos, så at de icke syntes behöfft någon klarare och wissare tijdh räkna, än genom dagar och nätter, emedan antingen Himmelen war klar eller ey, och de antingen sågo Solen eller Månan, eller icke, så war dem doch dagen och natten wiss nogh at räkna effter. Sedan kommo dhe at räkna åhren effter månatalet, emedan de sågo Månan stundom i fylle, och stundom utan lius, men det gick en lång tijd sin koos, för än de fingo kunskap om, huru månge dagar de skulle månatz åhret, effter månans omlopp gifwa, innan han antingen kom til at just å nyo tända sitt lius, emedan dhe med ögonen det intet märckia kunde, ty han är då emillan Solen och oss, och dher til medh offta mulit, eller och Solen medh Månan under jorden, icke heller kunde dhe fullkombligen see eller märckia, när han war just i sitt fylle. Men til at finna Solens åhr, war ännu så mycket swårare, såsom han först intet ombyter sitt skeen, sedan är hennes omgång långsammare än Månans, och til flere dagar, |161| förutan det at Molnet och Töcknet förhindra en mången gång, at see hennes up och nedergång mot samma rum i Skogen, och det som mest är, at ju närmare man kommer in til medellinien, ju mindre rum finner man på Horizonten til hennes up och nedergång, så at dhe som boo under medellinien, dhe hafwa intet at see Solen gå fram och tilbaka från nordan til sunnan, mehra än på 47 graders rum widh pass; och om man än gofwo dhem dhet, som doch intet skeer, at Solen stege lijka steeg up moth Horizonten, så skulle man ändå mechta swårt finna mot Skogens Trä, eller Bergzklintar, Solens dageliga stegh igen. Ty först, om man ännu i dagh, sedan genom långh förfarenheet Solens wissa gång är bekandt, wille skiffta dhenne hennes gångh eller 47 grader wid Horizonten, från Norr i Söder uthi 182 dehlar, effter 182 dagar, som Solen wijd pass går från Norr til Söder, och effter hon sielff är i anseende moth Horizonten så när 1 grad i sin stoorleek, så fölle Solens upgångh wijdh pass på hwar grad 3 eller 4 dagar å slag at upgå utan någon märckeligh åthskilnad, och altså nestan ogiörligit, någon punct at sättia mot Skogen, hwar man åter annat åhr skulle finna henne rätt igen effter dagtalet. Ja, nu så mycket mehr såsom man intet får deela dhe 47 grader i lijka delar, utan ju närmare man kommer til medellinien, antingen från norr eller söder, så äre Solens steeg större, och åter när hon är längst från medellinien, antingen i Sommar eller Winter Stadbragde, så gör hon dem i medellinien så små steeg at hon i 14 dagar, synnes nestan gå up i samma rum. Såsom detta för dem enfaldigom är til en lijten underrättelse affmåhlat, uti den första delens 4. Tafl. 10. Figur. här pag. 545 [= s. 558], der Cirkelen är först skifftat, effter alla nyas Mathematicorum sätt, i 360 delar, och det genom 360 aflånga små streck. Sedan är Solens up-

gång för dem som boo under medellinien, afmålat innan för Circkelen, nedan för berget *C*., genom 20 afflånga streck, från num. 1 til 180, som gå neder åth berget *D*. och åter tilbaka från 190 up til 360. Dher man nu kan märkia at när Solen är om Sommar Stadbragde emillan strecket 1 och 10, så är det föga mera än 1 grad moth stora Cirkelen och der wistas hon uti 10 dygn, när hon stiger längst nor, så och 10 dygn tilbaka, så at dhet är ogiörligit moth Skogen at märckia när man skal sluta hennes gångh, moth norr, och när man skal begynna räkna hennes dag när hon skal komma tilbaka. Efwen så, när hon kommer til söder, mot 170 puncten, så är 10 dagar til den 180 när hon längst är från medellinien, och åter 10 dagar i sin tilbaka gång mot 190 puncten, och således lijka owist at märkia hennes återkomst tilbaka. När åter Solen är dem wår och höst i medellinien, så stijger hon wähl större steg, såsom när hon synes mot det 90 strecket, och går til det 100 hwilket giör 10 dagar mot 5 streck eller grader; Men som iag sade, effter hon synes sielff så när 1 grad stoor, så stiger hon det ena steget halfft j dhet andra, så at man ändå ingen rätt klar åthskilnad giöra kan om hennes rätta upgångh. Nu, dem som boo antingen i norr eller söder längre ifrån medellinien, dem begynner So-|162|lennes steeg blifwa större och större, men såsom hon, som iag sade, giör så ojemna steeg, och serdeles at hon uthi Stadbragden synnes nestan stiga några dagar i samma rum, eller steeg up, så kunna icke heller de som der boo, märckia rätta Solens omwändelse och sluth på des Åhrs omgång.

Men see, hwad förmån hafwa de här norr åt (ty inunder söder stiernan fast der lijka skeer, så är än i dag obekant nontzin nogon der bodt eller ännu boo,) at igenfinna Solens gång för alle andre? jo, först denne, at i det de mista Solen, så hafwa de en wiss punct och dag at begynna räkna hennes bortgång, det alle de andre i söder boende, ja och wij här nedre i Sweriges södre deel intet kunnat giöra, ty oss är Solen aldrig borta; och fast Solen nu sticker sigh för dhem undan, och är under Horizonten stadigt, så gifwer hon lijkwähl moth middagen ett lius, såsom hon giör för oss här i söder för än hon upgår, hwar igenom dhe räkna henne så och så månge dagar warit borta; Såsom til exempel, der hon är 40 dagar borta, och hon nu kommer igen, räknade dhe alle dagar, som hon gick up och neder, innan hon kom at wara stadigt uppe, så at hon aldrigh gick neder, och märckte dhet wara 142 dagar, och när dhe sedermera räknade de dagarna hon stadigt war uppe, genom det hon altijd mot norden sänkte sin gång hwar dag moth Horizonten, så bekommo dhe 40 dagar, wijdare när de märkte at hon åter genom up och nedergång giorde 143 dagar til dess hon sig giömde aldeles undan, så fingo de summan 365 dagar på hennes hela omgångs lopp.

Til det andra, så kunde de grant märkia mot Skogen, när hon stack sig undan, ty ju längre norr, ju hastigare giömer hon sigh, så at dhe som boo ytterst wid Nort-Kim eller Pindari Herculs Stabbar, när de see nestan Solens hela Kropp öfwer Horisonten 45 dagar wid pass, för än hon stiger i Steenbocken som är wid pass den 27 October, så see de icke det ringesta aff hennes kropp, dagen effter som är den 28 Octob. Men dem som mehr söder ut boo up i Kimi och Torne, dem är hon en halff eller tridie deel aff dhes kropp, mehr eller mindre i Skogen til seendes, för än hon alldeles sticker sig undan.

Til dhet tridie så kunna de Åhrligen taga aff hennes steeg mot Skogen med wissare grep. Ty dher hon är 40 dagar borta och 40 dagar heelt uppe, dhe behöfwa intet skiffta halfwa Horisonten ifrån *A.* i 10 figuren til *E.* mehra än uti 142 delar, så at Solens steeg äro til det ringaste i en tridiedeels grad från hwar annan hwar dagh. Och således med ingen möda kunna igenfinna Skottåretz dag, ty i det de emot berget *C.* sågo Solen det ena Året just upstiga emoth des kulle på den 320 dagen i Året, och på den 321 dagen som nest effter är stiga up mot en annan klint eller Trä i Skogen, effter åthskilnaden der är större än här hoos oss i söder, och de 4 Åhr der effter, sågo åter henne på den 321 dagen, först stijga up moth Kullen *C.* altså kastade de strax en heel dag in i Årtalet, så at de blefwo 366 dagar i Året, emedan de sågo detta wara en heel dagz-språng aff Solen uppå 4 Åhrs tijdh. Dhe som än längre norr åth boo, som mista Solen i 90 dygn, och hafwa henne 90 dygn stadigt uppe, dhe |163| behöfwa intet skiffta Horisonten från *A.* til *E.* mera än i 92 delar, så at Solen stego der til det ringaste 2 grader i hwart steg, från dag til dag. De åter som boo uti Kimi under den 66 wid pass el: grad: de hafwa den förmon för alle andre i hela werlden, så dem som boo längre nor än de, som allom dem som boo söder ut, at de kunna skiffta på ett plant berg eller äng, eller uppå en tafla, en Cirkel just i 365 dagar, eller 365 lijka delar eller grader, och mitt uti upresa en pinna eller stake, och wjsa hwar dag hwar Solen skal komma up, emedan öfwer dem löper den endaste Cirkelen, som gifwer at deras Horisont och Zodiacus som är Solens Cirkels gång de blifwa der alt ett. Se fast nu alle lärde wille dikta sig rum och ställe, och ett Atle berg, antingen i Asia, Africa, America eller Europa, så kunna de intet sträfwa emot naturen, utan de måste alle med en munn gifwa effter, at här i norden måste den rätte Atle och hans Atleberg igensökias, der rätte lägenheten är at finna Solens, Månans och stiernornas gång. Och derföre dhe älste lärde skrifwit rätteligen, at Atle han bär den norske wändepuncten, och hade ett mechta lägeligit rum at uthmärkia Solenes och dhe andre Himmelske kroppars gång. Derföre och Plutar. rätteligen talt i sin fac.

orb. Lun. indragen i Atl. 1: c. 8. p. 336 [= s. 212] at dhe fremmande fingo här snarare lära den rätte kunskapen om Stiernornas gång och natur, än hoos andre som i långa tjder hafwa sig der i öfwat. Derföre (som iag i samma rum wijst) hafwa alle wåre Bönder fordom hafft sina runstafrar, det och en stoor deel ännu bruka, med hwilka de wjsa hela Solens och månans gång och andre tjder om året, som doch hoos andre aff det gemena folket i werlden icke en gång höres aff, at de någon kunskap om sådant hafwa, utan de rätta sig efter de lärdas tryckte Almanackor. Aff denne K. Atle är icke allenast det berget, der uppå han här på Atlandz öö hafwer uthmärkt stiernornas gång, kallat Atle berg, som Diod: l. 3. p. 193. förmäler, utan och runstafwarne effter honom kallade Atlerunar eller Adelreuner, det och Vormius i sine Fastis Danicis l. 1. c. 1. p. 2. tilstår, ehuru han intet funnit igen des ursprung, menandes dem så heta aff Adle, det är, förnemlige och ädle runer. Men han far mera will der utinnan i det han säger at de Danske dem först upfunnit, så wäl som någre aff wåre Skribenter och irra sig, de der mena at de här neder i Swerige skulle wara först utskurne, der doch reda wijst är och än widare wjsas skall at wij alle måtte gifwa dem som längst up i Swerge boo uti Kimi land, der Solen är borta 40 dygn, och störter sig i Oeridan eller östersiön, den äran, at Atle runstafwar der först äre skurne. Och hafwer Atles Runstaaff året uti 3 delar delat, som är winteren, wåren och sommaren, eller som an-|164|dre utaff wåre fäder skifftat i winteren, sommaren och hösten, intet såsom dhe Romarer, hwilke uti 4 delar året skifftat, såsom Tacitus om oss bewitnar, indragen Atl. T. 1. c. 24. p. 652 [= s. 410] och wåre egne Historier C. 5. p. 101 [= s. 67] der aff de 3 store offren woro anstälte, det ena om hösten, 2 om winteren, 3 om sommaren, at hwar delen fägna. Hwar deel gofwo wåre Fäder 100 dagar, doch räknades altijd wårt 100 med 120, såsom det talet 12. 120. 1200 war altijd ett heligt taal, som endeels wijst är Atl. T. 1. C. 7. p. 270 och 273 [= s. 170 och 172] och städze hoos oss brukades, ty gaffs heela åhret 365 dagar, som Werelius i notis til Hervara p. 168. aff wårt Speculo Regal: p. 32. och Computu Islandico wijsar, dher som står tryhundra dagar tolffråd, dhet är tryhundra dagar räknandes med 12 dagar i hwart tijo, hwilket giör tryhundra sextio til hwilka dhe lade 5 dagar, som kallas Fyrijul, dhet är, för än sielfwa Juledagen ingeck, då hennes rätta fäst hölltz, nembligen emillan dhet hon begynte lysa up på Bergen som war på dhen 35 dagen, sedan hon förgiömde sigh, och in til dhes hon medh fullt lius wijste sigh neder på Slätten, som wijst är aff Procopio, införd i Atlant. T. 1. C. 5. p. 96 [= s. 64]. Och hwart fierde åhr lade dhe en dagh til, så at dhet åhret hölt 366 Dagar, på dhet Sohlen i sin gångh, som ey mehra hwart Åhr hafwer än 365 Dagar och 6 Timar, således på

	I. CALEND. ROMAN. Ex Gitu. P. CXXXII.	II. CALEND. ECCLES.	III.	IV. ☾	V. ☼	VI. ☼ in	VII. CALEND. Leopold.	VIII. CALEND. Gregor.	IX. CAL. Jul. & Run. Nov.
Dec.	G K DECEMB.	D Nicola-	Sol in Capric. Grut. pag. CXXXVI.			1	Jan.	21	11
	H	E (us.				2	2	22	12
	A	F				3	3	23	13
	B	G				4	4	24	14
	C Non F.	A				5	5	25	15
	D	B				6	6	26.	16
	E	C				7	7	27	17
	F C.	D Luciæ.				8	8	28	18
	G C.	E				6	9	29	19
	H C.	F				10	16	30	20
	A Agon. NP.	G				11	11	31	21
	B EN.	A				12	12	Jan.	22
	C EID. NP.	B				13	13	2	23
	D F.	C				14	14	3	24
	E Conf. NP.	D				15	15	4	25
	F C.	E Thomas,		☾		16	16	5	26
	G SAT. Feriæ.	F				17	17	6	27
	H C. Satun.	G				18	18	7	8
	A OPAL. NP.	A (Nat.		Anno	Anno	19	19	8	29
	B C.	B CHRIST.		Mundi	Mun	20	20	9	30
	C Div. NP.	C Stephan.		1900.	1800	21	21	10	31
	D C	D Iohan.				22	22	11	Jan.
	E LAR. NP.	E (Evang.		2200.		3	23	12	2
	F C.	F			2200.	2	24	13	3
	G C.	G				25	25	14	4
	H C.	A		2500.		26	26	15	5
	A C.	A IANUAR.			2600	27	27	16	6
	B C.	B Circum.				28	28	17	7
	C F.	C Cer.		2800.		29	29	18	8
	D F.	D			3000.	30	30	19	9
	E C.	E Epiphan.		3100.	☼	31	31,	20	10
Jan.	A K. IANUAR.	F				32	Feb.	21	11
	B F.	G		3400.	3400	33	2	22	12
	C C.	A				34	3	23	13
	D C.	B				35	4	24	14
	E Non. F.	C		3700.	3800	36	5	25	15
	F F.	D				37	6	26	16
	G C.	E		4000.	4000.	38	7	27	17
	H C.	F Canut.		A. Chr.	200.	39	8	28	18
	A AGON.	G		300.		40	9	29	19
	B EN.	A				41	10	30	20
	C CAR. NP.	B		600.	600.	42	11	31	21
	D C.	C		☽ ☾		43	12	Feb.	22
	F Eid. NP.	D		900.		44	13	2	23
	E EN. Dies	E Henricus.			1000.	45	14	3	24
	G CAL. vitiosi.	F				46	15	4	25
	H C. ex S.C.	G		1200.		47	16	5	26
	A C.	A			1400.	48	17	6	27
	B C.	B		1500.		49	18	7	28
	C C.	C			☼	50	19	8	29
	D C.	D Paulus.		1800.	1800	51	20	9	30
	E C.	E				52	21	10	31
	F C.	F				53	22	11	Feb
	G C.	G				54	23	12	2
	H C.	A				55	24	13	3
	A C.	B				56	25	14	4
	B C.	C				57	26	15	5
	C C.	D FEBRU.				58	27	16	6
	D C.	E Purif.				59	28	17	7
	E F.	F (Mar.				66	Mar.	18	8
	E N.	G				61	2	19	9
	G C.	A				62	3	20	10
Feb.	H K. FEBR.	B Dorot.				6	4	21	11
	A N.	C				64	5	22	12
	B N.	D				65	0	23	13
	C N.	E				66	7	24	14
	D Non.	F				67	8	25	15
	E N.	G				68	9	26	16
	F N.	A				60	10	27	17
	G N.	B				70	11	28	18

X. CAL. Run. Antiqu.

XI. XII. XIII. XIV. XV. XVI. XVII. XVIII. XIX. XX. XXI. XXII. XXIII. XXIV. XXV. XXVI.

3 · 11 · 19.8 · 16.5 · 13.2.10 · 18.7 · 15.4 · 12.1 · 9 · 17.6 · 14

I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	IX.	X.	XI.	XII.	XIII.	XIV.	XV.	XVI.	XVII.	XVIII.	XIX.	XX.	XXI.	XXII.	XXIII.	XXIV.	XXV.
H N.	C				71	12	Mars	19																
A N.	D Sigfrid.				72	13	2	20																
B N.	E				73	14	3	21																
C N.	F				74	15	4	22																
D EID. NP.	G				75	16	5	23																
E N.	A				76	17	6	24																
F Luper. NP.	B				77	18	7	25																
G EN.	C				78	19	8	26																
H Quir. NP.	D Petrus.				79	20	9	27																
A C.	E				80	21	10	28																
B C.	F Matthias				81	22	11	Mars																
C C.	G				82	23	12	2																
D Feral. F.	A				83	24	13	3																
E C.	B				84	25	14	4																
F TER. NP.	C				85	26	15	5																
G REGIF. N.	D MARTIUS				86	27	16	6																
H C.	E				87	28	17	7																
A EN.	F				88	29	18	8																
B EQ NP.	G				89	30	19	9																
C C.	A				90	31	20	10																
rtius D K.MART.NP.	B				91	April	21	11																
E F.	C				92	2	22	12																
E C. Hoc die	D				93	3	23	13																
G C. Cæsar	E				94	4	24	14																
H C. pontif.	F				95	5	25	15																
A NP. max.	G				96	6	26	16																
B NON F. sact.	A Gregor.				97	7	27	17																
C F. est.	B				98	8	28	18																
D C.	C				99	9	29	19																
E C.	D				100	10	30	20																
F C.	E				101	11	31	21																
G C.	F Gertrud.				102	12	April	22																
H EN.	G				103	13	2	23																
A EQ NP.	A				104	14	3	24																
B EID. NP.	B				105	15	4	25																
C F	C Bened.				106	16	5	26																
D LIB. NP.	D				107	17	6	27																
E C.	E				108	18	7	28																
F Quin. N.	F				109	19	8	29																
G C.	G Annun				110	20	9	30																
H C.	A (ciat. M				111	21	10	31																
A N.	B				112	22	11	Apr.																
B TUBIL. NP.	C	ISIDIS NAVIGIA.			113	23	12	2																
C Q. Rex.C.F.	D				114	24	13	3																
D C.	E				115	25	14	4																
E C.	F				116	26	15	5																
F NP. Hoc die	G APRIL.				117	27	16	6																
G C. Cæs., A-	A				118	28	17	7																
H C. lexandr.	B				119	29	18	8																
A C. recepit.	C Ambros.				120	30	19	9																
B C.	D				121	Maj.	20	10																
il. C K. APRIL.	E				122	2	21	11																
D C.	F				123	3	22	12																
E C. Ludi.	G				124	4	23	13																
F C. Matr.	A				125	5	24	14																
G N. Magn.	B				126	6	25	15																
H N. Lud.	C				127	7	26	16																
A N. Ludi.	D				128	8	27	17																
B N. Ludi.	E				129	9	28	18																
C N. Ludi.	F Tiburtius				130	10	29	19																
D N. Ludi	G				131	11	30	20																
C N.	A				132	12	Maj.	21																
F N. Lud. Cer.	B				133	13	2	22																
G EID. NP.	C				134	14	3	23																
H	D				135	15	4	24																
A FORP.	E				136	16	5	25																
B NF. Lud.	F				137	17	6	26																
C N. Lud.	G				138	18	7	27																
D N. Lud.	A Georgius.				139	19	8	28																
E CER.	B				140	20	9	29																
F N.	C Marcus.				141	21	10	30																
G PAR. NP.	D (Evang.				142	22	11	Maj.																
E N.	E				143	23	12	2																
A VIN. NP.	F				144	24	13	3																
B C.	G				145	25	14	4																
C ROB. NP.	A (lip. Iac.				146	26	15	5																
D F.	B MAI Phi				147	27	16	6																

	I.	II.		III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	IX.
	E C.	C					148	28	17	7
	F NP. Lud. Flor.	D	Crux in				149	29	18	8
	G Ludi.	E	(vent.				150	30.	19	9
	H C. Lud.	F					151	31	20	10
Majus.	A K. Majus.	G					152	Jun	21	11
	B F. Comp.	A					153	2	22	12
	C C.	B					154	3	23	13
	D C.	C					155	4	24	14
	E C.	D					156	5	25	15
	F C.	E					157	6	26	16
	G Non N.	F					158	7	27	17
	H F.	G					159	8	28	18
	A Lem. N.	A					160	9	29	19
	B C.	B					161	10	30	20
	C Lem. N.	C					162	11	31	21
	D NP. Lud Mart.	D					163	12	Jun.	22
	E Lem. N. [in Cir.	E	Ericus				164	13	2	23
	F C.	F	(Rex.				165	14	3	24
	G Eid. NP.	G					166	15	4	25
	H F.	A					167	16	5	26
	A C.	B					168	17	6	27
	B C.	C					169	18	7	28
	C C.	D					170	19	8	29
	D C.	E					171	20	9	30
	E Agon. NP.	F					172	21	10	31
	F N.	G					173	22	11	Iun
	G Tub. NP.	A					174	23	12	2
	H Q. Rex. G F.	B					175	24	13	3
	A C.	C					176	25	14	4
	B C.	D					177	26	15	5
	C C.	E	Junius.				178	27	16	6
	D C.	F					179	28	17	7
	E C.	G					180	29	18	8
	F C.	A					181	30	19	9
	G C.	B					182	Iul	20	10
Junius.	H K. Junius. N.						183	2	21	11
	A F. Mart.	D					184	3	22	12
	B C. Car. Mo-	E					185	4	23	13
	C C. [net.	F					186	5	24	14
	D A. Non.	G					187	6	25	15
	E Non.	A					188	7	26	16
	F N. Menti.	B	Efcilus.				189	8	27	17
	G N. in Capit.	G	Anton.				190	9	28	18
	H Vest. N.	D					191	10	29	19
	A Fer. Vest.	E					192	11	30	20
	B Matr. N.	F					193	12	Iuli.	21
	C N.	G	Borolf.				194	13	2	22
	D Eid. N.	A					195	14	3	23
	E N.	B					196	15	4	24
	F QST. D. F.	C					197	16	5	25
	G C.	D					198	17	6	26
	H C.	E					199	18	7	27
	A C.	F					200	19	8	28
	B C.	G	Joh. Bap.				201	20	9	29
	C C.	A					202	21	10	30
	D C.	B					203	22	11	Iuli.
	E C.	C					204	23	12	2
	F C.	D					205	24	13	3
	G C.	E	Petrus.				206	25	14	4
	H C.	F					207	26	15	5
	A C.	G	Iulius.				208	27	16	6
	B C.	A	Mar. Vis				209	28	17	7
	C C.	B					210	29	18	8
	D F.	C					211	30	19	9
	E C.	D					212	31	20	10
Julius.	F F. Julius. N.	E					213	Aug.	21	11
	G N.	F					214	2	22	12
	H N.	G					215	3	23	13
	A N?.	A					216	4	24	14
	B Poplif. NP.	B					217	5	25	15

I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	IX.	X.	XI.	XII.	XIII.	XIV.	XV.	XVI.	XVII.	XVIII.	XIX.	XX.	XX.	XXII.	XXIII.	XXIV.	XXV.
N. Lud. Apol	C				218	6	16	[illegible]																
D Non N.	D				219	7	17	17																
E Ludi.	E				220	8	28	18																
F N Lud	F				221	9	29	19																
G N. Lud.	G				222	10	30	20																
H N Lud.	A				223	11	31	21																
A NP Lud.	B				224	12	Aug	22																
B C. Lud. in Cir.	C				225	13	2	23																
C C Merk.	D				226	14	3	24																
D Id. NP M.	E Margar.				227	15	4	25																
E C. Merk.	F				228	16	5	26																
F C. Merk.	G				229	17	6	27																
G C Merk	A				230	18	7	28																
H Lucar NP.	B				231	19	8	29																
A C. Lud V.	C S. Jacob.				232	20	9	30																
B Lucar. (Cæf.	D				233	21	10	31																
C C. Ludi.	E				234	22	11	Aug																
D Nept Lud	F				235	23	12	2																
E N Ludi	G S Olof.				236	24	13	3																
F Fur NP.	A				237	25	14	4																
G C Lud.	B				238	26	15	5																
H C. Lud. in C	C August.				239	27	16	6																
A C. in Cir.	D Vin. S. Pet.				240	28	17	7																
B C. in Cir.	E				241	29	18	8																
C C. in Cir.	F				242	30	19	9																
D C.	G				243	31	20	10																
E K. August	A Sixtus.				244	Sept.	21	11																
F C. hoc d. Cæ.	B				245	2	22	12																
G C Fer. Hisp.	C				246	3	23	13																
H C. (vict.	D				247	4	24	14																
A Non F.	E Laurent.				248	5	25	15																
B F.	F				249	6	26	16																
C C.	G				250	7	27	17																
D C.	A				251	8	28	18																
E NP. hodie	B				252	9	29	19																
F C Cæf Hispa	C Mariæ.				253	10	30	20																
G C [vict	D		•		254	11	31	21																
H C.	E				255	12	Sept.	22																
A Eid. NP.	F				256	13	2	23																
B F.	G				257	14	3	24																
C C.	A				258	15	4	25																
D C.	B				259	16	5	26																
E Port. NP.	C				260	17	6	27																
F C.	D				261	18	7	28																
G Vin. FP.	E Barthol				262	19	8	29																
H C.	F				263	20	9	30																
A Cons. NP.	G				264	21	10	31																
B EN.	A				265	22	11	Sept																
C Volc NP	B				266	23	12	2																
D C	C				267	24	13	3																
E Opic. NP.	D				268	25	14	4																
F C.	E				269	26	15	5																
G Volt. NP.	F Septemb.				270	27	16	6																
H NP. [illegible] ara	G Ægid.				271	28	17	7																
A F Victoriæ in	A				272	29	18	8																
B F Curia dedic	B				273	30	19	9																
C [illegible]	C				274	Octo	20	10																
D K. Septemb.	D				275	2	21	11																
E N hoc die.	E				276	3	22	12																
F N Fer. Nep.	F Nat. Ma				277	4	23	13																
G C. Lud. Rom	G [riæ				278	5	24	14																
H Non F Lud.	A				279	6	25	15																
A F. Lud.	B				280	7	26	16																
B C. Lud.	C				281	8	27	17																
C C. Lud.	D				282	9	28	18																
D C. Lud.	E Crux.				283	10	29	19																
E C. Lud.	F				284	11	30	20																
F C. Lud.	G				285	12	Oct.	21																
G C. Lud.	A				286	13	2	22																
H F. Eid. NP.	B				287	14	3	23																

	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	IX.	X.	XI.	XII.	XIII.	XIV.	XV.	XVI.	XVII.	XVIII.	XIX.	XX.	XXI.	XXII.	XXIII.	XXIV.	XXV.
	A F. Equor Pr.	C				288	15	4	24																
	B N. Lud. Rom	D				289	16	5	25																
	C C. in Circ.	E Matheus.				290	17	6	26																
	D C. in Circ.	F				291	18	7	27																
	E C. in Circ.	G				292	19	8	28																
	F C. in Circ	A				293	20	9	29																
	G C. Merk.	B				294	21	10	30																
	H C. Merk.	C				29,	22	11	Oct.																
	A C.	D				29..	23	12	2																
	B NP.	E				29	24	13	3																
	C C. Augusti.	F Michael				29	25	14	4																
	D C. Natalis.	G				299	26	15	5																
	E C. Ludi in	A Octob.				300	27	16	6																
	F C. [Cir.	B				30	28	17	7																
	G C.	C				302	29	18	8																
	H F.	D Francisc.				303	30	19	9																
	A C.	E				304	31	20	10																
Octob.	B K. Octob.	F Escil.				305	Nov.	21	11																
	C F.	G Brita.				306	2	22	12																
	D C.	A				307	3	23	13																
	E C.	B				308	4	24	14																
	F C.	C				309	5	25	15																
	G C.	D				310	6	26	16																
	H Non. F.	E				311	7	27	17																
	A F.	F				312	8	28	18																
	B C.	G Calixt.				313	9	29	19																
	C C.	A				314	10	30	20																
	D Meditr.	B				315	11	31	21																
	E August. NP.	C				316	12	Nov.	22																
	F Font. NP.	D				31	13	2	23																
	G EN.	E				31.	14	3	24																
	H Eid. NP.	F				319	15	4	25																
	A F.	G Simon.				32.	16	5	26																
	B C.	A				321	17	6	27																
	C C.	B				322	18	7	28																
	D Arm. NP.	C				323	19	8	29																
	E C.	D Novemb.				324	20	9	30																
	F C.	E Omnium				325	21	10	31																
	G C.	F (Sanct.				326	22	11	Nov																
	H C.	G				327	23	12	2																
	A C.	A				328	24	13	3																
	B C.	B				329	25	14	4																
	C C.	C				330	26	15	5																
	D C. Lud. vict.	D				331	27	16	.																
	E C. Lud.	E				332	28	7	7																
	F C. Lud.	F				333	29	18	8																
	G C. Lud.	G Martinus.				334	30	19	9																
	H C. Lud.	A				335	Dec	20	10																
Novemb.	A K Novemb	B				336	2	21	11																
	B	C				337	3	22	12																
	C	D				338	4	23	13																
	D	E				339	5	24	14																
	E N.	F				340	6	25	15																
	F F. Lud.	G				341	7	26	16																
	G C. Lud.	A				342	8	27	17																
	H C. Lud.	B				343	9	28	18																
	A C. Lud.	C				344	10	29	19																
	B C. Lud.	D				345	11	30	20																
	C C. Lud.	E				346	12	Dec.	21																
	D C. Lud. [indic.	F				347	13	2	22																
	E Eid. NP. epul.	G				348	14	3	23																
	F Eqv. prob.	A				349	15	4	24																
	G C. pleb. in circ.	B				350	16	5	25																
	H C. in Cir.	C				351	17	6	26																
	A C in Cir	D				352	18	7	27																
	B C Merk.	E Clemens.				353	19	8	28																
	C C Merk.	F				354	20	9	29																
	D C Merk.	G Catharin				355	21	10	30																
	E C	A				356	22	11	Dec.																
	F C	B				357	23	12	2																
	G C	C				358	24	13	3																
	H C	D				359	25	14	4																
	A C	E Andreas.				360	26	15	5																
	B C	F Decemb.				361	27	16	6																
	C C	G				362	28	17	7																
	D C	A				363	29	18	8																
	E C	B				364	30	19	9																
	F C	C				365	31	20	10																

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10. 20 30. 31. &c. usq; 365.

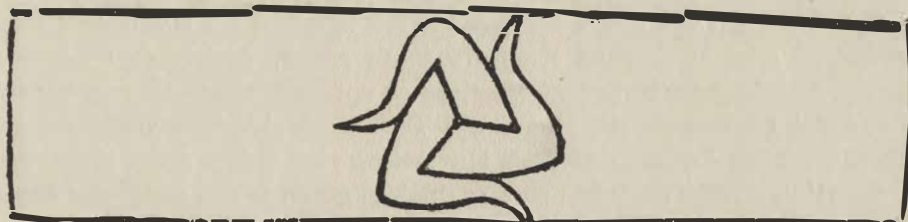
1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 20 30 40 50 60 69

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17. 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 :: 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17. 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 6 17

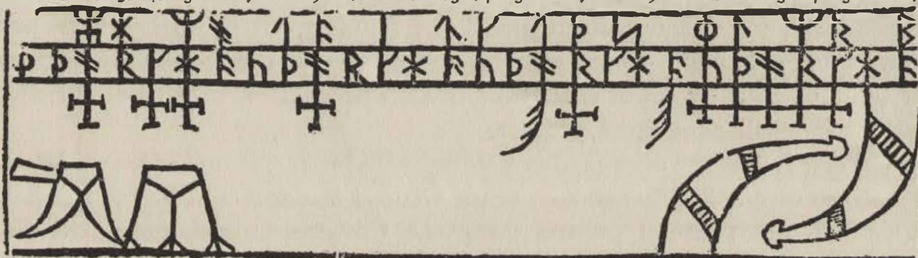
1 ANNUS. Astron.	2 ANNUS. Vulgar.	3 Var. M.	4 Perg.	Rumel.	5 Vermius Fast. Dan. pag. 41. ex Beda.	6 M. Celsi Comput. pag. 209.	7 Verm. ex Island. Sc. pag. 44.	8 Verm. ex Verstegan pag. 46	9 [illegible] pag. 47.	10 [illegible] Sveoni. pag. 97.	11 [illegible] Ægypt. T. 2. Cla. 3. p. 6.	12 [illegible]
Sol in ♑ Capric.	Dec. 10 Jan. 20. 30.	Loie M Kyntel. Gioja. Ionare	Juul. Winter. Aare M NeuAre	Vinter-Mon.	Juli.	Thoor.	Thor	Volf M.	Vinter-Mon.	Thore.	Choiac.	Iul Manad.
Sol in ♒ Aquar	Jan 10 Febr. 20. 30.	Tyre. Typhe.	Ture.	Blide.	Sole.	Gioja.	Goja.	Spreute-kn.	Hornũg	Goja.	Tybi	Thor.
Sol in ♓ Pisces	Feb 10 Mart. 20 30	Blida.	Blida.	Thur	Rhed.	Tyr. Mars Blida.	Fare-Moo.	Lentz-Moo.	Lentz-Mon.	Blija.	Mechir	Goja.
Sol in ♈ Aries	Mar 10 April. 20 30	Astar.	Afril.	Farem.	Eoustir.	Astar-Mon.	Maj-M.	Ooster-Moo.	Oster-Mon.	Vare.	Phamenot.	Tyr. Mars.
Sol in ♉ Taur.	Apr. 10 Mai. 20 30	Maja.	Vendis	Majem.	Trimilcchi.	MajeM	Sommer	Trimilcchi.	Vunne Mon.	Maja.	Pharmuti.	Astril.
Sol in ♊ Gem	Maj 10 Jun. 20 30	Juna Bragde	Havile.	Sker. M.	Lida.	Mitsom-mar.	Orme-mon.	VeidM	Bragm	Favil. Hiul.	Pachon	Mai.
Sol in ♋ Canc.	Jun 10 Jul. 20 30	Hau mon.	Freja.	Marke.	Lida	Hööm.	Hom.	Heum.	Heum.	Heum.	Paini.	June.
Sol in ♌ Leon.	Jul. 10 Aug. 20 30	Skarde Vede-Mon.	Höst M.	Hoste-Mon.	VeidM.	Skörde-Mon.	KornM	Arem.	Are M.	Skörd.	Epiphi.	Hömon.
Sol in ♍ Virgin.	Aug. 10 Sept. 20 30	Hauste.	Fisce.	FisceM	Haleg	Höst M.	Fiscem.	Herbst Mon.	Herbst.	Höst M.	Mesori	Skörde-Mon
Sol in ♎ Libra.	Sept. 10 Oct. 20 30	Slacte:	Vade-Mon.	Slacte-Mon.	Winter-fylle.	BloteM.	Sad M.	Vinter Mon.	Vin M	Slacte Mon.	Thot.	Höst M
Sol in ♏ Scorp.	Octob. 10 Nov. 20 30	Blote:	Blute.	Slacte-Mon.	Blotem.	Vinter-Mon.	PolseM	VindM.	Vinde.	Vin. M.	Paophi.	Slacht-Mot.
Sol in ♐ Sagit.	Nov. 10 Dec. 20 30	Jula, Thor, Bale M. Logie.	Sole. Hator. Hvile, Æsa.	Basse.	Giuli.	Hiule-Mon.	Jule M.	Jule M.	HeligM	Jule M.	Athor.	Vinter Mon

|172|

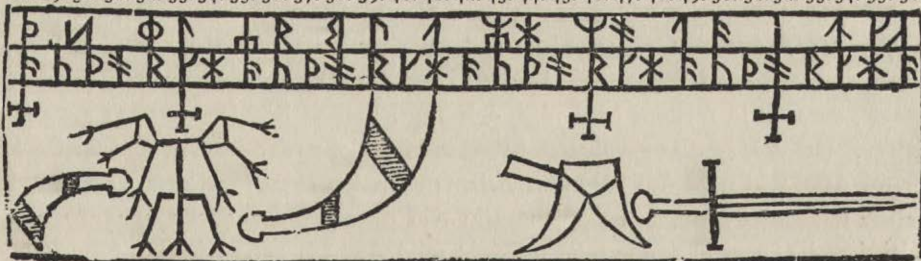
Fig. Scipion. Runic. Cl. Werel. & D. Dyks.

Belg-
thor. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27.

28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56.

4 Åhr skulle stijga 1 steegh eller dag tilbaka, och åter måtte komma i samma rum och steeg igen moot Skogen tijd effter tijd.

See dhetta bewittnar Plinius l. 2. c. 8. p. 13. 14. dher han tahlar om åthskillige kloke och lärde Män hwad dhe hafwa upfunnit om Himmelens lopp, säyandes: 'Dhe Himmelske Kroppars sneda gångh, (nembligh i Zodiaco) hafwer Anaximander Milesius Olympiade 58 upfunnit, såsom dhet föregifwes. Sedan fan Cleostratus alla Himmelska Teckn, och aldraförst Wädurens och Skyttens. Men Atle fann på hcela Himmelens gång många tijder tilförenne.'

Straxt dher effter säger han pag: 15. 'Solens gångh är 360 steeg eller dagar, och på dhet hennes Skugga eller steegh måtte komma til samma uthmärckte rum, lades 5 dagar till, och ett fierdedels dygn (dhet är 6 tjmar) hwarföre på hwart femte Åhr |173| inskiötz en heel dagh til, på dhet Solens gångh skulle swara moot samma steeg och wäg mot Skogen.'

Såsom nu Plinius aff dhe äldres skriffter, instämmandes medh wåra, at Atle wår Konungh fann långt för Solens och dhe andre Himmelske Kroppars rätta gång, än dhe andre lärde Greker, så willie wij dhet wijdare wijsa aff wåre Runstafwar, jemförandes dhem medh dhe Latiners, Grekers, Egyptjers, och andras tijdhräkningh, genom effterfölliande Figur p. 165 [= s. 178] hwilken är skifftat i 26 delar längst effter bladet. Och twert öfwer uthi 10 dehlar eller wickor innehållandes hwar 7 dagar.

Uti den *I.* delen är dhet gambla Romerska Hedniska Calenndarium uthi Rom i steen uthuggit, igenfunnit, som är uti Gruteri inscriptionib. p. 133 affrijtat. I den *II.* delen är det gemena Romerska Christna Calendarium. Uti *IV.* rummet är Månans gång ifrån den tijden han aff wår Atle är först achtat in til denne tijdz hundrade Åhrtaal (*Seculum*). Uti den *V.* är Solens gång, alt ifrån det Atle först henne utmärkt, in til nu warande tjd. Uti den *VI.* är alla Åhretz dagar, ifrån dhet Solen aldradiupast är för oss under jorden, eller diupast sig störtat i Oridan, eller östersiön, och stiger in i Stenbocken. Uti dhen *VII.* är Johan Vogtz Leopoldiske Calender, der Året är åter tilbaka dragit med des första begynnelse när Solen stiger i Steenbocken, det han lät utgå Anno 1677. *VIII.* är det Gregorianiske Calendarium. Uti den *IX.* är dhet Julianiske som wij här i Swerige nu bruka. Uthi dhet *X.* är wår gamble Atle Runstaaff, som altijd fordom brukades, och ännu månge Bönder wetta at rätta sig effter. Uti *XI.* är den gamblaste Månans lop eller gyllende taal, som utmärckt är aff Atle, wid pass A:o M. effter Adams skapelse 1900. Uti den *XII.* är gyllende talet eller Månans lopp uthmärkt wid pass 300 År effter Christi födelse. Uti den *XIII.* är gyllende talet utmerkt wijd An: M. 2500 wid Tordöns (*Dardani*) tijd. Och finnas Runstafwar uti åtskillige andre tijder medh gyllende

talet utmerckte, dem iag spart för rummetz trengsel skull at införa, emedan det kan wara nog aff de förnemste. Uti de *XIV. XV. XVI. XVII. XVIII. XIX. XX. XXI. XXII. XXIII.* och *XXIV.* rummen äre åtskillige runstafwar, så aff Hedniske, med deras tijders Fäster, som åtskillige märken, dhe der wijsa när de til Siös sig rusta skulle, eller til landz, eller Åkerbruk, Jägerij, Fiskerij, och annat sådant skiöta skulle, så och aff Christne Runstafwar, med deras tijders Helgedagar och Helgonens ihugkommelse. Såsom och Runestafwar, som innehålla både Christne som Hedniske märcken. Den 20, 21, 22 och 23 aff dem äre heel Hedniske.

För än iag nu kommer at uttyda denne hela Tafla, wil iag och något förmäla, hwad förmån wåre här i Sweriges norre deel hade at achta på Månans lopp, än wij som boo här längre söder i landet, och alle andre i Asia, Europa och Africa.

Utaff min Atl. 1. T. 4 Tafl. och 10. Figur seer man och Månans lopp huru han dhem som boo under medellinien, hafwa aff dhes |174| Horizontz medelpunct *L.* at see Månan, huru han, hafwandes sitt lopp från norr, neder om berget *I.* til söder, mot berget *F.*, stiger från num: 1 til 15 och 16 och sedan tilbaka til 30 i norr uti 29 dygn, som hans omlops tijd wid pass är. der man finner at när månan är längst nor wid 1, 2, 3, 29 och 30 så synnes han nestan gå up och neder för dem uti samma rum, äfwen så när han är i söder, emillan 14, 15, 16, 17, 18. Men se, för wåre norske, boende under den 66 el: grad: så stiger han tämmelig store steeg, nemligen från berget *A.* och num: 1 på den andre dagen til trädet *G.* num: 2. och 3 dagen til *H.* num: 3. och så alt forth til trädet *E.* i söder, hwar dag lijka steg, nemligen til 12 grader wid pass, til des han åter kommer uti norden tilbaka, der han för dem som boo i söder giör hwar dag ojemnare och olijkare steg, så at de swårare kunna utmerkia hans gång. Dhe som åter längre norr åt boo, der Solen är borta 40 dygn uti sin störtning i Oeridan (*Eridanum*) der är månan wid pass 3 dagar i Oridon som förr är wjst, och åter 3 dagar stadigt uppe, när han är längst up under norden, så at hans gång skifftar allenast Horizonten i 11 steg, som blifwa mycket större, än der hon giör allenast 12 graders steg, och för dem under medellinien, hwarest när han är der mitt under, giör allenast wid pass 6 graders steg. Ty hafwer wår K. Atle beqwemligare rum hafft så wäl merkia Månans som Solens gång, än alle andre som åt söder boo, uti dhe än bekandte werldenes delar. At wåre Fäder med K. Atle hafwa effter Solenes bortawarande i Oridan widh 40 dygn först begynt räkna sitt År är icke allenast aff Procopio, Iornande, Tzetze, Hebersten, Olao Magno och andre bewjst här C. IV. p. 74 [= s. 87] oc i min Atl. T. 1. c. 5 utan och nu aff alle wåre älste runstafwar. Såsom

först här p. 165 [= s. 178] under *X*. nummern, der Runebokstafwen þ swarar mot den 1 dagen i num. *VI*. der alla Solens dagar om Året stå antecknade, sedan hon är stigen i Stenbocken. sedan bokstafwen ᚼ mot 2 dagen, ᚱ mot 3 dagen, och altså fort in til des man kommer in til den 16 dagen der bokstafwen ᚼ åter finnes, och hafwer en Furuqwist öfwer sig eller 2 i kors rijtade, eller och et horn uprest, wändandes sig tilbaka. Sådane Furustakar til en 16 eller 20 alnar långa, resa än alle wåre bönder up för sine portar på samma dag, som kallas Fyrijul, hvar ifrån 5 dagar inskiutas i Året intil den 20 dagens affton der bokstafwen ᚠ står, Fros eller Saturs bokstaff, då högsta fästen hafwer angådt, ty alle wåre begynna sitt År aff natten, som wjst är Atl. 1. C. 5. p. 91 [= s. 61] så och C. 24. p. 642 [= s. 402], C. 37. p. 817 [= s. 514], öfwer hwilken dag antingen ett jul står affrijtat betydandes Åretz omwändclse, at de der ifrån hafwa begynt räkna sitt nya År, som sees under N. *XXII*. och N. *XXIV*. eller hafwa til julet satt 1, 2 eller 3 horn, som wända sig tilbaka, och äfwen så månge fram, hwar igenom de beteknade at ifrån den 16 dagen då Fyrijul begynnes och ett horn står wänt tilbaka, så begynte de hålla Julegiesteboden, offrandes och tackandes Solen medh Månan och jorden, för det Året de hade hafft alt in til den 21 då hornet wändes fram åt, då de begynte större Julegiestebod och offrande, alt in til den 20 dagen effter Jul, som swarar emot den 39 dagen i hela Årtalet, der hornet |175| wänder sigh neder, betydandes nu intet mehra wancka at lustigt dricka. Hwarest och finnes på somblige Runstafwar en toom Tunna. På hwilka 19 Dygn dhe fijrade Solen, Månan och Jorden at dhe måtte få god Åhrswext, Lycka och Seger til Landz och Watn. Hwilket mycket artigt affmålar Menniskiones dageliga Sinne, så emot Gud, som des Nästa, at såsom dhe allenast i 5 Dagar tackade för dhet förra Åhret, men i 19 bidit om ett bättre Åhr, så giör och Menniskian, för giorda wählgierningar giör hon mycket korta Tacksäyelser, glömandes dhem snart bort, men til at wijdare bekomma något godt, är hon så miuker, och kröker sig gierna en långan tijd, allenast hon kan niuta hwad hon begiärar. Uthi gambla Pergamentz Calendarier finnas och mycket artigt affrijtade en Konung eller man med 2 Hufwuden, wändandes det ena fram och det andra tilbaka, begge drickandes utur hwar sitt Drickshorn, hwilket sees aff wijdfogade Figur, som rätteligen betyder dhet gambla åhretz uthgångh, och dhet nyas ingång, som fijras aff Konungen och alla dhes Undersåtare i Rijket. Samma betydning hafwer och Saturs eller Fros

Bookstaaff ᚡ hwilken står wid Iulet och Hornen under N. *XXI*. der den ena wänder sigh fram och dhen andre tilbaka, hwilken Bookstaaff och brukas til Skottåhrs dagen at han dher inskiutes. Dhet som och märckes icke allenast aff Wormii Runstaff i Fastis Danicis, l. 2: p. 119. der Åhret (i *parte posteriore*) lycktar medh ᚡ, utan och begynner med ᚡ (Uti *parte priore*). De äldste Runstafwar hafwa och Solenes eller Baldurs (*Apollinis*) Trefoot som sees under num. *XX*. så och aff Cl. Werelii Runebook uti Trä skuren Som här inunder är allenast til dhet första Bladet affrijtat och afftryckt. (see fol: 169 [= s. 182]), hwilken Trifot springande som ett Jul, betyder dhe 3 Åhrs tijder som Solen medh sitt lopp giör, Winteren, Wåren och Sommaren. Sådan trifoot finnes och på somblige Runstafwar, öfwer Middsommaren satt, när Solen wänder sig tilbaka, såsom Tull Inspectorens Saligh Rommels Runebook uthwijste. Finnes och denne Trifoot uthskurin så stoor, at hwart Been är i 120 delar eller dagar uthdeelt. Så at Låretz uthan sidan hafwer 30 delar, Benetz utan sijda 30, Benetz innan sijda 30, och sedan Låretz innan siida 30. hwar igenom 4 Månar på hwart Been affmålas, 30 Dagar på hwar Måna beräknandes, hwar igenom alla 12 |176| Månarna upfylla Trifoten, sedan stå 2 puncter för twenne Fötters enda, och en punct för den tridies, som betyda dhe 5 dagar uti Fyrjul, til at upfylla hela åhretz dagar, at dhe blifwa 365, och öfwer samma punct står ф betydandes at Solen hafwer nu betat sina Hästar i Belgbunden, och hwart fierde Åhr bör en Dag inkastas, som kallas Skottåhr. Uti Werelii Figur står dhenne Belgtors fremst, dhet en hafwer nestan heel uthskrapat med en Knijff, menandes at han skulle warit fåfeng insatt, men han hafwer farit will, intet ihogkommandes at Belgtors ф, icke allenast är den ytterste eller 19 Bookstafwen uti Gyllende talet, som finnes så wähl på dhe gamble som nye Runstafwar (se under N. *XVIII*, så och Vormii Fast. Dan. l. 2. p. 88. Werel: Run: c. 7) bemerkiandes at Solen och Månan åter wända om, hwart 19 År, at på samma dagar giöra ny och nedan, utan och der ф Belgtors står fram för dagtalet, så betyder det som sagt är, at Solen wänder nu tilbaka uti Oeridan, der hon sig störtat, wiliandes stiga up åth. Dhenne Werelii gambla Runebook, som han i Östgjötland utur H. Dikmans Bibliotec bekommit, hwars namn utan på finnes, är blandat aff de älste Hedniske och de Christnas Runstafwar, som är rätt artigt at merkia; ty först är här Solenes Trifoot, som finnes på de Hedniske, är och til finnandes på dhe Sicilianiske mynten, som sees i Goltzio. Sedan så står ф fremst hwar ifrån han begynner räkna dagarna, när Solen wänder sig tilbaka, nemligen 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. in til Fyrejul, der som en Furuqwist eller Furuträ står uprest, sedan stå de 5 Fyrejuls dagarna at upfylla det förra året, nemligen 16. 17. 18. 19. 20. då det

andra Furuträdet står uprest, och på den 21 ett horn, då rätta nya åretz dagarna begynte effter det Hedniske sättet fijras med lustigt drickande. Sedan hafwer hon öfwer den 26 och 27 dagen ett horn stielpt som betyder de Christnas års slut, effter den tijden skuren när en deel aff wåre Göter som reste utom landz antogo Christendomen, doch merendels den Arianiske Läran, den dhe sedan åter här i Swerige förkastade, hwar om mera en annan gång talas skal, ty här finnes icke allenast Frejs eller Fros ᚠ' bokstaff i endan på det gamla Christnas åhr, utan och þ bokstaf fremst i dhet nya åhret, hwar åter ett horn är uprest, betydandes frögden öfwer nya året, der til med är begynnelsen på året gyllende talet þ, som wijsar uttryckeligen at Runeboken är skuren 300 åhr wid pass effter Christi tijd. Således begynna alla de Christnas runstafwar sit nya åhr wid Christi omskiärelse, som och sees aff Worm. Fast. Dan. l. 2. p. 87. och l. 3. p. 125. Men l. 2. p. 119. hafwer han en Christen Runstaff, som doch begynner effter de Hedniske aff Jule-affton, nemligen den 20 dagen effter Solens ingång i Steenbocken. det som kan sees deraff at 13 dagar räknas in til den dagen der de 3 Cronor (uti *parte priore*) stå, som betyda dhe 3 Konungars dag. Och sådanne äro ey så månge til finnandes, som dhe der aff Christi omskiärelse begynna; Men aff dhe älste som äro heelt Hedniske, eller som denne Werelii, dher Solens omwändningh genom ɸ Belgtor, uthi dhes störtning i Oeridan affmålas, äre få at fin-|177|na. Wijdare är på Werelii Runebook at märkia at under den 33 dagen effter Solens omwändning, så stå 3 Cronor som betyda de 3 Konungar, men effter wåre Hedniske tritandige (*Tridentes*) Cronor giorde, som dhe Siöguden Neptuno eller Nicudur affmåla med, såsom och än i dag alle Bönder der dhe Cronmärken giöra skola, sådane uthskiära. Sedan under den 39 dagen, står åter et horn omwändt eller stielpt, wedh Knutz dagh, hwilket icke allenast betyder, at dhen stoore Julfästen hafwer en enda, utan dhe gamble genom de 19 dagars fest, ifrån första stora Juldagen in til den 19 dagen, hafwa altijd welat ihogkomma det gyllende talet, det är de 19 åhr, på hwilka Solen och Månan åther komma til sitt förra lopp, angående ny och nedan, såsom sees under N. *XIX*. der de stå alle i sin ordning, från Jule affton in til Knut. Dher aff är ordspråket, Knut kiör Julen ut, ty Knut betyder på Swenska ändemålet, såsom man altjd slår på en trå, der medh man mäter, och således är både Knut ändemålet för dhe lustige Juledagarne, som för gyllende talet. Är således wijst huru man skal känna igen dhe älste Runstafwar, från de yngre, de Hedniskas, från dhe Cristnas. Til at nu fullkombligen wijsa dhe Hedniska Runstafwars rätta ålder, så är först märkiandes, at såsom all tijdräkningh i gemeen tilräknades Fro, dhet är Satur, hwilken derföre kallades AldaFadur (*seculorum vel ætatum pater*) som sees aff Edda i Atins kienningar p. 316. Hwil-

ket nampn är så wäl Solens som dhe aldraälste Konungars äretittel, så är Fros bookstaaff den aldraförste, både i åretalet, det som wijst är, så och til det andra wicketalet, som man kan see at wårt ᚠ under N. *X*. altjd swarar mot Latinernas *A*, uti deras Calendario under N. 11. fast iag hafwer skifftat för en lättare räkning skull från Solens ingång i Steenbocken alla wickor från þ til þ. til dhet tridie är och gyllende taletz begynnelse aff ᚠ: til dhet fierde wårt hela ABCDs begynnelse aff ᚠ: som sees aff Werelii Runographia så wäl som Wormii.

Sedan til at igenkienna alla Calendariers, Almanackers, Runestafwars eller Runeböckers ålder, dher dhe skreffne eller skurne äro, som begynna sitt åhr aff Solens ingångh i Steenbocken, eller straxt der effter om winteren, låter sig således giöra, när man först betrachtar det iag uti min Atl. 1. Tom. C. 5. wijst hafwer, at såsom wåre och andre stiernkiikare hafwa gifwit Solens gångh om åhret 365 dagar, och dher til fulla 6 tijmor, dher |178| tjmorne borde ey flere wara än halffsiette wid pass, som widlyfftigare sees C. 5. p. 113 [= s. 74]. Så kommer der aff at Solen effter 132 års förlopp, är synter en dag förr uppe, dem som boo under den 66 elev: graden på slätten, än tilförenne, nemligen, der de tilförende sågo henne först den 20 dagen effter Runestafwen, så sågo de henne 132 åhr der effter den 19 dagen neder på slätten, eller dhe som sågo henne den 16 dagen först uppå bergen, effter hennes ingångh i Steenbocken, och diupaste störtning i Oridan eller Östersiön, dhe sågo henne nu effter 132 åhrs förlopp på den 15 dagen, och såsom de intet på hwart 132 åhrs förlop, hafwa utskutit 1 dag i året, och intet achtat effter Solens gång moth Skogen, sedan dhe fingo Runstafwarne och Almanackorna bruka, så steg deras Julfäst eller första Nyårs dag, alt längre och längre fram. Hwarföre när de omsider sågo alt för stor åtskilnad emillan Solens gångz och dheras fästers räkning effter Runstafwen eller Almanackan, då hafwa somblige sökt det at ändra, och åter dragit dhes nya åhrs ingång tilbaka effter Solens omwändelse från söder om winteren til norr. Ty fölier då aff sig sielff, at de Almanackor eller Runstafwar, som hafwa fordom begynt sitt nya Åhr när Solen stigit i Steenbocken, och nu i senare tijder dheras nyare stigit längre fram ifrån Solens ingång i Stenbocken, de äro til sin tijd, äldre och äldre skurne eller skreffne, som dheras nyares dagh längre och längre stiger ifrån Solens ingång i Steenbocken. Såsom nu wijsas skal aff min Figur pagina 165 [= s. 178] der som til Exempel en frågade huru gammalt är det Leopoldiska, ty seer man effter Num. *VII*. der det begynnes, och såsom den 1 Ianuarii eller Nyårs dagen, swarar emot första dagen under N. *VI*. der Solen går in i Steenbocken, så är dhet yngst. Huru åldrigt är nu det Julianiska? Det kan man straxt see aff N. *IX*. der des

Nyårsdag, nu An: 1687. faller in på 22 dagen effter Solens ingångh i Steenbocken. Är så 20 dagars åtskilnadh, hwilka dagar när man multiplicerar med 132 får man 2640 åhr. Och när man lägger först tilsamman dhe 4000 åhr från werldennes skapelse in til Christi Födelse til dhetta åhr 1687 så blifwer hela werldennes ålder 5687 åhr. Sedan drager man aff dem dhe 2640 åhr, så blifwa 3047 åhr igen, ifrån werldennes skapelse, då första Nyårsdagen är räknat aff dhe Romarer, när Solen steeg in i Steenbocken, som är wid pass wid Romuli och Numæ Pompilii tijd, då dhe Romarer begynte räkna sitt åhr, fölliandes wår sed (se Atl. T. 1. c. 5. p. 121 [= s. 78]) effter Solens kortaste dag om winteren. Det är en lijten åtskilnad, emillan Numæ Pompilii tijd, den de Romarer gifwit hafwa den äran, at han begynt åhrstijden, för dhem om Winteren, och denne uträkningen, nemligen moot 200 åhr, men hwadan hon här flyter är wijst i min Atl. T. 1. C. 5. p. 120. och 121 [= s. 78]. Är således det Julianiske Calendarium skurit A. M. 3000 wid pass, långt för Iulii Cæsaris tijd, och borde kallas Numæ Calendarium, men för det Iulius Cæsar förbättrade dhet, när Prästerna begynte fara will uti deras Högtiders uthräkningar från Numæ tijd, ty fick dhet derföre nampn aff Iulio Cæsare. Dhetta kan |179| f. 179. widare wjsas af andre krafftige skiäl. Plinius som leffde wid Christi tjd, han säger i sin 18 B. c. 25. p. 481. 'Winteren är när Solen stiger i Steenbocken wid pass 8. Cal: Ianuarii.' Hwilket faller på den 25 Dec. C. 26. p. 489. 'Dagjemningen om wåren skeer wid pass den 8 Calend. April.' hwilken infaller den 25 Mart. C. 28. p. 494. 'Solens stadbragd om Sommaren skeer i den 8 delen eller graden aff Kräftan oc 8 Calend. Iulii.' hwilken infaller på den 24 Iunii. Han talar fuller något åtskilligt ifrån detta som sees c. 26 p. 486. c. 29. p. 503. Men man skal skilia, der Plinius wisar när Solen kommer i sielfwa Himmelska tecknet, eller och der han talar om des rätta högsta och lägsta dag i Stadbragden, eller rätta grad i dagjemningen. Så och der han kallar heela Månan Stadbragdz Månan och skilier från rätta dagen. Såsom nu Plinius säger at Solen steeg i Steenbocken 8 Kal. Ianuarii som faller på den 25 Decemb. så är skilnaden 6 dagar, den man multiplicerar med 132 så får man 792 år, dem man drager aff werldenes ålder in til Christi tijd som är 4000. Då Plinius i den ålderen leeffde, så blifwer dhet 3218. som faller in på Numæ Pompilii tijd. Huru åldrigt wil man nu skatta det gambla Romerska som finnes uthi Rom i Steen uthhuggit, affmålat i Grutero p. 133. och här under N. *I.* emedan der intet är utmärkt när Solen är ingången uti något teckn, och på hwad dag, men lijkwäl är der utmärkt Saturs Fäst, så och Nyårs dagen? Jo, när man wil betrachta på hwad dag the höllo sin Saturs Fäst, så lärer man finna när Solen steg i Steenbocken, så och när the wille begynna

sitt nya åhr, och huru thet steeg för them längre ut. Det är allom bekant, at de Romarer begynte för Numæ Pompilii tijd aff Martii Månad, eller Wårtijden sitt Åhr, som Ovid: l. 1. Fast. v. 39 siunger. 'Mars war första Månan och April den andra:' Och derföre frågar Ovidius i sin 148 vers: 'Säg mig hwarföre begynnes nu nya året aff winteren som bätre wore at dhet begyntes af wåren? Ty då blomstra alla ting, och tijden synes hafwa nytt liiff.' Hwar uppå Ovidius sedan widlyfftig aff Iano i den 164 versen swarar: 'Winteren är den första begynnelse aff året, och ifrån den ytterste Solens dag, när Solen kommer tilbaka så begynnar och året.' Sedan wjsar Ovidius widlyffteligen huru Ianus hafwer begynt nya året när Saturnus han kom til de Tuscers land seglandes up i deras åå, som ligger i Italien, när han utdrefs aff sin Son Jofur. När Satur bleff utur wår Atlantiske öö utdrifwen, är wijst endels både aff min Atl. T. 1. c. 28. och 35 och serdeles Chronologiske Tafla, at han A. M. wid pass 2100 eller 2200 lefwat, som des utan hans slächt och affkomnas tijder nogsamt bewitna, och än widare skal wisas i min Cronologia, och skal nu här aff wår Runstaaff och detta de Romares uthuggna Calendario märkeligen med förundran wisas, huru på samma tjd han wjst de Tuscer åretz rätta tidräkning, derifrån the Romarer bekommit, förkastandes sin gamla tijdräkningh som the begynte aff Martio. Ty wil iag jemnföra först wår Runstaff med denne de Romares, som de aff Tuscerne bekommit, hwilke woro et fremmande folck uti Italien. Dyonys: Halicarnas: bekänner Antiq: Rom. l. 1. p. 17. och at dhe Latiner intet förstodo deras språk, ty när man |180| utsöker alla deras ord, som finnes i dhe Latiners skriffter, äro de idel Giötiske. Aff desse Tuscer ther Saturnus först sig satte, fingo dhe Romarer all sin wettenskap, så i tideräkningarne, som deras Ianum, lagen, seder, spådomar, affgudadyrkan, som läses hos Strab. l. 5. p. 220. Flor. l. 1. c. 1. Liv. l. 1. c. 9. Serv. in Virg. l. 7. Æn. v. 607. Diod: Sic: p. 145. och flere om hwilket iag widlyfftigare wjsa skal när iag om de Tuscer kommer at tala. Ty när wij först tilse wår Runstaff under den *X*. n. så begynner Fyrejul på den 16 affton effter Solens störtningh i Oeridan, då hon först lät see sig på bergen, och den 17 war då Fyrejuls rätta Fäst, eller Saturs fäst, då dhe tackade Solen för förra året. Se nu på dhe Romarers uthuggna Calendarium, så swarar *Saturnalia* der bookstäfwerne SAT. FER. stå just mot wår 17 dag i månan ifrån den första räknande. Nu är för dhe Romarer Solen aldrig borta, och derföre om dhe hafwa sielff tänkt på at ändra sitt Calendarium effter Solens gång, så skulle de hafwa satt sina Saturnalia först i månans begynnelse antingen Decembri eller Ianuario, emedan dhe i andre sine Calendariis hafwa sedt Stenbocken uti Ianuarii begynnelse, som sees aff Gruteri 137 Figur. Men såsom de hafwa förkastat sitt Åhr, som om

wåren begyntes, och mottagit wårt som begyntes om winteren, så hafwa de intet wiliat ändra wår Saturs Runstaff, och hans Fäst, ehuru de något blandat sin der uti, som strax wisas skal. Sedan, uti Fyrejul tackades på dhen 17 dagen Solen, på den 18 månan, på den 19 jorden för förra Året. Se äfwen så war den 19 hoos dem *Opalia*, jorden til ära. Men om månan fins intet. På den 20 gick Jule affton in, och den 21 begyntes offras å nyo Solen, Månan, Jorden och alla 12 Gudarna, såsom och då dhe 12 märke nättren achtades at förnimma huru alle 12 månar i Året sig ställa skulle, som sees i Wormio och här i Figur N. *XVII.* der 12 drickeshornen stå på rad. Äfwen så i de Romares står på den 21 dagen *Divalia*, det är at de begynte offra til alla Gudarna. Sedan finnes och på de Romares Calendarier någre Swenske ord som de Latiner ingalunda erkienna för sitt språk, såsom först, det som sees aff Svetonio uti Cæsaris vita c. 40. at Cæsar inkastade i Skotåret dagen *Merkedonium*. Merkedan kallas hoos oss Skottårs dagen, effter han serdeles utmärktes; Hwad ordet märkia betyder läs Atl. 1. C. 32. p. 738 [= s. 463], och är ordet ihopsatt aff 2 ord, Merka, det är antecna, och Dan, som Latinerne kalla *Diem*. Sedan achtas det at i detta ordet är *K*. som ey hoos Latinerne i bruk är, utan allena Giötisk. Och är Merckedan så mycket som en dag den man grant märckia skal at insättias, på det åhretz omgångh må åter swara moot Solens. Merkedana kallas och hoos oss de 12 som begynna aff den 21 dagen eller stoora Juldagen at utmärkia alla 12 månars beskaffenhet om året; ty som de 12 dagarna sig stälte, antingen mulna, klara, stormachtiga, snöachtiga eller regnachtiga, så trodde dhe alla månarna sig |181| ställa skulle. Merckedana kallades och de som woro utmärkte til marknader, och at betala folket sin årslön uppå, som war 3 gånger om året, Winteren, Sommaren och Hösten, som skedde genom marker ty alt mynt kallades for dom Marker, se Atl. T. 1. C. 32. Ty seer man de gamle Latiner sielff intet förstât detta ordet, dher Festus säger: 'Mercedana kallades när man betalte dheras löhn.' Men Scaliger har bättre detta förstât, säjandes: 'at det förstogs om dagen, ty så kallades alla Skottåhrs Dagar', dhet Scaliger hafwer utgrundat aff Plutarchi Numæ vita, p. 71. dher han så tahlar om dhe Romares Fåkunnigheet uti Åhrtalet, säyandes: 'Uti Romuli Regementz tijd, hade dhe willsamma Månadaräkning, ty somlige månader gofwo de 20 dagar, somlige 35. somlige mehr, förståendes sigh intet på Solens och Månans lopp, allenast dhet hållandes at Åhret hade 360 dagar. Numa seendes at der war en åtskilnadt emillan Solens och Månans Åhr, nemligen 11 dygn, emedan månans bestod i 354 dagar, och Solens uti 365, så fördubblade han de 11 dagar at dhe blefwo 22 dem han giorde til Skottemånan, den dhe Romarer kalla Merkedinum, och uti Februario hwart annat

Åhr inskiötz. Han stälte och Månarna i annan ordning, i dhet Martius som förr war första månan i Året, bleff nu den tridie, och den som war uti Romuli tijd den 11, nemligen Januarius, den bleff nu den första.'

Uti Cæsaris vita säger Plutarchus p. 735: 'Dhe Romarer hade icke allenast intet fordom någre rätte och wisse tijder, som stämde in med månadtalet; utan deras offrande och helgedagar föllo alt in på owissa tijder, och från sina rätta dagar och Åhrstijder, utan och dhe woro heel blinde uti Åhrsräkningen effter Solens gång; Utan Prästerna som detta bättre besinnade då, utan andras märkiande, de inskiöto Skottårs månader, och kallade honom Merkedan, den som sades at deras Förste Numa Pompilius hade först innefattat.'

Ty säger och Martinius rätt i sit Lexico emedan detta war ett fremmande ord hoos dhe Latiner: 'det är undrandes at detta ordet (Merkedan) är allenast til finnandes hoos denne ene Grækiske Scribenten (Plutarchum) som icke enstädes finnes hoos de Latiniske Skribenter, utan hoos Festum, det iag intet förstår rätt hwad dhet skall wara.' Men förutan hwadh som sagt är om Märkedan at det är Giötiskt, så finnes ännu aff flere Romerske monumenter; såsom först at det i det uthuggna Calendario i Grut: p. 133. är allestädes medh *K* uthhuggit, |182| MERK, dhet dhe Romarer ey bruka, sedan finnes på 3 Åhrsens tijder desse Merckedana, som löningarna gofwos, i Iulii Månad om Sommaren, i Septembri om Hösten, i Novembri om Winteren. p. 134 finnes ett stycke aff ett Calendario nembligen September. dher som står på 3 dagar MERCA. MERCA. MERCA. aldeles som wij nu skrifwa Merka, allenast här hafwa de Romarer brukat *C*. Men p. 135 är ett ädelt stycke och merkeligit, aff ett i Sten huggit Calendarium, och är skada at det är söndert, der öfwerst uppå fram för en dag således står: MERC. HVAD. MAR. Här är heela Giötiska meningen, som wij bruka än i dag skrifwa, när man wil om någon tingh tala, som bör mycket grant i acht tagas.

Merck Hvad Marcknans dagen faller uppå.
Merck Hvad merckelig Man det är.
Merck Hvad Marck dagen hafwer.
Merck Hvad Merke månan hafwer, ny eller nedan.

Något sådant har här warit, som nogsamt wijses aff dhet som straxt dher under står om Cæsare, på en annan dag:

MERC FLR &c. sc. quod is Dies Imper. CÆSAR. NATALIS EST.

See här är halffparten Swenska och halffparten Latin, det man intet undra måtte, ty offta hafwa de Latiner ihopa satt halfwa meningen aff Swenska och halfwa Latin, såsom *Augusto Dunum*, dhet är *Augusto* Latiniskt nampn och

Dunum Swenskt, det är Augusti Stad. *Cæsaro Dunum*, Keysarens Stad. Äfwen så här *MERK. FLR*, der *FLR* är ihopdragit och Vocalis uthlåten, och bör stå *FLERA*, hwilket de Romare, altid så wähl som wij brukat at giöra, när man intet wil giöra långt wäsende och spara rummet. Merck *FLR* betyder så mycket, merck mera som bör achtas. Äfwen som wij skrifwa merck flera stunder, merck flera Personer, och är så hela meningen här aff Swenskan och Latinen ihopsatt, Merck flera ting på denne dagen at han är Keysarens Födelse Dag.

Än flere ord finnas i Macrob. Satur. l. 1. c. 15. p. 260. som äre i de Romares Calendario inkomne, dhe han bekiänner inkomna ifrån de Tuscer, men weet intet om deras ursprung äre alle aff dhes Språk komne. Såsom, det *Kalendæ* säger han, äre kallade aff dhet 'Presten han kallade Folket tilsamman i Capitolium wed huset Kalabram, som war nämmast in til Romuli huus, dher |183| han sade dem huru månge dagar woro än qware ifrån Kalendis til Non.'

Han menar så sedan *Kalata* wara kommit aff Grekiska ordet καλω, men Macrobius hade intet behöfft fly til Grekiska språket, effter han uti dhe andre orden som är *Non* och *Idus* flyr til dhe Tusciske som woro aff Giöterne, dädan de fingo all sin affgudadyrkan och tijderäkning, som dijt kom med Saturno här ifrån; ty han skulle hafwa fådt det igen i första Mosi Boks första Capittel, der som talas om dagen och natten, som giör alla tijder. Och Gud kallade Liuset Dag och mörkret natt. Sedan och at kalla Folket tilsamman, är allestädes i dhen Heliga Skrifft brukeligit. Israels Barn woro kallade tilsamman. Dädan Kall är Tienst och Embete. Präste Kall, är PrästeEmbete, Präste Kalad, Kiald, Giäld, är sielfwa säte eller rummet, såsom och Kalleram, Kallestäd. Är så *Kallebram* förbytt aff Kalleram, det är rummet der de kallas tilsamman. Sedan NON säger han, 'någre meena kommit aff dhet, at man å nyo har achtat på wissa dagar: Eller och at dhet woro nijo dagar altijd in til Idun. Såsom hoos de Tuscer woro flere noner, och de hwar nijonde dag eller Non helsade på sin Konungh och rådfrågade honom om sine saker.'

Non är och Giötiskt som sees i Werel. Lexic. och K. Sag. Register. Yttermehra säger Macrobius: 'Widare är och Iduns namn tagit aff de Tuscer, hoos hwilka den dagen kallas Idis dag, det dhe uttyda den som är Thoor trogen.'

Ida och Idna är på wårt språk troget och flitigt beställa en tingh, dädan Idia, Ide, Idne, troheet, snällheet och flijt (*industria, fiducia & diligens labor*) Ol. S. c. 191. Idner Men, (*homines industrii*) Gretl: c. 17. och Prov. 13. 4. Dädan i gemene språket säger man, han jdes intet det giöra, dhet är, han är intet trogen och hogse at det förrätta. Flere ursprungne ord see i Werelii Lexicon.

Är således nogh wijst aff desse Giötiske ord och aff de förnämste Helgedagar, wid åhretz omwändning i det Romerska Calendario som just swarar emot wåre älste Runstafwar, at de Romarer hafwa tagit an wårt Calendarium. Nu wilie wij och wijsa aff den tijden som Satur, hwilken kallade sig Niord (see Atl. T. 1. C. 28. p. 700 [= s. 439] på det de skulle wetta honom nordan ifrån kommen) han for in uti Tusciam uti Italien, och Iano wijste den rätta tijdräkningen, ehuru och Ianus war en Fremling och kallades Saturni son, som förmälas skal widare i sitt rum. Dhet är klart at Nyårsdagen han begyntes aff den 17 dagen sedan Solen steeg i Steenbocken, ehuru dhe Romarer intet satt det i Calendario, som synnes doch aff Macrobio 1. c. 10. p. 229. 'Wåre Förfäder, såsom de månge nyttige ting stichtat hafwa, så är det, dhet bästa aff alt, at de ifrån första winterdagen hafwa satt dhe 7 Saturs Juledagar.'

Än klarare c. 2. p. 193. der Decius frågar Posthumianum, hwadan han den härlige |184| kunskapen hade fått aff sådane saker, då swarar Posthumianus: 'När som på Stadbragddagen (Solens omwändelse dag) Saturs Julefäst med lustige Julegiästeboden höltz, och iag war lustigh och glad, och frij från alt bekymber.'

Då säger han sig aff Eusebio och andre fåt höra och lära sådanne ting som angingo deras Calendarier och tijdräkning. Nu seer man aff Macrobio c. 10. p. 228. dher han säger, 'Hoos wåre Fäder höltz Saturs fästen på 1 dag som war den 14. Kalend. Januarii. Men sedan Keysaren kom til Regementet, tillade han 2 dagar, så at Juledagen eller Saturs dagen höltz den 16. Kalend. Januarii.'

Den som nu litet wil begrunda, hwarföre Iulius Cæsar inkastade 2 dagar, han lärer strax finna sigh. Ty han sågh at effter som Solens omwändelse dag, war änteligen Saturno til ära, och han nu intet infölle på den dagen, som han war ärnat effter dhe Tuscers seed, icke heller wille han röra hela deras Kalendarium, och utkasta de 14 dagar eller Kal. Ianuarii, och låta den rätta Nyårsdagen, som reda så långt skridit fram, komma tilbaka in til Saturs dagen. Ty kastade han 2 emillan, på dhet alla deras Fäster och beställningsdagar intet röras skulle, och Saturs dag skulle och blifwa honom til ähra behållen. Dherföre wil man nu förnimma huru långh tijd war förfluten emillan Saturnum, när han införde sin Fäst och Nyårs begynnelse in uthj Tusciam. Man giör här som förr är wijst, och tager dhe 16 dagars åthskilnad emillan den 1. Ian. Kalend. in til den 16. och multiplicerar medh 132 åhr, så får man 2112 åhr, dem affdrager man aff dhe 4000 åhr in til Christum, effter som Iul: Cæsar näst för leffde, så får man igen 1888. år, som just swara emoth wåras Historier och Chronologiske Tafla, som wijsar när Satur han leffde och reste uth. Jag har sannerligh sielff intet trodt, at man en sådan tilsamman stämning utaff

all ting skulle finna om Saturno, hwilket ännu mehra skal wijsas aff andre skiähl och tijderäkningar, när man kommer til Chronologien.

Wil en fråga huru gammalt dhet Gregorianiska är, så weet man at Påfwen Gregorius leffde A:o Christi 1582. som ändrade det Julianiska, hwilketz Nyåhr begynte då 3 fierdedelar wid pass aff ett dygn, närmare til Solens ingång i Steenbocken än i dag, som är 1687, emedan ännu intet 132 åhr äre omflutne, så at Nyåret då war på dhen 21 dagen, effter Solens ingång i Steenbocken och såsom han icke wille draga året tilbaka in til Solens ingång i Steenbocken, utan allenast få Nyårs dagen så när der in til, som han stog wid Niceniska mötet, som höltz wid pass åhr Christi 360. så togh han 10 dagar utaff Kalend: Iulian:, hwilka multiplicera med 132. så får man 1320. hwilka drages aff 1687. så får man 367 åhr igen effter Christi Födelse. En wille nu fråga huru åldrigt wårt Kalendarium eller Runstaff är, sedan han war skuren effter Solens bortta-warande i 40 dygn, som aff Procopio, He-|185|bersten, Tzetze, Iornande och wåre egn[e] Runstafwar wiist är; Så bör man först akta at fordom wid pass Åhr 1800 effter werldenes skapelse så wardt dhet första månans fylle som lyste i Åretz begynnelse emillan första Fyrejuls dagen (hwilken föll in på den 16 dagen sedan Solen steeg tilbaka i Steenbocken) in til den 44 dagen (eller rättare som andra mena (se Capitlet om Runestafwen) ifrån den 20. dagen sedan Solen steg i Stenbocken och in til den 50 dagen) kallat Juletunglet så oc Distingstunglet, och wardt uti stoor wyrdnad hållit; Ty wåre förste Hedningar hade så stadgat at intet månan skulle kallas Juletunglet eller Di-stingztunglet eller honom någon heder eller offer skee, för än han hade uphielpt Solen utur Oeridon eller Östersiön. Men nu wjdh dhenne tjden eller Åhrens ålder An. mundi 5600 är Juletunglet eller Distingstunglet tillika medh Fyrejul och Julefästen uppå Runstafwarna stigne til 29 dagar längre fram, som är den 44 dagen effter Solens ingång i Steenbocken in til den 72. doch så at Distingsfylle aldrig kommer längre tilbaka om denne 44. dagen som är den 23. Ianuarii st. veter. Icke heller längre fram än til den 72 dagen ifrån Solens ingång i Steenbocken, som är nu den 19 Februarii. Och är detta Distingztungletz omlopp uthmärkt i 4 Column med en halff måna, som swarar emot föresagde dagar uti den 6 och 9 Columnen. dädan föllier dhet at Nyåret eller Julfästen skulle nu fijras in wed den 28 Ianuarii. Emedan de 5 dagar böra räknas emillan Juledagen och Fyrejuls dagen, eller det första fylle, som på den dagen faller och räknas såsom orörligit. Men såsom uti Olof Skott Konungz tjd, som leffde wid pass 1000 år effter Cristum (se Atl. 1. c. 5. p. 119 & 120 [= s. 77 f.]) sedan wj blefwe Cristne, Julen wart nestan til en heel månad tilbaka kastat, at han således måtte något så när komma i sit förra rum, så och hållas wid

samma tjd som andre Christne höllo sin Fäst, emedan han nu wändes uti en rätt Gudzdyrkans Fäst. Så kom och således Juletunglet til sit förra lopp och säte. Men såsom marknaden och Disa tinget, som fordom woro ställte Disa til Åminnelse icke droges tilbaka, ty behöll det första fylle (som lyser i året och wijsar sig emillan den 16 dagen sedan Solen stiiger in i Stenbocken in til den 44) det namnet at det kallades Juletunglet. Och det nästföljande fylle (som lyser effter den 44 dagen in til den 72 effter Solens ingång i Steenbocken) bleff kallat Distingztunglet. Dädan är uti Församlingens Almanackor eller tijderäkningar sedan wi blefwe Christne inkommit denne reglan at rätta sig effter. At det Tungel som lyser för 13 dagen eller Tre Konungars dag eller på den samma dagen kallas Juletunglet, och det som der effter fölier nemnes Distingztunglet. (se Comp: Eccl: Celsii p. 65.) Derföre såsom nu den gamle Julehelgen icke firades för än effter de 5 Fyrejuls dagarna (hwilka begyntes den 16 dagen effter Solens ingång i Stenbocken, hwilkens dagz fylle man will kalla det orörliga, till en åtskillnad från the andre fyllen.) Altså der icke Julfästen som sagdt är hade warit kastat tilbaka, så hade han nu i denne tjden kommit 5 dagar effter det orörliga Distingzfyllet som är den 22 Ianuarii st. vet. Och altså nyåret som war fordom samma dag med Juledagen kommit på den 27 eller 28 Ianuarii. Men såsom nu äre fulle 29 Dygn utkastade (äfwen som Gregorius kastade allenast 10 Dygn ut) så multiplicerar man dem med 132 så får man Summan 3828 År, hwilka wijsa |186| Runstafwens ålder, dher man afdrager dem aff werldenes ålder 5687 så blifwer öfrigt 1859, då han först war skuren i Swerige, och Solen första gången på bergen (som Procop. talar) achtat, när hon igenkom från sin störtning i Östersiön. Se denne uträkning stämmer på 100 år wid pass tilhopa med den iag uti min Atl: T. 1. c. 5. p. 117. 119 [= s. 76 f.] uthräknat hafwer, men hwadan åtskilnan är, kan man snart see aff det, man icke så just årtalet weet på K. Oloffs tjd, utan alt räknat genom ett runt taal, som man plägar kalla, det iag här mästedeles brukar, ty alla Minuter eller rättaste uthräkningar, lemnar iag androm, emedan man än då aldrig så just kan bekomma aff Historierne eller anteckningar en så nätt punct at räkna ifrån. Är således wijst icke allenast wår Runstaffs ålder, utan och der igenom, den första tiid som Swerige är längst up i norden bebygt, och den förste dagen som Mundilfare hafwer achtat på Solens och Månans störtning i Oeridan, och dhetta aff Solens gångh. Wij wilie det och nu wijsa aff Månans gång och wårt gyllentaal, hwilket begynner aff Saturs bookstaaff ᚠ, som är och begynnelsen i wårt ABCD, som första dagen i Året oc i weckan. Nu för tijden och denne ålderen som wij lefwa uti, emillan An. Christi 1500 til 1800, är

gyllende talet ᛄ, och såsom månan på 312 Åhr wid pass begynner sitt ny en dag längre fram, så kommer ett annat gyllende taal på de föliande 312 Åren. Nu hafwer iag under den *IV.* num: utsatt efter et runt taal för lättare räkning skull allenast 300 år, för månans Åhrs omgångh, och kommer så An. Ch. 1800 Års ålder at bekomma bokstafwen ᚼ til gyllende talet. För A. C. 1500 så war ᛄ som ännu står. För A. C. 1200 faller intet gyllende talet på första dagen i Året, utan den andre dagen effter Nyårs Dagen han bekommer ᛄ. För A. C. 900 så är ᛋ. för 600 är ᛋ 2 Ianuar. För 300 så är ᚦ; Med hwilket gyllende taal månge Runstafwar finnas, då Giöterne gingo in i Italien. För A. M. 4000 är ᛚ, och altså fort, som sees under num. *IV.* Så at A. M. 1900 är ᚠ gyllende bokstafwen, den första bokstafwen både i wår Runeskrifft som gyllende talet, hwilket är ett oryggeligit skiäl, til den första tijd, som wåre achtat månans lopp, som faller in på samma tijd och ålder då Solens gång och omlopp är först aff wåre älste Fäder i acht tagen. Ty hade wij förr eller senare begynt Månans lopp at achta, så hade bokstafwen ᚠ kommit antingen längre tilbaka eller fram och således gyllende taletz bookstaff ᛄ som nu är den första i denne ålders åren kommit och så antingen mehra tilbaka, eller här effter fram.

Här är ännu ett mechta märkeligit och tänckwärdigt at i acht taga, om wåre bokstäfwers ålder, som här aff klarligen kan wijsas, at om wij hade funnit senare på wåre Runer, än effter werldenes ålder År 1800 eller 1900. Så hade intet ᚠ bokstafwen hwarken effter Solens gångh kunnat blifwit den första i åhret wid den tijden, icke heller den första i gyllenetalet. Sedan och aff ett annat oryggeligit skiäl skal wijsas at de äldre äro än de Phenicers, Grekers, Latiners, Persianers, wåre Giöters utom landz och andras, som oc bruka sine bokstäfwer at räkna med. Ty wå-|187|re Runer dhe älste äro allenast 16, som widlyffteligen är wjst i Atl. T. 1. c. 38. och är nu klarast aff Gyllende talet, som består allenast aff 19 bookstäfwer, aff hwilka 16 äre som wj hafwa brukat at skrifwa med, och rjta på Runstenarna, de andre äre aff 3 ihopsatte och dichtade aff dhe förrige, allenast at dem bruka uti gyllende taletz räkning, som är ᛚ den 17, ihopsatt aff ᚾ och ᛚ, den 18 ᛯ aff ᛘ och ᛦ, ᛄ aff ett afwugt ᚦ och ett rätt ᚦ, til at bemärkia gyllentaletz eller månans omgång, såsom det i årtalet betyder Solens omgång. Hade nu wåre hafft sine bokstäfwer aff Giöterna som woro utom landz, hwilka hade 25 bookstäfwer, så hade dhe intet behöfft dichta 3 nya at föröka sina 16 at räkna medh. Men ehuru Giöterna som uthgingo hafwa fört wåra med sigh dijt uth, och förökt dem med de Grekiske, kan sees aff samma Capittel, så och aff Werelii Runograp: c. 12. p. 69. der man finner huru wåre Giöter hafwa genom Grekernas ABCD förökt sit, så och stält sitt ABCD effter Grekernas, så at *A* som war den 10 bookstaafwen

uthi wår skrifft, bleff den förste effter dhe Grekers sätt och ordning, giörandes lijka som Phenicerne giorde, hwilka uthförandes med sig wåra Runer, som wij kalla Bakruner, genom Cadmum förökte dem effter de Hebreers sätt, så och effter deras ordning dem stälte. Sedan hafwa och wåre Giöter uthom lands satt sina bookstäfwer uti räknande, merendels på samma sätt som Grekerne, hwilket på samma rum i Werelii Runographia sees. Icke heller kunde wij hafft dem aff dhe Greker eller Latiner, ty om så warit, då hafwa wij icke hafft behoff at öka wårt gyllende taal med 3 odugelige bokstäfwer, utan tagit fyllest wårt tals räknande genom deras, emedan de hafwa 23 eller 24 stycken, hafwa wij och då måst följt dem effter i deras sätt at räkna. Icke heller aff Phenicerne, ty deras äre och flera än wåra, och än flere äro Persianernas, aff hwilka wij och kunnat fått fyllest bookstäfwer til Gyllentaletz uträkning. Men det är nogsamt wijst aff Atl. T. 1. c. 6. p. 130 [= s. 83] och c. 38. p. 838 [= s. 529] aff wåre älste Runstenars ålder at de stiga mot 4000 År, 1700 wid pass effter werldenes ålder, genom den swartmyllan som sig dageligen ökar. Sedan aff Platonis rum indragen c. 38. p. 849. och 850 [= s. 537]. At Opis och Hecaergæ tijd som förde ut med sig den Norrske uthhuggna Koppartaflan til Delos, medh wåre bokstäfwer och wettenskap om des affgudadyrkan och annat sådant, den faller in på 3 leder til det ringesta för Cadmi tijd, som gjör til 130 År, som war A. M. 2460 för än Cadmus resandes in i Phænicien, ökte til wåra 16 bokstäfwer, de öfwrige Pheniciske, hwilken war aff wåre Fäders affkomne, som widare skal wijsas när iag kommer at tala om de Phenicer och Cadmo sielff. Cadmi tijd så och Opis och Hecaergæ wises aff den 1 Chronologiske Taflan.

Är således här en träffeligh tilsammans stämning at Runstenarna wijsa wårt lands bebyggning, så wäl som bokstäfwernas och Runstafwarnas ålder, widh A. M. 1700 och 1800. Solens rätta gång och dagetaal i året, med des Julefäst A. M. 1800 oc månans gång med gyllende talet A. M. 1900. Och der uppå 2 eller 300 Åhr dher effter A. |188| M. 2100. 2200, Saturni utresa med Calendario eller Runstafwen til Tuscos, Ægypten och annre Orter, åter 200 eller 300 åhr dher effter Opis och Hecaergæ medh dhen utstuckna Koppartaflan, och de andre Gudarne til Delos A. M. 2460. Ty elliest, huru skulle de fördt med sig wåra bokstäfwer och tijderäkningar, der de icke förr warit här upfundne. Och dhen som wil tilsee, alla länder i heela werlden, ibland så månge hundrade, huru månge, tror man, skulle han finna, dher så månge monumenter i Steen och Trä äre uthhugne och skurne, med gamble bookstäfwer, som här i Swerige finnes? nästan ingen eller få, när man undantager Grecien, Italien och Chinam; ty hoos alle de andre äro ringa til finnandes,

eller slätt intet, ty må ingen undra, at alle Grekiske och Latiniske Skribenter, wetta så mycket tala om de yfwerborne Norske. Ett hade iagh så när förglömt at sluta om wårt gyllentals ålder, nembligen, see huru härligen och sanfärdeligen Diodorus Siculus l. 2. c. 47 skrifwit om wåre yfwerborne Norske der han talar i sine 6 böcker, om alle de ting som skola wara händt för de Trojaners tijd, at wij hafwe sedt Apollinem, det är Solen, komma til sitt ställe i anseende til månans ny, och fylle hwart 19 åhr, det är, effter gyllentaletz gång, det han ingom androm uthaff alle de gamble folck och slächter, han der beskrifwer, tillegnar, utan oss allena. Detta Diodori rums sanning bekräfftar nu fullkombligen wår Runstaaff. Men Grekerne tilstå alle om sig sielfwa at de först 400 år wid pass för wår Frelsare Christum fingo aff Metone (se Festum Avienum in Aratum, Diodor: Sicul: l. 12. Celsii Comp. p. 13. Vidchind: Cronol.) sitt gyllende taal, som war 1800 åhr senare än som wij hade wårt gyllende taal funnit. Tzetz. Chil. 12. v. 130. 'Metonis Åhr är aff Metone Pausaniæ Son upfunnit Olymp. 87' som faller A. M. 3500 werldenes ålder. Är således wijst wåras Runstafwars ålder och tijderäkning, mot de Grekers och Latiners, nu wilie wij och wijsa huru månge andre slags folck äro senare komne til at råka på Solens och Månans rätta gång, til Månader och Åhr.

Egyptierne som hafwa wiliat räkna sig för de älste, de hafwa intet räknat någon åhrsräkning effter Solens gångh, för än under en Egyptisk Konung Aset wid namn, som in emot Mosis tjjdh leffde. Dhet Syncell: i sin cronolog: talar p. 123. 'Aseth war den 32 dhe Egyptiers Konung, regerandes i 24 Åhr A. M. 3716. Denne lade 5 dagar til hela Åretz omlop, och under honom så räknades Året som de berätta, med 365 dagar, hwilket förr räknades allenast genom 360. under hwilken Kalfwen som kallades Afia (Apis) dyrkades.'

p. 126 talar han om annat som och widh |189| samma tijdh skedde, nembligen, 'Io Inachi Dotter reste in i Egypten, som och kallades Isis. Belus och Case Inachi sönner upbygde en Stad i Syria som nu heter Antiochia. Niobe Inachi hustru, Phoronei Moder, belägrade Jofur. Ogge war Konung den tijden i Attica. Mosis 120 Års Ålder, slöt sig wid Anno 3737.'

Här är intet ondt igentaga när Egyptierne begynte räkna Året aff 365 dagar, nemligen wid Mosis tijd, då wåre Norske Konungar utgingo, som war Jofur, Oggir, Enachar, Io, som alle finnas i min första Cronologies Tafla emillan A. M. 2400 och 2500. Och måste man intet irra sigh aff Syncell: räkning, at han sätter Årtalet widh pass A. M. 3716 åt Azeth Kungen i Egypten, och 3737 åt Mosen, emedan han följer dem, som giöra werlden 1200 åhr äldre för Mosis tijdh, än dhen Hebreiske och wår Swenske Bibel det hafwa, som wid A. M.

2493 räkna Mosis död. Synes så dhe Egyptier för Azetz tijd, räknat 360 dagar i året eller och Dagar och Månader för Åhr, såsom Svidas dhet bewitnar uthi ordet ἥφαιστος *Vulcanus* p. 1209, säyandes: 'När Vulcanus effter Mercurii regemente i Egypten och des död tog emot rijket, och regerat 1680 dagar. Så at hela hans Regementz Åhr woro 4 Åhr, 7 månar och 8 dagar. Då wiste Egyptierne intet at räkna Åren, utan kallade en dags omlopp ett Åhr. Han war den som förstod sig på fördolde saker och Helgedomar, och war en Stridzman. Ty bleff han och kallader en Gud, och utaff det han i en slachtning bleff skadd i Foten, wart han halter. Han giorde och dhe Egyptier en kyskheetz och höfligheetz lag, ty förr woro de Egyptiers Hustrur icke nögde med en Man. Han lärde och aff Marte huru han skulle smida goda wapn och Åkerbruks tyg. Ty för honom fectades med Klubbor och Stenar.'

När en seer under min Cron: 1 Taflan lit: *V*. så finnes Mercurius som reste här norr ifrån i Egypten (Atl: T. 1. c. 32. p. 735 [= s. 461]) at han swarar mot Mosis tijd under lit. *A.C.* hwilket och stämmer in tämmelig mot Euseb: Cronic: l. 2. p. 79. som säger wid Iosuæ tijdh. 'I desse tijder erkiennes Taut Hermetis (Mercurii) Trismegisti Son lefwat.' Strab: l. 17 p. 816. 'Thebonerna (Thebani) men serdeles deras Präster de öfwa sig i stiernekonsten och werldzlig wjsdom. Dhesse räkna intet Åhret effter Månans lop, utan Solens, gifwandes 30 dagar på hwar måna, som bestås 12 i Året, och läggia sedan 5 dagar til. Men til at fylla hela Året, e-|190|medan dhet hafwer ännu några stunder öfwer, så läggia de dem tilsamman aff de dagar och Åhr som öfwerstiga, och giöra en dag tilfyllest. Denne wijsdomen tillegna de Mercurio hafwa funnit.'

Denne Mercurii tijd sätter och Marsham i sin Canon: Cron: p. 237 in wedh Iosuæ tijdh. Aff detta rum synes at desse Thebonar, hafwa warit effter Mercurii tijd, dhe förste uthi Egypten som aff honom lärdt räkna året effter Solens gång, der de andre Städer och Landskapen, hafwa effter Månans gångh ännu sina årsdagar räknat, men tilförende, hela Egypten, antingen genom Dagar som Svidas förmäler, som och sees aff Syncell: p. 17, 32, 33, 40, 41, eller månader, utmätt tijderna sina, som och synes aff Censorino, den Kirch: i sin Oedip: Ægypt: T. 2. cl. 7. c. 2. p. 252 indrager, så talandes: 'Uti dhe älste tiiderna hafwa Egyptierna kallat ett Åhr som hafwer bestådt aff 2 Månader; sedan giorde de ett År aff 4 månader, under Kungen Pisone; men aldrasenast Året aff 12 månar och 5 dagar.'

Kircherus wijsar dhet och aff en gammal Hebreisk Book de Moedim. 'Wåre Rabiner de hafwa fordom räknat året såsom dhe Egyptier, det är effter Månans lopp, hwilket wår Fader Abraham hafwer lärt de Egyptier.'

Aff detta rum synes at och de Chaldeer på intet annat sätt hafwa räknat året än genom Månans gång, ty hade de effter Solens gång det giort, så hade wähl Abraham det wettat och lärt dhe Egyptier dhet samma. Dhetta gifwa och andre Figurer och affmåhlningar wid handen, såsom den Kiortelen som Amasis Konungen i Egypten sände Cræso, på hwilken woro åtskillige jachter aff Gull, och brokot ylle sydde, och i hwar jacht 360 willdiur infattade (se Herod: l. 3. c. 47. p. 180).

Diodor: Sicul: l. 1. p. 19 säger: 'Med desse teckn bewijsa (de Egyptier) at Osiris graff är på en öö, i det hon hålles aff alle Egyptiers Prester helig, och de hafwa der satt 360 krukor, hwilka Presterna hwar dag med miölck upfylla, och påkallandes Gudarnas namn, der sörja och gråta.'

Detta bör så förstås, at en kruka fyltes hwar dag i sender, på dhet dhe icke skulle fara will om dagzräkningen i åhret, och sedan när de kommo til den yttersta at året ändades, då bleff Sorgen, som längre fram mera wijsas skall. p. 87 säger Diod. wijdare. 'Uti dhe Acanthers stad, på andre sijdan om floden Nilum, emot Lybien, 120 stadier ifrån staden Menby (Memphi) är et stort faat igenomborat, uti hwilket Presterna som äre 360, hwar dag bära watn uti.' Hwilket och är förståendes, at hwar Prest giorde sin tienst på sin dag, at således på den orten affmåla året.

Aff flere andre kan man och see at de Egyptier för Thors, Mercurs och Vulcani tijd, räknat och dagar för åhr, såsom cron: Alex: p. |191| 105 talar: 'När Picus eller Jofur blef död i Italien, så steg hans son Fon som och kallades Mercur til regementet, regerandes i 35 år, en klok, sinriik och snäll stiernekijkare, som och först fann på gull at giöra uti Westrelanden. Jofur som af månge hustrur hade många barn, samlade mycket gull och drog från Italien in i Egypten til Chams slechtingar, der han bleff hederligen mottagen. — De Egyptier tilbodo honom, oc sade honom wara Guden Mercur. — När han kom i Egypten, regerade hoos dem Mestrem aff Chams slächte. Hwilken när han dog, togo de Mercur i ställe, som regerade hårdeligen i 39 År. Effter honom kom Vulcanus, som regerade i 1680 dagar, det är 4 År, 7 månar och 3 dagar. Då wiste de Egyptier intet at räkna Året, utan ett dygn kallade de Åhr.' Palephatus p. 78. 'Effter Vulcani tijd tog Solen hans son mot regementet i Egypten, och regerade 4477 dagar, som giöra 12 Åhr, 3 månar och 4 dagar; Ty dhe Egy[p]tier wiste intet aff annan Årsräkning den tjden än igenom dagar. Och då begynte de räkna 12 månar i året.'

Detta är icke allenast skedt effter Noachs flod in til Vulcani och Solens tijd, hwilken swarar emot Abrahams ålder, och moth wår Habors och Othins tijd A. M. 2020. som skal wisas j cronologien, utan och således är räknat för Synda-

floden som sees aff Syncell: p. 32. 'Det äro de som mena för floden dagarna warit kallade åhr, hwarigenom dhe räknat ens tijd. Widare 3600 dagar kallade de Sarum, 600 dagar Nerum, 60 dagar Sessum. Och när Sarus som består aff 3600 dagar, blifwer delat med 365 dagar som löper på ett åhr, så giör det 9 år och halff ellofte månad. Nerus som har 600 dagar giör 1 år, 7 månar ok 3 wickor wid pass. Sessus giör 2 månar. 120 Sari som hålla 432000 dagar, de giöra effter Åretalet 1183 Åhr, 6 månar, 25 dagar. Til hwilka läggias 1057. När ännu inga Konungar woro, så blifwa 1242 Åhr ifrån Adam til floden, som kommer ihop med Skrifften.'

Här är något orätt räknat aff Syncello det som i Chronologien wijsas skal, men här achtas allenast som sagt är, at aldraförst hafwer menniskian begynt räkna tijden aff dagen, som är naturligit, ty dhet war wissast aff liuset och mörkret, som giöra ett dygn, antingen man seer Solen eller ey, kunde och icke någon kallat Solens år effter Solens omgång på 365 dagar, för än han så länge leffde at han kunde rätt achta, om han fan hennes gångh wara 365 dagar mera eller mindre. Kommer oc med den H. skrifft öfwerens, som uti första werldenes skapelse säger Gen: 1. v. 5, 8, 13, 19, |192| 23, 31. Och war aff affton och morgon den första dagen etc. och war af affton och morgon den andra dagen etc. men intet nämnes at dhet war den första dagen i månaden, efter Månans lopp, eller at det war första, andra eller tridie dagen efter Solens, utan räknades allena genom dagar. Men intet måste man tänkia, at Adam och hans barns ålder, uti första Mose Book, räknas der, efter dagarna, ty Moses när han skref sina böcker, då utmärkte han deras ålder effter åretz gång, som i deras tider, när Mose leffde, war hoos Judarna i bruk. Äfwen såsom de Chaldeer, fast de hafwa hafft och brukat sin tijderäkningh i förstonne effter dagar, och utaff segn, barn effter barn hört deras fäder så månge 1000 dagar lefwat, hafwa dhe i senare tijder, när dhe förstodo åhretz gångh effter Sohlens och Månans lopp, uthräknat deras Förfäders ålder, som war fordom räknat effter dagar, huru mycket den nu skulle göra effter Solens gång uti År. Såsom sees uti indragne rum aff Cron: Alexand: Paleph: och Syncell: aldeles såsom man nu i dagh giör, sedan man heel nätt hafwer funnit Solens gång på minsta puncterna, (minuter) och wil ändra och förbättra de gamblas tijderäkningar. Är således wijst, at Egyptierne som mycket inbillade sig om dhe Himmelske Kroppars gång och des tijderäkning, de kunna icke wijsa sig någon rätt kunskap hafft, för än wid Abrahams tijd, som war widh pass A. M. 2000. den dhe doch här ifrån bekommo, som strax klarare skal wijsas, när alla gåtorna blifwa uttydde, hwilket war 300 år effter, som wij hade begynt rätt räkna effter Solens och Månans gång, året. Och ehuru de Theboar (*Thebani*) som det här ifrån

fingo, som wisas skal när iagh kommer til wåre Fäders uttog, och deras Prester sedermera wiste rätta åretz gång, torde dhe doch intet aldeles bruka det, ty gemene man war nu så wan, at deras fäster och helgedagar gingo hela året omkring. De andre orter och städer brukade åter allenast 360 dagar i Året, skifftandes hwar Måna i 30 dagar, som aff Strabone wistes, och nest tilförende aff de 360 willdiur på Amasis kiortel, de 360 faat eller krukor och 360 Prester, lätteligen kan dömas. Aff deras åhr som brukade 365 dagar utan Skottår, föllo strax deras helgedagar på hwart fierde år tilbaka 1 dag så at på sistone, til exempel, Osiris eller Isas Fäst som höltz om winteren, den kom sedan många år der effter om sommaren, och åter tilbaka til winteren, ty när man gifwer 1 dag på 4 år, så falla 5 dagar på 20 år, och således när 1460 åhr wid pass äro förbij, så hafwer Osiris eller Isis Fäst firatz på alle dagar i året. Hwilket kan sees aff Gemini Elem: Astron: p. 33. som så talar: 'De Egyptier hafwa heel annan mening om åretz gång än de Greker, det de och fölia. Ty de ställa intet året effter Solen, icke heller månader och dagar effter Månan, utan dhe hafwa en serdeles grund. Ty dhe wilia intet at des helga dagar skola komma på samma tijd igen, utan at de skola komma på alla slags wäderlekar och tjder om året, så at en Helgedag han skal det ena året komma om Sommaren, någre åhr der effter mot wåren, några dher effter |193| mot winteren, och en tiid der effter mot hösten. Ty de achta allenast 365 dagar i året, gifwandes hwar måna 30 dagar läggiandes der til 5 dagar, men intet den fierde delen aff dagen, för den föresagda orsak at alla deras Fäster må gå alt mer och mer tjlbaka.'

Widare bekräfftar detta Kircherus Oedip: Ægypt: T. 2. cl: 7. c. 2. p. 256. aff Germ. Scholiis säyandes: 'Oxen Afia (Apis) han ledes aff Isas Prest i det fördolda rummet och de med eed tilbindas, at de intet skola tillåta nogon inskjuta hwarken Skotårs dag eller Skottårs måna, utan allenast bruka 365 dagar i året, som aff urminnes ålder warit brukat.'

Huru länge de detta sättet hafwa brukat året att räkna, gifwer oss wid handen ett mechta artigt rum, doch diupsinnigt at förstå, som Herodotus, hwilken leffde wid pass A. M. 3400. tilkienna i sin andra book C. 141. p. 144. der han, sedan han upräknat många Egyptiska Konungar, säger: 'Effter honom Anysin kom Vulcani Prest til regementet, Sethos benembd.'

Sedan förmäler Herodotus huru Zethon han förachtade sitt Krigzfolck och tog dheras belöningar från dem. 'Ty hände (säger Herodotus) at när Senacherib de Arabers och de Assyriers Konung drog med en owanlig stoor Krigzhär in i Egypten, wille de intet hielpa sin Konung; då hafwer Presten som intet råd wiste, gått i sin Cammar, och gråtandes, tilbidit sin affgud, beklagandes hwad ondt han nu moste undergå: under bönen faller honom

en sömn uppå; och synes för honom en gud i sömnen, tröstandes honom, at der han skulle gå emot de Arabers Krigzhär, så wille han senda honom hielp: Presten förtröstandes sigh på denne synen, togh med sig aff de Egyptier hwilka som föllia wille och lägrade sigh i Pelusio, der som Ægyptens landzendar äro. Ingen Krigzman följde honom, utan en hoop med Hantwärkare och Köpmän. När han om natten kom dijt, så hafwer en otrolig hoop med Skogzrottor fallit in i Fiendens lägre ock upätit all deras Kograr, Bågar och annan Gewär, så at om morgonen flydde hela Fiendens här, mistandes dräffelig mycket folck. Och så hafwer denne Konungen (Presten) uti Vulcani Tempel upsatt ett beläte aff steen, som håller i handen en rotta medh desse ord: Den på mig seer, han ware Gudfruchtig. In til dhenne Konungens tijd sade och förtalde mig (nemligen Herodoto sielff) de Egyptier oc des Prester, wjsandes at ifrån första Konungen in |194| til denne Vulcani Prestz tijd, som nu regerade, hade warit 341 menniskiors leder, och så månge Konungar så oc Prester. 300 leder de göra 10000 år, när 3 leder göra 100: De andre 41 lederna som äro öfwer de 300, komma på 1340 År. Således sade de at innom desse 10340 Åren hafwer ingen Gudh wijst sigh uthi menniskio hamn: icke heller hafwer under alla de Egyptiske Konungar som i förre eller senare tijder lefwat, nogot sådant händt, men innom denne tijden hafwer Solen 4 gånger gått emot wanan up. 2 gånger gådt up der hon nu går neder, och 2 gånger gått neder der hon nu går up.' Pomp: Mela är något skilachtig från Herodoto, talandes sålunda l. 1. c. 9. p. 13. 'De Egyptier wilia räkna sig för de aldraälste, räknandes 330 Konungar för Amasin, som effter deras historier och tijders lefwerne, skulle hafwa regerat öfwer 13000 År; Och är i deras skriffter at så länge som Egypten är bebygdt, så skulle Solen 4 gånger ombytt sitt lopp, och gått 2 gånger neder der hon nu går up.' Om desse 2 rum som äre för 2000 och 600 år sedan wid pass anmärkte, hafwer iag sökt många lärde mäns omdöme, förutan allas skriffter iag kunnat komma öfwer, at få öfwer dem en rätt uttydning, at de skulle swara mot den H. Skrifftz tijders räkning, som och wåras och andre lärde Mäns historier, men iag kan intet påminna mig nogon dem fullkomlig utgrundat, och til tijden uträknat. Den mycket lärde Iohannes Vossius i sin Idol. l. 1. c. 28. p. 107. säger wäl: 'Hoos de Egyptier höltz Åretz omgång i gemen aff 360 dagar, sedan aff 365. omsider lade de den fierde delen aff dagen til: för hwilken orsak enteligen behöffdes hwart 4de år ett Skotår. Så länge de brukade 360 i årtalet utan Skottedag, så hände änteligen at deras helgedag, den de först om wåren höllo, han motte effter många års förlop komma in til sommaren, sedan in på hösten, omsider in på winteren och så alt bort åt. Och det är mycket lijkt, at här til

lyder det Herodotus säger, at så länge Egypten hafwer hafft Konungar, så hafwer Solen 4 gånger bytt sit lop, gådt 2 gånger up, der hon gått neder, och 2 gånger gått neder der hon går up. Men det kan ingen ting galnare säyas, om man tager det så up, såsom man egenteligen och gemenligen förstår.'

Widare talar intet Vossius om detta rum, och ehuru han har hafft en lijten humn om de Egyptiers tanka i detta mål, hafwer han doch intet råkat på den i det han menar, at effter dhe Egyptier höllo 360 dagar i åretz omlop, så skulle der aff komma den långa tijden som Egypten hafwer warit regerat under Konungar. Ney, detta går intet an; ty när man uhtslår 5 Dagar i hwart Åhr ifrån 365 rätta Åhrs längden, så stiger dheras Helgedagar på hwart åhr 5 dagar tilbaka, och således på 6 År 30 dagar, och så forth, så at på 71 år kommer samma helgedag tilbaka i sitt rum. Såsom til exempel Isis helg som första året höltz om winteren, kom åter nu om winteren tilbaka. Och så kom Solens upgång och nedergång allenast at wexlas 4 gånger på dubbelt 71 år, det är 142 år, hwilket war alt för kort tijd för så månge Konungars regemente och Egypti landz bebygnat ifrån Noachs tijd, hwars Soneson Misraim straxt det bebodde, som allom är kunnigt och derföre i den H. Skrifft warder Egypten altijd effter hans namn Misraim nämbd. Den lärde Isacus Vossius i sine notis til Pomponium Melam, när han kommer til detta rum, menar han at om dhe Egypti |195| er hafwa welat förstått genom desse orden Platonis åretal, at Solen med Stiernorna skulle hafwa luppit en omgång på 49000 år, och effter Herodoti utsago aff de Egyptier, skulle detta skedt 4 gånger, så måste deras rijke stådt uti 196000 år. Och då hafwa de Egyptier kunnat skräppa och berömma sigh för ännu en större ålder, än som Herod: förmäler, som är allenast til 10340 år. Men såsom I. Vossius tycker detta wara en alt för stoor fåfengia uti detta dhe Egyptiers taal och tijderäkning; ty sluter han således. 'Dhet är sant som Varro fordom hafwer talat, at ifrån Isis tijd in til hans woro intet mera än 2000 år förflutne.'

Den lärde Scaliger, som ett odödeligit namn lembnat genom sitt härliga wärck han skrifwit hafwer, huru alle tijderäkningar kunde ändras, som han och med största förstånd och flijt giordt, han talar så om detta Herodoti rum: 'Wjd Herodoti tijd, mena Egyptierne, at ifrån werldenes skapelse skola wara förflutne 11340 år, och innom den tijden Solen bytt 2 gånger sin upgång och nedergång. Hwilket ehuruwäl detta straxt man läs synes wara en fabel eller dichtan; så tyckes det lijkwäl hafwa skeen til nogon sanning. Ty uti den stora Solens omgång, så byter Solen sitt säte en gång i hwar måna, så at Solen, om hon giorde stadbragde i begynnelsen aff månan Thot, så skulle hon effter 730 års förlop komma i samma måna om wintertijden på nogon dagh längre

fram at giöra stadbragde. Men detta är intet at byta om sin upgång och nedergång. Men wij wilie släppa sådanne lögner och drömar.'

See således sluter Scaliger om Egyptiernas taal, ok såsom Cl: Vossius giort Konungarnas Regementz tijd alt för kort, så giör här Scaliger den alt för lång; ty om man skulle gå effter den räkning som han här giör, at allenast på 730 Åhr skulle til 1 Måna allenast Stadbragde skrijda tilbaka (ehuru wäl han intet talar om hela eller halfwa månans förlop) så skulle Solens stora omgång (*magna periodus*) göra 8760 År wid pass, innan hon kommer om winteren samma dag igen i stadbragde, och så motte Solen der hon 2 gånger skulle ombyta sin omgång, giöra 17520 År. Och seer iag intet annat än Scaliger här följt wår rätta Åretals räkning, som på 130 År skiuter 1 dag fram, men icke tilbaka, och då faller allenast på 730 åhr wid pass Julfästen eller Nyåret 6 dagar fram. Dessutan tilstår Scaliger at den stora Solens omgång, när man allenast räknar 365 dagar på et år (utan at tilläggia den fierde delen aff dagen som wij nu göra) är 1460 eller effter andras räkning 1461. Derföre undrar iag på denne hans uträkning, hwadan hon här flyter. Nu, allenast hoos desse 3 lärde Män hafwer iag funnit, som nogot rörer desse Herodoti och Melæ rum, men hwad dhe om dhem dömt, seer nu hwar och en. Jag wil tilsee om iag är lyckeligare at råka på dhe Egyptiers konststycke. |196| Scaliger kommer allena ihog dhen ordentelige Solenes upgång i öster, och den ordentelige nedergång i wester, men den som aff de lärde kallas *ortus & occasus æstivalis* eller *septentrionalis*, det är den Solenes norske och sommar upgång och nedergång, och den som kallas *ortus & occasus hyemalis* eller *australis*, det är Solens winter upgång och nedergång, den hafwer Scaliger aldeles förglömt. Hade den ihugkommitz, så och dhet Scaliger sielff medh Wossio, Syncello, Marsham och andre, hafwa mycket wackert och med fliijt sökt och utgrundat, at alle som Konungar woro i de 12 Dynastier eller Konungarijke regerade intet alteffter hwar andra, uthan 12 tillijka; så hade de funnit huru Herodotus hafwer antingen warit fixerat aff de Egyptier, eller och intet rätt förstådt dem; ty Herodotus giör sielff den uträkningen på alle Egyptiers Konungars leder, gifwandes hwar led 30 åhr, äfwen som iag giort i min Chronologia för Christi tijd med 40 år, och effter med 30, hwilket hade gådt Herodoto lyckeligen an, om han allenast satt hwart Rijkes Konunga taal för sig: men han hafwer giort som somblige än i dag göra, de der taga fadren och gifwa honom 30 år, och om han hafwer egt 8 eller 10 sönner, som kan skee, den ena regerat 2 åhr, den andre 6 eller 8, den tridie 4 eller 10, den fierde intet; lijkwäl gifwa de dem hwar sina 30 år, der Sönnerne alle tillijka intet borde mera än 30 år för en led eller en ålder bestås. Elliest skulle man snart få ett rijke 10000 åhr äldre än det andra, och på det

sättet skulle man aldrig bekomma någon sammanstämningh emillan åtskillige rijken, uti örlig saker, fridzförbund, gifftermål eller annat, om man wil så fortfara. Wij wilie så utgrunda, huru artigt detta de Egyptiers taal och uträkning som de hafwa hafft tilbaka, effter den 365 dagars räkningen i ett åhr, stjger sin koos uth. Scaliger räknar detta ifrån Herodoti tijd, men Herodotus säger sielff ifrån Senacheribs och Zethi tijd, ehuru der emillan intet war meer än wid pass 200 År, och giör allenast 2 månars åtskilnad i Stadbragdes framgående mot Fästernas tilbakagående. Senacherib som leffde i Hiskiä och Zethi tjd, falla effter cronol: Taflan och den gemene Bibelens uträkning, uti 3200 Års ålderen, och Herodotus i 3400. Nu såsom aff allom är nogsamt kunnigt, at alle wille räkna sig och sine älste Konungar, Förstar och Fäder in til Noach, serdeles Egyptierne, hwars land af Noachs Soneson bebygdes, så är och Noach hoos åtskillige införd i deras Fäders taal och räkningh, fast mången gångh under annat namn, såsom hoos de Chaldeer för Xisuthro, hoos dhe Greker för Deucalione, hoos oss för Bergenhielm, serdeles när dhe genom gåtor hafwa welat de gamle handlingar beskrifwa. Wij wilie altså gå tilbaka ifrån Hiskiä tijd, at see huru Egyptiernas Fäster gingo heela Åretz dagar omkring, och taga til Exempel Isis Fäst, at den höltz om med-winteren An. M. 3200. då Solen emot den Fästen upgick längst i söder, som hon om winteren wjsserligen giör. Denne Fäst han kom, när man räknar 730 År tilbaka, om Missommaren, då Sohlen gick längst up i norden för dhem, hwilket kom in på A. M. 2470 när man afdrager 730 År aff 3200. Åter 730 åhr tilfö-|197|rende, kom Isis fäst igen till winteren då solen åter gick up för dem längst i söder, hwilket war A. M. 1740. åter 730 år tilförende kom Isis Fäst in på Sommaren der så hade warit at Isis den tijden hade dyrkatz hoos dem, när Solen då gick längst up i nor, hwilket faller A. M. 1010 som är 655 år för syndafloden, då, när Noach föddes, hwilkens ålder inräknas i de Konungars och Fäders tal som effter floden regerade, effter han och effter floden 350 år leffde. När man således förklarar och utharbetar dhesse Herodoti och Melæ ord, så hafwa Egyptierne öfwermottan både sinrijkt och klokt talt och tijden uthräknat, som han då til åretz gång i Hiskiä tijd och Herodoti ännu räknades genom 365 dagar i åhretz omgång, och utwijsar klarligen ifrån Noachs födelse in til Hiskiä tijd Solen 2 gånger mot åretz omgång, eller deras Fäster upgått, der hon förr nedergått, och åter nedergåt dher hon förr upgick. Denne uträkningen kan lätt göras, ty när man på 4 år icke inskiuter någon Skottårs dag, så faller på 20 år Isis Fäst från första winterdagen eller Solens ingång i Steenbocken 5 dagar tilbaka, på 100 år 25 dagar, och således på 182 och en halff dag som är ett halfft år, löper 730 åhr hennes Fäst tilbaka til Sommaren, när

Solen stiger i Kräfftan, och alt således synes då Solen gå up i norden mot Isis Fäst, der hon 730 år tilförende gick up mot Isis Fäst i söder. Elliest är nogsampt bekant, at hon allenast til anseende med sin gång mot jorden, går hwart år up en gång längst nor, och en gång längst söder, doch intet i anseende til samma års fest. Men i anseende til öster och wester går hon hwar dag up.

Wij wilie nu komma til det andra som Herodotus förmäler, och wijsa huru orätt han satt alla Konungarna uti de 12 Dynastier i Egypten, effter hwar andra, och der effter slutit hela deras Regementz tijd, och giort Egyptiska rijket alt för mycket gammalt, och det willie wij först wijsa aff Herodoto sielff, hwilken på bladet näst förr c. 37. p. 142 säger at emedan Anysis regerade, kom Sabacus aff Ethiopien emot honom med mycket folck, men öfwer hwilken Dynastia Anysis regerade, talar han intet. Sabacus han regerade öfwer de Ethiopers Dynastia, som finnes igen i Syncell. p. 74. och Scall: Canon: Isagogic. p. 134. Denne Sabacus han slogs med Boechori, som war Konung i dhe Saiters Dynasti, och tog honom fången, upbrännandes honom sedan lefwandes, som sees i samma rum aff Syncello och Scaligero. Oc således hafwer man här reda 3 Konungar uti 3 Dynastier, hwilke lefde tillika, och kunna intet gjöras til leder effter hwar andra. Än mera; den andre effter Sabacum war Tarachus Kung i dhe Ethiopers Dynastia, hwilken i wår Swenske Bibel Reg: 2. Cap. 19. v. 9. kallas Thirhaka, i den Chaldeiske står Thirhakak, men i den Grekiske Tharaka, wed dhen |198| tijden då Hiskias hoos Judarna regerade, mot hwilken Sennacherib drog med otaligt folck, så wäl som mot Ethioperne, så och moot Sethos Konungen i Tinitaniske Dynastien, hwilket aff Herodoto är här indragit, den i min cronol: 1 Tafla finnes under lit: *H*. Och Scaliger kallar p. 133 *Ze*, Syncell. p. 74 nemner *Zet*. Men i wår Swenske Bibel Reg: 2. C. 17. v. 4 *So*, de Greker *Sua*, Syrer och Araber *Sau*, hwilken stämmer in med Hoseæ, Hischiæ och Senacheribs tijd. Och altså hafwa 2 Dynastiers Konungar Tharacos och Zethos tillijka regerat.

Flere exempel spar man at indraga til des iag kommer til cronologien. Nu såsom det war 12 Dynastier, så wil iag göra ett annat förslag än Herodotus giort, och skiffta alla hans 330 Konungar med 12 Dynastier, så blifwa 27 leder eller Konungar wid pass på hwar Dynastia. Och när man gier hwar led 40 åhr, såsom iag de andre i min cronol: Tafla gifwit, så löper 1080 år på en Dynastia, och såsom 12 tillika regerat, så blifwa intet mehra än 1080 år för alla 12, från den tijden Egypten skifftades i 12 rijken eller Dynastier. Räkna nu från Herodoti tijd när han talte med Egyptierne om detta, 1080 år tilbaka, så falla dhe in på Jacobs och Josephs tijd, när de fingo regera i Egypten under Pharao i sitt egit land Gosem, hwarföre Syncell: Scaliger och andre kalla

deras regemente dhen Herdeska Dynastien (*Pastorum*) som räknas ibland de 12 aff Africano och Manethone, effter de brukade boskap som förmäles i den H. Skrifft, och träffar så just den uträknade tijden i min 1 Cronol: Tafla, der iag införer allenast 6 Dynastier som alle tillika regerat (effter man intet kunde få rum på Taflan) emoth Patriarchen Josephs tiijd, och kan widare sees uthi min lilla korta Cronol: i min Atl. T. 1. C. 40. Huru månge andre Konungars tijders tilsammanstemningar här aff fölia.

Detta stämmer nu in med Varronis taal, som leffde nest förr wår Frelsare Christum, det iag här aff Vossio indragit, at dhe Egyptier intet kunna wijsa sitt Regemente längre än in til 2000 åhr ifrån Varronis tijd, hwilka när man räknar tilbaka, så stannar man i Patriarchens Isacs tijd. Detta kommer och öfwerens med dhet Egyptiske Presterna hafwa gifwit Diodoro Siculo wid handen, at emillan Alexandri Magni tijd och Solens tijd woro för flutne 23000 år, hwilka Diodorus sielff l. 1. p. 11. säger at det warit månads år, bestående hwardera aff 30 dagar: när man nu multiplicerar eller fördubblar 23000 med 30, får man 667000 dagar, hwilka när man effter de Egyptiers sätt giör til 360 dagar i året, såsom de i senare tijder räknat, och intet effter månans år, så får man 1889 år igen, hwilka när man affdrager aff Alexandri Magni tijdh som war A. M. 3620. så blifwer 1731 år igen, som stannar in uppå Salac Arphadax son Noachs sonesons son, och kunna således intet komma längre med sin 23000 månads års räkning, än til Salac; lägger man nu til Skottårs dagarna, så stiger ändå deras ålder lijtet mindre.

Sålunda är nogsamt wijst at Egyptierne hwarken en rätt månatz års omgång, eller Solens hafft hafwa, at der effter just kunnat räkna; icke heller at dhe med sitt skrytande om |199| deras landz ålders bebygnad, kunna längre komma tilbaka, än til Mesraim, deras första fader i Egypten, som tämmeligan när swarar emot Salec, ty han war Noachs soneson, Chams son, och det som märkeligast är, at denne uträkningen stemmer öfwerens med den ordinarie Hebreiske Bibel, och wår Swenskas uträkning. Än flere instämmande uträkningar skola framkomma, som de brukat genom sine månar och halffmånar, så och dagar, när iag kommer til Cronologien.

Förr än iag släpper detta Herodoti rum, som nempner Senacherib, så måste iag och wijsa huru Egyptierne hafwa tilegnat sin Konung Soo eller Zethon, som war i förbundh medh Juda Konung Hiskia, det miraklet som Gud giorde på Senacherib och hans folck, som mechta klarligen synes, när alla orden wähl betrachtas; Först at Zethos hade förminskat sina Soldaters underhåld, och hade ingen som kunde hielpa sig strijda mot Senacherib, den wij kalla Sanherib i Swenske Bibelen. Uti 2 Reg: 18 Cap. läses at Hiskia

mycket förändrade i regementet, slog kull stodarna, bröt neder högderna, gaff alt Silfwret och gullet i Templet, ja skifworna aff Templetz dörar, til Senacherib, at wjnna frid, och såsom utan twifwel Senacherib förstådt at han intet hafft mycket Krigzfolck den tjden i förråd at fechta med, ty drog han, fast han den uthlofwade skatten fick, up til Jerusalem, menandes snart winna staden aff en oberedder Konung, och lät först säya honom til, at han intet skulle lijta på Egypten; sedan spåskade han Hiskiam på kiöpet, bad honom skaffa sig en hoop tilsamman, och han wille lefwerera honom ett tusend hästar, med hwilka han skulle men försökia, om han så månge män eger, som kunde rijda på dem.

2. Förmäler Herodotus i hwad stoor ängslan Konung Zethos kom, och gick in i sin Cammar at tilbidia sin Affgud, gråtandes. Uti det 19 Cap: aff 2 Konungaboken står huru Hiskia reff sina kläder, klädde sigh i en säck, gick gråtandes in i Gudz huus, och tilbad, säyandes ibland annat i sin böön: Barnen äro kommen til födzlan, men hade ingen macht at föda, utan twifwel, hade intet stort Krigzfolck.

3. Säger Herodotus at Kung Zethos föll i en sömn, och til honom kom en Gud, tröstandes honom, at han skulle få hielp. Om Hiskia läses widare, at han genom Propheten Esaiam, som war en Gudz man, fick swar at han intet skulle fruchta sigh, han skulle få hielp aff Gud den högste, och Senacherib skulle få ett rychte at han motte fly.

4. talar Herodotus, at om natten hafwer Senacherib flydt, emedan han miste en stoor hoop folck, och dem alla utan någon slachtning men en skräckelig hop skogzmöss hafwa upätit all deras gewär. I samma Capittel om Hiskia läses at Herrans Engel slog 185000 menniskior, och Sennacherib med de andre flydde. Om nu Gud skulle genom någre 1000 möss såsom skedde i Egypten, giort dem skada i lägret, det förmäler intet den H. Skrifft. Seer man då klarligen at Egyptierne hafwa wänt Gudz mirakel, för Hiskia skedd, in på Zethos dhe Egyptiers Konung. Ty sluter rätteligen Cl. Gronovius i sin Dodone p. p. 37. |200| 'Alt det gammalt är, hafwa de Egyptier dragit til sig.' Det är lijkasom alt hwadh som händt är eller klokt uptenckt, det wore sig i deras land tildragit.

Wij wilie nu komma til dhe Chaldeer, och see huru de sine År räknat. Scaliger i sin Emend: Temp: l. 2. p. 97. säger, at de Chaldeer hafwa intet annat brukat, at räkna tiiden än genom månar, och det intet genom någon räkning, utan allenast såsom dhe hafwa sett honom i ny och nedan. Synes och aff Cyro som war deras och de Persers stora Konung, at de brukat 360 dagar allenast i Åretz räkning, aff det at Cyrus skifftade Rijket sitt uthi 360 Ko-

nungadöme (*Satrapias*) som läses hoos Iosephum. Sedan och at Cyrus lät gräfwa Åån Gyndem, uti 360 grenar, som Herod: l. 1. c. 202. p. 84. skrifwer. Och wijses nogsamt klart aff Diod: Siculo l. 2. p. 55. at den wissaste räkning hafwa de tagit aff dagarna, dem de som andre i dhe älste tijder räknat för År. så talar han: 'Man skal omöyeligen kunna tro det de Caldeers högskola betygar om werldenes ålder: Ty in til Alexandri Magni tijd säya de sig achtat uppå Solens och stjernornas lopp 472000 åhr.' At detta är nu dagar, kan man straxt see aff den öfwermottan store räkningen, så och der aff, at när man giör dem til År, med 360 dagar, som de wid Cyri och de Persers Regementz tijd brukat, så blifwer det 1311 wid pass År, som stiga just in til den tijden, wår Kung Satur giorde uttog, som wijd Isac och Iacobs Patriarchernas tijd, då wår Runstaff skars och med honom utkom, fast de Caldeer ändå intet råkat på Solens Årtal. Will man och räkna samma dagar med 365 dagar som de begynte wid Alexandri Magni tijd bruka, så blifwa det 1292 År, och är så allenast 18 Åhrs åtskilnad, som intet giör til saken. Persianerne tillika med Chaldeerne, hafwa intet heller hafft annan åhrsräkning, förr, och wid Cyri, och de näst-fölliande Konungars, in mot Darii Codomanni tjd, som leffde näst för Alexand: Magnum, än genom 360 dagar, som sees aff Curtio l. 3. c. 3. p. 47. at Darius hade 360 Frillor som fölgde honom och hans stora Krigzhär ut, när han drog mot Alexandrum Magnum. Äfwen så månge läses Artaxerxem hoos Plutarch: p. 1025. hafwa hafft, som och war deras Konung, hwilke hwar sin dag måste achta up hoos Konungen, såsom Persianernas Hustrurs sed war hoos deras Män, som läses hoos Herod: l. 3. c. 69. p. 190. En skiön Almanacka at räkna året effter, til dhet ringesta tappade man henne intet bort uthur snappsäcken. Detta synes och aff de Cilicer som bodde i Asia, i det dhe gofwo som Herod: förmäler c. 90. p. 199. Dario 360 hwijta hästar, en för hwar dag i Året, at genom denne fergen, (utan twifwel) affbilda Solens och dagsens lius. Alexander Magnus fölgde och deras seed effter, som icke allenast iklädde sig de Persers Konunga drecht, utan och antog 360 frillor, som läses hoos Curtium l. 6. c. 6. p. 372. Men här är märkeligit hos Darium, sedan de Caldeers regemente föll ifrån dem til dhe Parther och Meder, som och sees aff Daniel Prophetens 5 Cap. Och såsom |201| desse Parther woro aff wåre Schyter komne, som läses hoos Iustinum, Iornandem och andre hwar om widare längre fram handlas skal, så hafwa de utan twifwel fört med sig den seden, ifrån sina Fäder Schyterna, at dhe räknade 365 dagar i Året. Ty Darius Codomannus som war nu deras Konung han hölt icke allenast 360 frillor effter den gamble dhe Caldeers wana, utan han hölt och 365 ynglingar at utwijsa Året effter de Parters Schyternas affkomnas

sed, såsom Curtius l. 3. c. 3. p. 24 talar, der han beskrifwer den härlige Darii Krigzhärs togande. 'Effter de gamle Persers sätt togade hären först när Solen upgick. Ty gaffs teckn när dagen nu war heel lius uthaff Konungens Telt med luren eller trummetan. Öfwer hans Telt lyste Solens beläte genom en stoor Chrystall at dhet skeen och syntes allom öfwer hela hären; Sedan war ordningen i togande sådan. Elden den de kallade ewig och helig han fördes på silfwer altaren: Der effter följde de wijse och kloke mästarer, som söngo deras Kempewijsor. Effter dem följde 365 ynglingar i högröde kiortlar klädde, lijka många som dagarna i Året, ty de Perser räknade så månge dagar i Året. Sedan kom Tors wagn den heel hwijta hästar drogo. Der effter följde en mechta stoor häst, som de kallade Solens häst.'

De Greker hafwa som Herodot: förmäler l. 2. c. 4. p. 21. galnare räknat Årsdagen, än de Egyptier, emedan de hwart 3 År moste inskiuta en heel måna til Skottdagen, säyandes: 'Egyptierne hafwa för andre menniskior funnit Åretz omgångh, skifftandes den i 12 månar. Och det hafwa de funnit aff dhe Himmelske Kropparnas gång, hwilka göra der i klokare, som mig tycker, än Grekerne: emedan Grekerne hwart 3die År motte inskiuta en måna, på dhet åhrstijderna motte komma i sit rum igen. Men dhe Egyptier räkna 30 dagar på hwar måna, hwilka äre hoos dem 12 stycken och läggia så 5 dagar til: dedan komma dhe åretz rätta omlopp till sitt stånd igen.'

Plato som leffde en god tijd effter Herodotum, in mot Alex. Magni tijd, wid hwilkens tijd ännu Grekerne intet kommit til rätta med rätte Åhrsräkningen effter Solens gång, såsom synnes aff Strabone l. 17. p. 806. 'Ty Eudoxus är med Platone rest (in i Egypten) och begge med deras Prester umgåtz uti 13 År. Dess Prester effter de wiste himmelens lopp hållandes den lönlig, wille den ingom lära; doch omsider med månge böner öfwertalte, så lärde de dem nogot, doch höllo mycket inne hoos sigh. Desse wiste huru månge tijmor åhret är |202| längre än 365 dagar. Men på den tiden hade dhe Greker ingen kunskap aff åretz rätta längd och omgång, som och mycket annat til des de nyare stiernekijkarena som Presternas utsago uttolkade på det Grekiska språket, och annat som dhe fingo aff de Egyptier och dhe Chaldeer.'

Nu ehuru några aff de Egyptiske Prester wiste rätta Åretz omgång, som här förmäles, så fingo dhe ändå intet giöra deras årsräkning der effter, utan måste som tilförenne wist är, låta alla Fäster gå hela året omkring. Aff desse orden finnes at dhe Greker då icke heller straxt emottogo åretz omgång af 365 ok en fierdedels dag, ty man seer aff Plinio dhet han talar l. 34 c. 6. p. 500. 'Ingen, tror iag, at dhe flere beläter til ähra hafwa upsatt i Athen, än Phalerio Demetrio, ty de upsatte 360 stycken (hwilka de strax nederrefwo) emedan

året ännu intet flere dagar hade.' Denne Demetrius han war satt i Athen aff de Macedoniers Konung Cassandro, som leffde effter Alexand: Magnum, see Strab: l. 9 p. 398. Detta synes och aff en Fäst som dhe fijrat, der dhe hafwa affmålat Solen, kallandes henne Baldur (*Apollinem*) så och månan, och der omhängiandes 360 Cronor som skulle betyda åretz omlopp, som läses uti Photii Biblioth. p. 351. Om dhe Latiners års omlopp, så hafwer iag nogsamt wist, allenast will här tilläggia aff Plin: l. 36. c. 2. p. 627. at dhe i sitt Theatro temporario, som skulle utwijsa hela Åretz omgång, hade brukat 360 pelarer. Judarna de räknade och sit år såsom de Egyptier, ifrån hösten genom 30 dagar på hwar måna, för än Moses befalte dem (Gen: 12. v. 2) at de skulle den månaden på hwilken de åto Påskalambet taga til den första månaden i året, som war wårtijden. Hwilket och synes mechta klart aff Mosi boks 7 Cap: 11. vers: der som förmäles at på 17 dagen i andra månaden så kom floden; när man nu ifrån denne dagen som floden kom lägger tilsamman först de öfrige dagar i den samma andre månaden, som äre 13.

Til den 3 månans dag 30.
4 Mån: dag: 30.
5 Mån: dag: 30.
6 Mån: dag: 30.
7 Mån: dag: 17.

Effter Moses säger i den 4 v. 8. Cap. at på den 17 dagen i 7 månaden stannade arcken, så blifwa alla dagar tilsamman 150. hwilka när man delar med 30, så blifwa der just 5 månader a 30 dagar. Och så månge dagar nemligen 150 stycken uprepeterar Moses 2 gånger på hwilke watnet stod på jorden, nemligen i den 24 v. aff 7 Cap: och 3 v. i 8. Cap: ifrån första dagen som floden kom, hwilcken war den 17 dagen i den andre månaden in til dess han kommer i den 4 v. at tala om den 17 dagen i 7 månaden, med hwilken han sluter desse 150 dagar. Om desse, så och huru Judarne alt sågo effter Månans nytenningar eller nymånader, at räkna sine tijder, kan widare läsas hoos Scalig: de emend: Temp. och Marsh: i dess Canon: Chron: Sect: 2. p. 183. Clemens Alexand: som leffde effter Christi |203| tijd (Stromat: l. 5. p. 364) säger wäl, '366 biellror hängde på Prestens kiortel som betydde Åretz omgång; Det Åhretz omgång, säger iag, som betydde wår Herres och Frelsares ankomst.' Men han säger intet wid hwad tid det war i bruk kommit. Uti 2 Mosis Book 28 Cap. 33 versen, nempnes wähl at Bielror skulle sättias på kiortelen, men nempnes intet huru månge. Desse 366 innehålla Skottårsdagarna, och intet dhet gemena Åhrs dagarna. Ehuru det nu är, så begynte Moses dheras År aff Påska lambetz ätande

som wijst är, när de gingo utur Egypten, som war wid 2400 Års ålderen, Och såsom han uträknat från första dagen när floden kom, in til dhes hon sätte sig från måna til måna genom 30 dagar, såsom de Egyptier giorde, talas och om de offren som de på nymånaden göra skulle; så synes at de ändå intet räknat rätt Året effter Solens gång, wore derföre wärt, at man finge den tijden igen, om de nogonsin räknat Året genom 365 dagar och genom desse 366 bielror inräknat Skottåret. Men effter Månans gång dem räknat, witnar och Svidas uti ordet ἐνιαυτος *Annus* p. 915 säyandes. 'De Hebreer räkna Året effter Månans lop så at månan består aff 29 dagar. Och emedan Solens År består aff 365 dagar och Månans År aff 354 dagar, så blifwer 11 dagar åtskilnat emillan Solens och Månans År. Derföre hafwa Grekerne och Judarna inkastat hwart ottonde År 3 Skottmånar.' Detta skedde nu at få Påsketijden och Åhretz begynnelse å nyo, hwart ottonde År til sit rum igen, elliest hade Påsken kommet til at gå alla tijder uti Året omkring, såsom Egyptiernas Fäster. Nicephorus Gregorius bewitnar och dhet samma lib: 8. p. 167. 'Judarna dhe begynna sin Påska nu aff denne dagen i Martio, såsom wår sed är, nu aff en annan dag i deras första måne Nissan, ty ifrån det Solen och Månan komma tilhopa, så räkna de alla sina Månars omgånger: den månan som är wid wårens dagjemning den de kalla Nissan, den är deras första måna: hwilken är dem en owiss begynnelse (nemligen aff Året).' Synes så, at der Judiske Presterna skulle hafwa hafft 366 biellror på sine kiortlar; så hafwer det warit en affmåhlning til dhet nya Testamentet, då Judarne och andre, som antogo Christi Lära, brukade dhen rätte års längden effter Solenes gång ifrån dhes ingång i Steenbocken, som wåre Norske aldraförst upfunnit. Ty dhetta gifwes widh handen aff Clemente Alexandrino i des införde ord. De Armenianer hafwa och så hafft en årsräkning sådan som de Perser utan skotår, såsom sees aff Scalig: Em: Temp: l. 3. p. 214.

De Americaner uti Mexico hafwa och allenast 365 dagar i året, räknandes 18 månar på året, så at hwar måna består aff 20 dagar, tilläggiandes sedan 5 dagar på hwilka de lustigt pläga sig, som Scaliger wisar |204| p. 224. Om de andre Americaner läses Blau f. 16.

Är således wijst huru alle andre folk i werlden som hafwa hållitz för de älste och klokaste, och äre genom de lärdas skriffter bekante, hafwa i Stiernekonsten intet kommit til den kunskapen, at så wist och säkert uträkna året effter Solens och månans gång, och aff så hög ålder och tjd tilbaka som wåre Fäder som bodde längst up i norden. Hwilket intet är undrandes, emedan som klarligen wijst är, de intet hade den förmon som wåre norske, hwilke mista Solen en tijd om året, så at de aff en wiss dag kunde begynna räkna dagarna in til des hon

kom igen och åter mistades; der alle de andre aldrig miste Solen någon heel tijd om året. Hwar aff kom at de intet så lätt kunde hitta på en punct, moot hwilken dhe hennes års omgång räkna kunde som tilförende wijst är. Ty talar intet oäfwent Scaliger de Em: Temp. i sin 2 Book, när han beskrifwer huru våre gamble Saxer och Norske begynna året om winteren, och utaff Diodoro Siculo (dhen han indrager) klarligen säger sig see, at wj för Trojanernas tijd hafwa wettat den 19 års omgången, på hwilken Solen och Månan å nyo komma tilsamman med ny och nedan, det han och aff Beda wijsar som allenast 700 åhr effter Christum leffde, säyandes: 'Mon en icke undra öfwer de Romarer, ett så klokt och stridbart folck, som wunno nestan hela werlden genom sine mechtige wapn, och war såsom des Herre, at de en sådan galen och tokug Årsräkning hade, alt in til Keysaren Julium: men desse (nemligen de norskas) som syntes för de Romarer Barbariske hade icke allenast Månans rätta gång effter sielfwa naturen stält, nemligen hafwetz Ebbæ flod, uthan och Solenes wissa Åhrs omgång? Ty huru skulle de wetta Solens ingångh i Steenbocken och achta grant den 25 December, med mindre de icke wetat tilläggia ett fierdedels dygn til Solens 365 dagar.' Straxt der effter sluter han, 'Derföre är intet all wjsdom flugen in i de Caldeers och Österlenningarnas hufwuden, utan och de som boo j nordan och westan äro och sinrijka och kloka.'

Scaliger han hafwer här allenast fått en smak aff wåras tijderäkningar sedan Christi tijd, i dhet han säger oss i acht taga den 25 Decemb. dagen och grant utmärckia Månans lopp effter hafwetz Ebbæ flod. Hwad skulle Scaliger hafwa sagt om han fådt kundskap aff wåre Runstafwar och dess ålder både aff Solens och Månans gång, at den stigit tilbaka med sin uträkning til A. M. 1800 och 1900. Wisserligen hade han instämt med Plutarchi omdöme om wåre fäder i sin fac: orb: lun: p. 942 i Atl: T. 1. c. 8. p. 336 [= s. 212] at man mehra lärde här innan kort tijd i stiernekonsten, än som en annan som der uti sig långan tijd öfwat hade.

Nu såsom wijst är wåre Runstafwars ålder, 1. aff den öfwermottan goda lägenhet at uthmärkia Solens och Månans gångh här |205| nordest i Swerige.' 2. Aff Solens tilbaka stigande ifrån nyårs dagen, at den utwijsar honom först skuren A. M. 1800 3. Aff Månans 19 års omlop, at des gyllende bokstaff utwijsar Månans gång först skurin wid pass A. M. 1900. 4. At både första dagen i året, första dagen i weckan, första bokstafwen i gyllentalet är ᚠ, Fro eller Satur til ära skuren, som kallas tijdens fader och wid samma tijd leffde. 5. At hela uträkningen råkar på Saturs tijd när året rätt begynte räknas, 6. Aff Runstafwens namn at han kallas Atle Runar, aff Kung Atle som war Saturni

broder eller broders son, hwilken tilräknades först upfunnit Stiernornas och de Himmelske Kroppars fulla gång.

Nu wille wij til det 7, aff fremmandes bewitnande wijsa, at åretz gång är i föresagda Saturs eller Frejs tijder utmerckt. Tzetzes i sin Chil: 12 v. 136. 'Den första Stiernekijkare war Atle som leffde in wid Oseris, Noacs och Dionysis tijder, när som den Egyptiske Hercul leffde som lärde aff Atle Stiernekonsten.'

Noach leffde effter Syndafloden som läses Gen: C. 9. v. 28. ännu 350 åhr, hwilcka när de läggias til de åren Syndafloden skedde som war 1656 så blifwa tilsamman 2006. Och således bleff Noach död 100 Åhr effter Runstafwens gyllentaal uthskurit, och 200 Åhr effter Solens utmärckte gång aff wår K. Atle. Huru wår Osiris, Herculis och Dionisis tijder här wed instämma skal wijsas i Cronologien. Allenast här är at achta huru genom denne Egyptiske Herculem Årsräkningen är här ifrån K. Atle uthfördt til Egypten, äfwen som widh samma tijd (det tilförenne wijst är) hon uthförd är genom sielfwa Saturnum til de Tuscer uti Italien.

Flere lärde mäns bewitnande spara wij til des man kommer at utföra Cronologien. Nu wil man wijsa, hwilken den äran gaffs här hoos oss i norden, hafwa påfunnit gyllentalet, och i året 5 dagar Fyrejuls inkastande, och om dhe Greker någon smaak dher aff fått. Jag wil aff Ol. Magni 4 book c. 6. p. 129. dher han talar om Ise marcknaden, och om Distingen, så och Mesenii Disas Comœdia och aff Furus Skald: och Disas Saga uthdraga hela Summan. När Frei den och Segtrud kallades, regerade, så war een dräffelig myckenheet aff folck i landet, woro och icke alle länder upbrukade så at de boro någon säd; wart och en mechta dyr tijd på dhen säd som i de upbrukade orter wäxte, så at när winteren kom, war reda den årswexten mest förtärd, som om hösten war insamlat, ty kallade Konungen på en Herredag alla Rijksens allmoge, och rådslogh hwad medel man finna skulle til den swåra tijden, och bleff slutit at alle gamble siuklige och odugelige skulle dräpas, och til Oden offras. När en aff Konungens råd benembd Siustin kom heem til sin gård Wennegarn (*Veneris prædium*) frågade honom hans Dotter Disa hwad slutit war på almenne Rixdagen, och när hon hörde hwad som befalt war, sade hon sig bättre råd kunna gifwit. När Konungen fick det wetta, wredgades han och sände ett hårdt senningebodh at hon skulle straxt komma til |206| Konungen, doch ey til Foot ey heller til häst, icke åkandes ey heller seglandes, icke heller klädd ey heller oklädd, ey jnnom åhr ey heller måna, ey innom dagen ey heller natten, ey uppå ny ey heller nedan. Disa hon ropar på Gudinnan Frjgga, finner råd, låter spenna 2 Drängiar för en Släda när

nedan war alt, och under det ena benet sättiandes en Bock, och med det andra benet i Slädan, klädde sig i ett Nät och drog så åstad, kom så til Konungen, och wijste at hon alt hwad han befalt fullgiort hade; ty intet gick hon ey heller red, hon kom intet innom Året, ty det war på den 3die Fyrejuls dagen aff dhe 5 som fylte året; då Solen skeen på Bergen och än intet på slätten, och war hwarken rätt dag eller natt, ey heller innom Månan, emedan de 5 Dagarna räknades icke heller til någon Måna. Hon kom intet i ny eller nedan, utan då månan war rätt i fylle. Ey heller kom hon om dagen eller natten, ty thet war i Affton skymningen, ey heller war hon klädd eller oklädd, ty hon hade ett nät på sig. Hwad nu alt thetta betydde, skal iag utföra när iag kommer om Jorden, den Disa här affmålar. Wijdare berättas at för thetta hennes kloka updichtande, så bleff hon Sigtruds eller Fros Hustru och Drotningh, och gaff hon Konungen det rådet, at alt Folcket skulle skifftas i 2 delar, den som Lotten föll på at reesa uthur landet, gaffs Sädh at fara norr åt och bebyggia de obrukade Orter, eller skechta och Boga, at genom Krijg och Örlig sökia sigh andra Säten, eller genom Jägerij skaffa sigh Föda, men dhe Siuke och Aflegse dhen Lotten råkade, skulle offras Oden eller störtas aff Ättstapelen. Konungen tackar Frigga för dhen Drotningh han fick, låter rinna Miöd och Wijn. Sedan befaltes öfwer heela Swerige, at henne til ewigh åminnelse skulle ett allmenneligit Ting hwart åhr skee i första Fullmånan, der alle saaker affdömas skulle, sedan och en Marknad ut på Ijsen. Der effter aflade hon med Fro en son som heet Äore, den som bleff en kiäck Krigsman och stridde under Isen. Huru hon i gamble Kyrckior på Wäggarna, så och uthi gamble Pergamentz Calendarier är funnen mästedels affrijtat, sees i Atl: 1. Tafl. 11. f. 38. och här p. [210 = s. 223]. Ioh. Messenius i sitt förtaal, förer denne Historien in til A. M. 2758, men andre til 1758. Och synnes Messenius följdt deras tijderäkning som giöra werlden 1000 åhr äldre för Noä Flodh, än Hebreiske Bibelen innehåller.

Om dhenne Disa talar och Wormius i sine Fastis l. 1. c. 15. der han upnämner wåra da-|207|gars nampn i Wickan, säyandes: 'Dhe tala rättare som säya at Dis-dag säyes aff Gudinnan Disa, som war en förmynderska för alle rättegångs saker. Och finnes här ett tänkwärdigt effterdöme på Orethingburgs stenen, som fordom stådt mitt på Oretings Torg, men nu effter den Högwählborne Herrens Christians Fris aff Kragerup Rijks Cancellerens befallning är han förd på Orethings Berg eller Slott.' Såsom detta är ett ädelt monument eller effterdöme, ty har iag låtit affrijta samma sten aff Wormii afftryck, som här föllier, så lydandes: Efte Thisa lougar ter gau kerdi dia hidir. Det är: Effter Disas lag så affdömes Käromålen här på Tinget.

Widare säger Wormius 'at denne Disa är til ära uti hela Norlanden Marknader och allmenne ting, til alle sakers afdömande hållne, som de Danskas gamble handlingar förmäla; så och Årligen en stoor Fäst med offrande. Uti Zeland är en watnkälla benemd Disas Källa, dher fordom och än i dag mänge twetta sig at de må sina siukdomar blifwa qwitt. Denne Disa säya de wara Thors Hustru, som Frigga war Othins, dhet gamle Pergamentz taflor uti Norrige fundna, förmäla.' Olaus Magn: säger at Disa blef heela Regementet sedan betrodt. Denne Disa dhen wij hoos andre wåre Skalder kalla Is eller Isia, Freja, Deja, Gio, Gratfagra-god, Vena och Vana-god, Wäna-Disa, Astargod, Syre, Sif, Harfagra god, Skade, Ondur-Dijsa etc. som sees hos Edd: Myth: och i Frejas kienningar Werel. notis til Herv. S. p. 30. Cels: Comp. p. 60. Hwilka til en ewig åminnelse Distings marcknad i Upsala alla |208| åhr hålles i fylle, som nu faller mestedels i Göyemånat Februario, hwilken och hafwer nampn aff henne, och är wijst orsaken hwarföre både den månaden med marcknaden är stigen längre fram, ty förr war Thorsmånad eller Juulmånad December, och Giöja Ianuarius. Och såsom man effter gambla seden räknade 30 dagar på 1 måna, altså fördubblar man med desse 30 dagar de 132 åren som Solen stiger 1 dag tilbaka, och Nyåhret medh Distingen 1 dag fram, så får man 3960. Drag dem aff denne werldenes ålder, som är 5687, så får man 1727 år igen från första Distingen, som Disa til ära sattes, och skilies så från Messenii och andras räkning 31 år allenast.

Iag hafwer förr altijd wijst, at Gudarna och Konungarna fingo bära hwars annars nampn, allenast dhe skildes genom serdeles slecht eller gierningar. Derföre när man seer till alle desse förnembste gierningar som tillägnas Gio, eller Isi, eller Venadis, at dhe äro et slags, så skall man straxt tänckia at thet är och een Person, som bär alle thesse nampnen. Såsom til Exempel, Gioja säges gifwa Säd, årswext, marcknader, Läkiarekonsten; thet samma säges om Disa, tå är thet alt en Person.

Under thenne Disas Historia och Gåta är endels sielfwa Jorden förståendes,

|209|

Fig. 36. Fig. 37.

Lit. B.

|210| Lit. B.

Fig. 35. |211|

Lit. A.

|212|

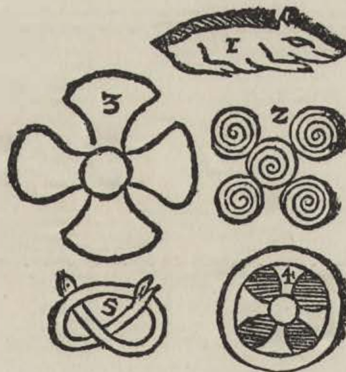
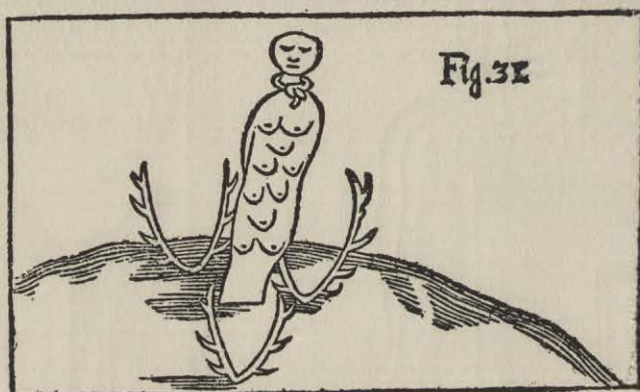

Fig.30.

Fig.31.

B
A
C

thet wij uti nästfölliande Capittel wijsa willie, allenast williom wij här aff 2 eller 3 teckn låta förständiga henne wara alt ett med Isen.

I. Isis Fäst höltz om Winteren aff första begynnelsen, fast thet aff Egyptiernas oförstånd som räknade allenast året med 365 dagar utan then Fierdedelen, steeg tilbaka som sees aff Gemin: Elem. Astr: p. 33 säyandes: 'Största delen aff dhe Greker hålla före at Isis helg effter de Egyptiers lära och Eudoxi faller in i winteren. Men det är nu intet sant. Ty nu är Isis Fäst en heel måna tilbaka gångit ifrån medwinteren, och är orsaken der til, aff förbenämde skiäl. Ty för 120 Åhr sedan war Isis fäst uti medwinter hållen; men på 4 Åhr byter det en heel dag om, och således stiger på en dag tilbaka.' Disas Fäst hålles hoos oss altijd om winteren, som nogsamt wijst är och allom kunnigt.

II. Plutarch: i sin Iside och Osirid: p. 366 säger 'På den 19 dagen i månaden (Goja, såsom Kirch: hafwer i des version i sin Oedip: T. 2. c. 7. p. 262.) Om natten så gå Presterna til hafwet, och bära up en Kista, hwar inne ligger en rund gyllende Ask, i hwilken ingiutes watn, och ropas med höga röst at Osir är igenfunnen.' |213|

Solens, Osirs och Disas Fäst, målas så artigt aff här, at iag kan icke annat än med förundran läsa detta Plutarchi rum. Hwart ord är här wärdt at uprepeteras.

1. På 19 dagen i månan säger han. Hwilken måna detta war, wijsar han aff någre ord nest tilförende, som utmärckia den föregående månan när Solen sig giömer, eller störtar i Oridan, nemligen, 'när Natten är längst, mörckret wäxer til, och liusetz krafft förminskas.' På wår Runstaff seer man under N. *X*. at den 19 dagen som är dagen för den store Juldagen, hon är i wintermånaden när längsta nättren äro och Solens lius är borta och då kommer igen.

2. Dhenne 19 dagen är i Gojas månan som Kircherus i sin version hafwer och det rätteligen. Ty Plutarchus säger nest för om den föregående Månan: 'Utj månan Athyr säya de Osirin förgåtz etc. när natten blifwer längre.' Denne månan kallas hoos oss Thor, Hathyr och Thorsmånad, och in på honom fölier Goja, så hoos oss som hoos Egyptierne, see Scalig: Em: Temp: l. 4. f. 349. 350. Wormius i Fast: Dan: l. 1. p. 43. Och wåre dagelige Almanackor. Och såsom desse månader hafwa stigit fram åth för oss, emedan wj hafwe närmast aff alle kommit at rätt räkna Solens gång medh 365 och en fierdedels dag, som nu alle Lärde och dhes Almanackor hafwa, hwilket hafwer någre minuter öfwer än Solen borde hafwa. Så hafwer twert om samma månader stigit tilbaka alt för mycket för de Egyptier, som wijst är, emedan de hade allenast 365 dagar i året, uthlåtandes de 6 timar på hwart åhr.

3. Säger Plutarchus at dhe om natten gingo åstad. Om natten gingo wåre åstad at möta Solen igen med den store Fäst som då ingick, ty då slachtades Julgalten, som läses i Hervara Saga c. 14. f. 138. 'Juleaffton skulle galten framledas för Kungen etc.' See och Wormii addit: ad monum. p. 445. och ännu i denne dag så hålles Jule natten för heligast, doch nu det ewiga Salighetens Lius Christo til ära, som effter 4000 Års mörkers längtan är i werlden kommen, der fordom wåre Fäder Hedningarna effter 40 dags förlop, wäntade at see den förgängeliga Solen.

4. dhe gingo mot Hafwet at få Osirin igen, ehuru Egyptierne intet sielff rätt wiste hwad thet hade at betyda som wijst är aff Theophilo til Autolycum. Wåre gingo mot hafwet ty såsom Solen hade stört sig 40 dagar tilförende i hafwet, så wäntade the henne nu ther ut, som ännu hwart År skeer up öfwer Torne och Cimi. Och altså woro alle desse uptogen och Ceremonierne intet de Egyptiers updichtan, ty Oseris eller Solen war aldrig från dhem, störte sig aldrig uti något haff, behöffde så intet komma til dem igen til den 19 dagen, utan alt thetta fingo dhe här ifrån som än aff |214| flere skiäl wijsas skall. Det öfriga skal förklaras när wij komma at uttyda alla gåtor som woro aff wåre updichtade om Solens bortgång.

III. Isis hon sades aff Plutarch: p. 352 och Euseb: præp. Evang: p. 48. at hon war alla laga Tingzrätters förstånderska (*justitiæ præses*). Detta samma seer man om Disa aff Olao Magno, Wormio, och de andre här nest tilförende indragit.

IV. Hoos Pausan: Phosic: l. 10. f. 673. läses at Isidi til ära hölles marcknader. Hwilket aff Vormio så och Ol. Magno är bewijst, Disa til åminnelse giordes, och än i Upsala hålles.

V. Marcknaderna kallades på wårt måhl Ise markna, som Ol: Magnus rätt förwänder til Latin, kallandes den *Glaciales nundinas*. Ty wåre Fäder hålla Isen för ursprung til jorden, och alt det som på jorden är så wäl som de Himmelske Kropparna, som i nestföljande Capittel wiisas skall. Dedan och Disa fick heta Is och Isa.

VI. Isis sades wara Läkiarekonstens upfinnare och alle helsosamme Källors uhrsprung, som sees aff Plutarcho, Iside och Euseb. præp. Evang: p. 48. Disa tillegnas der samma som aff Wormio är wijst.

VII. Isis hon målas med ett nät hoos de Egyptier som sees här p. 210 [= s. 223] lit. *B.* som är affmålat effter Kircheri Oedip. Ægypt: Synt: 17. c. 4. p. 500 der ett nät är om hennes hufwud, så och ifrån midian til Knäne, hafwandes sin son Aore uti Knä, och så uti ett nät inswepter, ehuru ingen, hwarken här til dags aff dhe lärde eller fordom hafwer uttolkat hwadh detta

nät betyda skulle. Wår Disa hoos oss affmålas allestädes medh nät, såsom sees aff Atl. 1. Tafl. 11. Fig. 38 och här f. 210 [= s. 223] lit: *A*. så och med nät allenast om hufwud, som finnes uti Domkyrckian ibland de Hieroglyphiske uthuggne skapelser på Pelaren kringh Choren, och detta wid södre sijdan om store altaret, hwars skapnat här är afftryckt f. 209 [= s. 222] l. *B*. på Hans Excellentz Sal: Drotzens utgångne Figurer effter Wennegarens målningar der hennes säte war, finnes hon med nät, men en häst drager hennes släda.

VIII. Isi til ähra slachtades och offrades en galt eller sugga, och det i fylle som Plutarch: i sin Iside p. 354 förmäler. Disa är så wäl med en galt i offer hedrat, som i sielfwa Julegästebodet för gesterna som läses i Herv: Saga c. 14. p. 13. och Verelii notis, så och Vormio i sin addit: mon: p. 2. Aff desse fåå teckn som i nesta Capittel skola med månge andre tillökas, seer man klarligen at Isa och Disa är alt ett. |215| Ty säger Tacitus för 1600 År sedan rätteligen i sin Germania c. 9. p. 613. at dhe Swenske dyrcka Isin.

Nu wil iag komma at wijsa, det en lijkwähl aff Grekerne nemligen Plutarchus, som för alle andre flitigast upsökt hwad någonsin om Isi finnas kunde, at han hafwer bekommit en lijten kunskap eller gnista om den befalning som K. Fro eller Sigtrud gaff Disa eller Isa på hwad tijd hon komma skulle, när hon skrööt aff sine store råd. Fast Plutarchus intet hafwer bekommit hela Sagan fullkomlig, det intet är undrandes, ty iag hafwer uthi månge andre stycken tilförende wijst at fremmande hafwa endels stympat, endels förwänt wåras gåtor. Så talar han i sin Iside p. 355. 'Det förmäles at Freja hade lönligen umgåtz med Fro eller Satur, hwilket när Solen förmärkte, så pålade hon Freja det, at hon hwarken innom Åhret eller innom månan föda skulle. Mercur som mycket wördade och höll aff Freja, han kom til henne, och uthi en leek eller speel med Månan tog han bort en siuttionde del (70) aff hwar dag och aff alle desse delar giorde han 5 dagar, dem han lade til 360 i Året, hwilka 5 dagar kallas Skottårs dagar, och äro nembde effter Gudarna.'

Uti desse Plutarchi ord måtte man först tilsee, hwad som förwänt är, eller rätt förstått, så och dhe nampn hwilke alt en Person betyda. Sigtrud och Solen äre alt en Person, ty Konungarna blefwo icke allenast aff Skalderne med Solens nampn behedrade, utan oc månge gånger befalte sigh kallas Solen, såsom wijst är om Helgabalo och Mundilfares son Solen, som fan på hennes Års gång. Satur eller Fro är och en person, och en Kunglig tittel som wijst är Atl: 1. C. 28. Freja och Disa är och en person, som nu förklarat är. Månan och Frigga är och en person, ty altijd när man om Himmelske Kroppar talar, och desse 3 personer nempnas, Athin, Frigga och Freja, så är Athin Solen, Frigga månan, och Freja jorden som frambättre wijsas skall. Mercur och

Siuxtin, Disas Fader äro och en Person, ty alle kloke män, serdeles de som woro Konungens högsta Rådh och hade hans Krigsmacht om händer, dhe kallades Mercur. See Atl: T. 1. C. 32.

Sedan tages här i acht, det som iag några gånger tilförende hafwer påminnt, at offta blandas uti en Saga eller saak de Himmelske kroppar tilsammans med Konunga- eller kloke menniskio kroppar, som upfunnit någon konst eller wettenskap uti desse tingen. Såsom här C. 4. p. 55 etc. [= s. 68 f.] är aff Diodori egne ordh framtedt, at Hyperion eller Mundilfare och hans Barn boro Solens och Månans namn för det de des gång utmärckt hade. Derföre, så widt man sade at Solen och månan störte sigh i hafwet, och åter kommo up på Himmelen at wijsa sig, så förstodz det om sielfwa Himmelske kropparna. Men såsom dhe allenast i anseende til sig aldrig komma i siön eller hafwet, utan i anseende för de menniskior, som på de orter boo, och kunna achta hwad tijd om Året det skeer, at de lijka som |216| gióma sig antingen under hafwet eller skogen, så fingo Personerne nampn aff samma kroppar; såsom den mannen hwilken achtade på Solens gång, han fick aff henne sitt nampn, Månen aff Månans gång, och Mundilfare för det han utmärkte både Solens och månans lopp, huru de sig stälte mot hwar annan i hela årsräkningen. Äfwen så är dhet tilgångit i detta Plutarchi rum och wår Disas Historia, at under dhe der i införde nampn äre så wähl menniskior inbegripne, som sielfwa Himmelske Kropparna. Ty om man skulle allenast förstå dhe Himmelske kropparna dher under, så weet man at de gå sin wissa gång; och der de sielff hade kunnat oss dem uppenbara genom något språk eller skrifft, så hade menniskian intet så länge farit will om Sohlens eller Månans gång, utan första gången rätt påråkat. Icke heller skall man här förstå allenast menniskior, ty dhe gióra intet sielfwe dagarna och dagsens lius, eller ny och nedan, utan allenast det utmärckia, och bekomma så namnen aff det de på de Himmelske Kroppar hafwa achtat, och först genom sin klookheet upfunnit.

Hwad nu sielfwe historien angår, så hafwer Plutarchus bekommit en falsk underrättelse om Freja eller Disa, såsom hon medh någon Kungelig Son, benembd Satur, hafft omgänge, och Konungen (Solen) der öfwer blifwit wred; utan dhet är orsaken, at hon lät märckia sig kunna finna på bättre råd än Konungen med hela Rjksens Ständer i den dyra tijden, som då war. Sedan hafwer wäl Plutarchus en deel aff Konungens befallning til henne, at hon intet skulle föda innom Året, ey heller innom månan, men det är intet fullkomliga befallningen som Konungen gaff. Här är och intet enfaldeligen at förstå ordet föda, såsom at föda Barn, eller at föda Tienare och Legfolck, ty föda hoos oss tages så wäl om de ting som föråt gå, i anseende til tijden, så wäl som om

råd, skriffter och annat. Såsom natten föder dagen, det i nästa Capittel wijsas skall. Dhe sluta ett råd, men dhe skola föda ett feel, säges i den H. Skrifft, hwilket ordspråk är i dageligit bruk. Hoos Latinerne säges och *edere librum*, som *edere fœtum*, det är föda en book som föda ett barn. Altså lades och på Disa hon skulle föda sitt råd, men intet innan Året eller månan. Widare huru artig hon genom Friggas, det år, Månans hielp, den hon med sin Fader tillbad (det Plutarc: kallar spela, effter wårt gamla sätt at tala) så och sin Faders Mercurs eller Siuxtins uträkning på Årsdagarna, kom til at achta den tijden som war öfwer i Åhret, då hwarken Solen war heel under Horizonten, ty hon lyste på Bergen, icke heller heelt öfwer Horizonten uppe, ty hon skeen än intet på slätten, dhet förmäler Plutarchus hafwa skedt genom den 70de delen aff hwar dag i Året tagen til at giöra de 5 som fattades til 360 dagarna at fylla Året med. Ty bär och här Disas Fader namnet aff detta talet Siuttio, at han är worden kallat Siuxtin (*Septuagesimus*). Spela, som sades, det är räkna, tala, förkunna. Aff ordet Spa, som är uplösa gåtor, kloka tal, och förkunna tillkommande ting. Dedan i den H. Skrifft läses: Propheterna spå oss ondt. Spa är wijsdom, Spadom, det som förut säges och |217| förkunnas. Spakona, en Spåkiärrring; Spasagor, det som förvtsäges v: Lex: Werel. Spilla är förtällia, förkunna. Ulph: Luc: 2. God-spel, Gudz Ewangelium, som är förkunnat vid: Ulphil. Spela är oc räkna, som spela kort och terning, dhen dher flere ögon får eller tal på kortet och terningen han säges winna. Så spelade och här Siuxtin med Frigga, (*Luna*) i det han tog aff hennes 30 dagar hela Året omkring, en 70de deel på hwar dag, så at de intet blefwo mera än 69.

Widare hafwer Plutarchus ingen underrättelse bekommit, huru Disa bar sig åt genom sitt konstiga nät, at wijsa rätta Årsdagen; hwilket således skedde: Til at binda sig ett nät, så wiste hon at ordenteligen är intet maskarna större på nätet, än en tull. Nu bant hon nätetz bredd til 69 maskar, som i affmålade Figur wijses p. 170 [= s. 183]. effter hon skulle taga en 70de del aff hwar dag, altså när man tager aff 360 dagar en 70de del aff hwar dag, så blifwa der öfrigt 360 delar, och således behöll hwar dag ey mera än 69 delar. Ty delade hon desse 360 delar med 69, som war en dags omgång, der aff fick hon 5 dagar, och ändå 15 delar öfwer. Nu stod Disa i hufwud, huru hon skulle få sitt nät jempt i endarna, ty när hon hade bundit nätet 365 maskar långt, och 69 i högden som war lagom at täckia henne, ty 69 tummar giöra 2 alnar och siu 8de deel aff en aln, när man dhen uträknar effter 24 tummar på en aln, som wij altijd bruka, hwilket är en menniskios lagom högd. Och således kommo desse 15 delar

öfwer, och lijkwäl borde de änteligen komma in i åretz lengd, och intet flere ey heller mindre. Altså när hon skulle nu sättia dhe 15 maskar til på endan, bleff nätet stygt och ojemt, och intet wiste hon heller, huru detta skulle inräknas i dagtalet; ty at sluta Solens omgångh med 15 delar på dagen, dhet stämde intet in hwarken på middagen eller qwällen; och skulle hon fördubbla desse 15 delar, så at det bleff wid 60 delar, och tilsee om hon på hwart 4de eller 5te Åhr skulle kunna få en heel dag in, så bleff ändå nätet ofullkomligit och ojemt, icke heller giorde uthi Årtalet någon full dag; ty genom noga räknande finner man genom 15 allenast 5 timar, och 13 och een 23die deels minut, räknandes 60 minuter på timan. Ty nappade hon til det rådet och giorde i endan en fierdedeel aff hwar Maska som synes i Figuren, så at nätet bleff både fullkomligit, alle uddarne swarade hwar annan i en rätt linie, och såg ut som en knytning, och fick således ut alle 69 delarna; och effter der igenom bleff 9 delar öfwer 60 (ty flere hade intet bort wara til rätta åretz omgång) så kom 17 och en fierdedeel på hwart åhr at räknas, dher ey bort wara mehr än 15 fierdedels maskar på hwart Åhr. Och altså 2 och en fierdedeel |218| öfwer rätte års längden. Men hon tänckte at uti månge 1000 år giör det intet til saken, ty när hon nu räknade 17 och en fierdedeel aff desse 4dedels maskarna i endan på nätet til första Året, så kom Året at lychta om midnatten, som förre Året lychtade om qwällen, emedan hela dygnet giör 69 delar, och hon kom på dhen 17 och fierde dehlen från dhen ene endan at räkna. Ty wåre begynna at räkna om qwällen sine År. Än räknade hon derifrån 17 och en fierdedeel, så kom dhet andra Året at slutas om morgonen. Än räknade hon 17 och een fierdedel, så kom det tridie Året om middagen at lychtas. Åter räknade hon 17 och en fierdedeel, dher fick hon Åhret åter igen om qwällen. Och altså på 4 åhr kom 1 dag just in, det wij kalla Skottårs dag, det utmärkte hon med en knut i endan på den halfwa masken, at hon skulle ihogkomma hwart 4de År at skiuta 1 dag in. Således fan den kloke och försichtige Disa åhretz uträkning icke allenast til alle dagar, utan och 5 Skottedagar och 5 timar med 13 och enn 23die deels minut til Skottårs dagens fyllnad, at det alt genom uträkning kunde giöras, och intet alltjd liijta på Solens och Månans gångs achtande aff bergen emot Horizonten. Hon såg wäl och, at i dhet hon lade mehra til timorna på hwart 4de åhr än hon borde, nembligen 17 och en 4dedeel aff 69 delar, dher dhe allenast skulle warit 15 aff 69 tagne, at året bleff litet längre än det skulle. Kanskee hon och wähl sedt, at den delningen genom 69 delar på dagen intet giorde tilfyllest för hela åretz rätta omgång, emedan de klokaste Stiernekijkare wid denne tijden hafwa funnit åretz rätta lengd aff 365 dagar, 5 tijmor, 49 min. och 4 och en 5te del wid pass secundæ; der hon allenast

fick 365 Dagar, 5 Timor, 13 och en 23 deelminut. Men til äfwentyrs hafwa 70 dehlar warit förmycket, och 68 för lijtet, och at dela dagen i dubbelt och flere dubbelt så månge delar, hafwer fallit swårare at binda nätet och ojemnare fallit ut i yttersta delningen; ty måtte hon hafwa funnit denne räkningen lättast och jemnast, både at binda nätet genom laglige maskar, och lijkast til en jemn uträkning. Doch wäxte året der igenom (effter hon lade 2 och en fierdedeel til 15 delar, som giöra 6 timar at få nätet jempt i endan) på 132 års omlop, som det än i dag skeer genom dhe andre klokas uträkning, i dhet man gifwer hwart år fulla 6 timar, så at det skiuter en dag längre ut på 132 år, och står icke til at ändra, utan man will icke på hwart 132 år utkasta 1 dag.

Hwad mera detta Disas nät hade at betyda, med alt annat som i hennes Historia förmäles, skall i nesta Capittel inkomma, allenast kommes detta ihog.

Emedan wij äre komne at tala om wåre Runstafwar, tijder och åhrsräkningar aff Solens och månans dyrckan, för des störtande skull i Oridan, at åter komma igen och upwärma Jorden, med hwad mehra som är til |219| at achta på Runstafwen, nemligen

1. at wåre Fäder hafwa brukat 7 dagar i weckan, utan twifwel det behållit ifrån första werldennes skapelse genom sägn at werlden på 7 dagar war fullbordat. Hwilka de skrifwit och nämbt effter hwar bokstaff och den ordning som de falla i Rune ABCD, nemligen ᚠ *F* 1, ᚢ *V* 2, ᚦ *Th.* 3, ᚼ *Ao.* 4, ᚱ *R* 5, ᚴ *G. K.* 6, ᛡ *Gh.* 7. Men des förutan gifwit dem aff sine Affgudar hwar sitt namn. Första dagen hafwa dhe kallat Loge eller Loje dag, det är Ellens dag, som är Fros eller Saturs dag, ty honom sade de wara tijdens Fader, och all ting skapat hafwa. de 3 nestfölliande dagar kallades effter de störste kroppar i werlden, genom hwilka de uttryckeligen sågo all ting på jorden wäxa, röras och lefwa; Ty kallas den andre dagen i weckan aff Solen Sondagh, den 3 aff Månan Måndag, den 4 aff Jorden eller Þisa, Tijsdag. Sedan de återstående 3 dagar, nembde de aff sine störste Hieltar, nemligen 5te dagen Odens dag effter Ätin, som war en Krigzhielte både til landz och Watn, war så wähl Hercul som Neptunus. Dhen siette dagen Thorsdag, effter Thor som räknades hafwa warit högste Domaren, Konungen och störste Regenten i landet. 7de Dagen kallade de effter Freja Thors Hustru, emedan hon hafwer warit icke allenast Echtenskapetz instichterska, utan och want de Norske Amaizonerna så wäl bruka Boga och Wärja, som råck och plog. Utom detta hafwa de och räknat wickorna genom 7 Dagars omlopp, aff den orsak, at de sig tyckt närmast komma in på Månans gång, ty när man undantager den förste dagen som ny tändes, och mechta sällan kan på förste dagen synas, emedan Månan då så när är in på Solen, utan derifrån sedan räknar 7 Dagar, så får man första

qwarteret eller halfwa Månan at see, åter när man räknar 7 dagar är det andra qwarteret, och synes då Månan i fylle. Än widare 7 dagar, är det 3die qwarteret, och lyser åter månan halff. Än der effter 7 dagar är det 4de qwarteret, då hans skeen slocknar, så at 29 Dygn komma på hans omgång at räknas. Hwilket är närmast in til de lärdas uträkning, som är på 29 dygn, 12 tim: 44 minuter, ock något mehr än 3 secund: see Comp: Eccl: Cels: p. 91.

Men de Romarer hafwa intet så klokt wist skiffta dagarna til wickor, utan brukat 8 dagar i wickan, som sees aff Fig: p. 165 [= s. 178] under N. *I.* räknandes henne genom 8 bokstäfwer *ABCDEFGH.* Och således hafwer blifwit 32 dagar uti 4 wickor, hwilket kommer mycket längre ut än månans omlopp är. Och denne delningen synes de Romarer behullit för Numæ Pompilii tijd, då de räknade året genom 10 månar, begynnandes aff Martio, för än de emottogo wår norske seed, at begynna året ifrån winteren, och |220| således blandat eller ihopsatt deras Calendarium aff wårt och sitt gambla. Här tyckes och aff denne deras delning, at de fordom måtte hafwa brukat 11 månar, uträknandes dem genom 32 dagar, hwilcke giöra 352 dagar; emedan dhe komma nämmast in til månans års omlop, som äre 354 Dygn, doch icke genom 11 gånger från ny til ny, eller fylle til fylle, utan 12 gånger, som sees aff de Lärdas uträkningar, hwilcken stiger til 354 dagar, 8 tim: 48 min: och 38 wid pass secund: (Cels. Comp: p. 125.)

Sedan hwad dhe Romarers gamla Calendarium innehåller, det de sielfwe insatt, angående deras Fäster, eller hwad de aff wåre Norske hafwa infört, det skal wijsas längre fram, der iag wil hela wår Runstaff med deras jemföra. Och tages allenast här i acht, det de hafwa ombytt sitt År ifrån Martio til December, sedan wår Saturnus utkom, effter wår sed, och äfwen på 16de dagens affton effter Solens ingång i Capricornum, då hon begynte wijsa sig på bergen at stiga up utur Oridan, der hon för 36 dagar sedan hade sig störtat, och giorde alle norske menniskiors hiertan glada, då på den 17 hållitz Fyrejul, Fro eller Satur til ära, det är så wäl Solen, hwilcken bar samma namn, så och wår Konung Fro eller Satur, som hade denne Solens gång först utmärckt och dhenne Fäst insticktat.

2. Är achtandes på wåras Runstafwar, at på hwilcken ф Belgthors finnes fremst uti stafwen, och bokstafwen þ bå begge sidor om ф, så at dhen ena sluter och den andre begynner året 20 dagar för Juledagen, då Solen ingår i Steenbocken, så betyder han Solens omwändning uti Oeridan eller Östersiön, och är den aff de klokare männer skurin, som hafwa förstådt Solens gång effter Himmelens lopp, och kan kallas *Annus Astronomicus*; hwilcke och der inskutit hwart 4de år Skottårs dagen. Sådana war S. Rummels och en Rug-

mans Runstaff, och fins under Col: eller Num. *X*. p. 165. och pag: 171. [= s. 178 och 184]. Hwilcke Runstafwar och så hafwa Gyllentaletz omgångs begynnelse aff dhen 21 Dagen effter Solens ingångh i Steenbocken på Juledagen. Men på hwilcke Fros eller Saturs bookstaaff ᚠ finnes sluta åhret, och åter begynna på Juledagen dhen 21 Dagen effter Solens ingångh i Steenbocken, så betyder han åhretz ingångh och begynnelse effter sielfwe Fästen, som dhe giorde Solen til ähra, när hon nu skeen neder på slätten, och gemene Man dher ifrån räknade åhret och alle sine Fäster, och kan kallas *Annus vulgaris*. Och då kastades hwart fierde åhr en Dagh in emillan begge Fros bokstäfwer. En sådan Runstaaff fins i Wormio affrijtat. Fast: |221| Dan: l. 2. c. 9. p. 119. Ifrån dhenne Julfästen at räkna åhret, wille intet Gemene Man gierna draga sigh, och at räkna ifrån Christi Omskiärelse, fast dhe blefwo Cristne som Worm: Fast: Dan: l. 1. c. 12. p. 36. bewittnar, säyandes: 'Ehuru nu dhenne tijden wij alle begynna Åhret aff första Januarii, doch hålla intet alla dhen begynnelsen hoos oss, utan mechta få. Ty dhe äro som begynna aff andra Januarii Åhret, finnas och dhe som begynna aff första Juledagen, dhet alle Danske Bönder och Allmogen giör, hwilka wilia intet gå ifrån dhen gamble Hedniske Åhrs tijdräkningen.'

Men på hwilken Fros eller Saturs bookstaff ᚠ på den 27 Dagen effter Solens ingång, så och på Dagen nest förr med bokstafwen ᚠ, så betyder han Runstafwen wara skuren sedan wij äre wordne Christne, ty han lychtar sitt åhr på siunde dag Jul och begynner året om Christi omskiärelse dag, emillan hwilcka 2 dagar dhe fordom inkastadt Skottårs dagen. Och märckes aff hans gyllende taal när han skurin är, nembligen der þ swarar mot Nyårs Dagen, så är han skurin emillan 300 och 600 År effter Christi Födelse wid pass. Har han bookstafwen ᛋ, så är han skurin emillan 900 och 1200. Hafwer han φ, så är han skurin emillan Anno Ch: 1500 til Anno 1800, och så widare. Aff desse finnes hoos oss månge, så och i Wormii Fast. Dan: l. 2. c. 2. p. 87. och p. 125. Men hafwer han φ fremst i Astronomiske Året, och på 27 dagen ᚠ och den 28 ᚠ' och der emot Gyllendetalet þ eller ᛋ eller φ, så är han skurin både effter de älste Hedningarnas så och de Cristnas Runstafwar. Ty han behåller både det Astronomiska Året effter Solens ingång i Stenbocken, så och dhet gemena Hedniska året, i dhet han hafwer Fyrejul på den 16 och Juleaffton på den 20 med uprätta Furuträn, och på dhen 21 ett uprätt Horn, då deras gemena åhr ingick, hwilket det sluter på den 27 med ett stulpit horn, och åter på den 28 ett uprätt Horn, betydandes dhet nya dhe Christnas åhr. Sådan är Cl: Werelii och andras Runstafwar som wijst är p. 169 [= s. 182].

3. Ihogkommes och här hwarföre wåre förste Fäder hafwa så begynt Jul-

fästen Solen til ära, enteligen effter 40 dagars borttawarande, och Månan til ära det första fylle, som föll effter de 40 Dagar; emedan Solen der uppe i Torne och Kimi är somligom allenast 1 dag borta, androm 2, 3, 4, 5 och in mot 90 Dygn? det är fuller aff ingen annan orsak skedt än aff en händelse, at de som först kommit ifrån den Babyloniske förbistringen, och warit såsom Anförare och Regenter för sine underhafwande som dem hijt följt, hafwa först råkat at boo på desse bergen, som altijd sedan aff dem äre kallade Kungawari (*Re-*|222|*gii montes*) uppå hwilcka de först utmerckt Solens bortawarande i 40 Dygn, och så ifrån des igenkomst begynt räkna året, til en annan des bortgång och igenkomst, och funnit dhe 365 och en fierdedels dag, hwar igenom dhet stora Rychte kommit är kring werlden, at dhe Egyptier, Greker och Latiner hafwa wettat tala om det mörker som Kimmerna uti 40 dagar sittia i utan Solskeen, som är wijst här c. 4. p. 50 och 74 [= s. 63 och 87].

Och såsom dhet war både beswärligit, at altijdh hwart Åhr achta uppå Solens upsteegh uthaff bergen att räkna åhret, så hafwa de des gång med Månans på Runstafwen uthskurit, at innom sine Huus kunna räkna åretz omgång. Och bekräfftes dhetta icke allenast utaff Runstafwens utskurning, som begynner åhret effter den 40 dagen, hwilcken är dhen 20 effter Solens ingång i Steenbocken, (som är ett oryggeligit skiäl,) utan och aff dhet at så åhret som sielfwa wickan och Månans omgång begynnes alt aff Fro eller Saturni bokstaff ᚠ, som först hade der uppe sitt säte, dhet dhe Greker och Latiner tilstå, bekännandes at Hafwet, som der ofwan före är, hafwer sitt nampn aff honom bekommit, och kallas Saturnus, hwilcket aff Orpheo, Plutarcho, Plinio, Dionysio och andre är wijst cap: 4. p. 43. 49 [= s. 58 och 62] och Atl: T. 1. c. 8. 26. och 28. dess utan är och i gemeen heela dhen dehlen ofwan 62 el: graden kallat Satagunda, det är Saturs Folck och Landskap, dher aff ännu större delen uti Österbotn och Finland in mot 62 elev: gr: 44 middagslinien sitt nampn behåller. Och således Satur til ära är och han kallader tijdens Fader, effter dher uppe i hans Regementes tijd Runstafwen först bleff skurin. Och såsom hans Son Jofur satte sitt Regementz säte bättre neder i Landet, effter han begynte föra Krijg och Örlig, och ingen beqwämligare och fruchtbarare Orth war at hålla Krigzfolcket och Siöflottan, än mjtt i Landet wjd Upsala, och i Mälaren; ty förde han med sig der norr ifrån samma Runstafwar, at der effter räkna åhret, ty dher nedre fingo de ingen wiss dag eller punct emot Horizonten, hwar ifrån dhe så just kunde räkna Solens omwändelse eller första dag, när hon steg tilbaka med sin gång, som der uppe. Och behöllo dhe så sedan Solens och Månans Fäster, och andre om året Offerdagars tijderäkningar, altsåsom de der uppe i Norden begynt hade, hållandes före at dheras Aff-

gudar skulle wredgas, om de något från deras gamble seder, tijder och lager wijka skulle. Dhetta Konungasätetz ombytningh gifwer Plutarchus i sin Facie |223| Orb: Lunæ p. 440 nog klart tilkienna genom dhesse orden: at Jofur Saturs son han hade sitt säte lijtet bättre neder på Ön ifrån Saturs eller Grönhafwet. Ty seer man och aff Skalderne, att Kungarna i Upsala behedrades medh dhen tittelen, at dhe kallades Iofur a Upsalum see Atl: T. 1. c. 29. p. 715 [= s. 448]. Sedan war och det en mycket angelägen orsaak, at dhe räknade sine dagar effter Runstafwen, och dhe 40 dagars Solens borttawarande, på dhet alle måtte tillijka på en tijdh hålla Solennes Fäst, och dhet som fornembst och högst angelägit war, at dhe måtte wetta just när det första fylle war, då aff heela Rijket skulle kallas tilsammans alle Underkungar, Lagmän, och alla dhe som twistiga saker hade at affgiöra, som intet under Lagmännerne slutas kunde; så och at öfwerläggia Riksens Tarfwer och Krijgzhandlingar, hwilket alt skedde wijd dhet stoora Disas ting eller Alherjars ting. Ty elliest der det ena Folket, som hade mist Solen allenast 1 eller 2 dagar, och på 3die dagen hållit sin Julfäst, och begynt sitt åhr at räkna; andre åter på dhet 10, 15, 20, 30, 40, 60, etc. ja 90 Dygnet; så hade ingen ordning warit med Julfästen, ey heller hade Kungen kunnat utskrifwa någon Rijksdag eller allmenne ting och marcknat, och fått dhem någon wiss dag at räkna ifrån, effter den ena begynte förr och den andre senare. Icke heller hade dhe kunnat råka på dhet första fylle, til hwilket dhe komma skulle; ty hade någon til Exempel up i landet begynnt räkna sitt Åhr på den 20 dagen, då Solen kom igen effter sin bortgång, och tagit det nästa fylle at räkna för Disa Tings fylle, och det hade fallit på nesta dagen effter 20 dagen, som war den 10 dagen sedan Sohlen steeg i Steenbocken, så hade han kommit til Herredags, en heel Måna förr än han komma skulle; ty första Distingsfylle skulle räknas emillan den 16 dagen som sagt är, sedan Åhret begynte räknas effter Runstafwen, alt in til den 44 Dagen, sedan Sohlen kom i Steenbocken.

Utaff alt detta som nu är sagt, så wäl som det i min Atl. T. 1. C. 5. pag. 95, 116 ad p. 121 [= s. 63, 75 till 78] talat är, är nu klart, huru Procopii ord, de han skrifwer at det är en gammal Seed, at dhe aff Bergen achta när Solen kommer effter 40 dagar igen, och då hålla sin högsta Julfäst Solen til ära, det är wid den 20 dagen effter Solens ingång i Steenbocken, hwilket intet är så förståendes, såsom dhet då wid Procopii tijd uthaff heela Rijket allmenneligen skedde; ty både aff Runstafwen och wåre Historier är wijst, at reda widh Procopii tijd så hade Julfästen mot den 41 eller 42 dagen effter Solens ingång i Ca-|224|pricornum, och i Oloff SkottKonungz tjd mot 45 eller 46 dagen wid pass framstigit, hwilket war långt ifrån dhen 20 Dagen. Utan Procopii

ord de böra så förstås, at Procopius hade hört från Thule eller Swerige berättas, at det warit en gammal sed hoos dhem, at hålla sin Julfäst då Solen första gången steeg upp effter 40 Dagars bortawarande, hwilcken seed war wist gammal, emedan alle Runstafwar woro effter honom skurne uti de älste tijder, då de förste wåre Fäder woro inkomne i Swerige, ifrån hwilcken, om de 40 dagars mörcker och Solens bortawarande, Rychte kommit nestan kring hela werlden. Det kan wäl hända, at ibland dhen gemene man, som längst bodde up hoos Cimmerna, och intet brukade Runstafwen, och aldrig drogo til det allmenna tinget, at de torde hafwa hållit sin Julfäst straxt då Solen kom up, såsom man seer utaff någre wåras handlingar, at när Konungarna hafwa fordrat skatt up i Kimij Lapmarck, som altijd i Ianuario och Februario skeer, som sees aff Scheff: Lappon: c. 13. p. 161. Så hafwa dhe som dijt kommit at dhen uthfordra, förnummit att somblige hafwa dher långt förr hållit sin Julhelg, än alle andre i rijket. Men dhesse höllo intet dherföre just dhen 40 Dagen, som Solen igenkom för dhem wijdh Kunga-vari, uthan dhe höllo sin Julfäst, när dhe först woro Solen warse, antingen hon warit 2, 10, 20, eller flere Dagar bortta.

Iagh uthlägger dherföre dhetta widlyffteligen, emedan någre lärde män som intet aff min Atl: T. 1. C. 5. rätt fattadt min meningh, icke heller rätt sedt effter uthräkningen, uthan hafwa stött sigh på dhet rummet, menandes at iagh begynnt uthräkningen allenast tilbaka ifrån wår och Olai SkottKonungs tijdh och stannat i Procopii. Hwilcket om iagh dhet giordt, så hade hwarcken Julen i Oloff SkottKonungs tijdh eller nu i wår tijd, kunnat så långt framstijga, dher dhe i Procopii tijd hafwa först begynnt achta effter Solens borttawarande i 40 Dygn. Icke heller hade Procopius kunnat sagdt dhet warit en gammal Seed, uthan en ny wana. Sedan seer iag dhem och irrat aff det Latiniske ordet *Iulio*, hwilket iag brukar både at kalla dhen Månan medh, som heter effter *Iulium Cæsarem*, och är om Sommaren näst effter *Iunium*, så och Julefästen *Iulium*, som heter aff Solens nampn Jul (*rota*, *orbis*). Och således betyder det ordet åthskillige tingh och åthskillige tijder om Året. Dhet är och achtandes, at iag i Atl: T. 1. C. 5. pag: 117 [= s. 76] hafwer satt Distingzfylle och Julefyllet löpa emillan den 21 December, hwilcket skall wara dhen 26 dito och 19 Ianuarii, hwilcket skal wara den 22 ejusdem. Och Distingsfyllet, som nempnes löpa emillan 21 Ianuari, skal wara dhen 23 dito. Och sedan dhen 19 Februarii, hwilcket är rätt satt, som sees aff Figur p. 165 [= s. 178] Col: *IV*. och *X*.

Är således wijst dhet iagh i T. 1. C. 5. |226| p. 116 [= s. 75] lofwat hafwer, at dhe Egyptier, Greker och Romarer och månge andre, såsom Chaldeer,

Perser, Indianer etc. hafwa mycket senare kommit til dhen klookheten, att rätt räkna Åhret efter Solens gångh, än wåre långst bort belägne Norske Swenske, förnembst aff dhen orsaken, at Sohlen intet för dhem någon gångh är borta om Åhret, aff hwilcken tijd de kunde rätt beräkna Dagarna, så och at Solen här giör större och wissare steegh mot skogen.

IV. Är således wijst när Solens Fäst höltz effter des störtande uti Oridan och des igenkombst, ifrån hwilcket Ååret räknades. Nu wilie wij tala om den sorg de hade som miste Solen, och med hwad teckn de den samme betygade. Procop: Iornandes oc Ol: Magn: nemna fuller intet några teckn, men wåre Skalder nemna at de genom swarta kläder sörgde hennes bortawarande. Utaff Homero, Plat:, Ol: Magn: och andre är Atl: 1. c. 7. p. 280 [= s. 176], c. 30. p. 724 [= s. 454] och c. 36. p. 793 [= s. 499] förklarat, at wåre fordom alle burit mörkblå Kläder, och gemene man, intet så länge sedan, altjd swart walmar, men nu både swart och hwitt. Gula, röda, gröna och brokotta kläder bära intet någon af de gemena, utan der icke på krigzfolket göres åtskillnan för hwart regemente, med sådane färgor, eller och qwinfol[k]en som wilia gierna något grannare wara. Och är intet oljkt, at Grekerne hafwa derföre kallat ett slags folk här nor ut *Melanchlænos*, det är, de som hafwa swarta kläder, fast de icke alle komma öfwerens just om deras landskap; Ty somlige sättia dem öfwer Floden Boristenem, andre wijd wåre Älänningar, andre wijd Cimmerne, som bo wid Bosphorum; men det bör rätteligen förstås om de norske Cimmerna aff hwilcka de andre wid Bosphorum äre komne som endels wjst är C. 21. p. 521 [= s. 326] och wijdare i wåras uttog wijsas skal. Ty hwad rätteligen förstås genom de swarta kläden, som wåre Skalder förmäla dem burit at sörja Solen med, är intet annat än sielfwa mörkret, hwilket gifwer alla kläden, diur och foglar den färgen at de synas swarta, som doch äro hwijta, gola eller röda. Ty så är ordstäfwe i en gammal wijsa, Cimmerna sörja Solen med swarta kläden, som Swinen i mörkret. Det är ett gammalt hoos oss och algemeent ordspråk, at när en löper åstad, antingen at rätt ächta en, eller och aff willfarelse råkar ut med en Pijga som intet är snutfager, och han blifwer dherföre fixeradt at han så illa sedt up medh ögonen, swaras gemenligen, Alla Swijn swarta i mörckret, ty Kiärleken är både blind och mörk, och derföre i blindheten skattar den hwitaste wara så swart som hans Kiäresta. Äfwen så säges dher upp i Torne och Cimi, Callis och andre Orther, när Sohlen är |227| borta, och Dagen fast ingen, utan altijd mörck, at dhe alle bära swarta Kläder. Ty alle Färgor i mörckt rum synas doch swarta, och således hafwa wåre Skalder genom en artig Gåta kommit at affmåhla dheras Sorgh genom Mörckretz swarta Kläden. Detta är kommit til dhe Latiners och Grekers Öron, som här

indragne äro, men ingen så klart råkat på rätta Sorgerummet här norr, än som Plutarchus, hwilcken i sin Book De his qvi sero â Numinibus puniuntur, pag: 537 således tahlar, 'Wij berömma intet dhe Barbarer som boo wid Oridan (Östersiön) hwilka med swarta Kläden begråta Phaetontem (Solen)'.

Den Sorgen, som Skalderne och Edda affmåla, Jorden eller Freja, och Solens Systrar hafwa hafft, dhen skole wij framdraga i dhet nästa Capitlet, när wii komma om Jorden at tala.

V. Wij willie nu wända oss ifrån Sorgen och til Glädien, som wåre Fäder haft när Solen kom igen, uthi hwad uthwärtes teckn dhen bestodh. Doch måste man först achta at när Christendomen kom in uti Swerige, så söktes på allehanda sätt, at komma wåre Fäder Hedningarna ifrån sitt stygga Affguderij, och dher något war som utan stoor Förargelse kunde behållas, aff dhet som dhe wijd deras Hedniske Fäster och Helgedagar hade i bruk, och dhem locka kunde til en rätt Gudzdyrckan, dhet wille dhe intet straxt affskaffa. Såsom dhet, at dhe om Julhelgen gläddes och frögdades, åto och drucko tilsamman, lekte och sprungo, at dhe fingo nu Sohlen tilbaka, och dhess Lius och Wärma, aff hwilcken dhe wäntade god Åhrstijd; detta tilsades dhen Gemene Man at få behålla, allenast dhe gladdes och frögdades, tackandes och tilbidiandes dhen Ewige Rättferdighetennes Sool, som dhe nu hade bekommit effter dhet stoora Mörckret dhe suttit uthi, som skapat hade Solen, Månan och Jorden, dhen dhe intet wijdare dyrcka borde, ty dhe skulle wara dhem til tienst och nytta, om dhe dhen rätte Guden deras Skapare och Herre tilbodo. Hwarföre de och kastade dhen Hedniske Julhelgen tillbaka til dhen tijden, som dhe Christne sin höllo, och förtogo dhem intet dhe åthskillige Seder, som dhe tyckte intet wara så angelägna at affskaffa, utan kunde med tijden döö sin koos, eller til bättre bruk och uthtydelse wändas. Ty will iag nu alle Seder upräkna, hwar med dhe fordom fägnade Solen, och hwilcka aff dhem äro ännu behåldne.

1. Så sattes wijdh alle Portar hoos Gemene Man, som och än i dag brukas, twenne gröne Trän aff Furu, hwilke och på månge, så Hedniske som Christne Runstafwar stå antecknade, både för Fyrejuls dagen, den 19 effter Solens ingång i Stenbocken, så wäl som Juledagen den 21 som sees i Figuren p. 165 [= s. 178] N. *XIV*. och *XX*; |228| Ty de trodde, at när Solen bleff om wintern aff en Galt eller Sugga ihielrifwen, så wäxte aff des blod allena Furun up, och kallades så Solens Syster, fick och derföre namn af Solen, som och kallades Fur, det är Eld, se c. 5. p. 145 [= s. 158], emedan de sågo intet trä om winteren wara grönt och lijka som lijff hafwa, mera än Furun, och intet Trä feetare än det at brinna, och at aff det kokas beck och tiära, det de kallade Solens blod; ty bleff och elden som de aff Furun brände, serdeles längst norr der

ey annat Trä finnes (undantagandes på fåå orter der biörck wäxer) kallader husens Sol (*Sol domorum*), emedan de i Solens ställe intet annat lius hafwa än elld aff Furuträd, som sees aff Edda i Ells kienningar p. 306. Ol: Magn: och aff FuruSkald: som begynner således: 'Fur är wändt i Furu etc.' dhet är, Solen är wänder i Furuträ, ty spara och Lapparne alla been aff Renar, biörnar, walfiskar och annan Fisk, Fogel och Diur, at der med ell giöra om winteren, när Solen är borta, och ingalunda om Sommaren dhem upbränna, på det de intet måge synas giöra Solen närwarandes något för när, och begabba hennes skeen med deras ell och lius genom brand uptände, som Ol. Magn: 3. c. 2. p. 95 talar: De bruka och för deras Affgud Thore eller Tyrmes, så wijda han under Solens namn dyrckass, at strö om wintern Fururijs, och om Sommaren Biörcklööff och Gräs wid dhes Altare, emedan Solen alt detta genom sin wärma gifwer, som sees aff Scheff: Lappon: c. 10. p. 99.

2. Så fägnade dhe Månans och Solens tilbakakomst til Jorden med stora Julegästebod; hwilka de uthöllo från Juledagen i 19 dygn, der med de wille affmåla de 19 Åhrs Solens och Månans omlop, som på samma dagar åter tilsammans mötas at giöra lijka ny och fylle. Ty stå på somblige Runstafwar de 19 dagars gyllentaal ifrån första Juldagen in til Knut antecknade, som sees under N. *XVIII*. Under N. *XVII* står ett dubbelt hiul, som äfwen bemärcker Solens och Månans omwändning, effter de 19 Års omlop. Under Num: *XV* står en tom tunna, betydandes at man då bör wända igen at dricka, hwilket och de omstielpte hornen på alle dhe andre Runstafwarne bemärckia, som äre under N. *XIV*, *XVI*, *XX*, *XXI* etc. Är och ännu mest hoos alle Bönder den seden, at när desse 19 Juledagar äre förbij, så föres et giestebodz krijg, i det Huusbonden kommer in i giestebodzstugun, och hugger en yxe mitt på golfwet fast, hwilken Stugupijgan effterfölier med Soopqwasten, Kokerskan med knifwen och stekespettet, Drengen med syltan och Källardrengen med tunnetappen, och mera sådant sällskap, williandes lijkasom kiöra ut Giesterna, doch alt med skiemt, och der de någon hafwa som kan läsa och siunga, så upläses K. Orres Mandat, och siunges hans wijsa, hwilken och är för månge Åhr i tryck utgången, och finnes på åtskillige lustige rjm skrifwen. Hwilcka alla här at indraga wore för widlyfftigt. Doch hwad K. Oerres krigz mandat och wijsa, och detta giestebods Krijg hafwer at betyda, skall straxt utwijsas. Hu-|229|ru detta Julegästebod är medh stoor glädie alle tijder hållit, läses i min Atl: 1. c. 5. p. 96. 101 [= s. 64—67]. Scheff: Vps: c. 10. Scheff: Lap: c. 10. p. 118. Werel: notæ ad Herv: Sag: c. 4. f. 54. 55. etc. och serdeles det han til c. 14 talar p. 139 om Julegalten, säyandes: 'Denne galt kallades Jolagalt, effter han i den store Julfästen offrades Friggæ til ett winteroffer. Det kan

en tänkia, at förutan den galten hades och en annan fram som war dess affmålning och beläte: emedan ännu i dag uti Fyrejulsdagarna, bönder och andre det hafwa för sed, at dhe baka en brödzbulla effter en galtz liknelse, den de kalla Julagalt, och honom sättia uppå bordet öfwer hela Julehelgen med andra rätter, som stå orörde in til Knutzdagen, (det är dagen effter dhen 19 Juledagen, och swarar emot den 13 Ian:) Ty hela denne tjden står bröd, skinka och andre rätter stadigt på borde natt och dag; ty om bordet skulle då wara tomt, hålla de det för ett elakt teckn, det de mena deras fäder hafwa warit rädda före. En skulle wäl tro at detta är aflefwor aff wåre fäders hedniske seder, och det är intet uthan skiäl. Med mindre man icke will säya, at när i första Christendomen aflades de Hedniske störste wederstyggelser, så hafwa wåre fäder intet gierna welat gå ifrån alla deras seder, utan genom somt wiliat affmåla och i minnet behålla det gamla wäsendet, doch utan all widskeppelse och missbruk. Huru det och är, så torka många den bakade Julagalten, och förwara honom til wårtijden när de skola såå sin säd: då taga de en deel aff honom och sönderstötan, blandandes det uti skeppan utur hwilken de såå skola, med litet korn, och gifwa det åt hästarna, som de kiöra neder Säden med, den andre delen gifwa de åt Drängiarna som Åkern besåå, kanskee wäntandes der igenom ett fruchtsammare Åhr.'

Här måste iag aff Sagorne förklara, hwarföre dhe höllo Julgalten för det största offret, hwar utaff de kunde döma om de störste saker och tilkommande ting, som läses i Herv: Sag: C. 14. p. 138. så och at des skincka och bröd räknades för de skiöneste rätter i Julhelgen. Så war det orsaken at uti dhe norre länder aff Swerige, som intet lågo uti en middagzlinie med Oridan eller Östersiön, hwars inbyggiare sågo Solen i sin bortgång störta sig i Östersiön, så wordo desses inwånare warse at hon i sin bortgång 2 eller 3 dagar syntes spassera ibland trän i skogen, til dess hon alldeles giömde sig i 40, mindre eller flere dygn undan, och ty affmålade de des bortgång genom andre åtskillige lijknelser och gåtor, som orten fans til, under hwilken Solen sig giömde, som alla straxt i liuset skola framdragas, ibland hwilka detta war en, at när Solen war nu trött med sina hästar, af det hon hela Året luppit up och neder, lade hon sig til hwijla uti skogen i en säng och Jordkula der til beredd, då en galt kommandes, (hwilken är det endaste diur här i norden, som altiijd der den ringaste lägenheten gifwes at slippa ut, springer i skogen, ängiar och åkrar at gräfwa effter sin föda) råkade så på Solen, den han reeff och sleet sönder, och söög uth den bäste Bloden, hwar aff sades swinet för alle diur wara det fetaste, emedan fläsket är idelig en brinnande safft, och |230| des börst stå enda i wädret såsom Solstrimorna, och bleff så der aff Galten kallat Gullin-

burste och förordnat at draga Solens wagn (det är den som hafwer borst som lysa klara som gullet och Solen) se Atl: 1. c. 5. p. 109 [= s. 72] och Edd: Myth: 43. Den öfrige Solenes blodh som utflöt, kom i Jorden, hwar aff Furun wäxte, och först om wårtijden effter Snöns affgång hwijt sijffpan och blå sijffpan, den ena betydandes Winterens affgång, och den andre Sommarens igenkomst, som mera omröras skal när iag kommer at tala om Jorden. Derföre måste åter galten som hafwer insupit en så härlig och stoor lysande kropps blod offras til Solen igen, menandes dhe genom dhes blod kunna Solen försona, och aff dhes blod dömas om åtskillige ting. Dhe fattade och den tankan at samma galt skulle draga Solens wagn. Och at de giorde hans lijknelse uti en Brödzbulla, skedde derföre, emedan det skulle wara jorden til ett offer, som gifwer dem säden, ty dhe mente at både Folcket och Hästarna som drogo plogen om wårtijden, skulle der aff styrkias och Jorden wälsignas. Sådan war nu wåre Förfäders stora galenskap. Aff detta äro dhe ordstäfwen komne, som än i Dagh alla wetta at nempna, at Soon seer Soon (Solen) en gångh om Året; nembligen dhen dagen, som Solen sticker sigh neder i Skogen, och hon sönderrifwes aff Soon. Aff dhenne gierningen hafwer Galten eller Suggan fådt dhe härligaste nampn lijka medh Solen, som synes aff des Skalder, Wijsor och Edda. Såsom dhesse ordstäfwer lyda: Soon (*Sus*) beit Son (Solen) i Belgen. Sijr drap Sijr i Skogen. Svijn stack Sijn wijdh Kinnur. Gylta hauk Gylle mit tandum. Orne grip Oerre a bargum. Här är allenast en lijten åthskillnad satter i Galtens nampn moth Sohlens genom en bookstaaff, til at skillia begge ingen. Son, Sun och Syn är alt ett Solens nampn, som wijst är pag: 141 [= s. 154] och nämpnes således än både hoos oss och Tyskarna. Sijr, Herre, är på samma Bladh förklarat. Gylbe, Gylle (*Aurum*) är och Solens heders nampn, emedan dhes Lius är rödt och klart skinande som Gull. Oere, Orre, Aure som är Himmelens nampn, hwilcket wijst är C. 4. pag: 57 [= s. 70] effter han stedze går omkringh, behedrades och Sohlen medh, så wähl som sielfwa Tijden eller Åhret, emedan dhe löpa omkringh och komma til samma stundh och märcke igen. Julegrijsens skapnadh uthi Brödh finnes uthi Atl: T. 1. Tab: 15. Figur 69. num: 1. och här p. 212 [= s. 223] f. 69. num: 1.

3. Drucko de Gudarnas skålar, Thors, Odins och Frejas etc. under hwilkas namn så wähl Solen, Månan och Jorden ihog-|231|kommes, som dheras största Krijgzhieltar, Konungar och första Fäder, och war Miöd dheras förnembsta Drick, serdeles för dhem som söngo Skalderna och Wijsorna om Solens, Månans och Jordens wärckan, så och deras Konungars och Hieltars bedriffter. Ty miöden, hwilcken aff honing giordes, hade den betydning, at såsom han

är liuflig och sööt, så borde och alle skalder och wijsor, så til sielfwa liudet som til orden, falla Åhörarena så liuflige i öronen, som honingen eller miöden på tungan. See sådane wijsor läses i Messenii Disas Comœdia p. 32. Uti hennes fäst sungne, som war en deel aff Julhelgen. Om detta läses och Scheff: Vps: c. 10. p. 143. Ol: Magn: l. 4. c. 8: p. 131. Dhesse wijsor som beskrefwo Solens och Jordens krafft och wärkan, kallades Julewijsor, effter Solens namn Jul, såsom sees aff Solens Kienningar i Edda p. 373. Fagre-juul (*pulcher orbis*). Ty betyder icke allenast Jul så Åretz som Solens omwändning til oss, effter dhet som ett Jwl sigh omkastar, uthan och sielfwe Solen som är rund som ett Jwl. Derföre och pag: 165 [= s. 178] under N. *XXI*, *XXII*, *XXIII*, *XXIV* stå på dhes Runstafwar ett Jwl affrijtat. Såsom denne Jwlfäst är utkommen til dhe Greker och Latiner, som både nu här och i min Atl: T. 1. c. 5. p. 120 [= s. 78] är wijst; så blefwo och wijsorna, som de söngo, kallade Julwijsor, och måtte de ärkienna, detta wara ett fremmande Ord, ehuru de förstode at det war en Sång, Mercur, dhet är Solen, som bar det hedersnampnet, som en anförare för alle Himmelens Stiernor, och Korn-Gudinna (*Cereri*) dhet är Jorden til ära, som sees aff Werelii notis til Herv: Sag: c. 4. p. 58. der han indrager detta aff Erathosthene, Dedymo, och Theodoreto. Ty säger och Athenæus Deipnos: l. 14. p. 619. dher han talar om åthskillige sångers namn, åtskillige Gudar til ära giorde: 'dem de kalla Julewijsor, dhe äro serdeles giorde Kornegudinnan och hennes Dotter til ära.'

Tzetzes Chil. Hist: XIII. v. 61. der han talar om at ordet Jul är och en Fiskz nampn, säger widare, 'Jul är och en sång eller wijsa såsom Erathostenes mig lärdt hafwer.'

Tzetzes war en Grek, och hade Jul warit ett Grekiskt modersmåls ord, hade han ingalunda sagdt at han hade lärdt aff Erathostene det förstå, at det war och en Julwijsa.

Blefwo och icke allenast desse Sånger, aff Jule, det är Solen, nämde, uthan och alt annat som lände Solen til ära, såsom Brödet som då åts och offrades, kallades Julebulla. Dockan som giordes aff halm Korngudinnan til ära, kallades Juldocka, den som stältes på golfwet, och den henne uptaga skulle, han måste stupa kulbytta, som ett Jul, och grijpa Juldockan fast emillan Föttren, hwilket betydde Solens omwändelse til Jorden igen, at henne famna och upwärma med sitt skeen p. 212 [= s. 224] *A*. Julekorset bleff det kallat som sattes för Portarna aff twenne Furuträn giorde. Julebocken den leken som sees aff Worm. Fast: Danic. l. 1. c. 2. p. 21. Och wij kalla Blindbocken, aff det at Solen, hwilcken och heter Bocker (see pag. 147 [= s. 160]) hade nu i 40 dagar warit blind, dhet är, intet lius i-|232|från sig gifwit. Hwilken leek

wåre Giöter hafwa infört med sig uti Italien, som läses i Wer: Herv: Sag: Not: c. 4. p. 58. det han bewijsar aff Battista Gvarin i sin Pastore Fido act 2. Scen: 3. och kallas *Giocco de la Cieca.* Juleklubban bleff dhen Klubban kallat som dhe drucko under, see Atl: T. 1. c. 5. p. 95 [= s. 63]. Julejuus kallades och de Liusen som om qwällen när Året begyntes, uptändes, och brunne hela natten, see Atl. T. 1. c. 28. p. 695 [= s. 436].

4. Hedrades Julen medh allehanda slags Julelekar, på hwilcka nestan ingen ända är, dhe än i dag brukas, doch icke mera Solen, Månan eller Jorden til ära, Herv.: Sag. p. 58. Atl. T. 1. c. 28. p. 696 [= s. 436].

5. Sändes och Julgåfwor eller Nyåhrsgåfwor, som wijst är Atl: T. 1. C. 5. p. 92 [= s. 62]. Herv. Sag: p. 61.

6. Solen och Jorden til ähra läto dhe och borden stå fulla med maat, som wijst är aff Werelii indragne rum, hwilcket ännu skeer; doch icke mera dem til ähra, utan den Högste Guden, som dem menniskiomen til godo skapat, och således äre borden beklädde dag och natt i 19 dygn fulla med maat, in til 20 dagen som är Knut, menandes fordom at der dhe det giorde, så skulle Solen, Månan och Jorden alla 19 Åren bära dhem rijkeligen Frucht och Gröda, in til des dhe åter kommo tilsammans i samma ny och fylle.

7. De fägnade och Solen med Julljuus, hwars betydningh läses i Atl: T. 1. c. 28. p. 695 [= s. 436].

VI. Wij willie nu komma och tilse, hwad Offer de giorde Solen til ära. Aff Werelii notis til Hervara Sag. C: 4. p: 55. wijses aff Oloffs Saga C. 107. at de offrade Boskap eller nööt, det är Oxar som Koor, och sedan Hästar. Oxen som de offrade Solen til ära, måste stå i 40 dagar i mörcker instängd och giödas; hwilken när han utkom, och fick åter see liuset, war såsom galen, som sees aff Odens Saga, och Scheff: Vps. c. 10. p. 197. och Snorra uthi K. Egel Anisons lefwerne p. 21. det Oxen höltz inne i 40 dygn at intet see något lius betydde Solens borttawarande uthi Mörckret under Jorden i 40 dygn.

2. Hästar offrades och til Solen om Jultijden som sees aff Snorra p. 75. så och Scheff: Vps. antiqva p. 136 dher han indrager dhetta aff Ditmaro Episcopo Merspurgens. lib. 1. Chron. 'De offra Gudarna 99 hästar, med hundar och tuppar i hökars ställe.' |233| Hwars Kiött och Soppa dhe både åto och drucko aff, som sees aff Schefferi Vpsalia p. 142. och 148. Hästen war derföre Solen helig, at han hielpte draga des wagn, och betecknade dher til medh Sohlens omgångh på 12 Månar, effter såsom Sto eller Horsa hon går på 11 månar med Foster, och på 12 Månan föder hon, wiljandes dher medh betyda att Sohlen hon går Åhret omkringh i 11 Månar, men på dhen 12 föder hon ett nytt Åhr. Dheraff kalla dhe dhen Månan Horsmånan, det de och säya

om Menniskian, när hon föder, som doch sällan skeer, på 12 månan, gåendes öfwer den rätta tijden, at hon föder i Horsmånan. Ty bär och Solen der aff nampn at hon kallas Horsharsgrani, det är en Häst som hafwer långa Hår, dhet är Solstrimorna. Dhetta rum aff Ditmaro, hafwer uthi andre sine Editioner, som sees aff Atl. T. 1. c. 5. p. 103 [= s. 68] 99 Menniskior för 99 Hästar. Men det är begge sannt, ty Menniskior offrades och samma tijd.

3. Menniskian war dhet ädlaste Offret, hwilcken och om Juletijden Sohlen til ähra offrades, för godh Åhrswäxt, så och Lycka i Krijgh, som wijst är Atl: T. 1. C. 24. p: 603 [= s. 378] & c. 28. p. 699 [= s. 438]. Snor. p. 13. Och war dhet til märckiandes att om Juletijden, när både Solen, Månan och Jorden til ähra dhetta Menniskio Offer skedde, så skulle Menniskian som dher til war ärnat, först dränckias i en Brun, hwilcket skedde Jorden til ähra, sedan hängdes hon upp i Trädh, hwilcket war Månan til wördnadt, som wijdare wijsas skall när wij komma om Månan och Jorden at tala, och sedan brändes hon, hwilket war Sohlen til Heders, som sees aff Odens Saga. Messenius är något skillachtigh i dhetta, som sees aff hans Swanhwijta Comædia A. 2. Sc. 1. p. 9.

Med Offer är i wårt land så
När aff Männer skall Offer stå
  Motte de först öfwer en natt
  Warda i thenna brunnen satt.
Döör en aff them i thenna Brun
Han warder hängd i Odens Lund,
  Och är teckn at Siälen med Frögd
  Är uptagen i Himmels Högd.
På Jorden äras Kroppen mäst
Och har hwart Åhr sin egen Fäst
  Men then som icke blifwer död
  Offras til Gudarna på glöd.

4. Om Galten som offrades Sohlen, och hwad det betydde, är reda talt.

5. Hundar hafwa offratz, wijsar Adam Brem. Hist. Eccles. c. 235. p. 144 säyandes: 'Der hängias (wid Upsala Templet) hundar med menniskior, hwilkas kroppar den ena om den andra uthi Lunden |234| uphängda, en Christen migh berättade, som dem sedt och räknat, warit til 72 stycken på en gång; elliest hwad för wäsende de hafwa wid deras offrande, är mångfalligt och ohöfligit at omtala, utan bättre at dem förtijga.'

Detta kommer öfwerens med Ditmari förr indragne rum. Så och Schefferi Lapp. c. 10. p. 110 at Lapparne i Lula Lappmarck offra Hundar, Kattor, Fåår och Höns, hwilcka de och stundom kiöpa ifrån Norye.

At Hundar äre offrade til Solen, utwisa Odens och Disas Saga, och det wara skedt för den orsaken, at när Galten hade sönderrifwit Solen i Skogen, sökte Disa igenom jagande och nät fasttaga galten, så och genom hundarnas starcka lucht upsökia Solens delar, de hon åter igenom Trullkonst, Signerij och Läkedom ihopsatte, så at hon åter kom up på Himmelen.

6. Tuppar säges och derföre wara Solen offrade, emedan Solen är wakande och stijger om Sommaren så bittida up, at hon midsommars tijd är norr ut långt uppe för Tuppens första galande, som här gemeenligen skeer emillan 1 och 2 om natten.

VII. Ifrån Offren willie wij komma till alla gåtor och lijknelser, genom hwilka wåre Fäder affmålade Sohlens bortgång i dhe 40 dygnen, mera eller mindre, som orten är belägen til, nordast. Och såsom iag seer wärket alt för stoort blifwa, ty nödgas iagh indraga allenast Summan aff dem, så uthur de i Trycket utgångne, som är Edda, Hervara etc. som utur dem, hwilke finnas skreffne eller hoos gemene man uti minnet effter långa tijder tilbaka, Barn ifrån Barn förtälde.

Den första och förnembsta affmålningen på Solens och Månans bortgång är wijst af Edda, Furu Skald, Diodoro Siculo, Eusebio och andre, i det dhe affmålas sig störtat i Oridan eller Östersiön, som är ett oryggeligit teckn til Sweriges nampn Atland, emedan dhes Inbyggiare Atlenningarna genom Grekerna sielfwa bekiännas at dhe hafwa under den gåtan, affmålat Solens och Månans bortgångh om Winteren, så at dhenne Gåta hwarcken är, eller kan på någon annan Ort dichtas, än der Solen och Månan för menniskiorna synnas således sig i Oridon eller Östersiön, på en tijd om winteren gióma, hwilket allenast skeer upp i Cimi och Torne Lapmarck, och således är den endaste Ort i werlden som denne gåtan sig tillegna kan. Och såsom dhenne gåta är wjdlyffteligen uthlagd, så will man allenast med någre ord dhetta tilläggia och wijsa uthaff Lapparnas Älskogs Wijsa, at dhe altijd wetta tala om Solens störtningh och badning i Oeridan, och dhes härlige upkomst, när hon wäl sig twettat, badat och renat hafwer, wid hwilken de och likna sine Kiärestor, önskandes at dhe så fijna, hwijta och lysande måtte til dem komma, utur sitt Brudebad, som Solen uhr Oridan, hwilcket Brudebad är brukeligit så uppe hos dem, som här nedre i Swerige. Wijsan lyder således, och är nestan lijka medh dhen som läses uti Schefferi Lapp: c. 25. p. 284. 'Du sköna Sool stig up och giff dit sköna skeen utur Oridan.

Om iag kröpe |235| öfwerst up i skatorna på dhe högste Furuträn, och wiste mig kunna få see Solen utur Oridan, så skulle iag klifwa högst up i tuppen, at iag motte see ibland hwilka härliga, wälluchtande och sköna blommor, mitt utkoraste Hiertekorn hon spritter och leker. Jag skulle sannerlig affskiära alla de blomster hon tumlar sig uti, alla qwistar hon hwijlat sig under, alla dessa gröna stielkar skulle iag kyssa henne til åminnelse. Jag skulle föllia molnens lopp effter, och den wägen de ställa til Oeridan, om iag kunde med krokewingar flyga til tig, du min aldrautwaldaste Hjertekorn.'

Hwem skulle trodt at under dhet grymma nordanwädret, der den stränga kiölden synnes stelna all kiärlek, at man sådane stickande kiärleks ord skulle finna hoos dem. Jag weet intet om dhe Spanske, Italianske och Fransyske Hofwen dem bättre gifwa kunna. Ty hwadh wille man lijkna sin Kiäresta widh större, härligare, skiönare kropp än Solen, och en rijkfullare badstugu aff watn och ijs, at swalka sig aff, det uti Italien, Rom och Venedig kiöpes för stoora penningar, än Östersiön. Aff detta rummet är märkeligit at dhe kalla wår Orridan Orri Tresket, och som några meena aff Solens nampn, effter hon der sig störter och upstijger. Ty på gamla Lappska språket, som menas wara kommit af Finskan, heter Solen *Auri* och *Orri*, och på Finska *Aurin*, *Orrin*, *Auringo*, som sees i Scheff. Lapp. c. 15. p. 180. och dheras åtskillige Lexicis. Dädan kallas Solblomman på Finska *Auringi Rusu*, *Solis Flos* s. *Corona Solis*. Uti Catal. Plant. D. Eliæ Tillandz. Men aff oss kallas Östersiön Oridan aff Aure Glijs, som stämmer öfwerens med wåre Skalder, och de Grekiske och Latiniske Poeter. Men det kan wara lijka mycket när wij gå til ordetz ursprung, ty Aurra, orra, yrra, det är gå eller löpa omkring, som wijst är C. 4. p. 57 [= s. 70]. Dädan fick Himmelen så och Solen sitt nampn. Och sedan hafwa Skalderne effter Solen är röd, klar och skinande, dragit hennes nampn både til gullet, som Gliset eller Bärensten, kallandes dem Aure, emedan de begge äro röde och skinande, som sees aff Edda uti gulletz kienningar 340. och i Skalderna, och utaff wår Accusativo Aurum hafwa Latinerne giort sin Nominativum. Och skall man märckia at de Greker och Latiner när de hafwa fåt wåre ord fatt, så hafwa de gemenligen tagit den händelsen eller (som de kalla) *casum*, den dhe först hört aff wåre nemnas, och giort til sin nominativum. Som Hercul är wår nominativus, wår genitivus är Hercules eller Herculs, aff hwilcken är dheras nominativus. Äfwen så Grekerne; Heracled är wår nominativus, och genitivus Heracledes och Heracles, deraff deras nominitivus. Wijdare willie wij wijsa at Latinernas *Aurora* är och aff wåre Giöther kommit. Ty Aur är Solen, röd eller röer är Solens röda ferg, som först synes för hennes upgång. Ty kallas och Solen

roude och röde allenast aff des fergor, see Edda uthi Ellens och Solens kienning: p. 336 och 373. Dä-|236|dan Raud-ull, när hon lijknas för sine strimor wid en rödfärgat ull.

2. Den andre liknelsen togo de aff Aodon eller Atin, som war en mechtig Konung, den som iagade, hwilcken skulle uti jagandet blifwit skadder aff en willgalt, den han tänckte träffa; andre förmäla åter at han skulle trötnat up aff jagandet, och lagt sig at hwila i skogen, och en galt kommit och rifwit honom sönder, och slitit ifrån honom hans hemlige ting, genom hwilcken historia de åter affmåla Solens gång om Året, som stadig jagar upp och neder på himmelen, och på sistone söker hwilan uti skogen. Hwilcken liknelse reda är omrörd. Och widlyfftigare läses i Odens Sagor, är och förklarat aff wåras Historier, hwarföre Galten är Sohlen offrat och bästa Julsteken åt Gästerna.

3. Den 3die gåtan om Solens bortgång hafwa de giort genom en lijknelse, som de tagit aff en Konung Baldur (*Apollinem*) som undersåtarena woro mycket rädde om, och igenom trollerij giorde honom hård, så at ingen ting kunde bijta på honom, mera än Mistelthen, den som ännu i dag mycket brukas i truldom, så wäl som naturligen uti medicin oc är god för skott, slaag och fallande siukan. Genom hwilcken Baldur på sidstonne bleff skutin til dödz, och förorsakade en stoor sorg. Denne historia wände de in på Solen, at affmåla hennes bortgång om winteren, förökandes dhen medh allehanda andre naturlige skickelser och händelser, som läses i Furu och Solens skaldewijsor och Edd: Myt: 43, 44, 45. Jag wil allenast här indraga det förnemsta som affmålar Solens bortgång, och Månan som igen hemtade Solen, och Jordens Sorg.

Balder han hade månge drömar om sin död, de han uptächte för de andre Gudarna. Hwilke woro rädde om hans lijff, ty tog Freja (andre hafwa Frigga) aff all ting i werlden eed, at dhe intet skulle skada Baldur. När alle Gudarne kommo til tings och öfwade sig med skott och sliungande, sågo de at hwarken pijlar eller stenar beto uppå Baldur, hwilket honom til stoor ära räknades. Loke Laufaison dhet seendes, drog til Freja på Wennegarn (Ven Salum) berättandes henne detta; hwar på hon swarade, at intet annars kunde skee, effter hon aff alle ting i werlden tagit eed, undantagandes aff Mistelthen som wäxer i Solens nedergång i Walhall. Straxt drager Locke til tings, och gifwer Odder Blinde Mistelthen, at han skulle skiuta på Baldur; Locke styrde Bogen åt Odder, effter han war blinder. Baldur stielpte död, och bleff en skräckelig sorg hoos Gudarna. Hans Lijk fördes til hafwet, och lades uppå sitt Skiepp Ringhorn. En Jettinna aff Jotunheim Hyr-åkin benembd, kallades dijt, som ridandes på en warg med Ormtömar, skulle skiuta ut Baldurs skep uti siön, emedan alle Gudarne det intet förmåtte; Imedlertijd befalte Oden 4 Mu-

rianer at achta Giettinnans Häst. När Baldurs Lijk war i skeppet inlagt, dödde och Nanna Nefz dotter hans Hustru utaff sorg, och lades med på bålet i skeppet, så och en liten Dwerg Litur, (rödfärgader) bleff och omsider kastader aff Thor in på bålen at brinna. Der in wed war Audin, Freja, och hans wallkorior (*Deæ infernales*) och Korpar. Frei åkte med sin wagn som Gullinbuste drogh, Heim-|237|dalur eller Hermodur reed sin Häst Gultoppen, och Freja med sine Kattor. Freja sörjandes mycket Baldur, öfwertalte Heimdalur eller Hermodur (*Mercur*) at han wille fara til Helz eller Walhall (*inferos*) at lösa ut Balder; han for åstad och på 9 nätter kom til Giallare Aa (*Gallum & stygium fluvium*) den stygga, der han frågade aff Jungfrun Modgudur, som achtar bryggian, om hon sedt Baldur. Hon swarade honom reest öfwer Giallar Åns Bryggia til den wägen som bär uthföre, inunder til Helz, under Norden. Dher han kom til Helz och Siön Aovern (*Avernum*) sprang Hästen öfwer grinden. Hermodur bad i nijo nätter Hella at Baldur skulle få reesa tilbaka medh sigh. Dher på hon swarade at der alle ting i werlden wille gråta, skulle dhet skee. Hermodur foor åter genom 9 nätter up, och sände Nanna åt Freja ett Armband aff glijs (eller Berensteen) men til Fylla en Gullringh. Gudarna sände bodh til alle tingh i werlden at de gråta skulle, hwilket och skedde. Men effter Thok som satt i et mörckt hol, gret allenast torra Tårar, ty feck Baldur aldrig komma dädan så länge han torra Tårar gret, utan när han wände igen, och de andre ting allenast greto, feck han komma up.

Om denne gåta är först märkiandes at hon är blandat aff åtskillige lijknelser uti Skalderna och Edda, så den utgångne i trycket, som M. scripto. Det finnes och åtskilnat uthi dhen tryckte, när man jemförer den gamla Swenska mot versionen på Danska, så och Latinen. Jag hafwer altsåledes dragit denne Summan aff dem alla, och will nu uthi uthtolckningen skillia dem åt. Först gifwes Sohlen Baldurs en Kungs äretittels nampn, som wijst är p. 140 [= s. 153]. Och hon drömt om den skada sig hända skulle; nembligen at hon intet finge wara hoos detta Norska Folcket stadigt uppe, at altijd gifwa dem en härlig och liuflig Sommar, utan måste en gång gå under Jorden. Freja som är Jorden, hon wille gierna behålla Solen uppe, och derföre säges genom en lijknelse tagit eed aff alle tingh, at dhe intet skulle skada Solen, undantagandes aff Mistilten, den Latinerne kalla *Viscum qvernum*. Denne är uti Edda kallat på Latin Lind *Tilia*. Men dhet är intet undrandes, emedan Islendarena som detta wid handen gifwit, när hon uti Kiöpenhamn är tryckt, intet råkadt uppå hwad Mistelten rätt är, ty hoos dhem wäxa inga Eekar ey heller Linder, på hwilka hon mäst finnes. Och är hennes natur sådan, at der alle andre ting i werlden de föda sine Foster sig lijka, så föder här Eken, genom des inwärtes

förrotnande ett lijtet trä, som hwarcken til stielck, blad och frucht är sig lijka, och det så mycket mera, när Winteren påstår, då alle andre trän sine Bladen, Blommor och Frucht hafwa mist och ingen Safft til sig taga. Aff denne orsaken är hon kommen i stort roop, så at mycket Trollerij skeer igenom henne, serdeles fordom. Ehuru hon, som alle Medici wetta, är en härlig Ört i Medicin. Genom dhenne lilla Örten wille Skalderne affmåla Winteren och dhes krafft, emedan Mistelten uti starckaste winteren wäxer, der alle andre ting äre såsom |238| döde eller halffdöde; ty ehuru Furun och des slächt, Gran och Een, äro gröna om Winteren, så wäxa de doch intet. Widare komma Skalderne och Edda at affmåhla Baldurs Död, dhet är Solens bortgång til månge Dagar, genom tree ting. Först genom Guden Locke. Lockes nampn gaffs hoos Skalderne åth alle Konungar, Förstar, Menniskior, Diur, Örther, Eldh, Watn och Wäder, så och Himmelske kroppar, uti sådan händelse, at uthaff samma ting någon Skada eller Olycka dhem androm skedde; Derföre seer man uti hans kienningar af Edda p. 323. at flere hans namn alt sådant betyda. Såsom aff dhet, han kallas Gudarnas Trätare (*Litigator*), Tyfwer (*Typho, Fur*), Goda Dolger (*Deorum Antagonista*), Har skade Sifiar, Jordenes hårs förderfware (*Pernicies Crinium Sifiæ*), Släge Aas, den sluge Guden (*Deus subdolus*), Reigande Gudarna, den som röyer Gudarnas Rådh (*Delator Deorum*), Wielande Gudarna, Gudarnas bedragare (*deceptor Deorum*).

Såsom til Exempel när Ellen affbränner Skogen, kallas han Skogstyfwen eller Sifias Hars Tyff, det är Jordennes Hårs Tyff, ty alle Örter och Trän kallas Jordenes Hår, see Edda p. 345. och Jorden kallas Sif, Siffhella, som sees aff Siffz Skald och Edda pag. 349. När Liusbranden faller in på Liuset och förtär Talgen, kallas han Liustyff. Den som stiäl Äplen, Boskap och Säden på Marken, kallas Gårtyff. När Winteren affkyler all säden, kallas han äfwen så, Sifz Hars Tyff. Nu uti denne lijknelse, (at man må förstå rätta tijden när Baldur, dhet är Solen, hon dödas och är borta,) så wijses detta först genom Loke, som är winteren, hwilken brukar Mistilten, det är den tijden om winteren, när Kölden är starckast, at då högst förtaga Solens lijff och krafft at wärcka uppå Jorden, och det genom sin blinda Broder Odder, det är den långa mörcka Natten som i 40 dygn förtager Sohlen sitt Lius. Ty Natten säges inga ögon hafwa, utan Dagen, men Natten Öron. At än wijdare förstå detta wara Solens bortgång, wijses aff Misteltens Ort hwar den wäxer, nembligen wijd Solens nedergång uti Valhall, det är, när Solen nu skall alldeles gå under, då är Mistelten i sin wäxt, det är winterens rätta ankomst. At Mistilten wäxer widh Valhall, dhet betyder Blutmaders, Vales eller Wiles Rijke, *Plutonis Aula inferorum*, hwilcket är sielfwa Mörckret under Jorden

och långt bort belägne Land under Norden. När således Solens lius och krafft är såsom dödat, säyes Freja med alle Gudar, och des Tienare sörya, dhet är Jorden, medh alle Menniskior, |239| Diur, Foglar och Örter wara bedröfwade och såsom halffdöda. Sedan förtälies huru som Baldurs Lijk lades på sit skep, at brännas uti; Hwilcket Skiepp, sedan hans Hustru eller Frilla och inlades, och på sidstonne en Dwärg, så brändes dhe alla. Denna lijknelsen är nu blandat aff en annan Gåta, som således förmäler om Baldur eller Solens affgångh: nembligen att när Sohlen skulle stijga i sitt Skiepp, som wanan war, at hwar Natt fara öfwer Hafwet, så råkade dhet stöta medh Skieppet moth Ijsen, och fick Lak, och dreffs så medh Nordanwädret til Sarkelandh i Æthiopia, dher dhet aff Murianerne updrogs och brändes. Sedan smidde Dwärgarna henne ett annat Skiepp, dher medh hon seglade åther i Norden. Dhenne Gåta, ehuru hon skillies ifrån den förriga, och andre flere, går hon doch dher på uth, at Solen hon går bort när Ijsen kommer at läggia sigh, ok hon far åth Söder Länderna, dher hon affmåhlas genom dhes outhsäyeliga bronna som dher är, lijka som upbrinna med sitt Skiepp, och åter henne ett nytt uppbyggias, dhet är genom ett nytt Åhr komma til de nordiske Orter igen.

Baldurs Skiep Ringhorne, kallas aff den Ringen (på Latin *Circulus*) som Solen går uthi, dhen dhe Lärde kalla *Zodiacum*. Jettinnan, som drager Skeppet och kallas Yre-åkin, eller Hyr-okin är nembd aff Yra, som är at wända sig omkringh, och åka, dhet är fara fort, nembligen när Solen skall wända sigh under Jorden och skynda sig at giöra ett nytt Åhr. Och til at wijdare wijsa dhetta alt gå uth på Solens omgångh, så säges hon åka medh een Warg, hwilcket betyder både Sohlens Hetta och hastiga löpande, så och Åhretz omgång, som både hoos wåre som de Grekiske och Latiniske Poeter läses, hwilke kalla Solen *Lycum* (en Wargh) och des stad *Lycopolitana* (Wargestaden) dhet är Solens Stad. See Macrobium etc. Ormarna som Jättinnan åkte med, wijsa och så Åhretz och Solens omgång, så hoos oss som dhe Egyptier, hwilcka affmåhla dhet genom en Orm, liggiandes i en ringh, bijtandes sigh i Stierten. Dhetta finnes på wåre Runstafwar, så och på dhet stora Urwärcket som baak för Altaret är i Upsala stoora Doomkyrckia, som uthwijsar Solens, Månans och Planeternas härliga omgångh. Wijdare säges Baldur först läggias på Skieppet at brännas, dhet är, som sagt är betyda at Sohlen är längst borta i dhe hetzsige Söderländer och dher såsom upbrännas, hwilcket wåre och genom en annan Gåta affmåhla, nembligen Fogelen Fanin som dher sig upbränner medh sitt boo, hwilcket straxt skal förmählas. Sedan hans Frilla Nanna, dhet är Månan, ty hon är intet så länge borta i dhe Söderländren som

Solen, och dherföre säges hon stiga senare in på Skieppet halffdödh aff Sorgh. Hwilcken Månans Sorg beskrifwes och så aff Edda såsom Diod: Sic: uthi c: 5. här c. 4. p. 56 [= s. 69]. Den röda Dwergen är Morgon och Affton rönan, som och på sidstonne synnes |240| gå sin koos, ju mera Solen säncker sig i söder, hwilken räknas ibland de andre dwergar, som tiena Jorden til godo, som äre alle slags wäder, moln, regn etc. Och nemnas i den 13 Edd: Myth: Widare kommer Edda på dhet man än ytterligare skall förstå denne gåta om Baldurs dödh, alt gå ut på Solens bortgång, så inblandar han aff andre liknelser Solens, Månans och Jordens namn, med des andra gåtor. Såsom det, at han säger Attin warit tilstädes, den han straxt dher effter nempner, genom namnet Frej åkandes med Gullinbuste. At Attin och Frej är alt ett, igenkiännes aff galten Gullinbuste, som i den andre Lijknelsen nest tilförende tillegnas Attin, men här Frej. At Frej är Solenes tillnamn, wijses aff Edd: 22 Myth: der han beskrifwes råda för Solskinet och Årswäxten. Gifwes och Frei samma gåta at han är aff Galten ihielrifwen, när han lade sig at hwila effter ett långsampt jagande i 300 dagar. Och at han effter 65 dagar bleff aff Yre-åkin Jättinnans trollkonst ihopsatter och kom åter til Regementet. Hwaraff synes at denne gåta är dichtat längre norr, än der Solen är allenast borta 40 dagar. Ty här gifwes wid handen at hon är 65 dagar under Jorden. Widare säger Edda, at Freja war och tilstädes, åkandes medh sine Kattor. Freja wara Jorden, igenkiännes aff desse Kattor. Ty såsom Kattan hon bär allenast sit Foster i 2 månar, så mognar och Jorden Kornet der uppe i Norlanden innom 2 månaders tijdh. Frigga som är Månan war och tilstädes, som sees aff Aodins Saga, den Edda förglömt, hwilcken åkte med 2 Harar, den ena hwijt, den andre grå. Eller 2 Dufwor som Frei Saga förmäler, den ena blå, den andre hwijt. Och igenkiännes Månan under Friggas nampn här igenom; at såsom Hararna yngia hwar måna, så synes och Månan blifwa hwart fylle hafwande innom 29 dagars omgång, då hon alle örter, Trän och Diur giör fulla aff safft och fetma; Och såsom halfwa tijden är mörck och blåachtig, och andra halfwa tijden lius och klar, ty är honom dhen ene Haran eller Dufwan gifwen grå, och den andre hwijt. Sedan affmålas Frejas eller Jordens sorgh, och huru hon öfwertalar Hermodur, den i nästa Mythol: tilförende kallas Heimdalur at han skulle resa till Helz och lösa ut Baldur. Genom Hermoder som elliest kallas Heimdalur eller Mercur, och war altijd Konungens klokaste och lärdaste Mäns och Råds nampn, som wijst är Atl: T. 1. C. 32, gifwes här tilkienna at det war intet annat än en klok Stiernekijkare, som med sin konst kunde gifwa alle Undersåtare tilkienna, uthräkna och utmärckia huru länge Solen skulle wara borta för dem, och på huru månge dagar hon skulle stiga neder til des

diupaste Circkel, innan hon wände om tilbaka. Äfwen såsom Siuxtin som lärde Disa uträkna Årsdagen och sitt Nät der effter binda, bleff och kallat Mercur eller Hermodur, ty det är alt en äretittel. Dhetta kallades lösa Baldur utur sitt Fängelse Hel. Ty at affmåla huru länge Solen borta war, så säges Hermodur ridit 9 dagar för än han kom fram, och 9 da-|241|gar tilbaka. Andre hafwa 19 fram och 19 tilbaka. Men denne åtskillnan är allenast kommen aff orterne, på hwilka Solen för sombligom är flere dagar, för sombligom mindre borta. Här williom wij och wijsa huru aff wår Hermodur Grekerne fådt sin *Hermes*, nembligen aff Hermeds eller Hermes som är wår Genitivus casus. Om hwilckens Embete och huru han här i norden födder är, är wijst Atl: T. 1. C. [32].

Än ytterligare beskrifwes, hwar Sohlen hon sigh giömer längst bort hoos dem som boo i norden, och kallas Hel, det är de underste, eller som står i Edda Nidur (det är nederst) dhet Latinerne kalla *Inferi*, dijt Hermoder han skulle reesa och lösa ut Baldur, det är Solen. Såsom han aff alle Poeter beskrifwes sitt Embete at föra til Helz och der ut dhe dödas siälar, see Atl: T. 1. c. 32. Ty nemner Edda med uttryckelige ord på wårt gamla språk: Baldur hade thar ridet um Giallar bru. En Nidur oc Nordur ligger Helvegur; Det är, wägen til Helz och dhet nedersta är under norden, dijt Baldur han reeste öfwer Giallar Aa. Dhet den lärde Resenius rätt tolckat hafwer på Latin: *Baldur per pontem Giallarum* (*id est Galli Fluvii*) *æqvitavit, deorsum* (*ad inferos*) *& in Boream qva via Hecatis extenditur*. Dädan hafwa alle Grekiske Poeterne bekommit sin kunskap, at *Inferi*, eller det nedersta är under nordan, som här c. 2. p: 18 [= s. 33] aff Orpheo och Virgilio är wijst. Aff Homero och Plutarcho i Atl: T. 1. c. 21. & c. 22. Therföre och på Runstafwarne effter som ᛄ står fremst i Åhret, då Sohlen hon giömer sigh under Jorden, ty säges hon då beeta sina Hästar i Belgbunden, det är nu hwijla sina Hästar i 40 dagar. Det säger och Ovidius med mechta klara ord Met: 4. v. 114. at under den norske wändepuncten beeta Solennes Hästar. Och genom den andre Gåtan som wij affmåhla Sohlen, at Autin här i norden är aff Galten Gullinbuste sönderrifwen, säger Nicandr: uti sin Alex: 5. uttryckeligen och klarligen mitt under norden, der Frejas boning är, bleff Attin dräpen genom Jofurs wrede. Hwem aff de lärde är icke som denne Gåtan hoos dhe Greker och Latiner läst at Attin eller Adonis är dödat aff en Galt (*Apro*). Fara så de wille aff de Lärde, så denne tijden, som och några aff de äldre, hwilcke uttyda *inferos* genom den södre delen aff werlden, emedan de wetta at Solen går dijt om winteren. Men dhe irra sigh; ty intet mörcker är dher Solen då wistas. Ty Solen uti anseende til sig, är aldrig, hwarcken Win-

ter eller Sommar, Dag eller Natt under Jorden eller Hafwet, eller in i Jorden, eller i Hafwet, mister och aldrig sitt skeen, wistas och aldrig i mörkret, är och aldrig krafftlöös: utan hon är stadigt uppå Himmelen, och öfwer hwilcka Orter hon går mitt öfwer eller längst är uppe, der giör hon liusa och sköna dagar, upwärmer Jorden, kommer all tingh at wäxa, fröas och frögdas. Men i anseende til dhem som boo längst norr, dher säges hon genom åthskillige lijknelser wara död, när hon intet på 40 mera eller mindre dagar låter sig see, och |242| således säges gióma sig aldralängst i norden, ty der är hon 182 dagar wid pass borta, alt är frusit och stelnat Jord som Watn, alt med Ijs och Sniö öfwertäckt; alt är såsom dödt; Och således under heela den tijden säges hon der hwijla sine Hästar och sig. Men ingalunda kan dhetta säyas om henne, eller dhem som boo i söder uti de 6 Wintermånader, som är nu September, October, November, December, Ianuarius, Februarius, ty der synes hon aff alle menniskior, och giör der sommar. Ja, det kan icke en gång henne eller oss tillägnas som boo i dhen södre dehlen aff Swerige, ty wij mista henne ingen dag; Utan såsom hon här Midsommars tijd längst i norden up i Swerige, säges då giöra Glisiswall (*Elysios Campos*) grön och lustigh, det är en hiertans liuflig och skiön Sommar och stadig dag genom des uppewarande i 40 mera och mindre dygn; så giör hon åter dhet nedersta Cimi mörckret (*inferos & Cimerias tenebras*) igenom des bortawarande, äfwen så månge dagar, som wijst är Atl. T. 1. c. 21. 22. och 23. Och ehuru hon äfwen så giör wid den södre Jordennes wändepunct, så kunde man wäl äfwen tala och skrifwa om samma Ort. Men såsom ännu in til den[ne] dag intet är wijst någon menniskia der boo, eller någon menniskia fordom eller nu i denne dag så långt i söder under dhes wändepunct reest, mycket mindre äre dher ifrån någre Skriffter, Dichter och Gåtor komne, som hafwa affmålat des Folck, Lefwerne, Glädie och Sorg aff Solens och Månans bortgång, och Jordens der öfwer Sorg och ombytelse; Tör och hända der intet Land är, utan Haaff: altså hafwa hwarcken de gamble Greker, Latiner, eller andre någon denne Solenes gång genom Gåtor dem tilskrifwit, utan som wijst är aff wår Edda och andre Skalder, det allenast här i norden, der Folck boo och wistas, och aff dem Sohlens, Månans och Jordens skickelse mot hwar andra om Winteren, såsom hon der skeer, genom allehanda rolige och naturlige händelser affmålade, och til de Greker och Latiner genom wåras Förfäders uttog, såsom Orpheum, Habarim, Apollinem och andre Gudar, til de Greker Homerum, Hesiodum, Plutarchum, Nicandrum, Virgilium, Ovidium etc. utkommit: Ty hafwa och wåre förste Fäder trodt at i söder aldrig någon Köld eller Mörcker hafwer warit, som synes af Edd. Myth: 4, som är wärd här indragas, der han först beskrifwer Nifl-heim med alle dhes

12 strömar, ibland hwilcka samma Giallaraa, dijt Baldur fördes och Hermodur reste efter, upräknas wara nest Helgrindum, den rätteligen aff Ressenio uttolckas: *proximus Cancellis inferni hic amnis est*. Sedan at Nifel-heime är i Norden, wijser Edda aff Skalderne straxt nedan före, säyandes: Såsom aff Nifelheim all Kiöld och Frost kommer, altså är utur Muspelheim all Hetta och Lius. Muspelheims belägenheet wijsar Edda aff Voluspa säyandes: Muspelheim är längst i söder, som är skijnande och heeter, brinnande och torr. Aff hwilcken Elden på sistonne komma skall, på werldennes enda, och alle Gudar öfwerwinna, och alt upbränna. Jemför detta med den 48 och 49 Mythologien, så finner man dhet samma. Äfwen slijkt tala |243| wåre Fäder Schyterne, som sees aff indragne rum c. 5. p. 145 utur Curtio, der de påstå at all Kiöld är i Norden, och all Hetta uti Sunnan. Detta sees och aff Olao Magno l. 6. c. 20 der han säger: 'Såsom inunder den södre wändepuncten är en obeskrifwelig hetta och bronna, från hwilken en swårligen skulle kunna wärya sig; altså är under norske wändepuncten en skräckelig Kiöld, Winter och Ijs, moot hwilcken man lijkwäl kan bärga sig genom den myckla weden man hafwer, oc så månge Willdiurs, som heemtamde Diurs warma och goda Skinn, dhem man bekläder sin Kropp med.'

See aff desse och flere sådanne rum, så ser man at de gamble intet trodt annars än Norden allenast gifwa Kiöld och Sunnan Hetta. Och derföre wåre Fäder affmålat Solen at hon, såsom utmattat aff alle Dagars och Nätters uplöpande och nederstigande och uttorckande i de Södre Länder här i de Nordiske om Winteren skulle sig i Oridan under Ijsen kiöla, swalcka och hwijla, för än genom de senare Klokas utgrundande är så wijda kommit, at de dömt aff Solens gång mot Jorden äfwen så skulle sigh tildraga längst i Söder, som längst bort i Norden, ehuru längst bort i Söder ingen här til dags wandrat hafwer, der Solen är bortta från dhes Wändepunct när hon här i Norr om Sommaren wistas. Ty will iag än aff en mycket gammal Grek Pytheas benembd wijsa att han här hoos oss aff wåre Fäder lärt denne gåtan om Solens bortgång at hon säyes hwila här i Norden om Winteren, hwilcken långt för Christi tijd leffde, och här desse Norske Orter besökt, indrages och altijd der före til witne aff andre gamle Greker som nest för Christi tijd, så och straxt der effter leffde, det man i Strabone, Gemino och månge andre see kan. Och är en öfwermottan skada at alle hans Böcker, de han om desse wåre Norske Orter skrifwit, äre förkomne, och man finner allenast här och ther stycken antecknade hoos de andre gamble Greker och Latiner. Så som ett ädelt stycke aff honom indrages uthi Gemini El. Astron. c. 5. p. 21. der Geminus begynner tala om huru långa Dagar Solen först giör i de Södre Länderne, nembligen

öfwer ön Rhodön 14 och en halff tijma. Öfwer Rom 15 Timor. Än längre Norr öfwer Propontidem 16 Timor. Och än längre Norr 17. 18 timor, som är här i Sweriges södre deel Ostgotland och Westgötland. Sedan säger Geminus til desse Orter hafwer Pytheas Masiliensis kommit resandes. Ty han talar i sine böcker om Oggeans haff således: 'Barbari som der bodde, de wijste oss klarligen hwar Solen hon hwilar. Ty med dhen orten war då Natten mechta kort, så at somblige hade intet mera än 2 timor natt, somlige 3 timor, så at effter Solens nedergångh kom hon innan en mechta kort stund åter up igen.'

Hwad wille alle Lärde i hela werlden ett härligare rum hafwa än detta, der han bekiänner först, här i Norden och intet i Sunnan |244| Solen hwila sig. Sedan til det andra, intet lärdt dhetta aff dhe Chaldeer, Egyptier, Araber, Perser, Chinenser, Greker, Latiner, Tyskar, Polackar och Frantzoser, utan här aff wåre kloke Barbarer, hwar Solen hon hwilar. Pytheas skämmes här intet at något lärt här i Swerige aff wåre Fäder. Huru långt norr är då denne orten belägen, der han detta lärdt? jo, der Solen är 2 eller 3 timar borta. Jemför nu dhetta rum med det som aff den mycket gamle Greken Agatharcide 4. p. 111. och aff Diod: Sic: p: 113. som begge witna om wår Glysiswall, at Solen är der 2 a 3 timar borta, så finner man alt en berättelse och kunskap om Sweriges belägenheet och des lärde gåtor och deraff widtberömde namnkunnighet i alle älste tijder.

Wij willie åter komma til wår Baldur Solen, och see hwadh Hermodur uthrättade om des lösen utur Hel; nemligen at dhet swarades: om alle tingh gråta wille, så skulle dhet skee. Genom gråten förstås alt det Regn, Snö, rijmfrost, som faller ifrån hösten om winteren in mot Wåren, och kallas alt detta Frejas, det är Jordens tårar, som hon från sig gifwer, så och Furuns Kåda deraff Gliset blifwer i Östersiön, som widare skal i nesta Capittel wijsas. Och gifwer Edda nogsampt detta tilkienna i des 45 Mythol: at alle Menniskior, Diur, Jord, Trän, Metaller säyes alle gråta, när de komma uhr kiölden i wärman. Det är när menniskiorna, diuren och trän om winteren i skägget, håren och kläderna, och barren på Furun och Grenar, stå alle fulla med Rijm och Snö, och Solen begynner komma igen, och smelta Snön och rijmet, eller och dhe komma i warma stugor, begynner det drypa aff Håren, Kläden, qwistar, sten och trän, såsom Tårar utur ens ögon. Elliest i gemen seer man aff Edda p. 324 och 342 i Daggs och Gråtz kienningar, at Regn, Dagg, Sniö, Hagel, Watn, kallas Jordens, Molnens och Yme Jotuns Tårar. Hwarföre gifwer och Hermodur detta swar, at så länge Thok gråter torra Tårar, så kan Baldur intet lösas uthur Hell. Touk och Dumbe är alt ett i wårt språk, och hwad Dumbe betyder, är wijst c. 4. p. 50. 51 [= s. 63 f.]. Ty lijknas nu här den delen aff

winteren och ytterste delen aff norden, då Solen är i många Dygn borta, wid Took och Dumbe, sittiandes i ett mörckt hål, hwilcken der då upfylles med torr Snö, och derföre säges gråta torra Tårar, ty wååt Snö och wåta Tårar kallas det, när han begynner aff Solens wärma smelta. Och såsom längst i norden under Solens bortawarande all Snö faller torr; ty säges och Baldur eller Solen intet kunna komma igen för än Jorden och alle des delar, Diur, Trän och Stenar, begynna gråta wåta Tårar, det är, när hon skijn mot bergzklinterna, Träna, Diuren, Wäggiar och annat, at Snön och Iisen begynna drypa, som här allom bekant är. Här aff är och winteren för den Sorg som då är öfwer Solens bortgång, kallader aff Skalderne, Siukdom, Döden, Matskarnas förderfware, Foglarnas elende och sorg, Solens gömme, Fanins död, see Solens Saga och Edda p. 382 i Winterens kienningar. År så nogsamt om denne gåtans uttydning. |245|

4. Jag berättade at i denne Gåta är inblandat något aff en annan, nembligen huru Baldurs eller Solens Skep är stödt mot Ijsen och updragit aff Murianerne, och huru henne ett annat aff Dwergarna smiddes, hwar med hon kommer igen seglandes til Juledagen med alle sine Dwergar och Julefolck. Denne Gåta affmåla Lapparne än i dag genom ett Skiepp som dhe giöra aff Näfwer, sättiandes Segel och Åhrar an, och hängia dhet högt up i Furuträn, läggiandes dher i allehanda Maat, dher med dhe willia betyda Solens igenkomst med sitt Skiepp, och des Dwerger Båtzmännerna, den de nu hoppas åter rijkeligen gifwa dem Födan genom Brö och Sågel i fölliande Åhr, ty willia dhe och henne dher med fägna. Dhetta kommer öfwerens med dhet Cl. Schefferus i sin Lapponia Cap: X. p. 118. talar aff Samuel Rheen: 'Dagen för Juledagen, den nu kallas Christi Födelse dag, så och på sielfwe Juledagen giöra dhe et wijdskieppeligit Offer til Juledwärgarna; hwilcka de mena nu komma igen och flyga aff och an genom Skogar och Willmarcker. Dagen för Juleaffton pläga de fasta, eller och intet Kiött äta, men utaff all annan Maat taga dhe en Betta, den de grant giömma. Detta giöra de och på sielfwa Juledagen, då de beflita sig på det bästa at äta och dricka sig lustiga. Dessa Bättor som dhe samblat hafwa, kasta de tilsammans uti en Skeppa aff Biörckbarck giord såsom ett Skiepp, med Åhrar och Segel, giutandes dher och så in något Fett. När Skieppet är fullt lastadt aff allehanda Matebättar, hängia dhe det up i ett Trä, baak om sin Koja, wid pass ett Pijlskott der ifrån, Juledwärgarna til Offers som då färdas i Lufften, genom Skogar och Ödemarcker.'

5. Femte Gåtan, genom hwilcken de affmåla Solens borttawarande, är det at de lijkna henne wid en Fogel, dhen dhe kalla Fanin, säyandes honom wara Ellende rödh om Hufwud och Bröste, men Wingarna och stierten alt mehr

och mehr åth Fiedrarnas endar blå, den samma säya de, som Fanins Saga förmähler, lefwa i 300 Dagar, och honom flyga Söder uth til Murianernas land moth Winteren, hafwandes i sällskap Swanor, Giässen, Swalor och de andre Sommarfoglar, men denne Fogelen Fanin wara deras Anförare, öfwer hwilkens afferd ingen söryer mera än Swanen, hwilcken då en Swanesångh siunger, för än han affreser och lyffter sigh upp uthur Westerbotnens Siöar. När Fogelen Fanin kommer uthi Morianernas Land, bygger han der sig ett boo, hwilcket aff Muspelheims hetta uttorkas, och på sidstonne aff Hettan itänd, upbränner så Fogelen, som des Ägg, men utaff Skalet wäxer en röd Mask, hwilcken när han begynner krypa upp i Träna, får han Wingar och Fiädrar, såsom andr[e] Flogmaskar, de om Wårtijden bekomma si-|246|na Wingar, och flyger så småningom up åt Himmelen, då alle de andre Foglar som flögo bort om Hösten, föllia honom åt, och fara så alle tilbaka åt Norden, således gör han hwart Åhr, och blifwer så en ny Unge årligen aff hans Skals Aska.

See här är Solen kallat Fanin, aff dhet hon lyser som bara Elden (det som uttolckat är p. 60. & 146. [= s. 74 och 159] om Solens åtskillige namn) och lijknas derföre wid en Fogel med ellröde fiedrar om Hufwud och Bröste, såsom Solens ferg är; men Wingarna at de lyckta i endan med blå ferg, betyder Morgon och Afftonrönan (som och i dhen Helga Skrifft lijknas wid Wingar uthi Kung Dawidz Psalmer) hwilcke nämmast in til Solen äre röde, men wijdare ut åth antager Himmelens blå ferg. När han nu flyger i Söder, säges han byggia sig ett boo och dher upbrännas. Äfwen såsom dhe i den 3die och 4de Gåtan affmålade Solen på ett båhl uti sitt Skepp, seglandes söder uth, upbrännas; effter såsom altijd i söder om winteren när Solen bortgår, synes för dem i norden, när hon är reda under Horizonten och Skogen stigen, lijka som en stoor Qwast eller Ellsloga aff des rönna upginge, hwilcket och stundom här nedre i Swerige skeer, serdeles mot urwäder, eller då grann eller lätt snö, mycket glijs och tunn faller i lufften. En sådan qwast eller låga stiger in mot halfwa delen aff himmelen, och är hos Lubin: i min lilla Tractat om Cometerna affmålat p. 354.

Widare såsom wåre Norske de sågo at alle Foglar som kommo igen om Wåhren medh Solen sunnan ifrån, afläggia sine Egg och Ungar här i norden, och aff ett paar blifwa månge foster, och föllia sedan Sohlen moth Winteren i söder tilbaka, men Solen intet afläggia något Foster här i norden, utan genom sin bortgång lijka som döö, och åter komma ett annat Åhr allena igen, utan någon sin lijke eller foster, ty dichtade de henne brin[na] up och aff des Aska blifwa först en Mask som kryper up på Träna i Skogen, emedan de see henne i någre dygn, först in wed Jorden lysa emillan bolarna på trän, och småningom

stiga högre upp åth skatorna. Sedan lyffta sig up åt Himmelen, då hon hade wäl fästat sine wingar. Widare, det Sagan förmäler Swanan för alle andre Foglar, sörja medh sång Solens bortgång, hafwa dhe dherföre dichtat, emedan han senast aff alle Foglar flyger sin koos med Solen, och intet gierna skillier sig ifrån de Norske Orter. De hafwa och der til med williat genom hans hwita ferg affmålat winterens sorg. Denne Sohlens bortgång uti en Fogels liknelse, hafwa dhe och affbildat genom en Juulleek, den de kalla Swanesångs leken, äfwen såsom de genom Julebockens eller Blindebockens leek affmålade samma wåre mörcke Winterdagar, utan Solens lius; hwilcke begge leekar allestädes än i dag hwar Julhelg spelas. Denne Swaneleken spelas wäl intet i denne tijden wed så månge Personer som fordom, doch nestan på samma sätt. Summan aff leeken är denne: 2 Personer dhe starckaste förklädas i heel hwijta kläder som skola wara Swanor, och affmåla winterens krafft och styrckia. 2 andre Personer wällias som skola wara giäss, och sedan 300 Personer som skola wara dhes ungar. Sedan begynna alle at dansa i en |247| ring, betydandes Solens och Åhretz omgång. Swanen begynner sedan siunga och fråga, hwar Gåsen med sine Ungar warit så länge, hon swarar at hon warit widh Siöstranden och twettat dem: Swanen frågar hwarföre hon icke och twettat sina, hwilcka räknas allenast wara 65 betydandes de 65 dagar som winteren är starckast och Solen är borta och alle Siöar och Elfwer frusne. Gåsen swarar at effter Swanan intet war tilstädes, så blefwo de intet twettade. Swanen hotar så Gåsen at han skal låta henne med dhes ungar dränckia, hängia och bränna, hwilcket affmålar de 3 slags Offren som giordes Solen til ära, hwar om reda aff Messenio är wijst. Der på Gåsen swarar åthskilligt och stannar på sidstonne der uthi, at Swanen säger sigh skola twinga Gåsen med alle des ungar gå igenom Swaneport (*Solis & Cygni porta*). Och då fatta bägge Swanorna ett starkt kläde hållandes det up i Lufften, såsom en porth der igenom alle 300 Personerne måste dansa, och hwar gång det skeer, och det lider mot den senaste skall komma genom porten, så sluta de wägen starckt til med klädet, så at den ytterste fastna måtte och borttagas: sedan begynnes dantzen och sången på nytt, in til des alle 300 Gåsungarne äre borttagne, alt en och en i sönder, hwilcket betyder alla 300 Solens dagar, som kallas des Söner och ungar in til dhes ingen mehra är igen i Året. Ty Swanans 65 Ungar komma intet in med i leken, emedan de skola affmåla de 65 winterdagar som äre utan lius, och således intet erkiännes för Solennes Foster, utan Winterens som affmålas genom Swanan.

Här får man nu igen den Sagan, som är utkommen til dhe Latiner och Greker om den sången som Swanan skall siunga för sin död wid Oeridan, och be-

gråta Solens störtning i Oeridan (*Eridanus*) när Solens systrar, Aspeträn eller Alnen gråta Glijs. Men såsom dhe Lärde hafwa aff Oförståndh ment at Padus in wid Venedig war Oridan s. *Eridanus* der Glijs skulle finnas, som wijst är C. 4. p. 64. 65 [= s. 77 f.] ty äre och de uti alla dhe andre stycken wille farne. Hwarföre Lucianus rätteligen genom sin egen förfarenhet säger, at när han rodde hela Padum upföre, så begabbade honom dhes inwånare, at han skulle så fåfeng reesa sigh företaga, ty ingen wiste dher aff någon Phaetontis eller Solens störtningh i Oeridan, eller någre Swanor der siunga någon bortgångs eller valetz sång, ey heller någre Aspeträn gråta Glijs; Ty foro dhe och wille, menandes Solens rätta Systrar wara Aspeträ, bedragne der aff, at Aspeträ räknas för Venadis eller Kiärlekens Trä, emedan hon aff alle Trän här i Norden sig genom roten skräckeligh föröker, som |248| wijst är Atl: T. 1. C. 23. p. 573 [= s. 358]. Andre mente Alnen wara Solens Syster, emedan de förnummo at Glijs war en Kåda som föll aff Träna, såsom Tårar i Siön, och effter som Alnen är ett Trä som wäxer altijd in wed Watnet, mente de henne wara det samma. Men man seer huru illa de lärde stundom skicka sig i de Naturlige tingens egenskaper, när de allena hängia näsan öfwer Boken, och intet wörda sig at med egen Förfarenhet koxa i Naturens Book. Begge desse Trän dhe äro intet Kåde- och Tiärefulla såsom Furun, som består aff en idelig Eld- och Swafwelachtig ämpne. ty kunde de intet kallas Solens Systrar, uthan Furun, hwilcken och derföre bär samma nampn medh Solen och Ellen, och säyes derföre Furun Solens Systrar gråta Glijs til Tårar, och sörya Sohlen när hon om Hösten går sin koos. Ty uti Iunio, Iulio, Augusto när Solen skickar sig til sin bortreesa åth Söder, begynner Kådan at flyta, och sedan sätter hon sig i stoora Klimpar, och när Winteren kommer, Knutarna i byggningarna och Weden i Skogen begynna smella, då spricker hon ifrån Furun och in wedh Siöars, Floders och Hafwetz Strander, dher Furun wäxer, faller kådan dher in. Ty säger Solinus indragen här C. 4. p. 70 [= s. 83] rätteligen, at in wed Tyska Hafwetz strander så finnes Glijs som faller aff Furuträn mitt uti Hösten, dhet är wid pass i Octobri. Äfwen så hafwa dhe farit will om Swanesången, menandes honom för sin död och affgång siunga, det Lucianus nekar så och Plinius l. 10. c. 23. p. 680. säyandes: 'Det som förmäles om Swanornas Sorgesång för deras död, är alt falskt, det man aff åtskilligas förfarenhet hafwer.'

Men dhe hafwa intet rätt läst wåra Gåtor, och betänckt hwad låt han hafwer, och hwad genom hans dödh skall förstås; Ty så hänger Gåtan tillsamman; at om Hösten när Winteren och Kiölden begynner at komma och Swanorna skola skicka sig til sin affreesa, begynna dhe illa at ropa och qwijda, dher med at locka sit slächte tillsamman, som och läses i Olao Magno l. 19. c. 15. Och

då affmåhlas dhe såsom sörya sin och Sohlens dheras Anförares affgångh, dhen dhe kalla en Dödh. Dädan är och i Eddas 21 Mytholog: inkommit, at Niorder (*Apollo*) som hölt af Siöröfwerij, och hade lust at boo wid siökanten och uti Noktun (*Neptuni civitate*) han hörde heller Swanesången, dhet är, at reesa til Siös och winna dher Seger, och höra dhe Öfwerwundnas Sorgesångh och Qwijda, än han wille boo på Bergen medh sin Hustru Ondur Disa, (*Diana*) |249| och höra Wargarnas tiutande, det är up i Skogen jaga Biörnar, Wargar, Elgar, Rhenar och Hiortar etc. och höra deras låât. Dher ifrån är och kommit att månge uti sin Elskogs och Kiärlekz Wijsor, när Ungerswän eller Jungfrun hafwer fådt Korgen och Kalffskinn, skrifwa sig nu giöra Swanesång, dhet är en bortreesa och Waletz Wijsa, intet liuflig, utan medh Gråt och grämelse. Än hafwa dhe en annan affmålningh på Solennes bortgångh igenom Fogelen Fanins reesa, nembligen, att när Saturs eller Fros Hustru Freia, hon bleff blindh: Andre förmäla at Fro war blind, så gaffs henne det rådet, at hon skulle få sin syyn igen om hon finge höra Fogelen Fanin siunga för sig. Hon sände så åstad 3 sina Sönner, hwilcke åkte åstad på skidor, men befaltes, at der de kommo tijt, ther Fogelen Fanin fans, skulle de wända skidorna tilbaka. Dhe reste åstadh och drogo genom 3 Rijken, och i wägen funno 3 store stall, der dem åtskillige Hästar bödz at rijda på, men ingen förde dhem bättre fram än een Häst, som hade allenast 3 Fötter; när dhe kommo fram, röfwade dhe 4 märckelige ting. 1. Fogelen Fanin. 2. ett bröd, aff hwilcket när de affskurit så mycket dhe åto, wäxte det så stort igen. 3. en drickzkappa, utur hwilcken när de alle druckit, öktes Kappen lijka full. 4. een Wärya, hwilken ingen kunde emotstå, när hon utdrogs. När dhe nu kommo heem, gofwo dhe sine Föräldrar desse 4 Clenodier, och Drotningen fick sin syn igen, och trytte henne aldrig Bröd, Dricka eller Seger i Rijket. Denne gåtas uttydning är denne, at Freja som är Jorden hon är blind, utan Fanin det är Solen, som de Lärde kalla werldennes öga, dhen wåre affmåhla genom en Fogel, effter hon för dhem som boo öfwerst i Swerige, farer sin koos een tijd om Året, dhe trenne Sönner äro dhe tre Jordennes eller åhretz tijder, Wåren, Winteren och Sommaren som igenhempta Solen, hwilcket och dhe 3 Rijken, 3 Hästestallen, och den 3fotade Hästen betyder, ty wåre bruka många gånger i en Gåta åthskillige Liiknelser, på dhet dhe Okloke så mycket lättare skola kunna uthgrunda Gåtan, hwart uth hon will. Skidorna som Sönnerna åkte på, wijsa at Gåtan är dichtat up i Lapland, dher Skidor allenast brukas om Winteren, på dhet man skulle förstå, at om Winteren, så är Freja uthan ögon (Solen). Bullan som dhe röfwade och förde tillika med Fanin heem, hwilcken affskuren wäxer lijka full igen, betyder Jorden; at när Solen henne upwärmer och

mognat dhes Säd, så, ehuru dhen affskiäres, bekommer man annat Åhr lijka fullt Säd aff henne igen. Äfwen så Drickskappen, han betyder alla Strömmar och Siöar, hwilcka ehuru alle Menniskior och Diur dricka der aff, och Winteren borttager en stoor deel aff des Watn genom Sniö och Ijs, så blifwa dhe alle lijka fulle aff Watn, när Fanin kommer igen, som alt smelter och upfyller. Wärjan betyder Krijg och Örlig, at när Landet intet hinner föda alt Folcket, så må-|250|ste det genom Wärjan försöka sigh på andre orter.

6. Solens bortgång lijknas och wid en Konung, Asbold benemd, hwilcken skulle reesa uth, och när han kom uti Jotunheim uthi en stoor Skoog, bleff han aff Röfware fasttagen, och uthi ett Furuträ uphängd. Men han war så tung, at trädet bockade sig neder der wid, och affbrast, då han föll neder i Gräset och Jorden half död, men effter 14 Dagars förlopp, när Månan kom i fylle, qwicknade han wid, och åter effter 14 dagars tijdh kom heem i Rijket.

Aff denne Gåta är klart at hon är dictat up i Cimi, der Solen allenast är 28 dagar borta och nedergår för dhem i Skogen, effter de dichtat henne wara aff Giettarna uphängd, och qwickna när Månan är i fylle, ty när Fylle är störst, då är Solen diupast under Jorden i Söder och wänder sig tilbaka.

7. Andre förmäla at Attin han for på Skidor at jaga, och när han kom in i skogen, bleff han bergtagen aff Trollen, och kunde intet slippa der ut för än Thor kom med sin Hammar och slog på Berget, så at dhet brast i stycken, och så slapp Attin ut, då de med största glädje honom fägnade, sedan dhe i största sorg honom uti 36 dagar mist hafwa.

Denne Gåtan är dher up i Cimi dichtat, hwarest Solen är 36 Dagar borta, och när hon bortgår, synnes giömma sigh baak om de store Fiällen och Berg.

8. En annan Dichtan hafwa dhe om Fro, at han war wäl en mycket fridsam Konung uti långan tijd, men på sistonne så wille han läggia mehra tyngsel på allmogen, och drifwa dem til trägnare arbete; ty gick Allmogen til, och skore Ullen aff alla Fåren, och giorde sig ett stort Ylleband, der med dhe honom bundo, och såsom han dhem lofwade, at dhe samma Frijheet skulle niuta, den de fordom hafft, ty löste dhe Bandet Fyrejuls Affton, och han giorde sig med Allmogen lustig, giörandes dhe ringesta til Herrar, och sigh med sine Barn til Tienare, uthi ett stoort Julegiästebodzlag.

Här affmålas Solen genom Konungh Fro, lijka såsom at hon fordom skulle welat så om Winteren, som om Sommaren giöra långa Dagar, på dhet at menniskian skulle mera arbeta; men dhe undwikandes alt för stoor Möda och Beswär, giorde ett Bandh aff hwitt Ylle, hwilcket betyder Sniön och Winteren, som betäcker Jorden at man intet kan henne upbruka och beså, så och at Solen då under sniön giömes uti många Dygn, in til Fyrejul, då hennes bandh

löses at dhe få see henne, och hon begynner småningom dhes Bandh smelta. Om dhetta Sniöband och Jule-|251|giästebodet, dher uthi Kungspelet, Drengiarna giöras til Herrar, och Herrar dem upwachta och pläga, är talt i Atl: T. 1. c. 28. p. 694 och 702 [= s. 435 och 440].

9. Solens bortgång affmåhlas och igenom Konung Frej och des Drotning Freja, i det, at när Frej såg sig för många Foster bekomma, så gick han åstadh uthj Furu Skogen, och lät giälla sigh, och kastade begge kloten i Skogen. Freja dher öfwer högt bedröfwat, sökte uti mörka skogen genom bloss up kloten, och fann först dhet ena, så dhet andra, och lät så läka Frej, giörandes sedan förbund, at hwart åhr skulle han wähl få reesa ifrån henne en tijd på 65 dygn, men åter uti 300 dygn wara hoos henne.

Genom denne Gåta affmålas Himmelens krafft genom dhes 2 kloot Solen och Månan, at dher dhe på Jorden (Freja) skulle alt öfwer ett Land och Rijke wistas, så skulle intet Jorden stå uth medh, at så mycken Frucht bära, dher hon intet finge någon hwijla; ty dichtas här Himmelen under Frejs nampn sig låtit giella och kastat kloten, det är Solen och Månan uti Furuskogen, nembligen när Sohlen och Månan äre för dhem i Cimi borta under Jorden, såsom i Skogen giömde, dher Freja genom Bloss dem igensökte, det är, när i deras frånwarande Furuweden brännes för wärma och lius. At Freja sökiandes, fann först det ena, så war det månan, som intet är så länge borta som Solen, och sedan det andra, det war Solen. Hwilka begge Kloot giöra Jorden fruchtsam. Det som widare föllier i Gåtan, är alt för offta förklarat.

10. Uthi Eddæ 14 Mythol: affmåhlas Solens bortgång genom Atin, at han reste til Rhijmtyssarna (*Glaciales Gigantes*) der Ginungagaap war, (*chaos sub arcto*) och begiärte at dricka aff Minnurs brunn, det är all Wijsdoms Kiälla; men han fick det intet, för än han måtte sättia sitt öga i pant.

Under denne Gåta affmålas så Domares som Konungars Regemente, de på andre rum skola förklaras. Allenast här will man wijsa, när den hoos Skalderne brukas at lämpa til Solens bortgång. Först gifwes här tilkienna at Sohlen hon reste och giömde sig under norden, hwilket förstås genom Rhijmtussarna, dhet är Giettarna, hwilcka boo så långt norr at deras Skiägg, Hår och Klädnat stå en god tijd om Året fulla med Sniö och Rijm, lijka som dhe aff Ijsen och Sniön födde woro. Sedan nämbdhes deras Fädernesland wijd Giunungagaap, hwilcket uti den 3 Mytol: beskrifwes wara under norden, dher alt är |252| upfylt med Ijs och Rijm. Hwarest Minnurs Wijsdoms Källa och Brunn är till finnandes, det och Homerus och dhe andre Poeter kiännas wid, när dhe säya at *Minos* är *inferorum Rex*, dhet är, dhe nederste Folckens på Jorden wijsa Konung. Der om något i Atl: T. 1. c. 22. p. 560 [= s. 350]

läses. Dher måste Attin sättia sitt Öga i pant, medan han drack utur Brunnen, det är, medan Solen hon störter sig i Oridans Wattn, så måtte han och sättia liuset i pant, det är intet skijna på så månge dagar som hon swalckar sig och sine Hästar i Hafwet.

11. En annan Gåta är ännu uti Frejas Saga til finnandes, huru som hon skulle medh skijdor jaga effter Renar, och när hon kom utföre Bergen, lopp han så starckt in moth Orreträsket (*Eridanus*) at Ijsen brast och han skaar Hufwudet aff henne, hwar igenom ett skräckeligit Mörker wart i Landet. Rijmtussarna, sörjandes öfwer dhetta, öfwertalte Jettinnan Yrokin, att hon tog up Hufwudet aff Hafwet, och det genom läsande och Trollerij fäste å nyo på Frejas Kropp. Hwar igenom Rhijmtussarne sig gladde.

I denne Gåta är Frejas Ögon Solen och Månan, hwilcka när dhe störte sigh i Oridan, säges Freja, det är Jorden mista sitt Hufwud medh både Ögonen Solen och Månan.

12. Uthi Eddæ 36 Mythol: p. 198 och Volgers Saga, talas om huru en Smed Volger (*Vulcanus*) han lofwade Gudarna at byggia dem en Stad på trifierdedels Åhr, innom hwilcken dhe skulle wara trygge för alle Giettar och Rhijmtussar, allenast dhe wille gifwa honom Freja (det är Jorden) til Hustru och Sohlen och Månan i pant; De lofwade honom detta, allenast han innom een Winter dhet fullborda kunde, inbillandes dhe sigh att detta wore Smeden en omöyeligh saak att giöra. När dhe sågo at han hade giordt Staden så när färdigh in moth Sommaren, fruchtade Gudarna at dhe skulle alldeles mista Jorden, Sohlen och Månan; ty bådo de Thor at han måtte dräpa smeden Volcer medh sin Hammar Miölner, som och skedde.

Utaff Gåtan seer man at Wintern han hafwer Jorden til Hustru, när han henne betäcker medh sin Klädnadh som är Sniö, Ijs och Frost, och hafwer Solen och Månan i pant, då dhe äro en tijdh borta under Jorden, kunna och intet upwärma Jorden at hon någon Frucht bär; ty är då Jorden intet Sohlens Hustru, uthan Winterens. Och at Winterens Häst Swadil födde en Fohla, som heet Sleip-|253|ner, hwilcken hade 8 Fötter, der Swadilfare ey hade mehra än 4. Så är dhet at Winteren består aff 4 Månar, och wåren med Sommaren aff 8 Månar, genom hwilcken Häst alle Gudar och Menniskior sig frögdade.

13. Solens Skald förmähler ännu en Gåta, huru Kung Aesyr han for til Jachts medh Hästar, Hundar och Hökar, och på sidstonne tröttnade dher up, han for dherföre sedan på skijdor til dhes han trötnade sielff, och när han kom in i en mörckan Skog, feck han see hwar Kiön Jaudumbla stod, under hwilckens Belg han lade sigh at hwila, och som Urwädret på sidstonne tächte både honom och henne, måste han föda sigh aff hennes Spennar, när han nu war

hwijlat och qwicknat aff hennes miölk, stegh han upp och begynte medh Skijdorna så starckt at jaga, at all Sniö och Riijm smelte under Skijdorna, til dhes han åther kom heem, och feck å nyo med Hästar och Hundar at jaga.

Här är Solen affmålat under Kung Oesirs nampn, hwilcken om Sommaren säyes jaga medh Hästar, Hundar och Hökar, hwilcka dherföre Solen til ähra offrades som wijst är, men moth Winteren säges hon jaga medh Skijdor, då Sniön kommer, til des hon trötnar upp, och hwijlar sigh under Kon Jaudumbla, dhet är Jorden, om hwilken aff Edda mehra i nesta Capittel tahlas skall, och dricker aff des Spenar, dhet är, at hon swalckar sigh i Hafwet, och tager till sig styrckia, då hon sedan upstijger och jagar så starckt medh Skijdorna på Sniön, at han smelter, dhet är, när aff Solens Hetta all Sniö och Ijs til Watn blifwer.

Här äre nu således dhe förnembste Gåtor indragne, och wore alt för långt alle at upräkna. Nu will iagh komma at wijsa huru dhe til dhe Egyptier, Chaldeer, Perser, Greker, och Latiner äre kompne, allenast måtte iagh något föruth tala om Månarnas nampn om Åhret, på dhet man må och see, hwilcka Månars nampn äro til dhe Egyptier och dhe andre Folcken utkompne, och huru dhe swara emot wåre Månar, och huru wåre äre framstegne i året moth deras, hwilcke hafwa stigit tilbaka aff förbenembde orsaker, i det wij hafwa hafft i Åhretz omgång någre Minuter eller Ögnebleck mehra än dhet borde wara, men dhe Egyptier och dhe Folck som dhem fölgde, hafft så när 6 Timor mindre, hwarföre dheras Månar på hwart fierde Åhr stigit en dagh tilbaka, dher wåre Månar på 132 Åhr allenast stigit en dag fram.

Den ytterste Månan i Åhret, då Sohlen giömer sig undan, är fordom kallat Thors, Hathors, Sole, Basse, Bale, Giul, Jul, Huile Månadt, som består aff de 30 Dygn nest för än Solen stiger i Steenbocken, som sees aff dhenne nestgående Tafla [s. 184] under N. 3. Uthi hwilcken iagh hafwer aff åthskillige så äldre Runstafwar och Runeböcker, som yngre, och aff andre wåras och dhe Danskas, Tyskars och Engeländares Calendarier uthdragit Månernas nampn, och satt emot dhe Latiners och Egyptiers Månar, som blefwo stadigt stående, sedan Iulius Cæsar och Augustus det allom Riijkom under hela sitt wälde läto påbiuda, effter dhes Calendariers för-|254|bättrande. Är således under N. *I*. de Latiners Månars taal, som de borde räknas effter Solens ingång i Steenbocken; men såsom Nyåret (som begynnes aff Ianuario) nu wid denne tijden Anno 1687 skiuter 20 dagar längre ut än det borde, hwilcket Voigt rätteligen ändrat hafwer i sin Leopoldiske Calendario, och borde antagas, der man icke wil (dher Werlden skulle stå ännu i någre 1000 Åhr) hafwa Julhelgen om Missommars tjd, så hafwer iag effter det gamla Iulianiska Calendarium

under Num. *II.* och *XII.* satt månarnas namn liitet längre neder, at man må see, det Ianuar. nu består allenast aff 11 dagar, som honom rätteligen böra, och dhe öfrige 29 dagar hafwer han tagit aff Februario, och äfwen så alle dhe andre Månar effter hwar annan. Under N. *III.* äre wåre de älste Runstafwars och Runeböckers nampn. Under N. *IV.* äre dhe senare Runeböckers månars namn. N. *V.* är de Saxers och Engeländares aff Worm. Fast. Dan. p. 41 utdragen. Så wäl som Islendarenas, wåre Swenskas, Tyscarnas, aff hans p. 44. 46. 47. som stå under N. *VII. VIII. IX. X.* Under N. *XI.* äre de Egyptiers, såsom de finnas uti Kirch. Oedip: Ægypt: l. 7. p. 262. N. *VI. XIII* äre wåre Almanachors månadenamn, såsom de i denne tijden swara mot de Latiners. Alle dhesse Månaders nampn hafwa hoos oss sedan Anno Mundi 1900 skutit 29 Dygn längre fram, nembligen en heel Månads gångs omlopp, så at Thorsmånaden som bestod fordom aff dhe 30 dygn, emedan Solen war i Skytten, han bestod sedan aff dhe 30 nästfölliande dagar, på hwilcka Solen war i Steenbocken, och kallas nu Thors månad, som fordom kallades Giöja, wähl förståendes, för dem, som räkna på Runstafwen året effter Solens ingång i Steenbocken, och kallas det Astronomiske året. Men effter gemene mans uträkning, som begynte sin första årsdag aff Fyrejul, den 16 dagen i månaden eller aff den 21 dagen, som är Juledagen sedan Solen steegh i Steenbocken, och syntes upp i Cimi först neder på slätten, så giorde Inwånarena dhe 30 dagar för dhenne Juledagen til Thors månadh, och aff dhe 30 dagar som der på följde, til Giöja månaden hwilcken nu uthi denne gemene Folcketz Årsräkning, är och lijka så stigen 29 dagar längre fram, så at dhenne Månan som följer från Juldagen på Runstafwen, kallas Thors månadt, medh dhes Månas alla fyllen, och den der näst in på föllier, kallas med sine Månas fyllen Goja och Distingzmånan. Och effter wij nu aflagt det Runnska calendarium, och följdt, sedan wij blefwo Christne, de Latiners; ty är ännu 8 Dagar längre uth, effter Solens gång, Ianuarius kallat Thors månad, och Februarius Giöja. Doch lijkwäl effter Runstafwen och Månans ny och fylle, så behålla wij än qwarra för Distingzmarcknadens skull, Distingz- eller Gioj månan, at hon är en deel aff de Latiners Ianuario, och en deel aff Februario, nemligen emillan den 22 Ianuarii och 19 Februarii. Och äfwen så Thors eller Juletunglet och Månan, en deel aff Decembre och en deel aff Ianuario, nembligen emillan den 26 Decembris och 22 Ianuarii. Äfwin så är det om de andre förståendes. Och är dhetta in-|255|tet swårt at fatta, hwilcken lijtet Förståndh hafwer om Sohlens gångh. Så at om han inga skriffteliga skiähl hade aff Böcker, Historier och Runstafwar, så kan han uttryckeligen see aff Solens gång mot Månan, i det man gifwer Solen 365 dagar och 6 timar fyllest, uti des åhrs

omgång, at oryggeligen den Månan som nu är näst effter Solens ingångh i Steenbocken, eller ett annat teckn, och kallas Thor eller hwadh nampn dhen kan hafwa, dhet nampnet hafwer för 3800 År widh pass, warit den Månans nampn, då Solen wistades i Skytten.

Jag hafwer så alla Månadernas nampn satt effter dhet Astronomiska Åhretz gångh, ty hwar och een kan flyttia dhem ifrån Solens ingångh i Steenbocken 10 eller 20 dagar såsom han will, effter som han brukar antingen dhet Gregorianiska, Iulianiska, eller wåre Runstafwars Calendarium.

Hwarföre iagh hafwer satt dhe Egyptiers Måna *Athor*, swara moth wår Hathor, som är de Latiners *December*, dhen några Lärde i Keysarens Augusti tijd meent warit November. Och de Egyptiers måna *Choiac* mot wår Göja, Latinernas *Ianuarium*, och deras *Tibi* moth wår Typhi, Latinernas *Februarium*, dhet skall straxt förklaras, när iag wijst huru wåre Gåtor äre komne til dhe Egyptier etc.

VIII. Uthaff alla dhe Gåtor som nu upräknade äre, hwars förnembsta Must och Safft är at wijsa Solens och Månans bortawarande här uppe längst i Norden om Winteren til några Wickor, och dher aff fölliande Jordennes, Menniskiornas och alle Diurs Sorgh, och åter aff dheras igenkomst, Jordennes Lijff, sampt Menniskors och Diurs Glädie, så kan nu hwart Barn döma, at dhesse Gåtor hwarcken kunna updichtas, ey heller äro updichtade någor annorstädes än här på Orthen i Norden, dher sådan Sohlens och Månans skickelse moth Jorden finnes, och icke på någon Ort i Söder. Aff alla Gåtorna är dhenne dhen förnembsta som talar om Sohlens och Månans störtning i Oeridan eller Östersiön, der glijs finnes, emedan dhen wijsar både til längden och bredden oryggeligen Sweriges Atlands Ööns belägenheet; Alle dhe andre Gåtor kunna wähl lämpas til andre Orter, Rysslandh och Tartariet, om dhe sådanne finnas som liggia lijka långt Norr, som wårt Kalis och Kimi Lappmarck, men så länge inga Skriffter framwijsa dhem hafwa sådanne gåtor, eller fordom hafft, ey heller ifrån dhem komne til dhe Greker, Egyptier, Latiner oc andre effter dheras bekiännelse, så stå wij fast och tryggt uppå, at dhe alle äre här ifrån komne, til des at man aff dhe äldstas skriffter sådant kan bewijsa, och sådanna som äre ifrån alle tijder hoos dhe Lärde för godt är-|256| kiände, ty falske Berosos ärkiänna wij intet för giltiga.

2. Sedan kan hwar och en see aff deras namn som Gåtorna med sigh utfördt: så wähl dhe tingh som genom samma Personers nampn affmåhlas i lijknelse, äre för dhe Egyptier, Greker och andre Folck i Werlden heel fremmande, så at dheras nampns bemärckelse på dheras Språk komma intet öfwerens på något sät med dhe ting som dhe skola bemärckia.

3. Ärkiännes Personerne, som dhesse gåtor utfördt, för fremmande hoos dem sielfwa.

4. Wijses mechta klarligen, at Gåtorne och warit för dhem fremmande, dheraff, at dhe intet kunnat dhem lämpa till sine Rijkens Konungar, Förstar eller andre Himmelske och Jordiske Kroppar, at dhet hafwer någon rätt lijknelse hafft, uthan när de begynnt willia draga dem dher til, så hafwer Naturen sielff dher emoth sträfwat, så at ehuru dhe sökt på allehanda sätt dhet giöra, hafwer dhet doch på sidstonne stannat för dhe Lärde i Löye, eller en sådan bekiännelse, att alt deras omak warit fåfengt, och intet kunnat til deras ting och skickelser lijknas och lämpas.

1. Wij willie så begynna utaff Egypten, emedan dhe willia hållas för dhe äldste näst Schyterna, och i Klookheet öfwergådt andra, dherföre dhe aff Diodoro Siculo, Herodoto och andre, ibland dhe första menniskior til sina Seder och Landskap beskrifwes, och wijsa dem först genom dhesse 4 föregående reglor, intet updichtat Solens bortgångs begråtande och igenkomsts frögdande under Osiris nampn, icke heller någon werldslig Konung som dem denne dyrckan tilfördt, hoos dem inföd, och til dhet Egyptiska Regementet genom arff kommit.

Seldenus Synt: 1. p. 150 säger: 'Solen wara under Osiris nampn dyrckat, är ingen som icke det weet, med mindre han aldrigh läst dhe gamblas Gåtor.'

Dhetta är sant, men at dhenne dyrckan är intet hoos dhe Egyptier upfunnin, wijses straxt aff dhet förnembsta skiälet, förutan månge andre som straxt här effter föllia, at Osiris han begretz åhrligen, såsom dhen dher bortgick, och doog heel sin koos, och åter fick Lijff och kom igen, då han medh Frögd och Giästebodh fägnades. Nu, är Solen Osiris? När är hon då för dem borta uti Egypten, at hon begråtas skulle? aldrig någonsin.

2. Nampnet Osiris betyder uti det Egyptiska Språket hwarcken een Konungh, icke heller Solen, ey heller warit der hoos gemene Man i bruuk. Ty hade dhet dem warit heelt och fullkombligen kunnigt och i bruk, så hade Plutarchus, hwilcken all kunskap medh flijt uthsökte hoos de Egyptier, intet så månge twifwelsmåhl framdragit om Osiris betydelse, hwilcken enkom en Book allenast skrifwit om Osiris och Isis beskaffenheet. Ty p. 371 säger han: 'Uti Menniskians Lefwerne är Förnufftet som alla dhes gierningar styrer Osiris.'

Huru kan nu Osiris 360 Miölckkrukor, 360 Prester, och 365 alnar uthi dhes gyllende Ring, jemnföras medh Menniskians |257| Förnufft. Och huru will man tillegna Förnufftet, at dhet reser bort en tijdh om åhret med allas Sorg, och åter med Glädie kommer igen. Om en Menniskia will lijkna sina

gierningar der wed, som altijd befläckias med Synder, så må hon dhem intet en gång om Året begråta, uthan hwar dag, och åter när dhe äre aff Gud förlåtne, hwar stundh glädias. Seer man altså, huru fåfengt dhet är at säja Menniskians Förnufft wara Osiris.

Plutarchus p. 367. förmäler åter, at 'de Lärde som blandade dhe naturlige Jordiske Kropparna med dhe Himmelske, mena Tyfwen (Typho) wara Solens wäsende och Osiris Månans.' Men huru will man tillegna månan de 360 krukorna och Presterna, eller 365 alnar i des gyllende ring, emedan månans omgångh är allenast 29 dygn och något mera; Sedan skulle månans affgång som 12 gånger om Åhret mister sitt skeen, och åter 12 gånger kommer til sitt fulla skeen igen, 12 gånger begråtas, och 12 gånger med glädie fägnas. Är således och detta fåfengt at kalla Månan Osirim. Plut: p. 363 talar åter således: 'Hoos dhe Egyptier förstå de genom Osirim Floden Nilum, och genom Jsin Jorden, som blandade sig med hwar andra, eller giör Jorden hafwande.'

Huru will man här lämpa de 360 krukor och 360 Prester med 365 alnars ringen, til floden Nilum; ty han flyter aldrahögst med sitt stigande och afftagande, ey mera än uti 5 månar som giör 150 dagar. Sedan så kan den sorgen som om winteren skeer uti Månan Athyr, sedan Solen är gången genom Scorpion som Plutarc. p. 365 talar, 'då Isis rijfwer utur sitt Hufwud håren och antager sorgekläden', och p. 366 'då när natten blifwer lång och mörckret tilltager', intet lämpas til Floden Nilum och Jorden, hwilcken om Sommaren flödar; icke heller den glädie, med hwilken de uti nästföliande månans Chojas 19 dag bemöta Osirim. Är så fåfengt at säya Nilum floden wara Osirim. Plut: p. 374. berättar 'at Jsis skall wara Jorden och Osiris kiärleken och Tyfwen Hell', det är det nedersta under Jorden. p. 375 menar han, 'at Osiris skall wara ihopsatt aff 2 ord Hosio och Hiero, betydandes helig och gudelig. Och såsom det är enahanda wäsende ibland dhe Himmelske och Jordiske kropparna, så hafwa de gamble welat genom dhet ena ordet förstådt det Himmelska, och det andra det Jordiska.'

Plutarchus farer widare fort på samma Blad och säger at somblige förstå genom Osirin Wädret. Men huru will man lämpa Osiris 360 Krukor, 360 Präster eller 365 alnar i den stoora Gullringen, eller den sorge och glädiefästen som mitt i winteren höltz innom halffannan månaz förlopp, til kiärleken, eller de Himmelske eller Jordiske Kroppar i gemeen eller til wädret. Altså wijses här klarligen at intet war Osiris ett |258| Egyptiskt ord, emedan det ey utwijsar hwad för een tingh där igenom rätteligen förståås monde. Icke heller war det hoos dem egenteligen en Konungs eller Förstes äretittel. Ty

både aff den H. Skrifft så och hoos andre deras Skribenter, som hoos de Greker, läses at Pharao och Ptolomæus och flere sådane ord, woro deras Konungars ähretitlars nampn, och icke Osiris. Men går man til wårt Språk, så är icke allenast Solen, utan Konungar och andre Hieltar, behedrade med Osiris nampn, dhet både på Runstenarna och wåras skriffter offta finnes, som wijst är p. [142 = s. 155].

3. Wijses och at Osiris war heel fremmande hoos de Egyptier utaff hans härkomst, antingen dhe wille det förstå om den Konungen som förde med sigh til Egypten desse gåtor om Osiride, eller om man will dem förstå om sielfwe Solen. Ty så wijda Osiris war en Konung, den krijg förde på åtskillige orter, så i Egypten som andra länder, så war han fremmande medh sin Son Åare. Således talar han om sigh sielff uthi Diodoro Siculo 1. p. 23 'Min fader är Satur den yngste aff Gudarna. Jag är Osiris den Konungen som förde stor Krigshär kring hela werlden, in til Indien, och til dhe Orter som liggia längst under norrstiernan, så och til floden Donaus Källor och in til stora Hafwet. Jag är Saturs älste Son och aff en mechta fager och ädel Säd uprunnen, och är slächt med Dagen.'

Under denne skrifft som Diodorus förmäler stå i Egypten på en pelare uthuggen, så affmåhlas så wähl Konungens Osiris manlige Krigz bedriffter, dem han uthrättade uti en stoor deel aff werlden alt in emot Indien; så wäl som Solens gångz gåta, det som synnes der aff, at han säger sig wara aff den fägersta slächten och i skyllskap med Dagen. Hwem är fägre än Solen, och nemre skyld med Solen än dagen. At Osiris war en Konung, kommen här ifrån norden den aldraförst drog widare norr åt genom Helsingland, och öfwer Vini Åå (*Dvina*) sedan Ofhin Åå (*Obium fl.*) uti Ryssland och Tartariet, och sedan utföre Volga, Danubium och in uti Indiabo (*Indum fluvium*) och sedan i Grecien, Asien, Phenicien, Italien, Egypten etc. som aff Edda, Iornande, Iustino, Herodoto och flere förmäles, doch under åthskillige andre nampn, hwilket widlyffteligen skall uti Chronologien och wåras uttog förmälas; så wil iag det ännu allenast korteligen bekräffta aff Plutarcho p. 358. der han säger: 'Osiris han for in i Egypten at stå sin Son Aore bij, uti dhet Krig som han der förde, och honom lärde alla Krigsstreck.'

Diod: Sicul: l. 1. p. 12 säger, 'at efter Solen och Vulcanum så regerade i werlden Satur, som tog sin syster Freja til hustru, och såsom somblige förmäla födde Osirin och Isin, men effter fleras berättande Jofur och June. Utaff dem äre 5 Gudar födde, aff hwilka de 5 Fyrejuls dagarna fått sitt namn, Osir, Isia, Tyfven, Baldur och Venadis. Osiris han |259| bleff och kallader Boccher och Isis Korne. Osiris tog Isin til hustru, och under sitt regemente bekom

han stort prijs, för det månge blefwo wid lijff behållne. Ty först förböd han at intet Menniskiorna skulle döda och äta up hwar annan, effter som Isis fan på huru man skulle såå korn och hwete (hwilket förr wäxte willt uti Åkrarna som annat ogräs) och Osiris dreff sedan starkt uppå at alle skulle beflijta sig om Åkerbruk, och intet äta up hwar andra. — Dhe säya och at Isis fann på huru rätt och lag skulle instichtas, hwar igenom hwar och en Undersåtare kunde lefwa i fred och roligheet, och de odygdige affstraffas. — Aff Osiride bygdes staden Thæbodan i Egypten, den han gaff namn efter sin moder, men effterkommanderna hafwa kalladt dhen både Disbole aff Thysse (Iofur) så och Theboa. Han bygde och 2 Tempel, ett den Himmelske Jofur til ära, och det andra den Jordiske sinom fader, den de kallade Ammun.' p. 14. 'det berättas och, at han hafwer samkat sig en stoor Krigshär, hwar med han hafwer färdatz wijda kring werlden.' p. 17. 'Uti dhe Länder som intet kunde bära wijn, lärde han dem bryggia aff Korn godt Ööl.'

Hwad Diodorus widare förmäler om Osiri, nemligen huru en och annan Stad och Landskap wille draga hans Fädernes bygd til sig, och hoos dem upföddan, dödan, i månge stycken huggin, och sedan begrafwen, hwilket är alt blandat med det som bör om den Himmelske Osiri Solen förstås, dhet skal iag alt på sine rum förklara. Allenast här will iag desse ord uprepa, hwar aff man kan döma hwar hans Fädernesland war.

1. Först säger han sig sielff wara Saturs son. Satur hafwa warit född och bodt längst up i Sweriges Öö Atland, är wijst aff alle Grekers, Latiners, och våras skriffter uti Atl. T. 1. c. 28. p. 688 [= s. 432] så och här c. 4. pag: 42 [= s. 57]. Hans Moder Freja bekienner och Juno sielff, at hon här längst norr war födder och hade sitt wälde, hwilcket endels här c. 4. p. 42, 54 [= s. 57, 67] är bekräfftat aff Homero och andre och wijdare skall fullgiöras i nesta Capittel. Sedan om alt dhetta intet wore alle Grekers och Latiners bekiännelse, så behöfwer man intet mera giöra, än taga de första orden som här förmäles om Osiri och Isi, och jemnföra med Disas Historia, så får man alt samma händelse igen, hwilcke intet kunna lämpas til Egypten, utan allenast til våre norske orter. Ty han säger at genom sin hustrus Isas råd, som fan på huru man skulle upbruka Jorden och henne beså, så giorde han sig hoos alle menniskior mechta berömd, på det de intet skulle äta up och döda hwar annan, som tilförende war händt och nu i hans tijd ärnat. Är icke här hela Disas råd, som hon gaff sin Man och Konung Sigtrud (när rådslogs att alle som lotten föll uppå, skulle dräpas och dö-|260|das, tillika med alle uthgamble och sivklige) at det wore bättre man gofwe dem lijtet Säd hwar dera, och dhe drogo up längre nor uti de oupbrukade Länder och dem besådde. En kunde

säya det och kunna hänt i Egypten; ney, ingalunda. Ty uti Egypten hafwer aldrigh behöfftz at tänckia på huru Åkerbruk skulle inrättas. Ty Landetz beskaffenhet är sådan, at först wäxer Säden aff sig sielff på större delen aff des länder, och när hon uti Martio, Aprili och Majo inhemptas, då faller det mogna fröet aff sig sielff neder, så aff Säden som andre örter, at Jorden der med rijkeligen besåås, och när floden Nilus begynner i Iunio och Iulio at flöda, då sätter sig på de högre orter en lagelig gyttia, som giömer den nederfallna säden och alle andre örter hwilka när hon ytterst i Septembri eller Octobri hafwer sig minskat och sachtat, så bär hon öfwerflödigt Säd: men der hon faller på dhe lägre orter, och gyttian sedan så mycket mera sig sätter och diupare giömer säden, dher såå de, doch utan någon plog, emedan gyttian är löös, och wore långsammare at wänta någon rijk frucht, der icke de sådde någon Säd ofwan uppe. Och såsom de den intet behöfwa harfwa neder såsom hoos oss, ty låta de allenast boskapen den nedertrampa. Hwarföre behöffdes intet uti Egypten uptänckia huru man skulle komma til åkerbruk och säde. Ty är och Egypten aff denne orsak kallat en Herrans Kålgord uti den H. Skrifft, så och aff de Lärde en skattkammar för större delen i Europa, och är nogsamt aff Romerske Keysarens så och än i dag aff de Turckiske Keysarers historier bekant, at Græcien, Thracien, Constantinopel och Asia minor hafwa sitt mesta Bröd der ifrån. Utur den H. Skrifft och de Grekers sampt wåras historier läses at både wed Abrahams, Isacs och Jacobs tijd och sedermera när kring hela werlden en dyr tijd warit på färde, så hafwa dhe flydt til Egypten; Nu, när man will gå till Osiris och Isis tjdz räkning, så finner man aff allas tijderäkningar, som och kan sees aff min Atl: T. 1. C. 35. oc 40 och 1. Cron: Tafla, at de leffde emillan Josephs och Mosis tijder, då reda Egypten aff sig sielff alt sedan Noæ flod war, hade burit rijkeligen Säd, och altså ingen Isis behöfft der at tänckia på Åkerbruk. Osiris tijd wijses och nogsamt aff det stora krjg han förde kring större delen aff werlden, at dhet war in mot Mosis tijder; förty, för Patriarchernas tiidh war intet så mycket Folck på Jorden at dhe behöffde träta och slås om Land och Rijken, icke heller kunde så stora Krigzhärar då samlas som om Osiri förmäles; icke heller gifwa Skribenter eller den H. Skrifft sådant wid handen för än wid Patriarchernas tijder: och huru stora Krigzhärar de då brukat, kan man nogsamt see aff Abrahams Krijg, uti hwilcket han frälste sin Broder Loth. Der til med är och märckiandes at Osiris lärde dem bryggia Ööl aff Korn; nu är det hela werlden bekant at allenast här i norden, i Swerige, en deel i Ryssland, Polen Tyskland, Danmarck och Engeland brukas dhetta at aff Korn bryggia Dricka, men i Frankrijke, Italien, Grecien, hela Asien, och Africa och alle andre delar, drickes

antingen Wijn eller Watn, eller aff andre fruchter, safft utpressat, utan icke någon för nyfijken-|261|het det giör, at försöka huru Ööl kan på dhe orter smaka. Så at detta allena wore nog at wijsa hwar Osiris war hemma. Yttermera såsom förmäles at Osiris affskaffade genom åkerbruket at inbyggiarena intet skulle äta mera up hwar andra; så finner man straxt den orten igen hwar sådant brukades. Aldrig läser man at i Egypten woro någre Antropophagi, det är folckätare. Men här nor åt läser man hoos månge gamle Scribenter at Antropophagi hafwa bodt, och än i dag uttydes genom Samojedernas namn öfwerst i Ryssland, at de äre folckätare. Elliest at någon wille tänckia Osiris eller Sigtrudz historia intet skulle wara alt en, effter deras Personers nampn äre åtskilde, så är det aff intet wärde, ty iag hafwer offta aff alle lärdas skriffter wijst, at en Person bärer hoos de Lärde, serdeles Poeterna eller Scalderna, åtskilligas namn, och bör allenast igenkiännas aff des serdeles slächt, rijke gifftermål eller gierningar. Ty det är Poeternas frijheet, såsom de än i dag bruka, der de en mechtig Keysare eller Konung willia berömma, så töra dhe i en oration eller scald kalla honom Herculem, Iovem, Mercurium, Alexandrum Magnum, Iulium Cæsarem, och flere sådanne namn. Äfwen så är i wåre Skalder Osir alt ett med Sigtrud, hwilcken på wårt språk betyder en stor segerwinnares Herre: Ty Sigge är altid en stoor Hieltes och Öfwerwinnares namn, aff Sigra det är winna. Dädan Siger-winning, *victoria.* Hwar ifrån Minerva eller Atin är kallat Sigge, som läses i alle wåre Skalder och Edda, och dädan Grekerne bekommit at Minerva är kallat *Sigæa*, men ingen weet uttyda des bemärckelse, som längre fram wijsas skall när iag kommer om Minerva at tala. Aff Sigge är sedan månge stora Konungar segerwinnares nampn ihopsatte, såsom den store Sigge-Erik, den elliest kallas Erick Siggersälle, *Siggemundus* (*victoriæ Dominus*), Siggethor, (*victoriæ Rex* s. *Iupiter*). Siggetrud (*victoriæ Princeps* s. *Dominus.*). Trund och Trutte är en Herre. Dädan Grekerne och Latinerne fått sitt *Druidam* som wijst är Atl. T. 1. c. 24. p. 643 [= s. 403]. c. 36 p. 808 [= s. 508]. Och är Osir uti wåre Skalder kallat Sigge Thor, Atin, As, Jofur och med månge andre äretitlar behedrat. Och detta brukar och här Diodorus i dhet han säger at flere säya at Saturs och Rheä barn woro Jofur och Juno, den han nest förr säyer hetat Osir och Isis. Om Diodorus hade kiänt wåre Skalder, skulle han straxt wettat at Osir och Jofur är ett, och Isis, Juno och Disa allt ett, som reda endels wijst är och än ytterligare wjsas skall. Ytterligare så wida Osiris betydde Solen så sade de lärde, at hennes fädernesland war här i norden, hwilcket widlyffteligen i nesta Capittel wijsas skall, när om hennes födelse eller skapelse handlas skall, och denne dichtan hade de bekommit här ur norden, antingen genom dem som

hijt rest, såsom Pytheas, Grekernas Hercules och andre, eller och med wåre Hieltars uttog.

Elliest är nu allom bekant, at Solen hon hafwer ingen boning uppå Jorden, utan oändeligt långt ifrån Jorden uppe i Himmelen. Men i anseende til wissa des skickelser, up och nedergånger mot jordenes serdeles landskaper och des inwånare, så säges hon wara hoos de norske födder och der hafwa sin hwila och roo. |262| Så talar Stesichorus en gammal Greek hoos Athen: Deipnos. 'Solen Mundilfaris (Hyperionis) Son, han steeg i sitt gyllende skep, at han skulle segla öfwer hafwet til den diupa och skräckelig mörcka långa natten, til sin moder och sin hustru som altijd är Jungfru.'

Solen nämnes här först Mundilfaris Son, den med oryggelige skiäl är wijst aff Diodoro och andre warit här födder, som först utmerkt Solens och månans gång. Modren är Jorden som kallas Freja (Rhea), Latona, Dejar, hwilckens upfostring endels är talt p. 42. 54 [= s. 57 och 67] och widare i nästa Cap: talas skall. Är och allom bekant aff Diod: Sic: l. 2. p. 130 der han säger: 'at de yfwerborne norske wijsa at Latona Haboldurs (Apollinis) och Dejans (Dianæ) moder hon war hoos dem födder, och derföre dyrkatz hoos dem Haboldur för alle Gudar högst'.

Hwem är aff de lärde som icke weet at under *Apollinis* namn (Haboldur) är Solen, och *Diana* (Dian) namn, stundom månan, stundom jorden dyrkat. At under Apollo är Solen förstånden, wijses strax aff Diodoro i samma rum, då han säger: 'at hwart 19 Åhr kommer han tilbaka til de yfwerbornas öö, innom hwilcken tijd de himmelske kroppar komma i sitt förra lop.'

Om denne Solens omgång, at giöra på samma dagar effter 19 År lijka nytenningar och fyllen, är reda widlyffteligen wijst, wåre norske den först upfunnit, utaff Runstafwen, see p. 186 [= s. 199]. Utaff Ovid. p. 80: 84 [= s. 92—96] och wår Runstaff, samt Furu Skalden, är wijst at Solen hon betar här sina hästar när hon kommer hem och hwilar sig; så och p. 243 [= s. 254] aff Pythea hwilcken sielff wårt Swerige besökt, hwars ord der indragne äro, nemliga, at han här lärde hwar Solen hon hwilar. Mera om detta i nästa Capittel.

4. Widare när man kommer til at wilia de gåtor, som Egyptierne med wår Osiri til sig bekommit, lämpa til Solens och Månans gång och skick mot Jorden, som den sig tildrager i Egypten, så kunna dhe lärde i Egypten eller de andre wijse män intet finna sig, utan hafwa derföre stannat androm til löye, androm til intet nöje, med sine åtskillige uttolkningar, emedan de funnit at Osiris, den de affmålat skulle hafwa dödt, antingen genom det han är worden störtat i Oridon, eller ihielrijfwen aff en galt, eller i en kista insluten och sängt i floden Nilo, eller och mist sitt öga och mera sådant, intet kan lämpa til Solen,

ty hon ingen tijd om året för dem borta, och så mycket mindre kan säyas dödat på något sådant sätt; ty allom är bekant at ifrån September och in til Mars och April öfwer hela den tijden som wij hafwa winteren, och både Jorden och Solen äre såsom döde för oss, så hafwa de den liufligaste wäderlek, och då frögdar sig deras blommor och säd, och mognas wid den tijden om Wåren när wij först uthsåå wårt Kornsäd, då hoos dhem en starck hetta tilltager som är nestan olijdelig, och då begynner Nilus flöda öfwer hela landet, elliest skulle hettan alt affbränna. Hwarföre Plutarchus sielff, såsom han hafwer sett, när han indragit alla deras fåfenga omdöme om Osiris gåtor, doch under sit namn, sluter han således p. 377. 'hwad de hafwa för gåtor hört aff gemene Man |263| förtäljas (nembl. om Osiri och Isi) detta hafwa de uttydt som de hafwa lijkast funnit, och hafwa intet betänckt huru obilligt de der utinnan giort, i det de icke wiliat hafwa desse gudar, såsom de skulle wara allom menniskiom til gagn, utan allenast de Egyptier; ty när dhe genom dem och deras namn uttyda floden Nilum, deras träsk och wäpling, och alle gudars egenskaper til sådane ting lämpa, så beröfwa de allom androm Folck deras gudar som ingen flod Nilum hafwa, eller stad Butum eller Memphim.'

Se här huru öfwermottan artigt Plutarchus förlägger alle dhe lärde Egyptiers uptog om Osiri, som wille antingen den skulle wara floden Nilus, eller en Konung, upfostradt och ihielslagen i Egypten, och begrafwen i Buto eller Meneby. ty skulle detta sant wara, huru skulle då de månge andre folcken i werlden dyrkat Osirin som ingen flod Nilum hade, den de kunde hafwa gagn utaff, eller någon stad *Butim* eller *Memphis*, der någon Konung widh det namnet bodde, som dem någon tienst hade giöra kunnat. Hwarföre Plutarchus när han sedt alla deras åtskillige meningar om Osiri, hwad igenom honom förstås skulle, säger p. 372. 'Hwad gagnar at ihopa sambla många sådana uttydningar, ty de finnas som uttryckeligen och klarligen utsäya, at Osiris är Solen, och hoos Grekerne kallas Sire, och aff det at Egyptierne hafwa lagt bokstafwen O framför Sire, så äre der aff komne de twikmål hwad Osir betyda skulle.'

Hwad som Plut: här förmäler om Osiris ordz ursprung, det är reda förklarat här p. 141 och 142 [= s. 154 och 155], at det war Giötiskt, och inkommit till de Egyptier och Greker. Man wil nu åskåda hwadan de Egyptier kommo i sådane willfarne meningar om Osiri, antingen han skulle wara Solen eller Nilus, eller menniskiones förnufft, eller månan, eller wädret, eller något annat ting, så war dhet aff ingen annan orsak, än derföre, at när Osiris kom här ifrån til de fremmande, förandes med sigh så månge gåtor om Solens gång här i norden, och des dyrckan, och dhe sågo wäl aff de 360 krukor och 360 Präster

och 365 alnar, genom hwilcka de utskifftade hans stora gullring, at det skulle wäl betyda Solen; men åter när de kommo til gåtorna, at Osiris hade störtat sig i Oridan, och kom åter igen der up, eller at han war ihielrifwen aff en galt, och han åter til lijff kommen, eller at hans öga war utrifwit aff Tyfwen, och det åter igen lefwererat, at han 40 dagar war uti watnet dränckter, och kom åter up, at han hade 40 dagar hwjlat i en Koos eller Oxes belg, och åter upstigen, och mera sådant, hwilka de på sin ort och landskap intet kunna lämpa til Solens gång, som hon för dem i Egypten up- och nedergår, emedan hon der för dem är aldrig någon tijd heel borta, så at dhe åter kunna säya henne komma å nyo igen: ty föllo de deraff i åtskillige uttydningar på Osiris Gåtor, derföre bekiänner och Theophilus til Autolicum rätteligen l. 1. p. 75. 'Osiris til ära så offras mycket en gång om Året, såsom den der förgås och åter finnes igen, när de med stor sång och glädie sökia honom. Men ingen förstår det när han förgås, icke heller kan wijsa när han kommer igen.' Här aff är kommit at icke allenast månge Gå-|264|tor äre galit förwände in på andre ting, (det Plut: och andre Lärde bekienna at de äro dem intet annat än til åtlöye, och fåfengia) utan och månge in til denne dag wid 4000 Åhr widh pass aldrig en gång uttydde. Och det aff ingen annan orsak än at de intet hafwa åskådat naturen sielff och wåre norske orter, och läst wåre skalder och gåtor, och tilsedt Solens och Månans gång, huru den sig hafwer mot Jorden här på orten långt i norden, och så märckeligen ombyta Jorden, watnet och lufften, hwilcket således intet skeer på de södre orter uti Indien, Egypten och Asia. Hwarföre will iag nu klarligen och uttryckeligen wijsa, at effter Solens skickelser mot Jorden här i norden, så äre alle des gåtor här updichtade, och tillijka genom de Egyptiers, Grekers och Latiners skriffter betyga, hwilcke aff dem till deras inbyggiare i Egypten utkomne äre, så och hwad betydning de kunna innebära, så aff naturen sielff som aff wåre egnas uttolckningar. Plutarc: de Isid: p. 353 säger: 'Dhe Egyptier hålla Swinen för ett orent diur som intet tienar til affgudarnas offer, effter hon löper i nedane, och de som dricka aff dhes miölck, de bekomma spettälsko oc skabb. Men at de en gång om Året i Månans fylle slachta Swijn och der aff äta, det gifwa de til skiäls, at Tyfven när han uti ett fylle skulle en gång jaga en Sugga, fan han uppå en kista, uti hwilcken Osiris kropp låg och hwijlade, den hon hade sönderrifwit: Denna sagan gilla intet alla, utan mena denne som många andra wara en ohörlig saak, ty dhe säya och at de gamle fordom hafwa så lastat öfwerflöd och kräselighet, så at uti Theboas Tempel är satt en pelare, på hwilken woro swåre förbannelser skreffne uppå Konungen Mannen, som aldraförst bedrog de Egyptier ifrån deras fordom enfaldiga och tunna kost.'

At Egyptierne intet åto Swijn det Plut. här förmäler, ey heller kunde lijda dem, bewitnar Herodotus l. 2. c. 47. p. 108. 'De Egyptier hålla Swjne för ett orent och styggt diur: så at der en går det förbii, och råkar komma wed det med sina kläder, så gå de til floden och twetta sig så wäl som Kläderna. — Icke heller är de Egyptier lofligit at offra Swijn til nogon affgud mera än månan och Solen (Libero) hwilka när de dem uti fylle offra, så äta de des kiött. Men at de på andre helgedagar och fäster hata Swinen, och allenast på denna ena fästen dhem slachta, der til säya de sig hafwa goda skiäl: hwilket fast de mig äro bekante, så är det icke tienligit at iag dem uppenbarar. Men offret som aff Swinen blifwer, förrättas således: Yttersta aff des rumpa och mieltan och isterhinnan läggia de tilsamman med thet andra feta, och upbränna thet på elden. Men köttet äta de på den dagen som fylle är, på hwilken dagen de och offra. Men på andra dagar äta de ingalunda Swijnkött. De som fattigare äro, de baka aff Miöl bullar effter en Sug-|265|gas eller Grijs lijknelser, och den sedan upäta. Bocken (det är Solen) slachta de och til ära på hans Fästs dag til afftonmåltid en Sugga. De helga och en annan dag Bocken til ära, de Egyptier, doch utan grijsstekar, effter de Grekers sätt. Allenast i des ställe som dhe hafwa en hoop med knöpar, hängiandes på ett halsband, så göra de aff tråder dockor af en armbogas längd, hafwandes en hängiandes knöp, hwilka Qwinfolcken föra kring på gatorna i staden och en stoor hoop föllia dem åt, spelandes på pijpa och dansa.'

l. 4. c. 186. p. 284. 'Dhe Egyptier smaka intet Swijnekött, ty heller föda de Boskap.'

Det läses och i den H. Skrifft, at Israels Barn som bodde några 100 År uti Egypten de åto icke heller Swijnekött, ey heller giorde de något Offer der aff, och såsom dhe lijkwäl brukade annan boskap, både til at äta som offra, så woro dhe Egyptierne til en styggelse. Och såsom Egyptierne höllo många Diur så heliga, at de dem för affgudar dyrckade; derföre hafwa de gamble Greker skrifwit om Egyptierna, at de giorde de Diuren til Gudar som de Greker och andre menniskior brukade til sin maat. Aff dhetta kan man nogsampt see, at de Egyptier hafwa warit såsom twungne til at äta och offra Swijnekött, hwilcket hoos de Romarer och andre i werlden höltz för liuflig och kostelig maat för des fetma skull, hwilcket och nogsamt gifwes tilkienna aff dhe nestfölliande Plutarchi ord, at en Konung benembd Mannen hafwer kommit dem der til, den de sedan med en uppenbar graffskrifft hafwa til en åminnelse förbannat; See och Diod. Sic: l. 2. p. 41. Denne Mannen synes ingen annan wara än den månge Lärde skrifwa om, som först drog medh en flotta utur Manheim (Swerige) aff hwilcken Swerige sitt namn hade, och for in i medel-

hafwet, och lade många öar under sigh och strander wid Egypten, om hwilcket iag talt hafwer uti Atl. T. 1. c. 35. p. 785 [= 493] och widare skall kungiöras, när iag kommer om wåras uttog at skrifwa. Eljest, hade han warit en infödd Konung, så hade han wäl lefwat effter Egypti landz Seed, och dhe icke heller honom en sådan förbannelse skrifft til graffskrifft giort. Men såsom Plutarchus gifwer tilkienna, at han lärt dem äta och offra Swijnkiött, det som här hoos oss war den förnämsta maten, som både til Solen, Jorden och Månan offrades, som de och åto aff, så at wåre gamble Fäder Hedningarna affmålandes alle Hieltars och Konungars lefwerne effter detta lifwet, prisade dem lycksaliga, aff det at de fingo äta aff Odens Swjneskincka, den aldrig bleff all, som läses uthi Edd: Myth: 33. p. 192. Altså finner sig klart nog, at denne Konung Mannen war här ifrån kommen, som icke allenast lärde dem äta Swijnekiött, utan och andre diurs kiött. Ty det är nogsamt bekant at för den starcka kiölden skull här i norden, så kan här ingen wähl och hälsosampt lefwa, utan man icke får äta diurs och foglars kött, hwilcket gifwer menniskian större wärma, det som nogsamt der utaff kan betygas, at uti hetzige Siukdomar fördrager här intet magan sådan hetzig maat, utan swagt |266| dricka och tunna soppor med korn och gryn kokade och miölckmaat. Twert om i de hetzige länder ätes mäst Örter, Salat, Meloner, Pumpor, Gurckor och Bröd aff allehanda Säd, och mechta lijtet Kiött. Detta betygar widare om de Egyptier Diod: Sic: l. 2. p. 40. 'Uti älsta tijderna åto de Egyptier allehanda frö och örter, kåhl och rötter som wäxte på ängiar och myror, serdeles den örten de kallade Agrostin som war mycket söt och gaff mycken föda. — Sedan begynte de och äta fisk, den de och i stor myckenhet bekomma, när floden Nilus han minskas effter sitt flödande. Sedan säyes de och ätit någre slags Boskaps kiött, och brukat deras skinn til kläden.'

Widare så tala wäl både Herodot: och Plutar: om detta offrande aff Swijnekött, och des ätande, men de uttyda intet gåtan, hwarföre det skedde, icke heller huru det kom till at Tyfwen jagade galten, och om han eller Tyfwen reeff sönder Osirin. Men det är intet undrandes, at de icke töras på gåtan, ty hon kunde intet wara der dichtat, emedan utgången på henne är, at Osiris (Solen) bleff dräpin oc dödat; och såsom Osiris intet någonsin är borta hoos de Egyptier, så wiste de intet hwarken hwad Tyfwen eller Galten betyda skulle. Plutarchus utlägger Tyfwens namn på åtskillige sätt, det han hade intet hafft behooff, om han hade lärt wåre norskas handlingar. Uthi sin Iside p. 363 säger han: 'at Typhen skall wara Hafwet (medlesta Hafwet) uti hwilcket floden Nilus faller och förgås.' Om Nilus skulle wara Osiris, effter en deel aff de Egyptiers uttolckning, så skulle Egyptierne aldrig annat giöra än gråta

Natt och dag, emedan Nilus dag och natt der infaller, och när skulle dhe då glädias aff Osiris igenkomst? Hwem skulle nåntzin trodt dem kommit på sådane galna uttydningar. Lijtet ofwanföre på samma blad förtällier han en annan utläggning om Tyfwen: 'at Tyfven han red på en Åsna och igenom 7 dagar flydde utur en slachtning, och när han undkom, födde han twenne sönner Hierusalem oc Judæam: Men (säger Plutarchus) der egenom är klart at dhe wilia indraga dhe Judiske handlingar under denne gåtan.' Hwem är som icke seer, at Egyptierne här affmåla Mosen och Israels barn, när de flydde utur Egypten genom röda hafwet, och inrättade Hierusalems stad och Judalandz regemente. Plut: föregifwer p. 371 uti en annan uttydning: 'at Tyfwen är menniskians eller des siäls deel, som är oförnufftig.' Lijka såsom han förr sade, at somblige wille at Osir skulle wara den förnufftige Siälens del. Jag rädz om så skulle wara, så finge en menniskia offtare orsak at sörja Tyfwen än glädias öfwer Osir. Men det skulle dem lärdom och wijsom falla alt för swårt, at inbilla den gemene man, at åhrligen komma tilsamman och begråta Osirim, och på en måna der effter glädias öfwer des igenkomst, och der igenom skulle förstås Siälens både förnufft som oförstånd, fast de än woro någre tusende, och alla hade |267| Demostenis och Ciceronis wältalande tungor, och nu mycket mera om de wille intala allmogen at Tyfwen han består aff 56 hörn, som Plut: talar p. 363. Solens, Månans och jordens skapelse och wärckande moth hwar andra genom åtskillige artige gåtor, skulle man wäl för gemene man lätt nog kunna affmåla, fast dhe än woro skumögde; men wijsa dem hwad Tyfwen är, och han skulle affmålas genom en skapnat aff 56 hörn, skulle intet låta giöra sig fast de wille sättia glasögon eller microscopier på deras näsor. Plut: talar widare p. 367. 'at somblige mena Tyfven wara Solens wäsende och Osir Månans.' Men då skulle, som förr är sagt, Osir begråtas 12 gånger om Året; ty månan mister til det ringesta 12 gånger sitt skeen, men Tyfwen för de Egyptier (der han Solen skulle wara) aldrig.

Altså seer man aff alt detta, at de Egyptier intet råkat på hwad Tyfwen är, emedan des gåta så wäl som sielfwa namnetz ursprung warit för dem fremmande, ehuru de fått någon kunskap, at Tyfwen skulle betyda alt det som giör en annan ting illa och förderfwar, såsom Plut: talar p. 369 säyandes: 'Tyfvens nampn tillegnas icke allenast en starck Torcka, stor Storm, hafwet och mörckret, utan alle ting som naturen kunna förderfwa.' p. 371. 'Alt det onda som skier diuren, örtren och andre ting i naturen, det säya dhe wara Tyfvens wärck och tilskyndan.' Widare säger Plut: p. 371. 'at Tyfvens namn är och Sate och Bober.' Ehuru han intet weet i hwad språk det gemenligen brukas. Om Plut: leffde och han allenast wille komma på wåre Torg i de store städer och

höra uppå när Mångelskorne träta, skulle han strax få finna hwad dhesse orden äre hoos gemene man i dagligit bruk, när dhe ropa på hwar andra: Tyfwer, Sathe, Bofwe, Skiälm; hade desse ord warit i gement bruuk hoos de Egyptier, Caldeer, Greker eller Latiner, så skulle de finnas i deras dagelige språk och öffning; men nu finner man dem allenast i några rum, der som de handla om fördolde saker, och deras Gudars handlingar, hwaraff man kan klarligen see, at dhe Egyptier dem med wåre gåtor utbekommit hafwa. Hwad nu Tyfwen är i anseende til Osirin eller Solen, är här wijst p. 238 [= s. 249] at det är winteren. Och undrar iag nog, effter Plut: tilstår, at Osir är Solen, och han ännu med månge andre teckn gifwer tilkienna hwad Tyfwen är, at han icke skulle råkat på Tyfwens rätta betydning: men iag kan understå, at såsom ingen winter i Egypten är, icke heller Solen för dem borta, och desse gåtor kommit til dem ifrån widt belägne orter, norr ifrån heel fremmande, så hafwer dhet nästan warit omöyeligit för honom at råka uppå Tyfwens rätta betydning. Jag will lijkwäl indraga Plutar: ord, hwarigenom han kunnat detta utgrunda. Först p. 372 kullkastar han deras mening, som ment at Tyfwen war Solen, säyandes: 'De äro intet til achtandes som säya at Solen är Tyfwen, emedan Tyfwen tillskrifwes intet något lius, intet det som något helsosamt kan uträtta och wärcka, ingen ordning, |268| icke heller at han kan komma någon ting åstad at wäxa eller röras.' Desse ord hafwa allenast kunnat gifwa Plutarcho wijd handen hwad Tyfwen är, nembl: tilskrifwes honom intet lius, så måtte han wara mörker. Kan han intet något wärcka i naturen, eller rörelse giöra, eller någon ting komma til wäga, så är han ju kiölden och winteren. Ty winteren hafwer med sig kiöld och mörker, der all ting står stilla utan rörelse, wäxande eller lijff. Än widare kunde Plut: detta förstådt aff det han säger p. 353. 'at Satur war Neptis och Tyfwens Fader.'

Satur han tillskrifwes, som alt för offta är wijst, at han bodde här längst upp i norden, vid: p. 41. 44 [= s. 56 och 58] och såsom allom bekandt är, at der är största kiölden, och när någon kiöld kommer til andre länder i söder, så wetta dhe alle med en munn säya, den kommer ifrån norden; ty säyes här Tyfwen, det är winteren, wara Saturs Son. Och bekänner han aff en mycket gammal Grek Theopompo 'at de som boo wid Solennes nedergång, de kalla Winteren Satur, och Sommaren Venadis och Wåren Frosepinan, och at all ting blifwa och wäxa aff Satur och Venadis.'

See här kan man strax see hwilcka Theopompus förstår genom dhem som boo widh Solens bortgång och nedergång: nembligen dhe norske, som mista Solen en godh tijd, och intet dem som hwar dag see henne gå neder, hwilcket skeer gemenligen öfwer hela werlden, icke heller dem som man menar boo i

wester, effter Solens dagelige nedergång är i wester, och upp uti öster; Ty de som boo i Africa som är den tridie delen aff werlden uti wester, i anseende til Indien som ligger i öster, hafwa aldrig någon Winter. Sedan seer man och aff de 3 delningarna, som wåre serdeles för andra uthskifffta Året, som talt är p. 164 [= s. 177] at Theopompus talar om wåre norske. Om desse 3 tijders namns ursprung skall talas i nesta Capittel. Än flere kienneteckn gifwer Plutarchus widh handen pag. 359. i dhet at 'Karlwagnen är Tyfwens Stierna,' det är: under Karlwagnen så är största winteren, hwilcket allom är bekant. Wijdare säger Plut. p. 366 'at Nephthyn kalla de jordenes yttersta enda in wed hafwet hwilken skall ware Tyfwens Hustru, och när Tyfwen fick Neptyn til Hustru, så war hon i förstonne ofruchtsam. Hwilket, om de intet detta förstå om en qwinna, utan om Gudinnan (Freja) så wilia de der igenom påminna at Jorden för sin hårdheet skull war i förstonne heel ofruchtsam.'

Här hafwer Plutar: någorlunda råkat på at Neptyn betyder Jordens yttersta in wid hafwet, ty kallar han och henne p. 355 och 375 *Finem*, det är det yttersta. Nep och Nip är Natten som sees aff Edd: p. 369. uti Nattens kienningar: Thyn är hafwet, som wijst är Atl: T. 1. c. 30. p. 722 [= s. 453]. Och är Neptyn dhen ytterste delen aff hafwet, der altijd Mörcker är under norrstiernan, halfwa Året igenom. |269| Derföre kallas och i Eddas 3 och 4 Myt. Nifulheim det nedersta och yttersta under Jorden, (det är, *fines terræ et inferi*) dädan all frost och kiöld kommer som redan wijst är p. 241 [= s. 252]. ty säges här rätteligen, at när Tyfwen Winteren tog Neptyn, den ytterste delen aff Jorden i Norden til Hustru, så war hon ofruchtsam i förstonne, det är först i Året, ty wår Årsdag begynnes om Winteren, då all Jorden är såsom döder och ofruchtsam; Men sedan när Osir Solen kommer tilbaka, så blifwer hon åter fruchtsam. See denne gåtan kan intet tillegnas de Egyptier, ty hwarcken är der den ytterste delen aff werlden, ey heller mörckret i halfwa Året, ey heller Jorden nåntzin ofruchtsam. Huru andre uti Egypten utlagdt detta om sin flod Nilo och deras land, det kan uti Plut: läsas, hwilcket hänger intet tilsammans, och derföre aff honom sielff förkastas. Utom detta så är aff Plut: wijst at Neptyn war och så Saturs dotter. Och än klarare talar han p. 368 säyandes: 'at Neptyn är det understa aff jorden som ingen kan see.'

See så talar och Edda M. 3 at Niffulheim är den nijonde delen aff werlden inunder Hell, som kallas *Inferus*. Och är ingen menniskia in til denne dag så långt kommen under norden, som läses aff alle Hollenskas, wåras, Engeländares, Frantzosers och andras Siöresor, at de kunna få see Neptyn, det är det understa aff Jorden mitt under norrstiernan. Än är Typhen affmålat genom någre Diur, som tiente Osir, såsom en Konung uthi dhet krig han

förde i Egypten: äfwen så hos wåre Skalder tillegnas så wäl en Krigzman desse diur så wäl som Solen. Til Exempel, Höken som är en Roffogel, är så wäl Solens teckn som en Krigzmans. En Siöhäst är en Siömans teckn, som watnetz: lijka så och Ormen, hwilcken är en klok, förståndig och rådsam Krigz-Öfwerstes eller Legatz kiänneteckn, så wäl som Solens, det som både hoos wåre Skalder, som de Grekers och Latiners allestädes finnes. Plut: säger p. 31. 'at wid staden Hermunbole wises Tyfvens beläte genom en Siöhäst, uppå hwilcken en Höök står som strider med en Orm. Typhen skall förstås genom Siöhästen, genom Höken krafft och begynnelse, utaff hwilka han, tagandes til sig mackt, intet kan uttröttas, utan aff onska brydder, bryr de andra.'

See hwilcken uttydning detta är? huru will detta stämma in med Solens, Jordens och Månans wärkan? Ney, en annan måtte wij hafwa. Höken betyda Solen Osirin, wijsar Plut. strax nedanföre. Näst der hos säger han: 'at Isis tillkomst utur Phænicia målas med en bunden Siöhäst.'

Men hwad det för en Siöhäst är, weet han intet. Isen som är längst under norden, hafwa wåre dichtat wara watnetz och jordens begynnelse, och sedan Solens och Månans med alle stiernors moder och ursprung, som i nesta Capittel wijsas skall; der til med sade de Isen wara det första och största skep (se Ise Skald och Edda i hafwetz namn p. 375.) så och den största Bro (Werel: Run: p. 29), Hafwetz |270| himmel och klädnat, och mera sådant, (Edda uti Isis kienning p. 349.). Efftersåsom Isen han bär många 1000 menniskior oc diur, och såsom de nordiske Folcken förnummo genom dagelig förfarenheet, hwad mycket dhe uträttade genom Ijsen; i det de hela winteren förde alla deras Timber, Metaller och waror öfwer Isen medan han satt fast wid Landet, och brukade då sitt största Fiskerij medh långa Noter, som hästar updraga tillijka med 20, 30, 50 och flere Personer. Sedan när han lösnade, så brukade de honom at fara aff och an på honom i Hafwet, at skiuta Siälar, Siöbiörnar och andre Diur och Fiskar, som sees aff Ol: Magni målning l. 18. c. 24. p. 698. och l. 20. c. 4. p. 752 och här p. 276 [= s. 289] F. *O.* ty dichtade de der aff, at Isen fan på den första Bro och första skiep, effter menniskian genom denne Ijsens styrkia och skickelse lärde sig byggia skiep och broar, och kallade så Isen den bundna Siöhästen, effter han altid när han först sig lägger, fäster sig in wed landetz strander och klippor. Derföre talar Ol: Magn. l. 1. c. 9. p. 26. 'på Isen hålles wärdzhus, marcknader och stora krig hos de norske.' Ty seer man och på de Egyptiers teckningar, såsom denna iag här 275 [= s. 286] F. 56 införer aff Pign. M. Is: p. 87. at Isis hon står intet i ett skiep, utan på en Ijsflaka, brukandes ett Lijnkläde til Segel, at wijsa det Ijsen är första skep och är och hennes nampn ursprungit aff wår Swenska Iss, som i nesta Cap: wijsas

skall. Altså är och rätt at Tyfwen så wäl som Isen affmålas med denne bundna Siöhäst; ty Isen han är bunden wid landet, och är Tyfwens winterens afföde: Och at Höken, det är Solen, fächtar med Ormen uppå Isen, betyder när Solen nu wid Åretz omwändelse will med Höke-wingar, åter begifwa sig upp åt himmelen, ifrån Orjdans Ijs och winters Siöhäst, der hon sig störtat. Ormen betyder Åretz omlopp, är så wäl aff wåre Skalder, Edda, sampt dhe Egypters affmålningar at finna; och wil iag allenast här p. 275 [= s. 286] F. 74. en indraga aff Pign: M. Isiaca p. 61. der Solen genom en Toredyfwels hufwud är affmålat innom en Orm, wiliandes bryta sig igenom der ormen bijter sig i stierten, ty hufwud betyder Åretz begynnelse och stierten ändan. Detta finner man och klarligen på de Lappars Trummor, hwilcka gemeenligen hafwa nederst på Trummorna under det andra eller tridie strecket in wed det nedersta rummet, det de kalla Hell (*inferos*) Solen ståendes med en Orm som sees aff Scheff: Lapp: p. 125. Fig: *A*. den här är införd p. 276 [= s. 286], Fig. *A*. Hwarest man seer dem, åfwan det öfwersta twärrstrecket, som skall betyda Himmelen, måla Månan och de andre Stiernorna med Foglarna och sine Gudar; men under det andra och tridie strecket som skall betyda Jorden, och dhet som under Jorden är uti Hell, måla de åtskillige Diur, och underst Solen med Atins Valkyrior (*Deæ infernales*). Ty aff Edd. Myt. 43 & 44. som indragen är, mena de Solen ut i Hell mitt under nor-|271|stiernan rätt hafwa sin boningh, och effter Touker gråter torra tårar, det är Snön om winteren, så kan hon aldrig lösas der ur, utan hon måste hwart Åhr dijt igen och dher sig hwjla, fast hon om Sommaren får komma up at förlusta sigh uppå Jorden. Om denne Touker och Herrokin som brukar Ormar til tömar see p. 244 [= s. 256]. talar och Plut. i sin Iside p. 358. säyandes: 'at när många gofwo sig jn til Åre (Orum) så kom och Typhens Frilla Thouker dijt, och Ormen som henne förfolgde, bleff ihieldräpin aff dem som fölgde Åre effter.'

Här äre fuller Plut: ord något åtskilde ifrån wåras Sagor, men det måste man icke undra. Thouker som är Tyfwens Winterens Frilla; det är den ytterste delen i norden som gråter Sniön, hwilcken ormen förföllier, det är åretz omlopp som förklarat är, när Winteren kommer och det nya året ingår, och Solen giömer sig under Jorden, hwilcka kallas de Winterdagarna, som föllia åretz omlopp, och dräpa Ormen. Derföre och Winteren uti Isi Saga och Edda i Winterens kienningar, kallas Ormsbane (*serpentis mors*). Ty hoos oss liggia Ormarna då i kulor såsom döda, men aldrig uti Egypten. Och såsom wij komma at tala omÅåre, så måste wij här införa huru Plut: hafwer åthskilliga meningar om Åretz (*Ori*) betydelse: men är intet undrandes, emedan ordet så wäl som des Gåta war fremmande för dhe Egyptier. p. 368 säger han:

'at Orus betyder Jorden oc des werld, som aldrig lärer heelt om intet blifwa, hafwer icke heller nogon begynnelse.' p. 376 säger han: 'Magneten är benen uti Ååre.'

Detta kommer intet öfwerens med des gåtor; ty huru kan då Åre på en wiss måna åhrligen födas, och få sina ögon igen, som han mister, som straxt aff ett annat rum utur Plut. skall indragas. pag. 366. 367 förmäler han at 'Åre är lufftens och wädretz fruchtsamhet som alt föder och underhåller'. Men dhetta kommer intet heller öfwerens med Åres gåtors beskrifwelse. Dessutan, hwar blåser icke Wädret på Jorden, mera eller mindre, Winter och Sommar, antingen Solen och Månan äro uppe eller nedre i söder eller norr?

Plutarch: Sympos: pag: [677] indrager aff een gammal Grek Antipater som berättar: 'at uti ett gammalt Grekiskt språk skulle Året kallas Åhr.'

Här aff kan en döma först, huru gammalt ord detta monde wara, när Plutar: som leffde wid Christi tijd, han nämpner den gambla Antipatrum, den somblige ment lefwat wid Alexandri Magni tijd, hwilcken säger det så kallat i ett gammalt Grekiskt språk. Men såsom wij inga äldre hafwa än Homerum och Hesiodum, och för dem Orpheum, som mehra än 1500 år leffde för Plutarchum, som och på Grekiska skrifwit, så finner man aldrig Året |272| hoos dem kallatz Åår, utan 'Ενιαυτὸς som sees aff Orph: Argonaut: v. 1105. Hesiod: Deor: gen. v. 58. hans opera 447. aff Scuto Herc: v. 87. Och hade för dhem något gammalt Grekiskt ord warit till, som hetat *Åore*, så hade de det wisserligen indragit, som togo sig före at så wäl skrifwa om werldenes första begynnelse och skapnat, som dhe älste Gudars och Konungars slächter. Här will iag biuda Orpheum, Hesiodum och Homerum, och alla andra Egyptier, Chaldeer och hwad de heeta, så skola dhe finna at Aore heter Aor, så wäl i gambla som nya Swenskan. Och aff wår genitivo Aores hafwa Grekerne giort sin nominativum *Ooros*, och Latinerne *Orus*. Och är här achtandes at Grekerne skrifwa det med ω som swarar mot wårt långa dubbla *aa* eller *åå* och är fuller wist det Plutar: säger, at detta ordet måtte warit i ett gammalt språk, men intet Grekiskan. Derföre och Pausanias en gammal och lärd Grek nekar det wara Grekiska i sin Corinth: 2. p. 141 säyandes: 'Nämmast Epidaurerna äro Trozarna, hwilka sina gamla handlingar skräckeligen wetta uphöja och berömma; de säya at Oare är först född i deras landskap. Men iag tycker at det ordet är Egyptiskt, ty intet synes det wara Grekiskt.'

Hade det warit Egyptiskt, så hade både Herodotus, Orpheus, Plato, Eudoxus, Plutarchus och flere som warit i Egypten, intet twijkat om des betydelse. Hade och dhe senare lärde som det landet besökt, wäl funnit på det ordet, som indraga många Judiske, Arabiske och Egyptiske skriffter, som sees

kan uti Kirch: Oed. Ægypt: Men man kan see aff Megiseri Lexicon at Året intet nämnes Åor uti alla effterfölliande Språk, ty Åor på Hebreiska heter *Scanah*. Arabiska *Alkept*. Puniska *Sene* och *Senathi*. Abyssiniska *Amatha*. Grekiska ἔνετος, ενιαυτὸς. Latin *Annus*. Italienska oc Spanska *Anno*. Fransyska *le an*. Tyska *Jar*. Hollenska *Yare*. Slaviska *Leitu*. Dalmatiska *godischye*. Lusatiska *Lato*. Polska *Rok*. Bömiska *Rok*. Cantabriska *Vrte*. Turckiska *Iul*, *Hil*, *Gil*. Ungerska *Estendeij*. Persiska *Neuruz*. Armeniska *Amn*. Peruvianiska *Mari*. Zergiska *Longanno Serpente*. Malviska *Tauvan*. Lappska *Isckie*. Javanska *Tauwan*. Men wij hafwa behullit Året nampn Aor i 4000 år, som stadfästes aff alle Skalder och wår H. Skrifft, der Gen: 1 cap. 14 v. står: Och Gud sade: warde Lius uthi Himmelens Fäste och åtskilie dag och natt, oc gifwe teckn, månader, dagar och Åår. Och Gud giorde 2 stora lius. See här får Plut. uplysning, der han pag. 372 säger: 'At Åretz ögon är Solen och Månan.'

Ty Året det både seer och hafwer hela sitt lius aff Solen och Månan, och aff dem alla dhes dagars omskifftningar. Och såsom här förmäles, at ååretz ögon är Solen och Månan, så måste wij nu indraga huru han uti en artigh gåta aff målas, på hwad sätt han dem årligen |273| mister, och åter dem igen bekommer. p. 206 [= s. 220] är aff Disas Saga infört, huru som Sigtrud med Disa aflade en Son widh nampn Åare, hwilcken war en mechtig Krigzman och stridde under Ijsen. Om hwilken, Sagan widare förmäler således: När Disa bleff nu gammal och hade effter sin mans död länge föreståt regementet, och hon nu skulle döö, öfwerantwardade hon honom regementet, och ibland andra Clenodier sitt. näät, der uti hon honom klädde. Och såsom han hade stoor lust sigh i jägerij öfwa, for han straxt när snön oc winteren kom, på skiijdor, men bleff der aff sniöblind, så at han i 40 dygn måtte hålla sig inne, och miste så båda ögonen, serdeles det öga som han syfftade med, war altjd längre mörkt än det andra, som han war waan at blunda med. Tilbad så Frigga, hwilcken befallte Tyfwen läggia wåta tårar på ögonen, hwar igenom han feck sin syn igen, då han strax dagen effter henne til ära på Isen red med alla sina hieltar til sperrz, och upsatte allehanda til prijs åt den som bäst rijda kunde, sedan effter många offers hållande, giästebod och Juleleekar, slöt han Julefästen med Syltekrijget. Detta är allenast summan aff Disas och åretz Saga, hwilcken elliest mycket widlyfftigare är. Uttydningen är sådan: när Isa eller Disa hade genom sitt konstiga näät upfunnit rätta årslängden effter Solens och Månans lop, hwilcken genom sin person affmålar jorden; ty Solen och Månan i sig sielfwa, giöra inga åtskilnader på dagar och månader, utan i anseende til Jorden, hwilcken de stundom på den ena sijdan, stundom på den andra uplysa,

74| Fig. 17. Fig. 33. |275|

Fig. 18.

Fig. 34.

Fig 52.

Fig. 56.

Fig. 57.

Fig. 73.

74.

75.

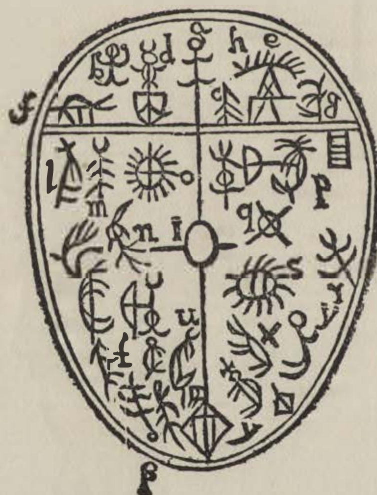

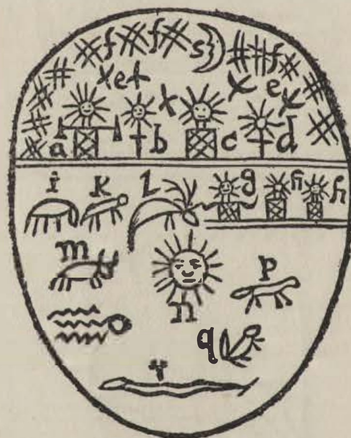

|276|

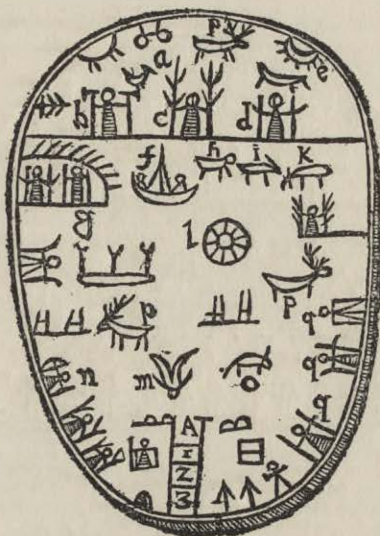
B

A

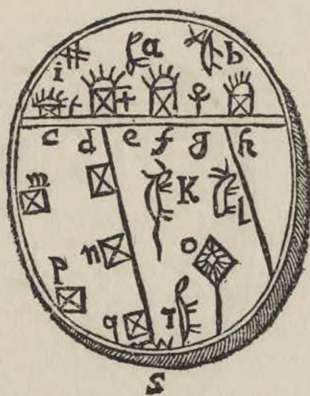

C

D

E

F

|278|

[277]

G

H

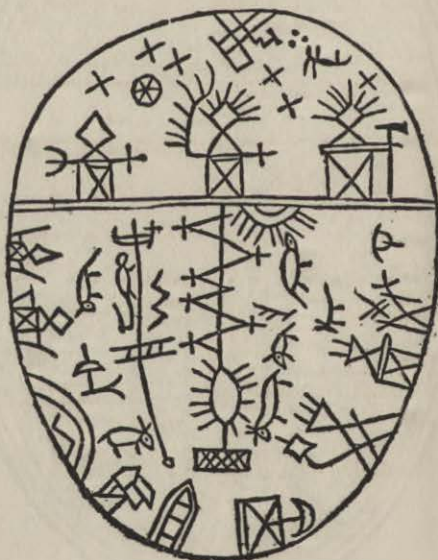

[278]

I

K

80| L |281|

76]

O

N

stundom mera i norr, stundom i söder, der med giörandes dagarnas åtskilnad för dem som boo på Jorden, hwilcka Disa nu uthmärckt hade med sitt nät, det hon nu påklädde sin son Årre, det är, effter hon och hennes slächt och föräldrar såsom Satur, Atle, Mundilfare och hans Söner Sol och Måna, hafwa nu med stor möda igenfunnit rätta åretz omgång effter Solens och Månans lop, så skulle nu han effter Nätet och Runstafwen hålla åretz rätta uträkning, såsom en Konung ägnar oc bör, och der effter i rätta tijder hålla sina Fäster, och Herjars ting, och andre allmenne ting, och hwad mera som nätet hade at betyda, som här nest skall förklaras. När Sonen Ååre nu hade moottagit regementet, så jagade han årligen och bleff altijd sniöblind. Hoos oss kallas den blifwa sniöblind, som aff det han för länge är ute i lufften när klart Soolskijn är, så blifwer han blind aff Sniöns starcka wederskeen ifrån Solen, så at när en kommer in i en stugu, kan han heelt och hållit intet se. Och den som swaga ögon hafwer, kan många gånger på 8, 10, 12, ja 20 dagar intet see och får en hetta i ögonen. Hwilcket för några år sedan, när heela Ianuarius och Februarius igenom war stadigt Soolskeen, många 100 personer hände, hwar aff många måste sökia Läkiarena innan de blefwo bättre. Kung Årre som här affmålar åretz omgång, säyes nu jaga, emedan Ååre eller tijden aldrig står stilla, utan löper som Watnet immerfort, och förmäles här blifwa sniöblind, och mista sina ögon, dhet är Solen och Månan, när de mitt i winteren störta sig i Oridan (Östersiön) och at han war längre blinder på det ena öga, som han syfftade med sta-|282|digt, dhet är Solen, emedan hon är 40 dagar borta, den som elliest i sig sielff är al tijdz lius, och menniskian uti des arbete stadigare och bättre til gagn och nytta; men dhet andra öga bleff snarare bättre, som Ååre blundar med, det är Månan, hwilcken i anseende til Solen 12 gånger om året blundar, det är, mister sitt skeen mot ny i nedan, och är intet öfwer 3 dagar borta, när Solen är 40. At Tyfwen, det är Winteren måtte läggia wåta tårar på ögonen, dhet är wåta Sniön, at utdraga hettan aff ögonen, hwilcket skeer när nu Solen kommer igen och sniön begynner smelta, då säyes ååre få begge sina ögon igen. At K. Orre sades strijda under Ijsen som nembt är p. 206 [= s. 220] och Frigga til ära instichtade en Riddare spärzleek ut på Ijsen, om hwilcken och Ol: Magn: l. 1. c. 24. p. 30 talar, den betyder den strijden som nu (Osiris, Sigtrud) Solen effter des igenkomst hielper sin son ååre at fortfara med och öfwerwinna winteren Tyfwen. Så talar Olaus Magnus. 'Fordom war den seed hoos Giöterna at om winteren wed December månans enda, då alla Siöar, Floder och Moras äro aff den starka winteren öfwertäckte med ijs, så församblade sig alla dhe som de bästa och kieckaste Hästarna hade at springa, uti alla landskap at rida til sperz. Dhen Hästen som lopp bättre än alla andra,

han måste föras til altaret och upbrännas, menandes at der igenom skulle de winna alla sina Fiender. — Sedan skiänckte dhe Konungen aff alla de andra Hästarna dhe bästa till at dem bruka uti Krijg.'

Ol. Magn. nämner intet til hwem eller hwarföre de offrade Hästar, men det är förr wijst at det skedde Solen til ära, effter hon nu war igenkommen, at hon skulle få den som skulle draga hennes wagn. Sedan berättar Ol. M. 'at det skedde den 26 Decembris', hwilket sedan som Jul är kastat tilbaka effter de Cristnas sätt, faller på den andra Juldagen; och ehuruwäl nu inga Hästar offras, så rida alla gemene man ännu kapp med sina hästar, den andra dagens morgon, ehuru de intet weta hwad det hafwer at betyda.

Wijdare när K. Åårre hade offrat Solen Hästen och ridit til spärs, och fullkomnat dhe andra offren, som altijd hölles på de 12 första dagar effter Juledagen, och förrättat alt det som war angelägit med sine under Konungar och Råd, som tiente till Rijksens nytta, så lycktades alt med leek i de 7 dagar som igenstodo til den 20, då alla 19 gyllende tahletz dagarna hade en ända, som synes aff Fig. p. 165 [=s. 178] aff Col. *XV*, *XVIII*, *XXI* och *XXIII* |283| hwarest på den 32 dagen effter Sohlens ingång i Steenbocken står ett uprätt horn, då de 12 högsta Fästdagarna äro förbij, och sedan på den 39 dagen stå alla hornen nederstielpte, då de 7 lekedagar äro förbij, då syltekrijget angick, hwilcket betyda skulle at och nu Fötterna och Hufwud aff Galten, som reff ut ögonen på Osir eller Oerre, skulle nu till ändskap aff alt offer och glädie upätas. Om detta giästebod i kriget, är förr förmält p. 228 [= s. 239].

Är således Ååretz ögons (nemlig Solens och Månans) bortmistande om winteren (som är kallader Tyfwen och Galten) icke allenast i denne Disas saga affmålader, utan och genom den 1 gåta p. 50. 70. 73 [= s. 63, 83, 86] genom des störtande i Oeridan, och alle de andre; men serdeles uti de gåtor som affmåla Solen och Månan genom Synen eller Ögona, såsom den 5 p. 249 [= s. 260] der Freja (Jorden) mister sin syn, den 10 der Attin sätter sitt öga i pant (p. 251 [= s. 262]) den 11. p. 252 [= s. 263] der Freja mister sitt Hufwud medh begge ögonen, och leken Blindbocken, der både ögonen på Bocken (p. 232 [= s. 242]) (*Bacchum* s. *Solem*) bindas till, och aff den första han i leken bekommer, löses. At Solen affmålas genom Bocken, är allom bekant, och kan läsas i Pjgnorio p. 2. etc. och här p. 147. 149 [= s. 160, 162].

Huru Disa är med nät klädd, är wijst aff Fig. 38. p. 210 [= s. 223] och huru hon kläder på sin son Oere nätet, kan man finna undertijden fremst uti de målade Runstafwar på Pergament. Lapparne på sine Runstafwar måla och Disa, Freja eller Äfia med nät, som synes aff Tab. 14 Atl: T. 1. Fig: 50 och här p. 277 [= s. 288] Fig. 50. Men uti Scheff: Lapp: p. 125 här p. 276 [= s.

286] *A* är både Christus och hans Apostlar, så och Thor och Storjunkaren (Freja) alla med nät affmålade, men ey deras drengiar. Pag. 280 [= s. 289] *h. i.* dher är Disa och hennes Son Åårre allena medh nät affmålade; och måtte denne åtskilnan, så i detta, som annat, komma på Lapparnas Trummor der aff, at icke alla denne tijden förstå sig på de älstas trummor, sedan såsom de antagit Christendomen och aflagt en deel aff sit gambla Hedniska wäsende, ehuru somblige det intet kunna öfwergifwa. Och har man nu stoor möda at få någon kunskap aff dem om deras Trummor, först derföre som iag sade, at många äro gode Christne, som intet willia wetta der aff. En deel äre mycket rädda, och fruchta, der de något bekiänna torde, at de skola stå ut hårda straff Ty råkar man sällan på dem som rätt förstånd hafwa på dheras Trummor och dhes målningar, och när man en sådan får fatt, måtte man tala med honom allena, och wäl pläga honom med brännewijn, och gifwa honom Rixdaler, elliest achtar han intet annat mynt der emot, och tör ändå offta skee, at man med detta intet kan hoos somblige något uthrätta, så lönligit hålla de sin konst oc i så stort wärde. Nu såsom igenom så mångas gåtor och affmålningar wijst är, at Freja, det är Jorden, eller des son Ååre, det är Året, mister |284| sina ögon en tijd om Året här i Sweriges norra deel, som intet skeer här nedre i Swerige, mycket mindre i de andre södre länder, och Egypten; så är lätt för allom at döma, at så wäl gåtorna som affmåhlningarna, dhe äro komne här ifrån norden til de andre folcken i werlden, och at dhe så mycket mindre kunnat råkat på des uthtydningar, emedan Solens och Månans borttawarande hoos dem aldrig skeer, såsom nu nogsamt aff föregående som aff effterfölliande skiähl sees kan. Uthi den mycket sällsamme Koppartaflan som affmålar Osiris, Isis och des Sons Ores skapnader, och flere des diurs lijknelse, hwilcken de mena wara förder ifrån Egypten till Italien, och upgrafwen uti Borbons stads nederbrutna murar, och nu förwaras hoos Hertigen aff Mantua som läses i Pignorio p. 12. der finnes ett beläte under bokstafwen *K. K.* med ett nät öfwerdragit, det iag här p. 209 [= s. 222] F. 36 hafwer låtit affrijta, hwilket Pignorius med twikande menar wara Ååre, men utlägger intet hwad nätet hafwer at betyda, såsom han och intet på alle de andras skapelser och lijknelser några serdeles uttydningar giör, utan allenast hwad han kunnat bekomma aff de älste Grekiske och Latiniske Skribenter, hwad för nampn desse menniskiors beläter skulle hafwa, och hwad för willdiurs beläter det skulle wara som hoos dem stå. Hwilcket doch öfwermottan lärdt och wäl är aff honom giort, emedan han bättre der uppå råkat än några andre, som tillbudit sin flijt der utinnan. Han menar nu, som sagt är, detta belätet wjd *K. K.* uthi sin Mensa Isiaca, wara Ååre, och det hafwer han rätt råkat på, fast han intet weet Nätetz betyd-

ning, eller at det är Aåre. Ty han p. 50 uttyder den effter några dhe Egyptiers wildfarelse, at det skulle wara heela werlden, hwilket iag reda förlagt; och hwar och en kan straxt aff effterfölliande förnimma, at Aåre mister hwart År här uti norden sina ögon Solen och Månan, och får dem igen. Hwilcket intet kan säyas om hela werlden, ty hela verlden mister intet Solen och Månan, för än Gud den högste giör en ända på alt. Ty säger Plut: p. 373. 'at somblige aff Egyptierna säya Typhen slagit ut ögat på åår, andre, at han det hafwer utrifwit och upswulgit, och det sedan lefwererat åt Solen.'

Huru en deel af Egyptierne uttyda Aåre genom Werlden och des Elementers uttydelse, må en, doch utan något nöye, läsa det i Plutarcho på samma blad; men det han säger at Typhen han reeff ut ögat och gaff dhet Solen igen, uttyda somblige wara när Månan mister sitt skeen uti nedane, när han är in wedh Solen, då säyes Tyfwen taga det bort. Och sedan när månan kommer i fylle, så skall det betyda at Tyfwen lefwererar Ores öga månan åth Solen igen. Dhenne uttydningen kunde någon lijkheet hafwa, ehuru hon i många stycken haltar. Ty först säjes aff Plut: p. 372. 'at uti de wijsor som de söngo Osir til ära, så tilbidia de och honom som ligger giömder i Osiris famn: och i den ytterste dagen aff månan Epipho (Æfia, Oefia) då Solen och Månan komma i en linia tillsammans; då begå de Åretz ö-|285|gons födelsedag, ty dhe tro icke allenast Månan, utan och Solen wara Aåres ögon.'

See, här seer man 1. at icke allenast Månan, utan och Solen äre åretz ögon. 2. så födas allenast på en måna i åre Åres ögon på nytt, och kan så intet ååret förstås om hela werlden, utan allena om wåre norske, som dem mista, och å nyo födas för dem igen. 3. Då säges Aåre liggia giömder i Osirs famn, när Solen och Månan komma i en ljnie tillsamman, oc skeer när Solen och Månan både äre under Jorden störtade i Oridan, och när de nu wända sig tilbaka at de komma at synas för dem i nordan dehlen aff Swerige, då födes och springer det nya året med sina nyfödda ögon utur Osirs fampn. 4. kan intet Typhen uttydas swälgt allenast det ena ögat Månan, ty Tyfwen är den mörcka winteren, som reda klarligen är wijst, och warar allenast en tijd om året, och swälger både Sool och Måna. Der till med om Tyfwens swälljande skulle förstås om månans nedan, så skulle han säyas swälgt eller utslagit Ores Öga 12 gånger om Året i hwart nedan, hwilcket ingen gåta förmäler, icke heller tilstå de Egyptier sådan gåta til sig kommit. Ty bör i Plutarcho detta rum ändras effter wåras och hans egne ord effter de rättare Egyptiers gåtor, at Tyfwen han utslog båda ögonen på Aore, det är winteren med mörckret han giömmer både Solens och Månans lius för oss här i norden.

Här aff seer man och, at de som giort månan Epiphi til at swara moth månan

Iunium eller Novembrem, såsom de nu stå i denne tijden mot Solens gång, de fara will. Ty Aore får först sina Ögon igen, Sol och Måna, mot 20 dagar effter Solens ingång i Stenbocken, för dem som henne mista i 40 dygn, hwilcket swarar nu mot den 30 Dec. Plut. nämner intet hwad måna hos de Greker eller Latiner swara emot Epiphi, men dhet är lätt at igenfinna, emot hwilcken hon bör swara, emedan Plutar: säger, at på den ytterste hans dag, när Sol och Måna äro uti en linie tillsamman, hålles Aores Ögons Fäst. Aff wåre Runstafwar p. 165 [= s. 178] är wijst, at på den 19 dagen effter Solens ingång i Stenbocken så begynnes om Afftonen aff alle gemene man rätta Åretz ingång, och på den 20 är rätta stora Julfästen, och de 5 dagar tillförende äro Fyrejuls eller Skottårsdagarna, som intet rätt räknas til ens måna bestående aff 30 dagar, utan gemene man pläga dhem stundom räkna in till föregående måna, stundom in till den första månan i Året, hwilken då beräknas för 35 dagar i månan. Altså är den ytterste månan i gamla Året effter gemene mans årsräkningen (*annus vulgaris*) den som består aff 30 dagar medan Solen är borta 15 dagar för än hon går i Stenbocken, och 15 dagar effter des ingång, så at på den 16 så begynnes Fyrejul eller Saturs Fäst då Aores ögon födas, det är när Solen och månan begynna lysa uppå bergen och äro uti en linia, det är at begge äro uthi Stenbockens tecknet. See detta skeer intet hwart år, utan allenast 5 eller 6 gånger innom de 19 Års omlopp, som Sol och Måna komma igen till sina förra lopp, ny och nedan. Såsom till Exempel, uti detta Året Anno 1687, så in-|286|gick Solen i Stenbocken wid pass den 11 Decemb: den 15 dagen der effter på Runstafwe[n] Col: *VI.* p. 165 [= s. 178] faller han på den 25 ejusdem då Solen är öfwerst i Stenbocken, doch än under Jorden. Månan tänder sitt ny då den 24 Decemb: som är den 14 dagen effter Solens ingång i Stenbocken (see col: *VI.*) kl. 4 för middagen, och är samma dag nederst i stenbocken och så under Jorden. Men för hans hastiga lopp skull i Zodiaco, är han reda den 25 Dec. tillika med Solen öfwerst i Stenbocken, och således träffat det Plut: talar at dhe äro både uti en linia. Hwarföre såsom både Solen och Månan än borta äro under Jorden för oss den 25 Dec. i norden, så komma dhe på dhen 26 ejusdem begge at synas uppå himmelen, och då säyes åhret rätteligen alt på en dag få sina ögon igen, at de tillika födas å nyo. Men åter i detta År 1688 då är månan den 13 December i Steenbocken under Jorden, och den 15 uti Watuman, då han låter sig see, och altså 11 dagar födas Aores öga Månan för än Solen; hwilcket är förmält i Disas Saga, effter dhet är dhet öga som Ååre offtare blundar med i sitt jagande, och således intet så länge är blind på det, som på det andra öga som är Solen.

Aff detta seer man nu och, at Egyptierne lärt räkna aff oss både det Astronomiska, som det gemene mans åhrtaal. Hwilcket straxt synes der aff, at Plutarchus p. 367. som här p. 213 [= s. 225] är indragit, säger at på den 19 dagen om qwällen, så ropa de at Osir är igenfunnin, dhet är Solen. Denne månan är dhen som kallas hoos oss Göja, och begynner sin räkning aff den puncten, när Solen är ingången i Stenbocken, och kallas dhet Astronomiska året. Men den Månan Epiphi, han är effter det gemene mans årtaal, den ytterste månan i Året; Nu willie wij wijsa, hwad för en otrolig sammanstämningh är emillan alla Plutarchi ord och begge Månarna. På den ytterste dagen i månan Epiphi så säger han dem begå Aores ögons Solens oc månans födelse, hwilcket nu är wijst skee på den ytterste dagen i månan, och uti sielfwa Året nembligen på den 15 dagens affton, och på den 16 dagen effter Solens ingång i Steenbocken, då Solen och Månan födas, det är begynna wijsa sig på bergen, då Fyrejuls fästen ingår med glädie och tackas för det förra Året, som talt är p. 50. 73. 74 [= s. 63, 86, 87] och glädias at de få see Solen som Procop. talar. Men på den 19 dagens affton aff månan Giöja och des 20 dag, sedan Solen insteeg i Steenbocken, då Solen skiijner full, heel och hållin nedre på slätten, då ropas att de fådt Osir (Solen) fullkomligen igen; Då sielfwa stora Julhelgen ingick at de offrade och bodo för ett lyckosampt nytt År. Detta bekräfftas ännu klarare aff ett annat rum i Plut: Isid: p. 372. när Solens och Månans Födelse fäst begicks säyandes: 'En Koo taga de, den de leeda 7 gånger kring deras Tempel, när Solen är i winter stadbragde: och kallas denne Solens omwändning Osirs igensökning, och at gudinnan (Freja eller Jorden) hon längtar nu effter watn (det är Regn) medan den hårda winteren påstår. Och at dhe gå 7 gånger kring Templet med |287| Koon, betyder at på den siunde månan, så lychtar Solen sitt lopp ifrån winterstadbragde in til Sommar stadbragde. Aldraförst aff alla så offrade Disas eller Isas son Oare Solen til ära, på den 4de dagen i månan, såsom är skrifwit i den boken, som handlar om Åretz Födelse.'

Här förstås nu klarligen at Solens och månans födelse dag, eller Osiris igensökning och igenkomst är wid winterstadbragde, och dhen 4 dagen uti Månaden som Oåre offras först aff alla Solen til ära, är den 4 Fyrejuls dagens affton, för dem som begynna räkna Året ifrån Solens igenkomst, och räkna de 5 Fyrejulsdagarna in uti första Års månan, som instämmer lijka med den 19 dagen effter Astronomiska Årsräkningen på månan Gioja, då Galten framhafwes aff Konungen til at offras, Solen eller Osir som wijst är p. 229 [= s. 240]. Utaff detta härliga Plut: rum kan en som allenast en droppa förstånd hafwer i sin hierna see, at Solen är Osiris, och gudinnan (Freja) är jorden och at hon längtar här i Swerige, då winteren påstår, at Solen må komma igen, och smelta

bort sniön och gifwa Regn. Ty Barnen är nu reda bekant, at i Egypten är ingen winter, och kan så intet Gudinnan der säyas längta effter watn eller Regn, der aldrig watn fryys tillsamman eller någonsin behöfwer regn. Derföre siunger och den gamble Latinske Poeten Tibullus i sin Eleg: 7. l. 1. mechta klart. 'För din skull o stora flod Nile, så begär Egypten aldrig regn, ey heller bedes des säd och örter nontzin nogon dagg på sig at komma ofwan ifrån Thor.' Ty allom är bekant, at floden Nilus om missommars tijd så rijkeligen watnar Egypten, at de sedan aldrig behöfwa Regn. Och skulle om winteren det och skee, så blefwo all deras Säd förderfwat, ty hon står då i bästa wäxten at mognas mot Mars och April måna, då wij här i norden först begynna at såå. Här aff kan nu och uthgrundas hwad för en måna det skall wara som Plut. p. 378 säger: 'På den 19 dagen i första månadenom, så begå de Mercurs fäst, ätandes honung och fijkon, och ropa: Sanningen är liuflig och sööt.'

Mercur är så wäl Solens namn, såsom läses hoos Macrob: och andre, såväl som Siuxtins, hwilken fann på genom sin uträkning Åretz gång, och underwijste sin dotter Disa det, och wijsar sig straxt, at denne 19 dagen är den samma 19 dagen aff månan Choja, när Solens Fäst eller Julfästen hålles; såsom och aff honningen och fikona de åto. Ty hos wåre Fäder, hwilcket och än i dag mångestädes skeer, så gifwes åt Julgästerna Honingzjulbullor eller Honungzkakor at äta, och miöd oc miölska som aff honing brygges at dricka. Oc detta särdeles Skalderne och Mercur til ära, effter han med dem funnit på Skaldekonsten, |288| Bokstäfwerna, Runstafwarnas räkning, oc andre konstige saker; och derföre dem til åminnelse spelas och siunges den leeken, hwar uti många Personer komma tillsamman och dantza alla uti en ring, och då begynnes siungas: Hå, hå, Räfwen han låckar på Isen, och iag will dig siunga en skrifware wijsa. Och då wijsar han med åthäfworna i dantzen, huru en Skrifware sig bär åt. Straxt begynner en annan samma ord at siunga, Hå, Hå etc. och säger sig wilia siunga en Spelmans wijsa och med åthäfwor wijsar i dantzen huru en spelman bär sig åt; sedan wijsar den tridie sig kunna wäfwa, den fierde giöra skoor, den femte swarfwa, den siette giöra Runstafwar, och således wijsar hwar och en i Dantzen genom ord, händers, fötters och kropps åthäfwor, alla de konster som någonsin äre upfundne, och slutes så leekens sång med de orden: huru liuflig och wijs än konsten och lärdom. Här måtte och ingen undra, at en Måna hafwer flera nampn, hwilcket icke allenast hoos oss har warit i bruk, utan och hoos andre Folck i werlden, så och at desse Fäster äre hoos de Egyptier skridne ifrån sine rätte Årstijder, emedan de hafwa utlåtit de 6 timar på hwart År, som skulle läggias til de 365 dagar i Året. Deraff är kommit, at de lärde intet komma öfwerens, moot hwilcka Månar hoos de

Greker oc Latiner de Egyptiers wara skulle. Såsom till Exempel der Plutarchus p. 378 talar om de sorge- och bedröfwelses dagar, som hölles när Solen hon sig giömer, säger han: 'Detta skier i den månan som dhe pläga såå sin säd, när Siustiernorna begynna gå up, hwilcken måna dhe Egyptier kalla Athyr, och de Athenienser Pyanepsion, och de Bæotier Damatrum.'

När man nu seer effter hwad tijd Siustiernorna synnas gå up, så är det nu wid pass den 10 November, men wid Plutarchi tijd widh pass 25 November effter som Plinius säger, indragen p. 178 [=s. 192] at Solen steeg i Stenbocken den 25 wid pass Decemb: effter Cal: Iulianum. Och altså swarade då de Egyptiers Athyr mot December, nembligen från den 25 Novemb: till den 25 Dec: och åter 100 eller flere Åhr för Plutarchi tijd måtte han swarat moth Ianuarium eller Februarium såsom kan sees här p. 114 [= s. 126] huru dhe Grekers måna Mæmacterion, som är nest effter Panyopsin, han räknas aff somblige för September, andre för November, andre för December och andre för Iunio. Hwar aff synes klarligen som och tillförende p. 192 [= s. 205] wijst är, huru de Egyptiers Fäster gådt omkring med des månar hela Åre igenom: doch synnes aff desse Plut: ord och andre lärdas, at dhe Egyptiers Präster måtte något senare hafft wissa tijder, när de skulle rätteligen fägna Osirs igenkomst, efftersåsom här så klarligen står, at uti winterstadbragde så leddes Koon kring Templet, oc Gudinnan Freja längtade effter Osirs igenkomst med Regn och Watn. Wij willie nu komma tilbaka til wår Ååre Disas son, hwilken hon påklädde sitt nät, om och någon sådan |289| skapnad fins hoos de Egyptier. Uti Pignorii mensa Isiaca fins det intet; men uthi Kircheri Oedip: T. 1. Syn: 17. p. 500 är en heel artig målning, der Disa sitter med sitt näät om Hufwud och Låren, och hafwer sins sons beläte i Knän med Nät öfwerklädd, den iag här låtit införa p. 210 [= s. 223] *B.* ehuru Kirch: icke heller weet, hwad detta nätet hafwer at betyda, det som iag nu aff wåras Gåtor och Sagor utwijst hafwer.

Än widare willie wij tillsee, hwad de lärde beskrifwa Ååre med, som och gifwa tilkienna den wara nordan från kommen. Plut: säger 375. 'det förtällies ännu i dhe Böcker, som Mercur skrifwit hafwer, at den som i händer hafwer och förestår Solens stadbragdz omwändning, den kallas Ååre (Orus) och hoos dhe Greker Apollo.' Det är nogsamt kunnigt, at de Egyptiers år begyntes om Hösten, som sees aff Scalig: l. 3. p. 195 och Ioseph: Antiq: l. 1. c. 4. Altså kan ingalunda de gåtor och dichter, som woro om Ååre Osirs son, och hans ögon, som föddes om Winteren, och förstodz då Solens stadbragdz omwändning, tillegnas Egyptierne, emedan de om Hösten räknade sit års omwändning, utan allena oss som om winteren begynna wårt år. Pag. 359 säger Plutarchus 'at dhet sades ååre wara hwitt.' Detta utlägger intet Plut: hwad det betydde,

men hoos oss säges ååre hafwa 3 fergor, så wäl som Freja, nembligen först hwijt, det är när ååre begynnes om winteren, så är des klädnat aff sniön heel hwijt, det Egypten intet kan sig tillegna, 2. om Sommaren grön. Dädan det gemena ordspråket: åretz gröda eller grönska. 3. swart eller mörckgrå om hösten, när säden är affskurin och grönskan borta. Dädan säyes, de mörcka och swarta åretz höstedagar. Detta ware så nogsamt sagt om Ååre, Tyfwen, Nepthin, den bundna Siöhästen, Ormen, och hwadh mehra som skall affmåla Solens och Månans gång mot Jorden, at giöra året och des tijder, Winter, Sommar och Höst, at dhe förbildade lijknelser heelt och hållit äro wåre Fäders, och här ifrån komne, och kunna intet lämpas til Egypten, eller Solens och Månans skickelse i året moth Egypti land. Wij wilie åter komma tilbaka til Osirin, och utgrunda hwad Herodotus och Diodorus uti indragne rum widare om honom tala, och wijsa at och effterföljande (såsom dhe föregående) gåtor och seder som honom til ära sönges, dichtades och öfwades, de äro och här ifrån komne. Plutar: han förmäler här p. 264 [= s. 275] at Tyfwen jagade effter Galten uti ett månadz fylle, och fan på Osir, der han låg i en kista och hwilade, och bleff då uthkastadt och sönderrifwen. Men Plut: nempner intet klarligen här, antingen han bleff aff Galten eller Tyfwen sönderrifwen, utan p. 373 säger han, at somblige förmäla, at Tyfwen han slog ut öga, andre at han det utrijffna ögat upswälgde. När man desse tu rum jemförer sin emillan, så och med den andra gåtan, som wåre p. 236 [= s. 247] hafwa om Aadon eller Atin, at han aff jagande trötnat up i Skogen, och sig hwijlat, och hans kropp sönderrifwen aff en Galt, den de Greker tillstå sig här ifrån bekommit, som straxt här effter förklaras skall, så kan |290| man see at Galten han reeff ut ögat, men Tyfwen dhet giömde och sedan igen lefwererade. Hwilcket sålunda uttydes; Tyfwen jagade uti månans fylle effter Galten, det är, Winteren han drifwer och jagar Swinen, at dhe måtte genom sitt tryne grafwa och bööka effter sin föda neder i Jorden, at bekomma Summil (*Filipendula*) och andre Rötter som dhe gierna äta, sedan de intet hafwa någon föda aff Gräs och Örter ofwan på Marcken, dhe Winteren begynnt affköla, och genom Frosten förskämma alt hwad som ofwan Jorden är, och reda dragit en tunn skorpa och kiälu öfwer Jorden. Hwar aff wåre Skalder togo anledning at giöra den gåtan, at Galten då fan på Solen neder i Jorden, at henne sönderrifwa, när hon om Winteren sig giömer, och sades denne jagningen skee i Månans fylle, ty som wijst är p. 75, 76 [= s. 88] så hafwe wij största fylle om Winteren för andre i heela Werlden, så wijda wij boo längst norr, så at Månan i 2 eller 3 dygn skijner oss utan någon nedergång alt stadigt. Sedan säger han Tyfwen upswälgt öga, det är, så länge som Solen uti 40 eller flere dagar är borta, så säyes

Winteren med Sniön gioma Solen eller swelga Aåres öga: Men uti första Töö, som skeer uti Juledagarna, då Solen kommer igen, hwilcket altijd kallas 13 dagens Töö, det alle gemene man i Swerige säkert hålla stadigt på den dagen skee, som och merendels skeer: hwilcket p. 165 [= s. 178] Col: *VI.* infaller på den 33 dagen effter Solens ingång i Steenbocken, eller 12 dagar sedan Solen är synter neder på slätten, och de 12 Gudars offerdagar äro förbij, då säyes Tyfwen winteren fullkomligen gifwa sitt öga igen. Effter nu Solen wärckar at det första Töö i Året är kommit. Dädan är dhet ordspråket, Det Winteren giömde i Sniö, det finnes i Trettondags Töö. Och dädan det ordspråket som gemene man bruka, at säya om dhem alla som sina missgierningar willia döllia, men tijden lijkwäl omsijder uppenbarar; det som giömes i Snö, dhet finnes i Töö; Än ett ordspråk hafwa de; Giöjas Töö är Thores Glö, det är, när första Töö kommer, så wijsar Solen (Thor) sin hetta och wärma. Äfwensom det ordspråket twert emot uti Novemb: brukas, och på Runstafwen finnes; Giöjas Uur är Thores Buur, eller oc twert om Thores Uur är Giöjas Buur. Det är effter dhet förras lydelse, när Giöja Jorden blifwer öfwertäckt med Sniö och Urwäder, så blifwer Thore (Solen) giömder under Jorden och Sniön: Och effter det senare, när Thore Solen wid sin undergång gifwer köld och Urwäder, så blifwer Giöja eller Jorden heel och hållin insängt och giömder i Snö och Frost. Herodotus uti indragne rum p. 264 [= s. 276] förmäler, at de Egyptier intet ledo Swijn, eller tordes komma wid dem, mycket mindre slachta dem til offers, eller dheras Kött äta, men lijkwäl måste de en gång om Året det gö|291|ra, uti Solens och Månans Fäst, och der til wara en serdeles orsak, den han tycker sig intet tiena at uppenbara. Om Herodotus detta wettat och intet williat utsäya, så måste han tyckt denne Gåta wara för grofft dichtat om Solen, at ett så ringa och oreent Diur, som Galten är, skulle funnit på Solen, och hennes ögon uthrifwit, så och dhes hemblige ting. Man kan klarligen see aff wår andra gåta, som förmäler pag. 236 [= s. 247] at Galten han reeff bort Solens hembliga ting, så och uti den 9 gåtan at Frej (Solen) hon gäller sig. p. 251 [= s. 262]. At detta betyder Solens krafft, den Winteren heel och hållin här i norden förtager, så at ingen ting kan wäxa. Dhet är ingen okunnigt at wåre Skalder hafwa kallat Jorden all tings moder, som sees dessutan aff Eddas Förtaal p. 111. och Jordens kienning p. 350. effter ifrån henne alle Örter, Diur och Menniskior upwäxa, och sin födo hafwa, derföre och de Christne tala, at wij alle måtte komma til Jord, som allas wår moder är, dädan wij äre tagne. Solen åter hafwa de ljknat wid en mechtig och fruchtsam Man, och en Mans hembliga ting, hwilken Jorden besåår, som sees aff Skalderne oc Edd: Mytol: och Solens kienning: ty de sågo at Jorden utan Sohlen war

heel ofruchtsam. Serdeles gaff dem dhetta wid handen den starcka Winter längst up i Norden, hwarest alt den tijden synes wara dödt, som talt är pag. 136 [= s. 149]. hwilcket snarare här kom dem til at dyrcka Solen, för des uppenbarliga wärckan, än dem androm uti södre länder, der hon alt affbrände missommars tijden.

Detta wijses nog aff åtskillige teckn. Än i dag längst norden hoos Ryssarnas Lappar så affmåla de Jorden under en Qwinnas beläte med många Bröst som sees aff Blaus Atlante Moscoviæ pagina 31. hwars affmålning iag här infört hafwer p. 212 [= s. 224] F. 30. der somlige beläten hafwa 2 eller 3 hufwuden på bröstet affmålade, andre många bröst, oc kring dem stå Rendiurens horn, dem dhe offra til Jorden eller Storjunckaren som wåre Lappar henne kalla, hwilcke på lijka sätt affbilda Jorden, som sees aff Fig: 31. wählförståendes dhe Lappar som boo moth Ijshafwet under den 72 och 73 högdzgraden, ty de som boo nämre åt Swerige, äro merendels Cristne, och dhe som icke aff dem äre alldeles gode Christne, måla så wäl på sine trummor Gud Fader, hans Son och then Helge Anda, så wäl som sine Affgudar Thor, Atin och Freja, lijka dhe Samaritaner, som blandade Judarnas rätta Gudz dyrckan med de hedniskas Affgudadyrckan. Desse Lappar när de offra, så skära de ut på Renen des hemlige ting, och binda kring halsen på Jordens beläte, som synes aff den 31 Fig. p. 212 [= s. 224] betydandes at Solens hembliga tings krafft giör Jorden hafwande och fruchtsam. Ty finner man och på somblige Laptrummor, at dhe in under Frejas eller Disas (Storjunckarens) beläte affmåla en sådan Rens hembliga ting, som sees aff p. 277 [=s. 288] Fig. 50. der wid bokstafwen *F*. Freja står med mänge Bröst affrijtat, och en Reen på wenstra sijdan om henne och in under linian des hembliga ting, der igenom de wille låta förstå, at Solen när hon är under Jorden om Winteren, och nu under den långa Natten hwijlar sig med jor-|292|den, (ty då bär Jorden ingen Frucht) då besofwer hon Jorden. Dherföre hafwa wår[e] sagt at Winteren är Sommarens moder, oc kallat den första Julenatt Modernatten, som sees aff Vorm: Fast. Danic: det han aff Beda wijsar. Ty hafwa och wåre hållit det för ett wist kiänneteckn til en fruchtsam Sommar, det som Olaus Magnus l. 1. c. 21. p. 29. 'När Böndren see och förnimma, at om Winteren hängia stora Ijstampar aff qwistarna på tränen och mycken sniö, så glädias de öfwermottan, wäntandes ett ymnigt År, ty de erkienna det, at när winteren står längre uppå och är rijk af Sniö, så blifwer Jorden frodigare och fruchtsammare för Säden at groo och wäxa.'

See detta wetta intet Egyptierne aff, och icke en gång drömma der om, utan detta tilegnar Plutarchus oss i sin Iside p. 378. der han talar aff Theopompo

som tillförenne är indragen p. 378 'at wij som boo der Solens nedergång är, det är, der hon är en tijd borta, kalla Winteren Saturen och Sommaren Venen. Och alt föds aff Winteren och Sommaren.'

Såsom nu Jorden hon emottager all Solens krafft, och alt hwad henne skiänckes aff Solen, ty hafwa wåre Fäder affmålat jorden genom en hand, efftersåsom Menniskian igenom handen alt hwad henne tillbringas och gifwes, emottager. Ty hafwa de utaff gutin Metall giort en hand ihålig, utan twifwel att den bära fram för Solens och Jordens Altare och Affgudar, när dem offrades, såsom man seer aff andre sådane gutne tingestar som dhe Grekers och Romarers Prester burit wid deras offrande. Hwilcken hand omfattar Solen, som genom en mans hemliga ting är affbildat, hwilcken för tuchtiga och rena hiertan sees aff p. 305 [= s. 313] lit. *B*. Och äro twå sådanne fundne (lijka stora som den ena der är affmålat) uti dhe dödas krukor här i Upland med deras brända Been, uti wåra Ättebackar, doch på åtskillige rum, som och den ena är än i förwar, doch något skadder. Än en annan, som affbildar Solens krafft, wijste mig Hans Excell: Kungliga Rådet Sal: Hr. Clas Flemming, som uti hans mycket curieusa Cabinet förwaras, och så i en kruka här funnin, och affmålat under lit: *D*. pagina 305 [= s. 313]. hwilka Solens Prester burit fordom på Fingren som sees aff ringen *E*, hwilckens skapnat affmålar alla 3 Åretz tijder, som wåre Fäder altijd fordom brukat at skiffta Året igenom, see Atl: T. 1. c. 5. p. 101 [= s. 67] oc här p. 164 [= s. 177] så och Solens åtskillige krafftters tilltagande och afftagande i de 3 tijder om Året, såsom först, när hon först i sin ungdom, det är, om Winteren uti Nyåret tilltager, då hon sticker sig igenom Fingren, det är, när hon ur Skogen, Jorden och Winteren, som |293| henne giömt sig framsticker. Sedan wed *H* betyder skapnaden Solens krafft om Sommaren när hon är i sitt bästa skede, och hafwer brackt Jorden full med Säd och Frucht. Sedan widh *G* affmålas Hösten, när Solens krafft slaknar aff, och intet mera förmår.

Pignorius i sin mensa Isiaca hafwer och nästan en sådan hand p. 33. som iag här [s. 313] under bookstafwen *C* hafwer låtit affmåla, utan twifwel ibland dhe Egyptiers och Romarers gamble efflerlefwor funnin, den han och wijsar hoos dem betyda Solens hembliga ting oc krafft, men intet rörer han om dhe 3 Årsens tijder, och Solens åtskillige krafft och wärkan uti hwardera tijden, utan twifwel, effter som de andre i werlden skiffta Året i 4 delar, och sedan at denne hans skapnad intet i alle stycken så märckeligh och fullkomblig är, som wåre gamblas affbilder. Ty uti hans Figur under bokstafwen *K* är allenast Solens igenkomst, när hon sig framsticker utur skogen, och under ringen *I*, den de boro på fingren, eller som han menar, Barnen burit på halsen at affwärja alle-

handa Siukdomar, så är a[ll]e[n]ast Solens 2 knöpar at finna, och under *L* den andre delen aff armen. Under *M* som är och ett stycke aff en annan arm, så finnes allenast betydningen aff Solens igenkomst och intet mehra. Icke heller finner man uti de Egyptiers mensa Ægyptiaca en sådan skapnad, som alla 3 Åhrsens tijder affmålar såsom hoos oss, utan åthskillige städes får man wäl Solens hemliga ting (*Priapum*) uti Solens runda Boll affrijtat, som sees uti Pignorio mångestädes, och här p. 281 [= s. 289] N. 42. der uppå Isas eller Disas Hufwud, emillan hornen (som betyda Månan) Solens Boll står affrijtat, med 2 wingar ofwanföre och in uti Bollen en hemlig ting. En sådan Solens rund Boll, som Isis eller Jordens hand omfattar, och så gutin aff messing (*Orichalco*) är funnin uti en Vrna uti Kung Carl Knutsons tijd, som än här uppå Rådstugun förwaras, och är sedermera satter på ett Träskafft, som finnes affrijtat Atl: T. 1. Tab: 18 wid *AA*, hwarest in wed *AA* kan märckias hwar Träskafftet är insatt.

Och såsom tillförende är wijst Atl: T. 1. c. 34. p. 762. 765 [= s. 479, 481] och här c. 5. p. 150 [= s. 163] at aff bälla, det är, förmå mycket at giöra och uträtta, så är både Solen kallat Baldur, Boldur, Båll, Bell, Ball, Basse, så och en Konung, så och andre ting de man intet mera må nempna, effter hwar och en dhet wähl förstår, och det namnet är Barnen i Swerige bekant. Är och intet undrandes at Latinerne och Grekerne intet igenfinna detta ordetz ursprung, det de skrifwa med φ och Latinerne *Ph. Phallus*, det som altijd swarar mot wårt *B* och *P*, emedan så wäl detta Swenska ordet, så wäl som den stygga Solens afgudadyrckan genom en sådan lijknelse, är här ifrån til dem utkommen, och deras Qwinfolck hafwa uti Solens Fäst burit sådanne tingestar medh spelande och dantzande kringh staden, på dheras halsar och dockor eller beläter, som läses aff Herodoti indragne rum pag. 264 [= s. 276]. der aff seer man, at Grekerne och Latinerne intet hafwa brukat detta ordet, at egenteligen så nemna en hemlig ting, utan Grekerne hafwa i des ställe πέος och αἰδοῖον, och Latinerne *Veretrum, penis & pudenda.* El-|294|jest hade intet Plut: uttolckare behöfft p. 358 således tala, när han förtällier at Isa hon igensökte alla Osiris delar, men hans hemliga ting feck hon intet: 'Ty lät Isis giöra i des ställe Phallum (det är Veretrum) som war des skapnat lijkt, hwilcket hon helgade.'

Hade *Phallus* warit Grekiskt eller Latiniskt, hade han ingalunda tillagt uttolkningen genom *Veretrum.* Ty seer man och aff Svida och andre Greker, at ordet war för dem fremmande, och betydde allenast en giord tingest aff Trä, Leer, Wax eller Läder, men på Swenska är det så wäl sielfwa tinget som des affbild och skapnad. Såsom han oc finnes på Runstafwarna ståendes

affrijtat först i Året, see col: *XXIII. XXIV*. bemärckiandes at Jorden Disa eller Freja nu å nyo bekommer igen Solen med dhes krafft at sigh fruchtsam giöra. Jag undrar intet at wåre Fäder Hedningarna hafwa detta insatt i dheras Runstafwar, utan det, at de Catholiske som först införde den Christeliga läran här i Swerige, hafwa tilstadt deras Åhörare sådane tingestar införa uti de Christnas Runstafwar, der alle Helgon stå och med åtskillige teckn utmärckte, såsom Christi Födelse dag med ett Barn, Pauli dag med ett Swerd, Petri med en Nyckel, och så widare. Och der ibland detta, som sees aff Col: *XXIV*. p. 165 [= s. 178] Solenes hemliga ting, betydandes des igenkomst; och en Tupp på Juledagen, at Solen då först låter sig see och höra. Under en sådan Solens affbild hafwa wåre Fäders Qwinfolck högt dyrckat Solen, förmenandes at hon dem så wäl som hela Jorden och alle diur skulle fruchtsam giöra, intet aff någon kättia, utan lust at förkofra werlden, emedan fordom räknades för stoor skam, den som intet afwel bekomma kunde, hwilcket ännu i dagh hoos Lapparne högt skattas. Och detta är det Plato indragen i min Atl: T. 1. c. 7. p. 253 [= s. 160] förstår, när han säger om wåre Fäder, at uti dheras ypne Saal eller Tempel så aflades deras Kunglige Barn och Slächten, som widare i samma Capittel läsas kan. Derföre och de fremmande höllo denne wåras affgudadyrckan i stort wärde, så at dhe meente sig när de hijt kommo blifwa fruchtsamma, när dhe offrade til Solen, som sees aff Haldan Danmarcks Konungen, hwilcket läses hoos Saxonem l. 7. p. 137. Samma affgudadyrkan förde och wåre gamble Fäder med sig till Phænicien som gräntzade tilhopa med Judarnas land, hwilcket skall wijdare wijsas, när wij komma at tala om deras uttog, och behöfwes intet annat skiäl här införas til at det bekräffta, än det, at der Solens namn under denne affbild hade warit Hebreiskt, Grekiskt, Latiniskt, Syriskt, Egyptiskt eller aff annat språk, så hade de lärde intet behöfft så länge på ordetz uhrsprung arbeta, och uthfråga hwad under det belätetz nampn skulle förstås, som uti den H. Skrifft nämnes 4 Mosis book 25 Cap: 3 versen, *Bal phegor* (i Latiniske version) och Bal-Peor (i den Swenske) så oc Iosuæ 22 c: 17 v. hwilcket kan sees uti Selden: de Diis Syri. Synt: 1. c. 5. p. 157. der han indrager många lärde mäns gissningar, doch alla fåfenga. Och ehuru han med den helige Hieronymo, som uttolckat den Hebrei- |295| ske Bibelen, och utan twifwel förstådt aff de lättferdige och stygge seder och åthäfwor, som Judarna hafwa brukat wid dhes dyrckande, när de läto bedraga sig aff sine grannar Hedningarna der till, så och aff de orden som stå i samma 4 Mosis books 25 Cap. uti den 1 v. nest förr: 'at Israels Barn begynte bola med dhe Moabiters Döttrar'.

At den helige och högt uplyste Hieronymus hafwer kommit til at kalla

Bal phegor (Balfegur) på Latin *Priapum*, som sees aff Hieronymi ord öfwer Oseæ Prophet: 9 Cap: Så och 3 Konungbokens 15 Cap: och 2 Cron: 15 Cap. de Seldenus S. 1. c. 5. och S. 2. c. 5 indrager, lijkwähl så hafwer ingendera råkat på sielfwa ordetz ursprung, utan der andra dhet willia wetta, så måste de fly til det Swenska språket, och kunde man här många *derivata* indraga, de man sparer för höfliga örons skul. Hafwer iag så fullgiordt, det iag lofwade i min Atl: T. 1. c. 34. p. 765 [= s. 481].

Utaff desse wåre gamlas gåtor och affmålningar om Solens krafft, som Jorden med sin hand fattar årligen å nyo, kan man nu see at dhe Egyptier hafwa och i detta mål förderfwat denne wår gåta, i det dhe säya som Diod. Sicul: förmäler l. 1. p. 17. 'At Isis fan alla de andra Osirs delar igen, men intet hans hemliga ting.'

Således skrifwer och Plut: p. 358. men heel orätt och illa förstådt, ty hade intet Isis denna förnemsta delen igenfunnit, så kunde aldrigh Jorden säyas blifwa fruchtsam, när Solen igenkomme, utan allenast få dagzliuset, efftersåsom Osirs andra delar, tillijka med ögona, effter deras Saga igenfunnes aff Isa. Men här uthinnan hafwer Diodorus Siculus rätt råkat i det han pag. 19 säger 'at Typhen han kastade Osirs hemliga ting i watnet.' Ty detta stämmer in med wåras gåtor, som på detta och allehanda andre affmålningar beskrifwa, at Tyfwen, det är Winteren, håller Osirim, det är Solen med des hembliga ting under Oridans Watn, i de 40 dagar inslutin, för än Isa honom igenfinner. Der emot far åter Plutarchus will som p. 373 säger: 'I Egyptiska staden Copti så finnes Åres beläte som håller i sin ena hand Typhens hemliga ting.'

Hwilcket war Isis som fann igen Osirs tingest, ty Tyfwen han kastade det bort. Och som Isis hon affmålas med nät, så wäl som hennes sonÅåre, hwilcken hon påklädde sitt nääť, som förr omrört är, så hafwa de Coptiter uthaff oförstånd kallat Isis beläte Ååre. Såsom och kallat Osir Tyfwen, genom fåkunnigheet at dem rätt åtskillia, det tillförende p. 267 [= s. 278] wijst är.

Wij willie åter komma til wår Herodoti indragne rum, och såsom aff honom är wijst, at Egyptierne woro nödgade at offra Solen, Månan och Jorden till ära en Galt, och äta des Kött, och det alt effter den seden de här ifrån hafwa fådt, så kan man och see aff den tijden på dagen när detta skedde, war och här ifrån kommen. Hoos oss begynnes året och dygnet at räknas om qwällen när natten begynner, och då hades Galten fram för Konungen, som sees kan Atl: T. 1. c. 5. p. 93. 642. 817 [= s. 62, 402, 516] och här p. 215 [= s. 227]. Egyptierne begynte sitt År och dygn om Hösten, ifrån Midnatt til Midnatt, såsom Plinius l. 1. c. 77. p. 88 talar; 'Sielfwa Dygnet räkna somliga så, andra annorledes. De Babylonier ifrån Solens upgång til upgång. De Athenienser

ifrån Solenes nedergång til nedergång. De Vmbrer räkna ifrån middag til middag. Men gemene man ifrån |296| morgons dagningen in til afftonens mörker. De Romarers Präster och dhe som gemena dagens lopp uthräkna, så och dhe Ægyptier och Hipparchus räkna ifrån midnatt til midnatt.'

Nu förmäler Herodotus at de Egyptier Bocken (Solen) til ära om afftonen til afftonmåltijd slachtade en Sugga, ty seer man ögonskeenligen dem denna seden ifrån oss tagit, hwilcka ännu om afftonen hafwa Julskinkan, Julgrijsen och Julbullan första affton i Året, på borde, fast det nu intet skeer Solen til ära. Herodotus förmäler och, at de Fattige uti Egypten som inga Swijn egde, de bakade aff Brö en Bulla som lijk war en Sugga eller Grijs; intet ägg, är lijkare ett ägg, än det Herodotus här skrifwer, och swarar emot Werelii Julagalt, indragen p. 229 [= s. 239]. Och seer man här widare aff Herodoto, at Egyptierne intet mycket Swijn hade, så och at Herodotus intet wiste at Suggan skulle stekas eller kokas Solen och månan til ära, men Suggans beläte aff Bröd egenteligen för Jorden. Ty Swinespecket som effter wåras dichtan wäxte aff Solens utgutna blod, det skulle affmåla Solen, effter det brinner gierna och lyser som Solens strijmor, men säden aff hwilket Julgrjsen bakades, skulle affmåla Jorden som säden gifwer. Här i Swerige är ingen så fattig som icke eger ett Swijn; ty om en aldrig så fattig är, så at han icke eger någon Häst, Koo, Geet, Får eller Höna, så skall han hafwa en Sugga, effter den aldraminst kostar at föda.

Widare hafwer iag förmält p. 232 [= s. 243] huru wåre fordom, oc än i dag uppå landet gemene man, låta stå Julekosten uti de 19 dygn alt stadigt på borde, det fordom är skedt Solen och Jorden til ähra, hwilcken sed och genom wåre är utkommen til Egypten och des grannar Ethioperna, såsom Herod: I. 3. p. 168. 'Solens bord (Julkosten) säyes sådan wara; utan för staden är en slät plan och bord upfylt med allehanda diurs stekar, dem stadzens inwånare beflijta sig om natten dijt förskaffa: och när Solen upkommer, så får hwar och en gå till bordz som lyster. Denna maat säyes af inbyggiarena at Jorden dem den stadigt förskaffar, och sådant är det bordet som säyes wara Solens bord.'

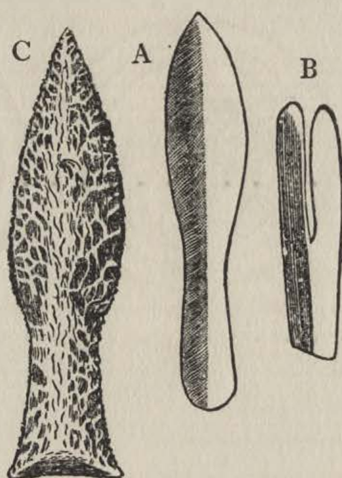
När man desse ord jemförer med wåras historier, så och det skrifwit är Atl: T. 1. c. 5, så behöfwer man ingen uttydning giöra; ty till Julkosten så tillsammanskiötz aff gemene man och de förnämsta i Rijket en stoor omkostnat, så at dhe kunde icke allenast sig wäl pläga och lustiga giöra, utan och alle fremmande, som kommo, at undfägna. Hwilcket och en Fran|297|soos Carolus Ogerius bewitnar uti Konungens aff Franckrijkes sänningebodz resas beskriffning, som skedde i hennes K. M:tz Drotning Christinas Regementz

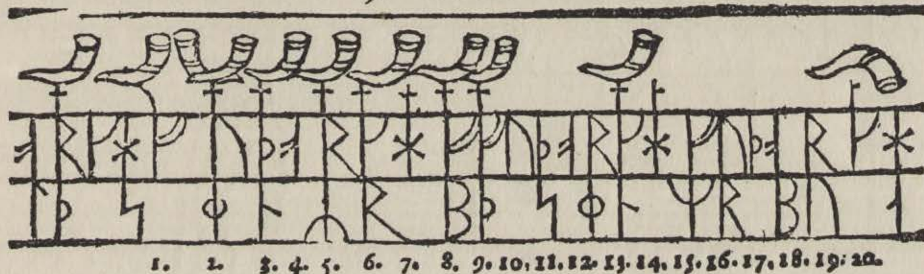
tijd wijd dhes ottonde års ålder, tryckt i Paris 1656, huru såsom de äro fägnade, då de hafwa rest om Juletijden up til Kopparberget, säyandes p. 192. 'Utan återwändo fyltes borden stadigt med allehanda rätter, och wij moste alt stadigt der wid sittia. De inskiänckte för oss Franskt, Rhenst och Spanskt wijn, så wäl obeblandade som på tusende sätt kryddade och sockrade, så at icke allenast magen motte wäl blifwit der wid wämiande, utan och näsor och ögon. Och detta skedde intet en eller 2 dagar, utan dageligen.'

Herodotus förmäler at detta skedde när Solen kom igen, eller och at det wart dager, hwilket man seer så böra förstås, at Solen effter ett långsamt bortawarande kom igen, och det wart dager, elliest så wore det ingen serdeles Fäst henne til ära, ty man weet elliest, at hwar dag så gå menniskiorna till sin ordenteliga måltijd i hela werlden, dem Solen hwar dag går upp och neder. Och således bör och förstås om natten, då desse mänge rätter tilsammanskaffades, at det war ingen gemeen natt, utan den långa nordiska natten, som aff månge nätter består, och til 1, 2 a 3 månar warar, då de begynte sin Julfäst, gästebodz måltin om Julaffton och Julenatten när Solen nu igenkom. Dhet gifwes och nogsamt tillkienna, hwilcka denne seden i Ethiopien infört, nemligen de som han kallar strax der öfwer på samma blad, *Macrobios*, det är, dhe långlijfwade Ethioper, hwilcka han beskrifwer lefwa til 120 år, p. 170. och det genom serdeles watn som de dricka. Man wet nu aff alla så gambla som nyare Skribenters skriffter, at de norske äro kallade *Macrobii* oc ey de södre Folcken, och huru åtskillige folck så Mauri som Getuli, Scythæ, Gothi, Vandali hafwa satt sig i Egypten och blandat sig med des inwånare, det är endelz wijst i Atl: T. 1. c. 8. p. 351 [= s. 221]. cap. 7. p: 206 [= s. 132]. cap. 9. p. 420 [= s. 263] och skall mera här effter wijsas. Här finner man äfwen det samma iag C. 4. p. 113 [= s. 125] förmält hafwer, at om man will läsa och wäl utgrunda Herodoti flere saker, de han l. 3 i samma rum hafwer, at dhe intet kunna lämpas til de Ethioper i Africa och des land, utan kommer wåre norske till, ty hoos alla de gamla skall man finna, at när de hafwa fådt någon berättelse ifrån ett land som hafft åtskillige inwånare, hafwa de uptagit många gånger deras berättelse om åthskillige land, des Folck och seder, såsom de alle skulle der hafwa bodt och wistas, som doch hafft sitt heemwist 1000 mijl der ifrån, och warit allenast resande eller fremmande på de orter.

Seer man altsåledes at denne seden är till dem i Egypten och E[t]hiopien införd, och är iag nästan säker at denne seden med månge andre, såsom dhe älste Skribenter wetta at tala om, de lära ingestädes mera wara behåldne i hela werlden än här i Swerige, dedan ifrån de först äre komne, och synes

|298|

|299|

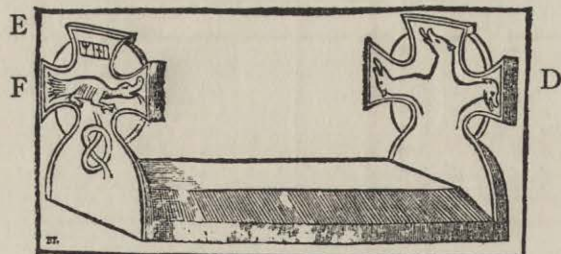
[299]

|301|

|300|

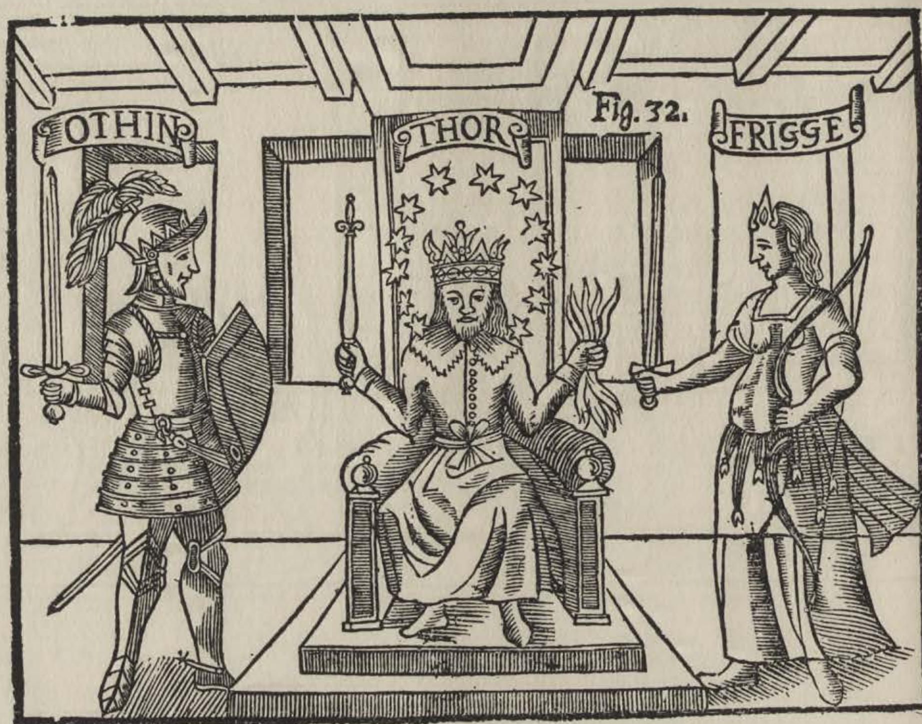

|302|

[302]

A

|303|

B

Fig. 62

[303]

B

D C

[304]

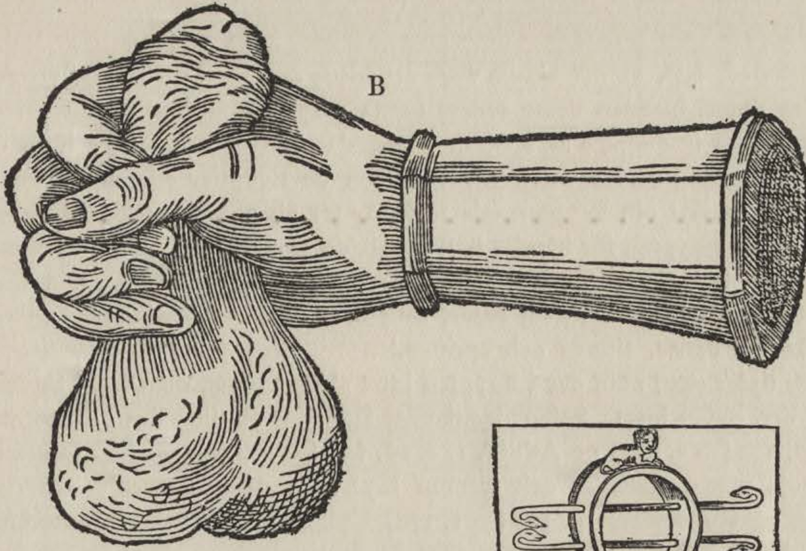

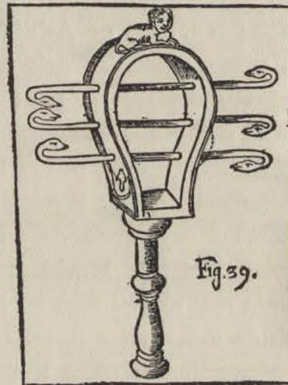
[304]

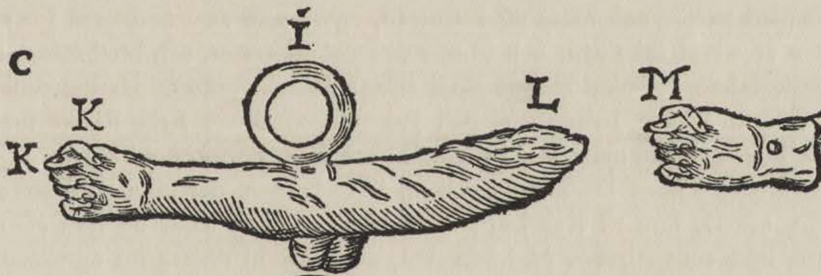

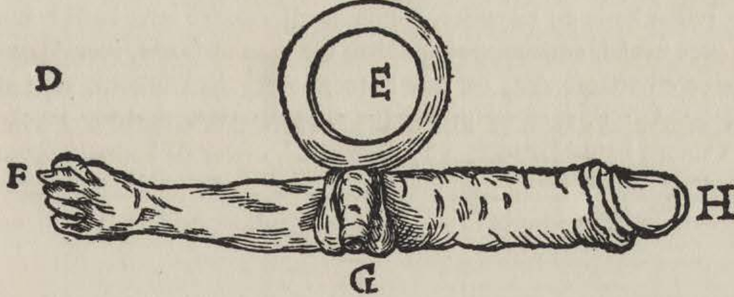

B

Fig.39.

I
C
K
K
L
M

D
E
F
H
G

lijka såsom ett öde, at det skulle wara ett witne och skiäl uti |305 bis| yttersta werldenes tijder, hwadan desse seders första ursprung är härkommit.

Huru Solens igenkomst är igenom allehanda dantzer och leeker hoos oss fägnat, är åtskillig städes wijst, hwilcket och de Egyptier effterfölgt, såsom Strabo l. 17. p. 801 om Egypten talar: 'det är för alt annat tänckwerdigt som gemene man i Egypten för händer hafwa, när de resa ut för floden til Alexandriam, at der komma tilsamman, och denna stora Fästen begå. Ty alla dagar och nätter är floden full medh båtar, som föra män och qwinnor, hwilka i största kiettia dansa, siunga och springa.'

I desse tijder skall man der i Egypten intet sådant finna, men här i Swerige dör wäl den seden intet. Solens igenkomst fägnades oc med lius som förmält är här p. 232 [= s. 243] oc Atl: T. 1. c. 28. 695 [= s. 436]. derföre Ianuarius eller Giöja månan kallades och fordom Kyntel månan (*mensis lucernarum*) och står på Runstafwen p. 165 [= s. 178] Col: 22 ett Furubloss antecknat. Men aff hwad orsak denne Kyntilmånan är stijgen en heel Måna längre fram wijd denne tijden, är wijst p. 255 [= s. 266] och derföre kallas nu Februarius Giöja, Distingzmånat, och Kyntilmånan, och dher aff än i dagh Kyntilmässa (*Festum Lucernarum*) första dagen i månan, hwilcken sedan när wij wordo Christne, bleff kallat J. Mariæ Reningz dag eller Renselse Fäst. Kyntil är på wårt gamla mål så wäl som på Finskan ett lius, ursprungit aff kynda eld, det är uptända elden eller liuset. Och dädan kyndelting, UplL. Kong M: 10 fl. pålysningz ting at giöra Krijgz uttog. See Werel: Lexic: Dhetta skedde nu Solen till ähra Juletijden, och fijrades fordom icke så mycket med lius, som med pertor och bloss aff Furuträn, effter som sagt är p. 228 [= s. 239]. Solen är wänd uti Furu, och Furun war Solens syster, och bleff under Solens bortawarande kallader husens Sool (Edd: *Sol domorum*). Denne seden kan man ännu åskåda Julenatten, och Julemorgon öfwer hela Rijket med lius fijras hoos gemene man, fast i Städerne och hoos de förnämare detta är aflagt, men serdeles hoos Dalkararna och up i Norlanden, der man skall see om Jul ottan, när de fara til Kyrckian, huru alla berg och dalar de lysa aff sådane bloss, lijka som stiernor på himmelen, ehuru wähl dhetta nu ey skeer Solen til ähra. Denna seden hade de Egyptier, Romarer eller andre intet hafft behoff at sig updichta eller bruka, emedan Solen aldrig för dem är borta, men lijkwäl hafwa de Romarer emottagit den, då wår Saturnus till dem utkom, som aff Macrobio wijst är Atl: T. 1. c. 28 p. 696 [= s. 436]. Och derföre mycket wackert aff Cl. Cupero i sin Harpocr: p 87 utgrundat, öfwer de kopparlampor, som fundne äre dher uthom landz |306| och på samma bladh stå affrijtade med Bacchi ansichte och en grön krantz kring hans hufwud, säyandes: 'Jag menar

at hon är derföre giord, ty Bocchens (Solens) gudzdyrkan och fäst skedde om natten, och då uptändes många lius och bloss.'

Men man kan ingen artigare finna hoos de gamle Grekiske Poeter, som bättre hafwer råkat på wåre Julegaltz skinckor, Blindebocks och andre Juleleekar, huru de hafwa smakat och här warit i bruuk, än Aristophanes i sin Rana Act: 1. S. 7. p. 786 der han förmäler om en man benemdh Bacchus, hwilcken reste hijt längst nor at besee wåras Julfäst, huru den Solen och Jorden til ära fijrades, der han under Xanthiæ Person uthropar: 'Ach huru öfwermottan wäl luchtar denna här feeta Swijneskinckan.'

Sedan, huru hela hopen som lekte Blindbock, de klappade så hårt tillsamman med händerna, såsom man sloge tu trän tillsamman, (hwilket än i dag skeer) och ropade, säyandes: 'gack ur wägen med de brinnande blossen'. Ty när Blindbock lekes, så måste de stå undan med blossen och liusen, elliest kunde dhen som Blindbock är och skall dantza kring at taga fatt på någon, offta ränna handen mitt i liuset eller blosset, hwilcket stundom skeer genom skiälmerij at dhe sättia bloss eller lius i wägen för honom, effter ögonen äre honom igenbundne. Widare siunger Choren eller dhe som dantza: 'Ty du Jacche (Blindbock) klappar med händerna som ett klappträ. På denne Julfästs natt kommer oss Solen igen, såsom hela bergen och dalarna lysa aff bloss och lius. See, de gamble gubbar kunna och runcka knäna i dantzen. All sorg är här borta. Ingen i denna lustiga Fäst skall wara gumma eller gubbe. Du, som håller liuset i handen, dansa förut för alla Ungkarlarna, uti dessa sniöfulla landen.'

Aristophanes han lägger här ännu ett kienneteckn til at igenkienna wårt Fädernesland, förutan de andre, genom hwilcka han beskrifwer oss allestädes i samma sin Comœdia, i dhet han kallar oss *inferos* (de nedersta under Jorden) och aff det han här talar om Solens igenkomst om natten, det är, den långa winternatten, nembligen aff dhet han kallar wårt land med ett Latiniskt ord *rigua loca*, det är, det som är öfwertäckt med watn och sniö. Uti de[n] 11 gåtan p. 252 [= s. 263] affmålas Jorden under Frejas namn, at hon åkte på skijdor och stötte aff hufwudet sitt mot Ijsen och drunckknade sielff, och uptogs sedan aff Yråkin, hwilcket betyder at Jorden hon öfwertäcktes här i norden så tiockt aff sniö, som intet annat är än ett torrt och hoopfrusit watn, så at ingen seer til det ringesta någon Jord. Derföre säya andre wåre Skalder at Jorden hon sörgde så |307| mycket Sohlens och Månans bortgångh om winteren, at hon drunckknade i tårar, så och det ordspråket som Runstafwen hafwer, Thores Ur är Giöjas Bur. Här aff kan man see huru Diodori Siculi ord l. 3. p. 191 skola förstås, der han talar om huru (sedan Solen och Månan hafwa stört sig både i Oeridan) modren Basilea öfwermottan sörgde: 'så kom ett skräcke-

ligit stort regn, hagel oc storm och sedan syntes intet til modren Basilea.' Huru artigt Solen och Månan störta sigh i Oridan, är wijst p. 56 [= s. 69] men Basilea säger han intet sig störtat, ty hela Swerige kallas egenteligen Basilea som wijst är Atl. T. 1. c. XI (så wijda här nu talas om Solen och Månan) oc den kan ingalunda aff inwånarena synas sig störta i någon Siö, icke heller aff Regn så öfwerskylas, at hon intet skulle synas til, utan Gud wille henne dränckia; men mycket wäl aff Sniön täckias så diupt, at hon intet synnes til, hwilket åhrligen här skier. Denne Kyndilfäst är och kommen med de wåre till de Egyptier, ehuru och de intet behöffde bruka lius och Solen dher medh fägna, emedan hon för dhem är ey borta om åhret. Så talar Herod: l. 2. p. 113. 'När de komma tilhopa i staden Sain i Egypten, så tända de up många lius ut på marken kring sina huus och gårdar om natten, blandade ihoop aff salt och ollia med många weekar, hwilcka brinna heela Natten. Och är denna Fästen kallader Kyndilfäst. De Egyptier som intet komma tilstädes på samma rum til denne Kyndilnattefäst, de tända up lius hemma hos sig: och således brinna icke allenast lius i staden Sai, utan uti hela Egypti landh, hwarföre denne natten är således hedrader och helig hållen, säyes wara en fördold orsak till.'

Ja, hon war så fördold at hwarken Herodotus eller Egyptierne det wiste, och synes intet olijkt at wåre Giöter som denne fäst med sig dijt utfört, intet hafwa welat giort de Egyptier kloka der om, emedan der de det wettat, skulle de intet welat några lius uptändt Osir eller Solen til ära, emedan hon för dem är intet borta. Komma så desse Herodoti ord öfwerens medh Theophili, at dhe Egyptier wiste hwarcken hwad det betydde at Osir förgicks, ey heller at han kom igen. Ty skulle de Solen til ära detta giöra för det hon en ordentelig natt är borta, såsom det både i Egypten och annorstädes dageligen hela åhret igenom skeer, så skulle de hwar natt hålla denna Kyndelfäst, och uptända lius.

Om man will tilsee hwadh Herodotus på samma rum widare skrifwer, skal man ännu flera skiäl finna, som wijsa denna Kyntilfäst här ifrån kommen, der han p. 112 c. 58 talar om Disas, Isis eller *Dianæ* Fäst. 'De Egyptier synas wara uphofwet til desse sammankomster och stora Fäster, och at dhe Greker hafwa det aff dem lärt. Det iag tycker aff desse skiäl, emedan allom är kunnigt at hoos dem hafwer detta warit en gammal seed, men hoss de Gre-|308|ker senare instichtadt. De Egyptier komma icke allenast en gång om Året, utan offtare tillsamman, så wäl annorstädes, men serdeles och i synnerheet mechta flitigt i staden Bubasti, uti Disas Fest. Det andra rummet i staden Busir, Isa til ära. Hwarest henne är bygt till ära ett stort Tempel mitt i Egypten. Denne gudinnan Isia, är den Grekerna kalla Dymoder (δημήτηρ) och La-

tinerne Corne gudinnan (Ceres). 3die rummet är i staden Sai, Atin til ära. 4de rummet Heliobole, Solen til ära. 5te rummet är Buda, Latona (Dejan) til heder. 6te är Paperhem, Mars til heder. Widare när de nu reesa til staden Bubasta, så ställa de sig således an. Manfolck och Qwinfolck de roo tillsammans i stora hopar med båtar. Emedan de roo, så hafwa Qwinfolcken footharpor, långspeel och trummor som de spela med, men Manfolcken pijpor, de andre siunga och klappa i händerna, och til hwad stad de komma, så låta de sig således höra. När båtarna läggia till landz, så spela och dantza Qwinfolcken och ropa på de andra Qwinfolcken som äro hemma i staden, häfwandes stundom fula ord på dem, springa och dantza, ryckiandes dem stundom hijt och stundom dijt. Således giöra de wid hwar Stadh som de komma. När de nu komma til staden Bubasta, så hålla dhe en mycket stor Fest med mycket offrande. Uti hwilken Fest mera wijn aff drufwor giort drickes än elliest hela Året. Dijt församlas (som inwånarena berätta) aff Manfolk och Qwinfolck förutan Poikar, til 700 000 menniskior. Och detta skeer således i denne staden. Men huru de i staden Buseri hålla Isis Fäst, är aff mig tilförende sagt. När offren äro förbij, så baasa de hwar andra Qwinfolcken och Manfolken til nogra tusende. Med hwad de baasas är intet lofligit at säja. Men ibland alla giöra detta serdeles ett slagz Folck som kallas Karar (Cares) och nu boo i Egypten, så at dhe och hugga hwar annan i pannan med wärjor. Utaff hwilcken gierning man förstår at de äro fremmande i Egypten.'

Här in på säger nu Herodotus huru Kyntilfästen hålles, hwilcka hans ordh nest förr indragne äro, aff hans 63 c. Straxt nedan för desse orden, talar han om: 'Huru de Mars til ära slå hwar andra medh klubbor och påkar, så at de döö, men Ægyptii neka det at de slås til dödz.'

Än ytterligare säger han: 'Åtskillige andre Folck förutan de Egyptier och Gre-|309|ker, dhe häffda sina hustrur uti Templen.'

Aff desse Herodoti ord, märckes och desse helgedagar med des leekar Solen och Jorden til ära, warit fremmande; emedan de skarpa lekar som der hades för händer, och at Männen häffdade sina hustrur i Templen, intet war de Egyptiers och Grekers seed. Ty dhe Egyptier war intet ett strijdbart och mannhafftigt Folck, utan klemachtigt, som allestädes hos Skribenterna läses, och hyrde fremmande Krigzfolck at sitt landh förswara. Ty säger Herodotus at Kararna hafwa infört denna seden. Alla Skribenter ärkienna at Kararna som bodde både i Egypten och Grekeland, de woro fremmande, hade sitt serdeles språk, och at dhe woro aff Giöterne, skall wijsas i sitt rum widlyfftigare, allenast seer man här aff deras namn och leek, och det de kallades Karar (*Cares*) war intet omsyss. Alle wåre Juleleekar skifftade wåre Fäder i 2 slagh,

som och än i dag skeer, Kareleekar och Pijgelekar. Kareleekarna hållas tämmeligen hårda än i dag, så at mången får både blått Öga oc brutin Arm och been, doch icke som fordom. De som i dag hållas, äro desse: Nappa Steek. Blindbock. Mussla skoo. Tämia Stutar. Torka Malt. Rijda til Kungs. Skoo blacka. Draga Gränia. Spenna Kyrckia. Mig möter medh hundra stöter. Marcus will du ha dask. Segla til Tyskland. Stå i Så. Krypa til Krysse. och månge andre, som alt förrättas med hugg och slag, doch mâtteligen. Hwilcka om iag här alla skulle beskrifwa, så blefwo dher aff allenast een Book. Men dhe swåra Kareleekarna som med Wärjor, Knifwar och Yxhamrar förrättades, kan man wäl stundom hoos Smålenningarna och Rodespiggarna få see, när de spänna om Beltet med hwar andra och bruka Knifwar. Men än då icke som fordom dags är skedt, och läses i åtskilligas Historier och Sagor. Utaff Edda kan man allenast läsa detta som skedde wid Julskinckans ätande, den de icke allenast meente här i denna Werlden således om Juletijden med lust ätas och der effter lekas, utan och hoos Oden i den andra werlden, der de dödas Hieltesiälar som ridderligen sig hållit komma tillsamman. Myt: 33 talar Edda således: 'Emedan alle Hieltar som i krijg fallne äro komma til Oden (Plutonem) til ValHall (inferos) så motte dher wara en skreckelig hooper, och få äro dhe som wetta med hwad de föda sig. Men uti ValHall är aldrig så stoor myckenheet aff menniskior, at icke Fläskeskinckan föder dem, hwilcken hwar dag stekes och upätes, och om Qwällen är hon lijka heel. Audrimner kallas Kocken och Ellrimner grytan som hon kokas uti.' Mytol: 35. 'Desse Hieltars speel och lekande är detta; när de intet dricka, så kläda de sig i sine Harnesk och Wapn, och gå ut på |310| gården och nederläggia hwar andra till jorden. Men när måltijdz tijden är för handen, så rijda de alla til hoffs at dricka sig lustigt fulla.'

Samma seed hafwa wåre Göter och Thracer brukat der ute under Konungen Sitialicer och Seuthe, der de suto in wid Pontum Euxinum som sees aff Xenophonte exp. Cyri l. 6. p. 275 och Athen: Dipnos: l. 1. p. 15 som således skrifwer: 'Sedan dhe hafwa druckit Gudarnas skålar och sungit Julewijsorna (pæana) så stego de up och ikläddde sig sine harnesk och wapn, och dantzade efter pijpor, huppandes så småningom, swengiandes och slamrandes i hoop med Wärjorna. Omsider höggo de hwarannan temliga sååssor, så at de som sågo der på, mente at de woro dräpne och dödade. Men de föllo med sådant artigt maneer neder till jorden, så at alla ropade der wid, och den som den andra sårade, han tog och hans wapn ifrån honom, och siungandes K. Sitialcers Kiempewijsor honom til ära, gick således ut aff wägen. Dhe andra Thracerna

togo den slagna up af marken, och boro honom ut som en dödan, ehuru honom intet skadde til lifwet.'

See huru desse de fremmandes witnesbörder stämma in medh wåras, såsom dhet wore alt på en tijd skrifwit, och skulle en knapt tro detta, der icke Xenophon som war icke allenast en lärd man, utan som een stoor Keysare och Krijgzanförare, detta med sine egne ögon sedt hoos de Giöter och Thracer, der han bleff aff deras Konung Seuthe härligen tracterat, och äfwen på wårt maneer, utur stora Drickshorn, som läses hoos Xenoph: l. 6. p. 289. l. 7 p. 312. sedan de hade offrat sina Affgudar.

Detta hafwer fordom warit något hårdare leekar, än som at taga Pijgorna i fampn och siunga: Kätkin Kätkin lass euch nicht erwischen, spring über Banck und über den Dischen, so so mein Kätkin.

Hwad som Julskinckan anlangar, som af Edda förmäles, at ehuru hon upätes, så är hon åter om qwällen heel, så förstås detta om henne, äfwen såsom p. 229 [= s. 240] taltes om Julbullan, at fast alla Julskinckor som dhet ena Året förtäres, så få dhe hwar Julaffton en ny Skincka igen, hwilcken altijd in til 20 dagen uti 19 dygn står oskurin, men de hafwa andra skinckor som de äta utaff, och således säyes dhe dageligen äta up Skinckan, oc lijkwäl är hon heel.

Aff wår Edda och Skalderne, så och Lapparnas Juleseder är wijst, at Sohlens eller Baldurs bortgång affmålades med ett skep, som skiötz i watnet en gång om Året, och sedan upbrändes. Detta hafwa dhe Egyptier och härmat effter, som läses i Plutarcho p. 356 |311| 'Typhen han tillagade en arck eller skepp effter Osirs storleek, och wäl utzijrat, den han införde uti gudarnas giästebudz lag; hwilket, när alle giesterna för des skiönhet undrade uppå, så sade Typhen åt dem genom skiempt, at den som lade sig der uti, och hade lagom rum, han skulle få denna arcken til skiencks. När alla detta hade försökt, och ingen war så stoor at han upfyllte arcken mehra än Osir, hwilcken lade sig der in, så sprungo de alle till (nembligen de 72 Tyfwens Besworna, hwilka nämnas i Plutarcho strax ofwanföre) och lade locket på arcken och dhen igenspijkade, och förde den neder till Floden Nilum, och skuto arcken uti hafwet genom Tana flodens ypning: hwilket rum är än i dag wederstyggeligit at nempna för de Egyptier. Detta är händt på den 17 dagen i månan Athor, då Solen hade gådt genom Skorpion, sedan Osir hade regerat 28 År. Somblige säya honom intet regerat, utan så länge lefwat.'

Om Egyptierne hade sielff giordt dhenna dichtan om Sohlens gång genom Osir, och williat affmåla hennes bortgång, som hwar natt skeer, så skulle Osir hwar affton uti arken bäras neder til floden Nilum, och skiutas uti hafwet genom Tanaåns Ose. Men detta skedde allenast en gång om Året på den 17

dagen i månan Athor aff Tyfwen som är winteren; ty seer man detta är alt stält effter Solens gång som hoos oss skeer, och wåre Fäders dichter; hwarest Solen eller Baldur med sit skepp synes störtas i hafwet uti 40 dygn.

Oc märckes här först at Osir är Solens afbild, som förr aff Plut: p. 257. 263. och andre wijst är, sedan aff det Plut: talar p. 371. 'allestädes så affmålas Osirs beläte under en menniskio lijknelse med en rätt standare (erecto pene) betydandes des krafft at fröa och beså all ting. Men med en liusbrinnande kiortel som täcker hans ansichte som betyder Solen, hwilken der igenom aff andre ting som syn hafwa, kan beskådas. Ty må man förachta dem som säya, at Typhen är Solens kropp, emedan uthi honom är hwarcken lius eller ordning, eller nogot som duger till att föda eller röra en ting.'

2. Märckes aff dhetta ord, at Solen hon affbildas genom ens mans hemliga ting, som tillförende wijst är.

3. Säges aff det förra indragne Plutarchi rum, at dhe woro 72 Tyfwens besworna män, som igenslöto arcken som Osir lades uti, hwilcket aff ingen ännu här til dags är uttydt, kan och intet skee utan wåras gåtor. Osir hoos oss sades föda i sin Fogelbuur 72 Tranor, 72 Hökar, 72 Swalor, 72 Swanor och 72 Grijpar, alla woro honom trogna, undantagandes Grijparna, de refwo uth synen på honom, som läses i Osirs Saga. Desse Foglar gofwes 72 til talet til |312| hwardera dagen aff dhe 5 Fyrejuls dagar, hwilcka giöra 360 dagar, och när man tillägger de 5 Fyrejuls dagar, så blifwa dhe 365 åhretz dagars fulla taal. Buren som Osir födde desse Foglar uti, det är sielfwa Sweriges Rijkes norre deel, och affmåla hwart slagz Foglar Solenes Års tijder genom 5 delar. Dhe 72 Tranorna betyda en deel aff wåren, när de med Solen komma igen nämre och nämre til Norden; de 72 Hökar betyda den tijden aff Wåren och Sommaren när Solen stiger högst som en Höök up åt Himmelen; Dhe 72 Swalor betyda Missommars tijden, då Swalan hon är tillstädes, aff hwilcka ett slag kallas Ringswalor, hwilcka gemene man påstå intet mera här wistas än 72 dagar, hwar aff de utskifftat utan twifwel denna Årzens omlopp. Iag hafwer försökt at här om få någon wiss kunskap och antecknat sielff de dagarna när hon kommer igen och när hon affreser, så finner iag henne mästedels komma igen ytterst i Majo eller först i Iunio, och åter affreesa emillan den 1 och 12 Augusti, så at hon altijd håller sig här uppe wid pass 72 dagar lijtet mehra eller mindre. De 72 Swanor betyda Hösten, hwilka affreesa medh Solen, och beklaga hennes bortgång. De 72 Grijpar kalla de Ijsfogelen (*Isidis avis*) som aldrig här på orten hwarken om Wåren, Sommaren eller Hösten synes, för än Winteren kommer och Iisen sigh hafwer lagt. Denne lägger sina Ägg om winteren ibland Ijsen och Stenar, och wistas både under Ijsen i watnet,

så och ofwan Ijsen i Lufften, och willia dhe honom äfwen ey längre här wistas om Winteren, än Ringswalan om Sommaren, nembligen i 72 dagar. Dhenna hafwa wåre Fäder dichtat grijpit Sohlen eller Osir under Ijsen, sedan han störtat sig i Oridan, och rifwit ut hennes syn i 72 dygn, och bleff dherföre kallat Grijper, såsom alla Menniskior, Diur, Foglar och Fiskar, som röfwa och plundra andra diur, de behedras med det namnet som sees i Atl. T. 1. c. 9. p. 406 [= s. 254]. Ty seer man och på somblige Runstafwar p. 165 [= s. 178] Col: *XXVI*. een Grijp affmålat, då Solen är längst under Jorden för oss, och ingår i Stenbocken första dagen. Sådan Grijp finnes och på de stora hornen, som de brukat Jultijden at dricka ur, när Solen igenkom, såsom Secret: Hadorph: ibland andre curieusa monumenter kring hela Rijket sammanskaffat, och förwaras i H. K. M:tz Slotz gamla Archivo i Stockholm, och är affmålat i Atl: T. 1. Tab: 7. F. 17 och här p. 274 [= s. 285] F. 17 der Hornetz enda hafwer ett Ormhufwud, som bijter i stierten på Griipen, och Grijpen bijter i ypningen på hornet, der utur man dricker. Bägge betydandes Solens omlopp och nya Års begynnelse om Winteren, som nu här aff Grijpens affbild wijst är, och tilförenne om Ormen är sagt p. 269 [= s. 281] och finnes horn mäst på alle Runstafwar om Juletijden målade, see p. 165 [= s. 178] Col: *XIV* etc.

Aff de 72 dagar genom hwilcka Grijpen hafwer röfwat Solen sin syn, kan man see hwar denne Gåta dichtat är, nembligen öfwerst upp i Kimi Lappmarck under 71 elev: grad. dher Solen är 72 dagar borta, och är således förklarat de 72 Typhens, det är winterens besworna Bröder, som skiuta ut Osirin med sitt skiep uti hafwet at honom dränc-|313|kia, som intet skeer uti Egypten, fast de behålla den seden aff wåre Fäder lärde, doch intet förstodo des betydning.

4. Plutarchus han säger at detta är förrättat på dhen 17 dagen i månan Athyr, när Solen går genom Skorpion. Man kan här utaff straxt see at det är om Winteren, ty då wistas Solen i Skorpion, och är denne Gåtan förr aff Ovidio pag. 76 wijst, at Phaeton (Solen) när han störtade sig i Oridan, skedde aff det at hans Hästar wordo rädde för Skorpion. Men här är något swårare at utsäya rätta dagen, fast Plut: nempner den 17 dagen i månan, emedan han intet berättar under hwad tijd detta skedde, och allom är bekant, at alle Himmelske tecknen dhe skiuta sig ifrån Solenes gång 1 grad på 170 Åhr. Altså måste wij igensökia rätta dagen således. De 72 dagar skifftas i 2 delar medan Solen är borta, och löpa så 36 dagar ifrån det Solen giömer sig under Jorden, in til des hon diupast under Jorden är och instiger i Stenbocken, och åter 36 dagar dher ifrån, in till des hon låter see sigh. Och såsom aff desse 36 dagar

som äro för Solens ingång i Steenbocken, 30 dagar komma den månan til som Solen wistas i Skytten, så äre allenast dhe 36 dagarna öfrige som komma Scorpion til, och när man dem affdrager aff hans fulla 30 dagar, så stå 24 igen: Altså borde i Plutarcho rätteligen läsas på 24 dagen i den månan, som Solen går i Skorpion, och dhet träffar mot den gåtan som innehåller desse 72 Tyfwens besworna, som dränckte Osirin. Men här kommer åter ett annat betänckiande, aff dhet at Plutarchus nempner Månans nampn Athyr, hwilcken hoos oss som p. 255 [= s. 266] wijst är, och består aff de 30 dagar som Solen wistas i Skytten, och hoos de Egyptier drog sig tilbaka genom det at dhe intet achtade de 6 tijmar i hwart År, som på hwart 4 Åhr borde giöra ett dygn, och inkastas till Åhretz rätta fyllnad. Och när man betäncker den 17 dagen i wår månad Athyr, at Solen då störtades i Siön, åter i månan Giöja på 19 dagen ropades (see p. 213 [= s. 225]) at Solen kom igen, så swarar det emot den allgemena gåtan som hoos dhe Greker, Latiner och Egyptier war ifrån oss utkommen, at Solen i 40 dygn war störtat i Oridan för de Cimer. Ty såsom hon på 15 dagen effter des ingång i Stenbocken syntes på bergen, och på 20 dagen neder på slätten, då de på den 19 dagens affton, det är Juleaffton, utropade at hon kom igen. Altså woro och 20 dagar förflutne för hennes ingång, som hon giömde sigh på slätten, och 15 dagar tillförende när hon ey på bergen mera syntes. Och således war hon för dem 30 dagar förr borta uppå bergen, och 40 dagar borta för dem neder uppå slätten. Nu, när iag affdrager 17 dagar i månan Athyr, så blifwa der 13 igen. Och när iag tillägger desse 19 dagar i månan Giöja, så blifwa 32 dagar som Solen warit borta för dhem uppå bergen, hwilcken tijd bättre träffar in medh wåre Runstafwar och de allmenne gåtor, om Solens bortawarande för dem på bergen i 30 dygn. Hwar aff man seer huru de Egyptier både blandat Gåtorna tillsammans, oc dem intet förstådt, och altsåledes intet rätt nätt råkat uppå tijderna till sina wissa dagar.

5. Plutarchus gifwer och dhetta sielff widh |314| handen genom de ord som han säger, at Osiris antingen lefwa eller regerat uti 28 Åhr, hwilcket kommer intet Solens omgång wid, utan Månans, som i 28 dygn synes lefwa; men i de 29 och twå tridiedels dygn när hans skeen alldeles ute är, säyes wara död. Ty måste och Plut: detta p. 367. 368 bekienna, säjandes: 'I så mönge dagar (nembligen 28) lyser månan, och i så många dagar gör han sitt omlop. — Och at Osiris säyes wara delat eller sönderrifwen i 14 delar, det bör och lämpas til månan, hwilken ifrån sitt fylle in till des han blifwer all och å nyo tändes, delar sitt lius i 14 dagar, hwar dag mindre.'

See här hafwer Plut. råkat på at Egyptierne farit will, som det tillegnat Solen eller Osiri, som bör förstås om Månan. Men det Diodorus Siculus lib.

1. pag. 18. och Euseb: præp. Evang: p. 46 säger: 'at Osiris som war en rättrådig Konung, bleff aff Tyfven brodren sin, en grymm och ogudachtig menniskia, dräpter och uti 26 delar skifftat.' Dhet förstås om de 26 dagar som Tyfwen Winteren giömer Solen, och kan man straxt see denna gåta wara dichtat up i Cimi Lapmarck under den 67 elev: grad. der Solen är borta 26 dagar. Uti Osirs Saga (den 13 gåtan) förmäles och, at Isa Osirs Hustru hade bäddat åt sin Man 300 sängiar uti Skogen, der han kunde hwijla uti, kommandes hwar han wille dher han trötnade up aff jagande, men allenast en graaff gräfwit åt honom, der honom olyckan skulle hända, at han aff något Willdiur skulle sönderrifwas, nemligen under Koons Audumblas Belg, hwar han åter skulle få lijff. Detta är och kommit til de Egyptier, fast de intet gåtan förstått. Så talar Strabo l. 17. p. 803. 'Osiris säges wara begrafwen i staden Sajo, men der om är en stor twjkan och träta. Ty somliga säya at Isis hon hade giordt honom många rum under Jorden, men ett allenast, uti hwilket han är begrafwen, dhet som ingen wiste aff eller kunde igenfinna; På det hon skulle lura Tyfwen at han icke skulle finna på Osirs kropp och den bortstiela.'

Här nämpner intet Strabo huru många rum Isis hade giordt åt Osir, icke heller uthtyder gåtan, som och han intet kunnat giort, der han icke hade lärdt wåras Gåtor och Sagor. De 300 Sängiar eller rum under Jorden äro de 300 nätter som Solen hwijlar sig effter hwar dagz jagande, men den grafwen som ingen fick wetta, hwar vti hon begraffdes, war här i norden, då hon i 65 dygn är borta, på det Winteren, Tyfwen, intet skulle finna Solen och des kropp kiöla och förderfwa. Här |315| igenom kan man nu förstå, hwad Plutar: p. 359 och Diod: Sicul: förmäla om Osiris många begraffningar.

Uti 3 gåtan p. 236 [= s. 247] så är aff Edda och wåras andra gåtor förmält, huru Baldur eller Solen bleff med sit skepp fört til Murianernas land och der upbränt, ty säya de och det wara uti Murianernas land heligt giort, och upsatt i Himmelen. Detta bewitna och dhe Egyptier genom Plutarchum p. 359. 'Osiris skiepp kalla dhe Greker Arcken (Argo) som är räknat iblandh stiernorna Osir til ära, som är intet långt ifrån stiernan Orion (Orione) och willa hunden (Cane) på Himmelen.'

See detta Skieppet så wähl som Oridans ström eller siö, hafwa wåre Fäder dichtat up i Himmelen på andre sijdan om Medellinien (*æqvatore*) emillan Steenbockens Circkel och södre wändepunctz Circkelen. Ty såsom Solen när hon här hoos oss uttryckeligen synnes lijka som störta sigh i Oridan eller Östersiön, då är hon på himmelen uti Oridans affmålade stierneflod, och då wij säya at hon med sitt skepp synnes wed Murianernas land bränna sig up, då

är hennes gång igenom detta skeppetz öfwersta tuppar på Masten, såsom sees kan aff alla Glober, så och Hygin: c. 31. p. 451 och c. 36. p. 455.

Utaff allas wåra gåtor seer man widare, at Osir eller Solen säges draga aff, när all Säden och Frön kastas i Jorden, och åter komma igen när Säden, Frön och Örter stiga upp och grönskas. Detta bewittnar och Plutarchus pag: 377 säyandes: 'De berätta at Osir han begrafwes, när Säden kastas i Jorden, och honom få lijff när hon begynner groo och wexa up.'

Denna gåta kan intet lämpas till Egypten, ty Osir aldrig begrafwes för dem, fast de än såå sin säd äfwen nestan samma tijd, som wij såå wår, hwilcket hoos oss skeer i Septembri och Octobri; men hoos dem gror hon straxt och wäxer up för än December kommer, då Solen här först giömer sig, och altså der denne dichtan wore dhe Egyptiers, så skulle Solen allenast på en 8 eller 10 dagar uti Octobri giöma sig under Jorden hoos dhe Egyptier, och åter straxt komma i Octobri och Novembri up, ty innan Mars månad så är deras säd mogen det som kan sees aff den H. Skrifft Exod. 9 v. 31. Så wart tå slagit lijnet och biugget: ty biugg war i ax gångit.

Detta skedde aff det stora haglet som Gud den Högste lät falla i Egypten något för än Israels Barn utgingo, hwilcket skedde i April då Påska höltz. Uti Flor: var: Epigr. p. 554 c. 91. kan man och detta see, der alla Egyptiers Månar upräknas. Således: Dhe Egyptiers månar aff hwilcka den första är September.

'Den första är månaden Thot,
  När knifwen skiär wjndrufwan bort.
Den andra är Phaoti måna,
  När Fiskafengiarena komma.
Den tridie är månaden Athor
  När Siustiernan afftonen upgår.
Den fierde är månaden Ciöja, |316|
  Då axen på säden sig röja.
Och Tybi dhen fempte må kallas,
  Då Purpurkiortelen framhaffz.
Och Mechir är månaden siette,
  Då far man till siös uppå skieppe.
Den siunde Phamenoth heter,
  Då Mars sig til siös och landz reder.
Den ottonde Pharmuth de nembde,
  Då Roserna sigh monde framtee.

Den nijonde kallades Pacchan,
  Då säden insamlas i ladan
Den tijonde nembde the Painen,
  Som bodade tijden mot Hösten.
Den eloffte mon Epiphi wara,
  Som wijndrufwan monde frambära.
Den tolffte Mesori heter,
  När Nilus fruchtsamligen flyter'.

Detta härliga rum bekräfftar nu mechta dhet iagh tillförende af wåras Runstaffwar wijst, at wår Athors månat är Egyptiernas Athor, då Solen är i Skytten och ey i Scorpion, och wår Gioja, deras Chojac, när hon är uti Stenbocken, ty han säger, at månaden Athor kallas den, på hwilcken nu siustiernorna upgå. Det är klart, när Solen kommer mot Scorpions tecknetz yttersta ända i den 29 och 30 graden, och skal nu stiga i Skytten, och hon går neder om qwällen, då stijga siu stiernorna up för dem, och således giöra de hela den månan Athor igenom, då Solen är uti Skytten, och swara så deras och wår Athor nu denna tijden in mot 20 dagar i Novembri och 10 dagar i Decembri. Sedan säger han at i Giöja Månan synnas Axen, hwilcken swarar mot 20 dagar i Decembri och 10 uti Ianuario. Hwar aff barnen nu kunna förstå, at Osiris gåta, som säger honom förgås när Säden lägges i jorden, och kommer igen när hon upwäxer, intet är dichtat i Egypten, emedan Säden för dem reda är i ax i denna månaden Gioia, när Solen eller Osir på 19 dagen begynnes först låta sig see hoos oss; utan denne gåta är wåre Fäders, ty när hon mehr och mehr stiger up åth himmelen, och bortsmelter Sniön moth Månarna Mars och April, då begynna örterna och Fröna groo, och Säden sigh sticka fram up uhr Jorden, den tijden Egyptierna reda skiära sin Säd, och införsamlas först i Majo, som aff detta indragne rum synes; ty uti Egyptiernas måna Phamenot som nästan swarar moth wår Mars, då skiära dhe Kornet som förr mognar än Hwetet, som och sees aff Iosep: l. 3 Ant: Iud: 'På den andra Sötebrödz dagen som är dhen 16 dagen i Martio, så taga de en deel aff den Säden de då hafwa skurit, (ty för kan dhet intet skee) och meente så giöra Gud offer der med, aff hwilcken dhe denna wälsignelse bekommit. Ty togo de en hand full med ax, den de torckade, sönderstötte och malde, och den på Altaret offrade, effterlåtandes det öffriga Prestomen. Och så gaffs dem loff at öfwer alt skära sin Säd.'

Såsom då nu allom bekant är, at i Mars |317| och Aprili så går Sniön och Ijsen aff för oss, och då begynna alla Frön och Örter här sticka sig up aff

Jorden; så kan man och see, at dhe efffterfölliande gåtor och beskriffningar, om Osir och Isa intet äro de Egyptiers dichtan, utan wåras: såsom Plutarchus talar p. 368. 'Wåren begynnes i månan Phamenot, då de säya Osir hafwa sin krafft med månan, och Isin hans Hustru då afla sitt Foster.'

Det är nu sticka up sin Gröda och blomster. Det Osir Solen säyes då hafwa sin krafft med Månan, är förståendes at månans fylle då skeer i samma linia på Himmelen, och de teckn som swara mot dhe teckn som Sohlen står uti, dher elliest Månans fylle Missommars tijden för dem som up i Cimi boo är under Jorden, och altsåledes säyes ingen krafft kunna hafwa. See detta skeer ey i Egypten, ty Månans fylle är der för dem nestan lijka at synas Winter och Sommar. Huru nu Solen och Månan stå i lijka linia mot hwar andra, och giöra sin bästa krafft at Jorden fruchtsam giöra, kan sees aff detta Års Calendario 1688. der månan är den 7 Mars i sitt största fylle i Wågen, då är Solen twert emot ytterst i Fiskarna, och 3 dagar der effter stiger hon i Wäduren. Och således twert mot hwar andra i en linia, så at Solen lyser just halfwa dygnet, och halfwa månan. Der före säger Rutil: rätt ibland Epig. vet. p. 486. 'På dhen tijden Osir kommer ny igen (det är effter Julen på Nyåret) så upwäcker och uthlockar han aff Frön och Rötter nya Blad och Blomster.'

Twert om när Osir eller Solen går sin koos om Winteren, och dhe Frön som om Hösten antingen aff sig sielfwa såås, eller och aff menniskian i Jorden kastas, de groo och wäxa up om Hösten för än Ijsen och Sniön kommer, och frysa sedan aff Winteren bort, så säyes Freja hafwa hafft missbörd och hennes Foster förgåtz. Men dhe Frön som äro tweårige (*biennes*) eller stadigwarande (*perennes*) dem säyes Freja hafwa genom sin Fårskinspels (som är Snön) för Winteren förwarat, så at hennes Foster äro behålldne in til Wåren och Sommaren. Med detta instämmer Plut: p. 377 fast han intet uttyder gåtan, säyandes 'Osiris säyes begrafwas när Fröet lägges i Jorden, och åter kommer till lijffz när detta begynner groo och wäxa, derföre säya de at när Isa kiände sig hafwande, så hängde hon wäl på halsen en krafftig läkedom (Amuletum) på siette dagen i månan Phaophi. Men födde lijkwäl mot winterstadbragde ett lijtet ofullkomligit foster, emedan då fröna först grodde.' Månan Phaophi är näst fram för Athors månadh, då Solen är i Skorpion, och swarar mot den 10 October in til 10 November, då Sniön hoos oss begynner komma, hwilket är den krafftiga Läkedom (*Amuletum*) som jorden binder på sin hals, och här hoos oss många 1000 Örter och Frön förwarar, at intet alla blifwa missbörd aff, utan om Wåren och Sommaren komma till sin mognat, som sees i Atl: T. 1. c. 4. p. 84 [= s. 57]. See alt detta kan |318| intet lämpas til Egypten, der Jorden ingen missbörd moth Winter stadbragde gifwer, ey heller behöfwer

hängia nogon Sniöskinpels på sig, den och Egypten alldrig får, ty dheras Säd står då i bästa wäxten som wijst är.

Wij willie komma till åtskillige Diur som wåre Fäder offrat till Solen, eller och genom deras egenskaper affmålat Solen, hennes gång och wärckan, och see huru Egyptierna oss och der utinnan effterfölgt.

1. Såsom först pag. 233 [= s. 243] är förmält, at Oxen som skulle offras Solen til ära, så länge skulle stå instängd och i 40 dagar giödas, at han bleff mandolm, det är halffannan måna giödder effter deras räkning som hålla 12 Månar i Året effter Månans lop, räknandes den aff 28 dygn, eller och een måna effter deras räkning, som skifftade Året i 3 tijder, Winteren, Sommaren och Hösten, och gofwo hwardera tijden 120 dagar, hwilcka de åter i 3 månar skifftade hwardera aff 40 dagar, hwilcket giör 360 dagar i Året, till hwilcka lades dhe 5 Fyrejuls dagarna, och således lop på Oxens giödning 40 dagar effter wår älsta räkning, men effter dhen senare som behålla 12 Månar i Året 42 dagar. Färgan på Oxen nämner intet Snorro uthan Odens Saga, at han skulle wara swart medh hwitt Hufwud. Hwilcken swarta ferg altijd betydde Jorden, Mörckret och dhe döda Menniskior, men hwijt ferg Solen och stiernorna. Och är gemene man bekandt ännu, at fordom, det de wille trolla med, offra, eller bruka någons Diurs blod til läkedom, skulle det alt tagas aff swarta diur. Dherföre och Lapparna, der intet diuren äro swarta som de willia offra till Jorden eller de döda, så 'sticka de en swart Ylletrå genom öra på Renen som offras skall' som Scheff: i sin Lapp. c. 10. p. 117 talar. 'Derföre säya de och Jorden den dhe kalla Storiunckaren (Disa och Freja) och regera öfwer alla Diur, Fiskar och Foglar, låta sig see uti swarta kläder med en bössa i handen, hafwandes kloor på sina fötter som en Fogel'. See Scheff: Lapp: c. 10. p. 97. Men allena Solens offer och dhet dhe henne will beteckna med, war antingen hwitt eller rödt. Scheff: p. 116 säger: 'Offren som dhe aff Rhenar giorde til Solen, motte hafwa en hwijt trå dragen genom örat.' Om röd fergh läses hos Ol: Magn:

See detta betygar och Homerus Iliad: v: 102. 'Tager hijt fram Lamben, det ena hwitt det andra swart, Jorden och Solen till offer.'

De utsmyckade och denne Oxen med krantzar giorde aff hwita blomster, som nemnas ännu aff Oxen, Oxeögon, (på Latin *Bellis vulgaris*) som Odins Saga förmäler, men de rijkare torde och låta göra kiedar aff gull och silfwer som hängdes emillan hornen, såsom läses uti Werelii Götriks Historia c. 6. p. 32. Och woro Hornen hans ristade, och gull och |319| Silfwer ränder inslagne i Horne sticklarna. Emillan begge Hornen war en Silfwerkedh och der på 3 gullringar. Desse 3 gullringar willia de skola warit Solens, Månans och

Jordens affbild. Dhen swarta fergen på Oxen betecknade Jorden och des ferg, sampt den mörka långa natten, men det hwjta hufwud, Solen. Egyptierne ehuru Sohlen intet war för dem någon dag borta, mycket mindre 40, så wille dhe lijkwähl efterföllia denna wåre Fäders Oxes offrande til Solen, som war hennes bortawarandes affbild. Således talar Diodorus Siculus lib. 1. pag. 76. 'Prästerna som draga försorg för detta, de föra Oxen til Nili stad och föda honom i 40 dagar, sedan sättia de honom i en båth, hwars Cajuta är förgylt som honom täcker, hwar med han föres till Mämby uti Vulgers lund. I desse 40 dagar så får honom ingen annan see än Qwinfolck som ställas för honom, wjsandes sig halffnakna. Men hela den andra tijden om Året få inga qwinfolck komma til honom. Orsaken til denne Tiurens dyrckan, säya de denna wara: at Osirs eller Solens Siäl hafwer hwjlat sig uti Oxen. — Andre säya at Typhuen hade dräpit Osirin, och Isis hade sökt alla hans lemmar igen, och hade dem inlagdt uthi en Koo aff trä giordh, oc den med det fijnaste och hwitaste ljnkläde öfwerdragit, och der aff är den staden i Egypten nemt Busiris (det är Oxe- eller Koostaden)'.

Amm: Marcell: l. 22. p. 265. 'Oxen Afia (Apis) han hafwer en serdeles brokot ferg och besynnerlig på högra sijdan en hwijt fläck såsom en halff måna, hwilken när han effter en wjss föreskrifwin tijd lefwat, så drencktes han uti en helig Brunn, och icke heller är loffgifwit at han utom den tijden mon lefwa, än som den uthi dheras lönliga Prästers böcker står antecknat. Gio Inachi Koo som och serdeles brokot är, hon framhafwes: Oc när den är och dräpter, så sökes en annan igen med stoor sorg och gråt. Och om de få nogon igen som den förra (Oxen) war tecknat, så föres han til staden Menby.' Herodotus beskrifwer hans skapnadt sådan l. 3. c. 28. pag. 172. 'Han är till heela Kroppen swart, hafwandes allenast i pannan en fyrkantig hwijt fleck, på ryggen är lijknelse effter en uthfleckt Örn.'

Strabo l. 17. p. 203. 'De Momemphiter i Egypten dyrcka Venadis, och föda en helig Koo, såsom de i Memby föda Oxen Afian (Apin) och de i Heliobolo Oxen Mnevin. Och desse hållas för Gudar hoos dem. Men de som annorstädes födas eller giödas, hwilka äro |320| många både ofwan och nedan Delta i Egypten äro antingen Oxar eller Koor men hållas intet för Gudar, utan elljest för helige.' p. 807. 'Menby är Kunglig Hufwudstadh i Egypten: hwarest Oxen Æfias Tempel är, hwilket är alt ett med Osir. Der födes Oxen Æfian instängd, och hålles för en Gud, warandes i pannan hwijt, och här och der hafwandes små hwijta fläckiar, men elliest är han heel swart.'

Plin: l. 8. c. 66. 'Oxen Æfian, som dyrckas i Egypten för en Gud, har på högra sijdan en hwijt fläck som een halff måna, när han tilltager i ny, och under

tungan är en swart knyl, den dhe kalla Tordyfwel. Honom är intet loffgifwit at lefwa utom wissa År, uthan då dränckes han aff Prästerna i en brunn, och de sökia en annan med stoor sorg, oc in til des de finna honom, sörya dhe med rakade Hufwuden. En Koo som är och brokot, doch på annat sätt, hon wijses Oxen en gång om Året: och på samma dag som hon finnes så dödas hon oc.'

Pomp: Mel: l. 1. c. 9. p. 13. 'Oxen Æfia är Egyptiernas gud: han är heel swart, allenast med nogre serdeles fleckiar brokuger, och rumpan och tungan andra olijk: han aflas sällan, och intet det genom en annan Tiur (som de säja) utan at en Himmelsk eld aflar honom, och på den dagen han födes, hålles aff alt folck en mycken stoor helig Fäst.'

Aff desse orden märckes först, at hoos dhe Egyptier, så affbildades genom Oxen Solen, Månan och Jorden, äfwen såsom hoos wåre Fäder, hwilcket Macrob: Satur: l. 1. c. 20. p. 305 tillstår, säyandes: 'De Egyptiers affguda-dyrckan wijsar på mångahanda sätt Oxen wara Solens affbild: både derföre at uti Heliobole Solens stad, så helga de Solen en Oxe, den de kalla Neuton, den de aldrahögst dyrcka. Sedan at Oxen Æfian uti staden Menby undfägnas såsom Solen, eller och at de i Hermunstadh uti dhet skiöna Baldurs Tempel, Solen til ära bygt, dyrcka de en Oxe den de Bååk kalla, som är rätt märckelig aff dhe under som komma öfwerens med Solens natur. Ty de säya honom hwar tijma ombyta sina fergor, och hans hår säyas wenda sigh moth hwar andra, det som intet finnes på andre Diur. Hwjlcket betyder Solens gång fram och tillbaka på Himmelen.' Seldenus Synt: 1. c. 4. p. 138. 'Någre aff dhe lärde mena och Oxen Æfian wara Solens affbild.'

Men Pignorius i sin mensa isiaca p. 35 säger: |321| 'Oxen Æfia är månan och Isi (jorden) helig, och derföre uti hennes Fest och belätes process föllier han med, som Ovidius och Apulejus förmäla.'

Aff detta synes som Macrob: wille at allenast Solen skulle genom Oxen affmålas, och åter Pignorius Månan och Jorden, efftersåsom skrifwes honom en hwijt fläck böra hafwa, såsom en halff Måna, om han skulle ärkiennas god at wara de Egyptiers Gud. Men när de see wåras affmålningar, så och de Egyptiers och dhe gamble Skribenters indragne rum, så finna de at Oxen betydde så wäl Solen, som Månan och Jorden, fast han bar Jordens nampn. Den större delen aff Oxen som war hela Kroppen, dhen som swart war undantagandes Hufwudh och Hornen, dhet wille wåre Fäder skulle betyda Jorden och Winterens mörcker, som reda aff wåras skriffter och Homero wijst är. Ty säger och rätteligen Virgilius 3 Æneid. v. [120] 'En swart Oxe eller Koo offrades til Winteren.' men Hornen de skulle betyda Månan, oc den hwijta stiernan som finnes i pannan på Oxen emillan Hornen, den skulle beteckna

Solen. Ingen i Swerige är som icke än i dag kallar denna fläcken på Oxen, Stiernan eller Solen. Och finnes ett sådant Oxehufwudh på någre Runstafwar som sees p. 165 [= s. 178] Col: *XVI*. Så och i de älste Permans Runeböcker, såsom denne Figur p. 275 [= s. 285] utwijsar, och synes intet olijkt, at den gamble Adelige Oxenstiernas slächten, som ifrån Hedendomen hafwa burit detta nampnet, hafwer dher ifrån sitt tagit, ehuru det intet allestädes finnes på ett sätt målat eller uthuggit. Uppå Konungh Gustaff den 1 gamla Slächtregisters Tafla finnes ett halfft Oxehufwud med en röd stoor stierna. Men på dhe gamble Oxenstiernas Biskopars Stenar som leffde för Gustaff 1 tijd och liggia i Högkoren i Stoorkyrckian, är allenast Hornen med det öfwersta aff Hufwudet. Ty kan iag ey wetta hwarföre at den andra delen aff Hufwudet är borta, på hwilken rätt stiernan finnes, som altijd kallas den hwijta fläcken mitt emillan begge hornen och ögonen, emedan Oxenstierne namnet utwijsar änteligen böra wara i Wapnet. Wåre Fäders Affgud Thoor han hafwer äfwen så burit til at förstå under hans beläte Solen, ett Oxehufwud med stierna, som iag påminner mig fordom sedt uti en gammal Kyrckia på landet affrijtat, ty bär och Oxen Thors nampn, i det wij uti wåre Förfäders Sagor och Skalder nempna honom Thaar, Tiur, Tyr som skrifwes med bokstafwen þ, som lyder *Ths*, som sees aff Werelii Runogr. och Wormii lit. Dan: Och derföre hos wåre Förfäder är uttalat Thaur, Thor, Thar, Thur, Thyr, det och på Runstenarna finnes: såsom þarkair (Thar-kair) en dristig man (*audax et fortis vir*) R. 361. Thair (Thar) 303. þiure, 389. þore 334. þoris 342. þuri 72, 359. þur 134, Tyr 371. Wåre Giöter utom landz hafwa och således Oxen nembt Stiur, som sees aff Vlfil. Luc. 15. 27. allenast hafwer Vlfila satt *S* för *T*. som är lättare at uthtala, än *S* effter *T*. Gambla Engelska språket hafwer Steor för vårt Theor. De Slaver uti Wenden runt kring Östersiön som hafwa effterfölgdt wåre Förfäders |322| Affgudar, hafwa äfwen så affmålat sin Thor med ett Oxehufwud i Bröstet, och en Örn uppå Hufwud, som sees aff min Atl. T. 1. Tab. 10. F. 28. här p. 300 [= s. 309] den som är uttagen aff Helmondis Slavoniska Historia. Hwilket betydde så wäl en Konungz macht som Solens, det man allestädes hoos wåre Skalder och historier finner. Ty säger och Diod. Sicul. l. 1. 'De Theboar i Egypten wördade Örnen såsom ett Kungligit Diur, och är wärdt wara Thors eller Jofurs affbild.'

See här kommer det öfwerens med det Herodotus nest tillförende förmäler, at på Oxens Rygg är en fläck såsom en utfleckt Örns lijknelse. Och stämmer lijka så Herodoti Oxens Pannas fyrkantiga hwijta fläck, in med den fyrkantiga hwijta stiernan, som står uti detta införda swarta Oxehufwud aff wåras Runeböcker. Således hafwa och Lapparna innom en fyrkantig Figur affmålat Soh-

len, när hon hafwer om winteren stigit under jorden, som sees aff Schefferi Lapponia c. 11. p. 127. Uti Laptrumman *D* bokstafwen *O* oc här p. 276 [= s. 287] der som de och Månan med stiernorna under fyrkantiga skapnader affmåhlat hafwa, doch något skilde ifrån Solens affbild. Detta finnes och på andre Trummor. Såsom nu denna hwijta stiernan på Oxens panna betydde Solen, så affmålade åter hornen Månans ny och nedan, ty såsom det ena hornet är på högra sijdan om stiernan, så är och Månan i nytenningen på högra sijdan om Solen, och såsom dhct andra är på wenstra sijdan om Stiernan, så är och nedan på wenstra sijdan om Solen. See detta betygar och Orpheus uti sin Wijsa om Månan, fast icke så klarligen om ny och nedan som wåre fäder, ehuruwäl han dem här fordom besökt oc stoor kunskap aff dem, som han sielff bekiänner i sin Argon. bekommit, så talar han 'Hör tu Gudinna och Drotning som lyser oss, du helige Måna, som är beprydd medh Oxehorn, löper och lyser om natten oc flyger genom lufften.'

Är således nu wijst aff wåras gamla handlingar och målningar, at dhcn fyrkantiga stiernan på Oxens panna betydde Sohlen, hornen Månan, och hela Oxens swarta krop Jorden, om hwilckens uthtydning dhe Grekers, Egyptiers och Latiners skriffter, så mycket iag mig nu påminna kan, lijtet eller alsintet hafwa at säya. Äfwen så lijtet hafwa dhe om Oxens nampn *Apis* eller *Neuton*, hwar ifrån det kommit är. Men aff wåras skriffter och språk kan det snart wijsas. Såsom större delen aff Oxens Kropp betydde Jorden, så fick han och nampnet der aff.. Wåre Fäder hafwa kallat fordom Jorden Apia eller Abia, det wij i dag utnempna Æfia, det är en feet och gyttiug Jord, ty sättes och gemenligen desse tu orden tillsammans Dy och Äfia, när man en sådan Jordmon beskrifwa will, som är feet och wååt, är och offta tillförende wijst at *P*, *B*, *F* och *V* bytas som offtast uthi wåras och de fremmandes ord. At wåre fä-|323|der Schyterne således kallat Jorden, wijsar och Herodotus lib. 4. cap: 59. pag: 243. 'Schyterna de dyrcka Thor eller Jofur, och Jorden, kallandes Jorden Thoors hustru. Jorden kalla de Æfiam (Apiam).' Detta ordz genitivus casus är Afis eller Apis hwaraff Grekerne eller Egyptierne giordt sin nominativum. Hade dhetta warit ett Grekiskt eller Egyptiskt nampn, så hade de lärde länge der aff ropat, men de hafwa alle tegat, allenast Vossius l. 1. c. 29. p. 113 effter han hoos dem intet ordetz ursprung finner, söker han det igen i Hebreiskan, och gissar om icke aff *Ab* som betyder en Fader, Oxens nampn kommit wore, när man lägger *is* der til: Men detta går långt från Jordenes betydelse, som Oxen innehöll.

Wåre Fäder hafwa icke allenast kallat jorden Abian, utan och menniskian som war aff Jorden kommen, det och wåre Giöter uthom landz giort, som sees

aff Vlfila Luc: 1. 34. Aban, dhet är Mannen (*virum*), Abin (*viro*) L. 2. 36. Wijsar således dhetta Oxens nampn Apia, at dhenne hans dyrckan hoos de Egyptier war här ifrån kommen, så wäl som de effterfölliande hans namn. Såsom dhet han bleeff kallader *Sarapis*, hwilcket somblige mena gaffs och den Kungen *Apis*, som kom ifrån Grecien och till Egypten, och skulle sedan effter sin död blifwit kallader *Sarapis*; Andre at Osiris hade det namnet. Ty hade *Sar-apis* warit ett Grekiskt eller Egyptiskt nampn, så hade dhe Lärde intet så länge brytt sin Hierna och Hufwud, at igenfinna des rätta betydelse, at komma öfwerens med Solens och Oxens nampn och natur. Firmicus de error: Prof: Rel: p. 47 menar at *Sarapis* skulle heeta aff Abrahams Hustru Sara, säjandes: 'Effter Joseph war Saræ Sonesons son, hwilcken genom Gudz serdeles wälsignelse på sitt 90 Åhr fick en Son, så bleff Joseph kallader på Grekiska Σαρας ἀπὸ det är, Sara aff.'

Nepligen tror iag här någon kunna hålla sig utan löye? Solen, eller Solen och jorden tillijka, som affmålas genom Oxen eller ett annat förgylt beläte, skall här få nampn aff Saras Abrahams Hustru på Grekiska (som ändå mot alla deras reglor är galit ihopsatt, och borde lijkare nempnas ἀπὸ σάρας) lijka som de Hebreer eller Egyptierne woro så fattige, at der de sielff updichtat denna Oxes, eller Solen under des belätes dyrckan, skulle ey få ett tienligit ord igen i sitt språk? Eller mon Egyptierna hade Judarna så kiära, at när dhe så många plågor för deras skull hade uthstådt, skulle aff hierta dhem til åminnelse gifwit sine Affgudar nampn effter Sara Abrahams Hustru eller Joseph: iagh tror dhet intet. Uthi den H. Skrifft läses, at dhet kom en annan Konungh up i Egypten, som intet tänckte på Joseph. Isidorus p. 199 menar at Apis som war de Argivers Konung, oc for med skep in i Egypten och der doog, bleff kallader *Sarapis* aff sin Lijk-kista som han bleff lagd uti, som på Grekiska kallades σόρος. Jag weet intet om dhetta är mindre löyeligit än det förra; mon denna war den första som begraffdes i Kista? War han den första, hwij kallas icke alle effter honom medh för-|324|nampn σόρας, som sedermera äro begraffne i Kistor? eller war han ey den första, hwj icke andre för honom äre så nembde? mon intet Egyptierna hafft nampn på sina Lijkkistor? Plutarchus i sin Iside p. 363 indrager mångas gissningar, säyandes: 'Phylarchus (som leffde straxt effter Alexandri Magni tijdh) han är intet at achta, som skrifwit att Kung Bagge utur Indien införde twenne Oxar, den ena vid nampn Apia, och den andra Osir. Men Sarapis är den som sörjer för all ting i werlden, hwilket ord somlige mena komma aff ordet Serein (σαιρειν) hwilcket sådant betyda skal, men detta är Phylarchi tokuga mening. Än galnare fara de will, som säya Sarapim intet wara en Gud, utan en Lijkkista, som på Grekiska kallas

σόρος. Så mena de Oxen Apian nemnas: och at wid staden Menby äro Kopparportar som kallas Lethes och Cocytus, det är der all ting skola förgiätas och sörjas, hwilka uplätas när Oxen Æfian begrafwes och giöra ett stort gny ifrån sigh när dhe uplätas. — Dhe Egyptiske Prester mena Osir och Apia wara alt ett, och mena Apian wara förståendes om Osirs fagra siäls beläte. Men iag menar om Sarapis skall wara ett Egyptiskt ord, at det skall betyda frögd och glädie; beweekter der till aff det, at den stoora och lustiga Fästens dag kalla dhe Egyptier Særei.'

Plutarchus han wijsar wähl wackert huru andre fara will om ordetz *Sarapiæ* bemärckelse, men han råkar sielff heller intet på alt: ty först uptager han intet mera än halfwa ordet som är *Sar*, at utsökia des ursprung, och til *Apin* tjger han stilla. Plutarchus han skulle här först wäl öfwerlagt och betänckt, det som han både aff Herodoto och andre hafwer lärt, och så wäl wid hans tijd som än i dag brukas, at alle ting som aff fremmande land införas, det måtte wara affgudar, ädla stenar, Foglar, Fiskar, allehanda Örther, Trän, Kläder och annat, de få behålla det nampnet som dhet med sig hafwer ifrån den orten dhet kommit är; elliest skulle det uti ingen wördnat wara eller något prijs, mycket mindre deras affgudar: Hwem skulle willia bära Peruqver om man skulle kalla det Dödehår, som aff dhe Dödas Skalla är skurit. Hwem skulle willia bära Krympor eller Crepiner som de kalla, om dhe skulle säya, det är Knytning. Hwem skulle wärdera Cornetter at dhem bära på sitt Hufwud, om man skulle kalla dhem på Swenska Slarwewalkar. Hwem will bära til kläder Ciliacho hafschi, om man skulle säya dem det wara fergat Lärfft.

Min goda Plutarche, du hafwer intet ihogkommit det Herodotus säger (see Atl: T. 1. c. 27. p. 684 [= s. 429]) när wåre yfwerborne norske affgudar utkommo, och dhe Greker frågade sin förnämsta i Dodona om de skulle kalla dem effter sitt språk eller med sådane nampn som dhe med sig utförde; då fingo dhe til swars at dhe| 325| skulle behålla sine Barbariske nampn. Detta skulle Plut: ihogkommit och tänckt på sina egna ord och många andras, som bewitna at *Sar-apis* han war en fremmande Affgud, som war förd ifrån dhe Giöters stadh i Thracia Synoboa, som betyder Solens stad, som wjst är här p. 143 [= s. 156]. witnar Plut. sielff p. 361. 'Sarapia är ingen annan än Bluter (Pluto) och Isia skillies intet ifrån Frossepina (Proserpina) såsom Archimachus Euboensis lärer, och Heraclides Ponticus, som skrifwer, at den Canopiske affguden är Pluters beläte. Ptolemeus (heter den Egyptiske Konungen) som lät taga från Sinoboe stad Pluters beläte, effter han intet kiände ey heller nogonsin sedt et sådant beläte, såsom honom uti en Dröm är syntz, och befalte at dhet medh första skulle föras till honom ifrån Synoboo till Alexandriam.

Men såsom han intet wiste hwar det fans, och lijkwäl medh stoor Ängslan dher effter sökte, och han sina Wänner det förtalde, så framhades Sosibius en man som war mycket wijda bewandrat, hwilken sade sig sedt i Synoboa ett sådant beläte, såsom Konungen hade drömt om; Ty bleff Soteles och Dionysius genom en swår och långsam reesa dijtsände, och det icke utan en gudomelig försyn, hwilka lönligen bortstolo och förde detta beläte til Kungen. Hwilcket när det bleff beskådat, och den kloka uthtolckaren Timotheus och Manethon Sebennita det sågo, ty slöto de, effter den trehufwade Gerver hunden (Cerberus) och Draken stodo wed beläte, at det war Pluters beläte. Och försäkrades således Kungen Ptolemæus at det war intet nogon annan Affgudz beläte än Sar-afias. Men detta namnet skulle de intet hafwa fördt der ifrån med sig, utan sedan han bleff förder in i Alexandriam, så kallade de Egyptier detta belätet Sarafiam, emedan de med detta nampnet behedra Pluters be[lä]te.' Tacit. Hist: l. 4. c. 83. pag. 542 talar således om denne affgudens beläte: 'Denna gudens ursprung, han war intet då wåre Skribenter kunnig: Dhe Egyptiske Präster tala här om således: Konungen Ptolomeus som war den första, hwilcken det Macedoniska Rijket stadfäste i Egypten, när han uti staden Alexandria, som ny war upbygd och med murar befästat wille nu byggia Tempel och inrätta Gudztiensten: fick han sce uti syner en mechta deyelig ynglingz beläte, dock större än en gemeen menniskios skapnadt, hwilcken förmante honom, at han nogra sina trognaste wänner skulle senda till siön Pontum, och der låta dedan föra sitt |326| beläte, och den orten som det samma emottogo, skulle blifwa ett stort och wjda berömt säte, och mycket nyttigt för Rijket. Straxt der effter syntes samma beläte uptagas i himmelen genom en stoor eldzloga. Ptolomæus som waknade wid dhetta förkunnande och underliga syn, säger dhetta för dhe Egyptiske Prester, hwilcka woro wane at sådanne nattesyner och drömer uttyda. Men så[s]om dhe intet wiste aff de Poetiske saker, frågade han aff Timotheo Atheniense, som war aff de Eumolpers slecht, hwad detta skulle wara för ett beläte. Timotheus frågade dem som pläga segla till dhen Pontiske siön, och förnam at uti den staden Synobœ som der in wed låg, och ey långt der ifrån war ett Tempel, som genom inwånares gambla segn war berychtat aff Thys Jofur. Ty in wid samma beläte stod och ett Qwinnobeläte, den större delen kalla Proserpinam. Men Ptolomæus war fuller i förstone såsom Konungars sinnen pläga wara, nogot rädder, men när han giorde sig sedan trygger, och lade sig mera på wällust än Gudztiensten, glömde han detta småningom bort, och wände sin hog och sinne til andre ting: in till dhes samma beläte åter syntes honom större och fullkomligare, hotandes honom der han intet skulle fullgiöra det som tillförende befallt war, så skulle

honom och hans Rijke gå illa. Ty sänder han sina Legater till Scytro Thamuren, som då regerade i Synoboe, med stora skiencker, oc befaller dem at de skulle segla til den Puttiska Baldur (Pytheus Apollo.) När dhe kommo till Synoboe, så förkunna de Scytro Thamuren sitt Ärende, och med många böner och stora gåfwor det förrätta. Hwilken blef mycket twehogse hwad han giöra skulle; rädder war han för sin affgud, så och sina undersåtares hotelser: gåfworna som dhe öfwerförde lågo honom mycket i sinnet. Imedlertijd gingo 3 Åhr förbij som Ptolomæus lågh honom träget an både med böner och skiencker. Han sände alt hederligare och hederligare Legater, och desse Legationer medh flere skepp och större gofwor förökte, då syntes Kungen Scytro Thamur i en syn ett hotande ansichte, at han intet längre skulle uphålla detta affgudabeläte, dijt at komma som det ärnat war. Och som han ännu drögde der med, så kom på Rijket allehanda Swårheter, siu[k]domar och grymma Himmelska teckn. Han kallar allmogen tillsamman, och förtällier dem sina och Ptolomæi syner och drömar, och alt det onda som då tillstundade. Allmogen sätter sig up mot Kungen, och missunnade Egypten denna sin affgud, fruchtade och at han skulle wredgas öfwer dem, om dhe skulle släppa honom bort; ställte sig således at hålla wackt om Templet. Men rychtet hafwer wida utspridt det som större är, nemligen at affguden hafwer sielff stigit in uti Skieppen wid stranden, och är det underligit at säja, at de på 3 dagar hafwa seglat öfwer ett så stort haaff och så långan wäg in till A-|327| lexandriam, der bleff ett härligit Tempel upbygt i anseende till stadzens stoorleek, på et rum som heet Rhadgotis, Hwarest aff Ålder för hafwer warit ett ljtet Tempel Sarafia och Isia till Ära bygt. Dhetta wari nogsamt sagt om denna widtberömda Gudens ankomst till Egypten. Mig är icke heller obekant, at någre mena honom wara tagen ifrån staden Seleucia i Syrien, då den Ptolomæus regerade, som war den tridie ifrån denna förbenembda. Andra, säya wähl om denna Ptolomæo, at belätet wäl togz der ifrån, men fördes till Memby den gamla och namnkunniga staden i Egypten. Många kalla denna affguden Æsculapium, emedan han läker alla siukdomar. Andra Osir som war de Egyptiers älsta affgud. En stor deel kalla honom Jofur, såsom den öfwer all ting råder: mästedelen kalla honom Thysse allas Fader, aff des serdeles kienneteckn, eller och aff åtskilliga om honom gissningar.'

Macrob: l. 1. Sat: c. 7. p. 214 förmäler detta aff Horo: 'Uti denna Saturs dyrckan den j sägen wara alla Gudars fader och första, så gå edras Seder och ceremonier från de Egyptiers, som mycket heligt hålla hans Fest. Ty de emottogo intet Saturen ey heller Sarafian in om sina Tempel, för än effter Alexandri Magni död, då de aff de Ptolemeiske Konungarnas hårda regemente

blefwo twungne, at efter Alexandri stadz inwånares seed, som desse gudar högst dyrckade, dem emottaga, och på samma sätt dyrcka, doch lydde de denna befallning så wijda: at de intet wille blanda den med deras egnas gudztienst. Ty emedan aldrig war lofligit de Egyptier genom boskap eller blod at försona sina gudar, utan allenast med böner och röökwärck; men desse begge fremmande Gudarna moste boskap och menniskior offras: så ställte de deras Tempel uthom städerna, at dhe der fingo dyrkas med de blodige offren, at deras Tempel som de innom staden hade intet skulle besmittas med boskaps blod. Ty hafwer ingen stad i hela Egypten emottagit Saturs eller Serapions Tempel eller dyrkan innom sina murar. Denna här senare förnimmer iagh at han knapt och medh stoor möda är hoos eder antagen, men Saturen hedren j först ibland alla.'

Utaff alle desse härlige indragne rum, seer man nu klarligen, at *Sarafia* war en fremmande affbild, kommen ifrån Schyternas stadh Synobon, och först införd i Egypten effter Alexandri Magni död. Och ehuruwäl Plutarchus menar, at denne Affguden heet Pluter, som skulle betyda Solen, men bleff först nembd Sarafia, sedan han kom i Egypten, utan twifwel menandes, at Solen under Oxens Afias eller Sarafias nampn war förr dyrckat i Egypten; så är det fuller sant, at Solen under en Oxes förgylt hufwud, som somblige mena (see Selden. S. 1. c. 4.) eller och heel och hållen förgylt, eller aff guld giord, långt för denne tijden hoos de Egyptier dyrckades, hwilket nogsamt wijses aff den förgylta Kalfwen, som Israels Barn, de Egyptier effterföliandes, dyrckade uti öcknen, sedan dhe nyligen der ifrån woro utgångne: Exod: 32. dhet och |328| Konung Jerobeam giorde (3 Reg: C. 11) som kom nyligen utur Egypten, upsättiandes 2 gyllende Kalfwar, och som läses i 15 versen, at han offrade till dhem på 15 dagen i ottonde månaden, och dhet först med ett stort giästebod, och sedan med dansande och lekande, som läses Exod: 32 v. 6. Men at det skedde under Sarafias nampn, är intet lijkt; ty Herodotus, Plato, Eudoxus, Orpheus och andre, som uthi Egypten förr Alexandri Magni tijd warit hafwa, nempna intet Oxen wid nampn Sara-fian, utan allenast Afian. Men om det än så wore, så är det ändå följt med affguden ut till dem ifrån wåre Schyter; ty ordetz ursprung skall det straxt wijsa, när wij komma at see på alla affgudars anteckningar. Och gifwa desse indragne rum en wäl orsaak at efftertänckia och fråga, hwarföre at dhe å nyo skulle införa denna affguden, om Solen under hans nampn förr uthi Egypten war dyrckat. När man seer på Macrobii ord, så finner man uttryckeligen, at Solen war förr vnder Saturs nampn dyrckat hoos de Egyptier, och i senare tijder under Sarafias, och det allenast utom stadzmurarna vtaff de fremmande Schyter och Greker, som och aff Herodoto wijst är, at Kararna

(*Cares*) de höllo den Gudztiensten wid sitt rätta skede. Och såsom man läs uti Historierne, at sedan dhe Chaldeer och Perser intogo Egypten, så förstörde de denna deras Gudztienst, som giordes Oxen Apin til ära, som läses om Cambysse hoos Herodot: l. 3. c. 29. p. 172. hwilken honom dräpte. Och altså utan twifwel denne deras affgud i föracht kommen, den de fordom höllo helig, och syntes nu intet wara wärd at dyrckas, utan de icke fingo en ny ifrån fremmande land, och dhet genom Satans tillskyndan, som nog märckias kan aff Taciti indragne ord.

Wij wilie nu komma til wårt förriga, och see på sielfwa belätes skapnat, huru den beskrifwes. Tacitus säger: at Ptolomæo syntes det under en ung mans beläte. Wåre Fäder så wäl som Grekerne hafwa affmålat således Solen, som synes först aff ett gammalt effterdöme i Steen uthuggit, innehållandes Solens, Månans och Jordens beläter, och stälte öfwer S. Ericks beläte (see p. 301 [= s. 308] F. *A*, *B*, *C*.) öfwer gamla Academiens port, der Konungarna en tijd effter honom höllo språk med allmogen in til Caroli 9 tijd, då utaff samma Stenhuus Academien bleff inrättad. Desse 3 affgudars ansichte synas derföre wara öfwer St. Ericks beläte ställte, emedan han affskaffade fullkomligen alt affguderij och widskeppelse, och bleff dherföre helgat; ty in til honom hängde ännu mycken willfarelse ibland de stora så wähl som gemene allmogen, fast Konungarna blefwo Christne och läto sig döpa, men suto intet gierna wid Vpsala, utan mäst på andre orter. Aff desse 3 beläter är det på högra sidan Månans *A*, Jordens med sitt släta håår mitt uti *B*, Solens med ungt och glatt ansichte och krusat hår på wenstra sidan *C*. Sådant Solenes ansichte finnes och i Grutero p. 39. det iag här p. 302 [= s. 310] Fig. 62 har låtit affmåla. Således beskrifwes hon och i Orpheo i Solens wijsa. 'Hör du lycksalige Tiodan som all ting seer, och hafwer en ewig syn, som af gull lyser, oc är Yfwer|329|jons son det himmelska liuset. — Du som omskjfftar tijder, och dantzar i ring med 4 fötter, löper wäl och fort, full aff lius och elld, en Kusk med liufligit ansichte. En yngling som föder alla tijder.' Dhenna liufliga och unga ansichtes affbildh gaffs derföre Solen, emedan hon aldrig synes föråldras. Är och här märckiandes att Orpheus hafwer wäl genom de 4 fötter affmålat dhe 4 Åhrsens tijder, Winter, Wår, Höst och Sommar, men ey så artigt som wåre Fäder genom Hästen Swadilfare (vide paginam 253 [= s. 263]) som hade 4 Fötter, betydandes Winterens 4 månar, och des Fåla Sleipner som hade 8 Fötter, som innehölt Wårens och Sommarens månar. Widare at förstå Sarafian wara Solens beläte, säger Tacitus at det upfor i Himmelen med en eldzloga. Lijka så betydde och dhen förgyllningen som Oxen bar på sina horn, Solen, som aff wår Götriks Saga wijst är, så och den förgyllta Cajutan som han stod uti, som aff Diodoro p. 319

sagt är, så och at han war giord aff gull eller förgyllt, som aff dhen H. Skrifft förmäles, så och den förgyllte asken som hemtades med stort sällskap och följe ifrån floden Nilo som nemt är pag. 213 [= s. 225] aff Plutarcho indragit.

War altsåledes det unga belätet Sohlens affbild, hwilcket och stadens nampn gifwer tillkienna som kallades Synobo, dhet är på wårt språk Solens stad, såsom wij och än i dagh kalla Sohlens dagh, Sun- Son- och Syndag, (see p. 143 [= s. 156]). Tacitus och de andre förmäla, at somblige ment dhetta beläte varit kallat Æsculapius, andre Osir, andre Jofur, andre Thysse, andre Pluter; hade Tacitus wettat och kiändt wåra Skalder, så skulle han straxt hafwa förnummit at Solen icke allenast bar desse namn, utan än många flere som wijst är p. 140 til 153 [= s. 153—167]. Men, at han här nempner med de andre lärde, at de Egyptier wördade dhetta Solens beläte, serdeles under Pluters nampn, dhet war til betyda, at såsom detta namn räknades för en serdeles äretittel för Konungarna här i norden, som wijst är Atl: T. 1. c. 31 pag: 725 [= s. 455] för des stora blotande och offrande genom menniskior och diur till Solen, så war dhetta beläte och Solens dyrckan kommen här ifrån norden, hwilcket dhe wijsa aff flere teckn, nembligen Bluters Huusfru Frossepina som stod dher hoos, så och Hunden Kerfver (*Cerbero* eller Garmur). Om Frosepina skall talas i nästa Capittel. Men om Hunden är ingen aff de lärde Greker och Latiner, som icke säja honom hafft sin boning här i norden wid Jordenes ända, ehuru ingen hafwer rätteligen uttydt hwad han betyder, när Skald[e]rne wåre tahla om Jordiske Konungar här i norden, icke heller när de föra hans beläte in til Solens uttydning. Edd: Myt: 35 der han talar om Hell (*inferis*) så nempner han Garmur (*Cerberum*) den förnämbsta Hunden. Uti 48 Myt: säyes at Garmur är bunden wid Hnypa Stenhol, dhet är under Jordenes ända, dher mörckret och natten är längst, som wijst är p. 241 [= s. 252]. Här om talar och Voluspa uti den 45 stroph: men huru wåre Fäder hafwa honom affrijtat, fins wäl både på Runstenar så och Runstafwar, både under ett Hundhufwud, |330| eller Leyons hufwud, see p. 303 [= s. 310] Fig. *A*. så och under 3 hundhufwuden, see p. 301 [= s. 308] F. *D*. så och med Höök-Hund- och Swijnehufwud, see p. 303 [= s. 311] F. *B*. och dhesse alle utan fergor. Men uti ett gammalt Calendario på Pergament, skrifwen uti de första tijder som wåre bekommit Christendomen, den de åter aflade, hwars num: aureus är *III* och alle Himmelstecknen i hwar Måna målade, swara mot den 22 dagen i hwar måna, som nu denna tijden stå mot den 10 och 11 dagen, och blifwer altså 11 dagars åtskillnad: hwilka när man fördubblar med 132 Åhr, effter Året skiuter längre fram en dag på 132 Åhr så får man 1452. hwilcka när man affdrager aff anno Christi 1688, så får man 328 År igen, som wijsar

des ålder ey warit långt från Christi tijd. Och förwaras detta Calendarium i Acad: Bibliot. hwarest Hunden Garmur står således affmålat, see p. 299 [= 308] F. *A.* Uti hwilcken och Ianus indragen här p. 175 [= s. 188] med sina 2 horn finnes. Och är dhet wenstra hufwud aff Garmur en Hundz med en bleek Purpurferg, så wähl som dhes hals, det mijdre hufwud är en Oxe med högrödt hufwud och halsen blå, dhet tridie är ett menniskio ansichte heel hwijt så wäl som halsen och begge Föttren; men Kroppen är i bringan en dels mörckblå, endels bleekbrun, hafwandes wingar med 2 fergor, öfwerst och nederst röd, men mitt uppå blå; sedan en lång stiert som och mörckblå är. Och är ibland detta til märckiandes, at alle Himmelstecknen som der stå affmålade, äro merendels lijka med de Hyginus och andre Astronomi hafwa, men uti Kräfwetan är åtskillnaden, i det hon hafwer ett stort menniskio ansichte, och at i Scorpions ställe är denne Garmur rijtader aff wåre Fäder, dher Hyginus intet Diurs beläte hafwer, ehuru han nempner Scorpion uthi sin skrifft.

Hwad denne hunden betyda skulle, är lätt at förstå aff wåras Sagor och Skalder. Hundens ansichte betyder Månan som hafwer en bleek Purpurferg. Oxens röda ansichte betyder Solens röda lius, och menniskians hwijta ansichte Jorden, när hon är i norden med Sniö öfwertäckt. Den mörckblå kroppens yttersta deel med den långa Ormestierten, betyder den mörcka natten som om winteren är, då Solen är giömder, och nu wid Ormstiertens ända, som sträcker sigh up till Oxens hufwud, skall wändas tilbaka och göra ett nytt År, som wijst är p. 222 [= s. 234]. Derföre och denne hunden Garmur är satt ytterst i Octobri månat, då Winteren ingår, Jorden skall nu aff Sniö täckas och giömas, och Solen med Månan uti Oridan störtas, och således desse 3 Kroppar synas nu såsom ofruktsamma och döda, ty säyes denne 3 hufwudahunden wara bunden til Gnipa stenhol, det är under Norrstiernans mörcka winternatt. Och såsom alt dhetta här i norden dhen tijden skeer, och intet uti Egypten eller heela Europa, Asia och Africa, ty kan denne Hunden Garmur hwarcken dichtas, ey heller är han någonsin annorstädes dichtat, än här, til hwilcken hans affbild Solens och Månans wäsende mot Jorden, mörckret och winteren lämpas kan. Wingarna på honom betyda Solens upgång åt Himmelen mot Sommaren, och nedergång moth Winteren, ty äre |331| och de 2 delarna aff wingarna röda, som betyda Wåren och Sommaren, men den mörkblå fergen winteren.

Widare såsom Månan hon löper fortare sin omgång i dhe 12 Himmelske tecknen, än Solen, nembligen 12 gånger och något dher ut öfwer om Året, ty är och han lijknat widh en Hund, men Solen, som allenast går en gång hela Året igenom de 12 himmelske tecknen, är lijknat wid Oxegången. Dädan är och ett wårt ordspråk, at man säger om höge och nedrige Personer, som wäl och

stadigt gå sina saker igenom och icke förhastigt rasa stad, gå Oxewägen. Men dem som wilia alt för hastigt drifwa sina wärck, fara som en Jachthund. Jorden är lijknat widh ett menniskio ansichte, emedan hon är til des oc alla des diur en Herre satt. At dhesse 3 hufwuden äro uppå en Kropp satte, betyder den ihopa stämningen som Solen, Månan och Jorden til hela werldens band och sammanknippande och stadiga bestående hafwer, at ehuru dhe årligen längst wijka med sina lopp från hwar andra, och giöra större omskifftelser, så komma de åter tilsamman och tilhopa i sina förra rum och ställen, at göra lijka tider Sommar, Vinter och Wår, såsom en hund den bunden är, får wäl sträckia sig ett stycke ut, men kommer åter til sin koja och rum igen. Ty så säger Edda 48 Myt: som Voluspa i 45 Stroph: der de beskrifwa Jordens yttersta ända, när Himmel och Jord skola genom Eld affbrännas, det och Atl: T. 1. c. 37. p. 819 [= s. 517] är wijst, at hunden Garmur som hafwer warit ifrån första begynnelsen bunden, han slipper nu löös, dhet är, at bandet Ormen (*Zodiacus* de 12 Himmelstecknen) uti hwilken Solen, Månan och Jorden synes hafwa sin wissa gång, det slipper nu löst, och alle stiernor tillijka med Solen, Månan och jorden blifwa nu skingrade och förwäxlade i ett annat stånd.

De Greker och Latiner hafwa och detta aff oss bekommit, ehuru de något ombytt denna trehufwuda (*Cerberi*) Cervers beläte, och hans 3 huffwuden ihopfogat med en menniskios krop och kallat den *Hecaten*, hwilket ordz ursprung de intet igenfinna, utan hafwa många gissningar, och lijkwäl tilstå de alle at hon war en trehufwud Gud eller Gudinna, hafwandes sin boning nederst under Jorden, längst up i norden, der mörckret är, hwar om wijdare i nästa Capittel handlas skall. Men Plutarchus i sin beskriffning som här indragen är, säger aff Timotheo och Manethone at wid Pluters beläte stod hunden Cerver och Draken, hwar aff han synes såsom williat beskrifwa 2 åtskillige diur, men aff allas wåras affmålningar, så är ey mera än ett, beståendes aff trenne hufwuden, och bröstet med benen som en Hundz kropp, tilljka med det ena hufwudet, men nedre delen och hela stierten med Wingarna är en Drakes lijknelse, den wij pläga kalla Flogdrake eller Manorm. Och i detta mål hafwer Apollodorus de Diis lib: 2. p. 230 råkat på hans beskrifning, säyandes: 'Det tolffte Herculs arbete eller kiempande som honom pålades war detta, at han skulle föra heem nederst ifrån jordenes ända och mörcker hunden Kerver, denna säya de hafwa tre hufwuden och |332| en Drakestiert, och på ryggen mångahanda Ormhufwuden.

Men dhenne hunden war intet den Hercul rådde med, som wijsas skall när iag kommer om honom och hans månge bedriffter at tala. Och derföre skal man achta sig grant när man läser de Grekers och Latiners skriffter, emedan de

mycket blandat tillsamman aff det de intet förstådt wåras gåtor. Ty seer man och, at somblige beskrifwa honom medh hundrade hufwuden, såsom Horat: in secund: Carmin:, andre med 50 såsom Hesiodus i sin Theogonia. Men hwad det betydde, skall framlängre wjsas. Aff detta, at denne hunden Kerver stod wid Bluters och Frosepinans eller Dianæ beläter, hafwa Skalderne stundom målat henne med sådane tree hufwuden, såsom sees aff Orpheo, när han war på reesan hijt norr åth, och han skulle offra till Dianam, som sees aff hans Argon: v. 899 &c. så nempner han henne uti 932 versen med Helgåutes (*Hecates*) nampn, den Draken förwarar (*custode Dracone*) det är Kerver hunden, den han beskrifwer wara affgrundens afföde. Och kallar derföre honom ταρταροπαις säyandes: 'Sedan sågh man den förskräckeliga 3 hufwade Gudinnan Helgaute, Hwars wenstra war ett Hästehufwud, högra Hundhufwud, det tridie ett Folckhufwud.'

Således hafwer och Vossius läst Orpheum såsom sees uti hans Orig: Idol: l. 2 c. 29. p. 229. Så och Lil: Gyraldus Synt: 12. p. 307. Andre hafwa uti Orpheo läst för menniskiohufwud ett Swijnehufwud. Medh wåras Sagor stämma bägge lijka in, ty Jorden i anseende til Sohlen, affmålas så wäl genom menniskio- som Swijnehufwud, den tijden hon bortgiömer Solen om Winteren, som aff förriga gåtor wijst är. Aff Voss: p. 227 kan man see, huru de gissa om *Hecates* nampns ursprung, i det somblige mena dhet komma aff ἑκατὸν, som skall betyda dhes mångahanda kraffter, andre aff ἕκας aff det hon kan uti långt borta belägne orter wärka; de famla här fuller effter ursprunget, och komma tämmelig när, men hade de förståt wårt språk, hafwer ingen möda för dhem warit. Hoos wåre Skalder kallas hon Heksa, Hekgaute, Heks-gydia, Helgate. Heksa är at kunna genom trollkonst på någre 1000 mijl giöra en ondt som godt, och wetta hwadh som händer. Ty kallas än i dag alle Trollkieringar Heksor. Och när man seer til Orphei wäsende och dhe andre som med honom reeste, hwad de hade med Kungsdottren Medea, (som war den argesta Trollqwinna) at beställa, så kan man snart förstå hwad Hecate har at betyda. Gaute, Gate och Gydin är en Gud, Gudinna, och den som kan spå eller see förut. See Atl: T. 1. c. 7. p. 226 [= s. 144]. Och är så Hekgaute, en spådom och trollkonst gudinna. Hel är åter *inferus* eller affgrunden hoos oss, och Helgaute affgrundens Gudinna. Ty hafwer och Cl. Resenius rätteligen träffat när han i den Edd. Myt: uttolckar Hel, säyandes: at hon är Hecate, och uti 28 Myt: p. 179 beskrifwes således: Hel kastades uti Nifleheim, (*inferos*) der Danske tolckningen har Helvede, och den Latiniske *Helam vero seu Hecaten in Niflheimum demisit.* Hel är halffparten blå |333| och halffparten hwijt, dherföre är han snart igenkiänder, mycket groff och bister i ansichtet. Hwarest

Nifelheim är mitt under norden belägen, är wijst tillförende p. 242 [= s. 253] och seer man här aff Edda, huru nätt han beskrifwer ännu widare Hekgautes skapnat aff blå fergen, som är halfwa Åhrs mörckret, såsom och hunden Kerfver är affmålat, och den andre delen hwijt, som betyder om Winteren Sniön, och om Sommaren halfwa årsliuset. Och såsom wij tilförende hafwa wjst aff wåras skriffter, at Tyfwen är ytterste delen under norden der mörckret och winteren är, så och aff de Grekers skriffter, fast alle ey så klarligen det uttala, så wilie wij här indraga ett märckeligit rum aff Orpheo, som Tyfwen til ära en wijsa har giordt, det nogsamt wijsar Orpheum hafwa fordom, som han sielff sigh aff berömmer, här warit; Ty wåre hafwa icke allenast dichtat Winteren til ära, wijsor, utan och honom fägnade medh offrande, som sees aff S. Oloffs Saga och Werelii version indragen Atl: T. 1. c. 5 f. 102 [= s. 67]. Emedan som p. 292 [= s. 300] talt är, at ju rijkare aff Sniö och Köld de förnummo winteren wara, ju fruktsammare År wäntade de. Så siunger Orph: 'Du Tyfwer som boor inunder jorden, (det är under norstiernan djt ingen kommer) som hafwer manliga kraffter (intet skola de annat säya, serdeles de fremmande, som icke wane äro at mista näsor och finger af köld) som boor i det mörka felt, och hafwer intet lius (det är utan Sool i många månar) du Jofur som regerar här på jorden, Du Bluter tag mot detta offer iag frambär, som råder öfwer Jorden, som gifwer Årligen rijkeligen säd och frucht. Som råder öfwer tridie delen aff jorden allas Drotning; Du som hafwer ställt ditt Rijke och Konungzthron under den mörcka Jordenes daal. Du som boor mechta långt bort, och weet aff intet stoort arbete, swett och möda, och boor wid dhet nedersta rijket på jorden, dijt många intet komma eller djt rest hafwa. Wid den swarta affgrunden (Malströmen) der jordenes och hafwetz rötter och begynnelse är. Du som regerar öfwer menniskiornas lijff och död, du kloka oc rättrådiga Gud, Korne-gudinnans kiäresta, du som giftade dig en yngling, som drog öfwer hafwet med dina skiut til Athins wåning, til Glysiswaldz inwånare, der Helfwetis portar äro.'

Den nu detta jemförer med det iag i Atl: T. 1 c. 22 och 23. om Glysiswall, Acheron, Bluter, *inferis* och här om Atin p. 54 [= s. 67] och om Tyfwen p. 268 [= s. 279] och nu intet förstår hwad Jofur, Bluter, Atin hafwer sitt säte, och Tyfwen wara mörckret och Winteren, han lärer knapt fatta något hwad dhe gamle skrifwit hafwa.

Aff alt detta kan nu sees hwadan detta belätet som kom til Egypten, hafwer aldraförst sitt uhrsprungh, som kallades hoos oss Thysse, Jofur, Bluter, Auden, Sar-|334|äfia och war förgylt, dädan de Latiner nemde det *Plutonem* och *Ditem*, *Iovem*, och Grekerne *Audon* och betydde Solen, hwilken de högst dyrkade och rådfrågade i deras gierningar och förehafwande; nemligen ingen

annorstädes ifrån, än här utur norden, och är det samma som alle wåre Skalder, Edda, Adamus Bremensis, Olaus och Ioh: Magnus wetta at tala om, fast de stundom äro något åtskilde i deras skrifwande, så wäl som Saxo, hwilken således här om l. 1 cap. 8 pag. 13 talar. 'Uti desse tijder gick der ett stort roop öfwer den ganska hela Europa aff en bedragare med namn Othen, (Pluto, Audon) för den falske helighetz mening som månge hade om honom. Han war gierna i Opsala, antingen för Folcketz enfaldigheet skull, eller och ortens lägenheet och skönhet eller hwarföre, kan iag intet wäl säyat: Alle Kungar och Förstar här i Norlanden läto honom til ähra giutas effter sin lijknelse ett beläte aff gull, och hängde många skiöna ringar på hans armar, och försände sedan dhetta heliga beläte til Byzantium. Dhetta behagade honom mycket wäl, och fägnade deras senningebod mycket wäl och hederligen. Freja hans hustru fick lust til sådane hans gullsmycken, och handlade medh några Smeder som skulle nogot taga bort aff detta gullbeläte; Men Othin lät dhem uphängia, och förwarade dhetta belätet innom ett murat Tempel eller Saal, och giorde dhet så krafftigt genom trolldoms konst, at det gaf liud och röst ifrån sig, när nogon der wid rörde.'

Här gifwer först Saxo, som seder war, alla Konungar i Upsala vnder den mörcka Jordens deel i norden, den ähretittelen, at han kallar dem Audin (Oden) eller Athin, der aff Grekerne sin Audon och Attin; sedan är märckiandes, at han säger honom mästedels hållit til i Upsala, men stundom uti Byzantium, det som det Danska Exemplaret hafwer Constantinopel, såsom det i denne tiiden kallas, hwar igenom han pekar uppå den gamble wåre Förfäders sed och art (der om widare frambättre talas skall) at när wåre Giötiske Konungar utreste, suto de mäst i Byzantium, Troja, Synoboe, Siggetuna eller andre städer kring Pontum, och war då den seden at fast Konungarna sutto der ute, togo de lijkwähl altijd sina råd, så aff deras affgudar här i norden, såsom aff sina Kungasöner, der Fadren reste ut, eller Sönnerna der de uttog giorde, aff sine fäder Kungarna, och aff sine Råd och |335| Rijksens allherjars ting, hwad de göra skulle; men understundom tordes de och taga affgudabeläten med sig och des Präster, och halfparten aff sine 12 Råd, och höllo sine rådslag der ute på dhe orter der dhe sutto: Hwar aff stundom kom en oenighet, emedan Konungarna fordom hade ibland andre sine högste Rijkes lag och ordningar slutit, at intet affgudatempel skulle uprättas eller i den wördnadh hållas, såsom det som i Upsala war, eller på annat ställe ett allgement allherjars ting årligen och ett större ting hwart femte och nijonde år hållas skulle, än i Upsala, der alle affwakta måste, hwad som innom och uthom Rijket beställas skulle, som i Atl: T. 1. C. 5 p. 102 [= s. 67]. C. 7 p. 262 [= s. 166]. C. 37 p. 820 [= s. 518] aff Ditmaro, Adamo Bremense, S. Ol: Historia, Erico Olai och andre bewijst

är, och flere wåras historier witna. Det och Herod: l. 4 c. 94 pag. 254, Atl: T. 1 c. 24 p. 609 [= s. 382] Om wåre Giöter som sutto in wedh Pontum, Byzantium och dhe andre der om liggiande orter bewitnar, säyandes: 'De troo sig wara odödeliga, och den som är genom Döden affgången, mena dhe honom fara och resa bort till dheras affgud Zamolsin, hwilcken dhe och kalla Gebeleisin. Till dhenna affguden senda de sina senningebod med en femårad båt hwart femte År, beståendes aff utwalde män, j hwilcken de gifwa befallning. at de skola taga swar och råd, hwad de skola taga sig före och dhem giöras behoff,' (nembl. i Regementz stånde). Dhetta alt instämmer och med dhet som hände widh dhet Trojaniska Krijget, hwarest Jofur hölt med Trojanerna, och hans Drotning Jona med dhe Greker, emedan hon förtrööt at Helena war så skamligen bortröfwat aff de Trojaner, och när hon såg at Trojanerne blefwo de Greker öfwermächtige genom Jofurs hielp, ty bleff hon onder och wille reesa hijt norr till dhe andre Gudar som hemma woro, hwilcke och icke heller alle enige woro om detta krijget, och tillsee huru hon kunde bringa dem til at affstyra Jofur, at han widare skulle hielpa de Trojaner, som han reda gjort genom de Giöters, Thracers, Schyters och Amazors hielp, som alt finnes i wåre Trojomanna Sagor, och just instämmer med Homeri ord, som äro p. 42 [= s. 56] förklarade. Hwarföre man aff alt detta seer at gemeenligen måtte dhe Konungar som utgingo, taga sitt råd hemma i Swerige på allmen herjars ting, det man nu kallar Rjkzdag, och är det icke allenast fordom skedt, utan och i dhesse ytterste tijder, när wåre Konungar fördt Krijg i Ryssland, Polen, Tyskland, Danmarck och annorstädes, at de offta rest heem och kallat Rijketz ständer tillsamman, eller och sänt utskickade, som öfwerlagt hwad nödigast war uti sine Krig at förrätta, der det skulle längre utföras eller fred giöras. Om denne gamle seden som i älste tijder wa-|336|rit, och der aff stundom fölliande oenigheet, talar och Olaus Magnus lib. 3 c. 5 säyandes: 'Uti de tijder war ett stort missförståndh emillan de Byzantiske Göters Konungar och gudar, och de Göters innom landz, hwilkendera skulle hafwa macht at råda öfwer annan och afstraffa hwar annars feel.' Hwaraff skedde at stundom när någon aff dhe Konungar som utreeste til Grecien, Thracien och Pontum och de omliggiande orter, förságo sig, blefwo de affsatte, eller och om någon dödde der ute, så sändes andre Konungar ut i deras ställe, som och sees aff Procop: l. 2. Hist: Got: p. 259 der dhe Heruler in wid Pontum ihielslogo sin Konung Oggen, och sände til Swerige at taga en annan Kung aff Kungligit blod. Om detta läses och widare hoos Ol: Magn: uti indragne rum. Huru de Giötiske Kungar åter utom landz, stundom affsatte dem som in i landet regerade, läses aff Saxone l. 3 c. 14 p. 49 hwarest Authin Kungen här i Upsala för sit otilbörliga förhållande, bleff aff de Giöters

Konung i Tracia, och Kunglig hufwudstaden Byzantio, satter från regementet, och i hans ställe en benembd Oelfer, den sedan bleff kallat Outhin, såsom en wanlig Upsala Kungs äretittel, hwilket mycket är til merckiandes, och stadfästar dhe Grekiske och Latiniske Poeters dichter, som altijd kalla honom *Audinum, Attinem, Plutonem inferorum Regem.* Men dhen förra Outhin kom åter til sitt förriga regimente, och Olfer affsatter. Hwad som nu Saxo felar uti denna historia, och blandar den ena Otins gierningar medh andras aff samma nampn, skall uti Cronologien wijsas.

Den som nu wil alt detta jemnföra med alle Grekers, Phenicers, Chaldeers, Egyptiers, Latiners oc andras historier, så skal han snart förnimma Saxonis och Adami Brem:, och alla wåra historiers ord sanna wara, som förmäla at wår K. Outhin och hans affgud här i Upsala är hållen i största wärde öfwer hela werlden at rådfråga sig med, det alle dhesse efterfölliande hieltars resor hijt norr bewitna, och äro uti de upnämbde Folcks historier och Poetiske Skribenter förmälte, som Orphei, Iasonis och alla des några och 80 personers medhföllie; sedan dhen Grekiske Herculis, Persei, Vlyssis, Rampsinitici Kungens i Egypten, Liberi, Asclepiadis, Protesilai, Alcestis, Thesei, Adonis, Glauci, Æneæ, Piritois, Cassandri, Dionysii, Menelai, Pythagoræ, Homeri, Amphiari, Marciæ etc. Hwilcka intet annat sökte, än at lära wåre norske Konungars och hieltars Krigzseder, rättrådigheet, wijsdom och konster, så och somblige aff dem, genom Trollkonst, wetta hwad dem med tijden hända skulle, och hwad som på wijda bort belägne orter sig tilldroge. Hwar aff och synes at dhe Konungar som här hemma suto, woro med deras affgudar i större wärde och mera hade at befalla, än de som utreste. Dherföre är och intet undrandes at wåre förste Fäder hafwa slutit at intet Tempel skulle upbyggias här i norden mehra än ett, som war i Upsala som wijst är Atl. T. 1 c. 3. aff Platone. Och talar Ioh: Magn: Hist: Sveon: et Got: l. 2. c. 3 således om Dan som war K. Humblas den Swenske Konungens son, och sattes til Konungh i Danmarck, at han 2 be-|337|fallningar feck aff sin fader: först at han ingestädes uthi Danmarck skulle byggia något Tempel, utan med tillbörlig ärewördningh hålla Gudztiensten wid macht uthi Upsala, som war hufwudstaden uti Swerige. Then andre, at han, betänckiandes, hwad för ett lijtet land Danmarck wore, ingaledes skulle begynna något Krijg, om icke des större öfwerwåld honom påfördes. Dheta jemföres med hans 7 books 11 Cap: p. 207. Hwar aff alt sees, huru Diod: rätteligen skrifwer, som handlar i sine förste böcker om de yfwerborne norske, at här war intet mehra än ett Baldurs Tempel i norden, som indragen är Atl: T. 1. c. 9. p. 417 [= s. 261]. Och dädan Tacitus rätteligen om samma Upsala wara Swenska hufwudstad och dhes stora Julefäst at dhe trodde at heela det Giötiska, Swen-

ska och Tyska Folcket hade ifrån detta rum och Tempel sitt första ursprung och all sin Gudztienst, som wijst är Atl: T. 1 c. 24. p. 606. 607. etc. [= s. 380 f.]. Men sedan Norye, Danmarcks och wåras underkungar här innom landz wid pass Anno Cristi 600 och 700 gjorde sigh til enwaldz Kungar, så upsatte de små Hedniske Tempel i sina Rijken, som läses i wåras och dheras historier. Är således nogsampt wijst huru Bluters, Thsars eller Thsarafins (*Sarapis*) beläte är kommen först här ifrån til dhe orter wid Pontiske siön, Byzantium, Synoboe och andre städer, och dädan sedan til Egypten, och skall än wijdare wijsas när wij komma til wåras uttog och Cronologien, hwad tijd både Osir så wäl som Thsar-afian dijt utforo. Hwar aff man och kan see, hwadan det kom som Macrobius skrifwer, at Satur, Osirs eller Sarafins dyrckan feck intet komma innom de Egyptiers stadzmurar, så länge dhe Egyptier sielff woro Herrar i Egypten; utan allenast hoos de Schyter, Greker, Karar, (*Cares*) och andre som suto ut på landet och i förstäderne, der de hade lof at bruka sina Fäders gudztienst, (äfwen såsom nu skeer uti åtskillige rijken, at dhe fremmande intet få hafwa uppenbarligen sin Gudztienst, utan innom lyckta dörar eller i förstäderne) för än som i Ptolomeorum tijd, som twingade dem til denne dyrckan.

Wij willie nu komma til at och wijsa hans namns rätta ursprung aff wårt språk, så wjda han kallas Sarafia, ty om de andre hans namn är wijst förr på sine rum. Wåre Skalder de hade den seden, som och förr är nemt, at kalla både en Konungs eller Gudz kienneteckn (*Symbolum*) widh samma namn, som Guden eller Konungen egde. Såsom til Exempel en Konung heet Basse, och såsom intet diur här i norden manligare och starkare är, än en Biörn, ty fick han samma nampn, och under hans målning och nampn förstodz så wäl Kungen som hans kiänneteckn Biörn. Äfwen så är wijst hwarföre Solen och Galten som är Solens kienneteckn, bära ett nampn. Solen och Furuträ, under Furun. Solen och Ellen, under Ellen. Äfwen så war Thsar |338| Jofurs nampn, war och så Solens, så och Oxens, och betydde så både Solen och Jorden. Och såsom wijst är at Thsar, Thor, war Solens äretittels nampn, derföre sade de och henne wara Thordöns eller Liungeldens ursprung, såsom läses i Adam: Brem: Ioh: Magn. och alla wåras skriffter, så och Jordenes Herre, man och förswar, såsom sees i Thors kienningar hoos Edda p. 339 i det han kallas Wer Sifiar (*Protector Sifiæ*) och Sif eller Siffhelle är Jorden, som sees i Edda p. 349 vti Jordens kienningar; hwilket och Herodotus bewitnar som säger, at Schyterna de tro Jofur eller Thsar hafwa Jorden Æfiam til hustru, ty bundo de tilhopa desse tu nampnen, at der igenom wilia utmärkia det Echtenskap, som Solen hade med Jorden årligen, och kallade så detta beläte, så wähl som

Oxen Thar-afia, dhet är Jordens herre eller man. När man går till de andre namnen som denne Oxen hade, så äro dhe och heel Giötiske, såsom ordet Neuton, hwilcket tillförende Atl. T. 1 C. 34 p. 760 [= s. 478] är wijst. Hwilket ord de lärde på åtskilligt sätt skrifwit, såsom sees aff Cl. Gronovio öfwer Macrob: l. 1 Sat: c. 21 p. 305 der han hafwer aff åtskillige manu scripter utsökt detta ordetz skrifft, och funnes *Neten*, *Neriton*, *Netyron*, och *Neuton*, men aff Seldeno, håller sig wid *Neuton*, såsom han det i de mäste och älste M. S. funnit. Det hade intet behöfftz så stort wäsende der aff giortz hos de lärde, om de förstådt wårt Swenska språk. Uti hwilket det skrifwes med *eu* och *au*, *Neut* och *Naut*, som nu uttalas Nööt, det och sees aff Edda i Nautz kienningar p. 370 och Genes: 41 v. 18 och när man talar om många Oxar säger man Neuten, dädan Egyptierne och Grekerne fått *Neuton*; Elliest seer man Egyptierne af Megisero kalla Oxen *Gonurou* och *Athyr*. Persianerne *Nadgaveha*. Turckerne *Vkuz*, *Sigur*, *Elbakava*. Malackerne *Lobot*, *Sapij*. Ungrerne *Eukeur*, *Oker*, *Tehen*. Slav. och Polackarne *Wol*. Tyskarne *Ochs*. Hollendarna *Os*. Engeländ: och Danske *Oxe*. Italianerne *Boo*. Fransoserne *Beuf* Spanioreme *Buei*. Latinerne *Bos*. Grekerne βους. Araberne *Bakar*, *Althaur*, *Athor*, Caldeerne *Thor*. Dhe Hebreer *Schor*, *Thora*, *Aleph*, *Bakar*. Hwar aff man nu seer, at Neut hafwer hoos alle desse warit fremmande. Här är och artigt at märckia at aff wårt Thor och Aa-thor, som betyder en hög och stoor Oxe, och Tyr, Tiur, som är och Oxens nampn, see Edda i Nautz kienningar, så hafwa de Chaldeer sitt *Thor* och de Egyptier sitt *Athyr*, och Araberne sitt *Athor*, hwilket som aff wårt språk wjses ihopsatt aff 2 ord *A* eller *Ha*, det är hög, och *Thor* en Oxe. Och war detta så oc fremmande hoos de Hebreer, hwilcka elliest kallade sin Oxe *Aleph*, men *Thor* war intet hoos dem så i bruk som hoos oss, hwilket wjses nogsamt både aff wåre affgudars, Konungars, mäns och qwinnors nampn, och öfwer många der aff ihopsatte ord. Såsom Taurdan, Tordön R. 69. 605. *Iupiter tonans*. Som och läses hoos Evangelisten Marcum 3 C. 17 versen der Apost: Jacobus och Johannes nemnas Tordöns barn, som i Grekiska står Βοανεργες. Tardan Runogr: 120. 466 *Iupiter tonans*. Torleif R. 435. 37 *Iupiter servator*, den Tor som gifwer lijff. Torulff R. 916 *Iupiter lycæus*, *prædator*. Thorgil R. 404 |339| 643 *Iupiter fastuosus*. Torald R. 322. 339. *Iupiter senex*. Torvald, Torvaldur R. 315. *Iupiter invictus*. Tormod R. 37. *Iupiter maximus*, *animosus*. Torleik R. 78. *Iovis cognatus* s. *Iovi similis*. Torgrim R. 18. *Iupiter iratus*. Tor-gaut R. 282. 258. 472. *Iupiter divus*, *bonus*. *Deus*. Tor-gny R. 137. *Iupiter tonans*. Torvid R. 72. *Iovi affinis*. Tor-berg R. 92. *Iupiter conservator*. Tor-odder R. 516. *Iupiter gladiator*, *miles*. Torsten R. 336. 350. 352. *Iupiter stator*,

lapideus, stadig som ett berg. Tor-liod R. 89. *Iupiter sonans et tonans.* Torbiorn R. 43. 45. 155. *Iupiter portator, instar ursi fortis.* Tor-vard R. 126. *Iupiter custos.* Tor-foss R. 76. *Iupiter fastuosus.* Tor-alfver R. 980. *Iupiter fortis.* Tor-gisl R. 43. 400. *Iupiter domator, depulsor.* Tor-kijl R. 404. *Iupiter fulminator:* idem Tor-vig R. 945. Torvej R. 404. *Iupiter sanctus, Vejovis.* Tor-il R. 512. *Iupiter fulgurator.* Tor-frid R. 567. *Iupiter liberator, pacificus.* Tor-geir R. 461. *Iupiter hastatus.* Tor-fudur R. 612. *Iupiter pater.* Tor-reker R. 325. *Iupiter rex.* Tor-fan R. 732. Tor-fin 809 idem: *Iupiter coruscans, lucens.* Tor-munder R. 189. *Iupiter rex.* Þortyr R. 224, 231, 492. *Iupiter bellicosus* s. *Mars.* Thor-rader R. 911. *Iupiter imperans.* Tor-as R. 763. *Iupiter Deus.* Tor-hunda, Torunter R. 249. *Iupiter Cynetheus* s. *canis propter venationem, venator.* Thurfaster R. 259. 325. 460. *Iupiter fidus et solidus.* Þor-kal R. 520. *Iupiter vir.* Och finnas desse namnen dessutan igen i Kungzsagorna, Snorrone, Hervara, Bose, Götrick och alla wåra historier. Aff alt detta kan man nogsamt see hwar Thors nampn, som tillegnas Solen, som deras affgudz beläte, så och Oxens som Solen skulle affmåla, är til sitt rätta ursprung och dageliga bruuk at igenfinna, och bör intet förkastas det, at somblige mena Egyptierne ey rätt råkat på at kalla och så Oxen *Neutyr*, såsom och *Athyr.* Ty *Neut-tyr* är och aff 2 ord ihopsatt, betydandes både Solen och Jorden tillijka. Ty Neut är hoos oss så Oxens som Koons nampn, och när jorden allenast skulle affmålas, så skedde det genom en Koos beläte, som i nästa Cap. wijsas skall; Thyr är Oxens nampn eller Solens, och är Neutyr så mycket som Jordennes herre och man, Solen. Macrob. aff indragne rum säger och detta Oxens beläte och Oxen som til Solen offrades, kallades *Baccin*, hwilket ord hoos oss egenteligen tilegnas wäl en Getabock; men i gemeen alle Diur som horn hafwa, så Gumse som Oxe.

Jag hade så när här förgiätit dhen gåtan som wåre fäder hafwa om Jofur eller Solen, huru hon wände sigh i en Thors eller Tiurs hampn, och friade effter Jorden, dhen han wände i en Koo, som sees aff Thors Saga, den och Edda i sitt förtaal framdrager, men något annorledes, och dhet under Saturs namn, som war och Solens äretittel, säyan-|340|des: 'Satur han reste en gång til skiepz til Grekelandh, der han fick behag till en Kungzdotter. Denna fångade han med en sådan list, i det, när hon gick ut med sin tiensteqwinna at en dag spassera uti skogen så förwände han sig i en Tiurs lijknelse och gick in i skogen, och war han så skinande at hwart hår på honom lyste som röda gullet, och som Kungzdottren seer honom, så klappar hon honom på mulen. Tiuren sprang up och kastade aff sig Tiurens lijknelse, tog henne på sin arm, bar henne til skeps, och förde henne till Öön Cret; Detta tychte hans hustru Jona eller

Frigga illa wara, ty förwände Satur Kungzdotteren i en hwjt Kiörs (Koos) lijknelse, och sände henne långt bort till Elwahwyssler, och lät sin Tienare Åårgil achta henne, der hon war i 12 månar.' Isländarnas Edda far något will i detta mål, at han här säger at Satur wände sig i en Thiurs lijknelse, hwilcket hände Jofur hans son. Derföre han och sedermehra uthi wåre Skalder, Adamo Bremense, Erico Olai och alla wåra historier nämnes altijd Tyr, Tiur och Thor, men aldrig bleff Satur, utan serdeles händelse der wid nembd, men så wijda både Saturs och Thors nampn lämpas till Solen, så kan det här tålas.

Detta qwinnoröfwande aff Thor en wår Konungh föröfwat, skall på sitt rum wijsas när det skedde, men här will iag allenast indraga, huru hans Saga eller Historia hon är lämpat til Solen, Månan och Jorden, och i hwad Grekerne här fela, och intet hafwa i acht tagit wid denne gåtan at uttyda, icke heller alt infört som henne tillhörer. At wåre Skalder i denne gåtan förstådt genom Satur eller Thor, Solen, wijses straxt aff dhet at hwart hans hår lyste som gullet, dhet är Soolstrimorna. At Soolstrimorna ljknas wid hår, sees här p. 328 [= s. 337] så och aff de Grekers skriffter.

Kungzdottren som här intet nämnes wid nampn, men Thors Saga kallar Giö, den Grekerne kalla *Io*, är Jorden, det aff wåras skalder och dheras i nästa Capittel wijsas skall, hwilcken blef wändt i en Koo. Thors hustru Jona är Månan, som sees aff Wossii idol: l. 2. c. 26. p. 221. det han aff Varrone och August: de civit: Dei: l. 4 c. 11 och l. 7. c. 2. wijsar, ehuru han tillstår och Jorden burit samma nampn, som han talar l. 2. c. 59. p. 316 aff Serv. in Æneid. 8. Men at Juno i detta rum är Månan, skall man förstå aff wår Thors Saga, i det at hon förtröt at Giö blef hafwande aff Thor och intet hon, ty kallades hon Frigga och Frilla aff wåre Skalder, effter hon hwar måna synes när hon stijger till fylle såsom hon något föda skulle, men blifwer intet aff, men Jorden hon bleff hafwande och födde i tijonde månan, nemligen dhet som sådde om Hösten; och derföre uttydes gåtan således. Thor han kastar aff sig Thors lijknelse och de skinande gullhåren, när Solen om Winteren mister sitt skeen under jorden, och då bär han Kungzdottren Jorden på ryggen i sin fampn, när Solen är under jor-|341|den, då Jorden synes som liggia på Solens rygg, och då har hon giort Jorden hafwande, näst för än Winteren kommer, nembligen ytterst i Septembri och Octobri, då wij såå wår Wintersäd. Jona (Månan) Thors Frilla förtryter detta som sagt är, och Thor wänder så Gio eller Jorden i en hwijt Koo, det är när hon om Winteren är täckt heel öfwer med Sniö, hwilcken Trälen Åårgilus skulle förwara, på det hon intet föda skulle, hwilcken wåre Skalder så wäl som dhe Grekers beskrifwa aff många 1000 ögon, dhet några aff dem så wijda lijkwäl förstådt hafwa at dhet skulle wara Himmelen, som då i Solens

frånwarande lyser, och achtar på Jorden med tusend sinom tusende stiernor, hwilcken säges sedan blifwa dräpen, det är, när Solen kommer hijt norr igen, och om nättren inga stiernor mera synas skijna. Och altså kan man allenast aff detta förstå, hwart ut Thor sände sin hafwande Kungz-dotter Gio under Koos lijknelse, nembligen ingen annorstädes än hijt längst i norden, och hon blifwer aff Sniön hwijt, derföre och Grekerne tillstå, som widare i nästa Capittel wijsas skall, at hon war här hoos Cimmerna (dher mörkret är) satter och förwarader, hwilcket rum och Edda märckeligen utnempner, kallandes det Elwa wisslor, at såsom detta war våre Giöters Saga, så war och rummet i Swerige, hwilcket Cl. Resenius på Latin rätteligen uttolckar, säyandes: 'Elwar Hwissler är en ort uti Swerige'. Denne delen kallas aff oss här i Swerige den som begynnes wid Elfwedals Sockn, under 36 middagzlin: 62 elev. grad. Uti Atl: T. 1 Tab: 43 Fig: 149 och lycktar in til Nort-Kim der Winteren är starckast, och Stiernorna i Solens ställe mäst lysa om Winteren. Dherföre och månge orter alt der ifrån bära samma namn, såsom Elwing-wagana wid 33 midd.lin. 61 elev. gr. Elle-vagen wid 34 midd: lin 62 el: gr. Helle-vager wid 63 el: gr. Hellingzvar wid 64 el: gr. 37 middagzlin. etc. At Gio beskrifwes widare warit qwar til 12 månar och i den 10de födt, det är när Jorden hafwer mognat Säden in til Augustum; då hon sielff den föder eller dhe affskiäras, och åter står uti Gumsekiettan i 2 månar innan hon åter upkiörs och besåås, som skeer ytterst i Septembri och Octobri. See, alt detta kan intet lämpas til de Egyptiers, Grekers och Latiners landskaper om Solen och Jorden, ty der är ingen hwijt Koo om Åhret, icke heller mister *Argus* der nontzin sina ögon, dhen dhe sielff uthtyda wara Himmelen. Grekerne tillstå wäl at Jofur när han röfwade Europam, så bleff han wändt i Thors lijknelse, men dhe nämna henne intet warit wänd uthi en Koo; åter uti Jos (eller Giöjas) Saga tilstå de at hon war wänd i en hwijt Koo, men der wetta de åter intet at Jofur war wänd i en Oxe. Hwar aff man åter seer, huru de förwärrat och förderfwat wåra Sagor, och blandat halffparten dhen ena med den andra, ehuruwäl som här effter straxt wijsas skall at Europa war så wähl Jordens nampn som Jo eller Giö. Förutan detta hafwa de intet kommit til at förstå hela gåtans uttydning, utan allenast til några delar, som läsas kan i Natal: Com: Myth: l. 8 c. 18 p. 592, 593. Här är och aff detta til märckiandes, at denne Sa-|342|ga warit hoos de Greker fremmande, i det de intet hafwa tagit i acht, sedan Jofur har wändt sig i Thors lijknelse, at de kallat och behedrat honom städze med det nampnet i sine skriffter, som wåre nu lijkwäl öfwer 3000 år brukat. Några aff Grekerne så wäl som Latinerne som sees aff Nonn: Dionys: A. v. 53 och Ovid: Metam: l. 2 v. 868 hafwa wäl skrifwit at Jofur är wänd i *Taurum* (det är Thores) hafwa och alldeles dher

behullit wårt gamla sätt til at skrifwa genom *au* som sees aff þaur på 114 Runsten, þaur gud 282, paur-rik 541, Tair 303 det wij nu uttala Toor. Hafwa och aff wår genitivo Taurus Grekerna gjort sin nominitivum *Tauros*, såsom förr i flere Exempel wijst är, och Latinerne *Taurus*. Men ingen aff dem alt ifrån de förste som lefwat in wed Orphei tijd, in til den sidste i denne tijden hafwa aff dem kallat Jofur i sine skriffter *Taurum* eller *Thor*. utan *Dia*, *Dis*, *Zeus*, *Iovis* etc. Icke heller hafwa de brukat *Thuures* eller *Thores* namn at gifwa sine Konungar, Hieltar och Krigzmän, det wij städze giort, och allena til proff någre här näst tilförende infört, der wij elliest några 100 kunde uthdraga aff alla wåras skriffter och Runstenar. Lijkwähl äre någre fåå aff de Greker, som wetta det om oss bewitna, som sees aff Lucano indragen Atl: T. 1 c. 29 p. 710 [= s. 445] hwilcken kallar wåra Schyters Gud, *Taran*. Så och Herodotus l. 4 c. 5 talar om en wår Schyters Konung *Targytaum* (det är som wij nu tala Tor-guden) hwilken war Jofurs son. Om någre flere sådannas nampn hoos de fremmande ihugkomne, så och des ordz ursprung aff en gierning, det Grekerne intet hafwa, läses i Atl: T. 1. c. 29. Elliest finnes aff wåre Runstenar huru Taures nampn skrifwes åthskilligt genom *vocales* eller de sielffliudande bokstäfwerna, och så wäl med Þ som lyder *Ths*, som allena med *T*: såsom Taorvi R. 404, Tair 303, Tar-kair 361, Tiura 389, Toir 342, Þaur 414, Þuri 387, Þurs 553, Þura 135. 315, Þaaira 334, Þaur-gud 282 (*Iupiter Deus*), Þar 415, Þaur-rik 541 (*Iupiter rex*), Þyr 452, Þeir 128. 375, Þaar eller Þor 240. 283. 452, Men på Runsten 414 som finnes i Westgötland wid Lyrsta Kyrckia, på Ängen widh Åån, och är 14 fötter hög öfwer Jorden, finnas märckelige ord, hwarest på den ena sijdan står ett Leyon som fångar en Hund, och honom bijter så at han gapar der wid, och på andre siidan står denne skrifften; Þaur katiger Här-warder risti stain iftir Gynar Fadur sin; (det är som wij nu tala, Þor en katiger Krigzhärens wärd eller anförare, riste denna steen effter sin Fader Gunar,) på Latin: *Taurus s. Iupiter strenuus exercituum Dux et Custos lapidem incidit in memoriam patris sui Gunar*. Dher aff man och ser, at Westgötland länge fört Leyon i sine Wapn och Sköldemärcken, det som och aff dhe Romares witnesbörder längre fram wijsas skall. |343|

Än widare hafwa wåre Fäder och affmålat Solens bortawarande under Jorden om winteren genom Tordyfwelen, den hwart barn i Swerige kiänner, och således wid nampn nämpner, dhen Latinerne kalla *Scarabæum*, och wåre Skalder Thsar Skarabuen, men Grekerne κανθαρον, genom honom och hans boo som är Dyngian, uti hwilcken han sina Egg lägger, och dem innom 28 dygn utkläcker, hafwa wåre welat beteckna både Solens, Månans och Jordens natur mot hwar andra; och såsom Egyptierne och Grekerne intet kunnat rätt komma

under wädret at rätteligen förstå wåra gåtor, så hafwa dhe hållit för ett löye, at detta lilla och förachtade diuret skulle wara Thors eller Solens affmålning, och såsom des wächtare: som sees aff Lill: Gyraldo Sy: 2 p. 99 det han aff Aristophane indrager, så och aff Phurnuto at Jofurs eller Thors wedernampn skulle wara *cantharos*, det är Thordyfwel, men lijkwäl hafwa dhe infört hans beläte uti sin affmålning, såsom Pignorius i sin Mensa Isiaca pag: 61 talar: 'Tordyfwelen är Solens beläte, och härmar henne i sitt lopp, så och Månans omgång.'

Detta wijsar han aff Tordyfwelens beläte, med ett skinande hufwud, innom en Orm, som betyder Åhretz omgång, den iag här p. 275 [= s. 286] Fig: 74 hafwer låtit affmåla, den och Pignorius uti mensa Isiaca öfwer Osirs belätes hufwud lit: *Z* och *QQ* har affmålat, see här p. 345 [= s. 353] dher och öfwer *Cynocephali* eller Hundzhufwud är affrijtat *YY* och wijses p. 304 [= s. 311] med en större skapnat. Men dhe komma ingendera til at fullkombligen uttolcka, hwar utinnan Tordyfwelen säyes affmåla Jorden, Solen och Månan, det wij nu förklara williom; nembligen: såsom Tordyfwelen är om Winteren borta, och förwarar sig då i Dyngian, såom Ionstonus i sin Hist: Nat. de insect. l. 1 c. 3 p. 90 talar. Och då aflägger sina Ägg. Altså lijknas Solen om winteren här längst i norden krypa in i Jorden, och der afläggia sina Ägg, det är, giöra henne fruchtsam, som tillförende aff åtskillige andre lijknelser och Winterens art hoos oss wijst är. Och såsom Tordyfwelen kommer om Wåren up ur Dyngian igen, så kommer och Solen up ur Jorden tilbaka. See denna lijknelsen kunna de Greker och Egyptier intet till sina landzorter lämpa. Är derföre intet undrandes, at de hafwa hållit för löyeligit, at Tordyfwelen skulle wara Solens affbild. Men hade de förstådt wårt språk, hafwa de allenast aff hans nampn kunnat fatta, at det icke allenast war Jofurs eller Thors wedernampn, utan han bar både Thors eller Solens, så och Jordens namn tillijka; ty det är ihopsatt aff 3 Ord, Thor-dy-wäld det är på Latin, *Iupiter s. Sol terræ Dominus s. Imperator*. Wälda är hoos oss regera, dädan Wälde, Regemente *imperium*. Enewäldzrijke *Monarchia*. Ene-valdur, Öfwer-Kung *Monarcha*. Dy, wara Jorden, är |344| wijst p. 58 [= s. 71] och betyder hans andra nampn Thsar Scara-boe nästan dhet samma. Thsar är *Iupiter*, Scara är Jord, Träck, Dyngia, Boo är *habitare*, s. *Tabernaculum*. Och är så mycket Solens boningh är Skarne eller Jorden. På Latin *Jovis s. Solis habitaculum terra*. Och såsom alt detta hafwer warit fremmande för de Egyptier och Greker, så hafwer och dhetta nampnet *Scarabæus* warit fremmande för dhe Latiner; ty måste dhen lärde Ionstonus bekiänna i samma rum: 'Hwadan detta Diuret hafwer fått sit namn Scarabæus, skal iagh intet kunna

Octob. November. December. Januarius. Februarius

Martius. Aprilis. Mai. Junius.

Julius. Augustus. September. October.

|346|

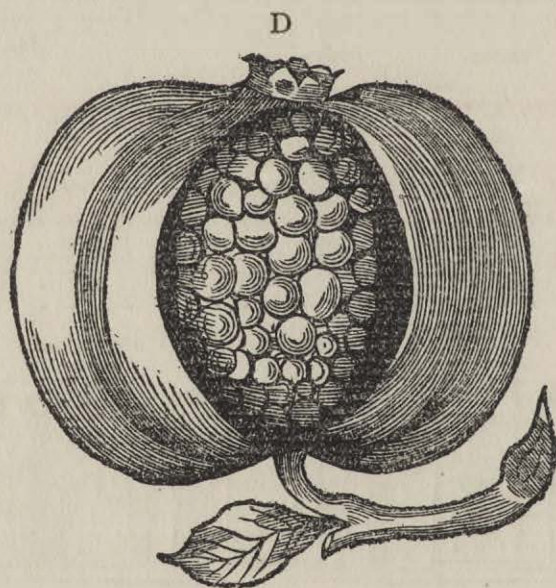

B A C

D

A

B

C

|348| Fig. 63.

64.

65.

Fig. 66.

67.

68.

A

|349|

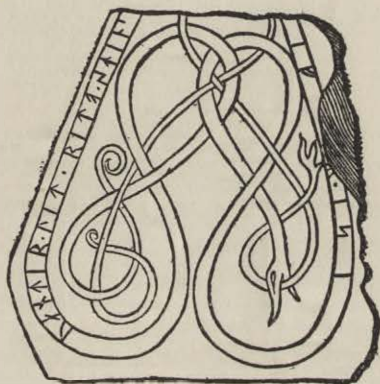
D

Fig. M.

|350 bis|

E

[350]

A

[350 bis]

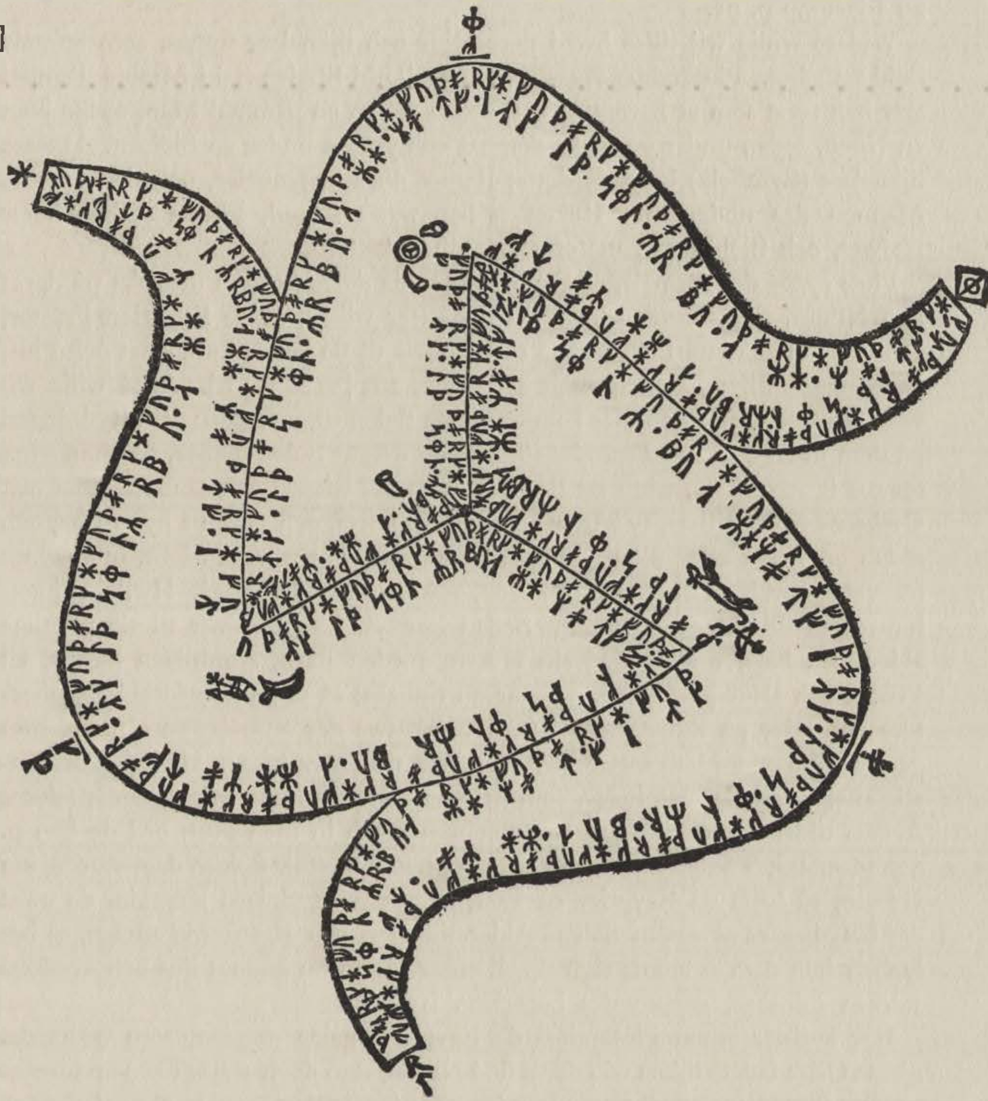

|351|

[351]

säya.' Månans omgång som skeer på 28 dagar, afmålar Tordyfwelen der igenom, at han sina Egg i Dyngian på 28 dygn omhwälfwer ok utkläcker, som sees aff Ionstono p. 95.

Widare willie wij tillse hwad flere Diur och lijknelser finnas, som affmåla Sohlens gång. Plutarchus säger pag: 363. 'Uthi Staden Sai i Miners Tempel står han först som et barn affmålat, sedan såsom en gammal Man, sedan som en Höök, sedan under en Fisks skapnat och ytterst under en Siöhäst. Dhesse lijknelser (Symbola) betydde detta; Barnet dhes begynnelse, och den gamble Mannen des undergång, Höken at han war en Gud, Fisken at han hatar Hafwet, och Siöhästen hans oförskiämdheet.'

Plut: synes der förmäla, at Egyptierne wilia desse beläten uttolcka på deras flod Nilum, men såsom han straxt der effter wijsar, at de Egyptiers Präster, seendes wäl at detta intet kunde rätt lämpas til floden Nilum, dhet och Plut: annorstädes wijsar, som förmält är p. 262, 263 [= s. 273 f.]. Altså wilie wij wjsa at desse Osiris affbilder komma allena Solen til, och Plut: uti uttydningen på dem til en deel råkat sanningen. Såsom det: at Solen lijknas, när hon först för oss igenkommer, widh ett Barn, är hoos oss wissast och sannast, dhet och Grekerne måste tillstå, ty här är hon alldeles borta, och såsom å nyo födes, och sedan en måna eller 2 hafwer inga stora krafter at wärcka något, utan synes först såsom et barn krypa utur Skogen, och lärer sig först at gå. Hwilcket ingalunda kan till Egypten lämpas. Sedan åter när hon kommer til sin manliga ålder, och hafwer aflat med sin Hustru Jorden Barn, nembligen Säden, all Frucht och Diur på Jorden, och går nu tillbaka; så säges hon föråldras, dherföre och wåre på Runstafwarna (Col: 24) hafwa der affmålat en Gubbe, som går på 2 Kryckior och sätter Fötterna fram till en Ellbrasa. Hwilcket och instämmer med alle målningar, som hemma uti wåre huus wijses, der 3 eller 4 Årsens tijder stå affbildade. Detta stämmer och in med Plut. ord de han p. 372 förmäler; 'På den 22 dagen i månan Phaophi, effter Solens dagjemning om Hösten, så hålla de Egyptier en Fäst, säyandes att Solens Kryckior de wäxa då, betydandes at såsom Solens Ålder tilltager, och Kraffterne afftaga, så behöfwer hon dem at stödia sigh uppå, effter såsom nu hennes lius och krafftiga wärkan minskas, genom des bortgång.' |351 bis|

Här kullslår straxt Plutarchus de Egyptiers galna mening, som willia det gamla Osirs beläte lijkna wid deras flod Nilum, som doch aldrig för dem torckas ut eller förgås, men är jntet undrandes at de intet råkade uppå at det lämpa til Solen, emedan ey heller Solen för dem nontzin förgås, icke heller der minskar sin krafft, ty uti den månan Paophi som är näst framför Athor som sees p. 316 [= s. 324] han swarar nu mot Octob. ifrån den 10 dagen in til 10 Novemb.

och altså föll den 22 dagen uti Paophi in mot den 2 Novemb. och när man dem affdrager aff dhe 38 dagar ifrån 2 Nov. till 10 Decemb. som hon hade igen, innan hon wänder tillbaka och stijger in i Stenbocken, de 20 dagar som hon för oss heel och hållin är borta, och går under Jorden för den 10 Decemb. så blifwa 18 dagar igen, på hwilcka hon går mechta snett för wår Horizont i norden, och synes såsom hon skulle stödia sig hela dagen på Furuskatorna och Bergtupporna, hwilcka äro hennes Kryckior, in til des hon aff ålder och swagheet synes falla under Jorden och döö sin koos. See, hwad har här Egypten at skräppa aff? alzintet, medh ett ord sagt. Ty i samma månat är Solens bästa krafft hoos dhe Egyptier, då all ting grönskas hoos dem, så at Narcisser, Violer, Leucojer, och många andre Blommor stå i sitt skönesta flor i Decembri nästa månan dher effter, see p. 316 [= s. 324] men hoos oss är då alt dödt. Widare, Höken som Solens affbildh är och wijst p. 312 [= s. 320] aff dhe 72 Hökar som räknas i Solens buur, med hwilcka hon lijknas dher utinnan; åt såsom Höken, der han skall gripa något Diur till sin eller till sin Herres lust och föda, så flyger han först up till Himmelen, och sedan slår han hastigt neder til Jorden at det fånga. På samma sätt är och Solens gång hoos oss i norden, stijgandes först om Sommaren högst mot Himmelen, och sedan moth Winteren slår neder under Jorden. Hwad Fisken och Siöhästen anlangar, så seer man aff Plutarcho, huru en älendig lijknelse der framföres, at den kunna tillegna Nilo eller Solen. Men effter wåras affbilder och Solens gång mechta wacker och skiön; ty först när Solen hafwer störtat sig i Oridan, så affmålas hon genom en Fisk, som i Watnet simmar, men sedan hon är i några dagar borta, och Siöhästen Isen som är bunden wiid landet, och sedan täcker hela Östersiön up i Nordan delen, som förklarat är p. 270 [= s. 281] då säges Solen och hans Son Åre strijda under Isen eller Siöhästen. Alt detta kommer intet Egypten till, icke i det ringesta.

Än wijdare hafwa wåre Fäder wiliat affmåla så en Konung som Mercurs, den som war Krigzhärens förnämsta anförare, och Konungens förnämbsta rådgifware, genom en wakande och ropande Tupp, som wijst är Atl: T. 1 c. 32. Äfwen så hafwa de lijknat Solens gång, dherföre och på Runstafwarna see p. 165 [= s. 178] Col. *XXIII.* en Tupp står affmålat; at såsom han en lijten stund om natten är alldeles tyst, men sedan bittigt straxt effter Midnatten ropar; altså är wäl Solen hoos oss om Winteren alldeles såsom sofwande, men der emot bittigare uppe här i Norden än någorstädes öfwer heela werlden hoos annat Folck. Hwilcket icke heller kommer hwarken dhe Greker eller Egyptier till, lijkawist |352| hafwa dhe här om fådt smaken, som sees aff Plutarch: Pyth: p. 400 som och indrages aff Cuperi Harp: p. 26 säyandes: 'Såsom Tuppen

målas öfwer Baldurs hand, så förstås dher igenom morgonstunden, och Solens bittida upgång.'

Twenne Korpar tiente Attin (*Plutoni*) i Wal-hall, der om Edda artigare talar, än man hoos någon fremmande Skribent kan finna, uti sin 34 Mythol. 'Twenne Korpar sittia på Athins axlar, hwilcka säya honom uti öronen all ting, som händer kring heela werlden, och heter den ena Hugin (animus) och den andra Munnin (memoria), dem sänder han hwar morgon ut, at reesa kringh heela werlden, hwilcka måltijdz tijden komma igen, genom hwilcka han bekommer många wissa tijdender. Och dädan är Athin kallat Corpa Guden.'

Hwad genom Athin och hans Korpar förstås, när man talar om en werldsligh Konung, så och när man talar om Atin eller Bluter, när han tillijtas uthi trollekonsten, skall förklaras när iag kommer widare at skrifwa om *inferis*, men när det tillegnas aff wåre Skalder Atin eller Baldur, när under deras nampn Solen förstås, så tillmäta de Solen at hon är högsta Konungen och Guden, den de trodt för des skarpa syn skull alt see och wetta i werlden, och genom dhes minne alla tingz kunskap förwara, och genom des hogh all ting rätt döma och hielpa willia, på dhet werlden skall beständigh blifwa, och således bägge desse hennes kraffter afmålat genom twå Korpar, hwilcka både Winter och Sommar sökia wijda kring werlden effter sin föda. Men at de til Måltijdztijden komma heem, och förtällia Solen eller Atin alt hwad händt är uti werlden, det skeer om Winteren när Solen borta är, då hon säges sin måltijd hålla, och taga till sigh styrckia aff Koons Audumblas Dissar, under hwilcka hon hwijlar, som talt är p. 253 [= s. 264] der om i nästa Capittel widare talas skall. Detta lufwa de Fremmande härmat effter, ehuru de hwarcken skrifwa hwad desse Korpar hade för nampn, ey heller hwad deras embete war, ey heller hwad de hade at betyda, antingen i Sohlens wäsende, een Konungs eller Bluters, när man frågade affgudarna hwad hända skulle, eller när dhe brukade Trullkonsten at wetta något om tillstundande ting, eller hwad på widt belägne Orter hände. Detta synes aff Cup: Harp: p. 94 der han skrifwer: 'Korpen säyes på et serdeles sätt tillskrifwas Solen, icke allenast hoos de Greker och Latiner, utan och de Egyptier: Ælianus talandes om staden Copto i Egypten, säger at der pläga synas 2 Korpar, således: der är Baldurs (Solens) Tempel, hwarest Korparna hållas honom helige.'

Plutarchus i sin Isid. p. 379 säger och at Korpen är Baldur helig, så och i sin Pyth. p. 405 at denne Guden brukar Korpar. Men hwad är alt detta? det är så godt som intet sagt, när ingen tingh uthlägges eller beskrifwes till sitt |353| wäsende. Men huru mycket wåre Skalder och Sagor hafwa om Korparna, skall framlängre förtällias.

Ännu wed ett Diur lijknades Solens bortawarande och gång, nembligen wid Crocodylen, hwilcken såsom Ionst. Histor. Natur. de Qvadrup: p. 202 aff Aristot: Hist. A. l. 8. c. 15 säger: 'sig giömma och hwijla uti 4 Månar, men Svidas uti 40 dagar, och Ælianus uti 60.'

Men wåras Sagor förmäla allenast 40. Ok såsom han en tijd wistas uppå Jorden oc stundom i Watnet, och allenast i 40 dagar heel borta, at han intet synes; altså är och Solen stundom öfwer Jorden, stundom i Hafwet, men i 40 dagar effter Runstafwen för dem i nordan alldeles borta under Jorden uti Oridan. Detta kunna icke heller dhe Egyptier sig tillägna. Såsom nu Solen uti 40 dygn är borta, som wijst är p. 74 [= s. 87] så hafwa wåre dhes bortawarande först williat affbilda på Runstafwen genom de 40 dagar, 20 för hennes ingång i Stenbocken, och 20 dagar effter, då Sorgedagarna en ända hade och hon med största glädie fägnades, och derföre dhe 40 dagar affmålat genom 40 bokstäfwer som i kortheet ingrijpa nästan alt det nu sagt är, således:

F u r. ä. w a n d. i. F u r u: D i s a s. H a r. ä.
1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21 22

S k u r u: G l i s. ä. F r e a, G r a t:
23 24 25 26 27 28 29 30 31 32 33 34 35 36 37 38 39 40.

det är Solen är wänder i Furuträn, och Disa eller Jorden hafwer nu skurit aff sigh all Säden, Bladen och Blomster, som är hennes hår, och hon gråter och sörjer Solen genom sina gyllende tårar Gliset. Om hwilket och förr p. 228 [= s. 239] wijst är, Ovidius i sin X Metam: v. 103 hafwer en lijten kunskap här aff bekommit, säyandes: 'Den ludna och Granhårade Furun är Gudarnas moder (Jorden) mycket kiär. Emedan Sijffs man Attis (Jordenes man Solen) hafwer aflagt sin menniskliga skapnadt, och wändt sig i detta hårda Furuträ.' Men Ovidius weet här intet, icke heller någon annan, orsaken här til, utan allenast wåre Skalder och Edda, emedan i Solens bortawarande Furun måste dhe Norske lysa och wärma, och kallas derföre pag. 228 [= s. 239] Husens Sool. Detta är och genom en annan lijknelse hoos dhe Fremmande affmålat, som sees hoos Iul: Firm: indragen aff Cuperi Harp: p. 45 säyandes: 'Uti Disas Fäst så höggs en Furu kull, och hon utholkas, och der in uthi begrafwes Osirs beläte aff en Furutalkotter giord.'

Denna lijknelsen kunna inga till sig taga, utan wåre Norske, der Solen begrafwes om Winteren och wändes i Furun.

2. Hafwa wåre Fäder affmålat Sohlens 40 dygns bortawarande genom Oxens giödande och inslutande i 40 dygn, det som och Egyptierne härmat hafwa, dhet

aff Diodoro Siculo indragit p. 319 [= s. 328] hwarest och Jorden som är Sohlens Hustru affmåhlas genom |354| Qwinnorna, som då skulle stå för Oxen nakuta, och sedan hela Åhret igenom intet fingo see honom, betydandes at Solen då warandes under Jorden, hwijlar sig med henne och henne häffdar och fruchtsam giör, men sedan när hon kommer uppå Himmelen, skilier sig ifrån Jorden. Dhesse 40 Solens dagars bortawarande affmålades och genom Krokodylens dölliande i 40 Dygn som rätt nu förmältes.

At Solen här i norden såsom dödas och begrafwes, tillstå de Egyptier, när deras gåtor här ifrån komne rätteligen aff dem uttolkas, som Plutarchus i sin Isid: p. 363 säger: 'Det hålles en stoor Sorg öfwer Satur, den de mechta begråta, hwilcken födes på wenstra handen och förgås på högra sijdan. Ty dhe Egyptier säya hela werldens ansichte wända sig i Öster moth Solens upgång, och högra sidan wara i norr, och wänstra i söder.'

Denna gåtan hafwa en deel aff de Egyptier wändt til sin Nilum, effter han begynner i söder och flyter mot norden. Men hwar och en seer med Plut: den åtskilligstädes kullslår deras galna uttydningar, huru och denne fåfeng är, emedan Nilus aldrig förgås, och aldrig kan säyas å nyo födas, emedan han alldrigh uttorckas. Utan detta är wåras gåta, hwilkom Solen i norden en tijd heel och hållin är borta och förgången, och rinner oss up åter ifrån söder. Derföre och Osiris eller Solen hon målas med en högröd och skinande Gullferg, som wijst är p. 340 [= s. 348] men en tijdh om Året heel swart, som Plut: p. 364 talar, det wåre rätteligen uttyda, då skee, när den mörka natten är, och Solen såsom sitt skeen mistat. Det de Egyptier oförståndeligen uttyda på Nili watn, effter watnet giör Jorden, Kläden och Molnen swarta. Hwilket om det om Nili watn skulle wara dichtat, så borde Osiris aldrig wara klädd med röda och skinande kläden, emedan Nilus aldrig är rödh och skinande, hwilcken ferg de lijkwäl åt Osir gifwa.

Yttermera såsom wijst är p. 73 [= s. 86] at Solen medh Månan hoos oss sigh störter uti Oridans Haaff, så hafwa dhe Egyptier, ehuru detta intet hoos dem skeer, lijkwäl denna Solens och Månans störtning wiliat affmåhla genom Oxens Æfians, som skulle wara Solens, Månans och Jordens affbild, störtning i en Brunn på samma sätt som hoos oss skedde, at alla Offer som Solen, Månan och Jorden tillijka skedde, de skulle först i Odens Brunn dränckias, sedan hängias, och der effter brännas som wijst är p. 233 [= s. 244]. see Ol: M: Fig: l. 3. c. 7. och här p. 105 [= s. 117]. Och Amm: Marcell: uti indragne rum p. 319 [= s. 328] talar, at Oxen effter en wiss förskrifwen tijd at lefwa, dränckes i en helig Brunn.

Det är och wijst p. 245 [= s. 256] at Solens bortgångh och igenkomst är

affmåhlat hoos wåre Fäder, så och Lapparna genom en bortfarande Bååt; See dhetta hafwa och Egyptierne härmat effter, fast Solen aldrig för dem seglar bort, i det Oxen Æfian som p. 319 [= s. 328] aff Diod: Sic: är förklarat, sätties i en Bååt at föras til staden Mämby, uti Vulger Vulcani lund. Hwilcket och betyder Solens i-|355|genkomst, emedan Ellen som kallas Vulcer är och Solens affbild.

Huru Solens bortgång under Jorden är hoos oss genom en Tordyfwel affmålat, som om winteren giömer sig in uti Dyngian, är rätt nu tillförende affgiort; Detta hafwa de Egyptier och williat affmåla genom de stoora och blå ådrar, som löpa tilsamman och synas under Oxens Tunga, giörandes en Tordyfwels skapnat, som der sig giömer, såsom Solen under Jorden, hwilcket p. 320 [= s. 328] wijst är aff Plinio l. 8 säyandes: 'under Tungan är en swart knyl den de kalla Tordyfwel'.

Utaff wåras 13 gåta p. 253 [= s. 263] är wijst huru Solen eller Osiris en gång om ååret hwjlar sigh under den hwijta Kons Audumblas Spenar, som betyder, när Jorden om winteren med hwijt Sniö betäckt är. Detta hafwa de Egyptier effterfölgt, fast Osir der aldrig hwijlar, ey heller Jorden med Sniö öfwertäckes, som sees p. 320 [= s. 329] aff Plinio: at en Koo (det är Jordens affbild) hon wijses Oxen Æfian en gång allenast om Året, och på samma dag dödas hon och. See detta betyder intet annat än när Solen stiger under Jorden, då wijses Koon åth Oxen, och då måste Koon döö, det är Jorden genom winterens stora kiöld här i norden dödas, at hon ingen frucht bära kan. Aff detta hafwer och Tacitus i sin Germania c. 21 en lijten smaak fått, som är indragen i Atl. T. 1. c. 24. p. 598 [= s. 374] der han säger: 'Nu will iag tala om Svearna.' Sedan räknar han up allehanda slagz Folck aff dem, och säger så. 'Dhet är intet synnerligit at märckia ibland desse slagz Folcken, utan detta at de alle i gemeen dyrcka Jorden, den dhe kalla alla Gudars moder, hwilcken de mena styra, råda och lära alt hwad menniskian giöra skall. Uppå en stoor öö i detta deras haaff är en helig lund, der en öfwertäckt wagn finnes, hwilcken ingen annan gifwes loff at röra utan allena en Präst. Hwilcken Präst när han förnimmer at Gudinnan är tillstädes, så framföres hon med ett par Koor och ett mecta stort föllie. då är der en stoor och helig Fest, mycken glädie och lust för händer, och blifwa alla fremmande som dijt komma wäl plägade. Då tages intet Krig före, inga wapn måste då röras, all Krigztyg är förgömt, då är fred och ro j all rum, och allenast wid den tijden älskat, in till dhes at Prästen han förer Gudinnan åter uti Templet in, mätter aff det lustiga giästebodet. Sedan twettas wagnen, kläderna och sielfwa affgudabelätet uti en helig siö. Dädan upwäcktes hoos gemene man en skräck och helig fåkunnigheet, emedan de som

tagas aff daga, få det allenast see. Och detta skeer allenast hoos de Swenska som boo långt bort in uti Ger-manheim.'

Huru mechta klarligen Tacitus wårt Julegästebod och denna stora Fästen, Jorden så wäl |356| som Solen och Månan som hennes barn woro, förnämbst och allenast här mitt in uthi Swerige til ära skedde, är wijst i min Atl. c. 24, Och utmärckes allenast de Koor som förde Jordens Gudinnans wagn, hwilka drängtes tillijka med sine Kuskar, at betyda Jordenes betäckning genom Snöön. Men hwad det betyda skulle, at både hennes wagn och hennes beläte twettas skulle, för än de åter fördes in i Templet, skall i nästa Capittel omröras. Eljest hafwa Egyptierne denna wår gåta genom Osiris eller Solens hwijlande under Kons Audumbla Belg, betecknat genom det som Diod: Sic: p: 319 [= s. 328] indragen säger: at Osirs Siäl hwijlar uti Oxen, så wijda Oxen då uptages både för Solens och Jordens affbild, det iag wijst hafwer. Sedan och genom det han straxt effter i samma rum säger, at Isis när hon fick Osiris delar igen, så lade hon dem in i en Koo aff Trä giordh, hwilcken war betäckt med det hwijtaste och finaste Linne, det är den hwijta och fijna Snön som täcker om Winteren alla Solens delar och kraffter, at de intet något kunna wärcka och uträtta i Jorden och des Frö och Rötter hoos oss i Norden. Till det tridie genom det at staden Busiris fick nampn effter en Oxe eller Koo. Till det 4de aff Herod: p. 319 [= s. 328] att Oxen hade en utfleckt Örn på sin rygg. Örn är Solens affbildh som nu hwijlar i Oxens eller Jordens Buuk. Denna Solens bortgång och igenkomst hoos oss, hafwa de Egyptier och williat affmåla genom 2 portar, hwilka de gifwit numn effter de twenne floder som så wäl wåre Skalder, som dhe Greker tillstå finnas här hoos oss, som boo under dhet Nordiska mörckret, nembligen Läthera (*Lethes*) och Kokyra (*Cocytus*). Laethera nämpnes aff andre Skalder och så Stygin (*Styx*), Agronden (*Acheron*), Swaal (kiölande) *refrigerans*, Swijlgur (*absorbens*) aff Swelgia (*absorbere*) som sees aff utgarda Lockes Saga och Edda 4 Myt. de som kommo till denne floden och aff henne drucko, de sades förgäta all ting, som sees aff Lucano l. 1. och Silio It: lib. 1. Hwar om jag widare skall tala, när iag kommer til at mera skrifwa om *inferis*. Hwar denne Floden finnes längst norr, hafwer iag än intet kunnat någon wissheet finna, men den andre som kallas Kokysflod, hon är under den 70 elev: grad. och 40 middagz-lin: see Atl: T. 1 Tab. 6. dhen och Skalderne kalla Gunther (Glädiens Åån), Leiptra (lysande Åån) aff hwilcken den som drack fick såsom nytt lijff, lust och glädie. Om denne senares betydelse fara dhe Greker will, ehuru dhe tillstå henne och längst i norden uti dhe mörkas länder wara, i det de mena hon skall och betyda sörya och gråta aff Grekiska Ordet κωκύειν, men Ordet är Giötiskt aff Koka, det är springa up som en Kiälleåder. Den förra Ååns namn är nästan

aff lijka grund som wårt, ty låta är på wårt språk förgäta, glömma bort, och giömma eller bortdöllia en ting. Dädan låta blifwa en ting, förlåta sin wän; låta aff med Synden: Och kommer öfwerens med Grekernas λάδω. Men de fara will i hela gåtan, aff det de intet förstådt Solens gång, hwilcken säges moth winteren döllia sig wid Läthra Åå, dhet är nu giömma sigh under Jorden, och intet mera tänckia på den gången och wärckan hon hafwer hafft det för- |357| ra Året; och åter sedan koka up ur Kokys Åå, det är, såsom ny och härlig upstiga och uprinna, få ett nytt lius och lijff på det nya Året. See detta hafwa de Egyptier welat afmåla genom twenne portar, emedan dhe hafwa hördt om Solens portar här i norden som wijst är p. 39 [= s. 54] så och om desse twenne floders namn Lätra och Kokys Åå, och desse nampn gifwit åt twenne portar, som de aff Koppar giordt widh staden Menby, som wijst är aff Plut: p. 324 [=s. 333] hwicka uplätes och igenlätes, när Oxen Æfian som är Solens beläte, skulle begrafwas, och utan twifwel, äfwen så, när de fingo en ny Oxe igen; alt betydandes Solens bortgång och igenkomst hoos oss i norden, emedan sådant aldrig hoos dem skeer. Är således nogsamt wijst, Solens bortgång genom Oxen och andre Diurs affmålningar, allenast will man tillsee, at den Orten som kallas Radkotis, dijt Saräfia ifrån Schyternas Stad Synoboe som wijst är p. 327 [= s. 335] aff Tacito, fördes til Egypten, der de Lärde mena at Osiris för Ptolomæorum tijd dyrckat war, war och nämt effter det Götiska språket, effter de andre lärde intet om detta Ordetz ursprung nemna. Rad-Cotis är på Swenska en rådande Gud, hwars ordz ursprungh är wijst Atl. T. 1 c. 22. p. 550 [=s. 344]. Dher aff äre flere Affgudars nampn hoos wåre Fäder utsprungne, såsom Radz-tiofver (*imperans Typho*) och Radz-Thor (*imperans Iupiter*) som Olaus M. nämner l. 3. c. 4. p. 96. på Latin *Rostiophum* och *Rostarum*. Om Rada-man (*Radamante*) är talt Atl: T 1. c. 22. p. 546 [= s. 342]. Radvaldur (*consilio imperiosus*) Edda i Kiempars kienning p. 359. Radsnotur (*consilio prudens*) Havamal: p. 435. Radsvina, Radhilder (*Vates*, *Sibilla*, *Consiliarius*, *Oraculum*) Notæ Gudmund: in Volusp. pag. 408. Rad-thår war en Longobarders Kung, som tillsamman satte dheras lagar; Paul: Warnef: l. 4. c. 44. p. 854. Radu-Geirmund (*imperans belli Rex*) Runst: 35. Raadviti (*imperans sapienter*) R. 438. Rad-Olff (*imperans Lupus*) R. 619. Radgote, Rad-gaute (*imperans Deus*) R. 807. Dädan är Egyptiernas Ort kallat Rad-cotis aff Solens Osiris beläte, som först i Egypten inkom, dhen dhe trodde wara en rådande Gud. Om hwilcken utfartz tijd här utur Swerige, skall wijsas än wijdare i Chronologien.

Wij förtalde här p. 331 [= s. 340] huru wåre Fäder genom den trehöffdade Hunden Kerver eller Garmur, hafwa affmålat hela Werldens Kropps band, och

genom de 3 hufwuden förstådt Solen, Månan och Jorden, hwilcka äro aff andre stundom målade på Disas eller Dejanas Hekgautz Kropp. Detta hafwa de Egyptier effterfölgt uthi Osirs eller Solens Sigiller, som Pignorius talar p. 62 aff Gregorio Nazianzeno, 'at han hafwer sedt underliga ihopsatte Kroppar aff åtskillig art och Natur; Och der Nonnus hafwer utmärkt, sig uti Alexandria (Egyptens stora Stad) sett i små Sigiller (sådanna som och Pignorius sielff sedt) hwilka burit Hundz, Kattz och Hökehufwud'.

See här är Hökehufwud Solens affbild, Kattehufwud Jordens, som är wijst af Edda at hon drager Jordens wagn p. 237 [= s. 248] och 240 [= s. 251] |358| och Hunden Månans, se paginam 331 [= s. 340].

2. Nogsamt är nu wijst genom åtskillige gåtor och affmålningar, om Solens bortgång; Nu will man korteligen tala om des igenkomst, emedan såsom tillförende något der om handlat är, aff den lägenheet som är wid handen gifwen, uti dhe ord som hafwa warit hoos Skribenterne tillsammans bundne med dhes bortgång. Såsom p. 213, 286 [= s. 225, 295] är wijst at Osir eller Solen kom den 19 dagen igen uthi Månan Goja, hwar effter wåre skurit sina Runstafwar, och satt dhen högsta Fästen Julaffton på samma dagz Affton, och Juledagen på den 20. Och huru Egyptierne det effterfölgt, fast Solen för dem aldrig war borta; är och omtalt huru hon på allehanda sätt aff wåre Fäder fägnades; Altså will man oc något wijdare röra om dhet, som hände när Solen och Jorden woro om Winteren under mörckret tilsamman.

Det är wijst p. 271, 285 [= s. 283, 294] atÅåre är Solens och Jordens Son, och at dhes ögon äro Solen och Månan, och han födes om winteren när Årsdagarna begynna räknas. Detta Åretz namn hafwa wåre skifftat i 2 delar, om Winteren medan Solen är borta, dhet ena hafwa wij kallat Årwari, det är, Åhret som warit hafwer, och är det gambla Året, som för des ålder hafwer mist sin syn, det är Solen och Månan, men den delen som nu får sin syn igen, kalla wij Nyåre. Dhetta hafwa de Egyptier effterfölgt, ehuru dhe intet förstått gåtan rätt, utan wrängt der in på werldenes skapnat, som sees aff Plutar: p. 373. 'At Baldur (eller Åre) säyes födas aff Osiri eller Isi, emedan de ännu äre i Frejas lijff och moder inslutne, det wilia några förstå wara Naturen, som ännu war ofullkomligh, för än werlden bleeff skapat, och fick sin rätta warelse och wäsende: ty säya de at denne Guden (Baldur) han war födder ofullkomlig uti mörkret, och kallades det gamla Åre (Orus senior).' Denna orätta uttydningen om Året, at dhet skulle wara den ofullkomblige werlden kullkastar Plutarchus sielff aff för indragne rum, dher han säger, Åhre kallas rätta Åhrets omgång: elliest huru skulle Typhen årligen taga bort des öga Solen, och det igengifwa som och Plut: bewittnar; så och, huru skulle ååret hwar gång på nytt födas aff

Solen eller Osiris, när hon säyes årligen på den 19 dagen i Månan Choja komma igen och taga Isin till sigh, som Plutarchus p. 366 talar: 'åter igen när Osir (på 19 dagen i månan Chojac) tager till sig Isia, så föder hon Åre, som nu styrckes och wäxer genom Moln, Dimba och Töckn: och då öfwerwinnes wäl Tyfwen, men han dräpes intet, ty gudinnan Isia, som är Jordenes Drotning, hon lijder intet at det förderfwas som är watnes fiende: utan hon släpper honom, önskandes at alt måtte wara effter sitt mått och warelse. Ty werlden kunde intet wara fullkomlig, om Elden skulle alldeles förgås. Om detta alt intet uthtydes och dårligen ta-|359|las (nembligen aff dhe Egyptier) så synes dhet skiäligen intet alt böra förkastas, det de säya, at Typhen hafwer bekommit en deel som Osir tillkom etc.'*

Plutarchus gifwer här nogsamt tillkienna, at denne de Egyptiers uttydning om Tyfwen, at han skulle wara en förtärande Eld, och Åre Watn och Moln, war en tokug och fåfeng uttolckning, såsom det wijsas kan allenast aff detta rum, emedan Plut: nest förr talar om Osirs igenkomst om winteren på den 19 dagen i månan Choja, då uthi Egypten all Lufften är måttelig, liuflig och fruktsam, och altså kan ingalunda Typhen om han skall wara Elden, då dhen tijden säyas der regera och alt affbränna, eller föra Krig medh Åre, och aff des moder Isia öfwerwinnas, fångas och åter aff henne lös gifwas; utan alt detta skeer om Sommaren för de Egyptier, då Solen nästan alt, lijka såsom i de andre delar af Africa, affbränner, och floden Nilus effter Midsommar kommer at swalcka deras Jord. Och genom denna händelsen kunde Sohlens hetta något så när uttydas genom Typhen, och Nilus genom Isia, som des brand och torka wäl öfwerwinner, och sedan åter löös gifwes. Men såsom både utaff detta rum, så och tillförende aff Plutarcho p. 267 [= s. 278] och Orpheo 333 [= s. 342] är wijst uthtryckeligen, Tyfwen wara Winteren och Mörckret, och Året ingen wäta wara eller Sniö, uthan rätta Åhretz omgång; så willie wij här wijsa rätta uttolkningen på desse Plutarchi ord, at när Solen med sin igenkomst genom sitt Lius och Kiärleeks wärma omfattar å nyo Jorden, då säyes de föda det nya Året, och öfwerwinna Typhen som är Winteren och Mörckret, och nu Året tillwäxa genom Regn och Töckn som om wårtijden upstijga aff Jorden, och Watnet komma till sitt förra wäsende som förr war lijkasåsom bundit aff Winteren Typhen, hwilken är Watnetz Fiende, och at Gudinnan Jorden, ehuru hon genom Osirs Solens hielp hafwer öfwerwunnit Winteren Typhen, så will hon lijkwäl honom intet dräpa, emedan dhet är nyttigt til Jordens fruchtsamheet at Tyfwen Winteren en tijd om Året åter igen kommer, som wijst är pag. 282 [= s. 290] hwad nytta Winteren med sig hafwer. Elliest huru Isis släpper Tyfwen uhr sitt fängsle, lä-

ses och i Plut: p. 358. det är, när Winteren genom Sommarens Wärma är bunden, och åter släppes löös mot Winteren.

Elliest säger och Plutarchus i samma rum: 'at Osir sedan han bleff död, så besoff han Isin, och aflade en Son som war en Krympling till sina lemmar, hwilcken heet Harpocrates.'

Här kallas nu gambla Året *Harpocrates* som i förra Plut: rum nämbdes Arvari. Detta sees och aff Cuperi Harpocrate p. 33. Aff detta härliga så wäl som det förra Plut: rum, så lyser klarligen sanningen aff wår uttydning; ty då säyes Osir wara död, när Solen under Jorden är borta och intet lyser om Winteren 40 nätter mera eller mindre, och då säyes hon afla med Isia uti mörckret, uti Frejas lijff des Son Åre, så det gambla Året, såsom det nya, när hon åter kommer igen. Pignorius hafwer funnit några beläter, dhem han |360| införer i sin mensa Isiaca p. 96. dem iag har låtit affmåla p. 346 [= s. 354] *A.* som är lijkt en gammal Gubbes beläte, hafwandes wingar på sigh, och ofwan på Hufwudet en Dufwa, den ena armen stympat, och på dhen andre armen en Tallkott, som en Dufwa sitter uppå, och ännu en Fogel, hwilcken synes wara en Höök eller Korp. Han uttyder detta beläte intet, utan säger sig willia lemna det androm. Hwar före uttyder iag det lijkast genom detta gamla året, det wij altijd affmåla genom en gammal skieggug Gubbe, den nu blifwer en Krympling, som hafwer mist sin hand, det är, nu intet mera orckar eller förmår arbeta, såsom Winteren och ingen frucht bär; Dufwan är Månans affbild, och Tallkotten Solens tillijka med Höken eller Korpen, det tillförende wijst är p. 352 [= s. 362]. Wingarna betyda Åhretz flycht, det man och kan see aff det nya åretz afbild, den både Pignorius p. 87 T. 1. och Cuperus i sin Harpoc: p. 5 och 41 erkiänna; Den iag här låtit affmåla p. 346 [= s. 354] *B.* hwarest Åre är under en nyfödd Son, eller ung Piltz beläte affmålat med Wingar, emillan Isin Jorden sin Moder, hafwandes i den ena handen en Watnkruka, och i den andra ett Speel, och Osir sin Fader Solen, som hafwer en Spira i den ena handen och en Tallkott i den andra. Uti den förra Cuperi Figur, så hafwer Året en watnkruka på armen, som betyder Jorden med watnet, en Hare wid den högra sijdan, som är Månans affbild, och en Korp eller Höker wid wenstra sijdan, som betyder Solen. Och är här artigt til at märckia, at såsom wåre hafwa, (det wijst är p. 328 [= s. 337] aff den uthuggna stenens beläte öfwer S. Ericks hufwud) satt Månan på högra sijdan af jorden, effter såsom han hafwer uphielpt sin syster Sohlen utur Oridan, och derföre än i dag kallas han, och Solen hon, och dherföre satter på wenstra sijdan; så hafwa och här Egyptierne satt Haren Månans affbild på högra och Höken Solens affbild på wenstra sijdan, see p. 346 [= s. 354] *C.* Fara derföre dhe will, som

blanda Arveri eller gambla åretz (*Orum seniorem et Harpocraten*) med det nya åhretz skapnad (*Oro juniore*). Emedan dhe gamble Skribenter sielff giort skillnad der på, så och wåre Fäder i Julfästen genom de 5 Fyrejuls dagarna, tackade och offrade till Gudarna för det gambla året, men sedan i 19 dygn för det nya året. Detta gambla åre hafwa de och affmålat och skilt från det nya året genom det: 'at gamla Gubbar skulle föda Harpocratem uti Staden Buda.'

Som läses aff Epiphanio indragen aff Cupero p. 6 & 114. Hwadan dhe dhetta nampnet *Harpocrates* bekommit hafwa, gissa åtskillige, och mena somblige aff en Präst, som först i Egypten hafwer offrat om året. Men Arveris nampn är Giötiskt, som består aff 2 Ord Åår, väri (*annus præterlapsus* s. *Orus senior*).

3. Nu är nogsampt wijst Solens gång och skickelse mot Månan och Jorden, och årsens tijder här i Norden, genom Osirs en Konungz nampn och bedriffter, som och genom Oxen Aefian, och andra Diurs skickelser och egenskaper i gåtor och lijknelser äre afmålade, och till de Egyptier och andre Folck komne; wij wilie tillse om och wåre grannar |361| hafwa fått någon kunskap om samma Konung Osir. Saxo som för 500 år sedan hafwer sammanskrifwit de Danskas Historier, skrifwer om en Konungh Frode medh wedernampn Fride gode, hwilckens gierningar han der så många upräknar, så at dhe allena upfylla hans femte Book. Och när man tjlseer wåra och de Norskas och Isländskas Historier, så komma dhe intet en Konung til, utan flere, och äro icke hände uti Danmarck, utan uti Swerje och Norje. Detta tror iag intet at Saxo hafwer giort aff ildfundigheet at tillägna andras gierningar åt en Person, och allena sitt Fädernesland och Danmarck til ära, utan aff det han intet alldeles förstådt de gamble Skalder, så och aff dhet, at månge Konungar boro alt ett namn. Äfwen såsom det skedde hoos Grekerne, at en Herculi tillägnade de andre Herculars bedriffter. Denna Frode p. 106. c. VI. säger han hafwa hängt ett sitt gullarmband på en Klippa, wid stoora allmunwägen, som än heeter Frodeklippa, williandes dermed wjsa, at han hölt en sådan fred och roligheet i sin tijd och i sitt Rijke, att ingen tordes stiela något; ty befallte han och at ingen skulle ingiömma sitt gull eller silfwer uti något skrijn eller Kista eller innom något låås; feck derföre det nampnet at han kallas Frode Fredegode (*pacificus*). Hwilken egde en Son benembd Alf, och en Dotter som heet Osir, den han gaff en benembd Arngrim til Hustru, hwilcka tillsammans aflade 12 Söner som blefwo starcka Kiempar. Desse råkade en gång på Arvaroddes Skiepp och Folck i hans frånwarelse, och dhem dräpte. Men när Arvarodder med sin Broder Hialmer kom igen, bleff wäl Hialmer aff dem dräpen, men Arverodder hämnades hans död, och med sitt roder, som han hade huggit upp i Skogen till sitt Skepp, slog han dem alla 12 till dödz. Sedan berättar han huru en trollqwinna dristade sigh genom

sin Son bort stiela den gullringen, som han hade lagt på allmunwägen, hwaröfwer Kung Frode förtörnades, och drog sielff åstad at fånga Modren med Sonen, men hon förwände sig i en Koo och Barnen i små Kalfwar, hwilcka när K. Frode fick see, mente han dem wara Siönööt, och befalte sit Folck at de dem skulle omringa, så at dhe intet motte komma tilbaka i Siön. När han steeg aff sin wagn och satte sig ned i gräset, då lopp denne Trollkonan som war i en Koo wänd, med sitt horn mitt igenom honom, hwaraff han dog. Dhe uptogo hans Lijk och boro det kring uti 3 år, och på det 4de begraffde de honom. Förutan detta upräknar Saxo i samma Capittel många gierningar som intet komma de Konungar och tijder til som han der upräknar.

1. Säger han p. 109 at Frode leffde wid Christi födelses tijd, och war Konung i Danmarck, och hade 220 Konungar och Konungarijken under sig. Der alle wåre, de Nor-|362|skas, Danskas, Isländares, Grekers och Latiners Historier widh denne tijden, intet en gång nämna Danmarck eller det Danska Folcket, utan först widh 300 eller 400 åhr effter Christi födelse blefwo först dhe Danske nampnkunnige, dock allenast under eet lijtet Kungarijkes nampn, som bättre fram aff Skribenterne wijsas skall.

Sedan seer man aff Iulii Cæsaris, och de nest effterfölliande Keysares Krijg, at de hade nog giöra med Swearna, som drogo in i Tyskland, at hielpa sine grannar och affkomne Tyskarna mot Keysarna, men om inga Danska läses der.

2. Upräknar Saxo alla de Rijken som Frode skulle rådt öfwer, som war Swerje, Norje, Danmarck, Ryssland, Ungern, Tyskland, Engeland, Skottland och Hibernien; der dock hwarcken wåre eller de Latiners Historier wetta tala om någon sådan Konung i Danmarck den tijden; och hade wäl Keysarena, som då förde sina wapn så i Ungern, hwilcken kallades Dacia och Getia, så och i Tyskland, Engeland och Skottland, wettat til det ringesta nembt om en så stoor Konung och dess Folck Daner, om dhe hade så wijda regerat.

3. Så skrifwer Saxo om dhen lyckelige och goda fredztijden, som war under Frode Fredegode, at gull och silfwer låg orört på allmenne wägen. Det är ingen hwarcken aff wåre Skalder eller de Grekers och Latiners, som icke beskrifwa den gyllende tijden genom denne lijknelsen, som war under den rätta Frode eller Satur, för och effter Syndafloden, förr än några Krig begyntes, och menniskiorna woro till den myckenheet förökte, at de skulle nödgas sökia, gräfwa och träta om rikedomar. Hwem will tro, at wid Christi tijd Gull och silwer skulle liggia orört på allmunwägar eller rijkedomar den tijden intet effterfölljias, som något hafwer läst i Historierne. När man tilseer Edda Mythol: så finner man fuller äfwen detta samma skrifwit om Frode Fridletz Son Konung i Danmarck, men Edda far och äfwen så will i detta mål, at han gör

honom till Fritletz Son Kung i Danmarck; ty Edda gifwer icke allenast Frode det, at han lade en gullring på Kalangurs Heide, dhen Wormii Island: M. S. hafwer Jallangurs Heide, men Saxo Frodeklippe, utan och att han hade 2 Qwarnar, som malade gull, fred och lycksaligheet; hwilcket öfwermåttan wijsar dhen rätte Frodis eller Saturs lycksalighetz tijder, som war Konung i Swerige uthi de förste tijder effter Syndafloden, om hwilken talt är Atl: T. 1. c. 28. den både wåra och de Greker tilstå regerat öfwer större delen aff Europa, och hafft sitt regemente i westernorr, see p. 42 [= s. 57] och Atl. 1. c. 8 och 28.

Men Saxo hafwer aff Edda grijpit til, och giordt aff dhenne Kung Frode 2 Kungar i Danmarck, den ena nemner han l. 2. den han gifwer desse Qwarnar at mala Gull, och den andra l. 5. at läggia Gullringen på allmunwägen. |363|

4. När man jemförer Hervara Saga, wåras som Isländarenas och de Norskas, så finner man en stoor del igen aff åtskillige Konungars bedriffter, som alt Saxo tilägnar Frode och des Förstar och tijder.

Den kloka Heidrick Angantyrs Son Kung i Westergötland och Småland, som swarade på Gestir Blinde åtskilliga gåtor och frågor, och läses i Hervara Saga, dhen giör Saxo til Eirik Hegners Son, som swarade på åtskillige Frodes och Grips frågor, utan twifwel willfaren aff Heidriks och Eiriks nampns lijka lydelse. Och hwilcken som läser alla wåras, Norskas och Isländares Historier och Sagor, och denna Hervara Saga, som på wårt äldsta Språk något effter Christi tijd är skrifwin, hwilken brukar de gamble Skalder at indraga Historierne til styrckia, han kan lätteligen see, at Saxo hwarken förstått Skalderna, ey heller gåtorna. Såsom först der aff, at dhe gåtor som Gester blinde förställer Heidrik, äre aff en heel annan art, än de frågor som Grip och Frode satte på Eirik, hwilka långt skilias ifrån de gamblas wäsende, hwarföre hafwer antingen Saxo intet förstått språket, eller och hafwer han allenast hördt denna historien utaff någon oförståndig förtällias. Hwilket och synes der aff, at han nempner p. 104 Gester blinde wid sitt nampn och Embete, men weet intet åtskillnan giöra der utinnan, at Atin (den de dyrckade för en affgud och torde ofta wijsa sig ut åthskillige Diurs och menniskiors hamner,) han förmähles tagit på sigh Gester blindes hamn, som stälte gåtorna för Heidrik, och när han kom til den gåtan som Atin (*Pluto*) hwiskade Baldur (*Apollini*) i örat, för än han bars på Bålet, den Heidrik intet kunde swara uppå, hwaraff Heidrik kunde märckia at dhet war sielfwa Atin, som talte med sig: ty nappade han ut swerdet, och hogg effter honom; men Atin gaff sigh up i en Höks hamn. Dhetta wänder Saxo in på Grip, och säger at när han intet swar mera påfinna kunde, så högg han hästen i sidan med Sporarna, och drog aff til Kungens Gård. Eliest seer

man detta wara alt en händelse, af dät, at såsom Heidrik hotas med döden aff Gester blinde, så hotas och Erik med döden.

Sedan upräknas de 12 Kempar i Hervara Saga wid samma nampn i Saxone, nemligen desse: Angantyr, Hervarer, Hiorvarder, Seminger, Hrani, Brani, Barni, Reitner, Tiunde, Bui, Haddinger, 2 Haddinger: hwilcka Saxo således nämner, Agantyr, Hiarvader, Hiortvardr, Tirving, Rani, Brandes, Barke, Hierand, Tander, Brodder, Hadding, 2 Hading. Hervara Saga talar och om Hialmer och Arvarodder, som woro K. Inges Upsala Envaldz Kungz förnämsta Kiempar, hwilcka slogos med desse 12 Andgrims Söner; Hwilcken wijsar alla rum och omständigheter med Personerne som den tijden hafft något med hwarannan at skaffa, och fordras til en fullkomlig Historia för tijdernas wissheet skull. Hwar aff man klarligen seer, at ingen Erik regerade då i Upsala, och när man wijdare will jemföra hela Hervara Saga, med min 2 Cronologies Tafla, så finner man at detta är händt widh Yngve Freis tijd, mot 200 eller 300 åhr för |364| Christi tijd, hwilcket skall längre fram fullkomligare wijsas instämma med de Grekers och Latiners Historier, när iag kommer att widlyfftigare utföra Chronologien, ehuru iag der om något talt i Atl: T. 1. c. 37. och 40.

5. Yttermera förer Saxo til Frode den stora slachtning, som Angantyr och hans moder Hervora hade med Hunara, hwilcken skedde uti 4 och 5 mans ålderen effter desse Kempars slachtning, som leffde wid Inges Freis tijd.

6. Tillmäter Saxo Frode och Erik den stora Siös utrustning under 6 Konungar och 30000 Skepp, de iag tillförende i min Atl: T. 1 c. 36 hafwer wijst wara den stora utrustning, som wåre Skalder, som Homerus och andre Poeter wetta tala om, under wår Hericun, Ericun eller Hercules dhen första, dhen Grekerne kalla Herictonum för Trojanernas tijd.

7. Nemner Saxo p. 104 at Gester blinde skulle förswara sigh moth Alrek i Swerige, hwilcken war lijkwäl den 13 Kungen i Swerige effter K. Ingve Frei.

Aff alt dhetta seer man huru Saxo blandar de första Gudars och Konungars gierningar tillsamman med dem, som i senare tijder lefwat in öfwer 2000 år der effter. Säger derföre Verelius rätteligen i sine notis til Hervara c. 3. p. 49. 'at hwad Saxo funnit i dhe gamblas historier, som war något stort och underligit, det hafwer han tillegnat denna Frode, icke allenast som en Konung, utan så som en aff de gamble gudar och hieltar.'

Wij wilie så korteligen skilia och wijsa, genom hwad teckn man skall igenkienna de älste tijder och des Konungar och Gudar. När wåre Skalder någon affgud eller Konungh nemna, antingen wid Fro, Gio, Satur, Atin, Osir, Bluter, Nicudurs nampn, och säya honom hafft 2 Qwarnar och malit gull, fred oc lyck-

saligheet, så är ingen aff wåre ringaste Bönder, som än wetta aff de gamlas gåtor, den icke säger dhen Konungen regerat aldraförst i Swerige, effter Syndafloden i den gyllende tijden. Och är det offta tillförenne wjst at Skalderne är loffgifwit at gifwa en Konungh en annars Konungs nampn, ware hwars nampn det will, allenast han tillägger ett serdeles kienneteckn, hwarigenom han wil låta förstå hwad tijd han regerat, och hwad då är uträttat. Altså är wijst här aff Frode Fridegodes nampn, så wäl som des wedernampn, och des qwarnar och gullring på allmenna wägen, at han är dhen andre wåre Skalder kalla Satur, Atin, Gro, ty dem tillägnas dhet samma. Sedan wijses nogsampt hans barns nampn och Osirs 12 Kempar, at Saxo hafwer detta utan twifwel tagit aff en wår Saga, som förmäler at Fro hade en Son benembd Osir, och Dotter Haller (somblige hafwa Alfver,) och Osir tiente 12 |365| Kempar som Åårinner honom aflade. Ehuru Saxo twert om kallar Frodes Son Alfver och Dottren Osir, och dhe 12 Kiempars Fader Arngrimmer. Men såsom Saxo intet hafwer förstådt den gåtan, som wåre Fäder hafwa tagit utaff Fro och hans barn Osir och Alfver, och de 12 Kempar, genom hwilka de affmålat Solens och Månans gång och dhe 12 åres månar; så är intet undrandes at han gör Osir til Fros dotter. Aff Diodoro Siculo p. 258 [= s. 269] är wijst, at Osir bekiänner sig sielf wara Saturs son och barn, hwilket instämmer med det wåre Skalder och gåtor och Saxo här bekiänner. Aff det Månan uphielpte Solen utur Eridan, bleff Månan kallat han oc Solen hon, dher aff måtte Saxo kommit till at nemna Osir, när hans nampn lämpades till Solen, wara Fros eller Saturs Dotter, oc Alf eller Halle des Son, som affmålar Månan. Här är och artigt at see, huru Skalderne hafwa, när de sedt Personerna til talet oc nampnen, så när kommit öfwerens med Solens, Månans och Åretz månars namn, taal oc skickelse mot hwar annan, lämpat dem der till. Såsom i detta, at Arngrimmer war 12 Kempars Fader, hwars nampn betyder en Örn som grymmer är eller i Krig grymmer. Ty Aur är örlig, och Arn är Örn. Aurinner leker in på samma ord, och betyder Ååretz lopp, hwars barn äro 12 månar; ty lämpade de detta ordet til gåtan, på det den som klok war, måtte förstå hwart uth Skalden wille. Äfwen så Arvar-odders nampn som dräpte alla desse 12 Kempar, det betyder pijlens spetz och yttersta enda (see Werel: Not: til Herv: S. p. 51) der emot är Arvari gambla åretz yttersta ända, som nu lijkasåsom dödar och sluter dhe föregående 12 månar. Koon som medh sitt horn rände Fro eller Satur igenom, den lämpade de til Jorden, som om winteren dödar Solen. De tree Åren som de boro kring K. Frodes lijk, och på det fierde begraffde, det lämpade de till de 3 år som ingen dag inskiutes, och det fierde til Skåttåret. År således wijst aff Saxone och wåras Skalder, såsom tillförenne i hela detta Capitle aff de Gre-

kers, Egyptiers och Latiners Historier och Poeter, hwilcken denne Osir warit hafwer; nemblig Saturs Son här ifrån Norden kommen, som med sig fört hafwer denne Solens, Månans och Jordens affgudadyrckan till Egypten under sitt och sin hustrus namn och gierningar, förblommerade, tillökte och lämpade genom åtskilliga gåtor til Solen, Månan och Jorden. Det wij och nu widare willie stadfästa aff andre rum, och hwad flere nampn han bar. Plutarchus wijsar nogsamt at han kom fremmande til Egypten och intog des Rijke, der han så säger p. 356. 'När Osiris hade intagit de Egyptiers regemente, så wände han de Egyptier ifrån sitt älendiga oc best-achtiga lefwerne, wjste dem huru de skulle rätt bruka Jorden, satte dem lag |366| och rätter före, och huru de skulle dyrcka Gudarne. Sedan reste han til de andra orter uti heela werlden, och lärde Folket lefwa sedigt oc tuchtigt, och mera at lefwa i Fred än at föra Krig och Örlig, öfwertalandes dem at läggia sig på Scaldekonsten och at siunga wijsor. Derföre och de Greker troo honom wara Dionyson eller Fadren Frei (Baggen).'

Det kunde någon wara som torde willia uttyda Osirin in på Joseph, som skaffade genom sin försichtigheet, at de Egyptier uti de 7 swåra Åren icke allenast hade säd åt heela sitt land, utan ok för månge andre länder at köpa, som sees både aff den H. Skrifft, så och de Grekers och våras Sagor, men det kan intet wara; ty Joseph tog intet in Regementet i Egypten, fast han war Kungens förnämbsta Råd och Ämbetzman, icke heller lärde han dem affgudadyrckan, icke heller kunde han komma dem til at dyrcka den rätta Guden, ty elliest hade intet behöfftz at Israels barn måtte säya dem, att de wille draga utur Egypten dyrcka sin rätta Gud, hwilcket skulle wara dhe Egyptier en styggelse. Icke heller drog Joseph til andre werldenes delar at dem bekrijga, och at dem lära landen upbruka, och wända ifrån sit älendiga och beestachtiga lefwerne. Plutarchus han wijsar än uthtryckeligare hwar ifrån Osiris kom p. 258 [= s. 269] säyandes: 'at Osiris han kom ifrån nedersta werldenes ända (inferis) der mörckret är, och stod sin Son Orre bij, och lärde honom strijda och fechta.'

Hwad landskap de gamble hafwa förstådt genom *inferos*, kan man see utaff Plutar: i sin Mario p. 11. der han uttolckar Homerum, at det ligger under norre wändepuncten, så när at norstiernan nästan synes stå öfwer dh[e]ras hufwuden som der boo, hwar om mera läsas kan uti Atl: T. 1. c. 21 och 22. och här aff ser man, at Kung Åre hafwer först giort sin utreesa, effter hans Fader Osir måtte komma honom til hielp at strijda. Så och seer man här wåre Skalders art, at de hafwa och här tagit Aures namn, som betyder Örlig, Krig och en KrigzÖfwerstes nampn, dädan dhe Greker tagit sin, Ἀρης (*Mars*) och lämpat det i Osirs gåta om Solen, til Aåres nampn, som betyder tijderna och

åretz omlopp. Widare seer man aff Plutarcho p. 362. at Osiris medan han kom här norr ifrån mörkretz och dess yttersta ända, at han och kallades Bluter och Audin. Säger och ytterligare: 'Osiris är alt en Person med Baggen oc Saræfian.' Äro och indragne Plut: ord af Phylarcho p. 324 'At Baggen han införde til Ægypten ifrån India twenne Nööt, den ena heet Osir och den andre Æfian.'

Hwilcka märckeliga ord, stadfästa det iag för aff Herodoto och wåre Skalder sampt Tacito wijst, at det Nöte Koon hon affbildade serdeles Jorden, och kallades derföre Æfia, effter wårt Giötiska språk, som henne än i dag der wid nempna. Och Nöte Oxen affbildade serdeles Solen, ehuru de undertijden under Oxens bild, den de och kallade Æfian, dyrkade både Solen, Månan och Jorden. Se-|367|dan är dhet och märckiandes, at han säger Baggen hafwa infört det ifrån Indien. Hurru Indien i första tijden togs för Asia, är wijst Atl: T. 1. c. 3. p. 62. [= s. 44] skall och widare wijsas när iag kommer til wåras första uttog, och war således India då Phœnicia, Persien, Chaldæa, Asia minor, en deel aff Ryssland och hela Tartariet. På det man nu intet må tänckia at K. Bagge war infödd Kung uthi Indien, så will iag til det förra som sagdt är p. 147 [= s. 160], at detta ordet är allena ett Giötiskt ord, och gaffs alle manhafftige Konungar til äretittel, som bra stötas kunde, och så wijsa utaff flere Grekiske och Latiniske Skribenter, at serdeles wåre Kungar der med behedrades: Herodot. talar i sin Euterp: l. 2. c. 122. p. 136 'Att Rampsinites Kungen j Egypten han reste lefwandes längst bort under Jorden, dher Grekerne mena dhet nedersta jordennes mörcka landskap wara, och spelte terningar med Korngudinnan Cerere etc.' Om detta hafwer iag widare talat i Atl: T. 1. c. 22. p. 559 [= s. 349]. Sedan säger han: 'sig wilia förtälia alt hwad som Egyptierne för honom sagt. Nembligen at uti detta mörcka rijket under Jorden, der är Baggen och Korngudinnan en regerandes Kung och Drotning. Hwilcka äro de förste i werlden som hafwa lärdt och trodt at menniskians Siäl är odödelig, och när hon far uthur den enas Kropp, så far hon uti en annars. Och när hon hafwer wänt sig uti allehanda slagz Fiskar, Foglar och Diur, så kommer hon åter tilbaka i en menniskio krop.' När man jemför detta med det som Herodotus indragen i Atl. T. 1. c. 17. bewittnar om wåre Göther, och sedan will läsa alla wåra uthgångne Historier, så och de Danskas och Norskas, såsom Edda, Saxonem, Hervar, Gotriks, Torstins, Bose Saga, och öfwer 100 andra både Historier och Skalder som ännu ey äro i liuset uthgångne, uthan med tijden lära utkomma, så skall man icke en finna, där icke man seer huru en menniskia är wänd i en drake, i en biörn, i en galt, i en örn, i en lax, i en gedda, i en warg, i en räf, och åter i en menniskia; men huru alt detta förståås både genom lijknelser, så och genom wantroo, att det fullkomligen så sant warit, skall wijsas

längre fram. Allenast är detta nog af Herodoto merkeligen wijst, att Baggen war de Swenska Konungars äro tyttel, och här i Swerige hade sit säte. Der före säger och Poeten Nonnus der han talar om Bockens födelse i sin l. Θ. v. 103. 'att han war i det mörcka landet inslutin.'

Dionysius i sin periegesi, där han effter den 522 wersen begynner alt beskrifwa, de lengre nor bort belegne orter, öfwer det Gräkeska hafwet, och sedan Pontum, och Mæotiska tresket, så kommer han omsider up till Norska hafwet och England i den 566 versen, och öfwer dem säger han: 'In wed en hoop små öijar är ett landskap, hwarest de förnämma Mannetorars hustrur retteligen begå Bocchens |368| fäst om Julenatten med krantzar prydde: med mycket lekande, dantzande och springande. De Thracer som boo wid Absinthi och Bistonides strander in mot Pontum de ropa intet och dantza så lustigt den stridande Baggen till ära, icke heller de Indianer som boo wid Gange flod, giöra sådanna stora gästebod åt Dionyson (Baggen). När man nu länger bort will resa öfwer hafwet, så kommer man ytterst till Thyle, där som Solen in wed wände puncten och Carlwagnen lyser dag och natt.'

När man af detta rum betencker först England och sedan Carlwagnen, emellan hwilka han säger Baggen hedras med den stora Juulefesten, så är intet ondt förstå hwar hans säte är, och seer man här klarligen hwad iag tillförenne hafwer sagt, att såsom Baggen eller Osir hafwer här instichtat denna stoora Juulefäst, sig till ära som hafwer funnit på Solens gång, så och Solen under sit nampn, som kallas både Juulebocken, och Blindebocken, så är och denna fäst ifrån Noa flod in till denna dag, fast nu icke mera den förgängelige Solen, uthan den oförgengeliga till wördnat med största lust och glädie, gästeboden, och med någre hundrade dantzar och lekar behållin; och fast wåre fäder dem utfört till andra orter såsom Thracien, Indien, Egypten, Grecien, och Latiner, så finner man dock intet att de med sådanna många slagz leecker den behedrat. Är och sedermera så aftagen, att man nu, det iag mig påminna kan, intet weet af denna seden på andra orter. Derföre den af för indragne Poeten p. 306 [= s. 315] retteligen med artiga ord, är effter wåras wana afmålat. Var således icke allenast konungars och Solens nampn Bagge, utan alla starcka Norske Män som up i bergen bodde, såsom de än i dag kallas Nor-Baggar, så och alla de som förde boskapen wall, och dem hegnade, wallbaggar; se mera pag. 146 [= s. 159]. dedan och den kungen som förde uth Cimmera och Tiodarna att kriga med de Romare, kallades Bocchen (*Bacchus*) som Vellejus patercul. l. 2. f. 22. wijsar, hwilka sedan af Mario blefwo slagne. Ty talar och retteligen Ovidius i sina Fastis om Bocken i den 3 booken 719 versen säjandes: 'Det är alt för långt att upräkna de Sithonars och Scythers stora segervictorier som

de wunno under Bocchens styrelse, och de många Indianer folck som lades under honom.'

Ovidius förmäler och sedan han kom in till Mæotiska tresket och det Pontiska hafwet hwar ifrån han geck till Indiam, som sedan kallades Asia, i den 737. versen: 'Han gick med sina skinpelsade Skogzrån eller Knechter ifrån den sanduga Hefrån. Och war nu kommin till Rhodopea och den blomstrande Pamgia.'

War Hefråån uti Thracien är, där wåra Sitonar, Scyter och Gother sig först satte, är allom bekant och synes af Atl. T. 1. Tab. 2. elev. 43 middagz linien 52: Behållandes det Götiska nampnet, som här gifwes alla haaf och starcka strömmar Hefråå (*strepente fluvio s. mari*) och de dijt med sig förde. Är och att achta at *Sithones* nemnas här, de Tacitus i sin Germania uttryckeligen c. 45. p. 694. sätter i Swerige, som och utforo. Att och igenkänna dessa wåra Norska Scyter det de här ifrån woro komne, wijses utaf deras wärjor och Klädrächter, som än uthi wåras tijder Gustav I. och Gustavi Magni äro brukade om winteren i Ryssland, Påland och Tysland, serdeles utaf wåre Norlenningar och Finnar, dem Lucianus |369| beskrifwer i sin Bacco p. 510. alt för artigt, så wäl som deras art at begynna drabningen och anföra hären, det iag sparer till wåras uttog; men nu will allenast indraga hwad han om Klädrächten, och deras bogar talar och huru Indianerna förachtade dem, när de först fingo dem see. 'Then tijden som Bagge han utförde sin Krigzhär mot de Indianer, så förmäla de, at han storligen blef af Indianerna förachtat och spåskat: Ja de drogo medynkan öfwer hans dårskap, menandes att deras stora Elephanter som de hade, skulle förtrampa honom med alt sit folck, om han skulle wåga sig att slås med dem. Ty de hafwa utan twifwel förnummit af bespeijaren, af hwad folk Kung Baggens krigzher beståt, hwilka hafwa sagt de Indianer, att derar krigzhärar woro intet annat än en hoop med galen och rasande qwinfolck (Amajsor) som hade krantsar kring hufwuden, hafwandes hiort skins och renskins pelsar på sig, sombliga af dem hade spetsar, men intet af jarn utan af trä giorde etc.'

Uti Luciani junon. T. 1. p. 157. kan man och see hwilka orter Baggen med sin krigzhär först intog för än han kom till de Indianer, sejandes: 'Han lade under sig Lydiam, och Tmoli inwånare och de Thracer.' hwar af man klarligen seer att han intet war inföd de Thracers kung, som några ment. Hwart han sedan tog wägen wijsar Strabo l. 15. p. 687. korteligen af en gammal Poet, Euripide, talandes i Baggens person, således 'Jag tog in de Lyders land rijkt af gull, och Phryggi landskap, och det heet brinnande Persers land Bactra och de Meders kalla länder, och hela Asien.'

Straxt där in under nemner han honom den hornuta Bocken (*Corniger Bacchus*) det intet Poeten hade giort behof, om han wettat at på wår Giötiska språk är altijd Bocch den som hafwer horn.

Skrifwer altså retteligen Diod. Sicul. l. 2. p. 123. af Indianernas egen berettelse, hwadan Baggen med sin krigzhär kom, sejandes: 'Uthi de äldsta och första tijder, när ännu menniskiorna bodde här och där kring spridde uti torp och byar, så kom K. Bagge ifrån de wästra delar i wärlden (nembligen i ansende till Indien) medh en stoor krigzhär. Och såsom Indien då inga städer hade som kunde dem emotstå, så tog han heela Indien in. Men så som denna krigzhär intet war waan wid den stoora hetta som i Indien är utan blefwo siuka af pestilentia, så war deras anförare Baggen så försichtig och klok, att han förde sin krigzhär tillbaka, till de kalla och sniöfulla bergen: där de fingo draga till sig den friska och kalla lufften och af de klara kallspringande källor dricka, som frälsade dem ifrån pestilentien.'

Om man intet mera rum hade än detta e-|370|na Diodori, så kunde man förstå både hwadan K. Bagge wore kommen, så och hwart han åter sig drog tillbaka, nembligen öfwerst up i Sweriges berg, der aldrig någon pestilentie hafwer warit, hwarken i forna eller senare tijder; ty nederst i Swerige, händer wäl stundom at hon kommer, dock mycket sällan, och det intet af ortens hetta, utan af besmittande genom fremmande, men öfwer den 62 och 63 Elevat: gr: finner man aldrig någon pestilens eller pestilentialiska febrer. Han wijsar och Diodorus l. 4. p. 211. af andra tekn Bagges fädernesland och hemwist, där han säger: 'att han lärde dem giöra dricka af korn och malt, det de kalla Syyt-öl, hwilket intet ringare war än wijn till smak och lufft: hwilket han lärde dem, på de orter där inga wijnträd planteras kunde.'

Hwar är det? det är uti den öfre delen af Swerige och behåller än i dag det liufliga dricka af malt, samma nampn att det kallas Syt-öhl och det som med mera humbla brygges, beskt eller bitteröhl lijtet längre neder på bladet kallar Diodorus Baggen Manadoms (*Menadum*) kungen, hwars qwinfolck Dionysius uti indragne rum kallar de nampnkunniga Amnitarars hustrur, men andra Edit. och MS. hafwa Namnitarar, och Mannitarar. Hwilkendera rättare hafwer skrifwit, kan synas så af Diodoro som Prop. l. 3. Ovid. Fast. 4. Iuv. Sat. 6. hwilka alla skrifwa som wåra egna Göter än i dag skrifwa, nemligen *Manadum* det är folck af manliga gierningar. Ordetz ursprung wijsas i Atl. T. 1. c. 22. p. 539 [= s. 337] dedan Mannadom (*virilitas*), Mannetor (*vir jupiter*), Mannetiod, Manneligtfolck, så qwinfolck som Manfolck. Mann war derföre, så wäl den första konungens nampn och äretyttel, såsom alla hans Rådz ämbetzmän och förnembsta tiänares tytlar, som wijst är Atl. T. 1. c. 22. p.

546 [= s. 342]. Och af honom och hans folck Swerige kallat Manheim, Mannetuna, Manneby, Manland, Maneia, så och deras döda, när de sig wiste worto kallade Mannor (*Manes*) och deras hemwist longt i norden under Jorden Munnaheim, Minurheim och Mannurheim, som sees hoos Skalderna och i Hervara Saga c. 7. p. 100. Yttermera wijser och Amm. Marcell. l. 22. p. 259. där han talar om, när Baggen kom tillbaka ifrån Indien hwar han sig hwilade i de Skythers land, wid Euxiniske hafwet, seyandes: 'Halion är ett fäste och floden Calligora där af nemder; att när Baggen kom tillbaka sedan han uti 3 Års tijd hade intagit hela Indien, där hwilade, och inrättade wed dess gröna och lustiga strander, den gambla afgudatiensten med dantzande och springande.'

Här är och begge orterna nemde med Giötiska ord: Hallin är på wårt språk ett kungligit fäste och huus, se Vlphil. och Atl. T. 1. c. 7. p. 244 [= s. 155] och Calligora är i hopsat af 2. ord Kalli är Karlar (*viri*) och gora är en stad, det är Männernas stad (*virorum civitas*) och ihoopbindas många hundrade ord i Swerige med gora; som Ostirgora, Vestirgåra, Sörgora, Norgåra, Landgåra, Venne-|371|gåra, Sviagåra, Sig-gåra, Fan-gåra, Skärgåra, Lungåra, Attin-gåra etc.

Stephanus de urbib. p. 640 under orde[t] *Taurice* säger: 'Taurice är en stoor och mechta nampnkunnig öö hafwandes många slagz folck, som insluter det mäotiska träsket. Hwar ifrån intet långt Alobecio, en lijten öö, ligger. In wed Taurice är 2 holmar (rätteligare städer) Phanagora och Hermons aasen. På denna öö säija de Osir hafwa lärdt dem sättia oxar under oket, att plöija åkeren. Hwarföre de af oxens oock säija öön hafwa fådt sitt nampn.'

Af detta Stephani rum, finner man och klarligen, att Osir hafwer warit Skhyternas kung, som elliest af de förriga Skribenter nampnes Bagge, och kallar Strabo l. 7. klarligen denna öö Skyternas Chersnäs, hwilket och alla dessa rums Götiska nampn utwijsa, såsom Chersnäs är wiist pag. 37 [= s. 52]. Om Skyterna är talt i Atlantica T. 1. c. 10. Taur-rice är ihopsatt af Taur (*jovis*) och Rijke (*regnum*). Hwilcket i wårt språk med många ord ihopbindes, såsom himmel-rijke, Götha-rike, Svea-rijke, Nor-rijke, Girca-rijke, Dana-rijke etc. Far så Stephanus will som uptager ordet Taur, för en oxe, och will landet skulle hafwa namn af hans ook, som är hwarken Gräkesk eller Latinsk. *Taurus* är wäl Latiniskt af wårt Taur och Tiur, men rijke är intet ook på deras språk. Utan ζύγος eller *jugum*, och då skulle det heeta Tauro ζύγος eller *Taurojugum*; dess förutan, hwem wille troo att ett heelt rijke wille kalla sig af en oxas ook; Men af sina gudar wille fordom alla kalla sig. Fanegora (*Regis civitas*) och Hermon-åssa (*Hermetis collis*) äro rena götiska namn,

som wijst är p. 60. 241 [=s. 74, 252]. Och, hafwa Goterna från första begynnelsen de utgingo alt intill denna dag der suttet, så att der ännu finnes byar hwarest Gotiska språket talas, ehuru de mestedelen af Tattarna äro utödde, som sees af Joseph: Barbari Venetianiska legation p. 456, som der warit Anno 1436. Hwilken kallar denna öö Gotaon och säger att 'Alennigar kommo der först in och sedan Goterna', och att hans dräng som talade tyska kunde så när förstå deras språk. Och hafwa utan twifwel Göterna effter sin afgud Taur (Toor) kallat öön Taurike, äfwen som Swerige i Skalderna kallas Taurike, Atinrike, Gautarike, Osir-rice. Och kallar Plinius klarligen l. 37. C. 2. p. 705. Sweriges öö der glijs finnes *Oserictam* der ett annat Man: s. hafwer *Oserikam* och motte Plinius eller de honom afskrifwit, wiserligen för wårt *K* läst deras *T*, emedan de latiner intet *K* hafwa. Elliest kommer heela ordet öfwerens med wår skrifft och betyder Osir-rijke, *Osiris regnum*, och detta retteligen emedan såsom Plinius skrifwer, in wed denna öö, gliset finnas, som war Frejas eller Isias och Solens Systrars tårar, hwar med Osirs borta warande begretz. See wiidare om *Osericta* Atl. T. 1. C. 14.

Macrob. i sin l. 1. Sat. C. 18. talar således: 'Aristoteles (intet den som kallas Stagirita) |372| den som skref om judarnas wäsende, han wittnar att Baldur och Baggen äre alt en gud, af många skäl, och att hoos de Ligurer i Thracia är hans tempel, hwar som af honom swar gifwes.' Uti den Thracia som egenteligen så kallas, der Skyterna wåra fäder effter deras utgång sette sig in wed Euxiniska hafwet, äro inga Lijgurer, såsom man af alla Skribenter see kan, men i den stoora Thracia (den de äldsta Skribenter tala om som inbegrijper heela Påland, Littowen, Lifland, Finland, Rysland och Swerige, den Herodotus för des stoorleek jämförer med heela Indien, om hwilckens storleek wijdlyftigare af flera Skribenter wijsas skall frambettre) uti des norske deel Swerige, finnes Lijguren som är det landskapet kring mälaren, hwar in wed Baggens eller Baldurs tempel finnes nemligen g. Upsala. Och såsom han här säger klarligen att Baggen och Baldur är alt en gud, så är ingen af dem som något läst de gambla, dem icke weet att den norska Baldur (*Apollo Hyperboreus*) feck serdeles detta nampnet, emedan han här ifrån war kommen, och hans swar hölss för det wissesta för alla andra afgudars genswar. See Atl. T. 1. C. 34. p. 759. 761 [= s. 477 f.]. Och är det samma tempel som Diod. Sicul. i Atl. T. 1. C. 9 uttryckeligen kallar de yfwerborne Norskas Baldurs tempel. Om denna delen Lijguren och des inwånare Lijgurer som infattar hela Mälaren hwarest rijket fordom hade sin hela flotta inslutin, hwar ifrån de största siöröfware Kring heela wärlden utginge är och talt af Tacito, Ziglero och Snorrone Atl. T. 1. C. 24. p. 626 [= s. 392] wijsar och ingen klarare deras rum än Hemilco

Pænus som har i Swerige warit, den Festus Avienus indrager här p. 48 [= s. 62] säijandes: 'att de hafwa sin boning rätt under den hårda och stränga Carlavagnen eller Norstiernan.'

Ty säger och Strabo rätteligen, att de Ligurer som kommo till Frankricke och Italien och der brukade siöröfwerij woro fremmande. och Dionys. Halicar. f. 6. wittnar att det wiste ingen uti Italien, hwar ifrån de kommo emedan de så långt woro hemma ifrån de Romares land. Det är och de lärdom bekant att Baldurs moder war Fryggia, den de Græker kalla *Latona*, och war hemma här i norlanden, som Diod: Sicul: förmäler, indragen i Atl. T. 1. C. 9. p. 417 [= s. 260] och Cap. 34. p. 758 [= s. 476]. Hwilcken utförde dessa sina Barn Baldur och Deian (*Diana*) eller Disa, antingen i egna Personer, som somliga mena, eller och deras bälete, swepta i hwetekärfwor (se Atl. T. 1. C. 34. p. 758 [= s. 477]) derföre och hon höltz af somliga för deras rätta moder, af andra för deras amma och barn moderska, och blef dem till ära upsat, så i Egypten, som i Gräcien, tempel, der om Herodotus l. 2. C. 152. p. 149. seger: 'att Egyptierna hålla Latonæ afgudinnans swar för det wissesta.' p. 150 'denna afgudinnans bälete är satt i en stad i Egypten benemd Buda: i denna stad är och Baldur och Dejans tempel. Och är Latonæ (Friggas) tempel stort och en yppen saal (porticus) wid 30 alnar högt, Hwarest iag |373| mig mycket undrade öfwer att Latonæ byggning war aff en steen giord, hwars wäggiar woro lijka höga som des längd till 30 aln (40 Cubiter) och war taket der öfwer på lagt och så aff en heel sten, som war i bredden 3 alnar tiock. — Dhe hålla före at Baldur och Dejan är Baggens och Isis Barn, och Frigga dheras Amma och Barnmoderska.'

See här bär staden först ett Giötiskt nampn Buda, som brukas at kalla både Tempel, Huus och Bodar, der man förwarar Spanmål och Sädh, så wähl som alle Kiöpmans waror. Sedan är det rätt märckeligit, att de på samma sätt hafwa bygt dheras Tempel effter wårt, såsom yppet med portar, och sedan så just tagit högden, at den intet på ett qwarteer feelar, men til längden hafwa dhe giort deras 4 alnar större, som kan sees aff Atl: T. 1. Tab: 12. F. 44. ty wårt är 26 alnar långt och bredt. Och på det man icke må twijka om Herodoti målstaaff, hwilcken dera han brukat, så nempner han den straxt framföre p. 148: 'Ett steeg räknas på 6 fötters längd eller 4 armbogar. Hwar foot har 4 twerr händer. (en twer hand är 8 twerrfinger.) Men een armboga 6 twerr händer'. Detta träffar just ihop med wårt mått af ett steeg, stång eller fampn, som wij nu kalla; huru Egyptierne hafwa något felat om Baldurs slächtlinia, skall wijsas när wij komma om alla affgudars slechtregister at tala.

Är således wijst huru K. Osir, den oc bar Baggens, Baldurs, Bluters, och flere hederlige äretitlar och nampn, utförde Solens, Jordens och Månans aff-

gudadyrkan genom Thracien, och de andre omliggiande Orter in til Egypten här ifrån Norden, och der igenom gaff dem anledning, at de icke allenast trodde, dhenne Konungens siäl effter des död, med all sin Slächtz, Hieltars och Konungars Siälar, här i norden hwijla, utan och sielfwa Solen. Dhet Plutarchus p. 382 witnar, säyandes: 'De Egyptiske Präster de tillkienna gifwa såsom medh en räddhoga och bäfwande, at Osir han regerar öfwer de döda, och är ingen annan än Bluter: och de wetta intet huru det skall hängia tillhopa och sant wara, hwilcket och dem meckta bryr, i det at det säyes, den helga Osir han är både stundom på Jorden, och stundom under Jorden, boendes dher dheras Kroppar wistas, som länge sedan hafwa dödt. Men han sielff skall wara långt ifrån Jorden, klaar och reen ifrån all smitta och fåfengelig-heet.' |373|

Med desse ord sluter Plut: heela sin skrifft om Isia och Osir, hwar utinnan han nogsampt wijsar, at de Egyptiske Präster intet förstodo huru Osir (Solen) skulle stundom boo på Jorden och stundom under Jorden, hwilcket intet war undrandes, emedan Solen hoos dem aldrigh är öfwer Jorden stadigt uppe, såsom hoos oss, då hon säyes boo hoos oss, och uti alla Diur, Fiskar, Foglar, Säd och örter wärcka, at de om Sommaren sin frukt afläggia, och åter om Winteren säges hoos oss boo under Jorden, hoos de döda, emedan all ting hoos oss då synes som intet ljff hafwa. Och lijkwäl är hon sielff längst ifrån Jorden, nembligen uppå Himmelen. Elliest hwar de döde Hieltars Siälar och Kroppar förmenas wara effter döden, wijsar Plutarchus än klarare uti sin book de Oracul: defect: p. 419 säyandes: 'Om de stora Hieltars död, hafwer iag hört en berättelse af en man som intet lopp med fåfengt och dårachtigt taal: nembligen den wähltalande Æmilianus, den och några aff eder hafwa hört och kiänt, den som war Epitherses son och min Landzman. Dhen sade sig en gång skulle wilia segla til Italien, och stigit på skeppet, som wäl war lastat med godz och Folck. Om qwällen när han kom til Echidnæ öjar, så lugnade det och skeppet wroks hijt och dijt när in till öön Paxan, då än mäste delen aff Folket war waket, och många suto än och drucko effter måltijden. Då hördes ifrån ön Paxan ett hastigt och stoort roop, och nembde en wid nampn Thamur, icke utan stoor skräck och förundran hoos folket. Ty Skepparen heet Thamus som war en Egyptisk man, hwilket icke heller war allom kunnigt i Sellskapet. Hans nampn ropades 2 gånger, men han teg; när det tridie gången ropades, då swarade han: då ropades och sades åt honom; När tu kommer til Palodes, så förkunna at den stora Fanen är död blifwen. Epitherses berättade at när de detta hörde, förskrecktes de alle, och begynte öfwerläggia sin emillan om dhe skulle förrätta detta som honom befalltes, eller om dhe skulle intet wårda om

sådant. Skepparen Thamus han slööt sålunda, at der de fingo en god wind, så wille han segla så sachta den orten förbij, men om det blefwo lungt, när de kommo in til den orten, så wille han säya ut hwad honom befalt war. När de nu kommo till Palodes, wart så lungt at hwarken wädret eller hafwet rördes, så wände sig Thamur baak i stammen mot landet, och ropade ut, det han hade hördt at den stoora Fan är död. Han hade knapt utsagt ordet för än dhet hördes en mechta stoor sorg, suckan och gråt, intet såsom aff en Per-|375|son, utan många hundrade med dheras största förundran. Såsom nu dhetta hördes aff så många Personer, så hände det, såsom uti sådant fall plägar skee, at rychtet kom straxt til Rom för Keysaren Tyberio, hwilcket Keysaren så fullkomligen trodde, at han och befallte at man med flijt skulle höra effter, hwad denne Fanen woro för en. De lärde männen, som woro månge hos Keysaren, de höllo före at det skulle wara Fan, som war födt aff Mercur och Penelopa. Philippus bewitnade det med andra som då woro tilstädes, oc hade warit den gamle Æmiliani Åhörare. Demetrius förtalde widare, at ofwan för Engeland äro en hoop Öyar, som liggia dijt och hijt kringströdde, der ingen boor uppå, hwarest de gamle Hieltars och Gudars siälar skola hafwa sina wåningar. Sig och så effter Keysarens befallning reest dijt at höra effter detta, och kommit så långt, at han war nemmast in til dhe öjar som woro öde, der och fåå inwånare bodde, hwilcka alle Engeländare hålla för heliga, och dhem man intet nogot menligit giöra torde. Straxt han hade warit dijt kommen, så hade blifwit en skräckelig underlig wäderleek, och många teckn syntz på Himmelen, och stora wäderwirflar, och brinnande ellskeens wirflar fallit neder på Jorden. Oc när detta war förbij, sade inbyggiarena på desse öjar, at wisserligen hade nogon dödt eller aflijdit aff dem, som äro aff ädlare natur, än nogon gemeen menniskia. Ty såsom ett lius så länge det brinner, intet hafwer nogon elak stanck eller lukt med sig, utan när det utsläckes, så osar dhet. Altså är det med menniskiones och de store hieltars siälar, at så länge dhe lefwa, äro de allom kiärkomne och rolige, men när dhe döö, så upwäckes allehanda storm och owäder, och stundom förorsaka en Pestilentz luckt i wädret. Sannerlig der är en öö, der de säya at Satur han ligger bunden aff Bryaren, sofwandes (så säya de at hans band skall nemnas) och at många Hieltars siälar äro kring honom som äre i hans tienst. Här in på swarade Cleombrotus; Jag hafwer mycket at säya, som detta kunde stadfesta: men til detta som sagt är, så är det nog, at man intet har at säya deremot eller förhindra, at icke dhetta är alt sant.' När man jemförer desse ord med dhe Plutar. talar i sin book de Fac: orb: lun: p. 941. som indragne äre i min förra Atlantices hela 8 Capittel och c. 22. 23. och 28. så wjsar han klarligen, aff det Saturniska eller Grönlandiska Ijshafwet, och der Solen är allenast 1 tijma

under Jorden om Sommaren, hwarest Satur med sina Hieltars siälar boor, nembligen intet annorstädes än ytterst up i Swerige, och hwem är som intet seer, at alt detta är det samma, som Edda här indragen p. 310 [= s. 319] talar om Atin eller Saturs Hieltar, som städze sig hålla lustiga wid den Skinckan som aldrig blifwer all. Til denne Ort längst up under norden, hafwa de aldraäldste Greker, så och en deel aff Judarna som woro willfarande i sina meningar, som sees aff Iosepho, så och de Egyptier, Latiner och andre trodt, at de dödas siälar skulle dijt resa, som widlyfftigare i sitt rum wjsas skal, allenast will iag här indraga aff Procopio, at de och effter Christi tijd 3 och 400 år effter des Födelse, då Procopius leffde, hade samma mening, hwilcken i sin Giötiska Historia l. 4. p. 471. så talar: 'Dhe säya at de dödas siälar föras alt stadigt till Brittö på dhetta sätt, som iag rätt nu skall förtälia, effter |376| såsom iag sielff hafwer hört aff alla menniskior som der in wed boo, för rätt alfwar förtälias, ehuruwäl det mig förefaller såsom drömar. Wid stranderne på en annan öö, som ligger mitt mot Brittön der äro många byar, hwilka beboos endels aff Fiskiare, endels aff dem som bruka Åker, endels aff dem som föra handel med de Britter, och äro under de Francers regemente, men äro frij ifrån skatt och skull, ifrån långa tijder, för den tienst de motte utstå, hwilcken sådan är, den iag berätta will. De förmäla at de skola föra til skifftes dhe dödas siälar öfwer. Til hwilcka, när natten tilstundar, ordningen kommer, så gå de heem och läggia sig at hwijla, til des han kommer som fordrar dem ut at sig föra. Midnatztijd så kommer en som bultar på dören, och då de höra honom klarligen tala oc begiära sig til arbetes: då stiga de up aff sängen och begifwa sig til stranden, och weta af ingen nöd som inkom dem der til drifwer, lijkwäl synes det nogot wara som dhem der til äggiar. När de komma dijt, så see de toma båtar, och ingen menniskia der uti, men intet sina båtar, utan fremmande, uti hwilcka de då instiga och begynna at roo, och sedan kienna de at deras båtar blifwa alt tyngre och tyngre, så at watnet stiger up til suden och rookuddarna, at neppligen ett finger är igen på suden. De see ingen menniskia, utan effter en tijmas förlopp så komma de til Brittön, när de bruka deras båtar at roo och ey segla, men annars så hafwa de en hel dag och natt at der med göra. När dhe nu komma til Brittön, och de hafwa aflagt sin börda, så kienna de at båtarna blifwa lättare, och stjger så högt utur watnet, at knapt baakstammen står qwar i watnet. Ingen menniskia see de som hafwer warit med dem i båten, ey heller see de nogon gå der ut, utan de höra dem tala, och at de nämna uth hwem som med dem hafwer farit öfwer, så och om han hafwer hafft nogot embetes nampn, så och wedernampn effter fäderna: och om några

Qwinfolck hafwa medh öfwerfarit, så nemnes deras män som dhe hafwa lefwat ihop med.'

När man läser det som frammanföre är uthi Procopio, så synes lijka som han wille kalla den yttersta delen i Skottland Britön, och at desse dödas siälar skulle fara från Hollenska sijdan. Men Procopius är bedragen aff ordet Brittö, som stämmer in med ordet *Britannia*, som den tijden togs för hela Engeland. Ty elliest är Brittö ett allgemeent ord, som kommer alla rum till, der de dödas siälar fö-|377|ras och förwaras aff Bryaren (*Bryareo*) hwilcket längre fram wijsas skall då och förklaras, hwad som fordom förstodz genom denne öfwerfarten, som Färjekarlen (*Charen*) så uppå jorden som inunder jorden förrättade. Allenast här är wijst aff Procopio huru wid hans tijd ännu deras mening behöltz, om de dödas siälars öfwerförande här i norden. Det skall och då wijsas att många som ännu intet hafwa den rätta Christi Lära bekommit, troo det samma. Elliest hwad den stora Fan anlangar, som Plut: förmähler skulle hafwa blifwit död, utlägger Voss: i sin Idol: l. 7. c. 3, p. 159. at dhet war Satan, hwars regemente då blef kullkastat genom wår Frelsares Jesu Cristi död ok segerfulla upståndelse, hwilcket alle spöken och onde andar sörgde öfwer, ty detta effter uträkningen, syntes skett på samma dag som Christus korsfästes. Hade Vossius wettat at alle menniskior i Swerige än i dag, kalla Fan diefwulen, den uthan twifwel fordom kommit dem till alt affguderij, serdeles at dyrcka Solen, Månen och Jorden, och at både Solen kallades Fan, så wäl som wåre Konungar, Satur, Atin, Osir, Pluter, och andre som först funno på Solens gång och des dyrkan, det och denne Plut: Historia nogsampt medgifwer, i det alle lärde män rådde Keysaren til, at han hiit norr åt skulle sökia, hwad detta för en Fan war, och förnam at de gamble hieltars siälar, så wähl som hans, sades här hålla till; så hade Vossius bättre ock widlyfftigare tordz uthläggia dhetta märckeliga Plut: rum, hwilcket uttryckeligen förklarar dhe förra hans ord, som förmäla at Osiris war den som regerar och råder öfwer de döda. Och altsåledes gifwes tämmeligen wäl genom denne historia tillkienna, at såsom ifrån norden, genom Osir eller Fan, dhenne affgudadyrckan war kommen til större delen aff werlden, altså förkunnades och nu at samma Fans affguderij war nu dödat (genom Jesu Christi död och Evangelium) och altså om Keysaren något wille om Fans wäsende säya, skulle han här i norden utan twifwel få någon kunskap, effter alle gamble så wåras som de utländske Grekers, Latiners och Egyptiers Skribenter trodde gudarnas och hieltarnas första ursprung warit här under Norrstiernan. Alt detta instämmer oc med det jag nest tillförende aff Herodoto indrog, at wår Konungh Bagge och hans Drottningh Korngudinnan, hafwa wåre fäder lärt att deras Siälar woro odödlige, och at

de effter långa tijder kommo åter igen i menniskiors kroppar och hiit i norden tillbaka igen. Hwilket wåre Skalder och Edda uti den 49 Myth: witna om Athin och de andre Hieltar, som woro utaff wåre Göters härkomst, och sutto då in wid Euxiniske hafwet, drogo åter tillbaka til Swerige, gifwandes sigh dhe förra wåra Gudars och Hieltars nampn, på dhet inwånarena i Swerige måtte troo dem wara dhe samma, som fordom så stoora bedriffter giort. Hwar igenom man klarligen seer, at desse Hieltar och Konungar för sine bedriffter skull, inbillade sig wara de förras Hieltars siälar, som nu åter kommit in i andre kroppar, och at til at stadfästa wåre fäders gambla lära, om siälarnas igenkomst, hoos wåra inwånare i Swerige, gofwo de sig och de |378| förre Gudars och Hieltars nampn, och att deras hemwist war här i norden; diit de nu å nyo kommo at wistas och boo, sedan dhe i fremmande land märckeliga gierningar uthrättat hade.

Widare willie wij uthläggia, hwarföre Plut: säger, at Osir han regerade öfwer dhe döda. Tager man här Osir för Solen, så är hon den som effter wåras och de andre utlänskas mening gifwer lijff, serdeles när hon kommer tilbaka til oss om Sommaren, och altså regerar de lefwandes och ey de döda. Tager man här Osir för wåre Konungars äretittel, så regera de och öfwer lefwande; will man och taga det för Solen, eller någon Konung som skall regera de dödas siälar, som de och hafwa meent, så säya de ju siälarna wara uti en stoor lust och glädie, lefwandes hos Osir, Ouden eller Bluter och intet döda. Hwarföre måste ordet, de döda här annorledes förstås. Wåre Skalder kalla den delen som är längst bort i Swerige, de döda och de dödas wåningar, både der aff, at Solen en tijd är borta, och då när mörckret står uppå, synas menniskiorna der lefwa, lijkasåsom spöken synas i mörckret wandra; Sedan oc der aff, at de trodde der wara både Nifulheim de ondas plågerum effter döden, så wäl som de godas belöning i Glisiswall, uti lust oc glädie, derföre de och sade dem som rest til utgardar Locke (*Saturnum extra regnum*) han hade warit död, och besökt de döda, och kommit til liiff igen. Detta betyga och dhe Greker, hwilcka aff samma skiäl lijkna wårt folck wid sömnen och döden, såsom aff Herodoto, indragen Atl: T. 1. c. 10. p. 435 [= s. 272]. c. 23. p. 568 [= s. 355] wijst är, den här under norden, säger finnas Folck, som såfwa i 6 månar. Sedan aff det at de nordiske Folcken äre hwiitare och blekare til huden och håret, än dhe andre Folcken i werlden, och altijd wed ellskeen, som här hoos oss mycket om winteren brukas, see ändå blekare uth, serdeles om man will see dem wid Kohleld, der Koppar smältes, skall en sannerlig see så illa ut, såsom de en god tjd reda legat i Jorden, lijka bara Döden, der aff äro och wåre inwånare kallade döde, för des bleeka ferg. Ty hafwer och en Poet som Strabo l. 14. p. 651

betygar, kallat stadens Cauni (en Skepshamn) inwånare, döda, (*mortuos*) effter dhe woro så dreffelig bleeka. Til det tridie effter Swerige låg så treffelig långt bort ifrån andre södre länder, och i anseende för Jordens rundheet skull, syntes wara såsom under Jorden, och de andras land, så sade de alle dem som hijt så långt bort reest, warit döda och besökt de döda, såsom sees aff Amphiarei resa (den iag widlyfftigare på sitt rum utföra skall) den aff P. Stat. VIII. Theb: beskrifwes, hwarest den lärde Casp: Bart: rätteligen talar öfwer hans 3 vers, der han förmäles döder reesa med sitt harnesk, således: 'Ehuru han ännu intet war död, doch lijkwäl emedan han war hoos de Folken, som bodde nederst under jorden, så kallades han wara döder.' See och Claudi. l. 1. de laud: stil: Detta wijsar och Meursius aff Poetens Lycophronis Cassandra 679. v: p. 47 så lydandes: 'Han drog til de dödas Rike.' Hwaröfwer Meursius så talar aff Artimidoro l. 2. c. 60. 'De älste Scribenter sade dem, som mycket långt borti werlden rest hafwa, hade warit hoos dhe Döda (under Jorden) (inferos)'. Dhetta betygar Claud: Dausqvejus öfwer Sil: Ital: l. X. p. 431 aff Tzetzes Hist: säyandes: 'De Döda, som reesa til långt bort belägne land, de blefwo 3 gånger igenkallade, så som Homerus i sin Odyss[e]a witnar.|379| Hwilcket derföre skedde, at de wille låta betyga sin stadiga wänskap oc kiärlek, at om nogon woro af andra öfwergifwen, skulle ännu få komma igen til sina wänner effter deras trogna kallelse.'

At således kalla de widt bewandrade menniskior är icke heller obrukeligit i den H. Skrift, der Luc. 15. v. 24 den förlorade Sonen som nu igenkom, kallades, warit död och nu fått lijff igen. Ty nämner och Circe Vlyssem uti Homero Odyss: M. v. 20 medh sitt hela föllie dem wid samma namn, sedan han hade kommit här längst ifrån norden, och Circe såg förut genom sin Trollkonst, at han ännu en gång skulle genom storm och owäder fara inunder Norden, säyandes: 'I stackars barn, som hafwa warit under Audons Rijke, 2 gånger döda, der andre menniskior ey mehr än en gång döö.' Om denne Vlyssis nampnkunniga reesa hoos oss, skal widlyffteligen i sitt rum wijsas. När man nu widare lääs Homerum uti hans Odyss. ω v. 9 der han talar om de til dödz slagne hieltesiälar, som frijade effter Vlyssis hustru, huru Mercur förde dem hijt norr, så får man flera teckn igen om Sweriges yttersta deels beskrifning, än hoos någon annan der han säger: 'Mercur han anförde fremst deras siälar. Och när de kommo til Westerhafwet eller Oggeans Malström och Lokes klippa, til Solens portar, och de folken som sufwo så mycket, då kommo de till de lustiga och gröna Glijsiswals Ängiar, der som de dödas siälar wistas.' Hwar in på han strax upräknar en hoop, Achillis, Agamemnonis etc. siälar. Om Lokes Klippa är wijst Atl. T. 1. c. 23. p. 568 [= s. 355]. Om

Malströmen c. 8. p. 306 [= s. 193]. om Solens portar här p. 39 [= s. 54]. Om Folcket som så mycket sofwa taltes näst tilförende. Detta ordet döda togs och i en annan mening aff wåre norske, efftersåsom alle Poeter det medgifwa, at dhe leffde i fred och roo, lycksalige, höllo rätt och rättferdighet i största wördnat, woro giffmilde, barmhertige, och fägnade alla fremmande aff hiertat; ty kallade de sig derföre lefwande, och dem som bodde högre up på Jorden i söder, döda; effter de refwes och sletes sin emillan effter penningar och Gull, giorde hwarannan orätt, och leffde i allehanda Odygder och Öfwerflöd, dem kallade dhe döda, som sees aff Svida uthi ordet *inferi* 2. 1085. Men att manligen föra Krig utom sitt land, at antingen sökia sig föda, eller sigh förswara genom rättmätigt Krig, det höltz för ingen odygd, allenast de intet betes sin emillan. Hwarföre wille wåra hellre sigh låta kalla döda när dhet förstodz om deras stilla och fridsamma lefwerne, som de hade här under de mörcka winternättren, än heeta döda med dem som boo under Solens warma länder uti stadig oenigheet och öfwerflödigheet.

Är således nogsamt wijst hwar de Dödas wåningar äre, (ehuru mycket mehra dher om längre fram talas skall, när man kommer at beskrifwa alla fremmandes resor til wåra dödas wåningar) och hwarest Osir, antingen man tager det för Solen, eller för wår Konung, han boor; Ty hafwa och Poeterne al-|380|deles, som wår Edda, dhet beskrifwit, at Baldur eller Oden (Solen) hon kunde aldrig lösas utur Hell, emedan Toker altijd en gång om Året greet torra tårar, fast hon fick komma up til at förlusta sig om Sommaren i Glysiswall. Så talar Theocritus Idyll: 12. 'De miukfotade Åretz tijder, de förde oss på den 12 månan utur den ewigwarande Hell (Agrunden) den sköna Audon (Solen).' See detta skeer intet hoos något annat Folck än här i norden, då de miukfotade åretz tijder, det är den miuka Sniön som man då trafwar uti, genom hwilken och tillförende Satur är aff Macrobio beskrifwen at hafwa Ullfötter (*laneos pedes*) uthi samma månad, nemligen Decembri, föra oss på nytt Solen tillbaka uthur Affgrundens Mörcker. Hwilcket mechta wackert stämmer in med wår Runstaffs regla: Oden beetar sina Hästar i Belgbunden. Och det Ovid. l. 4. Meth: v. 214 säger: 'under den norske wändepunkten betar Solen sina hästar,' oc v. 630. 'At Japhetz Atla ytterst wid jordens ändar, emottager Solens uttröttade hästar, och dhe uthnötta wagns Axholl.' Och dhet Pythea wittnar uti Gemino, at han här lärde hwar Solen hon hwijlar.

Ett hade iag så när förgiätit at förmähla, hwarföre at Solen intet under en gammal, uthan under en ung Oxes beläte dyrckades, och derföre uti Skriffterna offta nempnes en Kalff, den uti 40 dagar instängdes och göddes. Det skedde derföre, at såsom allom är kunnigt, at när en Kalff instänges och giödes, och se-

dan slipper ut, så springer, dantzar och hoppar han såsom han wore galen, dädan är och i ordspråket kommit om dem som wilia giöra sig beskäfftiga i dantzande, at de säyas göra Kalffsprång, och dantza Kalfdantzar, hwar ifrån ok den rätten hafwer sit namn som kokas aff rå miölck. Altså lijknas och Sohlen när hon nu öfwer Winteren hafwer såfwit, hwijlat och giött sigh aff Koons Audumblas spenar, säges nu när hon med frögd igenkommer, giöra Kalffsprång, sedan hon utur mörckret är kommen. Wari nogsamt talt om Solens dyrckan under en Oxes affbild, huru den här ifrån norden war kommen.

4. Nu wilie wij korteligare komma til hennes affmålning och dyrkan genom andra menniskiors och diurs beläter och lijknelser. Huru Solen är behedrat hoos oss med en Konungz eller Faders nampn, Adon eller Atin, är wijst p. 144 och 145 [= s. 157 f.] men huru under hans nampn samma dyrckan är kommit til de Greker, Phryger, Syrer och Phenicer och andra, skall nu wijsas. 1. genom hans nampn som war hoos dhem fremmander dherföre och dhet på mångahanda sätt är aff dhem skrifwit genom willfarelse. 2. genom åtskilliga dhes beskriffningar och gåtor, hwilcka affmåhla Solens bortgång och borttawarande en tijd om året hoos oss, som alle dhesse Folcken sigh intet tilegna kunde. Dherföre dhe och sielff tilstådt denna Solens bortgång här skee un-|381|der norden, 3. aff des igenkomst. 4. aff des wärckan här uti norden, uti Löf, Säd och örter, at den warit en ringa tijd om året. 5. Aff dhe åtskillige nampn, Solen gifna, effter des åtskilliga wärkan hwar tijd om året. 6. Sedan genom hwad land och wägar hennes dyrckan är med wåre Fäder til dhe långt bort belägne Folcken kommen.

1. Hwad nu Solens nampn Atin anlangar, så skrifwer Macrobius l. 4. Sat. c. 21 'Audin, Atta, Osir och Aare, de betyda intet annat än Solen.' Voss. Idol. l. 1. c. 22. p. 87 aff Sanchoniate utnämner han *adodos*, ('Αδώδος βασιλευς θεος). Macrobius l. 4. c. 18 sätter *Ad'ad*. Men Hesychius skrifwer 'Αδαγους (*Atagous*), de Phrygers gud, som war både man och qwinna (*Hermaphroditus*). Dhetta säger och Vossius finnas i ett Lexico som innehåller de Grekers ord med de Barbarers blandade. Hesychius skrifwer och at *Iuno* (ἥρα) eller Månan hoos dhe Babylonier kallas *Ada*. När de lärde komma at igensökia ordetz ursprung, hwad det betyda skall, så finna dhe intet som kan lämpas til en Konung eller Solen. Arnobius l. 5. p. 159. säger: 'Emedan dhe Lyder kalla sina Krukor och Ämbar eller och dhe Phryger sina bockar Atagos, så synes at nampnet Atin der ifrån är kommit.'

Marcrobius lib. 1. Sat: c. 23. p. 312. säger: 'De Assyrer kalla Gud den Högsta wid namnet Adad.' Hwilket skal betyda Ett. Men Vossius c. 23. l. 1. p. 88 ogillar dhetta: 'Emedan Ett på det Assyriska, Chaldeiska och Syriska språket

kallas Chad, och på Hebreiska Achad. Sedan ok så skrifwes det aff Sanchoniato och Philone Bybliense Ἄδωδος och ey Ἄδαδ.'

Några meena att dhetta skulle wara ifrån *Athenes* eller *Athinas*, som gaf Staden Athen i Grekeland nampn. Men Vossius wijsar at Grekerne sielf intet wiste des ursprung såsom han i sin Idol. l. 2. c. 42. p. 272. talar af Phurnuto: 'Det Grekiska namnet Ἄτινας är ett sådant ordh, at man har swårt at wetta beskied til des ursprung. Hwilket synnes af de löyeliga och barnsliga skäl Grammatici och Philosophi framdraga, så wäl som Plato i sin Cratylo. Jag twijkar intet at det icke måtte wara kommit ifrån österlanden eller de Egyptier.' Vossius indrager sedan ett Chaldeiskt ord *Ctan*, som skall betyda starck, eller stadigt warande. Men han tycker at det skall snarare komma aff Chaldeernas *Tana* eller *Schana*, som betyder betänkia, lära och läsa. Aff alt dhetta kan man nogsamt sluta huru fremmande detta ordet war hoos alle desse Folcken, sedan och der aff, att hwarcken kallades deras Gudar, Konungar och Förstar, eller och Solen i gemeen hoos dem Ata, Atin, Aodin. Men när wij gå til wåra historier, så seer man aff dem, som aff Adamo Bremense, Scheringhamo etc. och Saxone, |382| dhet som wijst är p. 144 [= s. 157] at alle wåre Konungar så och Gudar, så wähl som Sohlen hon kallades Atin, om hwilcket ordz uhrsprung och des affkomne är förmält Atl: T. 1. c. 7. p. 211 [= s. 135]. Huru fremmande dhet hafwer warit hoos Grekerne, kan sees aff deras skriffter och Lexicis etc. der man allenast finner Homerum skrifwa i sin Iliad. I. v. 603. at Achilles kallade Phænicem *Atta*, hwilcken när man seer effter hans slächt, så war han aff de Göter, som i sitt rum wijsas skall, och är intet undrandes at han då behedrade Phænicem med den äretittel. Dädan synes wara kommit at de unga hoos Grekerne hafwa stundom behedrat de gambla med sådant nampn, såsom hoos någre skrifwes, doch mechta fåå. Ty man weet elliest at de Greker aldrig kallade hwarcken Solen, eller någon affgud eller sina Konungar, eller Fäder Atin, utan *Pater*. Ty *Atta* betyder gemenligen hoos dem desse orden, något, hwad etc. Elljest seer man och at Atta hoos dem hafwer inga andra uhrsprungne ord (*Derivata*), dher många hoos oss finnas, som sees i Atl: T. 1. c. 7. der till med hafwer *Atta* hos dem i Genetivo *Attas*, i Dativo *Atta*, Accusativo *Attan*. Men hoos oss är Nominativus Atta, Otto, Genitivus när wij läggia articlen hans till, säger man hans Attis, Ottis, såsom hans Faders, men utan articulen, Athins, Otins, Fadrens, Dativo Attin, Otin, Fadren, och Attinom Fadrenom, men i Accusativo Attin, Otin och Attan, Odan, Fadren. Det och wåre Göter alldeles utom landz brukat, hwilka sedan de aflade Solens dyrckan, den de höllo fordom för högsta Guden och Fadren till all ting, och kallat henne Fan eller Fanin oc Atta eller Atin; och fingo nu

den rena Gudz kunskap och dyrckan, så kallade de Gud den högsta med samma nampn, som sees i Vlphilæ nya Testament, der Gud så wäl som en menniskia den en Fader är, i nomin: nemnes Atta Matt: 6. v. 9. Marc: 11. v. 25. Luc: 1. v. 67. Genet: Attins Johan: 14. v. 1. Matt: 7. v. 21. Luc: 2. v. 49. i Dativo Attin Marc: 7. v. 11. Luc: 1. v. 62. uthi Accusativo Attin Marc: 10. v. 7. och 29. Luc: 15. v. 18. Så och Attan Marc: 10. v. 19. Luc: 1. v. 13.

Nu kan man see klarligen, det iag offta tillförende wijst hafwer, huru utaff wår genetivo de Greker hafwa giort sin nominativum, såsom aff wår Attis när han är utan articel, hafwa de giort sin nominativum *Attis*, och tilökt i genetivo säyandes *Attidis*, och i accusativ. *Attidem*, som sees aff Vossii idol. l. 1. c. 20. eller i genet: *Attyos* som sees aff C. Stephan. Lex. Men de som hafwa hört wår dativum aller accusativum Attin nemnas, de hafwa giort den till Nominat. och satt i genet: *Attinis*, som sees aff ett monument i Rom indragit aff Vossio i samma Capittel, som och aff Car: Stephan. Är så intet undrandes att dhe Greker, Latiner och andre hafwa på så åtskilligt sätt skrifwit Atins nampn, och willie wij derföre uttolcka hwadan de andre orden äre komne. Såsom Vossius säger aff Sanchoniate at Ἀδώδος det betydde gudarnas Kung eller Gud, hwilcket på wårt språk är af 2 ord ihopsatt Ata-atas eller Attaattans. Ty Atans och Atas är genetivus pluralis, som och i Vlphil. Ioh: c. 6. v. 41 finnes, och Greker-|383|nas ω är när wåra twenne *aa* komma tilsammans, och betyder på wårt språk fädernas Fader, eller gudarnas Gud, eller Konungarnas Konung, som och skrifwes Atta, Otin, Fan-Otin, hwar om förr är talt. Det Hesychius säger at Phrygerne och Trojanerne dem iag i Atl: T. 1. cap. 36. wijst hafwer, warit wåre Göters affkompne, kallade sin gud *Adagou*, är heelt Götiskt ihopsatt aff ata-gauts eller gus, det är gudarnas gud, (*Deorum Deus*) i genetivo, der aff han stält sin nominativum, och betydde det samma, som det förra ordet ata-tas. Märckes och här, dhet som mycket tänckwärdigt är, i det han säger, at den war de Phrygers gud, och affbildades såsom en man och qwinna. Aff Adamo Bremensi och Olao Magno l. 3 c. 3. så och alla wåras historier är bekant, at Frigga hon målades som man och qwinna, och betyder merendels Månan, effter han både affbildar Solen, när han är i sitt fulla skeen, såsom Jordens Man, och åter Jorden när han hafwer mist sitt skeen, såsom Jorden Solens hustru. Hwar aff och Swerige i Skalderne kallades Friggö, Frigheia, och månge orter ännu i Swerige der aff sitt nampn hafwa, såsom Frigsta, Friggetorp, Friggeby, Friggoren etc. de i sitt rum widare skole framföras. Och aff denne affguden Fricca fingo och Friggerna eller Trojanerne sitt namn, som sees aff Edda p. 115. hwar om och widare när man kommer till wåras uttog. Der ifrån är och kommit at Babylo-

nierne kallade Månan *Ada*. Ty wåre Skalder när de kalla Solen Atta eller Atin som en Fader, så kalla dhe Månan Atie såsom en Qwinna. Det och Göterne utom landz brukat, Matth: 27: v. 56. Finnarna nemna en Fader *Athia*. och Lapparne *Atia*, Scheff: Lapp: 15. p. 179. Men Finnarna en moder *Aiti*. See Lexic: Florin: p. 62.

Elliest aff wår Audon eller Odain, som förmält är i Atl: T. 1. c. 23. p. 572 [= s. 358]. c. 31. p. 726 [= s. 455] och des genetiv. casu Aidonis eller Audons, (Odains) hafwa dhe fremmande giort sin nominativum Adonis, utslutandes *i* eller *u*, det de i många ord giort hafwa som wijst är p. 89 [= s. 101] hwilcket och war Solens nampn. Och finner iag intet mera än Placid. ibland fremmande som råkat på at nemna *Adon* i nominativo casu effter wårt sätt.

II. Sedan wij nu wijst Solens nampn wara Giötiskt, så wilie wij komma til dhes gåtor, som affmåla des bortgång och borttawarande hoos oss om winteren, genom åtskillige wåras Konungars bedriffter, dem dhe tillökt med andre liknelser, som de kunde lämpa til Solen. Såsom först sees aff p. 252 [= s. 262] den 10 gåtan at Otin han wart blinder på ett öga det han i pant satte, när han kom under Norden, der dhe snöuta och ijsfulla Hiettar bodde, betydandes at han genom Solens bortawarande om winteren, mistade sin syn, men genom det andra öga Månan giorde då invånarena tienst, som och sees aff Ol: Magno lib. 3. cap. 2. kallades och dherföre Atin, Gester blinde (*Hospes cæcus*, *Monoculus*, *spiritus cæcus*) Edda i Atins kienning p. 317. Detta bewitnar Plut: de Ej apud Delphos p. 394 'Ajden han nemnes således af des blindheet'. Än mycket artigare talar Tzetzes i sin |384| Hist. Chil. 13. v. 269. 'Hwem är aff Bönderna som icke weet huru den wijta Attys är blefwen blind.' Straxt ofwan för säger han, huru de med sånger och wijsor begå denna hans Fäst, och på hwad tijd (uti den 263 versen, nemligen uti första månan i Året, Ianuario). Attis kallas här hwijter, aff det Snön täcker hela Jorden, hwilcken giömmer Solen och borttager hennes syn, ja och heela des krafft at något wärcka, effter Attis sig sielff gälde, såsom Nonn: Dion: Bibl: KE. v. 310 artigt siunger om honom, säyandes: 'Den ofruktsamma Attis han drager sin hwijta Kiortel genom de Scytiske Bergen.' Här kallas Sniö Skogens och Bergens täcken. Huru Snön han är kallader Duun, Ull, en hwijt Hatt, Saturs Ylleband, är alt i Atl: T. 1. c. 10. p. 433 [= s. 271] och c. 28. p. 694 [= s. 435] och här p. 250 [= s. 261] wijst.

2. Pag. 252 [= s. 262] aff 9 gåtan är wijst, huru Atin snöpte sig sielff, men uti den andra gåtan p. 236 [= s. 247] förmäles, at hans hemlige ting blefwo honom aff galten ifrånreffne. Diod: Sic: l. 3. p. 191 förmäler widlyfftigt om Attins wäsende, det iag kortare här will ihopdraga, såsom iag icke heller infört

wåras Skalders hela berättelse. Han säger: at en Konung wid nampn Mœnen (Steph: Manis) regerade Phrygion och Lydön, hwilcken med sin hustru Diodyma fick en Dotter, den han intet upfostra wille, utan kastade för willdiuren på berget Sifhälla, hwilcka det med sina spenar upfostrade. Men Wallbaggarna togo det til sig at upfostra. Der det lärde blåsa i wallhorn och skiöta Boskapen, så och genom trolldom bota allehanda Siukdomar, och bleff så kallad aff berget Sifhälla, en bergzgudinna (*montana mater*). Marsyas Frigge war hennes serdeles wän, som och blåste i horn och pijpor, men höll sig kysk in till sin död. Siif-hälla hölt aff en infödd yngling Atin, den sedan kallades Papa. Hwilcken henne lönligen besoff, i medlertijd togz hon heem aff Föräldrarna. Men när det bleeff uppenbarat, läto de dräpa Attin och des ammor, och låtandes dem obegraffna. Sifhälla aff den stora kiärleek till Attin, bleff rasande, och lopp ut på Åkrar och Ängiar med utslagit och rifwit hår, slåendes på Trummor och upfylte heela landet med sin sorg. Friggen Marsyas dragandes medynckan öfwer henne föllier henne åth. Och när dhe kommo til Baggen (*Bacchum*) vid Nysa, funno dhe der Baldur; Hwilcken med sin Citra begynte kämpa medh Frigga som på Pijpa blåste, hwilcken liufligen spela kunde. Effter Nysabonns omdöme, want Baldur. Och af förtreet flådde huden lefwandes aff Frigga, hwilket honom straxt ångrade. Baldur fick kiärleek til Sifhälla, och foor tilbaka til de Yfwerborne norske. Och såsom det yppades en siukdom på Phrygion, och dyr tijd, då rådfrågades Gudarna, och fingo til swars att Attins Kropp skulle begrafwas, och de skulle dyrcka Sifhälla för en Gudinna. Men såsom de intet funno igen aff honom, så giorde de hans beläte, och det Årligen begreto, det de än in till denne dag göra. Detta (säger Diodorus slutandes) 'är som Phrygerna |385| och Atlenningarna, som boo wid wästerhafwet, wetta ifrån de älsta tijder at berätta.' Såsom denne berättelsen intet i alt instämmer med wåras, icke heller med andre Grekers och Latiners; ty måste iag korteligen dem och indraga. Arnobius advers: Gent. i sin femte book säger, at wid Phrygiæ landzändar, är ett ohörligit stort Berg benämbt Ag-dos, der aff Deucalle effter Floden och Burra (*Deucalion et Pyrrha*) togo en stoor steen och skapade alles wår moder (*magna mater*). Dhenna som nu hwijlade öfwerst på Berget, wille Thor besofwa, men hon wägrade det, och altså belägrade Thor sielfwa klippan, hwilcken effter 10 månar födde ett Barn, bekommandes namn aff sielfwa klippan och nämdes Agdestin. Denna war både man och qwinna, och rasade dräffeligen, så at hon achtade hwarken gudarna eller menniskiorna. Detta wille Baggen (*Liber* s. *Bacchus*) förtaga genom sitt söta Wijn, och fyllte honom så full en gång, och när han låg drucken sofwandes, bant han den ena Foten och hans hemliga ting med

ullband, men när han waknade, ryckiandes hårt til, sleet han från sig sina knöppar, och Jorden insöp der aff mycken Blod. Hwar aff upwäxte ett Granatträ (*malum punicum*) hwilket Nanna Sångeåns (*Sangarii fluminis*) Kungzdottren uphemptade i sitt sköööt, och bleff der aff hafwandes. Fadren menandes henne wara skiämd, wrok henne ifrån sig, men gudarnas moder födde henne i skogen med allehanda äpplen och bäär. Hon föder Barn, hwilka Phorbas upfostrar med getamiölck, och blef nämbd Attin (*Attis*). Dhenna älskade gudarnas moder för des öfwermottan skönheet, så och Agdestis som bleff des Stallbroder, och wande sig at jaga och lefwa i skogarna. Uti fylnan bekiände Attin att Agdestin älskade sig. Kung Midas williandes förhindra detta äktenskap, böd honom sin Dotter, och på dhet ingen skulle dhet förhindra, tillslötes Stadzportarna. Men gudinnornas moder bröt sig inunder murarna, wettandes at så länge Atte hölt sig ogifft, skulle honom ingen fara åkomma. Fryggerne giorde stort uplopp. Agdestin war och hiskelig ond at denne Pilt togs sig ifrån, ty skär och Kungzdottren hans Frilla brösten från sig, och Attin tog sig en flintskerfwa (*testulam*) rasandes oc foor in i skogen, och under Furun skar från sig knöpparna, säyandes: Där har du Agdesten, som hafwer kommit så mycket upror til wäga. Bloden förrinnandes Attin, mister och lifwet: men gudinnornas moder hon giömmer hans knöpar in i Jorden, och täcker dhem med kläden. Sedan wäxer aff Bloden up Violer, och Furun får och sin safft. D'ädan är hon brukat i deras Fäster och Helgedagar. Kungzdottren benembd Joo (*Iam*) lägger miuka ulltäcken öfwer Attis döda Kropp, och sörjer med Agdesti, och dödar sigh sedan. Gudarnas moder begrafwer och henne, hwarifrån bitter Mandelträ upwäxte. Och den Furun under hwilcken Atta sig giälde, förer hon in i sin bergzkoja, och der med Agdestin slår för sitt bröst, söryandes bägge. Jofur tilbadz aff Agdestin, at Atta skulle komma til lijffs; men det nekades, dock utlofwade han, at hans Kropp aldrig skulle förrotna, utan hafwa en ewig-|386|warande rörelse, och att hans håår skulle på honom altijd wäxa. Dereffter bleff årligen honom til åminnelse en Fäst hållen.

Catullus Poeten i sin 64 Scald p. 102 talar således, hwars Summa iagh indrager; Atin han for med sin bååt öfwer hafwet, och kom i Friggöns Skog, som war Gudarnas moder helig, hwarest han bleff rasande, och med en flinteknijff skar från sig sina Knöpar, och befläckiade Jorden med sin Blod. Då Sifhälla hans moder greep till trummor och pijpor, och for galen omkring, och anstälte en sorgefäst, och när hon med sine giälde Präster (*Gallis*) så farit fram, at dhe woro trötte aff deras dantzande och rasande, lade de sig hungrige at sofwa, men när Solen åter tilbaka kom, och Sömpnen wijkit ifrån Atin, så for han åter til haaffs och til sit fädernesland, at han måtte wistas wid de snöfulla

Idæ berg och des grymma willdiur, då han beklagar sitt wäsende, att han måtte warit uthi åtskillig skapnad, säyandes: 'Iag war een qwinna, en man, en yngling en pilter, iag war den skönesta blomma aff werlden, och oljans blinckande lius. — Iag war en man, ja en half karl, en ofruchtsam, iag war gudarnas moders tienare. Iag motte den gröna Idas kalla och snöfulla berg beboo.'

Servius till Virgilii Æneid: 9. 116 vers: p. 77 förtällier om detta annorledes: 'Pilten Attis som war mecta skiön, när han nu skulle förestå den stora fest och offer, som skulle skee gudarnas moder (*matri magnæ*) til ära, så war han mycket älskat aff des landz och stadz Konung, och såsom han fruchtade at han skulle göra honom wåld, flydde han in i skogen; Men när Konungen fann på honom der i skogen, så giälde Atta först Kungen, som wille sig wåld göra, men Kungen i det han dog, skar och Attins knoppar bort, hwilken, gudarnas moders präster finnandes liggia halffdödan under en Furu, förde in i gudarnas Tempel, tänckiandes att kunna qwickna honom; men såsom det war förgäfwes, så begrofwo de honom. Gudinnornas moder instichtade en Årlig Fest, på hwilcken de skulle begråta honom, och med Furuträ under hwilket han giäldes, skulle de pryda sin Fäst, och lagade hon så at alla Atins Präster skulle här effter giälla sig, och blefwo så kallade galtar.'

Iul: Firm: de error: Prof: Rel: p. 8 berättar således: 'De Phryger som boo wid Bassinunta, wid Giallar aans strander, hwilken de hålla wara det första element och ämne til alla skapade ting, och wara allas wår moder. Hwilcka på det de skulle göra sig en Årlig fest, så giorde de en bedröfwelses hälg, sin Drotning til ähra, som wille hämnas en yngling (Attin,) den hennes |387| kiärleek förachtade. Och på det de hennes wrede skulle tilfyllest göra, eller och henne som nu sin gierning ångrade, trösta, sade honom åter kommit til lijffs, den de en tijd tilförende begrafwit hade. Augustinus de civ. Dei. l. 6. c. 7. p. 351 säger således; 'Gudinnornas moders heliga Fäst beskrifwer Attin, den öfwermottan wackra ynglingen, huru han war aff henne älskader, och för dhen swartsiukan hon hade, giälder aff henne, och begråtes så i denne Fäst aff des giälda Präster som de kalla Galtar.' Minuc: Felix öfwer Octavium (Voss. idol. 1. f. 79.) witnar det samma: 'Sifhella Diodemanna (det är skam til säya) fast hon nu war både skrynkiog, fuul och gammal, såsom den hade upfödt alla gudarna, och kunde intet locka denna ynglingen som hon så högt älskade, at belägra sig, så giälde hon honom, på det han motte blifwa en Galter.'

Lucianus de sacrificiis (Vossius idol:) säger: 'Mon icke Freja tämligen skamlöst stälte sig, som war nu en gammal Kierring, och så månge gudars moder. och ännu wille leeka med ynglingar. Och ändå full aff swartsiuka, ja sielfwa

Attin förde hon kring med sig, med spänta Leyon för des wagn, sedan han intet gagn kunde henne giöra?'

Aff alle dhesse indragne rum kan man först see, huru åtskillige dhe tala om denne Attins giällning, den somblige skrifwa hafwa skedt aff honom sielff, andre aff gudarnas moder; andre förmäla at här blefwo twenne personer gälda, Agdestin och Atta. Dhetta hafwer och Vossius i sin idol. l. 1. c. 20. p. 78. och så märckt, at de äro mycket åtskillige i deras berättelser. Men tillstår wähl med alle lärde det Macrobius l. 1. Sat: c. 21. p. 302 säger: 'Hwem är, som twijkar at icke alla gudars moder är jorden. Och at Solen afmålas under Attins namn med pijpor oc en spijra.' Slijkt talar och Macrobius i samma Capittel f. 300 om Audon, säyandes: 'at Audon är Solen kan ingen twjka, som seer på de Assyrers affgudadyrckan, hos hwilcka Venadis Astargatis (Architidis) och Audons dyrckan i högsta prjis är, den de Phænicer ännu behålla. Ty de namnkunnige kalla jordens deel dhen wij boo uppå Venadis; men den halfwa delen som är inunder jorden Frosepinan. Derföre införes hoos de Assyrer och Phænicer gudarnas moder sörjandes: At Solen uti sin Årliga gång genom de 12 Himmelske tecknen, kommer omsider til dhe tecknen som under jorden äro. När då dagarna blifwa kortare, säges gudinnan gråta, lijka såsom Solen woro henne ifrånröfwat och dödat, och nu hålles fast aff |388| Frosepinan. Åter säges Aoden gifwas Venadis igen, när Solen kommer til de 6 öfre himmelske tecknen. Och dagarna blifwa längre. Men at dhe affmåla honom wara dödat genom ett swijn, så förstå de winteren genom detta diuret, emedan det är tiockhårat och wäl borstat, oc gierna tål drifwa i skogen, och de orter som redan frosten har bitit på, och lefwer af nederfallna Ollon. Ty är winteren den som hafwer Solen sårat, och borttagit oss wärman och liuset, hwilket skeer allom diurom när de döö. Denna gudinnans beläte affmålas på Libanons berg med skylt ansichte, mycket bedröfwat, hållandes den ena handen under kinderna, och såsom hon skulle fälla Tårar; hwilket beläte, förutan at dhet affbildar en gudinna, så är det och jordennes affbild sådan som hon om winteren är; på hwilken tjd när Solen är med moln täckt, så är jorden som en Änckia ofruchtsam och då flyta källorna, hwilcka äro som jordenes tårar, och Åkrarna som liggia då öde, wijsa ett bedröfweligit ansichte; Men när Solen kommer igen ifrån de nedre jordenes delar, och jemndagningen om wåren är kommen, då är Venadis lustig och glad, när alla Åkrar och Ängiar blomstras och grönskas, och trän med bladen klädas. Derföre hafwa wåre Fäder tilskrifwit Venadis Aprilmånan.'

En widare uttolkning får man intet stort aff de fremmande, hwarföre? ty the hafwa intet sedt uppå Solens och Månans rätta skickelse hoos oss här i

norden, icke heller fådt någon fullkomblig kundskap aff wåre Skalder och gåtor, utan snarare förderfwat dem antingen genom tillägning eller stympande, som här klarligen sees, när man allas berättelser jemnförer. Men at gåtorna här ifrån äre komne, wijses nogsamt aff det, att Sohlen under Atins nampn, säyes här både mista sina knöpar, dödas och begrafwas, och åter få lijff, som intet kan säyas om dem som boo uti de södre orter. Sedan säger uttryckeligen Diod: Sicul. at Solen under Baldurs namn drog åter til de yfwerborne norske med sin Sifhälla. Dher til med sluter han heela sin berättelse, der med, at Atlenningarna och Phryggerna som boo wid westerhafwet, de hafwa denna berättelsen giort; hwilcka inga andra äro, än de wij nu i wår förra Atlantica, och denne senare delen, hafwa wjst wara Swearijkes inbyggiare. Skall och nu wijsas aff flere teckn när wij få fullkombligen uttolcka desse gåtor. Och hafwa derföre de andre farit will, som wiliat tillägna de Phryger, som boo uti Asia minori, desse gåtor, bedragne der aff at deras land kallas och Phrygia, och der ett berg är som kallas Ida, intet betänckiandes det de sielfwe ärkienna, at de Phryger som der sutto, woro kompne utur dhe Thracers och Schyters landh i Europa, |389| hwilcka åter först kommo utur Swerige, som wijst är i Atl. T. 1. c. 36. Och widare skall aff många flere skiäl bekräfftas, när wij komma om wåras uttog at förmäla.

När man och effterseer, de som Jordennes landskap beskrifwa, weta de tala om ett slagz Frigger, som skulle boo wid de Cerauniske bergen, hwilcka Ortelius med Strabone och Ptolomeo sättia ofwan Euxiniske siön, och sträckia sig in til de yfwerborne norske. Dem Dionysius synes kalla Phryger och wara Schyter, och Ptolomeus Phry-gunder, hwilcket ordh straxt gifwer tillkienna med de andre, wara Giötiskt; ty alla ord som bindas med gund oc gunder, hwilcket är på Swenska Folck, wjsa ordetz ursprung, Som Burg-gunder, det är Stadzfolck, Ber-gunder Bergz-män, Satu-gunder Saturs Folck, vide p. 153 [= s. 166] Gund-munder, Folcketz Kung etc. Men såsom de intet hafwa just wetat huru långt bort de i norden hafft sitt säte, altså hafwa de intet kunnat just utmärckia deras land. Men desse gåtor om Sohlen, Månan och Jorden, skola förklarat. Ja, om de hade allenast sedt på summan aff gåtan, at hwarcken i den Asiatiske Phrygia, så kan Solen säyas dödas och begrafwas genom des bortawarande, icke heller få nytt lijff, genom des igenkomst, så hade de nogsampt kunnat slutit, at de bordt nödwändigt igensökia en annan Phrygia.

Uti alla desse gåtor skall man dhet achta, det iag har tilförenne p. 240 [= s. 251] wijst, at Skalderne brukat under fleras nampn uthi alt en gåta, affmåla en Person, på det man af åtskillige personers samma teckn skulle ändå komma

under gåtans förstånd: Såsom här kallas Jorden, gudarnas moder, (*mater Deorum*) gudinnan (*Dea*) den stora modren, (*magna mater*). Ag-dos (det är en stoor watnklippa, Ag är watn, och Dos ett berg, klippa, Sandhög, och alt hwad som stort är.). Freja (*Rhea*) Jaom det är Jorden (*Iam*). Sijfhella (*Cybelle*) Dyodymanna (*Dindymene*). Månan blifwer här kallat Agdestin, (*Agdestin*), Frigge Marsces (*Marsyas Phryx*). Nanna (*Nanna*), Granatäple, *malum punicum*. Solen kallas åter Atta (*Attis*), Audon (*Adonis*), Baldur (*Apollo*). Konungen i landet som hafwer affmålat och först utgifwit denna gåtan, han kallas Man (*Menas*), Mader (*Midus*), Jofur (*Iupiter*).

Sedan såsom man seer, at de äldste Skribenter lijtet eller och intet kunnat uthläggia dhesse gåtor, uthan endast Macrobius, som leffde 300 eller 400 åhr effter Christum, råkat på en deel aff dhes förstånd, men icke alt, effter han och tijger om Månan, ty bör man granneligen tillsee, at här äro 3 förnäme Kroppar, som heela gåtan går uth uppå, nemligen först Jorden, hwilcken menniskian sielff bodde uppå, och altså, först märkte hennes natur och wäsende, och huru hon effter floden sig skickade. Sedan Månan och hans lopp, effter som han både till sitt lius omskiftningh innom 29 dygn, så och dhes stoora språng mot Horizonten, så och at hans lius icke så starckt war, at icke menniskian torde see wäl uppå honom, emot hwad rum Siöar, Berg eller Dalar han upgick, wardt hans wäsende i acht tagit. Yttersta Kroppen war Sohlen, hwilckens wäsende senast kom att utgrundas, emedan ingen gierna kunde see |390| uppå henne medh ögonen hwar hon upsteeg, icke heller giör hon mot Horizonten så stoora språng, icke heller ombyter sitt lius som Månan.

Til det tridie så märckes här, at desse gåtor äre dichtade up i Swerige, der Sohlen och Månan komma effter deras bortawarande til en tijd up utur bergen och skogarna, och åter när de bortgå, synas uti dem hwijla. Men den förriga gåtan beskrifwen C. 4. p. 50 [= s. 63] och C. 5. p. 254 [= s. 265] förmäler, huru de genom deras bortgång om winteren dränckia sig i Oridan. Och deras moder eller gudars moder (*mater magna*) sörjer dem. Uti alle desse gåtor finnes och, huru hon dem sörjer, doch aff en annan händelse i det de blifwa giälde, och på dhetta sättet mist sitt lijff.

Til at nu wijsa tijden när dhenne gåta är dichtat, kan det sees aff Deucalle och hans hustru Burra, den wåre så wäl som de Greker, förmäla skulle hafwa genom gudarnas rådh sedan de woro genom en bååt förwarade in på gudarnas berg uti den stora watnfloden, hafwa skapat menniskior genom gudarnas moders been, dem de skulle kasta baak om sin rygg, erkiännandes at desse been intet annat woro än de stora bergen och stenarna i jorden, den alles wår moder är, som sees aff Plac: Lactan: til Statii Theb: l. 3. p. 109. & Gebharti obs: in

Arnob: p. 99. Denne gåtan erkiänna de affmåla Noach och hans hustru, den wåre Skalder kalla (förutan nampnet Deucalle) Bergenhielm, Bure, Man, Thor, Jofur etc. Men igenkännes från andre personer som bära samma nampn, allenast der igenom, att han med sin hustru bleff i en bååt frelst uti en stor flod. Och wijses nogsampt denne gåtan wara ifrån wåre Förfäder kommen aff det, att de fremmande hafwa hållit Deucalla för en Schyte, som sees aff Luciano indragen i Atl: T. 1. C. 1. p. 6 [= s. 10] så och aff Deucalles och hans hustrus Giötiska namn. Deucalle är ihopsatt aff Dev, det är wåter aff mycket Regn, ock Calle är en man. Är så mycket som en man hwilcken utstådt stort watn. Burra är en moder för många barn. Bure är en Fader, Burudur Broder, och dedan Burus-gos Föräldrar, som läses i Vlfila. Aff Buru, Burd (föda *generare*) skrifwes och Bore och Bora, som sees i Atl: T. 1. c. 1. p. 6 [= s. 10]. Byrd (*generatio*,) dedan Bura, Byrra eller Pyrra en moder. Andre tijga til Deucalles ordz uhrsprung, effter de see at Theoph: ad Autol: l. 3. p. 129. gissning icke wäl stämmer in med hans lefwerne, och den stora floden han utstod, som mena nampnet warit kommit aff Grekiska ordet καλεῖν, som skall betyda den som kallar Folket til bättring. Men hwad betyder *Dev* som förut går. Kunde och wij äfwen så wäl säya, detta wara Giötiskt, som Grekiskt; ty Kalle är καλω på Grekiska. Denne gåta uttydes således; sedan floden war förbij, så kunde intet annars skee, der menniskiorna åter skulle förökas, än at Deucalle (*Noach*) och hans hustru de måste kasta bergen och stenarna bakom ryggen, det är, de måste gå neder aff bergen der Arcken stannade uppå, och lemna dem baak om ryggen, såsom altijd skeer när man stijger bergen utföre, emedan de intet kunde föda sig på dem, utan nödgades draga sig neder åt slätten, at bruka jorden, som dem både säd och must, rötter och allehanda |391| Frucht, gifwa kunde. Men såsom dhetta intet straxt skee kunde, emedan menniskiorna fruchtade för flera floder som wijst är p. 154 [= s. 167]. Dherföre affmåhlas dhen första tijden effter Syndafloden genom Jofur Konungen, att han wille besofwa Gudarnas Moder Jorden, det är, han wille henne bruka och beså, men hon nekade, dhet war, at hon ännu war full medh Watn, Gyttia och Dy, så att ingen kunde Jorden plöya, hwarföre säger gåtan, at han besoff sielfwa Klippan, det är, han nödgades ännu boo uppå Berget, och det bleff hafwande, och födde effter 10 månar ett Foster, som fick namn aff klippan, och kallades Ag-dos-stin. Hwilcket på wårt språk är aff 3 ord ihopsatt, Ag, Watn, dos, hög Åås eller Berg, och stin är Klippa, det är en Watnbergs Klippa eller Högbergz klippa. Att Agdostin affmålar Månan, äro twenne teckn til, det första, at Arnob: säger det hon war både Man och Qwinna. Ty kallas Månan derföre aff oss Frigga som wijst

är p. 215 [= s. 227] emedan han stundom intet lius hafwer såsom Jorden, den des Moder war, och åter hafwer lius som Solen, hwilcken dhes Broder war. Ty siunger Orpheus i sin wijsa Månan til ära giord:

'Hör du himmelska Drotningh, som oss lyser, du helga måna hafwandes Oxehorn, löpandes om natten, flygandes i lufften, lysandes i mörckret, en wacker flicka som bär sådana liusa bloss, du liufliga stiernemåna, som ökar ditt lius, oc när du mister det, är en qwinna och åter en lysande man, som älskar Hästar, tijdsens moder.'

Det andra tecknet som Arnob. wid handen gifwer, är det at Agdestin for rasandes, så att han syntes hwarcken achta gudarna eller menniskiorna, hwilcket affmålar Månans hastigare lopp och många liusomskifftningar framför at Solen och andre Stiernor det göra. Effter 10 månan säges Agdestin födas; dhet är att för dhem som boo längst up i norden i Swerige, så få de intet see Månan i sitt fulla fylle mera än en gång om året på Bergen, effter 10 månars förlopp. Att detta förstå, kan den som intet hafwer lärt de Mathematiske wetenskaper, och Himmelens och des Planeters lopp, tag allenast detta års Almanacka, som är 1688, så finner han Månans fylle wara den 7 Ianuarii, då Månan går utur Kräfftan och in i Twillingarna, och altsåledes stiger under bergen och skogen i sitt fylle, och då säges Berget blifwa hafwande. På Februarii 6 dag så är det första fylle, då Månan stiger uhr Leyonet i Jungfrun. Den andra månans fylle är den 7 Martii då månan stiger uhr Jungfrun i Wågen. Den 3 månans fylle är 5 April när månan går utur Wågen i Skorpion. Den 4 månans fylle är 5 Maji, då månan far utur Skorpion i Skytten. Den 5 månans fylle är den 3 Iunii, när månan går utur Skytten i Stenbocken. Den 6 månans fylle är 2 Iulii, då han stiger ur Stenbocken i Watumanen. Den 7 månans fylle är den 2 August. då |392| månan stiger utur Watumannen i Fiskarna. Den 8 månans fylle är den 31 Augusti, då månan stiger uhr Fiskarna i Wäduren. Den 9 Månans fylle är den 29 Sept. då månan stiger ur Wäduren uti Oxen. Den 10 månans fylle är 29 Octob. då månan stiger utur Oxen i Twillingarna. Uti alle desse 10 månar så kommer intet Månan at wijsa sig med sitt fullkomliga lius och skeen uti 3 stadigwarande dagar öfwer bergen, utan måste altijd giömma sig med sin nedergång under jorden, dherföre säges han ännu röras allenast i sin moders jordens lijff och börd. Men på den 11 månan som är den 27 Novemb. då han stiger utur Twillingarna uthi Kräfftan, då är han i sitt fulla lius 3 dagar på himmelen stadigt öfwer alla bergen, och då säyes han aff klippan wara född, dhet är stigit öfwer klippan och berget heel och hållen. Äfwen så den 26 Decemb: då han är nyss stigen i Twiliingarna uhr Kräfftan, synnes han äfwen så 3 dagar uppe. See dhetta kan intet tillägnas något Folck som

mera söder uth boo än Swerige, ja icke oss som boo i den södre delen, utan allenast de som boo ofwan den 66 elev: grad. ofwan Calis (*Gallos*), Kemi (*Cimmerna*), Taurnöö (*Iovis provincia*), der ifrån denne gåtan är kommin. Wijdare gifwer Arnobius tillkienna, at denne Agdestins eller Månans födslotijd aff klippan, är om winteren, när Månans fylle är ytterst i Twillingarna, och fremst i Kräfftan, genom en artig gåta, i det han säger, at Bocken (*Liber*, *Bacchus*) i sitt lustiga fyllerij och gästebod plägade Agdestin, giörandes honom drucken, och bant honom om den ena foten och hans knöpar med ett ylleband, hwilka Agdestin waknandes slet ifrån sig.

Här blifwer nu Jofur Konungen åter kallader Bagge, aff det at han om Jultjden giör sig lustig aff wijn, i det stora Julegästebodet, til at wijsa tijden, när Månan födes, så och när han bindes och sigh sielff giäller. Ullebandet är winterens snö och kiöld som binder månan och honom gäller, at han ingen ögonskeenligh krafft kan hafwa i örter och gräs, äfwen som Satur (Solen) i dhen 8 Sagan p. 250 [= s. 261] säges bindas; Och såsom Månan då, när han kommer emillan den 27 Nov: och 26 Dec. at stiga inunder Jorden, intet lius på jorden gifwer, både för det, att han då är i det nedersta teckn 3 dagar under jorden, der då och Solen wistas, så och dherföre, at han nu skall å nyo tändas, då han alt sitt lius mist, ty säyes han så mycket mera då bindas och gällas, och des blod rinna i jorden, effter han under henne wistas. Derföre och wåre gifwit dhet tecknet på himmelen, uti hwilcket han då wistas, namn effter Jofurs wedernampn Bagge, kallandes dhet SteenBaggen eller Steenbocken, effter Baggen aff steenklipporna först hafwer achtat på månans lopp, och honom der bundit om foten och knöparna, dhet är begynt och lychtat Åretz omlopp på runstafwen, då Månan både på den 11 månan födes, så och snöpes eller giälles.

Sedan wijsar gåtan huru Atta (Solen) bleff genom Jordens och Månans tillhielp |393| födder, det är, at man kom i kunskap om Solens lopps wärkande och wäsende. Uti den första wåras gåta som är utlagt p. 63 [= s. 77] så och den 6 wijses huru Solen är genom Månans tilhielp kommen up uhr Oridan siön, och såsom til lijff igen, och aff denne orsak månan kallat tijdens moder som här aff Orpheo siunges, så och aff oss at månan nemnes han och man, och Solen hon, lijkasåsom Solen hade fått sitt skeen aff månan, hwar aff och de fremmande fått dhet Apulejus säger i sin 11 Metaph: (Voss: idol. l. 7. p. 157.) 'Jag seer den härliga skinande månan full af lius stiga utur hafwet.' Ett stycke der effter säger han: 'Tig dyrcka de som boo ofwan på jorden, och tig wörda och de som boo under henne. Du uplyser Solen, och regerar werlden, oc du far til det nedersta under jorden.' Vossius i sin idol. l. 7. c. 2. p. 158. menar at desse orden intet böra förstås om månan, utan om hela werl-

den, effter alla wetta at Solen hon uplyser månan; det är sant, men huru uplyser werlden Solen? mon icke Solen uplysa werlden och alle de andre Planeter. Hade Vossius förstådt wåras gåtor, så hade han råkat på, uti hwad mål månan nu säges gifwa Solen lius, nemligen, i det han intet så länge är borta under jorden som Solen, och derföre säges taga Solen på sina horn i nytenningen och uphielpa Solen att komma til sit lius. Äfwen så affmålas uthi Arnobio genom en annan lijknelse månan med jorden föda Solen, i det när Agdestin eller månan bleff giälder, så ran bloden i Jorden, och dher aff wäxte granatträ som bär äpplen, det en Kungzdotter benemd Nanna tog, och bleff hafwande och födde så Attin. Det är allom bekant, huru de naturkunnige affmåla granat äpple, när det är moget, nemligen såsom iag det här indragit p. 346 [= s. 354] Fig. *D.* at det mitt uti ypnar sig alldeles, och gifwer til öster och wester uti lijknelse twenne halfwa månar såsom en nytenning och ett nedan, hwar igenom de affmålat månans nytenning, och nedan först i åretz begynnelse under jorden när han wart giälder. Sedan kommer Arnobius under ett annat nampn at nemna månan, kallandes honom Nanna som tog up granat-äpplet och blef hafwande. Nanna, til lijka många bokstäfwer, nempner Edda i sin 43. Mythologia, och är förklarat här p. 239 [= s. 250] wara månan, men är wähl märckiandes att Edda lägger til, hwars dotter månan war, nembligen Neps dotter. Nep som är wijst p. 269 [= s. 280] kallas den yttersta delen under jorden i norden, der mörkret är. Derföre affmålas månan först under granatäpple, ty det wäxer i Africa och Egypten och de andra söder länder, der som månan uti Stenbocken i söder giör sitt up och nedan, och blifwer sedan hafwande, det är full aff lius, när han går och kommer til Nepfulheim, det är längst i nordan, dher mörckret då warar aff Sohlens bortawarande, hwilcket fylle kommer i 3 dygn at synas, och kallas Julefyllet, då Baggen dricker lustigt och gladeligit med alle sine undersåtare Julegästebodh; och Nanna Månan nu föder Attin |394| Sohlen, dhet är, att hon och nu är upkommen effter dhen räkningen, som dhe ställte in på Juletunglet eller Disa tunglet, ty förr wille dhe intet giöra dhen aldrastörsta Fästen för än dhe woro bägge uppkompne uthur Oridan som wijst är p. 185 [= s. 198].

Yttermehra säger Arnobius, att när nu Atta bleeff född, älskade Gudarnas Moder Jorden honom öfwermottan för dhess skiönheet, hwilcket teckn gifwer tillkiänna, dhet nu alle Greker bekiänna, att dhet war Solen, och Agdestin bleeff dhes Stallbroder, och dhe wante sigh bägge att jaga i Skogen, dhet är hafwa sin upp- och nedergångh moth skogen, som är förklarat i den andra Sagan pag. 236 [= s. 247]. Siunde Sagan p. 250 [= s. 261]. Elffte Sagan p. 252 [= s. 263]. Trettonde Sagan p. 253 [= s. 263].

Men Kung *Midas* dhen Diodorus Siculus kallar *Mannen*, andre *Monnen* och *Masden*, som sees aff Herodoto, Plutarcho och Car: Steph: Lexico, förtrööt att Gudarnas Moder Jorden, som war gammal, skulle älska en så vng Pilt, och dherföre wille gifwa denne sin Dotter Jaom till Hustru. Här skifftas Jorden i 2 delar, eller bekommer under 2 Persohner twenne nampn, för dhes skickelse moth Sohlen och Åhret, äfwen som Månan för dhes skickelse moth Jorden affmålades genom 3 tingh och trenne nampn, Agdestin, Granatäpple och Nanna Neps dotter. Joms nampn uthtyder ingen, förty dhet warit heelt fremmande för dhe Greker och Latiner, men hoos oss är Gio, Jao, Jä, Joo, Jordens nampn, och Jam är Accusativus casus. Dhet och dhes Brösts bortskiärande wijsa skall; och aff dhet skall man förstå hwars Kungzdotter hon war, och hwar hon rätt bodde. Mannen som war dhen första Konungh i Swerige, som wiist är i Atlant. T. 1. cap. 13. pag. 456 [= s. 285] och cap. 35. pag. 775. 785 [= s. 487, 493] och cap. 40. pag. 871 [= s. 550] som giorde uthtåg till andre Länder, den så månge wetta att skrifwa och tala om, han leffde som synnes aff Chronologiens 1. Tafla, widh pass Anno Mundi 2200, en 300 År sedan såsom hans Förfäder hafwa uthmärckt första Månans och Sohlens gångh, som är tillförende widlyfftigt omtalt. Aff dhenna fick Swerige nampnet att kallas Manneia (*Mæonia*), Manheim, Mantuna etc. Och såsom han foor till Thracien och Asien och lemnade dher några Inbyggiare, så bleeff och dhen Orthen kallat *Mæonia* och *Phrygia*, såsom än i dagh skeer aff wåre Europiske Folck, som reesa till West Indien, at dhe kalla dhes Landh effter sig, Nya Spanien, Nya Engelandh, Nya Hollandh, Nya Swerige etc. Nu att wijsa dhenna wår Konungh Mannen bodt med sin Dotter Jaom, som nämnes wara Modrens Giallar Åâns Dotter här i dhenne Mannö och intet i Asiæ Mannö (*Mæonia*), skall wijsas aff sielfwa Gåtan, hwilcken talar om Gudarnas Moder Jorden, att hon förtrööt att Kung Mannens och Giallar Åâns Dotter skulle giffta sigh medh Attin. Dhe Lärde tillstå som wijses aff Macrobio, kan och sees aff Vossio, Pignorio och andre, att Jorden kallas Gudarnas Moder, men i dhesse Gåtor som tahla om Attins dödh |395| och Gudarnas Moders sorg, kan intet lämpas till heela Jorden, uthan till dhen dehlen aff henne som söryer, när Sohlen är såsom död under Jorden, wistandes i Skytten och Stenbocken, hwilcket nu ingen kan neka wara Sweriges längst bort belägna deel uti Norden, ifrån Torne och up under norstiernan, hwilcken den tijden sörjer Solens borttawarande, ty alle andre delar frögda sigh aff des närwarelse. Kungzdottren Jo, som han wille gifwa Attin til en Brud, när hon såg Attin hade giält sig, skar hon sina bröst aff, och när hon hade täckt Attin med leen ull, så dräper hon sig sielff, det betyder dhen längsta delen bort i Swerige öfwer 68 elev: graden, 48

midd: lin; Tab. VI. T. 1. Atl: der Joms träsk och Kalla Jervi tresk, stöta ihop öfwerst på Riphela bergen och gifwa 2 floder från sig, den ena löper 3 grader i söder, och kallas effter Kungzdottren Jo, den andre löper i dhet norska hafwet, och kallas Kalla Jervi eller Galla flod, den Hollendarena än i dag mycket bekant är, när de resa til Archangel. Det landet som denne floden löper igenom, såsom det är längre bort i norden, och sluter sig utföre bergen undan Solen, så är dhet mechta kalt, så at der ingen Säd kan sååს eller wäxa, och är ty mehra öde, effter ingen heemtamd Boskap dher kan trifwas. Men dhen delen som Jo flod löper igenom, effter som han mera ligger i söder, och der til med sluter sigh utföre bergen moth Solen, så är der lindrigare lufft, och kan på åtskillige orter besåås, och hemtamd boskap trifwas, och är derföre Folckrijkare. Hwarföre är Gåtan så till förståendes, att Kungen Mannen, han achtade på Bergen, om Attin eller Solen intet wilia så långt gå i nor, at hon dhen krafften kunde bewijsa dem i Galland, som bodde kring Gallar eller Kallar åå, at de och någon gagn och nytta kunde hafwa aff sin Jord, wiliandes gierna önska at denne hans Dotter skulle gifftas med Sohlen, så wähl som dhen delen som låg utföre åt Torne. Men när Gudarnas moder, så wäl som Jom Gallar åns dotter, see at Attin giäller sig, dhet är Solen går under Jorden, så sörjer Gudarnas moder skräckelig, om hwilcket endels talt är p. 244 [= s. 255] och mera i nästa Capittel skee skall; men Jom skär aff sig Brösten, det är hon affskiär allom att bekomma någon nytta aff den Jorden, som är omkring Gallar åå, att der någon Säd kunna såå. Ty allom är bekant at den Jorden som frucht bär menniskian til godo, den affmålas med bröst som Macrob. Sat. l. 1. c. 20. p. 300. talar: 'Dedan är det kommit at gudinnans kropp är fullsatt med många bröst, ty hela jorden gifwer all ting sin miölck och föda.' Således måla Lapparne än i dag henne aff, som sees aff p. 212 [= s. 224] fig. 30. 31. Och dädan de Greker och Romarer sitt tagit, men bättre uthsmyckat sina beläter, see pag. 211 [= s. 223] Fig. 35. Wijdare säges Jom täckia Attins bröst med leen ull, det är den myckna lena Snön, som der faller, när Attin Solen är under Jorden, oc lijka som honom betäcker. Omsijder dräper hon sig sielff, det är genom kiölden, som der mechta starck är, så kolnar och stelnar at hon ingen frucht bära kan. At Joo kallas Kung Mannens och Giallar aans dotter, är til för-|396|ståendes at landet låg under Swea Kungens Mannens wälde, men war allenast det stycke som låg längst i norden wid Gallar aa. Ok är intet owant i den H. Skrifft äfwen så tala. Såsom tu Zions dotter. Jerusalems dotter. Tyro och Sidons dotter, förståendes det landet och des inbyggiare som låg under dhen och den Kungen eller Staden. Om Gudarnas moder skrifwer och Arnobius, at hon sökte igen Attins knöpar, dhet som är förmählt korteligen i wår 9

Saga p. 251 [= s. 262]. Ty om iag alla wåras så widlyfteligen införa skulle, såsom de i Skalderna, wijsorna än i dag häraff gemene man förtälias, så hinte knapt papper, penna och bleck der til. När hon dem igenfant, så täcker hon dem först med jorden och sedan med kläden (Sniön,) hwar aff Violer sedan upväxte, så och Furun. Det är den södre delen aff Kimi marck, som sades ifrån Torne in til 68 ele: grad; der gudarnas moder jorden, giömmer Solens knöpars krafft, och des utrundna blod, det är säden och alla Örter under Jorden, och dhem och så täcker med Sniö, lijka som Jom giorde; men såsom Gudarnas Moder intet affskiär sig Brösten, icke heller dräper sigh som Jom giorde, så förståås att när Attin kommer igen, så blifwer hon hafwande och wäxer Violer upp aff Jorden, och Furun. Här nämpner intet Arnobius hwadh slags Violer dhet är, ty Viol nampnet kommer åthskillige Örter till, men wåra Sagor nempna Blåsippor och Hwijtsippor, hwilcka hafwa nampn aff Gudarnas Moders nampn Sif och Sifhälla, emedan dhe först om Wåhren komma upp, som wijst är pag. 230 [= s. 241]. Och under dhenna förståås nu alle slags Örter, Sädh och Gräs, som om Sommaren Menniskian till Nytta wexa. Och är således Sweriges öfwersta dehl skifftat i 2 dehlar, dhen ena under Gudarnas Moders nampn, som en tijd Frucht och Säd bär genom Solens närwarelse, och åter en tijdh sörjer des borttawarande, men dhen andre Sweriges dehlen under Jo een Jungfrus nampn, som wille giffta sigh, men affskiär sina Bröst, och sigh dräpte, effter Sohlen sigh giälde, oc kunde dher ingen krafft hafwa. Huru Attins (Sohlens) Blodh är wändh i en Furu, är wijst pag. 228 [= s. 239], hwilcken Arnobius säger att Gudarnas Moder och dhes Präster brukade stadigt i dhen Fästen, som dhe begingo Attin till åminnelse, när han sig giälde, dher om är talt pag. 227 [= s. 238]. Och kan hwar och een Fremmande än i dagh kringh heela Sweriges Rijke om Jultijden, när han kommer resandes, få see för hwar Bondes Port Furuträn, upsatter effter denne 4000 åhrs gambla Seedh. Under dhetta Furuträ säger Arnobius att Atta han giälde sigh, dhet är, Sohlen hon geck neder under wår Furuträs Skogh, när hon i 40 dagar mehr eller mindre sig giömde, och intet under een Palmskogh, Pomerantz Lundh, Wijnträs Berg eller Fikon Löff, som wäxa uthi Asia, Egypten och Africa, till att förstå hwar |397| Gåtan sitt uhrsprungh hafwer, nembligen längst i Norden, hwarest Naturlige Trägårdar bestå aff ideligh Furu. Arnobius säger medh Catullo och andre, at Attin giälde sigh medh en Flinteknijff; dhetta giorde Konungen Attin eller Mannen, som uthmärckte Solens gång med des Präster, Solen til ära, effter såsom hennes bortgång under Jorden, och dher igenom dhes hela krafftz mistande om winteren, på detta sättet bäst afmålades.

Somblige Lärde hafwa intet welat trodt, at detta fullkomligen aff Kung Attin oc hans Präster skedde, tyckiandes at detta war alt för stoor galenskap eller gallanterij, som dhe nu kalla, Solen til ära skedd. Så och deraff at der utom landz intet några sådane flinteknifwar fundne äro uti de dödas krukor, sedan och effter de intet wiste hwadan det namnet kom, som dem gaffz, at dhe kallades Gallar. Såsom och Vossius bekiänner i sin idol. 1. c. 20. p. 80 säyandes: 'Dhet är mechta mörckt att igensökia ordetz uhrsprungh.' Men han måtte lijkwähl tillstå, aff så månge Skribenters berättelse at dhet hafwer i sanning skedt, säyandes: 'man måste tilstå at de äro giälde, oc der af kallade Galler.' Hade Vossius förstått Swenska, hafwer han intet hafft behoff så mycket arbeta effter ordetz ursprungh, dhet han hwarcken i Hebreiska, Grekiska, Latiniska, Chaldeiska, Egyptiska eller annat språk igenfinner. Gälla är på wårt språk intet allenast skära aff ens knöpar, utan och all ting som hafwa mist det de borde hafwa, eller och äro förwände ifrån sin dygd til odygden. Summa, alt det som är feel uti, kallas Galla, dherföre kallas Swinen som man giäller, Galtar, men den som ännu doger at afla, kallas Fargalt. Galkoo, dhen intet miölckar mehra; Galla strand kallas alla Sandestrander och Wijkar i Siön, dher ingen Fisk wanckar. Gallan i Magen och Gallblåsan, kallas dhen safften som förr har warit sööt, och nu mist sin sötma, och wänder i bitterheet. Galen kallas den som förr warit wijs och nu mist sin wijsdom. Såsom Christus säger til Apostlarna som gingo til Emaus: O j galne och seenhiertade. Gallar aa kallas Hafwet som under Norrstiernan är, dher Iisen stadigt ligger och ingen kan fiskia, eller och lefwa på den orten, så och Malströmen och Stygaa (*Styx*) effter ingen kan der fara öfwer. See Edda Myth. 4. Äfwen så Gallaraa den floden som rätt nu sades wara Joms moder, effter hon ligger längst i nordan der Jorden är altijd såsom ofruchtsam. Ovidius som länge wistades hoos Göterna i landzflychtigheet, han hafwer utan twifwel, effter han sielf bekiänner i sina verser Trist. l. 3. El. 14. v. 48. sig lärt aff dem Giötiska, och skrifwit vers sedan på Giötiska språket, så och blandat stundom Giötiska ord bland Latinen, fådt kundskap at det ordet Galen betyder en rasande person, som wij sådanna personer kalla galna. Ehuru han far will der uti, at han nämner Prästerna der utaff fådt sitt nampn, emedan han intet aff dhem lärdt hwad gälla betyder. Så talar han i sin Fast: l. 4. v. 361. 'Huru kunna wij kalla dhem Gallar som giälla |398| sig, emedan så dräffeligen långt Phrygia är belägen från Galland.' 'Jo, (säger han) emellan den gröna Sifhellan och de skräckeliga höga Kölenar, flyter en galen flod som heter Gallaraa, dhen aff henne dricker, han blifwer galen och rasande.' See här ogillar Ovidius at de Präster uthi Asiæ Phrygia skulle fådt nampn aff Gallerne (*Gallis*) antingen han

will förstå dem som då bodde i Franckrijke, heller dhem som här i Swerige längst bort bodde, utan han will dem heta aff Gallar åån, som låg emellan den gröna Sifhellan (*Cybelle*) och stora och höga Kölarna. Dhesse Bergens nampn äre så wäl til finnandes i Sweriges Phrygia som uthi Asiæ, dher Giöterne sigh satte, och gofwo både Land, Städer, Berg, Skogar och Strömar, lijka nampn som dhe här i Swerige hade, dhet widlyffteligen i dheras uttog wijsas skall. Allenast will man här förklara, at desse bergen som här nu nemnas, äro de förståendes, som här i Swerige woro. Ty först hwadh Siffhella anlangar, hwilcket war Gudarnas moders nampn, den de skrifwa *Cybelle*, och tilstå at dhet skal betyda en Bergz gudinna, fast de intet kunna finna ordetz ursprung; see så betyder det således på wårt språk fullkomligen. Ty Sif, Sef, är gudelig och höflig, och således kallades denne Gudinnan som de mente hafwa spådoms andan här i norden, den Thor tog till Hustru, som sees aff Edda p. 122. och Atl: T. 1. c. 24. p. 605 [= s. 379]. Der Cl. Resenius rätteligen uttolkar på Latin Sif s. *Sibylla*. Hell är Berg. Dedan Sif-Hella, BergzGudinna. Hwar aff sedan hela långa Fiellen är kallat Sifo, Sevo, Seva Fiel, serdeles dhen delen som sträcker sig i söder. See Atl: T. 1. c. 8. p. 349 [= s. 220]. c. 16. 485 [= s. 304]. 489 [= s. 306]. Dedan och Saxernas gudinna som utur Swerige kommen är, kallades Sibba, see Voss: Idol. l. 1. c. 8. p. 31. Kiölen kallas heela Ryggen på Seva fiäll, serdeles den delen som löper norr åt. Och Kiölenas är genetivus casus, dädan Ovidius tagit *Celenas*. Sedan äre uti hela Phrygia inga stora berg som allom bekant är. Til dhet tridie, som förnembst är, så betyder Floden Gallar aa, hwar in wid Attins Präster sig giälde, att Solen hon bleeff giälder wiid denna åån, det är om winteren när hon ingen krafft hafwer, hwilcket skeer dem allom som up widh denna åån boo, men ingom söder åt wid Gallar ån i Phrygia Asiæ deel, kan och der intet någon flod nemnas, emedan Solen der aldrig giälles eller är borta om winteren. Widare til att wijsa huru desse Präster sig giälde, och när de dödde begraffdes, skrifwer Lucianus i sin Dea Syr: p. 682. märkeligast, som det sielf sedt säjandes: 'Uti dhesse dagar blifwa dhe och giälde. — En unger man som der til ärnas, han kastar kläderna aff sig, oc med stort roop löpcr mitt i hoopen bland Folcket, och drager ut wärjan, med hwilken han sig sielff gäller, löper sedan kring hela staden, och håller i handen det han hafwer skurit från sig. Men i det huset han det samma inkastar, der kläder han uppå sig |398 bis| qwinfolckskläder och dheras prydnadt. När desse gälde Präster döö, så begrafwas de intet på samma sätt som andra: utan när de som hafwa burit deras lijk utom staden, och satt det neder i jorden, så läggia dhe och neder hans båhr, medh hwilcken han burin är, och sedan kasta stenar öfwer honom.'

Men än märckeligare är det, som här hoos oss än i dag finnes, at de icke allenast begrafwit dem med deras bårar, och lagt stenar om dem, utan och lagt hoos dhem deras Flintekniiff och klämman med hwilcka de sig giält, så och at effterfölia Solens gång som hon gör om året ifrån nor til söder, hafwa de låtit sine Grafwar gioras effter samma wäder; det och W. H. Landzhöffdingen Per Örnkloo achtat hafwer, som mig den 29 Mars 1687 hafwer sändt en sådan Flinteknijff, uti dheras Grafwar funnin, hwilcken dessuthan, ändå twenne funnit, aff hwilcka han een hafwer skiänckt åt H. Excell. K. Rådet Liljecrona, och dhen andre åth W. H. Schönberg. Han hafwer och märckt at de som inga urnas eller krukor hafwa, så äro dheras brända Been och Aska lagd emellan wackra stenar, som äre ihoplagde som een Kista eller urna; det iag och i många högar märckt hafwer. Sådanne Flinteknifwar hafwer och H. Excell: K. Rådet Aschenberg, som migh sielff det berättat, funnit i deras Grafwar, så och General Mortagnei. Hr. Assessoren Gyllenanckar hafwer gifwit mig affritning på en Kniiff som han sedt hafwer, samt med Klämman, der emellan knöparna sattes när de giäldes, som sees p. 298 [= s. 307] *A. B.* alldeles effter deras storleek affrijtade. Men ingen skönare Kniiff hafwer iag sedt än den Kyrckioherden M. Haqvinus Ostrin ifrån Östergötland mig den 11 Sept: 1686 sändt, hwilcken iagh nättast, som har kunnat skedt, hafwer låtit affrijta effter dhes storleek p. 298 [= s. 307] *C.* Och undrar iag mycket på, huru dhe hafwa kunnat utarbeta sådane Knifwar utaff ett sådant dräffeligit hårdt ämbne, som Flintan är, den och beskådas aff alla med förundran. Samma Man hafwer och märckt Vrnans längd aff stenar giord, 4 och en fierdedels aln, dhet är 8 och en halff Foot, hwilckas Been woro intet brände, utan lågo lijka långa med grafwen, och på wänstra sijdan låg Knijfwen. Lapparna dhe begrafwa ännu i dagh, serdeles de som Hedningar äro, sina döda icke allenast med flinta och stål, utan och med yxa, båga, pijlar och andre tyg, alt med sådane ting som de brukat medan de lefwat hafwa, menandes at de i det andra lijfwet, äfwen samma ämbete bruka måtte, såsom widlyffteligen läses i Cl. Schefferi Lapponia c. 27. p. 315. Dher han och införer aff Cl. Steuchio, huru Lapparne hafwa berättat på en fråga här om, hwarföre de inläggia stål och flinta, hwarpå de swarat at de må slå sig elld |399| i mörckret, när de skola upstå. Men iagh håller lijkare, at de detta giöra Solen til ära, den de dyrcka, effter de troo henne wara aff Flintebergh uprunnen, och åter genom samma berg dödader, och intet kunnat dher utur sluppit, förr än Thoor med sin hammar hafwer slagit på Berget. Effter hwilcken Thors hammar dhe en lijknelse giort aff horn som ett kors eller *T.* det de spela med på trumman, som sees aff Scheff: Lapp: c. 11. p. 125. Och stämmer dhenne deras Saga, den iagh sielff hört aff dem förtällias, in med

dhen 7de Sagan p. 250 [= s. 261] som wåre Fäder hafft om Attin, at han togs in uti berget, och åter dher utur genom Thors hammar utlöstes. Hwarföre de och sina beläten af en gemen hård steen giöra, som ingen menniskio lijknelse hafwer, som Scheff: Lapp: p. 106. Eller och dher de giöra honom aff en stock, som sees aff Scheff: p. 105. här p. 347 [= s. 355] *A*. Så sättia de ett rundt hufwud, såsom Solens boll, der ofwan uppå, med flintestycken och stål beprydt, och sedan Thors hammar mitt igenom stocken borrat, säyandes såsom Schefferus talar: 'På affgudabelätes hufwud slå de in en spijk aff ståhl med ett flintestycke, med hwilket Thor (Jupiter) skall slå ut elden.' Der aff hafwer Claud: l. 1. de raptu Proserp: (Pign: 17) sungit: 'Du heliga Flinta som dhe tiocka Furuträn skygger.' Och dhet Pignorius i sin Matr. Id. p. 25. säger af Commodiano: 'Du mechtiga Atin som är född aff en klippa, der du hålles för en Gud.' — Straxt der effter: 'Klippan öfwerwant Guden, och må man sökia effter klippans skapare. Der til med beskrifwa i honom wara en Tyff etc.'

Pignorius utlägger intet hwad detta betydde, ey heller andre, hwilcket iag intet undrar, emedan Solen dem i söder aldrig är borta under bergen, ey heller kommer dem igen uthur bergen. Derföre hafwa wåre dichtat detta, at Solen födes utur Flinteberget, både derföre att Flintan slagin giör den starckaste elden, så at Solen mot wåren synnes komma för dem som boo i skogelandet up i Lapland utur berget, som elden ur flintan, och åter mot winteren under dem sig dölia, derföre säges berget åter wunnit Solen, i det Flintklippan, såsom en skarp och hård Knijff hafwer giält Solen, at hon på en lång tijd dem intet lyser och någon krafft giöra kan. Är och här til märckiandes, dhet Lucianus sade att Prästerna snöpa sig med en wärja der i Syrien, men wåre giort dhet med flintan, dhet Catullus och någre andre witna som älst äro.

Widare förmäler Arnobius at Gudarnas moder (Jorden) och Agdestin (Månan) dhe bidia Jofur at Attin (Solen) måtte komma till lijffs, äfwen såsom dhetta är talat om Freja aff Edda p. 237. Men dhet nekades, allenast det tillstod Jofur, at håren på honom skulle få wäxa, och han röras, på det han ey rutna skulle. Här förtällies fuller äfwen såsom uti Edda, at Attin nekades få lijff eller lösas uhr Hell, hwilcket intet så skal förstås, såsom det ingalunda skedde, ty då hade Solen aldrig kommit upp, uthan att inom den Årstijdens förlopp, så länge Thook |400| greet torra tårar, och in till ett nytt Års begynnelse, skulle dhet intet skee; ty skrifwer Catullus och Firmicus i indragne rum, jemlijkt med det wåre Sagor p. 387 [= s. 397] förmäla at han kom til lijffs igen. Men dhet att han skulle röras, at förwaras ifrån rottnande, betyder Solens gång under Jorden om winteren, emedan hon borta är. Håren hennes äre strimorna. Claud: in Sex: Annic: 3 vers. siunger således: 'Du Sool som tämier

werlden med brinnande tömar, och omhwälfwer tijdernas ålder och lopp, uplys dagen med ditt skinande håår.'

Dherföre til at förstå huru Solen här skulle wara död, at man intet kunde henne see, och lijkwäl skulle håren wäxa, så kan dhet ingalunda någon ort tillägnas mehr än öfwerst i nordan, då Solen är borta, och lijkwähl hwar dag synnas strijmorna mehr och mindre up åt Himmelen, altsom Solen diupare lägges i sin graff under Jorden, ty de hafwa middagztijd lijten dag aff dhes Strijmor. ty finner man och på somblige Runstafwar, så och på Laptrummorna nederst uppå en ottonde deel wid pass aff en Solenes Circkel, eller och ingen des deel, utan allenast strimor ståendes up åth, som sees aff Figuren p. 165: [= s. 178] Col: *XIX*. och p. 278 [= s. 288] Laptrum: *H*. lit: *O*. Hwilcket de Egyptier artigt effterfölgt, som Macrob: l. 1. Sat: c. 21. p. 303 talar, säyandes: 'De Egyptier wiliandes afmåla Solens beläte och gång giorde det med rakat hufwud, doch så at håren suto qwara på högra sijdan.'

Den sijdan som inga håår hade (nembl. den wenstra) dhet betydde at Solen dhen tijden hon intet synes wäntas åter igen. Hwilcket han straxt dher hoos nempner skee om winterstadbragde. Högra sidan betyda nordan delen, wijsar Plutarchus i sin Isid. p. 363. 'De Egyptier kalla werldenes deel i öster mot Solens upgång, des ansichte, och den högra delen nordan, och den wenstra sunnan.'

Dhen nu will åskåda Solen såsom hon både de Egyptier och dem som boo i Asia och Europa och Africa, och oss här nedre i Swerige synnes, så see wij så wäl den norre dehlen på Solen, som wenstra hafwa sina hår och lius tillijka med kroppen behållen, men de som boo öfwerst up i Lapmarcken, Kimi, Kalis och Torne, de få intet see Solens Kropp, utan allenast håren på högra sijdan som stijga upp mot deras Horizont, men dhes wenstra sijdas hår äro heelt bortskurne, ty de gå i söder under Jorden.

Det är nu nogsamt förklarat, alt hwad som Arnobius hafwer talat om Solens, Månans och Jordens skickelse här i nordan. Jag will nu korteligen upreepa hwadh dhe andre Skribenter som indragne äro förtälia, uthi hwilcket dhe skilias ifrån Arnobio. Diodorus Siculus han kallar Gudarnas Moder Sijfhella, dhet allom är bekant, men Månan Marsyas Frigga, hwilcket man kan |401| der aff igenkiänna att Frigga är hoos oss gemenligen Månans nampn, Frei Solens, och Freja Jorden, sedan aff dhet att Frigga höll sig kysk in til döden, det är, at man aff Månan seer ingen serdeles ting wäxa på jorden, der icke Solen wore. Att Frigga och Atin säyas begge bruka speel at förlusta Herdarna i skogen, är des lius som dhe meddela menniskian om natten och dagen, men at

Attin want Frigga i spelande, är at Solen hafwer ädlare lius än Månan, och at Atin flådde aff Frigga dhes huud lefwandes, skeer då när Månan i nedan kommer in til Sohlen, så borttages Månans heela liusande Pels, och lijkwäl lefwer han, ty han ikläder sig åter en annan i nytenningen.

Sedan säger han at Sifhella älskade Atin en yngling, som och kallades Papa; Wåre Skalder kalla Solen, men offtare jorden Papa och Baba, så wäl som alle Konungar, som Jofur, Thor etc. Aff det de gifwa all tingh sin Föda, såsom Konungarna sina Undersåtare. Ordetz ursprung är pappa, gifwa dij, dädan kallas Brösten eller Dissarna Pappar, och den miölcken man kokar åt barnen blandat med miöl, Pap, för des stadiga Föda. Detta betygar och Herodotus om oss, säyandes lib. 4. c. 59. p. 243. 'Scytherna kalla Jofur, (Solen förstår han i det rummet) Papen, och Jorden Afian.' Dhetta ordet brukade och wåre Giöter uthom landz, såsom sees aff Iornande c. 15. der en Kungz hustru kallas Ababba, det är en förnäm eller hög moder. Widare säger Diodorus at Atin i lönligheet besoff Gudarnas moder, det är om winteren när Solen är under Jorden i mörckret, som wijst är aff wåras gåtor p. 251, 384 [= s. 262, 395]. Men Atin bleff aff Konungen dräpen, det är när Solen dödas under Jorden. Gudarnas moder sörjer medh utrifwit håår, det är, om winteren när alle Gräsen, Örter och Bladen aff Tränen äro bortrijffne, som ey heller kan lämpas till dhe Phryger i Asia, eller dem i de andre söderländerne, ty der är Jorden hela winteren grön, och månge slags Trän behålla sina Blan, såsom *Alaternus*, *Celastrus*, *Laurus*, *Myrtus*, *Oleander*, *Rosmar*. *Malus Aurant*. *Citria*. och en stoor hoop andre som iag skattar onödigt at upräkna. At Frigga med Sifhella föllias åt til Baldur, är när Solen och Månan under Jorden om winteren komma tillsamman, der de kämpa med spelande, hwilcket så wähl deras lius betyder, som det Julegästebod dem til ära instichtat när dhe komma tilbaka, då Diodorus affmålar Sohlen genom en annan persons nampn, nembligen Baldurs (*Apollinis*) som allom är bekant, see pag. 340, 385 [= s. 348, 395]. Och säges nu reesa til de yfwerborne norske med Sifhella, det är til nordan, att nu frögda och upwärma Jorden at hon sin Frucht bär. Sedan säger han, at Atins Kropp skulle begrafwas, och at de hans beläte skulle färdigt giöra, och en Årlig Sorgefäst honom instichta. Om hans beläte är wijst p. 334, 335 [= s. 343 f.] aff Saxone och Ol: Magno. |402| Så och om des fäst är reda altförmycket talt. Och betyder hans begraffningh intet annat, än det näst tilförende aff wår Runstaff, Ovidio och Gemino är talt, at Solen hon hwjlar sig här i norden. Och att han bleff dräpter aff Konungen Mannen, är intet annat än at här i Swerige, som hafwer sit nampn Manheim aff den första Konungen Mannen blifwer Solen genom sit borttawarande dräpter, (hwilcken Arnobius kallade *Midas*)

(Miader) hwilcket noghsampt wijsar intet kunna tillägnas någon Konung uti Phrygia Asiæ, eller des ort, emedan Solen der aldrig är borta.

Aff Catullo är och artigt at see, huru han beskrifwer wår Julefäst, och den sorgen som näst för går, medan Solen är borta, att de hungroga lade sigh att sofwa, til dhes Atin (Solen) kom igen; Detta är bekräfftat aff Scheff: Lapp: c. X. Huru Lapparna ännu fasta för Juledagen, och när Sohlen igenkommer, dricka och äta lustigt. Catullus säger sedan huru Atin kommer tilbaka til Ida bergh, som altijd är Sniöfullt, dher han beskrifwer och beklagar sin resa. Detta Ida berg är intet som ligger i Asiæ Phrygia, eller Creta, utan dhet som här i Swerige är fult med Sniö, om hwilcket iag Atl: T. 1. c. 36. p. 797 [= s. 501] aff fullkomblige teckn som dhe Greker och Latiner sielff gifwa, wijst, intet annat wara än dhet som är här beläget. Hwilcket och Epicurus hoos Lucret: l. 5. v. 659. artigt beskrifwer, lijka såsom Solen hon bestodo aff de strijmor, som hela natten igenom synas stiga tilsamman uppå dhetta berget, säjandes: 'Mon der de många ellar och strjmor utaff lågor synas på en wiss tijd om Året löpa tilsammans, icke giöra att Solen synes såsom wäxa på nytt och bekomma sit lius, hwilcket rychtet hafwer utspridt skee på de dräffeliga höga Ida berg, der altijd strijmorna synas för än Solen upgår.'

Hwem kan artigare beskrifwa wårt Ida berg som på een wiss tijd om året lyser heela natten aff Soolstrijmorna, än Epicurus och Mela, och Diodorus Siculus. Wijdare säger han, huru Solen beklagar sig at hon har warit en qwinna, en Man, en yngling, en Pilter. Här måste man achta, at både Himmelske kropparna, så wäl som Konungarna ljknas stundom widh Man och Qwinna, men icke alla, icke heller altijd. Jorden lijknas aldrig wid Man i wåre Skalder, men Solen, som wijst är, stundom wid en Qwinna; men Månan altijd der wid, som tillijka war man och qwinna, effter han 12 gånger om Året ombyter sitt skeen som wijst är. Solen hon kallas nu qwinna, när hon (som elliest är een man aff des manlige gierningar, at hon besofwer och besår Jorden) nu mister alldeles sin krafft, och måste liggia under Jorden uti Winterstadbragde; see, således kan hon intet nämpnas i de andre länder, der hon stadigt är uppe, och gör sin wärckan. Pilter kallas hon när hon nu kommer igen, och än knapt kan gå, och intet synes än kunna något wärcka. Yngling kallas hon i Februario och Martio, när hon frijar till Jorden. Man kallas hon uti Majo och Iunio när hon aflat all |403| Säd och Frucht med Jorden. Äfwen så äre Gudarna eller Konungarna kallade Barn och Kierringar, när dhe intet hafwa tordz sielff fechta och föra strijden an. Dherföre wåre egne Konungar altijd att undfly sådant nampn, hafwa de sielff welat wara med i felt, ja fremst i Krigzhären, at undfly sådanna förachteliga ord, och intet wiliat sticka sig i slacht-

ningen baak om Buskarna, och sätta andra i sitt ställe at anföra Krigzhären. Ty sådana som rädda hafwa warit, äro aff wåre Skalder genom åtskillige rädde Diur eller Qwinnor affmålade, såsom Harar, Dufwor, Lamb etc. Der om uti wåras Fäders uttog mehra wijsas skall. Fara dhe derföre will, som säya at de gamble hafwa giort alla Gudar til Man och Qwinna, som hafwa bägge delarna, hwilcka de kallat Hermaphroditer. Men detta är intet som sig bör om dem i acht tagit, eller rätt uttolckat, utan igenom sådanne gåtor som iagh nu här hafwer wijst, kan det lämpas til dem uti wissa omständigheter.

Hwad Servius säger, att Attis widh dhen tijden som Gudarnas Moders fäst skulle hållas, fruchtade att Kungen Mannen skulle honom göra Wåldh, flydde in i Skogen. Så affmålas här Solen, at hon moth Julfästen flyr in i Skogen. Och när Kungen Manne finner på honom, så blifwer Kungen först giälder aff Atin för än han blifwer aff Kungen giälder, hwilcket skedde wid hans död, det är för än Solen alldeles stiger under Jorden, så blifwer Kungens Rijke Manheim förr aff winteren dödat och ofruktsam giordt, så att när Rijket är nu heelt betäckt och med Sniö öfwerdragit, och såsom dödat, då gieller det först Solen an, at hon täckes och snöpes. See detta kan ingalunda tillägnas dhe södre Länder. Och såsom alle komma öfwerens at Atin hafwer giält sig under Furu-trä, så kan man lätteligen see, at gåtan är allenast öfwerst i Swerige dichtat, der intet annat wäxer än Furu, ty här nedre finnes allehanda andre Löffträn, såsom Eek, Lind, Book, Asp, Ask etc. som och månge slags Furuträn, moth hwilcka man kunde see Solen stijga neder, och uti de fremmande Land mot hela Lagerberg, Wijnberg, Mandlar- och Fikonskogar, och dherföre kunnat affmåla Atin under dem sig giält, om de någonsin der skulle dichtat sådane gåtor om Solens gång; men såsom icke allenast af detta Furuträ, utan aff så månge otalige gåtor (dhe iagh ändå intet alla kan indraga) seer man klarligen, at alla gå ut på Solens, Månans och Jordens skickelse moth hwar andra här i norden, och kunna blinde döma, hwadan alle gåtor komne äre till de frem-mande utom landz. Aff Minuc. och Luciano seer man, huru Gudarnas Moder hon blifwer utskämder, att hon wille älska en Yngling, sedan hon gammal war, och så många Foster födt, och ändå åka kringh medh honom på en wagn med förespänta Leyon, sedan han intet henne någon tienst giöra kunde; See detta kom-|404|mer och oss allena till, ty när Solen stijger i Leyonet och åker med Jorden omkring, så är wår Sädh all mogen och skiäres aff, och då hafwer modren Jorden aflat så många tusend Foster, och säges så Solen intet kunna mera gagn giöra, emedan hon skall nu dher effter gå under Jorden, ty undras hwarföre Jorden då will älska Atin (Solen) den altijd seer lijka ung ut, men Jorden sedan hennes fägring är borta, när Ängiarna och Åkrarna äro skurna, synes nu wara

gammal och skrynckiog. Om Arnobius hade besökt wårt Swearijke, och läst wåra Skalder, oc sedt här på Sohlens och Månans lopp och skickelse moth Jorden, så hade han aldrig så illa utskiämt desse gåtor, hwilcka desse kroppars wäsende affmåhla, ehuru han mycket wäl der utinnan giort, at han förbrår Hedningarna deras galenskap, i det de dem dyrkade för sine affgudar, fast han intet rätt weet hwad han skall giöra aff desse gåtor, om han skall lämpa dhem till Solen och Jorden, eller till andre affgudar, eller till någre jordiske Konungar. Doch är dhet märckeligit hoos Arnobium, när man will tillse tijden, och aff hwilcken Konung desse gåtor utgångne äro, at det är skedt aff Mida, dhen Diodorus Siculus, Herodotus, Plutarchus och andre kalla *Mannum*, *Manem*, *Mænem*, *Masvem*, *Masdem* etc. Om hwilcken tijd Arnob. l. 5. p. 161. således förmäler aff Warrone en mechta wijs och berömlig dhe Romares Scribent, som lefwat uthi Iulii Cæsaris och Augusti tijd, mot Christi Födelse, och serdeles med stoor flijt ihopdragit de gamlaste tijders händelser, 'att det intet skulle ännu wara förflutne emillan Deucalles flodz tijd, in til Hircii och Pansæ tijd, som woro Borgmästare i Rom 2000 År. Hwilcket om så sant är, så moste och Gudarnas Moder wara innom denna tijden inbegrijpen.'

Här måste man nu achta, att Noach är den rätta Deucalle, som både wåra och dhe Grekers gåtor leeka in på, som förwarade sigh i floden på berget, hwilcken doog wid pass Anno mundi 2110, och war altså intet fyllest werldens ålder till 2000 åhr igen in til Pansæ och Hircii Borgmästares tijdh, hwilcka leffde under Keysaren Augustum, Anno mundi 4000 effter wår Cronol: 1 Tab. som sees i Atl: T. 1. Om desse Borgmästare läses i Cassidori Crönica. Elliest är och een Deucalle som war Fromades (*Promethei*) K. Atles broders Son, som leffde i 4 ålderen effter K. Manne, och sees i Tab: Chron: under bookstafwen *N*. Dhenne Deucalle, tillägna Grekerne offta aff willfarelse, det som den förra (som war Noach) händt hade. Seer man så aff desse Varronis ordh i Arnobii indragne rum, huru mechta när deras tijdräkning instämmer med min Chronologiske Tafla, stält efter wåras och den H. Skrifft, sampt dhe Gre-|405|kers berättelse, at det woro intet 2000 Åhr emillan Deucalles eller Noachs död, och Pansæ eller Augusti tijd, ty dhet är ey mehra än 1900 wid pass, och emellan K. Manne som dichtat desse gåtor, så wäl om Deucalle at han kastade bergen baak om sigh, som att Attin snöpte sig, och Gudarnas Moder sörgde, och in til Augusti tijdh war ey mehra än 1900 Åhr wid pass, som sees aff Cron: Tafla under bookstafwen *R*.

Huru de uti målningar hafwa denne gudarnas Moders åkande affsatt medh Leyon, hafwandes i wänstra handen en Trumma, och i högra handen twenne Kornax, och der emot Attin ståendes under ett Furuträ, mot hwilcket Attin

sig stöder, och wardt der uthi wänder, klåendes sigh i hufwud medh högra handen, och i wänstra hafwandes en Tallkott, kan sees aff Du Chul: Figuren dhen här p. 299 [= s. 307] f. 16 står affrijtat, wid hwilkens Foot den kroken står affmålat, med hwilcken han sig giäller och infattar knöparna; men somblige mena detta wara sielfwa Knifwen, hwilcket instrument finnes och på Atins Prästers målningar, och på Keysarens mynt oc andras, som hafwa förestådt offren och warit öfwerste Präster, men uti åtskillige skapnader, såsom sees p. 299 [= s. 308] under lit. *a*.

När iag för någre åhr sedan uti månge Baroners, Professorers och andre gode mäns närwarelse lät upgräfwa de 2 altare som funnos under Jorden i gambla Upsala, det ena på den norre sijdan, och det andra på den södre, så fans der 2 sådanne aff Sölfwer med Koppar blandat giorde, som lågo in wedh Foten på Altaret, såsom pag: 299 [= s. 308] Figurerna *B*. och *C*. utwijsa, och der in wedh 2 horn räta och spetziga, till en Foot så när långa, och wid den större ändan halffannan tull twerrfinger tiocka, dock icke på Diur wäxte och ihålige, utan såsom de woro slipade och giorde aff en brunachtig Marmorsteen.

Utaff denne Du-Chouls affmålning, är klart at see, at hon och utwijsar gåtan wara hoos oss dichtat; ty Gudarnas Moder hon åker medh Leyonen, och är affrijtat som een gammal Kierring i ansichte, hwilcket betyder Hösten när Säden är skurin hoos oss. Förty om Wåren affmålas hon ung och kallas Venadis, åkandes då med 2 förespänta Kattor: see Furu Skald och Edda Myth: 22. Sedan så har hon här twenne lutande fullmogna Ax i handen, och åker med Leyonen, emedan när Solen och Jorden äro i Leyonen, då är Säden hoos oss mogen och affskiäres, då de i Egypten reda sin skurit uti Martio och Aprili, som wijst är; ty när Solen är i Leyone, så flöder Nilus för dem öfwer heela landet, och då är der ännu ingen Säd, hwarken mogen, eller ny Säd, eller något grönt, emedan Watnet står öfwer heela landet. Till det tridie står och Attin under Furu, och klår |406| sig i hufwud, som altijd hoos oss betyder enom wara ängsligh och bedröfwat, hafwandes Tallkotten i handen, och sina giälle tyg widh Foten, betydandes att han nu sin krafft mista skall att kunna tiäna Gudarnas Moder Jorden, och at hans blodh, dhet är lius och wärma skall wändas i en Furu, nyttig för de Norske i Solens ställe, som henne på en lång tijd intet få see, och att nu Höstetijden är för handen, som och synnes aff de månge Tallkottor som hängia uppå trä och uti hans hand, hwilcka då nederfalla och besåå Jorden. Ty sades Solen på den tijden genom Tallkottar, sååს i Jorden, som sees pag. 353. 354 [= s. 363 f.] och aff dem sedan upwäxa.

Wij wilie nu komma till Macrobii indragne rum, som tämmeligen klart med

många teckn pekar på hwar gåtan är dichtat om Audon, som bleff ihielrifwen aff Swijnet, den Egyptierne kalla Osir, hwilcket är alt een, och igenkiännes aff samma teckn, nembligen dhes dödande genom Galten; dher han kallar Jorden Gudarnas Moder Venadis, *Astargat.* Så är detta ordet dhet första tecknet, at hon utur Swerige kommen är. Ty ordet *Astar-gat* hålles aff alle Lärde för et mecta fremmande ord, så at de intet kunna finna sig uti des ursprung, hwarcken aff Hebreiskan, Chaldeiskan, Pheniciskan, Grekiskan, Latinen eller något annat Språk, att det skall betyda Kiärlekens Gudinna, det de gamble lijkwäl tillstå. Såsom här först aff Macrobio sees, dhen henne kallar V e n a d i s, Kiärlekens Gudinna, sedan aff Cicerone l: 3. de natura Deor: säyandes: 'Dhen fierde Kiärlekz Gudinnan Astarta (Seld: p. 244.) som war de Syrers aff Tyro född, som gifftade sig med Audon.' Den kallar och Svidas: *Astar* Kiärleks Gudinnan. Tillstår och Selden. S. 2. l. 2 pag. 235. aff Procopio, der han talar öfwer 2 Konungabookens 17 Capittel, att *Astarod* skulle wara Kiärlekz gudinnans Lund. Om Macrobius hade kunnat Swenska språket, hade han intet behöfft tilläggia Wenadis, ty W e n a d i s och A s t a r g a t är alt ett, nembligen sielfwa Kiärleken. Och såsom han med andre derföre intet en rätt kundskap hafft om detta ordet, ty finnes det åtskilligt hoos honom såsom hoos dem skrifwit, uthi hans 21 Cap: står *Archidis.* Uti det 23 Cap: p. 312 *Adargatis*, det och andre hafwa. Scaliger till Varronem menar henne heta *Adar daga.* Strab: l. 16. p. 285 hafwer *Attargatis*; Uti den Hebreiske Bibelen 3 Reg: C. 11. v. 5. läses *Astoret.* I dhen Grekiske *Astarta.* I Chaldeiskan *Hastoret.* I dhen Syriske *Estrat.* I den Arabiske *Asterot.* Seldenus Syn: 2. c. 2. p. 131 nempner henne effter åtskilligas skrifter, *Astarte*, *Ashtoret*, *Asthar*, *Astaroth*, *Astartion.* Vossius l. 1. idol: c. 23 upräknar *Atarga*, *Artaga*, *Athara*, *Arathis*, *Arata*, men wijsar at *Astar* och *Astarot*, och *Atargatis* äro de rättaste namnen. Aff desse alle åtskillige, kan man sachta see, att ordet warit mechta fremmande för dem. Dher aff komma och åtskillige deras willfarelser om des ursprung. Vossius i samma rum menar det wara ihopsat aff *addir*, det är stoor, och *dag* en Fisk. Effter som hennes beläte war ofwan til een menniskia, och nedan Naflen een Fisks lijknelse. |407| Men hon heet intet *Addir dag*; utan *Atargatis.* Och om hon skulle fått nampn aff dhes beläte, skulle hon heller hett Menniskio-fisk än en stoor Fisk. Men detta kommer alsintet öfwerens med Kiärleken, dhen hennes beläte betydde. Boscart: i sin Phal: l. 2. c. 2. p. 787. menar, at såsom på Hebreiskan kallas en Fårhoop eller en annan Boskap *Astaroth*, så skulle hennes beläte efter de Hebreers uthsaga, warit ett Fåår eller een Oxe lijkt. Andre mena att hon skulle heeta aff en Stierna som skulle fallit aff Himmelen, hwilcken skulle hafwa blifwit offrat på Tyrs stadz Al-

tar, effter en Stierna kallas på Grekiska *Astar*. Men Boscard giör sielff aff detta löye.

Utaff Seldeno seer man att somblige hållit före, at sielfwa Skogen eller Lunden, dher uthi Kiärlekzbelätet dyrckades, skulle således hetat. Andre at det skulle fådt nampn af staden Astaroth. Men Seldenus håller i twijk om alt detta. Och icke utan orsaak, emedan alt detta intet instämmer med dhes betydande Kiärleken.

Wij willie så komma till wårt språk, så skola wij finna ordetz rätta ursprung och betydelse, som instämmer med Kiärleks beläte, och finna hwilka som rättast hafwa funnit på ordetz rätta skrifft, så och dhet som betydde Kiärlekens Stad, Skog eller Lund. Så och huru många uhrsprungne ord äre i wårt språk der aff komme, som intet en gång finnas i alle andre språk, hwar utaf oryggeligen dömes, så ordet som belätet med des dyrckan här ifrån kommen. Ast är Kiärleek, och i genetivo Astar Kiärlekens. Astarald och Astaräldhi rasande Kiärlek (*amor furiosus*). Astar-bruni Kiärleks eld (*ardor amoris*). Astar-brimi Kiärleks hetta (*æstus amoris*). Astar-eimur, Kiärleks röök (*amoris fumus*). Astar-eldur Kiärlekz eld (*amoris ignis*) Trojom: S. p. 10. Astar-edli Kiärleks art (*amoris indoles*). Ast-feldni, Kiärlekz gunst, (*amoris gratia*). Ast-gengi, Kärlekz umgänge (*amantium grata consvetudo*). Astar harmur, Kärlekzklagan (*amor qværulus*). Astar-hita, Kiärleekz hetta (*venereus calor*). Astar-gauta, Astargata, Astargyda och Astargydia, Kiärlekz Guden eller Gudinnan. Detta fins i den gamla Damasceni tolckning: Venus är, þeir kalla Astargydia (*Venus quam amoris Deam vocamus*). Grim vopan Astargydia hafwa ey lät saar. Kärlekz Gudinnans swåra wapn de giöra inga små såår. (*Sæva arma Veneris non lev[ı]a infligunt vulnera*) läses i Brith: Stren: S. Astar-nidi kiärligit älskog, (*venerea dilectio*). Astar-lifi, kiärligt lefwerne (*venerea vita*). Asta-leisi, okärlig, Kiärleekz löss (*inamabilitas*). Astar-magen, Kiärleekz styrckia (*amoris potestas*). Astar-marck, Kärleks märcke, Kärlekz teckn (*amoris signum*) Orm: Snor: p. 110. Astar-qwedia, Kiärlig helssning (*amica salutatio*) Isl: S. p. 475. Ast-men, wänlige och trogne män (*amici integerrimi*) Trojom: Sag. p. 30. Ast-rad, Kärlekz styrsel (*consilium ex amore profectum, amori s. Veneri imperans*). Ast-riki, Kärleks spel, Kärleks råd, (*amor,*|408|*dilectio*). Ast-säll, Kärlekz säll (*gratiositas*). Ast-säme, Kärlekz sämia (*amoris vinculum*). Ast-semdarrad Kärlekz råd (*amicum consilium*). Astarsveki, Kärleks sweck (*amoris dolus*). Astar-vel, Kärlekz konst (*Veneris ars amandi*). Brett: Str. S. Sva sem Ovidius kennir i book Astar vela (*sicut Ovidius docet in libro de arte amandi*). Astaråd, Astarid, Astared, Kärlekens rådgifware

eller Styrmän (*Venereæ rei præses s. instigator*). Ast-bundin, Kärleks bundin (*Veneri devinctus*). Ast-folgin, dhen som älskas (*qui amatur*). Astgodur, Kiärlekz god, så och Kiärlekens Gud (*in amando beneficus, ut et amorum Deus*). Ast-trygger, i Kärleken beståndig (*in amore constans*). Astvin, Ast-ven, Kiärleks wän (*amoris venus s. amicus fidus et integer*). Aistan, älska, wörda (*amare, venerari*) Vlfil: Astar þeja, Astartia, Kärlekz Deja. Astril, Kärleks ell (*Cupido*). Astar-veed, Astar-lund, Kärlekzskogen, Ellskog, Kärlekz Lund, Bald: Sag: Dhesse och flere finner man i Werelii Lexicon och alle wåre Skalder och Sagor. Här seer man nu klarligen, huru först Kärlekz Gudinnan hon rätteligen kallas Astar, Kärleken, aff det gemene man henne dyrckade, och intet aff Fårs eller Fiskars skapnat, eller någon Stadz, skogz eller Bergz nampn. Sedan märckes at de som kallade henne *Astar* hafwa tagit wår genetivum och giordt till sin nominativum, som tillförende i många rum är wijst. De som skrifwa *Astorat* eller *Astoret*, hafwa och rätteligen skrifwit, Ty såsom Manfolcken, serdeles Qwinfolcken, som läses i den H. Skrifft och i dhe Hedniske Historier, sökte til henne om råd at älska och blifwa fruchtsamma, så fick hon nampn der aff, när man lägger råd till Astar, då dhet uthnämpnes Astaråd eller Astared eller Asterid. Och så om hon kallas Kiärleks Gudinnan, så är det oc rätt skrifwit Astar-gauta, hwilcket i genetivo är Astar gautis, dhen dhe tagit och satt Atargatis, utslutandes *S.* i första ordet, och *V.* i det senare. Såsom är och wijst Atl: 1. C. 1. p. 18 [= s. 17]. 33 [= s. 26]. 498 [= s. 312] uti ordet Gaute,Gate, Gautir, Gatir. Hafwa och wåre Swenske i senare tijder uthkastat *a*, såsom der wij fordom läst Gaute, läse wij nu Gudh och good, eller Gyder och Gioding. Astar-aud eller Astar-ood är Kiärlekz Lund, Skog eller Stadh. Ty Aude eller Oode är både Skog, Land oɔh Stad och ens Egendom.

Nu hoppas iagh at dhe Lärde något bättre och wissare nöye lära hafwa om Kiärlekz Gudinnans utkomst och rätta namn til de fremmande. Hwilcket widlyfftigare och fullkombligare skall wijsas uti nästa Capittel. Allenast will iag här ännu aff dhen älste Skribenten Sanchoniate, som in moth Mosis tijdh leffde, förmäla hwad han talar medh några ord om Atlenningarnas Gudars upkomst oc affguderij, som kommer mycket öfwereens med wåras egnas Historier, så och dhe Grekers, dhet iag här till i heela dhetta och förra Capitlet indragit, i det han säger uti Eusebii Præp: Ev: l. 1. p. 37. 'at Ure (Vranos) hade 3 Döttrar, Astar, Freja och Dejan, hwilcka Satur tog till sina hustrur, och aflade med Astar 2 barn, Astril och |409| Venadis, (Cupidinem och Amorem).' Desse 2 Döttrar gifwa noghsampt tilkienna hwad modrens Astars

nampn betyda skulle. Och war hon i högsta wärde hoos wåre Fäder, både uti det mål, när hon rådfrågades om fruchtsamheet, så och om uthtog när dhe skulle giöras, som sees aff Eus: l. 5. c. 28. p. 225. dher han aff dhe älste Grekers skriffter kallar henne uthtryckeligen dhe Yfwerborne Norskas Spågudinna Astar-as, säjandes: 'Det behöffdes intet at de Delpher derföre skulle fly ifrån Pelloponeso, ja icke en gång bort till dhe Yfwerborne Norske, hwarifrån de fordom dagar genom Astar spågudinnans befallning äro utreste.'

See detta härliga rum bekräfftar det som i Atl: T. 1. c. 27. p. 684, 686 [= s. 429 f.] aff Herodoto är indragit, när sielfwa Gudarna ifrån wåre yfwerborne norske utreste.

Widare skifftar Macrobius Jorden i 2 delar säyandes, at dhen dehlen han medh sina Landzmän och andre omliggiande Folck bodde uppå, kallades Wenadis, hwilcken deel kan wäl rätteligen så kallas, emedan Jorden hoos dhem altijd är grön och fruchtsam, fast nampnet är kommit från wåre Göter och warit fremmande hoos de Romarer, som af Macrobio sielff wijst är i min Atl: T. 1. c. 2 p. 30 [= s. 25]. Sedan wjses och detta, aff sielfwa gåtan som är här ifrån kommen, ty samma Jordennes deel här i norden kallas om Hösten Juno eller Jofur, när Säden är affskurin, och Jorden nu å nyo besåås, och när Jorden om Winteren är frusen och full med Frost, så kallas hon Frosepina, och när åter Winteren affgår och Wåren kommer igen, när Kärleken sticker sig ut aff Jorden genom Solens liufliga strålar, då kallas hon Wenadis; der aff de 3 wåras Åhrstijder äro flutne, som wijst är p. 164 [= s. 177]. Och denne delningen medh sine nampn och gåtor är intet hwarken aff wåras Skalder och Historier, eller de Grekers lämpat till deras orter och dhem som längre söder äro; kunna och intet till dem lämpas, utan om så wore at wij wiste att Folck bodde under söder stiernan, och der sådde Säd, och brukade Landet att såå och skiära, så kunde wij säya dem och en tijd om året sörja Solens bortgång, och aff des igenkomst glädias. Men detta är än i dagh obekant, ty seer man och aff de Grekers och Latiners egna bekännelser och skriffter, at wår yttersta deel i werlden af Norden, kallas Froserpina; såsom först aff Macrobii ord, der han säger, at den halfwa delen som är under Jorden kallas Frosepina, hwilcken håller Aoden eller Solen fast och henne dödar, när dagarna äro korta, och hon är i de 6. Himmelske tecknen under Jorden. Nu kan man uttryckeligen see, at detta intet talas i anseende till Solen, ty hwar Solen är på Himmelen, så är hon hwarcken bundin eller dödader, utan hwar hon är öfwer dhem på Jorden, så giör hon Sommar, och altså i anseende till Sohlen, så är Jorden altijdh mästedels Wenadis, det är skiön och härlig aff Gräs, Blommor och gröna Trän beklädd, mycket mindre är detta talt i anseende till de 6 teckn på Himmelen, och

Jordennes södre deel, dher hon då wistas, ty dher är då Winteren förgången, och Jorden i högsta |410| Sommar flor, och bör der kallas fullkombligen Venadis. Ty är oryggeligen at sluta, wår Norska deel kallas Froserpinan, hwilken säyes genom Winteren dödat Adon eller Solen. Ty elliest kunde intet Macrobius säya att Aoden gifwes Venadis i April om Wårtijden igen, när Solen kommer i de 6 öfre Himmelske tecknen, om Jorden woro altijdh Venadis. Icke heller kan Venadis tillägnas Italianerne, eller de Romarer och Greker, ty för dem uthi Januario och Februario, och för Franckrijke och Tyskland, uthi Februario och Martio, kläder reda Jorden sig medh Blommor, och kan kallas Wenadis. Utan allena wår Astril månad (Aprilis) han kallas Wenadis som Macrobius witnar, ty är och ordet Astril förwändt aff de fremmande til April, såsom de och intet kunnat finna något ursprung eller lijkheet til April, at det skall betyda Kiärleken eller Kiärlekz ellen, det wår Astril betyder. Dädan är och Engeländernas månadh kallat Öestermånat, som sees aff Beda l. 4. de temporibus, Scalig: Vorm: och Woss. l. 9. c. 40. Och än i dagh kalla Tyskarna Påskehelgen, som mehrendels infaller i Aprili, Oester. Och såsom nu Astril eller Kiärlekz elden här hoos oss i Nordan, först kommer Jorden, sedan Sniön och Isen är affsmält, at sticka sin grönska fram, så bleff den Månan kallad Astril, men den andra månaden dher in på, sedan Astril lockat Solen lijka såsom frija til sig, så bleff hon kallat Maja (*Virgo*) en wäl utstofferat Jungfru, aff den månans skiöna och wälluchtande Blommor, den nu Solen gifftade sig medh, uppå hwilcken den nästföliande måna bleeff kallader Juno, emedan då alle Blomster, Örter och Säden stego til sin Frucht, såsom en hafwande Hustru, hwars namn är Juno, hwar på månan Fröja (*Iulius*) följde då Jorden aff dhe uthfallande Frön aff Örter och Gräs besår sig sielff. Hwilcka Månars nampn sees p. 171 [= s. 184]. Huru såsom nu aff denne märckelige omskifftningen medh Jordens skapnat, som här i nordan skeer, Audon eller Solen sades en tijd wistas med Frosepinan (Winteren), en tijdh med Wenadis (Wåren), en tijd med Jofur (Sommaren) effter de 3 Årstijder, som wåre Förfäder altijd brukat (see pag. 164 [= s. 177]). Det bekräftar den gamble Greken Apollodorus l. 3. p. 240. der han talar om huru Frosepinan och Wenadis dhe träta om Audon den sköna Pilten, hwilckendera skulle behålla honom, hwar på Jofur skulle gifwa honom swar; säyandes: 'När Thor eller Jofur skulle då döma dem emellan, skifftade han Året i 3 delar, oc slööt att Audon en tijd skulle wara hemma hoos sig sielff, (eller som somblige uttyda hos Jofur). Andra tijden skulle han wara hoos Frossepinan, och dhen tridie hoos Venadis. Men Audon han gaff den tijden som han skulle wara hoos sig eller

hoos Jofur, til Venadis. Men dhet hände at intet långt derefter så blef han aff Galten sargat.

Detta kan intet lämpas till de söder belä-|411|gne orter, ty först säges Adon eller Sohlen wara hemma hoos sig sielff, det är i de 3 eller 4 månar om året när Solen är så högt uppe på Himmelen, at hon intet rörer Jorden med sin nedergång, utan är stadigt uppe eller och giör en stadigwarande dag, då hon och säges aff sombligom wara hoos Thor eller Jofur, nembligen aff dhen hetta som då starckast är, så at Thor dundrar och gifwer blixt från sig, der aff sades och at Audin eller Solen gaf denne tijden åt Wenadis, det är Jorden, emedan Jorden frögdar sig här i norden aff Solens uppewarande i 8 månar. Men i 4 månar wistas mästedels för dhem som boo längst i Nordan, under Jorden med Frossepinan winteren. Ty föllia och straxt Apollodori ord in på den tijden, at när Audon hafwer warit med Jofur, så bleff han af galten sårat, ty på Sommaren föllier Winteren, som sårar och dräper Sohlens krafft. Huru de Lärde hafwa med stoor möda igensökt Frosepinans nampn, kan man läsa hos dhe Lärde, serdeles Lill: Gyrald: och Wossii idol: l. 2. c. 28. p. 224. der han menar af Cicerone de Nat: Deor. at det skall wara ett förwänt ord aff Grekernas *Persephone*, men slutar Varronis (l. 4 de LL.) ord wara ljkare, at det skulle wara Månans namn, och så nämd aff ordet *proserpere*, det är krypa, aff det månan stundom kryper på högra, stundom på wänstra sijdan om Solen. Åter c. 54 pag. 305. säger han någras mening wara at ordetz ursprungh skulle wara aff Grekiska namnet φερειν (*alere*), det är föda. Men huru komma desse orden öfwerens med det aff wåre Scalder, Macrobio och andre wijst är, att Frosepina skall betyda Jordenes art om winteren, när hon är med Frost och Sniö täckt, eller med det Cicero de Nat. Deor. l. 2. p. 224. säger: 'at dhe wilia henne wara Kornetz och all fruchtz frö, hwilcket nu giömes i Jorden, och igensökes aff dhes moder Korngudinnan.' Men see aff wårt språk finner man ordetz rätta grund och betydelse så wäl som gåtan. Frö är sielfwa Säden som faller aff Frucht, Örter och Gräs på Jorden, (see Atl: T. 1. c. 28. p. 692 [= s. 434] oc här, p. 60 [= s. 73]) hwilcket om winteren giömes neder i Jorden som Cicero talar, och der döllies aff Kölden och Frost, och derföre aff Skalderne och Poeterne säyes Korngudinnan sörya sin Dotter Frö, som nu skall pijnas aff Frost. Frysa är på wårt språk kiälna, dädan Frost, Kiöld, och Siukdomen som begynner medh Frossa och der på följande hetta, kallas af oss Frossa och Frossepina, ty Pina är ett namn som kommer alla siukdomar och plågor til, den de Latiner kalla aff des hetta och intet föregående frossa, *Febrem*. Och såsom ofta wijst är, huru artigt och spetzfundigt wårc Skalder hafwa sökt at få sådana ordh, som skulle hafwa åtskillige bemärckelser, så at de under ett ord en heel

meningh infatta måtte. Ty hafwa dhe och här det giort i ordet Frosepina, hwilcket innehåller både Frö och Frost, och är så mycket sagt, Frö har Frosepinan, det är Frö pijnas om winteren aff Frosten, See detta kan intet lämpas till de södre ländren, der Fröet strax när det kommer i Jorden, begynner spricka ut och skiuta sin grönska, och således ey kan begråtas i 4 månar aff des mo-|412| der Korngudinnan, som hafwer brinnande Facklor i handen, det är wåra Furubrasor i Solens bortawarande, at igensökia oc längta effter dhes dotters Kornetz upkomst, som skeer först i Astril månan, då Solen får sin kiärkomna Brudh igen. Någre aff wåre Scalder, som och wijst är p. 268 [= s. 279] aff Plutarchi Theopompo, hafwa kallat Winteren Satur, och Wåren Frosepinan och Sommaren Wenadis, hwilcket är skedt aff den orsaken, at Säden så länge hon täckes aff Sniön ingen skada lijder, utan största äfwentyr står hon ut om Wårtijden. Ty när Sniön först affgår uti Martio, stå alla Åkrarna gröna, men när Frostnätterna sedan komma, tör både Rågen affrysa, så at han är heel bleek, och Kornet 2 eller 3 gånger, som om Vårtjden är sått, så och Örterna på marcken, hwilka sedan åter härligen grönskas, ty hafwa somblige aff Skalderne lijknat derföre Wåren wid Frosepinan, och ey Winteren, som och då Frossan mästedels dhen tijden plågar menniskian. Elliest hafwa och wåre skillt Året i 2 delar, Winteren och Sommaren, seendes til den ytterste nordens wändepunct, och sagt Audon wistas halfwa Året med Frosepinan, då Solen under Jorden wistas, och halfwa Åhret med Venadis, då hon alt stadigt är uppe öfwer Jorden, dher om Hygin: Poet: Astron: 7. p. 373. talar. Så oc Cl. Lundius uti sin Zalmolxi. Utaff Pausan: Attic: l. 1. p. 8. beskrifwes at wid Agdestin är den widtberömde Attis högd, hwar i han wardt begrafwen, der in wed *Galli* suto: Denne Attins graff som affmålar Sohlens bortgång, kan intet wara der i Asiæ Phrygia, ty Solen begrafwes der aldrig, utan såsom Egyptierne dichtade sig rum till Osirs graff i Egypten, som förr wijst är, så giorde och här Asianerne sig Attis graff, allenast at affmåla dheras affguderi, som dhe genom wåre Fäder fingo til sig om Solens dyrckan. Äfwen som de åtskilligestädes dichtade sig gudarnas bergh Parnassum, Olympum, Idam, som doch på de orter intet swara mot de älstas beskriffning, der desse bergen rätteligen funnos. Hwarföre kan man see att Agdestin, der Solen begraffdes, war här i nordan. Der om och tillförende p. 385 etc. [= s. 395 f.] är talt.

Catullus de Atin LXIIII. p. 102 wisar nogsamt hwar den rätte Phrygia är til finnandes, hwarest Solen hon sig giälde, säyandes: 'Attis han for med sit flygande skepp öfwer alla haaff, och kom hastigt i de Phrygers skogar, och gick in uti dhe mörcka Lundar, som woro Gudarnas moder helige. Der han bleff såsom rasande, och skar så aff sig med en Flinteknijff bägge Knöparna.' |413|

See här har man mechta klarligen at see, huru sedan Solen hafwer heela Sommaren seglat sin gång ut, omsijder här i Norlanden stiger in i Gudarnas mörcka Skogar, emedan liuset då dem förswinner, hwilcka skogar henne woro helgade, och dherföre aff Homero och Nicandro p. 42 och 54 [= s. 56 och 67] wårt yttersta nordiska land kallat hennes fäderneslandh och säte. Uti hwilcka Solen nu sig giäller, och under des mörcker giömer, och således är fåfengt at sökia denne Phrygia igen i Asia, utan här i Nordan allenast.

Ptolomeus Hephæstion förmähler en artigh gåta, som instämmer med wåras i sin siunde book f. 336. huru som Gudarna och Gudinnorna när dhe blefwo alt för kiättioge och hetzige i Kiärleken, slächte sin bronna, der han talar och om Astril eller Venadis, huru hon bar sig åt, när hon alt för kååt blef, säyandes: 'at Adon förde henne till Lokes klippa, och befallte henne der tumla sig utföre, hwilcket när hon giorde, slapp hon sin Kiärlekz bronna. Då frågade Gudinnan Venadis orsaken här til, hwar på Baldur swarade, at såsom han war en stoor spåman, och wiste at Jofur mycket högt älskade Junon, så kom han offta till dhenna klippan, och der swalcka sin kärlekzbronna. Hafwa och månge andre dödeliga menniskior som aff Kiärleek brunnit, wid samma klippa fått boot.'

Denne öfwermottan artige gåtan kunna inga komma til at uttolcka, om de icke känna wåra gåtor och Landz seder.

Här i Swerige är dhet wanligit att när man om winteren ellar starckt uti stugun och hastigt sluter till spiellet, så får man aff oset en hetta i kroppen och ondt i Hufwud, hwilken hetta at förtaga allom i gemen är kunnigt och brukeligit, at man stryker up Skiortan eller Särcken, och sätter bara (med förloff) rumpan i Sniön, då förswinner denna hettan. Samma råd wetta gemene man dhem gifwa som äro alt för kättioge, at dhe bidia dem kläda Skiortan eller Särcken aff sig, och gå uppå en backa eller berg och tumbla sigh i Sniödrifwan utföre, så skall wähl Kättian dem förgå. See således hafwa wåre affmålat Jordens Venadis kättia mot Solen, så och Solens til henne, at de tumla sig i sniön om winteren wid Lockes Klippa. Dhenna Klippa beskrifwa wåre med de Greker längst under norden, som wijst är Atl: T. 1. c. 23. f. 568 [= s. 355]. Ty säya och de Greker henne altijd wara hwijt, nembligen aff Sniön. Wid denne Klippa tumblar sig Jorden Venadis, ty sedan hon om Sommaren är aff Kättian, lusten och Solens hetta uptänd, så får hon wackert swalcka sin bronna om Winteren aff Sniön och des Köld, när det smäller i knutarna. Lijka så och Solen eller Jofur: ty under Jofur så wäl som Audon afmålas hon, och under Juno så wähl som Venadis, affmålas Jorden, som offta wijst är, och mera här effter wijsas skall, dhet och de Lärde till-|414| stå, hon swalckar sig

om Winteren när hon är under Jorden, och har tumblat sig uthföre Lockes Klippa, så at hon på en lång tijd intet synes, och ingen Kärleekzwärma då kan gifwa sin Venadis eller Jorden. See detta kan intet lämpas till södre delarna, dher Jorden och Solen aldrig swalcka sig.

Ptolom: Hephest: i sin lib: 1. p. 306 indrager aff Euphorione en gammal Poet dhenna vers: 'Cocytus allena twettar Adonis Såår.' Hwilcka ord han säger andra uthtyda in på en Läkiare som skulle hetat Cocytus, och warit Chyronis Lärjunge i Läkiare konsten, som skulle läkt Adonin, när han bleeff sargat aff Galten (*Apro*). Denne gåta såsom hon är lämpat in till Solen, så seer man så aff wåra som dhe Grekers och Egyptiers Skalder och skriffter, at Cocytus eller Kokys Flod war en aff de nampnkunnige Floder hoos dhe Norske (eller *inferos*) som bodde i mörckret under Jorden, der Solen hon sörgdes för des bortgång under Jorden, hwilcka nampn de Egyptier gofwo till at desse 2 floder affmåla att twenne Kopparportar uti Staden Memby, hwilcka uplätes när Æfian (*Apis*) skulle begrafwas i lijknelse wijs at affmåla Solens bortgång och begraffning, som sees aff Plut: indragen p. 324. och 356 [= s. 332 och 366]. der iagh wijsar aff wåre Scalder at Egyptierne foro will, i det de kallade begge portarna, Sorgeportar, såsom Solen genom dem bägge skulle begrafwas eller gå under Jorden, dher lijkwäl allenast den ena (Lethes) skulle betyda hennes sorgeliga bortgång, och den andre (Cocytz) des liufliga och gladeliga igenkomst. Hwilken dhenna min mening uthdragen aff wåre Scalder, bekräfftas aff detta klara Euphorionis rum, ty när Solen kommer och kokar up genom Kokys Åå, då läkes hennes såår, som Winteren giort hafwer, och hon kommer nu till sitt förra lius at uplysa och upwärma Jorden i Nordan.

Natal: Comes l. 5. Myt: c. 16. p. 349. indragen aff Theocrito som skrifwit Adoni eller Solen en Graffskrifft til ära med desse få ord. 'Adonis ligger begrafwen sniöwijt, skadder aff en sniöhwijt tand, under de högsta bergen.' Om intet Theocritus hade dhetta på Grekiska skrifwit, utan på Giötiska, så hade iag honom sagt, stulit så wäl sielfwa orden, som meningen aff wåre Scalder, emedan dhetta finnes nästan medh lijka många ord i Furu Skald. och aff Macrobii näst för indragne rum, seer man at Galten som skadde Adonin eller Solen, det uttydes genom Winteren, och des Sniöhwijta tandh, som han ristade och sargade Solen med, och hennes fruchtsamma knöppar bortreeff, är sielfwa Sniön och Ijsen; och att Adonis eller Solen ligger sniöhwijt begrafwen under högsta bergen, är och samma myckla Sniö som täcker Solen under wåra höga Fiellar, och hen-[415]ne der under behåller, såsom i en graff, til en tämmelig lång tijd öfwerst up i Swerige.

3. Nu wilie wij komma til den liufliga och korta tijden, som Auden eller

Solen hon säges sigh förlusta i sina Glijsis waldz trägårdar här i Norden, hwilcka och nogsampt wijsa alla hans gåtor här ifrån komne. Plato i sin Phædro p. 276 der han jemnförer Studiernas och Lärdomens art med Åkerbruk, säger: 'En försichtig Åkerman mon han intet skulle så dhe Frön, för hwilcka han största omsorgen bär, at snart aff dhem bekomma frucht, om Sommaren i Audons Lustgårdar med största lust och glädie, at de innom 8 dagar mognas motte.' Straxt der effter talar han åter om en annan Landzortz wärckande och art i åkerbruk, i det han säger: 'Eller och der han winlägger sig med alfwar om Åkerbruk, will såå hwarest han kan som jordennes art och wäsende medgifwer, och tycker sig nog då wunnit, om han innom 8 månars tijd kan inhämpta sin Frucht.'

Svidas om Adons Lustgårdar säger: 'At de såddes aff Lactuca och Fænikål uthi Pottor och Krukor.' Strax der effter: 'Audons Trägård, säyes om de ting, som äro omogne och ey fullkommelige, oc de som blommas och wäxa een lijten tijd och intet göra fasta och diupa rötter i jorden.' Äfwen så Plut: de his qui sero a Num. puniuntur p. 560. 'såsom Qwinfolcken de plantera Audons Trägårdar uti Pottor, altså är det med wåra siälar, som lefwa uthi en swag och förgängelig Kropp, som intet länge warar, uthan aff ringa tillfälle snart nog kastas öfwer ända.'

Uti Atl. T. 1. c. 23. p. 564 [= s. 352] är wijst aff Strabone som införer Sophoclem tala, at Solen (*Phœbi*, *Adonidis*) Lustgårdar de lågo under Jorden der mörckret war, wid iordennes ända twert emot deras Land och Rijken, som de med sina landzmän bodde uppå. Aff alt detta är intet ondt at dem igenkänna hwar dhe här i norden skola finnas. Här komma och andra teckn till, at de som der bodde, sådde sina Trägårdar, eller sådde sina Örter i Pottor, att dem kunna inhempta om Winteren i Stugorna, eller om Wårtijden för Nattfrost insättia under Taak; sedan at desse dheras Örter intet warade länge eller kunde giöra diupa rötter. Till det tridie, at det som mognades skedde innom en kort tijd, ja, 8 dagar säger Plato; dher emoth annorstädes wäntades 8 månar. Hwem kan artigare beskrifwa wår Sweriges art och Natur, än det här är giordt, och står hwar och en fritt at det dageligen försökia. Ty om wij något aff fremmande Örter wilia hafwa behållit, måste wij i Stugor, Källare och Pomerantzhuus insättia Pottorna öfwer Winteren, sedan och weet man att dhe fremmande Fröö och Örter intet länge wara och giöra fasta och diupa rötter, utan effter en tijd gå uth, ja många på första året, men åter der emot wäxer här alt fortare och hastigare mognas dhen tijden som Solen är för oss i Norlanden sta-|416|digt uppe, eller här hoos oss giör Nätterna heel liusa mot 3 månars tijd med stadig wärma; doch icke lijka alla åhr, ey heller medh lijka starck hetta, såsom dhet war för

3 åhr sedan när Hans Excell: Rijkz Drotzen Greff Magnus Gabriel De La Gardie här war, så smakade han den 28 Aug: några Wijndrufwor som blommades först i Iulio utur Acad: Horto Botanico, som aldrig förr här mognade för än i September, och det händer ändå intet altijd, hwilcket utom landz skeer i Septembri och Octobri, sedan de der blommat i Majo och Iunio. Olaus Magnus l. 13. c. 8. säger 'att i Westgiötland hafwer Säden blifwit på 36 dagar mogen.' Olearius i sin Persianiske reesa talandes om Carelen i Finland, säger at dhe såå den 30 Maji, och på 7 eller 8 wickor är Säden mogen. Scheffer i sin Lapp: c. 3. p. 22 förmähler dhetta aff Ol: Niurenio: 'Anno 1616 kom iag til Torno Sockn (66 elev: grad; 43 meridian) den 24 Junii, och då såg iag Träna först knoppas, och gräs och örter springa up utur jorden och wijsa sina broddar, 14 dagar der effter såg iag alla blomster och blommor uppå träna i sin fulla skapnad, och at Sommaren så hastigt der sig skyndar, om nogon annan det mig sagt, så hade iag det aldrig kunna trodt.'

Plato gifwer intet mera än 8 dagar, dher Niurenius nämpner 14 dagar, dhet man intet undra måste, ty de Fremmande hafwa intet wettat på hwad sätt de skulle affmåla wårt Nordiska landz underliga och hastiga Sommars Natur, såsom Plinius indragen i Atl: T. 1. c. 9. p. 415 [= s. 259] säger om oss, att wij såå om morgonen, om middagen skiära wij, och om afftonen föra wij in Säden i Ladorna, hwilket den lärde Vossius artigt hafwer uttydt, at wij så om morgonen, det är, när dagen så lång är, at ingen mehra Natt synes, som skeer i Majo, och wij slå och skiära om middagen, det är effter Midsommar, och wij införa om qwällen, det är när Augustus kommer, då nätterna sig inställa. Heelt annorlunda ställer sigh Jorden i söderlanden, och fast hon fruchtsammare är, bekommer hon doch ingen Tittel aff Audons Lustgårdar, utan allena dhesse wåre Nordiske orter, som på så kort tijd frögdas. Plin: N. H. l. 18. c. 7. p. 426 säger: 'Uti Egypten så mognas Kornet den sexte månan sedan dhet är såt, och på den siunde skiärs oc annan säd. Uti Peloponeso wid Grekeland så blifwer det på 8 månan moget, och annan Säd senare.'

Detta instämmer med Platone. Aff detta är inkommit ett ordspråk hoos de Greker, som synes utaff Svida, och andre Lärde, att den Ort eller Landskap som icke war så fruchtsam, som en önskade, eller någon annan ting icke war så fullkommeligh som sig borde, den lijknade de wid Audons ofruchtsamma Lustgårdh (*Adonidis sterili horto*) emedan han hoos oss här i Swerige, minsta och kortaste |417| tijden giör oss lustiga och oss Frucht bär, der Jorden i Egypten och somblige andre söder orter hela tijden, bär mogen Frucht, ty alt som hon släpper dhen ena Fruchten, mognar hon dhen andra, som Poeten i Diodoro Siculo indragen här p. 9 [= s. 23] talar.

Den som nu will alle desse wåra gåtor wäl öfwerwäga, hwilcka äro stadfäste genom de Grekers, Egyptiers och Latiners skriffter, som samptligen affmåla Solens bortgång oc dess boningh, wördningh, hwijla och begraffning under Jorden, hoos oss här i Norden, och åter dess igenkomst under Osirs, Atins och Audons nampn, sampt dess Moder, eller gudarnas moder, Frejä (*Rheæ*) sorg öfwer dhes död, och åter glädie öfwer dhess igenkomst, han lärer intet undra at några aff Poeterne, ja och de äldste hafwa med uttryckeligare ord beskrifwit wårt nordiska Rijke genom Ijsuga och kalla Affgrunden, och sagdt Solen der älskas och wördas, der in och utgå, och der wara hwart 19 åhr Brudgumme, som sees först aff Theocrito, hwilcken i sin 16 Idyl: när han talar om Poeterna och andre som beflijtat sig i booklige konster och dygder, ⟨föreskrifwer⟩ at de så skola ställa sigh v. 30. 'så at om man blifwer död hoos dem som boo under Jorden (inferos) måtte och blifwa hoos dem wördat, och icke liggia uthan beröm hoos dem i den kalla och ijsfulla affgrunden.'

Uthi dhen 15 Idyll: vers. 85 säger han: 'Du älskeligaste Audon, som så mycket wördas uti affgrunden.' Uti den 135 vers: 'Du käresta Audon som reser hjt til oss (nembl. om Sommaren up åt Himmelen) och åter under affgrunden, (nemligen under Jorden i anseende til oss Norske).' Uti den 103 versen säger han hwad tijd det skeer, att Audon åter kommer up uhr Affgrunden: 'Adon han föres tillbaka aff sin ewigwarande affgrund genom dhe miukfotade Åretz tijder, på den 12 månaden.'

Aff detta härliga rum wijses åter deras willfarelse, som tänckia at den swarta och kalla affgrunden skulle räknas under södre wändepuncten, hwilcket om så wore, så skulle Audon synas i den siette månan som är i Iunio, föras tilbaka, ty då är hon uti mörckret för des södre wändepunct, och ytterst i den månan och nestfölliande föres hon åter för dhem tilbakars up på Himmelen; seer man altså klarligen, at dhen kalla, swarta och mörcka |418| affgrunden, kallas således hoos Poeterne, i anseende till Solen, och at alle andre dichter som affgrunden angå, förståås allenast om den nordske puncten och Landzorten.

Uti dhen 128 versen säger Theocritus: 'Audon som hwart 18 eller 19 År är brudgumme.' Här synes Poeten såsom wara owiss, om Audon hwart 18, eller hwart 19 år skall wara Brudgumme, lijka såsom han intet wäl wiste wår Runstaffz ordning om Solens Bröllop med Månan, när han på hwart 19 åhr på samma dag giör månan full til sitt lius, men iag menar han säger derföre hwart 18. at han då utslutar dhet 19 åhret, på hwilket Sohlens och Månans tillhopa komst å nyo skeer, men i dhet senare talet 19. innesluter han samma åhr med de förriga. See huru härligen detta instämmer med wåre Fäders egen berättelse, som Diodorus Siculus indragen Atl: T. 1. cap. 9. pag: 419

[= s. 262] säger: 'De (Norske) säya Guden sin Baldur (Solen) hwart 19 År komma til deras öö, under hwilcken Himmelens lopp hafwer hafft sin omgång.'

Sedan wijses och dhetta aff Orpheo i sin wijsa öfwer Audon i dhen 10 versen p. 514. 'Du Audon som boor understundom under den mörcka affgrunden (Tartaro obscuro) och åter kommer med din skiöna Kropp uppå Himmelen, och gifwer Fruchten på Jordenne sin mogenheet.' Och uti sin wijsa öfwer Tyfwen v. 14. p. 506. 'Du som den sköna ynglingen (Solen) med en wagn aff 4 förespänta Hästar, förde inunder Atins mörcka boning till Glijsis waldz folcket, der de nedersta jordenes wåningar (helfwetis) portar äro (portæ inferni).' De fyra Hästar äro de 4 årsens tijder, som föra Solen, til dhes hon kommer om Winteren inunder Jorden oc des portar i nordan, hwilcka äro tillförende beskreffne p. 39. & 379 [= s. 54, 390] och sluter då Året. Ty sluter Poeten Nicander här p. 54 [= s. 67] mechta klarligen, att mitt under nordan, så förgås den olycksamma Attis genom Thors wrede. Och Ovidius här p. 380 [= s. 390] at under den norske wändepuncten så betar Solen sina Hästar. Och Geminus pag. 243 [= s. 254] at här hoos oss lärde han wetta hwar Solen hon hwijlar. Äfwen så sees af Orpheo i sin wijsa öfwer gudarnas moder (Freia) som älskade Atin, at hon och här i nordan hade sitt heemwist, gåtorna om henne här ifrån kompne, såsom han v. 4. p. 508 kallar henne Jordenes wändepunctz regerande Drotning. Hwarföre och Nicander uthtryckeligen här p. 54 [= s. 67] säger, mitt under nordan är Frejas heliga boning. |419|

4. Såsom nu är wijst, alla gåtor om Solen under Audon eller Atins namn, wara här ifrån nordan utur Swerige kompne, så will man och tillsee genom hwem de äro till de fremmande orter kompne. Clemens Alexandrinus uti L. Adm. ad Gentes p. 10 säger: 'den ware förgången, som först kom menniskian til sådana affgudadyrckan, antingen det war Dardanus som wijste dem Gudarnas moders hembligheter oc gåtor, eller Oetion, som dhe Samothracers offer och hemliga gåtor framförde i liuset: eller Mader Frigge som det lärde aff Odder, och dher utinnan sedan underwijste sina undersåtare.'

Det är lijka hwilckendera man will troo, hafwa först ställt fram desse gåtor, ty de woro alle af en slächt här utur norden, och intet lång tijd från hwar andra. Ty Dardanus (see Atl: T. 1. Tab: Chron: 1. lit. *R. T.*) war Iofurs son, och Oetins (eller Atins eller Attles) soneson, under hwilckens nampn gåtan om Solen är dichtat; Och dhen uthtogh giorde, hwilcken war Manni, den här kallas Midas Frygge, som wijst är p. 394 [= s. 405] Sonesons son, hwilcken war Othins den älstes (eller Odders som andre honom kalla) Sonesons Sone-

son, och aldraförst som andre berätta, upspunnit denna gåtan, som och lijkare synes, ty dhet swarar mot wåre Runstafwars tijd och första upfund, effter gåtan skurin.

Sedan och huru kunde Mader eller Man Phrygge lära dhet aff Odder eller Othin, som war hans Soneson, utan lijkare at han dhet lärde aff sin Farfaders Farfar, som och heet Odder eller Othin. Och dhenne Othin eller Odder är den Saxo, Snorro, Ericus Olai, Ioh. Magnus, Olaus Magnus och alle wåre Scalder så mycket wetta at tala om, som war een så stoor Trollkar, och wiste om Himmelens lopp, war och kallat Atle (*Atlas*)så wähl som Manni Soneson, hwilcken uttog giorde. Hwar om widare i Chronologien och wåre Fäders uttog affmålas skall. Ehuru Saxo och andre gifwa hans nampn och gierningar, åth andre Kungar som senare leffde, men det aff missförstånd.

Denna Dardan, förutan det at alle Greker ärkienna honom för en Fremmande, som kom utur wåre Schyters land Thracia, och war Jofurs eller Thors Son, som både Homerus indragen i Atl: T. 1. c. 36. pag. 793 [= s. 498] utan och Diodorus Siculus och andre bewitna, så gifwer hans egit nampn tillkiänna att han war en Giöte, ty T a r d a n är dhen som dundrar och liungar, och är Thors Son eller afföde. Äfwen så kallar Christus hoos Marc: 3. v. 17, Zebedei Sönner T o r d o n s b a r n. Denna bemärckelsen hafwa och dhe Greker förstådt, fast hoos dem Thars namn intet war Grekiskt ey heller brukeligit, som synes aff ett mechta härligit rum hoos Clem: Alexand: l. 1. p. 321. der han först wijsar at den Tardans tijd steeg mot Mosis lijffztijdh, och at han bebygde först det landet som aff honom bleeff kallat *Dardaneja*, och wijsar aff Homero hans nampns betydelse, säyandes: 'Han war födder aff Jofur, hwilken wiste drifwa Moln och dunder tillsammans.' |420| See här är artigt at märckia, at hans namn nämpnes både på Grekiska och Latin, som det heet på Swenska, nembligen T h a r d o n. Men hans Faders nampn nämpnes på Grekiska *Thys* (ζευς) och på Latin *Iofur*, *Iupiter*, hwilcka äro och både Giötiske, det åtskilligestädes wijst är. See Atl: T. 1. c. 29. pag. 707 [= s. 443] och här pag. 59 [= s. 72]. Nu seer man klarligen at dhe intet brukat detta ordet i sitt språk, och förstådt dhes rätta egenskap och betydelse, ty då skulle dhe sagt Thardan är Thars Son, emedan det betyder rätteligen att drifwa Moln och Dunder tillsammans, ty aldrig säya wij i Swerige om Liungeld eneller Dunder, att Jofur eller Thyss dundrar, emedan Jofur betyder een Landzens Fader, och Thys en Landzens Deja eller Moder som alla föder, men Thor, den som dristig och mechtigh är att dundra, krijga och slås. Dherföre säye wij när Molnen drifwa tillsamman, och Liungelden och Dundren flyga, at T h o r d o n l i u n g a r, T h o r d o n s l o g h n e d e r i b e r g e t, T h a r d a n h a g l a r. Såsom

Tardan war Giötisk, så war och Fadren Jofur eller Thor, som wijst är i Atl: T. 1. c. 29. Och bekräfftar klarligen aff Herodoto l. 4. c. 5. p. 226. dher han talar om Schyternas Kung Targytao, hwilcken bekänner att Jofur warit dhes Fader. och c. 127. p. 264. När Darius den store Keysaren sände sin Legat til Scyternas Kung Inda Thyr, feck han ibland annat til swars, at han war Jofurs affkomne. See detta tillägnade sig intet Darius ey heller de Greker, Latiner, Egyptier, Perser, Chaldeer, Judar, eller andre, uthan dhe sade sig wara Cecropis, Misraims, Chams, Abrahams, Beli eller någon annans afföde, som endels wijst är i Atlantica T. 1.

Att Dardanus kom ifrån Thracia, der han först gaff sitt Land och Säte nampnet Dardaniam, och for sedan in i mindre Asien, dher des andra säte och landskap fick och nämpnas Dardania, är noghsampt aff månge Grekiske Scribenter bekandt, så och aff Herodoto l. 4. att hans Fader Jofur, när han kom in i den högre up belägne Thracien widh Borystenem, der nu Polen och Ryssland stöta tillsammans, tog sig Borystenis Dotter til Hustru, dhet är som wåre Scalder betyga, tog sig det landet till hustru eller egendom, effter Scaldernas art att tala. Men ingen är som så klarligen talat hafwer, hwadan Dardanus först kommit, än som Marcianus Heracleota, hwilken alldeles instämmer med wår Edda och Scalder, hwilcken pag. 27. så talar: 'Långt uthom Samothracia är en stoor Öö som kallas Troigau (Troica), ifrån hwilken Dardan, Jofurs och Glittra Atle Dotters son med sina Trojaner först är uthkommen, och omsider kom til Phrygiam (den andra Phrygiam) och Idæ Berg, (dhet är dhet mindre uthi Asia,) och der sig nedersatte.'

See huru härligen detta instämmer medh det som utaff Lucano och Vestmonasteriensi är wijst i Atl: T. 1. c. 36. p. 789 och 793 [= s. 496 och 498] at de |421| Giöter berömma sig der aff, att Trojanerne äro deras slächt, affkomne och foster. Detta bewitnar och Engeländarn Ordericus uthi de Normanniske historier trychte, som leffde för 500 åhr sedan, i sin 9 book f. 722. säjandes: 'Af det grymma och manhafftiga Skytiska slächte äro Trojanerna utsprungne såsom det berättes.'

Är så intet undrandes at Jofurs hustru Freja uthi Homero hon kallade och sitt Fädernesland den yttersta delen aff Jorden under nordan, see p. 42 [= s. 56]. Aff detta Marciani rum är och att achta, det han säger att denne öön ofwan Samothracia kallas *Troica*. Det är allom bekant at ingen Öö aff något wärde ligger i nor ofwan Samothraciam, utan Swerige, hwilcken hoos Scalderne, Furu Scald och Edda kallas Troigau, aff Thor, hwars nampn och war Thros (fast och stadig) som sees i Atl. 1. c. 36. p. 808 [= s. 508]. Och dädan wardt och hans Borg och Fäste wid gambla Upsala kallat Troia, Trojenborgh,

och många Städer och Orter i Landet Troia, Troja, Trojby, Trojenborg, och heela Rijket Troigau. Det är Jofurs land, ty Gau oc Gio är Land och Rijken. Trosa Stad nempnes och uti den gamble Engelske Ælfridi Magni historia, som förmäler om Otheri reesa hijt i nordan p. 207 utgången aff D. Ioh. Spelman.

Sedan desse Gåtor om Gudarnas Moder Jorden, och Atin Solen, och deras dyrckan war utkommen till de här ifrån komne Phryger och Asianer, så fördes han wida omkring till de Syrer, Phenicer och andre i werlden, som läses hoos åtskillige, och skall ihogkommas när man kommer at tala om wåras åtskilliga uttog.

5. Ifrån Solens affmålning under Atins och Audons nampn, willie wij nu komma till des affbild och lijknelse genom Fogelen Fanin (*Phœnicem*), som wåre Scalder och Sagor förmäla, des Summa indragen är p. 245 [= s. 256]. Hwilcken gåta eller lijknelse, är och kommen til de Greker under Phænicis nampn, men det synes at större delen hafwa uptagit detta intet för en updichtat gåta om Solens gångh, uthan att i naturen funnes en sådan Fogel, som effter några hundrade åhrs förlopp, brände sigh sielff up i sitt boo, och åter wäxte allenast en Fogel up igen aff dhes aska. Och såsom de senare Lärde hafwa genom dheras berättelse, som offta wandrat kring werlden på de orter, der de förment denna Fogel finnas, och doch ingen funnit, eller hört någon om en sådan berätta, och nu så månge hundrade åhr äro förbijgångne; hafwa oc aff dheras skriffter, som lefwat förr och effter Christi tijd, kunnat märckia at det skulle warit en updichtat Fogel; Ty säger Vossius idol: l. 3. c. 99. p. 629. 'Hwem är som nogot förstånd hafwer och will troo att der skall allenast en Fogel wara till, som sig sielff i elden aff Solenes strimor, och wingarnas flaxande upbränna skall: och sedan wänder i aska, eller till det ringesta |422| aff des merg eller utgutna blod wäxa en Mask, den på sistonne får wingar, och åter blifwer allenast en Fogel, som genom sin död förgicks at han åter motte lefwa.'

Straxt dher effter sluter han således: 'Till at bewijsa detta wara en updictat ting, behöfwes intet mera än at förtälliat.'

Äfwen så sluter Salmasius in Solin: p. 552. 'Om Fogelen Phænice så och om des Ålder och det stora Åretz omgång, är idelig rallerij och en updichtat Saga.'

En kunde wäl hafwa skäl at undra på dhe Lärde som läst de gamblas gåtor, och sedt af Lactantii de Phænice den 9 versen, dher han först säger den Fogelen boo i Solens Lundh, sedan i 30 versen at han föllier stadigt Solen åt; til det tridie at han hafwer en brinnande gyllende ferg. 4. att hans nampn Phænix kommer in på Sohlens nampn, som kallas *Phanes* och *Phaneta*. Och til det

5 af Plinio och Solino, at åretz omwändning och wäderlekens årliga omskifftningar föllia honom åt; at när de alt detta läst, icke hafwa kunnat see och begrunda, at under dhenna lijknelse och gåta förstodz ingen updichtat Fogel, utan sielfwa Solen. Men der emot kan iag åter mig intet förundra, när iag betäncker det de gamble skrifwa om denne Fogels dränckiande i siön, och at han bygger sig boo uti Ethiopien, och dher sig upbränner och dödar, och att aff honom å nyo en Mask wäxer, som åter får wingar, och blifwer en Fogel. Emedan Solenes gång och wäsende på alla deras orter, dher dhe Lärde lefwat, intet kan lämpas till Fogelens död och åter upwäxande, ty Solen är aldrig för dem borta, ey heller effter en lång tijd å nyo kommer till dem igen. Sedan hafwa dhe intet betänckt hwad som förstås genom des många åhrtal. Men hafwa de fådt kunskap aff wåre gåtor om Fogelen Fanin, och sedt huru mycket dem Grekom och Latinom är manglat uti denne Fogels beskriffning, och åskådat wåra orters lägenheet angående Solens bortgång, tror iag dem kanskee kunnat råka på des betydelse. Ty will iag korteligen uprepa allenast Plinii ord aff hans 10 bookz 2 cap: p. 655. emedan han summan hafwer aff dhe gamblas beskrifning, dher han så talar: 'Dhe Ethioper och Indianer tala om underliga och brokuta Foglar, men för alla berättar Arabien om Fogelen Phanin (Phænicem) iag weet icke, om det icke är en updictat Fogel, som skall allenast wara en til finnandes i hela werlden, och den sällan eller aldrig är sedder. Han säges wara stoor som en Örn, lysa kring halsen som klara gullet, och sedan den andra delen Purpurröd, och att i ändarna på stierten blandar sigh en blå fergh, och kring hufwudet står som en ull eller borst uthspridd. Manilius Rådherren han hafwer skrifwit om honom: ingen har sedt ho-|423|nom äta nogon maat. Han skall wara Solen helig och lefwa i 660 Åhr, när han åldras skall han byggia boo aff dhe wälluchtande qwistar Cassia och Thure. och der öfwer sedan döö. Af hans Been och merg skall sedan en Mask upwäxa. — Wid den Fogelens död och åter nya lijff, säyes at det stora Åretz omlop hafwer sin omwändning, och Åhrsens wäderleekar tillijka med andra himmelens stiernor komma till sina förra rum och tijder.'

Hwad nu denne Fogelens skapnad anlangar, död, nya Lijff och Lijffzlängd, så äre Skribenterne något åtskilde. Plinius säger honom hafwa stiert, men Solinus nekar dhet. Tzetzes Chil: V. v. 390 säger honom döö uti Ethiopien, och der födas å nyo. Placidius f. 15. F. 39 förmäler dhetta skee uti Assyriæ Landzändar. Solinus c. 36 will dhetta hända uti Arabien. Herodotus l. 2. c. 73. p. 117 uti Heliobole och Solens Tempel. Men Claudianus, i de rum dijt ingen komma kan. Om dhes Lijffzlängdh äro Plinii uthgångne skriffter och M. S. ey enige, somblige hafwa 660 åhr. Andre 640. Andre 360. Ovidius

och Herodot: hafwa 500 åhr. Lactant: 1000, Solinus 540 åhr. Vossius utaff Tacito idol: l. 3. p. 629. nempner 1461 åhr. Ionst: Hist: Anim: aff Alberto nämpner 350. Salmasius till Solinum säger, at wid Amasis Konungen i Egyptens tijd skulle han lefwat 300. Tzetzes Chil: V. v. 390: hafwer 7006 dagar. Uti Fannins Skald och Saga här p. 245 [= s. 257] nempnes 300 dagar. Men uti Furu skald upräknas denne Fogel trenne ljffstijder 300. 1461, och 6940. Nu kan man uthaff wåras gåta och Solens gång här i Norden klarligen förnimma, att under Fogelen Fanin, är ingen annan än Solen affmålat, och när man jemnförer dem med de Grekers, så skall man finna hwilcken hafwer rättast råkat på des lijffz årtaal, och att åren böra genom dagar förstås, som i älste tjder räknades för år, see pag. 160 och 191 [= s. 173 och 204]. Och huru artigt Solen till sina färgor, skapnat och Wingar affmålas, och huru hon småningen kommer igen effter des borttawarande såsom en Mask. Fogelens ferg beskrifwa de kring hufwud stå som Strålar ut, klarare än Gull; det är nu sielfwa Solens Kropp, den ingen, när klar Himmel är, mächtar at see uppå. Wingarnas röda och Purpurfergade skapnadt, äro morgon och afftonrönan, som serdeles när tunn Moln är på Himmelen, gifwer sådan Purpurröd ferg från sig, den man tåål med ögonen åskåda; den blå fergen som blandar sigh ytterst uthi Fiädrarna, är Himmelens ferg den som tager wid och sticker sig ihop med morgonrådnans yttersta strålar. Att han bränner sigh up i Ethiopien och dher dör, är när hon om Winteren för oss är borta, och då wistas öfwer Ethiopiens hetziga Länder. Att han synnes åter wäxa å nyo, och som een Mask krypa på marcken, är när hon först kommer igen, och synnes några dagar intet orcka lyffta sig up öfwer skogen, utan går oc lurar alt under Furu Stammarna. Men |424| sedan, (såsom och Lactantius i sine artige verser skrifwer) at han hänger sig uppå klipporna och tupparna aff trän, är när hon åter i några dagar stiger högre up, och alt än följer skogens tuppar åt, men på sistone får hon wingar såsom Kålmasken om Wåren, då hon kommer öfwer Skogen och flyger up åt himmelen. See dhetta kan ingalunda lämpas till Solen i de södre Länder. Än widare säges hon lefwa i 300 dagar och 65 wara död. Det är att hon för dhem som boo under 69 elev: graden i Cimi (*Cimmeriis*) är 300 dagar til at synas och 65 för dem borta. Den andra hennes lijffztijd, som wåre henne gofwo och war 1461 åhr eller dagar, flööt der aff, att såsom hon borde wäl komma på samma dag oc rum hwart åhr up igen; men hon skiöt ut på det fierde året, så at hon hwarcken på den dagen kom up, eller på samma rum, uthan en dag effter, ty sade dhe henne hafft en swårare och längre död, och senare utkläckt sin unge aff askan än sig borde, ty lade dhe en dag till hwart 4 Åhr, hwar aff Skottåret bleeff, ty när man fördubblar ett års dagar 365 med 4,

så får man 1460, och när man nu lägger denna ena Skottåhrs dagen till, så får man 1461. Och see i detta mål är Taciti räkning rätt, fast han intet förstod hwad genom desse åhr mentes.

Den tridie hennes lijffzlängd gofwo wåre 6940 dagar, der aff, at dhe i 19 åhrs tijdh intet sågo henne årligen komma up i anseende mot Månans ny och fylle, på samma dagar och stunder, och moth Skogen, utan effter 6940 dagars förbij löpande, dhetta då först skee, som händer hwart 19 åhr, der om talat är p. 186, 188 [= s. 199 f.]. Ty när man fördubblar åretz 365 dagar med 19, får man 6935 åhr igen, och när man lägger dhe 5 Skottårsdagar till, som doch ey borde fulla 5 räknas, så blifwer det 6940. dhetta instämmer något så när med det som Tzetzes hafwer lärdt aff dhe Egyptiers lärde skrifware Heremon, at det war 7006 åhr eller dagar. Och är så allenast 66 dagar åtskilnad i så många 1000 emillan wår och Tzetzes räkning. Alla dhe andra huru långt de hafwa farit will i Phænicis ålder, är intet undrandes, emedan de intet förstodo hwad desse åhr betydde. Men att dhe betydde dagar, kan man först see aff dhet at dhet skrifwes wara under Amosis tijd skedt (intet den som leffde wid Herodoti tijd, utan näst för Mose, som sees aff min Chronol: T. 1. lit: *E*). Att Phænix leffde 300 Åhr, då ännu många räknade dagarna för åhr, och då nyligen somlige begynte först räkna Åhrtalet effter Solens gång, då wåre Fäder giordt sina första uttog, see pag: 188, 189 [= s. 201 f.]. Sedan, det som förnämst är, gifwer detta tillkienna, at det war dagar och ey åhr, emedan alla som skrifwa att Åretz wäderlekar, såsom Plinius och Solinus uttryckeligen tala, de fölgde Fogelens lijff och död, bortgång och igenkomst åth. Nu är ingen menniskia som icke med Solens årliga gång fram och tilbaka, serdeles hoos oss, seer dhes wäderlekz största ombytelse, så at Winter är i sin tijd wäl med Sniö och Frost betäckt, Wåren med sine Blommor och fruchtsamma |425| wäderleek, Sommaren med sin hetta oc Sädens mogna, Hösten med Frucht och regn, och at Solen upp och nedergår nästan moth samma puncter i Skogen hwart Åhr. Så att man tryggt kan skrifwa i Almanackan när Wåren, Winteren, Sommaren och Hösten skola komma innom desse 300 dagar som Fogelen Fanin eller Solen hon lefwer, och de 65 dagar hon död är, till sina tijder igen; men att innom den andra des lijffztijd som wåre räknat 1461, kan man intet säya, at om dhet rägnade den 14 Iunii, så skall och på 4 Åhr der effter rägna den 14 Iunii. Mycket mindre att man effter dhe 6940 dagar eller 19 Åhr skall åter på samma dag få Soolskijn eller Regn, Uhrwäder eller Storm. Ehuruwäl wåre Bönder effter Runstafwen, och dhet gyllende talet som faller hwart 19 åhr tillbaka med Månans fylle, troo större delen fullkombligen, at samma wäderleek som war i Ianuario, skall effter 6940 dagar eller 19 Åhr komma

åter i samma måna Ianuario igen. Hwars reglor iag längre fram, för dem begirige i sådant måhl införa skall. Doch är nu dem Lärdom bekant, som offta innom desse 19 Åhr och flere 19 Åhr, hafwa med stoor flijt achtat, at wäderleken intet i anseende til Skottåhrs eller desse 19 Åhrs omgång, hafwer någon wiss igenkomst. Uthan allenast Åhret, moth Solens och Månans gånger. Hwarföre kan man see, huru fåfengt dhet wore at willia achta åretz wäderleek, at komma på samma tijder igen emoth Sohlens och Stiernornas gång i 1000 eller 1460, eller 7000 åhr, när werlden än intet stådt 6000 Åhr, och en menniskia som på wäderleken akta skall, knapt lefwer 60 eller 70 åhr. Sedan och skulle dhet wara 7000 åhr innan en Phænix föddes och syntes, så är och ingen än födder aff sin aska, effter 7000 år än intet förflutne äro. Och om det ey mera wore än 300 åhr, så wore för een menniskia dhenne tijden nästan för lång at lefwa en Fogel ut, des utan motte till deth ringesta effter Christi tijd han syntz 5 gånger warit födder. Sluta derföre wäl Salmasius och Vossius med alle lärde, at ingen sådan Fogel warit nontzin til, men hade dhe sedt på Grekiske Poetens Nonni Dionys: M. v. 396. som leffde effter någras mening i Keysarens Theodosii tijd för 1300 åhr sedan wijdh pass, så hade dhe klarligen sedt, att lijkwähl någon endast af de gamble hafwa förstådt genom Fogelen Phænicen eller Fanin, Solen. Fast Nonnus sielff intet weet hwart han skall lämpa det, att han döör och bränner sigh upp, och en ny Fogel wäxer igen; uthan twifwel aff samma orsaak som mångom androm Lärdom i Werlden skedt är, att sedan Gåtorna här ifrån om Sohlens gångh äro till dhem på dheras Orther uthkomne, och dhe tijd effter tijd, blifwit gambla och afflexna, hafwa och sedt dhem intet kunna lämpas till Sohlens eller andre Himmelske Kroppars lopp hoos sigh, så hafwa de intet förstådt hwad de skulle giöra aff dem, uthan när någon Poet har williat något skrifwa, hafwer han tyckt sigh ingen liuflighet kunna bringa medh sina Werser oc Wijsor för andras Öron, dher han icke något aff dhe älstas Gåtor och Sagor til-|426| lijka införde, fast han der til ingen besked wiste; såsom mången än i dag giör, hwilken lijknar stoora Hieltar wijdh Phænices, Griphos, Osires, Mercurios och andre sådanne, och wetta intet hwadh dhesse orden hafwa rätteligen hoos dhe gamble att betyda. Wij willie komma till Nonni ordh som införer ibland åtskillige Solens nampn aff alle slags Folck nämbde och så dhetta nampn *Phœnix*, säyandes i 396 versen: 'Hoos dhe Euphrater kallas du Bel, hoos Lyberna Ammon, hoos Flodens Nili inwånare Afian, hoos Araberna Satur, hoos dhe Assyrier Jofur, och en helig Fogel Phænix kallas du, som förer tillsamman öfwer titt boo och Altare allehanda wällluktande Trän, lefwandes i 1000 åhr, då du ditt Lijff ändar, och åter föder aff dig sielff en lijka Fogel, wijsandes tijdernas omlop, lychtandes din Ålder med Eld,

och medh Eld födes du på nytt. De Egyptier är tu till äfwentyrs Sarafia, eller Jofur, eller sielfwa Tijden, eller Phaeton, eller Mithor, eller dhe Babylonier sielfwa Solen, och de Græker Baldur.'

Dhesse ord gifwa nu nogsampt tillkienna att *Phænix* är så wähl Solens nampn som dhe andre. Men hade dhe hafft wåras Gåtor så fullkombliga, som dhe hoos oss finnas om Solen, eller till det ringesta dhen Summan iagh aff dhem infördt pag. 264 [= s. 275] och warit här i Swerige och merckt Sohlens gångh, så hade dhe gamble, som senare Lärde, noghsampt kunnat märckt, Sohlen under Phænicis nampn, här döö och komma till lijffs igen. Utaff föregående sees och huru Solinus och dhe gamble äro förståendes, i dhet dhe kalla Året det stoora Åhret, som kom igen, eller hade sitt omlopp, när Fogelen Fanin han kom igen, nembligen Sohlens Åhr, som bestod aff 365 dagar, förty dhet är nogsamt wijst, att dhe äldste hafwa först brukat, at kalla Dagar Åhr; och dhet war dhet minsta Åhret, och sedan Månans omlops år, som war dhet mindhre Åhret, och omsijder Sohlens Åhr, som war dhet stoora åhret, och sedan när dhe funno Skottåhrs dagen och dhe 19 åhrs omlopp, blefwo de kallade största Åren. Men ingalunda kunde dhe förstå dhe 1461 Åhrs omlop, som dhe Egyptier omsijder räknade, om hwilket är talt pag. 195 [=s. 208]. ey heller 7000, emedan dhet är wijst att först wedh Mosis tijdh begynte dhe uthi Egypten och de an-|427|dre Orter dher om kringh att räkna rätta Solennes åhr, och reda långt för Herodoti tijd wiste dhe tala om, att Phænix Fogelen han kom igen med det stora året, och åter flögh sin koos; nu war intet emellan Mosis och Herodoti tijder 1461 Solennes åhr förflutne, ty kunde och intet förståås genom dhesse 1461 åhr dhet Egyptiska stora åhret, som kom igen med Fogelen Phanin eller Phænice, utan dhet gemena Skotåret. Här är och rätt märckeligit at achta, att såsom wåre Fäder sågo Sohlen såsom dränckia sigh i wår Oridan och Östersiön, så dichtade de Oridans teckn på himmelen just i en linia, under deras Horisont dagjemningen (*Æqvatorem*) och målade dhen sträckia sig alt mehr och mehr i söder, alldeles såsom Solen hon går diupare och diupare under Jorden, och såsom Östersiön sträcker sig från norr i söder; der dhe och genom en annan gåta, äfwen så affmålat under jorden längst i söder hennes skepp, med hwilcket hon bränner sig upp, då hon der igenom affmåhlas för oss, som död för des bortawarande. See p. 315 [= s. 323]. Äfwen hafwa de affmålat henne genom Fogelen Fanin, på Himmelen längst i Söder under Jorden upbrännas, såsom sees kan på dhe Lärdas Himmelska Kloot och Glober. Hwilka affmålningar, i anseende till oss alla här i norden äro under Jorden, men intet för de Egyptier, Araber, Ethioper och Chaldeer. Hwar aff man och uttryckeligen kan see, at såsom Solen aldrig för dhem är borta och såsom död,

så kunna dhe och intet dichtadt henne hwarcken sig dränckt, eller med sitt skep, eller och uti sitt boo upbränt, emedan alle desse tecken synas uppe för dem på himmelen öfwer dagjemnaren (*æqvatorem*) men för oss, hwarest Solen sigh således skickar genom des bortawarelse; så äro och gåtorna här dichtade, och dhes affmåhlningar satte under jorden, i anseende til oss, så att de aldrig här komma att synas uppå Himmelen. Ty här i norden der Solen är borta är Norstiernans högd wid pass 70 grader, och der utöfwer, hwarest dheras Horizont lychtas moth 20 paralel cirkelen på andra sijdan om dagjemnaren eller medellinien (*æqvatorem*), och altsåledes synes allenast det öfwersta aff Oeridan på Himmelen, dher Solen först begynner synas gå under, men alt det öfriga är inunder Horizonten mot 30 och 40 paralelen. Men Skeppet Argo och Phænicis boo och Altare äro alldeles under Horizonten. Men för dhe Egyptier, Araber, Ethioper och Chaldeer, är Norstiernans högd allenast aff 20 och 30 grader, hwarföre deras Horizont stiger in till 60 och 70 paralelen aff medellinien i söder, och altså heela Oridan med Solens Skepp Argo, och Phænicis boo och brand synnes för dhem altijdh på Himmelen. Wari så nogsamt talt om Fogelen Fanin. |428|

6. Ibland Solens nampn är och wijst här pag. 150 [= s. 163] att hon bleeff kallat Dagen. Uti Philisteers stad Az-ot eller Asdod, der dyrckades *Dagon* med mechta stoor wördnadt som läses i 1. Sam: 5 Cap. 4. v. Hwilckens beläte som Selden: Syn: 2. Cap. 3. p. 263. beskrifwer aff de gamblas skrifter skulle warit ofwan midian lijk een menniskia, och nedan dehlen een Fisk, hwilcken kommit öfwereens medh een annan affgudz beläte, benembd Oan (*Oannes*) som hafwer talat som en menniskia, och hwar dag om Morgon kommit upp aff Hafwet, och om Affton wid Solenes nedergång gifwit sig i Hafwet igen. Hwilcken dhem lärdt allehanda Konster, Åkerbruk, Byggerij, Lag och rätter. Men om denne affgudens belätes nampn komma de Lärde intet öfwerens, emedan somblige wilia honom hetat *Dag*, aff Hebreiskan som betyder een Fisk, andre aff ett Pheni[ci]skt ord, som skall bemärkia Säd, effter Eusebius l. 1. præp: Evang: p. 36. aff Sanchoniat. säger, at han och hetat *Sito*, som betyder Säd. Det Pheniciska ordet *Sit* kommer öfwerens medh wårt Säd. Doch wijsa intet dera at det betydde Solen och dhes Son Dagen, hwilcka lijkwäl under dennes skapnat och des belätes wäsende klart nogh beskrifwas. Dhet som lätteligen dher aff tagas kan, at han med Solens upgång uti Hafwet nedergick, alldeles affmålandes den rätta dagen, som är Solenes son och afföde, som wijst är p. 150 [= s. 163]. hwilcken föllier Solen åt som skuggan Kroppen. Att han affmålades halff Menniskia och halff Fisk, så betydde menniskian Solen, såsom uti mångas beskrifningar nogsampt wijst är: att Solen affmålas altijd under en ung men-

niskias ansichte. Och Fisken betydde det hennes nedergång om natten war uthi Hafwet, såsom Skalderna henne genom seglande, simmande och åkande genom Watnet affmåhla. See pag. 71 [=s. 84]. Så och att hon war watnetz Son och afföde, som i nästa Capittel wijsas skall. Och när man tillseer så wåra, som de Grekers Scalder och Poeter, så finner man dem altijd de ting, som uthaff åtskillige saker och wäsende ihopsattes eller regerade, at de skapade och affmålade deras beläter, äfwen sådana, som woro aff åtskilligas Kroppar ihoopsatte, at betyda heela des wäsende. Såsom, när de wille affmåla en Åkerman, så målade de hufwud som een Menniskia, och Kroppen som een Oxe, emedan Menniskian hon regerar Oxen som drager Ooket och Plogen i Åkeren. Äfwen så en Ryttare, målade de Hufwud som en Menniskia, och Kroppen som en Häst. En Siöman affmålades hufwud som en Menniskia, och Kroppen som een Fisk, effter han regerade Skeppet i Hafwet. Der aff kom att Neptun eller Nicudur feck en sådan skapnadt; men Jofur effter han war Landzens Fader, och en Åkerman en Oxekropp, och Mars eller Tyr een Hästskapnat. Äfwen så affmålades de Himmelske Kroppar genom åthskillige slagz beläten ihopsatte, att wijsa dhess åtskilliga gång och wäsende. Såsom det är wijst, at Dagon de Philisteers affgud rätteligen betydde So-|429|len, så wijda som dhess Son Dagen är ett Giötiskt nampn, hwar under och affmålades så Solen som Watnet och Jorden, hwilkom dem hafwer gifwit Säd, lärdt dem allehanda Konster at föda sigh i Werlden, byggia Land och städer, Lag och ordningar, hwar om i nästa Capittel mera; så seer man och af hans slächt och säte, at han war aff Giöterne och Swerige uthkommen. Hans säte och Hufwudstad heet *As-ot*, hwilcket betyder Gudarnas stad. As- är Gud och Ot och Öde är Stad, landskap och heemwist. Hans Fader war Satur eller Illur (*Ilus*), som Euseb: præparat. Evang. l. 1. p. 36. witnar af Atlenningarnas Skriffter indragne aff Sanchoniat. och Atles Broder. Satur wara Solens affbild, så wähl som ähretittel, är offta wijst och igenkännes här, aff det Eusebius sielff der säger, at han och heet Ill, som är Ellens eller Solens nampn, aff dhet hon lyser och bränner. Om Satur och Atle är nogsamt talt Atl. T. 1. cap. 28. p. 688 [= s. 432] och här p. 114. 140 [=s. 126, 153]. så at ingen twjkan kan mera wara om hela Saturs släckt at hon här ifrån nordan är kommen, hwilcka genom sina personer dichtat gåtor om de Himmelske och Jordiske kroppars wäsende.

7. Det är wijst pag. 145 [= s. 158] at både Solens såsom Eldens så och Saturs nampn är Loge och Loje, dädan December månat är kalladt Loje månat, (see p. 171 [=s. 184]), då Solens igenkomst wördades och frögdades. Så och Lojer-dag (*Saturni dies*). Det och Celsius i sin Comp: Ecclesiast: c. 6. p. 76 tillstår. Denna Solenes Fäst som iag så widlyfftig hafwer beskrifwit, wa-

rit aff wåre Fäder begynt hållas på den 16 dagen i månan Loj eller Thors måna, effter Solens ingång i Stenbocken, först genom de 5 Fyrejulsdagar, då de tackade och lofwade Solen och Jorden för dhet gamla Året, och på den 20 begynte offra för det nya Året, då högsta Fästen höltz, men serdeles på dhen Dagen som Månan war i fylle, han är och utkommen till de Perser och Chaldeer, såsom sees aff Atheneo l. 14. p. 639. der han säger: 'Berosus uti sin första book om dhe Babyloniers handlingar hafwer skrifwit, att på den 16 dagen i månan Loj, så hålla dhe i Babel en stoor helg i 5 dagar, som de kalla Saxe helgen, i hwilken helgh Drängiarna dhe råda öfwer Huusbönderna, och en aff Drängiarna sättes för Huusbonde i Huset, den dhe kalla Tzogen (Zaganem) klädder i Kunglige kläder. Om dhenne Fäst talar och Ctesias i de Persiske handlingar.'

Hwem hafwer kunnat artigare beskrifwa wår Julefäst och des förnämsta leekar, och på hwadh dag, och i huru många dagar han höltz, än det Atheneus här giör aff Beroso, en aff de äldste Skribenter. Och såsom namnen äro frem-mande för de Lärde som här nempnas, så Månans, som dens, som Drängiarna satte sig til Kung, så hafwa de lärde intet wist på hwad måna detta är skedt, icke heller hwadan dhe Babylonier denna Helgen hafwa bekommit, som sees aff Seld: S: 2. c. 13. p. 342. Några hafwa slutit at den stora dhe Chaldeers och Persers Keysare Cyrus |430| skulle den hafwa instichtat, Scytherne til ära, som och kallas Saxer, det allom aff Mela, Plinio, Solino och Eustachio är bekandt, som Strabo l. 11. p. 512 talar: 'Cyrus när han gick ut emot de Saxer eller Schyter, bleff han slagen aff dem på flychten: ty drog han sig tilbaka dijt han hade sitt läger, hwarest han sina maatwaror med allehanda wijn i förråd lemnat: och när han hade ljtet hwijlat sig med sin krigzhär, så drog han aff om en qwäll, lijkasåsom han wille fly, och lemnade så hela lägret fullt med wijn och maat. Men drog intet långt der ifrån, utan såsom honom syntes wara gagneligit till sitt nya upsåt. De Schyter eller Saxer följandes effter, när de sågo ingen i lägre, lade de sig på fyllerij, och drucko sig öfwer fulla. Cyrus när han såg dem galna och druckna, öfwerföll han dem, och blefwo endels som sofwo dräpne, endelz som dantzade och lekte, föllo Fienden i händer, så at mäste-delen blefwo slagne. Cyrus mente denna stora Seger honom aff himmelen tillfallen, instichtade sin Gudinna som han effter deras landz sed dyrkade, en helig Fäst til ära, och kallade den Saxers Fäst: Och hwar som nogorstädes ett Tempel Gudinnan til ära war bygt, dher skulle dhe hålla denna lustiga spring- och dantzefästen Saxerna till åminnelse, natt och dag klädda som Schyterna, och effter deras sätt, Manfolck som qwinfolck pläga sig med Wijn, ööl och Maat, och allehanda dantzer oc leek.'

Artigt beskrifwer här Strabo wårt Julegästebod med des lekar rätt lefwandes,

såsom han sielff det här skulle hafwa sedt, men dhe som sluta aff dhesse ord at denne Fäst då först skulle warit instichtat aff Cyro Scytherna til ära, de han då öfwerwan, är intet lijkt. Ty det är wäl wanligit at giöra stora giästebod och segerfäster, när man en Fiende wunnit, men intet sin Fiende til ära at effterfölia dem i deras seder och låter, uthan stora Kungar de pläga sig sielff och sina landzmän, effter deras sätt och wijs, till åminnelse fijra. Derföre sluter rätteligen Seldenus p. 346 således: 'Sannerlig aff de Assyriers och Babyloniers gamlaste seder tror iag fullkomligen så och aff de gamlaste Scribenter Beroso och Ctesia, at denne de Saxers Fäst war mycket äldre än Cyrus. Detta sluter iag der aff, at icke allenast Berosus uti sin första book, der han talar om de aldraälsta Babyloniers handlingar, sätter ibland dem denna Fäst, utan och Ctesias skrifwer om detta långt för än han kommer till de Persiske handlingar.' |431|

Men aff Iamblicho uti Photii Bibliotheca indragen, så och aff Hesychio, sluter Seldenus at denne Fäst är aff Schyterne först updichtat. Hwilcket och Strabonis ord medgifwa. Men, hwad skulle Seldenus sagt, om han hade warit i Swerige och sedt wåra Julefäster i Loj måna på den 16 dagen som Procopius talar, see p. 185 [= s. 198] oc Atl: T. 1. c. 5. då Solen begynte wijsa sig på Bergen, at de henne til ära denna Fäst instichtade, och at dhe ibland de förnämsta leeker brukade Kungspelet, som och än i dag skeer, den iag och sielff spelat med, och den stora nåden hafft, då H. May:t Drotning Christina den hölt här i Upsala, förnedrandes sin stora Majesteteligheet, och iklädde sig een Hollensk Stugupijgas dräckt och giorde 2 personer aff Adel til Konung och Drotning, hwilcken leek iag infördt hafwer i Atl: T. 1. c. 28. p. 696 [= s. 437]. Och Seldenus hade fådt kunskap, hwad denne leken hade at betyda i anseende till Solen och Jorden. Wij hafwe wijst at Solen är en Konung och Jordenes Man och Herre, men Typhon som är Winteren och Solens Träl han dräper Solen och medh wåldh will taga Jorden till hustru, men hon winner honom öfwer med sin son Ååre (*Orus annus*) och får honom fången, men åter gifwer honom lös. Detta wille de affmåla genom deras Kungsleek, at den som war Konung i landet, eller en Herre på sina godz, eller en Bonde och Huusbonde i sitt huus, han satte en sin Tienare eller Träl i denna Julhelg till Konung eller Huusbonde, såsom då winteren och kölden war Sohlens huusbonde, och sigh sielff giorde han till tienare eller träl, såsom nu Solen i det stora werldenes huushåld, war nu Tyfwens winterens träl om Jultijden. Huru de Greker denna wår Kungzleek effterfölgt och at de då alt sitt Folck, Drängiar och Trälar wäl spijsat, och låtit dem leeka, springa och dantza, och den seden aff wåre Fäder tagit, är wijst i Atl. T. 1. c. 28. Widare at denne Fäst höltz om winteren uti Decemb: måna, synes klart aff denne månans Giötiske nampn Loj,

och at han begyntes på 16 dagen effter Solens ingång i Stenbocken, då hon igenkom, det och de Romarer giorde, af oss lärde, som wijst är här p. 183, 184 [= s. 197 f.]. Det är ett oryggeligit skiäl, (fast ingen hwarken Historicus eller Poet kunde dhet bewitna) att denne Fäst war från wåre Schyter kommen til de Chaldeer, Greker och Latiner, emedan Solen aldrig för dem är borta, utan för oss, som på den 16 dagen få henne först up i Cimi marck at see, då denne Fäst hålles, hwar effter Runstafwen skurin är. Förutan, att nu månan hade sitt nampn effter Giöterna, så witnar och Athenæus här, att den de uthwalde till sin Kungh i dhetta Julegästebod, han kallas *Zogan*, hwilcket ord är och för dem fremmande. Zogan är på wårt gamla språk som det och skrifwes med Þ. som är *Ths.* eller *Z.* en anförare, aff Thoga, det är anföra, dädan thoga, draga på tog, krigztog, när man förer uth sin här, och dädan Här-tog, Hertztog, en Krijgzanförare och Konungh. See Atl: T. 1. c. 33. p. 755 [= s. 474]. Elliest wijses och aff Athenæo, at denne Fäst höltz om winteren, ty han talar i samma rum, jemnförandes dem med dhe Latiners Saturs eller |432| Julefäst, säyandes: 'Medan wij sittia och tala med Masurio, så gofwo dhe oss den andra anredningen eller måltijden, icke allenast uthi Saturs eller Julehelgdagarna, då de Romarer pläga sina drängiar, och tiena dem, hwilcken seed de hafwa bekommit aff de Greker: emedan på samma tijd uti Creta Mercur til ära hålles en lijka Fäst, såsom Caristhius i sine Historier skrifwer, at deras drängiar de sittia och äta, hålla sigh lustige och glada, och dheras Huusbönder stå och achta up och tiena dhem. Dhetta skeer och hoos de Trosaboar, uti månan Geræstione, då de uti många dagar hålla sådana lustiga Samqwäm och marknader. På een wiss dagh, så komma Drängiarna ihop med sina Huusbönder och Borgare, och leeka tillsamman och Huusböndren pläga sina Drängiar såsom Caristius skrifwer.'

Uti Brädden aff Athenæo, finnes dhen lärde Dalechampii anteckning, att han intet kan finna hwad Måna denna Geræstion hafwer warit, icke heller kan iagh finna den aff Scaligero de Emend. Temp. Men man kan snart finna detta aff heela deras Fästs beskrifning, att det warit i Decembri när Solen igenkom, emedan denne Giästebodz seeden då brukat är jämlijk alla dhe andras som hafwa följgdt oss effter, både uti Giästebodet, såsom Marcknaden, den wåre Disa till ähra samma tijd höllo i första fylle see p. 185 [= s. 198].

8. Solennes nampn warit Jon (*Ianus*) och hennes wäsende genom een Konungs eller menniskios lijknelse affmålat genom 2 Hufwuden, hafwandes 2 Drickshorn i handen, ståendes widh ett bord fullt med Maat, som affbildar den stadiga Julekosten som i 19 dygn aldrig borttogs, är wijst pag. 149 och 175 [= s. 163 och 188]. Hwadan de Romarer som i senare tijder begynt sitt

Åhr effter wår seed om Winteren fingo sin trehufwade *Ianum*, och kallade första Månan *Ianuarium.* Hwilcket ordz uhrsprung dhe wäl ärkienna aff *Iano*, men halfwa delen aff ordet *arius* wetta de intet; hwilket är hoos oss Åår e. Och är dheras *Ianuarius* förderfwat ord aff wårt Jonaåre, see p. 179 [= s. 192]. Om hans tillkomst uti Italien, och att han war aff wår Saturni slächt, seer man först aff Arnobio pag. 117. der han indrager dhe gamblas skriffter att dhe mente honom wara Urans (*Vrani s. cæli*) och Hexgautes (*Hecates*) affkomne. Plutarchus i sin Paral: p. 307 säger honom wara Saturni Son, och således Urans Soneson. Och i sina qvæstion: Roman: p. 274, 275. säger han att det är all mans troo och mening, att Satur han war fremmande i Italien oc kom dijt seglandes. Och p. 269 ställer han uthi en twijkachtig frågan, om han icke kommit från Grekeland ifrån staden Perrhæbia. Men wij hafwe wijst uti wår Atl: förra deel att Grekerne intet ärkiände Satur för sin Fader, utan Cecropem. See Atl: T. 1 c. 28. pagin. 697 [= s. 437]. Utan att han hafwer uthrest så till Grekeland som Italien, och andre or-|433|ter i werlden, och nedersatt Folck och nämpt Folck och Städer effter sig. Såsom Berrhæby är Byars namn uppå bergen, som tusende sådana här i Swerige kallas, och dhenne uti Grekeland beskrifwes warit på berget Olympo, som sees aff Ortelio, Livio och Strabone, hwilcket Bergh och hade nampn aff wåre Scyther och Thracier, som wijst är aff Strabone pag. 116 [= s. 128]. Elliest såsom Satur heet och Bore det wijst är Atl. T. 1. c. 28. p. 700 [= s. 439]. så kallades aff honom månge Byar: Boreby, Bæro, Borre, Boresta, Borren, Berehem, Borum. Såsom uti Phænicia der han dyrckades bleff det rum nämpt *Beroe.*

Huru de fremmande, så Egyptier som andre, fordom effterfölgt den seden wij aff älste tijder och än i dag bruka, at Juletijden när det gamla Året lychtas, och det nya begynnes, sättia borden fulla med Maat och det in til 20 dagen, witnar Lill: Gyrald: S. 16. p. 387. utaff den H. Hieronymo; som leffde widh pass anno Christi 400. och på de orter wistades, säyandes: 'Uti alle städer och serdeles i Egypten hafwer warit en gammal sedwänia at på yttersta dagen uti yttersta månaden satte de borden fulla med allehanda slagz maat, och ett stoop med miölska, tackandes för förra Året, och önskandes lycka för det tillkommande.'

Fast nu dhe Greker, Latiner, Chaldeer, och Egyptier brukat åtskilliga sina Åhrs begynnelse, som wijst är p. 296 [= s. 305]. Så hafwa de lijkwäl med Solens gång slutit och begynt effter wår seed Solenes Åhr, dhet iag wijst p. 287 etc. [= s. 295 f.] och flerestädes. Förutan detta, så är klarast at see aff Iani beläte (fast wij intet hade aff de Grekers och Latiners historier at han woro uthkommen till Italien) at han war här ifrån till dem, och intet från någon

annan ort kommen, effter som Macr: Sat: l. 1. c. 9. p. 226 således dhet beskrifwer: 'Dädan är hans beläte mästedels så affbildat, at han i högra handen är tecknat med 300 dagar, och i den wänstra 65 dagar, til at wijsa hela Åretz omgångh. Hwarigenom Solennes största krafft wijses.'

See huru öfwermottan dhetta instämmer med wår 5 gåta p. 245 [= s. 256] at Fogelen Phanen (*Phœnix*) han leffde i 300 dagar, och 65 war han död, och den 9 gåtan att Atin (Solen) war giälder och åter läkter, och kom öfwer ens med sin hustru Freja (Jorden) at han i 300 dagar (dhet är 10 månar) skulle wara hoos henne och giöra henne fruchtsam, men i 65 dagar hålla sig ifrån henne under Jorden. Hwar aff man och seer att de fremmande Skribenter see pag. 423 [= s. 435]. som råkat på at Phænix leffde 300 Åhr, de hafwa rätt bekommit aff wåras Sagor hans lijffzlängd, fast de intet wiste at ååren woro fordom dagar. At Ianus nu håller i den högra handen de 300 dagar, det betyder den norska delen aff werlden, såsom och Egyptierne förstodo som sees p. 401 [= s. 413] då Solen är i nordan 300 dagar att synas, men i wenstra handen 65 dagar, det är den södre delen, som och dhe Egyptier kalla, och Solen då för oss i söder under Jorden wistas. |434| Hwar aff man klarligen seer at ingen Ianus, ingen Phænix, ingen Attis är funnen, eller warit, eller updichtat aff honom någre gåtor der ute, utan här i Swerige, och sedan till dem utkommen.

9. Uti dhen 7 gåtan p. 250 [= s. 261] är förmält, huru såsom Attin jagade, och bleff aff Trollen intagen i berget och genom Thors hammar, som sönderslog berget, utsläpter effter 36 dagars fängsle, som är Solens affbild der hon up i Cimi är 36 dagar borta. Denna gåta är utkommen till Polen och de Slaver, fast hon uti något är ombytt, såsom altijd skeer i sådana gambla berättelser och skriffter, dher om Æneas Sylv: f. 3. så talar, beskrifwandes de Littover: 'Somblige de dyrka Solen, och en stoor jernhammar, aff hwilcken Hieronymus Pragensis frågade hwad det skulle betyda at de denna hammar dyrkade: hafwa de swarat at Solen fordom war nogra månar borta, den en mächtig Konung hade inslutit uti en borg. Då togo Himmelstecknen den jernhammaren och slogo bergen sönder och släpte ut Solen.'

Dhet är allom bekant att Solen aldrig är borta för dem i Littoven eller Polen, men för oss upp i Cimi Lapmarck hwart Åhr, några månar mehr och mindre, som de liggia längre nor till, hwarest man finner på alla Lapparnas trummor, Thor eller Jofur stå affmålat, med en stoor Jernhammar i handen, med hwilcken säyes Solen wara frelst uthur Berget.

10. Det är nu wjst uti hela detta widlyftiga Capitlet, at Solens dyrckan är aldraförst här utur norden kommen till andre Folken i werlden, genom åthskillige Gåtor och nampn, som alla gå ut der på, at hon sörjes en lijten tijd

om Året om winteren då hon under Jorden är, och at hon medh stoor glädies Fäst wördades när hon igenkom, hwilken seed de andre Folcken effterfölgt, fast dem intet Solen warit borta om Året, och detta alt bekräfftat aff de Hedniske och Christnas Scribenters gamla och ungas rijka bewitnande, nu will man allenast wijsa detta aff den helga Skrifft, som är Sielfwa Sanningens ord och grund, och sluta dhetta Capittel. Ezechiel Propheten i dhet 8 Cap. 7 versen säger: 'Och han hade mig in til gårdsens port, och sij ther war ett hål på wäggen. Och han sade til mig: Tu menniskiobarn bryt igenom wäggen.' 10. vers: 'Och då iag kom in och såg til: sij, tå woro ther allahanda beläte, Matkars och Diurs, altsammans styggelse och allahanda Israels huus Affgudar, allestädz om kring wäggiarna giorde. För hwilkom stodo 70 män aff de älste i Israels huus, och Iasania Saphans Son stod och så ibland dem, och hwarthera hade sit röökwärk i handena, och ett tiockt damb gick up aff rökewärcket.' 13 vers: 'Tu skallt ännu see större styggelse som the giöra. Och han hade mig in til then porten på Herrans huus som nordan til är, oc |435| sij ther sutto Qwinnor som begreto Thamus (Adonim).' 15 v. 'Och han hade mig in i indra gården åth Herrans huus, och sij för dörena åt Herrans Tempel emellan Förhuset och Altaret woro fem och Tiugu Män som hade wändt sin Rygg åth Herrans Tempel och Ansichtet öster uth, och tilbodo mot Solens upgång.'

Här skifftar Propheten Ezechiel alt dhet stygga Affguderij lijkasåsom uti trenne slag, och synnes tillägna dhe 3 stora Werldennes delar hwart sitt, såsom 1. söder delen Africa, hwars förnämbsta deel war Egypten, allahanda oskiäliga Diurs dyrckan. Dhet är ingom obekant som läst Ciceronem lib: 1. de Nat: Deorum, der han säger: 'Hoos dhe Egyptier äro större tankar och wördnat för en hoop oskiälige Diur, än hoos dhe Romarer för deras helgaste Tempel, oc Gudars beläten.'

Hwad för slag det war, upräknar Euseb: (præpar: Evang: p. 49) een hooper, som war Oxar, Getter, Crocodyler, Hundar, Kattor, Storckar, Ormar och andra diur. Ja, Iuvenal: Sat: 15. säger: 'De torde intet äta Puurlöök och Rödlöök.' Ty spåskar han dem dher hoos, säyandes: 'O hwilket heligt folck, hwilkom Gudarna wäxa up i deras Trägårdar.'

Ty säger Iosephus i sin andra Book moth Apionem lib. 2. rätteligen: 'Om Werlden hade emottagit de Egyptiers Affgudadyrckan och Helgedomar, så skulle snart hela werlden blifwit full med oskiälige creatur, så at menniskian intet hafft rum på jorden.' Utan twifwel, emedan dhe så många oskiähliga Diur intet tordes slachta. Derföre swarar Moses Pharao, såsom den Latiniske uttolckaren lyder, uti des 2 Books 8 Cap. 26 vers: 'Om wij slachta til offers de diuren som de Egyptier dyrcka och tillbidia, så skulle dhe stena oss.'

Är derföre widare til achtandes det Ezechiel säger, som synes och peka på de Egyptier, at de hade rökelse för desse stygga diurs beläten. Hwilcket iag tillförende aff Macrobio p. 237 wijst, at de brukade intet annat offer än som Röökwärck. Genom dhen andra affgudadyrckan som Propheten sågh wid den norre porten på Herrans huus, der Qwinnorna begreto Thamus, wijses den affgudadyrckan som uti Europa war, och serdeles des norska deel Swerige, som war Scythernas Säte, och hade fordom största machten i Europa, som wijst är i Atl: T. 1. c. 10. p. 438 [= s. 274]. Thamus wara Sohlens eller Adonis nampn, är wijst pag. 144 [= s. 157]. Det och Seldenus, Vossius och andre Lärde tillstå aff den H. Hieronymi uthtydning öfwer Ezechielem, der Seldenus p. 332. S. 2. indrager Thamus Fäst således: 'I dhenna Helgen söryes han af qwinfolcken såsom döder, |435 bis| och åter lofwas och berömmes med lust och glädie, såsom den å nyo fått lijff.'

Seldenus med de andre Lärde, såsom de intet kommit under rätta grunden, huru Solen här begretz aff wåre Fäder, hwilcka dichtade denna sorg om jorden, som war Solens qwinna och Hustru, och des Tårar sniö och Regn, icke heller at Thamur är ett Giötiskt, så Solens nampn, som en Konungz, och på Finska Thamus, ehuru han tillstår p. 397. at dhet måtte wara Solen; så hafwa de intet heller råkat på, hwarföre här aff Ezechiel enkom säges, at nordan til begretz Thamus, och att Qwinnorna dhet giorde. Hwilcka begge ord utwijsa rummet, nembl. längst under Nordan, och Qwinnorna, Jordens affbild, som kallades Solens Hustru.

Genom dhen tridie Affgudadyrckan som nämpnes skedt i öster mot Solens upgång, synes Ezechiel råkat på de Chaldeer oc Perser som bodde i öster och hade största wälde i Asien och tillbodo Solenes upgång, som nogsampt kan wijsas aff Curtio l. 3. c. 3. p. 39. at Darius han förde Sohlens beläte öfwer sitt Tält, och at dheras seed war, intet utföra Hären, för än Solen war upgången, henne til wördnat. Så och aff Ovid: l. 1. Fast: v. 193. at de Perser offrade til Solen en Häst.

Nu såsom wijst är at Egyptierne, de Phenicer, Perser, Chaldeer, och andre hafwa dyrckat Solen, och dhe Egyptier det giordt under många diurs lijknelse, hafwa och begråtit Thamus, Adonin, Attin, Apin och andre sådanne kroppar, som bemärkia Solen, fast större delen aff gemene man intet det förstodo, mycket mindre hwarföre dhe begrätes såsom döda, och åter sigh frögdade öfwer dem såsom de hade fått nytt lijff igen, dhet Theophilus til Autolicum bekiänner. Ja och Judarna sielfwa giorde detta när de föllo från den Ewiga och Rättferdiga Gudens dyrkan, till desse Hedningars styggelse, såsom här Ezechiel dem förkastar, lijkwäl säger intet Ezechiel at i Söder, eller uthi öster, eller i

wester, begreto de Thamur, utan i norre porten, williandes der med gifwa tillkienna hwadan denne affgudadyrckan war först utkommen, nemligen ingen annor städes än ifrån nordan, der Solen för des bortawarande söryes. Seldenus p. 383 talar och aff Ptolomæo 'at de som boo utom den norske Trikanten (Trigono Aquilonari) de tillbidia Venadis och Audon, och deras helgedomar med söryande fijra och begå.'

Dhetta skrifwes intet om dhen Trikanten som är i söder, dhen Stiernkijkarom är så wäl bekant som den norre. Solens nampn Thamus finner intet Seldenus ey heller de andre at det warit Hebreiskt ord, icke heller på det Egyptiska språket, fast dhet skall betyda Solen, hwilcket de slöto aff de wanlige seder som skedde Thamus uti dyrckande till ähra, at dhe woro lijka med den dyrckan som Osir, Atin, Audon och Äfian wederfors. Men Seldenus menar det lijkwäl warit Egyptiskt, emedan några personer uti Egypten det nampnet brukat. Menar och at de skrifwa orätt som hafwa Thammur, och icke Thammus. Men de äro bägge rätt både med *R.* och *S.* så |436| och medh ett *M.* eller tu. Wåras skriffter nemna Thammur och Thamur, men Finnarna Thamus see p. 142 [= s. 156]. Och är mycket tänkwärdigt att Finnarna än i dag kalla den första månan i året, T a m m i - c u, som wij nu kalla merendels Thors måna, och dhe Latiner *Ianuarium*, som fordom war den yttersta i året då Solen sig giömde och begretz som wijst är, och är ihopsatt aff 2 ord Tamus det är Solen, och Cuu är Månan. Såsom man seer aff H e l m i - c u u *Februarïi* Måna, M a l i s - c u u, *Martii* måna etc. See Florin: Lexic: c. 1. p. 4.

När Israeliterna hafwa denna fäst begått är artigt at see aff 1. Konungabokens 12 Capittel och 33 v. hwarest näst för talas om K. Jerobeam, huru han föll i affguderij och upsatte gyllende Kalfwar som woro Solens afbild, der om tillförende talat är; 'Och offrade på altaret, som han i Bethel giordt hade, på 15 dagen i ottonde månaden, hwilken han utur sitt hierta uptänkt hade.' I versen näst för står och så: 'Och han giorde en högtijd på 15 dagen i ottonde månaden.'

Denne ottonde månan effter deras Årsräkning genom månar, han föll in emellan November och December. Ty såsom de begynte sitt Åhr och första Måna wid Påsketijden, sedan Solen stigit i wäduren, och dhet första fylle som då inföll, hwilcket stundom kom i Martio, och merendels i April, nembligen wid pass emellan 21 Mars och 27 April effter sombligas uträkning, så föll den ottonde månan in på November eller December. Och altså hade Jerobeam stält denna Solens under Kalfwens belätes Fäst, just effter wår Juletijdz fäst, och det på 15 dagen i månan, då månan gick i fylle, då första glädies Fästen hoos oss höltz som kallades Disting, effter månan war nu kommen till sitt

fulla lius mot Solen. Här är och lijka at achta at månan Tammicuu hoos Finnarna är nu en heel måna framskuten som wår Torsmåna, för den ena dagen skull som borde på hwart 132. åhr inskiutas som wijst är p. 255 [= s. 265].

Men hwarföre Judarna hafwa kallat Iulii månat Thamus undrar Seldenus, och finner ingen rätt orsaak. Men en kan gissa om icke det skett, emedan at Solen då begynte gå sin koos åth Söder, eller att dhenne månans nampn hade aff willfarelse i månade räkningarna kommit tillbaka från Winteren och stannat i Iulio, sedan som Keysaren begynte både dhe Egyptiers och andras löpande, och aff och an wanckande månar, ställa på en fastare Foot, hwilcket lemnas tiijden at widare ransaka. Iag slutar nu dhetta Capittel, och tackar den stora Guden at Swearjket är kommit uthur dhen stora sorg och ånger som de wäl hafwa hafft öfwer den rättferdiga Solens lius borttawarande i så långan tijd, och at de warit orsak til så många landz willfarelser, nu fådt frögdas och glädias öfwer des hijtkomst i Nordan, at Prophetens ord äro fullbordade, at Herrans Ande skall hwijla i Norlanden. |437|

Cap. VI.

Om Jordennes dyrckan, och huru den till dhe andre dehlar i Werlden Europam, Asiam och Africam här ifrån nordan kommen är.

Det är fuller uti det 5 Cap: p. 136 etc. [= s. 148 f.] wijst aff hwad orsaker Solen oc Jorden gifwit wid handen i de norske ländren, at Menniskian här först är kommen at wörda dem, fram för dhe andre södre orters inwånare i werlden; är och nogsamt wijst aff wåras som allas fremmandes skriffter, at alla gåtor om dem utgångne bewijsa dhet samma; och såsom Jorden kallades både Solens moder, hustru och syster, oc at hon begret sin Man Solen, när han om Winteren borta war, och åter sig öfwer dess igenkomst fägnade, och wart aff honom hafwande och fruchtsam, och mehra sådant, som gofwo tillkienna deras dyrckan warit här ifrån kommen, så kan man nogsampt döma, at hwarest Sohlens dyrckan, som war Jordens man, är begynt, der är och utan twifwel jordens dyrkans första uphoff: äro och åtskillige hennes namn såsom Isa, Freja, Jo, Gudarnas moder etc. i samma Capittel förklarade; men såsom iag omöyeligen der alt, och det som henne egenteligen tillkommer i det Capitlet indraga kunde, utan offta och mångestädes lofwat det at i nästa Capittel utföra, altså wil iag

dhenna min lofwen fullborda, och altså först komma till Jordens åtskilliga nampn.

Såsom uti förra Capitlet wijst är at Solen tillägnades åtskillige Konungars, menniskiors, diurs och andras nampn, genom lijknelser, i det de affmålade Solens gång, wärckan, borttawarande och död, genom Konungars och menniskiors jagande, giällande, druncknande, och flere sådane händelser, således är och händt Jorden, i det de hafwa henne gifwit åtskilliga Menniskiors och Diurs namn, och hennes wärkande lijknat wid menniskiors gierningar och arbete.

Sedan och fick Jorden åtskilliga nampn i anseende til Årsens tijder at hon först om wåren heet Venadis, om Sommaren Juna, om Winteren Frosepina. Nu till at förstå, när man läser wåra eller de Grekers, Latiners, och andras Scalder, huru man skall wetta när een Gudinnas eller Drotningz nampn framkommer, skall antingen förstås om en menniskia eller jorden, det wijsar wår Edda i Gudinnornas nampn p. 326 säyandes: 'Man må nempna den ena gudinnan med den andras nampn, allenast man tillägger hennes egenteliga egendom, wärckande eller slächt.'

Såsom til exempel: om Freja nämpnes, och intet något tillägges, så war hon Frejs broder, en Konungs dotter nemligen Niordz. Men om man säger, Freja åker med Kattor, Tettingar eller Dufwor, så är dhet Jorden om Wårtijden, men åker hon med Leyon, så är det om Hösten, men åker hon med twenne Menniskior, så är det om Winteren, hwars betydningar längre fram i detta Capittlet wijsas skall. Wij willie så först komma till hennes åtskilliga nampn, och wijsa, att såsom de Grekiske och Latiniske Skribenter til-|438|stå Jordenes dyrckan warit fremmande inkommen til deras länder, som här effter förmälas skall, så tillstå och månge at hennes åtskillige namn äro fremmande, och de som wilia med trug dem igensökia i det Latiniska, Grekiska, Egyptiska eller annat språk, dhe finna ingen grund igen til ordetz rätta betydning.

1. Ida och Ejda war jordenes äretittel, som är ens moders nampn i gemeen, som sees aff Edda i Moders kienning p. 369. Dedan Ida-sonum, jordenes barn. Huru månge ord äro uthsprungne och ihoopbundne med detta, sees i wåras skriffter och på Runsteenarna. Idun kallades Brages hustru som förwarar dhe gyllende äpplen, dhet är bookstäfwerna och skriffterna som förwara alla Hieltars och Lärdas åminnelse, och giör dhem odödeliga, som sees aff Atl: T. 1. c. 39. p. 859 [= s. 543]. derföre och jorden är den rätta Idun, ty hon bär alla Runstenar, och dem med deras skriffter behåller. Aff henne heet des berg Ida, och des Kojor uti hwilcka menniskior fordom bodde, Ide. Iþun finnes på 127 Runst: Id-gun det är Folketz moder, (*mater populi*)

46 Runst: Itadis, Gudarnas moder (*mater Deorum*) R. 372. Iþ-þora, Thors moder, (*mater Iovis*) R. 441. Id-war modrens wård, (*matris custos*) R. 573. Flere uthsprungne ord aff des första grund sees här p. 183 [= s. 196]. Och hafwer detta en moders nampn Ida samma bemärckelse som Moder, ty jda är aff jdug, det alla i gemen kalla en arbetsam Qwinna eller Man, såsom Moder är aff Möda och arbete. Och fast både Grekerne och Latinerne hafwa μήτερ och *mater*, oc mena deras ord wara aff μαω det är sökia, så kommer det ändå intet så när wårt ursprungz ord möda sigh, det är sökia med arbete födan. Men hwad Ida jordenes nampn anlangar, så ärkienna de, at det war fremmande och intet brukeligit, hwarken hoos de Greker, Latiner, Chaldeer eller Egyptier at kalla sina Mödrar Ida. Ty töras de icke heller stort röra om dhes nampns ursprung, ehuru en eller annan mena det komma aff Grekiska ἴδειν (det är see, *videre*), men dhet kommer långt från en moders nampn, ty då skulle alla diur, män och qwinnor kallas Ida hoos dem, medan de alle hafwa ögon. Der til med så skulle de intet i sina skriffter sättia *Idæa mater*, ty det är säya moder moder. Äfwen så fara de will som mena att hon feck nampnet aff Berget Ida. Ty man weet at gemeenligen hafwa Berg, Städer och Byar fått nampn aff gudarna och gudinnorna, och icke twert om; utan der man icke wiliat tilläggia någon person sit hemwist aff det berget wid hwilcket han bodt, då är antingen Berget förr nemt aff en annan person, eller och det nu fått tillnamn aff des Herre och egare. Huru jorden hoos de gamble Scribenter är förstånden genom Ida, kan man see aff Voss: Idol: l. 2. c. 52. och är allom bekant. Men huru de aff oförstånd, effter de intet wiste, att Ida är een moders nampn, tillagt på sitt språk *mater* det är Moder, sees aff Lucret. l. 2. säyandes: 'Denne Gudinnan hafwa åtskillige slagz Folck uti deras Gudztienst kallat modren Idam.' Ovidius i sine Fastis l. 4. 181. 'Rätt nu skall Bergcynthan |439| blåsa i hornet, och modrens Idas Fäst hållas, de giälda Präster skola gå föråt, och slå på Trummorna.'

Virg. l: 9. Æn: v. 619. 'Modrens Idas Bergcyntha hon ropar effter Trummorna.' Uthi 177 versen kallar han henne 'Ida Jägerinnan.'

Hwilcket ord bryr de Lärde at de intet wetta huru dhe skola komma till rätta med Idas nampns ursprungh, som sees aff Servio, emedan de mena hennes nampn warit aff Ida berget, och intet kan säyas, at berget Ida är en Jägerinna eller att det jagar. Men hade Servius förstådt Giötiska språket, hade han straxt förstådt at Ida är en Moder, och då heter det rätt, Modren Jägerinnan. Uti de Romerske inscriptioner som Vossius i samma Capittel indrager, finnes och detta: 'Den stoora Gudarnas moder Ida. (*Magnæ Deorum Matri Ideæ.*)' At hon här längst norr hoos Cimmerna wåra dyrckat är, det är och Grekerne

kunnigt wordet, såsom Vossius i samma rum p. 299 talar: 'Ja dhenna Gudinna är hoos de Cimmer dyrckat, och derföre kallat Cimmeris, såsom Hesychius witnar: *Cimmeris* Gudarnas Moder.'

Detta bewitnar och Tacitus, der han talar i sin Germ: c. 40. p. 680. om wåra Swear och Sweriges stora Öö, 'att dhe alla i gemen dyrcka Jorden, den de kalla allas Moder, hwilcken de förmena styra alla menniskiors gierningar och arbeten'.

2. Uti Disas Skald och Sagor är hon och kallat Bere-gyntha, Ber-gydia, Berg-cyntha, det är en Bergz-gudinna. Berg är på Latin *mons*, en hög klippa, hwilket när det ihopsättes med andre ord, utlåtes offta *g*, ja och hoos många aff wåra intet uttalas, såsom för Bierge, säges Bierre; för Bergby, Berghem, Bergum, säges Bereby, Berhem, Berum. För Bergzbygden talas Bersbygden etc. Gydia är Gudinna, Trojom: Sag: p. 31. Kyntha eller Gyntha är en qwinna, såsom Gun, Gunte, Folck. See p. 389 [= s. 399]. Bergz-gunte Berg-folk. Kyn, slächt, menniskio slächt. Gautr. Sag. C. 1. Olof: S. C. 152. Kun Vlfil: Marc: 8. v. 12. Kyn bestur, den aff god slächt är (*nobili genere*). Kynrijker, den som är slecht rijker (*ampla familia natus*). Kyndug, den som skräpper aff sin slächt (*prosapia superbus*). Kynslod *progenies*, Edda. Kona, Kyna, Kuna, hustru och moder (*uxor*, *mater etc.*). Många flere utsprungne ord finnas i Werel: Lexic: Scand: sampt Edda och Skalderne. Dädan hafwa Latinerne och Grekerne fått *Berecynthiam*. Om hwilcket ordz uhrsprung dhe mästedelen tijga. Servius hafwer meent att ett Slott skulle få hetat wid floden Sanga uthi Phrygia Asiæ. Agatharcides menar att Gudinnans Präst så hetat, som gifwit Berget nampn Lill: Gyr: 3. p. 129. Andre at aff Grekiska ordet *Cynthos* som är en Blomma, skulle hon fått nampn, såsom Fulgen: Myth: l. 3. M. 5. |440| menar. Men hwad är *Bere*, som för åt går. Lijkwäl tillstår Fulgentius aff allas skriffter: 'Att Bere-cynthia war en Gudinna som bodde på bergen.'

Och att hennes nampn skreeffs medh *D*, *Berecynda* (som och wåre skrifwit) wittnar Lill: Gyrald: aff Hesychio. Altså seer man här hwad nytta dhet Giötiska Språket dhem Lärdom gifwa kan. När hon hoos oss skrifwes Bere-kynda, så är dhet en Bergzmoder eller Qwinna. Beregydia, är Bergzgudinna. Men Bere-kyn-Dia, dhet är en Bergz-förnäm Slächtz Gudinna. Ty Diar hos oss är Gudar, Dian och Dejan gudinnan: Dianor, Dejonar, Gudinnor. See Atl: T. 1. c. 29. p. 708 [= s. 444] och här p. 58 och 148. 249 [= s. 72, 161, 260].

3. Dia och Deja äro Drotningars och förnähma Qwinnors nampn, ja och Gudars, Konungars och dhes Prästers, som sees aff At: T. 1. c. 29. p. 708

[= s. 444]. Dher och ordetz ursprung wijst är, och här p. 58, 59. 148 [= s. 72, 161]. Þeja kallades Göthernas Kung som war Alligers Broder, som sees aff Agathia i Grotii Edit: p. 538. Och at dhet och hoos dhem, så wähl som hoos Hunnerna, hwilcka woro större delen Giöternas affkompne, brukades till at dher medh behedra Gudarna, synnes aff Niceph: Calist: der en deras Konung kallades Þeja-son, dhet Nicephorus säger på Hunnernas Språk betyda Gudz Son, hoos hwilcka son (på Latin *filius*) då warit i samma bruk, som hoos oss än i dag. På wåre Runsteenar får man och samma namn: Þeja R. 353. Þeiga R. 368. Ty witnar och Svidas rätteligen 'at *Dia*, pag. 687, är så wähl Jofur een Konungs, som förnäme och högborne Qwinnors äretittel.' Fast han intet weet des uhrsprung: At wåre kallat Baldurs, Atins eller Freis oc andre Gudars Präster och Gudinnor Diar, dhet wijsar och Pausanias dhe Greker giordt i sin Phoc: lib. 10. pag. 619. säyandes: 'Somblige föregifwa at Castal een inföding egde een Dotter som heet Dian, hwilcken war Freis Präst eller Gudinna, oc första offren honom tillredde. Och de som fingo een inwärtes rörelse att ofra Frej eller Baggen till ära, de blefwo effter henne kallade aff gemene man Diar.'

Hwadan Bagge eller Frej kommen är, är wijst p. 147 [= s. 160]. Jorden allas Moder hon war och kalladt Þij, Dian och Deja, aff samma orsaak som Gudinnorna och Konungarna; emedan hon gaff alla Diur sin föda, war och Solens och Månans Moder, som och Hesiodus bewitnar i sin Theog: v. 371. Alldeles med lijka Bookstäfwer henne beskrifwandes som hon hoos oss nämpnes, nembligen Θεια. Och det som är märkeligit at deras Θ är wårt Φ eller þ säyandes: 'Þeja aflade med Hyperione eller Mundilfare Solen oc månan, och morgonronan som alla menniskior lyser.'

At Hyperion war aff Atlenningarnas slächte, som kallades Sohlens och Månans Fader, för dhet han först märckte dheras gångh, är |441| wijst nogsamt aff Diodoro Siculo och andre p. 64 [= s. 77] som bekräffta Hesiodi skrifft. Och såsom en kunde undra huru Hesiodus hafwer fått en så stoor kunskap, med Homero och Orpheo aff wåre norske gåtor och handlingar, så måtte iag här wijsa, at det ingom skall så underligit falla, när man seer hwad de gamle lärde Grekers och Latiner[s] skriffter om dem bewitna, och aff hwad slächt desse så widt kring heela werlden berömde Skribenter woro kompne. Svidas han förmäler således om Hesiodo: 'Hans slächt draga de ifrån Ampelide Dio Melanopi son, hwilcken war Homeri Farfaders Farfader, så att Homerus war Hesiodi Slächtinge. Men bägge wilia dhe wara komne från Atles affkomne.'

När man detta jemförer med Svidæ rum, der han beskrifwer Homeri slächt, så finner man hwad för en märckelig ihoopastämning här rönes. Svidas när

han upräknat åtskillige städer, som hafwa williat tillägna sig Homerum, äfven som de Greker och andre folck wille tillägna sig Herculem, Vlyssem, Perseum och flere sådane hieltar, för deras stora bedriffter, så och nempt några som gifwit hans Föräldrar åtskillige namn, så indrager han sedan aff en gammal Grek Charace Historico som mekta rätt och wissast hafwer uptecknat hela Homeri slächt, den jag will här införa. 'Æthusæ Son, som war en Thracisk eller Scythisk qwinna, war Linus, hans son Piereus, hans son Oeagrius, hans son Orpheus, hans son Dres, hans son Eucles, hans son Lamonides, hans son Philoterpus, hans son Euphemus, hans son Epiphrades, hans son Melanopus, hans son Apelles, hans son Mæon, som kom med Amaizona till Smyrna, och tog sig Eumetedem, Evepis Mnesigeni sons dotter til hustru, och aflade Homerum.'

Hwars dotter Æthusa war, wisar Apollodorus i sin 3 book om Gudarna c. 3. p: 194 der han talar om Atle oc wåre Atlenningars släkt: 'at Nicudur han belägrade Atles Dotter Alcyne, med hwilcken han aflade Æthusa, hwilken födde Baldur (Apollini des man) den deyeliga doteren Eleutheren.'

At denne Æthusa war den tridie ifrån Atle slächt, wijses aff Svid: T. 2. pag. 332. dher han talar om Orpheo, säyandes: 'Orpheus war den 5te ifrån Atle af hans dotter Alcinoe (på möderne) härkommen.' See min Atl: Chr. T. 1. lit. *Z*.

Stadfästes nu här igenom detta det Diod: Sic: indragen i Atl: T. 1. c. 34 p. 765 [= s. 481] säger: 'at icke allenast dhe Barbarer, utan och mănge aff de Grekers förnämsta Hieltar och Män räkna sin slächt ifrån Atlenningarna.'

Här aff kan man och see at det är sant, det Servius indragen i Atl: T. 1. c. 34. p. 758 [= s. 476] säger: 'at hwad Homerus hade (nemligen om Gudarna och de älste tijders handlingar) skrifwit, det hade han aff Orpheo, |442| och Orpheus hade dhet aff dhen Norske Baldur (Apolline Hyperboreo).'

Aff hwilket rum klarligen sees, at de hafwa i sin slächt mycket grant achtat sina skriffter och historier, och det för ett stort arff räknat, at den ena kunde lembna den andra något serdeles der utinnan giordt, som än många långt up i Swerige och uppå Island göra, så at de räddare äro om sådanne gamble handlingar och slächtregister, än om silfwer och guld. Sedan och är här til märckiandes, at såsom Baldur, som war Orphei Faders Faders, Faders Far, uttryckeligen nempnes den norske Baldur, så seer man att hela Atles slächt war aff norsk affkomne, ock är så intet undrandes at Orpheus med 80 stycken aff de förnämste Hieltar, reste hijt norr åth att besökia sitt Fädernesland, hwarest Orpheus bekiänner sielff i sin Argonautica att han många otroliga saker såg, hörde och lärde. Här aff kan man och förstå, hwarföre Pytagoras indragen i Atl: T. 1. c. 22. p. 559 [= s. 349] förmäles (genom Hieronymum) 'hafwa reest

till werldenes ända (dhe norske) och sedt Hesiodi siäl bunden wid en Koppar-stabbe, och Homeri siäl aff ett trä uphängd full med ormar om sig, för dhet de förmycket hafwa skrifwit om Konungarnas eller Gudarnas hembligheeter.'

Hwad detta straff war, skall längre fram wijsas, allenast achtas här, att intet hade wåre norske kunna hafft macht at straffa Hesiodum och Homerum, der icke de hade warit aff deras slächt och affkomne, sedan och derföre at de uppenbarat det som wåre och deras fäder wille hafwa hafft lönt och dölt och för sig och sine landzmän behållit, ty hwadh skulle dem angå, om de warit aff de Grekers, Judars, Chaldeers eller Egyptiers slächt, och hwad de om deras Gudar och Konungar skrifwit. Seer man altså at detta är nogsampt klart, at alle gudar och deras gierningar dem de beskrifwa, wara här utur yttersta nordan och werldennes ända kommen, för hwilkas skull de detta straff utstå måste. Här är och wärdt at märckia, det som Eusebius skrifwer i sin Evang: præp: V. lib. c. 33, p. 229 aff en gammal Grek som talar om Homero, att han wille fråga aff affguden Baldur i Delphos (hwilcken war kommen ifrån wåre norske, som wijst är Atl. T. 1. c. 34.) hwadan hans slächt och fädernesland war, så fick han detta til swars: 'Fädernesland har du intet, men mödernas land hafwer tu, hwilket ligger intet alt för när til Minnursheim (Minois terra) icke heller långt der ifrån.'

Mannur- eller Minnurheim ofwan på Jorden räknades hoos oss så wäl som dhe Greker för hela Swerige, men serdeles Upland och Upsal, der Minnurs Konungzsäte war; men Minnurheim för dhe döda och afledne, räknades längst under norden, hwar om mera skall talas när iag kommer *de inferis*; i |443|medlertijd nöyes man med dhet som är wijst Atl. T. 1. c. 22. Wij willie åter tillsee, hwarföre honom swarades, at han intet hade fädernesland, så war orsaken att Æthusa som belägrades aff den norske Baldur, intet war hennes ächta Man. Det är nu ey heller undrandes at Orpheus som war den norske Baldurs affkompne, och den fierde ifrån honom, at han aff oss, så och aff Engeländarena, kännes för en Göte, dhet Sceringham uti de Engelskas gamla handlingar p. 463 skrifwer: 'Det är intet ringa skäl at både Orpheus och Museus woro Giöter, emedan dhe woro Thracer sedan Giöterna hade satt sig i Thracia.'

Straxt dher effter säger han: 'Honom synes och lijkt, wara nampn gifwit aff de Giöter i Swerige. Orphe eller Orfe är på Swenska rijkedom, dedan Orfman hoos Keronem är så mycket som Rijkman.'

Här seer man at Sceringham hwarcken alldeles förstådt det Swenska språket, ey heller råkat på Orphei rätta nampn, som betyder en god Spelman, det alle Lärde tilstå. Ärfwa är wäl på Swenska, den som bekommer sina Fäders

ägodelar, men det förstås intet allena om ägodelar, ey heller är det ägodelar, utan den som och blifwer sina Fäder lijk i dygd och ähra, eller och drages med någon Siukdom, som Föräldrarna hafft, han säges ärfwa samma Siuka. Dedan Arfsiuka, *morbus hæreditarius*, Arffman *Hæres*, Arff *Hæreditas*. Men Orpa, Horpa och Harpa, är grijpa en ting med händerna, antingen man spelar på Orgor, Luta, Citra, eller annat Strängiespeel, eller man rappar och röfwar något, dedan harpa i enom, är taga en fast. Harff är dhet som man drager ihop affslagne Gräset på Ängiarna. Harpyr och Harpar een Siöröfware. Harpa är och Lijan som man slår aff Gräset med. Harpa och Haurpa, Horpa ett Speel. Wilk: S. pag. 48. Soothorpa är det gamla spelet som alle Bönder i Swerige från älste tijder brukat med 3 Strängiar, såsom Egyptiernas *Sistrum*. Horpu-statur dhen som slår på strängiarna (*pulsator fidium*) Herv: S. c. 10. Horpare Spelman Bret: Streng: S. Horpe, Orphe, Horpnist en som spelar på Harpa; Och dädan är wår Giötiske Orpheus, och om man söker alla språk igenom, får man intet hans nampn igen, mehra än i wårt. Nu willie wij komma til wårt förra, nemligen Jordennes flera nampn.

Dis och Disa war och Drotningars, och förnämme Mäns Barns nampn, och finnas dhe som än i dag dhet nampnet hoos oss bära, hwars ursprung är alt ett med Deja och Dia, och Diana. Som och rätteligen Ressenius uti Edd: 21 Mythol: uttolckar henne genom *Dianam*, hwarest Niordz hustru Skade kallas Ondur-Dis. Ondur är dhet wij nu kalla Åndrar, Medar under een Släda eller Skidor, och såsom hon dher beskrifwes, att hon åkte på skijdor, och brukade Boga at jaga, bleff hon kallat Ondur-Dis een Jägarinna. Detta lämpades och til jorden, ty feck jorden samma namn, at hon kallas Disa, effter hon gifwer oss och alla Diur föda. Om |444| Disa är och en hoop förmält Cap. 5. p. 149, 207 til 215 [= s. 162, 220—227]. Under samma namn är hon uthkommen med dhe Swenske til Tyskland, Engeland, Ryssland och Polen, och der dyrkat, såsom Munsterus f. 602 talar: 'Uti Augzburg dyrkas gudinnan Zisa, såsom en Korngudinna, och den tornuga Sifhella, med en tallkott affmålader, hwilkens helg de höllo den 4 Kal: Octob. med marcknader: och skämmes ännu intet des effterkommande som i dag lefwa, hålla marcknad på samma dagh. Dhenna Stad är offta aff Swearna omkullkastat och jämmerligen förstörd.'

Lazius de migr. Gent. l. 8. förmäler utur ett gammalt stycke aff en Romersk skrifft, om en stad som hetat *Cisara* aff Gudinnan *Cisa*, liggiandes i Tyskland in widh bergen Alpes, hwilcken Titus Annius belägrade ytterst i Augusti månad, säyandes: 'Och på den 59 dagen sedan dhe dij[t] kommo, på hwilcken dag denne Gudinnans hälg och Fäst är mechta stoor och helig: Utj hwilken

mera wijses dantzande, leekande och springande, än nogot annat alfwarsampt, då kom en oräknelig myckenhet af folck utur näst omliggiande byar och skogar och öfwerföll Titi läger, och slog jämmerligen hela hans Krigzmacht.'

Här skrifwes Disas namn med *C.* det andre hafwa med *Z*, hwar af man och seer det iag til förende wijst at wårt Þ, med hwilcket hon hoos oss skrifwes, är de Latiners och Grekers *Ths* eller *C* och *Z.* Þ bytas uti *Z.* wijsar oc Vossius Idol: l. 2. c. 14. p. 191. utaff hennes namn så och at hon war en Gudinna, och henne til ära höltz marcknader, och allehanda lekar, wijses nogsamt henne wara alt en gudinna med wår Disa, och att hennes beläte först i de tijder, sedan Swearna satte sig fast säte upp i Tysklandh, wid dhe orter som här nämnes (som skedde effter Iulii och Augusti tjder det och Cluverius tilstår, at wid deras tjd ingen *Svevia* dher uppe i Tyskland war) är dijt med wåre Swear förder och dyrckat, synes der aff, emedan Tacitus och andre Scribenter som wed den tijden lefwat, intet nämpna om någon wijda bekandt Gudinna eller Gud på de orter, utan allenast, at på den stora Ön (Swerige) längst bort i Tyskland dyrckades Jorden eller Isa, som är alt ett med Disa, ty jorden gaffs åtskillige nampn. Uti Ryssland wid den stoore floden Volga, genom hwilcken wåre fordom altijd hafft sin wägh in til Persien och dhe andre orter, som wijst är Atl. T. 1. c. 26. p. 668 [= s. 420] der hafwa wåre Fäder upkastat en dräffelig stoor hög, som Disas Saga förmäler, den som i trappewijs med Trän planterat wart, hwilket Olearius i sin Persianiska resa förmähler p. 357. och henne till ära kallat denne Backe Disa gård, den nu Ryssarne kalla Diviza-gåra, som skall betyda Jungfruberg; af det fordom dijt kommen är en Jungfru aff Resarna eller Jättarna. Hwilcka inga andra äro än wåra Swenska, emedan den norre delen aff Swerige fordom kallades Resahem och Jettunheim. I Engeland skrifwer och Iah. |445| Spelman in vit. Elfr: p. 58 wara en gammal rund Borg benemd *Cissoburc* (Disaburg) men weet intet ursprunget dertil. Math: Michov: i sine Pålniske handlingar l. 1. c. 2. p. 21 säger at de kalla Venadis *Dzidzi-Lilia.* Hwilket ord är aff twenne Giötiske ihopsatt, nemlig Disi-lillia, dhet är een Jungfru Blomma. Men han weet intet ordetz ursprung.

Hwadh nu hennes Fästs tijd anlangar, som Munsterus förmähler hafwa stådt den 4 Kal. Octob. det faller in den 28 Septemb. som warit wid hans tijd, men effter Lazii berättelse skulle den stådt wid Keysarenas tijd den yttersta October. Hwar aff man seer att de som utfördt denna Disas Fäst, intet kunna träffa rätta tijden om winteren honom at hålla, emedan Solen för dem aldrig är bortta, så at dhe wettat rätta sig effter det första månans fylle effter Solens igenkomst, icke heller måste de hafft någon Runstaff med sig att der effter ställa denna Disas Fäst. När han är hållen i Ryssland eller Polen förmäles intet.

Och såsom dhenna hennes dyrckan har warit hoos dem fremmande, så seer man at i denna dag wetta de på alle desse orter intet tala om henne, men här i Swerige är alt landet fult aff hennes dyrckans berättelse, och än i dagh i Upsala hwar hennes första uhrsprung warit, hålles Disas marcknad altid i Månans första Fylle effter Solens igenkomst, som widlyffteligen wijst är Atl: T. 1. c. 5. p. 106 [= s. 70] och här p. 205 [= s. 219]. Huru dhes beläte med en Tallkott, som betydde Solens wändning i ett Furuträ, än i Augzburg finnes, är migh affrijtat aff Philip: Thelot, som han det kan minnas stå öfwer deras stadzport eller Rådhuusdörr, som här finnes pag. 299 [= s. 307], Fig. *b*.

5. Diana eller Dejona äro Gudinnor och Drotningar nembde utaff oss, när man hafwer talat om många tillijka, men om en, hafwer man allenast sagt Dian eller Dejan i accusativo, och i nominativo Dia eller Deja. Hwar aff Grekerne och Latinerne farit will och ment at Deja och *Diana* woro 2 åtskillige namn och hade åtskilliga bemärckelser. Ok der aff är intet undrandes at de om ordetz ursprung så wille farit, såsom sees aff Macrobio, hwilcken menar ordetz ursprung wara af *Iana*, allenast man lägger *D.* framföre; men Vossius wijsar att dhetta war owanligit hoos dem l. 2. c. 25. 216. menar altså Voss: at det war ihopsatt aff 2 ord, *Diva* och *Iana*. Andre mena at hennes namn war aff Jofurs namn *Dios*, see Lill: Gyral: S. ⟨12.⟩ p. 304. Men man kan äfwen fråga hwar ifrån det war, oc hade at betyda. Andre mena at det war kommit aff *Die*, på wårt mål Dag, effter hennes nampn gaffs aff Månan, och Månan giör natten lius som en halff dag. Men dhet alt fåfengt, ty hwarcken war hennes nampn i bruk hoos de Greker och Latiner hoos gemene man, icke heller betydde detta namnet hos dem det, som lijkwäl den Gudinnan tilskrefz och hon affmålades. Såsom sees aff Diod: Sic. l. 5. p. 340 at hon gaff barnen Dij, derföre än i dag hoos oss kallas Bröstet Ditte och Djsse, och Dij dhen som dhet suger, och Amman Dia och Dejan, och om Barnet |446| mår der aff wäl, säyes det Dejga wäl. Och när detta nampnet gifwes Jorden som allas moder är, och alla dia gifwer och föder, så målas hon medh många Bröst, som sees aff wåre Lappars beläten p. 212 [= s. 224] F. 30. så och aff de Romares beläten p. 211 [= s. 223] F. 35. och de Grekers mycket p. 348 [= s. 356] F. 63. Derföre hon och fått dhet nampnet, at hon kallas dhen mångbröstade Diana, såsom sees aff den H. Hieronymo i sin Epistel til dhe Epheser indragen aff Voss: Idol: 2. c. 25. p. 217 säyandes: 'I Epheso war Dianas Tempel, och hennes beläte kallat mångbrösta, det är den som många Bröst hafwer: utaff hwilkens dyrckan dhe woro bedragne, menandes henne wara alla lefwandes tingz Amma.'

Äfwen så Minutius Felix in Octavio: 'Diana målas som en Jägerinna, och i Epheso med många Bröst och Spenar.'

Derföre seer man ok på de gamle Mynten, at hennes namn på Grekiska står *Polymamma*, dhet är, den som många Bröst hafwer. Hade dhe Greker och Latiner förstådt wårt Språk, hade dhe intet behöfft hwarken kalla henne Amma, eller uthlagt att hon hafwer många Bröst, ty Dianar eller Dionar, är dhen som många Bröst hafwer, och gifwer dija. Och såsom de erkiände alle at hon war dhen Norske Baldurs Syster och war född i Norden, och bleeff dherföre kallat dhe Schyters Diana, och att hon, eller hennes affkompne dhe Scythiske Amaizor hade henne till ähra upsatt ett Tempel i Epheso, så hade dhe til det ringesta kunnat förstådt at det war hwarcken Grekiskt eller Latiniskt nampn, serdeles effter dheras Affgudh i Dodona sielff swarade dem Grekom, at Gudarnas namn skulle behållas och nämpnas, såsom de Barbarer dem kallade. See Atl: T. 1. cap. 27. p. 684 [= s. 429]. Och är således både Dias, Dianas, Dejas, och Jofurs nampn Dias, Dis, och Jordens nampn Dij, Dijn, och Disa aff alt ett ursprung, men dija, dhet är gifwa dij och en föda, som åtskilligestädes wijst är.

6. Jon, Jun, Juna, Jona är hoos oss både Mäns och Qwinnors nampn, så högre som nedrigare Personers, som wijst är, och det härkommit aff Jordennes nampn Gio eller Jo som wijst är Atl: T. 1. cap. 29. p. 709 [= s. 445]. Och såsom dhetta nampnet är egenteligit Jordennes nampn, och dhe Latiner tillstå, att i anseende till Solen när hon behedras medh Jofurs nampn, så är hans Hustru Jordens nampn Juno. Men de finna intet något ursprungz ord som skall betyda Jorden, ty leer Vossius l. 2. c. 26. p. 219 åt dem som wilia både Jofurs eller Jons och Junas nampn hafwa aff dhet Latiniska ordet *juvare*, dhet är hielpa en. Finner iag så ingen Grek eller Latiner, som fått någon kunskap om att Menniskians nampn Jon, som dhet hoos oss brukas, är aff Jordens nampn Jo, mehr än Euripidem i sin Ion, dher Jon leker in på sitt nampn i dhen 554 versen när Xuthus talar med honom om sina Föräldrar, så swarar Jon omsijder, at Jorden är hans Moder. Dher på Xuthus han swarar, at |447| Jorden föder inga Barn. Hwar aff man kan see att Xuthus intet förstod, som war en Grek at Jon är så wäl Jordens, som ens faders och Moders nampn. Såsom wij siunga uti Brudepsalmen: Bidiom nu så innerlig, för detta Jonelag (*maris et feminæ conjunctio*). På wåre Runstenar finnes både Jo, Jun och Juna, och ihoopsatte ord aff dhem. Såsom Jo R. 217. Jonta R. 543. Jona R. 918. Juna R. 731. Jun-frid Fredsam menniskia (*homo pacificus*) R. 443. Jun-ulfr, *homo lupus*, en wargachtig menniskia R. 242. Junta R. 598. Junbiarn en Biörnachtig Menniskia (*homo ursinus*) R. 401. Det skrifwes och med *H*, *G*, oc utan dem: Såsom Hion, Gion, Jo, Giö, Gau. Der man och seer *au* som förr är wjst uttalas *O* eller *Jo*.

Kere, Kera, Keresta, Kora, Korn är här alle Fruers, Hustrurs, så och Fästmöers nampn, som är utkorad at blifwa ens hustru, och är ordetz ursprung Kera och Kära, Kura, utwällia Dädan kallas det som är den bäste Safften uti en ting, Korn och Kärnan. Såsom uti ett Trä, heter ådren som mitt uti är att föra up safften, Kärnan i Trä. Kerna i Äpplen och Nötter och annan Frucht, det som innom skalet är. Sedan all Sädens frucht, antingen det är Hwete, Råg eller Korn, kallas Korn, och dhet utwaldaste at såå, Sädes och Såås-Korn. Sedan kallas egenteligen Korn hoos oss i åtskilna från annan Säd dhet man mältar till dricka, och Latinerne kalla *Hordeum*. Korn kallas och det utwaldaste aff silfwer och guld. Dädan Korn och Skrot. Detta ordet bindes sedan ihop med andre til at föröka det som skall wara öfwermottan wäl utwaldt, såsom utkorat-Korn, Hierte-korn, Kiäreste-korn, Bästa-korn. Och siunges uti en wijsa updichtat om dem som alt för hetzige äro til att älska en Jungfru för än man får henne til sin Kiäresta, men sedan lefwer bestachtigt och skamlöst ihopa med henne: Hiertekorn i allan Natt, i morgon wanckar klimpar. Detta ordet Korn, är och gifwit Disa, för det hon upfan råd, huru de längre bort belägne orter i Norden skulle med Korn besås, som läses i hennes Saga, och här p. 206 [= s. 220]. Dädan och Jorden är kallat Korngydia, Jona-kors, Korn-gudinna, Kära, Kerna, som sees i Skalderne, Furu Skald och Edda, i jordenes kienningar, emedan hon gifwer alla Creatur Korn och Säd. Dedan kallas och de utwaldaste Jungfrur, så och Fruer, som ställa sig mycket höfligt, Kour-teja, Kor-tis och Kour-teisa. Teja, Deja och Dis är en gudinna, som wijst är, och är så mycket som en uthwald Jungfru och Gudinna. Kurteisi finnes i Epit. Olof S. c. 60. Kourteis är i Gautr. S. c. 41. Kurteisliga (höfweligen, *benigna cum honoris exhibitione*) Gautr. S. c. 33. see Lexic: Werel. Dädan är *Courtisan*, som wåre Göter infört i Frankrjke, ty fordom war det intet hoos dem i bruk uti första Keysarenas tijd. Denna Korngudinnans namn antingen det lämpas till Disa, som här först gaff dem norskom råd, at såå Korn, eller till Jorden, så kalla de Latiner *Ceres*. Om hwilket ordz ursprung de Lärde gissningar hafwa, |448| såsom sees aff Voss: Idol: l. 2. c. 9. p. 317. och Lill: Gyr: S. 14. p. 358. antingen dhet skall komma aff Latiniska ordet *gerere*, dhet är, bära en tingh, effter Jorden bär Frucht, och *G.* wara bytt i *C.* som Cicero hafwer meent, eller som Varro medh Servio mena aff *creare*, skapa, eller effter Fulgentii mening aff χαρα, som på Grekiska är Glädie. Men både Vossius och Lillius dhe hålla intet aff dhesse gissningar, och det rätteligen, emedan dhe intet innebära, at betyda Säden, Korne eller Kernan. Om det warit Latiniskt eller Grekiskt, så hade Cicero med dhe andre gamble, intet behöfft att så sökia igen dhet. Vos-

sius meenar at dhet skulle wara kommit aff Hebreiskan *Geres*, som hoos dhem betyder sönderstött Sädh, eller aff *Charasch*, köra i Åkren: Men på det sättet är lijkare att *Core* eller Korn skulle komma aff wårt köra, än Hebreernas *Charasch*. Men man weet att Hebreerne dyrkade ingen Korngudinna, icke heller kallade dhe all Sädh, Frucht och Kierna i gemeen Korn och Kerna. Utan man kan klarligen see att *Ceres* är kommit aff wår Keras, eller Käres genetivo casu, hwadan och Tyskarna fått sitt Gerst, som är Korn. Ty dhetta ordet betyder hennes rätta nampn, emedan dhe tillägna henne att hon war Kornaxens Moder, såsom sees aff Orphei wijsa öfwer henne pag. 511 i 3 versen. dher han och i den Grekiske Texten kallar henne (1. vers:) *Dao* (Δηω) och i den andra: Δημητερ. Och såsom Orpheus war Giötisk, så brukar han här bägge Götiske ord, ty Deja är en Moder, som gifwer födan, och wårt *ey* skrifwes på Grekiska η eller ε. Och Daj-moder eller Dy-moder på wårt måhl Jorden allas Moder. Dherföre uthtyder och Orpheus sielff dhetta i samma Wijsa, säyandes: 'Korngudinnan (Ceres Δηω) allas moder, den widtberömde Gudinnan hoos Gudarna, tu Dijmoder (δημήτερ) gifwandes Barnen dij och all rijkedom.'

När man seer till Grekiske och Latiniske orden, så kunna de intet uttyda Dymoder, genom samma gierningz ordh, uthaff hwilcket det hafwer sitt ursprung, såsom det nu här gifwes i Swenskan, nembligen Dy-moder gifwandes barnen Dij. Utan dhe hafwa andra ordh, som sees i Latinen, derföre twijka och de lärde hwadan Δήω är kommit, såsom sees aff Gyraldo, menandes det wara Grekiska aff διδοῦσα dhet är gifwa, eller aff δήω finna på något. Och dher aff skulle effter Grekernas Doriska art at tala, Jorden fått namn at heeta δα eller δη, men huru kommer detta öfwereens medh dhet Jorden skall wara en Moder, som gifwer allom Dij, och föder eller dejar up: Ty är det fåfengt att sökia ordetz urhsprung igen, dher ordet intet mycket är i bruuk i samma språk, icke heller hafwer den betydelsen, som lijkwähl dhe måtte tillstå sielfwa tinget eller saken i sig hafwa. Ordet *Dymater* (δημητερ) meena dhe skulle wara förbytt och böra stå γημητερ (*Gy-mater*), det är Jorden modren. Men |449| dhe see sielfwa att γ och δ intet pläga förbytas. Och om det stod γη-μητερ (*Gy-myter*) så wore dhet aff Giötiska ordet Giömoder. Ty Giöa är föda upp en, och dädan Gio och Gioja Jorden, som alla föder, dädan Grekernas γῆ och γαια, hwilcka intet hafwa uhrsprungz Ordet. Sedan är och achtandes dhet tillförende wijst är p. 259 [= s. 123] att *Ceres* eller Korngudinnan hon war först updichtadt här i Nordan, och derföre serdeles kallades *inferorum*, eller dhe nederstas under Jorden Inwånares Gudinna. Såsom och Orpheus i samma Wijsa 6 v. 'Du som boor uthi dhe Heligas Glisiswaldz Land och

Hållar.' Och i den 15 versen. 'Tu som sörjer wid din Thron och Drotninge säte.'

Hwar Glijsiswall är, och hwar Jorden eller Korngudinnan söryer sin Maka Solen, när hon borta är, är widlyfftigt bewijst p. 73. 244 [= s. 86, 255]. Är således Korngudinnan en Giötisk Gudinna till ämbete och namn hwars Dotters nampn een aff Grekerne lijkwähl hafwer rätt råkat uppå, nemlig Tzetzes i sin Chil: 2. v. 75. dher han talar om wår Norska yttersta Jordennes deels Konungh, säyandes: 'Hans Hustru heeter Kerest, och Dottren Korne, ty alla skiöna och utwalda jungfrur kallas hoos dhem Korn.'

Här seer man att unga Frijares och Courtisaners ord Hierte-korn, intet är nytt hoos oss, uthan mächta gammalt. Uthi Latiniske Tzetzis version står Proserpina, men i Grekiskan står κωρη. Uti dhe Romerske inscriptioner af Vrsato f. 309 finnes: *DEO IACCHO CERERI ET CORÆ*. f. 165. *DEO BACCHO CERERI ET CHORÆ*. Och i Grutero pag: 39. *FABIÆ ACONIÆ SACRATÆ APVD ELEVSINAM DEO IACCHO CERERI ET CHORÆ.*

Aff dhetta seer man klarligen att såsom dhe Greker ärkienna Kornæ för Dy-modrens, nemligen Dyns eller Jordens dotter, dhet dhe Latiner effter sin uttolkning nemna Frosepina, Kernans dotter aff Tzetze, men aff dhesse inscriptioner Korne för Kernans Dotter, så förklaras här aff, att dhet är alt een instämningh medh det iag pag: 411 [= s. 423] aff Cicerone wijst, hwilken tillstår att Frosse-pina är Säden eller Korne som giömes aff Modren (Jorden). Och således alldeles bägge Giötiske ordh, ty wij kalla det som såås aff Säden, både Sädes-Korne (*Cereris Coræ*) som Sädes Frö (*Cereris Proserpina*) som genom Winteren pijnas i Jorden, see pag. 412 [= s. 424]. Och kommer således hwarcken δει eller δη-μητερ, *Ceres*, eller *Coræ*, eller *Proserpina* i dhet ringaste öfwereens medh dhe uhrsprungz ordh, som dhe Greker och Latiner hafwa i sitt Språk sökt aff skapa, bära, glädias, och flera sådanna ord, ty |450| intet dera är Frö eller Korn, som dhe lijkwäl med Cicerone och Orpheo tilstå betyda.

8. Jordenes nampn Frosse-pina, för det at hon om Winteren aff Frost pinas; eller Frös-pina at Fröet det om Winteren twingas aff Kölden, är wijst p. 412 [= s. 424].

9. Jordennes nampn Ven och Venadis, som betyder dhes skönheet om Wåren, är och wijst p. 387 [= s. 398].

10. Jordenes nampn Freja, Fro, hwar aff Grekerne giort deras *Rhea*, är wijst p. 60 [= s. 73].

11. Jordenes nampn Oefia eller Apia är wijst p. 323 [= s. 322]. Men wij hafwa förgätit der införa des första uhrsprungs ord som någon gierning

betyder, hwilcket är afla, det är föda Barn, Säd, eller ägodelar. LL. Gifftm. 2. Dädan Afwel kallas alt hwad som Jorden föder aff sigh, antingen det är Boskap, Fisk, Fogel, Diur, Örter, Säd, eller andre ägodelar, som kasta aff sigh någon winningh. Dedan Aflingz Foster, Upl. LL. Erfdb: 16. Helsing: LL. Ärfdb. 13. och flere utsprungne ord sees i Werelii Lexic: Scandico. Dädan är Jorden kallat Aefia, at hon alt aflar aff sig. Detta namn är och gifwit qwinfolck som manfolck hoos oss, Abia, Oebba, Eppe, som läses i Snorr. Sturlison, K. Sagorna, Adamo Bremensi och andre. Uppå 16 Runst. fins Apa. 296 R. Avi. Uti Havamal kallas de gamble, som äro som Fäder och mödrar för dhe andre, Afia. Äfwen så hafwa wåre Göter och Schyter kallat förnäma qwinnor dhe som utom rijket foro, såsom Herodotus l. 4. c. 7. p. 249. nempner *Scyle* Scythernas Kungz Drotning *Opia*. Hwarest märckeligit är at bägge nampnen äro Giötiske. Ty Scyle är alla Konungars äretittel, aff det de Scyla och förswara landet. Derföre äro heela Kunglige slächten i Danmarck kallat Sciöld-ungar aff Skyöld een dheras Konung, som war aff Odins slächt. See Eddas Förtal c. 2. och Langfegdataal Ty kallas och Gud den Högste i K. Dawidz Psalmer på wårt språk offta Skyöld. Dädan är och Skiöld det man fordom bar för sigh i wenstra Handen, att möta skott och Pijlar. Widare kallades och wåre Amaizoners Drotning *Oupia* som läses i Call: Diana v. 240. p. 541. och det som aldramärckeligast är, så kallades en aff dhe 3 Jungfrurna *Opia*, som alle Skribenter tillstå uti de aldraälste tijder, medh dhe andra Gudarna här Nordan ifrån kompne, som söngo Wijsor om Jordens och Solens dyrckan, den de med sig utförde till de Greker, det Herodotus witnar l. 4. c. 35. p. 235. Hwar aff de och blefwo kallade, som Herodotus dem nämner de Yfwerborne Norske Jungfrur. Hwilcket rum är indragit i Atl: T. 1. cap: 34. pag: 758 [= s. 476]. Och Callimach i sin wijsa öfwer Öön Delum, då Gudarna här ifrån reste, och dher dhen dyrckan först planterade, märckeligen siunger, och wijsar genom hwad wägar och städer de offren fördes, som sändes till Delum åt Baldur aldraförst säyandes: '— Och de som boo längst up under nordiske Hafwet, och äro mycket gamle och långlijfwade, de sände dig aldraförst heliga Halmkärfwor och Kornax til offer, hwilcket Feles köni (Pelæsgi) ifrån Dodona wijda |451| utreesandes först emottogo, sedan dhe som bodde widh Melidis Bergh, sedan dhe Abonar (Abantes) och Lelantii och effter dhem dhe Oebors Hamnar. Dhesse Kornax Offer förde dhe ifrån dhe hwijthårade Arimen (Arimaspi) de tree Nordiske Jungfrur, Æfian (Opis), Locke (Loxo) och Hexargan (Hecaerge) och många förnämma Män medh dhem, som sedan alldrig kommo tillbaka til sitt Fädernesland.'

Föruthan att här nämpnes längst ifrån Nordan dhesse Jungfrur komma, så

lägger han en då ett Kiänneteckn, som alle Grekiske och Latiniske Poeter dhet Nordiska Folket gifwa, at de woro hwijthårade eller gullhårade. See Atl: T. 1. c. 22. p. 549. och c. 24. p. 637 [= s. 344 och 399].

Här aff kan man lätteligen döma, emedan Apia är Jordens nampn på Giötiska, dhet och förr är wijst pag. 323 [= s. 332] så och dhen Jungfruns Jordennes Gudinnas nampn, som hennes Offer som en Präst förestod, att dhe Greker och Latiner intet wetta, hwar de skola få igen dhes uhrsprungh, att dhet skall betyda Jordh. Ja, fast de mycket arbetat, hafwa dhe dhet doch intet funnit, som sees af Lill. Gyrall: Syntag. 4. p. 130. dher han först införer Servium som meenar hon skall heeta *Opis*, aff Latiniska ordet *Opes* Rijkedomar, effter Menniskian blifwer genom Jordennes brukande rijk. Sedan aff Warrone, att hon skulle hafwa nampn aff *Opus*, dhet är ett Wärck och Arbete: effter som på Jorden arbetas alt dhet man sigh föder medh. Eller aff *Ope*, att hon behöfwer altijd någon hielp. Eller och Synt: 12. p. 323 aff Grekiska ordet ὀπιζεσϑαι aff dhen som drager omsorg för dhe som föda skola Barn (*parturientium*). Hade dhetta Ordet warit hoos dhem infödt, så hade dhe dhet brukat i dageligit Språk medh Gemene Man, och kalladt henne *Opin* eller Æfian, såsom wij dhet giöra, men dhet är intet skedt, och altså fåfängt at sökia hennes nampn igen i dheras Språk.

12. Isa eller Ijs war och Jordens namn, men allenast hoos wåre Skalder som wijst är p. 208 [= s. 225], emedan hon war aff Isen först uprunnen, som här effter straxt wijsas skall. Flera nampn finner man wäl både i Sagorna som Scalderna, men äre intet så namnkunnige.

II. För än wij nu komma wijdare at tala sedan wij hafwa wijst alla dhe förnämbsta Jordennes namn wara Giötiska, huru hennes dyrckan genom åthskillige dhess Gåtor är kommen till dhe Fremmande Länder, så willje wij först framtee, hwarföre wåre Fäder hafwa kallat henne alla Gudars Moder, ja och Solens och Månans, och huru hon är worden först tillskapat. Dhet är allom bekandt att aff dhe Lärde uthi Grekelandh, Egypten, Chaldeen, Italien och andre Länder, hafwa endels skrifwit Ellen wara all tingz begynnelse, andre Wädret, andre Wattnet, andre Jorden, andre alla dhessa |452| tilljka, 2 eller 3 ting af dem, som sees af Clem: Alex: adm: ad Gen. p. 42. Men see, wåre Fäder hafwa dichtat Ijsen wara all tings grund, ämbne och begynnelse, men Elden och Wärman allenast den som dem rörer och utarbetar; och det utan twifwel, aff den orsaken, som och deras gåtor wid handen gifwa, som straxt införas skola, att dhe begynte sitt åhr aff dhen tijden, som Solen och Månan war borta, mörckret tächte hela Jorden, alt Watn och Regn war wänt i Ijs, ja oc sielfwa Jorden aff Ijsen hård och steel, som hårda Berget; alla Matkar, Ormar, Flugor,

och en deel Foglar lågo som döda i dheras hålor och krypen, större delen aff Foglarna dragit aff om Hösten, alla Örter och Grääs bortfrusne och med Śniö och Ijs öfwertäckte; ty sågo de ingen ting lijkare wara Döden och det som kallas Intet (*nihil*) än det som ingen rörelse hade. Ty dhet som aldrig till någon rörelse kommer, det kan ju aldrig wäxa, eller låta någon annan tingh aff sigh wäxa, ty ställte de Ijsen, som både Jorden och Watnet ställte till hårda Berg, och all Wärma i Lufften, Watnet och Jorden förgiorde, till den första grund och Moder till all ting. Och såsom de sedan sågo Wärman med Solens igenkomst tilltaga, Ijsen smeltas til Watn, ty höllo de Wärman eller Ellen wara en kraft som kom från andre södre orter till dem, och ey infödd under Nordan, och Watnet såsom för Ijsens Dotter, och när de sågo at Watnet flödade, och dhet satte altijdh i botten, så ut på Landet, som uti åtskillige Kiäril en Dy, Äfia eller Gyttia, ty sade de åter Jorden wara Wattnetz Dotter, och när dhe åther sågo Jorden begynna torckas och gifwa Gräs och örter från sigh, så wardt åter all Sädh och Korn Jordens Barn och Afwel; och så wijdare. See så klarligen och uppenbarligen kunde de intet updichta Jordenes och dhe andre tings (eller Elementers) beskaffenheet i de södre länder, ty först kunde de intet begynna Jordenes uphoff aff mörckret, effter hoos dem ingen tijdh om Åhret, Jorden är utan Sool, Lius, Dag och någon wärma. Icke heller aff Ijsen, förty Jorden och Watnet är aldrigh hoos dem så frusin och steel, att icke Boskapen får sin Föda uthe om Wjnteren. Såsom nu dhetta är wijst aff sielfwa naturen, så wilie wij nu och indraga det aff wåre Scalder, och sedan wijsa huru Orpheus, Hesiodus och Homerus, som woro aff Giötiske släkten, och aff andre witnas, hafft kunskap här ifrån om Gudarnas uprinnelse, dhe dhetta beskrifwa och instämma medh wåras skriffter och sielfwa Naturen. Sedan måste man här och achta att Natten, Jorden, Öde, Watnet, och andre sådanne säyas wara den och dhens Fader och Broder, hwilcket till sielfwa Naturen så förstås, at det som war till tijden äldre, dhet kallas dhen senare Tingens Fader. Såsom till Exempel, Mörkret och Natten som intet war, kalla wåre Skalder Liusetz eller Sohlens Fader eller Moder, intet så förståendes, att Mörckret och Natten som intet är, skulle föda aff sigh Solen och Liuset, som är en wärckande ting, hwilcket är fåfengt att tala, utan såsom een Fader säyes wara till i Werlden förr Sonen, altså säyes här Mörckret wara en Fa-|453|der, för Liuset, som en Son. Här til med är och achtandes, att dhe Personer, som först hafwa achtadt uppå Naturens Lopp och Beskaffenheet, de hafwa bekommit tillnampn, aff samma tingh, och deras wärkan, som dhe beskrifwit, dhet som förr p: 64 [= s. 77] är wijst om Mundilfari, Sohlens och Månans Fader.

Hwarest Ijsen och Kiölden, så och Wärman och Elden först woro, will iag

indraga aff den i Trycket utgångne Snorronis Edda, emedan den nu wistas i mångas Händer, fast den intet i alt kommer öfwereens medh dhes M. S. icke heller med Scalderne, Voluspa och Semnoners Edda. Så talar Snorronis Edda i den 4 Mythol: 'Först war Niphulheim (Neptis, inferi) giordh många Åldrar förr än Jorden war skapat, och i honom ligger en brunn som heeter Hwerfgelmer (Abyssus, Acheron), och uthur honom springa tolff Källor eller Strömmar, Sud, Siunthra, Fion, Fimbul, Thul, Slidur, Kridur, Sylgur, Ylgur, Miid, Leistur, Giol (Gallus) är nest Helgrindum (inferorum cancellos). Uthi Söder är först ett Heem som heter Musspellheim, hwarest är Liuus och Hetta, Lågande och Brinnande, dijt ingen Fremlingh komma kan, uthan dhe tingh som äro dher infödde. — Sedan wijd dhe Åår som kallas Ellewagar, hwilcka äro så långt från dheras begynnelse och ursprung, at Ijsgrumlet wardt så hårt ihoopsatt och hårdnat, att dhet war alt Ijs (Isis Glacies). Och såsom dher alt stannade och stod stilla, och ingen ting rann, ty war dher allt Frost, Rijm och Ijs alt in i Ginungagap (Abyssum). Dhetta Ginungagap som wettade rätt under Nordan, fylltes alt fullt medh ijdelig Ijs och Rijm. Men dhen södre delen aff Ginungagap lättades aff Gnister, warmt Damb, som kom från Muuspelheim. Och såsom all Kiöld och Frost kom utur Niffulheim, så kom all Wärma och Lius utur Muspelheim. Ginungagap war så lätt som lufften utan Wäder, och när Hettan kom från Sunnan och smällte Ijsen, så at det dröp aff honom, då qwicknade dropparna aff hans krafft, och wardt eens Mans lijknelse, som bleff nembd Ymer: Dhe trodde intet att Yme war en Gud, utan att hans slächt war Ilsker, som han sielff och kallades Ijs eller Rijmtussar. Och så är det sagt at när han soff, swettades han under wänstra Sijdan, och wardt så Man och Qwinna dher aff, och aff det ena benet föddes den ena sonen effter den andra, och dädan är de-|454|ras slächt kommen som kallas Ijs eller Rijmtussar, och war Yme dhen första Isetussen.'

Uthi dhenna 4 Mythologien eller Gåtan är kortteligen uthsagdt, huru Ijsen under Nordan är ämnet till all tingh, nembligh sielfwa Jorden, medh Himmelen och första Menniskian; hwilcken igenkännes genom dhet hon swettades under wenstra sijdan, och födde Qwinnan, hwilcket wåre Fäder utan twifwel hafft genom stadigt berättande och sägn Man effter Man, ifrån Adams Skapelse, om dhes Hustru Ewa, att hon bleff skapadt aff ett Sijdobeen uthur hans wenstra sijda, medan Adam soff; ehuru dhe dhet i een Gåta hafwa förwandlat. Att dhe genom Yme förstodo hela Himmelen medh Jorden, Menniskian, alla Diur och Örter, skall strax wijsas aff nästa Gåtorna. Den som nu kom Ijsen att röras, smältas, och der aff Jorden medh dhes skapade Creatur wärckas, wil gåtan hafwa kommit från Sunnan, om hwilket är och talt pag. 243 [= s. 254].

Dhen som åter orsaken war till alt detta, ärkiände dhe een Gudh som dhe gofwo 12 nampn, som läses i 3 Myth:

Dhenna Jordennes skapelse hafwa dhe i dhen 8 Mythol: eller Gåtan affmålat genom andra Persohner, således: 'Norfi (Septentrio) heet en Jette, som bygde Jotunhem (Gigantum terra sub Borea) han åtte en Dotter som heet Natt (nox) hon war swart och mörck till sin ätt, hon gifftades den Man som heet Nagelfari (omnium scrutatori s. Amori) och dheras Son heet Aude, (eller Öde, inane, chaos). Sedan gifftades hon een som heet Anar (Aqua sive Mare) och dheras Dotter war Jorden, sedan åtte hon till Man Dellingur (Divisor, Latona) som war aff Gudarna, deras Son war Dagen, hwilken war liuus och fager effter sina Fäder. Då tog Alfader (omnium Pater et Creator) Natt, och Dagh hennes Son, och gaf dem 2 Hästar och 2 kärror, och dhe skulle rijda hwart Dygn om Jorden. Natt rijder för åth medh sin Häst Rijmfaxe (pruina lucidus, den som lyser aff Frost) aff hwilcken hwar Morgon faller neder på Jorden Dagg eller Rijm. Men Dagens Häst heeter Skin-faxe (Radiis Solaribus illustris, Lius hårat) och lyses all Lufften och Jorden aff hans Maan och Hår.' Myt: 4. 'Mundilfare födde sedan 2 Sönner, Solen och Månan etc.'

Än hafwer Edda en gåta huru Jorden bleff född aff watnet uti des 5 Mythol: säyandes: 'När Ijsen han begynnte aff dhen wärman som sunnan ifrån kom, att smelta och drypa, så bleeff ther aff een Koo skapad, benembd Aud-dumbla, och 4 |455| Miölcke strömar eller Aar flöto aff hennes spenar, hwar aff Yme han föddes. Men Koons föda war det, at hon slekte Bergen som Rijmet och Ijsen låg uppå och woro salte: och första Dagen som hon slekte, så kom up uthur stenarna såsom en Mans Hår, andra dagen såsom Mans Hufwudh, och på tridie dagen såsom en heel fullkomblig Man, som bleff kallat Bure eller Vre (Vranus). han aflade en Son benemd Bore (Boreas, Saturnus). han fick en Hustru benembd Belþis (Balatis), som war Bergthors Jotuns (Montani sive Olympii Jovis Gigantis) Dotter, med hwilken han egde 3 Sönner, Oden, Vile och Vei. Denna Oden med sina sönner styrde Himmelen och Jorden.'

Förr än iag nu kommer at jemnföra dhesse wåre Gåtor, som innehålla både werldennes skapelse, så och en deel aff Noe Flodz händelse, då Jorden syntes såsom wara förgången, och åter ny blefwen, så och wåra första Fäders Regementz instichtelse, med de Grekers, Latiners och andre fremmande skriffter, som handla om det samma, och nogsamt wijsa at dhe mästedelen den kunskap här ifrån bekommit, så will iag och dhet först wijsa aff allas Gåtor och Historiers art, som Werldennes skapelse beskrifwa; ty först är dhet allom bekant, at ju äldre en Gåta är beskrifwen effter dhe äldste Skalders art, ju mörckare är hon skrifwen och ingen ting nästan omrördt som icke är genom lijknelser aff-

måladt. Såsom till Exempel i denne senaste Gåta beskrifwes Jordens skapnadt under ett rijmot Bergh, som sleektes, at dhet först gaff från sig Hår. Hwilcket är Gräset på Marcken, som wijst är p. 401 [= s. 413]. Sedan Mans Hufwud, dhet war Himmelen med Solen och Månan, som äro Hufwudetz Ögon. See p. 273, 282 [= s. 284, 290]. Ytterst wardt det en heel Man, det är Himmel och Jord medh alla Creatur, som straxt wijdare wijsas skall. Men Ovidius som räknas en aff de förnämsta Poeterna, och bordt effter de äldstas art mehra genom lijknelse Jordennes skapelse beskrifwit, han nämpner reent uth i sin Metamorph: l. 1. v. 23. både Himmel och Jord, och i dhen 74 och 75 versen: 'Att i Wattnet, så fingo Fiskarna sitt heemwist, på Jorden Diuren, och i Wädret Foglarna.' Om gräset och örterna tijger han och i den 73 säger han, 'at de lysande stiernor fingo i Himmelen sitt säte.'

Hwar aff man lätteligen kan döma, antingen wåras eller deras Scalder äldre äro. Till det andra kan man klarligen see, at wåra måste genom Sägn, Man effter Man, hafft någon kunskap om werldennes skapelse, och dhet strax när dhe hijt i Nordan kommo förwändt i Gåtor, ty om wåre Fäder eller och dhe Greker och Latiner wijdh Mosis tijd, det hafft utaff Gudz ord och Mosi böcker, så hafwa de aldrig så kunnat förwändt Skrifften i så underliga Gåtor. Sedan oc nämpner intet Skrifften om Ijsen, att den |456| war någon begynnelse till Jorden, icke heller att wärman kom från Sunnan. Hade och de Greker hafft det i senare tijder aff den Helga Skrifft, så hade de intet så när stannat in uppå wåras Gåtor, hwilcket wijsar dem härifrån bekommit hwad dhe hafwa hafft, som och bekiänt är aff dhem, att hwadh Homerus hade, det fick han aff Orpheo, och hwad Orpheus hade, dhet fick han aff den norske Baldur, det han och i sin Argonautica nogsamt tillkienna gifwer, huru mycket han här i nordan lärt och sedt hafwer, see p. 442 [= s. 454].

Wij willie nu tillsee hwad till de Greker, och Latiner kommit är aff desse wåras gåtor.

1. Först nämnes at Niffulheim war i nordan med sin Brun affgrunden (*Acheronte*) under Jorden, hwarest Winteren, Ijsen och Kölden war, der om hafwa de Egyptier fått kundskap, som aff Plutarcho wijst är p. 260 etc. [= s. 270 f.]. Men om Affgrundens alla 12 Strömmar kan iag än intet påminna mig någon af de fremmande Scribenter bekommit någon fullkomlig kunskap, utan allenast om några, såsom Letera (*Lethe*), Gallaraa (*Gallo*), Affgrunden (*Acheronte*), Kokys-aa (*Cocyto*), see p. 356 [= s. 366] och ändå en eller 2 floder som på sitt rum förmälas skall.

2. Om den starcka Kiölden i Nordan och Wärman i Söder, är nogsamt wijst aff wåre Fäder Schyternas samtaal medh Egyptierne aff Iustino här p. 156

[= s. 169] indragen, så och aff Olao Magno p. 243 [= s. 254] hwarest nogsampt wijses, att dhe fullkomligen trodde sig wara äldre än alle andre, och således Menniskian warit såsom först skapat i nordan. Fast dhe der utinnan foro wille emot Gudz Ordh. Om Nordans Kölden och Sunnans liufliga Wärma hafwer och Apuleius effterfölgdt i sin Book om Werlden pag. 169 säyandes. 'Desse 2 Wändepuncter äre så stälte att den som öfwer wårt hufwud är, är den Ijskalla Bore (Boreas) och nämpnes den Norske. Den andra som är twert mot honom, är under Jorden liuflig af Sunnanwädretz Warma, Dunster och Dimba.'

3. Att Wärman hafwer kommit til nordan och uptijnat Ijsen, så at han blifwit till Watn, och kommit all ting at wäxa af watnet, hwilcket med wåre Schyter till de andre i werlden är rychtbart, gifwa intet ringa Schyternas swar til Egyptiernas taal dher sammastädes tillkienna, der dhe säya p. 155 [= s. 169]. 'Om alla Werldennes delar som nu äro skilde, hafwa först warit i en klimp och watnet i förstonne stått öfwer hela Jorden och henne täckt, eller Ellen hafwer aflat, och såsom skapat och tillpyntat Jorden, så äro ändå Scytherna dhe älsta som Jorden bebodt etc.'

Här aff kan man see hwadan Martianus Capell. hafwer tagit, och huru han förstås |457|skall, dhet han talar i sin 2 Book indragen i Cuperi Harpocrat. p 114. 'Solen säya de uplysa och röya alt dhet som fördolt är, och att hon fördrijfwer och försmälter Nattens mörcker och Ijsen (Isæum).' Det ordet *Isæum* hafwer ingen det iag weet budit till at uttyda, men dhes uttydning är klar att finna aff wåras Gåtor, ty när Solen igenkommer, så fördrifwer hon Natten och Ijsen.

4. Dhenna Ijsen säger Edda samblas uti Ginunga-gap; dhet är ett stort swalg och gaap, och är ordetz ursprung tagit aff Ginun och Gimun som är ypningen på en stoor Ugn, så och yppningen på Menniskians Munn. Dädan Gaum, Goom, sielfwa Munnen innan för Tänderna, der Maten först giömmes medan han tuggas. Ordetz uhrsprung är gioma. Dedan kallas och det som giömes eller ihoopsmältes i Giman eller Ugnen een Gaus, Göös, såsom Jerngiöös, Koppargiös. Och allt hwad som ännu är oarbetat till något wist, och är allena ett rått och ihopblandat ämne, kallas Gaus eller Göös. Widh een sådan stoor Gima, som står och gapar, hafwa wåre lijknat dhet Nordiska Gapet eller Swalget, och kallat det Ginungagap. Och dädan hafwa nu dhe Greker skrifwit Frejas eller Jordens Gap, och hååla wara under nordan, som wijst är aff Nicand: Alex. v. 5. här p. 54 [= s. 67]. Och Vallerius Flaccus i de Argonauters reesa 1 Book, dher han talar huru Orpheus med sitt föllie hijt nor åth kommo till Atlenningarnas Wåningar och Affgrunde, säger i dhen 830

versen: 'Der som ett mechta stoort Ginungagap eller Haaffzswalg är, (ingenti jacet ore Chaos).'

5. När Ijsen smälte aff Liusetz Wärma, så bleff dher aff Yme Jätte, genom hwilcken hela Werlden förstodz tillijka med Menniskian och alla Diur, dhet som kan sees aff den 6 Edd: Mythol: der han talar om huru Werlden fördränck-tes genom Ymes Blodh, hwilcket war Wattnet uthi Noe Flodh, der han så talar: 'Bores Söner dhe dropo Yme jotun, och så mycken Blodh lopp uthur hans Sår när han föll, att alla Ijsetussa Slächten drenktes, undantagandes een som kom undan medh sin Issa eller Hustru, dhen Jettarna kallade Bergelmer, han for in i sin Bååt med sin Hustru, och der uthj uphöltz. Och aff honom äre komne Isetusse slächten eller Jättar. Bores Sönner togo tå Yme Jette, och flytte honom mitt i Ginungagap, och giorde aff hans Kropp Jorden, och aff hans Blodh alla Siöar och Haaff. Af kiöttet war Jorden giord, aff Benen bergen, aff Tänderna och dhe Been som sönderslagne woro, blefwo Klippor oc Stenar, utaff Hufwud wardt Him-|458|melen giord, som war satt öfwer Jorden i 4 Kanter, och en Dwerg under hwar Kant, som heta, Sunnan, westan, Östan och Nordan.' Wijdare säger Scalderna i Edda: 'Utaff håret bleeff Gräset. Uthaff Hiernan bleeff Skyar och Moln. Uthaff Ögona bleff Sool och Måna.'

See dhetta är och kommit till dhe Latiners och Grekers öron, som sees aff Lactant: Placid: l. 1. Fab. 5. som är summan af Ovidii Metam: säyandes: 'Dhet woro hiskeliga stoora Jättar dristiga och starcka, och lijka dhcm som dheras moder Jorden födde aff sigh, hwilcka upbyggiandes aff Steenar ett stoort Berg, wille slås medh Gudarna. Men dhe blefwo genom Tordon nederslagne, och bleeff aff dheras Blodh, som uthrann, upwäxte ett annat slag, som intet bättre war: ty aff Bloden som blandades medh Jorden, föddes Menniskior, hwilcka intet woro dhe förra olijka till Kynne.'

Här blandar Poeten ihoopa Noæ Flodh medh Babylons Torns Gåta, den wåra som sig bör skillia åth, hwilcket han under ett Berg affmålar.

Om Ijsens smeltande i Nordan, och at Natten, Mörckret och Solens Portar der äro, wijsar och Apollon: i de Argonauters resa hijt Norr, hwilckens ord äro wärde att införas, effter han dhes uthan märckeligen bewittnar om Glijsis wäxande i wår Oeridan, och om wår Rhodan och Rodesslagen, som flyter in i Oeridan, här under Nordan, och huru dhe Argonauter med Orpheo hijt woro reste, och kommandes längst bort under Nordan begynte förskräckias ok sörja, säyandes i den 595 versen aff sin book Δ. 'En stoor Sorgh kom öfwer dhesse Herrar och Män: men Skeppet dref lijka fullt aff det starcka Wädret längst bort, så att dhe kommo in uthi dhen innersta wijken aff Oeridan der som Phaeton halff upbränder föll neder aff Solens wagn i siön, hwarest ännu Dimban

stijger upp aff hans Sår. Och ingen Fogel kan der flyga öfwer Siön, utan han faller neder i Dammet och Röken. Hwarest Solens Systrar under stora Aalträn gråta Sohlens fall, hwilckas wackra glijsiga Tårar fallandes neder i Sanden och aff Solen torckade, och när wågarna stijga uppå Stranderna, så wälfwa de desse Glijsdroppar med sig tillbaka i Siön. Men dhe Galler förmäla at det är Baldurs Moders Latonæ Tårar, som falla i Siön, hwilcka hon i fordom tijd skräckeliga många fällte när Baldur (Solen) kom längst bort till de Norske, och sedan moste öfwergifwa |459| Himmelen genom Fadrens wrede etc.'

Wijdare säger han i 627 versen. 'Men dhe Argonauter kommo längst up i Rhodan som flyter in i Oeridan, der watnet brusar rätt under Norstiernan. Men han kommer ytterst uthur Jordennes ända, dher den mörcka nattens säte oc portar äro, och löper sedan i stoora westerhafwet med den ena grenen, och med den andra twert dher emot, i det Ioniske eller Grekiska hafwet. Han (säyes oc) löpa in i det Sardiska hafwet med 7 grena, eller oos. Utur hwilken de seglade in uti många Siöar och stormande Wijkar, som löpa här och dher in i dhe Gallers Land. Hwarest de kommo uti en dräffelig lijffzfara. Ty der war een stoor Klippa som sträckte sig uth aff een Westerhafwetz wijk; på hwilken de hade ränt med Skeppet, och intet kunnat achta sig, der icke Juno aff de Hercyniske Bergen hade ropat att dhe skulle acta sig, och wijste dhem dhen wägen dhe skulle segla tilbaka.'

Uti sin Book A. och v. 494 säger han: 'huru Orpheus steeg upp i Skeppet, och spelte på sin Horpa, och begynte siunga huru såsom Himmelen, Hafwet och Jorden i första begynnelsen woro alt en klimp, och huru dhe genom oenigheet skildes åt hwar för sig, och huru Solen, Månan och Stiernorna de fingo sitt fasta säte up i Himmelen, och huru bergen blefwo til; Floderna med alla krypande Diur, och huru Oefian med Oerinan som woro Hafwetz Döttrar först innehade det sniöfulla Berget Hollimbo, och huru Satur med Freja togo till sig regemente, och de andre föllo i Hafwet.'

Uti sin Book B. v. 735 beskrifwer han Kölden och Frosten här wid nordiska afgrunden: 'Der är och Jorcens (Orcus affgrundens) swalg, som skygges af stora och mörcka skogar. Hwar ifrån stiger up en förskräckelig kall och tiock dimba, som altijd gifwer ett tiockt Rijmfrost oc Ijs, hwilcken, när Solen kommer från söder, uptijnar och smälter. — Der äro och Strömmarna som komma utur Affgrunden.'

Först skrifwer Apoll: at de Argonauter kommo in i den innersta wijken aff Oeridan, der Phaeton med Solen och des wagn störtades i siön. Hwilcket är märckeligit, ty up wid Torne, som är innersta wijken aff Oeridan, der synes Solen sig störta, men intet för oss som boo längre neder widh Östersiön, om

hwilkens Solens störtning widlyffteligen är talt ifrån pag. 56 till 73. 79. 112. 234 [= s. 69—86, 91, 124, 245]. Och skall ännu bekräfftas aff ett härligit rum aff Diod. Sic: hwilcken när han beskrifwit Engeland at de der ifrån bekomma Tenn, så sä-|460|ger han l. 4. p. 302. 'Nu will iagh och tala om Gliset eller Bernsteen. Wid Scythernas Land ofwan Galland, (Tysklandh och Franckrijke som han kallar Gallatiam) är uti hafwet en stoor öö som kallas Basileja (see p. 55. 59 [= s. 68, 73]) til hwilcken strand dreffelig mycken Glijs aff hafwet upkastas, hwilcket ingestädes i heela werlden finnes. Om detta hafwa dhe många otroliga sägner att förtällia, som nu genom tijderna äro fundne ey sant wara. Ty såsom det förtällies aff många Poeter och Historier, så skall Solens Son Phaeton, emedan han war en ung Pilt begärt at styra Solens wagn på en dag allenast. Men såsom han jngen krafft hade att styra Hästarna, begynte dhe skena, och tände så ellen först på Solens wäg up i Himmelen, hwarföre den sedan bleff hwijt som en miölck, och kallas der aff miölckecirckelen (den wij kalla wintergatan). Och när och så Jorden bleff til en stor deel affbränt, bleff då Jofur onder och kastade en heel flodh in på Kusken och befallte Solen sielf styra sin wagn. Och Phaeton föll så i Boten (Padum). Hwilckens hans Systrar skräckeligen sörgde, och blefwo i aalträ wände: Hwilcka Årligen wid samma tijd gråta Tårar, hwilcka wändas i Glijs (Bernsteen). Hwilket öfwergår andra ting med sin liusa ferg, och då mäst uthflyter i det landet, när sorgen der anställes effter de förgångne ynglingar. Men såsom alla see at denna Sägn går ifrån sanningen, dhet dhe senare tijder hafwa utwijst, så will man allenast sättia troo till det som wissast är: nemlig at wid denna öö och land finnes wisserligen Gliset eller Bernsteen som omtalt är, och föres dher ifrån öfwer siön til nästa landet (Tyskland) och derifrån sedan til wåra orter (Italien och Grekeland).'

Hwad nu sielfwa Glijset anlangar, så skrifwer han rätteligen att dhet allenast här i Österhafwet finnes, såsom aff Tacito, Plinio och månge andre är wijst p. 69. och 70 [= s. 82 f.]. Men at han dömer om Phaetontis och Solens störtning i Östersiön ey wara sann, dhet far han will uti med alle andre som intet förstådt wåras Gåtor, som så artigt affmåla Sohlens gång under Jorden och Hafwet om Winteren, och hwad des Systrars Tårar betydde. Och såsom denna gåtan förr är widlyffteligen förklarat, så will man här allenast inhämta det de andre tijga om. Såsom det, han säger at Solens Hästar när de begynte skena, tände dhe Ellen på Solens wäg upp i Himmelen, hwar aff han bleeff hwijt, som än i dag synes och kallas MiölckeCirckelen. See, såsom de Greker intet förståt gåtan, så hafwa de och intet råkat rätt på at gifwa dhenna wägen sitt rätta nampn. Men såsom heela |461| Gåtan är här dichtat, så hafwer och Solens

wäg fått sitt rätta namn, i det wij kalla henne Wintergatan, aff dhet at hon sträcker sig från Norr til Söder, hwilcken wäg Solen far utföre när hon störter sig mot Winteren i Oeridan, derföre och wåre Fäder fått Fogelen Swanen, som synes på Globerna, öfwerst up i wintergatan, wändandes sig söder åt, som då siunger sin klagesång öfwer Solens störtning, och med utsträckta wingar at och segla aff till Söder.

Widare, såsom och Apollonius märckeliga anteckningar hafwer, som röra wårt Fädernesland, det hwarcken Diod. Sic: eller de andre hafwa. Ty will iagh och dem förklara, såsom det, att aff Solens störtning i Oeridan eller Östersiön, steeg een stoor Röök eller dimba up aff siön och hennes såår, så att Foglarna som komma uti den Dimban de falla neder i siön. Den som här i Swerige öfwer Åland alt up under Torne hafwer wistas, och de orter besedt, honom är nogsamt kunnigt, at Oeridan eller Östersiön han är der mycket smalare öfwer emellan Normanland och Finland ifrån den 60 elev. grad. in til dhen 66, som sees aff Tab. VI. Tom: 1. Och när Hösten och Winteren tillstundar, så sanka sig Orrar, Tiedrar och annan Fogel i skockar, och när de antingen i Finland eller twert emot i Normanland hafwa knapt om födan, och de uti den förlupna Sommaren hafwa sig mecta förökt, och dhet Åhret Bären på Olgon, Rönar, Enebären, och annan knop på träna som sig sätter til löffs och Frucht, åth annat Åhr, intet är blifwen så mycket som wanligit är, ty det ena Året är mindre och dhet andra mehr, så sökia de när wackert wäder är ytterst ut på Holmarna och Näsen och om morgonen gifwa sig up i lufften, så at de kunna see landet aff andra sijdan, (ty der är intet längre öfwer än at man och aff högsta bergen och yttersta näsen, kan i klart wäder see landet öfwer siön) och fara så i stoora skockar öfwer. Och wetta Norlänningarna detta noga i akt taga, ty när dhe see detta skee, at sådan öfwerflödig Fogel kommer ifrån Finland och Ryssland, så wänta dhe en god winst på sitt skiuterij, serdeles från Stockholm om Winteren dijt några 100 lass med åkeföret öfwerföras, emedan Fogelen straxt han skuten är fryser hårt som en Ijs och kan i 2 eller 3 månar förwaras lijka frisk, hwilcken förmån de i södre Länder intet kunna hafwa, ty han rutnar der andra och tridie dagen aff wärman, såsom det och här skeer om Sommaren. Men der så händer at Fogelen intet gifwer sig öfwer Oridan i Septembri och Octobri när dagarna än något längre äro än i Novemb: utan han kommer at flyttia i Novembri och Decembri, och han om morgonen gifwer sig på flychten, så plägar som offtast en skräckelig bitter tiock och kall dimba gifwa sig utur hafwet, och när Fogelen uthi flychten intet kan see landet på andra sijdan, far han will aff och an i lufften til dhes han faller i siön, och sedan finna Inwånarena som boo in wed siökanten stora skockarna liggia döda in wid stran-

den och aff Haffzwågen dijtdreffne. Dhetta hafwa många migh berättat, serdeles Cronans Jägmästare Rotenbourg som der mycket wistas, och sådana saker med Fogelskiuterij handterar, så och M. Boseus, och andre dher |462| in wid siökanten födde. Detta är det wåre i en gåta hafwa wänt, säyandes när Solen sigh störtat i Oeridan, då hon är för dem borta, så är dimban och röken aff hennes krop och brinnande hästar upstigen (såsom när man släpper en glödande kula i watnet, man seer hwad dimba den ifrån sig gifwer) i hwilken när foglarna flyga falla neder til dödz. Detta bekräfftas och aff andre Poeter och lärde Män, såsom sees aff Claud: Dausqvei Not: til Sil: Italicum p. 486. dher han aff Antig. indrager detta: 'Om de Sarmaters siö skrifwer Heraclides at der kan ingen Fogel flyga öfwer, uthan han faller neder och döör. Hwilcket och säyes skee uthi Avern siön, som rychte wid handen gifwer.' Men Claudius han slutar utaff Strabone l. 5. som mycket widlyffteligen skrifwer om Italianernas Avern, at Strabo det wäl med gifwer att foglarna skulle wäl kunna döö aff en förgifftig lufft i wädret: men säger at dhetta intet skeer wid Avern siön som är i Italien. Hwad den siön anlangar, som den gambla Greken Heraclides förmäler wara hoos Sarmaterna, det är Påland eller Ryssland, så är hela werlden bekant, at ingen annan siö är emellan dem och oss än såsom wår Östersiö, hwarest dhetta nu skeer. Men at någre aff de fremmande Skribenter dhet dragit til Avern siön som ligger hoos Cumæ uti Italien, är skedt aff oförstånd, såsom sees aff Strabone l. 5. p. 244 säjandes: 'De som hafwa nest för oss lefwat, dhe hafwa lempat Homcri Neckens (Necyæ) sagor til Avern siön i Italien, och förtälia at Vlysses skulle dijt kommit och fått swar aff de döda på sina frågor.' När Strabo sedan beskrifwit Avern wara en hamn och inwijk i hafwet widh Italien, säger han widare: 'Inwånarena de hafwa oc diktat at foglarna, af en dimba, som der öfwer flyga, falla neder och döö, såsom det skeer i Odens eller Bluters landskap.' Sedan upräknar han allehanda flera tingh som de dichtat wid denne orten, alt effter wår Cimmers seed, som boo längst nor, och mista een tijd Solen, at de som boo der uti kulor under sandbackarna, och hafwa löngångar sin emillan under jorden, de säyas boo uti det Cimmeriska mörkret, effter de intet see Solen, menandes Homerum om dem skrifwit at Solen dem aldrig lyser. Men de hafwa farit mechta will, ty på det sättet skulle i hela werlden wara det Cimmeriska mörckret, ty allestädes finnes både ööl- och wijnkällare, wälfda grafwar, bodar och stugur under jorden, der man intet seer Solen, men lijkwäl när man stiger der ut, så seer man henne, och dhen som håller Homerum för en sådan Took, at han sådanna ment, han wijsar sig lijtet förstånd hafft, och alzintet wettat aff Solens gång på åtskillige orter på jorden. Ney Homerus hafwer sådana ment som längst i Nordan på några månar intet

see Solen, antingen de äro i sina huus, källare eller kulor, eller uppå jorden och bergen, som wijst är Atl: T. 1. c. 21. p. 523 [= s. 327] så aff Homeri egne ord, som andras gambla Grekers och Latiners bewitnande och åtskilliga gifna kiennetecken. Ty sluter Strabo pag. 245. således rätteligen: 'Detta hafwa de |463| updichtat som för oss lefwat. Men nu uti wår tijd, sedan som Agrippa lät uthugga skogen kring Avern, och lät der byggia åtskilliga bygningar, och nedan för Avern en löngång bleff giord til Cumæ, så förnam man klarligen, at alt det som war dichtat om Avern och den orten war osanning.'

När man detta wäl öfwerlägger, så kan man finna aff hwad orsak, de denna orten tillskrifwit, det som lijkwähl allena kom wåra längst bort belägne Norske orter til, nemligen der aff, at när de uti de gamlaste Poeters skriffter hört om det Cumæ som ligger i Finland under 63 el. gr. och 43 middagz lin. (see Tab. VI. Tom. 1. Atl.) der fordom ett skräckeligit affguderij och troldom war, at dijt söktes swar om tillkommande ting (om hwilcket något talt är i Atl. T. 1. c. 8. pag. 337 [= s. 213]. Och widare skall skee när wij mera om *inferis* komma at tala, så och om Vlyssis resa), hwilket Cumæ ligger in wid stranden Oeridan, och de hafwa funnit en orth i Italien som och heter Cumæ, den wåre Cimrer som dijt reest hafwa bygt, som wåras och deras Historier förmäla, så hafwa dhe tagit Homeri och andre Poeters ord som skrifwa om wårt Cumæ, och det mörckret som skeer af Solens bortawarande hoos wåre Cimrer, Cumæ nästa grannar, och wåra Foglar som der nederfalla, oc lämpat det til deras Cumæ som Strabo förmäler, hwilcket doch är funnit hoos dem aff ingen sanning wara: At wåre Cimrer der uti Italien setat, så gifwa orternas nampn förutan Historierne dhet tilkienna: ty Avern inwijken aff hafwet är ett Giötiskt ord ihoopsatt aff Aa, som är alt watn antingen i Haf, Siöar eller strömar, och Wern är alt det som en annan ting instänger: dedan Avern et instängt watn, insiö eller inwijk hwar aff många siöar i Swerige hafwa sitt nampn, såsom Avern som ligger på Fiellen emellan Swerige och Norrige, som sees aff Tab. 43. Tom: 1. emellan 63 och 64 el. grad. och 34 och 35 midd: lin. Således kallas hela Westerbotn efter han är smal och såsom instängd. Dädan kalla Tyskarna en strandh Ufvern. Widare förmäler Strabo p. 227 att Italianerna kalla watnen som der in wed äro, hwar uti de bada sig, Bajas, hwilcket ord de måtte tilstå intet wara Latiniskt. Bada är på Latin *lavare*, och Ba är *lavacrum*, hwar i man badar sig och Bajar är pluralis numeri, dädan de warma Baan i Tysland, och kalla Engländarena än alla wijkar i hafwet Baj. Ehuru Strabo p. 245. förmäler at några före gifwa watnet Baj wara således kalladt aff en Vlyssis medföllie, men dhet är fåfengt. Ytterligare sees aff Strabone, at de hafwa dictat der en källa, aff hwilken de intet tordz dricka, kallandes den *Stygis* watn.

Hwilcka ord de och tillstå intet wara Latiniskt, ty på Latin är det *deformis, perniciosus*, men hoos oss finnes Stygz siön uti Tab. 43. emellan 62 och 63. el: gr. och 40 mid: Förutan Giallaraa och Agronden, som och bägge kallas Stygzsiön, see Edd: Myth: 4. p. 140. Dhessutan kallas alt fuult och förgifftigt watn hoos oss stygt watn. Ursprungs ordet är Stincka, det som illa lufftar. Dädan Stygg, fuul och stin-|464|kande. *Acherusiæ* watn hafwa de och dichtat dher såsom Strabo förmäler, effter wår stora Acheruss wijken, som ligger enom först i ögonen när man wil segla in i Östersiön, emellan 58 och 59 el: gr. 30 och 32 middagzlin. Är således fåfengt at sökia någon Avern i werlden mera än i Swerige, der Foglarna flyga öfwer, och falla neder aff Dimban, och der Solen är en tijd borta, som denna dimban förorsakar.

Det Apollonius förmäler at andra meena det Solens Systrar begreto Solens Phaetontis fall, andra at Baldurs moder det giorde, så är det alt ett, ty både Phaeton är Solens nampn, som sees aff Homero indragen i Strabone l. 8. p. 244, så och andra Skribenter; är och Baldur Solens namn som wijst är p. 140 [= s. 153]. sedan är Jorden både Solens Moder, Syster och Hustru, och Furun som fäller tårarna är Jordenes hår och Dotter och Solens Syster, som Scalderne förmäla, och strax wjsas skall. Det Apollonius säger at Baldur måste öfwergifwa Himmelen, det är falla i Oeridan, eller under Jorden, see det är samma som p. 54 [= s. 67] är wijst aff Nicandro att Attis under Nordan förgicks genom Jofurs wrede. Att Rhodan flyter in uti Oeridan här under Norstiernan, dhet betyder det samma som p. 71 [= s. 84] at wår Rhodan är Mälaren medh dhe andre Insiöar som liggia under Rhodans lagen, eller Rodeslagen, och flyta in i Oeridan, och intet dhen som ligger i Franckrijke, ty hwarcken ligger han under Nordan eller Carlwagnen, eller flyter i Oeridan, icke heller flyter utur Jordenes yttersta ändar, dher mörckretz och nattens portar äro, såsom wår Oeridan och Rhodan giör, hwars strömar längst i Nordan komma öfwer Torne och Cimi Lapmarck, dher Solen är lång tijd borta, och Nattens och Solens portar äro. Ty kalla alla Tyskar ännu i dag så i sina skriffter som dageliga Awisor, oss och wåra landskap, de Mitternachtische Völcker oc Mitternachtische Länder, det är, de som boo mitt under natten, fast wij längre och skönare dag hafwa än någon aff dhem och alla Söderländer, så föllia de ändå den gambla wanan, som Poeterna hafwa hafft, at dhe offtare nemt wåra Orter aff des tiocka mörcker, ty de hafwa undrat huru folcket hafwa i det lefwat kunna, än aff dhes halfwa Åhrs Lius, uti hwilcket alla äro wane at lefwa. Widare säger Apollonius, at en gren aff Rhodan eller Oeridan går in uti westerhafwet, det är genom Sunde wijdh Skåne och Danmarck. Men de andre in uti det Grekiska eller Joniske hafwet; men der uti far wäl Apollonius will,

emedan han hafwer med andra således tänkt, så aff de Argonauters som våre egne Göters, och månge fremmandes reesa emellan Grekeland och Swerige, at dhe foro til Siöss till hwar andra up genom Volga, Dona, Thanai, och andra floder, fast de ett lijtet stycke skulle fara och draga sina båtar öfwer landz som wijst är i Atl: T. 1. c. 26. och serdeles des p. 672 [= s. 423]. der Plinius med Helmoldo, så klarligen tala och ment een Watngång wara emellan Nordiska hafwet, och det Grekiska, hwilket i sitt rum skall genom många andra fremmande Scribenters Skriffter bekräfftas, som här |465| tills äro förbijgångne. Men det Apollonius förmäler at några meena henne skola och löpa in i dhet Sardiniska Hafwet, genom een Green, och dher hafwa 7 Yppningar, dher uthi far han will, bedragen aff Ordet Rhodan, som kommer wår Rhodan til, och dhen Floden som i Franckrijke kallas Rhodan, som löper i Medelländiska Hafwet, twert emoth Sardiniske Öyarna.

Ytterligare är Poeten artigh dher utinnan, att wijdare gifwa tillkienna, at de Argonauter woro här i Swerige och längst upp i Nordan, så affmåhlar han Gudinnan Iunam aff dhe Hirciniske Bergen, såsom ropat till dhem, och warnadt att dhe skulle achta sigh för Klipporna, och wijst dhem een trygg Wägh tillbaka. Dhet är allom bekandt att dhen Hirciniske Skogen, som aff Iulio Cæsare och andre Geographis beskrifwes, han säyes gå upp genom heela Tyskland, Påland och Rysslandh in till Norska Hafwet. Hwarföre dher dhe Argonauter skulle hafwa wistatz i Adriatiske Wijken, eller Sardiniske, eller wijdh Spanien, Franckrijke, och Engelandh när dhe woro i största Fahran, som någre willfarande meent, hwilcka illa läst Orphei egen Reesas beskriffningh, och dhe andre gamble Poeter och Historier, så skulle Poeten dichtadt Iunon ropadt aff dhe Alpiske Bergen, eller dhe Pyreneiske, eller andra Berg som liggia wid dhe Orter, som de alla förbij seglade. Nu willie wij komma till dhe orden som bekräffta wåras gåtor, om Jordennes skapnadt här under Nordan, genom Ijsens smeltande, i dhet han säger att Orpheus söng och spelade sin wijsa, huru Himmel och Jordh woro allt een Klimp, och att Oefian medh Oerinnan woro Hafwetz Döttrar, och innehade först dhet Sniöfulla Berget Hollimbo (*Olympus*). Och huru Satur medh Freja togo sedan till sigh Regementet, och dhe andre föllo i Hafwet. See dhenna Gåta är omöyeligen till förstå, om man icke will tillsee wåras Gåtor som klarare äro, och sielfwa wår yttersta Nordennes Landskap. Oefian är Jordennes Gyttia, men Oerinnan, är Öö, Sandh och Bergh, hwilcka här kallas Hafwetz Döttrar, emedan Hafwet och Watnet woro förr än Jorden, och henne heel täckte, ty seer man aff wår Edda Mytholog: 8. att Natten när hon hade gifftadt sigh medh Watnet, så födde hon Jorden, nembligen när Jorden satte sigh tillsamman och skilldes från Watnet, dhet och Athenago-

ras i Leg: pro Christian. p. 18. tilstår Orpheum och Homerum wettat, säyandes: 'Effter deras meningh så war Wattnet allas Moder och uhrsprungh: och aff Watnet som sigh satte bleeff Gyttian, och uthaff dhem een Drake, som hade Leyonhufwud, men Kroppen ett Menniskio eller Affguda-beläte, Herculs eller Saturs. Aff hwilcken bleeff ett stoort Egg, hwilcket aff wärman uthkläckt sprang i 2 styc-|466|ken, och aff dhet öfra bleeff Himmel, och aff det nedra Jorden. etc.'

Att Æfian och Oerinnan först innehade dhet Sniöfulla Berget, war då när dhe woro tillhoopablandade medh Watnet, och så tillhopa aff Kiölden frusne, för än wärman och Liuset war skapat, eller kom Sunnan ifrån, som Edda förmähler, att dhet war alt een Ijs. Ty seer man och aff Apollonii B. indragne 735 vers, at wijd Iorcen dhen och Orpheus i sin Argonautica 40 vers. kallar *Orcen* dhet Yttersta under Nordan, hwar aff och Orceöyarna (*Orcades*) som liggia längst i Hafwet nor om Engelandh och Skottlandh sitt nampn hafwa, stijger en förskräckelig kall Dimba, som all wändes i Frost och Ijs, hwilken sedan uptijnas när Solen från Middagen kommer. Ty säger Apollonius rätte ligen aff Orpheo, som dhet hafft aff wåras Gåtor och Ortz lägenheet, at när Satur, hwilcket är Solen, intog det Sniöfulla Berget, dhet är, begynte stijga upp ifrån Sunnan och smälte Ijsen, då störtade sigh Oefian och Oerinnan, Hafwetz Dotter i Hafwet. Dhet är, Watnet begynte flyta, och Jorden med Öar och Sand satte sigh och giorde Grunden, Hafwet, Bergh och Dalar, när de alla sig skillde, och då tog Satur Solen sig till Hustru Freja, Jorden, aff hwilcka sedan all ting föddes och wäxte. Huru dhenne mening och tancka om Jordennes skapnadt aff Ijsen, är och kommen till dhe Greker, är wärdt till att see aff Diogene Laertio lib. 2. p. 98. dher han beskrifwer den lärde Archelai lefwerne, säyandes: 'Archelaus han war dhen första som förde dhen Naturliga Kundskapen ifrån Ionia til Athen, och kallades dhen Naturkunniga Physicus. Han sade att alla Diur woro födde aff Gyttian. När Wärman smällte Watnet, och Ellen bleeff starkare, födde han Jorden.'

Här kan man see att genom Wattnet förståås Ijsen, ty intet smälter Wärman Watnet, ty dhet är förr smält och flytande som hwart Barn weet, uthan Ijsen. Sedan är och achtandes här, at Ioniska Folcket dhe ärkiände sigh aff *Ion* dheras första Fader, som war Xuthi Son, som sees aff Apollodoro de Diis l. 1. pag. 24. som war aff Fromaders Slächte, som war Atlas Broder, och således aff Giöternas affkompne, som sees aff Tab: Chronol: 1. lit: *N*. och *K*. Och är så intet undrandes huru dhe Athenienser genom Ionerna (*Iones*) fingo kundskapen om Ijsen, at han war Jordens Moder. Elliest förmähler Athenagoras, att aff Watnet bleff en Drake, dhet är sielfwa Hafwet, som är tagit aff Eddæ 28 Mytho-

logia som således talar om Satur (*Saturno*) eller Atin, att 'han tog Draken Jormungand, och kastade honom i dhet diupesta Haaff, som |467| ligger runt om alla Land uti Hafwet, och bijter i rumpan på sig.'

See här när Draken säyes liggia i Hafwet, och bijta i Rumpan på sigh, så förståås dhet att Hafwet dhet löper i een Circkel runt om heela Jorden, och hafwer ingen ända. Men när han säyes liggia på Himmelen, och bijta i Rumpan på sig, så är det Zodiaci Circkel, i hwilken Solen giör Åhretz omgång. Dhes Hufwud som Athenagoras aff Orpheo säyes wara lijkt Leyon, är Solen, och Menniskioansichtet, är Jorden, som wijst är p. 330 [= s. 339]. Ägget som slapp mitt uthi tu, war Himmelen och Jorden förr än dhe skilldes åth. Hwar aff kan sees att Athenagoras intet alldeles rätt förstådt wåras och Orphei gåtor, ty Ägget war först, som blandat war aff allehanda ämbner, och när dhet brast, kom Draken utur Skalet, och öfwra delen wardt Himmelen, och undra dehlen Jorden, och dhet war Hunden Garmur, eller dhen 3hufwuda Draken, Sohlen, Månan och Jorden. See pag. 329. 330 [= s. 338 f.]. Det Apollonius och Athenagoras förmähla att dhe dhetta aff Orpheo hafwa, så måste dhe hafft andra hans Skriffter, än dhe som äro uthi Trycket uthgångne, ty uti Orphei egen skrifft, hwar uthinnan han berättar om sin och dhe Argonauters Resa, så siunger han fuller om Himmelens och jordens skapelse, men mechta kort uthi den 12. versen säyandes: 'Aude war dhet första all tings begynnelse; Sedan genom Saturs märckeliga krafft i des Fröö blef Himmelen och Lufften, och genom Kärleeken som war och Fadren till Natten, det som sigh först wijste, hwilket war Liuset Phanen, hwadan sedan Jorden med Watnet blefwo födde.'

Wijdare uthi sina korta Wijsor om alla Gudarna, sätter han wähl sin Wijsa om Natten, i dhet andra rummet näst Frothyras Wijsa, dhen han och kallar Dejan, säyandes: 'Natten som är alla Gudars och Mennjskiors Moder will iagh till ära siunga, Natten som är all tingz Moder, dhen wij och kalla Sif (Cyprin). Höör du Helige Gudinna, som hafwer mörcka och swarta kläder, och som lyser aff Stiernor, gifwer god Roo och liuflig Sömpn. — Du som åker medh Häst som lyser om Natten. — Du som gifwer Liuus til dhen nedersta Affgrunden under Jorden, och åter flyr dijt sielff.'

Här aff seer man wäl att Apollonius och Athenagoras uthaff flere Orphei Skriffter dhetta ihoopsamblat, och intet alt fördt i den ordning såsom sig bordt. Såsom sees aff Orphei wijsa öfwer Liuset dhet han kallar den förstfödde (*primogenitum*) säyandes: |468| 'Du som är utaff det runda ägge född, hafwandes gullblinckande Wingar.'

Wijdare talar intet Orpheus i det rummet om Werldenes första skapnat. Man seer så aff alla dhe Fremmandes skriffter, huru dhe intet wähl förstådt

wåre Norske Orters Egenskaper och Natur, ey heller wåras Gåtor om dhem dichtade, uthan mechta stympwijs, och endeels wändt om Ordningen. Wij willie wijdare fortfara.

6. Om Qwinnan som wäxte aff dhet Yme swettades under sin wänstra Sijda, kan iagh intet än påminna mig någon aff dhe fremmande Poeter något hafwa talt.

7. Jagh will så komma till den andra Gåtan, genom hwilcken Edda 8. Mythol: än artigare affmålar Werldennes skapelse, och tillsee huru när dhen stämmer in med dhen Helga Skrifft, så och tillsee huru mycket Grekerna och andra aff wåra Gåtor bekommit. Först lijknar han dhen yttersta dehlen i Swerige widh een stoor Jätte, benämbd Norvi som bodde i Jotunheim. Han kallar honom Norvi på dhet att man skall förstå att dhet war under Nordan, och till öfwerflöd bekräfftar han dhet dher medh, att han bodde i Jotunheim, hwilcket alla Wåras, som dhe Danskas, Norskas, Isländares, och andra Grekers och Latiners Skriffter bewitna warit här i Nordan, see Atl: Tom: 1. cap. 24, pag: 625 [= s. 391]. Denna säger han hafft Natten till sin Dotter. Dädan haffwer Hesiodus i sin Theog. v. 740. skrifwit, 'Dher är och dhet stoora Ginungagap, dher intet (Solen) heela Året mera rörer jorden (skijner) när hon kommer inom des portar. Dher är Nattens mörcka och swarta Huus, öfwertäckt med mörka Moln.'

See aff dhetta Hesiodi rum är artigt at märckia, huru man skall förstå dhenne ortz Mörcker och Åhretz tijdh, nembligen intet heela Åhret, som inbegrijper 365 dagar, uthan några Månars Åhr, ty han säger, att Mörckret är så länge som Sohlen är innom Mörckretz Portar. Dhet är om hon är 10, 20, 30, 90 eller flera dygn bortta, så säyes hon wara innom dhes Portar, och dhen Tijden kallas een heel åhrstijd effter Månans Åhr att räkna, ty när hon kommer uthom Mörckretz portar, giör hon åter Dagen. See dhetta är som näst tillförende aff Homero är bewittnadt, och aff andra att dhe kalla wårt Nordan Mitternachtz Länder. Att Nordan war Nattens Fader, eller att Natten war allenast under Nordan, nempner intet dhen Helga Skrifft, hwar aff man klarligen seer att wåre Fäder dichtat Nordan wara Nattens Fader, allenast aff dhet at de här begynt sitt Åhr aff Solens borttawarande som dhe sielfwa märckt, och från Sunnan beskrifwit Liuset medh Wärman utsprin-|469|ga, effter dhe så uthtryckeligen sågo dhes wärkcan dher ifrån komma, der om förr nogsampt talat är. Men om Natten som är mörckret, talar Moses i sin 1 bokz 1: c. 2. vers. 'Och Mörkret war på Diupet.'

Diupet är dhet wij kalla Ginungagap, och Hesiodus med de andre som indragne äro, *Hiatus ingens* eller *Chaos*. Det Edda talar att Natten war swart

och mörck til sin slächt eller klädna, dhet samma witnar Orpheus i indragne hans Wijsa. Dhenna säger Edda hafwa bekommit till Man Nagelfari. Aldrig hafwa wåre Fäder artigare nampn kunnat råkat på att gifwa dhem, som aff intet, hwilcket är mörckret och Natten, skapade och såsom födde all ting, ty på wårt språk är Nagelfara, den som intet allenast med Förstånd och wijsdom, och alla Sinnen söker kienna en ting till sin grund, utan så noga söker der effter, at han icke allenast med Fingren, utan medh Naglarna, mechta nätt skillier dhet ena från dhet andra. Dherföre kallas och Kiärleken Nagelfari; ty den som will älska och taga sig en Hustru, han måste nagelfara henne igenom, så att han weet alla hennes Sinnen, Dygder och Odygder. Men när man det altförmycket gör, så plägar man råka i det ordspråket: när Nagelfari söker Snutfagri, stannar man i Dyngfari. Dhet är, när man altförmycket är Belegran, och kan aldrig finna en som är i alla stycker så fullkomlig, som man will, råkar man på sidstonne uti bara rena Dyngian, dhet är: Man får till Hustru eller Man, den sämesta, för dhen bästa. Är således i denne gåtan, Kärleken, som alt nagelfarer och uthgrundar, hwad skiönt är, som tog Natten till Hustru, och födde Oede, dhet är en Ting eller Klimp som war aff allehanda ämpne ihopsatt, men war ännu toom och öde, det är intet till dhet ringesta medh några serdeles konstiga Kroppar uthsmyckiat och utarbetat. Aff dhetta hafwer Hesiodus tagit dhet han i sin Theogo: v. 116. skrifwit, fast han något förwänder ordningen säyandes: 'Aldraförst war Ginungagap (Chaos) och sedan dhen bredhbröstade Jorden, som war ett tryggt Säte för dhe odödeliga Gudarna, som boo på dhe Sniöfulla Hollimbo (Olympo) Bergen, och in wid dhe diupa och mörcka Nedersta Jordenes ändar. Sedan kom dhen Nagelfarande Kiärleeken, som är dhen skiönesta iblandh dhe odödeliga Gudarna, som gifwer Wijsdom, Förståndh och Roligheet ibland Gudar och Menniskior. Utaff Ginungagap och Mörckret föddes dhen swarta Natten, aff Natten åter föddes Lufften och Dagen. Hwilka hon aflade när hon belägrades aff Kiärleeken (Nagelfari). Men Jorden födde sigh een lijka Son, Himme-|470|len medh Stiernor beprydd, som henne täckia skulle, som skulle wara de lycksaliga Gudarna ett tryggt säte. Sedan födde hon Bergen och dhes Bergzskrefwor, dhe liufliga säten för Gudinnorna, som dhem beboo, sedan dhet ofruchsamma Hafwet.'

Orpheus i sin Argonauticas 12. vers: som näst förr är indragen, han nämpner och Kiärleeken, om hwilcken han och i sin Wijsa öfwer Venadis (*Venerem*) 4 vers: säger: 'All Ting äro genom tigh, och du hafwer tillpyntadt alt dhet i Werlden, både ofwan i Himmelen, och dhet som på Jorden är.'

Och i sin Wijsa öfwer Kiärleeken (*amorem*) kallar han honom 'en Anda som all ting födt hafwer.'

Euseb: i sin Præp. Evang: 10. c. p. 33. aff de Phænicers kunskap talar äfwen sljkt af Sanchoniato: 'Sanchoniatus han säger att begynnelsen till all tingh war een mörck Lufft, eller Wäder, eller ett Ginungagap, full med Mörcker och tiock Dimba. Hwilcket warade i många mans Ålder, och såsom uthan ända. Men när Kiärleeken kom och blandade sigh, såsom medh een begiärelse ihoopa medh Mörckret, så bleeff han een uprinnelse till all ting, hwilcken till sin warelse ingen begynnelse eller Fader hade. Genom deras aflande, föddes Modd (Jorden) dhen somblige kalla Gyttian, andra een blandning aff Watn, hwar ifrån alla Frön, all tingh i Werlden woro gorde.'

Aff alle dhesse indragne rum tillståås at Mörckret war för Liuset, det och Plut: i sin Sympos: l. 4. p. 670 witnar af Egyptierna: 'at de trodde mörckret warit för liuset.'

Och såsom dhe dhenna Gåtan här ifrån Jordennes mörcka ända, dher Solen längie borta är, bekommit, som och desse Hesiodi ordh medh dhe förr indragne hans ord nogsampt betyga, i dhet han nämpner dhe odödeliga GudarnasWåningar wara wed dhe Sniöfulla Bergen, och diupa och mörka Jordennes nedersta ändar; Hwilcket är annat än Pomerantz-gårdar, och Wijndrufwe Bergh, under Solennes dageliga upgående, och lysande Paradijs Ängiar. Så är här öfwermottan artigt att märkia, att ehuru Gudarna och Menniskiorna här i Nordan hafwa några Månar heel liust, och een lustigh Sommar, och mycket liufligare Nätter genom alla örters lufft och åskådande, stadigwarande Lius, och Foglarnas siungande heela Nättren igenom, än alla som boo söder åth i de än bekante Orter, så hafwer lijkwähl Hesiodus intet beskrifwit Werldennes begynnel- |471|se, aff Gudarnas första uhrsprung under dhessa stadigwarande liusa Sommarnätter, uthan under Sniöfulla Berg och mörcka nedersta Jordennes Rum och Affgrund, allenast derföre, på det man genom desse wissa Teckn skulle igenfinna, hwar Jorden och Gudarnas första upkompst war, emedan desse teckn intet finnas på de Orter, som dhe andre Menniskior bodde och än boo uppå, men wäl Solennes lysande och Wärma och andra liufliga Sommarteckn, som allom wederfars i heela Werlden. Sedan är det och till märckiandes, at dher Hesiodus hade hafft någon kundskap om Werldennes Skapelse, genom den Helga Skrifft, så hade han aldrigh beskrifwit Jordennes och Gudarnas upkomst under sådanna Sniö- och Ijsfulla Bergh, och mörcka Affgrund, utan under ett Frögdefullt Paradijs, upfyllt medh alla dhe skiönaste och bästsmakande Fruchtträn, der Solen dem altijd dageligen upgådt, och en liuflig Wärma och Skeen gifwit, såsom dhet oss wid handen gifwes aff 1 Mose Book. Hwar utaff man klarligen seer, huru Hesiodus med de andre, föllier wår Landzortz art och wåra Fäders Gåtor effter, fast de något i sielfwa ordningen wid åtskillige

ting i sielfwa Skapelsen ombytt, antingen aff Oförstånd, att dhe intet wäl förstådt wåras Gåtor, eller och dhe giordt för ordennes liufligare och bättre ihopabindelse i sina Wijsor oc Skalder. Såsom sees aff detta, att Hesiodus nämpner näst Ginungagap, at Jorden bleeff till, och sedan gifwer tillkienna, genom dhe Sniöfulla Bergen och mörcka Affgrunden, hwar dhetta skedde. Men see, wår Edda, hon nempner först Nordanwädret under Norvis Person och Nampn, på det man skulle straxt wetta hwar rätta begynnelsen war, och Affgrunden, och sedan jorden. Sedan så sätter Edda näst Natten och Mörckret, Nagelfari eller Kiärleeken, och dernäst Öde, för än Anar eller Watnet födde medh Natten Jorden. Hwilcket kommer nämre öfwereens med dhen Heliga Skrifft, ty i andra Versen nämpnes Oude (Aude): 'Och Jorden war Öde och toom, och Mörckret war på Diupet'; och sedan i 9 Versen säges, att Watnet som war under Himmelen, församblades uthi ett besynnerligit rum, så at den torra Jorden syntes. Ty säger och Edda mycket artigt, at Natten gifftade sigh med Watnet, och födde Jorden, det dhe andre Fremmande Grekers och Latiners Skalder intet så artigt utfördt hafwa. Ty såsom Wattnet effter Eddas Sägn, smältes aff Ijsen, sedan Wärman eller Nagelfari kom, och heela Jorden täcktes medh Watn, så kunde ingen Jordh synas, förr än Watnet gaff sigh i wissa rum, hwar aff Wattnet sades födt Jorden. Wijdare säger Edda, att Natten åter gifftade sig och feck Dellingur till Man. Delling är i wårt Språk een Konung eller Domare, som delar Lagh och Rätt iblandh Folck; Ordetz uhrsprung är Dela, skiffta i tu en ting; dädan Ordelan, det Tyskarna kalla Urtheil, skillia med Lag och rätta dhem Twistandom. Och således kallas här Dellingh, dhen som skifftade Liuset från Mörckret, och födde så medh Natten Dagen, hwilcket och instäm-|472|mer med den H. Skrifft, ty mörckret nemnes först i andra versen, och i 3 v. at Gud skapade liuset, och i 4 v. at Liuset bleff kallat Dag. See dhetta ordet Deling brukar och Orpheus, som en rätt Giötisk affkomne uthi sin wijsa öfwer Baldur eller Solen 8. v. säyandes: 'Tu Kung Deling som hafwer ett öga, det allom menniskiom lius gifwer, hafwandes ett gullblinckande hår.' (det är Soolstrijmorna.)

Widare säger Edda att Alfader togh Modren Natten, och hennes Son Dagen, och satte på Himmelen, och läth Natten kiöra föråt med sin Häst Rijmfaxe. Orpheus gifwer och Natten sin Häst i sin 6 vers aff Nattens wijsa, fast han hafwer utlåtit det artiga nampnet, som wåre Fäder Hästen gifwit, kallandes honom Rijmfaxe, intet så mycket seendes till dhen Natten som blifwer hwar Dagh, ty hon gifwer intet Rijm om Sommaren, utan egenteligen till den mörka långa Winternatten, som warar några Dygn och Månar om Winteren, då hwar Natt, ja och Dag mechta mycken Rijmfrost faller. Hwar igenom Edda

och peekar på wårt Års omlopp, at wij aff Natten begynna wårt Åhr, dhet så Cæsar som Tacitus bewitna, see Atl: T. 1. 24. p. 642 [= s. 402]. Sedan säger Edda att Dagen fick Skijnfaxe til häst, hwilcket Orpheus med alla Poeter tillstå. See detta instämmer och med den Helige Skrifft, som i den 5. 8. 13. 19. 23. 31. v. sluter altijd: 'oc wart af affton och morgon första Dagen', sättiandes affton och morgon i stället för Natten och Dagen. Elliest kallar här Edda Dagens lius och Soolstrimor hästens Skijnfaxes Hår, såsom Orpheus kallar Solens Strijmor Gullblinckande Hår. Ytterligare säger Edda i 4 Mythol: at Mundilfare födde sedan Solen och Månan, om hwilcket widhlyffteligen är talt pag. 64 [= s. 77]. Äfwen så swarar detta mot den Helga Skrift, ty i dhen 3 och 4 versen nempnes, at dhet wardt Lius, Dag och Natt, men sedan i den 16 versen, att Solen och Månan dhe 2 stora Liusen blefwo först skapade. Och således war Dagh och Natt förr, effter Eddas sägn födde, det är skapade, effter den Helga Skrifftz sätt at tala, för än Solen och Månan.

Man will nu taga den 5 Edd: Mythol: at förklara, som förmäler, at när Isen i nordan, bleff aff wärman, som Sunnan ifrån kom, smälter, så bleff der aff en Koo skapad benembd Audumbla, hwilckens 4 Spenar giorde 4 stora Miölcke-floder, som födde Yme Jette. Här lijkna wåre Fäder Jorden, men serdeles Watnet widh en Koo, emedan dhe funno intet Diur som meera Miölck gifwer Menniskian till föda, än en Koo; altså tyckte de Watnet wara det största skapade Creatur här på Jorden, som wattnar Jorden, och gifwer henne sin Miölk och safft at all ting måtte wäxa. Sedan hafwa de utan twifwel hafft genom sägn, at igenom Paradijs flöto 4 stora Floder, som watnade Jorden, hwilcka dhe genom ingen artigare lijknelse kunde affmåla, än genom en Koo, effter hon just hafwer 4 Spenar. Men dhe hafwa intet satt hennes Spenar på den Orten, som Paradijs uthi dhen Helga Skrifft |473| nemnes, utan här längst i nordan. Såsom först betygas der aff, at hon war giord af den upsmälta Ijsen, sedan aff hennes namn Auddumbla, som är ihopsatt aff Aude, Öde, hwilka ord betyda både Jorden, så och det som öde och tomt är, och dumba är aff Dumber, det är den som heel öder är, utan sinnen och skapnat, dädan yttersta delen i Swerige längst nordan, är kallat Dumbzland och Dumbzhaaff, effter der altijd är kiöld, mörker, och mäst öde, utan Menniskior, diur och gräs, som wijst är p. 50. 51. 244 [= s. 63, 64, 255].

Til det tridie så seer man aff de gamle jordenes affmålningar, som på Pergament finnes, (see Pet. Clas:) at de rätt mitt under norstiernan måla ett högt berg med 4 uddar, såsom Koospenar utståendes, hwar ifrån 4 floder flyta, hwilken nästan lijka är medh dhen skapnaden, som Mercator uti sin Atlante henne gifwer, effter andras berättelse p. 41 den iag här införa låtit p. 108 [= s. 120]

säyandes p. 42. således: 'Fyra stora floder (*A. B. C. D.*) emellan 4 stora holmar (*E. F. G. H.*) såsom man seer i den Taflan under den norske wändepuncten, förtälier der att finnas, aff en Englendare i Oxford född, såsom Jacobus Cnoxen Buscoducensis beskrifwer i sin resebook, hwilka han säger flyta med en sådan ström och fart till ett haffzswalg (*IK.*) der alla 4 strömarna komma tilsamman (der han och sätter en stoor swart klippa under norske wändepuncten, som är 33 leucer (det är wid pass 15 Swenska mijl) i sin widd, så att om skeppen dijt kommo, så kunna de omöyeligen genom nogon blåst drifwas tilbaka, ehuru der aldrig är så starkt wäder, at nogon Wäderqwarn kan dher drifwas med wäder. Men at detta är osanning, hafwa wåre Argonauter Hollenderna, som hafwa alt in til den 80 graden kommit med sina skepp bekräfftat, hwilka intet kunnat märkt, at nogon ström hafwer fallit in til puncten under norstjernan, eller dragit några skep dijt med sigh, fast det skrifwes at reda wid 78 elev. graden skulle hafwet draga sig dijt åth nordan.' Elliest uti sielfwa Taflan hafwer Mercator skrifwit på Holmen *E.* detta: 'Hafwet som löper in med 19 ypningar, emellan desse Holmar, giör 4 stora strömar, som utan återhåld fara in til jordennes norre wändepunkt, och in under Jorden genom ett stoort Haaffzswalg.' Straxt in wedh een sijda *F.* står skrifwit: 'Magnetens Wändepunct i anseende til Korpeian.' På Holmen *F.* in wid floden *B.* står skrifwit: 'Denne flod hafwer 4 ypningar eller oos, som för dhes starka ström aldrig frysa.' På Holmen *G.* står således: 'Här boo Pyggmenerna som är 4 fötter långa, och lijka dem som Grönländerna kalla Scrælingar.' På Holmen *H.* står detta: 'Dhenna Hol-|474|men är dhen fruchtsammaste och hälsosammaste aff alle Nordiske Öjar.'

Widh Floden *C.* läses detta: 'Dhenne Ström hafwer 3 ypningar, och är i 3 Månars tijd stadigt frusin och är 37 Leuc: (widh pass 20 Swenska mijl bredh).' Nedan för Holmen *H.* hafwer han 2 stoora Öyar, en kallar han Groeland, dhen andra Grönland.

Men såsom man nu af wåras, Engländares, Holländares och andras resor finner, at ingen hafwer än kunnat komma rätt under Nordiske Wändepuncten för Ijsen skull, ey heller der funnit sådana Strömar eller Holmar, ty kan man klarligen see, at dhetta är updichtat, effter den gåtan som wåre Fäder utspridt om Ijsens under Nordan försmältning och wändningh uthi een Koos skapnadt. Hwilckas Spenar de giort til ett Bergh, emedan här i nordan alla wåra floder och strömar komma utaf de högste bergzklintars källor, som sees aff Tab: VI. Ty kallas och många Bergh Koo och Kalff, see pag. 97 [= s. 109] och Wenadis Dittar eller Spenar, effter som Ijsen, som der hela Året liggiandes, om Wåren och Sommaren småningom smälter och giör stadigwarande Källor. Derföre gifwer och Edda detta genom en annan artig lijknelse tilkienna säyan-

des: at Koon (det är här Jorden) födde sig der med, at hon slekte de isuga bergen, lijka som ett Barn det föder sigh genom sin moders spenars slekiande och dijande. See desse gåtor äro endels komne til de Greker, som sees aff Non: Dionys: l. MH. 935. v. dher han beskrifwer een Jungfru benembd *Aura*, som utan Man födde 2 Barn, och sedan dränkte sig, hwilcken, som han wijdare säger: 'Denna wände Satur i en Källa eller ström: och hennes Bröst wordo wände i flytande bergz källor, och håren hennes uti örter och gräs, och hennes boga uti en krokug flod som et krokot Oxhorn.'

Här beskrifwes Jorden under ett Giötiskt nampn Aura, det wij nu uttala Öre, som är en steenachtig och klippug Jord, hwilken tilförende (här p. 56 [= s. 69]) aff Diod: och wåra är beskrifwen under Basilinnans namn, hwilken leffde altijd i sin Jungfruskap, och wille intet giffta sig, doch på sistone medh sin Broder Mundilfare (*Hyperione*) födde Sohlen och Månan, hwilcka när de sig dränkt hade, så dräncktes och hon. Här äro wäl gåtorna något skilljachtige, men det måste man intet undra, ty Scaldernas art är at genom een lijten händelse eller omständigheet, som tildrager sigh widh dhe Jordiske eller Himmelske kroppar, at straxt ombyta lijknelsen. Såsom här, at Nonnus säger, det hon war Jungfru, och födde utan Man, dhet seer han till jordenes omständigheet, som hon om winteren, under mörckret och kölden i nordan, är underkastat, hwilken då kallas Jungfru, emedan hon är heel ofruchtsam, genom Ijsen och Sniöns täckiande, och lijkwähl då föder sina barn, Solen och Månan, då Åhret begynnes, såsom uti en annan gåta, Sohlen och Månan kallas Åres Barn, som på samma tijd födas, det wijst är p. 285 [= s. 293]. På samma sätt, kallas och Jorden Disa eller Diana en Jungfru, som brukar jaga och skiuta, så |475| länge som winteren påstår, men om Wåren blifwer hon Wenadis en Jungfru, som nu wil giffta sig, och om Sommaren Juna, en Hustru, som nu aflar Barn, när Säden skiäres och Höet affslås och all Frucht afhemtas.

Stämmer således Nonnus in medh wåra Scalder, at de stora bergen som här i nordan äro, och det wåre dichtat under norre wändepuncten i indragne Figur p. 108. [= s. 120] *L.* som wåre affmåla med 4 Spenar, men uti Mercatore intet rätt wäl utsatte, det är Jordennes eller Koons Auddumblas Bröst, som henne eller Yme Jotum, altijd gifwa föda. Dädan hafwa och de andre Greker bekommit, att de tilstått, här under nordan wara alla floders och hafwetz begynnelse, som sees aff Aristidis Orat: T. 1. Pan: Cyzec: Orat. p. 415. säyandes: 'Under Norden är ett swalgh eller Källa, som är ursprunget till alla Haaff.'

Orpheus i sin wijsa öfwer Hafwet 7. v. p. 520. 'Du som är Jordenes Wän och des ändemåhl, och hafwer begynnelse wid des wändepunct, hafwandes wåta wägar (strömar).' Hwilcket och Hesiodus bewitnar i sin Theog: 736 vers.

siungandes: 'Der äro de mörcka (Mitternachtz) länder, och diupa, swarta och mörka hafzswal, det ofruchtsamma Hafwet (Ijshafwet) och Stiernfulla Himmelen (nembligen när Solen är borta, som elliest förtager dhem sitt Liuus), hwarest alla Watnströmmar och Haaff hafwa sin begynnelse och ända.'

Dessa ögonskeenliga klara rum, wijsa nogsamt, at de Grekiske Poeter intet hafwa tagit sitt om Jordenes skapelse, aff den H. Skrifft, som sätter flodernas begynnelse i Ostsöder, i de warma Länders Paradijs, utan effterfölgt wåras gåtor, som dichtat om Jordenes skapelse, effter såsom Naturen här dhet årligen dem wid handen gifwer, nemligen at mitt i winteren är här alt mörker och all ting til ijs frusit, sedan begynner en lijten dagh synas, och der effter Solen och Månan ifrån Söder upkomma, hwilcka sedan Ijsen affsmälta, då watnet först täcker, med flödande, Jorden, hwilcken sedan uttorckat gifwer Jorden sina hår, det är örter och gräs, som och aff Nonni indragne ordh bekräfftas. Widare säger Edda at när Koon sleekte stenarna, dhet är, när Ijsen och watnet flöt aff Jorden, så kom första dagen up utur stenarna, som en mans hår, hwilcket war gräset; see detta instämmer med den Heliga Skrifft i Mosis 1. c. 9. 10. 11. vers. at på 3die dagen församlades watnet i sitt rum, och jorden syntes; och jorden bar sedan allehanda Örter och Frön. Ytterligare säger Edda at andra dagen som hon slekte så war det Mans hufwud. Genom hwilket förstås Himmelen, som tillförende aff Eddæ 6 Mythol: och andra wåras Scalder wijst är, hwilckas ögon woro Sool och Måna. Om detta förmäler Moses således, at på 4 dagen bleff Himmelen beprydd medh Solen, Månan och Stiernorna. Än säger Edda, at på 3 dagen, så wardt dhet en heel Man. Det war, at hela werlden med alla Diur, och |476| kroppar wart färdig, det säger Moses at på 5 och 6 dagen blefwo alla Fiskar, Foglar och Diur med Menniskian skapade. När man detta mot hwarannan jemnförer, så seer man snart åtskilnan i dagarnas beskriffning.

Utaff denne gåtan, at när Ijsen och watnet war affsleekt, så kommo först jorden eller Venadis med hååren up, så hafwa och wåre sagt, at Freja (Frygga Venadis) hon war stigen eller födder up aff Fene (watnet). Dädan Edda i 3 Mythol: kallar dhes säte Fen-salur. Det är hafwetz wåning, hwilcket ord intet bör blandas, som somlige mena, med Vennasalur eller Wenegaren; ty Fen är Wattn, Fæni Dy, som sees i Vlfila. Fen, Kärr och Moras. Gretl: c. 60. Herv. c. 7. Feniot watnachtig Jord. Olaf. Trygg: c. 6. Feneby, Fenedi, Fenesal, Städer och Byar i Hafwet, eller Watnet bygda, dädan Venedig sitt nampn hafwer, hwilcket är bygt i Hafwet. Feninge, ett morasigt land. Ty kallar Plinius rätteligen wårt Finlandh, *Fenningiam.* Men Ven, det är skiön, kiärlig, och wänlig. Således måla och de Grekiske Poeter Venadis Jorden at hon kommer upstigandes utur watnet eller Hafwet, medh allehanda

blommor uti en Krantz kring hufwud, som de och beskrifwa henne, siungandes Orpheus i sin wijsa öfwer henne 2. vers. 'Du som aff hafwet (Botn, Ponto) är födder, en fruchtsam Gudinna, som älskar nattens mörcker.' Cornutus p. 55. säger: 'Hon är aff Hafwet född, ty all tingh äro aff Watnet.'

Aff detta kan och förståås, hwadan Cicero hafwer tagit, det han säger, at en Venadis war 'den som war aff himmelen och dagen födder.' nemligen Jorden, hwilcken intet kunde efter wåras gåtor wäxa up, förr än Dagen eller Liuset, som Sunnan ifrån kom, smälte ijsen, och sedan skilde Watnet från Jorden. Så talar och Apulejus lib: 4. p. 369. 'at Venadis är född af hafwet och des Frogga.'

Här aff kan man nu klarligen finna, hwadan Egyptierne hafwa bekommit sin Isidis dyrckan, hwars nampns ursprung de intet wiste, och lijkwäl måtte tillstå, at dhet war Jorden, men serdeles Watnet, derföre dhe och des beläte giöra, och måla med en Watnkruka i handen, eller på Hufwud ståendes, såsom sees aff Grutero p. LXXXII. Och aff Pignor. p. 96. Tab. 5. Fig: 1, 2, 3. Så och på åtskillige mynt, det Cuperus i sin Harpoc: p. 50. wijsar, eller och står hon på en ijsflaga, eller en flåtta, som sees här pag. 275 [= s. 286] F. 56. hwilcket alt betyder, at watnet war all tingz ursprung, hwilcket smältes aff Ijsen. Ty säger och Plut: klarligen i sin Iside p. 364 'Egyptierna dhe meena att Homerus och Thaletes skulle aff dem lärt at watnet är alla tings första begynnelse och ursprung. Och Oceanum eller stoora hafwet wara Osir, och Thetys fiord Isian, som alt föder och giöder.' |477|

Här tilägna sig wäl Egyptierne såsom Homerus detta aff dem skulle lärdt, men dhet är fåfengt som reda wijst är, fara och der uti will at Hafwet Oggean (eller *Oceanus*) war Osir, hwilcket de sielff uttryckeligen tillstå wara Solen, see pag. 257 [= s. 268]. Men at Thetys Fiord eller Hafwet, som många gånger i gemeen behedras med Thetys namn, är watnet, dhet tilståås aff wåre Scalder, och är märckeligit at han nempner Thetyn kallas Isin, ty Thetys Fiord och alt hwad der öfwer är, blifwer til Ijs hwart åhr, och åter upsmelter til watn. Och derföre är hon aff wåras som de Latiners Skalder kallader gråhårug eller hwijthårat, ty om winteren när jorden och watnet fryser här i Nordan till Ijs, så rijmes och täckes Hafwet och Jorden all full med sniö. Ty siunger Ovid: Fast: 2. rätt artigt. 'Han drog til Saturs gråhåruga Thetyn.' Och Lucan. l. 1. 'Thetys wågar de röras aff månans skeen och lopp.' Och Sil: l. 3. 'När Månan han åker med sin wagn, och föres från strand til strand, så fölier Thetys (Hafwetz) wågar fram och tilbaka.'

Wijdare wijses at Grekerne och bekommit någon kunskap, at Ijsen eller Gio (Jorden) wardt wänd i en Koo, fast de intet wettat tala om hennes 4 Spenar,

såsom Diod: Sicul: l. 1: p. 21. talar: 'De Greker mena Isin kommit från Argis, och wara den samma som kallas Io, som wardt i en Koo wänd.'

Ovid: Metam: l. 1. v. 610 säger 'att Thor han wände Inachi Dotter Gio uthi een hwijt Koo, som war mechta wacker, dhet Saturnia (det är Iuno) motte tillstå, fast hon war harmse.'

Uti 614. v. 'Thor han säger att hon war född aff Jorden.'

Här gifwer Ovidius nogsampt tillkienna, at Jorden med Watnet lijknas wijd en Koo, och serdeles will hafwa förstådt, at hon aff Ijsen och Sniön hade sitt ursprung, det hennes hwijta ferg betydde, det som här tilförende pag. 341 och 355 [= s. 349 och 365] är förklarat. Hwilket och sees aff den lijknelse han gifwer henne medh Saturs Koo, som war hwijt. Att Satur affmålade Winteren, är wijst pag. 268 [= s. 279]. Men Ovidius wijsar än artigare, huru Koon Gio är aff Ijsen längst här upp i Nordan worden födder, följliandes wåra gåtor, der han talar om huru alla strömar woro med Gudarna tilstädes, men intet Inachi flod, säyandes i dhen 583 versen. 'Jonachar (Inachus) är allenast borta, hwilken sitter längst under Jorden wid Ginungagap, och medh Tårar ökar Watnet, söryandes sin Dotter Gio, såsom han den mist hade, och weet intet om hon lefwer eller hon är uti Minurheim (dhe dödas wåningar), och såsom han henne intet fann, så menar han henne wara död.' |478|

Jonachar eller Jonakör war Giös eller Jos, dhet är Jordens Fader eller Moder, som sees aff Skalderna och Edda i Jordens kienningar, der han på Latin skrifwer *Onachrus*; men effter Swenskan borde stå *Ionachus* eller *Inachus*, som de Latiner och Greker hafwa, och nämpnes och sielfwa Jorden, stundom wid sin Faders eller Moders namn; och är nampnet aff twenne ord ihopsatt, nemligen aff Jon eller Jona, som är Jorden, och Kjör det är en Koo, emedan hans Dotter Jorden wart wänd i en Koo. Och dädan den siön feck namn som längst up i Swerige ligger under elev. gr. 68. och 76. midd: lin: 46. ok 59 see p. 189 [= s. 202]. Ty lägger derföre Ovidius 4 kienneteckn, at finna Jonakörs eller Inachi land och säte igen, nemligen först längst under Jorden wid Ginungagap, den han lijknar wid ett mörckt hål, aff det mörker som här om winteren är; sedan at han ökar watnet med tårar, det är när Isen smelter, så dryper han, som Tårar aff ens ögon, och ökar floderna; til det tridie, at han sörjer sin Dotter Gio, och intet weet annat än hon är borta och döder, det skeer när Jorden är öfwertäckt med Sniö och Ijs om winteren, synes hon intet mera til, utan är såsom död, effter hon intet löff och gräs bärer; och til det fierde säger han at Jonakör war intet tillstädes ibland de andra floderna, dhet är, när hans land och Dotter då äro såsom döda, der de andre Floder i werlden lefwa genom friskt watnetz löpande, ty sades han dherföre wara borta.

Fara så de will, som willia draga Inachi land til en flod i Achaja, ehuru hon kan hafwa nampn aff Inacho, när han giorde sitt uttog med andre aff wåre första Fäder, hwilket förutan wåras Sagor, mycket wäl Poeten Statius bekräfftar, hwilcken Jonakörs land beskrifwer här under nordan, med åthskilliga kienneteckn, som och de andre Poeter hafwa, såsom han i sin Thebaid: l. 2. v. 32. p. 148. talar. 'Det är ett land som Jonakör råder om, hwars folck kalla dhet Tanaræn. 1. der Malströmens långa Bergzudd sig utsticker, 2. och ligger så långt och högt up at ingen kan see dhes ända. 3. der står jordenes högsta wändepunct, hwarest Lufften är klar. 4. dher dhe trötta Stiernorna hafwa sin hwijla och roo. 5. der sachta sig de stormande Wäder. 6. Liung och Dunder lychta sina wägar. 7. der de ihåla Molnen stanna mitt på bergen. 8. och inga Foglar töras flyga up til des högsta kulle, ey heller höres dher gny aff dunder. 9. Och när dagen dher nedergår, så är der och skräckelig långsam natt oc mörker. 10. Der införer och hwijlar Nicudur sina trötta hästar i des Siöhampnar. 11. Hwilckas framfötter stå uppå jorden, och baakdelen som en Fisk uti watnet. 12. Der synas (som ryk-|479|tet går) de bleka spöken, och de mörcka rum och säten som Jofur dem gifwit att beboo. Och om det är sant, som Arcederna berätta, så höres dher huru dhe Dödas Ogudachtigas Siälar gråta och pijnas. Och offta höres Oemennens roop och stormande mitt in på dagen, och den trijhufwade Garmur skrämer offta bort Åkermännerna aff sina gårdar. etc.'

Huru dhe Lärde plåga sigh att rätt uttolcka dhesse Orden, och mångestädes måtte tillstå sigh dhem intet förstå, kan läsas uthi dheras Skriffter och Commentarier, dhet doch intet undrandes är, emedan dhe byggia på Inachi Flod uti Peloponeso, andre på een som så skulle heeta i Thessalia, men många måste bekiänna med Ortelio i sin Thes: Geogr. 'Dhet är stoort Under att dhenne Flodens Jonachörs nampn är behollit, emedan intet dhet ringesta tekn eller Monument är qwar effter honom såsom Lucianus skrifwer i sin Charonte, och Apollodorus berättar att han skall wara uttorckat aff Nicudur.'

Huru skulle något Teckn eller Monument wara effter honom behållit i Thessalia eller Peloponeso, dher aldrig Solen är borta, och giör een skräckelig långsam Natt till många Månar, dher ingen Malström är, der ingen Orth finnes som icke Dunder och Liung skeer, der aldrigh någon Stierna står stilla öfwer des Hufwuden och roor sig, och flere sådanne Teckn, som straxt wijsas skall, men alla finnas här längst i norden. Ty hafwa de gamle Lärde som senare flytt till andra utwägar, nembligen som här Apollodorus förmäler, sagt att floden war aff Nicudur uttorckat, äfwen som i min förra Atlantica wijst är, at när de intet funno wid Ida berg i Asiæ Phrygia dhe Floder, som dhe äldste Skribenter

nempt warit wid dhet rätta Ida Berg här i Swerige, så sade dhe dem warit uttorckade.

Wij willie så korteligen upräkna alla teckn wijsa hwar wår rätta Jonakörs (*Inachi*) Flodh och Siö är, sampt Landskap. Statius säger att Tenaraåns Folck berätta om denne Jonakörs Landskap och Watn, denne Tænarön beskrifwer Orpheus i sin Argonaut: liggia wid yttersta Jorcen (*Orcum*) och mörkret, när han war hoos de Yfwerborne Norske, som Virgilius och andre med honom förtällia, see Atl: T. 1. c. 22. p. 534 [= s. 334] och här p. 459 [= s. 471]. Och är den samma som uti T. VI. Fig: 14 begynnes aff högsta Fiellarna, som nämmast stå under Norre Wändepunkten in wid 69 elev: grad. och 42 middagzlin: flytandes Norr åth in i Ijshafwet eller Grohafwet (*Cronium Mare*) wid Taneby eller Tynaby, uthom 71 el. gr. och 45 middagzl. Hwilcken åå kallas aff wåre Tanaråår, Tanarflodh och Tanarelff. Ty Åå, Elff, Flod, är hoos oos alla Strömmars nampn, och Tana, Tåna, Dona är een hård med bullrande och wäsande ström utföre Bergen, som för wijst är p. 66 [= s. 80]. Uthaff |480| wår Genetivo Tænaråns eller Tonaråås hafwa Grekerne giordt sin *Tænaros*, och Latinerne *Tanarus*. Hwilckens begynelse, såsom han är under 69 elev. gr. der Solen är 60 dagar borta, och lychtas wid 71 el. gr. der Solen är 90 dagar borta, så hafwa dhe dessa teckn, som Statius här beskrifwer, och således dhes Inwånare med Sanning kunnat det för androm betyga. Och såsom wid denne Flodh in widh Hafwet finnes een By eller Stadh, der Holländerna och Engländarena läggia i Hampn, och måste stundom när Winteren alt för hastigt påkommer, och Hafwet medh Floderna frysa till, der hwijla öfwer winteren, som kallas Taneby, och Wijken Tanebaj. Beståendes mäst aff Fiskiare wåningar, den wåre kalla Tanaby och Tuna, såsom *V*, *A* och *Æ*, in en slijk Flodz namn hoos wåre Giöter i Thracia omwexlas, hwilcket sees aff Ortelio i Flodens Tænaruns nampn, den aff Leunclavio kallas *Tunsa*, och wij kalla Tunasaa. Så måste iag och här wijsa hwadan dhet Ordspråk är kommit, det alle gemene Man här i Swerige, så wähl som Barn, bruka att säya om den som är antingen ung eller gammal, och än intet warit bewandrat i Werlden, eller slijtit något ondt, och will lijkwäl genom sin näswijshet wara mehra än een annan, den plägar man säya: at han intet warit til Tuna ok lärt huut. See detta är kommit aff denne Ortz lägenheet som ligger längst under Nordan, ty den som så wijda i Werlden reest, och så långt under Nordan kommit fram, för de många oändeliga Klippor, många Siöwilldiur, farliga Strömar, hastig påkommande winter, Frost och Kiöld, han hafwer lärdt genom ondt slitande, bryta och släckia sitt kettiuga och näswijsa mod; men den intet dijt fordom reest, den trodde de lijtet försökt, och alzintet aff sitt öfwermod bortlagt. Och dedan hafwa Grekerne

och Latinerne bekommit, när de wiliat beskrifwa de gamble Hieltars, Herculis, Persej, Thesej, och andras widlyfftigas Reesor, och at dhe lärdt liitet huut, at dhe sagt dhem kommit till Tænarum Öö, Jordens ändar, Stygraa, Gallaraa, Tartaraa, och Jordennes yttersta mörcka ändar. Wijdare så nämpner Statius att desse Tænarons Boar och Inbyggiare, dhe wetta berätta om Jonakiörs Åå, emedan hon ligger straxt in wedh dhem, löpandes genom een stoor Siö, med många Holmar, som intet mindre är än wår Mälare, som sees aff Tabula VI. Tom. 1. Hwilken begynner widh 68 elev: grad. och 50 middagzlin. Hwars Siö heeter Enakars eller Jonakhörs Siö, och Landet Enara eller Jonara. Tecknen som Statius upräknar, willie wij nu nagelfara, hwilcka skola beskrifwa Landetz rätta Ställe på Jorden.

1. At Malströmmens långa Bergzudd sträcker sigh dijt. Dhet är bekandt, att *Malea* hoos Grekerne och Latinerne kallas een Bergzudd, hwarest är fahrligit att reesa förbij, för Wädren och Wattnens |481| skull som dher mötas och gå i een Circkel eller Hwirfwel, men att dhetta Ordet är fremmande hoos dhem wijses straxt dher aff, att dhet i dheras Lexicis upföres för ett egenteligit Nampn, hafwer och intet något Gierningz-ord till uhrsprung. Ty märckes här först att dhet intet sannt är, att alla Nääs och Bergzuddar äro farliga förbij att segla, ty då skulle ingen wåga sigh i Siön. Men dhetta ordet är tagit aff wår Maleström i Norye, hwilken ligger widh 2 Bergzuddar, och är dherföre farlig at besegla, som wijst är i Atlant: T. 1. c. 8. pag. 306 [= s. 193], att Watnetz Flod som faller Dageligen 2 gångar fram och tillbaka till 16 och 18 Fötter högt, der skräckeligen i een Circkel och Hwirfwel malar, som een Malqwarn, så att ingen dijt segla törs. Mala är på wårt Språk alt dhet som röres omkringh, eller föres fram och tillbaka. Dädan Mala Miöl, Malqwarn, Molnare, Mala medh Tänderna, som tuggar; Mala kallas och dhen som sitter och stadigt knorrar. Och dädan är dhetta Agrundet eller stoora Ström i Norye kallat Maalström, som sees aff Blauvii, Iansonii, Walchamarii, Loonii, och alla Wåras och dhe Norskas Taflor. Och om dhe Lärde, som hafwa meent att dhenne Bergzudden skulle warit i det Grekiska Hafwet, (der doch ingen Swårheet är att segla förbij för någon Watn eller Wäder wirfwel skull) hade tänckt uppå dhet gemeena Ordspråket, som Latinerne hafwa: När du kommer till Maleam, så lärer du glömma bort dina wänner.

Så hade dhe klarligen kunnat see, att denne Mal-ström intet hade warit i det Grekiska Hafwet, som lågh mitt iblandh dheras Länder, ty ingen säger således åth någon sin Wänn, som intet längre bort reeser (såsom man plägar säya i twenne Swenska Ordspråk) än emellan Miölckskålen och Gröötfatet, eller emellan Ungnen och Askgrafwen; uthan åth dhem som några hundrade Mijl

reeser sin koos till dhe fahrliga och obekanta Orter. Såsom wij och här i Swerige dageligen bruka att tala: ja, ja, när tu kommer så långt bort, så täncker du intet mehr på Swerige, eller dina Wänner. Ty seer man klarligen att dhe ingen annan Orth meent än Maalströmmen här i Swerige, som är mechta långt från Grecien, ja och ett tämligit Stycke från oss som boo här nedre i Swerige, och hafwer dhen stoora Wirfwelen som Orpheus kallar *Acheron*, och Homerus *Vmbilicum Maris*, så och Plato Haaffsswalget, see Atlant: T. 1. c. 8. p. 305. 313 [= s. 192, 197]. den ingen töres segla igenom, hwilckens Bergzuddar som äro dhe långa stoora Fiellar sträckia sigh nästan inunder |482| Norrstiernan som här Statius skrifwer. Ty hafwa och dhe gamble dhem Fremmandom som hijt reeste, genom ännu een Lijknelse affmålat, nembligen Floden Lethen, såsom att när dhe till henne under dhenna mörcka Landzorten kommo och aff dhen drucko, så förgåto dhe alt hwad dhe förr hade sedt och hördt, och alla sina Wänner.

2. Dhet andra Tecknet Statius gifwer Jonacksörs Landskap, är dhet att han säger dhes bergzudd liggia så högt oc långt up, at jngen kan see dhes ända, detta är nogsampt klart aff allas skriffter, som beskrifwa wåre Atles Berg, att dhe trodde dhem så långt sträckia sigh under Nordan, at och Himmelens Nordske Wändepunct skulle stödia sig dher på, see p. 77—85 [= s. 89—97].

3. Tecknet nämpner han klarligen wara Jordennes Wändepunckt, men att han säger dher Lufften wara klar, är förståendes, serdeles om Winteren när Mörckret påstår, och alt är frusit, och Solen ingen Dimba kan uplyffta; ey heller Jorden, sedan hon hafwer tagit en tiock frusin skorpa och Kiäla till 1 aln eller 2. då är längst bort i Nordan mechta klar och skiär Himmel, så att Stiernorna blänckia som Ellgnistror. Men om Sommaren, Höst och Wåhr, så står dher gemeenligen een stoor Dimba upp. Doch så att Sohlen lyser dher skumpt igenom, så at man tåler henne medh ögonen åskåda, serdeles wed hennes Upgång och Nedergång, hwilcket warar några tijmar, emedan hon så långslut och snett för dhem upp- och nedergår, följandes länge Skogen åt.

4. Förmäler han att dhe trötta Stiernor hafwa dher sin Hwila och Roo; Hwilket Rum, hwarest dhet är, aff allom som något Förståndh hafwa, lätteligen dömas kan, emedan Lijknelsen är tagit aff ett Jul som altijd löper omkring, men säyes hwjla på sina Axlar; äfwen så säyes alla stiernor som stadigt gå up och neder med Himmelen hwijla på sin Nordiske Wändepunct: serdeles tahlas dhetta om dhen mindre och större Carlwagnen, och de andre näst omliggiande Stiernor, effter dhe mechta lijten Circkel hafwa att wända sig uti, och gå mechta långsampt, eenkannerligen dhe som äro rätt under Wändepuncten, hwilka nästan intet synas gå utur sitt Rum, de säyas der hafwa sin hwijla och roo.

5. Wijsar Statius wijdare att dhe stormande Wädren sachta sigh dher; Dhetta sees aff Mercatoris nu indragne beskrifning, så och dhet iagh talat hafwer aff Martinio och de andre gamle Poeter p. 44 [= s. 58].

6. Att Liung och Dunder de lyckta der sina wägar, dhet är att dhe intet sträckia sig så långt i Nordan, dhet är allom Naturkunnigom bekandt, ty ju längre man kommer ifrån Söder till Nordan, ju mindre förnimmer man aff Dunder och Liung, så att längst i Nordan weet man intet der aff. Ty hafwa och wåre Scalder sagt at Sifz Hårs Tyfwen när han affskurit Thors Hustru Håren och dhem bortstulit, så staal han och ifrån Thoor hans Wapn. Dhet är förr uthlagdt att Sif är Jorden, och Thor hennes Man är |483| Solen, och Typhen är Winteren, see pag: 314. 332 etc. [= s. 323, 341 etc.]. Och när nu winteren Tyfwen bortskiär och bortstiäl Jordens Hår, som är Örter och Gräs, så röfwar han och från Thor, dhet är Solen dhes Wapn, som är Liung och Dunder, ty utan Solennes hetta skeer ingen Liungeldh, och såsom Tyfwen Winteren giömer sielfwa Solen hoos oss under Jorden, så giömmer han och dhes wapn. Dädan hafwa de Greker fått den Gåtan att Tyfwen bortstal Jofur sina wapn och giömde dhem i nordan.

7: Att Jonakörs Land är aff Bergen inhwälfft, och Bergen med Moln och Sniö täckias, är i Atl: T. 1. c. 8. p. 359 [= s. 226] aff Platone och andre wijst.

8. Foglarna säger Statius intet kunna flyga öfwer des högsta kullar, dhet är som wåre förmäla, att öfwer den Bergzklinten, hwilken dhe dichtat stå under Nordiske Wändepuncten, komma aldrig några Foglar at flyga, emedan der är stadigwarande Kiöld och Ijs.

9. Detta nijonde tecknet är nu widlyffteligen förklarat i det nästföregående Capitel om wår långa mörcka Winternatt längst i Nordan.

10. Att Nicudur hwijlat här sina trötta Hästar, det är, lägger sina Skepp i winterläger, och kan intet längre segla bort i nordan för Ijsen skull det är wijst i Atl: T. 1. c. 8. p. 359 [= s. 226].

11. Och är artigt att märckia huru Statius effterföljer alldeles wårt sätt att affmåla Nicudurs Siöhästar eller Skiepp när dhe hwijla sig om Winteren, med det han säger, att Framföttren stå på Landet, och Stierten som en Fisk i Siön, dher aff att man drager up Båtarna och Skutorna halfwa uppå landet, och halfwa delen låter man stå i Siön, det man än allestädes får see i Swerige, der små Fahrkostar brukas, ty fordom woro inga större Farkostar i bruk än såsom lageliga Jachter och Skutor, och ey så stoora Skepp som nu brukas.

12. Det tolffte Tecknet gifwer han widh handen wara det stora Spökerijet som i detta Jonakörs Landskap skall skee, och de Dödas pijnande. See, dhetta endaste tecknet hafwer beweekt dhen lärda Barthium att han öfwer desse Statii

ord således hafwer skrifwit p. 280. 'Detta äro stoora ting och saker: doch icke otroliga at sådana skee wid de Nordiske länder, hwarest än i dag man tror wara Helfwetis portar. Det man kan aff Olai Magni skriffter läsa, som otroliga saker förmäler, med utskurna målningar utgången i Rom Anno Christi 1555.'

Här är märckeligit at Barthius ett sådant Teckn, som är Spökerij indrager till wåre Norske Orters beskriffning, det han doch endels twiflar, om här och sådant skall skee, oc förbijgår eller intet utlägger alla de andra fasta tecknen som sielfwa Naturen wid handen gifwer, och äro oryggeliga, serdeles emedan han på samma Bladh uthlägger således desse Statii Ordh om Solens igenkomst, att |484| 'hon fördrifwer med sitt ansichte de tiocka moln och mörker som äro öfwer desse nordiske under Jorden warande landskap,' säyandes: 'Hon är een Himmelsk Kropp, aff ett mächta härligit Liuus, hwilckens skeen aldrig förminskas, intet tillåter de nedersta Jordennes rum sig förmörcka.'

Hwad Olai Magni bewitnande anlangar, så will iag det indraga emedan det så märckeligen instämmer med Statio, säyandes i sin 3 Books 22 Capittel pag. 123. 'Såsom nu aff den Helga Skrifft, och många Hedniska Skriffter är wijst at Dieflarna de äro til, och tiena Menniskian i mångahanda motto med bedrägerij och tusende spökelser, som är uti min andra book, så och näst förriga Capittel förmält, nemligen at längst up i Nordan (rätt effter ordens klara mening) hafwer Satan sitt säte, och med oendeliga spökelser och åtskillige skapnader wijsar sig des inwånare til tienst ja och så giör dem skada, med Huus och Byggningars omstörtande, Boskaps dödande, Åkrars förderfwande, Slotz och Fästens omkullkastande och ödeläggiande etc. Så är det och full sanning som i mitt 2. Capittel är antecknat, att han wijsar sigh under döda och bleka Kroppars hamn åt deras wänner, hwilcka räckia och gifwa dhem sina händer, och medh suckande och söryande dher under wijsa dem hwart de omsijder skola taga wägen. Men att Dieflarna äro och i Islandh under deras hamn och skapnadh, som der nyligen druncknade äro, det är trodt aff alla ibland andra underliga händelser.'

Uti sin andra Bookz 3 Capittel, beskrifwer han dhe dödas Ogudachtigas Pijna skee uppå Island under det Berget Hecla som altijd brinner, säyandes: 'Dher troo dhe att pijnorummet är, för dhe Ogudachtigas siälar. Der synas Spöken, som klarligen tillbiuda menniskiorna sin tienst, hwilka gå igen effter dem som äro drunknade, eller elliest hastigt omkomne. Om natten så spökes det så uppenbarliga, att Inwånarena mena dem wara lefwandes Menniskior och taga dhem i hand. Och ingen kan märckia at de äro Spöken, för än man tilseer at de hastigt förswinna undan.'

Detta tillstår och Sveno Brynolf: Islandus uti sin lilla Historia til Otto Krage

Kongens i Danm[a]rcks Secreterare, säyandes: 'Hedningarna hafwa trodt at de Ogudachtigas Siälar skulle der hafwa sitt pijnorum. Meenandes serdeles att dheras |485| siälar skola pijnas och plågas emellan de stora Ijsbergen och dhes bittra kiöld, som dher wräkias aff och an i Hafwet, och wid des strander, det och Aristoteles skulle wetat aff.'

Martinierus i sin Nordiske Reesas 43. cap. p. 72. berättar, att när han medh sitt Sällskap hade warit uppå Hecla Fiell, och begaff sig neder åth Siön på Ijsland, så hörde dhe ett tiutande och Suckande, såsom de, hwilka klaga öfwer någon stoor Olycka. Då begynte Isländaren som war deras Wägwijsare, att berätta för dem, såsom han för andra och sagdt hafwer, at dhenne Klagan och Tiutande war de fördömde Siälars, hwilka plågades aff Diefwulen, och att dhe offta togo sig swalcka ibland Ijsbergen i Hafwet, sedan dhe länge hade steektz och bräntz in uti Lågan aff Hecla Fiell. Hwad andre af wåre och dhe gamble Grekiske och Latiniske Poeter här om mehra förtällia, spar iag till dhes iag kommer om *inferis* eller Hell at tala. Och will så här allenast påminna att både Barthius och andre som hafwa skrifwit sina anteckningar till Statium, dhe hafwa kunnat och aff andre hans rum förstådt, hwar Jonachiörs Land och Undersåtare hafwa bodt, der han i sin Theb: l. 7. beskrifwer, att till det Thebaniske Krijget skulle och Inachi barn kallas längst ifrån Nordan genom Mercur, den Jofur dijtsände, säyande i 6 vers. 'Far hastigt bort til de Nordiske Länder, långt öfwer dhe Bistoniers Land (hwilket låg in wed Euxiniske Hafwet i de Schyters land) in till Nordiska Wändepuncten och Carlwagnen, som alltijd är full medh Sniö: der Carlwagnen intet får twetta sina Fötter eller Jul, utan dheras högsta Bergaass (Gudarnas Berg) altijd täckes med Winterens Sniö och Moln, hwarest den grymma Krigzhielten Tyrre eller Mars hafwer sitt säte.'

Uthi dhen 14 Wersen säger han: 'Dädan äro och fordom Jonachors Krijgzhieltar utkallade.'

Uthi 34 v. beskrifwer han wårt Norska Jonachörs Riijke aff andra teckn, diijt Mercur kom att wåra Krigzhieltar uthkalla til Thebas, säyandes: 'Han for öfwer dhe Thracers Land, och kom til dhe Norske Solenes Portar, och Nordiske Wändepuncten, der altijd är Winter, och Himmelen med Mörcker täckt, hwarest des Ginungagap och wäderhål är, hwar ifrån Wädren sprijdas ut til alla Orter i Werlden.'

Såsom dhenne Poeten han brukar här ett Teckn som andra ey hafwa: nemblig att han säger under Norden wara Wäderhålet, dädan alla Wäder sitt ursprung hafwa, så är det och tagit aff wåras Skalder och Gåtor, hwilcka wille så wäl alla Wädren som allt Watnet längst under Nordan sitt ursprung

hafwa, det och Gemene Man troo, som rätt roligen intet mycket längesedan wardt hördt emellan een Botzman, som mechta wille be-|486|römma sig aff sin Reesa till Ost- och West-Indien, och een Soldat som intet dhet lijda kunde, utan när han hörde så mycket Botzman skräppa aff dhet myckla Gull och Sölfwer, Elephanter, Strussar, Apinior och andra Diur han sedt hafwer, och att han så långt warit i Söder, att han sågh Sohlen mycket långt i Nordan om sig Middagztijd; då swarade Soldaten sig åter warit så långt i Nordan, at han hafwer lagt handen på Wäderhålet. Är således nogsampt wijst, hwar Jonakörs Land och Säte war, under hwilckens Dotters Jos eller Isis nampn, som med sin Fader utförde Jordens dyrckan, (hwilcket på sit rum förklaras skall) Jorden, som bärer samma nampn, affmålas wara wänd i en Koo. Aff Diodoro är wijst, det och andre Greker tillstå, at Jo och Isis war alt en, hwilcka, der dem warit kunnigt det Giötiska språket, hade de straxt kunnat säija, hwarföre både Ijsen (*glacies*) kallas Gio eller Jo, och sedan Jorden, och sedan Koon uti hwilcken Jorden wardt wänd. Det är förr wijst pag: 446 [= s. 459] att Gio är kommit aff Giöda eller Gioa, föda en. Och såsom Isen födde aff sig Watnet och sedan Jorden, bleff först Ijsen kallat Jo eller Gio. Giokull är ett Sniöbergh, eller Ijssöria, see Gretl. c. 47. Jo-kul och Jo-klar Spec: Reg. c. 16: Dädan kalla Lapparna Ijsen Joä, och Finnarna Joenga, Watn och Siöar, Joor, Juni, och Jourvi, som sees aff deras Lexicis och Scheff. Lap: c. 15. p. 178. Och såsom wij fordom brukat *K.* både för *G.* och *K.*, ty skreeffs och då både Ijsens, Jordens, och Koons nampn alt med en bokstaff, nemblig *K.* Således Kio; men nu till at giöra en åtskillnad emellan Ijsen, Jorden och Koon, ty skrifwes och uthtolckas Ijsens nampn allena således Jo, Jordens Gio, och Koons Ko, och i Plurali Kiöör. Derföre, hade Grekerne förstådt att Isis (*glacies*) war Jo, *Vacca*, så hade de intet behöfft tilläggia at hon wardt een βους eller *Vacca* (det är en Koo) ty Jo är en Koo. Är således förklarat hwadan Isis nampns rätta ursprung är kommit, nemligen at det är intet annat än Ijsen (*glacies*) och hwarföre Jorden affmålades genom en Koo, och dhes beläte fördes hoos wåre Fäder genom Kiör, see pag. 472 [= s. 484]. Hwadan dhe Egyptier sedan tagit sin Seed, att hålla Gio eller Ijsin Kiörna heliga, såsom Herodotus l. 2. c. 41. p. 105. 'Oxar och Kalfwar som äro utan wanck, de offras i hela Egypten, men inga Kiör töras de offra, effter de äro Gio eller Ijsen helige. Ty Isis beläte är en Qwinna, med Koohorn såsom Grekerne beskrifwa. Och alla Kiör wörda dhe Egyptier mechta högt för all annan Boskap. — Boskap som döö aff sig sielff, begrafwa de på detta sättet: nemlig Kona så kasta de i Åarna eller Strömarna, men Oxarna begrafwa dhe neder i Jorden uti Förstäderna, så att ett dera hornet synes up öfwer Jorden til ett teckn. När |487| deras Kroppar äro för-

rutnade och deras wissa tijd är, så kommer ett Skepp till hwar Stad aff en holma, benembd Froseby (Prosopitis) som är på Landet Delta. På hwilcken Öö äro många Städer, så wähl som dhen, hwadan ifrån Skeppen fara, som skola affhemta Oxebenen, widh nampn Astarbeck (Atarbechis) hwarest Venadis Tempel är bygdt, ifrån hwilcken Stad man reeser till många andra Städer. Sedan dhe hafwa upgräfwit Benen, så föras dhe alla på een Orth tilsamman. På sådant sätt som dhe nu begrafwa Oxarna, så giöra dhe och med annan Boskap. Ty så är dhet författadt i dheras Lagar och Ordningar, ty dhe töras ingen Boskap slachta.'

Här seer man nu att Isis eller Jo hon hade Koohorn, och att henne till Offers, så dräncktes Kona i en Ström, det som Tacitus indragen här p. 355 [= s. 365] med wåre Scalder bewitnar, skedde hoos wåre Swear, och för dhen orsaken som nu aff wåras Gåtor är wijst, at Jorden hon war Watnetz Dotter, och Watnet Isens Dotter. Hwilcken täcker heela Jorden här i Nordan alt öfwer med Sniö och Ijs; men Oxen den offrades Solen til ära, och antingen brändes på Altare som Herodotus näst förr i samma rum förmäler, eller och begrafwes under Jorden, till att affmåla Solens Liuus och Skeen genom des brinnande på Altare, eller Solens bortawarande om Winteren under Jorden, genom Oxens begrafwande. Och ehuru Herodotus här säger att detta skedde i heela Egypten, så måtte man achta dhet iag aff Mose, Propheten Ezechiele, Macrobio och andre wijst hafwer, att dhe som woro rätte Egyptier, intet torde offra något Diur eller Boskap, eller och äta dhcm döda, uthan allenast med Röökwärck, det de ytterste Herodoti ord här medgifwa; utan wåre Schyter som införde i Egypten Boskaps och Djurs offrande, de kommo de Greker och andre til sådana Offer, dherföre som aff Macrobio wijst är, fingo dhe intet sättia sina Tempel in uti städerna, utan uti Förstäderna, der de och begraffde Oxarna som Herodotus här witnar. Förutan hwad som widlyffteligen förr wijst är, att Solens under Osiris, och Jordens under Isis nampns dyrckan, är kommen til de Egyptier, så wijsa och dhesse Seder i det, att Oxen han begraffdes, att han betydde Sohlens borttawarande under Jorden om Winteren, och Koons dränckning, Jordens betäckning aff Sniön, intet komma de Egyptier till, utan oss i Nordan, hwilcket och stämmer in med den Strömens och Stadsens nampn, dher Skeppen lågo som Oxarnas Been affhemptade, och kallades A s t a r b e c k dher Venadis Tempel war, Hwilcket är heel Giötiskt. A s t a r och A t a r är Venadis eller Kärleken som wijst är pag. 407 [= s. 418] och B ä c k är Åå eller Ström, hwilcket bindes ihoop med andra Ordh, såsom i dhen Helga Skrifft läses K i d r o n s B ä c k, och i mitt Fädernes Wedernampn R u d - b e c k, ett watn |488| der Rudorna finnas. Kan man och aff detta rummet see, att Astar och Venadis är alt ett;

Så och aff det nampnet som sielfwa öön hade, som och är Giötiskt, det Herodotus nempner *Prosopytis*, det wij nempna Froseby aff Fro som är Jordenes eller Venadis Gudinnans nampn, det som sees aff Edda p. 412 [=s. 424]. At Jorden eller Gio kallades aff Isen (*glacie*) *Isia*, gifwes och tilkienna aff hennes Mans Baldurs, det är Solens namn, som kallades *Ismannus*, hwilcket sees aff Pausan: Bœot: p. 536. det Lill: Gyrald: S. 7. p. 196 menar honom bekommit aff en Backa eller en Flodh som låg i Bœotia. Men detta är en gissning effter de intet råkadt på Orsaken; och är förr wijst att Land, strömar, städer och berg äro offtare kallade aff förnäma Personer och deras Konungar eller Gudar, än de skulle bekommit nampn aff dem. Isman är ett Giötiskt ord, och gaffs Solen, emedan hon smelter Ijsen och wardt Ijsens Man. Och ihoopbindes Man eller Men med andre ord i samma mening, såsom Ächta man, Gifft man, Fästman, Lag-man, Krijgzman, Bergzman. Och dädan kom dhet til Grekerna som talt är pag: 457 [= s. 469] at Solen hon smelter Natten oc Ijsen. Här aff kallades och Dejan (*Diana*) Jorden *Isseria*, som sees aff Paus. Lacon. 3. p. 186 effter hon war Isens Dotter. Till hwilcket nampns ursprung de intet hafwa at säya, det iag mig påminna kan. Och såsom wijst är, att när Isen begynte fälla sina tårar och drypa, då bleff Watnen, Hafwet och Strömarna födde. Så, ehuru Egyptierne intet wetta aff någon Ijs eller Sniö, icke heller uti de gamble tijder hade någon wiss kunskap om deras stora flodh Nilo, antingen han öktes aff Regn, eller aff dhet at Hafwet dreffs tillbaka up i Floden, som läses i Herodoto l. 2. c. 28. p. 99. så hafwa de lijkwäl utan twifwel fölgt wåra Schyters och Giöters gåtor, och wår Landzortz art, och sagt at och deras Nilus han öktes och aff Isens tårar, som sees aff Pausan: Phoc: p. 674. säyandes: 'Egyptierna de hålla Isis till ära en stoor Fäst, de tijder om Året som de säya at hon gråter Osirim; Och på de dagarna begynner Floden Nilus Årligen öka sitt watn. Hwarföre säger gemene man at Nilus han flodar och stijger uppå landet, ökter aff Isens Tårar.'

Aff detta rummet seer man klarligen, att gåtan intet är dhe Egyptiers, ty Osir eller Solen är då högst på Himmelen, och är aldrig borta för dhe Egyptier, mycket mindre den tijden som Nilus flodar, och altsåledes kan intet begråtas aff Isis eller Jorden, för någon bortawarelse, men at de råkat den tjden at hålla Isis Fäst, som lijkwäl altjd om winteren borde hållas effter wåras instichtelse, då Sohlen för oss är borta som wijst är pag: 221 [= s. 234] dhet kom der aff, att gemene Man i Egypten läto alla Helgedagar gå Året omkring som sagdt är pag. 195 [= s. 208]. Derföre och Pausanias tilstår p. 673. at Isis eller Disas marcknad oc fäst höltz 2 gånger om Året, nemligen om Wåren och Hösten, alt aff samma willfarelse at de ingen rätt årsräkning hade. Och är detta märckeliga

Pausaniæ rum klart nogh, att Isis (*Isidis*) nampn är aff Ijs (*glacie*) namn |489| härkommit, som drypandes med sina Tårar ökar watnet. Men at lijkwäl somlige aff de Egyptier hafft fullkombligen dhen tanckan, will iag det aff Herodoti nemda rum indraga, säyandes: 'Flodens Nili källor och första ursprung wijste ingen mig, hwarken aff de Egyptier, eller dhe Greker, eller Africaner at berätta, med hwilka iag offta talte, förutan en Kiörkskrifware som Minervas Tempels Penningar hade om händer i Egypten och staden Saj, hwilcken wähl sade sig wetta dhes wissa Källor, men iag hölt honom före, såsom han skulle skämta med mig.'

Herodotus förtällier sedan widlyffteligen huru hans uhrsprungh är aff höga Berg och diupa Källor. Men näst tillförende c. 20. räknar Herodotus upp dhe andra meningar, som hålla före att Nilus antingen stijger up på Landet, aff dhet att Medelhafwet driffs stundom tillbaka aff Nordanwädret mot Nilum, eller och att han skulle hafwa sitt uhrsprung aff Hafwet. Men om den tridie meningen talar han således c. 22. 'Den tridie meningen synes fuller lijkast, men hon är aff alla osannast, nembligen, att hon skall ökas aff Sniöns smältande.'

Hwilcket Herodotus med många skiäl kullkastar, serdeles, emedan Hettan på alla dhe Orter är så stoor, igenom hwilcka Nilus flöder, så att dher sällan rängnar, mycket mindre snöar. Och kan den som lijtet will tänckia effter hwar som Nilus begynner, att han ingalunda kan ökas aff Ijsens tårar eller Sniö, ty hans begynnelse ligger under dhen 10 graden på andra sijdan om Medellinien, dher starckaste Hettan är, och såsom Sohlen när hon stijger in uthi Kräfwetan, så begynner Nilus flöda, då hon är oss nämmast som boo i Norden, och längst från dhem som boo i Söder. Nu, om än Nilus längre bort skulle i Africa hafwa sin begynnelse, så att Nilus begynte in moth 40, 50, 60 och 70 graden på andra sijdan om Medellinien, så att Bergen der kunde så wähl hafwa Snö och Ijs, som wåra höga Bergh, som äfwen så många grader Nordan om Medellinien liggia, så att när Sohlen komme tillbaka uthi Söder, dher kunde smällta Ijsen och Sniön, att hon giöte Watntårar. Så skulle dhet intet skee att Nilus öktes förr än i Octobri och Novembri, ja och senare, emedan, fast Ijsen i dhe Månar begynte smällta, så hinte han ändå intet flyta och fylla Nilum i Egypten för des långa wähg skull, förr än i Decembri. Hwarföre hafwer man wissaste kundskapen om dhetta, aff dhesse tijders widtbewandrade Män, hwilcka Cl. Sansonius i sin Geographia Africæ p. 35. upräknar, hwilka berättadt, att dhen tijden Solen är här i Nordan, så faller dher en skräckelig dimba och Rägn, dhet och andre berätta. Och är dher såsom ett Höstregn hoos oss. Hwarföre seer man klarligen att Egypti-|490|erna hafwa fuller hördt aff wåra Giöter, att alla wåra Floder i Swerige de ökas i Martio och Aprili, när Solen til oss kommer aff

Ijsens och Sniöns tårar och smeltande, och ment at deras Flod Nilus skulle och hafft samma Natur och Egenskap. Men dhet är heel annan orsaak, som förmält är. Derföre såsom förr omtahlt är pag. 270 [= s. 281] att Ijsen han hafwer först wjst menniskian konsten at byggia både Skiepp och Broar, ty sades Ijsen wara des första påfinnare, och såsom han om Winteren giör Broar öfwer alla Haaff, Siöar och Floder i Swerige, och åter i Martio giör alla Skepp, dhet är han brytes sönder aff Flodernas ökande, och drifwes som stoora Skepzflottor i Siön, ty stå på Runstafwarne i Martio, Ijsen seglar af, genom en Man som fångar Siälar på en Ijsflaga, see p. 166 [= s. 179] Col: *XXI.* Dhet och sees aff Ol: M: Fig. 276. lit. *O.* Dädan hafwa de Romarer fått i sitt Calendario ok så uthi Martio *Isidis Navigium*, see pag: 166 [= s. 179] Col. *III.* som doch intet skeer der den tijden, om än uti Italien floderna fröse, som doch sällan skeer, emedan all Sniö oc Ijs för dem i Ianuario och Februario, der han i deras Länder faller, afftijnar och affsmälter. Men hoos oss så ordenteligen skeer, at man sällan här mitt i Swerige skall finna att tijden drager sig ut, för Flodernas ijs affseglande, in på April. Men Insiöarna töra fuller stundom bära i Aprili. Hwilcket och dhe Holländske, Engelske, och Fransöske Skeppen, som här i Martio inkomma, med sin största skada stundom bewitna, när de så stötas uti skären och floderna med wåra Ijsskepp, hwilcket stundom swårare faller dem, än der de hade at fechta medh ett Skiepp som förde 80 eller 90 Stycken, hwilcket i förra åhret hände, då ett Skepp måste för ett Ijsskepp siuncka ok mista några 1000 Tunnor Spannmåhl. Wijser således *Isis Navigium* eller Ijsens seglande aff i Martio, at det är ifrån wåre Göter kommit til de Greker Romarer och Egyptier, och intet från wåre andre grannar Finnarna som kalla honom *Ioæ*, och Lapparne *Ionga* och Tattarna *Buus*, och Ryssarna *Leed*, och Hungerna *Ieegh*, fast deras Land hafwa floder långt ur Nordan som samma tijd kan afföra deras Ijs: Bekommer således det Romerska Calendarium sin uplysning, hwad *Isidis Navigium* hafwer att betyda, hwilcket än wijdare skall skee när man kommer om alla Isas, Disas eller Jordenes upfundne konster att tala.

Det är så nogsamt wijst, huru aff Isen Wattnet är blifwit, och aff Watnet Jorden, och på hwad sätt åter Solen och månan affmålades wara Jordens och watnetz Barn och Afföde, och huru såsom Ijsen sades wara wändt i en Koo, hafwandes 4 Spenar som födde heela Jorden; och huru wijda alt detta är kommit til dhe Greker, Latiner, Egyptier och andre, och jorden är sedan kallader Ijsis aff Isen des första ursprung. Ty hafwa de kommit uti willfarelse, som hafwa tänckt Isis wara Månan, såsom sees aff Plut: Isid: p. 372. säyandes: |491| 'De mena sombliga Isin wara Månan, målandes des beläte med Månans ny och nedan.'

Diod. Sic. l. 1. p. 10. säger: 'De älsta i Egypten som hafwa åskådat werlden, och hennes skapnat förundrat, de hafwa trodt twenne Gudar wara dhe förnembsta Sohlen och Månan, kallandes Solen Osirin och Månan Isin.'

Pag. 11. 'Isin uttyda dhe betyda så mycket som gammal, såsom ett nampn henne aff första begynnelse gifwit. Och måhla henne med Horn att betyda Månans ny och nedan. Och emedan een Koo är henne helgader.'

Men både Plutarchus som Diodorus wijsa sedan i andra rum at Isis är Jorden, såsom Plutarchus talar pag: 363. 'Somliga Egyptier förstå genom Osirin Nilum Floden, och genom Isin Jorden, som umgås med Osiri.'

Äfwen så p. 366. 'Isins Kropp mena de wara Jorden. — Dhe Egyptier taga een feet Jord, och blanda medh Watn och några Krydder, och giöra sig ett Beläte medh en halff Måna, och det utsmyckia.'

Williandes dher medh betyda att dhesse Gudar (Osir och Isis) dhe bestå aff Jorden och Watnet. Men än klarare talar Macrobius om alla Egyptier i gemen l. 1. Sat: c. 21. p. 301. 'Det är intet lönligit mera, att Osir intet annat är än Solen, och Isis Jorden.'

Och cap. 2. p. 30. 'Isis dyrkan skeer tillijka med Solens, hwilcken är sielfwa Jorden eller Werlden som är under Solen. Dädan affmålas hennes kropp full medh Bröst, emedan Jorden här föder alla ting i werlden.'

Är således Jorden dhen stoora Koon, som medh sina fyra stoora Spenar eller Floder föder heela Jorden, som wåre Fäder dichtadt kommit aff Ijsens smältande. Är så intet undrandes att dhe Egyptier eller dhe Lärde intet råkat på hwad Isis namns uhrsprungh är, emedan dhe intet förstådt wårt Språk och fullkombligen wåra Gåtor. Och dherföre som aff Diodoro indragit, sombliga meent hennes nampn betyda gammal (*antiqua*). Andra en rörelse (*motus*), som sees aff Plutarcho pag: 376. Andra en klokheet (*scientia*), som Plutarchus förmäler p. 351. 375. Men alle dhesse orden gå långt ifrån Ijsen och Watnetz natur, dhet dhe lijkwähl alla tillstå Ijsen serdeles betyda, och dherföre som wijst är |492| pag. 488 [= s. 499] Egyptierna tilstådt att Watnet ökes aff Ijsens Tårar, och aff Martiano Capell: att Solen smälter Ijsen. Hwilket nogsampt dem kunnat gifwit wid handen, om dhe allenast förstådt Swenskan, att Isin (*Isis*) war serdeles Ijsen (*glacies*). Och sedan gaffs Wattnet och Jorden tillsammans dhet nampn såsom aff Ijsen des Fader födde, och såsom till ett wedernamn.

III. Nu willie wij komma till at wijsa, effter wåre Fäder så högt dyrckade jorden. 1. Hwad de henne då tillägnat hafwa, att warit menniskian till godo. Och 2. Hwem dhe gifwit den ähran som skulle först hafwa begynt Jordennes dyrckan och hennes Fäst at fijra. 3. Och under hwad tilfälle och tijd

det skedt är. Och 4. huru alla Grekers och Fremmandes Skriffter instämma med wåra, fast de ey så fullkombliga äro, icke heller här til dagz förklarade. 5. Och att man bör det altijd i acht taga, som förr är wijst, at den Personens åtskillige nampn som funnit på åtskillige Ting och Konster, som intet kunde tillwärckas utom Jordens medarbetande eller någon annan Himmelsk Kropp, dhe samma nampnen så wäl som konsten gafs både Person som henne påfan, såsom sielfwa Jorden. Såsom Disas nampn gaffs både Jorden, så wäl som henne, som fann på Jägerij och Åkerbruk, ty utom Jorden kunde ingen Sädh såås, eller Jägerij instichtas, och åter utan menniskio förstånd och idkan kunde intet Jägarenät spinnas, Plog och Harff smidas.

1. Ingen hafwer nättare och kortare beskrifwit Jordens dyrckan, och at wåre Fäder trodt at hon uti alla konster och saker, som de lagt sig uppå, eller tänckt att drifwa, warit dem hielpesam, än såsom Tacitus giordt i sin Germani: c. 38. p. 674. det iag indragit i min Atl: T. 1 c. 24. p. 598 [= s. 374]. Hwarest han är förklarat, och klarligen wijst, att hennes stoora Fäst wardt hållen här mitt i Swerige, och intet på flere Orter med sådant stoort Samqwäm, hwilcket Taciti serdeles ord gifwa tillkienna, i det han säger både fremst i des dyrkans beskriffning, at det skedde på en stoor öö som låg up i Nordiska Hafwet, som ingen är mehr än Swerige, så och aff dhe orden han sluter des dyrckan, at den skedde i dhe längst bort belägne eller innersta Länder aff Germanien, så att Colerus uttolckaren med andre måtte tillstå wara wår Scandia eller Swerige, förutan hwad instämning iag wijst hafwer aff alla Danskas, Norskas och Isländskas skriffter med Plutarchi och andre Grekers Skriffter att den årligen om Juletijd skedde allenast här i Upsala när Solen igenkom. Taciti ord som förmäla om Jordennes hielp och råd i Menniskiornas gierningar äro desse: 'Jorden allas Moder dyrcka de, den de troo att mängia in sina Råd uthi alla menniskiors Gierningar, och styra dheras sinnen och förehafwande.'

Snorro beskrifwer henne både under Friggas som Frejas nampn p. 10 säyandes: 'att när de Swenska förnummo at Frej |493| (Saturn) war död, och Goda Åår och Fred war ändå wid macht i landet, ty trodde de at så länge hon war i Swerige, så skulle tijderna altijd sådana wara: Ty wille de intet bränna henne när hon dog, utan kallade henne hela werldens Gudinna, och offrade mäst til henne för god tijdh, Fred och Jordennes Gröda och Frucht, och altijd sedan der effter.'

Här blandar Snorro hennes nampn Freja med Friggas som war serdeles Månans; och orsaken war det, at altijd när Jordens största Fäst höltz, så skedde det i Fylle Distingztijden, menandes, att dhe råd som de sökte hoos Jorden deras Gudinna, så och Solen hennes Man, woro intet lyckelige, utan icke

Månan wore i sitt största fylle, hwilcket Tacitus och bewitnar säyandes c. 11. p. 617. 'Dhe komma tilsammans att rådgiöra, med mindre icke nogot annat hastigt och oförmodeligit påkommer, på wissa dagar, när Månan är i ny eller och fylle.'

Det och wåre genom en artig Gåta afmålat hafwa genom Atin (Solen) och hans Hustru Freja (Jorden) och Frilla Frigga (Månan) at när han rådfrågade sin Hustru om något, så giorde hon det intet utan Fylles råd, det är när Månan war i fylle. Detta införer och Edda korteligen genom en aff Gudinnorna som war med i Gudarnas Hoff benembd Fylla (*plenilunium*) hwilcken är en Jungfru, hafwandes mechta skönt och lysande Hår och en Gullhufwa på sig, hwilcken bär Friggias (Jordens) ask, och hennes strumpor och skoor, och weet alla hennes råd. Aff det lysande Håret och Gullhufwan och nampnet Fylle kiänner man Månan igen, när han är i sitt fulla lius, och at Jorden inga råd utgifwer menniskian til godo, utan uti fylle. Elliest at Frigga hoos Snorro affmålar Jorden, sees aff de 2 känneteckn, först at hon intet brändes när hon doog, betydandes der igenom Jorden, hwilcken intet lius eller brand från sig gifwer. Dherföre som förr wijst är, måste Koon som hennes offer war, dränckias; och instämmer med det Tacitus i samma rum skrifwer, at Kona som om Juletijden förde hennes beläte, de dränctes i ett heligt watn, hwilcket kallas Heliga Waga (*lacus sacer*) och then heliga Brun, som låg wester om gamla Upsalas Tempel, som sees aff Tab: 9. Fig: 27. lit. *CC*. och lit. *S*. som war Blotabrun, (*Plutonis Puteus*). Men Solens Offer det brändes, at affmåla Solens strijmor och Lius. Sedan och at Frigga offrades för god Årswext, effter Jorden hon förnembligast dhem den gifwer. Elliest gifwer och Edda ett kienneteckn medh Snorro at hennes Man war Odder, hwilckens bortresa Snorro förtijger, så och Frejas sorg, men Edda i 30 Mythol: säger således. 'Freja är näst Frigga den skiönesta, hwilcken gifftade sig med Odder, hwilckens Dotter är Knös, den så skiön war, at alla ting effter henne som skiönesta äro kallas Knöser. Odder (Odrus, Odryssus) reste bort i frem-|494|mande land, och Freja sitter hemma och gråter, och hennes tårar äro Glijs klar som Gull.' See, under desse Personer får man igen Jorden som gråter Atin eller Odder, Solen, medh Glijs som Östersiön gifwer, och sedan Odder (Odryssis) den Kunglige person som reste utom landz, och först utbrackte under sitt nampn, Solennes bortresande om Winteren, genom sin utferd til de Thracer, Greker och Phenicer som wist är p. 18 [= s. 33].

2. Ehuru nu dhen Person aff Kunglige Barnen eller Drotningarna, som först funnit på at dyrcka Jorden, är worden behedrat med åtskillige nampn, såsom Gioja, Freja, Frigga, Isia, Jona, Korne, och flere som upnembde

äro, eller ännu förgätne, och kunna läsas i Skalderne; så är des algemenaste nampn Dia och Disa, hwilcket henne gaffs för dhet råd hon gaff Jofur Sigtrud, (Kongen Sigtrud) när Folcket war så mecta förökt i Swerige genom den långa Fredztijden under Satur eller Fro, altsedan Swerige wardt bebygdt, at nu landet intet kunde dem alla föda, at han skulle med Uttog och Krijgh, jagande, fiskiande, skiutande, och Åkers upbrukande på andra orter wijdare i Nordan och Östan, skaffa alla sina Undersåtare föda, och icke effter somligas råd låta dem dräpas och upoffras som Lotten skulle falla på. Hwarföre hon bleff kallat Disa eller Deja, dhet är een Amma, ja en Kungslig och rijk Deja eller Amma, emedan hon sådant stort råd påfan. Dhetta hennes nampn är intet heller alldeles förgiätit hoos de Greker, som sees aff Pausania l. 8. dher dhe Cretenser och Arrcader träta om hwar Jofur skulle wara upfödd, antingen hoos de Cretenser eller Arcader, sedan han bleff Nordan ifrån uthdrifwen aff sin Fader Satur eller Fro, som wijdare uti wåras uttog wijsas skall. Så nempner Pausanias p. 517. 'At dhe Arcader nempna 3 Jofurs Gudinnor som honom fostrade, Disa, Neda och Hogna. Och är aff Disa en Stad kallader wid de Parrasiers Landzändar Disoja.'

Aff detta att hon nempnes serdeles warit Jofurs Amma, kan man förstå Disas ordz ursprung och hwadan hon war kommen, fast de Greker intet råkat på des uttolckning, så och aff det Pausanias straxt på andra sijdan p. 518 talar om det offer som der giordes Baldur til ära, nembligen een Galt eller Wildswijn, och at des Inwånare dyrcka Gudinnan Disa högst för alla andra Gudar. Hwar aff man klarligen seer, att dhetta war ingen annan affbildh än Julegalten som ihielstack Atin (Solen), hwilcken Julaffton och Distingztijden offrades till Sohlen, see p. 229 [= s. 240].

3. Under hwad tijd och wed hwad tilfälle detta skedt är, att Disa hon gaff Jofur Sigtrud dessa goda råd och påfund till allehanda Näringzmedel, är wijdhlyffteligen wijst p. 205—208 [= s. 218, 221].

4. Återstår så at wijsa alla slagz Näringz-|495|medel hon gaff wid handen, och hwad af dem är kommit för de Grekers öron.

1. Aff hennes Historia och Scalder är förmält, at när Jofur, Sigtrud eller Konungen wardt onder på henne at hon inbillade sig gifwa bättre råd än Konungen, och han befallte strängeligen, at hon hwarcken kläd eller oklädd skulle komma til honom, eller inom eller utom Åhret, ey Dagh eller Natt, ey Ny eller Nedan, så klädde hon sigh i ett Näät. Pausanias han beskrifwer i sin Corint. l. 2. p. 141. 'Att Diana som kallades till Wedernampn Britomartis eller Dictynna, (dhet är på Grekiska dhen som bär ett Näät på sigh) hon war Jofurs Barn aff Carme Eubuli Dotter född, hwilcken effter hon lade sigh på

Jägerij, så hölt Diana mycket aff henne. Men när hon flydde undan Minnur Kungen som henne älskade och mechta sökte henne, sprang hon i Siön och fastnade i Fiskiarenäät, och bleff så förder ibland Gudarna.'

See här huru dhe Greker hafwa en lijten Smaak fått aff hennes Näät som hon klädde sigh uthi, men såsom dhet alt warit ofullkombligit, see så wetta dhe intet heller att någon uthtydningh giöra öfwer dhetta Nätet. Diodorus Siculus talar således l. 5. p. 391. 'Britomartis hwilcken heter Dyctynna aff sina Näät som war på Öön Creta uthi Giönoöö aff Jofur och Carme Eubuli Dotter, aff Korngudinnans Dotters affkomst född, såsom de dichta. Dhenna hon hafwer påfunnit Jägare Näten, och dädan hafwer hon fått dhet nampnet (nemblig) Nätegudinnan (Dictynna). Men Diana gaffs offtare eller altijdh dhet nampnet. Ty sluta andra att Diana och Dictynna (Nätgudinnan) woro alt ett. Denna Gudinnan giöra dhe Cretenser mycken stoor Wördnadh och Dyrckan. Men dhe säya att hon heeter dherföre Dictynna, för dhet att Konungen Minnur wille belägra henne, och hon flydde undan och giömde sigh i Fiskiarenäät, uthi hwilcket dhe synas gå ifrån Sanningen; Ty intet kunde wara så elendigt för een Gudinna, som war dhe största Gudarnas Dotter, at hon skulle fly till gemena Menniskior och Fiskiare om Hielp: icke heller är dhet lijkt att Minnur som war den rättferdigaste Konung för alla och war berömbd för dhes dreffeliga dygdiga lefwerne skulle willia biuda til en sådan gierning.' |496|

Här hafwer Diodorus rätteligen råkadt på att hon bleeff kallat Näätgudinnan för dhet hon fann på Näten, och såsom han intet fått rätt kundskapen dher om hwarföre hon fann på dhem, så sluter han och rätteligen, att dhet war intet lijkt, att hon giömt sigh undan i Nät för Kungen Minnurs skull. Der uti säger han och rätt att Dian eller Disa heet rätteligen Nätegudinnan och ey den som war föd på Creta aff Eubuli Dotter, fast hon war Jofurs Barn. Ty dhet är allom bekandt att när wår Jofur reste ut, så torde han taga många Hustrur utom landz, och aflade med dem Barn, hwilcka gofwo sig Giötiska nampn effter Jofurs Barns nampn som dhe i Swerige boro. Sedan achtas här och det Diodorus och Pausanias förmäla, att Diana eller Disa hon kom at kläda sig i Nätet för Minnur Kungens skul, den sedan bleff hennes Man, hwilcken uti de Norskas Saga kallas Jofur eller Thor, see pag. 207 [= s. 220]. Uthi Messenii och Disas Saga kallas han Sigtrud och Druiten, och uti Disas Scalder kallas han Minnur, Jofur, Sigge, Drutten, Atin, Sunne etc. Men uti Plutarcho här p. 216 [= s. 228] kallas han Satur, och Disa, Freja. Och det alt effter Scaldernas sielffzwåld, så at om dhe än welat byta om deras nampn på 100 eller 1000 sätt, så är dem loffgifwit, allenast skall man kienna igen

Personerna, nembligen Drotningen Disa, Freja, Isia etc. der aff, at hon klädde sig i Näät, och hon fick intet komma hwarcken i Ny eller Nedan, innom eller utom Året, Dag eller Natt, klädd eller oklädd til Kungen, och Konungen åter hwem det war, antingen han nemnes Sigge, Minnur, Atin, Satur etc. kiännes der aff att han befallte henne på sådant sätt till sig komma. Eljest är förr uti Atl: T. 1. c. 22. p. 539 [= s. 337] bewijst att Minnur war alla Konungars äretittel här i Swerige, och såsom en Konungh uthi Creta benembd Minnur som war aff Jonachörs slächte, som kom uthur Swerige, och satte sig på Öön Creta, men uti 8 eller 10 leeden, ifrån den tijden detta hände, som sees aff Chronol: Tab: 2. lit: *EE.* så hafwa Creterna, som och Diodorus wid handen gifwer, dichtadt denna gåtan eller händelsen till honom, att för hans skuld skulle Diana wickladt sigh i Nätet. Här aff förstår man att och de Egyptiers Isis som och målas medh näät, är alt en med Disa och Diana, hwars skapnad står p. 210 [= s. 223] lit. *A.* Men uti wåras affbilder som sees p. 209 [= s. 222] lit. *B.* hafwer hon allenast Nät om Hufwud, såsom hon finnes uthi Domkyrckian uti en aff de 12 stora Marmors Pelare kring Choren, men uthi dhe Tappeter som H. May:t wår allernådigste Drotning hafwer, så och dhe måhlningar som äro på Wennegarn, dher hennes säte fordom warit, och de Kopparstyck H. Excell: S: Drotzen Magnus Gabriel de la Gardie låtit utgå, och i dhe gamla målningar som funnos i Westeråås Domkyrckia för än hon wijtlimmades, så och på gambla Pergamenter, och då henne til åminnelse Comœdier spelas, finnes hon altijd heel oc hållen i Nät inwicklat. Hwad nu Disa |497| wille med detta Nätet betyda, war nu detta först, at Konungen skulle lära Folcket som nu i sådan myckenheet war, reesa på andra obebygda Orter, och sökia sin Föda genom Fiskerij, som sedan mechta tilltogh up i Norlanden, som Sagan förmäler, sedan genom Jägerij, emedan hoos oss både Elgar, Hiortar, Renar, Biörnar, Wargar, Harar, Räfwar, och flere diur fångas med serdeles nät der til giorde. Sedan genom Nät fånga Foglar, såsom nu uti Skären många 1000 Änder, Knipor, Sneppor och annan Siöfogel fångas. Och är märckiandes hwarföre Disa uti Domkyrckian är allenast om Hufwud i nät invecklat, nemligen dherföre at både Fisken och Foglar mästedeles fastna med Hufwud i Näten. War så detta det första konststycke och Näringzmedel som Disa hon wjste Konungen, att hon tillijka med Jorden en Menniskia wid handen gifwer, som Tacitus påpeekar.

4. 2. Det andra Konststycke hon wille wijsa genom Nätet, war att finna på rätta Åretz omlopp och deras stora Fäster som wijst är p. 215—217 [= s. 227—230]. Derföre och uti hennes affmålning p. 210 [= s. 223] står på hennes Släda och des andra ända Solen och månan.

4. 3. Sedan står Disa i Domkyrkans Figur uthuggen med en Höök i handen, och widh högra sijdan under ett Trä, een Hundh och en Hara, hwilcket betyder att hon war en Jägerinna som både med Falck och Höök wiste Jägarkonsten. Det är allom bekant at de bästa Falckar som brukas i hela werlden at jaga med, de tagas här längst up i Swerige, Norye, Island och Rysslandh, och sändas til alla Konungar och Förstar i de södre Länder, så uti Indien, Persien, Egypten, som Franckrijke, Spanien, Tyskland och Engelandh, som sees aff Paulo Veneto, Heberstein och andre. Med Hund är Diana hoos de Greker uthhuggen, som sees aff Pausan: Arcad: l. 8. p. 515 säyandes: 'Diana står med een Hiorthuud kastader öfwer Axlarna, oc en Koger medh Pijlar hänger aff hennes axlar: hållandes i den ena handen ett blåss, och den andra 2 drakar. Och wid henne ligger en Jägarhund.'

Uti wåre Lappars beläte p. 212 [= p. 224] Fig: 30 och 31. Så seer man kring hennes beläte stå idelig Hiorthorn och Reenhorn, och på Thors Altare p. 347 [= s. 355] äfwen sådan Jorthorn. Och på Lapptrummorna pag. 277 [= s. 123]. Fig: 50 wid bokstafwen *F*. står hon medh många Bröst, och nedan dem med Nät oc |498| en Rheen wid sig. Uti Rom finnes hon med en Jägarhund på hwardera armen, och en Hiort på hwardera sijdan, som sees p. 211 [= s. 223]. War altså det tridie sättet at nära sina Undersåtare i Rijket genom jagande med Hundar och Falckar.

4. 4. Hennes beläte uti Domkyrckan förer uti högra Handen 3 Blomster, men p. 210 [= s. 223] en Ekebladz krantz kring Hufwudh med Kornax uti, betydandes att Konungen sina Undersåtare skulle och på andra Orter, som än oupbrukda woro, föda genom Åker och Äng, dher aff både dhe och Boskapen dheras, sin Föda kunde hafwa. Äfwen så affmålar Non: bibl. A. v. 104. der han talar om huru Isis, Io eller Europa hon bleff aff Jofur röfwat och uthförd til andra orter säyandes: 'Är tu Korne Gudinnan, hwilcken med Kornax beprydes.'

Således beskrifwer och Lill: Gyrald: Isia S. 12. p. 327. aff Ovid: Metam: '— Uti Pannan hade hon Horn som een nytänd Måna, utsmyckiat med Gullblinckande Kornax, såsom een Drotning.'

Cornutus p. 66. säger: 'Att hon wid Offrens sluth behedrades med een wiit Krantz, men i begynnelsen medh een Krantz aff Kornax.'

Här är och märckeligit at detta war intet de Egyptiers eller Söderländers dichtan, ty den hwijta Krantzen betydde dhen Sniöfulla Winteren, som lycktar alla Offren henne till ähra uptänckte, aff hwilcken de Egyptier intet wiste, och Krantzen aff Kornaxen han betydde Wåren och Sommaren som begynna året. Wijser så Korngudinnans Isias, och Disas Kornax at det war alt en

Person som wijste Konungh Sigtrud att Åkerbruuk war och ett Näringzmedel för des Undersåtare, hwar om p. 206 etc. [= s. 219 f.] tillförende talat är.

4. 5. Uthi allas wåra affmåhlningar rijder hon med det ena Benet på en Bock, och med det andra på en Släda, som är lijkare en halff Bååt, såsom det och skeer i Comœdierna hoos oss; hwarest, han som hennes person bekläder, äfwen med det ena Benet sitter öfwer en lefwande Bock, och med det andra i een Släda, dhen twenne Bönder draga. Genom Bocken som hon red uppå, wille hon tillkienna gifwa, at Konungen skulle och genom Krijg och Örlig föda sina Undersåtare både Män och Qwinnor, hwarföre och Jofur eller Thor när han giorde sitt uthtogh, sades aff Edd: Mythol: 19. indragen Atl: T. 1. c. 29. p. 705 [= s. 442] att han åkte med Bockar, hwar aff han och fick nampn at heeta Bock och Bagge (*Boccus et Bacchus*) see p. 367. etc. [= s. 378 f.] och finnes på dhe Romerska Mynten, see pag. 348 [= s. 356] Fig: 68. hwar på står *IOVI CRESCENTI*, dhet är, Jofur när han wäxte til i Mandom genom örlig och Krijg, och kastade kull deras Fästningar med sina 2 Bockar Tangnioster, dhen |499| som så hårdt stöter på Muren, att Gnistror flyga utur Stenarna aff hans Jerntänder, och Tandrijfwer, at han reeff omkull Muren med Bockarnas Tänder. Huru desse Bockar woro giorde, har iagh förr beskrifwit, medh hwilcka Fästningarna kullkastades. Och såsom hon detta rådet gaff Konungen och sielff genom sin egen Manligheet wijste, att hon intet fruchtade före att draga i Krijg och Örlig, och genom sitt Exempel, kom alla andra Qwinnor att antaga samma Manligheet, dädan dhe kallas Ha-majsor (*Amazones, illustres Virgines*) ty bleff henne effter des död, altijd så wäl som Thor, Oden, Mercur, och alla Krijgzgudar offrader een Bock eller Gumse, och halffparten aff de Döda tillägnades henne som i Krijgh fältes, såsom Edda uthi 22 Mythol: talar, der han henne under Freias (*Rheæ*) namn beskrifwer säyandes: 'Och hwar som hon rijder till Krijgz och Örlig, så hörer henne til halffparten aff de ihielslagne och halffparten Oden.'

Fast de Greker och Latiner intet halffparten aff detta som Disa tillägnas, hafwa råkadt uppå att förstå, så hafwa dhe lijkwähl så mycket i dhetta måhl aff wåras Seder behållit, att dhe henne en Gumse och så offradt hafwa, som sees aff Vossii Idolatria l. 9. c. 23. p. 260. som det bekräfftar aff Eupolidis verser i Marica, fast de intet wiste hwad det hade att betyda. Man seer och aff de Romares Antiquiteter, att Bocken warit alla Krigzanförares Kiänneteckn, som sees aff dheras Mercur här pag: 349 [= s. 356] Fig. 60. widh hwilckens sijda en Bock ligger.

4: 6. Att Disa åkte med en Släda eller Skijda, så wille hon der med gifwa Konungen widh handen, huru hans Undersåtare skulle sig nyttia både till

Landz och Siös, ty alla tings nampn med hwilcka en Menniskia brukar att fara fort til Landz, dhe samma gifwes och de ting som hon brukar til Siös, såsom Edda talar i Skips Kienning. 'Skip, kallas Häst, diur, skijda, wädersswagn,' etc. och flera finner man hoos Skalderna såsom Sleda, Ök, Oxe, Skoo, Kerra. Och såsom hon skulle affmåla Jordennes egenskaper, så gaff hon och wid handen, att Ijsen wijste Menniskian huru hon kunde til Siös komma, och att Ijsen war största Broo och första Skep, der om förr är talt p. 270, 490 [= s. 281, 501]. Dherföre och hon eller Jorden under hennes nampn tillbadz uthi Siönöd eller när man wille till Siös fara. Och hafwa andra aff wåre Fäder de som burit hennes nampn eller wedernampn, henne til ära giordt, och äfwen så på sina Begraffningz Runstenar henne uthuggit med een Bååt under eller öfwer Hufwudet, och medh twenne Ormar eller Drakar, såsom sees aff dhen Runstenen Secret: Hadorphius genom sin stora Flijt ibland många hundrade andra som han upsökt hafwer, funnit, widh Öland som här är införd p. 348 [= s. 356] lit: *A.* ASTRID. LIT. RAISA. STAIN. DINA. IFTIR. BIURN. BOVNTA. SIN. GVD HIALPI. HANS. SIAL. i. e. *Astarid* (*sive Venus*) *posuit lapidem hunc in memoriam Ursi mariti sui. Deus servet animam.* Utaff denna artiga Stenen är först at märckia att dhenne Qwinsperson |500| hon hafwer warit Hednisk, efftersåsom hon bärandes Gudinnans Astaridz nampn, om hwilcken talt är p. 406. 407 och 409 [= s. 418, 419, 420] hafwer och henne dyrckat och til ära låtit hennes Bild uthugga med en Bååt och 2 Drakar. Hwilcken Bååt betydde icke allenast, at Jorden som kallas Astred war af Wattnet upstijgen, och dherföre kallades Watnetz Foster och Barn, uthan och att Isen som åter war Watnetz Moder, hade påfunnit dhen första Broo och Skepp. Hwad Ormarna betydde som och på andre slagz Runstenar finnas, skall i sitt rum förklaras. Sedan är här achtandes at förutan det Astrils beläte wijser Runstens ålder, så wijsar och Ordens swåra uttal det samma, såsom Stain Bounta, det på de älsta Stenarna altijd finnes, men på de senare Stin, Sten, Stein, och Bunta, eller Bonte. Så och dhetta, att allenast dhe 16 Runer på denne Steen äro brukade, som woro för Christi tijd, men uti de 3 eller 400 Åhren effter Christum, begynte wåre Fäder småningom bruka stungna Runer, om hwilcket wijdare skal i sit rum affhandlas. Ytterst är och märckiandes dhet Edda, Herodotus och andre hafwa skrifwit, det som p. 309, 374, 375, 376 [= s. 317, 384—386] wijst är att wåre Fäder trodde Siälarnas Odödeligheet, derföre dhe och på Runstenarna hafwa önskadt och satt Gud, Thor, Auden, Isin, Ida, eller någon annan Affgud skulle bewara dheras Siäl. Men i senare tijder när dhe blefwo Christne, hafwa dhe gemenligen skrifwit, Gud eller Maria, eller Giesus och Maria, eller Gudz Moder beware hans

Siäl, som wijdare frambättre wijsas skall. Dhenna wåre Fäders mening om Disa och Jorden hafwa och Egyptierne, och sedan de Greker och Latiner effterfölgdt, såsom artigt är att see aff denne wåre Fäders Gudinna Jo eller Isia, huru hon affmåhlas uthi een Koos Hampn, seglandes här ifrån Nordan till Egypten, såsom Lucianus det beskrifwer uti Dial: Marin: och Not: och Zephyri Samtaal, eller Sunnan- och Westanwädretz Samtaal p. 199. talandes först Sunnanwädret til westanwädret således: 'Hafwer du intet sedt dhen unga wackra Qwijgan, som Mercur hafwer fördt genom Hafwet in till Egypten, dhen Jofur uptänd aff Kiärleek hafwer belägradt.' Här på swarar Westanwädret. 'Jo män Sunnanwäder, iagh weet dhet wähl, men då war hon ingen Qwijga eller Koo, uthan Jonachörs Flodens Dotter. Men Juna uptänd aff Swartsiuka, hafwer kommit dhetta til wäga, emedan hon såg att Jofur så mycket älskade henne.' Sunnanwädret: 'Så så älskar nu Jofur en Qwiiga.' Westanw.: 'Ja sannerlig och dherföre hafwer han sändt henne uti Egypten, och strängeligen befallt oss att wij intet skulle upwäckia något Sunnan eller Westanwäder i Hafwet, til dhess hon kommer |501| wäl fram i Egypten, at hon dher hade aflat Barn, ty hon geck nu hafwande, att både hon och hennes Foster måtte der blifwa Gudar.' Sunnanw.: 'Skal nu en Koo blifwa en Gudinna, det iag aldrig må troo.' Westanw.: 'Jo sannerlig, mitt goda Sunnanwäder, och som Mercur berättar, så skall hon råda öfwer dem som segla, och blifwa nu här effter wår Herre och Öfwerhet, så att hwem hon aff oss utsända will til at blåsa och göra wäder, så moste wij lyda.'

Huru denne Jordenes affgudadyrckan genom Jo, Jonachörs Dotter bleff utförd till Egypten, skall wijdare förmälas, när iag kommer at indraga dhes reesa aff Poeterna och wåre Scalder, allenast här är at märckia at hon kom Nordan ifrån, hwilcket wäder och förde henne seglandes ut, och derföre införes at Sunnanwädret och Westanwädret fingo befallningh att wara stilla, och intet förhindra henne i sin reesa. Sedan, att hon bleff dyrckat såsom dhen rådde öfwer Wädret att gifwa god Windh. Dhetta skedde fordom medh Trollkonst, och tillägnades Disa eller Freja, ehuru dhes första ursprung gifwes Oden och Niord, såsom sees aff Snorres Cronol: f. 6. säyandes: han kunde allenast med ett ord uthsläckia Elden, och stilla Hafwet, och gjöra hwad Wäder och Wind han wille. Således skrifwes och om Niord (*Borea* s. *Septentrione*) uti Edd: 21 Mythol: 'Niord han regerar alt Wäder, Hafwet och Elden, derföre tillbedes han, att ingen skada aff dem skall skee Menniskiorna.' Såsom wåre Fäder dichtade at alla Floder oc Wäder, såsom wijst är aff wåras och dhe Grekers Historier, de hade sitt ursprung utur Nordan, derföre gifwa de och den Person det nampnet, som förtst hade sådana updichtat, och sedermera genom

trullkonst kunna giöra wäder och wind, det namnet Nordan, at man der igenom skulle wetta at den konsten och affgudadyrckan utur Nordan kommen är. Och är i detta mål Atin, Satur, eller Niord alt en, hwilcket igenkiännes genom detta serdeles kännetecknet att råda öfwer watnet och Hafwet. Denne Niordz Dotter war Freja eller Disa som lärde samma konsten aff sin Fader, hwilcket henne sedan tillägnades, emedan Gudarna eller Männerna syntes wilia skämmas för att bruka Trollkonst, och der igenom wijsa sig manliga, menandes at rätta Mandomen stod i en naturlig styrckia och krafft, som genom Försichtigheet, Lärdom, öfning och konst idkades, såsom sees aff Snorro p. 6. der han säger: at denne Odens (*Atini* s. *Plutonis*) stora konst och wijsdom, som han brukade medfölgde mycken argheet och Ondska, så att Männerna begynte skämma sigh sådant at bruka, och bleff derföre befallt Gudinnorna, dhet är Qwinfolcken ibland Schyterna sådant bruka.

Att nu Disa eller Isia, som intet annat rätteligen betyder än Isen, som är Watnetz Moder och Jordens Mormoder, och wijste menniskian första Skepp at byggia, dyrkades för de Siöfarandes förswar, tilstår och Pignorius i sin Mens. Isiaca p. 10. Och der-|502|före såsom hon hela Jordenes wäsende afmålar, så finnes wid hennes altare, såsom Grut: i sine Romerske inscriptioner p. 82. förmäler, framföre ett horn (*cornucopiæ*) upfylt med allehanda slagz frucht, Äpplen, Päron, wijndrufwor och Kornax, på högra en watnkruka, på wenstra en Sootharpa (*Sistrum*) och baakföre en Orm som slänger i ringar och räter up hufwud, och sedan styre aff ett Skepp. Wåre Göter som utom landz farit effter Cristi tijd och intagit Rom, wijsa nogsampt att de behållit wårt gambla ordspråk att Ijs är första Skepp, det som den Romerske Rådzherren Cassiodorus bewitnar uti de breeff som äro utgångne aff wår stora Giötiska Konung uti Italien Thioderic. l. 5. c. 18. p. 284. der han uti ett sitt breff til een sin Fogde befaller, att han mycket hastigt skall låta byggia en Skepsflotta, der han intet bortglömmer först wåre Göters Scaldeart at kalla Skeppen en seglande Skog (*classeam sylvam*), menniskiornas Siöhuus (*domos aquatiles*), Krigzhärens Skoor och Fötter (*exercituales pedes*) och sedan wijsar sig at han och wetat aff wåre Argonauters reesa, och hwem först skulle hafwa påfunnit Skeppen, säyandes: 'De Greker hafwa intet at skräppa något mot oss, icke heller de Afrer (Egyptier) som see med afwund detta hoos oss, wara i högsta floor och wärde, dädan de med stora penningar och möda hafwa sig förskaffat. Skaffa mera til flottan som nembd är, Skepzkost, Segel och wingar flygande Linne, som gifwer anda och lijff i kiölen, som drifwa handel oc wandel, gifwa Botzmännerna roo och hwijla, det Foglarna knapt kunna effterföllia. Detta hafwer Isen först påfunnit när hon sökte sin son Ap-ockeran seglandes som en dristig Qwinna genom Hafwet.'

Om man intet aff Historierna wiste att Theoderik war en Giötisk Konung, så wijsar hwart ord, ja sielfwa Latinens ihopsätning, at der äro idelige Giötiske ordspråk som intet stämma in med de gamle Latiners ordsätt att tala och skrifwa, sedan märckes här at han påminner dhem, at Isin war den första som Skeppen fann uppå.

4: 7. Dhet är wijst huru Disa hafwer funnit på allehanda ååktyg, at fara til landz och Siös, och genom trollkonst stilla och öka wädret, nu will man och wijsa huru de trodde henne kunna genom sin trollkonst flyga genom wädret, och wetta tilkommande ting och allehanda tildragne händelser på långt bort belägne orter, och wijsa enom deras ansickte och skapnader som för många 100 ja 1000 år woro döde. Detta alt hafwa wåre Fäder genom sådant teckn affmålat, nemligen, antingen genom een gammal klok Trollkiärringz flygande i lufften öfwer Disas Hufwud, såsom synes aff hennes skapnat p. 209 [= s. 222] *B.* der hon är fuller intet så fuul affmålat, såsom hon synes uti Domkyrckian uti sten huggen mechta grym och grijnande. Eller och genom en Lapptrumma, öfwer hennes hufwud satt som synes p. 277 [= s. 288] Fig: 50. lit: *f.* eller Lapp-|503|trumman på ryggen, som på samma Figur under lit. *α* synes, eller och i handen som sees p. 278 [= s. 287] aff Lapptrumman *F.* öfwer lit. *q.* effter-såsom hon förmäles först funnit på Lapptrummor. Och är derföre Trumman hoos Latinerne och Grekerne kallader Gudarnas moders trumma. Huru Grekerna och dhe andra Schyterna utom landz, detta inbillade sig om wår Disa eller Diana, är artigt at läsa i Diod: Sic: l. 4. p. 253. när Argonauterna de stora hieltar, kommo tilbaka här Nordan ifrån, och wille hämpnas på Konungen Peliam, då Medea gaff råd, huru det lämpeligast skulle skee uppå honom, emedan dhe nu inga flere woro än 53 män, och syntes för swaga at något giöra en Konung, säyandes sig med sweek wilia dräpa honom, och hafwa aff sin moder Heggaute (*Hecate*) och sin syster Circe lärt många trollkonster, ty förmäles der att hon således bar sig åt som föllier: 'Hon tog Disas eller Dians beläte som war iholugt och upfyllte det med allehanda trolldom. Sig sielf och sit hår smorde hon med en smörja så at hon såg heel grå ut, och hela Kroppen skrynckachtig, på det hon skulle see uth som den wärsta Kierring. Sedan tog hon Disas Gudinnans bälete med sig, på det hon skulle upwäckia hos allmogen en stor förundran och widskeppelse, och spasserar så bittida om morgonen in i staden. När nu Folcket luppo tilsamman lijka som Gudarna skulle hafwa dem det inblåst, ropade hon ut, att alla motte med stoor wördnat emottaga gudinnan, som nu längst ifrån de yfwerborne norske war til hela deras stadz och Konungz wälferd kommen. Straxt faller hela allmogen neder at denna Disa dyrcka och tilbidia, såsom de woro hel rasande, och offrade öfwerflödiga

offer til henne, och Medea går up i Konungzhuset, upfyllandes och K. Peliam med wantro och widskeppelse, så och Kungens döttrar wijste hon så många trollkonster, at de med förundran trodde at gudinnan Disa war kommen til Konungens största nytta och wälmågo: säyandes at Disa med sin wagn, som Drakarna föra, hade nu flugit öfwer många land och rijken (neml: ifrån nordan innan hon kom til de Greker)och nu omsider kommen til en mycket Gudfruchtig Konung til att aff honom dyrckas och wördas genom detta hennes beläte: säyandes sig hafwa fått befallning at hon med skiöna läkedomar skulle så laga, at Pelias som nu war en gammal gubbe, skulle blifwa ung igen, och der igenom bekomma mycket annat gott, som skulle tiena til ett lyckosamt och Gudi behageligit lefwerne. Konungen som bleff förskräckt aff dhetta Medeas taal, försäkrade åter Medea at hon wille göra proff först på sig sielff. Ty befalte hon en aff Konungens döttrar at hon wille förskaffa in reent watn, hwilcket och straxt skedde, så går hon der med i en Kammar och afftwettar så sin smörja. Och strax såg hon så ung ut som hon förr warit, kommandes fram för Kungen, till allas största förundran. Höltz altså före at hon genom Gudarnas Försyn nu war wänder i en ung Jungfrus skapnat. Hon giorde hastigt genom Trollkonst at de Drakespöken läto sig see, genom hwilcka Gudinnan |504| Disa hade flugit genom wädret alt ifrån de Yfwerborne Norske, och nu som en gäst kommit til K. Peliam. Såsom nu detta syntes öfwergå all naturlig krafft och konst, så bleff Medea träffelig högt wördat, och troddes at hon for medh all sanning, befalte och döttrarna de skulle effterkomma alt hwad hon befalte. Och at Konungens Kropp intet tiänte att skiötas genom sina drängiar, utan sina egna dötrar. Hwarföre K. Pelias böd uttryckeligen, at alt hwad Medea befalte om sin Krops skiötzel, det skulle hans barn skiöta, der til och Döttrarna woro beredwillige. Hwarföre om midnatten, sade hon, at nödigt wore att K. Peliæ Krop nu skulle kokas i en Kettel. Och ehuru at Döttrarna woro redebogne til detta effterkomma, tychte lijkwäl Medea at hon wille genom än då ett Konststycke styrckia dem i wantron. Uti Fäähuset stod en gammal Gumse, den sade hon sig wilia först koka och giöra aff honom ett ungt Lamb. Döttrarna bejakade detta och högg Gumsen i stycken, oc kokades, den hon sedan genom trollkonst drog utur Kettelen under ett ungt Lambs lijknelse. När Döttrarna det sågo, icke utan med stoor förundran, tychte de sig nog wara styrckte i sin wantro, och hasta sig så at fullgöra Medeæ befallning, och slå så ihiel sin Fader Peliam, undantagandes hans dotter Alcestis som intet hierta hade der til, aff en dotterlig Kiärlek til sin Fader. När detta war skett, wille intet Medea strax kasta hans sönderstyckiade Krop i Kettelen, utan sade sig först skola ställa böner til månan. Ty tager hon döttrarna med sig, med bloss och facklor

högst uppå Slotztaket. Hwarest Medea på Colchiskt språk mumlar fram några böner, på det at de, med hwilcka hon giort aftal, skulle hafwa tijd at bestorma Slottet. När de Argonauter fingo see ellen aff facklorna långt ifrån sig på Slottet lysa, förstodo de at Kungen nu motte warit dräpen, och fara så fort til Stadzmuren, den de bestijga, och dräpa dhem aff Wachten som wågade att stå emot. Döttrarna hade sedan knapt kommit neder aff taket til sin faders kropp som nu skulle kokas och förnyas, då Jason oförmodeligen med de andre Argonauter komma in i Konungens rum och Cammar, då de i största sorg högeligen förskräckias. Det gafs icke heller tiid at hämpnas på Medeam för detta skälmstycke, icke heller henne tijd at ursächta dhenna gierning. Och hade Döttrarna ärnat sig sielfwa at förgiöra, dher icke Jason hade dragit medynckan öfwer den fula gierningen, och dem der utinnan förhindrat, och at detta war intet genom nogon arghet skett, utan de genom nogon annan sweek |505| hade råkat i denne olyckan. Lofwandes sig wilia draga omsorg för hela det Kungliga huset, och kallandes tilhopa allmogen, ursächtade han denna händelsen, och at han mycket lindrigare hafwer sökt hämpnas in på dhem som honom hade orätt giort, än de förtient.'

Förutan nu detta dhe Greker bewitna om wår Disa eller Diana at hon kunde den konsten at flyga genom lufften, så trodde de om flera wåre norske at de samma konsten kunnat, utan twifwel, inbillandes sig dem dhen aff henne lärt, såsom sees aff Lucian: Philosoph: p. 473 der han förmäler om en Babylonisk Trollkarl som kunde blåsa ihop Ormar, och andra sådana krypande Diur, men at hans konst intet war mot en norsk mans trollkonst, talandes under Cleodemi namn således: 'Jag hafwer sannerlig fordom intet kunnat tro sådant trollerij wara, såsom du och nu menar: ty iag tychte wara omöyeligen at iag nontzin skulle kunna tro sådant kunna skee: men när iag en gång fick see dhen fremmande yfwerborne norske mannen flyga i wädret, då trodde iag, och moste gifwa tapt när iagh länge hade trätt emot att sådant ey kunnat skee. Ty hwad wille iag giöra, när iag stundom såg honom flyga i wädret, stundom gå på watnet, och stundom genom ellen, och det långsamt och småningom. Hafwer du intet, säger iag, sett det, nemligen den der yfwerborne norske mannen flyga uti lufften, och gå uppå watnet. Andra små konster wil iag intet förtälia, som han giorde, nemligen, at han kunde upwäcka Älskogen, utlåcka dieflar, upwäckia döda, och at man fick see Hegzgauten (Disa eller Diana) och månan stjga neder aff himmelen. — Han achtade på mot månan gick i fylle, (ty då brukas mäst sådane konster) och då groff han en grop under baran himmel wid sitt huus, och midnatztijd så upwächte han ifrån döda Anaxielem Glauci Fader som war för 7 månar sedan döder. — Sedan lockade

han fram Hex-gauten som hade den 3hufwade hunden Garmur med sig. Sedan drog han månan neder uti hwarjehanda skapnat, såsom det syntes, nemligen först under en Qwinnos liiknelse, sedan under en Koos skapnat, oc ytterst en Hundz lijknelse. Omsider der denna norska Man hade giort en lijten Astril eller Kiärlekzpilt utaff Leer: sade han åt denna Leerpilten: gå bort och skaffa hijt Jungfru Chrysidem. Då flög detta lerbälete hastigt bort: och strax der effter kom Jungfrun bultandes på dören etc.'

Denna Konsten skrifwa de Greker och, at Baldurs Präster (som war Dians eller |506| Disas Broder) kunde samma konster här i nordan, som sees aff den yfwerborne norske man Habor (*Abaris*) Baldurs Präst, hwilken reste til Grekland at lära deras Konster, dem han intet wiste, och åter underwijste den wijsa Pythagoram uti de norskas konstycken, såsom Iamblic: uti Pythagoræ vita c: 19. säger: 'Habor den Scythen som kom ifrån de yfwerborne, och det Rijke som är längst under nordan, och war intet kunnig uti de Grekers konster och lärdom. — Han gaf Pythagoræ en Runstaff, den han hade med sig när han gick aff Templet, wettandes att han honom nyttig skulle wara, när nogot swårt och mödosamt honom skulle möta eller tryckia. Ty när han red på honom, så skulle han kunna fara öfwer de orter, dijt ingen menniskia kunde komma, såsom stora strömar, siöar, berg, dalar, och morass, och mera sådant.'

Huru nu Pythagoras sedan han fått denna Runstafwen aff wår norske Habor, som kunde hastigt flyga genom lufften, så att han på en dag lät see sig uthi Italien i staden Metaponto, och uti Sicilien uti staden Taurmenio, det läses i Iamblic: c. 28. p. 127. hwarest han wijdare således förmäler p. 128. 'Habor han kallades Æthrobates (en wäderflygare) emedan han kunde fara up i luften. Ty emedan han hoos dhe Norske hade fått aff deras Baldur, som mycket högt hos de yfwerborne norske dyrkas, denne Runstaff, på hwilcken när han red, så for han i lufften och wädret, öfwer floder och haaff och de rum dijt ingen kunde komma.'

Desse Greker som indragne äro, de skrifwa så klart och alt til pricka, så att wåra egna Historier och Scalder aldrig kunna dhet bättre göra. Ty om man tillseer Snorr. Cronic. pag. 5. så skrifwer han med fåå rader om wår Atin eller Baldur, säyandes: Atin han kunde och förwända sin Hampn och skapnad och Lekamen lijka som han warit dödh, och han syntes då som en Fogel, eller annat Diur, Fisk eller Orm, och kunde på en lijten stund fara wijda (genom lufften) i andra land åt sig sielff, eller åth andra, och berätta hwad der hände. Stundom upwächte han Döda under Jorden, och satte dem under högar. Uti H. Rhenhielms Torstens Saga förmäles C. 7. p. 30. at Ingialder for i wädret lijka som på Jorden. Och uti C. 3. p. 12. talas om Kolle, at han war en stoor swart-

konstnärer, och at han for i Jorden och uppå henne och ihopdrog Stod och stiernor (*nubes et stellas*) han kunde sig i många skapnader ombyta, at han på en lijten Stund war uti åtskillige Diurs lijknelse; han for ymse i wädret och i siöar. Äfwen läses sådant om Hadding uti Saxone l. 1. så och uthi Ulfz Ugga Söners Saga indragen aff H. Rhenhielm i sina notis til Torst: Sag: p. 46: Om Jotun som for in i Sarkaland (*Africam*) och war der en Kung: 'Jotun Risa Kung uti Serkaland, han for i lufften som på Jorden.' |507| Detta är skedt aff Hr. Knut Posses Tienare, som reste på een dagh emellan Wiborgh och Stockholm til K. Carl Knutzson, som sees i samma rum. Olaus M. han berättar äfwen sådant om den Norske Uller och Danske Odder uti sin 3 Book 18 cap. hwarest han genom en målning wijsar huru de rede genom wädret, eller foro stundom på ett förtrullat been- eller brädestump öfwer Hafwet, den iag här infört p. 349 [= s. 357] l. *A*. Huru denne Staaff war både med Runebokstäfwer uthi Drake- eller Ormslängiar ristader, äfwen såsom wåre Runstenar, och huru han sedt ut, så finnes han som han är mig wid handen gifwen, afrijtad p. 346 [= s. 354] l. *E*. den de sedan med en slags Smörja, giord aff åtskillige krydder uti wiss tijd om Året uptagne, smorde, öfwer hwilken de sig gränsle satte, när de wiliat färdas genom lufften, hwilcket är mechta rychtbart ifrån Hedniska tijder, och aff dem som i Lapland ännu boo och ey blefne Christne. Denna smörja är intet altijd brukat på Runstafwar, Käppar, Kakspadar, uthan och på Kalfwar, Hästar, Hundar, och andre Diur, med hwilcka de flugit i lufften. Och såsom denne konst först tillägnades Dian eller Disa, och Tatianus p. 147 tilstår, säyandes: 'Diana hon öfwar Swartekonsten.' Så kan man och förstå hwad det hafwer at betyda det Anton: Liberal: i sin Metam: c. 2. p. 408. talar: 'Meleagri Systrar de greto utan Återwändo, in til dhes Diana hon med sin staff wände dhem i Foglar, och dhe flögo så in på Öön Lerum.'

Hwilcket intet annat är än at dhe redo på Dians förtrollade staffar, flygandes genom lufften. Om desse Runebokstäfwer, medh hwilcka de kunde trolla, kan man läsa Werelii Runogr. Scandicam p. 16. Wormium och Stephani notas till Saxonem.

Jag påminner migh wähl enestädes här i Swerige sett Disa affmålat med een stackog Kiortel in til Knäwecke, och der kring Follen stått några sådana Willrunebokstäfwer, hwilcket stämmer in med wåre Scythers Dianæ beläte uthi Epheso, såsom Kircherus i sin Oedip. T. 2. c. 11. c. 6. p. 469 wijsar aff Eustathio: 'De Ephesers swar[t]konstbokstäfwer äre sådane, genom hwilcka dhe woro utur stoor fara frelsade, och hade wunnit seger. Och war det intet annat

än några ord eller bokstäfwer som stodo uti Gudinnans Dianæ Crona, eller Giördel, eller på Föttren rijtade.'

Aff desse Drakar som ristades på de Runstafwar, med hwilcka de flögo i Lufften, kan man förstå hwad Medea hon menar med dhe Drakar, som stodo för den yfwerborne norske Dianæ wagn, med hwilcka hon for i lufften.

4. 8. Man seer aff p. 209 [= s. 222] l. *B.* at framföre Disa står en som spelar på een Nyckelgijga, och baak för henne en som spelar på en Säckepijpa, hwilcket betydde at hon och hade upfunnit konsten till att siunga, spela, så och dichta wijsor. Derföre och uti Comœdierna henne til åminnelse spelte, altijd gamla Kempewijsor siunges, som sees aff Messenii Disas Comœdia. See äfwen så hafwa Egyp-|508|tierne kallat det spelet *Sistrum* som bestod aff 3 strängar *Isias Sistrum.* Och i Rom som är indragit aff Grutero p. 82. stod detta speel uthuggit wid hennes altare.

9. Uti förra Cap. p. 207. 214 [= s. 220, 226] är wijst, hwarföre at Disa tilägnades hafwa funnit på första Ting, Lag och rätter, och at Isis war dhen samma, effter såsom Egyptierne, som aff Plutarcho och Eusebio wijst är, henne samma ära tilskrefwo. See och Diod: Sic: l. 1. p. 13. Såsom wij och kallade henne Kæran eller Korngudinna, sedan hon fan på det råd, at Konungen skulle upbruka andra ödes orter medh Säd och Åkerbruk, och hon Lag och ordning dher om instichtade, ty bleff hon och dherföre hoos dhe Romarer ärkiänd, som sees aff Virgil: l. 4. Ænei: vers. 57. 'De slachta åt dig Korngudinna, tingz och lagsens instichterska, Fåhr til offer.'

Deröfwer Servius så talar: 'Detta nampnet hafwer hon der aff bekommit, att hon hafwer instichtat lag och ting: Och detta derföre dichtat, emedan de mena at meninskian hafwer lefwat utan lag och ordning, för än Korn oc Såd påfans.' Och är det märckeligit det Herod: l. 6. c. 16. p. 339 skrifwer: 'at Korngudinnan til ära skedde hennes helg och Fäst och offrande om natten.'

Hwilcket mechta instämmer med det wij allestädes wijst, at Julenatten war den största Fäst, och med det som aff Platone förmält är Atl. T. 1. c. 7. p. 277—280 [= s. 174—176] at största offren och bästa gästebodet om Juleafften förhanden hades. Är dherföre intet under att Herodotus för indragen med andre, betyygar Korngudinnan wara de norskas, som bodde såsom under Jorden (*inferorum*) serdeles Drotning och Regentinna.

10. Det är och p. 214 [= s. 226] förmält at hon sades wara Marcknaders instichtare, hwilcket och Pausanias med Plut: tillägna Isia såsom alt en Person.

11. Henne tilägnades dhet i samma rum wijst är, at hon funnit på allehanda läkedom, det och bekräfftades aff Plut: och Eusebio, hwilket och Diod: Sic: bewitnar l. 1. p. 21. säjandes: 'De förmäla att Isia hade funnit på dräffeliga

många läkedomar, det de Egyptier berätta, såsom dhen aldraklokesta i Läkiarekonsten, hon säges här om bära witnesbörd aff hela werlden: at de som hedra denna Gudinna, de blifwa medan de sofwa, hielpte, ja och när dhe skola gifwa up andan, och många som äro aff Läkiarena öfwergijffne för siukdomens swårheet, så hafwa dhe blifwit hoos henne hulpne. Ja dhe som hafwa warit blinda, eller och lemmalösa, dhe äro aff henne kompne til sin förra Hälsa. Dhe säya och at hon fann på den läkedom, när hennes Son Åre war aff Tiodans försåt nedertryckt, dödat oc dränckter, som åter gaff honom lijff och giorde honom odödelig. Somlige uttyda |509| at det war Baldur som lärde både läkiare- som spådomskonsten aff sin moder Isia.'

Dhet är intet under att somblige Kierringar dhe willia hållas i samma Prijs än i Dag, såsom dhe woro Gudinnan Disa, men man går dhet förbij, och will tillsee hwad här förstås genom hennes Son Aore at han dränckter, bleff genom henne läkt och fick lijff, nembligen intet annat än det wij i förra Capitlet wijst, att Åhres Ögon woro Sohl och Måna, hwilcken dränecktes i Oridan om Winteren, och genom Disas konstiga Års uthräkning på sitt Näät, wiste hon föruth säya när Nyåhre skulle få lijff, och dhes Ögon Sohl och Måna skulle åther komma up på Himmelen. För hennes Läkiarekonst kallas hon och Eira, och räknas ibland dhe 12 Gudinnor hoos Edd: 12 Myth: 'för den kieckaste i Läkiarekonsten.'

4: 12. Wåre Fäder hafwa och tillägnadt henne at hon först funnit på Spinnarkonsten både i Ull och Linne, dherföre dhe och stundom måhla henne medh een Spinnråck, och henne till ähra kalladt några Stiernor på Himmelen Friggas eller Venadis Råck, som allom bekant är, och sees aff Ol: M. l. 1. c. 34. p. 45. detta bewitnar och Paus: l. 8. p. 487. säyandes: 'At Lycius som war född uti Delön, han söng i sina wijsor om Gudarna at Lucina (Diana) hon kallades och Eullena, det är den som spinner och wäfwer Ull.'

4. 13. Uti Atlant: T. 1. c. 38. p. 853 [= s. 539] är wijst aff wåras Gåtor och Skriffter, så och Eusebio at Isen dhen han kallar *Isiris* war första uhrsprung till Bookstäfwerna, dherföre wåre Scalder offta tala att Is är första Bookstaaff, Is är första Skepp, och Is är första Broo. Och såsom Jorden som war Isens Dotter Dotter, dyrckades sedan under Isias (*Isidis*) eller Disas (*Ditis* s. *Dianæ*) namn, så tillägnades henne hafwa först merkt, huru Isen när han först sätter sig på Wattnet mot Winteren, giörer först Stafwen Is (|) och sedan des Knä, som skapa andra Bokstäfwer, hwar om mera läses uti samma 38 Capittel. Hwarest wij och wijst at alla wåra älsta Runstenar altijd medh 2 Drakar äro uthhuggne, hwilcka innehålla Bookstäfwerna, och hwarföre Mercur, som aff somblige kallas Bokstäfwernas och Booklige Konsters på-

finnare, han målas med en Staaff, som 2 Drakar inweckla. At Jorden under Disas, Venadis, Isias, Astridz och flere sådane nampn, hafwer påfunnit Runeskrifften, wijses aff förr indragne Runesteen p. 348 [= s. 356] lit. *A.* dher Båten uppå hennes Hufwudh wijsar att Isen war första Skepp och Broo, hwilcka lijkasom flyta på Watnet och Jorden, och dhe 2 Drakar som hon ihopabinder medh sitt Hår, Armar och Been, betyda hennes Konst at flyga genom Wädret medh Drakestafwar, så och att bruka Runerna til att upteckna Lagar och Rätter, och i Scalder alle Hieltars be-|510|driffter. See detta bewitnar och Isid: Orig: l. 8. p. 199. 'Isis hon betyder hoos dhe Egyptier Jorden, den de willia wara Isian. Hon wart en Drotning i Egypten Inachörs Kungs Dotter, som kom ifrån Grekelandh til Egypten och lärde dem första Bookstäfwer at skrifwa, och huru man skulle bruka Jorden, och såå Säd. Derföre och de kallade Jorden wid hennes nampn.'

Här är Isidorus dhen eendaste som nemmast hafwer uthaff wåras Gåtor fått Kunskap, att Isin betydde Jorden, och intet som dhe andre, att hon betydde ett Förståndh, Rörelse, Månan, eller annat, hwar om förmält är tillförende.

Hafwa så dhe Egyptier intet att skräppa aff, att dhe först funnit på Bookstäfwerna, uthan dhem aff wåre Fäder lärdt, emedan Isis eller Jo som kom till Egypten, hon kom aldralängst från Nordan, som endels reda wijst är aff Statio och Ovidio. Och att hon war Jonachörs Dotter, som bodde öfwerst upp i Lapplandh. Och wijdare skall wijsas när heela hennes Reesa rätt nu beskrifwas skall, huru hon foor genom Schyternas, Thracernas, Colchernas, Grekernas och dhe Phenicers Landh in i Egypten. Och såsom wij p. 406 och 407 [= s. 417 f.] talte om, att Jordens nampn är Astrid, Astarod, Astril, Astradeja och Astardeia, som dhet hoos oss skrifwes på åthskilliga sätt, och huru dhe Greker och andre hafwa illa råkadt på (utan twifwel intet förståendes dhes rätta betydningh) att skrifwa dhes nampn, så finnes lijkwähl i Pausania l. 3. p. 211 dher han talar om wåre Schytiske Amaizor, hennes nampn mechta reent skrifwit. Säyandes: 'Pyrrichii de hafwa innom sina grentzor Dians Astra-dejans (Kiärlekz gudinnans) Tempel. Och orsaken til nampnet är det at de Amajsor stannade der med sin stora Krijgzhär.'

Här är till merckiandes att såsom Amajzorna woro aff wåre Göther, så är och nampnet på Templet aff dhem gifwit, och på så reen Giötiska här aff Pausania skrifwit, att icke een Bookstaaff är förwänd. Hwar aff kan man nu see, hwarföre Diana, Isis, Iuno och Ceres hoos Grekerne målas med 2 Drakar såsom nu Diana p. 499 [= s. 510] är förmält aff Pausania, och Du Choul hafwer uthi sine Mynt p. 78. hafwandes een Staaff i dhen ena handen, på hwilcken en Orm eller Drake slänger sig upföre. Och aff Pignor: M. Isiac.

p. 3. hwarest Isis så wäl som hennes man Osiris uthi ädla Stenar uthgrafwen, står med en Tritand i handen, och en Orm slänger sig kring Handkaflan, och p. 67. Här p. 305 [= s. 313] hennes Sistri Stränger med Ormhufwuden i ändarna, och p. 96. Uthi Pignor. Tab. V. står Isis medh en Orm kringh högra Armen, och en Watnkruka i dhen wänstra. Hwilcket och fins på hennes Kopparhand affrijtadt i Pignor: M. Deum initia p. 2. och 4. Om Junan (*Iunone*) wijser och Voss: Idol: l. 9. c. 21. p. 255. att hon på ett Mynt står 'stödiandes sig med wenstra armen på en |511| Pijk, och högra armen medh en Orm omwecklat, på hwilcken står skrifwit *JVNO CONSERVATRIX.*'

Och utaff Paus: Corinth: säger han: 'Uti den ena handen hafwer hon en spira, oc uti den andra ett Granatäpple.'

See desse hennes affbilder wijsa nogsampt hwad genom Ormen är förståendes, effter de orden stå in uti Ormen skreffne alldeles effter wår Runeart *Iuno Conservatrix*, det är Juno som genom bokstäfwer och skriffter förwarar och giör Gudarna odödeliga, at aldrig deras stora Gierningar blifwa förglömde; derföre hon aff wåre Scalder, såsom aff Edda i Iduns kienningar p. 326 kallas dhe gyllende äpplernas Förwarare (*custos pomorum aureorum servantium vitam Asiarum* (*Deorum*) *a senectute*) hwilcket alt är widlyffteligen förklarat i Atl: T. 1. c. 39. p. 858 [= s. 542].

4. 14. Uthi Fig. 38. p. 210 [= s. 223] föres Disas släda eller åketyg aff twenne Bönder, såsom och hon uti Messenj Comœdia affmålas, och altijd uti des spelte Comedier här uti Disting skeer. Således beskrifwer och Herodotus Iunonis belätes framförande l. 1. c. 31. p. 12. säyandes: 'När Junas helg skulle hållas hoos de Argiver och Gudarnas moders beläte skulle föras til Templet, genom twenne Kiör eller Oxar, och de intet hade några tilstädes at hemta aff Åkeren der til, så toges twenne Ynglingar som drogo hennes wagn, uti hwilken hon satt, genom 45 stadier til Templet. Oc när de detta hade giort, så at hela Församlingen det såg, så dödades de: wiliandes deras Gud gifwa der med tillkienna, at det är bättre för een menniskia att döö än lefwa.'

See huru artigt instämmer här Herodoti ord medh Taciti indragen i Atl: T. 1. c. 24. p. 599 etc. [= s. 375 f.] der han förmäler om wår stoora Julefäst, huru de föra Jordenes Gudinnans beläte med 2 Kiör uthi Templet, och unga Drängiar, hwilcka henne til offer dränktes. Detta betydde at hon menniskian till godo hade påfunnit Åkerbruk, hwilcket genom Oxars och Koors dragande, och Menniskiors styrande förrättas bör, och såsom alt aff jorden är, så måtte åter alt til Jorden igen.

4: 15. Disa hon affmålas och medh een Trumma i handen, eller uppå

hufwud som sees aff Lapptrumman p. 277 [= s. 288] fig. 50 eller uppå ryggen, under lit. α. emedan hon sades hafwa der igenom spådoms konsten, at låta enom see de tilstundande tijders händelser, så oc de framlednas skapnat och spökelser, oc hwad på widt belägne Orter sig tildrog. Huru mycket den konsten är fordom idkadt, är alt förmycket at skrifwa, om man skulle alt indraga hwad som i wåras Scalder, Skriffter och Sagor finnes, ty will iag allenast omröra, huru de bära sig åt när de wilia sådant weta. Olaus Magn: l. 3. c. 16. p. 116 talar således: 'De som wilia wetta om sina wänners tilstånd, som äro ifrån dem boendes eller wistandes på 500 eller 1000 miil, de bidia en Finne eller Lap som der på är |512| klok der om, och gifwa honom ett stycke Linne, Kläde, eller Silfwerpenningar, at han wil säya dem hwad deras wänner hafwa för händer. Då gå dhe uti een Cammar, och så slår han på en Kopparklossa eller Orm med en hammar, effter wissa förskreffna slag öfwer Trumman, och siunger nogra wijsor in til dhes han dånar bort, oc ligger en stund såsom död. Emedlertijd motte han som är hoos honom, achta at icke nogot lefwandes diur kommer wid honom, antingen mygg eller Fluga, eller annat diur. Då omsider hans anda genom diefwulen, som henne fört, kommer tilbaka med ett kienneteckn eller wedermål, antingen en knijff eller ring at han så lång wäg warit, oc stiger så up och förtälier hwad som på de orter är hänt.'

Scheffer i sin Lapp: c. 11. p. 136. förmäler aff Samuel Rhen, 'at den som slår på Trumman, han siunger en sång den dhe kalla Joucke.'

Och p. 140. aff Peucero och Olao Petri: 'at altijd moste nogon wara tilstädes, som achtar honom, när han ligger som död, at ingen ting kommer wid honom, eliest får han intet mera lijff igen.'

Och pag. 143 säger han at många Lappar bruka, doch icke alle, Trumman at spå der med, det är wetta tilkommande ting. See detta bruka och Lapparne uti Ryssland, som hafwa samma språk och seder, och dhet giöra för sin Disa eller Papa. Den de kalla *Slata Baba*, det är gyllende Amma, hwilcken betyder Jorden som hafwer twenne barn hoos sig, de intet annat betyda effter wåras Scalder än Solen och Månan. Och behåller hon det gamla Giötiska nampnet Papa, som ock Herodotus wettat hafwer, det som wijst är pag. 401 [= s. 413] som gaffs både Gudarna och Gudinnorna, för det de sades föda alla menniskior och diur, så tala Gvagn: i sin Moscovia p. 168. 'Wid Oset på floden Obium är ett gammalt affgudabeläte aff steen, det Ryssarna kalla Zolota Baba, det är en gyllende qwinna. Hwilcken är lijk en gammal Kierring, och hafwer et barn i famnen, och ett brede wid sig, som inwånarena säya wara dhes barns barn. Detta beläte wördas aff de Obdorioner, Luhriscer oc Vohuliscer oc andra folk som der omkring boo, hwilcket de offra allahanda skiöna Zabblar och andra

dyra Skinwaror, så och de bästa Hiortar, hwilckas blod de stryka på hennes munn, ögon och andra lemmar. Men inelfwerna äta de rå up. Och emedan offran[det] påstår, så rådfrågar Prästen Gudinnan hwad Folcket skola taga sig före, eller om de skola nogorstädes giöra uttog och resa. Hwar på hon, det som under är, |512| gifwer dem wissa swar, och förkunnar de ting som säkert der effter med tijden skee. De säya och att der höres ett stadigwarande liud uthi bergen wid detta beläte, såsom ett grofft Basuneliud. Det iag menar komma utaff några gräffda rännor och ihåliga kulor, fordom under Jorden giorde, der wädret blås igenom, oc gör ett sådant stadigt liud.'

Uti de Engländares seglation til Rysland uti samma book talas p. 153. således: 'Tattarna dhe gräntza ihop med dhe Ryssar som äro affgudadyrckare, och är der en mycket namnkunnig affgud, som de kalla den gyllende Kierringen. Om nogon swår tijd trycker detta Folcket, såsom hunger, krijg eller nogon swår siukdom, så fly de strax til detta beläte, hwilcket de rådfråga på detta sättet. Dhe falla neder på marcken fram för beläte med sina böner: och trumban sättia de mitt uti. De som då äro genom lott der til walde, de taga en Silfwerorm eller Klossa, och läggia på trumban. Sedan slå de på henne med en lijten käpp. Och den som Ormen eller Klossan faller uppå, han döör strax der effter, iag kan intet säya med hwad diefwuls konst det skeer, så får han åter lijff igen, och säger dem orsaken till den plågan och swårheten som går öfwer landet. Sedan när de hafwa offrat til Gudinnan, så blifwa de intet långt der effter hielpte ifrån deras olycka.'

Huru det tinget är skapat som de kalla Klossa eller orm, sees aff Schefferi Lapp: c. 11. p. 123 och 139 och i min Atl. 1. Tab. 14. F. 58. så och här p. 277 [= s. 288] fig. 50. öfwer Disas hufwud och är intet annat än en rund ring skapat som en Orm, den sig bijter i stierten. Derföre han och mäst kallas en Orm. Hwarest man och seer hammaren eller keppen, den man spelar med, hwilcken är lijk ett Latiniskt *T*. den Trumman som de Latiner och Greker så mycket tala om, och kalla Gudarnas Moders Trumma, men mycket lijtet wetta berätta om des bruk och wäsende, är ingen annan än den Lapptrumman, som Disa, Isin, Ida eller Diana med sig utfört, såsom sees först af ringens och hammarens skapnadt, som hennes beläte i Rom funnit, och indragen aff Pignor: M. Isiac. p. 66. Utwijsar och här p. 275 [= s. 285] Fig. 33. dher hon hafwer i wenstra handen samma Ring med Hammaren som de spela. Och ofwan på hufwud Trumban, och inunder Föttren allehanda små teckn rijtade äfwen som på Laptrummorna, hwilcket och finnes hoos Pign. p. 18. och här p. 275 [= s. 286] Fig. 52, på en aflång steen nästan som en Lapptrumma rijtader. Äfwen så seer man dhe Egyptiers Isia uti Pignorii stora Tafla, allestädes under

bokstäfwerna *A. C. P.* hafwa i wenstra handen samma ring med hammaren. p. 299 [= s. 307] står och modren Ida med sin wagn som Leyonen draga, hafwandes Trummorna i händerna, hwilcken aff Du Chouls märcke-|514|lige monumenter är tagen. Men man finner mycket ringa hoos de lärde om utläggningen på denne trumman, och hwad denne ring och hammar eller korss som de kalla, hade att betyda, doch hafwer Iamblichus någon kundskap der om bekommit, som fins i hans handlingar om Mysteriis, eller dhe fördolda och hembliga konster c. 9. S. 3. p. 69: utaff Porphyrio 'at några de falla neder såsom döda, när de höra trumban slås eller några serdeles wjsor siungas: såsom Corybantes, Zabazij, och gudarnas moder Sifhellas Präster hafwa för händer.'

Hafwa således desse widt utropade trumbor nu fått sitt lius genom wåra fordom Fäders stora widskeppelse, som ännu Gud bättre hos en deel aff Lapparne äro i sit bruk. Och när iag kommer til wåras uttog, skall klarare wjsa, at dhet synes mycket lijkt, emedan Isia Jonachörs dotter, som något för Mosis tijd utfor i Egypten, som sees aff Tab. Chronol. 1. under *Dd. Ee.* hon lärde de Egyptier denna Trollkonsten genom dessa sina hieroglyphiska Bookstäfwer, som Trollkarlarne wijste för Pharao i Mosis närwaro, men Moses genom Gudz dens Högstes finger betedde att deras konster war en skugga och Wäder mot Gudz allzmechtiga macht, och synes såsom denne trollkonsten enkom den tijden hade warit införd in i Egypten, hwilcken tillijka med det stora Göternas uttog hade blifwit utspridt kring werlden, på dhet Gud skulle wijsa sit Folck genom sina stora Mirakel, at deras Trollkonster woro aff intet wärde, och menniskian intet skulle låta sigh bedraga aff dem. Men man måste intet tänckia at Göterne i gemeen brukade denna konsten, ty alla historier och Scalder wijsa, som och af Snorro är indragit, at de som woro stridzbare män höllo intet aff sådant, derför och månge Konungar straffade sådana som denna konst brukade, som sees aff K. Sagorna p. 11. der K. Erik Blodzyxe effter K. Haraldz befalning brände K. Ragnwald med 80 Trollkarlar på en gång. Dhetta läses och om wåre Schyters Konung Anachar (*Anacharsis*) uti Clem: Alexand: admon: ad Gent: p. 14. säyandes: 'Anachar han lät skiuta til dödz een sin landzman, för det han brukade Gudarnas moders trumba, som de öfwa hoos de Cyzicener uti Scythaland.'

Utaff alt dhetta seer man huru klarligen Tacitus hafwer witnat om oss pag. 493 [= s. 503] att Swearna de högst dyrckade Jorden och rådfrågade henne uti alla deras wärck och handel, som de sig företogo, och at alla hennes konster som hon menniskian wid handen gaff, under Konunga dottrens Disas, som med många andra nampn behedrades, påfund och betänkiande, begge til heders och ära tilskrefwes. Fara dhe dherföre will, som willia att Diana war Månan, eller att

Isis war Solen eller Månan, eller floden Nilus och mera sådant; ty detta kunde de straxt see aff alla deras gierningar de upfunno, om de något hade wiliat sig omtänckt. Ty hwem hafwer någonsin aff menniskian försökt fiskia, jaga, eller skiuta up i Solen, eller der fört Krijg, eller hwem hafwer sådt Korn eller Råg up i Månan, eller der seglat med Skep, och mera sådant som |515| här förmäles, utan man måste tillstå, at alt sådant skeer här på Jorden, och Menniskian det här påfunnit, och utan Jordens tilhielp kunde det intet skee.

IV. Såsom här til är då wijst huru wåre Fäder trodde, att först aff Ijsen bleff Watnet, och aff Watnet Jorden, och sedan aff dem Solen och Månan, och derföre kallade Solen och Månan Jordens Barn, både först i anseende, att Jorden förr syntes än Sohlen och Månan, så och förnämst i anledningh aff dhen Orten dhe bodde uppå längst i Nordan, i det de sågo effter den långa mörcka Winternatten, Månan först stiga utur hafwet Oeridan, och sedan S[ol]e[n], som sagdt är pag: 75 [= s. 87]. Ty trodde dhe så Solen som Månan hafwa sin Föda aff Hafwet och Jorden, genom dhe Strijmor som pläga synas mellan Molnen stijga neder till Jorden, och genom dhem updraga sin Föda. Derföre och affmålat dhem bägge segla i siön med Skepp, see pag: 236. 239 [= s. 247, 250]. See detta hafwa dhe Greker, Latiner och Egyptier intet kunnat hoos sig updichta, emedan Solen och Månan aldrig för dem borta är, eller när hon igenkommer stijga up utur Hafwet, och såsom på nytt födas, ty kan man klarligen see at dhe i detta som alt det förriga som wijst är, hafwa effterfölgt wåras gåtor. Således talar Plutarchus i sin Isid: p. 367. 'De Stoicer troo at Solen hon uptändes och har sitt uhrsprung uthaff Hafwet, och aff det födes.'

Således förmähler och Plutarchus om dhe Egyptier, hwarföre dhe målade Solen i een Menniskias bälete ståendes j een Blomma, den som wäxer uti wåta orter, benemd *lotus*, säyandes p. 355. 'Inte mena de Egyptier at Solen såsom ett nyfödt barn hafwer krupit utur blomman lotum. Utan de willia der igenom affmåla Solens ursprung, at hon är uptänd utur watnet.' Uti sin book Cur: Pyt: non: red: Orac: p. 400. säger han och: 'de mena Solen både födas och näras aff watnet och Dimban som upstijger.'

Än annorstädes i sin Isid: 364. 'Egyptierna säya att Solen och Månan dhe åka intet medh Wagnar, uthan medh Skiepp: wiliandes der med låta förstå at de både hafwa sin föda aff Watnet, och aff watnet först utsprungne och födde.' Och i sin de Pyth. Orac. p. 400: 'I giöra Solen til ett Diur såsom födder aff Jorden, och til en watnplanta, räknandes henne Fädernesland wara watnet der Klossorna wistas.' Ty sees och aff Solens bild, så wäl som jordens de Cuper: införer i sin Harp: p. 52. at hon under Leyonetz skapnat hafwer en watnkruka i

handen, så och under en menniskioskapnat en watnkruka på hufwud, som uthi handen. Ty skrifwer Hesiodus rätteligen alldeles effter wåra Scalder v. 370. 'at Deja (Jorden) födde Solen och Månan.' Det som och Diod: Sic: här p. 56 [= s. 69] aff wåre Atlenningars Sagor säger, at Jorden war Solens och månans moder, och det p. 253 [= s. 263] aff wåras gåtor talas, at Solen födde sig af Koons spenar. |516|

V. Det är och förr talt, huru wåre Fäder hafwa affmålat Solen tagit sin moder som oc war des Syster Jorden til sin Hustru, och Månan til sin Frilla, see paginam 341 [= s. 349]. Derföre och Edda p. 349 i jordens kienning: kallar 'Jorden Ymes kött (Ymeri Gigantis carnem), Thors moder (Jovis s. Solis matrem), Jonachörs dotter (Inachi filiam), Odins hustru (Solis uxorem), Friggas bolskap (Lunæ pellicem), Sifias Sons kona (Terræ nurum), Nattens dotter (noctis filiam), Audz och Dagz Syster (Plutonis & Solis sive Diei sororem).' Hwilcket alt är utdragit aff åtskillige Skalder, serdeles Semmoner Scald, Voluspa, Disa, och Furu Scald. See här är Thor, Oden och Dag, alla Solens nampn, och Yme, Sifia eller Sifhella, Jonachörs dotter, nattens dotter, jordens nampn och wedernamn; Och hwarföre Edda kallar jorden Sifias Sons kona eller hustru, är det derföre at Sifia som är sielfwa jorden, som sees strax framföre i Edda, hon födde sin son Solen, och bleff sedan Solens sin sons hustru. Och at hon kallas Friggas bolskap, det är, at Månan war så wäl Solens kiäresta, som jorden. Och ytterst kallas Jorden Dags Syster, och är dagen Solens nampn, som wijst är p. 150, 454, 472 [= s. 163, 466, 483]. Dädan kommo Skalderne att kalla jorden Solens Moder, Hustru oc Syster. Och såsom jorden är Ymes kött, som Edda i 6 Myth: talar, och hufwud Himmelen, och ögona Solen och Månan etc. så är Jorden, Solen och Månan, Bröder och systrar i en Kropp.

Detta hafwer fallit underligit för de Latiner och Greker, såsom sees aff Pign: M. Isiac. p. 4 säjandes: 'Dessutan kommer dhet mycket mörkt för dem som sökia uti desse gambla handlingar, antingen Osiris (Solen) hon war Isis (Jordens) Man, Broder eller Son. Ty Diodorus och Martianus kalla honom Isis man. Plutarchus, broder och man, Lactantius och Minucius Felix des Son, Eusebius dhes Man, Broder och Son.'

Detta kommer alt der aff, at de intet förståt wåras gåtor, och skilt emellan Osir och Isian, så wijda at desse nampn woro giffne Solen och Jorden, och så wijda de woro giffne de förnämme personer som funnit på Solens och Jordens krafften, natur och wäsende. Ty intet kan naturligen en person wara ens broder och ens son, eller och ens syster och ens moder, men wäl moder och hustru, ty man weet att Hedningarna hafwa stundom tagit sina mödrar til hustrur. Derföre kan man see at i detta mål talas det om Solen och Jorden effter wåras

gåtor, och det i anseende till wissa omständigheter; och såsom dhetta fallit dem Fremmandom underligit, så hafwa de och intet kommit alla öfwerens, at lijka här om skrifwa. Lactant: de fals: relig: l. 1. c. 21. p. 84. säger: 'Isias Fäster hölles helige så wiida hon sin Son hafwer förlorat, eller och igenfunnit. Ty först så raka hennes Präster alt håret aff sig och slår sig |517| för sina Bröst, gnälla och gråta såsom Isia giorde när hon miste sin Son. Sedan föres hennes Son fram i Liuset, såsom nylig igenfunnen, och då wändes Sorgen i Glädie. Ty siunger Lucanus: Osir han är aldrig nogsampt igensökter. Ty de mista honom altijdh, och altijd finnes han igen.'

Men Plutarc: i sin Isid: p. 358, 361, 368 kallar Isidem Osiris Hustru och Syster. Och kan här om wijdare läsas hoos de andre Greker och Latiner.

VI. Såsom nu är wijst i hwad anseende Jorden kallas Solens och Månans Moder, så hafwa och wåre Fäder henne på åthskillige sätt affmålat, nemblig 1. med 3 Hufwuden på en Drakekropp, som war Oxe, Menniskio- och Hunde-hufwud, hwilcka stundom äre med andre Diurs hufwuden affmålade, doch wid en Kropp sammanfogade som wijst är ifrån pag. 328. in til 332 [= s. 337—341] betydandes Solens, Månans och Jordens sammanknippan til at föda och uppehålla hela Werlden. Detta stämmer och dräffeligen öfwerens med det Macrob: i sin Saturn. l. 1. c. 20. p. 298. skrifwer om Solens trehufwade beläte uti Egypten. 'Hwilcket (säger han) mitt uppå hafwer ett Leyonhufwud, på högra sijdan ett Hundhufwud, och på wenstra sijdan ett glupande Wargz-hufwud. Och alla desse trenne Hufwuden tillsammanbinder een Drake, hwilcken sin Stierts nörer och wälfwer tilbaka in til Hufwudet.'

Men såsom han intet utan twifwel fått kunskap om wåras gåtors betydelse, så giör han här en annan uttydning på detta beläte, såsom strax der aff synes, at han säger först, 'at det war Solens beläte: sedan at Leyonhufwud betydde dhen warande tijden: effter den emellan den förflutna och efterkommande tijden synnes såsom ett Leyon i fullt drifwande och arbete. Men den förflutna genom en glupande wargz hufwud, hwilcken alt hwad som händt och giort är, lijkasåsom upswälgdt och förtärt. Men den tillkommande tijden genom en smickrande Hundz ansichte, emedan den tijden som komma skall, synes locka och gifwa menniskian hopp til allehanda syslor och händelser.'

Uttydningen som här Macrobius giör är wäl wacker nogh, men han kullslår dhet sielff genom detta affgudabäletetz egit swar, som det hafwer gifwit de Cyprers Konung, som frågade hwad dhe skulle hålla dhetta affgudabälete före, säyandes: 'Jag bör för en sådan Gud antagas, som iag säger mig sielff wara; Himmelen är mitt hufwud, Buken är Hafwet, Jorden är mina Fötter, Wädret Öronen, och mina ögon Solen.'

See här, dhetta är annat än tijden som Macrobius uthtyder. Och såsom han kallar |518| detta bälete i samma rum med dhe Egyptier Saräfian (*Sarapin*) hwilket de Egyptier ha[de] låtit föra ifrån wåre Schyter, som widlyffteligen förmält är ifrån p. 323. til 328 [= s. 331—337] ock war Kervers (*Cerberi*) eller Garmurs den treehufwade Hundens beläte, som stod wid Bluters (*Plutonis*) bälete, så hafwer och detta bälete alldeles nästan gifwit det swaret, som wåre Fäder dichtat om Jorden, at Himmelen war hufwudet, Solen och Månan ögonen, Jorden köttet, Bergen benen etc. som wijst är p. 457, 458 [= s. 469 f.]. Ty far således Macrobius will i detta 3hufwade bäletetz uthtydning, at han det lijknar wid tijden, ehuru lijknelsen tämmelig wacker är. Wåre Fäder hafwa och derföre för dhen krafft och medwärckan alle desse 3 kroppar, Solen, Månan och Jorden hafwa, at all ting wexa och fostras i werlden, lijknat wid 3 mans hemliga ting, dem dhe och fogat widh en Kropp, hwars nampn och skapnad iag här sparer att utsättia, hwilcket och är kommit till de Egyptier, men de intet wäl förståt hwad det betydde, som sees aff Plutar: Isid: p. 365 säjandes: 'De Egyptier föra ett beläte fram, som hafwer tree Mans hembliga ting.'

Hwilcka Plutarchus utan twifwel i sådan skapnat som den fjnnes här p. 275 [= s. 286] fig. 75. uttagen aff Pignor. Mens. Isiac: p. 4. säger somliga uttyda nu på Naturens krafft at afla och föda all ting, andra att dhet altijd warit brukeligit genom 3 taal att utnämpna, dhet som angelägit woro, andra at det skulle betyda de 3 Kroppar, Jorden, Wädret och Ellen: men han hafwer intet råkat på Solen Månan och Jorden, ty de äro klarligen som alla see och förstå, som föda och nära alla kroppar. Desse hafwa och wåre Fäder betecknat med 3 ögon uti pannan på Thor, eller med 3 puncter inom en trekant eller Fyrkant, som man seer p. 277 [= s. 287] fig. *E*. på P. Scheff. Laptrumma wid *y*. och Ottonis Lapptrumma [s. 288] wid fig. *G*. lit. ε. men Moritz Laptrumma p. 280 [= s. 289] uppå Helgrindum *D*. (*cancellos inferni s. inferorum*) 3 ögon. Och är det märckeligit, at såsom alla Lapptrummor gemenligen sättia denna trehufdade hunden Garmur uti den nederste och tridie delen på Trumman (e. c. Ottonis trumm: lit: *x*.) som altijd betyder jordens deel längst uti nordan der mörckret är, hwarest de wilia Hel eller de Dödas wåningar skola wara, så och desse 3 ögon eller puncter uti det samma tridie rummet, men sällan up uti öfwersta rummet som skall betyda Himmelen, såsom de finnas stå p. 280 [= s. 289] wid *f*. williandes der med gifwa tilkienna, att wid Hell eller Ginungagap längst i nordan, skal Jorden med Solen och Månan hafft sit första ursprung, så hafwa och de Greker det effterfölgt, som nu widlyffteligen wijst är; äfwen så talar Paus. Corint. 2. p. 128. säjandes: 'Uti Minnurs (Minervæ) Tempel är detta märckeligen at see, at ibland andra beläten som der stå, finnes Jofurs bälete aff Trä

giordt, hafwandes 2 ögon i sina rum som Naturen dem satt, men det tridie i pannan. Denna Jofur säya dhe wara deras Fäderneslandz Gud som stod uti Priami Laomedontis |519| Sons Kungliga Slott, under baran Himmel, till hwilcken Priamus flydde när Troja intogz. — Man kan och gissa hwarföre han hafwer hafft 3 ögon, emedan gemene Man säya honom regerat up i Himmelen. Sedan och under Jorden, tagandes Homerum til witnes som säger: Du Jofur som regerar under Jorden medh dhen widtberömda Frosepinan. Æscylus Euph: Son, han säger och honom regerat öfwer Hafwet. Hwarföre synes intet olijkt, at den som hans bälete giordt, han hafwer gifwit honom 3 ögon, williandes der med betyda den ena Guden, som regerar dhe tree delar i werlden, som dhe 3 Gudarna skifftade sig emellan.'

Pausanias utlägger intet så illa Jofurs beläte, så wijda at han sade det hafwa Odens, Wiles och Wei: eller Jofur, Neptuns och Bluters, alla trennes machter att regera, nemligen såsom en Domare och Huushålzman i Regementz ståndet, en Krijgzman till Watn och Landz, och een Prästman öfwer Gudztiensten och Offren, såsom wijst är i Atl: T. 1. c. 22. p. 543 [= s. 340]. Ty äfwen så är wåre Fäders uttydning om Jofur, så wijda han war en werldlig Konung, som wijdare på sitt rum wijsas skall, men när wåre Fäder hafwa lämpadt hans bälete til heela werlden, så förstodo de Solen, Månan och Jorden, genom desse 3 ögon, hwilcka de och uttydde genom 3 affgudar Thor, Oden och Frigga, när dhe genom lijknelser talade. Den Affgudinnan hoos Ryssarnas Lappar *Slotta Baba*, om hwilcken pag. 512 [= s. 522] talt är, hafwandes de 2 Barnen hoos sig, är och inga andra än Jorden, och hennes barn Solen och Månan. Elliest hafwa de Egyptier affmålat Werlden eller Jorden, äfwen som wåre Lappar, stundom med många Bröst, stundom med 3 Bröst, hwilcka 3 Bröst och intet annat betyda än desse 3 stora förr nämde Kroppar, som all tingh föda, såsom dhes skapnat uttagen aff Kirch. Oed. T. 1. S. 3. p. 211 och finnes här p. 275 [= s. 285] fig. 34. Och såsom mig är wid handen gifwen Museum Moscardi utur Cl. Obrechtz Bibliothec Egyptiernas Isia med otaliga många Bröst och Horn på hufwudet. Hwar aff man kan see at hon ingen annan är än wår Dian, Disa och Isia som aff Isens smeltande bleff wänd i en Koo, som alla föder medh sina Spenar, så hafwer iagh den här låtit affmåla p. 350 [= s. 358] lit. *E. F.* såsom hon är funnen uti de Romerske antiquiteter, och fins hoos Moscardum lib. 1. pag. 16. Huru hon med Nät hoos oss, det de Egyptier effterfölgt, är rijtad, är wiist p. 206, 283, 284, och 495, 496, 497 [= s. 220, 291 f., 505 f.]. Men rijdandes på en Bock, hafwer iag än hoos ingen fremmande funnit, doch är ett mechta artigt rum hoos Pausan: Eliac: l. 6. p. 392. hwarest hon således beskrifwes: 'Innan för dheras Affgudz Tempel står Venadis, den de kalla

Gemene Mans Gudinnan (po-|520|pularem) utaff Koppar giord, hwilken rijder på en Bock, som aff samma ämne är giord. Men hwad Bocken betyda skall, så lemnar iag dem at utgrunda som sådana lijknelser willia förstå.'

See här hwad Pausanias motte tilstå, at de intet wiste hwad Bocken betydde, är oc det endesta beläte som han framför. Är lijkwäl märckeligit, att han i samma rum talar om den himmelska Wenadis, den han säger stå med sina Fötter på en Skildpadda, hwilcket betydde Månan. Men denna kallar han gemene Mans Gudinnan eller Wenadis som reed på Bocken, ty hon påfannt Krijgh och örlig, som allom både Man och Qwinnor i nordan städse anstådt hafwer, såsom wjst är p. 130, 498, 499 [= s. 142, 508 f.]. Ett måtte iag och här ihogkomma, det som läses i Disas eller Dians Saga, och finnes på hennes Hufwud Kornax affmålade, effter hon fann på Åkerbruk, at de och skulle til alla Siuka och Fattiga i wägskillnaden, effter de intet kunde fara i Krijg eller bruka Åker, läggia Bröd åt dem up uthi een skeppa som stod på en stolpa. Hwilcket än i dag skeer wid många Orter, der wägskillnan är, såsom här wid Upsala, der wägarna mötas ifrån Biörcklinge, gamla Upsala och Nya Upsala, fast det nu intet skeer Disa eller Jorden såsom en Gudinna til ära. Detta hafwa och de Greker effterfölgdt, som sees aff Svida p. 846. säyandes: 'Dhet war seder at de rijka hwar måna skulle skänckia Hekzgauten (Hecate) Bröd, och dhet läggia för dhes bälete, hwarest de Fattiga fingo det taga til sig.'

Detta lades uti wägskilnan, som sees aff Lill: Gyrald: S. 12, p. 307. hwarest han oc införer om des nampn *Triglinos*, det somlige skrifwa *Triglan*, andre *Triglantina*, och weta intet hwar dhe skola finna dhetta ordz uhrsprung jgen, antingen dhet war aff en Fisk, som således heet, eller aff något annat, doch tilstå dhe att hon hade 3 ansichten, talandes aff Claudiano, Ovidio och serdeles Virgilio: 'Den trefaldiga Hekzgauten, eller triglynta Jungfrun Diana.' Om desse Män hafwa kunnat Giötiska Språket, och ihogkommit det dhe sielff ärkienna i sina skriffter, att Diana hon war kommen från dhe norske, och feck dherföre til wedernampn, at kallas dhen yfwerborne Norskas Diana, eller Scyters Diana, see pag. 503 [= s. 513] så hade dhe kunnat till ringesta förstådt, att dhe och hennes nampn skulle i wårt språk igensökia. Lynne är hoos oss så ansichte som sinne. Tru-lindur dhen som har troget sinne; Strid-lindur, den som är enwetten; Glad-lynter den som är med gladt och liufligit Ansichte; Groff-lynter den som är Messlingärrig. See Werel: Lex: dher flere derivata äro. Dädan är Triglynne, den som hafwer tree Ansichten, såsom nu här Diana affmålas, see p. 331, 357 [= s. 340, 368] hwilcket betydde Solens, Månans och Jordens Ansichten. När iag betäncker det som näst tilförende förmältes, att Hedningarna så stoor Kiärlek hade för Disas skull, att dhe med-

delte dem Fattigom Bröd, så kan heela Kroppen rysa på een och Håren stå i ända, när man seer i werlden iblandh Christna, |521| ja ibland dem som willia bära Christi Kiortel, at de icke allenast intet gitta see den Fattiga eller lijda, han må see på dem eller dhem säya huru deras Kläder anstå, utan om dhe kunna stängia den Fattiga både från Himmelen och Jorden, och skillia Köttet från benen, så giorde de det.

VII. Wij wilie nu komma och tilsee huru Jorden fick sigh Man, så förmäler Furu Scald och Saga att Tyfwen röfwade henne först, men hon öfwerwant honom genom Solens tilhielp, men Sohlens och Odders Saga förmähler, att när Odder eller Osir war bortreest och druncknat, så sökte Tyfwen at taga henne medh wåld, ryckiandes Håren uthur henne, dherföre och uthi Edda i Lockes kienni[n]g kallar honom Sifias Hårs Förderfware (*pernicies crinium Sifiæ*) men hon öfwerwan honom med sin son Åare, och hwilcket är talt för pag. 282 [= s. 290] och betyder intet annat än at Typhen, det är, Winteren han will wåldtaga Jorden genom des Kiöld och Ijs, och rycker alla Håren aff henne, dhet är all Gröda aff Jorden, som kallas hennes Hår, då Solen hennes Mann hafwer druncknat, dhet är, stijgit under Östersiön (Oridan) som talt är p. 56, 72, 75 [= s. 69, 85, 88]. Men Jorden öfwerwinner Typhen Winteren medh Solen sin Mans tilhielp, när han kommer upp utur Siön med sin Son Åre, det är när nya Året igenkommer. Hwarföre kallas och Typhen Jokul eller Isens första Son, emedan Typhen Winteren består aff ijdeligh Ijs, Sniö och Frost. Alt dhetta kunna hwarcken de Greker, Latiner, Chaldeer eller Egyptier tillägna sig, effter Typhen Winteren aldrig affskär hoos dem Jordenes Hår, uti Solens bortawarande, emedan det hoos dem aldrig skeer. Doch hafwa de här om fått kunskap, ty kallas dherföre Tyfwen hoos Plut: Isid: p. 351. Isis Owän, nemblig Jordens. Sedan p. 359. gifwer Plutarchus tämligen tillkienna, at Tyfwen wille röfwa bort Isiam, säyandes: 'at Typhen emedan Osir war borta tordes wäl intet straxt begynna något nytt uptog, emedan han wiste at Isia skulle hålla sig kysk, men han tänckte ställa försåth för Osir när han igenkomme.'

Huru han bar sig sedan åt, med det han narrade Osir uti en Kista eller Arck, är tilförende förklarat. Sedan säger Plut: p. 362. att Typhen war Herculis Isias Son, men förklarar intet hwadh dhet betydde, hwilcket wåre Scalder nogsamt tilkienna gifwa, nemligen dherföre at Isen han är så starck och krafftigh med sin största Kiöld, at all ting tillsammanbinda, som Solen at alt ihopfrusit är, lössa, ty bekomma de begge nampn hoos Scalderne att dhe kallas Herkullar, hwilcket war een starck och mechtig Krijgz Anförares ähretittel. Men at skillia dem från hwar andra, så tillägger man dhes gierning, nembligen

binda all tingh, dhet är Hercul Isias Son Winteren, men lösa all ting, det är Hercul Osirs Son, eller Saturs Son Solen. Ty sades och derföre som mechta artigt Non. A. v. 154. talar: 'at Typhen den Sniöfulla Klippan hon bortstal Jofurs Wapn.' nembligen wår Sniöfulla Winter han för-|522|tager Solens wärma at upwäckia liungeld och dunder, som är Thors wapn och wärya. Utaff alt detta kan man see, huru orätt dhe gamlas skriffter, som uttolckat Typhen genom Ellen, eller andra ting, när man talar om Solen och Jorden och des gifftermål, såsom och i förra Capittel är wijst.

VIII. Hwad för Barn Jorden under warande frierij och gifftermål afladt hafwer, är wijdhlyffteligen talat i förra Capittel. Hwarest handladt är om Solen, nembligen året hennes Söner, så det gamla som det nya, sedan huru många barn missgås med henne, och åter många behåldne genom Sniön, som war en läkedom på hennes hals bunden, hwilken förwarar Råg-säden och många andra Örter om Winteren. Sedan är och i detta Capittel wijst, huru hon genom Isens smeltande aff Solens wärma, föder och upfostrar alla Diur och Örter, huru och hon till wissa tijder om året ombyter sina nampn, och afmålas och så åka med åtskillige Diur. Om wåren åker hon med Kattor och Sparfwar, som sees aff Edd: Myth: här p. 405 [= s. 417]. Och dhet derföre, att Jorden hon är både kiärligh och fruchtsam som en Katta, och att hon innom 2 månar eller 56 dagar aflägger sitt Foster. Ty såsom wijst är p. 416 [= s. 428] så mognas wår Sommarsädz Korne gemenligen inom 2 månars tijd när det såås ytterst i Majo och skäres ytterst i Iulio eller först i Augusto, och på mänge orter innom 1 månads tijd. Hwarföre kan Egypten intet tillägna sigh affmålat jorden genom en Kattas lijknelse, emedan Säden dher på 5 a 6 månar först mognas, som i samma rum är förtält. Utan i detta mål hafwa de och denna lijknelsen aff oss tagit sättiandes en Katta på dess Sistrum, såsom sees aff Pign: Mens: Isiac: p. 67 som finnes här p. 305 [= s. 313] fig. 39. Så och i des Mens: Isiac: p. 345 [= s. 353] emellan 2 Isias beläten *Q. Q.* ståendes på een brokug pelare med 2 Kornax inunder. Hwilket och Plut: tillstår i sin Isid: p. 376. säjandes: 'Öfwerst der Sistrum kröker sig, står een Katta med Menniskio Ansichte.'

Men han giör en uttydelse om Kattan effter Egypternas utsago, på Månan, effter Kattan byter om sin ögonsteen större och mindre, såsom Månan sitt lius. Men ehuru denna lijknelsen är intet så oäfwen, så är hon doch intet sann, ty först tilstå alle, både Greker och Latiner, som rätt råkat uppå Isians bälete, at hon betydde Jorden, och ey Månan, för alla dhes wärck som Jorden medh Säd, Diurs, Foglars och Fiskars födande från sig gifwer, det Månan intet kan tillegnas: sedan och at hon, det Plut: tillstår, lijknades wid Kattan för des fruchtsamheet: til det 3. stå Kornax under Kattans hufwud som ey wäxa

i Månan. Derföre och wåre måhlat hennes wagn medh Sparfwar, efter dhe räknas och för de kåtesta och fruchtsammaste Foglar, men med Oxar, Koor och Hästar när de wille betyda åkerbruket, der om tilförende förmält är. Att Sparfwar hafwa dragit hennes wagn, sees och aff Woss: l. 3. idol: c. 86. p. 597. den det aff Atheneo bekräfftar. Hwilcken tijd om året hon och bar en Jungfrus nampn och äretittel, som nu wille giffta sig, och brann aff Kiärleek, såsom Astril, Maja, Korne, see pag: 410 [= s. 422]. A-maja |523| kallar henne Suidas p. 97. et 202. som är Giötiskt ord. Ha-maia dhet är en förnäm Jungfru. Der aff Majmånan om wåren är nembd, see p. 171, 410 [= s. 184, 422]. Om Sommaren kallas åter jorden Juna, som är en Hustrus namn, åkandes då med Leyon som wijst är pag. 405 [= s. 416] betydandes när Solen går in i Lejonet för oss, då hon will föda sit afwel Säden genom des affskiärande.

Om winteren åker hon medh Menniskior, som hennes wagn draga, betydandes at menniskiorna äro de som skola bruka Jorden, och de henne til åminnelse skulle hålla hennes och Solens Fäst med gästebod och leekande, der om nogsampt talt är. Då hon och kallades Frosepina, emedan Frö som war hennes afwel nu pijnades i jorden aff Frosten, see p. 409 in til 412 [= s. 420—424]. Hwilcket instämmer med det andra hennes namn som Grekerne aff oss tagit, kallandes henne *Persephone*, hwilcket ordz ursprung de intet få igen, lijkwäl tilstå med Plutarcho pag. 377, 378. 'Att hon så kallades emedan wärman som i Fröet är dödas den tijden.'

Är icke detta det samma at winteren dödar och persar Sädens naturliga wärma. Fon är på Swenska lius och Wärma som wijst är pag. 61 [= s. 74] och persa det är twinga och plåga en ting. Dedan Persejern, det man persar kläde med at krympa ihop. Och dedan Persefone (*Persephone*) wärmans twingande uthi Fröet genom winterens häfftiga kiöld. Aff wåras Sagor så och landz åkerbruk kan man och förstå hwarföre Korngudinnan säyes 'för funnit på Korne än hon aflade sin dotter Frosepinan' som Diod: Siculus talar l. [5.] p. 336 nemligen derföre, at i första begynnelse här i Swerige, så sådde man Korn och Sommarsäd, emedan ingen trodde att Winter-säden skulle kunna utstå Frosten och Kölden, men sedan de försökte at så winter-rågen, och sågo at Fröet intet förderfwades aff winteren, ty sades sedan Korngudinnan födt sin Dotter Frosepinan, det är Wintersäden, som kunde tåla at pijnas aff Frosten.

IX. När nu jorden mister sin man Solen, säyes hon dreffeligen sörya, så att hon ryckte alla håren aff sig, ehuru, som nest tilförende sagt är aff en annan gåta, at Typhen det giorde som henne wille wåldtaga. Andra gåtor förmäla som sees p. 252 [= s. 263] aff den 11 gåtan at hon jagandes på Isen,

kom under honom och skar hufwud aff sig. Hwar igenom affmålades at Solen och Månan som äro Jordens hufwudz ögon, de woro om Winteren under Östersiön Oeridan. Dhetta är wäl til dhe Egyptiers öron kommit, såsom sees aff Plutarcho p. 358. säyandes: 'Jagh will förtijga dhet som är swårt och otroligit, såsom det at Åretz Lemmar de woro i många stycker delade, och Isa hon miste sitt Hufwud.'

Hade Plut: med de Egyptier rätt besett wår landzort och wåras gåtor, så hade dhe wähl kunnat förstådt, hwarföre Osiris och Isa som |524| Åres lemmar woro i många stycker delade, ty först delades Året i 3 delar, Wåren, Sommaren och Winteren, och sedan i 12 månar och åter i 365 dagar. Sedan at Isin mister sitt hufwud, när Solen och Månan äro för oss borta. Hwar aff man åter ögonskeenligen seer, at denna gåtan är ifrån oss kommen, oc såsom en otrolig ting för dem. Isias bälete utan hufwud finnes ibland Kircheri Egyptiska Handlingar Oedip. fast han intet heller weet des betydelse. Om hennes Hårs affrakande talar Plutarchus således pag. 356: 'Isis när hon fick wiss kundskap här om, (nemlig at Osir war död) så skar hon en Hårlock aff sig, och tog på sigh Sorgekläder.'

Utaff Lactantii indragne rum, står att Prästerna rakade alt Håret aff sigh, såsom Isia giorde. Isis Hår wara Jordens Örter och Grääs, är wijst pag. 353 [= s. 363]. Det och Grekerna tilstå, såsom Nonnus Dion: Bibl: ς. v. 212. säyer om Thor, 'at han upbrände alla gröna Trän, och giorde att Jordennes Hår som nu mechta twingades, de heelt bortwinnade.'

Det Nonnus här under Thors nampn beskrifwer Solens brännande, det giör Ovidius l. 2. Meth: under Phaetons nampn, när han störtade sig i Oeridan, siungandes i den 283 v. om Jordens förbrända gröda således: '— Och see på de förbrända håren.' Ty kalla wij här i Swerige Isias egenteliga hår den örten som wäxer utan något Frö neder i Watnet på Stenar, så och up i dammarna, der Watnet faller uthföre, menandes at när Isen smältes och watnet blef först til, at detta är det första Gräset och hennes hår, effter det altijd utan Frö och Blomma wexer, såsom des nampn sees aff Indic: Botan: Hort. Acad: Vpsaliensis, hwilcketz skapnad här finnes pag. 350 [= s. 357] lit. *D*. Och kommer öfwerens med den dhe Egyptier affmåla uti Isis hand p. 345 [= s. 353] lit. *I*. den och står uti Osirs och Isis Skep. p. 350 [= s. 357] fig. *M*. lit. *A*. den sombliga mena skulle hafwa warit ett Coral Trä effter dhet wäxer neder i Hafwet, eller Malört, som sees aff Pign: p. 39. och andra som dher om skrifwa; men dhe fara will, ty såsom Watnet war Isens första Dotter, så willia wåra Fäder at alt Gräs som utan Frö och i Watnet wäxer, dhet war Hafwetz eller Isens första Dotter ibland alla örter, derföre kallas och än i dag aff alla Siömän,

och de som boo in wed Insiöar, dhen Grönskan, hwilken om Sommartijden lijkasåsom täcker heela Siön, Hafwetz Blomma och Foster. Sedan så jemför de Egyptiers affmålning på hennes Hår, medh wår ört som kallas Isas Hår, så äro de hwar annan lijka, men intet Coral eller Malört.

Isa hon säges nu affskiära sina Hår, och största Sorgen hafwa när Jorden är heel bar, och alla Örter och Tränas Blan affrusna och affalna, undantagandes Furun, uthi hwilcken Sohlen sig förwändt, dhet är som wij p. 228, 305, 306, 307. och 353 [= s. 239, 314 ff. och 363] wiist hafwa, att wij uthi Solens ställe brukade Furun at både lysa och wärma oss. Derföre säger Plutarchus artigt, att Isia hon |525| skar intet alt Håret bort, utan en Hårlock, effter Furun war behållen som är grön hoos oss om Winteren, och att hon togh een swart Sorgeklädning på sig, war det swarta mörkret och långa natten. Ty säger och Plut: artigt p. 366. at dhe Egyptier öfwerklädde den förgylta Kalfwen eller Oxen (som betydde Solen) med swart Sidentyg, betydandes det mörckret som nu Solen war uti, effter hon på många dagar ey lyste. See detta alt kunna de Egyptier icke til ett hår tillegna sig, icke heller det Plut: der säger p. 366. 'att den yttersta oc största sorgen om Året som de hade, war då, när jorden är heel bar och toom aff örter, och trän mist alla sina blan.'

Hwilcken Sorg aff dem höls i månan Athyr, det är Decemb. äfwen som hoos oss när här längsta Natten är, som han i samma rum talar, see p. 238, 244 [= s. 249, 255], då hos dem ingen mark är baar, utan står i bästa Grönskan, som sagt är p. 262, 315, 316 [= s. 273, 323 f.]. Och då blomstras der Violer, Narcisser, Hyacinter etc. mitt i Decemb. som sees aff Leone F. p. 117. Hwad tijd Jorden hoos oss begynner sörya är uti Octob. och Nov. månadt, då hon rijfwer håren, det är Löfwen och Gräset aff marken; dherföre wåre Fäder på Runstafwen p. 169 [= s. 182]. Col. *XVIII. XX.* satt ett skallot Trä, och i Nov. ett moln som snöar, Col. *XXI.* hwilcket är hennes och Tookz tårar, see p. 237, 244 [= s. 248, 255]. De andra hennes tårar war Glijs, om hwilcket är talt p. 65, 70, 255, 458, 460 [= s. 78, 83, 266, 470, 472]. Och skrifwer Edda mechta artigt med korta ord hela den långa Odders Saga, under Odder Konungens namn, den Grekerne hafwa kallat *Odryssum*, see pag: 18, 419 [= s. 33, 430] hwilcken utfört denna gåta til dhem, och under hans Drotnings nampn Freja, beskrifwit Jordens tårar öfwer sin Mans bortferd uthi 30 Myth. pag. 187 säyandes: 'Freja (Jorden) är nest Frigga (Månan) dhen ädlaste: Hwilcken gifftade sig medh Odder, deras dotter war Knosa, hwilcken war så skön och härlig att alla dhe förnämsta clenodier och tingh kallades effter henne Knæser. Odder reeste bort i fremmande land, och Freja satt hemma och gret, och hennes tårar woro Glijs, hwilcka lyste som gull. Hon hafwer många

nampn, ty hon resandes kringh werlden iblandh mång okunnigt Folck igensökiandes sin man, gaff sig åtskillige nampn. Dedan är hon kallat Mardoll (mortua), Horn (Cornuta), Giefen (terra largitrix s. nutrix), Sijr (Domina). Freja hon eger en gyllende måna, som kallas Brysingamen; som heter Venadis.'

Uti hennes Kienning p. 325 kallas hon och Astargod eller Astagod (*Dea amoris*), Skielf (*febricitans* s. *frigore tremidans*), Gratfagra god (*Dea aurearum lacrymarum*). Sedan under Thors (*Iovis*) nampn, när dhet lämpas til Solen, kallas hon Sif (*beata* s. *terra sacra*), Harfagra god (*Dea pulcricoma*). Flere hennes nampn äro tillförende upräkna-|526|de. Här kallar Edda ibland alla Gudinnor Freja och Frigga de 2 ädlesta, och skilier här Freja från Frigga som elliest pläga blandas, som wijst är aff Snorre, hwilcken kallar Freja Frigga, och war Odders Hustru. Hwar aff man kan see, at de äro Jorden och Månan, hwilcka äro dhe 2 ädlaste Kroppar som dhe hafwa fattadt medh ögonen wara menniskan till nytta nest Solen, som här under Odders den bortresande Konungs nampn affmålas, för des bortgång om Winteren, hwilcken Freja begråter med Glijs, och sedan igensöker sin man, och bekommer åtskillige namn, såsom hon i hwar Måna antingen är bortta från Sohlen, eller henne möter nämre och nämre, eller hafwer henne rätt öfwer sigh. Såsom om winteren nempnes hon Mardol, dhet är den som är heel mördat, och nu ingen Föda Menniskian eller Diuren gifwer. Skielff, när hon aff Frost och Kiöldh såsom skielfwer; Gråtfagra god, när hon nu gråter Glijs och dhen hwijta Sniön öfwer Solens borttawarande; Astargod och Venadis om Wåren, när hon i Kiärleek uthbrister, och wijsar sigh i Blommor klädd; Harfagra god kallas hon när all Säden och örterna på Marcken blifwa mogna och golna, och dher aff säges hon hafwa gula Hår, dedan Latiniske Poeterne nempna henne *Deam flavis crinibus s. Cererem flavam*; Giefwen, för dhet hon gifwer allom Sädh och Föda.

Om denne hennes Sorgetijd, at dhen begyntes såsom Runstafwen utwijsar i Octob: oc Novemb. när största Löffälle är, och Snön begynner falla, weet och Plut: at tala p. 378. 'På samma tijd som dhe Egyptier begå Jordenes Fästs seder med offrande, så skeer på samma tijdh och sliikt hoos dhe Greker. Ty uti Athen, när qwinfolcken begå den Helgen, så fasta de och läggia sig på jorden. Och de Bœotier kalla denna helgen sörjefästen, emedan Korngudinnan sörjer sin dotter, för det hon nu går under Jorden att plågas. Dhetta skeer wid Sädes tijden, när Siustiernorna upgå, hwilcken måna de Egyptier kalla Athyr, och dhe Athenienser Pyanepsionem.'

När Siustiernorna upgå, är wijst pag: 288, 317 [= s. 297, 326]. hwar effter tijden är wissast att räkna, ty Månarnas nampn de hafwa skridit något fram

eller tillbaka, utaff de Egyptiers och andras Oförstånd, at räkna rätt Årtalet, som widlyfftigt wijst är p. 288, 114, 192 [= s. 297, 126, 205]. Elliest är här märckeligit, huru de effterfölgt wåre Fäders Sorg aff Solens bortgångh, och Frejas Jordens så wäl som des Dotters Fröes pijnande och giömsel under Sniön och Jorden, hwilcket både med Ciceronis och Plutarchi förra rum om Persephone nogsampt utwijsar begge nampnens ursprung aff Giötiska språket. Sedan att dhe fasta, hwilcket icke allenast Lapparne än i dagh giöra, som wijst är pag. 245 [= s. 256] utan och många aff gemene man den widskeppelsen än hafwa, at de på Fastenatten tillsee om deras Skor wända sigh fram eller tilbaka, hwilcket skall betyda om dhe det Året skola lefwa eller döö, och flera |527| sådana kienneteckn, om de skola blifwa gifftade wäl eller illa. Til det tridie, at de tumla sig på Jorden, dhet wittnar och Tacitus om oss i sin Germ: c. 39. p. 678. 'Dheras Affgudz lund wördas och på detta sättet. Ingen går der in utan bunden, att han må låta see sin ödmiukhet mot affguden. Oc när han faller neder, törs han intet stiga up. De wältra sig och på Jorden.'

På Runstafwen målas och ett brinnande blåss i denne månaden, så och i Novemb. och Decemb. hwilcket betyder att jorden hon brukar nu Furun at wärma och lysa sig i Solens ställe, emedan Solen war wänd i Furu. See p. 228, 353 [= s. 238, 363]. Och der aff sades Jorden sökia med blåss sin Man Solen igen, som och dhes dotter Frosepinan, som är jordens norre deel med des Frö nu i mörckret och kiölden dödat. Dher aff hafwa och dhe Egyptier och Greker affmålat Dianam med ett bloss i handen, som är wijst aff Pausania indragen p. 497 [= s. 508].

Äfwen så beskrifwer Ovidius Korngudinnan i Phyllidis Epistel til Demophont: v. 41. 'Den Gudinnan som bär de furiga blossen.' Hwilcken och med många bröst finnes affmålat uti Goltii Grekiske mynt, och Arnob: l. 3 och 6. der aff man seer at Diana och Ceres eller Korngudinnan är alt en, i anseende till jorden. Apollodorus de Diis l. 1. p. 14 han affmålar jordens sorg genom Korngudinnan, hwars dotter Frosepinan wår Konung Bluter, när han for til Sicilien, röfwade sig till hustru, om hwilcket utförligen i sitt rum talas skall. Säyandes: 'Bluter när han fick en dreffelig kiärleek till Frossepinan, så hielpte Jofur honom der til at han fick henne röfwa, men Korngudinnan tände up sina brinnande bloss, och sökte natt och dag kring werlden effter sin dotter, hwilcken när hon får wetta att hon war aff Bluter bortröfwat, bleff hon onder på Gudarna, öfwergifwandes Himmelen sitt Kungzliga säte, och giorde sig gemen som en annan menniskia, och for till Glysiswall, och bodde uppå den klippan wid Calligåoros brunn, som fick nampn aff hennes stora sorg oc kallat Ångerstain.'

Här måste man först akta hwad som är tillagt uti den Historien, som wij uti sitt rum förklara skole, om Frossepinans röfwande genom Bluter, som intet kommer till historien, eller kunnat till henne lämpas, utan allenast til Solen, Jordens och utsådde Sädens skickelse mot hwar andra, nembligen at Korngudinnan hon uptände Bloss och sökte natt och dag effter Frossepinan. Detta seer man at det är Barnsligit at tänckia om en Drotning uti Sicilien, att hon wille med bloss eller lius sökia effter sin dotter natt och dag, serdeles uti Sicilien, der Solen ingen dag är borta. Utan här i nordan förstås det om Jorden Korngudinnan, som om Winteren söker at få sin förlorade man Solen igen, at des dotter den frusna norska jordens deel, med Fröet som nu pijnas aff Winteren, må genom Solens wärma komma up ur jorden, oc detta giör hon med Furufacklor dag och natt, |528| emedan Solen längst i nordan ingen dag gifwer. Hwarföre och Lapparne hafwa en stadig ell i sina Kojor natt och dag. Här kallas och winteren Bluter, emedan Bluter altijd tages för den Konungen som regerar under jorden, der mörckret mästedeels wanckar, och winteren längst i nordan regerar den tijden, som en Konung uti mörckret. Jofur tages åter för Solen, hwilcken hielpte winteren at röfwa bort den norska jordenes deel och des Frö eller Frosepinan genom sitt bortresande uti Oeridan eller jorden. Calligora brunn eller Flod är den som ligger uti Tab. VI. Atl. T. 1. under 69 elev. gr. och 52 midd: lin: der Holländerna, wåra och andra måste offta om winteren liggia stilla, när ijsen alt för hastigt förtar dem deras resa, hwars Ström heeter Kalli flod, *Gallus fluvius*, see p. 395, 397 [= s. 406, 408]. och stora träsket Kalli-jervi, och staden Calligåra, den Blau i sin Siö Atlant. Fig: 51. kallar Kala, men Pett: Class. Kålli-gord. Wagena. Koyla. Hwarest Solen är 4 månar borta, der säjes Korngudinnan satt sitt säte på klipporna och kallat dem Ångerstain. Hwilcket ord är något förbytt hoos de Greker, och kallat den klippan *Agelaston* aff deras ursprungz ord *gelao*, det är lee, men när *A* tillägges, blifwer det så mycket, den som intet leer. Men här säger Apollod: att Klippan betyder gråta och sörja, och dhet är på wårt Språk Ångra, och effter gamla Swenskan skrifwes dhet altijd med 2 *g*. Aggra, såsom Lågger, Långer, Iggve, Ingve etc. Sten är en klippa, och altså Ångra sten är ett Berg som sörjer, det är alla wåra klippor som om winteren fälla Sniötårar för Solens bortawarande. Oc instämmer detta med det Edda talar uti 45 Myt. at alla stenar och Metaller säyes gråta, när de aff kiölden komma i wärman, då slår kiölden ut, och stenarna blifwa wåta, så at de rinna aff tårar. Solen som nu war borta, hon sades wjla sig såsom åtskilligt wjst är p. 253, 264 [= s. 264, 275]. det och Phrygerna som woro Giöternas affkomne woro wane at tala, fast dem Solen aldrig borta är, som sees aff Plut: Is. p. 378.

'De Phryger mena Guden (Solen) om winteren sofwa, och om Sommaren waka.' Hon wakar wist öfwerst i Lapland, der hon om Sommaren aldrig går neder eller blundar med sit lius, och twert om om winteren sofwer til 2, 3, 4 månar. Derföre hafwa och wåre Fäder uti Solens afbild på Runstafwarna uti Novemb: och Decemb. målat Solen med 9, 10, eller 11 strimor allenast, betydandes så många månar hon är uppe, effter hwar slagz ort om Året. See detta är och kommit til dhe Grekers öron, som Cuperus aff Artemidoro wijsar, at en drömde sig wara bytter i Solen och upstigit med 11 strijmor, der elliest han wijsar aff Wirg. Æn. l. XII. 'at Solens ansichte det affmålas med 12 glimmande strålar.' Och dhetta kommer dem Grekom och Latinom till, som i 12 månar see Solen, så och oss som boo här nedre i Swerige. Men med 11, 10, och 9 strålar kommer dem allom til som boo öfwerst up i Swerige, betydandes en strål för hwar måna som hon synes.

Heela denna tijden som Jorden sörjer och mister sin man Solen, hafwer ingen nättare beskrifwit än Pontanus indragen uti Voss. Idol. |529| l. 1. c. 55. p. 307. 'Jorden som nu är öde och toom, hon söryer mechta Solen, som nu går under, hwilcken dhen swåra Winter henne afwundar, hwilkens ansichte är grymmare än ett wildswijn, aff des hwijta och grå hår (nemblig Sniön). — Ja Venadis sedan hon hafwer gråtit, och Tårarna begynna feela, och alt Håret är henne affryckt, så ligger hon i 3 Månar död, och i den 4de månan får hon knapt lijtet lius och lijff, då hon begynner tänkia på dhen liufliga Solen hon älskar. — Men sedan Solen hafwer öfwerwunnit Winteren, kommandes ifrån Söder, så ypnar han Jordenes barm och utdrager des kiäla och förstoppade Swetthål, så att nu alla Örter få een ny Safft, då omfattar Jorden sin Kiäresta Attin.'

Aldrig kunna några Folck utom Swerige hwarcken de Egyptier, Greker, Latiner eller Chaldeer, ja icke heller wij här söder i Swerige boendes tillägna oss denna Gåtan, utan allenast de som boo öfwerst i Kimi Lapmarck wid dhen 71 graden, hwarest Jorden ligger i 3 månar som Pontanus skrifwer död, och på den 4de får knapt en lijten Stund see Solen om dagen, hwarest hennes hår (gräsen) äre alle affryckte, då dhe wååta Tårar begynna feela, det är när Hösträgnet är förbij, och Jordens ansichte blifwer torrt aff de torra tårar, Sniö och Frost, och Ijsbarken och Rijm med Ijstamparna stå som styfwa Swijnbörst i wädret. Hwarföre såsom alle Poeter hafwa sedt at Jordens Sorg öfwer Solens bortawarande, hafwer intet kunnat tillägnas andre orter i werlden, än wårt norska Land, så hafwa dhe äfwen som Ezechiel hwilcken witnat Thamus (Solen) begråtas i nordan, att Venadis (Jordens) sorg aff det Galten stack ihiel Adonin (Solen) är skedt allenast i des Fädernesland, såsom Lucianus talar

om de Syrers Gudinna Astarot, som här ifrån kom, uti sin book p. 578. 'Jag såg uti Bybole ett stort Venadis Tempel, der de begå Audons helgedomar oc fäst. Det iag sielff åskådade. Och det som Galten giorde Audon, (i det han honom ihielstack) det säya de skedt uti hans Fädernesland: men til hans Åminnelse piska de sig hwart År och gråta, och hålla allehanda Offer, och öfwer hela Rijket hålles en stoor Sorg, och när endan är på sorgen, så giöra de Audon Offer och Jordefärdz seder, såsom den nu är dödat och begrafwen. Men på en annan dag säya de honom åter få lijff, och skicka honom up i lufften och Himmelen, och raka håret aff sig såsom de Egyptier göra när Oxen Æfian är död.'

Jag törs intet giöra några utläggningar, emedan orden äro alt för klara, at iag intet må göra läsandom någon ledzna, ty dhe ö-|530| gonskeenligen see, at både Äfian (*Apis*) och Audon (*Adonis*) är Solen, som allenast hos oss i nordan, effter Luciani berättelse, blifwer dödat aff galten, och begrafwen, och detta i sitt rätta fädernesland, der Audons lustgårdar äro, der han allenast på några wickor sig förlustar, som wijst är p. 415, 416 [= s. 427 f.]. Ehuru somblige som Lucianus strax nedan före förmäler at Adonis skulle i Libanons skog sargas årligen, hwar aff een flod skulle flyta med rött watn, men han wijsar straxt dhet aff en annars berättelse, at det skeer aff en röd sand som watnet flyter igenom. See således hafwa en och annan williat dragit Solens sårnad och bortgång, under Audons namn til andra orter, intet förståendes des gåtors rätta betydelse. Men det är artigt och mechta tänkwärdigt at läsa det Lucianus p. 882 skrifwer, huru dhetta Templet med dhenne Gudinnan Venadis och des sorg öfwer Adonin är kommen til de Syrer, nemligen genom den Scytiska Deucallen, som det hafwer upbygt henne til heder. Hwilcken dhet war skall wij[s]as i wåre Fäders uttog, allenast dhetta här nogsamt är utmärckt at detta affguderij om Jordens dyrckan är ifrån wåre Scyther kommit.

Under warande sorg som jorden hade, och war lijkasom död genom winteren, effter hon ingen frucht bar, och derföre kallades Frosepina, under den tiiden som äro dhe 4 wintermånader, så offrades henne 2 Koor som drogo hennes wagn, som wijst är p. 355, 356 [= s. 365 f.] hwilka måste wara ofruktsamma eller Galkoor, som hade samma namn som des präster Galtar (*Galli*) alt betydandes Jordens ofruchtsamhet om winteren. See Furu Skald. Detta hafwa och de Greker och Latiner effterfölgt, såsom sees, när Æneas han reste hijt i nordan, at han offrade, som Virgil. talar 6. Æn. v. 251. 'Til Frosepinan en Galkoo.' Således talar Aur. Prudent. I. cont. Symm. 'Frosepina som röfwades til dhe yttersta mörcka werldennes ändar, hon blidkas med en ofruchtsam Koo.'

Widare såsom wijst är p. 397, 398 [= s. 408 f.] at jordens Gudinnans Präster dhe måste gälla sig medh Flinteknifwar när Sohlen gick under jorden om winteren, henne til ära, och wara ofruchtsamme, såsom Solen då för oss i nordan är; altså måste och samma Präster jorden til ära, skära alla sina hår aff sig, såsom jorden här i nordan mister alla sina liufliga hår, löff på träna och örterna på marken, det dhe Chaldeer, Greker och Egyptier intet kunna sig tillägna, wiste icke heller alla dhes Präster hwad det hade at betyda, der om artigt Plut: talar p. 378. williandes der med affmåla allehanda ståndz personer, aff hwilka en deel när de hafwa allenast fått tittelen och Embetes klädningen på sig, mena de sig hafwa insupit all wij[s]dom och förstånd, och allt hwad dhe giöra är idelig dygd och rättwijst, säjandes: 'Min ärliga och redeliga Clea, stort skiegg och lång kappa, giöra ingen wijs och klok man, icke heller Isias Präster, at de draga lijnkläder eller låta sig raka. Men den är en rätt Isis Präst, at han alt hwadh som wijses och talas om Gudarna, det jemförer med sielfwa tin-|531|gen och kropparna i werlden, sedan utransakar och utgrundar sielfwa sanningen och rätta Philosophiska förståndet oc lefwer der effter. Det gemena Folket de hafwa ingen kunskap, ja icke en gång om detta som är uti allment bruk, nemligen hwarföre Prästerna raka Skiegget och håret af sig, hwarföre de bära lijnkläder: sombliga de fråga icke en gång effter huru och på hwad sätt detta skeer.'

Detta ena rum gifwer nogsamt tilkienna, huru lijten wettenskap de Egyptier och andre fremmande folck hafwa hafft om desse affgudiske seder och dyrckan, som här ifrån nordan är kommen til dem. De knifwar hwar med gudinnans Präster sig giällt, hafwer iag gifwit affmålning på p. 298 [= s. 307] fig: *A. B. C.* Och såsom sedermera Öfwersten Hr. Gustaff Machlier och des K. Syster Hr. Gen. Leutnanten Duncams effterlåtne Wälb: Enckiefru hafwa sänt mig 2 knifwar aff flinta, som de norske Dragoner uti det senaste krijget Anno 1677. wid pass, hafwa funnit wid Uddewalla, som ligger mot Göteborg, uti en jorde- eller stenhög, den de hafwa kullkastat och upgräfwit, effter de sågo der om nättren brinna lius, menandes effter gamla segner att der skulle wara silfwer och gull nedergräfwit, men omsijder kommit til en bred steen, som låg på en annan stoor Urna, heel och hållen uti steen uthuggen som en kista; wid hufwudet hafwer warit ett hål i urnan eller kistan uthuggit, så stort som en lampa hafwer kunnat stå uti; och i kistan fantz sedan 4 st. steenknifwar lagde, twå på hwardera sijdan om benen, och uddarna mot hwar andra. Dhe twenne Knifwar hafwer Gouverneuren i Norye Hr. Gyllenlöf bekommit, och de andre Hr. Gen: Leutn: Dunkam, så oc en brynesteen, med ett stycke aff hufwudskallan, hwilcka nu mig, som sagt är, sände äro aff den liberalitet och curiositet [aff] Wälb.

Hr. Öfwersten med des K. Wälb. Fru Syster, at bepryda mina ihoopsamblade antiquiteter, allom begirigom, at wetta hwad för dhem i werlden är hänt, til uplysning, det och dem til en odödlig åminnelse lärer wara. Begge knifwarna finnas p. 350 [= s. 357] lit. *A. C.* och brynsten lit. *B.*

Widare wijsar Plinius l. 8. c. 46. indragen här p. 320 [= s. 328] at Prästerna de raka håret aff sig, at sörja Æfian (Solen). När de nu rakat håret aff sig, så hafwa de i stället klätt på hufwud ull aff Får; och som somblige aff wåra Sagor förmäla, brukat swart ull, at betyda mörckret, uti hwilcket iorden nu wistas, andra hwijt ull, betydandes at såsom nu jorden hafwer mist sina egna hår, som är Säden, Örter, Gräs och Löff, så hafwer hon i des ställe måst mottaga Typhens Winterens hår, som är Sniö och Rijm, den wåre altjd lijknat wid duun och ull, det och Herod: om oss betygar, see Atl: T. 1. c. 10. p. 433 [= s. 271] dhet bewitnar och Plut: p. 352 säyandes: 'Isias Präster de skära alt håret aff sig på hela kroppen, och i des ställe höllia dhe sig med boskapz ull, och den bära.' See denna gåta kunna de Egyptier sig ingalunda tillägna, hwilckom jorden aldrig är ledig från örter, löff och gräs, eller i des ställe bärer snö; ty säger Plinius rätteligen l. 16. c. 18. p. 359. 'Uti Egypten så sååს hwar Måna om Året.' Detta är långt ifrån Frossepinans och Isias Sorg, som är döder och söryer i 3. 4. eller 5 månar.

Ibland andra lijknelser som wåre gifwa jorden, såsom det at hon wändes i en Willgås, eller i en Swan, eller andra Foglar som flyga bort om winteren, så sade de henne och wara wänd i en Swala, hwilcken förmäles aff gemene Man, huru hon sätter sig mot Hösten på Wassen, och dräncker sig, och nest förr siunger een långh Sörje-sång, betydandes [532] Jordens sorg, som nu skall dränckias och öfwertäckias med Sniö. Uti hwilcken Sörjesång, som är een lång wijsa, nästan alla de gåtor som ifrån p. 234. in til 253 [= s. 244—264] äro förmälte om Solen, Månan och Jorden äre inbegrepne. Denna gåta under Swalans namn om Jorden, är oc kommen til de Egyptier, fast icke så fullkomlig, såsom sees uti Plut. Isid. p. 357. 'Isis hon sattes til at upfostra Osirin, och hon satte sitt Finger uti hans munn, at han det motte dij; Och om natten brände hon bort hans lemmar som dödelige woro och borde bortruttna, och hon tog på sig en Swalas hampn, och flög sin koos til en pelare och der sörgde.'

Detta är intet alldeles rätt fattat aff de Egyptier, ty säger och Plut: straxt nedan före desse ord, at andra annorledes här om förtälja, det wij nu uti utlägningen wijsa wiliom. Det är allom bekant att när Mödrarna eller Ammorna och Dejorna intet hafwa mehr miölck i Dissarna at gifwa Barnen, och dhe skrijka, så pläga de sättia Fingren i mun på dem, at de skola tijga, emedan de suga Fingren, som Biörn Ramen sin. Äfwen så lijknas här Isis Jorden, som är

Osirs Solens Moder, at när hon nu ingen Dimba kan ifrån sigh gifwa Solen til föda, som wijst är p. 515 [= s. 525] sedan Jorden är med Hafwet och alla Floder frusin, så säyes hon sticka Fingre i munn på sitt barn Solen, dhet är hon hafwer nu intet annat, än den torra och frusna Jorden att tystna Solen med. Sedan at hon om nattetijd affbränner Osirs förgängeliga delar, det är intet annat, än det wii p. 245, 246, 249 [= s. 256 f., 260] och ifrån 421 in til 427 [= s. 432—438] hafwa förklarat om Solen, under Fogelen Fanins nampn, at wåre Fäder hafwa dichtat Solen medan hon är borta för oss om winteren, antingen med sit Skep (p. 236, 239, 245 [= s. 247, 250, 256]) eller på sitt altare, upbränna alt det som är förgängeligit, och hon til sin föda aff det gamla Året til sig tagit, på dhet en ung och ny Sool må åter upwäxa. At Isis Jorden säges wara wänd i een Swala och sittia på en pelare och gråta, det är intet annat än att dhen tijden Swalan flyger sin koos, då Solen stiger neder at giömma sig under jorden, så sätter hon sig på wassen, serdeles dhe som hafwa dhe tiocka långa hufwuden som en pelare med sit capiteel, och kallas hoos *Botanicos* eller Örters kunniga, Herculs Klubba, (*Herculis clava*) och siunger sin Sörjesångh för än hon sig dräncker. Genom hwilckens dränckning åter Jorden affmålas, när hon om Winteren söryer sin Sons Solens bortgång, och dränckes heel och hållen under snön. Jemför detta med 13 gåtan p. 253 [= s. 263] der Osir om Winteren dijr Koon Audumblas spenar.

Det Korngudinnan (*Ceres*) sades sörya sin Dotter Frosepinan, och henne igensökia med Facklor, dhet är rätteligen förståendes om Konungarna och Drotningarna, dhes Präster och alla undersåtare här längst i nordan, som om Wintertijden brukade Facklor, Blåss och stadig Ell uti Solens Osirs bortawarande, och Jordens Frosepinans steelnande, och begges dödande, den de sörgde; hwilcken seed och dhe fremmande wåre Fäder effterfölgt, fast dhe intet wiste des betydelse, |533| som sees aff Meursii anteckningar til Lycoph: Cassand. pag. 301. säyandes: 'Prästerna pläga en gång om Året bära lampor eller facklor i handen Korngudinnan till ära, som igensökte sin dotter Frossepinan.' Det han aff Claudiano wijsar: 'Glisiswald upsätter sina heliga Facklor.' Och aff Senec. Herc. Furent. v. 299. 'Tig Glysis waldz Gudinna skall iag prijsa med långa och stora Facklor.' Och aff Hippol. v. 106. 'Mon intet behagas wid Attins leekar och altaren dantza medh bloss och Facklor.'

Alt detta är det wij wijst tilförende hwadan Jul-liusen och Kyndelmässe Fästen kommen är, och wåra leekar som spelas med Lius om Juletijden, see p. 232, 305, 306 [= s. 243, 314 f.] och 9 gåtan p. 251 [= s. 262]. Såsom och Jorden eller Korngudinnan sades bära swarta kläden, at sörja sin Son Solen, hwilcket intet annat är än mörckret; altså måste och hennes Präster och ge-

mene man bära swarta kläden eller blå, som wijst är p. 226 [= s. 237]. Ty säger och Natal. Com. l. 3. c. 15. p. 161 aff Apoll. Argon: l. 3. at den som wille offra om natten til Dian Hekz-gauten: 'Han skulle wara klädd i blå Kläder.'

Huru såsom Solen igensökes genom jordens jagande, såsom en hund den ett diur jagar, är wijst p. 252 [= s. 263] aff den 11 gåtan, och flerestädes; detta är förståendes om menniskiorna längst i nordan, som fordom henne genom sorg, böner och offrande igensökt, men serdeles genom Mercurs Mannen, det war Konungens förnämsta Råd, som genom runstafwen u[t]räknade flitigt, när Solen igenkomma skulle, hwilcken måste tilkienna gifwa, när deras Julfäst måtte hållas aff alla under Konungar och Allmogen, genom Mercurs bodande til Disas allherjars ting, hwilket henne til ära war instichtat, see p. 240 [= s. 252]. Ty affmålades Menniskorna här i nordan wid den tijden om Året, när denne Sorg och sökiande påstod, med Hundhufwuden, som och sees aff Pign: Mens: Isiac: lit. *YY.* och här indragen p. 345 [= s. 353] lit. *YY.* 304 [= s. 312] *YY.* At kallas Hund hos wåre Fäder, hafwer fordom intet warit något försmädeligit namn, utan gafz allom dem som woro kiäcka Jägare eller Ryttare, så och kiecka Siömän, som wäl och hastigt segla kunde, och andra inhämta, som och de som nämmast woro Konungen, och hans bästa, flitigaste och drifwande män, så och de som woro Öfwerstar öfwer hans wakt och Guardie, och altijd borde wara wakande och taga i acht alla Konungens saker. See således kallas och Lärarna i den H. Skrifft, och de som äre otrogne aff Es. 56 Cap. 10 [v.] Tyste Hundar: 'Alla theras wächtare äro blinde, the wetta alle samman intet, Tyste Hundar äro de, och kunna intet straffa, äro late, liggia oc sofwa gierna. Men de äro starcke hundar til kroppen, så at de aldrig kunna mätte wara.'

Ursprungz ordet är h i n n a, det är hastigt förmå at giöra en ting. Dedan h i n n a e n i s p r i n g a n d e, det är jaga så hårt at en får honom fast, h i n n a e n u p i a r b e t e, är den som |534| är starckare och flitigare i sitt Handtwärck eller andra embetes syslor. H i n n a u p e n i f ö r s t å n d, den som klokare är. Dedan H u n d kallas en Jägare så til landz som watn. Och är fordom alt Rytterij kallat H u n n a r, såsom sees aff Historierna och Scalderna. Ty säger Procop: uti wåre Giötiske historier l. 1. p. 214 rätt artigt: 'Hunnarna de äro bästa Ryttare, och kunna i rijdande skiuta.'

Och Paul Warn: l. 1. c. 11. der han talar om wåra Longobarder, när de skulle giöra uttog, och hade kommit neder til Möringe (wid Calmar) säger han: 'Dhe sade sig hafwa i sina läger grymma menniskior, skapade med Hundzhufwuden (Cynocephalos) hwilcka dhe förmälte aldrigh kunna wända igen

at slås och krijga, uthan drucko menniskioblod, och der de intet få nogon Fiende för sig, så dricka de sin egen blod.'

See således affmålades de grymmaste och kieckaste Krigzmän. Dedan är Sweriges oc Noriges rijke, som är det yttersta aff Europa, kallat Huna land, som är på Latin *Cyneta* oc *Cynnesii populi*, som låg wid Herculs stabbarna, wid Öresund, som sees aff Herodoto indragen i Atl: T. 1. c. 3. p. 58 [= s. 42]. Och dhe förnemsta Konungens Siö Admiraler kallades Jofurs eller Thors Hundar, see Atl: T. 1. c. 9. p. 408 [= s. 255] utaff Aescylo bewijst. Och hafwa denna äretittel serdeles wåre Normanlendningar brukat, såsom Ol: M. l. 2. c. 18. p. 61. talar, hwilcken war deras Biskop, säjandes: 'Uti Medelpade (Melpa) Sweriges Norre deel kallas största delen aff des manskap Hunnar (Canes, cynocephali) såsom ett hederligit namn, aff det de fordom slagitz med Hunnarna oc dem wunnit.'

Hwad historien angår, så hafwer Ol: M. rätt, men intet hwad som ordetz ursprvng anlangar. Nu såsom alle de norske sökte, som widlyfftigt wjst är, med trängtan at Solen skulle komma igen, ty sades jorden under Drotningens Disas eller Isias nampn med sina hundar, det äro undersåtare, igensökia Osirin Solen. Således talar Plut: i sin Isid: p. 356. 'När Isis förnam at Osir (Solen) aff willfarelse hade med sin syster såsom sigh hafft bijläger, och til ett teckn lemnat en wäplingz krantz hoos Nephtyn, så sökte hon effter sin Son hwilcken modren aff rädhoga för Typhen (winteren) hade bortgiömt, och med stort och swårt jagande genom jakthundar honom igenbekommit och upsökt: den bästa hunden tog hon till sin Sons wachtare, den sedan kallades Hunnebyns (Annubis) hwilcken troddes sedan hålla wacht om Gudarna, såsom hundarna pläga hålla wackt om menniskiorna och des gårdar.'

Pignorius i sin Mens: Isiac: p. 6. indrager och desse ord aff Minuc: Felic: 'Isin hon söryer, gråter och igensöker med Hundhufwudet och de rakade Präster sin son. — Strax när hon hafwer fått igen sin |535| Son, så frögdar sig Isia; Prästerna de dantza, och han medh Hundhufwudh skräpper der aff, såsom hon den funnit.' Huru illa de lärde förstått desse gåtor, kan och sees aff Pign: som Plut: i det Pignorius säger: 'Hunnebyn (Annubidem) den Minucius och Tertullianus intet alldeles rätt kalla den hundhufwade, den säger Diodorus warit Osirs Son, och brukat en hundz-beläte i sin Skiöld.'

Och p. 45 säger Pignorius om des bälete i sin Tafla ståendes under *FF*, som här pag. 345 [= s. 353] under samma Bokstäfwer fins rijtat, och i större skapnadt pagina 299 [= s. 308] at han twijkar om det skall wara en Hund, eller en Apinia, eller Markatta (*Cercopithecus*) och det som han hafwer på Hufwud, hafwer wäl Horapollo förmält wara Månans nytenningz teckn, men

han meenar dhet wara een Kungslig prydnat. See i så många åtskilliga meningar äro de lärde komne, aff det de intet förstådt wåra gåtor. Plutarchus säger i indragne rum klarligen, att Hunden heet Annubis som igenfan Osirin (Solen) Isis son, eller och Ååre som war Osirs och Isias Son som de egde tilsamman, som somblige wilia; så är det lijka, ty då affmålas under Åre Solen, såsom sees hoos Cuperum, Pignorium oc andre, at Solen kallades och Åår (*Orus*) effter hon är ursprunget der til, såsom wij wjst hafwe, fast de intet således det förstått. Genom denne Hunden när man talar om menniskiorna, som först påfunnit Solens och Månans gång och skickelse mot Jorden, och med sin Konst eller Runstaaff kunde utsökia, när Solen skulle komma igen, så förstodz Mercur (Siuxtin) see p. 215 [= s. 227] som lärde sin dotter Disa uträkna Åretz omgång. Derföre säger Plutarchus mechta klokt i sin Isid. p. 313. 'Dhe kalla intet en Hund Mercur, eller Mercur en hund egenteligen til sit namn: utan för des stora flijt och waksamheet, at wachta en ting, och för des stora förstånd til at utleta och stilla dhet som kan wara mellan wänner och owänner, så räknas han för den illklokaste bland Gudarna och Konungarna.'

See huru artigt detta instämmer med det iag talte om Hunne nampnetz rätta bruuk i fordom dagar, der nu ingen will heta hund, fast mindre den aldralärdaste och klokaste Doctor. Wijdare när man åter talar om dhe Himmelske kroppar, så affmålas månan genom hundens nampn och bälete, det som wjst är p. 330, 331, 358 [= s. 339 f., 368] och det derföre at månans lop är hastigare, och som wijst är pag. 56, 75 [= s. 69, 87]. aff wåra gåtor och Diodoro Siculo at månan störte sig sielf i Oeridan, och tog up Solen på sina horn, såsom fins på Laptrumman p. 280 [= s. 289] lit. *G*. 278 [= s. 288] fig. I. l. *g*. hwilcket de Egyptier effterfölgt indragen Fig. mens. Is. p. 345 [= s. 353]. Och hade Pignorius med de andre detta kunnat aff wåras skriffter förstått, så hade han strax kunnat see, at den skapnaden under *FF* i Mens: Is: intet war en Markattas, utan en Hund, och det ofwan på står, är månans nytenning, som emellan sina horn fattar Solen at henne nu uplyffta för de Cimrer och Galler utur Oeridan. Och ey någon Kungslig Krantz eller prydnat, vtan at den gamla Horapollo hafwer rätt gissat, at dhet war Månans nytennings affbild. Och således genom hunden förstodz både Månan som uplyffte Solen, och sedan Mercur med Disa, det som nätet på hunden öfwerdragit, nogsamt utwijsar, genom hwilcket Disa aff Mercur lärder, utwijste hela Åretz omgång och Solens med Månans igenkomst utur Oeridan när Julefästen höltz. |536|

X. Om Isas (Jordens) kläder hafwe wj och något talt pag. 289 [= s. 297] och om Freja pag. 33 [= s. 47] at hon så wäl dem 3 gånger ombyter om Året, som sina nampn, när de 3 Årsens förnämsta tjder der igenom afmålas; detta

hafwer och kommit til dhe Fremmandes Öron, som sees aff Tertull: de Pallio p. 6. säyandes: 'Man kan och räkna jorden ibland dem som älska at ombyta sina kläder, ty när man seer henne guulklädd, så kan man minnas henne warit grön, och man lärer snart få see henne hwijt.'

Detta kommer de Egyptier aldrig til, ty Jorden är dem aldrig hwijt aff Winterens 4 månars Sniö, som det hoos oss skeer; gula kläden kunna dhe intet alldeles heller sin Jord tillägna, ty fast somblige Trän kunna hoos dem fälla sina gula blan, så slå åter i samma tijd gröna blan ut, såsom Pomerantzer, Citroner etc. Och fast Säden dem blifwer gul, så wähl som oss när hon mognar, så äre åter hoos dem andre Åkrar heel gröna, såsom wjst är aff Plinio, at de såå hwar Måna. Kan man så intet rätteligen säya at jorden skifftar 3 gånger sina kläder hoos dhem, nembligen gröna om Wåren, gula om Sommaren, oc hwijta om Winteren, men hoos oss är det en så stoor och klar åthskillnad, och just effter 4 månars tijd, så at ingen kan det neeka. Ty i Martio när Sniön i den hwijta klädningen är affsmelt, så står all Rågbrodden heel grön, och alla Örter begynna sticka sigh gröna up, och Träna begynna der effter skiuta sina Löff, och warar således den gröna Klädningen genom de 4 månar, Mars, April, Majus och Iunius. Men i Iulio begynner all Säden, Korn, Hwete och Råg gulna, sedan i Augusto, Septembri och Octobri gulna alla Löffträn hoos oss, så at icke ett kan tagas undan, ja Löffskogarna lysa som ett gult kläde. Men i Novembri äro dhe alle skallotte, och då seer man dem offta fulla med Rijm eller Sniö och stora Ijspiggar hängiandes utaff qwistarna så at så wäl Jorden, Berg och Dalar och alla skogar see ut som ett hwitt kläde, och det genom de 4 månar, Novemb: Decemb: Ianuar: och Februar:

Aff dhetta kan man klarligen see och förstå hwadan den gamble Grekiske Poeten Euripides hafwer sitt tagit, dhet han skrifwer om Gudinnan Sifhella (*Cybele*) i sin Helena v. 1316. 'Gudarnas moder Sifhella hon reste fordom hastigt, genom berg, dalar, haaff, och Floder, med stoor längtan effter sin bortmistade dotter Frossepinan, då Bockens Trummor dhe röras och dundra.' Straxt der effter i den 1339. v. 'Hon drog genom de snöfulla Gudinnors berg och dalar, kastandes sig der omkull aff stor sorg på de sniöfulla stenhåla gräsen, när hon nu hafwer giort alla Ängiar oc Åkrar bara, och menniskian nu onyttiga, då de ingen Frucht kunna dhem gifwa, som Åkeren pläga plöja, utan Menniskian då aff hunger döö motte, och Boskapen fick ingen knop aff trän eller grönska aff marcken at förtära, utan mån-|537|ga moste döö, ja så at de intet hade det de kunde offra på altaren, ja hon förböd de springande källor at utgiuta sina klara Watnådrar.'

Den intet aff dhenne Poeten kan förstå att Gudinnornas moder med dhes

dotter Frosepinan är här i nordan updichtat, som affmålar Jordennes beskaffenheet, som hon är här hoos oss i Swerige om Winteren, han lärer aldrig förstå någon Scald eller Poet. Ty här beskrifwes först jordens Gudinnans sorg så artigt, aff det hon tumlar sig uti de sniöfulla hårdstenade gräsen, det är när de stora jstamparna hårda som stenar hängia utaff träna, huus, berg och dalar. See Olai M. figur *A.* pag. 541 [= s. 552]. jemför dhetta medh det som sagt är p. 413, 414 [= s. 425 f.] at Venadis hon släcker sin kiärleekz bronna genom Winteren wid Lockes klippa. Sedan beskrifwer han wår starcka Winters art genom Frosepinan, aff det at ingen Säd och Åker kan sååss eller brukas, ingen boskap få sin föda, så at hunger och död äntelig motte föllia, dher icke Gudinnan finge sin dotter igen, nemligen at Fröet (Frosepinan) åt Wåren och Sommaren igenkomme. Och ytterst det som artigast är, at Kölden så starck är, att och Källarna frysa, förutan alle Haff och strömmar. Det man finner både här nedre i Swerige när starck winter är, men altijd nordan till, så at det blifwer som ett Ijsswall och Berg aff Ijsens swällande wid Kiellorna, förmedelst den starka kiölden, så at intet watn rinner. Om detta kan hwarcken Grekeland, Italien, eller Chaldeen och Egypten en gång drömma. Det han säger at Bockens trummor de då röras, det är Julebocken och Disas Julefäst som mitt i winteren hålles, som widlyffteligen wijst är.

Om wår Jos eller Jordens 3 klädens omskifftning under Koons Audumblas namn, wett och Suidas at tala p. 275. 'Isis denna kallas och Io, hwilcken Jofur wid Argis röfwade, och frucktandes för sin Juna, bytte henne nu uti en hwijt, nu uti en swart, nu uti en blomstrande Koo, med hwilcken han for omkring, och omsider kom til Egypten. Hwarföre hennes beläte uthugges med horn, betydandes at hon war wänd i en Koo.'

Denna beskriffning om jordenes 3 klädnader kommer nämmare öfwereens med de 3 fergor, som wåre gifwit jorden eller des bälete i anseende til Wåren eller Sommaren som är grön, och Hösten som är swart, både aff Jordens grymma ansichte, när alt löff, säd och gräs är affallit, och de mörcka swarta nättren äro och winteren som af des snö och rijm är hwijt, det pag. 289 [= s. 297] är förmält. Pignorius i sin Mens: Is: p. 19 hafwer wähl märckt aff Plut: och Apulej skriffter, och aff des målade Mens. Is: at jsen hon hade en brokug Kiortel aff allehanda fergor, men serdeles swart och hwijt ferg, menandes detta betyda dagens lius och nattens mörcker, så och lijfwetz och dödens omskifftning, hwilcket alt Isia månde styra och om händer hafwa. Men han hafwer intet i alt råkat på. Han hafwer intet achtat det som förnämst är, och sedt på Osirs och Isias hufwudbonat, som är antingen heel kålswart, |538| som sees p. 345 [= s. 353] wid *A. B. C.* etc. eller brokug såsom *D. G. H.* etc. eller heel hwijt

som är *M. N. Z.* de iag p. 351 [= s. 358] l. *A. B. M.* hafwer låtit i så stoor skapnat affrijta, såsom de finnas i Pign: Hwilcka 3 bonaders omskifftning alldeles swara mot de 3 fergor, som Suidas och wåras Sagor beskrifwa om Jordens klädnat på 3 Års tijder wara, nemlig swart, hwijt och brokug, betydandes den brokuga oc blomstrachtiga färgen Sommaren, swarta, den mörcka Hösten, och den hwijta, den snöhwijta winteren. Woro intet den brokuga färgen på något beläte aff de lärde beskrifwen, så kunde man allena taga den swarta och hwjta för liuset eller Dagen, och Mörckret eller natten, men nu intet, emedan dhe 2 färgor icke swara mot de 3 Årsens tijder, ey heller mot andra för indragne lijknelser och affmålningar, om hwilcket mera skall talas när iag kommer at utläggia hela Isidis tafla mot wår Laptrumma.

Elliest kan man see aff de Egyptiers målningar, när de enkom wille förstå liuset eller Solen, giorde de det genom en rund Boll, som stod antingen på Isias, Oxens eller Koons hufwud emellan hornen, som sees p. 281 ok 304 [= s. 289 och 311]. det och Pignorius p. 50 af Euseb. witnar säjandes: 'Eusebius skrifwer af Porphyrio at Egypten hafwer målat werlden genom ett beläte som håller tilhoopa sina Fötter, och klädd i en brokug Kiortel, och hafwer en gyllende Boll på sitt hufwud. Och detta alt derföre, emedan hon ombytte intet rummet, oc hon är full med stiernor, och rundh til sin skapnat.'

Affmålningen är här god, men uttydningen intet fullkomlig, ty belätet som står med ihopa stälte fötter är Isia sielfwa jorden, som uti Mens. Isiac. altijd så finnes affmålat, see pag. 345 [= s. 353] lit. *C. G. I. M. P.* Ty jorden hafwa de hållit före stå stilla och fast, men Solen med himmelen gå omkring, derföre och Osiris altijd står antingen med skilda Fötter eller och gåendes, see paginam 345 [= s. 353] lit. *D.* Sedan oc bärer jorden en brokug färgat kiortel, men altijd Solen en gyllende, ty i Solen eller på himmelen seer man inga blomster. Den gyllende runda bollen han betyder Solen, som jorden bär på sitt hufwud, och räknas och för Isias Hufwudz öga, see p. 281 [= s. 289]. Utaff detta sades nu Isia jorden tillijka med Osir (Solen) styra de alla 3 Årsens tijder, som hoos oss så stoor åtskilna wid handen gifwa, och intet kan lämpas til de Egyptier, som hafwa lijkast en stadig Sommar hela Åhret, lijkwäl hafwa dhe och i detta mål fått samma kunskap til sig om wåra 3 Årsens tijder, som sees aff Euseb: præp: Evang: l. 3. c. 3. det utdragandes aff Porphyrio: 'Bägge Gudarna Solen och Månan, hwilcka de Egyptier under Osirs och Isias namn beteckna wilia, säger han, de styra hela werlden, och all tingh föda och giöda under wissa Åretz wäderlekz ombytningar, Wåren, Sommaren och winteren.'

Utaff desse korte ord, kan man strax see, at de Egyptier farit will om Isias betydning, hwilcket är Jorden och intet Månan, ty om jorden intet wore,

så kunde man intet i anseende til Solen eller Månan säya, at der en winter, Wår och Sommar, ey heller i anseende emellan Solen och Månan, eller Månan och Jorden, ty om emellan Månan och Jorden detta skee skulle, så borde oss hafwa innom Året 12 Somrar, 12 Wintrar, och 12 Wåhrar, uhtan allenast i anseende emellan Solen och Jorden, hon gifwer oss dhessa 3 omwexlingar. Och således är Osir Solen och Isia Jorden. Så willa hafwa de farit aff det wåra gåtor äre til dem fremmande komne, och de dem intet förstådt. |539|

Såsom wij nu uttolckat hafwe hwad Isias hwijta kläden woro om winteren, nemlig ingen annan än Sniön, så wilie wij och berätta, huru hon den klädde sig aff mot Wåren, nemligen uti Martio och Aprili, då Sniön affsmelter, och hon wijsar menniskian genom Isen, som då afflyter, huru hon skal byggia Skepp, och fara om Sommaren til Siös, som wijst är p. 269. 270. 490 [= s. 281 f., 501]. Ty sade och wåre Scalder att Astril gick om Wåren i Brudbad at twetta sin kropp reen, at möta sin Brudgumme Audon (Solen) och ikläda sig Venadis kläder, nemligen en grön blomstrande kiortel. See detta är ju endels kommit til de Romarer, hwilcka på den 6 calend: April hwilcken infaller på dhen 27 Mart: twettade Gudinnan Sifhella i Allmenna flod; som kan sees aff Lill: Gyrald. S. 4. p. 125. Ammian. l. 23. p. 180. Ovid. Fast. l. 4. v. 337. säger: 'Der är enn orth, som den snälla Almån faller in i Tiberin. der hon och mjster sit namn, dijt kommer en gråhårig Präst med Purpurkläden som twettar Gudinnan i samma Åå.'

Men de lärde wetta intet hwad detta hafwer hos de Romarer hafft at betyda som och Neapol: vti sine anteckningar öfwer samma rum måtte bekienna, säyandes: 'Jag kan ingen orsak see til denne Gudinnans twettande. Jag weet at dhet är Årligen således skett: iag weet och at hoos de Argiver är således skett med Minervæ beläte.'

Men iag undrar intet stort här uppå, emedan dhe Romarers land Italien kunde intet gifwa dem Lärdom wid handen, at täncka efter någon betydningh, ty sällan eller aldrig täckes Italien med Sniö i en måna, mycket mindre 4. ty de hafwa reda i Ianuar. och Febr: allehanda blommor och Mandelträn som blommas i Ianuario, och i Martio bär sin mogna frucht, som Plinius l. 16. c. [25.] p. 259 talar. Men hoos oss som wijst är twettar Gudinnan Jorden sig just wed 6 Cal. April, och dhet i Almen flod, ty då flödar hela landet, och det kallas Almen Flod, men serdeles eller eenskildz flod kallas den, när en stoor Regnskur på en dag eller 2 på någon serdeles ort förorsakar något flödande. Och hafwa så de Romarer gifwit och floden ett Giötiskt namn och kallat henne allmen flod. Dhetta ordet Allmen brukas och i andre ordspråk, såsom Allmen Skog, Allmuns Wäg, Allmenning, Almens Plåga, alt dhet

som All man i gemen tillkommer eller öfwergår. Siunger derföre Horatius wackert om wåre Fäders jordenes Gudinnans twettande l. 4. Od. 7. 'Sniödrifworna hafwa flydt sin koos, och Ängiarna bekomma sina gröna kläden, och Träna sina grönskande Hår (Blan).' Skrifwer derföre och rätteligen Lill: Gyrald: Synt: 14. p. 358. 'Att straxt om Wåren så boro de gröna gräs fram till Korngudinnan med glädie och leekande, lijkasåsom hon nu funnit sin dotter Frossepinan igen.'

See detta skedde genom en leek som dhe kalla spela grönt, då en Krans bindes ihop aff gröna långa gräs, och framställes i ens Unger-|540|swens namn, och der gräsändarna när de äro ihopbundne hafwa så råkat hwar andra, att det blifwer en heel krantz, så skulle Jungfrun som krantzen bundit bekomma samma Ungerswän til man, som i samma nampn nämdes, såsom nu Astril eller jorden får sin man (Solen) igen. Detta skeer än i dag, fast ingen giör det nu jorden til ära.

Kunna nu de Italianer intet lämpa til sig Gudinnans twettning eller hennes skeps påfund i Martio, och hwad det betydde, hwad wilia då de Greker, Perser, Chaldeer, Egyptier och Ethiopier hafwa at säya som längre Söder ut liggia? Intet.

Om den tridie Klädningen som är guul, när Säden affskiärs och Löfwen skola affalla, talar och Tibullus. 'Du gula Korngudinna, wåra Bondedrängar skola giöra tig en Axekrantz.' Och Ovid: 3. Eleg. 'Den gula Korngudinnan är bunden om hufwud medh Kornax.' See wår Disa Korngudinnan p. 210 [= s. 223] fig. 38.

XI. Såsom wåre Scalder och Edda under Disas eller Skades namn, och des Man Niord (see p. 248 [= s. 260]) affmåla Jorden, och uti den utgångne Ed: 21 Myt. förmäler således, 'at Niord när han fick Skade Thysse Jotuns dotter, hwilcken wille boo uti sit Fädernesland up i berg och dalar, men Niorder hennes man wille boo wid Siön, då kommo de så öfwerens at de skulle wara 9 nätter up i bergen, och 3 nätter wid Siön på Niordz gård Nontuna.'

Uti annat M. S. står 9 månar, och 3 månar i stället för nättren. Hwilcket giör lijkamycket, när man uthräknar heela Åhret på alla nättren. Detta betydde att Niord som war en Siöman han wille bruka watnet om sommaren i de 3 månar, at bruka siöröfwerij, och då winna ägodelar, såsom och wåre gamble Rodes Rätz lagar det utwijsa. Derföre och på Runst. p. 166 [= s. 179] Col. *XXI. XXII.* står ett Skiep om Wårtijden affmålat; Men om Hösttjden så står der ett skep med fällt ankar, Col. *XVIII. XXI.* pag. 169 [= s. 182]. Och den tijden måste och hans Hustru Disa eller Dian som war en Jägerrinna föllia honom med, som war wahn åka på skijdor, och derföre kallades Ondur Disa,

|541|

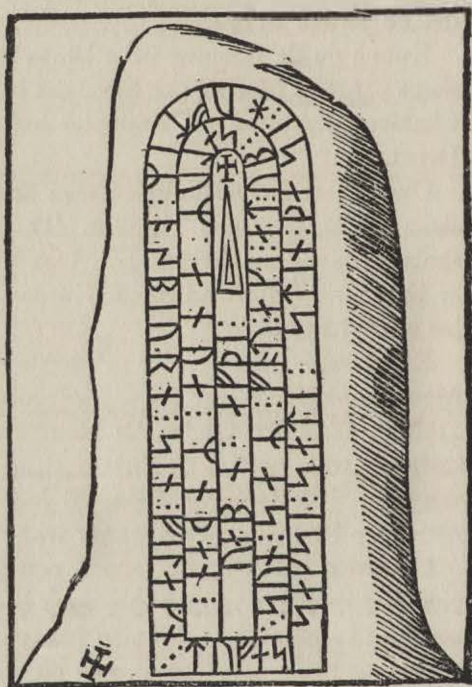
A

B

C

D

• 9 • 17:6 •	14.3 • 11 • 19.8	:16.5 : 13.2 •	10 18.7 : 15.4	• 12.1 : 9 • 17	6 : 14.3 • 11 ·	19.8

|542|

Fig. B.

Fig. A.

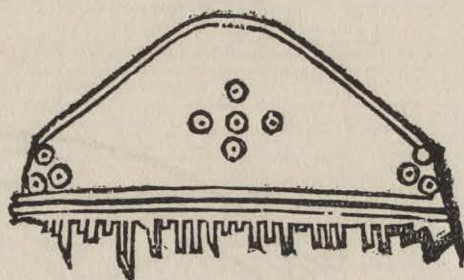
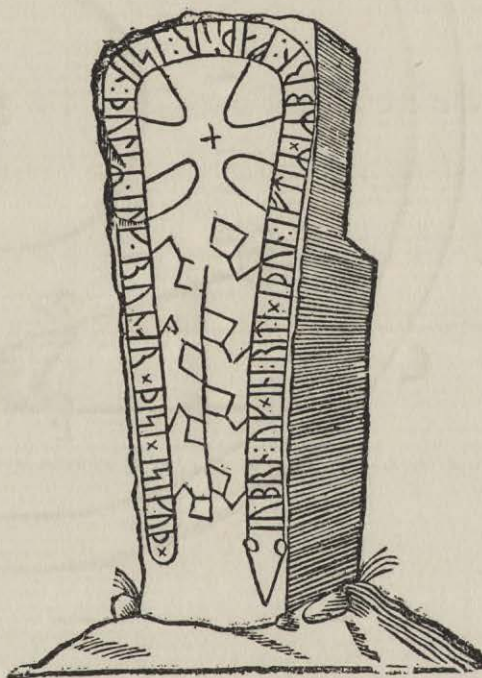

Fig. C.

DD

|542 bis|

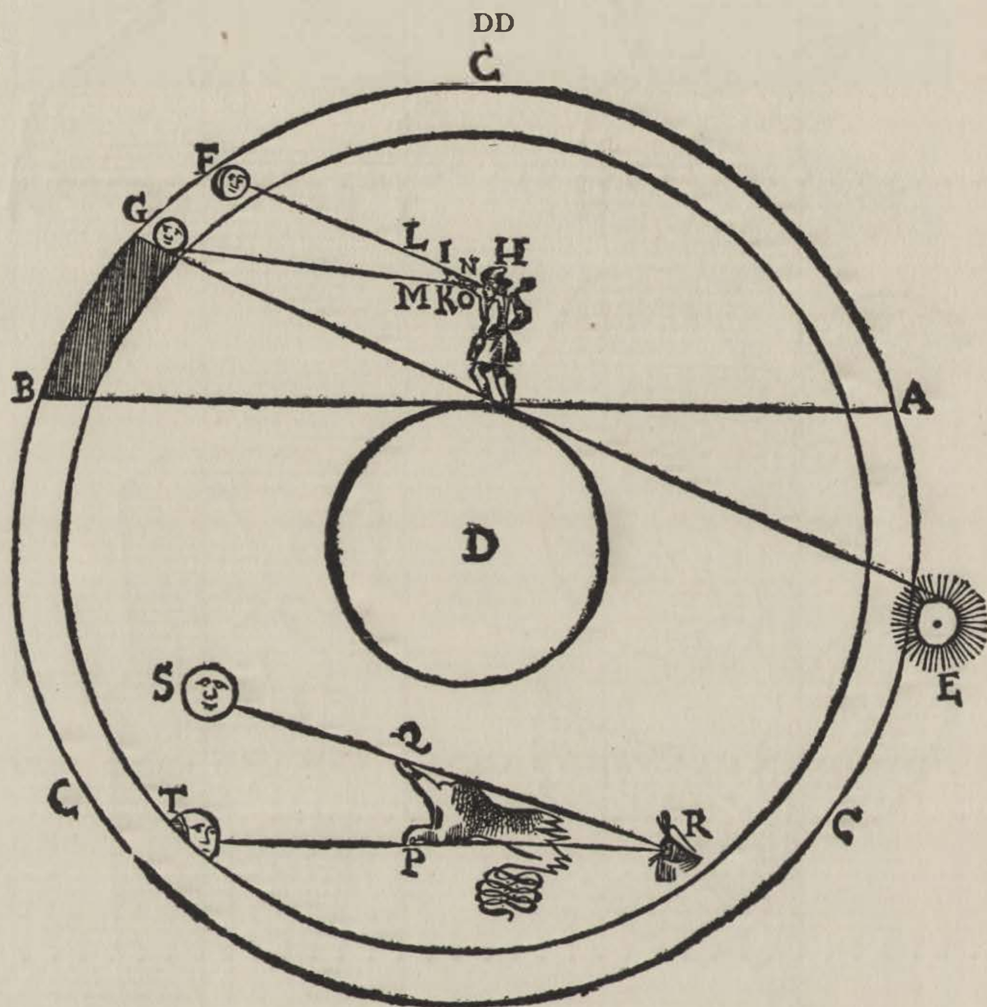
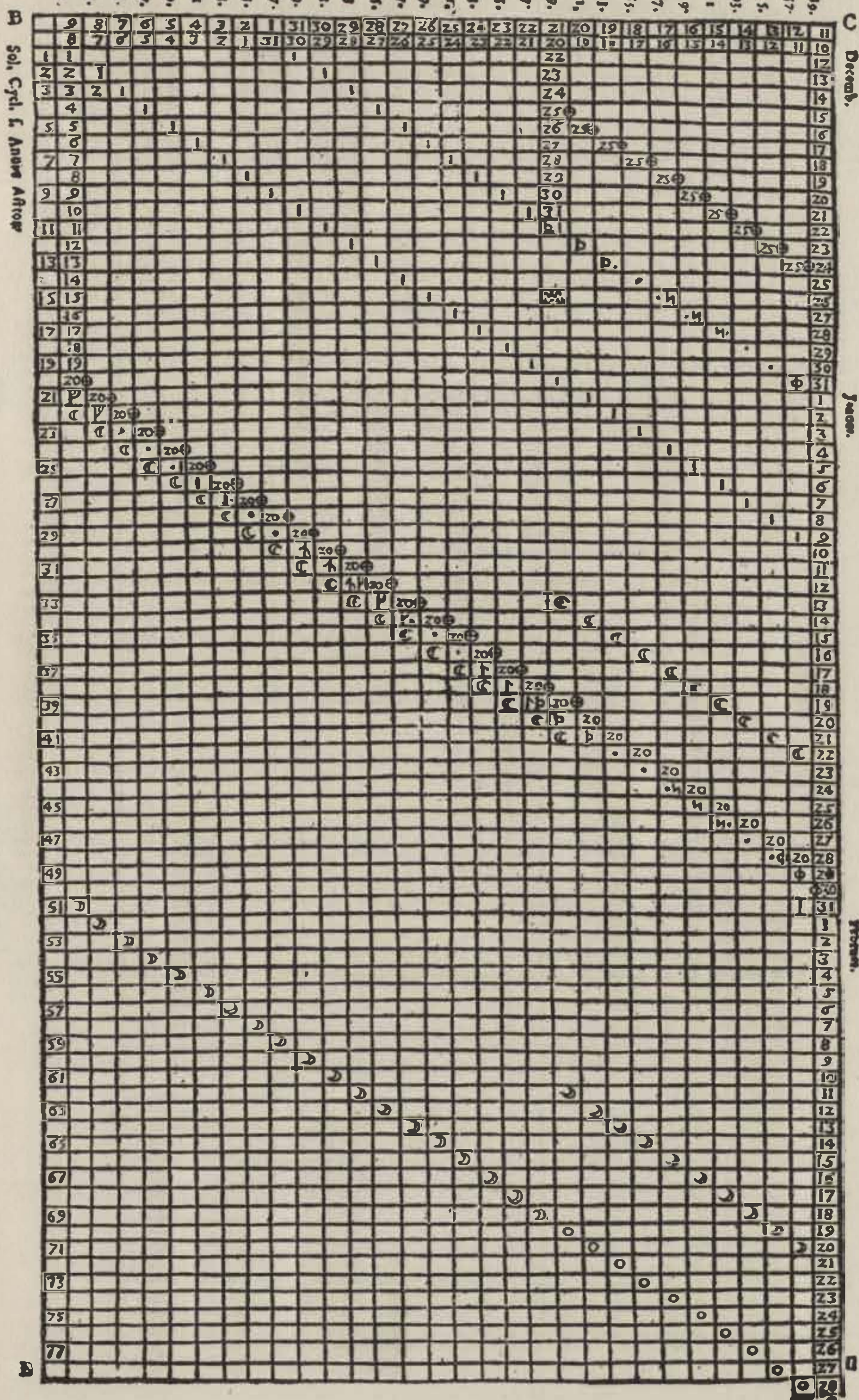

Fig. A.

|543 bis|

Fig. B.

Annor. decemnoval. num.

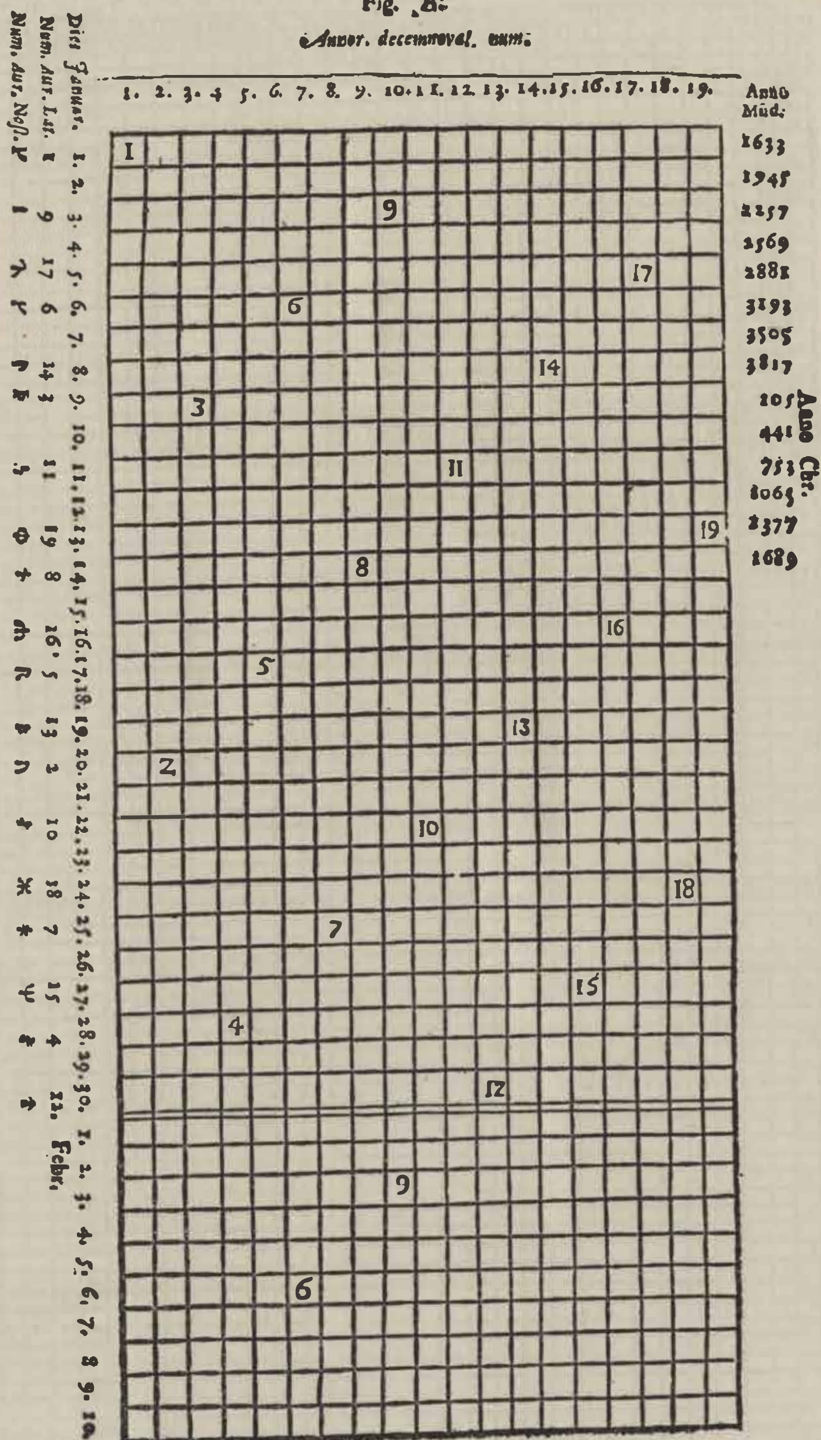

Fig. A. |544|

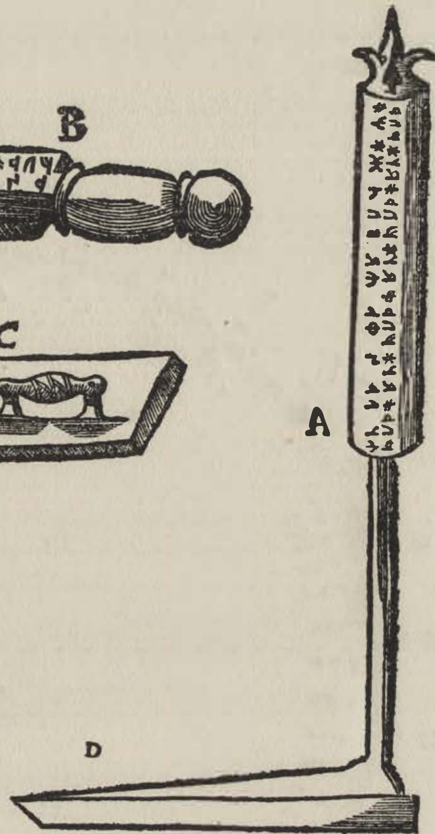

Fig. K.

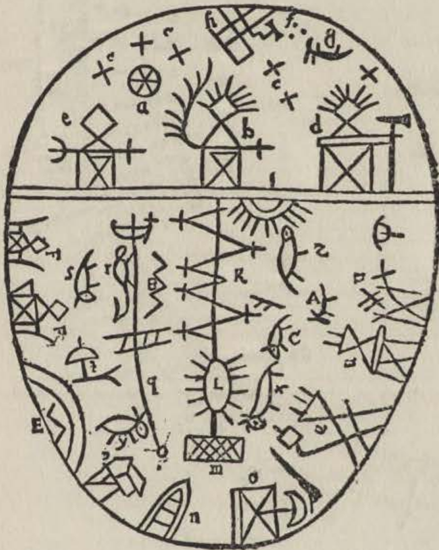
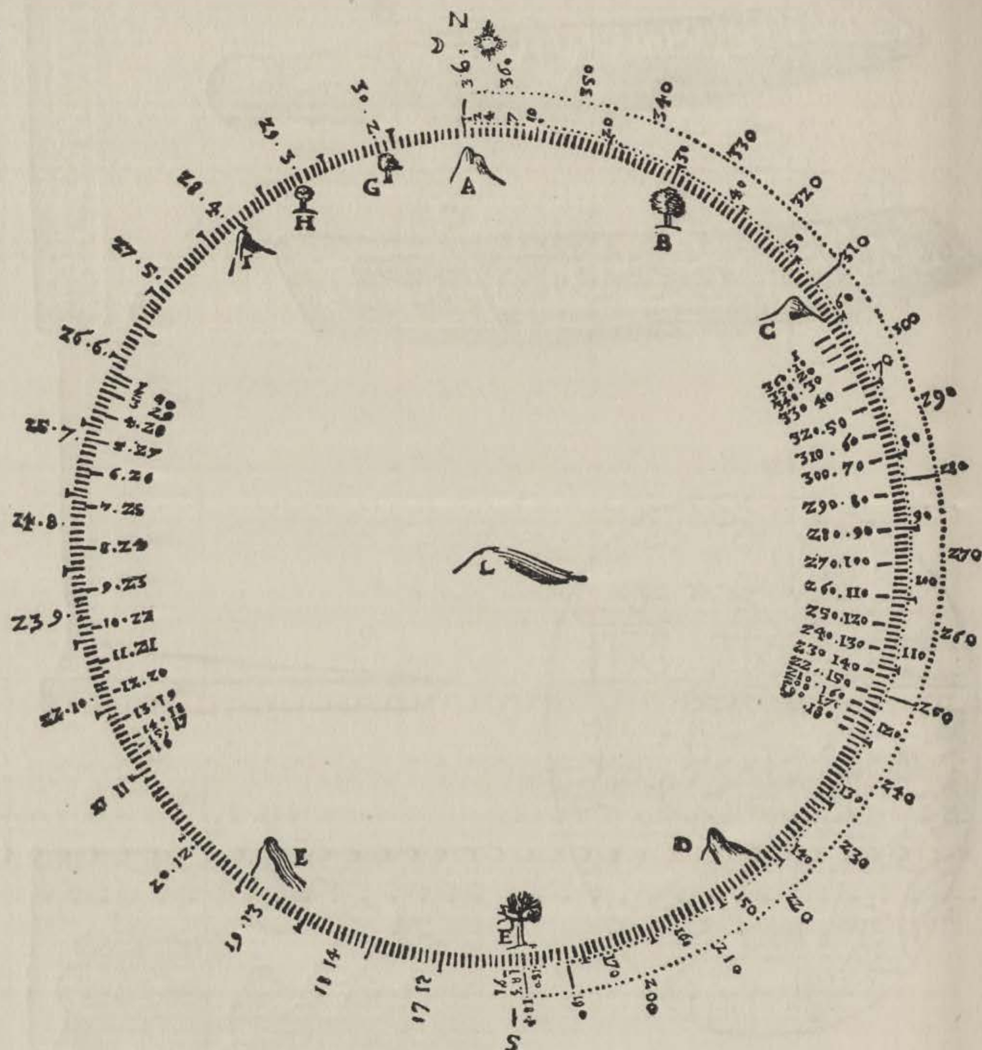

Fig. F. |544 bis|

|545|

aff des Åndrar eller Skijdor, som Edda i samma mythol: talar, och Resenius rätteligen sätt på Latin *Diana*. Ty bleff oc på Runstafwarna wid samma tijd affmålat en Fogel som ligger på Egg, see Col. *XX.* p. 166 [= s. 179] betydandes at ingen Fogel eller diur skulle om Sommaren skiutas medan de kläckte ungar eller aflade sina Foster, och åter om Hösten står en som skiuter en Fogel upp i ett Trä, eller en Hund effter en Hara, see Col: *XXII.* p. 168 [= s. 181] betydandes at det war åter loff gifwit at jaga uti 9 månar, alt in til wåren, på hwilcken tijd min goda Niord måste öfwergifwa Siöröfwerij och föllia sin hustru till skogz. Hundens bemärckiande hafwer och Vormius rätt förstått uti sine fastis Runicis l. 2. c. 5. p. 100. Detta är sedermera infört i de gamla lagar utaff Runstafwarna, at frå Leding til Bergning må eig Diur skiutas; det är från Wåren då man far i leding, det är Siöröfwerij och til des man berger Säden |545bis| må ingen skiuta något Diur, hwilcket sedan som Christendomen antogs, (såsom sees af K. Christophs Lagbookz M. S. den mig min käre Swåger Cl. Prof. Lundius länt) nemnes från Medfasto och til Olofzmässa, hwilket är något mera än 3 månar, effter såsom Medfastan går stundom längre fram, och stundom längre tilbaka effter Påskehelgens gång. Dedan är det och kommit i dhe lagar wij nu bruka, Bygningzb. Landzlag c. 23 'Från Fastogånge till Olofsmässo i thessom tijmom må engin effter Elghe fara.' Och c. 24. 'Ingen må i Skog annars Mans gånga, eller sielff sins effter Ickornom, Mård eller Lekatta för allahälgona daga.'

Och här aff är den Kongl. Skogzordningen giord och tryckt Ao. 1644. VI. punct. 'Til Högdiurs fällande så och Fogell skiutan och fångande, ware allom så Högom som Lågom förbudit, och betages ifrån Medfasto och in til Olufzmässa dag, så i dhet ena som det andra Landskapet, på dhet Diur och Fogell må hafwa tillfälle, fredat och obehindrat att öka sig genom Gudz wälsignelse i sin rätta och ordenteliga Leeketijd.'

Om denne Års deelning effter Jagar tijden, och Siöröfwerijs eller Ledings tijden, kan iag intet påminna mig läst hoos Grekerne, doch förfaller mig som iag någorstädes hafwer sedt om Diana at hon säyes utstådt 9 månar (*novem sustinuit menses*) nembl. i jagande.

XII. När nu Jorden Korngudinnan eller Isia (*Ceres* s. *Isis*) fick sin Man Solen igen, så höltz hennes Fäst tillijka med Månans, som wijst är C. 5. ifrån p. 221. till 234. och 264, 282, 283 [= s. 233—245 och 275, 290 f.]. Och henne til heder offrades en Galt uti fylle som och p. 213, 229 och 230 [= s. 226, 239 f.] och aff Herodoto p. 264, 296 [= s. 275, 305] wijst är, men serdeles war den af Miöl giord; ty Galten för sin Fetma war Solen til offer. Korngudinnan (*Cereri*) war ok samma Offer som sees aff Catone de Re Rust. c. 134 hwilc-

ken och giordes aff Silfwer eller Gull henne til ära, som Voss: Idol. l. 6. p. 153 aff Festo Pompejo indrager, säyandes: 'En Galt eller Grijs aff Gull eller silfwer giord kallades den, som Atejus talar, fast dhe intet woro ibland Offren (som med Blodzutgiutande rätt skedde) hwilka lijkwäl hade detta namnet, och den ena war aff Gull och den andra aff silfwer, hwilcka framhaffdes uti Korngudinnans Helg.'

See huru artigt detta instämmer med Juleskinckan och Julegrijsen aff Bröd bakat. Den gyllende Grijsen betydde Juleskinckan, den glimmande gyllende Solen til ära; Men dhen hwijta Silfwergrijsen Jorden til ära. Sedan war och Gåsen Jorden til ära offrat, medan hon är iblandh dhe heemtamde Diur, som blifwa endels qwar om winteren och följa Jorden, men Swanen war Solen och Winterens Fogel, emedan han reste aff med |546| Solen. See pag. 246 [=s. 257]. ty slachtade fordom wåre Fäder i begynnelsen aff Winteren när Solen bortgick under Jorden, en Gås, och sågo på des Bröstbeen, om dhet skulle blifwa god Winter, hwilcket ännu aff Gemene Man fåfengeligen skeer, fast det intet Jorden til ära brukas; Ty står och på Runstafwen p. 169 [= s. 182] uti Col: *XXI* och *XXIII* en Gåås, effter hwar och en Landskaps art i Nordan, när dhe miste Solen förr eller senare. Denne slachtas nu uti St. Martini tijd, och kallas S. Mårtens Gåås, hwijcken står på dhe Christnas Runstafwar på den 10 Novemb. see Col. *XV*. Detta hafwa och de Greker effterfölgt, såsom sees aff Cuperi Harpocrate p. 55. som indrager detta aff Aristide Serm. 11. säyandes: 'När iag war uti Thermis, så befallte Gudinnan Isia migh att iagh skulle offra henne twenne Gäss.'

Kattor war serdeles Jordens offer, effter Jorden här i Nordan gifwer mogen Säd på så kort tijd som Kattan bär sitt Foster, see pag. 240 [= s. 251]. Ty betygar och Edda att hennes wagn drages aff 2 Kattor. Lapparna som ey Christne äro, bruka än i dag Kattor i offer, see Scheff: Lapp: c. 10. p. 100. Dedan de Egyptier satt hennes beläte på sitt Spehl Sistrum, see p. 305 [= s. 313], fig. 39. Hundar war så wäl hennes som Solens och Månans Offer, hwar om tillförende talt är p. 234 och p. 331, 358 [= s. 245, 340 och 368]. Och war dherföre serdeles Hunden henne helig, effter Jorden med Disa gaff Jägarkonsten wid handen genom hunden, see p. 497, 534 [= s. 508, 545]. Detta brukade och wåre Schyter och Giöter i Thracia som Boschard i sin Phaleg lib. 1. c. 12 wijsar aff Lycophron v. 77 säyandes: 'Zerynthe dhet grufweliga Rummet, hwarest Hundarna Dian til ära offras.' Och aff Stephano. 'Zerynthus är een Stadh i Thracia, dher Dianæ Heksagytans offerrum är.' Och aff Suida öfwer ordet ἀλλ' εἴ τις. 'Der är och dhe Cappirs och Heksgautins helgedomar, och Zerynthes rum, der de offra Hundar.'

Men at de Greker intet wäl förstådt, hwar före Hundar henne offrades, synes aff en gammal Scoliaste till Lycophronem säyandes: 'De offra hundar, såsom Sophon säger: emedan hundarna med sit skällande skräma spöken bort.'

Men wår Disa i Stoorkyrckian uthuggen med en Hund som jagar, wijsar nogsamt des rätta betydning. Det och de Romarers beläte med en Hund wid sijdan betecknar, och här pag. 211 [= s. 223] fig. 35. een Hund på hwardera hennes Arm. Koor hafwa och warit hennes Offer, hwar om nogsampt talt är pag. 355, 356 och p. 530 [= s. 365 f. och 540], emedan Jorden som en Koo med sine Spenar, Floderna och der aff kommande Regn, heela Jordenes Säd och alla Diur bewatnar.

Hiortar och Reenar offrades mycket til henne, see Scheff. Lapp. c. 10. p. 115. Ty |547| sättes och på alle Jägares huus, och kringh hennes bäleten, Tempel och Altaren Rhen- och Hiorthorn, som sees p. 347 [= s. 355] *A.* och 212 [= s. 224]. fig 30. 31, det och än i dag på gamble Herregårdar, hwilckas Husbönder goda Jägare warit, än nu brukas. Och H. Ex. S. RijkzDrotzen Magnus Gabriel de la Gardie, på Wennegarn der Disa fordom bodt hafwer, och altijd på des Gård-byggningar fordom fram öfwer första ingången stådt Hiorthorn, lät han och sättia neder i Diurgården öfwer Lusthuset sådane Horn. Detta är och skedt aff wåre Scyther och Amaizor uti Asia som sees aff Occon: numism: f. 183. der Disa eller Diana står på ett mynt rijdandes uppå en Hiort, och här p. 211 [= s. 223]. fig. 35. uthi dhe Romares beläte står en Hiort på hwar sijda. Och såsom iag tillförende p. 440 [= s. 453] aff Pausania wijst at Dianas nampn som och heet *Thisa* är kommit til de Greker, så nämner och Valerius Flacc. en ort i sin l: 2. v. 7. säyandes: 'De Argonauters Skepp wille drunckna wid Dianas Thisas Tempel.' hwilcket somblige läsa *Pisas.* Men Alardus p. 113. i sine notis wijsar aff Apollonio at det bör läsas *Thisas*, såsom Apollonius skrifwer, och kan och sees aff Geographis, hwilcka nempna och hennes Bergh i Thessalia *Thissaris.* Hwilcket och kan aff andre Städers nampn sees, som här och dher effter henne nämde äro, dher om på sitt rum wijdare.

Huru de fremmande hafwa effter wår seed satt Hiorthorn kring Dianæ beläte eller på des Tempel, sees och aff Plutarcho i sine Romerske quæstioner p. 264. säyandes: 'Hwarföre tro dhe altijd sättia på Dians Tempel och huus Hiorthorn. Men på det som står på Aventinum Koohorn.'

Bockar offrades och henne, så wijda hon lärde Menniskian sigh föda genom Krijg, hwilcket elliest kom Thor och Baggen til Offers, der om talt är p. 499 [= s. 509]. Detta hafwa och de Greker effterfölgt, såsom sees aff Agathia: p. 40 säyandes: 'at dhe Athenienser när de gingo til krijgz, offrade de dräf-

flig många Bockar.' Hwilcket nogsamt wijsar att Bocken war Krijgetz kiänneteckn och affbild.

Jag påminner migh ännu ett nampn som wåre kallat Disa eller Dian, nembl. Berg-Asa eller Berg-Asia; hwilcket och är kommit til de Grekers öron, som sees aff Strab: Geogr: l. 14. p. 667 dher han Landskapet Pamphyliam uti Asia beskrifwer, som ligger under 37 elev. grad. och 65 middagzlin. wid pass, säyandes: 'Om en far up mot floden Cestrum in mot 60 stadier, så kommer man til staden Berga (Perga) wid hwilcken på ett högt Berg ligger Berg-Dejans (Dianæ Pergeæ) Tempel, till hwilcket Årligen ett stort samqwäm henne til ära komma.'

Äfwen så talar Mela lib: 1. cap. 14. 'Berga är en stad, oc är der Dians Tempel, hwilcken kallas aff staden Bergöya.'

Men uti Stephano de urbibus p. 542: 'Berga är en stad i Pamphylia der Bergasias Dei-|548|ans Tempel är.' Detta Tempel säger Cicero Orat. in Ver. 6. wara det helgaste ok älsta Tempel. Vossius öfwer Mel: p. 73. säger 'att han finner uti de bästa skreffne böckren at hennes nampn skrifwes Bergasea och ey Bergæa, ehuru någre hafwa Bergæa'. Men han tilstår 'at aff Berga kan man intet giöra hwarcken Bergasia eller Bergæsia'.

Denna de Lärdas Träta kan intet skillias utan dhet Giötiska Språket. Jag hafwer förr wijst p. 249. 439 [= s. 260, 452] att Dian kallades hos de Lärde på Latin *Montivaga*, det är en Gudinna som wandrar upp i Bergen, emedan hon war een Jägerinna, och dädan kallades Berg-gyntha och Berg-gydia på Giötiska, hwilcket är en Gudinna, Gynthe eller Gena, jagandes i Bergen, hwilcketz ursprung de lärde Greker och Latiner intet kunna finna i sitt Språk. Äfwen så lijtet kunna dhe finna Bergasias uhrsprungh; hwilcket är på wårt Språk ihoopsatt aff twenne ord, Berg som allom kunnigt är, och Asia en Gudinna. As och Asir wara een Gud, är wijst Atl: T. 1. c. 14. pag. 464 [= s. 291] och Asa, Asia en Gudinna, och Asynia en lijten Gudinna. Dädan månge Konungedöttrar och Drotningar i Swerige nämde äro. Såsom Asa K. Ilrades Drotning i Swerige i Snor: p. 28. Och flere sådane förnäme Qwinnors namn läses i Kungzsagorna, Snorrone och Ol. Magno och Adamo Bremense. Asa finnes på Runstenarna 107, 761, 146, 361. Asi 398. Asia 473, 642. Aosa 326. Dedan äre månge utsprungne och ihopsatte ord. Asmunt, Asmun, *Deorum Rex*, det är Gudarnas Kung. Run: 399, 83. 366, 399. 495. As-kin, *Deorum filius*, Gudz son, R. 29. As-biurn, *Deus fortis*, *Deus Vrsus*, en starck Gud som en Biörn, R. 19, 37. As-kyl, *Deorum fulmen*, Gudarnas Kijl eller Skott, R. 38, 291, 448, 457, 695. As-guter, Gudarnas Gud, *Deorum Deus*, R. 62, 371, 372, 389. As-sipa, Gudinnan Jorden, *Dea*

Cybelle. R. 134. As vaj, Gud helig, *Deus sanctus*, *Deus Vejo*, *Pluto*, *Iupiter Stygius*, R. 187. As-vider, Gudarnas motståndare, *Deorum inimicus*, R. 38. As-var, *Deorum custos*, Gudarnas förwarare R. 599. Asa-As, *Deorum Deus*, Gudarnas Gud R. 623. As-fri, Gudz Frid, *Deus pacificus* R. 612. As-mir, *Deus vir*, Gudz Man R. 601. Är således Bergasia bergens Gudinna som jagar och bor up i bergen. Och således kallades denne Dejan Berg-asia hoos dhe Pamphylier, icke enteligen aff Staden, hwilcken och hade sitt namn aff bergen, effter han låg högst uppå ett berg, såsom här i Swerje tusende byar der aff heeta när de liggia up i högden, såsom Berga, Bergby, Bergztuna, Bergsta, Berghem etc. utan egenteligen att hon jagade i bergen och war Bergz Asia eller gudinna; Och hafwa wåre Göter dijt fått denna Gudinna och sielfwa staden bygt, som sees aff Plin: l. 5. c. 27 säyandes: 'Berga är de Thracers stad uppå ett berg bygt i Pamphylia.' Och såsom allom kunnigt är at Tracernas eget land war intet i Asia, utan i Eu-|549|ropa hoos Scyterna, der Göterne sig först nedsatte, när de här uth ifrån gingo, in wedh Siön Euxinum, hwars Språk Cluverius ärkänner wara Scythiskt, såsom och desse orden Berga och Bergasia nogsamt utwijsa, så seer man klarligen aff Plinio att dhe denna Staden och Templet byggt Dejan Bergasia till ära. Detta ordet Berg på wårt språk hafwer sitt ursprung aff Berga, det är, förwara en tingh på een säker Ort; Dedan säya wij Berga in Säden i Ladorna, Berga sitt Skepp i Hampn, Berga sitt goda up i skogen och fasta rum, och dedan kallas höga Klippor Bergh, emedan man sigh tryggast kan dher bewara. Dedan Härberge, dher Giästerna och Reesande Personer sig hwijla. Och Bergzhum och Bergzhem, en By eller Huus på Bergen att beboo. Denna Giötiska betydelse, fast hon dhem Lärdom obekandt är i gemeen, så hafwer lijkwäl endast Plinius fått kundskap dher aff, såsom han talar i sin lib. 3. c. 17. 'Berghom (Bergomum) är ett ordh som uttydes betyda om dem som boo uppå Bergen.'

Om Plinius hade warit en Göte, så hade han intet bättre kunnat uthtyda Berghem.

XIII. Är nu således wijst aff wåras Skriffter och Gåtor, att wåra Fäder icke allenast trodt att Sohlen och Månan medh Jorden hafft sin första uprinnelse aff Ijsen här i Nordan, utan och Menniskians slächte, och dedan äro de kallade Ise-thussar, hwilcket alt och är igenom andre Grekers och Latiners Skriffter bekräfftadt, och dherföre wåre Fäder under Isis nampn, Jorden med Watnet, dyrckat som een Gud. Hwilcket Tacitus dhen serdeles om wåre Fäder skrifwit märckeligen bewitnar, säyandes i sin Germania c. 9. p. 613. 'En deel aff Swearna dyrcka Isin. Men aff hwad orsaak, och hwadan uhr-

sprunget är til dhenna Fremmande Affgudadyrckan, hafwer iag lijtet kunnat fådt kundskap om, medh mindre tecknet som hon målas med, lijkt een Bååt, skall bemärkia at hon är dijtförd.'

Och c. 39. dher han talar om dhen orten, som alle Kungar och under Kungar och hela almogen måste tilsammans komma til den Årlige stora Julhelgen och affgudadyrckan, der om widlyfftigt talt är Atl. T. 1. c. 24. p. 598 til 605 [= s. 374—379] och ingen annan war än gambla Upsala, så säger han: 'All deras Widskeppelse och affgudadyrckan pekar in på den orten, lijkasåsom Menniskian hade der sitt första ursprung, och dher skulle alle skapade tingz Gudh och högsta Regent hafwa sitt Säte; Men alle andre Land och Rijken wara dem underdånige och til lydno.'

Tacitus om han hade warit sielff en Swensk eller Giöte, så kunde han intet klarare skrif-|550|wa om Menniskiornas första upkomst här i Nordan effter wåras egnas Skriffter och Gåtor, än han här nu giör, fast dhe foro här utinnan wille moth dhen Helga Skrifft. Att Isis dyrckades aff wåre för en Gudinna som Tacitus säger, synes och aff åthskillige Runstenar, der de dödas Siälar befalltes i hennes Hand. Såsom Runsteen 42. Sig-gutr runa Sur-guter ristu giar disa hans. ther signi uta Is dita. i. e. *Sig-guter invenit. Sur-guter incidit monumentum uxori ejus. Illi sacrum fecerunt Isi Deæ s. omnium nutrici.*

Runsteen 570. Iuburn uk Ini riti idun iftir fadur sin. Þuli iuk runar þisi Isi Gud. i.e. *Iupiter & Iuno delinearunt lapidem in memoriam patri eorum. Þulir incidit literas Isi seu Isidi Deæ.*

Runst: 476. — — — Iadir stin disin iftir fasta sun Isa gud hilpur. — — — *Lapidem in memoriam Fasta filio. Isis Dea sit ejus adjutorium.*

R. 534. Stina disi raistu Gulfast fadur sin Hala, ok Vlmfr rista runir a Isa. i.e. *Lapidem hunc erexit Halfast patri suo Halæ & Vlmfr incidit runas (literas) Isi Deæ.*

Runst. 197. Vantyr lit risi stain — — — Isi — — — i. e. *Vantyr delineari fecit lapidem — — — Deæ Isi.*

Flere sådanne Runsteenar kunde man framdraga, men man hafwer allenast några til effterdöme indragit, och serdeles trenne allenast låtit utskiära, den ena som en Orm hafwer allenast uppå sigh pag. 542 [= s. 553] och dhe andra medh twå p. 347. 350 [= s. 355, 357]. Och emedan som wijst är Atl: T. 1. c. 38. p. 834 [= s. 526] och här pag. 509, 510 [= s. 519 f.] at Isin war den som första bokstaff fann uppå, ty står här och på den 570 och 534 Stenen, att Bokstäfwerna dhe woro helgade Isi Gudh, såsom dhes första Påfinnare. Sedan är här och märckeligit, att Isis namn skrifwes här Isi och Isa, och således hafwa

ok Grekerne i de äldste tijder när först denne Gudinnans nampn war här ifrån nordan kommen, det de senare förderfwat och giordt med flere stafwelser, som sees aff de Lärdas anteckningar til Fulgentium, dher så står uti deras indice: 'De gamle hafwa skrifwit Isis för Isidis och Isi för Isidi.' See, hwilcket rättare skulle wara wijsa nu wåre gamble stenar.

Wijdare ehuru Tacitus mechta wäl hafwer nu wittnadt att wåre Fäder dyrckadt Isin, så hafwer han lijkwäl farit will om des Båtz betydningh, såsom han och sielff tillstår, att han intet hade wäl fått någon kundskap om orsaken till hennes dyrckan, utan gissadt at Båten skulle betyda at hon skulle warit dijt införd, ty säger och Colerus reent uth öfwer Taciti ordh således: 'Jagh törs och min goda Tacite, lijka klok wara med de oklokaste i detta måhl. Jag hafwer sökt någon hielp i Plutarcho men fåfengt. Mon hon war derföre de Swears Gudinna, efter hon sades wara Mercurs dotter? men hwem skulle det oförståndiga Folcket sådant uppenbara.' |551|

Om Colerus hade alt wettat hwad i denne och den förre Atlantices deel är talat om wåre Fäder, Gudar, och kunskap om Himmelen, Solen, Månan och Jorden, och des natur och Wäsende aff wåre Fäders Skriffter och Runstenar, och hwad de Greker och Latiner skrifwit om wåre yfwerborne norske Scyther och Göter, så hade han wist annat omdöme om dem giort, än kallat dhem oförståndige, der Homerus, Plinius, Herodotus och andre kalla dem de klokaste, rätträdigaste, försichtigaste, och Plutarchus at man här mehra lärde om himmelens lopp på en måna, än hos andre i långan tijd. Elliest hwad Båten anlangar, som Tacitus gissar skulle hafwa betydt, att Isa war genom honom inkommen i Swerje, såsom de andre och uttyda om hennes beläte i Egypten, att hon dijt kom seglandes, så är det intetdera aff wärde, utan det betydde at hon war första Skeps påfinnare, som och aff Grekernas skriffter är wijst pag. 502 [= s. 513] och derföre bär hon och honom uthi dhen Runsteen p. 348 [= s. 356] lit. *A.* på sitt hufwud, effter som Ijsen är första Skepp. Ty kallas dhet och Jordens och wattnetz mössa, hatt, täcke, Broo och Himmel, som sees aff Scalderne och Edda i Isis kienningar pag. 349. Och derföre rätteligen målat hennes Båt ofwan på Hufwud, effter belätet sielff skall betyda Jorden med watnet, hwilcken Ijsen med snön om winteren ofwan uppå alt öfwer alt betäcker. Der til med at beteckna, det både Solen, Jorden och Månan alle äre utaff Ijsen, som är det första Skep, och betydde watnet, födde, och sitt ursprung hafft; ty målas Solen och Månan under 2 Mäns beläten, och Jorden under Oxen uti en Båt eller Ijsflaka stående; (ehuru under Oxen förstodz, när han allena målades, både Solen, Månan och Jorden) såsom sees aff Schefferi Laptrumma cap. XI. p. 128. här p. 277 [= s. 287] fig. *E.* lit. *O.* och Muriks Laptrumma

p. 280 [= s. 289] fig: *L.* lit. *U.* hwilcka instämma med dhe Egyptiers Figurer i Pign: Mens. Isiac. pag. penultima och här införd p. 350 [= s. 357]. Ehuruwäl deras är mycket bättre utsmyckat och rijtat, såsom alla konster är skedt i werlden, hwilcka när de äro aff de äldre tagne, så hafwa dhe yngre altijd något på dem tillökt och förbättrat. Uti samma målning sitter under *B.* Osir eller Solen med sitt roor eller styre, efter Solen säjes styra heela werlden; igenkännes och der aff, att på baakstammen står een Orm, som Pignorius will, men wåra uttyda en Eldzlåga som altijd finnes på Osirs hufwud uti Mensa Isiaca, och med Solens boll der öfwer. Widh *A.* står Isis Hår. Under *G.* står ett beläte med Månan på Hufwud, att igenkänna månans affbild. Ehuru Pignorius menar dhet wara Isis, men i detta rum är det intet, ty Isia är Jorden. Under *C.* är Oxen som i detta rum betyder Jorden, ty står både fram för som baak effter honom ett Kornax, betydandes Jordens fruchtsamhet. Och såsom desse alle tree stå på en flotta eller ijsskep, så betyder det, dem alla aff ijsen och watnet sit ursprung hafwa, som widlyffteligen wijst är. Utaff alt detta som i dhenna och den förra delen är nu wijst att wåre Fäder de trodde menniskian som och Tacitus bewitnar, först här i nordan |552| wara skapat, och Satur med sina 3 söner alla andra Gudars Fäder, wara här under Nordiska Wändepuncten födde; Ty säger Fulgentius i sine Gåtor rätteligen l. 1. c. 2. pag. 32 om Satur: 'att han war Pollucis Son.' Hwilcket han straxt pag. 35 uttyder, säyandes: 'Satur war Pollucis Son, dhet är Nordiska Wändepuncktens Son.'

Hwarföre och Hesiodus, Homerus, Orpheus och alla Poeter beskrifwa hans Fädernes land, aff Kölden, Mörckret, Solens borttawarande, Ijshafwet, Norrstiernan, och flere sådanne tecken här i Nordan, som widhlyfftigt wijst är. Hwar uthaff man kan förstå och see, huru Nonnus hafwer blandat dhenna wåre Fäders mening medh dhen Heliga Skrifft, som sätter Menniskians skapelse i Söder, när man läser hans MA. dher han således beskrifwer Saturs Säte eller Stad Beroæ i den 14 Wersen: 'Beroe Stadh är Lijffzens kööl och uhrsprung, Kiärlekens Hampn wid hafwet, beprydd medh många Holmar, wäl utstofferat, hon är intet een Rygg aff ett lijtet Nääs, uthan är ett långt Näs, som emellan twenne Haaff uthsträcker sin långa Hals, och dehlar så på både sijdor Haffzens Wågar, hwilken hafwer många stora Skogar under dhen mörcka Östan Lufften, som inbegrjpes af de Assyriers Libanons skog. etc.'

Näst för desse Werser skrifwer han om dhet sköna Wijn, som wäxer på Libanons Skog, så och Landetz Fruchtsamheet i alla tingh, som och sannt är. Men han är i detta måhl bedragen aff ordet Beroæ; Ortelius i sin Thesauro Geographico talar således: 'Jag finner 3 Städer med detta nampnet, men till Bookstäfwerna på åthskilligt sätt skrefne. Somblige läsa Berraja, andre medh

ett R. Beroen, andre Beroe och Borea, såsom Stephanus och Antonius det hafwa. Den första staden som det nampnet bär, ligger i Syria uti landet Cyrestica som Ptolomeus skrifwer, emellan Antiochiam och Hierapole, en dagzreesa från hwardera staden, som Procopius skrifwer uti 2 Persicor. Aff hwilcken man kan rätta dhet Ptolomeus farit will uti sin Asiæ 4 Tafla. Denna heeter i dag Aleppo eller Gallebium, såsom Zonaras, Choniates, Cedrenus och Gyllius skrifwa. Jus Orientale nämner det Berrocha och Chalebo. Dhen andra Staden är i Macedonia wid detta nampnet, uthi Lanskapet Emathia, som sees aff Plinio, Ptolomeo och andre. Denna kallas aff Leunclavio Boor. Den tridie Staden är i Thracia.'

Aff desse 3 hafwer Nonnus aff willfarelse tagit dhen som ligger i Syria öster om Libanons Skoog, som kan sees aff Ptolomei |553| och andra gamla Taflor. Uti Ptolomei 4 Asiæ Tafla finnes hon wid floden Euphraten wid 36 elev: gr. och 71 Middagl: hwilcken här kommer så wijda öfwerens med Nonni beskriffning, at det är ett skönt land, som än i dag aff des Folckrijke Stad, som räknas ibland de aldrastörste i werlden, slutas kan, men i alt annat är hon emoth Nonni beskriffning, som säger at hon ligger wid stora hafwet, med många holmar ombegrijpen, och des Näs eller land skiuter sig emellan twenne stora Haaff. Hwar utaff man uttryckeligen kan see, at han hafwer blandat denna *Beroa* eller *Borea* som de andre hafwa, med wår Borea, som är Bore eller Saturs stad och rijke mitt under nordan (dedan nordanwädret är kallat aff dhe Greker *Boreas*) hwilcket denna beskriffningh alldeles tillkommer, som widlyffteligen wijst är aff Platone, Plutarcho och andre uti Atl. T. 1. c. 7. 8. etc. Sedan dher utaff att Nonnus sielff strax gifwer andre teckn wid handen, när han beskrifwer Saturs sons Neptuni säte wid samma Stad, säyandes v. 36. 'Uti dhet Norska Rijket, hwarest Landet sträcker sigh i nordan med en lång buuk emellan diupa Hafwet.' See detta stämmer in medh det förra wårt Sweriges nordiska långa näs, rygg, hals eller Buuk som sträcker sig emellan det diupa wester- och österhafwet. Sedan säger han i 67 Wersen: 'Dhenna Staden bygde Satur aldraförst effter sin Hustru Frejas inrådande.'

Hwarest både Freja först bodde och sit ursprung hade, nemligen här i nordan, är endels wijst p. 42. 54 [= s. 57, 67]. Huru många rum och säten här i Swerige äro nämde effter Bore s. Satur är intet rum att alla upräkna, hwilcka således skrifwas. Boröön, Borje, Boroe, Boresta, Boreby, Borsäter, Boretuna, Borum etc. Men det är märckeligit, at första Ting och Tingzplatz som om Året hålles effter Julfästen, är Börje Ting i Ulleråkers Häradt, dher och Upsala Kungar fordom waldes uppå en äng, och dedan

sades at Bore war första lagz stichtare, det och Nonnus i den 174 versen säger, aff Bore äre alle Lagar kring Werlden uthsprungne.

Wijdare säger Nonnus uti sin 83 v. 'at Bores säte eller stad war förr giord än Jorden war till.' Dhetta är en underlig Gåta. Det woro at byggia Huus oc Taak utan grund, Skep utan Kiöl. Men see huru artigt dhenna gåta skall få uplysning aff wåras Gåtor. Bore eller Norvi dhet är Nordan, sades wara Nattens Fader, hwilken Kiärleken Nagelfari tog till Hustru, och födde Öde, och sedan medh Anar Jorden. Altså seer man här fullkomligen wår Gåtas uhrsprung, at Saturs säte war Boreas eller Nordandelen under Himmelen, der mörkret är, och war äldre än Jorden, som widlyfftigt förklarat är. Och såsom hoos oss Natten med Mörckret höltz för den första Gudinnan, hwarföre och wåre alla sina Årstijder begynte räkna aff den långa Natten. Så hafwa de Egyptier låtit sig fixera aff wåre Fäder, och kompne till at dyrcka mörckret, som sees aff Plutar. Isid. p. 369. De dyrcka Bluten och Mörckret. Ehuru hoos dhem ingen sådan mörck natt någonsin är. |554|

Huru som Menniskian sielff upwäxte wid denne Boreæ säte, säger han uthi den 50 vers: 'Här bodde först Menniskiorna lijka gambla med Morgonrönan. Hwilcka Jorden födde aff sig utan Gifftermål, ja födde Barn utan Fader, utan moder, utan aflande, hwilcken Watnet med wärman som kom uti Lufften födde aff sig, som ett lefwandes Foster, genom den hafwande Dyn eller Gyttian.'

See huru detta instämmer med wåra fäders Gåta, indragen pag. 457 [= s. 470] dher Wärman kommandes från Sunnan, upsmelte Ijsen till Wattn, och födde Ime Jotum. Wijdare kan man see att Bore stad är ingen annan, än Boreas Nordandelen aff Swerige, emedan han alla Gudars ursprung dhen tillskrifwer med alla wåras och de Grekers Poeters öfwerens stämmande, säyandes i 143. v. 'Beroe är Lijffzens Källa, alla Städers Amma, alla Konungars ursprung, lijka åldrig med Werldens begynnelse, der Mercur hafwer sitt säte, all Lag oc Rätt hafwer sitt ursprung, der Lust oc Glädie wanckar, Venadis hafwer sin boning, Baggen sitt Kongzsäte, och Diana sina boningar, Niordiernas Siögudinnornas tillhåll, Thors Rijke, Mars Krijgzhieltens håff etc.'

Än ett teckn gifwer han dhenna stadz ställe aff Ogges-aa (*Oceano*) under Westerhafwetz nampn, och des Källors ursprung i den 150 v: säjandes: 'Beroe som är Oggeans stallbroder, hwilcken den bebyggde wid sitt säte, der Källornas ursprung är.' Hwilcket jemföres med det som är talat pag: 473. 474 [= s. 484 f.]. Än wijsar han ett teckn til dhes säte aff Disas Näät, säyandes uthi 230 v. 'Beroe wäxte till aff sin stallbroder Diana, som tog sin Faders Jägare Näät bort.'

Än gifwer han ett teckn, som instämmer med Lockes eller Saturs wåning,

den wåre Scalder med Edd. Myt. beskrifwer under 4 ypningar mot de 4 wäder, som G. Upsala Tempel är, dhen Nonnus under Harmoniæ lijka affmålar, säyandes uti den 278 v.: 'Hon bodde uthi thet huus som war lijkt giort effter werldsens fyrhörnuta skapnat, hafwandes 4 fasta portar, moth de 4 wäder.'

Hwilcka han sedan upräknar Östan, Westan, Sunnan och Nordan. Synnes så aff alt detta hwad Nonnus aff wåras Fäders gåtor, och wårt land Borea och Rijkes lägenheet, och Gudars upkomst, tagit hafwer, och blandat med Beroes beskriffning uti Assyrien.

XIV. Wij williom nu komma och wijsa genom hwilcka Personer eller dhes nampn Jordens dyrckan är kommen till dhe Greker, Egyptier och andre. Många Grekers och |555| Latiners Poeter tillstå, att Jo Inachörs dotterr, som och kallades Isia, hon bleff wänd i en Koö, och under hennes nampn wardt jorden dyrckat och hon förder til Egypten, men födder här up i Sweriges Norska Rijkes deel, ofwan floden Jo, som aff henne fick nampn, och landet kallat Jaoms land, dhet som aff Statio, Ovidio, Arnobio och andre är wijst p. 394. 478. 479 [= s. 405, 489 f.] hwilcket och klarligen aff Stephano bekräfftas, säyandes pag: 317. 'Jama och Jæmi är ett Scytiskt Folk.' Och dedan äro dhe nampnkunnige Siöröfware i Östersiön komne, som wijda kringh Werlden foro medh Siöröfwerij, nembde Jaoms wikingar, hwilcka satte sigh både i Pommern, Swerige, Norrige och annorstädes uti Wijkarna, om hwilcka läses i Kungzsagorna, Snorro och åthskilliga wåra Historier och Scalder. Men dhenna Jo Inachörs Dotters reesa till de andre Orter, beskrifwer ingen bättre och widlyfftigare än Æscylus i sin Prometheo. Hwilckens förnämsta ord wij willie indraga, och först tilsee hwar Poeten han dichtar Fromader (*Prometheum*) sittia fången och bunden, som wjste Jo föråth hela hennes widlyfftiga reesa, och hwart hon omsijder skulle stanna. Dhet är allom kunnigt aff de Grekers och Latiners skriffter: 'at Fromader när han stulit Ellen aff Jofur, bleff han genom Volcer bundin och fängzlat uti berget Caucaso, som låg i de Scythers land', som Apollodorus de Diis l. 1. c. 7. p. 22. talar, hwilcken gåta, hwad hon betyder, skall förklaras, när man kommer om hans Embete at tala. Men de Lärde twijka, hwarest detta Berget Caucasus, som Fromader war, låg, antingen nedre i Scythia, emellan dhet Euxiniske Hafwet och det Caspiske, eller längst up i nordan; Orsaken till dhenne twijkan, hafwer dhetta ordet Caucasus dem gamblom förorsakat, som är ett Giötiskt eller Scytiskt Ordh, och tillkommer alla berg, som stiga högt aff Jorden. Plinius l. 6. c. 17. p. 330. säger: 'Berget Caucasum kalla Scytherna Graucasum, hwilcket betyder ett bergh grått aff snön.'

Här är artigt at märckia, det Plinius icke allenast fått rätt kunskap om Grau-

cases betydningh på Giötiska, utan och sielfwa arten, huru detta ordet hoos dem skrifwit är. Det är wijst pag. 67, 408 [= s. 80, 420] att alltijd hoos wåre Fäder utom som innom land, det alla Runstenar uthwijsa, så äro altijd dhe orden som wij nu och fordom uttalat genom *oo* eller *åå* skrifwit med *au*, och således det wij nu kalla grå, det är hwijt, är fordom skrifwit grau, såsom en Gubbe som har hwijta Hår, kalla wij grå-hårig, hwijta Stenar och Bergh kalla wij Grå-steen och Grå-berg, men i gambla Swenskan, och såsom dhe än i Dalarna och Normanlandh tala, heter dhet Grau-stain, och Grau-barg eller Grau-biarg och Grau-hari. Case är Berg hoos oss. Dedan äro dhe stoora Casar aff Steen och Trä upresta på Bergen, således kallade att itända och gifwa tillkiänna när Fienden syntes nalckas Gräntzorna. Dedan Casse-vari, dhe som wårdade Casarna, eller höllo |556| wård på Bergen, see Atlant. Tom. 1. cap. 24. pag. 584 [= s. 366]. Men Gau-Casar dhet är ihopsatt aff Gau, det wij nu nämna Gio, Jordenes nampn, och Casar, Berg, dhet är Jorde Klippor eller Jordennes Berg. Är således begge både *Caucasus* och *Grau-casus* Casus Genetivus, der aff Grekerne giordt sin Nominativum *Graucasos* och *Graucasus*, eller *Caucasos* och *Caucasus*. Och kom således detta nampn intet det Berget allena till, som låg in till Caspiske Hafwet, utan alle wåre Norske Bergh, serdeles dhe som äro om Winteren hwijta aff Sniön eller aff grå Klippor ihopsatte. Dherföre och flere wåre Scythiske Berg således aff dhe Greker och Latiner kallade, som sees aff Amm: Marcell: l. 22. p. 151. säyandes: 'Floden Tanais som hafwer sitt ursprung aff Caucasi Klippor, löper genom stora krokar, och skillier Asiam ifrån Europa.'

Ptolomæus och andre säya denna Floden komma aff dhe Riphelske Bergen, ehuru hon aff inga Berg kommer, som wijst är Atl: T 1. c. 25. p. 656, 661 [= s. 412, 416]. Men de äro bedragne aff Ordet *Tanai*, så wäl som *Caucaso*, emedan Tana är ett Giötiskt Ord, betydandes alla floder, som äro stora och giöra stort fall och Daan. Ty är Danna, Tana flod, som kommer aff wåre Riphällar, öfwerst i Lapmarcken, som wijst är i samma rum, dhen och här pag. 480 [= s. 491] kallas Tanaråå (Tænaros). Och dedan hafwer Dionysius rätteligen i sin perieg. v. 1134. skrifwit: 'Men Caucasus han är under Norska Wändepunckten eller Carlwagnen.'

Och här aff hafwer Melas l. 1. c. 19. p. 23 beskrifwit, at de Caucasiske bergen binda sig hop med de Riphelske, och Sabel. l. 3. p. 264. 'Caucasus han böyer sig till Riphelske Bergen.'

Ty sluter och den gamble Poeten Æscylus klarligen aff dhet Samtaal som Fromader hade med Jo, och hennes Reesas beskriffningh, att Fromader intet satt bunden i dhet Caucaso wid Caspiske Hafwet, utan här längst i nordan,

säyandes således i sit förtal. 'Man moste intet sättia Fromader wara bunden wid det Berget Caucasum, som man så gemenligen kallar, utan uti ett Berg aff Europæ deel, widh dhet stora Westerhafwet, såsom man kan sluta aff Fromaders taal han hafft hafwer till Jo.'

Detta hans taal införer han således i des 677 vers. 'Du Jonachors dotter hör grant till hwad iag tig förtälia will, och giöm dessa ord rätt wähl, på det du må weta huru wijda du i werlden skall fara omkring, och hwarest du medh din Reesa stanna skall: här ifrån skall du först resa i Öster moth Solens upgång öfwer willa Berg, Skogar och Ödemarker.'

Såsom nu wijst är att Caucasus är den ytterste Bergudd i Swerige under 69 högdz grad. emellan 38 och 44 middagzlin. dher |557| Tana eller Tanaron utflyter, och der Jonachör emellan Tanaran (*Tanara* s. *Tænarum*), Galle flod (*Gallum fl.*) och Jo flod (*Io fluv.*) hade sitt säte med sin dotter; så wijsar nu Fromader at hon skulle resa i öster, hwilcken wäg war den allgemena som wåre Fäder foro igenom Riphelstigen, så offta de drogo åt Grekeland, Persien, Meden eller Indien, genom dhe willa ödemarker och stora floder Wolga och Tanaim i Ryssland, den och dhe Argonauter foro fram igenom, hwilckens stora Skogar äro p. 458 [= s. 470] beskreffne, och finnes uti Tab: 2. Atl: T. 1. och c. 26. p. 668 [= s. 420]. 'Der (säger Fromader) skall du komma til de Schyter som bruka mycken Boskap, och boo uti willa marcken under bara Himmel, hafwandes sit hemwist på sina wagnar, oc goda skyttar, hwilcka du skall undfly, och taga din wäg in til dhe stora bergen, som liggia in wed ett Haff.'

Desse Scyther som hade intet annat hemwist än sina wagnar, woro de som suto widh Tanaim i Ryssland och Volga under 50 elev. gr. och emellan 60 och 80 middagl. hwilcken ort nu Tattarna beboo, effterfölliandes Scythernas sed som der förr bodde, och effter landzens art bruka samma seed att äta, liggia och sofwa i sina wagnar, och äga intet andra huus som kan sees aff Blaus Atlant. Vol. 2. hwilka dem hafwer på Rysslandz flodz Wolgas Tafla p. 37. rätt affmålat. De bergen som Æscylus beskrifwer wid hafwet, är nu dhen andra Caucasus som låg emellan Euxiniske och Caspiske Hafwet, hwilcket kan förstås aff de effterfölliande orden, der Fromader wijdare talar till Jo således: 'På wenstra handen boo Chalybes de som arbeta i jern, hwilka du och moste undfly, ty dhet är ett grymt Folck, och inga goda gästgifware. Tu skall och komma til den strijda oc grymma floden (Phase flod) som hafwer der aff sit nampn, den du ey moste fara öfwer, ty dhet är intet tryggt för än du kommer til Caucasum, som är det högsta berg öfwer alla, der floden hon hafwer sitt ursprung.'

Chalybes äro twenne slagz folck som bodde in wid Caucasum, dhet ena slaget hade sitt säte ibland Amaizorna, som bodde söder om Euxiniske hafwet, emellan 60 och 70 middagzlin: 43 elev. gr. om hwilcka Herodotus talar. Och dhet andra som bodde på wenstra handen om dhenne Caspiske Caucaso, såsom Æscylus här dem beskrifwer i anseende till Fromader och Jo, som woro up wid dhet nordiska Caucaso, ty då är denne Caucasi högre sijda moth Euxiniske hafwet, och wenstra sijdan mot Caspiske hafwet, hwilcken bergz sijda alt in mot Persien här och der gifwer skiönt Jern, som Olearius i sin Persianiske resa berättar p. 492. och i sin Tafla p. 542 widh Staden Masula hwarest desse Chalybes suto emellan 75 och 80 middagzlin. och 45 elev. graden. Wijdare beskrifwes Jos resa: 'At hon skulle reesa öfwer högsta Bergzklinterna (Uthan twifwel att undfly flodernas swårheet som äro wijdare och starckare nederåt än deras Källor [558] äro up i bergen) och wijka sedan söder åt: til des hon kommer til de Amaizors säte, som pläga strijda med Manfolcken, som fordom hafwa bodt wid floden Thermodon och i staden Themiscyra.' Wid 65 middagzlin. och 44 elev. grad. 'Hwarest är det skarpa Salmydesseæ näs, der Skeppen offta blifwa skadde.' Hwilket ligger mera i wäster in wed 55 middagzlin. och 44 elev. grad. sedan synnes Jo wara wäderdrifwen medh Sunnanwädret in till Mæotiske Träsket som flyter in i denne Euxiniske Siön, hwars strander Jo alt hafwer följt åt, säjandes: 'När du kommer uti Mæotiske Träsketz sund, som kallas dhe Cimmers näs, så moste du dristeligen fara der öfwer, hwilcket sedan skall hafwa hoos effterkommande namn aff din färd. Ty sundet skall kallas aff dig Koosundet', emedan såsom Jo sades wara wänd i en Koo, som förr är omtalat. Widare säger Aescylus 'Men när tu nu hafwer öfwergifwit Europæ landzändar, så skall tu komma till Epirum uti Asia.'

Denne Epirus är åtskild ifrån dhen, som låg i Græcien, som sees aff Ortelio och låg emellan 36 och 43 elev. gr. emellan 55 och 60 midd. lin. När Jo hade hördt om en så lång reesa ifrån sit Fädernesland berättas aff Fromader, och den swårheten hon uthstå moste, ropar hon i den 715 v. 'Hoj, Hoj, Hoj, iag stackars Menniskia.' Der på swarar Fromader och säger: 'Du skrijker oc jämrar dig jämmerligen, hwad tro du skall giöra, när iag säger dig hwad mehra ondt du utstå skall.' Der på införer han heela Chören eller Allmogen tala: 'Hafwer du kiäre Fromader ännu att förkunna henne om mera ondt': (hwar på han swarar:) 'Ja wisserligen om de swåra Stormer hon uthstå skall i Hafwet.' Der på ropar Jo, alldeles effter wåre gamble Fäders sätt, att för än dem skulle gå någon stoor nöd och trångmål uppå, så wille de störta sig uthföre Ätstapelen, såsom sees aff Götrikz Saga, och Atl: Tom. 1. c. 9. p. 422 [= s. 264] säjandes: 'Hwad gagnar mig at lefwa, kasta mig hellre ut-

före aff denna klippa, at iag må störta halsen aff mig, och blifwa frii från detta onda.'

Men Fromader sedan han länge hafwer talat med henne, och hon begär ytterligare weta sanningen om sin resa, begynner han korteligen den uprepa längst under nordan, och sluter der hon skulle omsijder stanna, säjandes uti 760 v. 'Dig Jo skall iag uthsäya denna widlyfftiga resan, den du granneligen minnas motte. När du kommer till yttersta hafwet, der jordenes ända är, uti öster mot Solenes upgång, der du far öfwer ett haff, til des du kommer til dhe Scythiske Gorgoners land, der dhe 3 swanhwijta långlifwade Jungfrur boo, |559| som hafwa allenast et öga tillsammans, och en Tand, hwarest Solen och Månan dhem aldrig skijner. Hwarest 3 Systrar med Ormhår boo, de förtreteliga Gorköner, dhem ingen törs see uppå som wjll behålla Ljfwet. Men du skall höra uppå ännu en swårare händelse. Achta dig för Jofurs Hundar de Gripare. De swåra Siöröfware, och dhe enögda Arimaspers Krigzhär, som boo in wedh Bluters glimmande Glijssiö. Alla dessa skall du fara förbij, och genom många stora Rijken resandes, skall tu omsider komma till dhe swarta Murianer, der Solens Källor äro, och dageligen gå up, der de Æthiopiske floder äro, och til de berg der floden Nilus hafwer sit ursprung, hwilken skall föra tig tillbaka till en trekantig öö i floden Nilo, der du skall nedersättia ett Folck at landet beboo.'

Aff detta härliga rum så och det förra, seer man nu klarligen, huru Jo är rester längst utur nordan, och längst i Söder, och just i ordning effter alle landskaps lägenheter, från Nor til Söder, alldeles nästan som de Argonauter foro från Söder till nor, eller wåre Giöter, som Iornandes talar, från nor i söder, som uti deras uttog wijsas skall. Allenast willie wij här wijsa, huru dhe senare Lärde farit will om de Gorgoners säte, twert emot wåra och de älste Grekers beskriffning. Först gifw[e]r han wårt Nordiska rijke det teknet, som Tacitus med andre tala, och kallar det Jordenes ända, see pag. 19. 27. 47. 45 [= s. 34, 42, 59, 61]. Sedan ställer han Jos reesa i öster, såsom han i dhes förra taal till henne sagdt hafwer. Sedan beskrifwer han de Gorgoner aff dhesse teckn, nemlig först aff deras Fädernes bygd, at de woro Schyter; detta ordet står i några editioner *Kistinas*, men Henricus Stephanus wijsar i sine anteckningar utgångne Ao. 1557 at i de andre M. S. står *Scythinas*. Finnes och ingen sådan skrifft eller Folck aff *Kistiens* nampn hoos dhe andre Lärde. Dhet andra tecknet gifwer han dem aff deras långleffnad, hwilcket alle fremmande gifwa dem Norskom, som wijst är Atl. T. 1. c. 9. p. 420. 423 [= s. 263, 264]. Det tridie tecknet gifwer han dem aff Solens och Månans borttawarande, hwilcket som wijst är p. 83 [= s. 95] wåra egna gifwa Sweriges yttersta deel, och sedan alle fremmande

Scribenter p. 74. 84 [= s. 87, 96] etc. Och detta giör han entligen, på det han skall wijsa Jos resa warit längst ifrån nordan, der mörckret är, och Solen borta, och ställt henne längst uti söder, till Nili Flodens uhrsprung, den han gifwer twert emot dhet tecknet, att Solens Källor der äro, det är alldeles effter wårt sätt att tala, det Solen effter Winteren och des bortawarande för oss synes å nyo som en källa upspringa, men för dem der uti Ethiopien och Egypten dageligen upgår.

4. Tecknet gifwer han dem, at dhe hafwa Ormhår, det är allom bekant, at Sweriges inwånare och alle nordske bära mycket längre hår än dhe som i söder äro födde, och derföre |560| aff alla beskrifwes långhårige, twert om bära de uti Ethiopien och Egypten så kortta hår at de see ut som nyklipta Tackor, och hafwa ett krusat, lijkt ett affbränt Hår, och såsom qwinfolcken här j nordan kunna intet sit hår utan beswär bära, ty fläta de det tillsammans, at dhet seer uth alldeles såsom man målar en Orm, och binda det i Ormslängior, och dädan är nampnet kommit, at dhe bära Ormhår. Jag kan wijsa många här i Swerige som hafft hwitt hår, och så långt aff qwinköne at de stått der uppå, will allenast 2. nämpna. H. Excell: S. Drotzens Magni Gabriels de la Gardies Frumor, och Fru Beata Ikorn, och berättade mig på stunden Cl. Hallenius Academiæ Räntemästare, sig hafwa sedt den som hafft 12 fötters långt Hår. Således fläta och Manfolcken sitt hår up wid det landskapet Nova Zemla, som sees aff Fig. *C.* pag. 347 [= s. 355], hängiandes längst effter ryggen. Hwilcken är tagen aff Holländernas och Engländernas resor åt Archangel.

5 tecknet gifwer han dem aff deras hwita ferg som Swanor, hwilcket alle Lärde gifwa dem norskom, see Atl. T. 1. c. 24. p. 637 [= s. 399] och twert emot kallar han dem i söder boende de swarta Ethioper eller Murianer.

6 Tecknet gifwer han dem aff des Grannar Griparna, som kallas Thors Hunnar, det är Siöröfware och Krijgzmän, som altjd lågo uti östersiöns skärar, och kallas aff wåra Skärgrijpar, och dedan hoos dhe Greker och Latiner altijd nembde de yfwerborne norske Grijpar, see Atl. T. 1. c. 7. p. 239 [= s. 152]. c. 9. 407 [= s. 255] och här p. 67 [= s. 80]. Således hafwa de fremmande wettat, at wåre Giöter sig kallat som röfwade uti Medelhafwet, in wed Arabien och andre orter, som sees aff Boscards phal. l. 2. c. 17. p. 116. der han säger 'Alexandrum intet wara röfwat aff någon Konung eller Förste i Arabien, uthan aff Röfware fångat och dräpter, ty på Arabiska är Rabel en Röfware.' Dhen Trogus kallar effter wårt språk Gripen, såsom Boscard. aff hans 37 book indrager, säyandes: 'När Alexander war slagen på flychten, och genom stoor storm i hafwet drifwen och öfwergifwen, så fångas han aff

siöröfware, och förder til Gripen (Griparnas anförare) oc blef aff honom dräpter.'

Det 7. tecknet äro dhe enögde Arimasper, hwilka och aff alla sättias boo längst i nordan See p. 47, 67, 129 [= s. 61, 80, 142] och Atl. T. 1. c. 9 p. 403, 405 [= s. 252 f.] och Tab. 2. dher dhe finnas emellan 65 och 70 högdz grad. och 45 och 55 middagzlin.

8 Tecknet är Bluters gyllende Glijs flod, hwilcken är Östersiön, see pag. 67 [= s. 80].

Den som nu alle desse tecknen will jemnföra medh wåre Scalder och Sagor, skall han hwart och ett igenfinna, och will (att spara widhlyfftigheten) allenast indraga dhe Saxo uti sin Historia aff wåre Scalder kortteligen hafwer infördt uti Atlefarers resa, som han giorde med K. Gorm i Danmarck längst up i nordan till samma Gorgoner och den bundna Fromader (*Prometheus*) hwilcken til en deel är indragen här p. 83 [= s. 95]. der Saxo uti sin l. 8. c. 51. p. 185. gifwer först detta land det tec-|561|knet, 'at man måste resa så långt öfwer hafwet, in till dhes man mister Solens och stiernornas skeen, och kommer i sådant fahrligit Mörcker, at man seer hwarcken dör eller dag för sig.' Lijka med Aescyli teckn. Sedan p. 186. beskrifwer han Gorgonernas land, kallandes dhet Biarmeland, hwilcket effter Olai Magni och andra wåras, samt de Ryskas beskriffningar, är alt Lapland som ligger emellan 50 oc 80 mid. lin. och 70 och 74 el: gr. hwars deel ännu i Ryssland kallas Permia säyandes: 'Detta land är utan Kornsäd, och ligger alt fult med Sniö och ijs, och lijder stoor köld om Sommaren som om winteren. Dhet hafwer många diupa Elfwar och stora mörcka Skogar, fulla aff underlig slagz Diur.'

pag. 187. beskrifwer han den bundna Fromader (*Prometheum*) och de 3 Gorgoner eller Kierringar således: 'Der dhe kommo långt in uti berget, sågo de en gammal man sittia uti ett högt säte, han war slagen fast genom sin lekammen hårt in til Klippan. Der suto 3 krokryggade Kierringar in til honom. Thorkils stallbröder begiärte at weta hwad det betydde. Han swarade; Jofur eller Thor blef en gång förtörnadt aff Gerutz eller Fromaders högmod öfwer sina Konster, och slog igenom honom in i Klippan ett glödande Jern, och uthi samma sin Wrede dräpte Thor med Liungeld dessa 3 Kierringar, som woro Gerutz eller Fromaders Hoffjungfrur. Der de gingo fram funno de några stora Kaar beslagne med 7 band aff gull, uti hwilcka hängde många ringar af Sölfwer, der hoos låg en stor och dyrbar tand. Sedan ett Oxehorn besatt med ädla stenar. Och dhet tridie ett kosteligit armband. Tree Män aff Thorkils sällskap fingo lust til dessa 3 kosteliga ting, dhen första tog Gullarmbandet, den andra Tanden, den tridie Hornet. Men det war dem ett förderfweligit

byte, ty Armbandet förwandlades i en Huggorm, Hornet till een Drake, och Tanden till ett Swerd, och dräpte hwar straxt sin Herre, som dem tagit mot Thorkildz Förbud.'

See här hafwer man Aescyli Tand igen, som dhe 3 Goorköner egde, och wår Caucasum, som Aescylus tilstår, dher Fromader war bunden; men hwad detta alt betyder, oc hwar utinnan Saxo skillier ifrån wåras Sagor och Scalder, skall wijsas när iag kommer i den 3 delen Atlanticæ at tala om Fromader och alla hans Konster och ämbete, så och dhe Gorgoner och deras Krijg, de förde med wåre Atlenningar. Landet som desse Gor-|562|koner eller Amaisor hafwa bebott, kallas än i dag Gorgabole (*Gorgonum provincia* s. *sedes*) liggiandes emellan 55 och 56 middagzl. in wid Granwijken och 61 och 64 elev. grad. see Tab. 2. Atl. T. 1. såsom och Munsterus wittnar i des Russia och andra Skribenter. Gorg-jouki dhet är *Gorgona* Flod ligger under 52 middagzlin. och 61 el. gr. see Tab. VI. Tom. 1. Atl. Och Gorgones (*Gorgonum Promontorium*) ligger emellan Cranö och Archangel, såsom Heberstein p. 15. förmähler, så och P: Classen: Men Volcmar kallar det Karronås. Är så dhen Siön som Aescylus förmäler Jo skulle resa öfwer, förr än hon kom till dhe Gorgoner, Granwijken från Tore-ostre under 35 middagzlin. och 67 elev. grad. som sträcker sig til dhe Gorgoner och Holmgord uthi Biarmia. See 6 Tafla; och ligger rätt i förwägen från Jonachörs land och Siö, som ligger under 69 och 70 elev. grad. oc 48 Middagzlin. Foor altså Jo eller Isis längst från Nordan, och längst bort i söder, och altsåledes Lucianus artigt anstält det Samtalet, indragit pag. 501 [= s. 511]. emellan Wästan och Sunnanwädret, at de woro förbudne att storma och hålla hennes resa tilbaka, emedan hon alt måste bruka nordanwädret till sin reesas fortsättiande. Förutan alt dhetta, hwilcket (som sagdt är) wijst hafwer hennes reesa uthur Nordan, så ropar hon och sielff aff sin förnäme härkomst utaff Nordans Kungz Slächte, genom den uthuggna Taflan i Arabien in wed Egypten funnen, som Diod: säyandes l. 1. p. 23 witnar: 'Jag är Isia en Drotning i detta Landskapet: Hwad iagh slutit hafwer, kan ingen uplösa. Jagh är den yngsta Saturs Gudens älsta Dotter. Jag är Kung Osirs Hustru oc Syster. Jagh är dhen som först hafwer funnit på Säden Menniskian till godo. Jagh är Kung Åâres Moder. Jag är den som lyser på Himmelen uthi den stora hundstiernan. Mig är Koostaden (Bubastos) i Egypten till ähra bygt. Far wäl Egypti land, och gläd tigh du som hafwer migh en långan tijd spijsat.'

Jämför dhetta medh Diod: p. 13: Här kallar Isen sig Saturs den yngstes Dotter. Hwar aff man seer at dhe woro flere som kallade sigh Satur än hennes Fader, nembligen alla som woro här i Nordan, och leffde i de Fredsamme

tijder effter Syndafloden, alt in till dhen dundrande Jofur eller Thor tog emoth Regementet. See Tab: 1 Chronol: lit: *R*. som begynte krijg och Örlig, och såsom hon war Inachi rätta Dotter, hwilcken war Saturs Slächte i den 5 leden, från dhen Satur, som war den senaste aff dem, som med det nampnet behedrades. See Tab. Cronol. sub lit. *D*. Ty kallade hon sigh Sadurs Dotter, såsom Seden fordom war, at nämpna sigh Hufwudens barn uti slächten. Fast dher woro många Fäder emellan dem, dhet och |563| wanligit är i den Heliga Skrifft, och uti wåras Historier som wijst är Atl: T. 1. c. [40. p. 869 = s. 549]. Torde och hennes Fader kalla sigh Satur till wedernampnet, effter han war aff hans Slächt. Och såsom widlyfftigt wijst är Atl. T. 1. c. 28. p. 689 [= s. 432] så och här p. 42, 44, 114 [= s. 56—58, 126] at Satur war här födder, här hafft sitt långliga Regemente, och derföre sades lijka såsom bunden här i nordan, och först aff Ijsens tårar uprunnen och födder, derföre och de tilståt at hans namn här i nordan tillägnades Winteren, see pag. 268 [= s. 279]. Ty sade de och at Hafwet dhet wäxte aff hans Tårar, äfwen som förr är sagt utaff Isens Tårar, ty genom begge Gåtorna förstås at aff Isen och Sniön som stadigt finnes up i norden, så ökas altijd haffsens watn och des Källor, som talat är p. 488. etc. [= s. 499 f.]. Dädan Pythagorici fått sin mening, som Plutarchus i sin Isid. p. 364 talar: 'at de mena Hafwet wara Saturs Tårar.' Och det Photius i sin bibl. c. 242. p. 364. aff Isidoro talar, säyandes: 'Isen med sina stadigwarande källor watnade och födde hela werlden.' Hwarföre till at låta förstå med ett ord att Isis eller Jo war född här längst i Nordan, siunger Valle. Flacc. i sin l. 4. Argon. således: 'Io som är längst här ifrån födder, under norske wändepunckten, hon är nu blifwen en Gudinna eller Drotning.'

Hon kallas och Fromaders så oc Mercurs dotter, såsom Plutarchus p. 352. och 355. skrifwer, men dhet i anseende til det hon aff dem såsom sina lärefäder lärde, nemligen aff Fromader, huru hon skulle sin reesa ställa an, och aff Mercur huru hon skulle finna på åhrtalet rätt att räkna, som wijst är pag. 215 [= s. 227]. Hwilket och Plutarchi ord der indragne, och desse effterfölliande tämmeligen wid handen gifwa, säyandes p. 352. 'Här til med säya många at hon är födder aff Mercur, många åther aff Fromader: den senare hafwa de räknat för den wijsaste och försichtjgaste Mannen, men dhe förra för sin Konst att räkna, skrifwa och siunga.'

Detta skulle mången i dag lära aff dhenna stora Drotningen Disa eller Isia, som ärkände dessa lärde männer för sina Föräldrar, så wäl som sina köttzliga fäder Satur eller Inachor, ty om Fäderna gifwa Lijff och förgängelig Kropp, och kunna och så döö, innan barnen de wetta hwadan de äro födde,

så gifwa åter wijsa och lärda Män dem en förnufftig, klok och oförgängelig Siäl hoos effterkommandom, och igenom hwilcken deras lycka och upkomst hon sig förmerar, och näst Gudz nåd stöder.

Ware så noghsampt sagdt huru Jordens dyrckan är kommen längst utur nordan genom Jos eller Isis nampn till dhe Egyptier och Greker. Nu willie wij wijsa at hon äfwen så under andras nampn, som hon bar, bewitnas aff dhem Fremmandom här ifrån kommen.

2. Huru Jorden är under Venadis nampn dyrckat, är reda wijst, så och at dhes Gåtor här äro updichtade, och så förklarade, att de Fremmande kunna dhem sigh inte tillägna, |564| dherföre syntes wäl intet nödigt, at iag här behöffde wijsa huru Jordens dyrckan är genom hennes nampn til andra kommen, dock til at fullgiöra den begiriga Läsaren, will iag, hwad iagh än wijdare hoos dhe lärde funnit, framföra: Herod. l. 2. c. 112. p. 130. säger 'at Protei Kungens Tempel synes wedh Menby (Memphin) i Egypten in wedh söder sijdan om Vulcani Tempel, hwar omkring de Phenicer och Tyrer hafwa sina boningar, och kallas än de Tyrers läger. I detta Tempel är Protei huus som kallas den fremmande Venadis: dhen iag gissar skall wara Helena Tyndari dotter, emedan hon der hafwer warit hoos honom til giäst och som fremmande, och emedan dhe andre Venadis Templen ey kallas fremmande.'

Men Boscard uti sin Phal: T. 2. l. 1. c. 4. p. 375. menar at det war dhen Venadis Tempel, som kom ifrån Phænicien och Tyro, hwilket intet ringa gifwer tilkienna det Herodotus säger, at de Phenicer och Tyrer bodde kring detta Templet, och henne dyrckade. Sedan är det allenast Herodoti gissning, at det skulle warit Helena, om hwilkens dyrkan ingestädes läses. Och föllier intet at icke de andre Wenadis Tempel woro och fremmande, fast de icke utnämbdes med det nampnet, ty det är nogsampt wijst aff des dyrckan och gåtor, at hon war uti alla Rijken fremmande, och nordan ifrån kommen, dhet wijdare aff andra rum wijsas skall. Herod: säger l. 1. c. 105. p. 45. der han talar om wåra Scyther, när dhe sloges in wed Judarnas landzändar, med de Egyptiers Konung Psammetico. 'Att Scytherna när de kommo tilbaka til staden Ascalon, och största delen aff dem giorde der ingen skada eller oförrätt, men några få som der qwara blefwo, de gingo åstad, och röfwade uthi Venadis Urans Tempel, hwilcket war, så mycket iag nogonsin kunnat ärfara, det älsta Tempel aff alla. Ty det som är på ön Cyfren, det är kommit ifrån dhetta Templet. Ja och det som är på ön Kythera, hafwa dhe Phænicer som här ifrån Syrien kommo, bebygt.'

Men hwadan hon war kommen til de Syrer, wijsar Nonnus klarligen i sin Bibl. Δ. v. 242, säyandes: 'Jag seer på det skeppet som seglar til Sidon, hwarest

den swjkfulla och grymma Mars han sitter baak i stammen, och förer Venadis, seglandes utur Thracien in uti Assyrien.'

Dhet är allom bekandt, at Mars kallades serdeles Giöthernas Gud, hwilcka bodde så öfwerst i Swerige, hwilken war en deel aff den stora Thracia, som i den nederste Thracien egenteligen så kallat, wid Pontum Euxinum der de sig effter uttogen nedersatte, hwilcken förde denna Gudinnan och des dyrckan til de Phe-|565|nicer. Aff dhetta Herodoti rum, seer man huru de fara will, som mena Wenadis född på ön Sifrön (*Cyprum*), emedan han säger hennes dyrckan aff dhe Phenicer dijt förd, hwilcket andre wähl tilstå, men icke ifrån Phenicien utan ifrån stora hafwet, hwilcket instämmer med wåras gåtor, at hon for uth på en Sneckia, hwilcket är en art aff båtar, hwars baak och framstam äro höga och kröka sig i en hwirfwel, som sees uti Kungzsagorna, hwilcka Siöröfware mycket brukade, och hafwer sitt nampn aff Skalmatkar som liggia på siöbotn, eller och dhe som i wåta Ängiar och Trägårdar finnas, hwars skaal äfwen så kröker sigh i en hwirfwel, och kallas Sneckor, aff ordet Sneda, det är bära af wägen i en omkretz eller ring. Aff detta hafwa de fremmande som intet wettat, at hoos oss är Snecka ett Skep, så wäl som en Skalmask, sagt, som Natal: Com: l. 4. c. 13. witnar: 'Det berättas at Venadis är aflader i en Snecka, uti hwilcken perlor finnes, med hwilcken hon sedan seglat till Cyprum.' Detta bekräfftar han aff Papinio som säger: 'Hon kom utur de blå Haffzens wågar, seglandes i en Snäcka.'

Homerus gifwer dherföre rätteligen tillkienna, at hon intet kom från Phenicien till Cyfrön, ty då skulle hon hafft östanwäder, utan at hon är kommen här westnordan ifrån, ty han gifwer henne westanwädret, säjandes: 'Dig skiöna Venadis siunger iag en wijsa, tu som är ziirat med en gyllende krantz, hwilcken regerar öfwer den blomstrande Ciphrön till hwilcken ett luifligit westanwäder digh hafwer fördt, öfwer Haffzens frogguta wågor, hwarest Gudinnorna Horæ dig emottogo, och iklädde dig Gudarnas kläder; Flätandes ditt skiöna hår i gull, och satte ett skönt nät på ditt Hufwud.'

Här kiennes wår Giötiska Wenadis och så igen aff det Nätet hon hade på sit hufwud, see p. 214. 217. 495 [= s. 226, 229, 505] så och aff det långa och hwijta hår, som och Sidon: Antip. och Apellis målning henne gifwer, hwilcket och dhe Romerske och andras affbilder utwiisa, som sträcker sigh in till hennes Knäweck. Kan hon således intet warit kommen ifrån de Egyptier, Syrer eller Ethioper, hwilcka alle hafwa ett kort och kålswart hår.

Gifwer och henne Ööns nampn tillkienna att hon war Giötisk, så och Stadzens nampn der hon bodde, och hampnen på Sifrön der hon upsteeg. Ty som Natalis och andre Skribenter witna, så kallades ön sedan aff henne Cifrön,

hwilcken tillförende kallades aff dem som der bodde förr än hon kom, *Sphecia*, och sedan en tijd *Cevassia*. De Lärde wetta intet hwad *Cyprus* betyder, men wij hafwe pag. 398 [= s. 409] wijst att Gudarnas moder som är alt en med Wenadis i anseende till Jorden, kallades Sib, eller Sif, dedan Sibhelle (*Cybele Dea montium*) Bergzgudinnan ihopsatt aff Sib eller Sif, dhet är, en wänlig, liuflig och höflig Gudinna, och Helle, är berg och dalar, dedan Saxerna kallat och sin Gudinna Siba; Dedan är och dhet wij än i dag kalla Sifzkön, Syskon de barn |566| som äro såsom aff en kiärlekzbrun eller moder och fader uprundne. Dedan och dhen blomma som först om wårtijden, när Wenadis torra tårar äro upsmelte, säges aff dem upwäxte och kallas Hwijtsippa, see pag. 230 [= s. 241]. Det och Bion wittnar i sin Idyllio *α*. säyandes: 'Væ Væ dig stackars Venadis, den hiertans skiöna Auden är dödader. Venadis hon fäller nu så många tårar, som Audons blod honom förrinner. Men alt detta wändes in i Jorden uti roser och blommor, bloden föder Rosen, men tårarna Wijtsippan (Annemone).'

Detta ena rummet wijsar nogsamt uthom alla andra at Wenadis är nordan ifrån kommen, ty uti de andre land och Rijken, kan ingestädes säyas at Auden Solen är dödader och begrafwen under jorden, men nu längst här i Nordan, hwarest Wenadis fäller så många tårar, som straxt aff flere denne Poetens ord wijsas skall, effter han för alle andre så många teckn uti en wijsa tilkienna gifwer om hennes rum och säte. allenast will iagh först wijsa hwar uthinnan han något farer will. Jag hafwer p. 230 och 396 [= s. 241 och 407] förmält att aff Solens blod upwäxte Blåsippan (*Hepatica cærulea & rubra*) hwilcken straxt Snön affgår, är dhen första Roos och Blomma som låter sig see, at betyda Sommarens fägring och igenkomst, och at Arnobius far will, att han nämpner blå Violer, ty hon är intet den första som om Wåren upwäxer. Far altså och här Bion will som säger, att Rosen war den som först wäxte aff Solens blod, den de Latiner förstå om de Blommor som wäxa på Törne, och äro mäst röde, och blommas in mot Sommaren. Men wij kalla icke allenast denna wid det namnet, utan alla blommar, som både bittida och seent uppkomma. Hwilcket ordz ursprung är utaff Rosa, det är pryda en, prijsa en, lofwa enom. Dädan Rosa en up i ögonen. Och synnes som Bion warit således bedragen aff ordet Rosa, så och aff des röda ferg, at hon är lijk Solens strijmor. Äfwen såsom andre kallat *Eranthemum*, som och blommas in moth Sommaren, Audons Blomma för dhes Purpurröda ferg, hwilcket och är aff willfarelse skett, ty dhen första Blomman som om wåren upkommer, blå eller röd, den sades gifwa tillkienna Audens Solens lijff, Sommarens igenkomst, Sibs eller Wenadis Jordens Bröllop medh Solen, och kallades Blå-sippa. Men den andra som Poe-

ten Bion nämpner, som wäxte aff Wenadis Tårar, hwilcka äro Rägnet och Sniön som om Winteren faller, och är lijk Snöns ferg, den wij kalla Hwijt-sippa, nämd och så aff Sifz Jordens eller Wenadis nampn, den hafwer Bion rätt råkadt uppå, ehuru han hade bordt tilläggia ett wedernampn emedan *Anemones* slag dräffelig många äro, bruna, röda, hwijta och blå, aff hwilcka större delen blommas mot Sommaren, de här intet böra förstås, utan den som tillijka med Snöns affgång upwäxer, och betyder Winterens affgång med des hwjta ferg, och Botanici kalla *Anemonem sylvestrem albam*, och andre *Ranunculum nemorosum*, som sees aff dhen widtberömbda Bauhin. Pinace p. 176. l. 5. S. 2. Nu will iagh |567| införa alla de andra märckeliga ord som dhen poeten hafwer om wår yttersta norska jordenes deel widh Torne och Kimi Lapmarck, som under Wenadis eller Sifz namn begråter sin [k]äresta Audin Solen, säyandes i den 1 v. 'Jag begråter min Audin. Döder är min skiönesta Audin. Förgången är min Audin, all Kiärleek sörjer honom: soff nu intet Venadis uti Purpurkläder,' dhet är hon måste nu affkläda Sommarens Blomkläder, och iklädde sigh Winterens Sniökläder och under dem hwijla. Wijdare: 'Stig upp du älendiga Venadis, sucka innerligen, och ropa till alla; Dhen skiöna Auden är dödh och förgången:' neml. i det Solen för dem då är under jorden. 'Jag sörjer Auden, allas Kiärleek begråter honom. Den skiöna Auden ligger uti bergen, hwars Been äro sniöhwijta, skadde aff den hwijta Tanden, och hafwer högeligen bedröfwat sin Ven. Men hans blod förrinner honom genom dhes bleeka och hwijta Kött. Under ögnelocken så förfallna hans ögon, och Läpparnas rosende ferga flyr sin koos.'

Här affmålas Winteren först genom galtens hwijta Tandh som är dhen Sniöfulla Winteren, sedan genom Audins hwjta been, som äro sielfwa Bergen öfwerdragne medh Sniö, som wijst är pag. 415 [= s. 426]. Och att bergen kallas Been see pag. 458 [= s. 470]. Det är och bekant at Baggen sades wara född af Jofurs Lår eller been (*Bacchus ex femore Iovis*) det de lärde tilstå förstås om Bergen, ifrån hwilcka han kom, farandes medh sin Krigzhär, och åter drog sig til dem tilbaka, see p. 370 [= s. 380]. Bloden som förrinner är Solens lius som nu intet mera synes, utan säjes rinna inunder jorden, och i henne sig giöma, så länge Solen om Winteren för dhem i Kimi och Torne är borta. Widare i den 19 v. 'Orre tresks Gudinnor de sörja. Och sielfwa Venadis hafwer ryckt alla håren aff sig, löpandes i willa Skogen, utan Kläder, heel barfota, sticker sigh på Törnen.'

Jag kan intet påminna mig någon aff dhe andra Poeterna som ihogkomma Gudinnorna widh Orra Träsket, mehr än dhenna, om hwilcket läses p. 235 [= s. 246]. At Wenadis rykte håren aff sig, är nogsampt talt p. 474. 529

[= s. 486, 539] och derföre säges hon här så wäl håren som sina kläder och skoor tagit aff sigh, när Winteren kommer, hwilcken alla Blomster, löff och grönska som äro hennes klädnat och skiöna hår, förwisnar och bortrycker genom kölden, och bara Törnen stå i skogen utan Löff. Ty säger Bion rätteligen i sin 29 vers. 'Emedan Auden lefwer (Solen om Sommaren är uppe) så war Venadis härlig och skiön (klädd med Blomma och Frucht) men nu är hennes härligheet och skönheet död med Auden. Hoj, hoj, hoj, Alla Berg och Ekar ropa, ach! ach! Audin, Floderna sörya öfwer Venadis |568| Sorg, och Källorna up i Bergen dhe begråta Audin, och Blommorna blekna aff.'

Dhet är, då säyes Floderna och Kiällorna sörya, som wijst är aff Pont. 529 [= s. 539], att dhe aff den hårda Winterkiölden frysa till Ijs, att dhe intet kunna liufligen flyta och strömma, tienandes Menniskian till godo, såsom om Sommartijden skeer. Uti Latiniske tolkningen står wähl at Blommorna rönna för Sorg, hwilcket är orätt, ty hafwer den som Poeten affskrifwit, låtit sättia ett märcke der in wed, seendes at det war orätt, ty hafwer iagh här insatt blekna, såsom Naturen dhet sielff medhgifwer och Ordsättet är att tala. Ytterligare säger han uthi dhen 51. versen. 'Min Oudin du flyyr längst bort, och far in under Agronde, till den grymma och bedröfweliga Konungen. Men iag älendige lewer i Sorg, är en Gudinna, och kan lijkwähl intet föllia dig effter. Tu Frosepina tag nu mot min kära Man, ty du är starckare än iag.'

Hwar Agronden är, nemligen Mörkret under Norden dijt Solen om Winteren far, är talat pag. 418 [= s. 429] hwarest Bluter regerar som här kallas aff Mörckret och den långa Natten dhen grymma och bedröfweliga Kungen. Frosepinan är Winteren som bewijst är p. 387, 409 [= s. 397, 421] hwilcken emottager under Jorden Audin Solen Wenadis (det är Sommarens) Man. Aff hwilcket man nu klarligen seer, att Jorden här i Nordan hon tages för 2 åthskillige Personer, fast hon är alt een, allenast i anseende til des omskiffningh i Klädedrächter, Sommar och Winter. Wenadis kallar nu Frosepinan starckare än sigh, ty Jorden uthan Sohlen hafwer ingen krafft at låta Blomstren wäxa. Men Winteren utan Solen förderfwar alt. Uthi den 69 v. säger: 'Audin är hans Brudgummesäng tillredd, ja uthi din Brudsäng Venadis ligger den döda Ouden, och fast han är död, är han likwähl mechta skjön. Han ligger liufligh död, såsom han sofwe. Lägg honom neder uti dhe miuka Kläder, dher han kan öfwer Natten medh sigh taga een liuflig Sömpn, söök sedan Audin, fast han seer bedröfwat uth, lägg honom neder blandh Krantzar aff Blommor, fast tillijka medh hans Död alla Örter och Blomster äro förwisnade.'

Allom är kunnigt att een Brudsäng han prydes med de hwijtaste Laakan, alltså kallas här Winteren aff des myckla hwijta och miuka Sniö, Audens och

Wenadis Brudsäng, uti hwilcken de säyas sofwa och hwijla öfwer den Natten som består aff 30, 40, ja till 90 Dygn upp i Kimi Lapmarck. Crantzarna och Blommorna som bepryda des säng äro de guula och förwissnade Bladen, som liggia och täckia Jorden för än Sniön kommer som dhem skyler. Brukar och här Poeten samma ord som wåre tala p. 240, 243 [= s. 251, 254] att Solen hwijlar och sofwer här i Nordan. |569| Än säger Poeten i dhen 80 wersen. 'Jag hafwer affskurit mig håren för Audins skull.' Hwilcket tillförende är wijst p. 474. 524 [= s. 486, 534] wara Isis eller Jordens hår, som är alla Örter, Gräs och Löff på Träna. Ytterst säger han i dhen 94 vers. 'Tijdsens (Nornår) Gudinnor de sörja Audin. och ropa honom tillbaka medh sång och Wijsor (Julwijsorna) men han låss det intet höra, ey heller will han; ey heller släpper honom Frosepinan. Min kiätiuga Venadis, wänd igen att sörya, och håll dig i dag från gästebod, ty tu skall åter et annat åhr få sörya och gråta honom.'

See här talar Poeten alldeles med wår Edda som wijst är p. [415 = s. 427] at fast Audin eller Solen får om Sommaren en lijten tijdh förlusta sig hoos oss i nordan uti 30 in til 90 dygn stadig uppå Himmelen med Wenadis uti Audins Lustgårdar, så är doch dhen tijden mechta kort, och måste så större tijden om Åhret wara under Jorden och hoos Frosepinan. Således äro Wenadis Fastedagar, dagarna för Juleaffton, see p. 245. 526 [= s. 256, 536] som åter å nyo hwart åhr om Winteren sörja sin Audin. Aff alt dhetta seer man huru fåfengt dhe arbeta som willia hålla Wenadis Fädernesland och dyrckan dichtat uti Grecien, Chaldeen, Asien, Egypten eller annorstädes, der icke en pricka aff alla gåtorna swara mot dheras Landh, icke heller ett ord aff alla hennes nampn som hon bekommit, eller des Städers, Landz, Tempels eller andre tingz nampn som henne tillägnas, äro på dheras språk till sitt betydande at igenfinna, utan idelig Giötiska, såsom reda en hoop wijst är och flera föllia skola. Det är allom bekant, at hon hoos Grekerne kallas *Aphrodite*, men Grekiska Poeten Nicander Alexiph: v. 406. kallar henne *Aphro. Aphrodisia* nämpnas de kiärliga ting, och *Aphrodisios* den som är kärlig. Solin. c. 8. f. 24. kallar henne *Frutis*; *Phrygia* kallas hon hoos Plutarc. de Exsulio p. 607. Och Suidas i *Fryggan*, p. 1090. Alla tillstå och at hon är KiärlekzGudinnan, och den som giör Echtenskap, och kommer all ting at wäxa aff sitt Frö, men när dhe komma at utsökia ordetz uhrsprung at dhet sådant betyda skall, så falla de långt dher ifrån, emedan intet ursprungs ord i deras språk finnes, som sådant hafwer at bemärckia, ty äro dhe och oenige i dhetta mål, såsom sees aff deras Skriffter. Hesiodus och Plato meena henne heeta aff *Aphros*, dhet är Frogga på watnet. Aristoteles åter menar effter Menniskians Säd är Froggachtig. Lill. Gyrald. indrager aff Euripide des mening at hon skulle blifwit nämbd

aff *Afrainen* (αφραινεν) det är wara galin. Men Didymus aff ordet *abron* (αβρον) den som lefwer läckert. Boscardus i sin Phal. T. 1. l. 3. c. 8. p. 195 menar Phrygias nampn wara aff Grekiska ordet φρυγαιν, det är torcka. Sannerlig dhetta är rätt en torr upsökning om ordetz rätta betydning: Men aff ordet *Frutis* wetta dhe intet at tala, ty säger Salmasius till Solinum i sine anteckningar, at ordet intet är Latiniskt och at det är allenast ett rallerij aff dem som |570| tala om Wenadis Frutis nampn. Och at *Eryccina* som dyrckades på Sicilien, är den samma som i Considi Noniani penning skrifwes ERVC. säger sigh och funnit att hennes namn uti gamla Pergamentskrifter är skrifwit FRVGGINAS, men menar att för *F* skall läsas *E*, effter det offta är aff deras owåligheet som böckerna affskrifwa, hänt at *E* är satt för *F* eller twert om för bookstäfwernas lijkheet skull. See om ordet *Afro* eller *Frigga* hade warit Giötisk, så hade omöyeligen sådan swårheet funnitz at detta ordet igensökia. Ty wilie wij åter komma till Giötiska språket, och igensökia hennes ordz ursprung, effter som och wijst är Kiärlekz Gudinnans Fädernesland, och under hennes namn Jordens dyrckan wara dichtat i Swerige, och här ifrån till andra kommen. Hoos oss nämnes hon så wäl som månan Frygga, Fraugin-as, Fro, Freja, Frökin, Fru, Fruþisia, Fruþisa, Hafron, Hafrun, Afrodisia, Fruckia som sees aff Edda, Snorro, Saxone, Olao Magno, Adamo Bremensi, Werelio, etc. och alla wåra Scalder. Oc är ordetz ursprung Fröa, det är såå och wäxa, see Atl: T. 1. c. 28. p. 692 [= s. 434]. Dedan Fru Fro, Sädes Korn Olofs Sag: c. 117. 'Och jorden bar gräs oc örter som Frö hafwa och fruchtsam Trä' Gen. 1. v. 12. Fraiu, Frö Vlfil. Marc: 4. v. 3. Dedan kallades wåra första Konungar och Fäder Fro och Satur, som under fredztijden straxt effter Noe flod genom mycket Folcks aflande förökte sina Rijken, förr än under Thor Krijgztijden örligt begyntes, så och sielfwa Solen med det nampnet hedrat, effter hon besår Jorden, at all ting wäxa, derifrån kallas och alla Husbönder, alla Fäder som afla Barn Froga, Frauga, såsom Vlfvila Ioh: 15: 15. Och äro först alla Drotningar nämde Frejer, Fruer, så och Jorden, för det hon alt Frö ifrån sig gifwer, som wijst är p. 450, 494 [= s. 462, 505]. Och sedan alle Huusmödrar, som Snorro talar p. 10. Effter Friggias eller Frejas nampn kallades de ypperste Qwinnor, till en stoor äras skiöldh Freior, hwilcka ännu kallas Fruar, och heet då hwar och en Freja öfwer sitt godz och egendom. Och Hus-Freja den som huus åtte. Jung-fru kallas en ung Pijga, som nu kan få afwel. Fro-lön, Westgöt. L. KyrckB. 29. betalningh för Sädeskorn. Frölimber, Frölem, Suderm. L. Manhelg. 13 fl. Mansens hemliga ting. Frön, koter och skör. Frigd, kättia (*libido*) Werel: Lexic: Frände och Fränka de som äro aff ett Frö

och Slächt. Olofs S. c. 36. 117. Torst. S. c. 3. 10. Fränd-kona (*consanguinea*) Ol. S. c. 72. Fränd-afli, dhe som äro aff en Slächt. Gretl: 42. Frändsämis, skyldskap Ol. S. 117. Fränd-saga K. S. p. 176 der Slächten boo tilsammans eller Slächtens Odal: Fränd-leif, Ol: S. c. 36. 63. Frändarff. Frändaskaum Ol: S. c. 121. slächtens affskrap, *dedecus familiæ*. Frändvig, den som hämnas sin slächtz död, Ol. 174. Fränd mangur, dhen som har stoor slächt: äfwen så Frändstor Ol. S. c. 32. 82. Nu är wijst at Isen war watnetz moder, och Solen kallades Satur eller Fro, effter hon kastade sina fruchtbara strijmor såsom Frö uti hafwet eller Watnet, hwar aff hon säyes blifwa giälder, och dädan dichtades Froggan |571| hafft sitt ursprung, emedan alt watn för än det kan gifwa någon wäxt i rötter och Frön, måste sönderdrifwas och försmeltas genom Solens wärma uti en grann dimba eller fragga, om hon skall kunna drifwas uti Jorden, och Röttren på alla Örter och Trän. Derföre siunga wåre Scalder således: Aff Frös (*Saturni*) Frö (*semine*) Froggas (*spumescit vel imprægnat*) Froja (*Terra cum Aqva*) och Froar (*gignit*) Fruct (*varios Fructus*). Och detta bewitnar och Edda pag. 114 säyandes: At Satur bleff giälder aff sin son Jofur, hwilcken lät kasta Skapet hans (*Membrum virile*) i Siön, och trodde de at der aff wardt en Kona, som kallades Wena, hwilcken sedan i alla tijder bleff kallat Astar-gydia (*Amoris Dea*) och satt i Gudatalet, ty trodde alla att hon beweeker alla Menniskior till Astar, dhet är Kiärleek, emellan Man och Qwinna. Sedan han war giälder, foor han Östan utur Crit (*Creta Insula*) och till Wolscland (*Italiam sive Volscos*) och kallade sig Niord, (*Septentrionem sive Boream*). Hwarföre Satur kallade sig Niord, skedde det derföre, att man skulle förstå honom wara Nordan ifrån kommen. Med denna gåta instämmer och Macrobius Sat: l. 1. c. 8. p. 223. Fast han tillägnar detta wara skedt Uran Saturs Fader, hwilcket är lijka mycket, ty heela Gåtan går ut på Solens oc Jordens skickelse mot hwar andra, och då är loffgifwit, som offta wijst är, at gifwa dem hwars Gudz och Gudinnas namn man will, allenast man tillägger detta tecknet, at hans Frö bleff kastat i Watnet eller Jorden, och Freja eller Wenadis wäxte der aff up. Så talar han: 'Dhe som skrifwa gåtor om Naturliga ting, de säya att Satur giälde Uran Fadren sin: och kastade Skapet i Hafwet, hwar aff Venadis föddes; hwilcken aff Haffzens Frogga bleff kallat Afrodite.'

Detta läses och aff Hesiodo Theog: och Cl. Alex: ad Gent. p. 10. och flera andra. Altså bewittna dhe Greker och Latiner med een mun, at Wenadis eller Freja hon säges wara född A FROS FRO-DIS (en Gudinna) (*Ex Saturni semine Dea*). Och om de hafwa förstådt Giötiska Språket, så hade de straxt råkat på uhrsprunget, och intet behöfft tilläggia någon tolckning. Ty *A* är

A, och Aff på Swenska, och φρο är Fro *Satur*, och Frö *semen*, och Dis är en Gudinna. Såsom sees i många andre ihoopsatte ord, Wenadis, Ondurdis, Froa-dis, Fru-tis etc. Och altså här utaff hafwer Nicander sin ἀφρω och dhe andra dheras αφρωδιτη. Frogga är och hoos oss, det Grekerne kalla ἀφρος. Och när wij skrifwa hennes nampn Hafron eller Hafrun, så betyder hon Haffzens Gudinna, ty Jorden hon steg upp aff Hafwet, sades och regera Hafwet, wädret och skeppen dher uthi, see pag. 501 [= s. 511]. Hade och Salmasius läst wåra Skriffter, hade han funnit hwarföre hon hoos Solinum kallas *Frutis* eller *Frutisa*, som wij nu uttala uti Disas Comedier, och at Frutiseja war Sädes-Gudinnan, den han intet kan finna, hwad dhet war för een Gudinna, fast han sielff aff |572| Augustino l. 4. c. XXI. utdrager desse ord: 'De offra til åker och land gudinnor, på det de måge få mycken säd och frukt, serdeles til Gudinnan Fruþiseja.'

Sae, Sed och Seja är Sädeskornet och Säden, som och sees aff wåra Giöter uthom landz uti Vlfil: Marc: 4: 3. & 27. Luc: 8: 11. Sæjan Fræjua, det är Saja eller Såå Fröe, (*seminandum semen*) och är så ordet Frutiseja ihopsatt af 3 ord, Fru, Jorden *Terra sive mater*, þis Gudinna eller Disa, och Seia (*seminis seminatio*) det är på Latin *Terra mater seminum*. Ty kallas oc Jorden allenast i Edda p. 349. N.o 3. Fröön det är fruchtsam jord (*fœcunda terra*), No. 38. Froon *amœna terra*. Och såsom förr wijst är kallades hon och Frigga, men serdeles månan som dichtas at wara både han och hon, ty tilbadz och Månan serdeles i fylle, uthi alla Ächtenskaps troloffningar, Brudewijgningar, emedan han med sitt fulla skeen affbildade Solen, och medh sin mörcka Kropp i nedan, jorden. Ty förutan det at ingen fordom wille trolofwas eller wijas utan i fylle, så wjlle och ingen såå eller plantera uthan i fylle, ty hålla än i dag alla Trägårdzmästare dhet för en fullkomlig regla, at alla blomster som dhe wilia hafwa stora Rosor uppå och blom fulla, eller stort Frö aff, såsom Bönor och Ärter, det måste sååș och omplanteras i fylle. Ty målades och hennes beläte som een Man och Qwinna, med boga i handen som sees här p. 302 [= s. 310]. fig. 32. och säger derföre Adam: Brem: rätteligen i sin book de sit. Dan. c. 92. p. 153: 'Dhen tridie Suearnas affgud är Frigga, hwilcken gifwer dem Fred, kiärleek och wällust. Hwilckens bälete de och måla med ett stort skaap. — Om de giöra bröllop, så offra de till Frigga.'

Mera kan sees uti Scheff: Upsal: Antiq: c. 8. p. 95. Hwarföre såsom hon oc förde bogan i wenstra handen, och wäryan i högra, sades hon och wara Krijgetz Förstånderska, och höltz at ingen lyckosam slachtning skee kunde, der hon icke tilbadz i fylle; ty höllo Giöterna och Swearna icke allenast sina krijgz rådslag uti fylle, som sees Atl. T. 1. p. 642 [= s. 402] utan och sielfwa

drabningarna, som på sitt rum wijsas skall. Och här aff kom det at månans och jordens dyrkan blandades med hwar andra. Och såsom wj utaff wåras bäleten och målningar hafwe wijst henne til at beteckna Krijg, rijda på en Bock och Gumse p. 498 [= s. 509]. Det hafwer och Lill: Gyr: S. 13. p. 533 aff de gamble märckt, säyandes: 'Scopas Pandemion hafwer målat Venadis rijda på en Gumse.' Att hon affbildades bewäpnader medh wapn och wärjor hoos de Greker, wijsar Pausan: l. 2. p. 93. och [Macrob:] l. 3. c. 8. pag. 401. 'Hennes bälete hoos de Cyprer hafwer skiegg, oc qwinfolckzkläder med en spira i handen, och en Mans skapnat, ty tro de henne wara både man och qwinna. — Philochorus i sin Athide betygar henne wara man; och de som offra till henne; äro de manfolck, så kläda de sig i qwinfolkz kläder, och äro de qwinfolck, så draga dhe på sigh Manfolckzkläder, emedan hon hålles för Man och Qwinna.' |573|

Hwarföre effter hon war lijka såsom wåre Giötiske Amaisors eller Qwinnors förstånderska, kallades hon och Herman Frodisa. Herman är Mercurs och Herculs ähretittel, som wijst är Atl: T. 1. c. 33. p. 753. etc. [= s. 473 f.] ihopsatt aff Her (*exercitus* Krigzhär) och Man, (*Dux* anförare) och sedan Fru Disa, det är alla Fruers eller qwinnors Gudinna, dädan de Greker giordt sin *Hermaphroditem*, och ty rätteligen Euseb. præp. Evang. p. 54. säger: 'Harmæn Phrodisan kalla de henne, emedan de säya hon hade Herman och Aphrodisan til Föräldrar, dhet är Mercur och Venadis.'

Ty wijsar och Werelius i sin Hervara Saga at Frigga war alt en med Disa p. 59. Aff Friggas nampn som betydde nu Kiärleken, kallade och wåre Giöter utom landz sina wänner Friggond, som sees aff Vlphil. Luc. c. 7: 34. att Christus kallades Publicaners och Syndares Friggon, det är wän. Och är detta ordet denne tijden ihopdragit till Frind. Af detta ordet kan man nu see at dhe som läst på Sicilianiske myntet hennes namn ERYC eller ERVC, de hade farit will och bordt läst FRYC eller FRVC, ty skulle Salmasius intet ändrat sin mening, effter han bekänner at hennes namn (eller snarare Templetz namn) finnes i många gambla Pergamentz skriffter Frugginal skrifwit medh *F*, men han meent skulle stå *E*, ehuru han bekänner sig ey wetta hwadan det ordet är kommit. Men han hade det snart kunnat finna i wårt Giötiska språk, der Gudarnas och Konungarnas Tempel och säten kallas All, Oll, Hall, Hol hwilcket ihopsättes med en Affgudz nampn, lyder Attin-al, Frutin-al, see Atl: T. 1. c. 36. p. 806 [= s. 507]. Och äfwen så är Fruggin-all Friggas Tempel. Är således wijst at alla wåra Giötiska ord, uthsprungna aff Fröa, dhet dhe alle betyda Kiärleken, Säden, Wenskapen och alla ting som giöra afwel, och derföre jorden serdeles kallas Fro och Frön, emedan hon alle

diur örter och gräs föder; äfwen som hennes namn Disa och Deja betydde, ty hafwer Euripides rätt råkat uppå hennes Embete, fast han ey heller wettat ordetz ursprung, säyandes om henne i sin Hippol: Coron: v. 447 'Hon löper genom Himmelen, och är i watnetz wågar Venadis; all ting äro af henne. Hon är den som alt frö gifwer, och all Kjärlek, och är wid alla, som äro aff frö utsprungne och födde.'

Ty hafwa Grekerne farit willa som ment hennes ursprung ord wara Froggan på watnet, eller effter menniskians säd är lijk Froggan, der lijkwäl Hafrodis namn icke allenast togz för menniskians, utan alla Örters frö och säd, som heelt och hållit äro Froggan olijke. Än olijkare at det skulle utsprungit aff de andre upräknade Grekiske orden. Är och en willfarande mening at hennes namn skulle wara kommit af ordet *Afrainen* (αφραινεν) det är wara galen, ehuru menniskiorna som otuchtige och rasande äre uti oloflig Kiärleek, kallas uthi wåras Scalder Afrodis, hwilcket är tokug och galen. Men det ordet brukades intet at således kalla jorden eller Kiärlekens Gudinna, eller och menniskian uti sitt rätta förstånd, när de sade Wenadis eller Jorden aff een uprichtigh |574| Kiärleek med Sohlen kommet all ting till att wäxa. Ty hafwa de gamble sagt att Wenadis är intet een oloflig och okysk beblandelse, utan en redelig, ärlig, loflig och kysk wänskap, men en otuchtig menniskias kiärleek hafwa de målat genom en flygande pilt, hafwandes en båga i handen, och kläde bundit för ögonen, och kallat honom Astril, (*Cupido illicita*) såsom den i mörckret rasade och besmittade sig med hwem han och råkade. Ehuru de och hans affbild jemförde med dem som tänkia få en god Maka, men råka doch illa uth. Ty kan man här aff döma, att om een ung Friare skulle kalla en Jungfru den han effter friar, afrodis eller galen, wisserlig utan breff och signet finge han en Korg full med brandgula Kalffskins Band; mycket mera må man sluta, at inga Hedningar, fast de foro wille, woro så galne at de Jorden, den de högst dyrkade för allas moder och Frö, skulle kalla afrodis eller galen. Elliest finnes Fros eller Friggas nampn bundit med andre namn, så wäl som obundit, således skrifwit Frau stein R. 631. Frau-biar, Frobiarn, R. 632. Frugerder R. 12. Frudis R. 1008. Fraur R. 221. Frigga R. 125. Fruda R. 326. Frustia R. 355. Fru-guder, Fryg-gyder (*Mater Dea*) R. 543. Men Afrodis nampn är utsprungit aff Frodgian, det är den som will blifwa wijs, och frågar effter all tings kunskap, Vlfil. Marc. 8. v. 17. & v. 35. Frodur wijs Gaut. Sag. Frodloick wijsdom, Genes. 3. Edd. Frodaaba wijsligen, Vlfil. Dedan kallades många wijsa Konungar uti Swerige och Danmark Frode, och bleff Frodomader eller Fromader (*Prometheus*) således nämd, emedan wåre Fäder trodde honom gifwit menniskian wijsheet, förstånd och diup-

sinnigheet at upfinna allehanda konster, och Grekerne, som hans namn från oss bekommit, wändt det till *Prometheum*, altijd bytandes wårt *F* i sitt *P*, som i många ord wjst är Atl: T. 1. c. 38. p. 840 [= s. 531]. På Runstenarna finnes Frode-ass (wijs Gud) *sapiens Deus*, R. 1017. 1911. Men när *O*, *U*, eller *A* lägges framföre, så betyder dhet den som är owijs, oförståndig, eller tokug, såsom oFrodig Dis. Scald. och Unfrode Vlfil. Luc. 6. v: 11.

Widare kallas och Wenadis aff Bione uthi indragne rum *Cytheren* (Κυθέρεια) så och andre Poeter, men nampnetz ursprung wetta de intet. Somlige ment at hon skulle blifwit således aff en lijten öö benämd Cythera, see Boscard. Phal. l. 1. c. 22. p. 500. som ligger fram för Peloponeso, om hwilken Paus. l. 3. Lacon. p. 207. således talar 'Cytheröns strand hafwer Scandeja til Skepshamn. Ifrån Scandeja til Cytheröns murar är 10 stadier. Hwarest Venadis Tempel är, och dhet aldraälsta och heligaste aff alla dhe Tempel som hos Grekerne finnes. Venadis bälete står der bewäpnat.'

Stephanus menar åter öön wara nämbd aff en Phenicisk man Cythero. Men Boscardus håller före at det är aff intet wärde, emedan en sådan person ey är aff några andra gamlas skriffter bekant, menandes lijkare at öön skulle hafwa sitt nampn aff Hebreiska ordet *Kethare*, det är en klippa, effter öön är steen-|575|achtig. Men alt dhetta är aff intet wärde, utan öön hafwer fått namnet aff hennes namn, emedan flerestädes der hon dyrkades är hennes rum, städer, berg eller Tempel aff henne kallade *Cythera*. Hwilcket ord på Giötiska betyder det samma som Frön. Kyther och Kother är den som mechta fruchtsam är, ehuru nu det ordet missbrukas till otuchtige Menniskiors tyttlar, såsom koter och kietiug. Flere ursprungne ord spar man här för höflig-heet att framföra. Dedan äre allehanda Frön oc fruct kallade Kottor, såsom Tallkottor, Grankottor. Här aff kan man och förstå hwadan de Greker fått den affguden *Koter*, och den affgudadyrkan som kallas *Cotytia* såsom Voss: wijsar i sin idol. l. 8. c. 16. p. 208. aff Phanodemo l. 6. 'At de Athenienser dyrka denna Guden, på de måge bekomma nog Barn när de träda i Echtenskap.' Sedan aff Iuven. S. 11. så och Horat. Epod. XVII. 'Mon du blifwa ohempnat som leer och skrattar åth den Kota Dejans (Cotytiæ) algemena fäst, som är Astril Kärleekz pilten helig.' Kotys Deja eller Kotyr Dia är i wårt språk Kiärlek eller fruchtsam Gudinna. Är altså och detta ordet fremmande för de Greker och Latiner, och med wår kåta Wenadis till dem utkommen.

Jorden hon kallades och aff wåre Fäder Ana-dis, det är en Drotning, Gudinna eller Haffzens Gudinna, (*Regina Dea* s. *maris Dea*) så och Wenadis (*Dea spei*) som sees aff Edda och Furu Scald, och bör man altijd skillia emellan Fena-dis och Wenadis, ty Fena-dis är som p. 476 [= s. 487] är sagt Haffz-

gudinna (*maris Dea*) men Wenadis (*amoris Dea*). Wenadis är ihopsatt aff Væn kiärlig, och Dis gudinna. Således under samma Anadis namn är hon och dyrckat hoos de Meder, Parther, och en deel Perser, hwilcka ärkände sig wara Scythernas affkomne. Här om talar Strab: l. 12. p. 5, 7. 'Dhe Armener och Meder hålla mycket heligt dhe Persers affgudadyrkan. Men serdeles för andra hålla de Armener Anadis helig, hwilcken de åtskilligstädes hafwa bygt Tempel, så och i Asilicena. Der offra de henne til ähra sina trälar och trälinnor, hwilcket intet under är. Ty dhe aldraförnämsta aff Kungslächt och Adelen de gifwa henne sina Döttrar. Och är den lagen at när de en tijd hafwa tient henne och äro nu förnedrade, då blifwa de först giffte, och är ingen som icke söker at få en sådan til sin Brud. Sådant betygar och Herodotus om de Lyders qwinnor, hwilcka alla äro belägrade.' l. 11. p. 512. talar han om dhe Hyrcaner, hwilcka och woro ett slagz Folck aff dhe Scytiske Parther, således: 'Uppå en wjd slätt plan hafwa de med Jord upfyllt, och giort en rund och hög kulla kring om en Klippa, och dragit om den en muur. Der hafwa de giort Anadis ett altare, så oc de Persers Gud Amanen och Anandratin ett |576| Tempel, hwarest de Saxer (eller Schyter) hafwa en årlig tilsammankomst. Oc detta skeer ännu aff dem som der boo uti Sala. Således är ortens namn.' l. 12. p. 559 säger han: 'Sala är en stad uppå en hög kulla: men fordom kallades intet således staden, utan dhe Persers Tempel, hwilcket Konungarna förestodo, oc allt war uti Prästernas macht.' Paus. Lacon: l. 3. p. 192. säger: 'Hos de Lyder är ett widtberömt Tempel Gudinnan Diana Anadis til ära giort.'

Detta ordet Anadis betydelse finner iag intet hoos de lärde, utan såsom heelt fremmande, hwarföre och somlige ment detta Gudinnans namn betyda månan, såsom sees aff Voss: idol: l. 2. c. 15. p. 194. men när man jemnförer alla rummen hoos hwilka folck hon dyrkades, hennes egenskaper, des tijdz dyrckan oc Tempels namn, så och hennes namn uti det Giötiska Språket; så finner man Anadis betyda jordens eller watnetz Gudinna. Ty hwad de Lyder, Armener och Hyrcaner anlangar, så woro de aff de Schyters affkomne som widare i sitt rum wijsas skall, ty kallar dem Strabo l. 12 i samma indragne rum Parther och Saxer, hwilcka de Perser kallade alltijd Scyther, som nogsamt kunnigt är aff Mela och andre Skribenter. Sedan indrager Strabo der hoos deras Fäst henne till ära hållen Juletijden, den Cyrus effterfölgde at begå, hwilken är för införder här p. 430 [= s. 441]. Til det tridie, hennes Tempels namn Zala, hwilcket är heel Giötisk, som wijst är Atl. T. 1. c. 7. p. 241 [= s. 154] och huru Giöterna det ordet uti Italien, Franckrijke och Polen effter Christi tijd infört, emedan det än wed wår Frelsares tijd intet war hoos dem bekant, och hafwa och Finnarna och Lapparna som hoos oss boo brukat detta ordet

Sala i samma bemärckelse, kallandes Gudarnas Tempel As-Sala; As är Gud, och Sala ett yppet Tempel eller en stoor Saal. Lyck-Sala eller LockSala, Locke eller Lycke är Saturs Tempel, hwarest de sedan bygt twenne Christna Tempel, behållandes samma namn som sees aff Scheff: Lapp: c. 8. p. 69. i Flor: Finska Lexicon p. 24. läses Sali, *palatium*, p. 26. Sala porti, *palatii janua*. Men serdeles hafwer en Saal tagitz för en yppen Saal som stået på pelare, hwadan UpSal bekommit sitt namn som wijst är Atl: T. 1. c. 7. p. 245 [= s. 155] så aff wåras skriffter, som Vlfila, hwilket och Finnarna wettat, som sees aff Flor: Lex. p. 31. Sali är öpen bod, qwist, löffsal, *pergula*. Och säger Adam: Brem: uttryckeligen i sin book de sit. Dan. c. 91. p. 157. 'Nu wilie wij tala om Suearnas affgudadyrckan. De hafwa ett mechta wijda berömt och allom kunbart Tempel, som kallas Vbsala, intet långt beläget från Sictona stad eller Biorcko. Uti detta templet som är alt öfwer med gull bedraget, så dyrkas aff alt folket 3 affgudabeläten, Thor den mechtigste sitter mitt uti på en stool, och på hwardera sijdan Audon oc Frigga.' |577|

Aff detta Templet är både den gambla och nya staden kallat Sala och Upsala, och hela Häradet Sala och Wack-sala Härad, och Kungzgården Salinge, och Åån aff någre desse tijders personer Sala Åå, men uti de gamlas skriffter Fyring-aa. See detta gifwer nogsamt tilkienna at Anadis war fremmande hoos de Parther, och aff wåre Scyther dijtförd. Ty Strabo witnar och at landet hoos dem der omkring som sees aff hans lib. 12. p. 559. kallades aff Sala Templet, Saltiske landet, så och staden Sala, och at hon låg på en hög uphäfwen backa, äfwen som wårt gamla Upsala. Strabo han skrifwer ordet med η, som är wårt *AE*, men Adamus Bremens: *O*, men wåre gamble med *AV*, *AO*, och *AE*. Eliest har detta ordet Zala, som betyder ett Tempel eller Kungzhuus, eller förnämt huus, warit uthi andre Språk obekandt, som sees aff Megiseri Lexic: hwarest det på Hebreiska kallas *Ulam*, *Bithan*, *Betham*, *Lech*, *Hechal*, *Armon*, *Appaden*, *Bochil*. Grek. αυλὴ, παλατὴ, βασιλικὴ, ναος, νεὼς, ἱερὸν, ανάκτορον, συκος. Latin. *Aula*, *Palatium*, *Templum*. Ital. *Palazzo*. Hisp: *Palacio*. Slav. *Dvor*, *Zerkou*. Pol. *Dwor*, *Palacz*, *Koscziol*. Gallic. *Palais*. Hung: *Pallotta*. Turc. *Meschit*. Sarac: *Camisse*, *Gaijckel*. Armen. *Thagars*. Ægypt. *Cangheri*. Och hoos Perserna kallades det *Tæmbi*, *Ciartak*, *Mescid*, *Mescet*, *Giami*, *Mebid*, som sees aff Castelli och Angeli Lexicis.

Aff alt detta kan och den twisten slijtas emellan dhe lärde om ordet Sala, antingen det skall skrifwas *Salia* eller *Sala*, utan *i*. eller med *i*. oc om Sala betyder på Swenska watn; Aldrig finnes det på Runstenar, eller i dhe gamla skriffter betyda Watn. Utan det wäl, at aff förnäme Herrars Salar och Tempel, och KungzSalar, äro strömar, Siöar, Berg, Byar, Skogar, Högar, och andre

ting nämbde; såsom Sal-stad, Sal-berget, Sala-grufwa, Sala-Hytta, Salem, Sal-hem, Sala-åå, Sala-siö, Sala-kullor, Sala-härad. Aldrig heller finnes det med *i* skrifwit, uti de älstas skriffter eller på Runstenar, utan Sala, såsom sees aff dhen Wormius hafwer, och är indragin i Atl. T. 1. fig. 106. hwarest står VP-SALA. Äfwen så kallades Wenadis eller Jordens stad på Cypren (Syfrön) *Sala*, *Salamis*, som sees aff Poeterne och Geographis, hwarest och henne äfwen som hoos oss menniskior till ähra offrades, som sees aff Marm. Arundel. 2. f. 95. Hennes Saal eller Tempel hafwer oc warit på alle sijdor yppet, såsom wårt gamla Upsala Tempel, hwilcket sees aff Plin. l. 36. c. 5. p. 633. Hwad nu hennes nampn Ana dis anlangar, så betyder det på wårt språk en Kungzlig Gudinna, ihopsatt aff Ana en Kung eller Drotning, och Dis Gudinna, see p. 52 [= s. 65]. Och är det ordet ihopbundit medh många andra, såsom sees och på Runstenarna Ana R. 220, 225. Ani R. 18. An-viter, en wettig eller wijs Kung (*Rex sapiens*) R. 239, 187, 23, 18, 56. An-ari en strijdsam Kung (*Rex bellicosus*) R. 272. An-kalli *Rex fortis*, R. 321. An-thoor, Kung Thor (*Rex Iup*[*i*]*ter*) R. 479. Ans-vardi en Kung som förswarar sit Rijke, (*Rex conservator*). Elliest betyder detta ordet och |578| hoos oss watnetz Gudinna, såsom wijst är aff Edda. Ty Ana är allgement hoos oss watn, Siöar, Haff, och är detta lijkare till dhes nampns ursprung, uti detta mål, emedan Wattnet sades wara Jordennes och all tingz Moder, och Jorden eller Wenadis utsprungen aff Watnet, hwilcket och det andra hennes nampn hoos Strabonem utwijsar, dher han kallar henne Ana-Drotta. Drotta är en Drottningh eller Fru på wårt måål, och är således ordet lijka med Anadis, nembligen wattnetz Gudinna eller Drottning. Det synnes som Strabo skulle giöra 2 Gudinnor aff Jorden och Wattnet, efter hon nämpnes Anadis och AnaDrotta såsom särskilte, men det måste wara alt en, ty hoos wåra Scalder är det en persons betydelse.

Wenadis eller Dian hon hafwer ännu ett nampn hoos oss, som dem Lärdom är okunnigt, nembligen Boresippa, ihoopsatt aff Bore (Satur) som war allas Fader; Men uti denna gåta förståås Solen, och Sippa som är Jordenes nampn, der om talat är p. 398, 566 [= s. 409, 580]. Hwar aff de 2 Blomster Blåsippa och Hwijtsippa sina nampn fingo. Och är här märckiandes att wårt *S*. uthtalades fordom i somblige ordh såsom med *SK* tillsammans. Ty skrifwa Grekerne hennes nampn med K. och Latinerne medh *C*. som swarar mot wårt *SK*. Äfwen så Cap. 3. i Edda Siff, och Sibilla, och Siffhelle. Det Grekerne skrifwa Κυβελε ok Latinerne *Cybele*.

Aff hennes nampn Borsippa, är en stad nämbd uti Assyrien såsom Strabo talar l. 16. p. 739. 'Borsippa är en stad, helig Baldur och Dejan, (Apollini

et Dianæ).' Förutan at Borsippa är ett rent Giötiskt nampn, så wijsa och bägge Affgudarna Baldur och Diana, (som aff alla Greker och Latiner, ärkiändes Nordan ifrån kompne, och ty kallades de Yfwerborne Norskas affgudar) at denne Staden aff dem nämd är.

Jordens nampn Wenadis är och således utnämbdt hoos wåre Phryger eller Göther, som satte sig i Thracia, hwilcket Voss: l. 2. c. 57. p. 313. aff Orpheo genom Proclum betygar, så och aff Hesychio således: 'Den stora Gudinnan, dhen Aristophanes kallar Bendin, som är de Thracers Gudinna. — Bendis är på de Thracers språk Diana.'

Att hon här aff de Greker skrifwes med B. der wåre skrifwa med *V*. är orsaken aff desse 2 Bookstäfwers lijkheet uti uthtalande hoos somblige. Schedius de Diis Germ: c. 9. p. 12. och Vossius c. 22. p. 809. tillstå detta, fast ingendera weet hwadan Wenadis är kommen, och hafwer at betyda, ehuru de bekänna att hon war Kiärlekens och Wänskaps Gudinnan. Cl. Schefferus hafwer lijkwäl rätt råkat i sin Upsal. antiq. c. 8. p. 108. att *Bendis* är aff wår Ven, men ordet Dis hafwer han förgiätit, som är en Gudinna. Här aff kan man och see, att dhe Assyriers *Benoth* är aff wårt Vengotz utsprungit, emedan de och tilstå des nampn wara Kiärlekz Gudinnan. Huru wåre Giöter i Thracia hafwa brukat *B*. för *V*. och *F*. synnes och aff Vlfvila, dher Arb skrifwes för Arv eller Arf, och Eibn för Even, etc. |579|

Jorden så wijda hon dyrckades för en Gudinna, kallades och aff wåre Fäder Ardimasa, Jardumasa, Jardins Basa; Asa är en Gudinna som för är wijst pag. 548 [= s. 562] så och Basa. Och skrifwes jorden på åtskilligt sätt i wårt språk. På Runstenarna finnes Arta, R. 532. Arda, R. 402. Iardir, R. 485. Ardstein, Jordstein, (*terræ læpis*) 473. Iarder, Iord Edda p. 349. Iardborg *terræ castellum*, Ol. S. c. 52, 75. Iord-attari, *terræ s. fundi Dominus* Ostg: Edz: 1. fl. Æirtha, Vlfil: Matth. 6. v. 10. Arda är kiöra i Åkeren. Ard Åkerbruk, Frostaþ. Landaba. c. 7. Ardar-mali Gulatingz Landabalck c. 1. Arindam Scalk, Åkerbruks drängen, *Arans servus*; Vlfil. Luc: 17. v. 7. Hairdum och Hiorden Fur: scald. Och således uttala altijd wåre Uplänningar, som läggia altijd för *E* eller *A*, *Hi* eller *I*, såsom Ell, Hiel, Iett, Giet; Äta, Ieta, Gieta. Ok detta kommer öfwerens med Taciti skriffning som sätter *Herthum*. Herodot. l. 4. c. 59. p. 243. säger: 'Scytherna kalla Wenadis Artim-pasa.' Gruterus i sine inscript. p. 60. hafwer Arti pasa. Men Hesychius således: Artemæasa är Afrodisa hoos Scytherna; Aff desse hafwer Hesychius rättast råkat, ty i genet. plurali skrifwes aff de gamble Iordemasa och Ardem asa, *Terræ Dea*; Men Ardem-Basa finnes sällan i Scalderne. Far derföre en lärd Man will, som giör halfwa ordet Artem

till Giötiskt, och dhet andra halfwa Pasa till Grekiskt, som betyder heel och hållen. Och Asa till tom, bar eller öde. Men såsom han hafwer intet förstått det Giötiska språket aff grunden, så är det intet at undra. Aff wår Artems-asa hafwa Grekerne tagit sin *Artemis*, som lätteligen kan dher aff skönias; när man will läsa Lill. Gyrald. S. 2. p. 304. hwarest han indrager några Grekers mening om ordetz uhrsprung, som äro heelt löyeliga, och intet komma till at betyda Jorden. Hwilcket dher kan läsas, och spar iagh att här indraga, emedan dhet aff intet wärde är. Ty woro de Grekiske, så behöfde de intet så många olijka gissningar indraga.

Wår Wenadis hon kännes och igen hoos de fremmande aff dhes Jungfrur, som woro hennes Offers Förstånderskor, och såsom Präster at de kallades Mær, som sees aff Stat. Theb. 8. v. 477. hwilcket ord dem allom är helt fremmande, men hoos oss är Möör en Jungfru, som wijst är Atl: T. 1. cap. 32. p. 734 [= s. 461].

Elliest målas och Wenadis med en Kamb uti handen, det Lill. Gyraldus S. XIII. p. 336. aff Svida, menar wara kommit der aff, at på Qwinkönet skulle stundom fallit en förgifftig klåda, så at alla Håren dem affgingo, hwilcken skulle warit förorsakat aff en oreen och okysk beblandelse, och derföre intet behöffde någon Kamb att kämma sina Hår; Ty skulle de sedan affmålat Wenadis bälete med en Kam. Men wår Disas Saga förmäler det annorledes, som och lijkare är, at såsom hon affmålas med en Spinneråck, see pag. 509 [= s. 519] och een Kamb sittiande på Friggæ Råckhufwudh, så betyder Kammen att hon |580| funnit på kämma Linne, för än som i senare tijder Häcklorna äro upfundne. At förnämma Qwinnor hafwa brännt sig med sina Kammar, finner man här uti deras *urnis* och griffter, såsom den Mons. Iohan Peringer Assessor i Collegio Antiquitatis migh skiänckt, och han upgräfwit uti en Hög wid H. Excell: Bengt Horns Sätegård Edzhammar, hwilken war heel hwijt, och så skiör aff dhet han warit bränd, at alla tinnarna gingo sönder, och sielfwa handgrepet sprack i tu, när man rörde wid honom något hårdt. See figurn *AA*. pag. 542 [= s. 553].

Är således nu wijst huru Jordens dyrckan är först upkommen längst Nordan i Swerige, hwars ursprung de dichtadt warit aff Isen, och genom en Koos lijknelse affmåladt medh sina 4 Spenar, watna heela Jorden, och födt alla Örter och Diur, och warit icke allenast deras Moder, uthan och Solens och Månans, och huru hon åtskillige nampn genom åtskillige lijknelser och händelser bekommit, och huru hennes dyrckan sedan är kommen till åtskillige land oc Rijken i Werlden, och detta alt är bewijst genom så wåras, som de Fremmandes Skriffter, men serdeles utaff alla de gåtor, genom hwilcka Jordenes

skickelse emot Solen, Månan, och alla tijder om Året, affmålas, hwilcka ingalunda kunna tillägnas någon annan Ort, än Swerige, och serdeles des norre deel. Dädan hafwa äfwen de Fremmande kommit till på sina Lijkstenar, såsom wij wijste aff wåra Runstenar, at gifwa henne den stora Dyrckan, som sees aff en Marmorsteen i Capua uthi Italien, den Pignorius p. 3. och Gruterus p. 82. indragit: 'Tig Isa Gudinna allena som är en och är doch alt.' Och ware så nogsampt här omtalat.

Cap. VII.

Om FrossePijnans Röfwande och första Sädeskorns inkomst i Swerige.

Såsom wij nu hafwe talat om jorden, och des dyrckan, och at hon för dhes härliga Sädh och Korn, som hon menniskian och Boskapen till nytta bär, är kallat Kera (*Ceres*) så will man och här tillsee, huru och på hwad sätt och tijd hon det nampnet bekommit, och huru Korne eller Säden är kommen först i Swerige. Dhet är nogsamt allom bekant at Korne eller Säden är en ört i första skapelsen med andra örter aff jorden uprunnen, fast den icke aff sigh sielff på alla orter kan wäxa, utan uti de warma länder, ty såsom sees aff Iohannis Bauhin. Hist. Plant. så skifftas Kornet (*Hordeum*) hoos de Indianer i 2 slag, Skogzkorn (*sylvestre hordeum*) och Sädeskorn, emedan det |581| ena wäxer willt aff sig sielff, men dhet andra blifwer större och frödigare, emedan Jorden der til upbrukas och löös giöres.

Således finnes det och på flere orter af sig sielff wäxa, som hoos honom och i andre örteböcker läsas kan. Finnes och i dhen Heliga Skrifft Gen. 4. v. 2. at Cain wart en Åkerman, så och aff det andra Cap. 16. v. at menniskiorna skulle äta aff allehanda Frukt, men nämpnes intet at dem gaffz ändå loff at äta några Diur eller boskap. Wijdare sees aff det 8 Cap. 22. v. der Gud talar til Noach, straxt effter floden, at så länge Jorden står, skall icke återwända sående och upskiärande, hwilcket wijsar nogsampt, at Åkerbruket hafwer warit för Noachs tijd. Uti 9. C. 3. v. säger och Gud, alt thet som röres och lefwer ware eder till maat, såsom och gröna Örter. Wijdare kan och sees huru Noach wardt en Åkerman, och sedan huru Patriarcherna foro i Egypten, när dyr tijd war, at der kiöpa Spanmål, och altsåledes utan twifwel alle de södre orter upbrukade til säd, hwilcka en dels utaff naturen den menniskian utan bruk, fast icke

så ymnogt, gifwit, hwarföre och de icke heller kommit at dyrka jorden för Sädens skull, emedan hon utan stor möda dem gaffs, såsom Poeten talar, see p. 138 [= s. 151]. Men i wåra norske orter seer man klarligen aff Disas Saga, Furu Skald och andre, att man i förstonne här aff ingen Säd eller Korn wettat, såsom icke heller in til denne dag någorstädes finnes, at den i Ödemarcker, Skogar och Ängiar wäxer, utan allenast der Jorden upbrukas och hon sås. Men i des ställe hafwa wåre Fäder brukat att baka Bröd aff 3 slagz Örter hwilcka och än i dag, när dyr tijd är, brukas aff gemene man, nembligen Sawen som affdrages aff Furun om Wårtijden i Majo wid pass, torckas och bakas till Bröd, som wijst är Atl: T. 1. c. 10. p. 432 [= s. 271]. Den andra är Ollon Fruchten på Ekarna, den fordom war såsom helig lyst, men sedan är utskifftat till Swijnens föda, sedan Säden kom i landet. Hwarföre Ollon skogen fordom mechta achtades, som sees aff wåre lagar, LL. Byggningzb. C. 11. WesmL. byggning C. 12. och Upl. Lag. Widerboa balck 8 Cap. Den tridie örten är Semil, den Latinerne kalla *Filipendula*, hwilcket hafwer sitt nampn aff Semnas som war Gudarnas äretittel, see Atl: T. 1. cap. 24. p. 599 [= s. 376]. Emedan denne spijsen är dhen sötaste, och de förnämste och högste i Rijket åto dher aff, hwilcken och Swijnen mycket gräfwa effter för des sötma, och wäxer dhen öfwerflödigt öfwer hela Rijket. Dedan är och sedan Semlomiöl kallat dhet fijnesta och bästa som bakas af hwete för förnämt Folck. Men sedan wåre förnummo, huru i dhe södre länder allehanda Sädh wäxte, ty förmäler Audons Saga, at han for ut och röfwade sig en Kungzdotter, som lust hade till Åkerbruk och Trägårdar, och med henne kom Säden och annan Frucht in i landet; hwilcken först kallades aff wåra Korne (κόρη) effter hon införde med sig Korne, hwilcket nampn och hennes moder bekom, men sedan Frossepina, effter hon försökte at så wintersäd, och kiölden den intet kunde förderfwa. Oc war detta hoos wåre Fäder uti algement bruk, ja i några 1000 åhr alt in til desse tijder at gifwa Konungar och Drotnin-|582|gar namn aff deras serdeles gierningar, såsom Ladulås bleff K. Magnus anno Ch. 1250 kallat, aff det han höll god lag och ordningar så starcka i rijket, at ingen tordes stiäla utur en lada säd, fast intet lås war dherföre, och hon mångestädes torde stå långt ifrån Byn. Wäderhatt blef K. Eric A. C. 890 kallat, effter han fick wind åt sig eller sina Siömän, när han dem utsände, djt han wände sin hatt. Sköt Konung bleff K. Olof A. C. 980. kallat för det han bars fram för Krijgzhären uti en annars skiöt, effter han så ljten war. Bröte blef Amund kallat A. C. 560. för det han först bröt wägarna gennom skogarna. Trätilia bleff Olof A. Ch. 620 kallat, för det han tälgde träna, oc rögde up Wermeland. Bluter bleff den kallat som mycket offrade. Flere sådane wedernamn skall man allestädes i

våra norskas och de Danskas historier och skalder finna, de här at upräkna alt för widlyfftigt wore. Denne historien om Audens röfwande menar Voss: idol: l. 1. c. 19. p. 77. af Cyrill: l. 1. contr. Iulian: hafwa sig tilldragit 190 åhr effter Mosis tijd. Men såsom wij hafwe aff Herodoto uti Atl. T. 1. c. 34. p. 758 [= s. 477] wijst, at Åfian och Häxärgan (*Opis & Argis* s. *Hecaergæ*) som med de första Gudar utforo til Grecien, utförde Baldurs s. *Apollinis* Helgedomar uthi Hwetehalmkerfwor, hwilcket skedde för Mosis tijd, som sees aff c. 40. p. 872 [= s. 550] och den 1 Cron. taflan, så och af Disas historia, som faller mot A:o m. 2000 som wijst är här p. 206 [= s. 219], hwilcken utskiffte säd åt dem som längre norr i Swerige och Finland bodde, at begynna Åkerbruket, så kan man see at Säden med Frossepinan, som Auden eller Bluter, hwilken är alt en, röfwade, måtte warit något för eller til det ringaste wid samma tijder skett.

Wij willie så utdraga aff de Latiners och Grekers historier och Poeter oc wåra Scalder det förnämsta, och wijsa hwad wäg hon for med Auden hijt in i Rijket, och hwilka teckn de åter gifwa Swerige, hwar igenom det skal igenkännas, emedan såsom nogsampt bekant är, at det intet står wäl en Poet eller Scald an, at något rum eller land gifwa sitt wanliga nampn, ty det wore för enfaldigt, utan altijd genom lijknelser och owanlige teckn, som dock serdeles komma de landskap och rijken til. Såsom Claudianus hwilcken en serdeles book här om skrifwit, han begynner strax sin första book på sådant sätt, der han säger: 'Mina tanckar som fulle äro med ett sinnrjkt qwäde, twinga mig beskrifwa den mörka under jorden röfwarens hästar, och de himmelske kroppar, som drifwas wid Tanaråns wagn, och dhe mörcka Junans hwiilorum.'

Här will Claudianus intet utnämpna Auden, uthan beskrifwer honom aff sitt mörcka Rijke under jorden, sedan aff Tanaråns stiernor uti nordan, hwar om är talat pag. 479 [= s. 490] så och aff Iunonis hwijlorum eller rijke, see p. 44. in til 55 [= s. 58—68]. Hans hästar och wagn förstår han genom Skeppet, ty hafwer Claudian: så artig warit, på det man skulle det förstå, at han i sitt förtal till denne första boken beskrifwer korteligen huru Skepzbyggnaden är påfunnen. Och talar så då om ingen ting me-|583|ra, hwarcken om Auden eller Frossepinan, förr än han kommer till dhe förnämde orden, der han talar om Tænaråns wagn och des hästar. Hoos våre Scalder förstås genom hästarna Seglen, och genom wagn Skeppen, och genom Hästmanen de blå Flaggor, see Atl: T. 1. c. 36. p. 802. 803 [= s. 504 f.] och genom repen Betzlen och Tömarna som styra Hästen, som wagnen drager.

Wij willie så först wijsa, hwad som uthi denne handelen om Frossepinnans bortröfwande egenteligen kommer den händelse wid, som är skedd aff wår

Norska Konung, och hwad som är tillagt uti des gierningar, at affmåla Jordens, Solens och Månans skickelse mot hwar andra, och des årstijder at Jorden beså til Sommar och Wintersäd. Man kan fuller lätteligen förstå at Korne eller Säden intet sielffkräfwiandes flög ifrån Sicilien in uti Swerige, körde sielff up Jorden, sådde och skar sig sielff, sig sielff uttröskade, malade och bakade sig sielff till Bröd, och bryggde sig til dricka, utan alt dhetta är skett igenom menniskior. Hwarföre alt som i denne Historia angår, antingen genom tydelige ord eller lijknelser, sielfwa menniskiornas gierningar, det bör och om dem förstås, men åter det som talas om Frossepinans halfwa års wistande medh sin Moder, och halfwa åhret med sin Man Auden, som här nu tages för Winteren, des köld och mörcker, som årligen sig tilldrager, och at Korngudinnan årligen söker sin Dotter med brinnande Bloss, så och sin Man, at den igenbekomma, det går allenast Solen, Jorden, Kornet och Sädestjden an. Ty ingen menniskia sluter Echtenskap med sin Man, at så blifwa halfwa året hoos sin moder, och åter halfwa året hoos sin Man, och at ens Moder sedan årligen skall med brinnande bloss igensökia sin Dotter och sin Kiäresta.

Wijdare att wijsa hela dhenna historien eller Sagan, så och under den Sädesbruketz art effter Årsens tijder, intet komma Sicilien till, eller andre Söderländers orter, ey heller dher wara dichtadt, utan hoos oss här i nordan, och det intet hoos alle nordiske folken, utan serdeles aff oss här i Swerige skola nu alle effterfölliande omständigheter förklaras.

1. Först är det allom kunnigt att man beklagar ett huus, Slächt eller *Familia* såsom Öde, der ingen maka är, der intet afwel eller Arfwingar äro i huset; lijka så affmålas här den nordiske Konungen Audon, och des rijke aff Scalderne, för dhet här i förstonne ingen Säd fans i Rijket, såsom ett öde land, och som den ingen Maka eller Arfwingar hade. Derföre siunger Claudianus artigt när det rådslogs hos Gudarna huru Auden skulle få någon hustru l. 1. v. 223. 'Hwarföre är det yttersta rijket i werlden så öde och tyst. Det är ju intet annars något land i hela werlden, som icke hafwer smakat aff Kiärlekens Pijlar.'

Äfwen talar Ovidius i sine Fastis l. 4. v. 600. der Thor han will trösta Korngudinnan, at hennes bortröfwade Dotter intet finge en sådan ringa man til Konung; säger han: 'Denna min andra Broder han regerar öfwer det ödeliggiande Ginungagap (Chaos) eller rijke.' |584|

Hwarföre detta land som kallas såsom Öde, (hwilcket ord effter wårt algemena språk, är både Landetz såsom Konungens nampn uthi Scalderne) råddes nu, såsom under Konungens namn, at begiära sigh en Hustru, det

war utsäde i landet: såsom och Claudianus l. 1. v. 67 förmäler, 'att han skulle bidia Jofur, så skulle han wäl få en Maka.'

Huru och Wenadis skulle beweeka landet der till at det blefwe kiärligt och fruchtsamt, siunger han i sin l. 2. v. 12. Wenadis reser åstad, och täncker innerligen i sitt hierta huru hon skall beweka dhet hårda och steniga ödelandet (*chaos*). Aff desse märckelige orden igenkänner man klarligen wårt norska rijke, som fordom war Öde, dhet är utan Säd, men icke Folck, elliest hade intet Oden (ἀΐδης s. *Pluto*) behöfft röfwa Korngudinnan eller hennes Dotter, och med dhem Kornet i landet, at det beså Folcket til föda; så och at gåtan här är dichtat och intet i Sicilien, eller de andre Söderländer: ty samma Poeter berömma Sicilien uthaff sin stadigwarande Sommar, och heela åhret igenom bärande Frucht och Säd. Ty säger ok Ovid: Met: l. 5. v. 391. 'Der är en ewigwarande Wår och Sommar.' Ja, säja och de lärde i sine anteckningar öfwer Ovid: 439 v. 'Att Sädeskorne skulle aff sig sielff wäxa uti Sicilien och der så sig.'

Detta bewitnar och Diod: Sic: som war född på Sicilien, l. 5. p. 287. säyandes: 'På den Leontiniska Åkren och andra Siciliens rum wäxer Hwete aff sig sielf, som derföre kallas Skogz- eller Willhwete.'

Och utaff en gammal Poet talar han detta: 'Utan Åkerbruk och plöyande så wäxer här Korn och Hwete, så och Drufwor och Wijn.' Ytterligare: 'Violer och allehanda andre wälluchtande blomster de blommas här hela Året igenom, och wijsa utan återwändo sina blomstrande Engiar.'

2. seer man aff wårt landz beskriffning, at de åto Ollon aff Träna, förr än Korngudinnan inkom, och hade Säd med sig at landet beså. Der om Ovid: Fast. l: 4. v. 395 talar. 'Menniskiorna de åto först örter som jorden dem gaff utan omak. — Sedan war dem en stor hugnad at de fingo äta Ollon, sådan härlig kost gaff dem dhen hårda Eken. Omsider ombytte Korngudinnan denna kost i en liufligare spiis. Hon wiste sättia ook på Oxarna oc wälta up Jorden.'

Nästan lijka talar han i sin Metam: l. 5. v. 341. See detta kan intet lämpas til Sicilien eller de andre orter i Söder. Ty först, som näst tilförende aff Poeterne wijst är, så wäxer Säden aff sigh sielff i Sicilien, sedan så är allom bekandt, så dem resandom, som dem hwilcka de södre landz fruchtsamheetz beskrifningar läst, at hela Skogarna stå fulla med Äpplen, Päron, Mandlar, Walnötter, Castanier, Fijkon, Persicer, Aprico-|585|ser, Pomerantzer, Citroner, Plommon, Körsbär och allehanda sådan Frucht, så att icke må tänckias at de i Sicilien, Chaldeen, Egypten, Italien, Hispanien, Grecien eller andre Södre orter behöffde sökia Ollonträn, och förutan detta allehanda slags Örter

öfwer jorden, såsom Pumpor, Gurckor, Meloner, Kåål, Ärter, Bönor etc. och under jorden Radicer, Rättickior, Morrötter, Rofwor, Palsternackor, Betor, och än otaliga andra, som här intet aff sig sielff wäxa, utan med stoor möda såås, och måste om winteren uptagas och förwaras, men hoos dem stå i jorden friska heela Åhret. Hwarföre måste en mycket wähl och betäncksampt läsa Poeterna, och taga lius til dem aff naturens och orternas beskaffenhet, så och våre Scalder, och altså wijses aff desse Ovidii ord huru artigt de instämma med wår Landzort, lagar, Scalder och Sagor, som näst tillförende är talt, att man fordom, så och än i dag intet wettat aff någon Frucht som wild wäxer, mehr än Ollon, Hasselnötter och Summil under Jorden till Bröd. Sällan skall man finna i Swerige Will-apal, hwilcken bärer mechta små Äpplen, och så sura at man knapt kan äta ett utan grijnande; dock när de legat hela Winteren igenom uti Frost och Sniö, så går surheten något sin koos. Men nu, Gudi skee loff, så är rijket aff fremmande Frucht så ymnigt, fast det skeer med stoor möda, och ey så lätt som utom landz, at Rijket kan hafwa rijkeligen sitt tarff. Wijdare kunde och intet Korngudinnan säyas hafwa hafft sitt säte uti Sicilien, emedan de der ey ätit Ollon. Ty gåtan och historien utwjsa, at såsom Sicilien hafwer aff alla räknatz för dhet fruchtsammaste landet, altså affmålas genom Korngudinnans första boning Sicilien, men sedan hennes dotter bleff hijt bortförd i nordan, och modren henne igensökiandes kom och hijt på orten, och lärde dem wända sig från Ollon, äta Säd och annan frucht, så affmålas genom hennes stadigwarande boning Swerje, såsom hon och sedan aff alla Poeter och Skalder bleff kallat de mörka länders Gudinna, (*inferorum Dea*).

3. Den Historien wara här först dichtat med des widhängiande gåta, wijsa och alla Personers och andre tingz Giötiske namn. Såsom at wår Konung han kallas Auden (Αυδης), Bluter (Πλουτω), Thys (Δις), der om är talt här pag. 329 [= s. 338] och Atl. T: 1. cap. 32. pag. 729 [= s. 457]. Korngudinnans och Frosepinans nampn är och wijst här pag. 412, 447, 448, 449, 527 [= s. 424, 459 ff., 537]. Staden Henna, som hon bodde wid, förmenas wara kallat aff hennes eller des Dotters wedernampn, hwilcket ord hoos oss betyder en qwinna. Dädan äro andra diur med samma Tittel behedrade, såsom en Hane (*gallus*), Höna (*gallina*), sedan Tiäderhöna, Orrhöna, Raphöna. Pläga och unga Courtisaner, så och nygiffta, möta sina Hustrur och Fästmör der med, som mitt Korn, min Höna, min Grijs. Hönnekin kallas och en Moders barn, och serdeles den som än är i sitt moders lijff; Dedan plägar önskas till en lyckosam födzel genom skåldrickande. Hennekins skål i Källaren. Bergum kallas den siön hoos Ovidium och Lucanum, som låg up i Bergen emellan de wac-|586|kra Skogar och Lunder. Ordetz

ursprungh see pag. 553 [= s. 567]. Triptoleman kallades han som Korngudinnan förde med sigh up till Schyterna att Säden såå och bruka Åkren. På wårt språk kallas Dryptelen Wannan med hwilcken man kastar Kornet från Agnarna, och Drypta Säden, kallas så wäl Sädens utsåning som ränsning. Dädan Drypteleman den som såår Åkeren eller ränsar Säden. Utom detta så war Korngudinnan (*Ceres*) wår Norske Saturs Slächt och affkompne, hwilcken hade följgdt Jofur uth till Sicilien med Sigge, och andre des Slächtingar, och der sigh nedersatte, lärde och dher Åkerbruk, hwar om wijdare skall talas uti wåras uttog. Ty ärkiänna dhe Greker och Latiner, att på Sicilien inkommo åtskillige fremmande Folk, och ibland dem. Hiettar (*Gigantes*) hwilcka här ifrån Nordan kommo, och feck öön som fordom heet *Trinachia*, sedan nämpnas Siggeleja, aff Sigge wår Norska Anförare, och hans affkomne Siklingar, hwar om och Edda med någre ord gifwer ti[l]kienna p. 353. fast Edda blandar hans nampn och gierningar med en annars. Om Hiettarnas boningh der på öön säger Ovid: Metam. 5. v. 346. 'Denne öön Trinacria hon war besatt med många Resar och Hiettar.'

4. Wijsar och Audons Land och Rijke, dädan ifrån han utfor, Historiens första ursprung, nemligen längst ifrån nordan, der Solen en tijd är bortta, aff Siön Avern, Styggien, Tänarån, Ginungagap, Norska Wändepuncten, Gudinnan Hekzgauten etc. hwilcka Claudianus l. 1. från 1. wersen in till den 30 upräknar. Sedan utaff dhen Wäfwen eller Tapeten Frosepinan sydde med allehanda Silcke, till at affmåla heela Jordenes boll och alla Rijken, säger Poeten at hon 'på sistonne och den yttersta delen aff werlden så nätt wäffde, lijka som man hade sedt med ögonen des hårda och sniöfulla Winter, och Thysse eller Odens Rijke, dijt hon som aff öde skulle nu bortföras. Och war det som en spådom till hennes bortröfwande, ty hon begynner fälla Tårar.'

5. Wijses Odens utfärd så wäl som Mercurs reesa, som skulle fullgiöra dhetta Frieriet, med hwad Wind de seglade, nemligen Nordan, och att Sunnanwädret war lijka som förbudit att blåsa som sees aff Odens Skald, och Claudiano l. 1.

6. Twert om när Frossepinan wart röfwat aff Auden, så fördes skeppet aff Sunnanwädret, som sees aff Claudiano l. 2. v. 247. hwilcket utwijsar at hon reste till Nordan.

7. Instämma alla Orters nampn här i nordan dijt Frossepinan kom, såsom hon sielf hoos Claud: l. 2. v. 209 sig klagar: 'Jag landzflychtig från mitt Fädernesland, drjfwes til det förskräckeliga mörka Ginungagap.' Och uti hans l. 1. v: 25 för-|587|undras 'huru wid den nordiske kalla wändepunkten någon Kiärleksbrand kunde upwäckia Tysse (Ditem) eller Oden at bortröfwa

Frossepinan och gifwa henne detta mörcka öde land Ginungagap til morgongåfwa.'

Aff desse ord är och märckiandes den seden, som här ifrån första Sweriges byggnadz begynnelse hafwer warit i bruk, och nämpnes i wåre lagar, see Atl: T. 1. c. 24. p. 646 [= s. 405] at Mannen gifwer hustrun morgongåfwa.

8. Dhe twå stora Teckn som alltid wårt Nordiska Rijke längst bort beskrifwes med, nembligen dhen stadiglysande Natten heela Sommaren igenom, och åter om Winteren den stadigwarande mörka Natten. Hwilka Poeten Claudianus införer på hwar sina rum först l. 2. v. 280. der Oden han tröstar sin röfwade Kiäresta Frossepinan, säyandes: 'Skiöt jntet om min kiära Frostepina at ängsla och bedröfwa ditt hierta med fåfenga tanckar: Tu skall få ett större rijke (nembligen än Sicilien war). Iagh är Saturs affkomne som råder öfwer hela werlden, hwars wälde sträcker sigh wijda om det öde land. Troo intet det at du här i nordan mister heelt och hållet dagen. Här gå Solen och stiernorna annorledes, och äro andra Rijken och land. Och här får du ett större oc klarare lius, och skall undra öfwer Solen som lyser i Glijsiswall och dhe Gudfruchtiga och fromma Inwånare.'

Här wijses nogsampt at Frossepinan hade fuller hördt aff dhet stora Mörckret som i Nordan är halfwa Året, men hon wiste intet aff den stadigwarande Solen och des lius uppe om Sommaren natt och dag. Twert om beskrifwer Claud: l. 3. v. 234. landet aff des mörcker, säyandes: 'När Solen stijger mitt på Himmelen (det är öfwer medellinien) öfwertäcker norska wändepuncten den långa mörcka natten. — Kiölden affbränner all Gröda, gräs och örter blekna bort, Kiällor och strömmar frysa till. Ängiarna stå som affbrända, ingen ting synes lefwa. Lillior och roser döö sin koos, Wäl kommer Solen igen men aldrig Frossepinan.'

9. Bewittnar och Frossepinans Moders Korngudinnas reesa heela denne historien eller Sagan hoos oss dichtadt, när man tillseer hwart hon reste at upsökia sin dotter. Hoos Claudian: l. 3. v. 320 införes hon såsom den intet fruchtade för wår Nordiska Kiöld, att henne här igenleeta: 'Ijsen som lägger sig i Tyskland på Renströmmen, och de kalla sniöfulla Riphelska bergen (i Swerje) de skola intet uppehålla min reesa: icke heller de stormande wågar på klipporna i Hafwet, iag skall sökia längst i söder, så och Bores Norska Sniöfulla Huus (dher Taken ligga fulla med Sniödrifwor).' |588|

Ovid: i sine Fast: l. 4. berättar ifrån 460 v. huru hon först upsökte sin Dotter igenom hela Sicilien, sedan for i det Grekiska Hafwet, Joniska och up genom Hellespontum, och huru hon warit och i Meroe i Egypten, hoos de Indianer,

Africaner och Araber, och omsijder for till floden Tibrin uthi Italien, och så till Rhodanum och Padum och Rhein floden i Tyskland.

10. Uttrycker aldraklarast hennes resas stannande under de norske stiernor, dem hon omsijder tilltalar. I den 571 v. talar Poeten således: 'Hwarest far iag? det är altför widlyfftigt at upräkna alla Orter som hon foor och sökte igenom. Det war nästan intet rijke i werlden som icke Korngudinnan reste igenom. Ja hon foor och up åt himmelen, och talar til de stiernor som äro näst dhen frusna och kalla norska wändepuncten, hwilka aldrig gå neder i hafwet, således: Bärgasarnas stiernor (hwilka all ting skåda, emedan j aldrig gå under Hafwet) wijser mig stackars moder hwar min dotter Frossepina är. Så talade hon. Henne swarar den norske Carlwagnen: Natten är ingen skull till detta. Fråga Solen när din Dotter war röfwat.'

Det är allom bekant som wijst är i Atl: T. 1. c. 8. p. 303, 304 [= s. 191 f.]. at alla de Stiernor som kallas Bargasernas, det är Gudarnas bergz Stiernor som lysa stadigt öfwer Swerige, såsom dhen större och mindre Carlwagnen, Norska Draken och Perseus de gå aldrig här i Swerige neder under Hafwet, men straxt man kommer på Tyska botn och längre i söder åt Franckrijke och Spanien, så synnas de gå under Wattnet eller Jorden. Ty införa Poeterna och Scalderna mekta artigt, på det alla måtte förstå hwar Oden bodde som Frossepinan röfwade, och hwarest hon stadnade, så och dhes moder som henne igensökte, lijka såsom hon tilltalte desse stiernor på den orten der de aldrig gå neder, fingo och swar aff den förnämsta stiernan Carlwagnen som altijd går mitt öfwer Swerige.

11. Och på dhet man intet måtte tänckia att Korngudinnan stannade på Americæ längsta deel i nordan som är Grönland, eller öön Island, eller Samogeterna i Ryssland, eller de norska Tattarer öfwer China, hwilkom allom, såsom dem som längst up i Nordan hoos oss boo, desse stiernor till en deel intet synnas gå under, så lägger Claudian: i sin 3 Book samma teckn som Odens Saga och wåra andra Scalder hafwa, hwilcket skilier Swerige ifrån alla desse upnämde rijken, säjandes: 'Der Phaeton han twettar sina Hästar, och Månan sina Kalfwar.'

Det är Östersiön som wijst är p. 69, 70, 458, 460 [= s. 82 f., 470, 472]. ty der twettar Phaeton eller dränker sig med Solen uti 40 och flere dygn, och Månan Solens Systrar sina Kalfwar eller Koor, hwilcka affmåla Månans nytänningz och nedans horn när han är borta uti 3 eller 4 heela dygn uti Östersiön. Förutan det så är noghsampt klart at hwarcken i Americæ norska deel, Grönlandh eller Islandh, eller |589| Ryssarnas Samogetia, Nova Zemla, eller det norska Tattariet, såås någon Råg eller korn, utan de äta torr Fisk för bröd,

eller och kiöpa de Säd ifrån andra land, eller och Hirss som Tattarna til en deel sig förskaffa, ty kan intet Kor[n]gudinnan säyas till dem wara kommen. des utan drömma icke en gång dheras Historier om detta, mycket mindre äro dem desse personers nampn bekante, eller igenfinnas i deras språk.

12. Ytterligare nämpner och uttryckeligen Ovidius med Claudiano, Hygino, Lactantio om Scythaland, der hon stannade med Dryptoleman som skulle lära dem såå Säden: siungandes Metam. l. 5. v. 645. '(Atin eller Minerva Tritonida) gaff Dryptelman en lätt wagn, och befalte honom en deel aff Säden såå up i dhen Jorden som föga wore brukat, en deel åther i dhen som wäl och länge warit upkiört. Nu for han åstad öfwer hela Europam oc Asiam; och kom till Scythernas landzändar, hwarest Konung Lo (Lynx) regerade.'

Hyginus kallar honom Kårnabonden (*Carnabonta*) de Giöters Kung wid Myseam uti Tracia, som låg wid Pontum, der wåre Scyther och Giöter satte sig neder samma tijd, som i deras uttog och Cronol. wijsas skall, men wi skola rätt nu wijsa at de åtskillige nampnen som denna wår Giöters Konung gaffs, war alt en person, som bodde här längst i nordan, det nogsamt wijses först aff Ovidii ord, att Triptoleman med Korngudinnan for öfwer hela Europam, hwarest denne södre delen aff Götarjket eller Scythelandet låg, och öfwer heela Asien, och kom så till de yfwerborne Scyther, hwilcka de Greker och Latiner intet wiste om de skulle räkna dem till dhe Europer eller Asianer, såsom sees aff Plinio, eller skillia dem heel och hållet ifrån dem, emedan såsom de intet hängde ihop med Europa, ty östersiön skillier dem åth ifrån Tyskland och dhes widhängiande land. Och med Asia torde de icke heller wäl giörat, emedan de lågo ända i norr öfwer Europam, och wiste intet wäl om hon war egenteligen en Holma allt omfluten, eller ett Nääs som hängde fast medh Asia. Förutan detta gifwa alla de förr upmälte omotsäyelige teckn nogsampt tillkienna, att det intet war Göte- eller Scythelandet wid Pontum, ty Korngudinnan hon tilltalar dhe stiernor (såsom Carlwagnen och andra här i nordan) hwilcka aldrig gå in under, hwilket är längst ifrån Scythia och Gothia wid Pontum, så och aff dhet rum dijt hon kom, dher Phaeton eller Solen twättar sina Hästar, och Månan sina Kalfwar.

13. Wijdare tillkienna gifwer och den dricken som Korngudinnan drack sig fuller aff, när hon kom hijt i nordan, och den wärckan som samma drick hoos henne och andra hade. Så och Konungens och andra Personers nampn, dijt hon kom, som äro Giötiska. Och såsom de Latiners och Grekers Poeter hwarken sin emellan eller med wåra Scalder och sagor i alt öfwerens stämma, måtte iag korte-|590|ligen indraga Summan aff Odens Scald och Sagor: 'Oeden när han såg Rijket blifwa alt för folckrijkt, och fans intet annat til Brödz än

Barck, Sommil och Ollon, så for han ut till Siclöjar (Sicilien) Sigges rijke, oc röfwade Korngudinnans dotter Höna (Henna) till sin hustru, med en hoop spanmål, och for genom Tanaquisl och Atle flod heem igen. Modren Korngudinnan sökte wijda effter sin dotter, men kunde henne intet på några Orter finna, för än hon kom hijt nor till Joms land, då hon först råkar Maggnäran een gammal Kierring sittiandes med sin son Ascelabben eller Askefijs i spijsen, hoos hwilcken hon bekommer huus. Och såsom hon war dreffelig trött och torstig, så biuder den gamla Kieringen henne en drick Sötöl men såsom hon war mechta bedröfwadt öfwer sin dotters borttröfwande, wille hon intet dricka. Ty tänckte den gambla Gumman uppå ett pusserligit råd att giöra henne lustigh, drack sielff en god suup, klädde aff sig alla Kläderna och dantzade nakot för henne, då blifwer Korngudinnan lustig, tager ock så till drickshorne, oc befljtar sig om at see des botn. När Ascelabben som ey heller sparde hornet, det seer, begynner han lee och spotzska Korngudinnan, förwijtandes henne at hon skulle sig full dricka, som wille räknas ibland Gudarna, det han ljkwäl än intet giort som höltz för en took, och satt i askegrafwen. Gudinnan wredgas och sputar dricka som hon än hade i munnen, Ascelabben mitt i ansichte, så at han efter hwar droppa fick fläckar, och wände honom i en Uuff. Korngudinnan reser sedan dädan at widare sökia effter sin dotter, sedan hon förnummit aff denna Kierringen, at Auden, som henne borttröfwat, hafwer nu ombytt nampn, och kallades Kornabonta; Dottren som heet Hönna, hade 3 gånger ombytt nampn, när hon först inkom kallades hon Ploja, och sedan Korne, dher effter Frossepina, blifwer och än så kallat, doc allenast om winteren, men om Sommaren Korne. Omsider råkar hon Oeden oc sin dotter, och blifwer aff dem sedan tröstat oc lofwat, at dottren skulle om sommaren få wara hoos sin moder, men om winteren hoos sin man. Oeden som bleff wijdare genom Dryptelman underwijst, att wäl hantera Säden, wille och gierna draga den äran til sig, emedan han reda hade röfwat Korne (Frossepina) till sitt rijke, |591| oc tillseer så at få pläga Dryptelman full och honom dräpa, men Korngudinnan wänder Kungen i en Loo, och sedan i en Odela, förtyckandes at han så illa wille hantera honom, den hon till deras bästa med sig infört.'

Detta är korteligen Summan aff alla wåra Scalder och Sagor om Oden, hwilcken wij willie nu jemnföra med de Fremmandes Skriffter, och tillsee hwilcka aff dhe Greker och Latiner nämmast stämma in med wåra, och huru lijtet dhe hafwa förstådt aff wåras Gåtor. Att heela Historien om Korngudinnan, med des Gåter, går der på ut, huru Kornet och Säden är kommit kringh några delar i werlden, och omsijder stannat uti Schyternas eller Göternas land, det hafwa de Greker och Latiner förstådt, och talat det uttrycke-

ligen, men hwad Facklorna betydde som hon uptände widh Æthna, hwad Drakarna woro som späntes för Wangnen, hwad förstodz genom det, at Kieringen dantzade nakot, och Askefijs bleff wänd i en Uuff, Giöternas och Scythernas Kung i en Loo, och sedan i en Odela etc. Sådant hafwer än ingen aff dem uttolckadt, eller och förstådt. Och wijses nogsampt aff Poeterna sielfwa, at förutan det de, eller deras uttolkare, ingen uttydning dher uppå giöra, så synes aff deras egna ordsätt, at de effterfölgt wåras Gåtor enfaldeligen, utan något förstånd, såsom det Ovidius säger Skyternas Kung heet *Lyncus* (Loo) och han bleff sedan wänd i en *Lyncem*, der utinnan wijsar han sig intet förstådt Gåtan, ty han bleff intet kallat *Lynx* (Loo) för än han wart wänd der uti, som straxt klarare giöras skall, när man har uthtolckat hwad dhet är wara wänd i en Loo. Ty är intet undrandes att Arnobius l. 5. p. 175. såsom han intet kunnat utgrunda genom de äldres skriffter, hwad hela denne Sagan hafwer att betyda, at han utskämmer och skrattar åt de Atheniensers och de andre Grekers Seder, uthi Korngudinnans dyrckan, och p. 176 ropar: 'När Solen lyser som klarast, så löpa de kring landet med facklor, de plåga sig, sörya och gråta, tagandes på sig söryekläder etc.'

See huru Arnobius undrar öfwer de Grekers wäsende, uthi Korngudinnans Fäst, och dhet rätteligen; men hade Arnobius förståt, att Grekerne fått denne seden här längst ifrån Nordan, hwarest Korngudinnan med des landz inwånare uti Solens bortawarande, när Mörckret täcker Jorden, alla Örter och Trän döda, och med Sniö tächte, oc i Sohlens ställe brukas alt Furu och annan Wed at bränna och lysa, bemärckiandes den sorg och längtan som Rijket med allas dhes undersåtare hade effter Solens igenkomst och Jordens grönskan, så hade Arnobius heelt och hållet annorledes talat.

Om Drakarna som förde Säden, hafwer Philochorus fått någon kunskap, som Voss: Idol: l. 1. c. 17. p. 69 talar: 'Dryptelman han förde sedan Säd till åthskillige orter, som Philochorus talar, med et långt Skep, hwilcket hafwer gifwit anledning till gåtan om den flygande Draken. Ty |592| Skeppetz längd affmålar en Drake och seglen des wingar.'

Men Philochorus hafwer intet råkat på alt, hade han förstådt Giötiska Språket, hwad Drake har at betyda i åtskillige ting, så hade han och funnit sig i alt. Drake hafwer sitt ursprung aff draga, det är föra tillsamman och draga ihop allehanda ting. Dädan draga ihop Rijkedomar, och dädan kallas en rijk man en Drake som ligger på Penningar och godz. Dedan kallades alla långa skep med hwilka de foro i siöröfwerij långa Drakar, ok hade de segel, nämdes de Flögdrakar, det Snorro, K. Sag: Ed. p. 380. och flera wåra Historier bruka. Drakar kallades dhe Spöken som de förmente

liggia och förwara gullet i de dödas griffter, see Werel: Runogr: c. 7. p. 25. Drakar och Dragare kallas Oxarna och Hästarna som gå för plogen. Dädan Drag-oxar, sedan Lastdragare, alla Skep och Skutor som föra spanmål och godz. Drakar alla de Ormar på Runstenarna som bära alla bookstäfwer innom sitt skin, see Atl: T. 1. c. 38. pag: 855 [= s. 540]. Skeppens art see Atl: T. 1. Tab. 11. fig: 41. Nu till att förstå hwad een Drake betyder när hans nampn nämpnes, tillseer man omständigheterna med hwilcka han beskrifwes. Nämpnes han flyga genom wädret och watn, då är dhet ett Skepp; nämnes han förwara de gyllende äpplen, då är de Ormar som stå på Runstenarna. Säges han liggia kring ett land, då är det en ström så och haaff. Säges han draga ett Jul eller plog, då är det Oxarna. Derföre der Poeterna eller wåra Scalder säya at Korngudinnan eller Dryptelman foor med Drakar öfwer watnet och wädret, då förståås skeppen, men dher som säyes at Korngudinnan satte Dryptelman på en wagn med ett Juul och twenne Drakar före (see Hyg: Poet. c. 14. p. 380) så är det 2 Oxar för en plog som hade ett juul, ty de gamble hafwa hafft wid plogen ett bredt juul, som skulle uppehålla plogen at han ey skulle skiära för diupt neder, det doch nu är aflagt, doch finner man des skapnadt i gamla målningar, och ännu i dag brukas 2 hiul i Tyskland och neder i Skåne i Swerige wid plogen, men intet här uppe i Swerige.

Hwad nu wijdare förmäles uti Korngudinnans gåtor, finner iag hoos ingen någon uttydningh, icke heller någon stoor förklaring huru Personerna måtte stämma öfwer ens, hwilcka nästan hoos hwar Scribent hafwa andra nampn, ty will iag åter wijsa det iag offta tillförende hafwer talat, at genom serdeles gierningar, eller slächt, eller landskap och Rijke måste en Person igenkännas, fast han bärer hoos Scribenterna, Poeterna eller Scalderna åthskillige nampn, ty wilie wij tillsee uti ordning hwad wid denne historien alt är tilldragit.

1. At en Konung röfwade sig en Drotning, hwilcken hoos wåre Scalder kallas Ouden (dhe Greker Αὐδην och *Aidoneus*), Bluter (*Pluto*), Thysse (*Dis*), Wejofur (*Vejovis*), han igenkännes aff sitt fädernesland under nordan, der mörckret är, ty behedras hans nampn medh dhesse ähretittlar, Mannerheems och Manheims Kung (*Rex Mannium* Arnob: 5. p. 573) see pag. 39 [= s. 53]. Jorkens Kung (*Rex Orci*) Affgrundens, |593| Ginungagaps, Mörckretz och Jordenes understa deels Kung (*Acherontis*, *Chaonis*, *Tartari tenebricosi & inferorum Rex*), Glysiswaldz Kung (*Elysiorum camporum s. Eleusin[or]um Rex*) hwilcket sees här p. 587 [= s. 602] aff Claud: så och aff Orphei wijsa öfwer Typhonem s. Plutonem v. 16 indragen här p. 418 [= s. 430]. 'Dhet Glysiswald Folckes (populi Eleusini) som bo wid jordenes yttersta ändas portar.' Samma ord uprepeterar han uti Frossepinans Wijsa, på dhet man måtte

wetta hwart hon bleff röfwat, uthi 3 v.: 'Du Bluters redeliga hustru som gifwer lijf, och boor wid Jordennes yttersta ändas Portar, under Jordennes Affgrund.' Äfwen så i Korngudinnans wijsa sedan hon kom till sin Dotter uti 5 versen: 'Du som boor uti dhe heliga Glysiswaldz diupa hålar under jorden.' Fara så dhe will aff Scribenterne som blanda denna norska Glysiswaldz Folcket (*Eleusinos populos*) som wjdare äro beskrefne Atl. T. 1. c. 23 ok 24 p. 627 [= s. 393] och här p. 128, 129 [= s. 140 f.] med en stad wid samma nampn *Eleusina* uti Grekland ey långt ifrån Athen, dijt Korngudinnans dyrckan långt effter detta röfwande fördes genom Eumolpum Musei son, hwilcken war en Thrace eller Scythe, och war Museus Schytens Orphei Lärjunge, aff hwilcken de denna kunskapen hade, som sees aff Marm: Arund: som är ett af de älste och wissaste monumenter p. 163, hwilkens Eumolpi ålder infaller A. M. 2565. och altså några 100 åhr sedan Säden med Frossepinan infördes i Swerige som wjst är p. 582 [= s. 597]. Hwilket och nogsamt skönies aff de seder uti samma stad Eleusina Korngudinnan til ära brukades, at de woro nordan ifrån komne, genom Folcketz och des Prästers sörjande och Facklors bärande i händerna, hwilket intet kunde deras landskap och stad tilägnas, ty de hwarken mist Solen ey heller grönskan på Jorden.

Således ärkännes nu Oeden, hwars rjkes Konung han war, fast han åtskillige nampn hade, aff det han kallas Mörckretz, Nattens, och ytterste nordans diups rums Kung, äfwen som än i dag, uti Astrologorum eller andras skriffter Konungen i Swerige kallas Mitternachtz Konung, Nordiska Leyonet etc. hafwandes elliest hwad nampn honom i Döpelsen gifwit är.

2. Förmäles att Korngudinnan när hon nu upsökte sin dotter, så kom hon til en gammal Kierring, den Odens Scald kallar Magganæra, men Sigge Skald Babba jambo. Denna kallar och Orpheus hoos Clem: Alex: adv: Gent: p. 13. och hoos Arnob: l. 5. p. 125 *Baubo*, hwilcket är ett Giötiskt nampn, see här p. 401, 512 [= s. 413, 522] men Læscherus Paus. uttolkare kallar Colles (Kungens) hustru *Meganeira*, (see notas til Hygin. F. 147. p. 217., den Apollod: l. 1. p. 16. nämpner *Metanira*), hwilcket ord är Giötiskt ihopsatt aff Magga, hwilcket är qwinfolcks nampn gammal som ung, och Mag är en ung Drängs nampn, see Werelii Lexicon; och Nära, är föda och uppehålla en med maat och drick, dädan föda och Näring. Näreståndet kallas det i Rijket, genom hwilcket Undersåtarena sig föda, som är åker och äng, så och handwärck och Bergzbruk etc. Är så Magganæra en qwin-|594|na som föder och närer en, såsom en Amma eller moder. Anton: Liber: Met: c. 23. p. 451. kallar denna Kiäringen *Misma*. Hwad det ordet betyder må andra sökia, Giötiskt tror iag det intet wara. *Metanira* kallar Nicander henne

i sin Ther. v. 488. aff Ovidio i sine fastis l. 4. v. 539. heter hon *Metanira*, och i andre Edit: *Melanina*. Apollod. l. 1. p. 15 kallar henne *Iambo*. Hwilcket som sees aff Sigge Scald intet war hennes egit namn utan tillnamn aff landskapet Jam, som är beskrifwit p. 394. 555 [= s. 405, 569] hwars inbyggiare kallades Jamboar, ty ordet bo bindes hoos oss med alle Byar, Land, och städer, såsom Stockholmsboo, Wästeråsbo, Boråsbo etc.

Såsom man nu seer at Poeterne intet komma öfwerens i denne Kiäringens namn, så ärkiännes doch det alt för en person, hwilcken gaff Korngudinnan dricka. Hwilkens hemwist Orpheus uti sin wijsa aff Clem. Alex. och Arnobio indragen säger warit uti Glisiswald (*Eleusinum*) hwars belägenheet näst tilförende är utwijst, see pag. 593 [= s. 608], och instämmer medh dhes wedernampn Jambo som ligger längst up i Glysiswald och nordan aff Swerige. Hwilcket och Ovidius härligen bekräftar, när man seer ordningen på hans artiga ord och Korngudinnans resas beskriffning; ty i sin Metam: 5. säger han v. 438. 'Den rådfulla och högstbedröfwade Modrens Dotter, hon söktes i alle land och Rijken, ja i all diup och hålar. — Hon tände up aff Ætna bergzlogar sina Furubloss och for genom de Frost oc Sniöfulla mörcka landen, till des at Solen kom igen och sökte sin Dotter från Solenes upgång till hennes nedergång, då hon aff sin trötta och långa resa fick en stoor Törst, och fick dhen intet släckia en gång med Källewatn. Omsider seer hon en koja med halm täckt, och på dhes lilla Dörr bultar hon, hwarest en Kiäring utkom, hwilcken hälsandes på Gudinnan som begiärte watn. Men hon gaff henne Sötöl; det hon hade kokat aff torckat malt. Medan hon dricker, står en näswijs poike för henne, skrattar och leer, kallandes henne en snåla. Gudinnan blifwer ond, och sputar honom full i ögonen med dricka, hwar aff han bleff fläckiat i ögona. Och der han förr hade armar, fick han lår, så och en lång rumpa till sin krop. Bleff lijten på det han intet stoor skada giöra motte. Och wart han mindre än en Ödela. Modren gråtandes som honom taga wille, flydde han undan. Och hafwer han nampn aff sina brokotta fläckar.'

Här wiisar Poeten nogsamt Sweriges beskriffning aff des Frost och sniöfulla mörcker, som ingalunda komma dhe andra rijken till i söder, som Solen aldrig mista, icke heller |595| behöffde Korngudinnan, det Arnobius och andre lee åth, at uptända sina Furufacklor wid Ætna i Sicilien, effter Solen der hwar dag upgår, utan hon uptände dem här i nordan sedan Sniön och Mörckret kom, och Solen steeg i några dygn bort under jorden, at sökia sin Dotter. Med mindre man icke förstår Poeten detta giort till att affmåla hennes reesa ifrån Sicilien genom berget Ætna. Wjdare beskrifwer Ovidius rätt artigt wårt Swerige aff des Huus, Dörar, taak, Dricka och frusna Källor om Win-

teren, så at man med förundran må läsa honom. Han säger att Korngudinnan fick icke släckia sin torst med watn, affmålandes wår Winter, då alle Siöar och Strömmar äro tillfrusne. Sedan Huusen, att de äro med Halm täckte, och Dörrarna små, det man än nästan hoos alle Bönder finner, hwarest man sigh altijdh måste bucka om man will gå genom Dörren in. Dricka kallar han söt (*dulce*), dhet som än i dagh hoos oss så nämpnes, nembligen Söt-öl, see pag. 370 [= s. 380]. hwilket säges wara giort aff torckat Malt (*tosta polenta*). Några lärde wetta intet hwadh de skola giöra aff det ordet *tosta*, emedan de utan twifwel intet wetta huru Sötöl hoos oss brygges, nembligen att först när Kornet är skurit och uttröskat, så lägges det i blööt, til des det begynner spricka ut, oc smakar sött, och bekommer såsom små rötter, då torckas det och males, sedan kokas dhet och brygges till Dricka, will man hafwa dhet sötare och starckare, då lägger man Honing och gammal Ost der till, och då blifwer det miölska: brukas och aff mången Ost i Ölsoppa, hwilcket och någre Lärde wettat, som sees aff deras anteckningar till samma Ovidii rum. Denne dricken utaff malt såsom han alt brukas här i de nordiske delar, så hafwer han och fått nampn at han är kallat *Cerevisia septentrionalium* (Norsk Ööl) see Voss: idol. l. 5. c. 16. p. 42. Ty, såsom sees aff Diodori indragne Poet, så förmähler han Sicilien hafwa aff Naturen Wijn; och weet hwar och en, som än i dag resa i de södre länder, at reda i Fran[k]rjke fins intet dricka aff Kornmalt, utan några enestädes dher man för Fremmande, reesandes ifrån de norske orter, brygger det; äfwen så i Grecien, Hispanien, Italien och Sicilien, weet man heelt och hållet intet aff Söötööl eller Ööl, lijka så uti hela Indien, West Indien, oc Africa drickes mäst watn, eller watn med wijn blandat, eller wijn aff Palmer eller Cocusnötter, utur hwilka de hafwa wjn, Honing, Socker, Miölck, Olia oc smör, som Cl. Sanson i sin Asia f. 78 förmäler, och uti hans Africa pag. 41. Eller och aff några slagz rötter såsom skeer i Madagasca[r]e pag. 54. Och är Korn, sedan som de Europer hafwa begynt segla til desse West- och Ost Indiske, och Africaniske orter, uti senare tijder til dem infört, och brukas ey till dricka utan Bröd. Ty dhe hafwa i dhe orter Hwete, men mäst Mais det stora Turckiska hwete, som hafwa tiocka Ax som 2 eller 3 twerr finger breeda, hwars korn äro stora som små Ärter. Sedan allehanda hwijt, guul och swart Hirss (*Milium*) til sitt Bröd. Kommer så Öl oc Sötöl allena dem norskom till. |596|

Wijdare förmäler Ovidius såsom Gudinnan skulle åter reest tilbaka till Sicilien, efter hon ingen kundskap än hade fått om sin Dotter, som synnes aff fölliande werser 462. 'Det är alt för widlyftigt at upräkna alla de Land och Haaff som hon for igenom. Ty drogh hon tilbaka til Sicilierna.'

Hwilcket och Hygin. F. 251 bewitnar, der han upräknar alla som hafwa reest hijt till Jordenes Nordiska yttersta mörcka Rijke och ko[mm]it tillbaka, och ibland dem Kor[n]gudinnan. Ty uppå Sicilien som Lact. Plac: l. 5. fab. 8. och Ovid. wijdare förmäler, så fick hon aff Arethusa wetta hwadh wägh Oden foor med sin Dotter, och at Thor hade slutit det Frossepinan skulle wäl få komma tillbaka, om hon intet hade något smakadt här i Nordan, men Ascalabben (*Ascalaphus*) wittnade på henne at hon ätit 7 Korn (några wåra Scalder hafwa 6 eller 8.) aff Granatäpple, ty slap hon intet mehr bort, och Ascalabben blef wänd aff Korngudinnan derföre uti en uuff. Och bleff sedan aff Thor slutit at Frossepinan skulle blifwa 6. månar hoos sin man Oden, och 6 hoos sin Moder Kor[n]gudinnan. Här komma icke heller alle öfwerens med wåra Sagor, eller de andra sin emellan. Der utinnan stämma wåras öfwereens med Anton. Liber. Meta. c. 23. p. 451. at Ascalabben (*Ascalaphus*) war Kierringens son, som gaf Gudinnan dricka, men intet att han war wänd i en Ödela som Ovidius och Anton. förmäla; utan som Ovidius i sitt senare rum, uti en Uuff, doch intet för det han wittnade på Frossepinan att hon smakadt aff Granatäpple, utan för dhet han spåtskade Korngudinnan. Doch bekräffta Ovidii ord at Askelabben war en Nordisk Affkompne, genom det han kallas Agronden och Orphei Son, i sin 539 vers. Men Apollod. l. 1. p. 15. Agrondens och Gorgyns Son. Ty när wåre Scalder och andras Poeter willia utnämna ens Fädernes Bygd, så nämpna de hans Föräldrars nampn, intet wid sitt egenteliga utan wid des Fäderneslands nampn, såsom man än i dagh brukar, att kalla een Swensk Sweriges Barn, Fransoos Franskt Barn, Kungens i Franckrijke älsta Son Dauphin aff ett Landskap, Spanska Infantinnan aff Hispanien, Printz Vallis aff Valliæ Landskap. Äfwen så war Ascalabben Kierringens Mismas eller Babbas Iambos Son, men till kiäntzel aff des Fädernes bygd kalladt Agrondens Son. Äfwen seer man, att Latona hon kallades Thors el[ler] Jofurs och Göjas Dotter, hoos wåra, såsom och i de Grekers Scalder, men att igenkiänna henne att hon war födder i Nordan, så nämpnes hon Nattens, de Yfwerbornas Dotter, som allom bekandt är, och den norske Wändepuncktens (*Poli*) Dotter som sees aff Hygin. Fab. 140. p. 208. Äfwen så kallas Frossepinan Thors och Korngudinnans Dotter som Hygin. Fab. 146. p. 216. och andre wittna. Men at igenkänna henne at hennes Fäders Fädernesland war här utur Nordan, så wittnar det att hon war Korngudinnans Dotter, som war Saturs och Frejas Dotter, och att hon nu kom till dhet |597| Nordiska Affgrundens Rijke, ty kallas hon aff Apoll: l. [1.] p. 7. dhen Stygga Affgrundens (*Stygis*) Dotter. Elliest huru Kierngian affklädde sig och giorde der igenom Korngudinnan lustig, beskrifwer Arnob. 5. och andre med några ohöfliga

omständigheeter som man spar indraga. Är således dhen andre händelsen wid denne Historien om Korngudinnans giästande hoos denne Kierringen Babba, och huru dennes Son wardt wänd i en Uuff, förklarat.

3. Den tridie händelsen är, huru Korngudinnan kom med Dryptelman till een Konung, hwilcken hoos Skribenterne hafwer åtskillige nampn, men måtte igenkännas der aff, at han afwundades der wid, at Dryptelman lärde honom och hans Folck rätt skiöta och utså Säden, och derföre wille honom dräpa, och sig denne Konsten tillägna; men Konungen bleeff aff Korngudinnan wänd i en Loo, etc. Dhenne Dryptelmans Fader säger först Servius i sine Anteckningar til Virg. Georg. l. 1. v. 19. warit Icarus. Men sedan aff andre, at han war Glysis (*Eleusini*) Kungh och Gyntinans (*Cyntineæ*) Son som bleff sänd kring åthskillige Land att lära dem så Säd, hwilcken när han kom heem till Kung Cephalum, så will Cephalus dräpa honom, men genom Korngudinnans rådande så får han Rijket, och han bygde sedan en Stad effter sin Faders nampn *Eleusina* benämbd, och dher inrättade Korngudinnans Fäst.

Utaff dhenne Servii berättelse, så finner man klart att Staden Eleusina han är senare bygt, och fått det nampnet aff Glijse (*Eleusio*) Kungens nampn och Rijke, hwilcket instämmer medh dhet iagh tillförende aff wåras Scalder och Marmore Arundel. wijst hafwer, och måtte så flere warit i samma Slächt som hetat Dryptelman, aff hwilckom den senare lärdt dem Åkerbruk, och inrättat Korngudinnans Fäst i Grecien, ty det förlöper sig till 500 åhr emellan Odens röfwande, och denne Stadz bebyggnat, och Korngudinnans Fästs inrättande på den Orten, ty detta är skett widh Erictei Pandions Sons tijd, som regerade i Athen, see Chronol. Tab. 1. som infaller Ao. M. 2540. den Marm. Arund. p. 163. sätter på 2558. när man giör uthräkning tillbaka effter des åhrtaal att räkna. Dhen förra Dryptelman synnes warit aff Giöternas affkomne, hwilcken wäl aff somblige kallas *Teleg*, andre *Peleus*, som sees aff anteckningar till Hygin. Fab. 147. p. 218. Men flera kalla honom *Celeum*, see Hyg. p. 216. Marm. Arund. 163. Aff Homero Marsch. Cronol p. 249. den Lactantius kallar *Cepheus*, och Servius *Cephalus*, see notas in Hyg. Fab. 147. p. 218. Kuelle, Kolle, och Kulle det är hufwud på Giötiska, och kallas alla Kungar och KrijgzAnförare Kollar och Herkollar som wijst är Atl. T. 1. c. 33. p. 752 [= s. 473]. Ty hafwa intet Servius och Lactantius så orätt (som somblige mena) i det de kallat honom *Cephalum*, ty det är på Grekiska och Latin Hufwud; och måste man intet achta at det icke alldeles så rätt råkat är aff dem i Giötiska uttalande, det iag offta wijst. Sedan wjses der aff at han kallades Glysiswaldz Kungen aff Servio, och hans hustru *Gyntina*; om Giötiska ordet Gynta är talt pag. 439 [= s. 452]. |598| Sedan säger

och Pherecydes den gamble Scribenten uti Apollod. l. 1. p. 15 at Dryptelmans Fader heet Oggean (*Oceanus*) hwar med han will gifwa tilkienna, at han war af Neptuns eller Ogygis slächt och affkomne. Ytterst är och Dryptelman kallader dhe yttersta mörcka Jordenes rijkes Domare (som sees aff Car. Steph. Lex. p. 803). Artigt instämmer och Servius om hans ämbete at han skilde åt Säden; hwilcket och Dryptelman och Drypta hoos oss egenteligen betyder, när Säden genom wannan dryptas från agnarna, och det som slött och intet wäl moget, att wara tienligit til utsäde. Det synes icke heller mycket olijkt at *Cornabonta* Scythernas Kung är den samma med Kolle (*Coleo*) aff den gierningen som förmäles, i det han wille dräpa Dryptelman.

4. Beskrifwes den fierde händelsen aff wåra ok de Latiner, at Kungen wändes aff Korngudinnan uthi een Loo, då han wille dräpa Dryptelman. Denna kallar Ovid. *Lyncum* Skyta Kung. Men Hygin. Poet. Astr: F. 14. p. 380 nämner honom Karnabondan (*Cårnabonta*) Göternas Kung, den andre kalla *Cornabunta*, *Carnabuta*, som sees aff de lärda antekningar til samma rum, oc Lil. Gyrald. S. 14. p. 367. Denne Kungen war sielfwa Oden som röfwade bort Frossepinan, som sees aff wåras Sagor och Scalder. Och ehuru Odens nampn gaffs alla wåra Kungar i gemen til äretittel, så woro doch somblige som det hade til ett egenteligit nampn, såsom nu denne Kungen, som straxt wijsas skall aff hans hustrus namn, och aff det Diuret som han aldraytterst blef wänd uti. Ovidius säger med wåra, at han bleeff wänd aff Korngudinnan i en Loo, men at han sedan bleff wänd i een Odela, det tala de andre intet om, utan säja det wara skett på Kierringens Babbas son. Men diuret Odela behåller än i dag hoos alla i Swerige det nampnet aff Oden, effter han der i bleff wänd. Hwarföre Oden han bleff nu kallat Kornebonde, war det at han röfwade och skaffade först kornet i landet. Ty kalla och wåra den rijke mannen och fråssaren som uti Matth. Evangelio förmäles den rijka Kornabonden, hwicken nederreff de gambla Kornladorna och upsatte de nya; Och Storbonde är icke allenast hwar och en Landmans nampn, utan och förnämme Kungars och Förstars tyttel. Såsom wår Huusbonde, det är Kungen i lande, Bonde, Bunte, Bunta ens man och Herre, finner man allestädes på Runstenarna.

Lookatt bleff han sedan kallat, när han war wänd i en Loo Och ytterst i en Ödela. Fara så de will som för nampnens åtskilligheet skull, willia giöra flera Kungar, och intet efftersee tijd oc stund, när de aff åtskillige märckelige händelser hafwa fått andra nampn. Äfwen så feck hans hustru, som aff wåre kallas Hönna och så andra nampn, och är wäl Hönne, Hona, Höna, alla qwinnors och Fästmörs äretyttel och gement nampn, men gifwes stundom

en til serdeles namn, såsom man kan see aff Broder, Fader, Bonde etc. at de äro wäl allom i gemeen gifna som äro Bröder, eller Fäder, eller Bönder, men man finner så på Runstenarna som i Historierne, och i dag ibland Adel och Oadel som heeta Bror, Broder, Fa-|599|der och Bonde till egenteligit nampn. Denna Korngudinnans Dotter Hœna fick sedan heta Korne ok Kära, som war et Giötiskt namn, det p. 447, 448, 449 [= s. 460 ff.] aff Tzetze och andre wijst är, som och Diod. Sicul. 5. p. 289. henne kallar Κωρη, såsom den som war ens korn, Hiertekorn, eller utkorat Odens Kiäresta, så och för det hon förde med sig Korne först til Swerige, och hennes Man Kornebonden; men sedan fick hon och heta Plöja, emedan hon dem först lärde plöya Åkeren, fast dhe Lärde intet weta hwadan detta hennes namn kommit är, tillstår doch Voss: l. 2. Idol: c. 40. p. 318. aff Hesychio, att *Kore* kallas *Ploja*. Denna will Apollod: l: 3. p. 193. hafwa warit Nicudurs eller Oggeans Dotter, och Atins, Odins och Atles hustru, som och sees Chronol: Tab: 1. under lit. *R. Cc.* den Hyginus will warit Jofurs eller Thors dotter. Hwilket dhera är nu wissare, är lijka mycket, ty de woro bägge aff Saturs Slächte; komma och tijderna tämmelig när öfwerens med Oudins röfwande. Med mindre man icke will giöra henne till den förra Othins hustru som fins i 7 leder tilbaka emot Patriarchens Jacobs tijd Anno M. wid pass 2000. dher om man wijdare will i Chronolog: tala. Utaff henne och hennes 7 döttrar fingo Siustjernorna sina nampn at de kallas Plojestiernor, ty när Solen ingår om Wåren i Ploja eller siustiernorna, och de gå näst för henne up, då plöja wåra och såå Kornet, hwilcket skeer i Tyskland långt för denne tijden, så och uthi andre södre orter som Engeland och Påland, och några flerestädes, der det brukas til bröd men ey till dricka, ja uti Egypten begynna de skära den tijden sin Säd, see p. 316, 317 [= s. 324 ff.].

5. Förmäler Plutarchus i sin Timoleone p. 219. at Oeden gaff sin Kära Sicilien till Morgongåfwa, hwilcket är både mot sielfwa wår Landz seed, ty den som gifwer morgongåfwa han gifwer aff sitt, och icke aff sin trolofwade Fästmöös. Korngudinnan satt på Sicilien med sin Dotter, altså kunde intet Oeden gifwa henne deras egit Land till Morgongåfwa, ty far Plutarchus will. Men Claudianus instämmer rätt med wåra Sagor, att hon fick Ginungagap (*Chaos*) det längst bort belägna Rijke i nordan till morgongåfwa, dher Oeden war Konung. Men wij wilie hielpa Plutarchum till rätta, såsom de andre lärde hafwa hielpt Hyginum uthi sin 259 Fabul. p. 313 till rätta, hwilcken kallar *Lyncum* (Loon) Siciliens Kung, der Ovidius och de andra alla kalla honom Scythernas. Altså hafwa de som läst Plutarchi M. S. orätt och satt *Sicilien* för *Scythia*.

14. Wij willie nu komma til de gåtor som denne Saga eller Historia är beprydd med, och hwad Kornet och Säden hafft för wärkan, hwilcka och wijsa heela Historien Nordan ifrån kommen.

1. Det Frossepinan säges wara lofwat at slippa till sin moder igen, der hon ingen ting smakat hade här ytterst wid Jordens mörcka ändar; men såsom hon ätit 7 Korn (eller 8. eller 6. som andre hafwa) aff Granatäpple, så bleff hon aldrig hedan förlossat, utan måste blifwa qwar, doch feck den nåden, att 6 |600| månar wara hoos sin Moder, och 6 månar hoos sin Man, som sees aff wåra som Ovidii Fast. 4. 614. Metam. [l. 5] v. 567. och Hyg. F. 146. p. 216. säyandes: 'Korngudinnan begiärte aff Jofur, att Dottren måtte få wara hoos sig halfwa åhret och halfwa året hoos Oeden.' Men Apollod: säger l. 1. p. 15. att hon måste wara tridie delen aff året hoos Oeden.

Granatäpple betyda Månan är wijst pag. 393 [= s. 404]. Och att Frossepinan hade smakadt 6 korn der aff, det är att Froo eller Säden som såås uti Septembri, det smakar nu 6 månars winter och pijnas aff Frosten, in til April om Wåren, då Snön är affgången, och altså 6 månar är hoos sin man Oeden eller winteren, och sedan 6 Månar medh sin Moder Korngudinnan, nembligen Kornet och Rågen som om wåren såås i April och skäres i Septembri, som skeer hoos oss under 60 graden boendes. At Frossepinan säges aff sombligom ätit 7 eller 8 Korn, det kommer wåra Normandlänningar till som boo under 65 eller 70 högdz graden, hwarest Sniön faller reda i Septembri och affgår först i April, och Säden Frossepinan 7 eller 8 månar blifwer hoos sin Man Winteren. See dhenne utläggningen wijdare p. 527 [= s. 537]. Hafwa derföre några aff de Lärde rätt råkadt uppå som sees aff Voss: Idol: l. 3. c. 59. p. 317, 318. at genom Freja eller Äfian (*Rhea s. Opis*) afmålas heela Jorden, och genom Korngudinnan (*Ceres*) Jordens deel som är fruchtsam och med Säd besåås; men hade de der till medh förstådt wåras, Latiners och Grekers Gåtor om Frossepinan, så hade de strax kunnat see, hwarföre hon kallas Korngudinnans Dotter, och blifwit röfwat til werldenes Nordiska yttersta ändar, nembligen att hon är denna Norska Jordenes deel som wäl besåås, men röfwas bort aff Oden Winteren när allt är Oede, och måste hoos honom blifwa uti 6 månar eller flere, til des hon kommer åter till sin Moder igen. Men såsom detta aldrig skeer uti de södre Länder, och alla dhesse Gåtor om Frossepinan kunna intet lämpas till Jorden och des Säd i de södre orter, och ty kommit Nordan ifrån oss, så undrar iag intet på at detta warit för dem fördolt. Men det Apollod: säger att Frossepinan skulle wara 4 månar med Oeden, det är intet förståendes då om Oeden Winteren, uthan Odain eller Atin Solen, såsom sees aff hans l. 3. p. 224. hwilcken Gåta är förklarat p. 411

[= s. 423]. Ty hafwa offta de Greker farit will aff det de intet rätt förstått wårt Språk, och skillt emellan Auden som har ursprunget aff Auda, Öda, all tingz Förstörare, och Atin en Fader, Odin, Rijkedomar, Land, Godz och Egodelar, och Odain, odödeligh. Ty plägar Solen, som wijst är, behedras medh Atins (*Attidis*) een Faders, och Odains (*Adonis*) en odödeligs äretyttel. See wjdare Atl: T. 1. c. 31. p. 727 [= s. 456].

2. Att Babba Kieringens son Askalabb som drack med Kor[n]gudinnan, och sedan han henne spotskat, bleff aff Gudinnan sprutader medh Dricka i Ögona, och bleff brokot, |601| och sedan wänd i en Uuff. Affmåhlar Kornetz wärckan i Ölet, och Ungdomens lefwerne som läggia sig på Odygd och Fyllerij. Det är ingen som läser wåra Historier eller hörer aff gemene man i Sagorne om Askalabb eller Askefijs, som icke weet hwad det nampnet har at betyda. Doch måste iag detta uttyda för de Fremmande. Aska är på Latin *cinis*, och Labber är dhen som är feeter, aff läppia den som altijd äter, ligger och slickar Tallrickarna. Fijsa är för höflige öron den som släpper sitt wäder neder uth. Kallas altså Askalab den som altijd ligger wid Kiökespijsen och göder sig, eller Askefijs som altid ligger och blås i Askan och under Kökegrytan. Det hon blåste honom i ansichte med dricken och han bleff sputig, det affmålar Öletz art, serdeles heetgiäsit som giör dem fulla och brokuta, hwikom allom här nogsampt bekandt är. At han bleff wänd i en Uuff, hwilken är en brokug Fogol, och skrijker alt om natten, betydandes något ondt; dhet affmålar Fyllhundars färg och lefwerne, at dhe intet städias inne om Natten, utan måtte äntelig öfwa halsen på gatorna i mörckret när ingen seer dem, ty man wet ok nogsamt at det ingen dygd är, och sällan händer att icke något ont slagzmål der uppå föllier.

3. Att Scythernas och Giöternas Kung Oeden bleff och så aff Korngudinnan wänd i en Loo och omsijder i en Ödela, det affmålar icke så egenteligen Kungen som Hofflefwerne, ja och alle norske inbyggiares art och natur sedan Kornet kom i landet. Wij måste och tilstå at alla här i Nordan, det både gamla och yngre Scribenter betyga, hafwa någon större lust att dricka än Söderländrens inwånare, och det aff ortens art och stränga köld, den dricka något förtager genom dhen anda och krafft som det i sig hafwer; twert om i södre ländren måtte dhe för den starcka hetta dricka Watn, eller Watn med lijtet Wijn, och äta Sallat, Gurckor, Meloner etc. och flere sådane wäskachtige örter. Men man måtte icke tänckia att alla här i Nordan dhet giöra; Ty iag hoppas finnas många med mig som nu mot 60 åhr är, intet wetta en gångh hwad ruus är.

At han är wänd i en Loo, som är ett fläckiot diur, betyder det samma som

dem händer aff ölet, så och Ödelans brokuga och fläckota skin. Men at armarna blifwa wände i Lår, är det när man så drucken blifwer at man kryper med armarna så wäl som med benen. Och at Munnen wändes i Rumpan, är det att hwad som Naturen elliest plägar sända utföre, det måste nu ut genom Mun. Och att Ödela hon wistas gierna uti orene, ok sådane rum, diijt man kastar allehanda slask, och är Korngudinnan til een stoor tienst, hwilcket och Anton: Lib: Metam. c. 23. p. 451 förmäler, Det är att Fyllpråmar dhe wistas gierna uti Krogar och andre lösachtige huus, der allehanda partij komma tilsammans och är Korngudinnan, det är Korngudarna, Ölsälliare och Krogefararne til stoor profijt. Fara så någre aff de gamble will, som säya att Korngudinnan tog Dryptelman och ammade honom up medh Miölck om dagen, och om natten lade honom i Askan, och at han wäxte skräckelig och bleff feet, see här p. [601 = s. 616] hwilcket intet bör säyas om honom, utan om |602| Askefijsen, ty sådanne Lättingar dhe giödas och födas aff Korngudinnan i Askegrafwen och Kökespijsen.

4. Hwad som förstås genom den sorg som årligen skeer, och at alt Folket smechtar bort den tijden, Jungfruns eller Oedens Kära begråtes, och hwad de brinnande strömmar hade at betyda, då hon kom först hijt til Nordan, så och när Korngudinnans man kommer årlig igen, det wilie wij och förklara. Diod: l. 5. p. 289 talar aff en gammal Poet Carcino som wistades på Sicilien, således: 'De berätta at den skiöna Korngudinnans dotter uti de gamle tijder hade beswjkeligen blifwit genom Thysse (Dis s. Oden) bortröfwat, och fört till de grufweliga mörcka länder under jorden. Modren sökte sin borttappade dotter genom hela werlden. Ja Ætna berg som brinner och kastar ut stora eldzlågor sörgde detta. Och den tijden som Jungfrun hon sörjes, så försmechta Jofurs folck, som ingen maat eller föda då hafwer. Dädan är att dhe desse Gudinnor så mycket älska.'

Denne sorg aff Jofurs folck som wanmechtas för swår tijd skull, förstås intet om Sicilien ty Jofur war intet Siciliens Konung, utan de norske Schyters som allestädes wist är Atl: T. 1. c. 29. p. 705 [= s. 442], icke heller kunde hans Folck der aff hunger försmechta, ty som Diod: Sic. näst för med Ovidio och alle andre berömmer Sicilien som ett Jordiskt Paradijs, som städze bär Säd och Wijn och all annan Frucht hela året igenom. Icke heller kunde Jungfrun i anseende til gåtan, som går ut på Sädens dödande årligen aff winteren i 6 månar sörjas på Sicilien, dher heela tijden Sommar är som Poeterne sielff tala; uthan detta går alt ut på wårt norska rijke, ty fast wij insamla både i lador och huus, både åth menniskiorna som åt alle hemtamde diur föda, så affmålas lijkwäl wåre inwånare och deras boskap lijka som twijna bort aff Hunger

öfwer de 6 månar, emedan ingen får beta ute i Skogar, Åkrar och Ängiar, och ingen Frucht på desse 6 månar inhämptas, hwarken aff Trä-kryddegårdar eller Åkrar til någons uppehälle, och derföre säyes Thors undersåtare sörya Jungfruns (Sädens) röfwande aff winteren. Aff detta förståås och klarligen at Ollon intet war de Siciliers eller andre Söderländers Föda, utan wåre Norskas, som nogsamt aff Ovidio och wåras Sagor och Lagar wijst är, så och aff Claud: l. 3. v. 41. dher han uttryckeligen nämpner wår norska wändepunckt, och at Folcket der åto med Söderna Ollon, och att Thor förbarmar sig öfwer dem, effter alle andre i werlden hade Säd och all annan Frucht öfwerflödig, säyandes i den 47 versen: 'Omsijder hafwer iag blifwit Ginungagap den mörka werldenes ytterste deel (orbi Chaonio) så nådig, i ty iag wänt dem ifrån den swåra spijsen (nemligen Ollon).' Med hwad glädie Frossepinan nu fägnades när hon kom in med Säden till wårt norska rijke, beskrifwer och Claud: rätt artigt l. 2. v. 314. '— När Herrarna (Ouden med sin |603| Kära och hela Hoff) stiga nu in i Slottet, så upreeser sigh Flögedon (Phlegeton) hwars skiegg flaxar med brinnande Lågar och hela ansichtet lyser med eldzlågar: Alle Hoffjunckare löpa mot Kungen, somlige rijda, somlige åka, somlige achta up in uti Salen, som ströda granqwistar på wägarna, andra pryda wäggiar, stolar och sängiar. Glysiswaldz Fröknar och Jungfrur de fläta sit hår, och med bewekligit taal möta sin Drotning. Hela det hwjta och bleka landet oc des Inwånare som liggia såsom begrafne i mörckret, de dantza och springa, och Männerna som äro nu med Krantzar beprydde, de giöra nu alla lustiga gästebod.'

Om Claudianus hade lefwat för någre åhr sedan, då wår allernådigste Konung war första gången upp i Dalarne mitt uti winteren, då de korta dagar och mörcka långa nätter äro, och sett huru heela Mora, Lixan och de andre folckrijke Socknar der mötte Konungen uppå den stora siön Silian, alle ståendes på begge sijdor om wägen som en ström på någre mijl, och medh många tusende Facklor och Furublåss i händerna, och alla Huus och Wägar strödde med Granrijs, så och der med wäggiar och portar beklädde, så skulle han aldrig artigare kunnat affmåla, än han nu giör, wåre norske Folcks seder, som fordom warit, at altijd möta sin Öfwerheet, så och att begå Julefästen, Solen, Månan och Jorden till åminnelse, då de tilsamman kommo, åkandes utur Berg och dalar om Juleaffton uthi Mörckret med några 1000 Facklor, så att man intet annat kunde see än såsom Källor och strömmar flyta utur berg och skogar aff idelig eldzlågar, och fast nu detta intet skeer mehr Ouden Solen, och Jorden Korngudinnan, till ära, så är doch nu, Gudi skee Loff, det ewiga Liuset Cristo til beröm. Ty nu om Juleottor, skall man än upp i Dalarne och de norske orter, när man står in wid deras Kyrckior, få see runt omkring sig huru eldzlågorne

lysa i bergen och Skogarne, när de åka till Kyrckia, och alle hafwa sina Facklor och bloss i händren. Och detta affmålas genom (Flogdons) *Phlegetontis* ström som lyser aff eldzlågar. Flöga och Flogel kalla de flygande eldzbloss på Himmelen, så och all låga som mycket fladrar, och Tun, Thon, Don är en flod som wijst är p. 66, 480 [= s. 80, 491] och dedan Grekerne tagit *Phlegethon*. Det andra är här och mycket wäl i akt tagit aff Poet. Claud: at han uttryckeligen kallar här denne mörcka jordennes deelz Frutimber, Glysiswaldz Jungfrur, alldeles såsom Orph. och wåre Scalder tala, see och p. 593, 594 [= s. 607 f.]. Ty måtte de lärde wända igen at undra, som säya sig intet förstå dhet Poeterne binda tilsamman *inferos*, det är de som boo under Jorden i stadigwarande mörcker, med *Elysiis*, det är Glysiswaldz Folcket, som hafwa stadigwarande lius, när de betänkia det iag ofta wjst, at genom *inferos* förstås allenast den tijden om Året, när Solen på några månar är borta, och Glijsiswaldz folket |604| när Solen några månar är stadig uppe. Och om iag rätt mins, hafwer Voss: effter Solens gångz uträkning bewijst, at de längst i nordan boendes hafwa mehr lius om året än alle som Söder ut boo.

3. Kallar Claudian: här det bleka och wijta landet, aff den snön som täcker hela landet.

4. Folcket beskrifwer han såsom döda, och skuggan aff Menniskiorna, wiliandes dher med affmåla wårt mörcker om winteren; ty man weet at när man seer en menniskia i ett mörckt rum, så kan han intet wist fatta kroppens skapnat, eller hwem det är, utan faller en före såsom en skugga aff en annan krop, ok således affmålas alle här i Nordan, aff des Mörcker om Winteren är.

5. Kallar han Folket här *Manes*; at Swerige heter Manheim, och allt Folck Manner, är i Atl. T. 1. wijst, så och dhe dödas rijke Mannur och Minnurheim, här p. 370, 373 in til 379 [= s. 380, 383—389]. Och dedan hafwa Poeterne tagit sina *Manes*, och lijknat de dödas wålar eller spöken wid wårt Folck, som boo uti de mörka länder om winteren.

XV. Wijser til ett slut, den Fästz dag och tijd, som höltz af de Latiner ok Greker Korngudinnan til ära, at hela denne historien och gåtorna om henne äre här ifrån tagne: ty såsom genom henne affmålades jorden som Säden bar, serdeles Sommarsäden, och genom hennes man Solen, som giör Korngudinnan fruchtsam, och genom des dotter Frossepinan jordenes deel som besåås med wintersäd, och måste i 6 månar wara som död, och genom des (Frossepinans) man sielfwe winteren; så affmålades genom dhen Fäst Korngudinnan til ära skedde, den glädie som hon bekom, när hon fick see sin mans Solens, effter 40 dagars bortawarande, igenkomst, som widlyffteligen wijst är p. 70 in til 77. 234 til 253 och 353 [= s. 83—90, 245—264, 363]. och altså på 20 dagen

effter Solens ingång i Stenbocken stältes denne fäst, då en galt slachtades Solen til ära, en galt giordes aff bröd Jorden til ära, see p. 229 [= s. 240] och en sugga med 12 grijser månan til ära, effter hwilken dag wår Runstaff skurin är, som widlyftel är talt p. 164, 185, 222 [= s. 177, 198, 234]. På samma dag hafwa dhe Latiner och Greker stält sin Fäst, som lijkwähl ingen Sool mista, och hafwa lijkwähl i alle seder effterfölgt wåra som Macrob. mechta klarligen talar Saturn: l. 3. c. 12. 'Jag twijkar intet at det är allom kunnigt, at til den 12. Kalend. Januar. så offras Hercul (Solen) och Korngudinnan (Jorden) en drächtig Sugga, bröd, och Miölska.' Hwilcken dag den *12. Kalend. Ian.* är, see på figuren p. 165 [= s. 178] Col. *I.* der dhe Romares Calendarium är, och räkna ifrån Ianuario 12 dagar tilbaka som är deras Calender, så stannar den på den 21 Decemb. som är wår Juledagh då högsta fästen ingick see Col: *VI. X.* Att Hercules affmålade Solen, och Korngudinnan Jorden, seer man aff Macrobio sielff l. 1. c. 4. p. 297. & c. 1. p. 246, 247. Men han nämpner intet hwarföre dhet skulle wara en drächtigh Sugga. Hwilcket wåre gifwa wid handen, nemligen |605| medan de mindre Suggorna hafwa gemenligen 10 och de större 12 spenar, det andre hemtamde diur ey hafwa, eller andre Willdiur, hwilcka 12 spenar affmålade de 12 Månars omskifftningar om året, och för än een sådan Sugga slachtas skulle, så syntes hon om spenarna woro alle swullne, hwar aff de dömde henne bära 12 Grijser, fans hon wid offrande så månge hafwa, som doch sällan skedde, så spådde de blifwa en Myggewinter, det är en blijd Winter altijd med Regn beblandat, at Myggorna syntes spela, och at ingen månad hade någon full och stadig Winter; men funno de henne hafwa 5, 6, 7 eller 8 Grijsar, som gemenligast skeer, så spådde de så många månar blifwa starck winter som grijsarna fattades i tolfften.

Upräknar så här Macrob: den förnämsta Julekosten, fast dhen nu intet brukas Solen, Månan och Jorden til offers hoos oss, nemblig Swijnsteeken eller Swijnskinckan, som är Julegrijsen, och Julebullan, som kallas Julegalten, och wår Miölska, see pag. 231 [= s. 241], hwilcken war giordh aff Malt, Honing och Watn som sagdt är; och ehuru dhe Greker och Latiner drucko altijd Watn eller Wijn blandadt, ty dhe wiste intet aff wårt Sötöl eller Miölska, lijkwäl till att wijsa hwadan de då denne seden bekommit, så måste de icke allenast hålla den samma på 20 dagen effter Solens igenkomst, som allenast hoos oss skeer här i Nordan, och effter wår Runstaff antecknat; utan de måtte och skaffa sig Miölska den dagen at dricka, wid offrandet, som sees i Oedens Saga, och aff Macrobii indragne Capittel. Och då sungo de wåra Julewijsor, som wijst är pag: 231 [= s. 242]. Fara så de will som med Wormio mena Juul och Julewijsor heeta aff Iulio Cæsare, der reda mera än halfft annat tusende år

denne Julefäst med Julewijsorna woro aff wåre Fäder Atin (Solen), Frigga, Månan och Freja, Korngudinnan, Jorden, dichtade til ära.

Utaff heela denne Historien, som genom många zijrliga Gåtor och förblommerade lijknelser, klarligen wijsar och affmålar huru Aoden, en Sweriges Kung, först hafwer röfwadt Korngudinnans Dotter in i Swerige, och med henne inbracht Winter och Sommarsäd, och huru sedan hon med sin Moder, som henne här igensökte, är worden till åminnelse dyrckat, så och Jorden med Winteren och Sommaren, under bägges deras nampn högst wördader. Sedan huru alle desse indragne wåras och de Grekers och Latiners Skalder och Poeter enhälligen instämma med Homero, at dhet Rummet och Orten, som hoos de gamble kallas altijd *Inferi*, dijt hon fördes, intet är något updichtadt rum up öfwer Himblarna, eller upp i någon aff de Himmelske Kroppar, eller in uti Jorden under Haaffzens Botn, emedan alle de teckn, som uti dhetta Capitlet upräknas, kunna intet till dem lämpas; ty om de skulle förstå genom *Inferos* ett rum, der de döde Kroppar pijnas, hwilcket skulle wara högst up i lufften och Himmelen, eller innerst i jorden, som somlige nyare Scribenter aff o-|606|förstånd wille uttyda, så behöffdes intet dijt seglas medh Sunnanwäder, ey heller sluppe någon dädan med nordan, behöffdes icke heller der såå Sommar- och Wintersäd, skulle icke heller dher Frossepina plågas af Kiöld, utan snarare alltförmycket plågas aff Hetta; skulle icke heller behöfwas att tänckia på Åkerbruk och Brödkakan uti Ollons ställe, behöffdes icke heller Huus med små Dörar, och Halmtaak på mot Kiöld och Regn, uthi hwilcka Elden snart nog skulle fastna. Dryptelman behöffdes intet heller dher att drypta Agnar från Säden. Utan man seer klarligen huru wårt yttersta Nordiska Rijke beskrifwes utaff Ginungagap, och des Ödes rum (*Chaos*) under Norstiernan, dher som än ingen ting nästan wäxa kan, hwilcket oc aff Saxone här p. 561 [= s. 575] således kallas. 2. Af des hårda och Sniöfulla Winter utaff Ovidio. 3. Aff des mörcka Nordiske Wändepunckt med Claudiano. 4. Aff des liusa stadigwarande Sommarnätter. 5. Aff dhet Korngudinnan sökte up hoos Scytherna sin Dotter, och hoos dhem igenfan henne, men ey hoos Indianerne, Americanerne eller Africanerne. 6. Att hon kom dijt der Phaeton Solen twettar sina Hästar, och Månan sina Kalfwar, det är Östersiön. 7. Att hon talte med nordiske Carlwagnen eller Norstiernan och icke med Söderstiernan, och begiärte aff henne kunskap om sin dotters tilstånd som Ovid: talar. Ty hafwer Plutarchus med Homero rätteligen i sin Mario p. 11. i Atl. T. 1. c. 21. p. 524 [= s. 328] sagt, 'at dhe Norske Cimrer ett mechta folckrijkt oc stridbart folck, de boo endels uti yttersta werldenes ändar widh stoora Wästerhafwet, hwars land är skogzrijkt, ofwan för den Herciniske Skogen,

der wäderleken och himmelen är mörk, der Norstiernan synes nästan stå öfwer dheras hufwudh, der dagen och natten äro stundom så långa och stundom så stackota, at de synas skifta året i 2 delar såsom uti en natt oc en dag. Ok dedan hafwer Homerus fått lägenhet at kalla dem Inferos (det är såsom boendes under jorden) så och orsak om dem mycket genom Gåtor och Lijknelser att skrifwa.'

Är således fåfengt att sökia några *Inferos* i Söder under dhes Wändepunckt; der om dhe gamble skulle hafwa talt effter någras mening, der den orten in til denne dagh obekandt är. Skall doch mehra här om tahlas, när Man kommer att wijsa, att hoos wåra *Inferos* eller *Elysios*, som doch boo uppå Jorden, under Norstiernan hafwa och wåra dichtadt *Inferos* och *Elysios* wara in uti jorden, der de redelige effter döden skulle lefwa i glädie, och de orättferdige plågas, dok begge desse rummen här under norstiernan. Om *Inferis* kan och läsas hwad som talat är p. 42, 133, 239, 241, 242, 374, 375, 376 [= s. 57, 146, 250, 252 f., 385 ff.]. |607|

Cap. VIII.

Om Månans dyrkan.

Jag will nu skrjda til Månans fordom dyrckan här i nordan, der om Ol. M. l. 3. c. 2. således förmäler, sedan han beskrifwit huru wåre Norske hafwa dyrkat Solen: 'På samma sätt dyrka de och Månan, emedan såsom han dem lyser hela Winteren när Solen för dhem är borta, och när Månan intet lyser i nytänningen eller Månskele, så lyser utaff stiernorna och det wederskeen som sniön gifwer, så mycket, at de kunna förrätta sina syslor.' Såsom iag i de förre Capitlen för dhet sammanhang, som Solens och Jordens dyrckan hos wåre Fäder hafwer haft med Månans dyrckan, och til at uttyda des gåtor, hafwer nödgatz tillijka förklara de som kommit Månan till, ty will iag intet här uprepetera det samma, utan det kortast iag kan upnämpna det angelägnaste aff det iag tilförende indragit.

1. Hwad hans åtskillige namn anlangar, så är wijst p. 56 och 64 [= s. 69 och 77] hwarföre han kallades Måne. p. 56 [= s. 69] nämnes och i den Swenske Texten des allgemena namn Tungel, p. 493 [= s. 504] förmäles hwarföre han kallas Fylle, p. 239 [= s. 250] Nanna, p. 525 [= s. 536] Horne (*cornuta*) p. 215, 341, 401, 493 [= s. 227, 349, 412, 504] Frigga, och des utan himmelens Drotning, såsom Freja kallades jordens Drotning. Månskele

kallas han och på dhe dagar som det ena Tunglet eller Månan skiljes ifrån det andra, det är emellan ny och nedan, och detta ordet hafwa wåre Scyther utom landz brukat, som sees aff Lill. Gyr. S. 12. p. 306. det han aff Hesychio bekräfftar. Ehuru detta ordet är uti Hesychio något förderfwat, der som[l]ige läsa *Meschæ*, andre *Mesplæ* men borde stå Måniskelæ. p. 383 [= s. 394] kallas han oc Atia och p. 385 [= s. 395] Agdos.

2. Hwad orsaker warit som hafwa bringat wåre Fäder til des dyrkan, är wijst p. 136 [= s. 149] och kan läsas i Scheff: Lapp: c. 3. p. 17. oc det som är förklarat öfwer Diod: Sicul: rum p. 56. 57. etc. [= s. 69 f.].

3. Hwars affkomne eller barn månan war är genom lijknelser utfört in på våra första Konungar, eller fäders affkomne, at han kallades jordens den stora Modrens son eller dotter, som aff Diod: Sicul: och wåras Scalder nogsamt wijst är p. 56 etc. [= s. 69 f.] och sedan genom andra gåtor p. 515 [= s. 525] så och flerestädes, och det serdeles i anseende emedan Solen och Månan blefwo senare skapade än Jorden, och dhes wärckan och årliga wissa lop senare bekandt, troendes och at Solen och Månan hade sin föda aff jorden.

4. Hwarföre Månan sades wara födder aff Jorden, och det på 10 månan, är widlyfteligen förklarat p. 391, 392 [= s. 401 f.]

5. Orsaken at Månan bleff Solens Frigga eller Frilla är wijst p. 341. och 391 [= s. 350, 401].

6. Huru såsom Månans borttawarande |608| om winteren beskrifwes genom åtskillige lijknelser, såsom först genom des störtande uti Oridan eller Östersiön, för wåra Norska uti Kimi, Kalis och TorneLapmarck, är wijst p. 56, 75 [= s. 69, 88]. 234 [= s. 245] F. 1. etc. sedan genom skeppet Ringhorne, som han tillijka med Solen seglar uti, som och aff Plutarch: Isid: p. 364 är wijst, uti hwilcken han tillijka med Solen sig uti söder upbränner, see p. 236 [= s. 247], 239 [= s. 250] fab: 3. Til det tridie genom Freja eller Jordens des moder, at hon om Winteren mister sitt hufwud, hwars ögon är Solen och månan, see p. 252 [= s. 263]. F. 11. Til det fierde at han bleff pantsatt p. 252 [= s. 263]. Fab. 12.

7. Hwarföre Månan är och kallat serdeles Man och Qwinna är omtalat p. 391 [= s. 401].

8. At somlige hafwa dichtat Månan genom en lijknelse, wara Solens och Jordens moder, är skett af den orsaken som endels wjst är p. 393 [= s. 403], at månan han hielpte Solen upp under jorden om winteren, och igenom en annan lijknelse Fab. 6. p. 250 [= s. 261] at Solen hon bleff när hon war dödader om winteren på 14 dagar läkt aff Månan. Sedan der aff at månan i Fylle hafwer fullt skeen, och är lijk Solen, och åter i nytänningen är heel mörck oc då lijk

Jorden. Ty säger och Plut: p. 368. 'Ty kalla de Månan werldenes moder, hwilken hafwer en dubbel natur af twenne ihopsatt.' Der aff är och kommit att hennes namn Frigga är offta blandat med Jordens namn, som både aff Diod: Siculo indragen p. 55 [= s. 68] lätteligen sees kan, så och aff Snorrone och andre wåre Scalder skett är, see pag: 493 [= s. 503].

9. Hwarföre han kallas en Jägare hund, en Mercurs Man, eller med ett Hundhufwud affmålas, är orsaken at Disa genom sin fader Siuxtin Kungens Mercurs Mans råd och konst, lärde genom Månans lop, och månader, igenfinna Solens lop och hela åretz omgång; och at Månan mycket hastigare löper i sin omgång än Solen. Och derföre såsom en Jägare hund igensöker och igenhämptar Solen, om hwilcken åtskilligstädes är talt, serdeles p. 533. 535 [= s. 544, 546]. Ty står Månan i mens: Isiac: p. 345 [= s. 353]. lit. *FF.* öfwer en hundz hufwud affrijtat, och p. 304 [= s. 311] lit. *B.* hwarest ofwan på Hunden står Månan hafwandes Solen innom sina horn. Äfwen som på wåras Laptrumma p. 278 [= s. 288] fig. *I.* lit. *f. g.* så och Cuperi Harpocr. och des fig. p. 16. Detta bewitnar och Plutarc: i sin Isid: p. 367. säyandes: 'Genom månan afmåla de Mercurs mannen.' Ehuru Plutarc: med de Egyptier intet råkat på des betydning, utan genom de Egyptiers Oförstånd menar, at det som Månan wärckar är lijkt de klokas och wijsas lärde samtaal och sammanspråk.

10. Hwarföre Månan med Solen kallas Åâres ögon, är affbildat p. 273 [= s. 284].

11. Uthaff alt dhetta är den willfarelsen kommen ibland de Lärde, som serdeles är här i den 8 punckten förmält, at de hafwa blandat Månans wärckan tillsammans med Jordens, och gifwit Jordenes nampn åt Månan, derföre och meent det wara Månans bälete, hwilcket de funnit hafwa, antingen med en halff måna affrijtader på hufwudet, som Diana mästedeles affmålas, eller uppå |609| hennes Bröst eller i hennes Hand. Intet förståendes wåre gamble Fäders gåtor, som här indragne äro, och det Tacitus så märckeligen talar, at fast de dyrckade Jorden under Disas eller Dians namn och henne tilägnade alla gierningar, och i all ting rådfrågade, så måste det doch alt skee uti Fylle, see p. 208. 493 [= s. 221, 504]. Ty måste och Vossius i sin Idol. l. 2. c. 55. pag. 307. dhet bestå, säyandes: 'Ehuru Venadis som i staden Bybli dyrckas, säges wara Månan, så finnes likwäl klarligen, när man grundeligen öfwerwägar den gåtan, som är om Audon och Venadis, at alt detta kommer Jorden till, eller Jordenes boll, beståendes aff watnet oc jorden, än det kan komma oc lämpas til Månan.'

12. De Diur och ting som de serdeles och uti wissa anseende hafwa tecknat

(*symbola*) Månan til, äre och wijste, och aff hwad orsak; såsom först Granatäpple, see p. 393 [= s. 404], Haran och Dufwan p. 240 [= s. 251] och Hunden p. 330, 331, 358 [= s. 338 ff., 368] och den drächtige Suggan med 12 grjser p. 605 [= s. 620].

13. Om Månans Fäst som höltz tillijka Solen och Jorden til ähra uthi första Fylle, som kallades Jule- eller Disatingz Fylle, är nogsampt talt pag. 208. etc. [= s. 221 ff.]. Hwilcken, serdeles effter den höltz i Fylle, hafwer gifwit någrom orsaak at Månan höltz i större ähra än Sohlen och Jorden, och Jordens nampn och Wärckan Månan tillskrifwen. Och detta ware så korteligen om Månan.

Cap. IX.

Om Runstafwarnas uttydning.

I.

Runstafwarnes första Påfinnare wara wår K. Atle, är wijst p. 160 till 163 [= s. 173—177]. Til at igenfinna så Solens omgång i hela året, som Tungletz omgång, och des ny och fylle i hwar månad, och serdeles det fylle som kallas Distingzfylle hwilcket fordom war alt ett medh Julefyllet, som war det första Fylle effter Solens igenkomst, när hon för dem i Kimi hade warit i 40 dagar borta, på det til det Fylle alle UnderKungar och Lagmän både innom Rijket, såsom skatteKonungar utom Rijket, måtte komma til det stora allherjar tinget, då först Solen, Månan och Jorden til ära, den största helgedag höltz, som inföll i den stora Julefästen, och kallades effter Disa Disting, men räknades större och prydsammare aff den orsak, at Månan då tillijka war i fullt lius öfwer Jorden med Solen kommen, och effter Månan hade uphielpt Solen aff Oridan eller Östersiön, som wijst är pag. 186 [= s. 199]. så och effter då ett sådant stort samqwäm aff alle rjk-|610|sens ständer woro tilsammanskomne, at öfwerläggia, hwad til Rijksens nytta wore att giöra, om Krijg och Örlig; hwilka den sommaren måtte fara i siöröfwerij; om de twister och trätor som wijd dhe andre Lagmans tingen ey affgiöras kunde, at dem affdömma; der till med war en stoor Marknadt, som i trenne Dygn höltz, hwar om är talt i Atl: T. 1. c. 5. p. 101 [= s. 67] här p. 223, 493 [= s. 235, 503]. Ty hafwa wåre Fäder Hedningarna, så bekymbersamme warit om dhetta DistingzFylletz uträkning, att til des Fäst tillsamman komma först i Året om

Winteren, som Judarna om sitt Påskfylle, att komma tilsamman uti Jerusalem, och hålla Påskan, som war om Wårtijden. Och är detta rätt märckeligit, at sedan som Runstafwen skurin är, effter den Dagen, på hwilcken Solen först lyser dem i Kimi, neder på slätten, effter 40 dagars borttawarande i Östersiön eller Oridan, så at den Dagen är den första i Åhret, see p. 185. 222 [= s. 198, 234], hwilcken sedan Konungarna flyttiade neder till Upsala, och rättade sig på den orten alt effter Runstafwen p. 223 [= s. 235] och ey Solens lopp, emedan Solen dher aldrig är bortta någre dagar tillijka, så att de aff dem kunde achta Åhretz rätta omlopp; så är derföre Året med Distingzmarcknadt altijd stigit längre och längre ut, som wijst är pag: 185, 223, 226 [= s. 198, 235, 237], så att effter Runstafwen borde nu Åretz första dag eller Julaffton infalla den 50 dagen effter Solens ingång i Steenbocken, dhet är dhen 30 Ianuarii och Distingzfylle spela aff och an emellan den 30 Ian: och 20 Febr: see p. 543 [= s. 555] fig: *A.* hwilken strax wijdare förklaras skall. Men sedan wij blefwo Christne, kastades Juledagen något mehr än en månad tilbaka, men Distingz tunglet behöllo dhe qwara wijd sin gambla gång, så at det spelar något så när effter Runstafwens utwijsande, men skilies doch på så många dagar, som de kastade Juledagen längre tilbaka än en Måna, nemligen in til de Christnas Christi FödelseFäst; och altså hålles ännu marcknaden effter Runstafwens första Fylle, effter Åretz begynnelse på honom. Men Kimi Boarna, (hwarest Runstafwen alldraförst skuren är, hwilcka föga achtadt Runstafwen, effter de årligen kunna aff sielfwa Sohlens bortgång och igenkomst see Åhretz rätta begynnelse, som och Procop: talar p. 74. Atl. T. 1. c. 5. p. 96 [= s. 64]) hålla ännu i Dagh första Marcknaden af alle Marcknader i Rijket, effter Solens igenkomst, hwilcket, som iag rätt nu sade, är heelt märckeligit, som sees aff alla wåra tryckta Calendarier, Stephan: Furman: Anno 1666, 1667, 1668. Voigt 1669, 1670, 1671, 1672. Cl. Professor Spole 1681, 1682, 1683 till 1689 dher orden så finnas:

Åhrsens Marcknader i Swerige, Finland och Skåne.

Uthi Januario:

Kimi Marcknad dhen 1 Januarii, Söderhampn den 2. Skeninge den 4. NyKiöping, Landzkrona, FalKiöping, Tamurkoski, Torpa i Ydra, Tawastehuus dhen 6. Hudwikswald dhen 8. Jönkiöping den 13. |611| Linköping och Skara Måndagen effter 20 dagen, som är den 14 Jan. Wimmerby och Brahegränna den 19. Norkiöping, Christianstad, Skedwi, Hedemora, Karis-lojo, Boråhs, Distingen i Upsala, och Amålo på Wermelandz daal den 25.

Uthi Februario.

Wadstena, Mariestad, Cajana, Söderhultz wijk, Wardberg, Kungzbacka, Wirumo och Lojo den 1. Alla de andra påfölliande Månaders Marknader kunna der wijdare läsas.

Hafwa altså Kimmerna i 4000 åhr in till denne dag behållit sin Fäst och Marcknad på första dagen i Åhret, strax Solen igenkom; Ty såsom Solen nu ingår i Stenbocken emellan 10 och 11 dagen i Decembri, så äro 20 dagar in til 1 Ianuarii, då Solen för dem först synnes neder på Landet. Och faller just effter Procopii, Tzetzis, Iornandis, Hebersteins och wåras Skriffter och Sagor, indragne pag: 50, 73, 74 [= s. 63, 86 f.] at hon är 40 dagar borta för dem, nembligen 20 dagar för än hon wänder sig tillbaka under jorden at gå Norr åt, och 20 dagar effter hon är ingången i Stenbocken. Här är och til märkiandes, at i alle desse Almanackor, så finnes ordet Kimi på åtskilligt sätt tryckt, nemblig Komi, Kemi, Kiemi, Kimi och Keimi, hwar aff man uttryckeligen seer, at det intet underligit är, at dhe Egyptier, Latiner och Greker offta förbyta de förbytlige bokstäfwer uti wårt Giötiska Språks ord, som til dem utkompne äro, när wåra egna innom Landz på så mångahanda sätt, ett ord skrifwa innom 20 eller 30 Åhrs förlopp.

2. Denne Runestafwen är nu såsom en stadigwarande eller ewigwarande Almanacka (*Calendarium perpetuum*) såsom man rätt nu om des bruk wijsa skall. Så at om iagh än will taga en som är skurin wid Ao. Mundi 2000 för 4000 åhr sedan, och hans första dag Tungeltals, eller som de nu kalla efter dhe Latiners sätt Gyllendetaletz bokstaaff wore ᚠ (*I*) så kan iag ändå finna hwad för Tungeltals Bokstaff nu denne tijden Anno Christi 1689. skulle stå på första dagen i året, ty talar Olaus Magnus rätteligen i sin tijdh, här om lib: 1. pag. 44. säyandes: 'Såsom de Greker och Latiner bewitna om Giöternas stora Klookheet och förstånd uti Krijgzhandlingar: så wittna och dhe Giöters Skribenter om dheras wijsdom och klookheet uti allehanda ting innom Rijket, och serdeles om dheras kunskap på Himmelens och Stiernornas lopp, hwar aff de slöto om tilkommande ting, såsom sees aff medföliande Figur (see här p. 544 [= s. 557] Fig. *F.*) hwarest man seer en gammal gubbe, och en yngling, så och en moder med sin dotter, hafwa en Giötisk Runstaaff i sin hand, med runebokstäfwer skurin, på det man må see med hwad instrument eller tyg dhe uti |612| aldraälste tijder, när ännu inga Permans eller pappersböcker woro til, kunde anteckna och uträkna Solens, Månans och de andre Stiernors gång och wärckan, såsom ännu i dag mäst alle inbyggiare weta at bruka. Denne Runstafwen han är wid pass effter en menniskias längd, hwilken på både sidor hafwer wicktalet om året, räknandes 7 dagar i wickan, och der

hoos Tungeltalet (Gyllentalet) och nu sedermera Söndagsbokstafwen, sedan Christendomen inkommen är alt med Giötiska bokstäfwer och andre kännemärken. — Den Runestafkonsten, uti hwilken såsom fordom de äldre altijd underwiste de yngre, altså giöra de än i dag sedan de äro blefne Cristne, så at Bönderna på landet äro der utinnan så kloka, så att de på en dag när, kunna wisa hwad för Tungeltaal (aureus numerus) nu är, hwad för Söndagzbokstaf, om det är Skottåhr, och hwilka helgedagar äro ombytelige eller ey, så oc alla ny och nedan, och det effter 10, 600 eller 1000 Åhr. — Dher til med underwijsa icke allenast fäderne sine barn, utan oc mödrarna sina döttrar, på sina lekedagar, eller när de komma ihop i församblingen, på det de måge blifwa heel snälla i dhenne konsten, och bruka de denne käpp at stödia sig med när de gå til Kyrckia eller någon lång wäg.'

Olaus M. beskrifwer här allenast ett slagz sätt aff wår calendario eller årsräkning, nembligen på stafwar eller käppar (*baculis*) tecknat, men de finnas på allehanda sätt skurne, såsom sees aff Wormii Fast: Dan. l. 2. c. 2. 3. 4. 5. och 9. Sedan aff M. Celsii M. S. som allenast uti Rodanom aff Upland, som är en tridiedeel aff Upland, hafwer samblat 154 stycken åtskillige slags Runstafwar, och uptecknat hwar Bonde och By medh sin Sockn wid nampn, der han dem bekommit. Hwarest man finner på Träbladen, Käppar, Sabblar, Bessman, Kafwelbräden, Wärjor, Spinrockar, årstalet eller calendarium skurit. Aff hwilka iag hafwer qwinfolcken til ära ok ewig åminnelse låtit affmåla en Spinråck p. 544 [= s. 557] fig: *A.* ett Kafwelbräde fig: *C.* och ett Klappträ som iag sedt hafwer fig. *B.* hwar med de klappa byke när de twetta lijnkläder rena, Hwilcket nogsamt wijsar at alle qwinfolcken hafwa welat effterfölgt Disas deras Drotnings åhrs uträkning genom sitt Nät, och des klokheet at fatta, och bära henne til ewig åminnelse. Såsom och Olaus M. aff indragne ord wid handen gifwer, dem til beröm. En Skomakarask, hwarutinnan Skomakaren giömde sin tråd och synålar, wijste mig Adjutanten Heitzig, hwilcken han uthförde med sig til England. Secret: Hadorph: hafwer och wijst mig yxor, på hwilkas skafft årtalet skurit är, som förwaras i antiquitetz Collegio. På bräde uti en Trefotz lijknelse, |613| hafwer Murich mig wijst, som är affrijtadt p. 351 [= s. 359].

III. At Runstafwen är intet hwarcken i Danmarck eller Swerige här neder i landet upfunnen, och först skuren, utan aldraförst up i Kimi Lapmark, der Solen synes störta sig med Månan i Oridan eller Östersiön, och innom 40 dagar igenkomma, hwilcket på ingen annan Ort, ja icke mera i hela werlden skeer än der, är wijst p. 164 [= s. 177].

IV. Wij wilie nu komma til Runestafwarnas bokstäfwer, och åtskillige

märckens uttydningar. Och är så först att achta, det Runestafwarna eller Runeböckerna gemenligen hafwa 3 rader, såsom sees aff en des stycke p. 298 [= s. 307] fig. 55 der den öfwerste raden emellan 2 linien innehåller Julefästens och des dagars fijrande, genom horn och korss affrijtade, ok des fästs slut genom ett omstielpt horn. Emellan den andre och 3 linien innehålles de 7 dagar i wickan, så och hela Solens eller årsomlopp. Emellan den tridie och fierde linien är Tungeltalet (*num: aureus*), detta sees och p. 172 [= s. 185]. Ehuru denne ordning der är ombytt, så at emellan den 1 och 2 linien är Tungeltalet, emellan den andre och tridie linien dagtalet, och emellan den 3 och 4 linien Fäste oc Helgedagars och andre århstijders märcken. Men p. 351 [= s. 359] är en Trefoot, hwilcken nämmast in til lårens och benens linier innehåller dagtalet, och der innanföre Tungeltalet, hafwandes allenast twenne märcken som utwijsa de 3 årsens tijder som wåre Fäder aldraförst brukat at skiffta Året uti, som wijst är Atl: 1. c. 5. p. 101 [= s. 67]. c. 24. p. 652 [= s. 410]: och här p. 411 [= s. 423] ok såsom denne är den älste arten aff Runestafwarne, så wilie wij des uthtydning framdraga, ty först wijses aff Tungeltalet at des bokstaff eller Nummer är ᚠ (*I*) hwilcket infaller widh pass A. M. 1800 och är stält på första dagen i Åhret, under ett juul medh 3 äckror, hwilcka skiffta julet i 3 delar eller lötar, som och betyda åretz deelning i 3 delar, Winter, Wår och Sommar, hwilcket och de 3 Låren eller benen betyda, genom hwilcka de williat affmåhla Solens språng eller wälffning genom 3 årsens tijder. Til det andra skönies des ålder aff dhes öfwermottan sinnrijka och diupsinniga utdeelning på alle dagar om hela året, såsom och på dess 3 delar, hwilka nogsampt uthwijsa att dhet hafwer warit Kung Atles utdeelning, som och Disas, ty p. 164 [= s. 177] är wjst af Cl. Werel. Hervara och Cels. Comp. Eccles: at wåre fordom i hwar tridie deel aff året, hafwa räknat 120 dagar, hwilka göra åretz längd 360 och sedan lagt 5 dagar til Skottårsdagen hwart åhr, och effter Disas nät, en Skottårsdag hwart fierde år, at hålla Åretz omgång och Solens innom wissa märken och skranckor mot skogen, det som Plinius på samma Blad om samma K. Atle tilstår, aff hwilckens nampn än Runstafwen kallas Atle Runstaff, som och aff Wormio tillståås. See alt detta innehåller märkeligen denna 3 fotade Runstafwen, ty in uthi dhet öfwersta Låretz Knäweck begynnes wijdh hiulet första Bokstafwen i året ᚠ nämpt effter ᚠᚱᚭ (Fro) Saturs eller Solens namn, eller des Söndagzbokstaff Solen til ära, och hafwer så 30 dagar in til låretz utan sijdas begynnelse som stannar wid wä[n]stre låretz knäweck, der en Bååt och Plog stå affrijtade, sedan äro |614| 30 dagar in til låretz högsta deel, ok Knäskål wid ᚠ, åter dher ifrån til tåna ᛄ äro 30 dagar, åter ifrån tåna baak på benet in till indre Knäwecke äro

30 dagar, hwilcket tilsamman giör 120 dagar, lychtande den 120 dagen i samma bokstaff ᚠ Fro som han begyntes.

Den andra delen aff Året han begynnes af Måndagzbokstafwen Månan til ähra, uthi wänstre låretz indre knäweck, der båten oc plogen stå, och hafwer 30 dagar til des lårs yttre deel, in uti högre låretz knäweck, der haran och bogan stå, sedan dherifrån 30 dagar til wänstra låretz knäskål wid ·ᚿ, dher ifrån 30 dagar til tåna wid ᛡ, och der ifrån 30 dagar baak på bene in til knäwecke, hwilket gör tilsamman 120 dagar, och lychtar i samma Måndagz bokstaff. Den tridie års delen begynnes aff Þisas dags eller Þisdags Jordens bokstaff þ henne til ära, uti högre låretz indre knäweck der haren och bogan stå, och hafwer så 30 dagar in til låretz yttre sijdas begynnelse, i det öfre låretz indre knäweck, der julet och hornen stå, och sedan 30 dagar på låretz utan sijda til knäskålen ǂ, och der ifrån på Benetz utan sijda til Tåna ᚱ 30 dagar, der ifrån baak på benet 30 dagar in til högra knäwecketz indre sijda der haren står, och lychtar så med sina 120 dagar i samma Þisas Bokstaff som det begyntes. Desse 3 gånger 120 dagar göra nu åretz omgång til 360 som förmält är. Och til at upfylla des rätta omgång effter Solens lop, hafwa Atle och Disa tillagt en dag för hwar huuk, som denne 3foot giör, nemligen först det högre låretz knäskål wid ǂ som swarar mot þ der de 360 dagar lycktades, sedan des tånars huuk ᚱ. Den tridie huken är wenstre låretz knäskål ᚴ, dhen 4 huken är des tåår wid ᛡ, och dhen 5 huken är öfre låretz knäskål wid ᚠ, hwilcka 5 Hukar giöra 5 dagar, betydandes de 5 Fyrejulsdagar, på hwilcka offrades och tackades gudarna för det framledne åhret som wijst är pagin. 175 [= s. 188] och kallades dhe 5 Skottåhrsdagar, som hwart åhr inkastas skulle, Men dhen 6 Huken war Belgtors ф, som står uti en fyrkant wid tåna på öfwerlåret, då inkastades hwart fierde åhr, en dag, sedan de sprungit 3 gånger de 3 Knäskålen förbij med 365 dagar, hwar efter de rättade sit fierde år til Skottår. Hwilcket och Fyrkanten dem betyda skulle. Oc hafwa de altså at kunna til en ewig åminnelse behålla i minnet, både Solens års omlopp, at hon motte 5 dagar hafwa til 360, giort desse 5 Fyrejuls dagar, så at året fingo sin fyllnat till 365 dagar. Och sedan til att behålla, månans tungeltaal, hållit 19 dygn Juulfästen, som är de 19 Åhrs omlop, att giöra samma ny och Fyllen. Dhe 5 Fyrejuls dagar äro nu genom de 5 Hukar affmålade, och dhe 19 Tungeltaals dagar äre ifrån hiulet, med de 2 uprätte Hornen på indre delen aff öfwre Låret, in til dhet omstielpte Hornet antecknade. Elliest affmålas de 3 Åhrsens tijder, Winteren genom Julet och Hornen, då inwånarne få sittia i Roo, och först giöra sigh på sine Juledagar lustiga och glada. Den andre delen genom Plogen och Båten, betydandes Sommaren eller Wåren, at de antingen skulle genom Plogen skaffa

sigh Föda, eller genom Siöröfwerij och Krijg, ty hoos oss war seder, at den som war Bonde det ena |615| Åhret, han måste det andra Året wara Soldat, på dhet han alltijdh lijka färdig wara kunde i Frijdh och i Strijd, dhet och Iulius Cæsar om oss bewittnar, som wijst är Atl: T. 1. c. 24. p. 615 [= s. 386]. Den tridie delen genom Haren eller Bogan, betydde, att dem nu war loffgifwit, heela dhen Åhrstijden jaga, och skiuta Fogel och Diur, om hwilket talt är p. 540, 545 [= s. 559 f.].

Runstafwarne som äre pag: 165 [= s. 178] affrijtade, medh dhes Tungeltaal, och allehanda Märcken, äre utdragne aff allehanda slags Hedniske och Christne Runstafwar, och till at dem uttyda, will iag bruka det sättet, at iag aff den *VI* Raden eller Columnen, der alle Dagar i åhret in till den 365te dagen stå antecknade, upnämpner det Talet eller nummeren, mot hwilcken något Märcke står antecknat, uti de andra Columnerna, ifrån *XI* in till *XXVI*. dhe iag förklara will. Såsom moth 1 dagen uthi *VI* Col: står uthi *X*. Col: Bokstafwen ᚦ och ofwan för honom ᛄ Belgthors, betydandes, att såsom dhenne Bokstafwen han består utaff twenne ꟻ ᚦ, een wändandes sigh fram och en tillbaka, så är nu Solens omwändning i Stenbocken, betydandes dhen ena halfwa delen dhet gambla åhretz ända, och Solens nederstigande, och den andre halfwa delen det nya åhretz begynnelse, och Solens upstigande tillbaka, derföre och detta Solens åhr eller Astronomiske, som wåre Fäder skillt ifrån gemene Mans året (*anno vulgari*) som begynnts när Solen kom effter 40 dagar at synnas på slätten, hafwa de lychtat med Disas eller Þors Bokstaff som är i detta mål Jordens oc hSolens betydning, som sees aff pag. 169 [= s. 182] *X*. Çolum: och dhen 365 dagen i åhret uti *VI*. Column: så och pag. 165 [= s. 178] uthi *XXVI* Column: öfwerst up uti, der ett ᚦ står afwut, och ett ᚦ rätt, och ett Belgthors emellan dem bägge, hwilcket ᛄ uthmärcker at somlige wåre runstafwar hafwa på den hwart fierde åhrs skottåhrs dagen insatt, som sees aff Cl. Werelii och D. Dijks Runstaaff pag. 172 [= s. 185]. hwilken hafwer både dhe Hedniskas Astronomiske eller Solens åhr, och dhet gemena Juleåhret, så och dhe Christnas Nyåhr. Ty Belgtor ᛄ står fremst at betyda Skottårsdagen, och Solens omwändning, der ifrån räknas 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16. då, som Procop. talar: Solen dem syntz på bergen, och begynte räkna sina 5 årliga Skottårs dagar, hwarest ett Furuträd står til märcke, hwars betydning är wijst p. 227 [= s. 238] eller och ett horn öfwer den 2 Fyrejuls dagen, som synnes aff pag. 298 [= s. 307] fig: 55. uttagen aff Werelii Herwarar Sag. c. 4. p. 56. hwarest Juledagen med 2 horn i kors under num: 5 stå affrijtade. Men här p. 172 [= s. 185] stå de 5 Fyrejulsdagarne under talet 16, 17, 18, 19, 20 tecknade, effter hwilcka dhen 21 dagen kommer, som är

det gemena eller Juleåhretz begynnelse at räkna för dhen 1 dagen i åhret, hwarest och står ett Furuträ upreest, och ett horn. Sedan på den 27 dagen är och ett ᛘ och stielpt Horn, som åther wijsar nu dhe Christnas åhrs sluth, och under 28. det andra ᛘ och ett Horn uprätt, som är dhe Christnas nya års begynnelse, och sedan på |616| den 39 dagen ett stielpt Horn, som betyder Julefästens ända, och Tungeltaletz 19 åhrs omlopp. Dhetta finnes och på pag. 165 [= s. 178] uthi *XXVI* Column. hwarest moth dhen 27 dagen i Column. *VI* står ᛘ ett rätt och ett afwugt på hwardera sijdan aff ф, betydandes dhe Christnas Runstafwar, som nu mästedeels skiäras, inskiuta sin Skottåhrs dag näst för den 1. Ianuarii. Men på hwilken Runstaff desse ᛘᛘ finnas, hafwandes emellan sig ф, såsom sees Column: *XXVI.* moth dhen 20 dagen i Åhret, Column. *VI.* betyder wåre Fäders Hedningarnas, så och många Gemene Mans än i dagh Juleåhrs (*Anni vulgaris*) uthräkning, at de Juleaffton inkasta Skottåhrs dagen, som och sees aff Wormii Runstaaff Fast. Dan. l. 2. c. 9. pag. 119. hwilckens Juledag och första dag i Åhret in widh Knappen eller Handgreepet begynner aff ᛘ och moth ändan och pijken på Käppen lychtar och medh ᛘ. Hwarest dhe Christnas Nyåhrs dagh är dhen 7 i åhret, hafwandes en Funt till märckie, och Trettonde Dagen dher effter 3 Cronor som är 3 Konungars Dag. Det wijsar och nogsamt märckeligen Trettonde Dags och Tiugunde Dags nampnet, som både Höga och Låga i Rijket allment tala, så och alla wåra Cristnas Allmanackor, när Linköpings och Skara Marcknader skola stå, som kalla dem Tiugunde dags Marcknaden, att wij allt räkna effter gammalt Hedniskt sätt, desse dagar ifrån Juledags åhrs begynnelse, och intet efter dhe Christnas nya åhr, som är dhen 1. Ianuarii; Ty elliest skulle dhe tree Konungars Dagh som wij kalla Trettondedagen, kallas Sexte Dagen, och Tiugunde Dagen utnämpnas Trettonde Dagen. Hwar aff Man och kan förstå, att wåre Fäder i gemeen hafwa mäst brukat att nämpna sina Fäster effter dhet gemena Juleåhrs första dagen och ey Solens åhr effter dhes ingång i Stenbocken.

Wijdare wijsa dhesse märcken som swarar mot *VI* Columns första dagh, Solens åhrs begynnelse, som är först (under Col: *XVI.*) ett swart Oxehufwud, som betyder Jordens Mörcker i Nordan om Winteren, Hornen Månan, och den hwijta Stiernan Solen, som är nu för dhem under Jorden i många dagar; see pag. 321, 322 [= s. 329 f.]. Bogan med pijlen, så i dhen *XVI.* som *XXI.* Columnen, betyder att Solen nu stijger utur Skytten i Stenbocken, hwilcken feck befallning när Phaeton eller Sohlens Kusk begynnte skena med sina Hästar, att han skulle skiuta Kusken och Hästarna för Hufwud, effter han intet kunde styra Hästarna, på dhet hon med sin Wagn stanna måtte, som Solens Saga

lyder, och med någre ordh är nämpt pag. 76 [= s. 88]. Column. *XVIII.* är een Orm som bijter sig i Stierten, betydandes åhretz omlopp och omwändni[n]gh, see pag: 239, 270 [= s. 250, 282]. Ty säger Claudianus artigt: 'Ormen han bijter sig i Stierten, gifwandes tillkienna Åhretz omlopp til des första begynnelse.' |617|

Uthi Column. *XIX.* är en halff Sool med sina Strijmor, betydandes att dhes Kropp fast den under Jorden om Winteren i många dagar för dhem i Nordan är borta, lysa lijkwähl hans eena sijdas Strijmor eller Hår, hwar Middagztijd upp öfwer Jorden, see pag. 162, 264 [= s. 175, 275]. Uthi Column: *XX.* är een springande Treefoot, betydandes dhe tree Åhrsens Tijder, Sommar, Höst och Winter, som äro dhe tree Solens Fötter, medh hwilcka hon löper hela Åhret igenom såsom uthi een Ringh eller Circkel, see pag: 164 [= s. 177]. Uthi Col: *XXI.* är ф betydandes (som rätt nu sades) Åretz omwändningh. I Column. *XXII.* är een Grijp, som sätter Näfwet upp i ett Horn, såsom han dher uthur dricka wille, betydandes dhen frusna Jorden om Winteren, som hafwer bortröfwadt Solen och dhes Krafft, och nu törstar effter Regn och Solskijn, så och Juletijdens ankomst, att alla få giöra sig lustiga öfwer Solens igenkomst aff Juulhornet och des Mölska, see pag. 312 [= s. 321]. Uthi Column. *XXIV.* är en Mans hembliga Ting, som affmåhlar Solen, att hon nu medh nya Åhret kommer ny och frisk igen, att besåå Jorden, see paginam. 295 [= s. 304]. Dhenna fins och på en Runstaaff i Wormii Fast: Danic. p. 119. Men 8 Dagar längre fram, så och uthi Col. *XIV.* på tijonde Dygnet effter Solens omwändning uthi een Runebook som migh är skiänckt, och hafwer Munckebokstäfwer, skrefwen sedan wij blefwe Christne. Elliest finnes och på första Dagen uthi Solens Åhr en Bock, dhen aff Förgiätenheet är uthlåten, hwilcken betyder Julebocken eller Blindbocken, som plägar inleedas om Juletijden, dhet och Bircherod: i sin Pal: Antiq. berättar än i dagh hoos een deel aff dhe Norske skee, så och Blindbocks Leeken, see paginam 231, 232, 309 [= s. 242 f., 317]. hwilcka betyda både Sohlens ingång i Steenbocken, så och Jorden som hafwer dhenne Tijden mist bägge sina Ögon Sohlen och Månan. Celsii uthdragne Runstafwar, de iag bekom sedan desse mina woro skurne och afftryckte, hafwa ett Skepp på dhenna första Dagen, som betyder Sohlens och Månans borttawarande genom dheras upbränningh i söder medh sitt Skepp Ringhorne, som dhe segla uthi Åhret om, see paginam 239 [= s. 250]. Cl. Celsius hafwer och på een Runstaff 2 Wingar på samma Dag, så och ett Juul bemärckiandes Sohlens omwändningh och dhes flygande Tijd om Åhret, att åther å nyo igenkomma som een Fogel, see paginam 245. 422 [= s. 256, 433]. Elliest är och gemenligen Juulet satt på Första Dagen effter gemene

mans Åhretz begynnelse, (*Anni vulgaris*) som är dhen 20 effter Solens åhrs begynnelse eller ingång i Steenbocken, som sees moth 20 Dagen i Col: *VI.* Uthi Col. *XXII. XXIII. XXIV. XXV.* mitt moth den an-|618|dra Solens åhrs dagh, står i *XIV.* Column. en Biskops Spijra, betydandes Biskopens Nicolai Dag.

Mot Solens åhrs 8 dag är i Column. *XV.* och *XVI.* en Sax som tecknar Luciæ dag.

Mot Solens års 11, 12, 13 och 14 dag ligger een Man, såsom han sufwe eller låge död, uthmärcker wåre Fäders fastande, och såsom sofwande, eller lijkare dem Dödom öfwer Solens borttawarande, under dhe 40 dagar, see pag. 50, 73, 74 [= s. 63, 86 f.].

Mot dhen 15 dagen aff Solens åhrs dagh är i Column. *XIX.* twenne Ögon, betydandes att Freja Jordens eller åhretz Ögon Solen och Månan dhe födas nu på nytt, när wåre Inwånare öfwerst uppå Bergen, som Procopius talar, få see Solen komma igen, see pag. 74 [= s. 87]. Uthi Column. *XXVI.* står ett stoort Juul, betydandes dhe 360 dagars omgång i gemena åhret, och att nu skola dhe 5 Fyrejulsdagar inkastas, som lychta moth dhet mindre Julet i samma Column. Hwilket uthwijsar dhet nya Juleåhretz eller Gemene Mans åhrs begynnelse. Uti samma Column stå och twenne Furuträn upresta, så och i dhen 20 Column. Men i dhen *XIV.* allenast ett Furuträ, betydandes at på dhen samma Dagen, som och än i dag skeer, uprättes för alle Bönders Portar twenne Furuträn, som betyda Solen wara wänder uti Furuträ om Winteren emedan hon borta är, hwilcka lysa och wärma Menniskian uthi Solens ställe och borttawarande, see pag. 305, 353 [= s. 314, 363]. Uthi *XVI.* och *XX.* stå uprätta Horn, wändandes sig tillbaka, betydandes dhet gambla åhretz uthgång, och att man på dhe 5 Fyrejuls dagar skall tacka Gud för dhet förra åhret. Dhetta fins och på Celsii Runstafwar, uti hwilcka finnes och een utslijtin Skoo eller Skosula, betydandes att Solen hafwer nu förnött sina gambla skoor, och skall snart ikläda sig ett par nya.

Moth Solens åhrs 16 dagh står en ihopknäppt Hand med 2 Finger utsträckte, betydandes Apost: Thomæ dag, att han twijkade om Christo, för än han fick sticka sina Finger i Christi sijda. Dhetta Tecknet finnes och uti Vormii Runstaaff pag: 119 oc pag. 102.

Uti *XI.* column. mot den 19 dagen står en halff Måna, som betyder att på 20 dagen i *X.* column. hwarest ᚠ' står, är första dagen i åhret, och att ᚠ i column. *XI.* är första bokstafwen i Tungeltalet, och at dhet Tunglet räknas för dhet första i gemena åhret, och tändes an dhes dags första Affton eller Natt. Äfwen så uthi column. *XIII.* betyder, at den tijden som dhenne Runstafwen först

skars, war Tungeltaletz bookstaaff *I*. Uthi dhen *XIV*. och *XV*. column. är ett lijtet Barn inswept, betydandes Christi Födelse, hwilket teckn finnes och på Celsii Runstaaf, så och Vormii pag. 97. 102. 119. På samma column är ett Horn eller 2 moth hwar andra, eller 3. 4. eller 5. som synas i Celsii Runstafwar, hwilcka alla, som wända sig tilbaka, eller åth wänstre handen, betyda gambla åretz ända, och den Tacksäyelse dhe genom lustigt drickande hafwa giordt för dhet åhret i Fyrejuuls dagarna, och dhet Hornet som wände sig åt högra sijdan, det nya åretz wälkompne genom samma frögdefulla plägande |619| och Skåldrickande, see pag. 174, 175 [= s. 187 f.] Ianii bälete. Uthi *XVII*. column. står först fram för alle Hornen ett Hiul, som betyder Åhretz omwälwande och omgångh, och sedan dhe 12 Hornen dhe 12 månar i året, och dhe 12 Gudar som dhe offrade på dhe 12 första Dagar, och drucko hwar Dag hwardera Gudens skål. Uti *XVIII*. Column stå dhe 19 Tungeltals Bookstäfwer öfwer hwar sin Juledagh in till dhen 20, som är Julefästens ända, betydandes att genom dhe 19 Dagar skulle dhe ihugkomma Månans omlopp moth Solen, att dhen åter innom 19 Åhr kommer på samma Dagar, att giöra sine Nytänningar och Fyllen. Uthi *XXI*. Column står ett Hufwud eller rundt Hiul, och dher in uthi 2 Ögon och een Munn, och 2 Horn, och ett ᚠ på hwardera sijdan. Dhe 2 Ögon betyda Jordens eller Åretz ögon Solen och Månan, men Munnen Jorden som vpslukar och förtärer alla Menniskior, Diur, Fiskar, Foglar och alla Örter, och åther gifwer dhem tillbaka. Dhe tu ᚠ betyda gambla Åhretz ytterste Dagh sluta sigh i Bokstafwen ᚠ, och begynna nya Året och så i ᚠ; Finnes ock så alltijd desse tu ᚠ uti dhe Hedniskas Runstafwars Åhr, såsom och sees aff Wormio pag: 119. Skulle och här stå tu ᚠ uthi dhen *X*. Columnen: Men såsom de i Wormio äro rijtade, och iag här om näst tillförenne talat, och dem uthsatt med sin Skottåhrs dag uti *XXVI*. columnen; alltså tog iag dhenna Solens Åhrs Runstaff, att låta till Dagtalet utskiära, effter han finnes mycket sällan, hwilcken hafwer Sohlens Åhrs omgångh, och sluter sin Dagh i ꟼ och begynner i þ, som är och uthmärckt uthi *XXVI*. Column. Uthi *XXII*. Column: är ett Hiuul medh 3 Eckror, i 3 dehlar skifftadt, betydandes dhe tree Åhrsens Tijder, som Solen med sitt lopp giör. Uthi *XXIII*. columnen är ett Hiul skifftadt mitt i tu, betydandes åretz skifftningh i 2 dehlar, Winter och Sommar, see pag. 137, 600 [= s. 150, 615] effter Frossepijnans wistande halfwa Åhret medh sin Moder Korngudinnan Sommaren, då hon kallas Wenadis, och andra halfwa Åhret när hon wistas med sin Man Oden, winteren, som allt giör Öde. Sedan är Juletz Omkretz eller Ring i 12 Lötar eller delar skifftadt, uthmärckiandes dhe 12 månar. De tree Hornens (som stå på hwardera sijdan) betydelse, är förr förklaradt.

Uthi *XV*. columnen moth dhen 23, 24 och 25 Sohlens Års Dag, står en luur, betydandes att Julefreeden anblåses i hela Rijket, see pag. 697 [= s. 437] och Atl: T. 1. c. 24. p. 606 [= s. 380]. Uthi dhen *XXII*. column. står ett Furubloss, som betyder att Korngudinnan Jorden, hafwer sökt Adon eller Osirin Solen sin Man igen, och honom funnit, och fägnas nu med Jul-lius och Julblås, see paginam 591 [= s. 606]. Uthi *XXI*. colu-|620|mnen står een Bååt, dhen affmåhlar Solens nya Skepp, som hon i dhet nya Året skall bruka att segla medh; Uthtyda och någre aff wåra dhen 1. på dhen stoora Sammankomst, som om Distingen skedde i Juletijden at öfwerläggia, hwem til Siöröfwerij eller något uttog utsändas skulle det åhret. Uti *XXIII*. Column. står een Tupp som betyder Solens igenkomst och upwakande, see pag. 351 [= s. 361]. hwilckens gång såsom och Månans wåre Fäder hafwa uthmätt genom Hanefiät eller en Span, som straxt wijdare förmälas skall.

Moth dhen 26 Dagen i Solens gång och uthi dhen *XIV*. Col. står ett Horn wändt emoth ett annat Horn, som i samma column. står moth dhen 20 Dagen, betydandes på dhe Christnas Runstafwar det nya Åretz begynnelse, efter dhe Romarers sätt eller Calendarium Iulianum som wij nu bruka och låta trycka åhrligen, sedan wij blefwe Christne. Uthi dhen *XI*. column. står een Funt, hwilcken och fins uti Celsii Runstafwar och i Wormii p. 119 affmålandes Christi Omskiärelse och dhes Döpelse. Hwad Hornen i dhen *XVI*. column. betyda, är wijst aff Verelii och Dijks Runstaff p. 172 [= s. 185].

Moth dhen 28 Dagen aff Sohlens åhr, finnes i column. *XXV*. alt in till dhen 56 dagen, nya Märcken, som någre få Christnas Runstafwar hafwa, bemärckiandes Tungeltalet, hwilcka Märcken äre tagne aff dhe Latiners Art, ty ett Korss lijkt ett Latiniskt *T*. betyder 10 taal, såsom sees aff numrerna eller Räkningen som står ofwanföre uthi den *XXVI*. column. och ett streck som ett Latiniskt *I*. med ett lijtet streck på sijdan betyder 1. eller ett taal. Och dhet som 2 streck hafwer är 2, 3 streck 3, 4 streck 4. och sedan dhet som är lijkt wårt þ eller dhe Latiners *D* det är hoos dhem 5. hwilcket nogsampt wijsar dhem tagit dhet aft dhe Latiner, emedan hos dem *D* är 500. men hoos oss är det þ 5. uti all Räkning, så och i Dagtalet, som Tungeltalet. *D* och ett streck nedan före är 6. 2 streck nedan före *D* är 7. 3 streck nedan *D* är 8. 4 streck nedan *D* är 9. Sedan ett streck på *T* nedan dhes Kors är 11. 2 streck nedan korsset 12. 3, tretton, och 4 14. Men *D* nedan om ett Korss är 15. och ett streck nedan korsset *D* är 16. 2 streck nedan korsset *D* är 17. 3 streck 18. men 2 streck nedan Korsset allena är 19.

Uthi *XIV*. column: stå 3 Cronor som swara moth dhen 32 Dagen i Sohlens år, som betyda dhe 3 Konungars Dagh, dhen doch alle i Swerige kalla Tret-

tonde Dagen, effter han är wåre Fäders Hedningarnas Nya åhrs eller Juleåhrs omgång den 13 dagh, sedan Solen effter Procopii ord är synter på bergen och Julefästen ingick. Uti den *XV*, *XXI*. och *XXIV*. col: står ett horn, som betyder slutet på de 12 affgudadagars offer. Oc att då ingick de 6 Lekedagar, på hwilcka intet annat hades för händer, ehuru på de förra 12 dygn, sedan Offren hade hållitz om dagen, och deras affgudatienster woro förbij, |621| och wäl spelas och leekas tordes, doch icke hela dagen, såsom uti desse 5 igenstående dagar in til dhen 20. dagen. Hwilcken uthi dhen *XIV*. *XV*. *XVI*. *XIX*. *XX*. *XXI*. stå allt medh ett omstielpt horn. Eller såsom uti *XIV*. col: en toom tunna. Sådana finnas och uti åtskillige Celsii Runstafwar. hwilcka och hafwa omstielpta Krus, Kannor och Skålar, betydandes att alla horn, tunnor och drickskäril woro nu tömde, och ingen gästebodz dag mera för handen. Hans Runstafwar hafwa och en Galt på samma dag, som uthwijsar at Julgaltens steek, som stack ihiel Solen, är nu förtärd.

Uti *XXIV*. col. mitt mot 40 Dagen i Solens åhrs omgång står en treefotat stool, betydandes att sedan dhen 20 Juldagen war förbij, hwilcken och kallades således effter wåre Hedningars åhrs omgång, då fick första Ting hållas, och Domar fällas, såsom sees Landzlag. Tingmål balck. 8. Cap. Ty förr som aff Tacito och wåra Lagar wijst är Atl: T. 1. c. 24. p. 606 [= s. 380], feck ingen fängslas, dömas eller aflijfwas under Julefästen. Så talar Landzlagen: 'Tre skula Tingtima wara om året i hwarjo lagsagu, Första från Tiugunde dag Jula, och til nijo weckna Fasto. Annar från Walborgamesso til Missommars dag. Tridie från Mickelmesso til Advent.'

Aff denne nu warande Lag som är tillökt i de Christnas tijder, som sees aff de Helgedagar här nämpnas, så seer man klarligen att wåra Christna Konungar och Fäder intet wiljat omskiffta dhe dagars nampn, som nämpnas effter dhet Hedniska Gemene Mans årtal, och kallas Trättondedag och Tiugunde dagh. Dhen andra treefotade Domstolen, som den andra Tingztijden betyder, står p. 167 [= s. 180] uti *XXIV*. colum. och står mot den 158 Solens åhrs dag, och faller nu mot den 17 wid pass Maj 17 dagar effter Wallborsmässa; och således skillier något från dhet, som i Lagen förmähles. Dhen tridie treefotade Stolen står p. 168 [= s. 181] uthi *XXIV*. columnen, mot dhen 279 Solens åhrs dag, som är dhen 15 Sept. och således 14 dagar för Michelsmässo, som och skillier något från wår Christnas lag. Desse 3 Ting om året äre ställte effter dhenne Solens Trefoot, som utmärcker dhe 3 års tijder. Och kan man här aff förstå den gambla Reglan, hwadan hon kommen är, att Þor befallte Lag-munder fara forth medh 3 Ting innom Dag och Natt. Intet så förståendes, såsom han innom ett dygn, som giör en dag och en Natt,

höllt 3 Ting i hela Rijket; utan här förståås klarligen dhen ena långa Winternatten, på hwilcken Solen är borta i 40 dygn, och ingen gång lyser, på hwilcken tijd inga Ting hållas, och åter genom den ena Dagen förståås heela året, som består aff 325 dagar, på hwilcka Solen alltijd hwar dag en gång up och nedergår, in till dhes hon åter bortgår, att Þor eller Minnur höllt på den tijden i landet 3 Ting. Att Dagen stundom och tages för ett heelt åhr hoos Homerum och andre, är och tillförende wijst. |622|

Och äre desse 3 Tingz tijder, som på wår Runstaff och uthi wåre Lagar uth nämpnes, rätt märckelige, till att wijsa huru med wår Þor och Minnur, som foro ut til Crit (*Cretam*) och dijt med sig införde denne seden. At den första Minnur, war wår första Kungz nampn, så och Lagmans nampn, är wijst förr uti T. 1. c. 22, p. 544 [= s. 341] det och Strabo aff Homero i sin l. 3. p. 150 bewijsar, talandes om Ulysse: 'Jag såg och här (uthi Glijsiswaldh) Minnurs Tordöns Son, hwilcken medh sin gyllende Spijra stifftar Lagh och Rätt iblandh dhe Dödas Skuggor.'

Hwarföre wåra Norskas Folck lijknas wid Dödas Skuggor, är wijst pag. 370, 379, 603, 604 [= s. 381, 389, 618 f.]. Wijdare säger Photius i sin Biblioth: p. 459. aff Agatarchide: 'Att Talman som war Minnurs Upwachtare, han gick om heela Öön Crit, som är tämlig stoor och bredh, tree gånger hwar Dag.'

Hwad Talman giorde effter Minnurs eller Lagmans befallning, talar Plato i sin Min. p. 320. säyandes. 'Ty satte Minnur sina Borgare och Inwånare dhesse Lagar och Rätter före, hwilcka Öön Crit lyckelig in till dhenne Dag brukar, aff hwilcka de Lacedemonier fingo sedan sine Lagar, såsom Gudomliga Ordningar. Radhman war en god och rättrådig Man, insatter i Rätten aff Lagemander eller Minnur, intet uthi alla Kungliga Rättegångz Stolar, uthan uthi Rådhuuset, att der uthskippa Lag och Rätt. Ty honom brukade han uthi dhen förnämsta Staden, at förwara Lag och Ordningar: Ty bleeff han och kalladt een god Domare. Men uth på Landet öön Crit, brukade han Talman; hwilcken Talman 3 gånger hwart Åhr drogh aff och an, att tingta uthi Byar och Härader, effter som Lagen war skrifwen på Koppartaflor.'

See aff dhetta härliga rum, huru artigt Plato instämmer med wåre Runstafwar, Ordspråk och Lagar, uttydandes med oss tillijka at Photii ord måtte intet så enfaldigt förstås, uthaff dhen gamble Greken Agatharcide, att Minnur foor på en dag 3 gånger om Crit, utan 3 gånger om åhret, som tages för en dag effter wårt sätt att tala, som hafwa een lång natt aff 40 nätter, och sedan een lång Dag, hwilcket intet kan tillägnas Öön Crit, eller någon annan Ort. Sedan är och märckeligit, att såsom denne seden och lagen är heel obekandt på öön Crit, men här i Swerige dädan han först kommen är ut till andra, är ännu

in till denne dag, som han uti 4000 åhr har warit i bruuk, än brukeligh, och såsom ett Öde, at bewara sådana gamla Lagar, |623| och Ordningar at igenfinna deras första ursprung. Till det tridie är och märckeligit, dhet Plato bewitnar, som och än i dag hoos oss är seder, att de som förestå Lagen i Städer, kallas Rådmän, som hwart Barn weet, och sees aff wåre Lagar, Stadzlagen, Rådstugubalcken 2. Cap: § 1. 'Tå skal Foghaten och Radheman till Rådhstugu komma, döma, och Käramål höra.' Men de som förestå Lagen på Landet, kallas Tolffmän, see Loccenii Antiquitates c. 3. pag. 56., och dhen som upläser Lagen, Taalman (*Talus*) eller Laghläsare. 4. Är och märckeligit, att såsom dhe Cretenser fått dhenna Lagen aff oss, så hafwa åter dhe Lacedæmonier eller Greker fått den ifrån dhem, och således första uhrsprunget aff oss. Här om skall mehra talas, när iagh dhe andra Dehlar, om Gud spar migh Lijfwet, låter uthkomma. Lagläsarens Embetes Nampn Talur eller Taleman, är och heel Giötiskt, hwars uhrsprungz Ord är Tala, Språka. Och dädan kallas icke allenast Talur eller Tulur een Laghläsare, som uthtalar Lagen eller Domen, uthan och een Wähltaligh Man (*Orator*) som Predijkar, eller håller Orationer, see Edd: Run. cap. p. 447. så och som talar för Brudh och Brudhgumme, ja och fordom Mercur Kungens Cantzler, och öfwerst Hertigh, hwilcken uthi Edda Mytholog: 42. här pag. 240 [= s. 251] kallas Heimtalur, vide Atlant: T. 1. c. 32. Sedan sättes Ordet Man till Talur, dädan Taleman, såsom uthi andre ihopsatte ämbetes nampn, Kungs-Man, (*Regius Præfectus*), Herman, (*Exercituum Præfectus*), Mercurs-Man, (*Mercurius Præfectus*), Lag-Man, Lag-Mundur, (*Legum ac judiciorum Præfectus*), Tale-Man, (*Legislator*), Rhademan, (*consiliarius*, *Senator*). Hwar aff Utländningarna sin *Rhadamantum* bekommit.

Wijdare mot den 45 Solens års dag står en Biskopsmössa, uti den *XIV*. col. och en Biskops spira, betydande Henrich Biskopens dag, som bleff Martyr uti S. Ericks tijdh An. Christi 1158. som sees aff chronic. Episc. Scheff: p. 3.

Mot den 48 Solens åhrs dag, står uthi *XVI*. och *XX*. col: en pijl, och i den *XXI*. ett nät betydandes att sedan Julehelgdagarna woro förbij, och dheras leekedagar, att då war åter tijd at jaga, fiskia och skiuta.

Mot den 51 Solens års dag, står uti den *XIV*. en Wärja, och den *XV*. en Sabbel, som utwijsar S. Pauli dag, at han bleff med wär-|624|ja halshuggen. Uti den *XVII*. column står ett Hiuul, som swarar moth ett annat Hiul, moth dhen 20 Solens Åhrs Dagh, som betyder dhen andra Månan i Åhret, som är Giöja (*Februarius*) och sådanne Hiul finnas uti hela column. pag. 166, 167, 168, 169 [= s. 179—182], hwilcka när man jemförer moth dhen *IX*. column. hwarest *Calendarium Iulianum* är utmärckt, så finner man att dhetta

Månadtalet är tagit aff dhe Latiner, emedan Månarna hafwa somblige 30 dagar, och somblige 31. fast dhe begynna 2 Dagar bittigare än Calendarium Iulianum, som det nu i dag står, och begynner sina Månader; men orsaken dher till är åhretz framstijgande från Solens ingång i Steenbocken, från den tijden dhen Runstafwen är skurin.

Moth dhen 50 Solens åhrs Dag, står uti *XXIV.* column: ett Hiul, som är 30 Dagar från det Hiulet, som står mot 20 Solens åhrs dag, hwilcket betyder wåra äldsta Runstafwars sätt och uthskiärningar, att dhe brukadt 30 Dagar i hwar Månad heela åhret, som synnes pag. 166, 167, 168 oc 169 [= s. 179—182], uthi samma column. hwarest 30 Dagar äro emellan hwart Hiul, och hwart fierde Hiul som lychtar 120 Dagar, det hafwer een dubbel Ringh, betydandes att då är een åhrstijd förbij luppen aff dhe 3 åhrsens Tijder, såsom mot dhen 140 Solens åhrs Dag står dhet fierde Hiulet, som är dhet första medh 2 Ringar, då Winteren är förbij. Moth dhen 260 Solens åhrs Dag står dhet ottonde Hiulet, som är dhet andra aff 2 Ringar, när Sommaren är förbij, och sedan pag. 165 [= s. 178], moth 15 Solens åhrs Dag, står dhet tolffte Hiulet, som är dhet tridie medh dubbel Ringh, då Hösten är förbij, och då äre 3 gånger 120 Dagar förbijlupne, som stannar i första Fyrejuls Dagen, giörandes 360 Dagar, då 5 tilläggias som stannar på Juledags Hiulet, och giöra så tillfyllest 365 Dagar till heela åhretz omlop. See dhenna uthdeelningen genom 30 Dagar på hwar Måna och 120 Dagar på hwar åhrs tijdh är lijka medh dhen som finnes pag: 351 [= s. 359] på dhen trijfotade Runstafwen, om hwilcken talt är pag. 411. 613. 614 [= s. 423, 628 f.], hwilken üthdeelningh genom 30 är dhen äldsta, som lärdt är pag. 613 [= s. 628]. Hwar aff man och kan skillia emellan dhe äldre och yngre Runstafwar. Och finnas Runeböcker, hwilkas Bladh på hwardhera sijdan hålla 30 Dagar hwar för sigh.

Moth dhen 59 Solens åhrs Dagh, stå uthi dhen *XIV.* column. 3 Bloss, i dhen *XVI.* 6 Bloss. Uti den *XVIII.* ett bloss, lijkt det som står uti *XXII.* col. öfwer Juledagarna. Uti Vorm: Fast: Dan: l. 3. c. 1. p. 127. säger han: 'Här på Runstafwen war een Arm målat med ett bloss uti handen', hwilcket wijsar at Julefästens dagar, på hwilka Jul-liusen och blossen uptändas, genom hwilcka affmålades at Korngudinnan jorden hafwer igensökt och igenbekommit sin man Oden (Solen), see pag. 307, 308 [= s. 316 f.], hade nu stijgit så långt fram i året, så at denne dagen war nu, på hwilken dhet första Juletunglet och Distingztunglet i de 19 års omlop achtas borde, och de andra fyllen på hwart sitt år innom de 19 åren der effter räknas. Detta kan aldrabäst |625| sees aff den taflan iag giort hafwer, som finnes affrijtadt pag. 543 [= s. 555]. På hwilcken wid wenstre sijdan under *A* Sohlens Åhrs Dagar stå tecknade

ifrån 1 till 80. Hwarest under Åhrtalet (*Ann: Mundi*) 1800 ifrån werldennes Skapelse wijdh dhen 20 Solens års Dagh, då Solen hoos Cimmerna synnes, som Procopius, Tzetzes, Iornandes, etc. tala pag. 50, 73, 74 [= s. 63, 86 f.], lysa neder på Landet, då dhen första Juledagen ingick, hwar effter dhen första Runstafwfen är skurin. Hwar ifrån Man kan see huru under hwart 132 wijd pass års omgång, Juledagen med Tungeltaletz Bookstäfwer allt hafwa effter dhen Tijden stijgit längre och längre fram, så at när man kommer till högre sijdan, så stannar Juledagens Affton på Runstafwen moth dhen 29 Ianuarii, och sielfwa Juledagen på dhen 30 Ianuarii effter Solens gångh moth dhesse tijders Allmanackor, som sättia henne stijga emellan dhen 10 och 11 December uthi Steenbocken. Och är uthi dhe 2 öfwersta Rader ifrån 11 och 10 December tillbaka räknandes från högra till wänstra sijdan, utsatte alla Dagar på hwart 132 åhr tillbaka, på hwilcka Solen hafwer gått i Steenbocken effter desse tijders Almanackor eller calend. Iulian: så att wid An. Mundi 1800 skulle Solen ingått i Stenbocken, emellan den 9 och 10 Ianuarii. Aff denna Tafla kan man nu och förstå dhet som aff S. Olai Historia och Snorr: Sturleson är indragit Atl: T. 1. c. 5. pag. 102, 103 [= s. 67 f.], dher som talas att sedan wij blefwo Christne, så bleff den Hedniska Julhelgen dragen tillbaka att hållas, då dhe Christne höllo sin Juulhelg, men Jule eller Distingzmarcknaden bleff ombytt, så och det stora Allhärjartinget, att det hölltz wijd Mariæ Ränselse Dagar, intet så förståendes, at det just åhrligen skulle skee på hennes Dag, utan att dhet första Distingzfylle i året, hade nu så långt stijgit fram, att det inföll wid de Christnas Mariæ Ränselse dag, hwar effter alla de andra Distingfyllen rättas måtte. Denne S. Oloffs tijdz Distingzfylle finner man snart igen, när man går till samma Tafla, hwilcken såsom han leffde An. Christi 800, alltså föll Distingz marknaden första Fylle mot den 42 Solens års dag, och den 23 Ianuarii uthi Calendario Iuliano. Men såsom wåra, som wijst är, i senare tijder sedan wij blefwo Christne, hafwa wår gemene års Dag kastadt just 30 dagar tillbaka som synnes på samma Tafla, från 30 Ianuar: till 1 Ianuarii, och wår förra Hedniska gemene åhrs första Juledag 37 Dagar tillbaka, till dhe Christnas Christi Födelse Helg, som nu faller på dhen 25 Decembris, alltså är och Distings första Fylle ryckt 7 Dagar tillbaka, så att emellan Juledagen och Distings första Fylle, äro och 30 Dagar, hwar aff den Reglan är giordt, att dhet första Tungel som tändes effter Trättonde Dagen skall wara Disting Tunglet. Ty fordom, som wijst är, war Jule- och Distingz-Fylle allt ett. Är alltså til åminnelse aff wår första Julehelgs Fäst, dhetta Tecknet medh Blossen giordt på dhe Christnas Runestafwar, på dhet man må wetta huru långt fram Julehälgen skulle stå, effter dhen första Runestafwens

skiär-|626|ningh, om wij woro Hedningar. Men hwarföre den så långt framskrijdit, är wijst p. 226 [= s. 237].

Mot den 63 Solens åhrs dagh, står een Smedietång, betyder Dortheias eller Þordis dag, hwilcken säges wara med heeta tänger dödat.

Mot den 67 Solens års dag står uthi 21. column. en krokug knjff, betydandes at då böra träna qwistas.

Sedan p. 166 [= s. 179] moth den 72 Solens dag, uti *VI*. col. finnes uti den *XV*. col. en Biskopsmössa, och den *XVI*. en Biskopsspijra, bemärckiandes S. Sigfrids Biskopens Martyrens dag. Mot den 79 Solens års dag, står uti *XV*. column. en Nyckel Worm: p. 119 och i den *XVI*. och *XVII*. ett Korss, betydandes S. Petri dagh, hwilcken alltijd målas med Himmelrijketz och Kyrckiobandetz Nyckel, och Korsset, efter han förmähles wara korssfäst. Mot den 80 dagen står een Fana uti *XXI*. äfwen så moth dhen 139. uti *XIX*. och *XVI*. column. hwilcket och finnes uti Wormii Fastis Run: 2. c. 9. p. 119 och l. 3. c. 1. p. 131 säyandes: 'Här står en Arm med en Fana.' Denna fins och pag. 167 [= s. 180] uthi *XXII*. column. moth dhen 152 Solens åhrs dag. Hwilcka alla betyda de årliga Krigzutrustningar, som til landz skedde, att alla mönstringar emellan den 1 Mars (aff hwilken och Marsmånan det är Krijgzmånan sit nampn hade effter mångas meningh) in till den 11 Maij, skulle till ända wara. Detta betyda och alle de skepp och båtar, som finnas antecknade emellan den 87 Solens års dag, först uti *XXI*. Column. Sedan uti den *XXII*. Column. mot den 101 och 147 Solens åhrs dag och p. 167 [= s. 180]. Uti Col: *XX*. mot den 150 Solens års dag, hwarest en spent boga står i Framstammen med pijl uppå, att ifrån den 7 Mars in til 7 Maj skulle alla skepp till siös förfärdigas, som årligen måste fara i Siöröfwerij. Moth den 84 Solens åhrs dagh står en Oxe, betydandes att då är tijden att kiöra i åkeren, hwilcket och plogen i samma col: mot 93 års dagen betyder, hwilken fins och uti *XIX*. Col. mot 109 Solens års dag, dock utan hiul effter wårt sätt här up i landet, så och uti *XXII*. Col. mot Solens 116 års dag och p. 167 [= s. 180] uti col. *XXIII*. mot den 160 Solens års dag och uti Colum. *XX*. mot 173 Solens års dag. Hwar aff man kan märckia åtskilnaden på åkerbruket här i landet, och hwarest Runstafwarna äro skurne; Ty den som står pag. 166 [= s. 179] colum: *XV*. mot 93 års dagen, han swarar mot den 14 Mars i Cal. Iuliano, hafwandes ett hiul wid plogen (see och Vorm: F. D. p. 119.) han wijsar sigh wara skurin i Skåne, ty der bruka de sådane plogar, och få der bittida kiöra i åkeren att såå Säden, men alla de andra som swara moth 30 Mars, 7 April, 19 Maj, 2 Iunii och hafwa inga hiul, de wijsa sigh wara här i Swerige längre och längre bort mot nordan skurne, så at den som swarar mot

2 Iunii, han är skurin up wid Ume och Torne, då de först såå sin Sommarsäd. Det andra är och til märckiandes under samma tijder som Fanor och Båtar stå, så stå och plogarna, betydandes som för pag. 614, 615 [= s. 630 f.] aff Trifoten wijst är, |627| at den som brukade plogen det ena åhret, han måste bruka wärjan det andra året.

Moth den 87 Solens åhrs dagh uti *XX.* Colum. står een Fisk, betydandes att Fiskeleekarna om Wåhrtijden begynna, som är först Giäddans, och att då utsättias Ryssior och Mälar.

Mot den 97 Solens åhrs Dag, står ett Trä utan Löff, betydandes att dhe begynna knoppas, hwilcka finnas och i samma Columnn. moth dhen 132 och 147 Solens åhrs Dag, ytterst i April och först i Majo, hwilka Runstafwar wijsa sig här uti Upplandh och mitt i Swerige Skurna. Medh dhen förra i Skåne, ty här knoppas Träna senare.

Mot den 102 Solens års dag, står uthi *XIV.* Colum. ett lijtet Capell, betydandes S. Gertrudz Dagh och dhes Giffmildheet moth Kyrckior, såsom de förmäla.

Mot den 106 Solens åhrs dag, står uti samma Colum. en Biskopsspira, betydandes Biskopens S. Bengtz Dag.

Mot den 107. Solens års dag uti *XXI.* colum. står en Karl på en ijsflaga och skiuter en Siäl, betydandes at den tijden om året lössnar Isen i Siöar och Strömmar, då affseglandes, aff hwilcka menniskian först lärdt byggia skepp, flottar och broar, see pag: 270. 490. 499 [= s. 281, 501, 510].

Mot den 108 Solens års dag uti *XV.* Colum. står en Sugga, see Vorm. p. 115. affmålandes at hon är det första diur, som den tijden släppes wall.

Mot den 110 Solens års dag, står i *XIV.* col. en Crona, och i den *XV.* een Sool; betydandes Cronan Mariæ bebodelse dag, oc Solen, at oss bebodades den ewiga Solens Lius och tillkommelse, wåre Fäder Hedningarna til uplysning.

Mot den 125 Solens års dag, som faller mot den 14 April i calend. Iul: stå twenne blommor. Vorm. F. D. l. 3. p. 131. hafwer mot den 9 April desse ord: 'Här står en blomma affrijtat.' Finnes och i den *XXI.* col. och den *XVIII.* mot den 18 och 21 April blommor och bladen, hwilka betyda blommornas serdeles hwijtsippornas och blåsippornas första utbristande, då och första Sommardagen nämnes, den man räknar nu aff Tiburtii dag, men effter de gamblas räkningar från den 140 Solens års dag, hwarest up i colum. *XXV.* står ett hiul med 2 ringar, som betyder (det wijst är) Winteren afluppit genom 4 månar eller 120 dagar, sedan Juledagen war. Och är achtandes, at såsom på 20 Dagen effter Jul om Winteren, står dhen första Domstolen Trifoten, alltså

20 dagen effter Sommardagen står den andra Trifoten, som betyder Sommartinge, och 20 dagar effter första Höstedagen står den 3 Trifoten, betydandes Höstetingetz begynnelse.

Mot den 134 Solens års dag står en häst uti *XV.* och *XXII.* Colum. så och i Wormii Runstaaff pag. 119. betydandes at der effter släppes Hästarna och Boskapen uti Beet.

Moth dhen 143 Solens åhrs Dagh som swarar moth 2 Maii, är affmåladt i *XV.* Colum. en Fogel som flyger till ett Trä, men i *XXIV.* Column. een Fogel sittiande up i ett |628| Trä, strax widh dhet dubbelringade hiulet, som är Winterdagarnas ända, betyder Göken, at han då först höres wid första Sommardagen.

Mot den 145 Solens års dag, uti *XX.* Col: ligger en Fogel på Egg, betydandes att den tijden, som nämpt är i Lagarna, ingen må skiuta någon Fogel, see p. 545 [= s. 559]. Sådane teckn har och Vormius p. 133. 'Här står een Fogel affmålat:' hwarest och Vormius hafwer de orden: 'Sädestijden (serendi tempus).'

Mot den 148 Solens års dag står uti *XIV.* Col. ett korss betydandes Korssmässodagen, när Christi korss skulle wara igenfunnit. Men i den *XXI.* Col. en lijten Fogel, som utmärker Swalans igenkomst.

Mot dhen 164 dagen står uti den *XV.* Col. en trekantig Krona med 3 knoppar, betydandes S. Erick Kungens dag. Hwad desse 3kantige Kronor med 3 knappar hade at betyda, skall i sitt rum förklaras. Uthi *XVI.* Col. står ett Swerd, affmålandes K. Erickz aflijfwande at han bleff een Martyr. Uthi *XX.* Col: står een bred Fisk, tecknandes att Braxeleeken då ingår och fångas bör. Uti *XXI.* Column. stå 3 Ax, märckiandes at Rågaxen då begynna synnas.

Mot den 169 Solens års dag, står en Fogel uti *XXII.* Col: så och mot dhen 177 Solens års dag uti *XVI.* col. en lijten Fogelunge, bemärckiandes at Fogelungar begynna den tijden kläckias.

Mot den 182 Solens års dag stå uti *XVII.* *XXI.* *XXIII.* ok *XXIV.* col: hiul, med ok utan Solstrimor afrjtade, ok en springande Trefot, betydandes Solens omwändning från nor till söder, hwilcket och samma hiul betyda som stå uti *XV.* och *XVI.* col: moth den 186 Solens Års dag, så och Hiulen som stå öfwer den 202 Solens Åhrs dag, hwilcken Dag kallas Midsommars dag, att dhen Gemene Mans Års dag då hwälfwer tillbaka. Ty såsom emellan Solens Åhrs första Dag, då hon ingår i Steenbocken 20 Dagar räknas in till dess hon synnes neder på Slätten, och gemena Åhrs dagen begynte räknas, och de fijrade sin stora Jwlfäst med leekande; altså räkna dhe ifrån den 182 Solens Åhrs Dag, då hon instijger i Kräfftan, (hwar utaff det Himmelska Tecknet aff oss fått det nampnet, emedan Sohlen nu går effter dhet gemena Ordspråket

Kräffegången, såsom intet annat Diur går baklänges mehr än Kräfftan) in till dhen 20 Dagen der effter, som kallas Midsommars dagen, at dhen blifwer första Dagen i dhet gemena halfwa Åhretz tillbakagående dagar. Hwarest och då i col: *XIV. XVII.* och *XX.* stå Löffträn, och ett Furuträ vpreest, hwilcka betyda de Löffhyddor och Leekar, som då aff alla Menniskior den tijden hållas, serdeles Midsommars natt, det ännu i dag brukas, lijka såsom dhe hålla sina Leekar om Julhelgen, doch med andra slagz leekar som gå ut på Solens och Jordens gifftermål och des afwel, som är allehanda diur, säd och frucht, då Herculs Wijsa siunges: Herkul war een Mader så rask, |629| hwilcken sluter alla verser med det ordstäfwe, Midsommar Natt han war icke lång, 50 Waggor kom han på gångh, det war en man som så kunde lulla, när han gick wall.

Det är allom bekandt at Hercul besoff 50 K. Thespis Döttrar när han jagade och gick wall med boskapen, som uti wåra och dhe Grekers Sagor läses (Apoll: l. 2. c. 10. p. 96) men när denne historia wändes til Solens gång mot jorden des hustru, så förstås genom 50 waggor de 50 wickor om Året, ty bägge orden både Wagga och Wicka hafwa sitt uhrsprung aff wicka och wagga aff och an, dhet är gå fram och tillbaka såsom en Wagga, der Barnen liggia uti, och Dagarna i wickan de giöra. Effter heela Åretz Dagtaal så äro wähl 52 Wickor, men för Wersens Liudh skull, så och att man alltijd uttalar ett runt och jämt taal för ojämpt, så sättes här 50 Wickor.

Mot den 189 Solens Års Dag står uthi den *XVI.* column: en Biskopzspijra, betydandes S. Eschils Biskopens Dag.

Hwad Swijnhufwudh, Terningen och Brädespelet betyda moth dhen 190 och 193 Sohlens åhrs Dagh uthi *XV.* och *XVI.* Column. hafwer iag ingen Underrättelse än bekommit. Men Fiskekrooken uthi dhen *XXIII.* col: betyder at Fisken då bäst nappar meetekroken.

Och uthi *XXIV.* column. och *XXII.* column. moth 201 Sohlens åhrs Dagh betyder Fisken dher står, den andra Braxeleeken om året.

Moth dhen 195 Solens åhrs Dag uthi *XXI.* column. står een Rofwa affmåladt, betydandes att då är bästa tijden at såå Rof-Frö, ty såår man förr, så löper dhet i Stång, men senare taga dhe allena till i Rooten.

Moth dhen 200 Solens åhrs Dag står uthi dhen *XVI.* column. ett Lamb medh een Fana, betydandes Iohannis Baptistæ Dag, som predijkade om Christo Gudz Lamb. Det sees och i Wormii Fast: Dan: p. 119.

Moth dhen 206 Solens åhrs dag står uthi *XIV.* Column. een Nyckel, betyder S. Petri Dag.

Moth dhen 209 Solens års Dag som swarar moth andra Iulii, står uthi

XIV. och *XV*. col. een Crona, betydandes Mariæ Besökelse Dagh. Och uthi den *XXI*. och *XXIII*. Col: står en Lia, så och mot den 215 och p. 168 [= s. 181] mot den 219 och 221 Solens års dag uti de *XVI*. och *XXII*. colum: betyda Slotter- och Skiördetijden.

Mot dhen 229 Dagen uti col: *XIV*. står ett Lööffbladh. Uthi Column. *XV*. een Menniskia. I Column. *XXII*. een Mortil, och uthi *XXIV*. Column. een halff Måna; hwad desse betyda är mig än icke kunnigt wordet.

Mot 232 Solens års dag står *XIV*. Col. en Hummelpäpla, och uti Col: *XIX*. en Hummelwaan, som wijsar att Humlan då låter see sina Päplor. Moth samma Dagh står och een Stega, hwilcken på andre Runstafwar står moth dhen 236 Solens dag. Vorm. p: 119. som är S. Oloffs Dag, betydan-|630|des den Drömmen han hade om en Stega ståendes upp åth Himmelen om Morgonen på dhen dagen han bleff slagen i Norige, när han wille taga sitt Rijke igen.

Uthi column. *XXIV*. står een Räffsax, och uthi column. *XXII*. moth dhen 234 Solens års dagen en Skytt, skiutandes en Fogel up i ett Trä, och mot 242 Solens åhrs Dagh en Hund jagandes en Hara, och i *XX*. colum. och i *XIX*. moth dhen 262 Solens åhrs dag een Boga, hwilcket allt betyder att man då får fånga Wargar, Biörnar, Räfwar och andra Diur medh Räffsax, eller genom jagande med Hund, eller skiutande sökia sin Näring, see p. 249, 540, 545 [= s. 260, 559].

Mot den 236 åhrs dagen står en bijla eller yxe, betydande S. Oloff den norske Kungens dag, hwilcken affmålas altijd med een yxe. Om hwilckens yxe många underliga äfwentyr förmälas, serdeles aff qwinfolcken som skulle hafwa händt wid S. Oloffz dijke, dem man går förbij.

Mot den 239 Solens Års Dag står uthi *XIV*. (Worm: p. 119) en Nyckel, utmärkiande S. Petri dag, när han bleff i Bojor satt.

Mot den 248 Solens Års dag står uti den *XIV*. och *XV*. col. stekehalster, Worm: p. 119. betydandes S. Lars dag, hwilken blef stekt lefwandes på ett halster.

Mot den 253 års dagen står uti samma col: Cronor, betydandes Mariæ himmelsfärdzdag.

Mot den 263 Solens års dag står uti samma col. en yxe och en Sabbel, betydandes S. Bartholomæi dag at han halshöggs. Mot samma dag uti *XVI*. col: fins en Hummelwan på een Hummelstör, betecknandes at Humblan då affhämtas skall.

Uti *XVII*. col. mot dhen 267 Solens års dag,, står Solens afbild, stödiandes sig på en kryckia, hwilcken uti en annan Runstaf står med 2 kryckior; bety-

dandes at Solen medh årstijden mot winteren blifwer nu gammal, och hafwer ingen krafft mera at wärka, när hon begynner för dem up i Kimi at stödia sig på Tallskatorna, lijka som hon nu will falla kull aff ålder och giömma sig under jorden, see pag. 343, 351, 386, 402 [= s. 352, 361, 397, 414].

Mot 270 Solens års dag, uti *XX.* colum. står en Båât, som hafwer kastadt Anckar, hwilken dag swarar mot den 5 Sept: betydandes at Disa hafwer nu fölgt Nicudur sin man i siöröfwerij öfwer Sommaren i 3 ell 4 månar, och nu måste Nicudur fölia henne i 8 eller 9 månar i jägerij och fiskeri, det bogan oc hunden förklara, som rätt nu omrördes, see och 249, 540 [= s. 260, 559]. Samma båtar och skep med ankar, eller afftacklade finnas p. 169 [= s. 182] uthi *XVI.* col: mot 296 och 323 Solens års dag, så oc uti col. *XVIII.* och *XXI.* col: (see och Wormii Runst: p. 102. 110.) mot 310 Solens åhrs dag, hwilcket det samma betyder; men dher aff wjses, at de i Sweriges södre delar skurne äro, der de längre få wara i Siön för än Isen sig lägger. Uti *XXII.* Col: mot den 270 Solens åhrs Dag, står en Hiort, betydandes at Hiorten då går i brunst. Hwilcket och Hiorthufwud i den *XVI.* Col: moth dhen 285 Solens åhrs dag utwjser, see Worm: Runst: p. 119.

Mot den 277 Solens års dag står uti *XIV.* |631| col: en Crona, betydandes S. Mariæ födelses dag.

Uti samma colum. mot den 283 Solens Års dag, står ett Korss, betydandes Christi Korss dag; plägar och stå en lijten Fogel flygandes, den här är bortglömd, som utmärker dagen på hwilcken Swalorna pläga bortflyga, pag. 169 [= s. 182].

Uti *XIV.* och *XX.* colum: mot 288 och 290 Solens års dag, står en Bock, betydandes att han då löper. Hwarest och een Trifoot står, som uthwijsar den tridie Tingztijdens åthskillnad nu i Christendomen moth Hedendomen, att den något senare faller, emedan denne swarar mot den 292 Solens års dag om Hösten, der pag. 168 [= s. 181] uthi *XXIV.* colum: Trifoten står mot den 280 Solens års dag, och är allenast 12 dagars åtskillnat. Uthi col. *XXI* och *XIV.* står en Luur, och en Wåg, betydandes Luren, Michael Engelens dag som stridde medh Draken. Men Wågskålen (Worm: R. p. 119) Höstmarcknaden, som fordom höltz mäst wid alle orter i Rijket, der som de, hwilcka om Sommartijden hade warit i Fiske, bytte till sig Säd aff dem som Åker brukade. Dedan och Wågen på Himmelen fått sitt nampn, ty Solen wistas då wid dhe Stiernor som således kallas. Men nu hålles mästedeles den marcknaden i Stockholm.

Uti *XXIII.* Col: står ett bart Trä, så och uti *XVIII.* col. mot 303 Solens års dag, oc uti *XX.* Col: mot den 335 Solen års dag affmålandes Freja, at hon

nu rifwit alla håren aff sig (blan på träna) begråtandes Solens borttawarande, see pag. 525, 526 [= s. 535 f.], hwilcket och affmålas genom en menniskia uti den *XXII*. Column. mot 345 Solens århs Dag, som fäller Tårar, och uti *XXI*. col: nästan moth samma dag ett Moln, som fäller Sniö, betydandes at nu fäller Freja med Took de torra Tårar (Sniön) öfwer Solens bortgång under Jorden, see pag: 237, 244 [= s. 248, 255]. Ty ifrån den tijden äro 40 dagar til hennes igenkomst; och wijsar så detta tecknet att denne Runstafwen är skurin up wid Kimi och Torne. Och såsom dessa skallota Trän intet stå alla öfwer en dag, så wijsa de åtskillnan på alle löftrāns affall, det iag och i detta åhr utmärckte. Ty wed den 295 Solens års dag, som swarar mot 1 Octob. begynte Biörcken och Aln fälla sina Löff, under hwilcken nemligen Aln Poeterna dichtadt Solens eller Phaetons Systrar begråta Solen, see pag. 64, 65, 460 [= s. 77 f., 472] emedan Solen nu begynner att willia dränckia sigh i Eridan eller östersiön. Mot den 312 Solens åhrs dag fällde Aspen och Asken sina Löff, 6 dagar der effter Häggen, 5 Dagar der effter Lönen och Hasseln, 3 Dagar dher effter Pijlen. Moth dhen 333 Sohlens Åhrs Dagh begynnte Eeken, Linden, Apelen, Päron, Kiörssbären och Almen fälla sina Bladen. Dhetta skeer intet så just på een Tijdh och Dagh hwart Åhr, uthan såsom winteren ställer sig något bittigare eller senare.

Uthi *XVI*. Column. moth dhen 304 Solens åhrs Dagh, och uthi *XXI*. column. moth 316 Åhrs Dagen står een Fisk, ok uthi *XX*. och *XV*. Column. moth dhen 310 Sohlens Åhrs Dagh står ett Näät, och |632| en Hand, som håller ett Nät, see och Vorm: F. D. 143. betydandes att nu går Winterfiske an med winternot på Isen, som är största Fiskebåten.

Uti *XXIII*. col. mot den 305 Solens års dag står en Fana, betydandes att nu lägges allt Krijgzfolck i Winterläger, såsom Skeppen wid samma tijd i sine Hampnar. Uti *XVI*. colum. står ett Oxehufwud, betydandes at då är Blotemånan och Slachtemånan, då offrades till at fägna Hösten eller Winteren, see Atl. T. 1. c. 5. p. 101 [= s. 67] här p. [171 = s. 184].

Uti *XXII*. column. moth den 323 Sohlens Års Dag står ett Hiul med Soolstrimor, så och uti *XX*. column. mot den 339 Solens åhrs dag, och uti *XXI*. column. en Sool med 10 strjmor mot den 354 Solens åhrs Dag; men uti column. *XIX*. mot den 364 Solen års dag een Sool medh 11 Strijmor, betydandes wed hwar sin Dag, för hwar sin Landzorth öfwerst upp i Swerige, när Solen för dem bortgår under Jorden, och dhen som hafwer 11 Strijmor märcker att Solen een Måna är för dem borta, och 11 månar dhem lyser. Men den med 10 strijmor, 2 månar bortta, och 10 för dem uppe.

Uthi *XX*. Column. moth 330 Solens års Dag står een Qwinna, hafwandes

Blåss i Handen, som betyder Solen nu wändas i Furu, see pag. 228, 253, 254 [= s. 238, 263 ff.]. Och at Freja eller Korngudinnan söker sin Man Solen igen, genom Furubloss och Brasor, som om Winteren brännas i Solens ställe, at upwärma och lysa Menniskian. Detta betyder och Blosset uti samma Column: mot 351 Solens åhrs Dag, doch funnin på een annan Runstaff.

Uti *XXII.* col: mot 332 Solens åhrs dag står een flygande Swan, betydandes hans bortflycht med Solen, och des Swane-sörjesång öfwer Solens bortgång, see p. 247, 248 [= s. 258 f.].

Uti col. *XXIII.* mot 340 Solens års dag, och uti col: *XIX.* mot den 346 Solens års dag står en Oxe, hwilcken betyder Solens Oxe, som skulle insättias i 40 dagar eller 1 måna at han bleff Mandolm, och intet lius fick see, ok när Solen igenkom henne till offer slachtas, see pag. 233 [= s. 244].

Uti col: *XXI* och *XIV.* moth 341. Solens åhrs dag står en Gåås, betydandes Winterens ankomst, och att då plägar offras till Jorden, då de efftersee på hennes Bröstbeen huru Winteren sig ställa will, see pag. 546 [= s. 560]. Elliest står och en Gåås mot Martini Dagh som är den 12 November, den till hans åminnelse nu i Christendomen steekes. De andra Teckn som finnas på de Christnas Runstafwar, hwilcka mäst finnas uthi col. *XIV.* och *XV.* så och några på de andra Runstafwar, som äro halfwa Hedniska och halfwa Cristna betyda mästedeels Helgedagar, effter wissa Helgon, men hwilcka de äro kan man see af Calend: Eccles: som står under den *II.* Colum: Och ju flera sådanna Helgedagars teckn een sådan Runstaff hafwer, ju yngre är han till sin ålder, alt såsom de Helige hafwa lefwat till sin tijd effter Christum, ock effter dheras Död införde uti Runstafwen, medan wåre Fäder woro under den Påfwiske Läran.

V. Såsom tillförende nämpt är, at uti dhen *XI. XII.* och *XIII.* colum. står Tungelta-|633|let, hwar effter man seer alla tijder om Året, när ny och fylle skola skee, så hade iag allenast tänckt att förklara, huru man dhet skall på Runstafwen förstå; men såsom någre aff gemene man, som Runstafwens Konst kunna, hafwa i detta åhr märckt, att 300 och någre åhr äro nu förbijlupne, och att Distingzdagen faller nu hwart 19 åhr på en annan dag, och det uti nästfölliande 300 Åhr, alltså tog iag mig före, aff en gammal gråhårig Bonde, som några och 90 Åhr hade, at lära och wara hans Lärjunge några tijmor, huru de wetta at Tungeltalet sig ombyter, och får en annan bookstaff på första Årsdagen i Året till Tungeltal. Första lägenheten här till gafz (emedan iag sielf ey hade achtat åt om Distingzdagen sig hade ombytt) at min broder Doct: P. Rudbeck Kyrckioherden här i staden besökte en gammal Borgare som någre 80 år gammal war, uti des siukdom, hwilken berättade at han så

länge han lefwat, intet wettat at Distingzdagen fallit på Pålsmässedagen, som är den 25 Ian: aff cal: Iul: Iag sökte så straxt den taflan som iag infört hafwer uti min Atl: T. 1. c. 5. p. 106 [= s. 70] som wijser alla Distingzfyllen huru de luppo i den tijden, fan så der at på den 24 och 26 Ian: kom wäl Distingzfylle, men intet på den 25 som är Pålsmässdagen. Iag hade så ärnat stiga til den samma borgaren benämd Johan Johansson, fordom Ålderman för Skrädarna, och fråga honom om han wiste Runstafwarnas konst, men såsom han war mycket swag, så kunde iag det intet göra, hwilcken och doog någre dagar der effter. Men lyckan gaff sig lijkwäl an, att i Distingzmarknaden kom en gråhårad Bonde, sälliandes Bast, som wiste mig berätta om ett och annat på Runstafwen, så och att Distingzfylle war nu omlupit med Auni, och at det nu skulle falla på en annan dag hwart 19 År, och det i 300 och någre År. Iag frågade honom huru de kunna achta och märckia detta, och huru de wetta när nytänning är, emedan all nytänning sällan sees första dagen, ja stundom intet för än dhen 2 och 3 Dagen. Han swarade at de i all nytänning rätta sigh effter Fylle. Nembligen, om de see wijd klar Himmel, att Solen när hon up eller nedergår wid skogen, Månan står twert emot i öster eller wäster rätt i Skogsskatorna, då räkna de Fylle, och 14 dagar effter dagen, intet inräknandes dhen dagen, så hafwa dhe nytänning, eller om de see månan stå mitt uti natringen, när Solen up eller nedergår, så är det rätt i fylle. Natringen kalla de en Gullrödbleek ting på himmelen, som skillier den mörcka blå delen på Himmelen, som alltijd blifwer effter Solens nedergång större och större, och skillier Himmelen från den liusa blå delen, hwilcken åter om Morgon skillier Morgonrödnan från den mörckblå delen, och då blifwer allt mindre och mindre, men see dhe intet Månan på dhen Dagen Fylle är, uthan på någon Dagh förr eller effter, och Solen tillijka är uppe på Himmelen, så mäta dhe medh Span, dhen dhe och kalla Hanefiäät, huru många Span Sohlen är från Månan. Är Månan i Öster och Solen i Wester, och 4 Span från Solen, så räkna dhe 4 Dagar ifrån dhet Nytänningen war, och är Solen i Öster, och Månan |634| [i] Wester, och finnes 4 span dhem emellan, så är 4 Dygn sedan Fylle war. Och således så många Spän så många Dygn räkna dhe Ny eller Nedan ifrån Sohlen. Iagh kunde intet dhetta troo, förr än iag sielff tillijka medh andre straxt i fölliande Dagar sådant försökte, och fann med förundran dheras uhrminnes gambla öfwande (*Praxin*) huru wähl dhen instämbde. Att hon så nätt råkar på Tijmar och minuter, som nu dhe Lärdas Astrolabier och andra instrument medh dhes uträkningar träffa, dhet begiära dhe intet, ty Bonden gifwer sigh till fredz, allenast han weet på hwad Dagh Ny och Fylle är. Iagh fick dher igenom Underrättelse, hwadan dhet gambla Ord-

språket är, att man säger om Winteren, när Solen igenkommer, att hon nu hafwer stijgit ett Hanefiät, ty iag lät straxt springa een Tupp i Sniön, och fann att hans Fiät war och een Span; hwarföre och Hanen iblandh Juletecknen införes. Till att klarare dhetta förstå, hafwer iagh låtit affmåhla een Figur, här på pag. 542 [= s. 554] 2 Fig: *D D.* hwarest *D.* är Jordens Boll. *A. B.* är Landetz Horizont. *C C C* är Himmelen, *E.* är Solhen som nu gått neder. *F* är månan som står ett stycke från *G.* hwilcket är dhen guulrödbleeka Nattringen, skilljandes Himmelens blåmörcka deel *G. B.* från dhes liuusa deehl *E. A. C. F. G.* En Man *H* som sträcker sin Arm heel ut, moth *F*, och spänner Tummen och dhet första Fingre från hwar annan, och seer medh ett Öga mot Tummen och Nattringen på Himmelen, och medh dhet första Fingret på Månan, finnandes så en span emellan Månan och Nattringen. Om han achtar dhetta om Qwällen, så är ett dygn till dhes Fylle blifwer, achtar han dhetta om Morgonen, så är ett Dygn förbij sedan Fylle war. Står åther Sohlen uthi *F* och Månan uthi *G* så är mehr än ett Dygn igen till dhes Ny skall blifwa, men står Sohlen i *G* och Månan i *F* så är ett Dygn effter Nytänningen. Står Månan wijdh högsta *C.* och Sohlen uti *F.* och han uthmäter huru många Spän äro emillan dhem bådo, så äro så många Dagar sedan Ny tändes. Att denne span skall något så när uthdeela både Månans och Solens lopp, wijsar sigh aff des storleek moth Himmelens Circkel och längdh ifrån Öga. Ty på een Menniskia aff lagom längd 3 Alnar wijdh pass, när man sträcker uth Armen, så är Tumman 5 Qwarteer eller halfftridie Foot ifrån Öga, och när man giör aff 5 Qwarteer een Circkel, så är Semidiameter eller Löten sexte dehlen aff heela Circkelen. Och alltså 5 gånger 6 dhe giöra migh 30 Qwarteer eller halfwa Fötter. Nu när iagh fördubblar 30 Qwarteer medh 10 Finger på hwart Qwarteer, får iagh 300 Finger uthi heela Circkelen. Men såsom Cirkelen uthi sin yttersta Kretz, när man honom intet uthdeelar medh sin halfwa diameter eller Löt, uthan medh Finger, så blifwer dhet wijdh pass 340 Finger. Nu finner man hoos sombliga Menniskior att dhe uthi uthspännande kunna Tummarna |635| kröka, så att han står som een Boga tillbaka, hwilcka medh Tummen och des första Finger kunna spenna uth mot 12 twerr Finger. När man nu deelar 340 medh 12, får man wijdh pass 29 delar, hwilka giöra något så när Månans omlopp, och faller så een span på hwar Dag moth Himmelens Circkel som Månan går. Men böyer man intet Tummen tillbaka, så får man een Span, innehållandes 9 och een halff fierdedeel aff ett Finger; När man håller Tummen rätt ända fram, så får man wijdh pass 360 Spän eller Hanefiät uthi heela Circkelen, som uthmäta Solens gång moth Horizonten upp widh Kimi, der Ecliptica och Horizonten blifwa en Cirkel, så att dhe kunna

säya Sohlen stijga een Span eller Hanefiät wijdh pass hwar Dagh moth Skogen fram eller tillbaka, heela Året igenom. Een kunde wähl säya att alla Menniskior hafwa intet lijka långa Armar, och alltså blifwer Span mindre eller större, men så weet man der emoth att Linien (Löthen) eller Semidiameter moth Circkelen, blijr och mindre, och således Circkelen dher emoth mindre, och såsom sees aff Figuren, så stannar Tummen och främsta Fingret i samma punckter. Såsom till Exempel, om mannen intet hade längre Arm än emoth *N* och *O*. så blefwe Span så lijten att han stannade ändå i Linierne wijdh *N* och *O*. från Öga *H* till Månan *F*. och Sohlen *G*. Och wore hans Arm allt in till *L* och *M*. så blefwo och hans Span så stoor som emellan *L* och *M*. och stannade ändå innom samma Linier. Dhet kan wähl wara, att någon Menniskia woro född medh feel, att han hade större Finger i anseende till dhe andre Lemmar på Kroppen än wanligit är, men man antager intet sådanna i dhetta rum, uthan een wanligh och rätt skapadt Menniskia, stor eller lijten. Iagh hafwer på samma Figur giordt een Handh större, till att klarare wijsa, huru man sätter rätt ut een Span.

Är således wijst huru iag bleff aff Bonden underwijst, huru dhe uthleeta Ny och Fylle.

VI. Sedan frågade iagh honom, huru dhe komma att uthräkna Månans Ny och Fylle hwart Åhr, och dhes omwäxling på hwart 19 Åhr. Dher på han swarade att dhe hafwa ett gammalt Ordhspråk, hwarigenom dhe uthräkna allt dhetta. Nembligen: Tungle skiuter tolff och Tiog under Auni. Dhetta kunde iag intet straxt förstå, förr än iagh måste få Uthtydningh aff honom, säyandes: När Månan dhen första Dagen i första Åhrs Månaden aff 30 Dygn, är i Ny, så springer han på dhet andra Åhret 20. Dagar fram, och åther på dhet tridie Året 12 Dagar, ifrån dhen Dagen tillbaka, och åter på fierde Åhret ifrån den dagen 20 Dagar fram, och åther på dhet femte Åhret 12 Dagar tillbaka, åther på dhet siette Åhret 20 Dagar fram, men då faller Ny i dhen andra Månaden, dherföre om man will wetta Nytänningen i |636| dhet Åhret på första Månaden, så räknar man hans språngh tillbaka 12 Dagar, och således giör man hwar gång dher han finnes willia stijga i dhen andra Månaden, farandes så fort i 19 Åhr, så tager man på dhet 20 Åhret honom åther igen på 1 Dagen i Månan, och då begynner man räkna Åhrtalen på nytt; och effter dhenna hans gångh och språngh äro Runebokstäfwerna uthsatte på Runstafwen. Men, frågade iag, hwadh Auni hade att betyda. Han swarade: Auni war een wår Kungh i Swerige som leffde i 300 Åhr, och inom hans ålder bytte Månan een Dagz omlopp tillbaka, såsom nu i dhetta Åhr är skett. Jag frågade honom huru de kunna wetta om dhenna 300 Åhrs om-

lopps omskifftning till een Dagh Han swarade at min Fars Fars Fader som min Runstaaff eegde, han uthmärckte medh een halff Måna dhen Dagen och Bokstafwen, på hwilken Distingen inföll, från Solens Åhrs första Dagh, och från Gemena åhrs Dagen Juledagen, och hwad åhr dhet war, och att nu äro 300 och några åhr förflutne, och dher aff sågh iagh att Månan een Dagh moste hafwa skrijdit fram, effter nu hans Distingz Fylle är fallit på Pålsmässodagen, som war dhen 25 Ianuarii i dhetta åhr 1689. Jagh frågade honom hwarföre icke Distings Tunglet hoos oss är kastadt tillbaka, effter såsom Julehälgen i Christendomen är kastadt tillbaka. Då swarade han, att wåre Fäder hafwa det intet welat, ty då kunde wij intet wjsa wåra Runestaafwarsållder aff Månans gångh moth Sohlen, eller huru länge wj hafwa bodt uthi Swerige. Jag hade intet förmodat ett sådant Swar aff een Bonde, iagh weet intet om iagh dhet kunnat fått aff de Atheniensers hela höglärda Skola. Mera hade han att säya det iag sparer till sina rum.

När han hade gått från mig, begynte iag begrunda, hwarföre att wåre Inbyggiare ifrån alle Tijder uthi Swerige, det dhe ännu i Dagh bruka, alltijd räknat all ting genom Tolff (12) och Tiogh (20). Genom 12 är wijst uthi Atl: T. 1. cap. 7. pag. 269. 270. 273 [= s. 169 f., 172]. Dher dhe Romarer, Greker och andre Folck alle räkna genom 10, som Plutarchus och Niceph: Callist: wijsa. Genom Tiogh, eller 20 att räkna brukas således än i dagh, at när man kommer till 20, begynner man åther aff 1, och stannar man på något tal, så säger man, iag hafwer fått 3 Tiogh och 16, eller 4 Tiogh och 8 etc. Såsom der 72 Ägg sällies, räkna dhe 3 Tiog och 12 Ägg. Dher 34 band Halm sälyas, säges 1 Tiog Halm och 14 Kärfwor, effter Östgiötarnas och Wesmanlänningarnas sätt. Äfwen genom Tolff at räkna säger man der |637| 103 Bräden sällies, 8 Tolffter Bräden och 7 stycken. Äfwen så uti Tallrickar, Skedar, Spijk och annat, dher man kallar 120 dhet stoora Hundra. Och allt således är dhenne Räkningh hållen såsom för een serdeles Heligh Räkningh; och tänckte iagh uthi dhe Grekers, Latiners, Egyptiers, och andras Skriffter, få nogon Underrättelse, hwij dhessa wåra tu taal Tolff och Tiogh så helige eller brukelige warit, men iagh fann dher iblandh så otaliga Lärdas Skriffter intet, uthan dhenna enfalldiga Bonden gaff migh här om Beskeed, att dhesse twenne Tahlen äre tagne aff Månans Lopp. Finnes alltså som Æsopus säger stundom dhen ädlaste Perla uti Dyngehögen, dhen man intet kunnadt få i största Kramboden.

Iagh will här så införa en Tafla effter wåre Fäders så och Bönders sätt, at igenfinna Tungeltalet, och huru dhen swarar emoth dhe Lärdas och Stiernkijkares Uträkningar, hwilcken är affmåladt p. 543 [= s. 556], fig. *B*. hwilcken

är skifftadt twerrt öfwer från wenstra till högra sijdan i 19 dehlar, effter Månans omgång i 19 Åhr, ty står och hwart åhrs taal dher öfwer från 1 till 19. På wänstre sijdan står första Månans nembligen Ianuarii Dagar, hållandes allenast 30 Dagar effter wåre gamble Fäders sätt at räkna, effter såsom de funno innom dhe 30 Dagar, alla Ny och Fyllen, som innom 19 åhr kunna förlöpa, och dher näst äro allenast 10 Dagar uthdeelade för dhen nästkommande Månaden, på dhet man må see huru man skall räkna Tungletz språngh tillbaka, till Ny eller Fylle, när man will dhem alla räkna innom een Månadh. Dher näst står dhe Latiners *Numerus Aureus* eller Tungeltal såsom dhe dhet uthräknadt hafwa. Och strax dher hoos wåra Runebookstäfwer, genom hwilcka wåre Fäder brukat räkna, at man kan see aff dhe Latiners, hwad wåra bokstäfwer betyda uthi Räkningen, som nu intet äro wane wijdh Runeräkningen. På högra sijdan stå alla åhrtaal ifrån Werldennes Skapelse 1634 in till Anno Christi 1689. uthi hwilcket wij nu lefwe. In uthi Taflan står nu Tungletz språngh och Nytänningar innom dhe 19 års omgång, huru dhe skee, och hwart åhrs Dagh mot Dagarna i Ianuarii eller första Månans Dagar. Såsom till Exempel: Uti öfwersta Raden moth första Ianuarii står 1. (som är ᚠ) gifwandes tillkienna at emellan Annum Mundi 1634 in till 1945 war på tiugunde första dagen, effter Solens ingång i Steenbocken i 312 åhr första Nytänning, på första Juledagen, eller gemene Mans års dagen, och det således hwart 19 år. Och at Tungletz språng dhet andra åhret 20 dagar längre fram i Ianuario, som |638| sees i den andre raden mot 20 Ian. der 2 står. Det 3 året, sprang det 12 dagar tilbaka, som war den 9 Ian. der þ 3 står. Dhet 4 året, sprang det 20 dagar fram, som war den 28 Ian: der ᚼ 4 står. Det 5 året, sprang det 12 dagar tillbaka mot den 17 Ian. På dhet siette året, sprang det 20 dagar fram mot den 6 Febr. men såsom man wille wetta alla nytänningar i samma månad, finner man dhet sprungit 12 dagar tillbaka, som swarar mot den 6 Ian: På 7 året, sprang det 20 dagar fram, som swarar mot den 25 Ian: På det 8 året, sprang det 12 dagar tilbaka, som swarar mot den 14 Ian: Det 9 året, sprang det 20 dagar fram som swarar mot 3 Febr: men såsom man will wetta des års nytänningh i samma måna, seer man månans språng 12 dagar tilbaka, som swarar mot 3 Ian: På det 10 året, sprang det 20 dagar fram, oc swarar mot den 22 Ian. Det 11 året, sprang det 12 dagar tilbaka mot den 11 Ian: Det 12 året sprang det 20 dagar fram, swarandes mot den 30 Ian: På 13 året sprang det 12 dagar tilbaka mot den 19 Ian: På 14 året sprang det 12 dagar tilbaka, swarandes mot 8 Ian: eller will man wetta i Febr: så stannar det mot den 8 Febr: På 15 året, sprang det 20 dagar fram, och stannar mot 27 Ian: På 16 året, sprang det 12 dagar tilbaka, och stannar mot 16 Ian: På 17 året sprang det

12 dagar tilbaka mot 5 Ian: På 18 året, sprang det 20 fram, mot 24 Ian: På 19 året sprang det 12 tillbaka, mot den 13 Ianuarii. Således är nu wåra Bönders Konst och upwaktande på Månans lopp innom 19 år; Men de Latiner uträkna det således, at dhe alt uträkna till 8, såsom när iag räknar ifrån 1 talet 8, så blifwer det 9. 8 sedan räknade gifwer det 17, nu äro ey mehr än 2 igen til 19, ty begynner iag aff nya och räkna 6 till, så stannar iagh på 6, än räknar iagh 8, så stannar iag i 14, nu har iag ey mera än 5 igen till 19, lägger så 3 till, så stannar man i 3. Således fahr man forth in till dhes man stannar i 19. Såsom man seer aff p. 543 [= s. 556] på wänstre sijdan, dher Latinernas Numerus Aureus står. Och achta dhe dhetta, att om ett större Taal föllier på ett mindre, så skiuta dhe uth een Dagh emellan hwart Taal, såsom emellan 10 och 9, 9 och 17. Men föllier ett mindre taal på ett större, så föllier dhet ena Tahlet på det andra, såsom 17 och 6. 14 och 3 etc. Och kan man der see hwad Dag i Ianuarii Måna swarar, så finner man på hwad dag nytänning skee skall.

Nu kan man aff samma Tafla see, huru wåre Bönders uthräkning just swarar mot de Latiners och Lärdas, Ty uti första Raaden står 1, swarar moth dhe Latiners I. Uthi andra Raden finnes intet Taal, äfwen så är toomt Rum effter 1 hoos dhe Latiner. I tridie Raden står 9 moth 3 Ianuarii. Äfwen så hoos dhe Latiner. Uthi fierde Raden är Taflan toom, äfwen så ett toomt Rum hoos dhe Latiner. Således går man heela Taflan uthföre, allenast är dhetta heelt artigt aff wåre Bönders Tafla, at man så artigt seer Månans åhrliga språngh genom Tolff och Tiogh, såsom man såge een Steega eller Trappa. Hwadan nu dhenne Månans omwexlingh, |639| till Nytänningh och Fylle således innom 19 åhr skeer, kommer dhet dher aff, att såsom Solen giör 365 Dagar i sitt omlopp, och Månan dher emoth 29 Dagar och en half Dagh widh pass, och dhet 12 gånger om åhret moth Sohlens Lopp, hwilcka 29 och een halff Dagh fördubblade medh tolff, giöra 354 Dagar, och effter dhen nogare uthräkningen 8 Tijmor, 48 Minuter, och 38 Se: som sees aff Celsii Comp. p. 125. så fattas 11 Dagar i Månans åhrs omgångs Dag mot Solens åhr, ty när man lägger 11 till 354, så får man 365 Dagar igen. Hwarföre, såsom till Exempel: om det wore Nytänning på första Dagen i åhret, och Månan lopp sina 12 omgånger, så stannade hon på den 354 Solens åhrs Dag, med sin Tolffte omgång, och giorde då på den 355 Dagen den trättonde Nytänningen, som är den 22 Decemb: och löper altså sedan månan först ut sina 11 dagar i detta åhr, och uti det nästkommande de andre sine resterande dagar, som äro 18 och een halff Dagh; alltså kommer uti nästkommande år mot den 20 Ian: at giöra sit första ny i det året som kallas hans språng genom ett Tiog fram. Nu när man affdrager desse dagar aff 365 Solens års dag, så blifwer ey mera än 345 dagar

igen, för Månans 12 gångers omlop i det andra året, hwilka ey giöra tilfyllest i Månans års omgång, utan fattas 9 dagar, hwilcka tilöktes aff nästkommande år, som är det 3 året, så stannar Månans nytänning på den 9 Ian: och altsåledes han sprungit från den 20 dagen i näst föregående år, 12 dagar tilbaka; således far man fort, at räkna genom 354 dagar på månans års omgång, så får man klart igen orsaken til desse språng genom Tolf och Tiog. Nu såsom månans år hafwer några tijmor öfwer sina 354 dagar i des hela omlop, och Solen intet fyllest 365 och en fierdedels dag, så flyter der aff at Tungletz nytänningar, som hålla sig inom hwart 19 år, de byta lijkwäl en dag om på hwart 300 och några år, effter wåre Runstafwars räkning, den de lärde utsäya wara 312 år, såsom sees aff samma Taflas högre sida, hwarest iag utsatt dhetta års årtal 1689 och effter des Tungeltals ombytning, som nu är skiett wid Distingen, så faller ᚾ (*N*) som hoos de Latiner är 8, det stillastående Tungeltalet, på den 1 Ian: och altså när man affdrager 312 år, så blifwer det A. C. 1377, då ᛄ (de Latiners 19) begynte at wara det stillastående Tungeltalet, hwilcket somlige wilia effter de rättare uträkningar warit Ann. Ch. 1377 hwilcket intet så stoor åtskillnad giör. åter afdrager man 312 år, så får man A. C. 1065 igen, hwarest ingen bookstaff eller taal igenfinnes uti Taflan, eller de Latiners uthräkning på wänstre sijdan, alltså föll uti de 312 årens omgång, ingen nytänning på första dagen uti 1 månan, utan på den andra dagen. Än drager man aff 312 åhr, så får man A. C. 753 igen, der ᛋ (*S* Lat. 11) war den stadigstående Tungelsbookstafwen. På samma sätt far man fort allt in til man stannar på ᚠ (*F*) (Latin *I*.) som är wårt första taal at räkna, hwilcket stannar uppå Anno Mundi 1634.

Nu hafwer iagh tilförende wijst att effter Solens gång[s] uträ[k]ning, på dhe Runstafwar, hwilcka antecknat både Juledagen eller |640| det gemena Årsens första dag, huru långt han stigit fram, från Solens ingångh i Stenbocken, eller Solens års första dag, så och Distingztunglet, huru långt des Ny och Fylle är stigit fram, nemligen in til den 30 Ianuarii effter Cal: Iulian: det är den 50 Dagen nu i denne tijden, från Solens ingångh i Stenbocken, see pag. 543 [= s. 555] fig. *A.* och när man utkastar een dag på hwart 132 åhr, så är första årsdagen, effter Procopii och wåra äldsta Runstafwars anledningh, fallen wid pass Anno M. 1800, på dhen 21 Solens års dag, som nu swarar mot den 1 Ian: Men til at något rättare detta att uträkna, sätter iag här under en uträkning genom 132 år, och dher emot Tungeltaletz uträkning genom 312, hwarest man finner att man stannar med wåre Fäders första utmärkning, på Solens gång, som och dhe äldste Runstafwar utwijsa, at det hafwer warit A. M. 1861 wid pass, hwilcket och synes aff fig. *A.* p. 543 [= s. 555]. Hwar

aff flyter at de och då satt det första Tungeltalet ᚠ (*I*) och intet A. M. 1634, ty då skulle och de hafwa utmärkt Solens första dag längre tilbaka, och såsom de funnit at 200 år wid pass der effter, som synes aff denne understående uträkning så och fig. *A.* p. 543 [= s. 555].

☾ Cyclus Lunæ, ad annos Mundi relatus.		☉ Solis introitus in Capricornum secundum Calend. Jul. hodiernum, itidem ad annos Mundi.		
ᚠ	1633.			
		9	Ianuar.	1861.
o	1945.	8	Ian.	1993.
		7	Ian.	2125.
ᛁ	2257.	6	Ian.	2257.
		5	Ian.	2389.
o	2569.	4	Ian.	2521.
		3	Ian.	2653.
ᛅ	2881.	2	Ian.	2785.
		1	Ian.	2917.
		31	Decemb.	3049.
ᚴ	3193.	30	Dec.	3181.
		29	Dec.	3313.
o	3505.	28	Dec.	3445.
		27	Dec.	3577.
		26	Dec.	3709.
ᛚ	3817.	25	Dec.	3841.
		24	Dec.	3973.
Anni Christi		Anni Christi		
		23	Dec.	105.
ᚦ	129.	22	Dec.	237.
		21	Dec.	369.
o	441.	20	Dec.	501.
		19	Dec.	633.
ᛋ	753.	18	Dec.	765.
		17	Dec.	897.
o	1065.	16	Dec.	1029.
		15	Dec.	1161.
ᛰ	1377.	14	Dec.	1293.
		13	Dec.	1425.
		12	Dec.	1557.
ᛯ	1689.	11	Dec.	1689. |641|

Att Månan reeda omskifft sitt Lopp, så att ingen Nytänning kom på 300 År wid pass, på första Dagen i Åhret, förr än Anno Mundi 2257, då både Juledagen stijgit fyra Dagar från sin förra begynnelse, som war dhen tiugunde första Solens Åhrs Dag; så att han nu föll på den tiugufemte Solens Åhrs Dagh, och Månan åter kommit att tända sitt Ny på första Dagen i Åhret, och fick Bookstafwen | (Latin: 9) då funno de Månans rätta omlopp till 300 och några Åhr, som war emellan 1945 och 2257. hwilcken Tijdh stämmer in på Atin dhen andra, som war Gauters Fader, och Sadurs Fahr Fader, see Tab: Chronolog: 2. lit: *R*. Hwilcken Atin alla Sagor synnes gå uth på at afmåhla Sohlens bortgång om Winteren, att han bleff dräpter aff Galten; see pagin. 236 [= s. 247], och intet dhen tridie Atin, som är dhen siunde ifrån honom. Dhenne Atin eller Atle måtte och wara den som wåra kalla Auni, om hwilcken är och talt Atl. T. 1. c. 7. pag. 204 [= s. 131]. och leffde i 300 Åhr, ty dhet swarar moth dhet Ordspråket som Bonden mig sade: Att Tunglet springer Tolff och Tiogh under Auni, ty hans Fäder som leffde för honom, kunde intet uthmärckia Tungletz omgång, emedan dhe intet råkadt på första Året som Tunglet ombytt sin Dagh, uthan funno sedermehra dhet sigh ombytt på tu hundrade åhr, hwilcket ey giorde tillfyllest; utan dhenne Auni han råkade på Tijden, då Tunglet dhen andra Dagen i första åhrs Månaden tände sitt Ny hwart nittonde åhr, uthi tree hundrade åhr. Och sedan tändes dhet effter tre hundra åhrs förlopp på första Dagen i åhret. Här igenom wijses een otrolig tillsammanstämningh om Atin, Atle och Auni, och deras barn Sadur, Jofur, Disa, Mundilfare och hans Barn Sohlen och Månan, att dhe alle lefwadt wijdh dhenne Tijden, och medh största Flijt achtadt effter Sohlens och Månans rätta gångh, moth Skogen, och dher effter inrättadt dhe äldsta Runstafwar, som wijdare sees pag. 164, 185 [= s. 177, 198]. Wijdare till att anteckna Tungeltalet på dhe nästfölliande Månader i åhret, sedan man funnit Tungletz språngh i första månaden, så achta Böndren det således i sin uträkning, att såsom Månan han hafwer sitt omlopp på 29 och halfft Dygn wijdh pass, så kasta dhe uth, uthi hwar annan Månans begynnelse eller och ända, een Dag aff Tungeltalet, så att tree taal komma tillsamman, och gemeenligen uthkasta dhe dhen Dagen som nämmast är in till ϕ (19) så att ᛋ (11), ϕ 19 och ᚼ 8 stå tillhopa, för hwar sin Dagh, såsom sees aff pag. 165 [= s. 178] dher uthi Column: *XIII.* moth Sohlens åhrs Dagh 28, 29. och 30. Dhesse tree Bookstäfwer finnas först i Thors Månadh, eller första Månaden i åhret, men uthi Column. *XII.* stå dhesse moth dhen 59, 60 och 61 Solens åhr Dagen, som falla i begynnelsen aff Goja eller dhen andra Månan, som wij dhen nu nämna uti åhret. När een dhetta wähl förstår, som angår Tun-|642|geltalet

och Tungletz språngh, så kan een ändra dhet som är feeladt i Runstaafwarnas skiärningh, och dhess Tungeltaal, så och i dheras Affrijtningar, som finnas pagin. 165, 166, 167, 168 och 169 [= s. 178—182]. Ty lätteligen händer när en sådan uthrijtar, att han fahr will om een Dagh, hwar aff alla Tungeltaal sedan stijga een Dagh tillbaka. Man skall och achta sig, att såsom somblige skiuta Skottåhrs Dagen in när Sohlen stijger i Steenbocken, andra giöra dhet Dagen för Juledagen, andra åther Dagen för Nyåhrs Dagen, hwar aff Tungeltahlet och ändrar sigh; hwarföre och dhetta bör märckias p. 169 [= s. 182]. Ty Skottårs dagen är der inskuten genom ϕ effter dhen try hundrade sextijo fempte Sohlens Åhrs Dagh, hwarföre Tungeltahlet är på twenne Dagar när orätt inskrifwit pagin: 165 [= s. 178] i Columnen *XII.* och *XIII.* dhet som hwar och een ändra kan. Jagh hafwer sielff intet hinnt allt affrijta, eller genomsee så noga, uthan most stundom lijta till andra: men dhet är snart till att ändra. Aff Skottåhrs Dagens inskiutande, antingen emellan Solens års eller Juleåhretz begynnelse och ända, följer och dhet att somblige hafwa Juledagen på dhen tiugunde, andra på dhen tiuguförsta Sohlens Års Dag. Nu wil man wijsa, hwarföre så fåå aff dhem, som förstå uthskiära Runstaafwar, intet ombyta dhet Tungeltalet som bör stå främst i Åhret, att rätta ny och Fyllen dher effter i Åhret, uthan man finner mechta få aff sådanna Runstafwar, som hafwa det stadigstående Tungeltahlet såsom i Wormio pag. 119. finnes een allenast aff Runstafwarna som hafwer till Tungeltalet ϕ, den andra p. 87. hafwer ᛚ, den tridie p. 125 þ. Här uti mitt Arbete finnes Murichz, som hafwer ᚠ så och pag: 165 [= s. 178] Column. *XII.* Col. *XIII.* hafwer ᛁ. pag. 544 [= s. 557] Fig: *A.* hafwer ᛅ, Figura *C.* ᛚ. uthan större dehlen hafwa þ. Orsaken till dhetta är det, at dhe intet ijdas att taga dhet Omaaket på sigh at omskiära heela Runstafwen, utan dhe bruka dhenne Konsten, nembligen dhe giöra sigh een lagom långh Sticka, och utskiffta dhen i tiugu nije eller trettije delar, effter Tungletz omlopp, så att hwar deel swarar moth hwar Dagh på Runstafwen. Såsom till Exempel, om een wille nu bruka dhen Runstaafwen som här i Booken står affrijtadt pag. 165 [= s. 178] Colum. *X.* och han hade þ till första Dagens Tungeltal i Åhret, som står moth tiugu siunde Sohlens Åhrs Dagh, så tag een Papper rijpa, som är ett twerr Finger eller twå bredt, och så långh att hon nåår ifrån dhen 27 Sohlens Åhrs Dagen, in till dhen 56 eller 57, eller nogot längre, och skiffta dhen uthi lijka många Dagar |643| och deelar, så att hwar Deel eller Dagh swarar moth hwar sin Bookstaaff. Och såsom nu [ᚼ] (8) är det stadigstående Tungeltalet i 312 åhr, så sätt dhen i fremsta Rummet, och så dhe andre allt forth, såsom här på Paperet är giort och afftryckt, hwar effter man kan uthdeela ett annat löst Papper och

anteckna samma Bokstäfwer eller Tungeltaal, dhet man kan bruka sedan till pag: 165:

[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
• 9 • 17:6•	14.3 • 11 •19.8	:16.5 :13.2•	10 18.7 : 15.4	•12.1 : 9•17	6 :14.3• 11•	19.8

Lägg nu dhen uthdeelade Tungeltaals Pappers rijpa moth den första Åhrs Dagen, som nu är dhen första Ianuarii, att ᚾ står mitt emot den första Ianuar ᚠ', om du intet weet sedan hwad Dagh första Nytänningh är aff een tryckt Allmanacka uthi dhetta åhret, så achta uppå Tunglet på dhet Sättet som aff Bonden wijst är. Och såsom du finner att dhet har infallit på dhen 11 Ianuarii eller elloffte Dagen från ᚠ', som swarar moth 37 Sohlens åhrs Dagh, så seer du på Papersrijpan att ᛯ (18) swarar der emoth, hwar aff du förnimmer att dhen Bokstafwen är uthi dhetta åhr dhet löpande Tungeltaalet genom alla Månader; Men såsom uppå Runstaafwen i Columnn. *XI.* står ᛔ hwarföre effter du will bruka honom, så achta hwar du finner ᛔ heela åhret igenom i samma Columnn. stå, så betyder han dhes Dags Nytänningh. Will du nu wetta på nästkommande åhr 1690 när Ny skall tännas i Ianuario, så låt din Pappersrijpa liggia stilla med Bookstaafwen ᚾ moth samma första Dagh som sagdt är, och såsom dhet löpande Tungeltahlet i detta åhr 1689 war ᛯ (18) så faller på nästkommande åhr effter Tungeltaletz rätta Ordningh ᛰ (19) hwilcket swarar moth dhen trettijonde Ianuarii moth dhen 56te Sohlens åhrs Dagen, hwarest du finner i Column *XII.* ᚴ. ty see effter hwar dhenne Bookstaaff i heela Column finnes hela åhret igenom, så är dhet Nytändning. Nu Anno 1691 så kommer man åther at räkna Tungeltahlet på nytt, effter som Anno 1690. war dhet ᛰ (19) åhret, som är Tungeltahletz yttersta ända, och blijr så det löpande Tungeltahletz första Bookstaff 1691 ᚠ' (eller 1.) see nu på dhen Pappersrijpan moth hwilcken Dagh ᚠ' swarar, nembligen moth dhen 18 Ianuarii, hwarföre blifwer den 18 Ianuarii een Nytändningh, see effter hwad Bookstaaff står moth dhen 18 Ianuarii eller moth dhen 44 Sohlens åhrs Dagen uthi *XII.* Column. så finner du dher ingen Bookstaaff, hwarföre achta dhetta tooma Rummet emellan hwadh Bookstäfwer dhet faller, nemligen emellan ᛡ och ᛉ, alltså hwar tu dhetta Rummet i samma Column. finner toomt emellan samma Bookstäfwer, dhet gifwer digh Nytändningen dhet åhre igenom tillkienna. Will man pröfwa om denna Uthräkningh på Runstaafwen swarar moth dhe förflutne åhren, så giör äfwen således, så lär du och finna att för 12 åhr sedan, så hafwer dhet stadigstående Tungel-|644|tals Bookstafwen ᚾ kommit på första dagen i året. Såsom till Exempel i detta år 1689 är 18 det

löpande Tungeltalet, och altså anno 1677 så war 6 det löpande Tungeltalet, när man räknar från 18 tilbaka een bokstaff eller taal för hwart åhr. Lägg nu ᚼ (8) aff Pappersripan mot första årsdagen som för, så faller ᚠ (6) mot den 23 Ian. och mot den 49 Solens års Dag, at Nytänning då war; när du går til den trychta Almanackan, finner du det samma. Men tag nu året 1676 som näst tilförende är förluppit, och hafwer Tungeltalet ᚱ (5) och lägg äfwen så ᚼ (8) mot första åhrs dagen, see moth hwad dagh Tungeltalet faller, så finner du den 4 Ianuarii. Men när du går till Almanackan eller seer på Runstafwen, som hafwer antecknat dhen förra stadigstående Tungeltaletz Bokstafwen, så finner du att Nytänningen faller på den 5 Ian: hwar aff du kan see att den stadigstående Tungeltals Bokstafwen ᚼ (8) intet bör wara det året, utan den, som näst framför honom står, hwilcken är ᛄ. Altså sätt nu ᛄ mot första Dagen i året, så finner tu att Nytänningen faller på 5 Ianuarii, och att ᛄ på det året hafwer giordt sin tienst tilfyllest uti 312 åhr, och nu stiger ᚼ (8) at wara Tungletz Styrman och Konung uthi andra 312 År. Såsom man nu kan genom en utdelt Pappersrjpa til Tungeltalet utleta nytänningar till hwart år man will, och det på hwad Runstaff enom kommer för handen, antingen han begynner aff den första bokstafwen ᚠ, eller nogon effterfölliande; alltså göra ok Böndren som intet jdas skära om sina Runstafwar, i det de utdela en löös sticka på samma sätt som denne Pappersrijpa, och lägga den brede wid Runstafwen, och sättia så den stadigwarande Tungeltaletz bookstaff på första årsdagen, och tilsee på det sättet som wjst är, hwad dag första nytänningen i året blifwer. Derföre och wåre Bönder mästedeels skära nu sina Runstaafwar effter dhem som woro skurne wijdh wåre Göters uthgång til Rom, då de blefwo Christne, doch Arianer, det som synes aff de Hälgedagar, som insatte äro, och des tijdz stadigwarande Tungeltaal ᚦ, emedan de nu willia wetta alla Helgedagars Tijder, sedan dhe alla äro wordne Christne.

Andre aff gemene man bruka åter det at de rätta sig effter DistingzTunglet, at när de wetta på hwad dag Distingzmarcknan lyses, som alltijd skeer i Fylle, så see de på Runstafwen hwad bokstaff swarar uti Tungeltalet, mot Dagtalet, och dhen bookstafwen dhe då finna, den räkna de för alla Fyllen i det året, in til dhet nästkommande åhr. Än flere sätt hafwa de, dem iag sparer att införa.

VII. Allt detta som nu om wåre Runstafwars ålder aff oryggelige skääl är wijst, at dhe äldste emellan Ann. Mundi 1800 in till 2200 äro skurne, och till sitt rätta bruk och skick komne aff långa tijders achtande på Solens och Månans gång mot Jorden, som intet låter sig på en dag göra, hwarföre och åtskillige aff wåre äldste Fäder som Atin, Satur och dhe andre näst förr up-

räknade, fingo sina åhretitlar aff hwars och eens serdeles utmärckning på Solens och Månans gång och skickelse mot Jorden, hwilcket alt sig tildragit 500 eller 600 åhr för de Trojaners |645| krjgztijd, hwilcket och Greken Diod: Sic. som leffde näst för Christi tijd (mot 1700 Åhr från denne wår tijd) härligen bekräfftar om wåre Fäder i sina 6 första Böcker som han skrifwit hafwer om alt hwad som för de Trojaners krjgztijd är hänt och skett, säyandes l. 2. pag. 130. Atl: T. 1. c. 9. p. 419 [= s. 262] 'At de yfwerborne Norske säya att deras Gud (Baldur eller Solen) på hwart 19 år kommer igen til öön, på hwilken tijd himmelens lopp hafwer hafft sin omgångh. För hwilkens skull denne åhrs omgång hos de Greker kallas Annus Mætonicus.' See detta märckeliga berömmet at hafwa kunskap om denne Solens och Månans omlopp til sine 19 Åhr, gifwer han intet andra för de Trojaners tijd, utan wåre Norske. Ty hoos Grekerne är det några hundrade Åhr effter dhe Trojaners tijd först kunnigt wordet om Månans 19 Års omlop aff Mætone, den som Diodorus här nämner, och wijst är p. 188 [= s. 201].

VIII. Såsom nu wijst är alt hwad märkeligit är på wåre Runstafwar skurit, och at ingen förr wettat Solens och Månans rätta lopp, än wåre Fäder; wij hafwe och wijst i de förre Capitlen, hwad de Egyptier, Greker och Romarer aff oss tagit, hwilcka i älste tijder hafwa begynt sina Åhr aff första wårdagen, dagjempningen eller Sommardagen, när Solen är högst på Himmelen, eller första Höstdagen när Solen giör des dagjemning. Och huru dhe sedermera efftcrfölgdt wår art at begynna Åhret aff Solens igenkomst. See Atl: T. 1. c. 5 pag. 121 [= s. 78] och här p. 181 [= s. 194].

Men för än wij tänckia at framdraga flera anteckningar, som utwijsa det de stält sina tijderäkningar eller calendarier effter wåre Runstafwar, så will iag först och så uttyda den Taflan iag giort p. 543 [= s. 555] fig. *A*. hwarest öfwerst ifrån wänster till höger stå alle Årtalen ifrån Werldennes skapelse 1861 in till Anno Christi 1689. der inunder i de 2 första rader står ifrån högra sijdan *C*. ifrån den 11 och 10 Dec: emellan hwilcka dagar Solen ingår i Stenbocken, in til wänstre sijdan *B*. alla dagar som Solen på hwart 132 År hafwer stijgit en dag tilbaka, ifrån dhen första tijden wåre Fäder hafwa märckt henne stigit i Stenbocken, som effter Calend. Iulian: strånd som det nu är, räknas skett emellan den 9 ok 8 Ianuarii. På wänstre sijdan ifrån *B* till *D* är Solens års dagar ifrån 1 räknade alt utföre til 77 dagar. På högre sijdan är Månetaletz dagar ifrån den tijden Solen nu stiger in uti Stenbocken, neml. den 10 och 11 Dec: in til Ianuar. och sedan talet allt in till 28 Februarii.

Nu wijsar sig effter wåre Runstafwar, at såsom Solens ingång i Stenbocken war A. M. 1861. 20 dagar för än hon syntes på slätten hoos Kimmerna, då

Julfästen aldraförst höltz, såsom Procopius, Iornandes och de andra med alla wåra Sagor instämma, då Julafftons Fästens största glädie ingick, oc den 21 räknades första Juledagen, då de utmärckte första Nytänningen genom sin första bokstaff ᛔ, så och första gemena årsdagen genom ᛔ, så och första dagen i wickan ge-|646|nom ᛔ. Så hafwer sedermera in til denna 1689 åhrs tijd Solen stijgit tillbaka (eller rättare sagdt) aff den ena dagens förgiätenheet att uthkasta på hwart 132 åhr, är första åhrs Dagen stijgit på hwart 132 åhr een Dag fram, såsom synes aff Numern 1. utmärckt ifrån wänstre sijdan, ståendes under 8 och 9 Ianuarii, stijgandes snett uthföre till högra sijdan, så att dhes åhrs begynnelse nu bör effter Runstafwen räknas wijdh dhen 10 Ianuarii, hwarest nummern 1. stannar, som sees på högra sijdan i Taflan, och dhen gemene årsdagen eller Juleaffton, som är den 20 dagen aff Solens åhrs dag, stijgit snett utföre, så at han faller på den 29 Ianuarii. Och Jule- eller Distingztungletz Ny som räknades från första Juledagen, som war den 21 Solens års dag, och speelade emellan honom och dhen 51 Solens åhrs Dagh, dhe speela nu emellan den 30 Ianuarii och 29 Februarii, såsom Distingztungle än i dag gör, allenast är det een lijten omskifftning giordh, sedan wij wordo Christne; att såsom Juldagen wijd Anno Christi wijd pass 369 är flyttader een Månad och 7 Dagar tillbaka, så att han kom att wara 4 Dagar effter Solens rätta åhrs första Dag eller ingång i Stenbocken, så bleff wäl Jule- eller Distingztunglet ståendes qwara för förbenämbde orsaker, emellan den 39 Solens rätta åhrs dagh och den 60. Men såsom Julen flyttades 7 Dagar mera tillbaka än een Månad, att effter de Christnas sätt begå Christi Födelse samma tijd; ty flyttades och Distingztunglet 7 Dagar tillbaka, och giordes den regla, att dhet första Ny som effter Trettonde Dagen tändes, skall wara DistingzNy, hwilcken Trettonde dag står medh 3 Cronor i samma linia under Anno Christi 369. swarandes mot den 15 Solens års Dag. Och kom så dhen tijden att löpa emellan dhen 33 och 62 Solens års dag, och altså stigit ifrån dhen tijden snett utföre in till denne tijden Anno 1689. at dhen spelar emellan 50 och dhen 71 Solens åhrs dag eller 20 Ian: och 20 Febr. effter Calendarium Iulianum, men borde rätteligen effter det första Jule- eller Distingztunglet, som Taflan och dhe märckte Runstafwarne utwijsa, speela emellan den 51 och 80 Solens års Dag eller 30 Ianuarii och 1 Mars. Är och sedan Julehälgen eller gemene Mans årsdagen wardt kastader tillbaka 1 Månad och 7 Dagar; dhet Tunglet som då spelar kallat Juletunglet, och det senare som hålles Disa till åminnelse ifrån hennes första instichtande, kallas än Disa Tungel.

Nu will man komma och korteligen uprepa, hwad dhe Romarer eller andre hafwa tagit aff wåra Runstaafwar. Först är wijst pag. 213, 286 [= s. 225,

295] att dhe Egyptier, fast dhe begynnte sitt åhr om Hösten, hafwa de lijkwäl hållit Osiris och Isis Fäst om Winteren, och på dhen 19 Dagen, när wåre Fäder wäntade Solen igen utur Siön Oridan att synnas på Slätten, så affmålade de Egyptier hennes igenkomst, fast dhe aldrig henne mistade, genom dheras Prästers sammankompst och uthgående moth henne till dheras Flod eller Haaff, hwilcken dhe affbildade genom en rund förgylld Arck, och ropade att |647| Osir war igenfunnen: Och mehra sådant som wijdlyffteligen är i samma Capittel förklarat. De Romarer fast de fordom begynte sitt åhr i Martio, togo dhe sedan wåra Fäders Seed an, som wijst är Atl: T. 1. c. 5. p. 120. 121 [= s. 78] här pag: 179. 181. 282 [= s. 192, 195, 290]. och begynte sitt åhr om Winteren, när Solen igenkom; och dhet wijdh Numæ Pompilii Tijd, och kan man see aff samma min Tafla pag. 543 [=s. 555] under Anno Mundi 3041, den 30 och 31 Decembris, då dhe, när Solen ingick i Steenbocken, begynte räkna sitt åhr, och huru dhet sedermehra är framstijgit, att dhet nu swarar mot dhen 19 Solens års dag effter dhen 31 December. Jagh hafwer och i Atl: T. 1. cap. 5. pag. 121 [= s. 78] wijst orsaken, hwij icke alldeles dhe råkadt på rätta Solens åhrs Dag eller ingång i Steenbocken. Sedan är och förklaradt, huru dhe hafwa wår Fyrejuls Dag eller Saturs Fäst effterfölgt, sättiandes dhen på den 16 Solen årss Dag, och Jordens på den 18, pag. 180 [= s. 194] så och Herculs och Korngudinnans på Juldagen, pag. 604 [= s. 620] och hwadh för åthskillige nampn dhe infördt i sitt Calendarium, såsom Merkedan, etc. dem heelt tilförende obekandt.

Wijdare, som sees aff pag. 165 [= s. 178] Colum. *I.* så finner man att i dhe Romares Calendario mot den 21 Solens åhrs Dagen står *DIV.* som är de Romares 12 Cal: Ianuar: och swarar mot wår första Juledag. Om hwilcket Ord dhe Lärde åtskilliga gissningar hafwa, antingen dhet skall wara een Gudinna som heet *Diva Angerona*, hwilcken skulle fått nampn aff een Bröstsiuuka, som dhe kalla *Angina*, hwilcken då skulle fallit på all deras Boskap och Menniskior, men när henne den dagen bleff offrat, hafwa de sluppit dhenne Siukdom. Andra meena henne kallas *Angerona* aff det hon fördrifwer ånger (*angores*) och bedröfwelser, hwilcket syntes lijkare, emedan den Fästen som då höltz, uthgick allt på lust och glädie. See Macrobii Sat: l. 1. c. 10. Ros: Antiq: Rom: l. 4. c. 16. Men såsom dhe allt dhetta aff gissning och owissheet giöra, finnes icke heller uti dheras älsta Calendario mera än *DIV.* Ty hafwa de bättre råkadt, som uttyda *DIV.* genom *Divalia*, hwilcket betyder at dhe höllo då een stoor Fäst till alla Gudarna, hwilcket stämmer just moth wåre Runstafwar, ty ifrån dhen Dagen begynnte dhe offra alla 12 Gudarna till ähra. See pag. 181. 619 [= s. 194, 635] och dhetta bekräfftas aff det Macrobius

indragen p. 604 [= s. 620]. sätter, att dhe på den Dagen först Herculs och Korngudinnans Fäst höllo. Sedan säger han och l. 1. c. 10. p. 230. 'Att på den 10 Kal. Jan. (som är den 23 Solens års dagh) så hölltz Thors Fäst.' Hwilcket och hoos wåre Fäder skedde: ty han räknades näst Oden iblandh dhe 12 Gudar. Flera upräknar intet Macrobius: men wåra, alla Gudarna som Edda hafwer, see Atl: T. 1. c. 7. p. 200 [= s. 128].

Huru wåra hålla Julleekarna, är och widlyfftigt wijst: Dädan hafwa dhe Romarer på den 9 Kal: Ian: som är den 25 Solens åhrs Dag, och wår 5 Juledag, satt dheras *Iuvenalia*, då alla Ynglingar leekte och spelade tillsammans (Rosin: ibid.). |648|

Aff pag: 166 [= s. 179] och des Col. *XX. XXI.* är wijst, att dhen tijden bryter Ijsen och seglar aff, aff hwilcken wåra lärdt först byggia Skepp och Broar. Dädan de Romarer i sin Martio infördt *ISIDIS NAVIGIUM*, som doch intet wiste hwad det rätt betydde.

Aff samma pag: 166 [= s. 179] Col. *XIV. XV. XVIII.* och *XXI.* emellan den 122 och in til den 127 Solens års Dag, det är i Aprili, är uttydt genom dhe Blommor och Trän som då begynna utspricka, at Wåren eller Sommaren då ingick, wijd hwilcken tijd och de Offer hölles, att undfägna Sommaren, som sees aff S. Olavi Historia, indragen i Atl: T. 1. c. 5. p. 101 [= s. 67] då och åthskilliga Sommarleekar begynntes att speelas, som är bewijst aff Diodoro Siculo och Olao Magno. Atl: T. 1. c. 9. pag. 422 [= s. 264] och här pag: 540 [= s. 551]. är talt, om den Leeken att spela grönt, emedan Winteren förr intet afflytt med sin Sniö och Ijs, och då först Jorden begynte grönskas, hwarföre och den Månan feck sitt nampn aff Kiärleekz Gudinnan Astril. Ty kallades de effter Astrils Frejas eller Korngudinnans Offer, emedan dhen tijden och så Kornet nederssåås. Dhesse Fäster eller Helgedagar med sina Leekar, hafwa de Romarer infördt wijd samma tijd i sitt Calendario, som synes aff Column. *I.* der emot den 124. 125 och 126 Solens åhrs Dagh står *LUDI MATRIS MAGNÆ*, det är, de Leekar som giordes Jorden eller Freja till ähra. Straxt dher effter står moth 133 och 140 Solens åhrs Dagh *LVD. CER.* det äro dhe leekar och Offer som skedde Korngudinnan till ähra. Moth den 144 Solens åhrs Dag, står *VIN* eller *VEN* som betyder at Wenadis eller Astril speeltes och Leekar till ära. Som allt wijdare sees aff Ovidii Fastis, Plutarch: Num. och Rosin. Antiq: l. 4. c. 8. Hwilcket ingalunda swarar moth dhen tijden hoos dhe Romarer, att deras Trägårdar, Ängiar eller Skogar först wjste sina Blommor, eller att dhe sådde sitt Korn eller Wåhrsäd. Ty förutan att det allom, som äro infödde uti Italien och dem som dijt reesa bekandt är, att de i Ianuario och Februario hafwa reeda Blomster, och såå

sitt Korn emellan den 22 Februarii och 24 Mars; hwilcket kan läsas uthi Plin: l. 18. c. 7. 24. 25 och 26. och dhet sedan Swalan igenkommer hoos dhem, hwilket skeer dhen 22 Februarii, see Plinium c. 26. Men hoos oss kommer hon först igen ytterst i Aprili. Hwarföre hade dheras Leekar bordt Freja Korngudinnan och Astril till ära skett reda i Febr. och Martio. Men man kan här aff åther klarligen see, att såsom Numa dhe Romares Konung han omwäxlade dhe Latiners art att räkna åhret ifrån Mars, Wårtijden, sedan räknade från winteren effter wåras seed, och satte första Solens åhrs dagh när Solen insteg i Stenbocken, och Julen eller Saturs Fästen eller Fyrejuul till den 17 och 21 Solens åhrs Dag, så hafwer han och infördt dhessa Frejas, Korngudinnans och Astrils Leekar och Helgedagar allt effter wår Runstaaff, tyckiandes sigh synda om han dher utinnan någon ändringh giöra skulle, ehuru och de intet swarade emot deras tijder, i anseende till dheras Sädestijd eller Blommors första uprinnelse. |649|

Äfwen see p. 167 [= s. 180]. uti col. *I*. står i det Rom: Calend: *LVDI. FLOR*. det är at de då spela grönt, och det Blomster-Gudinnan Venadis til ära; hwilcket ingalunda, som nu sagdt är, kommer de Romarer den tijden til, som redan 2 månar farit dem förbij, utan oss norskom.

Pag. 166 [= s. 179] uti Col. *XIV*. och *XX*. mot den 138 Solens dag, och p. 167 [= s. 180] uti col: *XXII*. moth den 152 Solens Års dag står en Fana, betydandes som tilförende förklarat är, at då skulle man offra Tyr eller Mars, och leeka hans leekar, och draga ut til strijdz och siöröfwerij, emedan sådant ey förr skee kunde, för winterens skull. Detta hafwa de Romarer effterfölgt och satt mot den 163 Solens åhrs dag i sitt calend: *LVD. MART*. det är, dhe offer och leekar som skee Tyr til ära. Hwilcket hoos dem hafwer kunnat skee i Febr. oc Mart: då både Hästar och Folck hafwa sin föda ute, oc altså bittida om året kunnat giort sina uttog.

P. 167 [= s. 180] mot den 195 Solens års dag står uti den *XXI*. col: en Rofwa, finnes och uti några Runstafwar en dyngegreepa, betydandes at då sååѕ Roffrö, och Dyngian föres sedan der ofwan på ut, så och all annan dyngia på Trädesåkeren som mot Hösten med wintersäden besååѕ skall, då Böndren med alt deras Folck hielpa hwar andra sina grannar dhen utföra, och allom än i dag bekant är; hålles sedan Dyngegiästebod, då Nyckelgijgan, Sootharpan, Långspele, Luren och wallhornet höras heela de liufliga och liusa Sommarnättren igenom. Detta hafwa och dhe Romarer effterfölgt, och satt på samma tijd mot den 197 Solens års dag *Q. ST. D. F.* h. e. *Quando Stercus Delatum Fas*, det är, Nu är loffgifwit at kiöra uth Dyngian. Dhet synes klarligen at de Romare icke allenast detta aff oss tagit, utan och en tijd det effterfölgt,

men såsom de funnit utan twifwel aff dageliga förfarenheten, at Rofworna hoos dem måtte på een annan tijd sååś, och deras åkrar intet farit wäl, at Dyngian på den tijden utföres på dem, ty hafwa de den allenast på wissa Orter tilsamman fört, som sees aff Varr. l. 5 och Ros. Ant: l. 4. c. 10. Ty af Plin: l. 8. c. 23. p. 472 seer man: 'at om man will såå om hösten, så skal man utföra dyngian på åkren uti Septemb. och will man såå om Wåren, så skall åkren dyngias om winteren.' Är så detta långt från wår Missommars dyngiande på åkeren. Om Rofwornas sående säger han c. 13 at den skeer för Calend: Mart. det är i Februario.

P. 168 [= s. 181] mot den 270 Solens åhrs dag in til den 323 fins i *XX. XIV. XVIII.* ok *XXI.* Båtar och Skep med Anckar utkastade, som förklaradt är att då lychtades Siöröfwerij och siöfarten, då offrades och Nicudur til ära för god lycka til siös, och dantzade då Båtzmännerna och Skepparen lustigt omkring, när de wäl lychtat sin reesa. Uti de Romares Calend: col: *I.* mot den 236 Solens års dag som är den 28 Iulii, står *NEPT. LVD.* det är de lekar som Neptun eller Nicodur til ära speltes. Hwarföre denne dagen en måna längre tilbaka är kommen i de Romares Calend. kan iag intet see annan orsak wara, än det aff willfarelse skett är; ty om de Romarer skulle |650| intet wiliat efftersfölgt wårt Calend. stält effter wår Landzort, så hafwa dhe bordt snarare sättia *Neptunalia* eller denne fäst i Novemb. eller Decemb: än i Iulio och Augusto, ty deras skepp utsluter ingen Ijs uti hamnar och wijkar för i någon måna, men hoos oss i Octobri och Novembri.

P. 169 [= s. 182] mot den 296 Solens års Dagh uti *XXI.* Col. står een Wågh, som betyder Höstmarcknaden i heela Landet, då gemene Man byta till sig Fisk för Säd. Uti Calend. Rom: Col. *I.* står moth samma tijdh 3 *MERK.* det är, Marcknader. Ehuru deras Säd 2 Månar tilförenne är inbärgadt. Och är det och märckeligit att icke allenast dhe Romarer brukadt dhetta Giötiska Ordet till sina Marcknaders dagars uthsäyande, och det med *K* skrifwit som wjst är p. 180, til 182 [= s. 193—196], utan och att dhe hållit denna Marcknan allenast i 3 Dagar, som wåra Fäder giordt, (see Atl: T. 1. c. 5. p. 102 [= s. 67]) som sees aff Rosin: Antiq. Rom. c. 13. pag. 407. Hafwa och 3 gånger om åhret allmenna Marknader, alldeles effter wåras bruuk, som skifftadt Marcknaderna i 3 deelar, Winter-Marcknaden, Sommar Marcknaden, och Höstmarcknaden. Men att dhe Romarer hafwa dhen tridie Marcknaden fördt på een annan tijd, skills något ifrån wåras, ok måtte warit aff någon serdeles orsaak skett. Ty den första är p. 168 [= s. 181] Col. *I.* mot den 227, 230. Solens åhrs Dag, dhen swarar rätt moth wår Sommar marcknadh som är Missommars, Persmässa, och Oloffsmässa Marknad. Dhen andra som om-

taltes, är wår Höstmarcknad. Men den tridie dhe Romares fins p. 169 [= s. 182] moth dhen 353 och 355 Solens åhrs Dag i Novembri, som är ytterst i Hösten eller moth Winterens begynnelse, dher wåra falla först i Ianuario, som kallas Wintermarcknaden.

Pag: 169 [= s. 182] mot den 290 Solens års Dag är förgiätit att införa twenne som rijda på hwar sin Häst, betydandes Hästemarknaden, hwilcken tijd faller moth Mattsmässa, då neder ifrån Westgötlandh, Skåne och Wermelandh, een stoor hoop medh Hästar upkomma, som öfwer Sommaren wäl stillade äro, då man får see huru UplandzBonden och Wästgiötheman rijda kapp på alla Gator, att pröfwa hwilcken bättre Märren hafwer, och dhen som i bytande kan fixera bättre Hästen från hwar annan. Hwilcket mången med största Lust åskådar. På samma Dag och tijd uti de Romares Calendario Col: *I.* moth 288 Sohlens åhrs Dagh står *EQVOR. PROB.* det är då Hästarna pröfwas.

Pag. 169 [= s. 182] mot den 339 in til den 348 Solens års dag står uti *XIV. XIX. XXI.* och *XXIII.* en Gåås och en Oxe, då Giästebod höltz öfwer Gåsen, och Konungen och andra höga i landet höllo sig lustiga att tillsee winterens förhållande genom Gåsens Bröstben, då Oxen insattes och göddes i 40 dygn, som skulle Sohlen, Jorden och Månan til Offer wäl beredas. Hwar om wijdlyffteligen tillförenne sagdt är, och allehanda tillreddes moth Julfästens och alla Gudars offrande. Uti de Romares Calend: mot samma tijd oc 348 Solens åhrs Dag står *EPVL. INDICTÆ.* dhet är at då tillsades at de för Iove, |651| Minerva, (Atin och Iunone) skulle tilredas stora gästebod, som Rosin. l. 4. c. 15. aff Vall: Max: l. 2. c. 1. Cic. Livio, och Ælio Lampridio wijsar. See desse 3 affgudar äro wåras 3 Thor, Atin och Frigga (eller Juna) hwilket iag wijdare bewijsa skall, när iag kommer till den tridie Atlantices deel, der Gud mig lijfwet spaar.

Är så framdragit alt hwad de Romare hafwa tagit till sitt Calendarium aff wåra Runstafwar. Hwad annat finnes om deras Keysares segerdagar, eller speel uti deras Circis eller deras Öfwerheet angående, som dem egenteligen tillkommer, kan läsas i Rosino, Grutero och andre. Uthi Petav: Uranologia finnes och p. 102 ett gammalt Romerskt Calendarium uthdragit aff Ovidii Fastis, Columell: l. 11. c. 2 och Plinii l. 18. c. 26. 27. 28 29 och 30. hwarest uti Decembri twenne märkelige ting äro indragne, nemligen att moth den 17 December står i Saturs Fäst: 'Solen går i Steenbocken, och är Winterstadbragde som Hipparchus har satt.'

Uti den 24 Decemb. stå desse orden 'Winterstadbragde såsom de Chaldeer hafwa utmärckt.' See dhetta bekräfftar mechta artigt alt det iag talat hafwer om wår Runstaf, när han först skurin är, och huru denne wår Åhrs omgång

är uthförder til dhe Perser, Chaldeer, Greker, Egyptier och Latiner, ty såsom sees aff pag. 543 [= s. 555] fig. *A.* huru wåra Fäder An. M. 1861. wijd pass, hafwa först achtat Solens ingång i Steenbocken, och de Romarer en lång tijd dher effter det effterfölgt, nembligen wijd Numæ Pompilii tijd A. M. wjd pass 3041. achtat Solens ingång i Stenbocken, hwilcken dag de då kallat 1 Ianuarii. Så finnes när man nu räknar uti fig. *A.* p. 543 [= s. 555] ifrån höger wijd Bookstafwen *C.* från den 11 December, då Solen nu denne tijden 1689 går i Stenbocken tillbaka til den 25 Decemb. som faller A. M. 3841 in till 3973. att Solen då på dhen tijden gick den 25 December i Steenbocken, som är den 16 Cal: Ian: effter wår Runstaff, och ey dhe Romares, på hwilcken tijd Hipparchus leffde, som sees aff de Lärdas Skriffter, Wossio, Köningio och andre, hwilcken war en Grek. Nu hafwer Hipparchus intet tagit detta af de Romares calendarier, fast de Lärde hafwa insatt det uti detta ihopsamlade Calend: aff Plin: Colum. och Ovidio. Ty här p. 178 [= s. 191] seer man uttryckeligen aff Plinio som leffde wid Vespasiani tijd strax wid Christi tijd, att Solen ingick i Stenbocken den 8 Kal: Ian: effter de Romares Calend: som är den 24 Decemb. som faller emellan A. M. 3973. och A. C. 105. Ty räkna uthi samma column eller rad ända utföre, under den 23 och 24 Dec. (emellan hwilcka dagar Solen spelade den tijden medh sit winterstadbragd, eller ingång i Stenbocken) in til num: 1. som är dhen 1. Ian: eller Nyårs begynnelse, så får du 8 dagar, och är som Plinius säger, den 8 Kalend: ifrån 1 Ian: räknandes upföre tilbaka. Kan altså Solen uti ett calend: intet föras 3 åthskillige dagar ingått i Stenbocken, som är aff Plinio 8 Calend. aff Hipparcho 16 och aff dhe Chaldeer 9 Kal. Ian. Ty fast Hipparchus leffde 100 åhr wed pass för Plinium, så kunde intet åtskilnan |652| blifwa mehr än på en dag. Hwarföre kan man uttryckeligen see Hipparchum intet tagit detta aff de Romares Calend. utan aff wåras Runstaff, ty räkna under An. 3841 från den 24 och 25 Decemb. då Solen spelade med sitt stadbragd eller ingång i Steenbocken 16 dagar utföre i samma colum. eller rad, så stannar man på num: 1. effter wår Solens Åhrs dag, som skrijdit 16 dagar ifrån Solens ingång i Stenbocken, och räkna så upföre tilbaka åter 16 dagar, så blifwer det den 16 cal. Ian. Hwar aff man klarligen seer de Greker haft kunskap af wår Årsräkning och Runstafwar för Christi tijd, och här med bekräfftas märkeligen, det Diod. Sic. wid samma tijd om oss bewitnar, at icke allenast wij wist månans omgång på hwart 19 År, utan och det han utropar, 'at de yfwerborne norske hade en stoor wänskap med dhe Greker, men serdeles de Athenienser.' Och det Plutarc: om oss bewitnar, at man hos wåre Fäder mera lärde på en måna eller 2 uti den Mathematiske konsten, än annorstädes i en långan tijd.

Om de Chaldeers anteckning om Solens ingång i Stenbocken, som i samma Rom. Calend. är insatt, kan man intet wist säya, om dhet är aff deras, eller wåras tagit, emedan det ey är antecknat aff hwad person det giordt är, så at man kunde der aff finna hans lefwernes tijd, ty om det är effter de Romares Calendario, så är det skett A. C. 105. hwarest emellan 23 och 22 Dec. utföre til n. 1. deras 1. Ian. står, och finnes 9 Kal: igen. Men om de skulle det tagit aff wårt calend: eller Runstaf, så är det skett A. M. 2917. hwarest man finner emellan den 1 Ian: eller 30 Dec. in til n. 1 i samma colum. och så 9 Kal. Ian. igen. Nu synes fuller lijkare at de skulle det tagit af wårt, ty de Romare gifwa de Chaldeer dhet prijset, at de för dem hafft kunskap om Solens gång. Detta kan jemföras med det iag tilförende p. 173, 200, 202, ad p: 230 [= s. 186, 213—241] talat hafwer.

Widare finnes aff Petavio, Ptolemæi anteckningar om Stiernornas gång (*de stellarum apparentiis*) hwilcken leffde wid pass 100 år effter Cristum, och war en Egyptisk man. at han sätter Solen på dhen 16 Calend. Ian: hwilcket han intet kunnat tagit aff de Romarer; ty aff fig. *A*. under A. C. 237. då han leffde, war Solens ingång i Stenbocken wid pass den 10 cal. Ian. som der räknas kan efter de Romares Kal. Men effter wårt den 18 cal. Ian. hwilket nämmare träffar, ty 16 och 18 äro nämre tilhopa än 10 och 16. och måtte man intet undra om Ptolemæus icke så just råkat på en dag eller 2. när Solen ingått i det Himmelska tecknet; det gifwer och icke ringa tilkienna, förutan detta, at han brukat wår Calend. Ty han sätter på den 15 Sept, som är wid den 16 calend. Octob. at Swalorna flyga sin koos och intet synnas, hwilcket är just hoos oss wid Korsmässo tijden den 15 Septemb. see pagin. 631 [= s. 647]. och hwar Menniskia dhet i Swerige weet, hwilcka uti Tyskland än senare draga aff, och än senare i Franckrijke, Italien och Hispanien. Ty aff Petavii Calendario Romano seer man at Swalan kommer i Italien igen dhen 23 Februarii, som är deras 6 Kal. Mart. Och altså affdrager först |653| i Novembri. Men hoos oss kommer 2 månar senare igen, nemligen dhen 26 April och altså 2 månar flyger förr bort som är den 15 Sept. Sedan sätter han och på dhen 22 och 24 Novemb. det är den 7 och 9 Kal: Dec. 'At Winteren begynnes, Jorden fryser, Sniön eller Frost faller neder.' See detta skeer hoos oss i wår Novemb. men intet uti Italien eller Hispanien, mycket mindre Egypten, der de aldrig wetta aff någon winter, och hwarest Swalorna wijd dhes nästliggiande Orter äre heela Året behållne, som sees aff Herodoto l. 2. c. 22. p. 98 der han talar om de Ethioper Egyptiernas grannar, 'at Gladorna och Swalorna äro der qwara den tijden om Året. Och at Tranorna som fly från Scyternas land för winterens skull, de komma dijt och blefwa der öfwer den tijden.' Pto-

lomeus hafwer och något tagit aff de Romares calend. ty han förer in Swalornas igenkomst på den 10 Kal: Martii, det de Romares Kal. hafwer den 6 Kal: Mart:: See och Ovid. Fast. l. 2. v. 853.

Uti Petavio finnes och Keysarens Constantini Magni Kalendarium Anno Christi 325. när det Niceniska mötet höltz. Uti hwilcket fins att de hafwa och då hafft kunskap af wårt calendario, ty han förer på den 35 Års dagen Giöterne til ähra dheras Juleleekar *LUDI GOTHICI* och det i 6 dagar. Gå nu til wår Runstaff p. 165 [= s. 178]. så finner man som sagt är p. 620 [= s. 637], emellan den 34 och 40 Solens års dag dhe förnämste Leekedagar, då alle Offren woro förbii. Här är wäl åtskilnan på en dag, hwilcken kommer der aff, att som iag förr sagt hafwer, migh följt dheras Runstaff som lychta sitt År wid Solens ingång i Steenbocken, och ey wid Juleaffton, altså inför ᚠ dubbelt wijdh Juleaffton, så stanna Giöternas Juleleekar i Const. Magni Kal: alldeles lijka med wår algemena Runstaff. Och att Giöterne hafwa warit medh uti det Nicæniske mötet, kan man see aff Eusebio de vita Constant. l. 3 c. 7. p. 288 säjandes: 'Aff alla Församblingar i hela Europa, Africa och Asia woro Gudz tienare tilstädes, som kallade woro til dhetta Nicæniska mötet, såsom de Syrer, Silicer, Phænicer, Araber, Palæstiner, Ægyptier, Thæbaner, Afrer, Mesopotamier, Biskopen uti Persien. Icke heller drogo sig de Scyther undan etc.' Dhetta bekräfftar och Socrates i sin Hist: Eccl: l. 1 c. 5. och uthi Tom: Consilior. så och andre som om detta Nicæniska mötet skrifwa, der wåre Scyther kallas Göter, och deras Biskop Theophilus som war tilstädes i dhet Nicæniske Mötet. Denne wåra Runstafwars tilsammanstämning med Constantini Magni om wåre Giöters Juleleekar till sina wissa Dagar och tijd om winteren, wijsar ett stort och oryggeligit skäl att samma Giöter som woro der ute, och den tijden foro in uti Italien, äro hädan komne. Hwilcket medh flera sådanna fasta skiäl uthi deras Uttog bekräfftas skall.

Aff alle desse de Romares Kalendarier seer man dhem ännu intet infördt Tungeltalet, |654| dhet dhe kalla Gyllentalet, ehuru wijd Constantini och det Nicæniske Mötetz tijd starckt dher på arbetades, serdeles för Påskhelgens skull, den de gierna wille anställa at hon något så när skulle swara mot Judarnas Påska, och wijd det Fylle, som föll effter Solens ingång i Wäduren. Det finnes wäl uti Riccioli Chron. Reform: c. 27. p. 69. så wäl som hoos andre dhe Romares Christnas calendarium, som wijd K. Constantini tijd giordes. Uti hwilcket mot den första Ianuarii är Gyllentalet 3 utsatt, som är wårt ᚦ. Men man kan ingen rätt underrättelse få, hwadan de tagit at 3 skulle just blifwa det första talet i Tungeltalet, och icke 1. aff hwilcket taal man hoos dem begynner att räkna, emedan han uti c. 26. p. 63. der han talar om dhe Egyptiske

Alexandriners årtaal, at de hade den tijden (sedan de hafwa ställt sitt år nu fast, som fordom lopp aff och an, och nu brukade Skotåret) begynt sitt år aff den 29 Augusti efter Kal: Iul. wid Diocletiani tijd Anno Chr. 284 och hafwa då stält 1. till sitt Tungeltaal på första dagen i Året. Nu finner iag intet Kalendarium uti honom eller någon annan, som kan säyas wara effter detta Tungeltalet stält aff de Alexandriner, som är ett original, ty hos Bucherum och andre, finner man wäl uträkningar på deras Tungeltaal indragne, men de twijka sielfwe om det är de Alexandriners eller andras, som wille något så när hafwa det stält effter de Alexandriners angifwande. Uti Ricciolo p. 64. finnes wäl ett, som kallas Alexandriniskt, men den 39 Aug. som är de Egyptiers åhrs första dag, hafwer intet 1. til sitt Tungeltaal, som Ricciolus näst tillförende förmäler, utan det rummet moth första Årsdagen är tomt, och mot den andra Årsdagen, som är den 30 Aug. aff Kal: Iuliano, hafwer han 9, till Tungeltalet. Hwarföre faller mig före såsom detta calend. med sin uthräkning til Tungeltalet är anstält, lijka som man wille utwijsa at dhe Romarer hade tagit sitt Tungeltal aff de Alexandriner emedan uti deras 5 månads Tybys 5 dagh, som swarar mot de Romares första Ianuarii faller 3. Men om det sant är som Ricciolus säger, att de Alexandriner hafwa satt på första åhrs dagh det första talet i alla deras räkningar, som är 1, till första Tungeltalet, så faller på 6 dagen i månan Tyby Tungeltalet 14. hwilcket borde wara dhe Romares första dags Tungeltal uti Ianuar. om de effterfölgt de Alexandriner. När iag detta allt öfwerlägger, och seer hwadh för stoor åtskillnad är emellan dhe Romares åhrs begynnelse wid Constantini tijd och de Egyptier, at desse begynte i Augusto sitt åhr, och dhe Romarer om Winteren, (hwar utinnan de effterfölgt wåra Fäder som wijst är) och att wijd samma tijd Anatolius, Cyrillus, Victorinus, Theophilus och andre hade med stoor flijt satt sig före att inrätta ett rätt löpande Tungeltaal, men intet kunnat det rätt fullkomligit påråka, seer och ett stoort feel uti det uthräknade Alexandriniske Kalendario, att på den 25. Maj står Tungeltalet 17. på den 26. 9. och åter på den 27. 17. och på den 28. dag 6. Täncker och uppå huru dhe Romare icke allenast ombytt sitt åhr från Wåren til Winteren, effter wårt Giöthiska Kalendarium, utan och inrättat då Saturs Fäst, och mån-|655|ga andra Gudars och Gudinnors Fäster, och mera slijkt effter wår Runstaff, insatt och reda i Constantini Kalend. wåra Göters Julelekars dagar; så faller mig före att de och hafwa tagit sitt Tungeltal aff wår Runstaff, emedan och wåre Göter woro tilstädes uti det Nicæniske mötet, och wijd den tijden handlades der om. Ty när iag går til wår Runstaff, och seer på fig. *A.* p. 543 [= s. 555] så är þ wår 3 bookstaff att räkna med Tungeltalet A. C. 369. uti hwilken ålder det Nicæniske mötet

stod, oc står mot den 40 Solens års dag, och faller och samma Tungeltal effter Månans lopp 30 dagar tilbaka, som är dhen 11 Solens åhrs dag, hwilcken stannar just på den 1 Ian. uti de Romares Kalend: hwarföre kan iag intet annat see, än icke de Romare hafwa och tagit den tijden an wår num: aureum uthi des Kalendario, så wäl som wåra Giötiska Juleleekar. Och när iag sökte effter wijdare, om man intet skulle finna, hwem aff wåre Giöter det skulle hafwa giordt, kom iag til at der om discurera med Cl. Prof. Spole, hwilcken gaff mig wijd handen, at en Munck benemd Dionysius exiguus, som war en Göte, hade omsijder inrättat för de Romarer Calendarium Romanum med dhet rätta tungeltaletz omlop. Jag sökte så wijdare om hans lefwernes tijd, så finner iag aff Konningio honom lefwat under wår stora Göta Kung Thioderic, som regerade i Rom A. C. 540 då ännu ᚦ war Tungeltalet, doch på de ytterste Åren aff sine 312 Års faststående, hwilcken de berömma för en dräffelig höglärd man. Detta bewitna och Bucherus och Ricciolus om honom. Uti Buchero finnas och någre affmålningar fundna på ett gammalt Kalendario wid pass A. C. 300, som nogsamt utwijsa några teckn som de Romare hafwa tagit aff oss, såsom uti Novemb. en Gåås, och i Decemb. Cereris Furu Fackla, indragandes der hoos Ausonii verser om Gåsen, men intet uttydandes något dera hwad de betyda, hwilcka finnas i wår Novembri och Decembri på wåra Runstafwar med deras rätta betydelse, som sees pag: 546, 632 [= s. 560, 649]. Ware så nogsampt om Runstafwarnas uthtydningh och bruk.

CAP. X.

Om Lapp-Trummornas Märckens Betydelse.

LappTrummorna finnas merendels skifftade i 3 delar, see p. 277 [= s. 288] fig. *G*. den öfwersta wid *A*. betyder himmelen, och des kroppar, och de som i lufften fälas såsom Foglarna. Den medle delen *B*. betyder Jorden, på hwilcken de hafwa menniskiorna och diuren. Och den underste eller 3 delen *C*. affmålar, det Lapparna inbillar sig wara hoos dem under eller in uthi |656| Jorden. Desse 2 yttre delar blanda de stundom tilsamman, såsom sees p. 276 [= s. 286 f.] aff Schefferi Laptrumma *A*. *B*. *C*. *D*. Alla Laptrummorna finnas i gen ifrån pag: 276 in til 280 [= s. 286—289]. Och såsom Laptrumman p. 279 [= s. 288] fig: *K*. hafwer aff förgiätenhet intet fått några bokstäfwer på sig til des uttydning, ty är hon på nyt utskuren med bookstäfwer, och finnes

p. 544 [= s. 557]. Til at korteligen anteckna desse uttydningar, så betyda de största Bookstäfwerna hwar sin Lapptrumına, såsom *A*, *B*, *C*, *D*, p. 276 [= s. 286 f.]. *E*, *G*, p. 277 [= s. 287 f.]. *F*, *I*, *H*, p. 278 [= s. 287 f.]. *K*, p. 544 [= s. 557]. *L*, p. 280 [= s. 289]. Men dhe mindre bokstäfwerna, beläternas uttydning.

Up uti Himmelen hafwa de sällan satt de bäleten eller teckn, som skulle betyda deras Sool, Måna och Jord, utan mästedels i 3 rummet under Jorden, der mörckret är, emedan de hafwa trodt Solen, Månan och Jorden der hafft sin första uprinnelse, som omtalat är p. 453, 454, 455. 468 till 472 [= s. 465—468, 479—484]. doch finnes de mechta fåå up uti Himmelen tecknade, och will iag så först genomgå de teckn som der satte äro. *a* på Laptrumman *E* är en Menniskias Bild, betydandes dhen Menniskian som funnit på Solens gång, och henne styrer, och blifwit sedan giord till een Gud.

E, *b*. är den som funnit på Månans gång, och honom styrer.

E, *c*. den som funnit på Jordens nytta, Fiskerij och Jägerij.

A, *s*. *C*, *e*. *E*, *d*. *H*, *a*. *K*, *a*. *L*, *a*. är Månans bild mästedels uti en halff Månas skapelse rijtat, eller som ett Jul, som offtare på Laptrumman fins på Himmelen satter, emedan dhe trodt honom hielpt Solen uthur Oeridan eller Mörckret, see p. 55, 56, 63, 64 [= 68 f., 76 f.].

A, *a*. *C*, *b*. *D*, *d*. *E*, *i*. *F*, *a*. *G*, *d*. *H*, *e*. *I*, *b*. *K*, *d*. *L*, *f*. är Thors eller Jofurs affmålning, hwilcken affmålas alltijd med ett stort Kors eller Hammar i handen, hwar igenom han serdeles igenkiännes, och stundom med strijmor kring hufwud, på det man må wetta at dhet är och Solens affbild, fig. *I*, *b*. (p. 278 [= s. 288]) som gifwer lius, med hwilka strijmor och Månan på dess bälete stundom afmålas som sees fig. *K*, *b*. pag. 544 [= s. 557], ja stundom finnas och alla 3 Solens, Månans och Jordens affmålningar under menniskiors bäleten med strijmor kring hufwuden, som sees fig. *G*. p. 277 [= s. 288], fig. *H*. p: 278 [= s. 288]. Hammaren som Thor hafwer i handen, betyder Solens regemente på Jorden och i Himmelen, derföre affmåla somblige Thor genom twenne bäleten, bägge med Hamrar i handen, den ena wändandes sig upföre mot Himmelen, såsom sees aff *e* uti fig: *H*. och *d* i fig: *K*. hafwandes 2 hamrar, en i hwardera handen i fig: *H*, men allenast een Hammar i fig: *K*. Den andra Thor *c* i fig: *H*. och *h* i fig: *K*. wänder sig utföre, hafwandes och i fig: *H* 2 hamrar, men i fig: *K* en hammar utan några strïjmor kring hufwud, betydandes at Blixt och dunder är Solens Hammar ofwan ifrån, hwilket skeer när mulit wäder är, eller om natten tå Solens strijmor ey lysa. På somblige Trummor är Solen affmålat genom ett stoort öga, eller ett öga med Solstrijmor kring om sig öfwer Thors hufwud, at man der

aff skulle förstå Solen affbildas genom Thor eller Jofur, see bookstafwen *d* uti fig: *G*. och *d* i fig. *I*. |657|

C, *d*. *E*, *g*. *G*, *e*. *H*, *f*. *I*, *c*. *K*, *b*. *L*, *g*. är Frigga, affmålandes Månans regemente på Jorden, och serdeles Hafwet. Ty står och öfwer henne Månan som sees i Figurerne *C*, *G*, *K*, *L* och at betyda des regemente öfwer Hafwet, så har hon en stoor skål eller watnkruka i handen med ett Gräs uthi, eller een Watntratt, som sees i Figur: *E*, *H*, och *L*. målas ok stundom med ett Trä i handen, som betecknar at hon serdeles ökar i Fylle safften i alla Trän och Örter, see *b*, i fig: *K*.

A, *c*. *C*, *c*. *D*, *f*. *E*, *h*. *G*. *f*. *H*, *d*. *I*, *a*. *K*, *e*. *L*, *h*. är Disa, Freja eller Dejan, den somblige kalla Storjunckaren, affmålandes Jorden, hwilcken igenkiännes serdeles dher aff, at des beläte hafwer ett stort trä uti handen, som synes aff Fig: *C*, *E*, *H*, *I*, *K*, *L*. är och klädd uthi Nät, som wijses uti Fig. *A*, *G*, *L*.

A, *b*. *L*, *k*. är Thors eller Jofurs Tienare, hwilcken dhe uttyda på Morgonstiernan, som stundom är för Solen, och såsom des morgonwachtare, och stundom effter Solen, såsom des sko-swen.

A, *d*. *L*, *i*. är Storjunckaren eller Frejas tienare eller Son, Kung Ore eller Åre.

A, *e*. *D*, *a*. *E*, *f*. *L*, *c*. äro dhe Foglar, såsom Swalan, Swanen, Göken och flera sådanna Solens Foglar, som komma igen med Solen, och henne med sorg föllia aff om Hösten.

C, *a*. *L*, *b*. är Göken eller Höken Solens egentelige Fogel.

A, *f*. *D*, *m*. *p*. *q*. *e*. *K*, *c*. *L*, *d*. äro stiernorna på Himmelen, hwilcka uti Fig. *D*. med *m*, *p*, *q*. utmärkte in uti Jorden, beteckna, at dhe trodt dem med Solen och Månan födde af Jorden, hwarföre *n*. Månan, och *o*. Solen i samma Figur äro in uthi Jorden ställte, see pag. 451, 452 [= s. 464 f.].

F, *l*. *H*, *g*. *I*, *n*. äro Rhendiurs afmålning, den de höllo för det heligaste Offer för Jorden, Solen och Månan, derföre dhe och des bälete sättia up i Himmelen på somblige Trummor.

De Cristnas Lappars Trummor, som än intet hafwa aflagt alldeles sin widskeppelse ok truldom, hafwa infört dhen H. Trefaldighetz bälete, som och sees i Cl. Schefferi Lapptrumma. Men somblige hafwa satt dhem up i Himmelen, såsom uti Fig: *B* är *a* Gud Fader, *b* Jesus Christus Gudz Son, *c*. den Helige Ande, *d*. S. Johannes Baptista. Andra åter fördt allenast Christum med sine Apostlar in på Trummorna, men på jorden, såsom sees uti Fig: *A*, der *g*. är Christus, och *h h*. hans Apostlar. Uthi eller på Jorden hafwa de affmålat sina jordiska Gudar, Konungar eller Domare, och åtskillige Diur, huru de fångas eller skiutas, och deras Gudars Offerdiur.

Uti Fig: *G*, ofwan för *g* under Disa eller Freja står ens hemlig ting, betydandes Jordens fruchtsamheet aff Solen henne gifwen.

Uthi samma Figur under *d*. Thors eller Solens bälete står en Tupp, som genom *l*. uti Fig: *L*. är målader, som betyder Solens waksamheet öfwer Jorden och des igenkomst om winteren, see pag: 351, 352 [= s. 360 ff.]. Är och hennes Offerdiur.

L, *n*. är en Katta som Freja åker med, och är hennes Offer. |658|

A, *i*. *B*, *x*. *L*, *q*. är en Biörn.

B, *k*. är en Häst Solens Offer.

A, *k*. *B*, *l*. *E*, *r*. *G*, *s*. *K*, *z*. en Warg Solens Jägare.

C, *h*. *L*, *m*. en Hara Månans Offer.

C, *p*. *E*, *n*. *F*, *t*. *G*, *t*. *H*, *l*. *I*, *l*. *L*, *s*. en Rhen Frejas serdeles Offer, så och Thors Solens, och Frigga Månans.

C, *f*. *G*, *m*. *L*, *u*. Skeppet Ringhorna som Solen och Månan segla med uti hafwet om Natten, och omsijder upbrännes med Solen och Månan i söder om Winteren.

A, *m*. *E*, *o*. *K*, *x*. *L*, *k*. Oxen som är serdeles Freis Solens Offer, så och Frejas ok Friggas.

C, *i*. *K*, *r*. en Hund som är Solens och jordens Offer.

A, *n*. *B*, *i*. *C*, *l*. *D*, *o*. *E*, *q*. *F*, *r*. *G*, *h*. γ. *I*, *d*. *f*. *K*, *i*. L. *L*, A. H. är Solen hwilken på alla Trummor merendels fins in uthi jorden affmålat, eller inunder Jorden, såsom är i fig: *G*, *h*. γ. *I*, *f*. *L*, A. H. effter de trott Solen längst up i norden under jorden, aff jorden och i mörckret först hafft sin uprinnelse.

C, *m*. *G*, *y*. *L*, B. Heimdalur eller Mercur, den uti fig: *L* hafwer ett Tupphufwud, hwilcken far stupa utföre til Helz, att igenhämpta Solen.

A, *o*. *G*, *k*. *K*, B. *L*, *x*. Orre träsk eller Oridan, der i Solen om winteren med Månan sigh störter, see pag. 56, 64, 70, 234, 235, 252 [= s. 69, 77, 83, 245 f., 263].

C, *n*. *F*, *i*. *K*, *t*. Heiner blinde som skiöt Baldur (Solen) med Mistiltein, see p. 236, 238 [= s. 247, 249].

A, *p*. en Räff.

C, *o*. *K*, *y*. *L*, *u*. Koon Audumbla eller Æfian som affmålar Jorden, som alla föder.

B, *y*. *K*, A. *L*, *o*. Ickoren som altjd wistas wid Gudarnas Träs Ygdrasyls (*Fraxini*) Rötter.

C, A. *1*, *2*, *3*. *E*, *y*. *G*, ε. *I*, *e*. *K*, *o*. *L*, D. Hel (*inferi*) det som hoos somlige delas i 3 delar, som sees i Scheff: Lapp: och här i fig. *C*.

G, *p*. β. *K*, *k*. *L*, *1*. *12*. är Ormen Iormungand (*Zodiacus* s. *Eccliptica*),

som betyder Solens och Åretz omgång, och Solens sneda och krokuga gång up och neder som serdeles i Fig: *K*, ok *L*, genom *1*, *2*, *3*, *4*, *5*, *6*, *7*, *8*, *9*, *10*, *11*, *12* affmålas, hwarest hwar halfwa krok betyder en Månad, och såsom 3 halfwa krokar aff stierten på Ormen, äre under jorden, nemblig *10*, *11*, *12*. genom hwilcka Solen då går, så är och Solen för dem 3 månar under jorden. Uti fig: *K* är öfwerst in uti Jorden wid *i*. en half Sool affrijtat med strijmor, wändandes sig neder åt, hwilcket betyder at Solen wijsar små strijmor öfwer Jorden, utaff sin halfwa sijda om winteren, fast hon är under Jorden, see p. 400, 632 [= s. 412, 648].

C, *q*. *q*. *q*. *F*, B. C. D. *G*, *H*. *H*. *H*. *H*, *s*. *t*. *u*. *K*, *u*. *u*. *u*. *L*, *i*. *i*. *i*. de 3 Norner eller Gudinnor (*Parcæ*) som de mena (såsom Edda Myth: 15 och Voluspa talar p. 400) boo rätt under Norrstiernan, och hafwa sina namn aff de 3 tijder, 1. den som warit hafwer, 2. nu för tijden är, 3. och som blifwa skall, nembl. Urd (*præsens*), Werande (*præteritum*), Skuld (*futurum*) dem de trodt all ting i werlden wetta.

F, *q*. *G*, *α*. En Lapp med sin Trumma i fig: *F*. ståendes, men i fig: *G*. reda liggian-|659|des sedan han på henne spelat, och nu skal utleeta och utspörja all ting, som han wetta och spå will.

B, *f*. en Bock, som betyder Julebocken, och är Solens affbild.

K, *m*. ett Nät, Disas teckn.

G, *x*. Hunden Garmur med 3 hufwuden (*Cerberus*).

B, *m*. en Fisk (Sijk) som Lapparne mycket älska.

L, *c*. Swalan Solens igenkomstz Fogel.

B, *t*. *G*, *q*. *L*, *p*. Swan, Solens bortgångz begråtare, och Sörjesångz siungare.

L, *H*. Grijpen (mörkret) som under jorden förmörkar Solen, och borttager hennes skeen om winteren.

B, *u*. den som skal utgrunda långt borttawarande ting, huru de sig förehålla.

B, *y*. *L*, *y*. Galten som högg ihiel Solen see p. 229, 230 [= s. 240 f.].

L, *r*. en Trana som om wåren kommer igen, och först bebodar Sommarens igenkomst.

B, *γ*. *L*, E. Färjekarlen (*Charon* eller Mercur) som bär en dödas siäl til Helz.

G, *z*. *L*, C. der Charon förer en dödan i sin lilla Båt öfwer Affgrunden til Helz.

C, *g*. Atins skog, der i han hängdes och Freja honom sörgde.

D, *n*. *I*, *f*. *K*, *p*. *L*, G. är Månan, när hon är inunder jorden om winteren, och uplyffter Solen med sina horn, serdeles är det klart i fig: *I* och [*L*, G.] *H*, see pag: 75 [= s. 88].

E, *1*, *2*, *3*, *4*, *5*, *6*, *7*, *8*, *9*, *10*, *11*, *12*. äre de 12 gudar eller domare på Jorden, som och under jorden på somlige Trummor affmålas. Hwilcka uthi fig: *G* med *u u*, stå antecknade, hwarest den tolffte sitter på en stool, och hafwer en klubba i handen. Men i Fig: *L* äre de med *t* antecknade.

E, *s*. är Frejas Glijsband, som hon sände Atin, när hon honom sörgde, giordt aff des tårar Glijs (*succino*).

G, δ. är Frejas eller Jordens hand, der med hon omfattar Solen.

E, *q*. *G*, *y*. *L*. *8*, *9*. en hund, eller som Edda hafwer, en warg, som jagar effter Solen, hwilken de mena upsökia Solen med Freja, at henne igenbekomma, ty synes uti fig: *E*. lijkasåsom hunden hade reda igenbekomit Solen, effter han på den trumman wänder sigh tilbaka up åt Himmelen, see p. 533 til 535 [= s. 543—546].

E, *o*. *F*, *m*. *L*, *u*. är en Oxe i en Båât eller på en ijsflaga, som uti fig: *F*. står allena, men i fig: *E*. och *L*. står en menniskia fram om, och en baak om Oxen, hwilcka affmåla Solen och Månan, men Oxen Jorden, at de äre alle tree aff watnet eller Ijsen först utsprungne, see pag. 451, 452 [= s. 464 f.].

F, C. är een Gåås, som är Winterens och Jordens Offer.

E, *y*. *G*, ε. *K*, *f*. *L*, D. äre 3 Punckter, hwilcka betyda Yme Jotuns skapnat, dhe 2 punckter des ögon Solen och Månan, och den tridie dhes Munn Jorden, see pag. 518, 519 [= s. 528 f.] hwilcka i Fig: *E*. och *G*. äro uthi een Fyrkant slutne in under Jorden, men uthi fig: *K*. äro dhe löse satte upp i Himmelens rum. Och i fig: *L*. äro de runde giorde, och stå på Helgrindens Dörr (*Cancellis Inferorum*). |660|

Större delen aff desse Diur och teckn brukas och till andre uttydningar, när de speela på Trumman, såsom till Exempel. Fast Rhen betyder Lapparnas förnämsta Offerdiur, lijkwäl när de wilia försöka och wetta om det skall wara lyckosampt den dagen at jaga, och hwad diur de skola få, der då ringen stannar på en Rhens affmålningh, när han spelar med Tors Hammar, så få dhe skiuta een WillRhen, stannar han på Wargen, som är Solens Jägare, så få dhe skiuta een Warg. De hafwa och andra widskeppelser med desse affmålningar, de man spar här att indraga, effter de intet höra til detta wärket, kan och läsas härom i Cl. Schefferi Lapponia, Olao Magno, och andre som här om skrifwa.

Och dhetta så korteligen om Lapptrumman.

CAP. XI.

Om Isis Taflas Uttydning.

Wj hafwe orsak at tacka Pignorium, som hafwer dragit utur Mörckret Isis Tafla, och medh största flijt igenom de gamble Lärdas skrifter upsökt, hwad för bäleten på henne affrijtade äre, lemnat och åtskilligas meningar om een deel aff dem, som dhe twijkat om, hwad för Diurs bäleter de wara skulle, och ehuru han klarligen aff allas skrifter hafwer wijst, at de bäleten som hafwa en Mans skapnad, äre mästedels Osirs affbild, och betyda Solen, och de som äre en Qwinnos bild, äre jordens, eller som somlige mena, Månans. Men hwad wijdare de Menniskio bäleten med alla Diur och Foglar skulle betyda, och hwarföre dhe så offta på samma Tafla stå affrijtade, det hafwer han intet kunnat finna, hwarcken hoos de gamble Lärde, ey heller de nyare. Lemnar derföre med största höflighet i sin Mensa Isiaca p. 9. och flerestädes allom, at wijdare utgrunda sådanna fördolda ting. Hafwer iag så hans stora och wälrijtade Tafla, effter den storleek som hon funnin är, låtit uti en mindre skapnadt affgiöra, på dhet man i ett Ögnesicht kan fatta heela dhes sammanhangh. Iag dristade mig icke heller till at öfwer henne giöra någon uthtolkningh, dher icke wår Landzort, Landzseder, Solens och Månans skickelse mot Jorden med des wärckan, wåra Runstafwar, Lapptrummor och alla Sagor och Segner (*traditiones*) gofwo mig der til en stoor uplysning, at såsom Egyptiernas affgudadyrckan om Solen, Månan och Jorden, är utkommen med Jo eller Isia Jonachörs dotter, den Tacitus med många aff Poeterne wjsa här först dyrckatz, som wijst är i Cap: 4, 5 och 6. serdeles pag. 477, 478 [= s. 488 f.]. Så är och heela denne Solens och Månans skickel[se] |661| såsom den sig uti hwar och en måna i hela året tildrager här i Swerige, och nordandelen aff werlden märckeligen affrijtadt och affbildat. Hafwer iag altså uti Taflan som fins p. 345 [= s. 353] utdeelt henne uti 12 månar, begynnandes aff Octobris sluut och Novembris begynnelse, på hwilken tijd wid pass dhe Egyptier hafwa begynnt sitt År, som wijst är paginam 316 [= s. 325] och detta är det endaste af de ting som i taflan finnes, hwilcket til dhem lämpas kan, emedan wåre begynt året aff Julhälgen. Sedan är det märkeligit at mästedels emellan 2 personers ansichten, som wända sig mot hwar andra, så står en person; såsom öfwer Novemb: stå 2 personer *A* och *C*. wändandes sine ansikten mot hwar andra, emellan hwilcka *B* står. Äfwen så öfwer Dec: är *D*, *G*, *H*. Ian: *I*, *K*, *M*. Feb: *N*, *O*, *P*. Mart: *Q*, *Q*. och emellan dem en pelare med Katthufwud och Menniskio krops halfwa deel. Iun: *EE EE* hafwandes en pelare emellan sig med

ett brinnande menniskiohufwud. Iul: *II*, *KK*, *LL*. Aug: *MM*, *NN*, *OO*. Sept: *PP*, *RR*, *XX*. Octob: *YY*, *ZZ*. Aprilis och Majus hafwa och hwar sina 3 personer, *S*, *X*, *Y*. och *CC*, *DD* ok ett bälete utan bookstaff, aff förgiätenheet skett, hwilcka wända sig moth hwar andra, och see uppå ett sittiande bälete *Z*. Äre så 3 bäleten i hwar måna räknandes, hwilcka intet olijkt synas betyda uti hwar måna, Solen, Månan ok Jorden: sedan at Taflan är skifftader i 3 delar, wara 3 årsens tijder, winteren, Sommaren och Hösten, see p. 164, 411 [= s. 177, 423] och såsom hwar deel hafwer 12 bäleten, 3 i hwar måna, at 10 dagar räknas på hwart bälete, så hafwer man först 30 dagar på hwar månad, effter wåre Fäders gamla räkning, see pag. 614 [= s. 629] och altsåledes 120 dagar på hwar års deel, som tilsammans göra 360. och det ena inslutna bälete som är Isia eller Disa, betyder de 5 dagar, dem hon insatte til Skottårsdagar, och således fylles hela åretz dagar 365 och een fierdedeel.

A. bäletet tilstår Pign: p. 17 wara Osir, och honom hafwa et korss i handen, hwilcket hänger fast wid en ring. Hwilken tilstår at Korsetz teckn hafwer warit hoos Hedningarna och Egyptierna i bruk för Christi tjd, som ok ses aff Patini ord öfwer Sveton: vit: Domit: der han uttydandes Svetonii ord, at Domitianus hade en gång iklädt sig Isis Prästekläder, aff ett Domitiani mynt, som Cl. Obrecht för honom beskrifwit, och låtit affrijta, der Keysaren sitter på en ijsflaga eller skepp, hafwandes månan baak om ryggen, och ett stort kors i handen. Han indrager och aff Suida öfwer ordet ταυρος. 'När Theodosius den store Keysaren regerade, ok de Hedniske affguda-Temple skulle kullkastas, så funnos uti Serapidis (Osiridis) Tempel Hieroglyphiske bokstäfwer eller afmålningar som hade korsstecken, hwilka när de Greker sågo som höllo sig til Christum, sade de at de som förstodo sig på sådana Hieroglyphiska tecken, uttolcka Korset betyda ett Tillkommande Nytt Lijff.'

Sådana Kors som Osir hafwer med en ring uti, äre aldeles lijka dem som på Laptrumman stå, och serdeles p. 277 [= s. 288] fig: *G*. öfwer Isias eller Disas hufwud *f*. men korset utan ringh, |662| som både Lapparna och wåre Fäder Hedningarna hafwa kallat Thors Hammar, finnes altijd uti Thors hand rijtat, som sees aff alla Laptrummorna. Effter hwilckens Kors, så och dhes Rings affbildh Lapparna hafwa giort sig ett Korss aff Been, och Ringen aff Koppar, Jern, Messing eller Silfwer, med hwilcka de spela, när dhe willia wetta om dhe siukas tilstånd, om de skola komma til hälsan, eller de skola döö, och om de skola fara till Himla eller til Helz, och när de wilia weta om allehanda andra händelser på widt belägne orter, om hwilcket förr talt är, och läsas kan uti Ol: Magn: och widlyffteligen i Schefferi Lappon: c. 11. hwarest p. 125, 127. des affrijtningar i större skapnadt finnes, och des be-

skriffning p. 130 in til 149. des utan talar cl. Scheff: c. 10. p. 112. således om deras offer: 'Så offta de offra, så komma de fram til Affgudarna medh stoor wördning, och bestryka affgudabäleten med blod up i hufwud och på ryggen, men i bröste måla de streck med samma Blod uti ett Korss lijknelse.' På större delen af wåre Runstenar finnes och Kors, hwilcket sees aff Isis steen p. 542 [= s. 553] fig: *C.* och i Worm: mon: Dan: p. 516, 235, 188, 131 så ok af cl. Hadorfii Runemonumenter, som innan kort läre utkomma i liuset. såsom och uti Garmurs eller Kerverhundens (*Cerberi*) mun, hwilka finnas p. 303 [= s. 310] så och p. 301 [= s. 308] der bägge Lijkstenarnas ändar äre aff steen huggne til Kors, och på det ena korset den trehöfdade Hunden Garmur, och på det andra korset een Drake med en Orm, och der öfwer Minnurs namn, som de trodde effter Döden skola döma de Dödas Siälar, antingen dhe böra komma till Glysiswald, eller til Hels. Desse 2 stenar p. 301 [= s. 308] och *A.* pag. 303 [= s. 310] äre genom Secret: Hadorphii stora flijt upfundne för många åhr sedan, och äre ibland de förnämste och märkeligaste Steenar, som han funnit hafwer, hwilcka elliest äre öfwer 1000 och några, hwars rum och ställen uti heela rijket läre antecknas uti hans utkommande wärck. Sådana Kors äre och fundne uti de dödas brändas Krukor (*urnis*) wid pass 3 a 4 twerr finger långa, aff Jern, Koppar och Silfwer giorde, hwilket sees här p. 541 [= s. 552] fig: *D.* och är dhe Parthers Konungs Wologæsii Kunglige Mässas kors, som är aff ett mynt affrijtadt aff Patino uti Suetonio pag. 212 alldeles lijkt wåras Kors som finnes på Runstenarna och i de Dödas krukor.

Wijdare är märckiandes at bäleterna uti de 4 Winterens månar Novembri, Decembri, Ianuario och Februario hafwa alla swarta Mössor och Hufwudbonader på sigh, undantagandes 2 bäleten *M.* och *N.* uti Ianuario hafwa heel hwijta, som uti större skapnat pag. 351 [= s. 358] fins aff hwilcka dhe swarta betyda Winternättrens Mörcker, men de 2 bäleten aff hwilcka *M.* är Isias som är Jorden, att hon nu heel hwijt och bleeck är aff Snön, och *N.* Osirs eller Solen, at hon nu är igenkommen med sitt lius effter nya Åhretz ingång. De andra 4 Månars Martii, Aprilis, Maij och Iunii bäleten, äre alle antingen barhuf-|663|wade eller med brokotta Hufwudbonader rijtade, serdeles Isis under bokstafwen *S*, *CC.* det Bäletet som står emellan Bäleterne *DD.* och *EE.* så och bäleterna *EE. EE.* Hwilcka alla äre Isias Bilder, betydandes Jordens Blommerande Klädning uti de 4 Månader hoos oss, och Osirs bara Hufwuden Solens stadiga Lius Natt och Dag, hoos oss, see mera om detta p. 70, 73, 74, 312 [= s. 83, 86 f., 320]. Isis brokuga Hufwud fins i större skapnad pag: 351 [= s. 358] fig. *B.* De ytterste 4 månaders Bäleten som äre Iulius, Augustus, September, October hafwa åter alla swarta Hufwudbonader, be-

tydandes det Solen åter går bort, och wåra Nätter blifwa med Hösten mörcka, och dhe 2 ytterste bäleten i Octobri som hafwa hwijta hufwudbonader, att Snön då begynner falla. Men Isias Bälete *Z.* som sitter i sin thron eller Brudsängh, hafwer Fogelen Fanin til sin Mössa, och hennes Underhufwa är swart, så at hennes Hufwudbonad synes som halff swart och halff hwijt, det betyder dhen befallning hon fick aff Konungen Siuxtin eller Satur, att hon hwarcken Natt eller Dag, i Ny eller Nedan, i Åretz begynnelse eller slut komma skulle till honom, see p. 205, 206, 215, 216 [= s. 219 f., 227 f.]. Ty kom hon på de Skotårs dagar hon inskiöt till at upfylla Året, då Solen hwarcken war heel upgången på Himmelen, eller heel under Jorden, utan syntes med sin halfwa Kropp uppå Bergen; at den swarta och hwijta Färgen affmåla Liuset och Mörckret, wijsar Pignorius pag. 19 see och här p. 319, 320, 321 [= s. 328 ff.].

B. Bäletet, som på ett Altare offrar een Bock, som och Pign: p. 18 tilstår aff Æliano. Det betyder at November war Blotemånan eller Slachtemånan hoos oss, då många Offer skedde at fägna Winteren, och tillagades Juleoffren, see pag. 232, 233 [= s. 243 f.] aff hwilka serdeles Julebocken war dhen förnämbsta som affbildade Sohlen. November wara rätta Blotemånan, sees pag. 171 [= s. 184] num: *2*, *3*, *4*, *5*, *13*. ehuru och October det nampnet n: *4*, *6*, *10* hafwer, men aff det, at uthi deras Calendario, November stijgit mot Månaderäkningarna i så långan tijd på een Månad tillbaka, som förr förklarat är.

D. Är Osir i Decembri som serdeles från des andra affbilder i hela denne Tafla afmålas, nemligen at han synes springa och hafwa een Skiächta eller Pijl i Handen, betydandes at Phaeton med Solens Wagn då begynte skeena och springa, och Kutsken bleeff der effter skutin aff Wagnen, då Solen föll dher effter uthi Oeridan, som affmålar Solens bortgång för oss up i Kimi under Jorden, see pag: 65. 76 [= s. 78, 88]. Det Osir i handen håller Fogelen Fanin, såsom bortflygandes medh sine uthsträckte Wingar, betyder dhet samma, see p. 149, 421 til 427 [= s. 162, 433—438]. Denna Fogel kallar Pignorius p. 20 *Phœnicopterum*, men Goropius *Stymphalidem*, och beder andra döma hwem aff dem rättare råkat uppå. Hade Pign: wettat alla wåras Sagor och Gåtor, som här äre förmählte om Fogelen Fanin, som är Solen, så hade han intet kunnat twijka om att icke dhen är *Phœnicopte-*|664|*rus*, som är ett uthsprungit ord aff *Phœnice.* Hwilcken och beskrifwes aff dhes Högröda Färg som Solen hafwer.

E. Är een Hund eller een Menniskia med Hundhufwudh, som hafwer Disas Näät på sig, hwilcken pag: 304 [= s. 312] lit: *B.* och p. 299 [= s. 308]

finnes i större skapnad affmåladt, hafwandes en hwijt Måna på Hufwud, och ofwan Månan en hwijt Sool; Dhenne meenar Pignorius p. 21 skall wara een Markatta (*Cercopithecus*) men wij hafwe aff Plutarcho (see pag: 535 [= s. 545]) och andre wijst att Isis med Cynocephalo (det är Disa med Mercur och sitt Näät, att uträkna Året, när Solen åter skall igenkomma) sökia reda effter Solen genom Månans hielp och uträknande, som nu på stunden skall gå under Jorden. Men att Månan och Solen intet än undergångne äro, wijsar bägges deras affbildz hwijta färgh, på dheras Cynocephali eller Hundens Hufwud.

G. är Isis uti Decembri, som faller på den 10 Decemb. hafwandes en brokot blommerat Kiortel, och der utan på en Wargskins hwd, hwilcket fins bättre rijtat i Pignorio, hwars Frambeens skin äro bundna om Halsen, men Baakbenen med rumpan släpa utföre. Denne brokuta Kiortelen betyder Isis eller Jordens blomstrande kläder, see p: 536 till 540 [= s. 546—551], hwilcka nu med wargskinnet, dhet är den tiocka Skinnpels beståendes aff Sniön, som förwarar nu alla örter och den utsådde Wintersäden, at den intet förderfwas aff Winteren, öfwerdragne äro. Dhet är nästan ingen som icke weet, att när de stora Uhrwädren uti Februario skee, så plägar man i gemeent ordspråk säya, Giöja skakar sin Skinnpels, så Håren och Dunen rykia ut.

H. är Osirs Bälete ytterst i Decembri, hwilcken aff Pignorio p. 24 utur Plutarcho hafwer ett hembligit Tingh måladt heel swart på ändan, det i Pignorii Tafla bättre är utmålat, hwilcket betyder at Solen som giör Jorden fruchtsam om Sommaren, är nu dödadt och ligger i Jorden under Mörckret om Winteren.

I. är Isis som faller på den 1. Ianuarii, hwilcken hafwer en förgifftig Orm *Aspis* benembd, uppå Hufwud, och der ofwan uppå en halff Måna, och ett torrt Gräs i handen, lijka som uttröskade Kornax. Detta torra Gräset betyder att hon hafwer ryckt håren uthur sitt Hufwud, det är, alla Örter, som äre Jordenes Hår förwissnade och afhuggna, see pag: 523 till 535 [= s. 533—545]. Ormen Aspis den Pignorius p. 26 aff de gamlas skriffter tilstår wara så förgifftig, at den som af honom ett sting får, han dödas strax. Betyder så Ormen här, att Jorden nu med Solen och Månan aff Winteren så stungne äre at dhe synas såsom heel döda.

K. är Osir med en stoor hög wintermössa full med ögon eller stiernor satt, som klarare finnes affmåladt i Pignorio, hafwandes een staaff i handen, på hwilckens öfwre ända ett Wijpehufwud sitter. Osirs Mössa med de många Stiernor, wijsar at Himmelen med dess stiernor här i Nordan gifwer något lius mot den klara och hwijta Snön uthi Solens borttawarande. Och Wiipehufwudet,

det somlige meent wara ett Storckehufwud, men |665| Pignorius p. 28 wijsar aff andras meningar wara Wijpehufwud, och dhet rätteligen, ty hon har een tuffs baak i Nacken, och ingen är aff Gemene Man som icke weet, (det och dhe Greker tillstå) Wijpans Sorg öfwer sin Faders Död, hwilcket här är Jorden öfwer Solens bortgång.

L. är Grijpen, hwilcken här pag: 304 [= s. 312] under *A.* finnes uti större skapnadt, dhen och Pignorius tilstår aff de gamblas skriffter p. 29. wara de Norskas Fogel, hafwandes heel swart Hufwud, men Kroppen hwijt, och ofwan på Hufwud en swart Måna, och emellan Månans Horn en swart Sool medh een 5hörnig Stierna in uti, hwilcken betyder att Jordenes deel här i Norden och hoos de Norske med Mörcker täckt, och Mörckret medh Winteren borttagit både Solens och Månans Lius, see pag: 50. 73. 74 [= s. 63, 86 f.] och är artigt, att dhen nedre delen på Kroppen aff Grijpen är hwijt, betydandes at Sweriges Södre deel med alle de andre deelar i werlden, som Söder åt äro, hafwa alla Solen behållen, och få dageligen see henne gå upp, ty hwar och en weet, att alla Jordenes Beskrifware, de affmåla heela werlden med Himmelen och Jorden, at den Norre delen står upp åt såsom ett Hufwudh, och dhen södre delen neder åt, såsom Föttren på een Krop. Här är och artigt att märckia, at emellan Hundhufwudet *E*, som skall igensökia Solen, och Grijpen *L.* som hafwer borttagit Sohlen, hwilka wända sig mot hwar andra, *E* framåth, såsom det som skall skee, och *L* Grijpen sitt Ansichte tillbaka, såsom det reda är skett, så finnas 4 Bäleten, 2 i Decembri, och 2 i Ianuario. Hwilcka hwardera såsom wijst är, betyda 10 dagar, och således göres just 40 Dagar, på hwilcka Solen för oss i Kimi är borta, och såsom det första Bäletet *G.* begynner på tijonde Dagen i Decembri, och sluter med det andra Bäletet *H.* de andra 10 dagar i samma måna, som göra 20 dagar. Altså begynner bäletet *I.* uti januario första dagen i nyåret, effter Solens rätta års dag (*annus Astron.*) och *K* de andra 10 dagar, så att 20 dagar blifwa förflutne in til Bäletet *M.* som kommer effter Grijpen, då Solen på 20 dagen synes för dem neder på slätten, och deras Julhälg ingick Solen til ära. Är och märckiandes den 5kantige Stiernan uti Grijpens Hufwud, som betyder dhe 5 gånger 72 dagar som nu förflutne äre, och giöra Åretz omwändning effter 360 dagar, see p. 311, 312 [= s. 319 f.]. Det är rätt märckeligit, att uti de ytterste 10 dagar aff Decembri, der Osiris står med sitt hembliga swarta ting (*priapo nigro*) så gå liusa strijmor lijkwähl upp mot Himmelen aff honom, betydandes att fast Solen är under Jorden i Mörckret den tijden diupast, så låter han lijkwäl see Middagztijden för dem up i Kimi ett skeen, såsom wijst är p. 617, 632, 400 [= s. 633, 648, 412] och hon är derföre halff affmålat med strijmor på Runstafwen Col: *XIX.*

XX. och Laptrumman *H*. lit. *o*. pag. 278 [= s. 288] och *K*. lit. *i*. pag. 544 [= s. 557].

M. är Isis wändandes sig tilbaka, hafwandes 2 swarta Oxehorn på Hufwudet; och en swart Sool der uthi, med en ottkantigh Stierna eller lijkare ett hiul, in uthi dhen swarta Solen, hafwandes i handen en hemlig ting med 2 hängiande 3kanter och 2 fiä-|666|drar. De swarta Hornen med dhen swarta Solen betyda det samma som Grijpen på hufwud hafwer, nemligen at Solen med Månan warit under Jorden, och är nu genom Månans hielp uplyffter utur Oridan, see p. 75. 234 [= s. 88, 245] äfwen som den finnes på Laptrumman. Solens bild som här är med 8 strijmor inuti är alldeles lijk wåra Laptrummors målningar och Runstafwar, såsom och Worm: Fast: Dan: p. 125, 127. så at intet ägg är ljkare hwart annat, är och dhet märckeligit, att Solen är här alldeles heel swart giord med ett hwitt Hiul, aff 8 äckror in uti, såsom den finnes på wåre Runstafwar öfwer Juledagen, betydandes Solens igenkomst och omhwälfning med Året, och nya åretz ingång. Det Isis hafwer uti handen wijsar at hon nu skräppar aff, sig igenbekommit Solen och hennes krafft, see pag. [295 = s. 304].

N. detta bäletet är Osiris i Febr: som witnar med sin affmålning det samma, hwilcken hafwer uti sin Mössa en klar och wijt Sool, men ofwan mössan en swart. Den swarta betyder at Solen härtils i 40 dagar mist sin krafft och skeen, men nu är åter kommen in til hufwudet klar och reen at begynna sin wärkan. Hafwer och dherföre med Isis *M*. en hwijt hufwudbona, hwilcket dessutan betyder Jordenes klara liuus aff Sniöns wederskeen mot Solen den tijden, så at man offta då plägar blifwa snöblind.

O. är Osiris som och effter Pignorii mening p. 31. wijsar fram ett hemligit ting med lius ferg giort, hwilket ochså instämmer alt med det nästförende sagt är, at Solen är nu igen kommen.

P. är åter Isis som hafwer i sin swarta mössa en hwijt Sool med en lång strijma up åt Himmelen, betydandes det samma at Solen nu är henne til tröst igenkommen, och skall stijga mehr och mehr up åt Himmelen.

De Kuppar och Pottor som Osir och Isis hafwa uti desse 4 månar i sina händer, betyda de sorgetårar, wåta och torra som Winteren gifwer öfwer Solens bortgång. Ty uti dhe nästföliande 4 samma månar finnes intet Osir eller Isis hafwa några Kuppar i handen.

Nu wilie wij komma till Sommaren eller Wåren, hwilcka hoos wåra tages för en tridie deel aff året, och nämpnes med bägge nampnen, see pag. 411 [= s. 423].

Q Q. äre twenne Isis bäleten uti Martio, wändandes sig mot hwar andra,

och hafwa emellan sig ett halfft bälete, ståendes på en stolpe med Katte ansichte, det och Pignor. p: 61. 66. tilstår. Bägge Isis bäleten hafwa här långa nedhängiande stinna Pappar med stora långa dissar, såsom på en wäl molkande Koo, och ofwan på hufwud Blomster och Ax, såsom dhe dher woro aff Nattens Köld skadde, emedan dhe hängia såsom half affbrutne. Desse Isis bäleten som elliest finnes uti heela Taflan med runda Bröst och små spenar, som och pag. 281 [= s. 289] men här hafwa de stinna Bröst såsom miölcken skulle nu utrinna, betyda floderna om Wåren hoos oss, som nu swälla och gifwa heela Jorden sin föda. Kattehufwud betyder at jorden nu snart will kättias och besåås med Wårsäden, see pag. 240 [= s. 251] dherföre och twenne Kornax stå bundne widh hennes Stolpa in under |667| Blomstren som stå på hennes hufwud affrusne, äre så nätt och wäl rijtade effter wårens blommors art i Martio och Aprili, när de först upkomma, då de om natten när starck frost faller, hängia neder lijka som Stielken wore affbruten, och åter när Solens wärma kommer, resa de sig up och glädias; och åter der Frost om natten kommer, slakna stielkarna, och blommorna hängia.

R. Är Oxen Afian (*Apis*) ståendes på en ijsflaka emellan 2 personer alldeles lijka såsom dhen finnes i Scheff: Laptrumma här p. 277 [= s. 287], *E* under bokstafwen *o.* och i Murichs Lapptr. *L.* [= s. 289] under *u.* Oxen som nu här synes halff swart oc half hwijt, betyder at Solen hon nu uplyser Jorden om dagen, och om natten är hon åter mörck. Ofwan förr Oxen är Fogelen Fanin, hwars Wingar äre i 3 delar delade, såsom han allestädes i samma Tafla finnes; såsom Grijpens *L.* wingar äre och i 3 delar delade. Och är til at märckia Fogelens Fanins wingar i desse 4 samma Månar, så öfwer Oxen *R.* som öfwer Oxen *H H.* i Iunio så och de Foglar som stå i Aprili och Majo öfwer Osiris bälete med Fanins wingar och så i 3 delar delte, alle äre liuse, betydandes at Solen nu sin fulla krafft hafwer öfwer jorden, och de liusa Sommarnättren för oss sig inställa; på hwilka, ehuru Solen en tijd om Sommaren för dem i Nordan går om natten under jorden, så är doch hela natten lius som en dag. Men samma Fogel Fanin uti Novemb. der han flyger bort utur Osirs hand *D.* så är hans öfre eller tridie deel aff Wingarna kåhl swart, äfwen som Grijpens *L.* öfre deel af wingen kåhl swart är, betydandes at Winteren som är tridie delen aff Året, han är heel mörck, och serdeles då Solen på dhe 40 dagar eller mehra är borta under jorden. Derföre och Fogelen Fanin in under bälete *Z*, som klarare synes i Pignorio hafwer den öfre delen på wingarna swart, på det man må förstå att Isia eller Disa som tillade de 5 dagarna til Åretz fyllnad skeer då när Solen om winteren under jorden wänder sig tilbaka. I Augusto öfwer Osiris bälete *NN.* är Fogelen heel hwijt, ty in til den tijden är hoos

Cimmerne ännu heel liusa nätter, men i Septemb. öfwer bälete *RR*. är Fanin *QQ* målat med swart kropp, betydandes at han nu effter dhen tijden går under jorden och nättren blifwa mörcka, doch wingarna hwijta, emedan morgonrönan Solenes Wingar Middagztijden dem i mörkaste tijden lyser. Öfwer Oxen *R*. hängia och 3 hemlige ting, som Fogelen Fanin håller, betydandes fruchtsamheten som Solen gifwer Jorden i desse 3 Sommarmånar in til Skiördetijden.

Bäletet *S* som framföre står och gifwer Oxen dricka aff twenne Kuppar, betyder det samma som de långa Isis Pappar, at Jorden får nu fyllest dricka aff Floderna. Iag måste här förtälia huru ännu många af gemene man behålla desse gamla gåtor om Solen, Månan och Jorden. Det hände sig i detta år näst för Julhälgen i Decembri at sedan mycket Snö fallit hade, kom ett hastigt Sunnanwäder och försmällte all Snön, så att det bleff en stoor flod, hwilcket mycket sällan här i Swerige skeer den tijden, så at mina bruk stannade aff baakwatn. När floden något så när öfwergången war, befalte iag een min Jachtbyggare Pehr Håkansson wid nampn, at han wille gå til Bruket och tillsee om watnet så utsunckit hade, at de smida kunde. Han kom tilbaka och sade, Jo, StorOxen hafwer nog druckit reda, han lärer intet få mehra dricka för Wåren. Iag förundrade mig öfwer hans taal at han, en gemen man wiste StorOxen wara Jorden, det så månge Lärde Män nu i 1000 och flere åhr sökt hafwa |668| at en wissheet bekomma om, öfwer dhe gamblas skriffter och målningar. Elliest stå Isis bälete[n] *Q Q* bägge barhufwade och håren begynna hängia, betydandes at Örter och Gräs framkomma.

T. Är Isis bälete i Aprili medh liusa wingar som Fogelens Fanins, och en brokot Hufwa, som betyder Jorden nu hoos oss begynna blomstras med allehanda färgor, der och hennes hår hänger långt neder på ryggen, fram för beleternas *Q Q*. hår, emedan örterna i Apr. och Majo starckast hos oss wäxa, hafwandes Skäran eller Lijan i handen, med hwilken hon snart will raka sig. Ofwan på Hufwud hafwer hon emellan Månans Horn, som här swarta äro, en klar Sool, uti hwilcken Priapus står affrijtat, betydandes dhe swarta Hornen, at Månan den tijden för oss minsta liuset gifwer. Ty alla Fyllen skee effter dhen tijden, när Månan är i söder för dem i Cimi under Jorden. Men twert om den klara Solen bemärker at hon hela Dagen och Natten är uppe, och wijsar sin krafft i Jorden. See dhes större skapnat p. 281 [= s. 289].

X. Är Osiris Solens bälete, hafwandes ett Storcke eller Tranehufwud til mössa på sig, betydandes at Solen nu med dhesse Sommarfoglar är kommen i Norden tilbaka. Ty liggia och 2 Krokodyler under Osirs Stool, såsom nu uthur watnet upkomne, betydandes det samma, see pag: 353 [= s. 363] at

Solen uthur Oridans Watn upkommen är. Denne April månans tijd betyder och Klossan som sitter under stolen, och en Löffruska som står i en Kruka. Är och allom bekandt att i Aprili så läggia Grodorna sina ägg eller rum i watnet, och afla Glossungar, som nu i dag der iag detta skrifwer som är den 24 April A. 1689 synes på watnet. Fogelen som utsträcker sina wingar emellan *X* och *Y* är en Swala, som klart synes aff des skapnad, serdeles i Pignorio, hwilken ytterst i April eller först i Majo hoos oss kommer igen, see p. 628, 652 [= s. 644, 670] och är detta skett den 20 April i detta år, doch altijd senare för dhem upp i Kimi. Nu liggia och alla Ängiar fulla med Tranor och Willgäs komne från Egypten i desse dagar, som war den 21 April; hwilcka innan 2 eller 3 dagar flyga längre bort up i nordan. Swara så dhesse Osirs affmålningar som stå moth 20 April just mot wår tijd.

Y. menar Pignorius wara Åre (*Orus* Osirs och Isias Son) men de 3 runda ögon uti hans hufwudbonad hafwer Pignorius ey märckt, hwilcka äre Solen, Månan och Jorden, hwars skickelse mot hwar andra, giöra hela Året.

Z. Är Isis bälete med een Kalkontupp på hufwud, alldeles så sigh ställandes såsom när han tråder, betydandes at dhenne tijden blifwer icke allenast Jorden hafwande aff Solen oc all Sommarsäd utsåås, utan och alla Foglar och Fiskar hafwa sina leekar, och större delen aff diuren wid denne tijden blifwa fruchtsamma. In uti Solen som står på hennes hufwud emellan Månans horn, fins en Toordyfwel, det och Pignorius p. 43 tilstår, hwars betydning läses p. 270. 343 [= s. 281, 351]. Under henne står en Katta, och twenne Katthufwuden på 2 stolpar, hwars betydning är förklarat p. 237, 240 [= s. 248, 251]. Öfwer hennes Hufwud up i Brudstolens lister stå 2 Fanins Foglar, och en inunder, alla med liusa Wingar, men serdeles är des öfwersta tridie deel heel hwijt, så och Kroppen, betydandes Solens stadiga uppewarande i Cimi heela 40 och flere Dygn. Under henne ligger en Swinck (*Svinx*) ihopsatt aff en Grjps Kropp och Hökehufwud; hwilcket Hufwud tillijka med en lius Måna, och der uti een lius stierna, är och lius eller hwitt giordt. Alt betydandes att |669| nu i Aprili begynner Jorden bekomma sina liusa Nätter aff Solen. Der brede wijd står och Canopus med ett menniskioansichte och en brokot hufwa, som är Isis eller Jordens affbild och des brokuga klädnat. Pelarna eller stolparna äre skifftade i hwar sina 25 delar upföre och neder åt, betydandes de 25 weckor, på hwilcka Solen stiger up åt Himmelen mot Sommaren; Åter i 25 wickor neder mot winteren. Strax emellan *Z* och bäletet *CC* står en lång Orm på en staka, hafwandes 6 bockter eller krokar, alldeles såsom han på Laptrumman finnes, hwilka 6 bockter i 2 delar delte, göra 12 månar, som wijst är pag. 658 [= s. 677], wijsandes Solens gång genom 12 månars omskifftning.

Uppå sitt hufwud hafwer han Osirs hwijta Wintermössa full med stiernor satt, betydandes åretz begynnelse om winteren, när Solen är borta, och Himmelen dem i Kimi allenast lyser aff stiernor.

CC. Är åter Isis med brokot Hufwa och långt Hår, som är det första bälete Majo, och på hennes hufwud en Sool med en Blomma eller Roos aff 8 blan, betydandes Blomstrens skönhet, och Rosernas blommande i Majo. Öfwer hennes hufwud är en trådande Kalkon, hwars betydelse är förklarat, hwilcken hafwer ringen med Korset i sina kloor, om hwilka talt är näst tilförende.

DD. Är Osiris hwilken hafwer på sit hufwud såsom 3 bundna Sädeskärfwor, med 3 Solar nederst i Kärfwen, och 3 ofwan, och mitt på dem Fogelen Fanin uti Priapi lijknelse, alla heel hwijta. Betydandes at nu i Majo ingå dhe klara och liusa nättren, som wara sedan uti 3 månar. Ty wijses twert om uti April öfwer Osirs bälete *X.* en Sool heel swart, och en Sool högre upp som mitt uti blifwer halff hwijt, betydandes at Solen hafwer warit heelt uti mörckret om Winteren, och nu om wåren begynner wara halfft dygn uppe, och halft nedre. Äfwen så Fogelen Fanin under Priapi Kropp, som här är heel hwijt, Solens stadiga uppewarande om Sommaren; men wijses twert om uti Septembri wid *QQ* medh heel swart Krop, att då åter måste Solen gå under Jorden i Mörckret. Under Osiris bälete står ett Leyon, betecknandes at Solens starka hetta nu tiltager, lärer och innan en måna stijga i Leyonetz teckn; dherföre och Falcken Solenes Fogel öfwer dhes Hufwud står, affmålandes Solens högsta flygande och gång moth Himmelen, see pag: 351 [= s. 361].

EE. äre Isis 2 bäleten uti Iunio, hafwandes ett Leyonansichte emellan sig med brinnande Lågar utur munnen, så och höga Gräs på hufwuden sina, och baakföre hängiande Sädesax, betydandes at Örterna och Säden äre nu gångne i Ax och Frö. Ofwanföre står åter Oxen Æfian (*Apis*) heel liushwijt, betydandes Jordens fulla liusa Nätter och Dagar uti Iunii månad, och är heel artigt, at såsom uti Schefferi Laptrumma här p. 277 [= s. 287] fig: *E.* och des medle deel stå twenne Falkar, en i höger och en i wenster med 2 Oxar, aff hwilka den ena synes wara en ren Oxe, och bägge emellan 2 menniskiobilder. Altså stå och här i Isis Taflas andra deel twenne Oxar emellan 2 Menniskiobäleten. Wijdare framföre Oxen *HH.* står ett bälete med en kopp, at gifwa Oxen dricka, betydandes att i Iunio faller intet så mycken Wätska til Jordens Törst, som uti Martio, der Bäleten hade 2 Kuppar i handen.

II. Är Isis bälete uti Iulio så och *LL.* hwilcken hafwer der sitt hela Nät på sig, och 5 Kuppar på en Tallrick, ståendes emellan bägge händren, och ofwan på Hufwud en Falck, hwars hufwud ofwan uppå begynner swartna. De många Kup-|670|par som Isis nu framwijser, betyder at Jorden i Iulio

högst brännes aff Solen, och då högst törstar effter dricka. Att Gökehufwud här begynner swartna, som uti Majo war heel hwijt, betyder Solens tilbakagång, at hon nu småningom om Natten täckes med Mörcker. Desse 5 Kuppar kunna de Egyptier och till sin Landzort lämpa. Ty såsom i Iulio Solen bränner dher och så dhen tijden starckast, så längtar Jorden effter watn, och då flödar Nilus högst, hwilcken begynner när Solen stijger i Kräfftan, och upstiger i 100 dygn, och afftager i 100 Dygn efter Herodoti sägn l. 2. c. 19. p. 97. Men effter Cl. Sansons berättelse aff förfarne Personer, at hon upstiger till 40 dygn, och afftager i 40 Dygn.

KK. Tilstår och Pignorius wara Åre (*Orus*) Isis Son, som hafwer på sig sin moders Isias nät, äfwen som den fins på Lapptrumman *L.* hafwandes Solens eller Osirs staaff i handen med Wijpehufwud ofwan uppå, genom hwilcken Osir igenkännes, som sees under bokstäfren *A*, *K*, *N*, *DD*, *MM.* etc. och betyder här Åretz bälete både Solen så och Åre som är Solens Son, dhen han aflar med Isin jorden, ty Solen giör intet Året allena, utan i anseende til des gång mot Jorden. Och är det märckeligt, at uti hela dhenne Tafla så finnes intet mehr än 3 bäleten, som äre inslutne med pelare och lister der öfwer alt utzjrade med pråål, doch äro aff desse alla 3 den största och skönesta mitt uti Taflan, dher Isia hon sitter, gifwandes henne största och förnämsta rummet, effter hon skulle wara Jorden, Solens och Månans Moder, och målade henne sittiandes, såsom jorden hon intet synes röras. Men Ore eller Solen i Iulio uthi understa rummet, och Månan i Octobri wid *YY* under en menniskios bälete, dok med Hundhufwud (effter hon då begynner jaga med Jorden effter Solen) och så uti lijka prydnat med Pelare omstängd som Solen Osiris under sin Sons Åres bälete, och dhem bägge ståendes på sina Fötter, såsom de der måste gå och wandra, och upwachta sin Moder Jorden. Stämmer ok detta in med Lapptrummorna som hafwa altijdh Solens och Månans förnämsta affbilder i nedersta rummet under Jorden.

MM. är Osiris med en heel hwijt Sool öfwer hufwud i Augusto.

NN. är Isis medh sin blommerade Kiortel heel beklädd, och under henne stå Ax och Blommor, bemärckiandes Jorden nu full wara aff Säd och Blomster, hafwandes dherföre på sin staaff ett Blomster, som dhe Lärde kalla *Lotum Ægyptiacum*, på Swenska Klockor eller Klofuergräs.

OO. Är Osir som wijsar Isidi Fogelen Fanin, hwilcken står affmålat, såsom den wille uplyffta sina Wingar at flyga. Bemärckiandes at Solen effter Augusti Månad will nu synas mista sin krafft, och flyga bort under Jorden.

PP. Är Isis bälete på första dagen i Septembri, med ett Katthufwud på sin swarta Hufwudbonad, fullsatt medh Sädesax och Blommor, hafwandes dragit

ett Wargskin utan på sin Kiortel, hafwandes en krokug Knijff eller Skära i den ena handen, och i den andra en Kappa, betydandes at då är Andetijden förbij, all Säd och Örter affskurne, den kättiuga Jorden Kattan hafwer nu all sin Frucht aflat, dhen mörcka Hösten begynner komma, Kölden twingar en kläda sig wäl och warm, och Regnet begynner nu sig öka. Detta gifwer och

RR. Osirs bälete wiid handen, som hafwer en stoor Lija i dhen ena handen, och under des stool Ax, och Blomster rijtade, hwars Hufwud är ett heel swart Hökehufwud, som förr i Majo war hwijt. Uppå Hufwud en Wintermössa full med stiernor, som nu begynna lysa om Nättren, hwilcka förr, medan Solen om Sommaren giort heela Natten lius, intet kunnat synas een gång till. |671|

SS. Är åther Isis med en mångdubbel omswept Kiortel, och en trådande Kalckon på hufwud. etc. Betydandes att hon nu andra gången om Hösten blifwer besådd och Fruchtsam giord med Wintersäden, dhen hon med mångdubbel swepat Kläden, dhet är dhe många der på fölliande Sniödrifwor, wel teckia moste för Winterns skull.

TT. Är åter Åre med sin Fader Osir som wijser Priapum åth *YY Cynocephalum* eller Månan, att Solen nu snart lärer gå under Jorden, den Månen moste uplyffta, och Åhret på nytt räknas, hwarföre och

VV. Mercur. der hoos ståår afrijtat med Hundhufwud och Åsneöron, hwilcka särdeles gifwa tillkänna hans Ämbete och stoora Försichtigheet och wakande i alla saaker, som wijst är i Atlant. Tom. 1. cap. 24. p. 240 [= s. 153] och här. Dherföre han och med Åsne eller Hareöron målades, att han skulle kunna höra effter dhe ringesta ting, ja att Gräset wäxer. See lijka hans skapnat af Wåra och dhe Slawers målningar tagen pag. 300 [= s. 309]. Hwarest han står med en Fana i handen, och månge ögon på sin Skilt och långa öron. Men i dhetta rum betyder hans Embete att achta uppå och uthräkna Solens igenkomst genom Månetalet (*Cynocephalum*) när åhret åter begynnas skulle, hwarföre han och bär Solen på sitt Hufwud, och hafwer både Osirs Solens bild för sig och effter sig med en Orm på hufwud, hwilcken bär ett Juul uppå sitt hufwud, wijd *ZZ*. och Månan (*Cynocephalum*) fram för sig, och *TT*. Åre (*Orum*) uthi ett barns skapnat, såsom dhet nu snart på nytt Födas skall.

Således är nu wijst huru Isis Ionachors Dotter längst up uthi Cimi Lapmarck födder, rest genom Scythien, Græcien, Asien, Phænicien och stannat i Ægypten med sin Tafla, hwilket alt är stält effter wåra Runstafwars och Lapptrummors afmålningar, så och Sagor, om Solens och Månans skickelse mot Jorden här i Nordan, fast wåras Ritningar äro enfalldigare och plumpare giorda. hwilket altijd wijsar större ålder, än dhet som med tijden är bätre

utarbetat, ja det synnes klarligen, att icke det ringesta, hwarken till åhrsens 3 tijder, icke heller Månar, ja icke til Dagarna, kan lämpas till dhe Ægyptier, uthan alt effter wår landzortz art och natur i alla stycken, undantagandes dhetta endesta, att dhe hela Taflan stält till des åhrs begynnelse om Hösten, såsom sagt är. Och dhet andra att Isis i Iulio bär dhe 5 Kupparna, som betyda Jordens torst och Nili flödande.

Sluter iag så hela denna delen, som hafwer allenast taalt om dessa 3 stora Kroppar i Wärlden, med samma ord som iag begynte |672| Lib. 3. pag. 33. af den Lärda Hopperi Themide, som klarligen bewittnar, 'Att all Philosophia eller wärdzlig Wijsheet, som hafwer warit skrifwit och funnen hoos dhe Ægyptier, Asianer och Europeer den är all kommen ifrån wåra Yfwerborne Norske'; Tilläggiandes, Cl. Stiehls wittnessbörd, 'att alla Gudars och Gudinnors nampn äro komne ifrån wåra Norska Fäder först till de Græker, sedan från dhem till dhe Romarer.' Detta hafwa dhe allenast dömbt, utaf dhe härliga ord som Homerus, Herodotus, Plutharchus, Iustinus, och heela de Poëters Skara som gifwa dem Yfwerborne Norska till beröm, om deras Gudzdyrckan, Klokheet, Rätträdigheet, och mehra sådant; fast dessa 2 Lärde Män intet hafwa sökt wår Landzort, och fått kunskap af alla wåra Lagar, Sagor, Runstafwar, Runstenar, Lapptrummor och andra wittnen och skäl till denna deras uthsaga.

Men Gudi den Högsta wari tack som oss här i Norden, hafwer låtit upgå det Ewiga Liuset, och tagit ifrån oss detta Mörkret och dessa Kroppars dyrkan.

FINIS.

Till Bookbindernas underrättelse.

Taflorna sätties i ordning effter hwar sin paginam. Men Kopparstycket Lux in Tenebris Cimmeriis framför Tytelen. Sedan

Tab. pag. 105. 106. 107. 108 [= s. 117—120].
Tab. pag. 165. 166. 167. 168. 169. 170. 171. 172 [= s. 178—185].
Tab. pag. 209. 210. 211. 212 [= s. 222—224].
Tab. pag. 274. 275. 276. 277. 278. 279. 280. 281 [= s. 285—289].
Tab. pag. 298. 299. 300. 301. 302. 303. 304. 305 [= s. 307—313].
Tab. pag. 345. 346. 347. 348. 349. 350. 351 [= s. 353—359].
Tab. pag. 541. 542. 543. 543. 544. 545 [= s. 552—558].

Till Läsaren.

Detta stycke af en Runstaf med sitt Gyllene tal eller Tungeltal som finnes pag. 643 [= s. 660] är på nyo tryckt pag. 541 [= s. 552]. Så att den som har lust att bruka Runstafwerna, som äro afrijtade pag. 165 [= s. 178] och lämpa dem till denna Tijden; han kan klippa uth detta lilla stycket pag. 541 [= s. 552] och det bruka, effter sätt och wijs som för skrifwit är pag. 642. lin. 53 [= s. 659_{29}].

EFTERSKRIFT.

Efter 250 år utges härmed för första gången[1] en ny upplaga av 2:a delen av OLAUS RUDBECKS *Atland* eller *Atlantica*.

Det entusiastiska mottagande, som den år 1679 utgivna 1:a delen rönt i vissa tongivande kretsar inom landet, och det intresse, som de däri framförda idéerna väckt även i den lärda världen utomlands[2], kunde icke annat än uppmuntra Olaus Rudbeck att fortsätta sitt författarskap på ett område, som låg långt fjärran från de fysiologiska och anatomiska forskningar, som redan i hans tidiga ungdomsår inbringat honom världsrykte.

Tryckningen av 2:a delen påbörjades i september 1685 och förelåg avslutad i oktober 1689.[3] Texten författades successivt allt efter tryckningens fortgång, såsom framgår av tillfälligt inströdda notiser; exempelvis säger Rudbeck s. 688 »nu i dag der iag detta skrifwer som är den 24 April A. 1689».

---

[1] Om tidigare, icke förverkligade planer att utgiva nya upplagor se Efterskriften till Atl. I s. 566.

[2] En samling uttalanden, »Testimonia», om Olaus Rudbeck och hans Atlantica, huvudsakligen i form av brev till Rudbeck själv, utkom från Curios tryckeri i Uppsala på sommaren 1681. Det 8 sidor starka foliohäftet var försett med ett i översvallande ordalag hållet företal, undertecknat »H. Z.». Under denna signatur dolde sig (såsom i tryck först meddelades av P. SALAN i hans edition och översättning av Fostbrödernas, Eigles och Asmunds Saga, Upsala 1693, s. 160 f.) den entusiastiske Rudbecksbeundraren JOHAN HEYSIG (f. 1654, d. 1695). Under sina studieår i Uppsala på 1670-talet hade han gripits av den antikvariska rörelsen och några år varit amanuens hos J. Schefferus; han hade sedermera flyttat till huvudstaden och där bl. a. tjänstgjort som Magnus Gabriel De la Gardies bibliotekarie. Om hans ovanliga levnadsöde och hans bibliografiska och lärdomshistoriska verksamhet se E. LEWENHAUPTS utförliga, synnerligen värdefulla framställning i Samlaren, Årg. 10 (1889), s. 58 ff. och 14 (1893), s. 43 ff. Åren 1685 och 1689 trycktes sedan tvenne tillökningar (s. 9—40 och s. 41—43) av denna Heysigs Testimoniesamling, och då Rudbeck var färdig med 2:a delen av sin Atlantica, tryckte han om hela den sålunda två gånger utökade Testimoniesamlingen i en ny upplaga (38 sidor) och lät den åtfölja denna del, vari den oftast anträffas inbunden mellan förordet och själva texten. Om vidare detaljer se J. RUDBECK, Bibliotheca Rudbeckiana (Stockholm 1918), s. 205 f. och G. E. KLEMMING, Anteckningar om Rudbecks Atland (Stockholm 1863, 8:o), s. 29—33. — Rudbeck omtalar Heysig (»Adjutanten Heitzig») Atl. II s. 628.

[3] Se O. RUDBECK, Bref rörande Upsala universitet. Utg. af C. ANNERSTEDT (Upsala 1893—1905), s. 300 och 338.

Den latinska översättningen av även denna del verkställdes av Rudbecks vän den utmärkte latinaren professor ANDREAS NORCOPENSIS (sedan adlad NORDENHIELM).[1] Denne, som år 1686 blivit prins Carls (sedermera konung Carl XII:s) lärare, hade med anledning därav avflyttat från Uppsala, vilket naturligtvis i hög grad försvårade det behövliga samarbetet mellan tryckeriet, författaren och översättaren. I den vidlyftiga tryckfelslistan (»Emendanda») till den latinska översättningen av 1:a och 2:a delarna, som är tryckt i slutet av Atl. II, klagar också översättaren däröver, att till författarens olycksaliga (infelicitatem) skrivvanor, sådana som han själv skildrat dem i 1:a delen i dedikationen till O. Verelius (se Atl. I s. 5), i fråga om 2:a delen »tillkommit den olägenhet, som ligger i det icke obetydliga rumsavståndet mellan dem, som så väl på grund av andra skäl som på grund av sättarnes vårdslöshet hade bort stå i så nära förbindelse med varandra som möjligt vid arbetets utförande».[2]

Särskilt oangenämt berörd kände sig Andreas Norcopensis av det mindre lyckade sätt, på vilket översättningen av Atl. II p. 185 l. 1—p. 186 l. 15 [= s. 198 12—s. 199 31] utfallit. Då detta parti, som behandlar runstavens ålder, är av grundläggande betydelse, publicerade Rudbeck och han i »Emendanda» en ny, rättad och tillökad översättning och en i många stycken förbättrad svensk text. De i denna senare textform vidtagna rättelserna äro införda i föreliggande edition.

Man har överhuvud ofta anledning att beundra den eleganta språkdräkt, som Andreas Norcopensis iklätt Rudbecks icke sällan vårdslösa och understundom på grund av ämnets natur ganska tillkrånglade uttryckssätt; allt beröm värd är också den energi, varmed han rättat diverse flyktigheter i citat o. d. Men även han har mången gång måst lämna luckor i Rudbecks hänvisningar t. o. m. till sitt eget verk Atlantican outfyllda. Här har den nuvarande utgivaren sökt råda bot och på flerfaldiga ställen rättat felaktiga citatsiffror, som av honom observerats.

Rudbecks redan av Andreas Norcopensis beklagade arbetssätt medför, att hans svenska text företer felaktigheter, som bortretuscherats redan i den latinska översättningen. En sådan retuschering, språklig eller saklig, har naturligtvis icke kunnat komma ifråga i denna edition av den svenska originaltexten. Trots att Rudbeck i hög grad arbetade med språkligt material, hade han icke i behövlig utsträckning

[1] Att det var Andreas Norcopensis som till latin översatte 1:a och 2:a delarna av Rudbecks Atlantica, meddelas även av JOHAN HEYSIG i hans otryckta »Observationes» till J. Schefferus' Svecia Literata; se E. LEWENHAUPT i Samlaren, Årg. 14 (1893), s. 64.

[2] ANDREAS NORCOPENSIS' egna ord lyda: »Auctor enim libri hujus sicuti morem suum in scribendo veterem, eum nempe quem in fronte partis primæ, in Præfatione ad Cl. Verelium tetigimus, perpetuo servare in animum induxerat, ita ad hanc, ut sic loquar, infelicitatem, aliud hoc tempore incommodum accessit, locorum puta distantia et intervallum haud exiguum inter eos, qui in hoc opere moliendo quam consociatissimi, cum aliis de causis, tum ob Typothetarum incuriam esse debuerant.»

förvärvat — något som med hänsyn till hans övervägande naturvetenskapliga och tekniska utbildning och begåvning icke bör väcka förvåning — de språkliga kunskaper, som de dåtida humanistiska fackmännen besutto. Att en nutida filolog stöter sig på sådana brister är därför mycket förklarligt. Det tillkommer emellertid icke textutgivaren att rätta dylikt, då det ju i själva verket är utmärkande för en viss sida av Rudbecks författarpersonlighet.

Sådana fel, som uppenbarligen böra tillskrivas sättaren, hava däremot rättats. Att avgöra, vilka fel som härröra från författaren och vilka från sättaren, är naturligtvis understundom en mycket vansklig sak, allra helst som korrekturläsningen är ganska ojämn[1] och man icke alltid kan vara viss om, att Rudbeck skulle ha rättat ett nu kvarstående »fel», för den händelse han observerat det.

Utan särskild anmärkning har utgivaren rättat söndriga eller upp- och nedvända bokstäver och skiljetecken, borttagit kvarstående »spisar», beriktigat tillfälliga omkastningar av bokstavsföljden inne i orden, korrigerat förväxlingar av *ſ* och *f*, *a* och *æ*, *m̄*, *n̄* och *m*, *n*. Likaledes ha saknade parentestecken i slutet av en parentes tillagts; på samma sätt har interpunktionen med lätt hand i viss utsträckning fullständigats eller likformats. Synnerligen ofta förekommande tryckfel äro förväxlingar av bokstäver, t. ex.: *a∼e*, *a∼g*, *a∼n*, *a∼o*, *a∼u*, *b∼d*, *b∼h*, *b∼k*, *b∼t*, *c∼e*, *c∼i*, *c∼o*, *c∼r*, *c∼t*, *d∼e*, *d∼g*, *d∼h*, *d∼o*, *e∼ē*, *e∼i*, *e∼l*, *e∼o*, *e∼r*, *e∼t*, *fl∼st*, *g∼p*, *i∼l*, *i∼t*, *i∼:*, *k∼l*, *k∼r*, *k∼t*, *l∼t*, *m∼w*, *n∼u*, *o∼s*, *o∼v*, *p∼y*, *r∼t*, *s∼t*, *t∼:*, *C∼E*, *D∼O*, *K∼R* m. m. På sådana förväxlingar beroende tryckfel hava stillatigande rättats.

I nedanstående förteckning hava redovisats sådana av utgivaren företagna rättelser, som äro av den arten, att originaltextens lydelse antingen icke utan vidare bör förklaras som tryckfel av nyss angivna beskaffenhet eller i vissa fall rent av kan tänkas återgå på skrivfel av Rudbeck själv. I förteckningen anger den större siffran sidan och den mindre raden. Den i denna edition tryckta texten åtföljes av], varefter originalets läsning meddelas.

12 16 c. 18] p. 16 **18** 19 F. 167] F. 176 **23** 32 Peteres] Peteros **25** 21 Solin. c.] Salin. l. **29** 32 poëtiske] pëtiske **30** 5 gåtor] gåtar 33 v.] 2. v. **31** 4 den tankan] den den t. **33** 26 Epiphanius] Epiphanus **35** 13 Pyth.] Pyath. 24 Heraclide] Heraclite **36** 16 dyrkatz] dyrkasz **39** 20 Hwarföre] Hwarfäre **41** 18 owålat (= ovårdat?)] otwålat **42** 5 c. 34. f. 758] c. f. 738 **43** 9 f. 899] f. 881 **44** 11, 18 Gr.] *saknas i orig.* **45** 27 314.] 14. **46** 6 45] 55 20 Gr.] Ga. **47** 5 Snorr.] *saknas i orig.* 8 W.] *saknas i orig.* **49** 33 aldrigh] aldrihh **52** 23 Ital.] Itall. **53** 27 19.] 12. **54** 25 Boscad. Phal. (= Bochart. Phaleg)] Boscadphal 402] 482 **55** 19 Megiseri] Megisei **57** 1 ξ.] *saknas i orig.* **59** 5 Ovidio] Ovi-

---

[1] T. o. m. med avseende på sidornas numrering förekomma icke sällan tryckfel (både överhoppningar och dubbelpagineringar).

vidio **60** 1 l. 8. v. 214] v. 21. 30 Polyhist.] Poly. Hist. **62** 31 Scolijs] Scolys **65** 34 Þiod-ans] Piod-ans **71** 14 Aimoinius] Aimomnius 29 τιτθεύω] τιττινεω **72** 32 thet] the- 37 Basilici] Basilicæ **74** 12 *De av Rudbeck till ordet* Fanter *åberopade beläggställena* Vesi bard. 5. V: S: R: M: 7: c. *hava korrumperats och äro hämtade från O. Verelius' av R. i handskrift använda och av honom sedermera (Ups. 1691) av trycket utgivna Index linguæ veteris Scytho-Scandicæ, s. 63, där de lyda:* Wesg. Bard. 5. LL. Sårm. Wada cap. 7. 23 sigh] sigg **75** 8 nampns] namps **78** 14 Eridanum] Eridainum **81** 13 Phaetontis] Phaeetontis 25 œja] æja **82** 10 Ctesias] Ctesis **83** 27 ff. *De tre verserna äro här tryckta i den form, som de hava i den lat. övers.* 33 f. 154] f. 10 **86** 3 13. Ol. Magn.] *Har ingen motsvarighet i den lat. övers.* **87** 31 Fig. 150 T. 44] *Något sådant nummer finnes icke i planschbandet.* **88** 34 hon] hor **90** 29 Apollod.] Apollond. **92** 35 Himmelen] Himme- **95** 7 A.] A. **99** 30 809] 869 36 156] 1156 **101** 12 226] 225 18 235] 335 **103** 24 Dionysium] Dionysiumm **108** 17 34] 94 **109** 32 105] 103 **114** 16 at] aff **115** 14 Pindarus] Pindaaus **121** 11 VII.] *saknas i orig.* **122** 5 23] 73 15 Atle] Atle är **123** 36 3.] 2. **125** 32 Elysiis] Elysis **127** 32 hwar han] hwar han han 33 Atlenningar] Atlñingar **128** 10 Arcadiam] Arcadium 871] 171 **130** 3 p. 342] p. 442 28 Det] 6. Det **131** 37 Laonicum] Laonium **132** 5 Timæo p.] Timæop æ. 20 c. 45] l. 45 **133** 4 mäst] måst **135** 30 det 4.] det 3. **138** 28 303] 203 **140** 5 C. 18] C. 16. **142** 34 589] 580 **144** 27 Tafl. 6.] Tafl. 69. **146** 11 förgiäter] färgiäter 22 Elysiis] Elysiiis **147** 7 uthan] uthan uthan **152** 8 c. 17 p. 354] c. 16. p. 344 **153** 13 Abaldur] Abaldus 16 762] 362 **154** 4 55.] 75. 23 p. 87] p. 8. 34 C. 14. f. 464.] C. 4. f. 404. **156** 2 Thamus] tzamus 23 nemna] nemnna **157** 2 folcken] folcket 19 δαμναμενεὺς] δαμναμηὺσὺς **158** 27 euftr] eufte **159** 29 drages] dragee **161** 9 äretitteln] äretittteln **163** 27 v. 113] v. 232 **165** 8 651] *Den lat. övers. har* 641 (*jfr Atl. I p. 454* [= *s. 284*]). 33 eller] eller ler **167** 26 sin] sin sin **173** 3 fluvius] fluvis **174** 36 första delens 4. Tafl. 10. Figur. här pag. 545] *Så enl. »Emendanda»; den ursprungliga texten lyder:* 4. Tafl. 10 Figuren **177** 23 101] 107 28 365] 305 30 tolffråd] *kan möjligen läsas* tolffräd *eller* tolffrad. **186** 19 26] 24 10] 13 36 Christi] Chisti **187** 19 han] hon **188** 22 fijrade] fijaade **192** 1 Solens] Solen **193** 7 Winteren] Winteret **196** 2 FLR] FIR 36 c. 17.] l. 17. **198** 5 pass] patz 17 lyste i *enligt »Emendanda»*] lyste 19—20 (eller rättare ... 50 dagen] *tillagt enl. »Em.»* 27, 29 72 *enl. »Em.»*] 71 28 dagen] *tillagt enl. »Em.»* 34 Juledagen och] *tillagt enl. »Em.»* 36 120 *enl. »Em.»*] 163 **199** 5 16 *enl. »Em.»*] 15 7 72 *enl. »Em.»*] 71 10 Tungel *enl. »Em.»*] fylle för *enl. »Em.»*] först Tre *enl. »Em.»*] 3 14 hwilka begyntes *enl. »Em.»*] som är 15 hwilkens dagz fylle *enl. »Em.»*] och des dagz fylle, hwjlket 16 fyllen.) Alltså *enl. »Em.»*] fyllen; Ty 22 dem] *tillagt enl. »Em.»* 23 så han war] *tillagda enl. »Em.»* 24 hon *enl. »Em.»*] han 29 iag här *enl. »Em.»*] iag och här **200** 5 A. C. 1500] A. C. 1200 6 A. C. 1200] A. C. 120 **202** 26 360.] 364. **206** 5 i] ii 13 Astron:] Astrom: 30 tillkienna] gifwer *synes ha utfallit* **209** 31 Chronologia] Chronolrgia **218** 6 dhen] dher **222** 1 Fig. 36. Fig. 37.] Fig. 37. Fig. 36. **225** 13 II. Plutarch:] 2. Plutarch: **226** 35 lit. B.] lit. C. **227** 2 Fig. 38] Fig. 33 **230** 6 15 delar] 5 delar **231** 28 aff] aff aff **233** 13 l. 1. c. 12. p. 36] l. 2. c. 12. p. 16 28 p. 87] p. 17 **234** 13 c. 4. p.] p. c. 4. **235** 31 gammal] gammas **237** 12 c. 36] c. 56 **241** 2 p. 109] p. 209 20 i Skogen] ii Skogen 23 Solens] Solent 24 pag: 141] pag: 147 37 pag. 147] pag. 247 **243** 3 Giocco] Gocco 9 6.] 7. **246** 9 trodt] trooz **248** 9 Gallum et stygium] Gallun et stygiem **249** 34 Misteltens] Misteltelms **252** 9 Hermeds] Herneds 28 indragen] indraagen **266** 5 Månadernas] Månardernas **269** 12 p. 23] p. 1 33 p. 12] p. 13 **270** 11 p. 14] p. 15 36 dräpas och dödas] dräpas och dö-|pas och dödas **272** 27 Truid] Trund 28 c. 24. p. 643. c. 36. p. 808] c. 24. p. 643. 817. **274** 32 142] 147 **278** 25 367] 567 **281**

28 l. 20.] l. 22. 29 p. 276] p. 275 **282** 25 p. 244] p. 144 **283** 35 Eudoxus] Eudoxius **284** 6 Bömiska] Boniska 19 p. 206] p. 270 **290** 30 p. 206] p. 170 **291** 11 til spärs] til spårs 31 Solem] Solen 38 Fig. 50] *betecknar avbildningens nummer i planschbandet; å p. 277 [= s. 288] är den betecknad med* G. **292** 2 280] 281 4 denne] dennne **293** 16 372] 172 **297** 26 B.] C. **300** 23 Fig. 50] *Se ovan anmärkningen till* **291** 38; *å trolltrummeavbildningen är »Disa» betecknad med* f. 301 21 164] 154 **302** 7 uppå] upaå 16 p. 150] p. 152 **303** 21 Saxonem] Saxonen 30 17 v.] 19 v. **304** 11 p. 17.] p. 18. **306** 24 7.] 6. 26 113] 183 **314** 36 Harpocr:] Harpocob: **325** 29 andra] an-|andra **328** 10 få] fa få **334** 9 Pluters] Plutes 14 c. 83.] c. 33. **335** 36 första] föåsta **337** 24 Fig. 62] D **338** 20 honom] ho- honom **339** 5 mijdre] mildre **341** 10 ταρταροπαις] ταις ταροπαις **347** 27 nampn] mampn **362** 22 Audumblas] Audumblar **365** 14 huru] hulu **367** 26 c. 22. p. 546] c. 21. p. 536 **367** 28 Havamal] Havanal **369** 2 p. 366] p. 166 **370** 24 p. 87. T. 1.] p. 27 T. 4. **374** 17 c. 37. och 40.] c. 30. och 46. **375** 7 Fridegodes] Frigegodes 28 örlig] ärlig **377** 13 c. 3] c. 2 20 Euterp:] Euserp: **378** 1 Herodoto] Herodotho 34 Tiodarna] Tiodarma 37 719] 119 **379** 25 twifwel] dwifwel **381** 6 p. 259] p. 150 36 förutan] fårutan **382** 18 skref om judarnas wäsende] skrefwē judarnas wäsande **383** 15 p. 149] p. 129 **391** 36 c. 23.] c. 22. **392** 10 Ctan] Etan *lat. övers.* 31 Accusativo] Accusarivn **394** 20 lib.] l. lib. **397** 6 p. 77] p. 777 *lat. övers.* **399** 28 p. 153] p. 152 **401** 1 Arnob: p. 99] Arnobi p. 157 **404** 11 p. 346] p. 345 18 43.] 46. 20 p. 269] p. 239 31 p. 185] p. 123 37 p. 250] p. 350 **407** 15 p. 230] p. 330 **410** 17 Kyrckioherden M. Haqvinus Ostrin ifrån Östergötland] Ottrinius *lat. övers. Den åsyftade kyrkoherden var* Haqvinus Laur. Ottrin *i Dimbo i* Västergötland **411** 38 Claud: in Sex. Annic: 3 vers.] *enligt N. Heinsius' Claudianus-edition, Amst. 1665, s. 1* **417** 3 f. 16] *Den åsyftade Fig. å s. 307 har ingen nummerbeteckning* 8 lit. a.] lit. A. 13 pag:] Fig: 37 353. 354] 253. 254 **419** 25 arma] arna **419** 26 Astar-nidi] Astar-indi *enligt Verelius' Index* 36 Brett: Str.] Breck. Sstr. **420** 1 Venereæ] Veneræi 2 Astfolgin] Astfolgir 21 Atargatis] Astargatis 22 498] 818 **421** 2 fruchtsamheet] fauchtsamheet 16 p. 30] p. 39 **422** 37 Frossepinan] Frossepinam **424** 22 Astron:] Astrom: **425** 4 54] 50 **426** 28 Theocritus] Theocrites 31 Macrobii] Manobii **429** 11 *ett verb, förslagsvis* föreskrifwer (præscribere *lat. övers.*), *synes ha utfallit* 12 skola] skola skola 15 vers. 85] vers. 15 24 synas] syyas **430** 13 beskreffne p. 39] beskreffn p. 3. e 9. **431** 16 utan] utan utan **432** 37 c. 36.] c. 37. **433** 12 lijknelse] likknelse **435** 4 390] 340 **436** 17 T. 1. lit: E.] l. 1: T. 1. F. **437** 36 tillsamman] tillsammaan **438** 23 Herodoti] Heroditi **441** 6 l. 14.] l. 4. 10 i] ii 24 krigzhär] krigkhär **446** 8 10. vers:] 16. vers: **448** 5 Aquilonari] Aquilonaris **450** 38 Id-gun] Id-gum **452** 4 c. 40.] l. 40 35 c. 29.] c. 22 **453** 1 p. 58] p. 55 **455** 13 V. lib.] V. 600. **458** 9 pag. 299, Fig. b.] pag. 347, Fig. B. 22 i] ii **461** 19 uthaff] uhaff **463** 36 Hecaerge *enligt lat. övers.*] Hecaorge **464** 1 en då (= ändå, 'ännu')] ett då **467** 26 Vranus] Vranos **468** 38 p. 156] p. 146 **470** 20 Fab.] Tab. **471** 9 627] 127 **473** 14 elev.] eley. **482** 11 mörckret warit för liuset *enligt »Emendanda»*] Liuset warit för Mörckret **485** 9 Wäderqwarn] Wäderqwarm **488** 17 F. 56.] F. 26 21 Oceanum] Oceænum **489** 10 355] 308 **490** 28 Lucianus] Lucanus **491** 12 eller] eller eller 15 är] ör **497** 30 472] 170 **498** 14 täcker] täk-|ker **499** 14 457] 257 **502** 28 lijkwähl] lijkwähhl 29 488] 48 **504** 3 dagar] da-dagar **506** 36 216] 211 **507** 14 lit. A.] lit. C. **508** 16 *Se ovan anmärkningen till* **291** 38 och **300** 23. **509** 11 Bockar] Bok-|kar 35 Fig. 60. *betecknar avbildningens nummer i planschbandet* **511** 9 Westanwädret] Sunnanwädret **512** 33 penningar] penniningar **513** 16 *Se ovan anmärkningen till* **291** 38 **516** 9 eller] eller eller **517** 1 Stod] Stöd 6 46] 99 27 Lerum] Cerum 35 p. 469] p. 569 **518** 7 Nyckelgijga] Nyckelpijga **520** 36 p. 499] p. 498 **521** 29 med] med med **522** 1 *Se ovan*

anmärkningen till **291** 38 31 pag.] p. pag. **523** 25 *Se ovan anmärkningen till* **291** 38 **524** 8 p. 69] p. 60 **528** 26 lit. ε.] lit. E. p. 280] p. 281 33 p. 280] p. 279 **529** 32 350] 355 12 hon] hoy] 33 liufligit] liustigit 36 357] 347 **532** 18 p. 405] p. 406 **534** 31 pag. 350] pag. 340 **535** 23 Leone F.] *möjligen åsyftas* Johannes Leo Africanus 29 255] 253 31 18] 16 36 förnämsta] förnmämsta **537** 38 *I ordet* Calligåoros *är den sjunde bokstaven* (å?) *otydlig i orig.; den latinska texten har* Callichoro **539** 38 Lucianus] Lucanus **540** 14 Luciani] Lucani **541** 38 curiositet] *efter detta ord torde* aff *hava bortfallit* **542** 4 p. 350] p. 349 16 gräs] grös **543** 19 p. 253] p. 153 **544** 35 Warn:] Warm: **549** 1 A. B. M.] A. D. M. **551** 25 p. 248] p. 249 36 XVIII.] XXVI. **559** 18 Landzlag] Landzag **560** 30 p. 234] p. 235 34 Phaleg] Proleg. v. 77] v. 27 37 ἀλλ' εἴ τις] αλλείτις **561** 6 fig. 35.] fig. 25. **562** 11 cap. 14] cap. 15 **564** 2 lijkt] liskt 21 idun] idum 29 197.] 147. **566** 1 p. 281] p. 280 **568** 7 Nattens] watnens **569** 29 p. 22] p. 21. **570** 2 408] 108 **573** 28 27] 37 32 Kistinas] Kistines 33 Scythinas] Scythinæs **576** 11 middagzl.] middagzl.lin **577** 14 268] 260 20 p. 364.] p. 334 **578** 38 Δ.] Λ. **582** 10 Pont.] Poet. **584** 1 Didymus] Didynæus 8 Considi Noniani *enligt C. Salmasius, Plinianae exercitationes in Caii Iulii Solini Polyhistora, Parisiis 1629, s. 69*] Confidi Nonini **585** 22 Volscos] Voscos **586** 18 seminis] seminis s. **587** 4 553] 329 7 Macrob:] *tillagt efter den lat. övers.* l. 3] l. 5 16 p. 753] p. 733 24 Friggond] Friggord 25 Friggon] Friggen **588** 3 Coron: v. 447] Chron: fol. **590** 24 månan] månar **592** 4 fig.] p. 31 566] 506 38 l. 16.] l. 17. **593** 28 Frostaþ.] Frostapþ. **596** 16 Gudarnas] Gudarnrs 23 Trägårdar] Trägåddar **598** 33 hennes] heenes 34 ödeliggiande] ödeligäiande **601** 20 Claudianus (*dennes dikt De raptu Proserpinæ åsyftas*)] Lucanus **602** 27 Frossepinan] Foossepinan **604** 26 omotsäyelige (indubitata *lat. övers.*)] emotsäyelige **606** 29 Ty] Ty Ty **608** 26 adv:] adm: 30 p. 16.] p. 15 Metanira] Metania **609** 4 394.] 594. **610** 26 f. 78] f. 178 **613** 4 kallader] kallades **614** 35 259 Fabul.] 249 Fabell. **615** 9 v. 567.] p. 667. F. 146] F. 147 **616** 10 Ungdomens] Ungadomens 20 hwikom] *tryckfel för* hwilcket, hwicket? **621** 27 p. 561] p. 563 38 Herciniske] Hercinicke **622** 7 Wändepunckt] Wärdepunckt **623** 5 p. 383] p. 363 29 252] 251 32 p. 391] 33. 391 **624** 15 p. 288 fig. I.] p. 58 fig. 1. 36 Jordenes] Joddenes **625** 31 p. 223] p. 123 **626** 7 p. 223] p. 225 **627** 2 *I både Spoles och Voigts almanackor för år 1689 står* Söder., *medan J. Meyers almanacka har* Döder. 26 lib: 1] lib: 33 31 Fig. F.] FF. 33 må] mā **629** 3 p. 298] p. 398 **631** 6 545] 541 27 på] då **634** 18 Gemene] Gemenene **635** 7 Fyrejuuls] Fyrejuyls **636** 2 pag. 697] pag. 607 (*hänför sig till Atl. I*) **637** 29 XXIV.] XXVI. **640** 6 XXIV.] XXV. **642** 29 XXII.] XX. 33 XV.] X. **644** 4 XXII.] XX. 28 XXI.] *tillagt* **645** 28 XXII.] XX. **645** 38 *I st. f.* andra *borde stå* siunde **646** 3 XVI.] XIV. **647** 11 XVI.] XIV. 16 285] 215 28 168] 108 **648** 17 Almen] Alnen 20 XVI.] XIV. 27 XVI.] XIV. **649** 15 546] 542 **650** 22 större] störrre **651** 22 Tumman] Tummans 25 30] 3 **652** 21 hwarigenom] hwarigenomom **653** 24 1] 2 **655** 7 så stannar] så så stannar **656** 16 *I st. f.* 1377 *har lat. övers.* 1277 22 stadigstående] stadigstvende 33 *I st. f.* 1800 *har lat. övers.* 1890 **659** 11 XIII.] XII. 23 *I st. f.* XII. *har lat. övers.* XI **660** 4 ᚼ] ᛚ 12 ᛒ] ᚱ 31 man] man man **661** 8 Ianuarii] Ianurii **664** 9 120. 121] 220. 221 10 179.] 121. **665** 2 l. 1.] l. 1. S. 8 Ian:] Iulian: 10 Rosin:] Rosm: 22 540] 340 **666** 9 den] den den **670** 19 16] 26 22 15] 5 **673** 20 546] 542 31 279] 179 **676** 36 I, e.] I. c. **677** 6 i.] 1. 10 t.] T. 17 sedan] setan 37 L, G. H. *enl. lat. övers.*] H. **678** 18 E, y] E, r. **680** 29 f.] F. **681** 6 C.] L. 37 B.] D. **682** 3 Z.] ZZ. **686** 19 i] i. 21 Ofwan] Äfwen **687** 2 QQ.] ZZ. 22 SS] QQ **690** 30 blommerade] blommmerade

Originalets mycket brokiga stilblandning har icke kunnat bibehållas i denna edition. I likhet med vad som skedde i fråga om 1:a delen har en viss förenkling vidtagits.[1] Även i övrigt ha samma grundsatser med avseende på sidhänvisningar o. d. följts.

Förutom titelplanschen (varom mera längre fram) finnas i 2:a delen omkring 120 bilder. Härnedan följer en förteckning å dessa bilder[2] jämte — om möjligt — uppgift, på vilka tryckta källor de återgå, samt inom [ ] hänvisning till åtminstone något ställe i texten, där de åberopas.[3]

S. 117 Offerscener, enligt OLAUS MAGNUS, Historia de gentibus septentrionalibus (Basileæ 1567), s. 100, [s. 364], och Kustförtoningar av spanska sidan i Gibraltarsund och svenska sidan i Öresund, »Ex Wolcmaro»; jfr W. J. BLAEUW, Seespiegel (Amsterdam 1627) [s. 115]. S. 118 Kattegat, Danmark och Öresund, enligt W. J. BLAEUW, anf. arb., [s. 108 f.]. S. 119 Gibraltarsund, »Ex Blavio», »Ex Ptolomeo» [s. 115 f.]. S. 120 Nordpolen, enligt G. MERCATOR, Atlas (Amsterdam 1628), s. 73 f., [s. 484 f.]. S. 178—182 Kalendertabeller [s. 186 ff.]. S. 183 »Disas nät» [s. 229 ff.]. S. 184 Månadstabell [s. 232]. S. 185 Runkalendertecken [s. 189]. S. 188 Kalenderbild [s. 188]. S. 221 Dansk runsten, enligt O. WORM, Fasti Danici (Hafniæ 1643), s. 51, [s. 220 f.]. S. 222 Bilder av Horus och Attis, ur planschbandet Fig. 36 och Fig. 37, [s. 292]; »Disa»-bild från ett pelarkapitäl i koromgången i Uppsala domkyrka

---

[1] Se Efterskriften till Atl. I s. 569. I 1:a delen var huvudtexten satt med den större stilgraden och citaten med den mindre; i 2:a delen är förhållandet det motsatta, vilket i hög grad försvårar läsningen av originalet.

[2] Samtidigt med 1:a delen publicerade Rudbeck år 1679 ett planschband i folioformat; härav utgavs år 1938 en facsimileupplaga, försedd med ett förklarande register över bilderna och en Efterskrift. Åtskilliga av de i planschbandet förekommande bilderna äro med samma träsnittsstockar omtryckta i 2:a delen; men många nya bilder ha även tillkommit. I denna edition av 2:a delen äro samtliga bilder reproducerade, med en viss av det valda oktavformatet framtvungen förminskning. Det är att hoppas, att denna nödvändiga förminskning icke skall vara alltför hinderlig för uppfattandet av bilderna. Minst lyckad är måhända reproduktionen av kalendertabellerna s. 177 ff.; dessa äro emellertid även i originalet icke fullt tillfredsställande och för övrigt behäftade med från träsnidaren härrörande fel, vilket Rudbeck själv påpekar s. 659. Även lapptrummorna äro i reproduktionen ganska »svårlästa»; specialforskaren torde dock i varje fall vara nödsakad att uppsöka originaltrycket, varjämte han naturligtvis rådfrågar K. B. WIKLUNDS grundläggande uppsats »Olof Rudbeck d. ä. och lapptrummorna» i Rudbecksstudier. Festskrift vid Uppsala universitets minnesfest ... (Uppsala 1930), s. 87—115 och E. MANKER, Die lappische Zaubertrommel. Eine ethnologische Monographie. 1 (Stockholm 1938; Acta Lapponica. 1.). — För att nedbringa sidantalet äro bildreproduktionerna i föreliggande edition ganska tätt sammanförda; de i marginalen inom klammer stående siffrorna hänvisa till originalets paginasiffror.

[3] Rikhaltiga upplysningar om sådana textställen äro samlade av KLEMMING, anf. arb., s. 56—60.

[s. 227]. S. 223 »Disa»-bild, enligt A. KIRCHER, Oedipus Aegyptiacus, T. 1. (Romae 1652), s. 500, [s. 297]; Disa-bild, ur planschbandet Fig. 38, [s. 220]; Den Ephesiska Diana, ur planschbandet Fig. 35, [s. 406]; Julbröd, ur planschbandet Fig. 69, [s. 241]. S. 224 Lappska avgudabilder, ur planschbandet Fig. 30 och Fig. 31, [s. 300]; Lek med den av halm gjorda Juldockan [s. 242]. S. 285 Dryckeshorn, ur planschbandet Fig. 17, [s. 321]; Sveriges riksvapen, ur planschbandet Fig. 18; Canopusbild, ur planschbandet Fig. 34, [s. 529]; Isisbild, ur Planschbandet Fig. 33, [s. 523]; Oxhuvud ur en runkalender på pergament [s. 330]. S. 286 Snidad sten med Isisbild, ur planschbandet Fig. 56, [s. 281]; Snidad sten, ur planschbandet Fig. 52, [s. 523]; Snidad sten med Isisbild, ur planschbandet Fig. 57; Romerskt mynt (Isis med Horus på sitt knä), ur planschbandet Fig. 73; Snidad sten (skarabé med solhuvud, omgiven av en orm som biter sig i stjärten), ur planschbandet Fig. 74, [s. 282]; Snidad sten (Osirisbild), ur planschbandet Fig. 75, [s. 528]; Lapptrumma (B), enligt J. SCHEFFERUS, Lapponia (Francofurti 1673), s. 125, [s. 673 ff.]; Lapptrumma (A), enligt SCHEFFERUS, Lapponia, s. 125 (jfr planschbandet Fig. 54), [s. 673 ff.]. S. 287 Lapptrumma (D), enligt SCHEFFERUS, Lapponia, s. 127, [s. 673 ff.]; Lapptrumma (C), enligt SCHEFFERUS, Lapponia, s. 127, [s. 673 ff.]; Lapptrumma (E), enligt SCHEFFERUS, Lapponia, s. 128, [s. 673 ff.]; Lapptrumma (F), enligt Schefferus, Lapponia, s. 129, [s. 673 ff.]. S. 288 Lapptrumma (G), ur planschbandet Fig. 50, [s. 673 ff.]; Lapptrumma (H) [s. 673 ff.]; Lapptrumma (I) [s. 673 ff.]; Lapptrumma (K) (annan avbildning å s. 557) [s. 673 ff.]. S. 289 Lapptrumma (L), till Rudbeck överlämnad[1] av hans skyddsling österbottningen adj. J. Murich, [s. 673 ff.]; Isisbild, enligt L. PIGNORIUS, Mensa Isiaca (Amst. 1669), [pl. 4], [s. 687]; Säljakt och Isbjörnsjakt, enligt OLAUS MAGNUS, anf. arb., s. 698, 752, [s. 281, 501]. S. 307 Flintknivar [s. 410]; Del av runstav (jultiden), ur planschbandet Fig. 55, [s. 629]; Bild av Gudarnas moder, enligt G. DU CHOUL, Discours de la religion des anciens Romains (Wesel 1672), s. 89, [s. 416 f.]; Av Ph. J. Thelott ur minnet gjord teckning av en bild över Augsburgs stadsport eller rådhusdörr [s. 458]. S. 308 Krok [s. 417]; Bilder på ett pergamentskalendarium[2] [s. 339]; Stenskulpturer över porten till Gamla

[1] I Rudbecksstudier etc. s. 91 yttrar sig K. B. WIKLUND om lapptrummorna G och L på följande sätt: »På sid. 518 talar Rudbeck om *G* såsom '*Ottonis* Lapptrumma' och *L* som '*Moritz* Laptrumma'. Vilka dessa Otto och Moritz voro är tyvärr obekant; lappar har det i alla händelser icke gärna kunnat vara.» I facsimileupplagan av planschbandet s. 2 och 6 har uppvisats, att med »Otto» åsyftas någon av lappfogden Aegidius Ottos söner, förmodligen Samuel, och med »Moritz» har (redan av KLEMMING, anf. arb., s. 58) identifierats österbottningen Johan Murich, åt vilken Rudbeck hos kanslern år 1678 utverkade fullmakt som adjunctus matheseos; om denne Murich se C. ANNERSTEDT, Upsala universitets historia, 2: 1 (Uppsala 1908), s. 175.

[2] Å s. 339 uppgives, att detta kalendarium förvaras »i Acad: Bibliot:»; det finnes emellertid icke längre därstädes. Enligt KLEMMING, anf. arb., s. 69 tillhör det Skoklostersamlingen.

Academien i Upsala [s. 337]; Skulpterat gravmonument (Bautil[1] nr 982, Run-urkunder[2] nr 1616) i Lindärva socken, Västergötland [s. 681]; Anubisbild, enligt PIGNORIUS, anf. arb., [pl. 6], [s. 682 f.]; Två krokar av med koppar blandat silver, funna av Rudbeck i Gamla Uppsala [s. 417]. S. 309 De slaviska gudarna Prono, Ridegast och Siwa, ur planschbandet Fig. 28, [s. 330]; Avbildning av strömstaren; »De tre Gudarna som stå målade i Edda», ur planschbandet Fig. 29. S. 310 »Othin. Thor. Frigge.», ur planschbandet Fig. 32, [s. 586]; Bild av solguden Apollo, ur planschbandet Fig. 62, [s. 337]; Runsten i Slaka socken, Östergötland (Bautil nr 844, Run-urkunder nr 1140), [s. s. 338, 681]. S. 311 Runstensbild (förfalskning; se J. G. LILJEGREN, Run-lära (Stockholm 1832), s. 215) [s. 338, 681]; Apisbild, enligt PIGNORIUS, anf. arb., [pl. 4], [s. 549]. S. 312 Gripbild (A), enligt PIGNORIUS, anf. arb., [pl. 3], [s. 684]; Anubisbild (B), enligt PIGNORIUS, anf. arb., [pl. 2], [s. 682 f.]; Bild av människa med hundhuvud, enligt PIGNORIUS, anf. arb., [pl. 9], [s. 544]. S. 313 Phallosbild (B) (gravfynd från Uppland) [s. 301]; Isisprästernas skallra, sistrum, ur planschbandet Fig. 39, [s. 521]; Phallosbild (C), enligt PIGNORIUS, anf. arb., s. 33, [s. 301]; Phallosbild (D) (gravfynd från Uppland) [s. 301]; Phallosbild (M), enligt PIGNORIUS, anf. arb., s. 33, [s. 302]. S. 353 Isisbilder, enligt PIGNORIUS, anf. arb., [pl. 1—9], [s. 679 ff.]. S. 354 Trollstav [s. 517]; Egyptiska bilder (A, B, C), enligt PIGNORIUS anf. arb., Tab. v, 1, [s. 370]; Granatäpple [s. 404]. S. 355 Lappsk avgudadyrkan, enligt SCHEFFERUS, anf. arb., s. 105, [s. 411]; Runsten i Järfälla socken, Uppland (Bautil nr 158, Run-urkunder nr 386) [s. 564]; Bild av man från »landskapet Nova Zemla», enligt I. I. PONTANUS, Rerum et urbis Amstelodamiensium historia (Amst. 1611), s. 132, [s. 574]. S. 356 Grekiskt mynt, ur planschbandet Fig. 63, [s. 458]; Romersk militär förtjänstmedalj, ur planschbandet Fig. 64; Romerskt mynt, ur planschbandet Fig. 65; Kapuanskt mynt, ur planschbandet Fig. 66; Romerskt mynt, ur planschbandet Fig. 67; Romersk medalj, ur planschbandet Fig. 68, [s. 509]; Runsten i Hulterstads socken, Öland (Bautil nr 1069, Run-urkunder nr 1568) [s. 510]; Mercuriusbild, ur planschbandet Fig. 60, [s. 509]. S. 357 Flintknivar och brynsten (gravfynd från Bohuslän) [s. 541 f.]; »Isehår, *Tomentum Isidis*» (D), enligt uppgift i Svenska Akademiens Ordbok, Bd 13 (Lund 1933—1935) under ordet 'Isehår' identisk med örten *Potamogeton gramineus* Lin., gräsnate, [s. 534]; Runsten (E) i Ärentuna socken, Uppland (Run-urkunder nr 227)

---

[1] Bautil, Det är: Alle Svea ok Götha Rikens Runstenar . . . utg. af JOHAN GÖRANSSON (Stockholm 1750).

[2] Run-urkunder. Tillägg till Svenskt Diplomatarium. 1. [Af J. G. Liljegren.] (Stockholm 1834); arbetet utgavs även som fristående bok i oktavformat under titeln: Run-urkunder, utg. af J. G. LILJEGREN. Aftryck för run-forskningens vänner. (Stockholm 1833.)

[s. 564]; Förtrollad förflyttning genom luften eller över havet (A), enligt OLAUS MAGNUS, anf. arb. s. 116, [s. 517]; Isis och Osirs skepp (Fig. M), enligt PIGNORIUS, anf. arb., [pl. 10], [s. 534]. S. 358 Isisbilder (E, F), enligt Note overo Memorie del Museo di LODOVICO MOSCARDO, s. 16 f., [s. 529]; Isis och Osirs huvudbonader, enligt PIGNORIUS, anf. arb., [pl. 3, 6, 1], [s. 548 f.]. S. 359 Runkalender »på bräde uti en Trefotz lijknelse» [s. 628 f.]. S. 552 Vägstoder i snöfjällen (A), enligt OLAUS MAGNUS, anf. arb., s. 59, [s. 548]; Isens växlande former (B), enligt OLAUS MAGNUS, anf. arb., s. 27, [s. 548]; Runsten, ur planschbandet Fig. 106, [s. 592]; Kors av metall (gravfynd) [s. 681]; Stycke av en runstav [s. 659 ff., 693]. S. 553 Kam (gravfynd från Uppland) [s. 594]; Kvist med blad och blommor; Runsten, ur Planschbandet Fig. 105, [s. 564, 681]. S. 554 Skematisk bild av allmogens metod att beräkna fullmåne och nytändning [s. 649 ff.]. S. 555 Tabell över Distingsfullmånens förskjutning inom loppet av 132 år [s. 640 f.]. S. 556 Tabell över månens omlopp inom 19 år [s. 653 ff.]. S. 557 Spinnrock med runkalender (A) [s. 628]; Kavelbräde med runkalender (B) [s. 628]; Klappträ med runkalender (C) [s. 628]; Undervisning i runstavens bruk hos de gamla nordborna (Fig. F), enligt OLAUS MAGNUS, anf. arb., s. 44, [s. 627]; Lapptrumma (Fig. K) (annan avbildning å s. 288) [s. 673 ff.]. S. 558 Skematisk framställning av solens och månens omloppstider efter deras upp- och nedgång vid horisonten, ur planschbandet Fig. 10, [s. 174 ff., s. 187].

Det kopparstick, som inleder 2:a delen, är graverat[1] av Rudbecks son Olof Rudbeck d. y., vilket betygas av dennes egenhändiga påskrift *Olof Rudbeck fil: fecit* å ett honom fordom tillhörigt, numera i Kungl. Biblioteket förvarat exemplar. Bilden föreställer den i Sveriges mitt belägna »Minnurs», Hyperboréernas konung Minos', brunn[2], vishetens brunn, med vars flöden människorna girigt läska sig. Med grovkornig komik framställes bl. a., vilken verkan brunnens vatten har på den, som med orent inre druckit därav. Längst i norr, »i det cimmeriska mörkret», sprider ett brinnande ljus med omskriften LUX IN TENEBRIS CIMMERIIS sitt sken. I sitt nyssnämnda exemplar har Olof Rudbeck å det titelplanschen motstående bladet inskrivit följande av honom själv författade verser[3]:

---

[1] Om Olof Rudbeck d. y. som kopparstickare se G. E. KLEMMING, Ur en antecknares samlingar (Upsala 1880—82) s. 80 och Självbiografiska anteckningar af OLOF RUDBECK d. y. meddelade af A. Grape (i Bibliografiska studier tillägnade friherre Johannes Rudbeck, Stockholm 1917), s. 27.

[2] Om »Minnurs brunn» i Uppsala talar Olof Rudbeck d. y. även i sin Frögde-sång vid drottning Ulrika Eleonoras kröning i Uppsala år 1719; se P. HANSELLIS upplaga av Samlade vitterhetsarbeten af svenska författare, D. 12 (Upsala 1869), s. 108.

[3] De äro tidigare, ehuru med några svåra felläsningar, publicerade av J. RUDBECK, Bibliotheca Rudbeckiana (Stockholm 1918), s. 216.

Then Sweriges Källa som förr wurit full
Med Kungligit blode, thet ädlaste gull,
Från hwilken mång Hielte tå räknat sin slägt,
Nu genom Guds nåde är allom up-täkt.
Af henne må dricka eho som thet will.
Ty aldrig här efter hon mera sluts till.

Som redan nämnts i Efterskriften till 1:a delen[1], finnas spridda förarbeten och materialsamlingar till Atlantican bevarade i olika bibliotek och arkiv. På åtskilliga ställen i sitt verk[2] citerar Rudbeck ur »Jordeböckerna» belägg för de av honom behandlade ortnamnen. Under signum S 9 förvaras i Uppsala universitets bibliotek en foliohandskrift, vars moderna (1870-tals) band är försett med ryggtiteln: »Matrikel öfver Sverige och Finland efter jordeböckerna 1646»; denna volym innehåller av olika händer (tydligen på Rudbecks uppdrag) länsvis gjorda excerpt av namn på gårdar och byar o. d. och avslutas av flera av Rudbeck egenhändigt gjorda register över märkligare ortnamn. Handskriften, som bär många sotiga spår av branden 1702, har uppenbarligen sedermera införlivats med sonen Olof Rudbeck d. y:s bibliotek, som av auktionskatalogen 1741[3] att döma innehöll åtskilliga både böcker och handskrifter, som härrörde från faderns samlingar. Å s. 105 av auktionskatalogen[4] finnes under nr 7 bland foliomanuskripten »Utdrag ur Jordböckerne öfwer Swerige», som tydligen är identisk med den nyssnämnda S 9. Av ännu större intresse är i detta sammanhang det å s. 108 under nr 46 förtecknade foliomanuskriptet »Conceptet til Atlanticæ Andra Tome». Något manuskript med denna titel är icke sedan vordet bekant. Möjligen åsyftas därmed ett till Skoklostersamlingen i Riksarkivet under nr 65 fol. hörande manuskript, som kommit till den bekante bibliofilen greve Carl Gustaf Bielke å Salsta (kanske genom förmedling av den Rudbeckska familjens vän Uppsalaprofessorn Johan Ihre, som veterligen gjorde

[1] Se Atl. I s. 568 not 2.

[2] Ställena äro samlade av Klemming, Anteckningar om Rudbecks Atland, s. 70.

[3] Catalogus bibliothecæ B. Defuncti Nobil. D:n. Olai Rudbeck, Archiatri et Profess. Med. Upsaliensis, Auctione publicæ [!] vendendæ . . . (Holmiæ 1741).

[4] Å samma sida möter under nr 3 »Verelii Lexicon Vol. II. Lik med then Tryckta.» Härunder döljer sig originalmanuskriptet till den av Rudbeck år 1691 av trycket utgivna Ol. Verelii Index Linguæ veteris Scytho-Scandicæ. Det i auktionskatalogen (s. 18) bland foliovolymerna under nr 349 upptagna exemplaret »Verelii Lexicon Scandicum. interfol. cum anotat.» finnes i Uppsala universitets bibliotek under signum R 751. Originalmanuskriptet däremot tillhörde senare Gefle gymnasiebibliotek (se C. E. Aurivillius, Förteckning på Gefle gymnasii bibliotheks handskrifter [Stockholm 1839; bilaga till Handlingar rörande Skandinaviens historia, D. 23, 1839], s. 1) och blev lågornas rov vid Gefle stads brand år 1869.

åtskilliga handskriftsförvärv på auktionen 1741[1]). I denna volym finnes[2] bl. a. ett av Rudbeck icke använt utkast till företal till Atl. II »Min præfation ärnad till Tom. 2».[3]

2:a delen av Atlantican åtföljes av ett 36 foliosidor starkt, i fyra spalter tryckt register till verkets bägge första delar. Detta register hänför sig företrädesvis till den latinska översättningen och har icke medtagits i denna edition, som omfattar endast den svenska texten. 4:e och sista delen av texteditionen kommer att avslutas med register till hela verket.

---

[1] Se härom A. Grape i Bibliografiska studier tillägnade friherre Johannes Rudbeck, s. 20.

[2] Om dess övriga viktiga innehåll se Efterskriften till facsimileupplagan (1938) av planschbandet, s. 8.

[3] Detta företalsutkast utgavs av trycket (2 sidor fol.) av R. C. G. Rudbeck år 1912 i en raritetsupplaga om 45 exemplar.

Uppsala den 23 december 1939.

Axel Nelson.

INNEHÅLL.

Subskribenter å Bibliofilupplagan

av

OLAUS RUDBECKS ATLANTICA.

1. Gustaf Rudbeck, friherre, slottsarkivarie, Stockholm.
2. Gustaf Bernström, apotekare, Göteborg.
3. Gustaf Borin, skeppsredare, Göteborg.
4. Th. Rydén, apotekare, Karlskoga.
5. Ejnar Rodling, civilingenjör, Stockholm.
6. Gustaf Brun, lasarettsläkare, Gävle.
7. Folke Dahl, fil. kand., Uppsala.
8. Bure Holmbäck, direktör, Luleå.
9. Gustaf A. Halldén, förste provinsialläkare, Vänersborg.
10. Emil Hultmark, fil. dr, Stockholm.
11. Ludvig Stavenow, professor emer., Uppsala.
12. K. Granberg, doktor, Mariannelund.
13. Thorild Dahlgren, fil. dr, Malmö.
14. Johan Nordström, professor, Uppsala.
15. Olof Strandberg, fil. lic., Uppsala.
16. C. G. Björkander, vicekonsul, Visby.
17. Johan Tengbom, borgmästare, Karlshamn.
18. J. A. Norelius, postmästare, Hedemora.
19. Elis Andersson, fil. lic., Göteborg.
20. Selim Karlebo, ingenjör, Stockholm.
21. Helge B. Wulff, med. dr, Lund.
22. Gustaf Söderlund, professor, Stockholm.
23. H. H. von Schwerin, friherre, fil. dr, Lund.
24. Sixten Winquist, apotekare, Boden.
25. N. V. E. Nordenmark, fil. dr, Stockholm.
26. Erik Hugoson, disponent, Saltsjö-Nacka.
27. Åke Belfrage, bankdirektör, Göteborg.

28. Kurt Norbäck, provinsialläkare, Gällivare.
29. J. E. Sachs, fd. generalkonsul, Stockholm.
30. Eugène von Rosen, greve, Örbyhus.
32. Jonas Kallander, provinsialläkare, Kalix.
33. Gerda Boëthius, professor, Mora.
34. Edvard Schön, överingenjör, Hälsingborg.
35. Carl Nylander, civilingenjör, Nynäshamn.
36. H. G. Turitz, direktör, Göteborg.
37. Carl Ellwyn, lasarettsläkare, Katrineholm.
38. Ivar Morssing, advokat, Stockholm.
39. G. Ernmark, direktör, Stockholm.
40. A. F. Nilsson, civilingenjör, Sundsvall.
41. Holger Forssblad, doktor, Enköping.
42. C. Gust. Andersson, civilingenjör, Eskilstuna.
43. Herbert Tigerschiöld, fil. lic., Stockholm.
44. G. Nobel, direktör, Paris.
45. P. A. K:son Posse, greve, Bergqvara.
46. Joël Svedberg, v. krigsdomare, Uppsala.
47. G. Richard Hedmark, byråföreståndare, Gävle.
48. T. O. Söderberg, direktör, Göteborg.
49. J. H. Jönsson, sparbanksdirektör, Uppsala.
50. Ragnar Söderquist, fil. dr, Harnäs.
51. S. von Stapelmohr, lasarettsläkare, Norrköping.
52. G. E. Hjelmér, apotekare, Jörn.
53. Nils Nilsson, provinsialläkare, Skinnskatteberg.
54. Georg Fogelgren, överläkare, Rånäs.
55. Axel R. Bergman, arkitekt, Djursholm.
56. Carl Gustaf Sundberg, lasarettsläkare, Södertälje.
57. Otto Pettersson, doktor, Traneberg.
58. Bertil Hagvik, sekreterare, Gävle.
59. Ernst Bergenfeldt, lasarettsläkare, Umeå.
60. Leif Ekblom, provinsialläkare, Öjebyn.
61. Albert Grönberg, lasarettsläkare, Vänersborg.
62. Lennart Hartmann, fil. lic., Uppsala.
63. Fred. Been, direktör, Linköping.
64. Oscar Bergström, skogsförvaltare, Gällivare.
65. Axel Carlanders sterbhus, Göteborg.
66. Signe Wikström, tandläkare, Uppsala.

67. Hjalmar Jepsson, ingenjör, Malmö.
68. Carl Z. Hæggström, disponent, Uppsala.
69. Axel Andersson, kammarskrivare, Stockholm.
70. Evelyn Stiernstam, fröken, Uddevalla.
71. Ivan Syk, med. dr, Stockholm.
72. Erik Lindorm, skriftställare, Stockholm.
73. Owe Naglo, doktor, Stockholm.
74. R. O. Söderberg, generalkonsul, Stockholm.
75. Bertel Hallberg, borgmästare, Linköping.
76. Gustav Olin, hovrättsråd, Stockholm.
77. Nyköpings Stadsbibliotek.
78. A.-B. C. E. Fritzes K. Hovbokhandel, Stockholm.
79. A.-B. Lundequistska Bokhandeln, Uppsala.
82. Olaus Byström, doktor, Stockholm.
83. Per Pehrsson, teol. dr, Göteborg.
84. James Svensson, grosshandlare, Göteborg.
85. Carin Pihl, docent, Stockholm.
86. Sigurd Pira, landsfiskal, Tranås.
87. Harry Neumüller, doktor, Stockholm.
89. Ruth Worm-Gustafsson, fru, Uddevalla.
90. Kungliga Biblioteket, Stockholm.
91. Göteborgs Stadsbibliotek.
92. Ax. Ax:son Johnson, generalkonsul, Stockholm.
93. John Kaarle, doktor, Luleå.
94. Torsten G:son Hafström, med. dr, Stockholm.
98. Otto Lundquist, doktor, Stockholm.
99. Aron Ohlson, fabrikör, Göteborg.

6000231209
Göteborgs universitetsbibliotek

